

KVĚTY

KNIHA XLIX

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY
1969

KVĚTY.

ROČNÍK XXIV. KNIHA XLIX.

ZODPOVĚDNÝ REDAKTOR A VYDAVATEL

VÁCLAV ČECH.

DRUHÉ POLOLETÍ.

„KVĚTY“ VYCHÁZEJÍ V SEŠITECH PO 8½ TISKOVÝCH ARŠÍCH DNE 1. KAŽDÉHO MĚSÍCE. PŘEDPLATNÉ NA ČTVRT LETA I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU 5 K, JEDNOTLIVÉ SEŠITY PO 1 K 80 h.

ADRESSA: „KVĚTY“ V PRAZE, SOUKENNICKÁ UL. Č. 9 NOVÉ.

V PRAZE.

MAJITEL A NAKLADATEL VLADIMÍR ČECH.

1902.

ALOIS WIESNER V PRAZE,

KNIHTISKAŘ ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

OBSAH.

Vyobrazení: Dvanáct kreseb Mikuláše Aleše k národním písním, pohádkám, pověstem atd. — Eliza Orzeszkowa. — Marie Konopnická. — K článku „Z Damašku do Ba'albeku": Pohled na Ba'albek. — Brána „Chrámu slunce". — Zbytek peristylu „Chrámu slunce". — Jižní a západní strana „Chrámu slunce". — Vnitřní stěna „Chrámu slunce". — K článku „Staré malby v Hosíně u Budějovic": Celkový pohled na kapli. — Apsida. — Legenda o Sv. Markytě, výjev první, druhý, třetí, šestý. — Zlomek v první části.

KNIHA XLIX. ČERVENEC. SEŠIT I.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Nové sonety.

RANNÍ MODLITBA.

Zas na dně moudrosti své nevyzpytné
jsi určil, Otče světla, v světla zdroje
bych na píď času vhroužil oko svoje,
píď, již zvem dnem, který se bleskem kmitne.

Jak bratrů sta on v propast věčna slítne,
dá málo radosti a mnohé boje;
v skon jeho až zřít budu, bez úkoje
kéž nenechá mne v touze nenasytné.

Ať nový bratr, jenž se zvedá za ním,
jak athletu mne najde, do areny
jenž vstoupá vesel s žulovými svaly.

Ať víno svěžesti mi stoupá k skráním,
ať cítím, že jsem hoden žití ceny
a chvím se jak zem pod centaura cvaly.

ORLU

POD KLINGEROVOU SOCHOU BEETHOVENA.

Víš, ptáku skalných sídel,
že stačí moje leb pro rozpjetí tvých křídel?
V. Hugo.

Tak bájný ty Apokalypsy ptáku,
jsi sletl s ledovců sfer, jež se tratí
do věčné mlhy, skály na úpatí,
ku nohám tvůrce, jenž, stín věčna v zraku,

se nořil vidin mojich do zázraků . . .
Zda zřítelnice vaše, se závratí
když utkaly se, daly sobě znáti,
že obě zvykly blýskavicím v mraku?

Že obě pily z praručejů světlo,
že obě k slunci vracely se z noci,
že v obou jaro nesmrtelné zkvětlo?

Slet orel s žezla Zeva, symbol Moci?
Co skrání genia i orla létlo?
Zda bratři byli v chvíli té či soci?

—

MLADÉMU UMĚLCI DO PAMÁTNÍKU.

Tvůj koráb ještě leží v přístavu
a pomalu se k cestě první strojí,
tvá vlajka posud bez poskvrny stojí,
škleb větrů nezná, blesků záplavu.

Na volnou plec tvou, hrdou na hlavu
tká slunce Mládí aureolu svoji,
vzlet s odvahou, s kterou se naděj pojí
v zdar budoucí v tu šťastnou výpravu.

A moře, které před tebou se vlní,
své posud skrývá strže v dálku mračnou
před zrakem tvým, jejž zářné formy plní.

Ó zpij se jimi! Celou duši lačnou
jim otevři, než kaliti se začnou,
ať první blesk již tebe neoslní.

—

TVŮJ ÚSMĚV.

Jak nebe by se bylo otevřelo,
jas náhle zatopil Tvé snivé tahy,
cit zakotvil se v oka hloubi vlahý,
až zlatý reflex padl na Tvé čelo.

V tvé tváři všecko pod tím světlem pělo,
pod sluncem Hellady tak mramor nahý
pěl paiany své, přes Hymettu svahy
když Foiba čtyřspřeží ku moři hřmělo.

Jak v nekonečnost dlouhé louky zkvětlé,
to narcissů a kosatců směs pestrá,
by rozvlnily čalouny své světlé,

po nichž by duše Tvoje, Mládí sestra,
se nesla, kdyby opustiti měla
ten mramorový palác Tvého těla.

—

PŘED TANCEM.

Jak zrcadlo podlaha vydrhnuta,
jas odpolední proudem po ní běží,
za každým obrázkem chvůj trčí svěží,
na kredenci plá mnohá mísa žlutá.

Ve středu krčmy kočka nepohnutá
ve sfingy pose, mhouříc oči, leží,
much bzukot s oken rozeznáváš stěží,
v sluch zní ti jako struna houslí tknutá.

Ba visí na zdi, čekajíce pánů,
sní klarinet a trouba v koutě s basou
v tom tichu nedělního odpoledne.

Však, řekl bych, dnes potrvá to k ránu,
než obklopený výskající chasou
vsi Don Juan svou oběť k stropu zvedne.

—

TŘI PORTRETY.

I.

CORNEILLE.

Ctný hidalgo, jenž zbloudil v půdu Gallů,
jenž mohl hrdě bratře! říci Cidu,
jenž v stoicismu svoji nesl bídu,
jho králů nesnes ani kardinalů.

On „bonhomme“, v zřítelnici Idealu
zřel orlím okem svým a v pevném klidu
svůj kalil verš, jenž ťal vždy v srdce lidu,
jak trpce chutná laur, měl poznat v žalu.

Měl slyšeti, jak bouří chvála davů
však jinému, když v života stál sklonu
a jako chleba stejně ztratil slávu.

Leč rhytmický spád kovových všech zvonů,
jež rozhoupal kdys, vztýčil jeho hlavu,
že s pohrdou šel velký v malých shonu.

—

II.

RACINE.

„Král slunce, stát jsem já!“ své velebnosti
zrcadlo větší nemoh přáti věru,
své slunce vlil tvých veršů na nádheru,
co tys přál reflex mu své velikosti.

Co škvárů, cetek marné ješitnosti,
co dutých frasí armadě i kleru
a dvoru celému se tvému peru
do cesty kladlo cestou k nesmrtnosti.

A čím byl král, tím byl jsi v svojí říši,
jda v slunci milosti, až lidu vzlykem
jat, ukázal's, co slzí, krve stojí

ten lesk s tou slávou, a co na dně v číši
se tají žluče — v nemilost pad's mžikem,
v čas pravý Smrt že slíbala skráň Tvoji.

—

III.

MOLIÈRE.

Theatrum mundi velké tvoje dílo,
co hraje tam, to nejsou snů tvých stíny,
jak jiným pěvcům duší ze hlubiny
se derou, by je slunce osvítilo.

To živí lidé, skutky jich a činy,
krev, tuk i kost a vše, co vskutku bylo,
se zhustilo, v cítící maso slilo,
jen Shakespeare můž' jít vedle — nikdo jiný.

Snad právě že jste soudili svět oba
z té, dobou kleté Thespisovy káry,
jste větší byli nežli vaše doba,

že soucit, dobro, láska, hněv i zloba,
klid mudrcký i fanatismu žáry
jste vtělili i věčnou bolest Joba!

—

POSMRTNÁ DÍLA.

Čím to, že vždy jest hlubší účin jich?
Dech přes ně Smrti šel, jak ukončena,
a v stopách jeho rostla jejich cena,
být autor živ, snad stihnul by je smích,

neb lhostejnost — teď pro vždycky že ztich,
tu mluví hlasem, před nímž chví se změna,
snad tím, že koketa — Smrt — vždyť je žena! —
se dotkla stran těch čerstvě básněných.

A přec to jedno nám, když „morituri“
se pozdravujem ve areně žití,
vše posmrtné jest — později nebo dřív . . .

Na sochu, obraz, knihu beze chmury
jak na mrtvého dílo uč se zříti
a budeš jistě k živým spravedliv.

—

BALVAN SISYFŮV.

HRABĚTI V. BOOS-WALDEKOVI.

Tys zapomněl na bohatýra báje,
jenž těžký balvan v luzích Styxu válí,
jej nese, drží — snad se neskutálí,
teď věří sám, však u skaliny kraje

Ten smekne se, zpět letí, unikaje,
ve hromotřesku padne mezi skály,
kde doma byl, — On za ním běží z dáli,
výš tlačí, hrudí oň se opíraje.

A znovu válí — balvan klesá znovu,
on začíná zas v nezdolné své muce.
Již chápeš tu svou práci Titanovu?

Však neustáváš též. V tvé pilné ruce
mé dílo roste, nevšímnuto žije —
Buď zdráv, ty Sisyfe mé poesie!

—

SMUTNÉ VARHANY.

CIZINEC.

Proč vaše varhany tak smutně kvílí?
Toť vzdech a nářky celé lidské bídy,
toť chorál, v němž se mohly Eumenidy
ku oběti své hlásit, než jim sšílí.

Vše výkřiky se v píšťaly ty skryly,
jak ve protestu věčném, Atlantidy
tak mohla revolta znít, v pyramidy
když peřeje se nad ní v chaos slily.

HROBNÍK.

Ten, pane, taj vám vysvětliti mohu,
kýs opat varhany chtěl — takto čte se —
mít nové lacině a k chvále Bohu.

Z cínových rakví hrobky pod kostelem
dal píšťal nadělat, proč divíte se,
že tyto chví se celým lidským želem?

—

PIVOŇKY.

V pivoňkách hoří celá sláva léta.
Záhonů našich matrony ty žhoucí
bez pelu mládí nádherně se stroucí,
bez vůně, jak by žár, jejž slunce metá

Ji vypil všecku, šeptají si: Veta
po Vesny kouzlu! — V kotly slyšíš tlouci
a v zvony rozhoupané intrad vroucí
kaskády vpadnou k čtyřem úhlům světa.

Z košíčků zdobných dětské ručky sypou
déšť krvavých těch lístků cestou slávy,
kde oltář pod starou se tyčí lípou.

I cítíš v žáru chvít se země tělo,
jak v spoustě těchto lístků, v moři lávy
by celé léto vykrvácet mělo.

—

REFLEXE HISTORICKÁ

při čtení kroniky Quadagniniho o Arialdu z Milana.

Je divno, že i popele se báli,
když upálili kacířovo tělo,
i popel se jim plně zničit chtělo,
ať větrům vržen v plen či v mořské skály.

Pak teprve jim klidné sny se zdály,
tu hrděj svrchované vzpjali čelo,
coelo tonantem kdy hlásalo dělo
nad ušlapanými lidstva idealy.

To tradice jsou popele. Však také
i jiskry, třeba v tom, co zhasnout měly,
své mají tradice a křivolaké

Vždy dráhy zpět si najdou, odkud hřměly
v triumfu prvním! V snaze krátkozraké
tu maličkost mudrci zapomněli.

—

PRO UMĚLCE.

Co velké v kom jest, zůstane vždy stejně,
ať uznání to nezroseno vlahou
se potácí dál s idealu žáhou;
jsou laury, jež tká příští neprodejně.

Tak v papoušků kol žvatlajících hejně
též nestál Dante, spěje strmou drahou,
tak Michelangelo se soudu váhou
své balvany lkát nechal čarodějně;

Však nad hmotou dřív zvítězil v nich plně,
ne embrya leč celky podávaje
ve kvádru tíze i v linií vlně.

Boj s hmotou ukazovat je vždy posa,
jen překonán otvírá pohled v ráje,
když zuří zamčen v ňadrech, spi sub rosa!

—

PROLOGEM K XII. LYRICKÝM MEZIHRÁM.

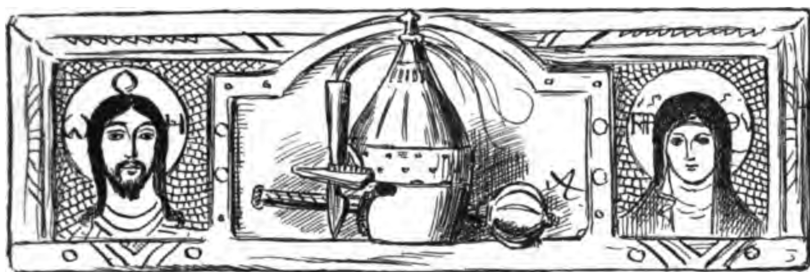
Divadlo mít v dálce kdesi idealné
bez místa a doby — sen to bláznivý!
Drama žádá vždycky příkré protivy,
dunící krok scenou, posy triumfálné.

Flétna bukolická ve své písni žalné
zmlká, ořům děje vlavé do hřívy
když hřmí blesky vášně, ručej pěnivý
jak se střemhlav řítí v katastrofě valné.

To jsou theorie známé z poetiky!
A přec v hlavě pěvce taká scena straší
divadlem buď „v křesle“ nebo „na svobodě“!

A již pero jeho staré stíny plaší,
vidí snů svých vlny, žití trpaslíky
duhou poesie spjaty v jedné shodě.

EMIL TRÉVAL:

Silnější než milování.

Novela.

(Pokračování.)

Vše, co bylo lidského, citového a šlechetného v něm, vše to vzbudilo se a zalévalo jasným proudem jeho přítomné myšlení i animální bytí.

Padevětský počal hráti znova. Zase touž píseň, ale jásavěji, plněji. Melodie barvitá jiskřivým mládím, červenou barvou radosti, podobná jasnému, třepetavému zvuku křídlovky. Tak, jak ji z mladých, bujných ňader vyráží děva česká. Všichni ji viděli, v jediné, krátké suknici červené, v bílé košilce, celou prostou. kvetoucí, jako ty fialy, jež natrhané ležely na rozprostřené trávnici. Opálená tvář její leskla se potem, oči její, modré oči — nebylo tu mýlky v jejich barvě — svítily vesele, čtveračivě. Jako sedmihláskův hlas zněl její popěvek, zatím co neúnavná ruka její srčivě požínala srpem trávu pro rohatou, vemenatou kozu, jejíž hlas chvílemi mektavě pronikal šumotem rozjásané krajiny až sem. Tak bezstarostně, bez myšlenek to zpívala, jen k vůli zpěvu, ze záliby v melodii, že ráda poslouchala svůj mladý hlas, jako ptáče sedící na nejvyšší větvici stromové hledí do modré výše a otvírá zobáček k jásotu, trilkům nekonečným, neúnavným.

Upřímná, nevědomá a čistá radost ze života zaproudila kolem, trhala dne i noci květy ve smíchu zvonivém a v slzách, jež tekly bez příčiny a tváři byly spíše rosou než trýzní. Poletovala nad rovinou i nad močálem, nad krajem srázu i nad tajůplným šerem háje, trhala první květy pod posledním jihnoucím sněhem i poslední nahé kalíšky ocúnu, tleskajíc při tom vždy stejně radostně rukama, tak rozlehtaná k laškování, tak nepřístupna trudu a rozhoupaná ku smělosti, nadějím, vzletu a očekávání samého dobra, samého krásna v budoucnosti.

A srdce všech přítomných neodolalo, leč otvíralo se a zpívalo s sebou, tak šťastně, tak dětsky z plných prsou, v takovém blahém všeho se zhostění, jak zpívá se jen jednou v životě, nikdy více se nevracejícím okamžiku, kdy syn lidské matky vyšel již z šedivých mlh jarního věku,

stanul na prahu poznávání, neokusil však ještě trpké chuti ovoce zkušeností. Lalala! Lalala!

A co ptáček jásal ještě své trilky, zazněl v bassu hlas mužný, jako měkký zvuk violoncella. Mladík, hledající svou dívku, která odešla mu kamsi stranou, snad ukryla se mu, pohlíží na něho z křoví šelmovsky, snad někde z šera lesního, do něhož zalehá jeho hlas toužebný, tázavý. Spatří na zemi natrhané fialy a ví, že milá není daleko.

Červená, modrá fiala,
kdes ji, má milá, trhala?

A rychlá kadence přibíhajících, měkký trávník deptajících nožek. A na to jásavé:

Trhala jsem ji na louce —

přetrženo náhle bolnou vzpomínkou, teskným zabušením srdce. Snad byl to jen sen, snad nebyl to jeho hlas, ale mam divoženky, rusalky, jenž ji vábil. Snad ten, jenž přišel, srdce jejího vyvolenec, přináší smutnou novinu. Vidí ji na něm z daleka, tak že uprostřed zpěvu veselého náhle ustane, vzlykne a zakončí žalným výkřikem, úděsem z blížícího se neštěstí.

Ano, neštěstí je tu, není již o tom pochyby. Srdce usedá soucitem, ach, bolest a předtucha této dívky je bolestí a předtuchou naší, studená hrůza zastavuje naši krev, tím větší, že neznámá, nepovědomá, nedostižitelná ostrému osvětlení rozumu. Obchází vás to kol do kola, svírá vás to v neslyšných závinech hada, vztahuje po vás dlouhé, kostnaté ruce z mlhy, ze tmy, z prázdna.

Průvod melodie obmezoval se na šumivé a chvějné tony polo harmoniky, polo dud. Pravá atmosféra venkova vanula z těchto zvuků.

A nyní zase ten přitmělý zvuk, zvěst tragická, ne více tušení, leč strašlivá jistota. Celá příroda zvučela, vzdychala: Zabolelo mne mé srdce!

Co se stalo? Probůh, co se stalo?

Červená, modrá fiala již našla místo svého určení. Snad na rakvi, snad za kloboukem v dáli odcházejícího. Ano, zajisté že v dáli odcházejícího! Kvítka loučení, zrosená žhavými slzami, kapajícími přímo z jihnoucího srdce, slzami, proti nimž není žádné útěchy. Blíž a blíž to zaznívá vojenským pochodem. Proto ji zabolelo srdce. Trhala je milému za klobouček, jímž zamává jí s bohem! až odejde tam, kde přilba vojenská tlačiti bude jeho mladou hlavu. Snad do boje proti nepříteli, kde položí svůj mladý život, a mrtvé tělo jeho padne do jámy.

Doprovod mění se ve smuteční pochod s rachotem vojenských bubnů, temnými údery hrany, řinčením ocele, dalnými výstřely pušek.

A zase vyhrocuje se vše v otázku divnou, násilnou, ve zvuk do výše se ženoucí, aby tam kdesi nahoře bolem se zalknul, roztříštil, puknul, zlomeným hlasem, rupnutím utržené květiny a šelestem skrápajících slz.

Musilo se tak státi? Proč? Ach, k čemu tolik bídy na světě? Otázky ty vlní nitrem posluchačů a nutí z očí jejich slzy. Proč, ach, proč?

Doktor Jelec prohlédl závojem svých slz. Viděl bílou šíji Nastinu, jak vlní se v křečovitém pohybu, viděl i hlavy ostatních dam skloněné, jak tisknou kapesníky k očím. Byly tu tlumočeny jejich boly tak dokonale, že každá svou vlastní duši poznala zobrazenu v těchto v jednoduchosti své velkolepých konturách hudebních. Inspirace geniova sáhla směle do středu veškerého života, do vřelého, tepoucího jeho srdce a bezbolestně, v sladké necitnosti pozdvihovala je z prsou a ukazovala, jako kněz při oltáři pozdvihuje svatou hostii nad patenou, aby klekali, kořili se zázraku všichni shromáždění.

Muži stáli v blahém zapomnění s ústy otevřenými, v neskutečnosti, jež uchvacuje člověka při událostech kromobyčejných, fenomenálních, snad jednou v životě, mnohého ani jedinkráte v tom plahočivém, nízkém životě, v přelézání plže po hroudě špinavé země.

Padevětský odvrátil oči od paní Spalteholzovy a zahleděl se v neurčito, někam do výše před sebe. Kol něho vítr a bouře, sténání a výkřiky, vzrušení všech citů v srdci lidském — on seděl tu nepohnutý, veliký, tichý a jasný. Interpret osudu, ukazatel na věčných hodinách času, hlasatel klíčení i zániku. Ruce jeho jakoby nenáležely k tomuto trupu sochy, kmitaly se v jakémsi šeru, leč to šero bylo plno podivné záře. Piano změnilo se pod jeho rukou v bytost stohlasou, storamennou, všemocnou.

Nebylo tu více červeného a modrého kvítka, nebylo bolu ženského srdce, pouze upomínky z melodie zbyly jako náhodný okraj grandiosního obrazu hudebního, jenž rozvinoval se před zrakem pokynem samé Všemohoucnosti. Rozpjetí oblohy nad hučícím oceánem, divoké výtrysky lásky vod k nesmírnému všehomíru, rozpínání se po nemožném, gigantické vzmachy, výkřiky, letící od hvězdy k hvězdě, výbuchy až po okraj přeplněných sopek, touha, změněná v šílenství o bohorovnosti. Byla to nejbizarrnější symfonie lidského srdce, o níž kdy fantasie snila, toto dychtění, toto míření až v zámezí smrtelnosti. Srdce, z něhož proudily takové veletoky, jež snilo takové velesny, by i bylo všeobsáhlé, nemohlo upoutati, těsnati je v sobě, jako sebe tvrdší kov není s to oddolati tlaku vznícených plynů výbušných. Titanské zápasy, obrovité chtění, zoufalé zápolení silného s Nepřemožitelným, smrtelného s Nehynoucím, planoucího se Studenem a Prázdnem, člověka s Bohem.

Nebyl to Beethoven, nebyl to Liszt, nebyl to Padevětský, byla to Duše, která pěla tu iliadu svých zápasů o bajnou, nedobytnou Troju.

Byla to tragedie nerovného boje, tragedie přemáhání neodporujícího, tragedie ohromné vnímavosti, bezedné malomoci a nekonečného utrpení. Jedna z největších scén, jež kdy byla líčena, cítěna. Neboť plně pochopena, uvědoměna vedla by nutně k rozvratu, šílenství. A zase byl v tom výraz něčeho mohutného, nezničitelného, co upoutáno hmotou bojuje za oprostění a výši.

Z přívalu zvuků tryskaly vrcholy rozkoše celých generací, pěnící se nad vodami v šumění rytmickém, v ideálních harmoniích, v azuru nadvzdušném, v němž zvučely šelestem křídel cherubů ty tóny červený a modrý, radost a síla, mládí a dnešek, rozvité kalichy nadějí, pnoucích se do výše po nedosažitelném, po tajemstvích vylétání, květu, rozkošatění.

A ráz a třesk!

Praskot a řícení v kouři, zmatené hlasy, lijavec padajících křídel, trosek zhaslých paprsků, pokálené jasy, ztrhané úsměvy, mrtvoly květů, v popel sšedivělé barvy, vše v divé panické směsici letící níž a níže, hloub a hlouběji. Jen skrýti se, zalézti, zmizeti! Hluboké sténání, poslední vzdory, skřípoty zubů, pršky slz. Bolest, oklamání, mráz, temno a — dokonávání.

A úderem odbíjejících hodin odtepáno na pianě ostrým, neúprosným a neklamným slovem, projíždějícím srdce chladně, jistě a neodvolatelně mečem poznání v ruce velikého popravčího:

Nicota! Nicota! . . .

Padevětský zakončil a vstal.

Ticho. Přítomní, jakoby nenadáli se ještě konce, čekali. Jediný vzdech zavanul kolem. Pak zaburácel potlesk, volání a zase potlesk. Padevětský stál nehnutě.

Dámy ho obklopily, pánové tlačili se za nimi. Nasta klesla na kolena. Manžel její rychle ji pozvedl.

Doktor Jelec ničemu se nedivil. Kleknutí Nastino neplatilo člověku, leč geniovi. Bez rozmýšlení byl by mu sám ruku políbil. Chápal enthusiasmus dam, protože jej sdílel.

To nebyl mikrokosmos lidský, ale cizí, ohromný Sirius, jenž zabloudil do naší nepatrné, sluneční soustavy, jenž o celou výši lidskou přesahoval normální rozměry, jenž snad ví, co my ostatní jen tušíme, ten obdivuhodný cizinec.

Pohlédl znovu na Nastu a ulekl se. Jako přimražen díval se na ni. Tvář její byla bledá, oči však zářily, ba přímo vylézaly z hlavy, a doktor téměř sám cítil žár, jenž ssálal z jejího čela. Pokusila se několikráte promluviti k Padevětskému, hledala jeho pohled. Jak jejímu pohledu doktor rozuměl! Byl tak výmluvný, tak jasný. .

To byl On!

„Něco tak mocného, především mocného, až bych sklonila se, rozplynula, zmizela —“ Zda nezní to tak v jejím listu?

Žena ta milovala. Poprvé v životě svém milovala. Skutečně a neklamně.

A přece místo žárlivosti jen pocit hrůzy a soucitu zachvěl nitrem doktorovým. Pohlédl na Padevětského. V oku tohoto všecek žár jakoby pohasnul. Tma, zavřená brána, chlad a nepřístupnost čišely z něho. Doktor poznal, že je to reakce ohromného jeho ducha po neobyčejném napjetí, a že v reakci té utonul každý cit lásky k Nastě. Byl-li tu vůbec nějaký. Byla mu nyní lhostejna, ba snad nemilá. Tvořila zhaslou bludičku na skvělé jeho dráze, blednoucí již upomínku, episodu jedné neb dvou vět v dramatu jeho života.

I ona to poznala a zkameněla. Oči její potáhly se šedou mázdrou jako u umírajícího ptáka. Ohlédla se těžce po někom. Doktor přiskočil. Uhodl, že po něm. Tiskla jeho ruku. Rty její zvráskovatělé zsinavé namahaly se vysloviti něco, ale nevydaly hlásku. Jen doktor uhádl z jejích pohybů slovo:

„Semele!“

A počala se přede všemi chouliti, zahalovati v jakémsi ohromném studu. Protože duše její se odhalila poprvé před mužem. Pohled ten rval duši.

Padevětský stál jako ledovec. Pak razil si bezohledně a rychle cestu ven. Impresario jeho kynul pánům, konejšil je, zdržoval a zapřisáhal, by umělce nenásledovali, ale nechali odejíti.

A tak uniknul Padevětský všem a odebral se přímo, bez rozloučení do hotelu a časně ráno opustil Bolešno.

Doktor, vycházeje s professorem po koncertě ven, byl překvapen, že byla již hluboká, tmavá noc. Koncert trval dvě hodiny a přece uplynul jako sen.

Před nimi a za nimi hovořili odcházející v jakémsi rozjaření, každý svým způsobem a svým výrazem o neobyčejném požitku uměleckém. Nebylo žádných znalců mezi nimi, až snad na jediného Karníka, a ten mlčel, přemožen jakousi hysterickou ekstasí. Ale síla umění vyvřela tu tak bezprostředně, tak neodolatelně, že nemohlo býti mýlky ani pro sluch nehudební, pro mysl neuměleckou.

Vzněty procitlých, ušlechtilých citů zatlačily vše ostatní, vyšinuly kolot myšlenek ze všedního řečiště, zatlačily trud a strázeň kamsi do neviditelna. Víno života překypělo zase jednou přes okraj poháru a házelo své perly s šumotem do výše.

Doktor vedl se s professorem pod paží. Oba vzrušeni tiskli se k sobě. Professor přednášel cos o Orfeovi, Amphionovi i jiných hudebních hercích, doktor však poslouchal velmi roztržitě. Chodili ve vlažné podzimní noci ulicemi. Vše zdálo se jim býti na světě krásné, všemu nyní rozuměli, vše chápali, ale jaksi jinak než jindy, lépe a pronikavěji. Doktora jímala blažená závrať.

Nasto, Nasto, jak tě miluji!

Byl by to nejraději vykřikl do celého světa. Nikdy necítil svou lásku tak plně. Zdálo se mu, že miluje stokráte více než dříve.

Jako honba mraků na nebi míhaly se mu v mysli dojmy večera i ve spánku. Mocný pocit zanícení, ztracení v blahu účinkoval tak, že zakryl úplně jiný dojem, dojem děsu a neblahé tuchy, že vymazal okamžik, kdy seznal vášeň Nastinu.

Ráno, jak jen mohl, spěchal k Nastě. Nalezl ji změněnu. Trnutí nového úleku ho pojalo.

Nepřevlékla se od včerejška. Jen svrchní nádherný šat visel přehozený nedbale na židli. Seděla v molletonové spodničce s bezsennýma očima, těkajícíma vůkol. Podivná zář se z nich linula.

Nestěžovala si a na otázku doktorovu podotkla, že cítí jen to staré napjetí v šíji. Přešla na to ihned ku včerejšímu koncertu. Těšila ji patrně slova obdivu, jimiž neskrblil. Vysvětlovala mu jednotlivé duchaplnosti a finessy ve hře Padevětského. Činila to chvatně, nervosně a jaksi neurovnaně. Nedbala jako jindy přiléhavosti výrazů, jakoby nestarala se o to, zda bude jí porozuměno.

Doktor upozornil Nastu na to, že třeba bude, by si ulehla a odpočinula.

Zavrtěla jen hlavou a hovořila dále, bez ustání, jakoby slyšeti chtěla jen svůj hlas a přehlušovala nějaký jiný, jenž mluvil k ní něco jiného, co nechtěla slyšeti.

„Dejte mi morfium!“ zažádala pojednou svým lichotným, měkkým hlasem.

„Proč to, milostpaní?“

„Ne proti bolení hlavy, na to jsem již zvyklá, ale protože nebudu více spáti. Vím to jistě!“ A přikývla na dotvrzenou hlavou.

Doktor chopil se její ruky a ohledal tepnu. Upokojil se. Neměla horečky. Pohlédl jí do očí. Zřítelnice levá byla větší. Mrazivý děs ho projel. Bojoval o chladnou rozvahu. Hysterie, utěšoval sám sebe v duchu. Můj bože, která pak žena je nyní normální?

Hovořil s Nastou buršikósně a žertovně. Cítil, že klame. Ji chtěl klamati, ale klamal sebe. Bál se tázati se dále na něco jiného, nač věda jeho tázati se mu velela.

Odkládal to v neurčité naději, že vše zase pomine. Jako kdyby nenastalo, čeho se bál, když o tom bude mlčet. Ach, kdyby se to objevilo hmotně, nepopíratelně, na dosah ruky před ním, zavřel by oči!

Služka hlásila návštěvy. Nasta zdvihla se, aby odebrala se do salonu. Doktor ji zadržel.

„Milostpaní — v tomto úboru —?“

„V jakém úboru? Což není to nejnádhernější matiné, jež jste kdy viděl?“

„Tato spodnička?“ zděsil se doktor.

„Spodnička, pravíte? Zdá se mi, milý příteli, že to ve vašem mozku není v pořádku.“

Pohlédl jí do očí. Třepetavé jiskry tančily v nich. Pod upřeným pohledem jeho se utišovala. Oblékla župan.

Ve východu z domu potkal doktor manžela Nastina. Lékař se v něm probudil. Nařídil Nastě klid v posteli, studené náčinky na hlavu, zatmělý pokoj. Lék nepředepsal.

„A mluviti smí?“ tázal se ředitel.

„Ano, jen ne o Padevětském.“

Poprvé s ním ředitel úplně souhlasil. Večer bylo Nastě lépe. Usnula tvrdě a spala, když doktor přišel. Druhého dne nalezl ji mimo lože. Přijímala návštěvy, při nichž mluvilo se, čeho si doktor nejméně přál, výhradně o Padevětském. Večer zase Nasta ležela, zdánlivě klidně, bez horečky.

Třetího dne volán byl doktor přes pole k operaci, jež zdržela ho až pozdě do noci. Před odjezdem napsal lístek pro ředitele, by na žádný způsob paní ředitelová nevstávala.

Den na to, vrátiv se z ranní visity v nemocnici, nalezl v čekárně svého ordinačního pokoje ředitele Spalteholze. Čekal na doktora již chvíli.

Návštěva tato ohromila doktora. Zůstal státi opřen o dveře. Cítil se vinen, ne tělesně, ale duševně před tímto mužem. Nikdy svou vinu tak intensivně nepocítil jako v tomto okamžiku. Byl povinen dáti zadostiučinění, za vinu smír.

Pocit chladu a mravenčení proběhl mu od slabin k žaludku. Věděl, že by koktal, kdyby mluvil, a nemohl také přiměti neposlušné rty k prosté frási uvítací. Sklopil oči, snížil hlavu, očekávaje s němou resignací úder namířené jakés zbraně.

Ředitel Spalteholz si odkašlal. Jaksi smutně, třesavě, stařecky. Doktor vzhlédl a setkal se s pohledem ředitelovým. Pohled ten rozptýlil jeho obavy. Pravil mu: Vím, že jsme sokové v její lásce, ale, poněvadž pro ni také trpíš a budeš trpěti, odpouštím ti.

Stál tu shrben, oběma rukama drže lesklý cylindr a pohlížeje proti svému zvyku přímo do tváře doktorovy. Skřipec visel mu na šňůře na prsou. Elegantní šat jeho byl méně pečlivě než jindy upraven, postoj jeho rozkleslý. Jakési podzimní teskno jakoby plížilo se kol této postavy a zachvívalo konečky jeho sporé kštice, jíž prosvítala lysá, nažloutlá leb.

Jak je starý, pomyslil si doktor. A nebylo mu přece ani šedesát let.

„Přicházím, pane doktore, tázati se vás, co soudíte o nemoci mé paní.“

„Změnilo se něco, pane řediteli?“

„Myslím, že je hůř. Včera k večeru začala blouzniti, dnes leží.“

„Nu — a?“

„Zavolali jsme včera doktora Šlamboru.“

„Dobře. A co říkal?“

„Nechtěl jaksi s barvou ven, až prý s vámi promluví.“

„Předepsal něco?“

„Ne. Jen nařídil činiti totéž co vy. Ale odpusťte a dovolte. Nejsem sice lékařem, ale mně se ta věc již dávno nelíbí. Stasi bývá chvílemi tak podivná, tak zvláštní, ne, vyjadřuji se špatně, tak hrozná, ano hrozná, až to člověka chytí u srdce jako kleštěmi. Pohled její bývá chvílemi jako sklenný. Onehdy mi řekla, ode kdy že mám dvě hlavy. Někdy sáhne pro něco a přijde rukou vedle. Ptám se jí, prosím, chci jí pomoci, uleviti jí, ale ona na mne pohlédne tak divně, že se jí bojím. Věřte mi, ona je velmi, velmi nemocná.“

Co slyšel, padalo na doktora strašnou tíhou. To, co dosud od sebe odpuzoval, čemu se bránil, před čím se skrýval, již ho to našlo.

A ještě něco mu vysvitlo. Ze zvuku hlasu ředitelova, z malátných, starobných pohybů, z hluboké sklíčenosti, jež setřela obvyklou pósu nadutosti a uzavřenosti ředitelovy, seznal doktor to, čemu dříve zpěčoval se věřiti, totiž hlubokou lásku tohoto muže k Nastě, lásku snad jiného rázu, než byla jeho, ale neméně vroucí a celou bytost pronikající. Ba měl pocit, že sám by tak milovati ani nedovedl, tak otrocky, bez nároků na lásku její. Jeho cit pro Nastu zdál se mu býti proti citu tohoto muže malým, nízkým, sobeckým.

„Pojďme!“ řekl doktor bezezvučně. A kráčeli spolu rychlým krokem k ville. Doktora chytalo cos mrazivě u srdce. Nyní nabyly pojednou hrozného významu ty časté migrény, ty pocity kamenění, na něž si stěžovala . . . Nepoznal to v čas a zanedbal svou povinnost. Leč ne, i včasné rozpoznání by nic na chorobě nezměnilo. Vždyť v takovém případě je věda malomocná . . .

Poslední slovo musí býti vyřčeno. Rozhodnutí se blíží, poznával to dle vzmáhající se úzkosti své.

Stanul u lože Nastina. Slečna Graupnerova vyšla z pokoje. Zůstali s ředitelem sami.

Ležela tu rozpálená, jako šarlatem polita, podivně nepokojna. Nehty jejích prstů byly zulámány a krví podlity. Klepala jimi bez ustání do pelestě. Chvílemi chytila se za vlasy, vytrhla několik. Chumáče jich ležely na pokrývce. Nebyla při sobě.

Doktor měřil teploměrem tělesní teplotu Nastinu.

Když odhadl teplotu, obrátil se k řediteli. Byl bled jako plátno, zrak jeho vyhasl. Čelist mu klesala, rty sešedivěly.

Úděs jako elektrická jiskra přeskočil s něho na ředitele. Pootevřená ústa tohoto nebyla s to vydati otázku, rty marně snažily se semknouti se.

Vytřeštěnými zraky pohlíželi oba mužové na sebe. Zatajili dech, a v ložnici zavládlo ticho. Bylo slyšeti jen rychlý, sykavý dech nemocné, šust prádla a peřin a žalostné bzučení kdes v koutě umírající mouchy. Hodinky ve vestách obou mužů tikaly v šíleném závodění.

Venku zadul vítr a zabubnoval na tabule okenní.

Ředitel přitiskl drkotavá kolena k sobě, aby nepodklesl, a zaklátil malomocně rukama.

Vzduchem zavál těžký zápach chorého, lidského těla.

„Čtyřicet stupňů!“

Doktor vyjekl tato slova ze zataženého hrdla, a ředitel pochopil, že obsahují strašný ortel.

„Čtyřicet stupňů,“ opakoval mechanicky po lékaři.

A zase okamžik ticha, šelestu deště, sípotu, bzukotu a tikání hodin. Jakýsi stín kradl se spuštěnými záclonami dovnitř, bledý svit podmračného nebe zesinal ještě více, tmavé čáry a vlny prolínaly, podřezávaly a vraždily jej. Červené tapety na zdích nabyly barvy sražené krve.

„Pít,“ zasténala nemocná a zamávala rukama. Ředitel přiskočil ke stolku a podal nemocné sklenici. Chvěla se mu ruka tak, že část limonády rozlila se na peřiny. Nasta pila malounko a zavrtěla hlavou.

Doktor viděl ze zvláštního pohybu hlavy, že svalstvo šíjové je ztuhlé, nehybné. Nemocná otáčela hlavu pohybem celého trupu.

Ředitel odstoupil, postavil sklenici a kapesníkem stíral s čela pot. Pohlížel napjatě na lékaře, jenž konal lékařské své šetření.

„Zánět mozkových blan,“ řekl doktor, neodvažuje se pozdvihnouti zraku.

„Zlé?“ tázal se ředitel, utíraje si prsty limonádou polité.

Doktor kývnul přisvědčivě hlavou. Ředitel se odvrátil, a v krku jakoby mu něco přeskočilo, zakloktalo.

Vešla slečna Graupnerova a tichým hlasem podávala lékaři zprávu o průběhu nemoci za den včerejší a za dnešní noc.

Ředitel přistoupil k doktorovi. „Co mám činiti? Vynaložím vše, musí, musí jí býti zpomoženo! Za každou cenu! Mám povolati konsilium? Koho si přejete? Učiním vše!“

Divoká žárlivost vyšlehla v doktorovi. Nesmyslná žárlivost! Vždyť mohl volati již dříve konsilium. Ale myslil si: Ať zahyne, jen ať nevidí ji jiný muž! A třeba to byl lékař.

Tak bylo předešlé dni. Nyní však vyvstala proti žárlivosti jeho skutečnost se svou celou nelítostností. Zdolala ji.

Ředitel opětoval svou otázku. Doktor zavrtěl beznadějně hlavou. Ředitel sepjal ruce, zalomil jima a pak položil je na ramena doktorova.

„Ne, ne! Neztrácejme naději, doktore! Jen ne malomyslněti! Přičiníme se všichni, není-li pravda, aby tato drahá duše byla zachována. Učiníme zázrak, bude-li třeba. Ano, učiníme! Vy svou vědou, já ošetřováním. Budu ji sám hlídati, nehnu se od ní jako pes, nechám všeho jiného! Jmenujte mi úkol můj, dám vám svou krev za ni s radostí! My ji zachráníme, řekněte se mnou: My ji zachráníme! a do smrti Vám budu děkovati. Ach, nebeřte mi naději!"

Byl to paroxysmus strachu, jenž našeptával mu slova, jež chtěl vlastně slyšeti od lékaře. Tento se poněkud vzpamatoval. Jakási křeč zoufalství vzpružila jeho svaly a smetla ve zmatku a překotu pomyslů jeho střízlivé, lékařské pozorování.

„Ano," pravil hlubokým hlasem a vložil energicky dlaně do sebe. „Ano, učiníme vše!"

Rozehřál se, svraštil čelo a zaťal zuby v pevném odhodlání.

„Mám jí ještě tolik co říci," žadonil ředitel, „mám tak mnoho na srdci. A ona sama, vždyť ani nežila. Je jí teprve pět a dvacet let! Vždyť je to dítě! Moje ubohé, krásné, krásné dítě! Zachraňte ji svou vědou, a budu vaším otrokem!"

Plakal. I doktorovi draly se vzlyky hrdlem ven. Věda, ano, věda! Ta musí dokázati, seč jest. Věda ji musí zachrániti, sice — Doktor zaťal pěstě, zasvítil očima, a pošklebek potrhoval jeho rty, jako když hlásný potrhává provazem požárního zvonu.

„Koho mám tedy z lékařů přibrati, pane doktore?"

„Koho je libo."

„Doktora Šlamboru?"

„Ano."

„A snad ještě jednoho. Víc očí více vidí. Snad doktora Wasserkopfa?"

„Třeba."

„A nemám také telegrafovati do Prahy, snad pro pana professora Malíka?"

„Se vším srozuměn, pane řediteli. Ale nyní především studené obklady!"

„Ledové, pane doktore?"

„Ledové."

Slečna Graupnerova vyšla a ředitel za ní, aby rozeslal posly po lékařích a na telegrafní úřad.

Doktor zůstal s nemocnou o samotě.

„Dóno!" ozval se jasný hlas Nastin.

Zachvěl se na celém těle, sklonil se nad nemocnou a položil na její čelo ruku. Bylo chladné, nemocná byla při sobě.

„Nasto!"

Byl to pronikavý ryk na smrt raněného zvířete, jenž vyšel z hrdla doktorova. Krev valila se mu k srdci, na okamžik zatočilo se vše, převrátilo, strop byl dole, okna šeřila se na protější straně.

Z nemocné ovanul ho horký výpar. Oči její pohlížely na něho jako zality zelenavou vodou, odkudsi z hloubi a propadaly se stále víc a více. Usmála se oprýskanými rty.

„Semele, Dóno! Semele!“

Celá duše jeho rozhučela se ozvěnou a přisvědčováním: Semele! Spálená, zničená, krásná, krásná Semele!

„Zdálo se mi,“ zašeptala Nasta, zavírajíc pomalu oči, „že měla jsem hrozné bolesti, že umírala jsem. Byl to sen — bohudíky!“

Klesl na kolena, nespouštěje očí s drahé tváře její. Ruka slečny Graupnerovy přiblížila se k hlavě s ledovým obkladem. Oči Nastiny zapadly docela, utonuly. Když ředitel vkročil, Nasta již blouznila. Doktor vstal.

„Zde jsem, Dóno! Sem ke mně! Oh, já vás nepustím, nemyslete si to! Vy nesmíte ode mne! Leo ať couvne!“

Doktor pohlédl na ředitele. Trudovitá tvář jeho plynula v slzách, trhala sebou a šklebila se znetvořeným rtem.

„Stasi!“ vzlykal a, podloživ ruku svou pod šíji nemocné, zdvihl její hlavu. Otevřela oči.

„Leo, ty jsi zde? Tak je to dobře!“ A zavrtěla se na ruce manželově lichotivě. A zase třeštila. Česky, německy, francouzsky. Chvílemi vykřikla pronikavě, téměř zavyla, až sebou všichni přítomní trhli. A v zápětí sípavě šepotala, což bylo ještě strašnější.

„Ty krajky se přece na malovaný šat nehodí! Ne, slečno! Co si jen myslíte! Nevpouštějte nikoho, dokud si nerozpustím vlasy! Je to divné, není-li pravda? Roztodivné. Lev Padevětský, a já myslila, že Lev Spalteholz. Bože, čím mi to svíráte krk. Španělská garotta? Hohoho! Počkej, kate! Ale já chci něco zcela jiného! Isola bella! Na Gardském jezeře a ne v Ostende. Asi půl hodiny od Klemešic. V lese. Ano, ano!

Nešij ty mi, matičko,
svatební šaty —“

zapěla tichounce první takty červeného sarafánu měkkým, srdcejemným hlasem. „Probůh, vyndejte mi to strniště z hlavy! Hohoho! Pomoc! Maminko, maminko!“ A počala plakati dětskými, protáhlými vzlyky.

„Stasi!“ sténal ředitel.

„Jdi pryč! Již mne vážou do pytle. Sultán tak poroučí. On, kdyby byl ženou, by nebyl nevěren. Do moře se mnou! A nyní zase Dominik Padevětský! Doktor a umělec! Buď zdráv, polský rytíři! Ale Semele není hloupá, směje se všem. Všem! Všecky chce míti u svých nohou. Lidi i bohy! Ach, Dóno, Dóno, Dóno!

Ach, odpusť, za to prosím,
divokou tu pomstu mou —“

zpívala hlasem, v němž nebylo nic lidského, pronikavým, řičícím, až vystoupily jí oči z důlků a naběhly žíly na krku. Arie Smetanova

z „Dalibora“ zněla tu v příšerné karrikatuře, v ozvuku přílišné trýzně. Po chvíli pokračovala klidněji.

„A potom půjdu do Vídně na maškarní ples. Budu Jupiterem a spálím všecky ženy na prach a popel. Červená, ne červená — modrá fiala. Králi Václave, slyšte! Já jsem to páže:

Une dame belle et sage
dont les rois seraient jaloux...

Modré mi od jakživa nejlíp slušelo. Ať shoří jako sláma! Na prach a popel!“

Doktor zacpával si uši a pobíhal s ostatními kol postele jako beze smyslů. Se rtů jeho syčelo proklínání, rouhal se všemu na zemi i na nebi. On nejlépe věděl, z jaké trýzně prýštily tyto výkřiky. Jaký to hrozný stav! Jaké bolesti! Ubohá milovaná! Jak rve si vlasy!

Připravoval vlastnoručně studené prostěradlo na celé tělo. Zavinuli Nastu. To ji poněkud utišilo. Na hlavu jí dali měchýř s ledem.

Zavzněl zvonek. Ředitel vyhlédl oknem.

„Pan doktor Šlambora,“ oznámil.

Doktor vyšel kollegovi vstříc do předpokoje.

„Je hůře?“ tázal se dr. Šlambora, odkládaje havelok.

Doktor Jelec sebral všecku svou duševní sílu, aby odpovídal souvisle a střízlivě na otázky kollegovy. Na to vešli k nemocné. Zatím co doktor Šlambora konal svá šetření, dostavil se též dr. Wasserkopf. Tento dle zvyku svého počal prudce pobíhati po pokoji, chytati se za hlavu a naříkati. Na to jal se se široka přednášeti o způsobech zánětu mozku, jmenoval různé methody léčební, vychvaloval jednotlivé léky a rozohnil se posléze tak, že, stanuv před ředitelem a chopiv ho za knoflík u kabátu, vyřknul tuto summární sentenci:

„A upřímně řečeno, všecko léčení u zánětu mozku je marné, a všecky léky dohromady nestojí za nic! Basta!“

„Ale, pane kollego,“ napomínal doktor Šlambora. „Ještě jsme se nedomluvili. Prosím, pojďme do vedlejšího pokoje!“

„Ano, pojďme!“

Případ byl od počátku beznadějný. Lékaři si toho netajili. Leč přece usnesli se neodnímati řediteli všecku naději. Telegrafické povolání professora Malíka vzato na vědomí, a umluveno nové konsilium na večer.

Výsledek porady sdělil nejstarší z lékařů, totiž dr. Šlambora, řediteli. Léčení dosavadní schváleno, a přidán jen vnitřní lék na užívání.

Doktor Jelec vyprovázel kollegy ven.

„A vy, kollego,“ oslovil ho Šlambora, „jak to vypadáte? Jako medium. Dbejte svého zdraví, a nemeškejte zde dlouho.“

Doktor Jelec pohlížel za odcházejícími a, vida kollegu Šlamboru sestupujícího po schodech opatrně, s rozpraženými rameny, vzpomněl na porovnání Nastino. Byla tu rozhodně podoba s čápem sletujícím s vysokého stromu kamsi do močálu klovat žáby.

Nepochopoval, jak na to mohl připadnouti nyní, ale snad byl to nutný odpočinek štvaných jeho myšlenek.

Zůstal u nemocné. Chtěl ji míti v ustavičném dohledu, míti dozor nad jejím ošetřováním, činiti vše, čeho okamžik by vyžadoval.

Přemlouval se, že každý okamžik může tu býti důležitý, že může nastoupiti obrat, krise, jež nesmí se zanedbati, propásti, nýbrž, kde nutno zakročiti. Včasným nápadem, příhodnou manipulací, operací, sám bůh ví čím, dá se snad zachrániti vše.

Bylo to nevědecké, absurdní, cítil to, ale přemlouval se tak dlouho, až tomu uvěřil. Byl v horečce, v napjaté energii, v úžasné hybnosti myšlenek. Tisíce nápadů rojilo se mu v hlavě. Pozbyl kriticismu. Vzpomínal na podobné případy z praxe, z knih, z vypravování kollegů.

Nasta třeštila zatím dále. Ostříhali jí hlavu, aby náčinky a náplasti, jež doktor na své vlastní zodpovídání kázal přikládati, bezprostředně mohly na kůži účinkovati.

Zašel na chvíli domů a rychle učinil své disposice pro příští dny. Z nemocnice přišla naléhavá zvěst. Osopil se na posla. Jaká to drzost! Nyní přece nemůže, nesmí od ní. Divil se, že to nechápou. Žádati na něm, aby staral se o věci cizí, lhostejné, o strasti osob neznámých, ve chvíli, kdy květ jeho života nalomen kloní nádherný svůj kalich do syré země . . .! Zaštkal.

Odkázal lidi na svého sekundáře a spěchal k ní, k Nastě. Zatím přijely dvě klášterní opatrovnice z Prahy. Jedna z nich a ředitel seděli stále v ložnici.

K večeru přijel professor z Prahy, a všichni čtyři lékaři sešli se u lože nemocné. Professor, vyšetřiv Nastu, odebral se do jídelny k úradě s kollegy. Schválil úplně dosavadní léčení, jen kázal hlavu nemocné úplně oholiti. Lék, jenž podáván byl v roztoku, kázal podávati v prášku. To bylo vše.

„A předpověď, pane professore?“ zastavil vycházejícího doktor Jelec.

Světlo vědy se zastavilo, poopravilo si brejle a pohlédlo na tazatele se shovívavým úsměvem.

„Letální, kollego, letální.“

A ostatní lékaři přikyvovali hlavami a usmáli se rovněž nad naivní otázkou. Letální, zcela přirozeně, že letální! Smrtelný!

I doktor Jelec tak dříve mluvíval, když byl volán ku případu takového druhu. Letální, také tak říkal, letální! Ale dosud to znělo přece zcela jinak. Dosud běželo o osoby jiné — nyní pak o Nastu. Proč nyní mu krev tuhla v žilách při věci tak samozřejmé?

Věděl to přece, ale nyní to slyšel poprvé vysloveno. Slova professorova zněla mu protivně, jako skřehotání žáby, jako hluchý, lhostejný zvuk kopajícího špičáku hrobníkova. A pro ten úsměv shovívavý, jejž zřel na tvářích mužů vědy, zanevřel hluboce na vědu plnou pretensí, ale v jádru jalovou, chladnou.

Ona zemříti? Rozpadnouti se v nic? Přestati se smáti, jásati, míhati se v přemíře mládí a krásy? Ona, která zasluhovala jediná nositi hrdé a slastiplné jméno ženy?

Bez ní nemohl si představiti svět, bez ní hasnuly jeho průhledy do budoucna, otráven byl pramen jeho života. On žíti, ona zemříti?

Zarputilý vzdor vzepřel se v něm a ušlapal surově další rozvíjení hrozné té eventuality. Proti všem, proti lidem, přírodě, nemoci i smrti bude bojovati jeho láska. Vždyť podlehl jí sám tak úplně, že věřil v její všemohoucnost. Ozbrojí ji všemi zbraněmi vědy. A oklame-li ho věda, pak i jí na vzdory, všemu světu i Bohu na odpor, a kdyby vězela již v čelistech vše požírajícího zničení, vyrve ji násilím, vrátí ji životu jako Orfeus Eurydiku. Vrátí ji sobě!

Cítil, jak i v jeho hlavě se cos zapaluje, a v uších cítil praskot, jak svíral pevně čelisti v rozhořelé energii.

Budu bojovati, opětoval sám u sebe, a každé opětování bylo zaklínáním, obnovenou přísahou.

Professor mluvil s ředitelem.

„Oh, oh!" sténal tento při výkladech professorových, pronášených suchou, obchodnickou šetrností a vrcholících v tom, že v případech podobných lidské umění je malomocno, že dlužno připraviti se na nejhorší, ano, nejhorší. Ostatně, že nemocná je v dobrých rukou, jak může ubezpečiti (při tom poklonil se lékařům), léčení je úplně správné, a že je přesvědčen, že vše bude vykonáno, co by nemocné mohlo úlevy zjednati.

Ředitel přelamoval nervosně prsty a, pohlížeje kamsi do výše, spouštěl rychlé pohledy na professora.

„A nejsou případy, pane professore, že se i taková nemoc uzdraví? Je to zhola vyloučeno? I když nemoc přikvačí tak náhle jako u mé nebohé ženy?"

„Náhle?" odporoval professor. „Mýlíte se, pane řediteli. Vše, co jsem slyšel od kollegů i od vás, pane řediteli, ty časové tuhosti v šíji, bolesti hlavy, ta změna charakteru poslední čas, diplopie, chvilkové zapomínání se není snad v očích laika ničím, ale v očích lékaře velevýznamným. Byly to příznaky disposice, náchylnosti dědičné, jež pak přešla v nemoc samu. Tato probíhala snad delší dobu nepozorovaně, až pojednou propukla s vehemencí."

„Nepozorovaně?" namítl ředitel, jenž lapal každé slovo.

„Ó, prosím, pane řediteli, nepravím tím, že by bylo bývalo něco přehlédnuto neb dokonce zanedbáno, takové případy jsou hned s počátku beznadějné, ač doznati dlužno, že . . ."

Tu se muž vědy spletl a hodil nevrle hlavou. Zamračil se a řekl zhurta: „Ale to sem nepatří! Co se týče uzdravení, radím vzdáti se marných nadějí. Jsou ovšem případy —"

„Jsou, pane professore?" Ředitel všecek ožil.

„Zajisté, že jsou. Nepopírám toho. Ale to je velmi vzácné, a není příčiny k jásání."

„Jak to?"

„Následky jsou pak žalostné. Doživotní šílenství, idiotismus. Mozek takovou nemoc beztrestně nepřekoná. Takového uzdravení vám, pane řediteli, z humanity ani nepřeji."

„Hohoho!" zasmála se nemocná pronikavým, zvířecím jakýmsi hlasem a pozdvihla svou obklady jako turbanem otočenou hlavu.

Professor i ostatní odešli. Jeptišky naléhaly, aby nemocná byla zaopatřena. Stalo se tak. Leč kněz udělil pouze poslední pomazání, ježto nemocná nebyla již při jasném vědomí.

Ředitel s doktorem dleli buď u ní buď ve vedlejším pokoji u partie šachovní. Nikdo z nich však nemyslil na hru. Mechanicky pošinovali figurky, vyskakujíce při každém výkřiku z vedlejšího pokoje a pohlížejíce na sebe zbledlí, v nevyslovené obavě, zda není již všemu konec. Tváře jejich ztrnuly v kámen.

Doktor byl více rozčilen než ředitel. Tento říkal, že připraven je na vše, v nitru svém však přece doufal. Doktor naopak pronášel stále slova povzbuzující, kul plány, zkoušel léky, v srdci svém však zoufal.

Chodili podle sebe jako stíny, zapomínali na sebe, nejedli a nespali. Dělili se o obsluhu a hlídání Nasty. Tak minula noc. Ráno přišli konsiliární lékaři. Stav byl nezměněný; doktor Jelec těšil se, že alespoň ne horší.

A zase vlékl se den, v témž rozruchu, v týchž úzkostech jako včera. Večer sešli se lékaři znovu.

Kol půlnoci stoupla teplota u Nasty na 42 stupňů. Doktor konstatoval to se zoufalým pošklebkem a podal teploměr řediteli. Tento několikráte přetřel si oči šátkem, než podařilo se mu odhadnouti výšku sloupce rtuťového.

Pohlédl na doktora, jenž měl tisíc chutí rozběhnouti se a o zeď roztříštiti hlavu, jež nedovedla ničeho vymysliti, co by zastavilo kvačící rozklad, ba ani co by ulevilo strašným mukám nemocné. Oč převyšovala jeho duševní muka strašlivé zápasy této mladé ženy, jež zmítala a kroutila sebou pod surovou patou nemoci, jejíž duše rvala a rozpoutávala okovy tuhého, teplého masa, bílých, pevných kostí.

Zda Dante snil o podobných mukách?

Doktor vzhlédl a viděl, jaký pohled upírá na něho ředitel. Sršel zlobou a nenávistí.

„A to se nazývá pak lékařem!“ zařval pojednou ředitel, až jeptiška u postele sebou trhla a se skrčila strachem. „To si dá říkati doktor, studuje školy, pitvá lidi, a, když přijde nemoc, nemůže člověku pomoci. Zanedbána, zavražděna, zničena je má ubohá žena, vinou nevědomců, hlupáků, padouchů —!“

„Pane řediteli!“

„Opakuji, padouchů! Což není povinností lékařovou nejen léčiti, ale též předvídati? Prý náhle! Hohoho! Malé nedopatření jen, vzácní páni, ale stojí lidský život. A jaký život! Vy všichni dohromady nemáte ceny jediného jejího vlásku! Myslil bys, že studují všichni stejně, ale ne! Jeden předvídá, a druhý se teprve dovídá. Nafoukanci, ignoranti, břídilové jste všichni dohromady! Jděte se učit k pohodnému! Co řekl professor? Oh, já čtu mezi řádky! Ač doznati dlužno, řekl. A to mluví celé knihy! Knihy o nesvědomitosti, o lehkovážnosti, o zanedbání nejprimitivnějších základů lékařství. A takoví lidé se approbují, vysílají ven, aby pomáhali na onen svět, a takovým lidem svěřujete své životy a životy svých milých! Co máte dělat? Musíte. Ó, proklatá hodina, jež vnukla mi myšlenku jíti sem, proklatý kraj, proklatý lid zdejší! Urval

mi mou ženu, světlo mého stáří, mou jedinou, vroucně milovanou — mou — mou — ach! A odejde, ani se se mnou nerozloučí! Ach!"

Shroutil se na zemi, padl na tvář a zůstal tak ležeti, škytaje.

Doktor za výbuchu bolu ředitelova stál, chvěje se na celém těle. Krčil rameny, kýval hlavou, rozkládal a spouštěl bezvládně ruce, vzdychal a škytal nosem.

Ó, snesl by více, mnohem více a rád, dal by se kopati jako pes, kdyby jen její život alespoň o rok tím prodloužil. Svěsil hlavu.

Stál ještě tak, žalostný obraz úplné malomoci, když ředitel se již utišil a povstal. Zželelo se mu patrně zdrceného doktora, neboť, chopiv ho za ruku, odváděl ho do pokoje. Usedli ke stolu.

„Odpusťte," řekl ředitel. Doktor kývl hlavou. Ach, co vše toho dne již podnikl, aby pomohl, ulevil, překonal hroznou horečku, (v níž domníval se, že hlavní je nepřítel), ty strašlivé návaly krve k mozku, ten neustávající nepokoj, přecházející zvolna a nezadržitelně v poslední prskot dohořívající lampy. Obklady, mazání, léky, injekce, omývání a lázně celého těla, vše zkusil. Ba i žilou pustil. Bylo mu, jakoby silou svých rukou, své vůle měl udržeti život v tom těle, jež třímal ve svých pěstech, jež svíjelo se pod jeho stiskem, poddávalo se, a přece silou neodolatelnou tíhlo od něho dál a dále, k neznámému, zívajícímu, černému východu.

„Ano, tak, tak!" blouznila Nasta, když svíral její hlavu. „Tak to mám ráda! Tak to chci! Ano, to je muž!"

A tiskl ji, jakoby rozmačkati chtěl tu znetvořenou, bolavou hlavu její.

Zkusil všeho, opravdu všeho. A výsledek toho všeho? Dvaačtyřicet stupňů! Teplota naprosto usmrcující, první dotek smrti, všech dnů pozemských večer.

Nastu chytaly chvílem i záchvaty dušnosti, křeče hlasivek, a, úsilně kašlajíc, až slzy tryskaly jí z očí, zápasila s udušením.

Doktor měl již sám chvíle blouznění. Vysílen, vyčerpán na smrt, podřimoval, ani o tom nevěda. Duše jeho otupovala se stálými výkřiky, tím sténáním Nastiným neukrotitelným, protínajícím břitce tišiny mlčícího a v úzkostné očekávání stopeného domu. Zdálo se mu, že jede tiše kdes na kolesce v poušti, a zatím slyšel skřípání zubů Nastiných. Hallucinace sluchové přetvořovaly mu každý zvuk v nějaký různorodý děj.

A to bylo dobrodiním. Jinak by najisto buď sešílel neb skončil sebevraždou. Měl okamžiky, kdy jako blesk sjelo to do jeho nitra. Vše v něm se svíjelo, skřípělo, řvalo s tou na loži o závod v divokém zoufalství. Chytal ho chvílemi pud chopiti se něčeho, udusiti, rozdrtiti, umlčeti na vždy tu sténající, svíjející se hmotu, jež tak těžko na loži umírala, a pak sám zemříti — ó, jak rád! Prsty křivily se mu jako drápy. Uškrtiti, uškrtiti!

V jednom ze záchvatů hallucinačních, kdy slyšel vyzváněti zvony, klesl na kolena a modlil se. Vřele, s věrou ve skutečnosti odlétlou, neexistující.

Procitl a — nepovstal. Pověra, ovšem, ale krásná a nyní tak vhodná. Jako většina roztříštěných duchů nepřemýšlel nikdy vážně o problemu víry. Vyhýbal se mu a spokojoval se s banálními formulemi, kompromissy

s věrou a skepsí. Věřil a nevěřil, měl jakousi povrchní, slepou nevěru. Proti víře však nevystupoval nikterak. Nejvyšší božství zahaloval sám sobě clonou a zval je: Kdo?

Nyní pojednou věřil. Rozhlédl se kol. Nad ložem skučící nemocné visela umělecky provedená Madonna, originál německého malíře.

„Matko milosrdenství! Naděje naše!“

Strhl se zdi křížek malý, ve sloni vyřezaný a vložil jej Nastě do dlaně. Jeptiška dívala se na to udiveně. Pocítil, že provádí kejkle, ale jakési očekávání, naděje, ozvuk bývalé víry ožil v něm, a neodstupoval od něho.

Po půlnoci dostavil se dr. Wasserkopf. Měl kdes v městě noční návštěvu a použil příležitosti ku návštěvě nemocné paní ředitelové. Prohlédl nemocnou, proběhl několikráte pokojem, sledován napjatým pohledem ředitelovým, zavzdychal, popotrhl několikráte pravým ramenem, ale zdržel se obvyklých výkladů. Majestát blížící se smrti uzamykal hovorná jeho ústa. Odcházeje, tisknul řediteli mlčky ruku.

Kol čtvrté hodiny ranní utišila se Nasta, a teplota klesla pojednou o celé tři stupně. Ředitel přivítal úkaz ten s jásotem. Smál se a plakal zároveň jako nemluvně. Naděje jeho byla tak silná, že strhla i duševně schváceného doktora. Podlehl suggestivní síle této radosti a počal taktéž doufati. Příroda jest často divotvorcem.

Napadlo ho zajíti domů pro jistý pro situaci příhodný nástroj lékařský. Jako ve snu prošel ulicemi. Za půl hodiny se vrátil. Nasta ležela dosud klidna, dýchala volněji, teplota stále klesala. S radostným trnutím zjistil nyní i doktor obrat k lepšímu. Nebyl to již nyní žádný klam. Odlehlo mu, jakoby odvalil kdos s duše jeho kámen náhrobní, jakoby chladná křeč prolínající všecky vnitřnosti jeho byla náhle popustila. Seděl u Nasty, netroufaje si ani hlasitě vydechnouti.

(Dokončení.)

Jiljí V. Jahn.

Pohrobní vzpomínka, již zvěčnělému věnuje Dr. J. V. Prášek.

V druhé polovici měsíce května vzrušena byla veřejnost pražská tragickým osudem, jímž stižena rodina, jsoucí z nejvlastenečtějších po všem národě. O boží hod svatodušní, 18. května, po kratičké nemoci zemřel vynikající politik, spisovatel a učitel národního dorostu, školní rada Jiljí V. Jahn, v témž téměř okamžení, když tisícové dne 21. května ukládali tělo zvěčnělého po bok ctihodným rodičům na novém hřbitově rodného jeho města Pardubic, loučila se s životem v následcích téže nemoci ušlechtilá družka v životní pouti jeho, Božena Jahnová, rodem Svobodova, paní rovněž vynikající netoliko vlasteneckou a lidumilnou myslí, nýbrž i slynoucí nadáním hudebním ve světě uměleckém, a 27. května podlehl též zákeřné nemoci jediný vnuk zvěčnělých manželů, gymnasista Jiljí Pavlíček.

Tragedie vážené vlastenecké rodiny projevovala se v obrovském účastenství při pohřbu obou manželův i v nesčíslných projevech soustrasti pozůstalým. Národní kruhy české byly si vědomy, že v řadách předních bojovníků za nejvzácnější národní statky rozevřela se mezera, těžko nahraditelná. Snad dosti bude těch, kteří bohatstvím duševního fondu vyrovnají se Jiljímu Jahnovi, ale nemnozí budou nadšeni vlastenectvím tak idealným a sebezapíravým, jako vydavatel „Kroniky práce“ a životopisec F. L. Riegra.

V národní společnosti české, zvláště v Praze, na Král. Vinohradech, v Kolíně a v Pardubicích, po sto téměř let zaujímají čestné místo potomci slezského malíře Quirina Jahna, který za dob tereziánských do Čech se přestěhoval a zde nabyl nového domova. Quirin Jahn uhostil se v Praze v domě kláštera oseckého (Jilská ul. č. 10), jenž náleží k farnosti svatojilské, odtud pak asi datuje se obliba jména Jiljí v rodině. Vnuk jeden Quirina Jahna Jiljí Jahn vstoupil do služeb král. komorního panství pardubského, v nichž vytrval až do ctihodného kmetství svého. Nejstarším synem jeho byl pak Jiljí Jahn, jehož předčasného skonu veřejnost česká právě oplakává.

Bylo mně přáno životními osudy státi blízko zvěčnělému vlastenci, který byl prvým mým představeným v úřadě a po třicet téměř let upřímně oddaným přítelem. Buďtež tudíž prosté řádky tyto věnován jeho vzpomínce jako projev nelíčené úcty i pospolitosti v životě veřejném.

Byly prvé dny října r. 1874. Absolvoval jsem právě studia universitní a, zašed nahodile do Akademického čtenářského spolku, jenž tehdy umístěn byl v domě, kdež nyní pivnice Choděrova, potkal jsem se na schodech se Zikmundem Wintrem, právě jmenovaným professorem realky rakovnické, který z dosavádního svého působiště Pardubic do Rakovníka se ubíral. Winter upozornil mne, že jest po něm v Pardubicích uprázdněna supplentura proti jiným ústavům výhodnější, i vyzval mne,

pro něž byl zřízen, pořádal spolek tento velmi hojné přednášky o důležitostech hospodářských, spojené někdy i s výstavami. Po přednáškách bývala volná výměna zkušeností a názorů, jíž Jahn živě se účastňoval. Ke schůzím Hospodářského spolku do obcí jednotlivých vyjížděli interessenti pardubští, jak praktičtí hospodáři tak theoretikové z kruhův intelligence, u velikém počtu, výlety takovými pak šířeny národní vědomí a smysl pro hospodářství pokročilé po všem okolí.

Tyto poměry byly příčinou, že vystoupil V. J. Jahn i na kolbiště politické. Již prvé počátky činnosti jeho měly silně politické zbarvení, neboť náleže k družině „Máje", vstoupil Jahn na počátku konstituční aery s přáteli svými, Hálkem a Nerudou, na dráhu publicistickou. Působil nejprve v „Nár. Listech", dokud byly majetkem Riegrova družstva, a později přestoupil do „Národa". Sloh příjemný a neobyčejně výrazný, dle potřeby i květnatý, bohaté vědomosti historické, politické a národohospodářské, zvláště pak pevný politický charakter, který sice nepřerušoval slušných styků s jinak smýšlejícími, ale vždy důsledně stál na zaujaté jednou postati, sblížily mladého žurnalistu Jahna s Palackým a Riegrem tak důvěrně, že Palacký zval jej otcovsky pouze Jílkem, Rieger pak svěřil mu vynikající úlohu ve svém Slovníce Naučném. Věrně oddaným stoupencem otce i vůdce národa zůstal Jahn po všechen požehnaný život svůj. Za prvých svých let pardubských byl Jahn v Pardubicích a okolí vedle doktorů Žáka i Karla Rotha a chrudimského purkmistra Josefa Klimeše předním důvěrníkem českého politického vedení, jemuž konal platné ač nehlučné služby zvláště za dob prvého hnutí táborového. On sám byl ve stálém publicistickém styku s orgány Palackého a Riegra, při čemž dva vynikající tehdejší publicisté, oba Jahnovi spolurodáci a vrstevníci jakož i účastníci politické persekuce r. 1868, hlubokomyslný Edvard Zajíček († 1876) a bodrý František Kotek († 1886), byli jeho mezi Pardubici a Prahou prostředníky. Tato okolnost dodávala Pardubicům zvláštního významu v tehdejší české politice, neboť Dr. Žák a Jahn spůsobili v působišti svém mnohý významný projev, za podporou snah tehdejšího českého vedení. Tak zejména tito dva mužové byli příčinou, že tajné porady v listopadu r. 1870, z nichž vyšlo ministerstvo Hohenwartovo a články fundamentální, konány byly v domě Žákově v Pardubicích. Dosud jen zasvěcení vědí o této události v životě našeho národa velice důležité. Z účastníků přímých, kteří v Pardubicích tehdy meškali, žijí již jen Dr. Rieger, státní rada Braun a tajný rada baron Helfert. Porady trvaly po čtyři dny, a sice v tajnosti úplné; ani Palacký o nich nevěděl, a v Pardubicích, jakkoli dům Žákův položen byl na živém Zeleném předměstí, neměl nikdo ani tušení, co se v zadní části domu dálo. Dr. Žák psal zápisník, o němž pohříchu není známo, kde by byl. Mně, který jsem se těšil po dlouhá léta neomezenou přátelskou jeho důvěrou, říkával Žák často, že protokol i své příslušné doplňky, porad se týkající, uchovává zapečetěny v pokladně, aby po smrti jeho byly uloženy v českém národním musei. Když však 6. května 1896 v Praze skonal, mrtvicí byv vyrván obtížné krční chorobě, nebyl vzácný dokument přes veškeru péči syna jeho, JUC. Karla Žáka, shledán.

Jiný, tenkráte veřejný, politický projev, důležitý pro národ veškeren, podnítili v Pardubicích Dr. Žák a J. V. Jahn v srpnu r. 1874. Právě tehdy po nejtužší aeře politické persekuce, která s ministerstvem Auersperkovým šla v zápětí zmařeným fundamentálním článkům, zdálo se, že z Vídně zavívá vítr poněkud příznivější. Bylť v místodržitelském úřadě nahrazen podmaršálek baron Koller mírnějším a přístupnějším baronem Webrem, a v prvých dnech zářijových očekáváno Jeho Veličenstvo císař a král do Prahy a k velikým manévrům vojenským u Brandejsa n. L. Tu překvapeny byly veřejnost česká i kruhy nám nepřátelské zprávou z Pardubic, kdež v řádné schůzi zástupitelstva, za předsednictví purkmistra Karla Černíka konané, přijata jednohlasně adressa ku králi, aby za pobytu Jeho ve věrném království Českém pokračováno bylo v jednání vyrovnávacím, vmísením se cizích živlů r. 1871 přerušeném. Zástupitelstva českých měst o překot následovala příklad pardubský, který alespoň měl ten následek, že úkony aueršperské vlády až do jejího konce nebyly již národu našemu tak nepříznivy. Vždyť právě před příchodem císařovým do Prahy byla do správy státní přejata realka kutnohorská, a některé jiné obecní ústavy poděleny subvencemi, jakkoli před tím vyučovací zpráva ke všem kulturním potřebám našim chovala se odmítavě.

Projev pardubského obecního zástupitelstva stal se již ve znamení národního rozkolu, neboť při lednových doplňovacích volbách do rady říšské a při červencových volbách sněmovních téhož roku roztržka obou dávno již protichůdných národních stran dokonána. Roztržka povolala J. V. Jahna na krátko i k činné účasti politické. Venkovské obce okresů pardubského, holického a přeloučského zastupoval na sněmě zemském od r. 1861 Václav Pour, mlynář na Vale, vlastenecký osmačtyřicátník, o němž ještě teď vzpomíná se v kraji, kterak r. 1848 vedl zástupy lidu proti zámku choltickému. Pour r. 1873 složil spolu s 27 mladočeskými poslanci mandát, hlasovav před tím v klubu pro obeslání sněmu, načež staročeská strana nabídla proti němu kandidaturu Jahnovi. Jahn byl také r. 1874 a, když pro neúčastenství v jednání sněmovním s ostatními staročeskými poslanci mandátu zbaven byl, r. 1875 opět velikou většinou zvolen. V paměti tkví mně vzpomínka na volby r. 1875, jíž jsem uslyšel přímo z úst Jahnových. Na schodech v den volební — myslím, že konala se volba v někdejší radnici — potkali se Pour i Jahn, oba osobně dobří přátelé. Když si podali ruky, usmál se Pour a bodrým svým způsobem, narážeje na své stáří a na poměrně ještě mladý věk Jahnův, prohodil: „Příteli, pán bůh dělá zázraky; dělát z mladých staré a ze starých mladé.“

Ale této politické činnosti Jahnově nebylo přáno dlouhého trvání. V kruzích pardubského občanstva i professorův stále vzrůstala touha, aby obecní realka byla přejata do správy státní, neboť byly obavy, že při vzrůstajících nákladech hmotných nebyla by obec s to, aby utěšeně vzkvétající ústav vydržovala. Zahájeno tudíž jednání se státní správou, jež podporovali mocní přímluvčí, zejména rodák pardubský, pozdější český místodržitel podmaršálek Dr. Alfred rytíř Kraus. Při kterési příležitosti učiněna byla ve Vídni poznámka, že v čele ústavu stojí

„deklarant", a, když jednání bylo ukončeno, nebyl ústav do státní správy přejat, nýbrž subvence na 7000 zl., počínajíc r. 1876, zvýšena. Jahn, nechtěje býti překážkou přejetí nutného pro uchování ústavu, nepřijal již další kandidatury sněmovní, načež r. 1876 na místě jeho zvolen poslancem mlynář František Morávek z Opatovic. Oběť tato se osvědčila, neboť od 1. ledna 1880 byla realka pardubská ve státní správu přejata.

Druhé a vlastní období politické činnosti Jahnovy zahájeno r. 1885 a potrvalo odtud až do konce jeho života. Od r. 1873, když zavedeny byly přímé volby, zastupoval městskou skupinu pardubskou na radě říšské Dr. Žák a účastnil se s ostatními českými poslanci od r. 1879 vynikajícím způsobem jejího jednání, jakkoli politická tato činnost jeho byla spojena s těžkými obětmi. Ku konci prvého období Taaffova prohlásil tudíž Žák, že nehodlá již kandidovati, načež vyzván důvěrníky jednotlivých měst Jahn, aby se podjal kandidatury. Byl také zvolen imponující většinou, načež po celé období byl z nejpilnějších a nejprednějších českých zástupců. Zvláště platné služby konal Jahn v potřebách středoškolských, jsa zpravodajem budgetního výboru o položce gymnasijní. Bylo to v době tak zvaných Gautschových ordonnancí, kterýmiž veřejnost česká byla velice vzrušena. Než do této vzpomínky, která nechce býti životopisem, nenáleží vyčítati Jahnovy parlamentární zásluhy zevrubně; učiní to zajisté jiní a na místě příhodnějším.

Gautschovy ordonnance podryly mocné dotud postavení strany staročeské tou měrou, že při nových volbách sněmovních roku 1889 Dr. Žák sice ve svém volebním okrese zvolen, ale v Pardubicích na se soustředil menšinu hlasů. Zdálo se, že okolnost tato nemá rázu symptomatického, neboť již v září téhož ještě roku staročeská strana, již Dr. Žák a Jahn vedli, zvítězila při obecních volbách v Pardubicích velikými většinami ve všech třech sborech, načež Žák, zvolen byv purkmistrem, zahájil činnost veleúspěšnou, z níž Pardubice bezděky ještě dnes těží. Ale zdání toto klamalo. Když r. 1891 byla říšská rada rozpuštěna, nebyl již Jahn zvolen, nýbrž po odstupu ušlechtilého vlastence, zemského inspektora Jana Kosiny, zvolen kandidát v politickém životě nehrubě známý. Samy Pardubice demonstrovaly proti ryzosti politického charakteru Jahnova většinou téměř dvoutřetinovou; v blízké Přelouči odevzdán pro Jahna jediný hlas. Tak dokonalý byl převrat poměrů národních.

Z parlamentární areny byl sice Jahn vytlačen, ale ne z kolbiště politického. Staročeská strana v Polabí pokusila se r. 1889 o novou organisaci, v níž vynikajícími členy byli z Pardubic Dr. Žák, Jahn, Dr. Formánek a někteří blízcí jejich přátelé. Sídlem té organisace byl Kolín, kdež tehdy ještě staročeská strana měla dominující posici. V Kolíně konány občasné veřejné schůze, v nichž staročeská strana hájila se proti útokům vítězné strany mladočeské a pozdvihovala varovných hlasů svých. Dr. Žák, sám jsa rodákem kolínským, z pravidla předsedával, Jahn pak nikdy nebyl ve schůzích ani poradách pohřešován, ač zřídka veřejně promlouval. Když pak r. 1894 přesídlil trvale do Prahy, tu stanul ihned v popředí staročeského „Českého Klubu", jsa

posléze i jeho starostou. Vedle toho neúnavně účastnil se a sice jako staročeský zástupce jednání ústředního výboru „Matice Školské“, která jej posléze ustanovila i svým místopředsedou.

Nechať tudíž soudí se o politickém směru Jahnovu jakkoli, jednoho, charakternosti totiž politické, jemu neupře žádný, ani rozhodný odpůrce.

Svou veřejnou činností byl Jahn učitelem lidu, jako ředitel realky a škol k ní přidružovaných po více než tři desítiletí byl i horlivým a pečlivým učitelem národního našeho dorostu.

Realka pardubská jest z nejstarších tohoto způsobu ústavů českých. Vedle obou realek pražských s rakovnickou a libereckou, které děkují vznik svůj arcibiskupu Chlumčanskému, česká pak realka roku 1848, založeny byly v létech padesátých toliko realky v Lokti, Kutné Hoře a r. 1860 v Písku. Přihlížejíc k tomuto velikému nedostatku realek již tehdy se osvědčujících, odhodlalo se r. 1863 obecní zastupitelstvo pardubské doplniti dosavadní trojtřídní realku třídami vyššími, a mezi professory, kteří byli na nový ústav povoláni, jmenován i Jahn, načež již po roce, maje teprve 28 let věku svého, zvolen ředitelem. Odtud po třicet let stál Jahn v čele ústavu, na němž v létech šedesátých a sedmdesátých shromažďovali se žáci ze všech severovýchodních krajů českých a z přilehlé Moravy, ano i ze Slovenska a z Bulharska. V úřadě svém vedl si Jahn naprosto samostatně. Nepůsobiv před tím na ústavě jiném, vytkl si svůj zvláštní směr, jehož zásadou bylo, že sboru professorů byl duševním vůdcem, žákům otcem. Nemiloval byrokratických způsobů, nýbrž přicházel vstříc každému vlídně, bez předsudků, bez hořkosti; ano, dovedl potlačiti i mnohou hořkost, ve sboru se vyskytnuvší. Neúnavně o to pečoval, aby mladistvý ústav nepohřešoval náležitostí k rozvoji svému potřebných. Již po dvou létech měla obětavostí obce pardubská realka novou, na tehdejší poměry velikolepou budovu, jejíhož slavného zasvěcení účastnil se sám František Palacký. V nové budově pečoval Jahn o sbírky, kabinety a zvláště o knihovnu, kteráž nyní jest chloubou ústavu. Ze skromných jinak prostředků školských dovedl vždy vyšetřiti peníz potřebný, aby veškery naučné publikace české a přední německé nebo francouzské pro knihovnu byly zakupovány. Sám horlivě účastnil se vyučování chemii a přírodopisu, avšak dle potřeby i češtině a frančině, a pečoval za prvých let i o to, aby žáci realky měli příležitost v nepovinných hodinách přiučovati se jazyku latinskému, jehož znalost si on sám osvojil pílí soukromou. Horlivost učitelská ohrozila měrou na výsost nebezpečnou i skalopevné jinak zdraví jeho. Při chemickém pokuse v laboratoři r. 1869 nepozorností žáka pokusu přihlížejícího způsoben výbuch, který Jahna oloupil o jedno oko a druhé povážlivě oslabil. Ale ani touto vážnou nehodou nedal se Jahn odstrašiti, nýbrž vedle realky vyučoval i na městské vyšší dívčí škole a na průmyslové škole pokračovací, kteréžto školy po delší čas i řídil.

V budově reální bydlil Jahn až do odchodu svého na odpočinek a za prvých let byl rodinný chrám jeho i středem čilých styků společenských. Paní Jahnová pořádávala večery, jichž se účastňovali professoři s dámami svými, a notability vlastenecké z města. V přátelském besedování pěstovány byly vedle hudby, zpěvu a vhodných přednesův

i hovory o současném stavu politiky a literatury. Súčastnil jsem se několika těchto večerův a vzpomínám na ně podnes. Byl to pravý český duch pospolitosti společenské, který tu vanul. Jahn i choť jeho byli roztomilými hostiteli ku všem účastníkům, škrobenost a osobivost jednotlivců byly z besed těchto zásadně vyloučeny, naproti tomu dobrý vtip aneb anekdota se zrnkem pravé attické soli vděčně byly přijímány.

Jahnův dům byl i shromaždištěm všech vynikajících českých a slovanských osobností, jež do Pardubic zavítaly. Jahn hosti své prováděl ochotně po městě, vysvětloval součástky památného pernštejnského hradu, rád se ubíral s nimi i na nedalekou Horu Kunětickou, jejíž uchování před barbarskou devastací pokládal za přední úkol všech činitelů města i okolí. Také uváděl hosti své do Měšťanské Besedy, aby seznali společnost v českém venkovském městě. Častěji pobýval u něho slavný buditel lužických Srbů, buděšský kanovník Hórnik; také Josef Frič po návratu do vlasti několikráte meškal návštěvou u Jahna.

R. 1894 J. V. Jahn, dovršiv třicítiletí své ředitelské činnosti a vyznamenán byv hodností školního rady, odešel do Prahy na zasloužený odpočinek. Rodné město bez rozdílu stran rozloučilo se s ním způsobem okázalým, při čemž starší i mladší žáci jeho závodili v projevech vděčnosti i oddanosti. Jahn odstěhoval se do Prahy, do domu kláštera sedleckého v ulici jilské, kdež již bydlil před 100 a více roky předek jeho Quirin Jahn. Ale neúnavný, ideální duch Jahnův neznal odpočinku. Prost jsa věcí úředních, pracoval Jahn oblíbeným svým směrem ve všech sobě přístupných sborech vlasteneckých i vědeckých. Byl horlivým členem výboru a později místopředsedou Ústřední Matice Školské, ve kteréž hodnosti hlavně pečoval o matičné střední školy na Moravě a Slezsku, zasedal ve výboru Chemické společnosti, jejíž vědecký časopis redigoval, byl členem domácí rady a posléze i starostou „Českého Klubu", jehož porad závažným hlasem svým horlivě se účastňoval, od r. 1895 byl ředitelem dívčího gymnasia spolku „Minervy", pečuje neúnavně o jeho doplnění a rozšíření, vedle toho pak navštěvoval i schůze vědeckých spolkův, odborem vzdálenějších, chtěje takto udržovati se ve stálé evidenci ruchu vědeckého.

Uprostřed této pilné vlastenecké práce překvapila Jahna smrt. R. 1901 nešťastnou náhodou zlomil si nohu, ale zdálo se, že mohutná jeho konstituce tělesná odolala nehodě. 11. května t. r. ještě předsedal ve schůzi „Českého Klubu", přišed ale domů, pocítil nevolnost a po dva dny poléhával. Ve středu cítil se zotaveným, i pracoval u svého stolu, ale k večeru přinucen ulehnouti znovu, načež lékaři konstatovali nebezpečný zánět plic. Ušlechtilá choť ošetřovala onemocnělého, až i sama touž chorobou byla zachvácena. 18. května skonal Jahn, a 21. května následovala jej věrná družka jeho života.

Odešel vlastenec vzácného zrna, věrný ideálům mládí svého. Zásluhy Jahnovy nejprve ocenili po zásluze přečetní jeho žáci. Když r. 1887 slaveno bylo pětadvacítileté výročí pardubské realky, sjeli se z blízka i z dáli žáci Jahnovi, kteří ve vynikajících namnoze poměrech osvědčovali již pověst jména českého. Při slavné hostině v „Měšťanské Besedě" byl Jahn středem nelíčených ovací, a když nálada jevila se

nejvřeleji, navrhl jeden z předních žáků Jahnových, chvalně známý spisovatel český Jan Diviš Čistecký rytíř ze Šerlinku, ředitel cukrovaru přeloučského, aby přítomní sebrali základ ku studentskému nadání pro abiturienta pardubské realky, které by neslo jméno nadání Jahnova. Návrh potkal se s nadšeným souhlasem, a tak jest jméno J. V. Jahna na vždy sloučeno se semeništěm vlastenectví a osvěty, jemuž zvěčnělý nejlepší své síly věnoval.

— - —

KAREL ČERVINKA:

Vrah.

(Pokračování.)

VII.

Dámy teď za bariérou
na lavicích shromážděné,
vděčné posluchačky, když jde
o vraždu tak zajímavou,
jako vražda tahle ta,
kapesníky vylovily
rychle z kapes, přiložily
je ku očím zavlženým,
vůně parmských fialek
vplula ve vzduch prosycený
potem soudců tělnatých,
návladní však zase zlomil
ostrou špičku u své tužky,
proto opět vytáh' nůž,
znova tužku ořezoval,
obhájce si čechral vousy,
stenografoval si cosi,
při tom stále opakoval
ovšem v duchu pouze jen:
— Vida, chlapa, znamenitě
jak se hájí, ten to zná,
z všeho drama udělá,
tam ty dědky balamutí,
osmi hlasy řeknou: Ne! —
Musím mluvit s redaktory,
aby to vše rozšlapali,
trošíčku to okrášlili,
dám jim napřed svoji řeč, —
sám si půdu připravuje,

tohle jenom trošíčku
opepří se, přemaluje,
dobře, dobře, tatíčku,
vy to máte v malíčku! — —
— — — — — — — — — —

VIII.

Vrah se nyní plaše ohléd'
do zadu, kde dámy štkaly,
rozčísl si rukou vlasy,
pomalu zas pokračoval:
— Přespali jsme noc a ráno
vstali jsme jak obyčejně.
Zapřáhl jsem naše kravky,
brány naložil a pluh,
žena s dcerou sedly na vůz,
jel jsem do pole tak stejně,
jako vždycky, od jakživa
jak by žena s námi byla,
na nic jsem se neptal jí,
kde to byla, odkud v světě
vrátila se zase k nám.
Všickni tři jsme pracovali
s přestávkou jen v poledne,
večer jsme se unavení
do chalupy navraceli,
pospolu jsme večeřeli,
já si opět uleh' v postel
neodstrojen, zapáliv si
svoji dýmku, kouřil volně,
se vším smířen, co tu bylo,
co tu je, co nemělo být,
viděl jsem, že všade vždy
pánem osud zůstane!
Tak jsme žili mnoho týdnů,
žně už zase začínaly,
svázali jsme žito v snopy,
domů jsme je odváželi,
soudek pálenky jsem koupil
pro sekáče, pro dělníky,
jež jsem musil přijednati,
do sklepa jsem postavil jej, —
to byl všeho začátek! . . .
— — — — — — — — — —
Přijeli jsme večer z práce,
já si zase uleh' v postel,

zapáliv si dýmku, kouřil, —
žena s dcerou poklízely,
v stáji krávy napájely,
okno bylo otevřeno,
a jím proudil do světnice
vlahý vzduch, jenž pln byl vůně
z otav právě posečených.
Spokojen jsem pokuřoval,
z luk se ještě ozval chřástal,
koroptve se svolávaly,
potichu se šeřilo,
splývalo to vše v mé uši,
v spánek mě to zkolébalo,
já jsem ani nevěděl,
jak jsem usnul! — Když jsem procit,
bylo okno zavřeno už,
dýmka, jež mi vypadla z úst,
na zemi se válela,
vedle ní však na podlaze
žena má, neodstrojená,
ležela a, když jsem zdvih' ji,
procitla, cos blábolila,
a já cítil hnusný zápach:
byla zpita kořalkou!
Svlékl jsem ji jako dítě,
do postele uložil ji,
ze stáje jsem vzal si houni,
lehl jsem si na zápraží,
byla vlahá letní noc,
nebe jasné jiskřilo se
hvězdičkami, měsíc mlčky
díval se mi do myšlenek,
smál se mému zoufalství! . . .
— — — — — — — — — —

IX.

Druhého dne, když jsme vstali,
láteřil jsem, proklínal ji,
špatného cos odsekla mi,
uřízl jsem tedy prut,
sbil jsem ji pak do krvava
v přístodolku, aby dcera
neviděla její hanby,
do sena jsem jí pak smýknul,
sám jel s dcerou na pole.
— — — — — — — — — —

K poledni za námi přišla,
chopila se svojí práce,
neřekla mi ani slova —
Když jsem brázdy vyorával,
krávy moje poháněla,
pracovala, jakoby se
pranic, pranic nestalo . . .
— — — — — — — — — —
Večer však se opila zas,
ještě hůře nežli včera,
po světnici vrávorala,
chraplavě cos zpívala,
— divné písně, — u nás na vsi
jakých nikdy nezpíváme,
divná vína jmenovala,
vyprávěla, jak je pila,
bůh ví, kde — jak velcí páni
byli kdysi žádostiví,
a tak dále — — — — — —
— — — — — — Já ji chytil,
do stodoly jsem ji odvlék',
zase sbil ji do krvava,
do sena ji uložil pak, —
sám jsem přinesl si houni,
ulehl jsem na zápraží,
byla opět vlahá noc,
nebe jasné jiskřilo se
hvězdičkami, měsíc mlčky
díval se mi do myšlenek,
smál se mému zoufalství . . .
— — — — — — — — — —

X.

To se všecko, jak to tady
povídám, opakovalo,
když však byla míra plna,
jednoho dne časně z rána
ztratila se žena s dcerou,
když jsem vstal, já našel prázdnou
postel, kde si lehly večer, —
po stavení jsem jich nejprv
hledal v prvém rozechvění,
k starostovi pak jsem běžel,
odtud do města hned přímo,
u četníků jsem to hlásil,
u hejtmana okresního,

protokoly se mnou ihned
sepsali a zavedli,
pátrali, jak bývá, když se
ztratí někdo — nadtož ženská . . .
V novinách to také bylo
vylíčeno, tenkrát číslo
novin po vsi putovalo,
ukazovali si prstem
na mne, pouze někteří
soucitně mě litovali,
ale jiní sváděli vše
na mne — inu, jak to bývá! —
— — — — — — — — — — —
Vrah se dlouze odmlčel, to
jakoby se rozpomínal,
že chtěl ještě něco říci,
neměl však slov pohotově.
Návladní, jenž nebyl pohnut,
chvílemi dál řezal tužku,
na stolici sebou vrtěl,
za zlé měl už předsedovi,
že tak dlouho nechá vraha
mluvit, co sem nepatří,
že ho ani nevyruší,
k stručnosti ho nevyzve.
Obhájce se také divil
předsedovi, on však zas
v duchu chválil jej, že klidně
poslouchá i se senátem.
V sále bylo dusné vedro,
porotcové potili se,
soudcové i auskultant,
jenž měl sepsat protokoly.
Tepla žár vše umrtvoval,
ba i řiznost předsedy,
ospale jenž poslouchal a
při tom v duchu přemítal, že
za tři dny to sotva skončí — —
Náhle však se vzpamatoval,
rozkřikl se zase řízně:
— „Už jste dost nám napovídal,
ale k jádru nepřišel jste —
tohle všecko jest jen motiv,
příčina, proč věc jste spáchal,
ale vypravujte nyní,
jak jste proved vraždu, neboť
pouze o to jedná se.“
— — — — — — — — — —

Návladní hned pomyslil si:
To je dost, že probudil se
ze spánku a že to přetrh', —
zdá se, že už také trpí
na změknutí mozku! — — Pak
upřádal si v duši své sny,
jakým bude předsedou on,
až se stane vrchním radou,
předsednictví dostane,
kterak bude řízným, krátce
všecko bude odbývati,
takovouhle porotičku,
— vraždu zcela doznanou —
sfoukne za den, — a ten dědek
tady bude po tři dny to
na vidlicích roztahovat,
jako loňská povidla.
Návladní dál předl sny své . . .
V statusu jest ještě vzadu,
taková je líná doba,
— zdravá, nikdo neumírá,
staří dědci plesnivící
do pense se nehýbají,
vše je jak loď zamrzlá,
s hora chodí děsné nosy,
můžeš dělat nad své síly,
kam se koukneš — dědek bílý
sedí, ještě výš chce dojít,
špatné je to velice
u vznešené justice.
Návladní teď vzpomenul si
na tetičku, která z mládí
s lajtnantem se zapomněla —
(měli se prý šťastně rádi) —
jenerál ji jakýs, který
do věci se mimovolně
také připlet' — protežoval,
a na jeho přímluvu
dostala se k Rothschildovi,
ovšem, pouze jako kojná,
ale když pak odcházela,
samoten chéf domu, jemuž
vyživila dědice,
pravil měkce: „Slečno Nelly,
budete-li něco někdy
chtíti — všecko vymohu vám,
korespondenční jen lístek
napište mi — ! — Vaše služby

umím dobře ocenit . . ."

— — — — — — — — — —

Vrah však náhle zkřivil ústa,
a z nich vydral se mu skřek,
divoce si vlasy rozčís',
rozkročil se kazatelsky,
návladnímu přetrh' další
vidiny o kariéře,
o tetičce, Rothschildovi,
starých slibech, starých službách,
lajtnantovi, jenerálu,
o všem tom, co mohlo jej
vynésti do šesté třídy
diétní, ach, na to křeslo,
kde si hověl předseda,
vážený pan předseda . . .

— — — — — — — — — —

(Dokončení.)

Torquemada.

Drama o pěti jednáních. Napsal Viktor Hugo.

Přeložil Jan Žeranovský.

(Dokončení.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

(Jest noc. Terassa v tajném parku, nazvaném „Huerto del Rey" v Seville. Terassa jest široká. Sousedí na pravo a na levo se stromořadími V pozadí spadá náhle ve schodiště, jehož schody není vidět a po kterém se vystupuje z hlubin zahrady na tuto terassu. Ti, kteří přicházejí tímto schodištěm, objeví se nejdříve vrchní částí těla, pak je vidět, jak jich přibývá až ke chvíli, kdy stojí ve stejné výši s terassou. Na terasse jest mramorová lavice. Hloubka zahrady ztrácí se v přítmí za svahem terassy ke schodům. Docela v pozadí horská krajina. Samota. Měsíc za jednání pochází výše.)

Výstup první.

Torquemada. Gucho.

(Vstupují stromořadím s pravé strany, Gucho veda Torquemadu. Gucho tiskne jednou rukou své dvě loutky ke hrudi a druhou podává Torquemadovi klíč.)

Gucho.

Jen vzpomnět, monseigneur, si račte, že jsem já to,
jenž klíč vám vydávám v park tajný, králův sad to,
já, Gucho, šaška v němž má král náš panující.

Ký zločin zas je v tom? To nedovedu říci.
Já nevyznám se zde. Já aspoň na tom stojím,
by vy jste zůstal tu, a vše zřel okem svojím.
O svatá kláštera zde práva jde a děvy,
již král chce uchvátit, ač z rodiny se jeví,
v snub dána bratranci, jenž žhne k ní lásky vznětem.
Toť všecko, co já vím o plánu onom kletém.
Já králův blázen jsem. Jej rozesmávám v chmuře.

(Torquemada vezme klíč z rukou Guchových.)
(Gucho stranou.)

Jeť bídák udavač. Však pečen být je hůře.
Já volil již! Zdrav Bůh! A neblázním však za nic
snad štěstím svítit kdys v autodafé tam z hranic!
Chci svítit jako duch, však, pane, ne jak svíce.
Teď ptám se: Komu já jsem asi věrný více?
Sám sobě! Stačí to! Vy zmetci, jichž jsem plodem,
vám silák, rek jsem byl, vše niče, v duši s hlodem?
Jsem mučeň, přející si smrt. Jste v klamu prudce!
Co ještě přijde vše? Já myju si své ruce.
Král, kdybych shořel já, se ani nezarmoutí.
Ten starý dobrák tu jen prstem může hnouti,
a jeho majestát v své na břich bací kráse!
Tož raděj udavač. Tím hůř! A myslit na se!
Já z hry se vyvléknu a vytratím se v tichu.

Torquemada
(pozoruje klíč. Stranou.)

Král sotva rozhřešen, již znova v stopách hříchu.
Je špatný.

(Gucho odebral se do pozadí terassy. Vysílá pohled do temné hloubi zahrady.)

Gucho
(stranou).

Skupinu tam pod stromem lze znáti,
snad chtí se přes schody sem mramorové dáti.
Jsou tři. Proč tři? — Však co, to „Proč" teď málo chytí,
je spasme, za mnou ať se všecko v propast zřítí!

Torquemada
(stranou obhlížeje zahradu).

Tak, to ten tajný park, ta skrýš pro vášní zchvaty.

(Odchází pomalu do stromořadí na levé straně.)

Gucho
(stranou dívaje se ke schodišti).

Hle, jdou. My půjdem též.

(Odchází stranou, kterou přišel. Vidět vstupovati a přicházeti schodištěm markýza de Fuentel v předu, pak dona Sancha a doňu Rosu v hábitech noviců jako v jednání prvním. Markýz je vede, prst na ústech, obezřetně se ohlížeje.)

Výstup druhý.

Markýz de Fuentel. Don Sancho, Doña Rosa.

Markýz.

Novické vaše šaty,
až svitne bílý den, by nebezpečím byly.
Však pusto tu, již noc, kdo zří vás? Bože milý!
Jste vysvobozeni. A kdo by domníval se,
že tady jste? Však já jsem cestou jinou dal se,
než cestou obvyklou, nás nikdo nesledoval.
Já poslal lidi zpět, jež dřív jsem potřeboval,
však dosud ještě nic se neprovedlo. V spěchu
teď šaty, koně sem a odjet, co lze dechu.
Nic dél než do zítřka si smíme myslit na to.
(Prohlížeje si osamělá stromořadí parku.)
Oh, bránu zavřel jsem tak dobře! Bůh snad dá to!
Král sám by vstoupit moh'. Však odjel.
(K donu Sanchovi.)
Princi drahý,
madame, mně svěřte se. Bych došel v cíl své snahy,
vás odtud vyvléci, jest vše, co třeba k věci,
bezmála ukrutné, však já si upřel přeci
a před nebezpečím jen sílím, nejsem znaven.
Můj život zasvěcen vám dvěma. — Z kláštera ven,
toť první jesti krok, ven ze Španělska, druhý.
Hle, duch můj neplodný tak není, na vtip tuhý.
Však přes hranice jak se dostati lze směle?
Střeť Torquemada se již přes Španělsko celé,
a králův úpadek mu skládá jeho výši.
Já vnik' v dva kláštery. To inquisitor slyší,
a dá mne stihat hned. Zde ještě nic nám není,
však jiný útulek chci mít, než svit vzplá denní.
Král moh' by přijít v to. Ah, co pak činit? Najít
tu koho, kdoby chtěl vás zachránit a hájit?
Mnich byl by nejlepší. Neb naši kněží hladcí
jsou všemohoucí tu. Jdu hledat. Však jsou zrádci.
V čas prodá ruka jich ty, které zakoupí ji.
Oh, kéž bych v bezpečí vás zřel již ve Francii!
Mám přání nejedno, z nichž taj vám sejmu ztmělý:
že tento tajný park, ač značně osamělý,
jest soused paláce, v němž officium svaté,
tam kde zřít jeho zeď a žaláře zdi spjaté.
Já v mžik vás opustím. V smrt, v útěk spolu, děti?
Buď! Najdu úkryt vám. A jak se musím chvěti!
Však jedno: žijete! Ó, žehnání vám dvojí.

Don Sancho.

Ah, vše jsme dlužni vám!

Markýz.

Ó, drazí ptáčci moji,
je třeba prostředku, jak z nástrah vyváznete.
Nuž, slyšte.

Sancho.

Jak se vám teď odvděčit nám? Rcete!

Markýz.

Když šťastni budete.

(Odejde stranou, kterou odešel Gucho.)

Výstup třetí.

Don Sancho. Doña Rosa.

Don Sancho.

Ah, zřít tě zas, se chvěji,
toť ráj jest. Pro tě však se chvět jest beznadějí!

Doña Rosa.

Bůh spojil znova nás, zas spasí nás.

(Dívá se na něho opojena.)

Můj drahý!

(Vrhnou se druh druhu vášnivě do náručí.)

Don Sancho

(vzhlížeje do noci nad svou hlavou.)

Ó, s hvězdné výše té, tak plné nebes vláhy,
zda nesestoupí sem kdos nesmrtelný, smělý,
jenž skryl by tě v svůj stín? Což nebes prostor skvělý
již nemá andělů, a andělé ne křídla?

Doña Rosa.

My máme přítele, víš, muž, jejž kdys jsem zhlídla?

Don Sancho.

Hle, sám jest vyděšen. Jeť všude nebezpečí.

(Objeví se Torquemada. Jest ve tmě stromů. Slyšel tato poslední slova. Poslouchá a dívá se. V pološeru zkoumá dona Sancha a doňu Rosu s jakýmsi rostoucím překvapením. Ani ona ani Sancho jej nevidí. Don Sancho bere doňu Rosu za ruku a zdvihá oči k nebi.)

Oh, kdo přec ochrání tě mocnou svojí péčí?

Torquemada.

Já.

(Oba se obrátí užaslí.)

Výstup čtvrtý.

Don Sancho, Doña Rosa, Torquemada.

Torquemada.

Poznávám vás zas.

Doña Rosa.

Ten stařec!

Torquemada.

Člověk skrytý,
zatracen Gomorrhou a Sodomou zas bitý,
jenž vámi zachráněn, vy neznámé mi děti.
Já v hrobě pohřben byl, tu slyším vás tam spěti
a vyprostili jste mne z něho. Holubice
a orel jste vy dva, mne z něho zachráníce.
Vám dvěma děkuji, že den zřím ještě bílý.
Ah! Jste mi záchranci, teď dojde na mne, milí.

Doña Rosa.

Toť stařec ten.

Torquemada.

Váš šat, jenž ze šerky je zboží,
že zasvěceni jste, mi praví, Matce Boží.
Já shledávám vás ty, jak tehdy jsem vás spatřil.
Já nežil bych teď již, ni k mrtvým nebyl patřil;
vy snesli jste se tam jak spasní andělé mi;
vy jste mne spasili. Bůh cestami teď svými
mne přivést dnešní den se v cestu vaši snaží.
Vy pomoc voláte, já podávám vám páži.
Bůh, aby střežil je, svatého Dominika
dal Petru druhému, mně králi, v zlo jenž vniká.
Já jdu a slyším vás. Jste v nebezpečí, zdá se.
Jste něčí zajatci? Jak pomoci vám má se?
Bůh jakous povinnost tu konat vnuk' mi v duši,
bych vstoupil v palác ten tu tajů divných snůši.
Já, Zdař Bůh! najdu vás, a neztrnul jsem plaše,
to, Bůh že vede nás i mé i kroky vaše.
Já byl již ve hrobě, vy přišli jste. Ty, jatá,
ty, zajat, chvějete se v místě tmy. Sem chvátá
můj krok. V smrt beze mne, jak bez vás já, by šli jste,
vy na útěku jste, já v patách, tušili jste?
Jak stihli jste až sem? Jak já jsem stanul tady?
Vy zázrak byli jste, já div jsem v tyto spády.
Však ví, co činí, Bůh.

Don Sancho
(k doně Rose).

On jest to!

Torquemada.

Nebojte se,
jsemť já zde. Zhlédnu pasť. Neb pohřbiv v samotě se,
jsa mnich, znám v lidech se. Já miluji vás, děti,
a proti králi též chci v obranu vás spěti.

Don Sancho.

Přec králi samému jste blízko?

Torquemada.

Nad ním! Výše!

Don Sancho.

Co tedy jste?

Torquemada.

Sám nic. Však všecko pro Ježíše.

Don Sancho.

Jak jmenujete se?

Torquemada.

Mé jméno: Spása. Dosti!
Jsem ten, jenž zemi zří ve strašné průsvitnosti
a pod ní peklo tam. Mé zraky se v ně vštíply,
stihají démóny, již krčí se tam zchlíplí,
a vidím ve hloubi ten jícen, postrach massy,
žár temný, a já mám tu urnu, jež jej zhasí.
Však, rcete přec též vy, jak znějí vaše jména.

Don Sancho.

Princ Sancho z Burgosu.

Doña Rosa.

Já Rosa z Orthez rčena.

Don Sancho.

My zasnoubeni jsme.

Torquemada.

Vy as jste učinili
jen sliby, dispensí jež rozvázat lze, milí.
Však, jak jste přišli vy v park, tuto skrýši temnou?

Don Sancho.

Král poslal násilím mne v klášter. Rosu se mnou.
My, my jsme uprchli.

Torquemada.

Vy pokutu jen dáte.
Král platit bude víc, neb hřích má větší, znáte!
Že klášter Boží přec být musí vazbou králi.
Toť hřích. Tam nucení se nikdy nevídali.
Jste volni. Doufejte jen, Roso, Sancho pevně!
Co chcete ještě teď?

Don Sancho.

Chcem, otče, sňatek zjevně.

Torquemada.

Buď, já vás oddám sám.

Doña Rosa.

Ó, monseigneur, jak snésti . . .

(Chce se mu vrhnout k nohám. Torquemada jí to posuňkem zabraňuje.)

Torquemada.

Ráj mrtvým náleží, však živým patří štěstí;
hle, co tu nesu já, jenž cítím v duchu žalmů,
tu v pravé pochodeň a v levé zase palmu.
Vám žehnej Bůh!

Don Sancho.

Ó, ples! oh, nevím proč, však stále
když jsem vám na blízku, já nebojím se krále.
A kdybych někoho se bál, tož vás. Ó, vy jste, pane,
jak Prozřetelnost nám, jež nad námi tu stane.
Mám cit, že hrozný jste a vznešen.

Torquemada.

Roso malá,
jak Rachel, Jakuba když uzřevši, si vzala,
tak Sancha pojmete si mužem. Boží ruka
ves králův zmaří plán, jenž všecek se mi vnuká.
Já, ano, spasím vás, vás oba, spolehejte!

Doña Rosa.

Oh, ať jste kdokoliv, kněz, biskup, dík náš mějte!
Vám, otče, žehnáme. To mžik byl štěstím vzňatý,
že chtěl, neb že chtěl Bůh, ó, kmete dobrý, svatý,
že slyšeli jsme váš vzdech ze hrobu tak hlasný.

Don Sancho.

Já na to vzpomínám, jsem ještě tam, den krásný
byl v dubnu, růže já jsem trhal v plném květu,
a za motýli zas má Rosa spěla, vše tu
se dělo ve slunci, jež svítilo nám v duši.
Pak nastal večer již, vnik' výkřik v ráz v mé uši,
jak kdos by umíral, a zřím tu kámen sivý
a naslouchám . . .

Doña Rosa.

A děl's: Tam člověk v hrobě živý!
Jej spasme! Kámen však byl těžký velmi, velmi.

Don Sancho.

Vždyť, Roso, na blízku byl zcela kříž.

Doña Rosa.

Tak's děl mi,
a vytrh's jej.

(Na Torquemadovi jest pozorovati hnutí úžasu.)

Don Sancho.

Nuž tak, já vzal jej, dobrou páku,
a, díky kříži, hrob se podal jeho tlaku,
se otevřel, a vy jste z hrobu vyšel živý.

Torquemada
(stranou).

Suď Bůh! Jsou ztraceni!

Don Sancho.

My dva, já zdvihám chtivý,
a Rosa tlačí jej, a balvan nadzdvižený,
hle, otevřel nám hrob.

Torquemada
(stranou).
Kříž zkořán vytržený!
Toť svatokrádeže jest vrchol. Oheň v třasu
se na ně rozevři! Jsou mimo všecku spásu.
Hle, jsou již mimo stín ten smírný Kalvarie!
To, běda, není již jen s králem historie,
toť s Bohem!
(K donu Sanchovi a doně Rose.)
Kovová ta páka, jste si jisti,
že byl to kříž?

Don Sancho.
Tak jest. Pod starou zdí se místí,
vstál vztyčen nad travou, jež byla suchá zcela,
já chyť jej v pěsti své.

Torquemada
(stranou.)
Kříž vytrhla dlaň smělá!
Kříž! — Jedno! Spasme je. Však jinak, hrůzy Boží.
A hned tu hodinu.

Don Sancho.
Zde, kdy se tmy kol množí,
jsme beze přátel tu, i útulek nám schází;
nám spásou jste jen vy, seigneur.

Torquemada.
Jen tiše, drazí.
Já, ano — spasím vás.
(Odchází pozadím, a vidět jej, jak pomalu se noří a mizí na svahu schodiště.)

Výstup pátý.

Don Sancho, doña Rosa.

Doña Rosa.
Dík vzdáti klekněm nyní.
Toť pomoc s nebe jest! Bůh pro nás zázrak činí.
Jak člověk doufá rád, v tom, Sancho, pravda skrytá,
a každé větve se, ať která, rád tak chytá.
Kmet, námi zachráněn, hle v tomto domě tmavém
a spasí nás. Tak jest, já věřím, doufám. Právem?

Don Sancho.
To jistě! Doufej jen, má drahá! Život dluží
on nám, teď dá jej nám. Ah, duch můj tím se vzmuží,
jsem jako opojen.
(Táhne ji k sobě.)
Pojď, pojď si oddechnouti!
Ten stín, jenž ze křídel se serafinů hroutí,
jej cítím, na čelech nás dvou jak chladí, kana.
Zasáhlať mezi nás a hvězdy ruka chranná.

Doña Rosa.
Tak, ruka Boží to, jež chrání nás.
Don Sancho.
Ó, rci mi,
zda slyšíš blížit se ráj zvuky blaženými.
(Ukazuje jí park a husté stromoví.)
Ta příroda vše kol jest jako souzvuk lyry.
Doña Rosa.
Ah, při shledání vše, co chvělo se v nás víry,
vše na rty najednou vám přijde: s minulostí
i přítomnost, co vše jste trpěl, chtěl, se vhostí.
Co nocí bezesných, Bůh, jeho slitování,
zlí lidé, naposled se duše neubrání
a „Miluji tě!“ rce mi, a vše jsme řekli, zříme.
Já tolik plakala! Když konec naději mé,
a toho kláštera já v hloub vržena zcela,
niť našich osudů jak trhá se, jsem zřela,
a srdce obou nás od sebe odervána,
a choutka králova jen zhruba načrtaná,
ó, děs! Já cítila se silnou, statnou v žití
a hrdou přála však si často mrtvou býti.
(Matná zář měsíce počíná se míchati s tmavými průhledy obzoru.)
Don Sancho.
A já, kdy znala bys! . . . Však pusťme již ty zkazky.
Jen srdce žije přec, v sled zbude triumf lásky.
Vše druhé zřítí se a zhyne. V sňatku vězí
nás obou spasení! Já věřím tomu knězi.
On vrací jenom nám, co od nás dostal. Drahá,
mne miluj! Luny, viz, jak nad hory jde dráha.
Ty vody, lesy zři, v nichž duch jest nekonečný,
vše tato krása zde jest Boží duch jen věčný.
Ta všecka lahoda, v to krásné místo vseta
nám káže věřiti a z Božích úst jest věta.
Již dál se nestrachuj, má krásná duše v štěstí!
Bol, toť jest lilie, a naděj růží jesti.
Bol, ten se otevře, Bůh změkčen pláče s výše,
a to jest naděje. Věř, bol náš, nesen tiše,
jím pohnul. Neznámí nás strážci opatrují.
Zřím stíny kolem nás, jež péče síť kol snují.
Co říc' ti? Miluji tě nad vše! Zvítězíme,
a modř tam z oblohy hloub srdcí našich jíme.
Jen doufejme!
Doña Rosa.
Já vím, kdos má nás zachrániti.
Já doufám. Doufat jest se zrodit.
Don Sancho.
Láska — žití.

Doña Rosa.

Co mám já v duši své? Ah, říci jsem ti chtěla,
jak tebe miluji!

Don Sancho.

Pojď blíže tedy.

(Rosa se blíží.)

Zcela!

(Rosa se přibližuje. Oba klesnou na lavici, doña Rosa v náruč dona Sancha.)

Doña Rosa

(na něj patříc).

Ó, Sancho, králi můj! Jsem vámi přeblažena!

Don Sancho.

Má Roso, za krátko my budem' muž a žena.
Ach, Roso, pravda to! Bůh přijde, slyšev tebe.
To slovo „manželé“ zda chápeš, slovo s nebe!
Toť krása, tělo jest tvé cudné, požehnané.
— Oh, vy sny v klášteře! Oh, bezsennost, jež plane! —
Být chotěm! Anděla smět chytit sladkou mocí.
Tě vidět každý mžik a mluvit ve dne v noci
vše slova štěstí k ti a slyšet tvoje zase,
ve chvění zlíbati vše úsměvy v tvé kráse.
Ráj míti za jho tak, jak povinnost co je mi!
A, kdo ví? v brzku snad, ó, Roso, nerdi se mi!
zřít, prsty malými jak sladká bytost stiská,
tvou přerozkošnou hruď, z níž věčná krása tryská.
A slyšet žvatlati mu z úst, v nichž med se ssedá:
zvuk: matko!

Doña Rosa

(zbožňujíc jej).

Otče! zas dí tobě, drahý.

(Za jejich vytržení, v pozadí za svahem schodiště a nad ním objeví se hrot černého praporu. Prapor se vztyčuje pomalu. Viděti jej brzy celý. Ve středu má umrlčí hlavu a dvě kosti křížem, bílé v černém poli. Toto vzrůstá a blíží se. Don Sancho a doña Rosa se obracejí zkamenělí. Prapor vztyčuje se dále. Vidět kápí jejího praporečníka a po pravé i po levé straně kápě dvou řad kajicníků černých a bílých.)

Don Sancho.

Běda!

(Konec.)

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

BOHUMIL BRODSKÝ:

V hodinu dvanáctou.

(Pokračování.)

Ondřej pozoroval, že sestra po celý zbytek večera, když ještě seděli u škatulek, je podivně rozechvěna, nepokojná a nepozorná. Škatulky se jí kazily, padaly z rukou. Brzy se mračila a pevně rty svírala, brzy bezděčný úsměv rozsvětlil její rysy, a výraz její tváře stával se roztouženým, jakby radostné obrazy táhly její hlavou. Nepřikládal tomu žádné váhy. Chycený srnec a přítomnost adjunkta ji tak rozrušily. Je bojácná a tuze se lekla. Má už takovou starostlivou povahu, že na všechny víc pamatuje než na sebe. Ale v tomhle případu může být klidná, nebezpečenství už pominulo. Dnes není čas, aby s ní mohl mluvit o své myšlence jít do zámku k paní hraběnce, ale zítra to už dokáže, vezme si ji stranou a získá ji. Oh, to budou druzí koukat, až jim poví, co všechno on provedl.

Ale ku podivu, na druhý den našel Manču ještě jaksi roztržitější a zarputilejší než před tím. Sotva mu na otázky odpověděla a vyhýbala se každé důvěrnější rozmluvě. Přičítal to její hádce s matkou. Rozhorová se podivila, když přišedši v poledne domů spatřila, že Manča vaří maso. Proto tedy dnes zůstala doma. Vymlouvala se ráno, že musí před svátky vyprat, ale zatím sháněla mlsy.

„Kdes vzala maso?“ ptala se.

„Ondřej je přinesl pro Tomáše,“ odpověděla Manča klidně.

„Ajaj, pro Tomáše. Pro nás nic?“

„Ne, pro nás nic. My jsme zdrávi.“

„S takovými řečmi mi dej pokoj,“ rozkřikla se baráčnice podrážděně. „Tuhle člověk dře do úpadu a za to slyší, že pro něj nic lepšího není. Buď budeme jíst všichni jedno, nebo nedostane žádný nic. Máš krásnou lásku k matce!“

„A vy krásnou lásku k nemocnému dítěti! Že vám to není, maminko, líto a hanba takhle před Tomášem mluvit. Kdybych chtěla já nebo tatínek nebo Ondřej také maso jíst, nic bych neříkala. Ale jen vy sama koukáte Tomáše o poslední kousek potěšení přivést.“

S pece ozvalo se tiché štkání. Tomáš těšil se celé dopoledne na maso, nalézaje se téměř u vytržení, že najednou bude jíst takovou lahůdku. Manča ho poučovala, jak má s masem zacházet, aby si mohl jiné dny, když všichni jsou ve fabrice, sám maso vařit. Ve své chorobné mysli představoval si již, jak bude sílit, jak se mu vrátí svaly, a jak jednoho dne s Ondřejem půjde do lesa dříví rubat. Do fabriky už nepůjde, kdyby mu tam plné kapsy zlata slibovali. A najednou matka mu nepřeje lahůdky, matka hrozí, že, nedostane-li ona, nedostane také on. Slova Mančina rozlítostnila ho tak, že ani neslyšel, co dále se mluvilo. Plakal usedavě, jakoby svou záhubu oplakával.

„Peklo mám na světě," nadávala Rozhorová v slepé zuřivosti. „Napřed mi bábu na krk uvázali, abych dřela na tu, a teď zas mám mít hlad, aby měl Tomáš dost. Výmluvy se vždycky najdou. Snězte si to, ale ode dneška si pro svou výplatu budu chodit sama a koupím si sama, co budu chtít."

„Třeba," řekla Manča studeně. „Když vám naše brambory nechutnají, kupte si kořalku a maso."

„Taky že koupím," křičela umíněně. „Dej mi mé peníze. Nic už od tebe nechci."

„Nemám ani krejcaru. Víte, že jsem dala všechno na dluh u Špice. Ale abyste nenaříkala, dám vám maso." Rozhorová chvíli ještě křičela, hubovala, ale na konec se usmířila a vzala opravdu část masa pro Tomáše určeného. Když dojídala, přistrčila zbytek muži, aby dala na jevo, že není tak lačná, za jakou ji mají. Ale Rozhora odstrčil misku a klidně loupal brambory dál. Ušklíbla se výsměšně a dojedla, čím pohrdal. Večer opakoval se týž výstup a byl mnohem vášnivější než v poledne. Konec tomu učinil Rozhora. Když žena příliš mnoho křičela, vstal od stolu a postavil se před ženu.

„Mlč," povídal hrozivě.

„Proč bych mlčela?" volala rozvášněna.

„Protože poroučím!" rozkřikl se zle, jak ho ještě neslyšela. „Buď budeš jíst co já, nebo tě vystrčím. Než jdeš spat, nepomodlíš se, ale kdybys spatřila kořalku, budeš sedět do půlnoci. Ani slova! Ondřej přinesl maso hochovi, a tomu to zůstane. A teď k práci."

Rozhory se žena přece jinak bála než dcery, a nepochybovala, že by ji vystrčil. Tetelíc se hněvem, sedla ke škatulkám. Slyšela, jak Tomáš na peci jí, a každé jeho zamlasknutí jakoby ji píchalo. Tohle Manči neodpustí. Dostane se jí na peníze, a pak si nakoupí, co bude chtít. —

Ondřej, naplněn myšlenkami o cestě do zámku, nemohl trvaleji zabývat se rozhorlením proti matce. Teprve záhy před spaním podařilo se mu Manču vyvést do komůrky. Tu velmi horlivě počal jí vykládat návrh, k němuž podnět dal Klváň. Manča ho pozorně poslouchala, chvíli mlčela, ale potom prudce se vztyčila.

„Nepůjdu nikam," povídala náhle hlasem, který nepřipouštěl odporu. „Před několika dny bych snad byla šla, ale teď nepůjdu. Ať jdou někteří mužští. Nebo jiná děvčata. Já nepůjdu."

Darmo Ondřej prosil, dolehal. Vždy stejně úsečně odpovídala, že ona nepůjde. A příčinu, proč nechce jít, mu neřekla. Rozmrzen odešel

spat, a druhý den přiběhl opět na noc domů, aby získal někoho k cestě k hraběnce. Všichni hořeli radostí, že se jim objevuje naděje k ulehčení, ale jeden strkal na druhého, aby s deputací šel. Strach před továrnou je držel. Věděli, že, kdyby se páni ve fabrice o tom dověděli, že by bylo zle, že by je propustili z práce.

„Nechcete-li žádný, půjdu sám," zvolal rozmrzen. A aby jim ukázal, že dovede držet slovo, připravil se v neděli k cestě do zámku. Večer mělo býti veliké podělování v zámku, a Ondřej, spoléhaje na dobrotivost hraběnčinu, doufal, že mu popřeje sluchu a vyslyší jeho prosbu. Celou cestu sestavoval v hlavě způsob, jakým svou prosbu přednese, a zachvacován vždy vábnější představou, utvrzoval se v přesvědčení, že půjde nazpět se splněnou nadějí a bude moci přinést do Mezilesí radostnou zprávu.

Se srdcem mocně bušícím prosil vrátného, aby mu vymohl předpuštění u paní hraběnky. Vrátný nedůvěřivě si ho prohlížel, žádal, aby, co chce paní hraběnce říci, dal si napsat a písemně poslal. Ale když Ondřej tolik úsilovně prosil, obměkčil se a šel. Za chvíli dostal Ondřej rozkaz, aby šel nahoru. V rozpacích a rostoucí tísni stoupal po schodech, pokrytých koberci. Lokajové posměšně si jej prohlíželi a významně hlavami na sebe kývali. Cítil hanbu a nejraději by byl se obrátil a utekl. Ale už mu otevřeli dveře, a on se octl v nádherném pokoji. Paní hraběnka ještě se dvěma dámami seděla u krbu a, dívajíc se naň lorgnetem, usmívala se, jakby cosi zajímavého spatřila.

Lokaj, jenž stál za Ondřejem, musil ho několikrát pobídnout, aby šel dál a povídal, co chce.

„Statný hoch," chválila hraběnka po francouzsku.

„Pravý horal," přikyvovala společnice.

„Ale úžasně neohrabaný," zasmála se třetí. Smích ten dovršil jeho rozpaky. Chvíli to trvalo, než konečně promluvil. Zajíkavě začal líčit bídu v Mezilesí, tovární poměry, sklíčenost, jež nepřipouští naděje, že za nynějších poměrů se věci v Mezilesí změní. Viděl, že ho poslouchají se zájmem, že se přestávají usmívat, a že chvílemi se paní hraběnka schoulila, jakby jí bylo zima. I lokaj za Ondřejem stojící se přestal smát. Když povídal, jak kostižer a souchotiny jeho krajany mrzačí, když povídal, jak pro bídu ani bramborů se najíst nemohou, jak o dobytek přišli, tu paní hraběnka vztáhla proti němu ruku.

„Dost, dost," volala nervósně. „To je strašlivé. A jaké máte platy?"

Povídal, co dostávají, jaké pokuty musí odvádět, jak jsou zaprodáni Špicovi a vydáni na milost a nemilost úředníků, kteří propuštěním mohou každého nadobro zničit. A přešed k myšlence Klváněm dané, že by sirkárna mohla proměněna být v továrnu na celulosu a tím ves zachráněna, prosil svým neumělým, ale tím větší dojem působícím způsobem, aby se paní hraběnka přimluvila, aby byla továrna v Mezilesí zakoupena nebo jiná na blízku vystavěna.

„Pro ty lidi musí se něco stát," řekla paní hraběnka rozhodně a kynula lokaji. Chtěla ho poslat pro hraběte, ale v téže chvíli vstoupil hrabě sám. Letmo dotkl se pohledem Ondřeje, ale, jakoby ho neviděl, přistoupil k hraběnce.

„Dostal jsem nepříjemnou zprávu," pravil po francouzsku. „Nelekejte se, má milá, ale musíme odříci slavnost."

„Probůh, co se stalo?" křikla uděšeně. „Mluvte přece." A vidouc v ruce jeho telegram, prudce po něm sáhla. Hrabě utrhl a vzal ji za ruku.

„Zmužilost, Klotildo," pravil mocně rozechvěn, „Eugen je nemocen." Eugen byl mladý hrabě a nalézal se právě v Paříži.

„On je mrtev, viďte," rozkřikla se zoufale, potácejíc se.

„Ne, zlomil si nohu při pádu s koně. Dal jsem rozkazy, aby bylo vše připraveno k okamžitému odjezdu."

„Ano, ano, rychle pryč. Vy mi neříkáte plnou pravdu, on je mrtev." A propukla v křečovitý pláč. Hrabě objal ji rukou, a obě dámy, také polekané a zděšené, nahýbaly se k ní se svými flacony voňavek. V té chvíli se hrabě obrátil a, spatřiv Ondřeje, zamračil se. Ukázal velitelsky ke dveřím.

„Pryč, okamžitě," poroučel, metaje blesky rozhněvaného pohledu na lokaje. A ten v náhlé horlivosti vrazil do Ondřeje, strkaje ho ke dveřím. „Pryč, okamžitě," opakoval po hraběti. Ondřej nevěděl, co se děje. Bylo mu, jakoby náhle vystřízlivěl z nesmírného opojení. Viděl se blízek splnění svých snů, že bylo potřebí jen rukou po nich sáhnout, a najednou se vše rozplynulo jako vzdušný obraz. Potáceje se, vyšel na chodbu, kde běhali sluhové v jakémsi horečném chvatu a ustrašení. Boje se, aby se na něho nevrhli, rychle seběhl se schodů a, octnuv se venku, zastavil se, aby nabral dechu. Jeho tělo svíjelo se jako v bolestech. Omámení ustoupilo ledové skutečnosti. Celou svou duši bolestně se svíjející odkryl při své prosbě. Ale najednou vyskytlo se něco neznámého, co ho odhodilo, co zmařilo a zbořilo směle stavěnou jeho myšlenku. Viděl také bohaté, mocné lidi plakat a zoufale naříkat. Domníval se, že pláč a nářek hledá jenom baráky, a zatím vetřel se až do zámku, do těch nádherných pokojů, z nichž mu bylo úzko, a kde by nemohl bydlit ze strachu, že se tam udusí. Snad to osud tak chtěl, snad právě vyčíhal si chvíli, kdy by mu připravil nejtrpčí sklamání.

Teď je konec. A přece stál, doufaje, že snad se paní hraběnka upokojí, že ho nazpět zavolají a dají mu útěchu. Nemohl se spřátelit s myšlenkou, že by tak docela bez naděje se vracel.

„Co tu zevlujete?" obořil se naň vrátný, spěchaje kolem něho. „Nevíte, že tu nesmí nikdo překážet?"

„Snad mě zavolají," sděloval svou myšlenku.

„To tak! Teď, kdy se vrchnost chystá do Paříže, kdy umírají strachem o svého jediného syna, budou mluvit s takovým neotesancem. Pryč odtud, hezky rychle."

Šel. Vrátný mu oči otevřel, a on se až bál, jak tu mohl stát a čekat, když se tady neštěstí stalo. Tedy odjíždějí, pryč, daleko. O Paříži nevěděl, ale tušil, že je to daleko, poněvadž v pověstech starých vojáků byla Paříž někde na konci světa. A syn jim stůně. Měl-li ještě jiskřičku naděje, ta nyní zmizela. Nadobro a navždy. Teď nepomůže nikdo. Hrabě nebude vůbec továrnu stavět. Pro koho také? Ztratí-li syna, proč by se staral? A v Mezilesí zůstane sirkárna, lidé

budou se rodit a umírat, vzdychat a pracovat, jíst brambory a prosit Špice, aby čekal. Všechno půjde svým krokem. Otec s matkou sestárnou, zemrou, Manča se vdá a přivede někoho do baráku, a začne znovu vyrůstat nové pokolení, které už ani vědět nebude, že druhdy v Mezilesí lidé jinak vypadali, že byli od něčeho jiného živi než od fabriky, a že by se na světě mohl někdo objevit, kdož by z nezištné lásky byl ochoten ulehčit jim a dopomoci k lepšímu životu.

Šel zpáteční cestou mechanicky, nevěda ani, jak daleko už dorazil, a bolí-li ho nohy. Lhostejně pohybovala se noha po noze, krok ke kroku se řadil. Necítil ani potěšení, že se blíží k domovu, ani omrzelost, že marně vážil cestu. Proč také? To, co podnikl, je odbyto. Zbavil se marných myšlenek. Mezilesským nezbývá než trpět a mlčet, nebo se vzepřít a potom odstěhovat se jinam, rozprchnout se do všech koutů světa. Dnes to všechno bylo lhostejné, dnes by se byl nerozehřál, ani kdyby mu byli sami přišli vstříc a řekli, že se vydají na cestu, jakmile jen slůvko řekne. —

Když přicházel k Mezilesí, jakoby ránu mezi oči dostal. Spatřil proti sobě jít Holma se ženou. Holma poznal hned, Nandu pouze dle postavy, přes to, že ji dlouhá léta neviděl, hluboko se vryla v jeho mysl. Vyhnutí nebylo, musil se s nimi setkat. Šli také k lesu. Bezpochyby, že krásný zimní den vylákal Holma, a že, ustrnuv se jednou nad svou ženou, šel s ní společně ukázat se světu, dopřát jí nalokat se volného vzduchu a podívat se na okolí.

Vše ostatní zmizelo Ondřeji z mysli. Potká je, hučelo mu hlavou, a spatří tu, pro kterou chvátal z vojny, která měla provázet ho životem a stát se mu družkou jeho životního zápasu. Nemohl jí slíbit hojný stůl jako Holm, městské šaty, v jaké byla oblečena, ani klobouk, který měla na hlavě, ale tolik by jí byl mohl slíbiti, že se za ni nikdy stydět nebude a že jí nikdy neublíží.

Podívá se na ni, myslil si, přicházeje blíž. Musí se podívat, vypadá-li tak jako dřív. A potom, až ji uhlídá, už nikdy víc na ni nepomyslí. Vždyť se zřekla svého předešlého života, nemá nic společného s lidmi, ze kterých vyšla, nenáleží k nim a necítí s nimi. Jak vypadá Holm, věděl, jaké je povahy, také mu bylo známo. Teď chce vidět, jak vypadá ona. Upřel z daleka na ni oči a, kráčeje tak, nespouštěl zraku, nedbaje, vidí-li ho Holm či ne.

Nanda podívala se, až když byl několik pouze kroků vzdálen. Lekla se, maličko se zastavila a potom bojácně šla při straně stezky, jakoby se mu vyhýbala. Ale nemohla očí od něho odvrátit. Strach smíšený se zvědavou bázní tkvěl v jejím pohledu. Ondřej viděl, jak napřed zbledla a potom rychle se zarděla. Ale změna barvy ho nezajímala. On pozoroval, že její postava stala se ještě štíhlejší, že její tvář je hubená, kosti vysedlé, nos ostrý. Utrpení, ať duševní či tělesné, bylo vryto na jejím obličeji, a ruměnec zakrýval její chorobnou bledost. Hluboká bolest a soustrast se v něm ozvala. Kdyby bývala vypadala spokojeně, kdyby byl na ní znát blahobyt, byl by přešel tvrdě, a vnitřní zloba proti ní nikdy by byla nevymizela z jeho srdce. Ale že poznal její utrpení, které se nedalo zakrýti, považoval se za pomstěna, a ani

jediný záchvěv nevrlosti proti ní nezčeřil jeho nitro. Vážně, s tklivým soucitem setkaly se jejich pohledy, a Ondřej byl blízek odhodlání zastavit se a oslovit ji.

Ale již ho Holm vytrhl ze zamyšlení. Že se mu dost z cesty nevyhnul, strčil do něho, až zavrávoral.

„Nemotoro, nemůžeš se vyhnout?“ rozkřikl se zlostně. „Koukej se tak drze na někoho jiného.“

Ondřej se zastavil. Žíly na spáncích mu naskočily, a, zaťav zuby, chystal se skočit na Holma. Ale Nanda, obrátivši se, chytila Holma za ruku, táhnouc ho k sobě.

„Co děláš?“ volala úzkostně. „Vždyť ti nic neudělal.“

„Ať jde z cesty, chlap nestydatý,“ křičel Holm. „Díval se po tobě, jakobys s ním do práce chodila.“

„Ondřeji, jdi, jdi,“ prosila úpěnlivě. „Měj ty rozum. Udělej mi to k vůli. Vidíš, že je rozhněván.“

„Půjdu, k vůli tobě,“ řekl těžce. „Tohle bylo, Holme, po druhé. Až to bude po třetí, poteče tvá nebo moje krev. Pamatuj si to.“

„Zavřít tě dám, žebráku, však ty zkrotneš,“ volal za ním.

Ale Ondřej šel dál, vždy rychleji, aby ho neslyšel. Bál se, že by se nepřemohl, že by po něm skočil, a to nechtěl. Když ho ona prosila, aby k vůli ní se přemohl. Ale až ještě jednou se střetnou, pak už ať padne oko nebo zub, jeden z nich musí padnout.

Jakoby ho rozčilení vzpružilo a tupou resignaci zapudilo, křepce šel k vesnici. Nenese sice radostné noviny, ale nese něco přece. Jednak je v něm potvrzeno, že nevinně trpí, že lidé, kteří o jejich postavení v Mezilesí pravdy se dovědí, shledávají poměry jejich strašnými, jako hraběnka bezděky stvrdila. A tu nesmí nikdo říci, budou-li se bránit, že tak činí z pouhého vzdoru. Také nyní ví, že na nikoho se nemohou víc spolehnout leč na sebe. A kdo ví, zda právě toto vědomí neučiní je nejzmužilejšími. Teď už nebude se ohlížet po ničem, a nic jeho mysl nezmate. Cítí se opět silným, tím silnějším, čím pevnější je jeho přesvědčení, že i ta, kterou mu urvali, je nešťastna a musí snášet jho, ve kterém ji neúprosně drží. Dvoje cesta je jen možná, buď záhuba fabriky, nebo záhuba těch, kdož fabrice otročí.

V.

Týden po cestě do zámku dostala celá rodina Rozhorova z továrny výpověď. Sám správec před ostatními přišel ji dávat. Byl rozrušen a křičel, až všecek ve tváři zrudl, a hlas mu selhával.

„Žádný výdělek pro vás ve fabrice není,“ křičel, rukama hroze Rozhorovi do tváře. „Ani pro vás, ani pro vaši ženu, ani pro vaši dceru. Buřiči jste, špatní lidé, podvodní, úskoční, drzí. Vy si budete troufat na nás? Vy nás budete roznášet po světě jako lidožrouty? Co by z vás bylo, kdyby nás nebylo? Kdo vás živil, za vaši špatnou práci hříšné peníze platil? A takový floutek, kterému mléko po bradě teče, otrhaný, hloupý, opováží se jít až do zámku a tam žaluje! No,

vyžaloval! Hnali ho, jak se na něho patřilo. A my tu nejsme o nic menší páni. My taky můžeme ukázat, že na nás něco záleží. Pan majitel továrny své peníze na cestě nenasbíral, aby je rozhazoval darmošlapům a lenochům. Nic mu na tom nebude záležet, když bude továrna zavřena. Pak každý uhlídá, odkud vezme peníze. Prozatím chci u ostatních zamhouřit oči. Ale běda, jak zpozoruji nějakou vzpouru. V tu chvíli je po práci, a v tu chvíli jsou tu četníci. Pamatujte si to dobře všichni. My platíme, my poroučíme. Pane pokladníku, dejte Rozhorovi peníze, a to vám povídám, až přilezete s prosbou, dveře vámi vyrazím."

Rozhora stál pokojně a díval se mu pozorně do očí, jak by poslouchal nějakou zajímavou novinu. Když se mu zase ruka správcova před očima zatřepala, pohodil hlavou a usmál se.

„To je kázání," povídal klidně. „A hrozeb! Vy mi toho hrozně málo zadarmo dáte, udřel jsem se tu já a celá rodina. Ale vy, páni, jste sem přišli hubení a vypásli jste se tu. Požehnej vám Pán Bůh. Já bez vás taky budu živ. Měl jsem mít rozum a před dvaceti lety se obrátit k fabrice zády, vysmál bych se dnes."

„Mlč, nevíš, co povídáš!" okřikla ho Rozhorová jedovatě. „Kluk tě taky zkazil. Vzácný pane správce, mně nemají za zlé, já za nic nemohu. Darmo doma napomínám a okřikuji. Je jich na mě jako krup, a musím do kouta. Já jsem nevinná. Byla jsem vždycky spokojená a budu zas. Já snad do fabriky mohu."

„Ne," křikl zlostně. Rozhorův vzdor v něm vřel.

„Můj ty Bože, jak já k tomu přijdu?" nabírala plačky. „O ničem jsem nevěděla, až teď. Oni přede mnou jsou samá tajnost a matky si nic neváží. Vzácný pane, smilujou se. Slibuji jim, že, jak se něco dovím, všechno jim povím."

„To je hanba," zvolal kdosi ze zástupu tlumeně. Správec se chvatně otočil a zamračeně přeměřil zástup.

„Kdo to zavolal?" ptal se pánovitě. Ticho bylo odpovědí.

„Ještě jedno takové zavolání, a továrna je zavřena," rozkřikl se prudce. „Žádný vzdor nestrpím, slepou poslušnost chci mít. Řekl jsem, že od Rozhorů nesmí nikdo do práce, a dost. Táhněte, sice vás dám vystrčit."

„Mám já živobytí!" naříkala Rozhorová, zvolna kráčejíc za mužem. „Jaký táta, takový syn a dcera. Jsem mezi nimi jako v kriminále."

„Rozhorová!" zavolal správec, když už byla mezi dveřmi. Otočila se radostně. „Abyste viděla, že nejsme tak špatní jako váš syn, vy jediná smíte do práce. Ale to vám povídám, dáte na syna pozor."

„Aby jim to Pán Bůh stonásobně zaplatil," velebila, ženouc se po jeho ruce. Dělal, jakby utrhoval, ale potom si dal přece jen ruku políbit.

„Lituji vás, milá matko, že máte tak špatnou domácnost," povídal s blahosklonnou povýšeností. „Jinak bych se nad vámi neustrnul. Nu, jděte, jděte, nemám rád mnoho díků." A složiv ruce na zádech, šel s hlavou hrdě vztyčenou do své kanceláře.

Když přišla Rozhorová domů, Rozhora už seděl u večeře. Mlčel a ženy si ani nevšiml. Po večeři vyňal peníze, které u výplaty dostal,

ale nedal je, jak obyčejně, všechny Manči. Rozpočítával je chvíli a potom větší hromádku vysypal před dceru, menší položil před ženu.

„Mančo, ode dneška budeš vařit jen pro mě a Ondřeje. Matka si bude vařit sama," povídal drsně. „Ani slova, já budu mlčet, a ty mlč taky," řekl hrozivě ženě, jež uhodila lžicí. „Tady jsem zase pánem já, a, jak něco řekneš, postěhuješ se do fabriky. Dost o tom." A vstav, vzal dýmku, aby si nacpal. Manča nevěděla, co se ve fabrice stalo. Odběhla hned po práci domů, nečekajíc ani na výplatu. Tomáš nyní doma pomahal vařit, sedaje u plotny a bavě se svými myšlenkami. Zvěřina již došla, ale za to měl dvě lahve vína, které mu o svátcích poslal Kiváň. Manča měla víno zavřené a nalévala denně bratru do hrnéčka, aby měl čím se posílit.

Když však viděla otce neobyčejně rozhněvaného a slyšela jeho neočekávaný rozkaz, tušila, že se něco při výplatě stalo. Nepátrala po tom. Však Ondřej se to doví, až půjde na táčky. Dověděl se to, a, když Manči všechno vypravoval, zbledla, a její chřípě chvěly se rozčilením. Neříkala nic. Ale v jejím srdci vyhasl zbytek citu, který dosud chovala k matce. Nechtěla otce poslechnout, chtěla přes jeho zákaz vařit pro všechny. Ale když se nyní dověděla, jak matka je všechny potupila, jak veřejně se jich zříkala a na ně žalovala, jakoby srdce jí zatvrdlo. Staviс snídaní na stůl, položila lžice pouze pro otce a Ondřeje. Rozhorová čekala, že i ona dostane. Teď, vidouc počínání Mančino, podrážděně vstala a vyběhla ven. Za chvíli vrátila se, nesouc v lahvičce kořalku a v papíře kus salámu. Posadila se k oknu, aby ji viděli, a, pojídajíc salám, připíjela si, pomlaskávala a tvářila se nesmírně spokojeně.

Roztržka v rodině byla dokonalá. Ráno vstal Rozhora s Ondřejem, aby hledal v lese práci. Neměl důkladného obleku a obuvi, ale Ondřej půjčil mu, co měl pro svátek, a jaksi slavnostně vedl otce do lesa. Manči byla doma dlouhá chvíle. Přála si mít nějakou práci a netrpělivě přecházela po baráku, chvílemi hovoříc s Tomášem, chvílemi poklízejíc. Večer se rozeběhla ke Smutným a, když se vrátila, byla spokojenější. U Smutných jí slíbili, že se postarají, aby dostávala pod rukou k lepení škatulky. Z každého známého baráku jí trochu papíru dají a škatulky od ní udělané na své jméno odvedou. Mnoho arci tím nevyzíská, když bude pilná, nejvýš patnáct krejcarů, poněvadž před matkou lepit nesmí, ale i to bude dobré. Aspoň koupí pro Tomáše něco lepšího nebo zaopatří věci k šití a správce šatů.

Byly to nyní pro ni chvíle opravdového duševního požitku, když byla zbavena společnosti továrenské, když neslyšela kluzké vtipy dozorců a významný smích těch několika vyznamenávaných dělnic, které se netajily svými styky a zřejmě dávaly na jevo, že si smějí ve fabrice jinak počínat než druzí. Stálý nepokoj, stálé honění k činnosti, nadávky a necudnosti, hrozby a pošklebky byl ten chléb, kterým se všichni při práci živili, vlastně živeni byli, poněvadž dozorcové nedali si vzíti palmu hrubosti.

Hovoříc s Tomášem, připadala si jako spokojeně dřímající. Pouze chvílemi bylo jí trapno, že ona doma zahálí, kdežto druzí pracují. Tak

provázela myšlenkami ubožáka otce, který se odhodlal k těžké, nezvyklé práci, jen aby nebylo doma nouze. Vydrží to? Kéž by Klváň dal mu nějaké lehčí zaměstnání. A sotva si Klváně připomněla, vlna blažené ostýchavosti zalévala její nitro. Rděla se vždy bez příčiny a, jakoby Tomáš četl v její hlavě, odcházela kvapně, aby venku přestála nejprudčí nával svého rozechvění. Přitisknuta někde v komoře čelem o stěnu, dlaněmi spánky svírala a vášnivě si vyčítala, že takovými hloupými věcmi svou hlavu plní. Nic nesmí o Klváňovi myslit, je to dětinské, nesplnitelné, nemožné. Zavinila to všechno tím neprozřetelným slovem tehdy venku při odchodu adjunktově a už by to odvolala, jen kdyby zase přišel. Ale Klváň nedával o sobě ani věděti. —

Při těch soukromých myšlenkách také o matce často přemýšlela. Cítila hlubokou bolest z roztržky a, chladně uvažujíc, obviňovala sebe z nelásky a hrubosti. Umínila si, že pozvolna matku domácnosti vrátí, že raději sama něco snese, jen aby nebyl u nich takový nepřirozený život. Bylo by to ještě horší, kdyby se matka dala na pití a potom se spustila jako Vejvoda nebo jiní, kteří, co vydělají, v kořalce utápí a vlekou se jako stíny.

Ondřej s otcem nevrátil se celý týden. Strach o ně stoupal každým dnem, a nebýt Tomáše, kterého neměla komu svěřit, byla by se za nimi pustila. Ale stále si přece jen myslila, že Ondřej by měl rozum a, kdyby se něco stalo, vzkázal by nebo by přišel sám to povědět. Jasné počasí se změnilo, a každý den padal sníh, někdy tiše, bez větru, jindy spojen s vánicí. Slyšíc hvízdat meluzinu a dívajíc se okénkem na husté mraky sněhu, bičované a štvané vichřicí, úzkostí o otce umírala.

V sobotu v poledne podařilo se jí matku zase přiměti, že sáhla po lžíci a přisedla k jídlu dcerou uvařenému. Vzpírala se zle, ačkoliv v jejích lačných očích byla touha po jídle napsána. Kdykoliv Manča přistrčila před ni misku, odstrčila ji zlostně a vytahovala lahvičku s kořalkou, pijíc o překot a posmívajíc se svou napilou tváří. Ale hlad přece ji zkrotil, a s jakous bojácností brala lžíci do ruky, poprvé také dotazujíc se po muži, kdy přijde a vzkázal-li něco. Mírně odpovídala Manča, zakrývajíc svou bázeň o otce, a tvrdila, že otec asi jistě večer se vrátí.

Uhodla. Přišel za tmy s Ondřejem. Manča měla připravenou večeři a, sotva zaslechla kroky, stavěla polévku na stůl. Tentokráte také pro matku vedle otce zase misku přichystala a, vyhýbajíc se pohledu matčinu, tím nedočkavěji dívala se ke dveřím. Otec s bratrem vešli pokryti sněhem, s botami omrzlými, skřehlí a vysíleni. Ondřej byl zardělý, a jeho oči vesele se setkaly s pohledem Mančiným. Ale Rozhora byl zimou modrý a třásl se jak osyka. Nemohl ani mluvit a těžce dopadl na lavici. Bez otázek vylila polévku na jeho misku, a on hltavě se pustil do jídla. Když vedle něho žena přisedla, úkosem po ní mrskl okem, ale jedl dál.

Teprve po večeři vypravoval Ondřej. Napřed, jak je v lese zle, co je tam sněhu, a že nízké porosty jsou úplně zaváty. Polovina dřevorubců do lesa ani nechodí, a ti druzí že mají zlou cestu. Kdyby byl Klváň nezaopatřil jim u hajného nocleh, těžko by byli mohli v lese vydržet. Ale takhle přece mají to mnohem lepší než jiní. U hajného

v teple se vyspí, hajná jim za několik krejcarů dá k snídaní i večeři polévky, a tak mohou vydělávat. Pan adjunkt je dal k lehké práci, nakládají dříví a prohazují, kde je nejhůř, sníh. Druzí, kteří musí ve sněhu stát, kácet, kmeny z chvoje vysekávat, těm je hůř, ti se zamáčí, a prsty jim omrzávají. Manča, slyšíc o adjunktovi, kterak otce a bratra šetří, jak jim ulehčuje, div potlačila slzy, které se jí do očí draly. Dobrý člověk! Čím se mu může odměnit? To, nač on narážel, bylo jen chvilkové rozčilení. Na vážné důsledky nelze ani pomyslit, k nějakému zahrávání, k ukájení náruživosti ona nikdy nepřistoupí, a on sám snad není ani schopen, aby co takového žádal. Nejlíp bude, vyhne-li se mu a předejde-li každému styku s ním. Kéž by raději se odtud odstěhovali někam, kde by našli práci méně namahavou a méně na rozmarech zaměstnavatelů závislou. —

Zvlášť potom, když slyšela, jak těžkou otci připadala jeho nová práce, byla všecka sklíčena a tím houževnatěji držela se myšlenky, že musí společně s Ondřejem píditi se po něčem, co by přineslo ulehčení celé rodině. Tomáš je blízek smrti, matka nevypadá nejzdravěji, a ještě by otec měl zahynout? Je na něm vidět smrtelnou únavu, a snadno se dá vysvětliti, že jeho tělo, uvyklé na práci v uzavřené místnosti, ku které není zapotřebí tolik síly jako obratnosti, poklesá u díla, při kterém musí napnouti se všechny svaly, a při kterém ostrý zimní, horský vzduch vyžaduje pevného těla a otužilosti.

Rozhora ležel celou neděli jak zabitý a až k večeru opustil lože, aby se trochu narovnal. Manča ho prosila, aby do lesa nechodil, že nějaký čas vystačí s penězi, které Ondřej přinese, ale Rozhora zavrtěl hlavou.

„Taky zvyknu, a bude mi to zdravější," povídal se smutným úsměvem. „Nejhorší je, že jsem začal v zimě. Ale i to přejde. Jak se sníh slehne, a cesty utvrdnou, bude zas líp. Ve fabrice si nesmí myslit, že bez nich člověk zhyne jako zvěř."

A šel ráno zase na celý týden. Manča po straně nakazovala Ondřeji, aby na otce dbal.

„Neboj se, bez tvého vyzvání dělám, co se dá," povídal s laskavým úsměvem. „Někdy se až otec mrzí, že ho mám za slabocha. Jak to jeden měsíc vydrží, bude vyhráno. Už se taky těší, že z jara prodá chalupu, a že se odstěhujeme blíž k pile. Jen dbej, aby Tomáš se toho dočkal."

Tak smutně utíkal týden po týdnu. Sněhu leželo na horách a lesích celé spousty. Baráky Mezilesské byly v něm ukryty, a jen nakloněné střechy vyčuhovaly nad závěje. Vyházené stezky křižovaly náves a ústily k fabrice, pochmurně se dívající do opuštěné krajiny. Skrovné zásoby paliva rychle vytrácely se těm, kdož, nechtíce zameškat práci ve fabrice, málo si ho nastřádali. V sněhovém moři k lesu se broditi nebylo lehko, a mimo to jejich stopy prozrazovaly je, kdyby byli větší strom nebo mnoho chvoje nasekali. Hajný po celé dny obcházel ves, hromuje a vyhrožuje. Nepokutoval ještě žádného, ale svou přítomností zastrašoval je, aby dle chuti paliva neodnášeli. A v téže době, kdy shon o palivo byl nejpalčivější, a kdy lidé v barácích tetelili se zimou, naléhali správec a úředníci k největšímu spěchu, jakoby se objednávky byly zdvoj-

násobily, a oni chtěli všem vyhověti. Kdykoliv někdo z dělníků vychybil, lítaly nadávky, vyhrůžky, pokuty.

„My vás živíme, nám musíte sloužit," slyšeli dělníci stokrát za den. A děsíce se smrti z hladu, snažili se vyhovět pánům. Aby paliva ušetřili, obmezovali vařenou stravu a pokládali doušek kořalky za jediný prostředek, kterým by se udrželi při síle. Ale třeba že na venek byli poslušnými až k poníženosti, přece to mezi nimi vřelo, a myšlenky, které před rokem ještě považovali by za nesrozumitelné bláznovství, dnes byly jejich duševním chlebem, kterým zaháněli roztrpčenost proti nouzi. Jak dlouho však mohlo trvati toto nepřirozené kvašení, kde pokora a jitření pod jednou střechou se tlačily a skrytě spolu zápasily?

Páni ve fabrice cítili se bezpečnými. Majíce v rukou strašnou zbraň, vyhnání a odepření chleba, domnívali se, že dovedou veškeren odpor zlomit a v zárodku udusit. Ostatně, nyní měli pokoj, všudy bylo ticho, a oni přičítali to vyhostění Rozhorových z fabriky. Tím je zkrušili, smáli se mezi sebou, a ten nemotorný Rozhora vzpomíná si jistě nyní při své práci v třeskutém mrazu a sněhu na teplé síně fabriční.

Měli poněkud pravdu. Ondřej k vůli otci trávil celý týden v lese, přicházeje vždy v sobotu večer domů. Neopomenul sice, přišel-li dříve, jíti hned někam na táčky, nebo aspoň v neděli vyhledal soudruhy, ale za zimy, při které cvakají zuby, a okénka jsou ledem pokrytá, těžko se každý rozehřeje. Nebyla však slova jeho nadarmo pronášena, třebas nejevily se účinky jejich na venek. Střádala se, pojilo se jedno ke druhému, tvrdlo a utužovalo se, aby, až přijde příhodná doba, všechna najednou jasně zazářila před jejich očima a byla hmotou zápalnou, která by poskytla požáru dostatečně potravy.

Snad všem v Mezilesí vedlo se hůř než Rozhorovým. I oni cítili nouze. Špic doléhal na ně s neúprosnou tvrdostí, aby svůj dluh zaplatili, a, kdykoliv Manča přinášela částku, kterou by vyrovnala dluh za týden udělaný a dodávala malou částku na starý dluh, vždycky Špic huboval, nadával a hrozil. Nemůže jim čekat a nebude jim čekat, volal, natřásaje se. Nemá jistoty u nich. Takoví nepokojní lidé mohou jednoho dne utéci, a kde by on přišel ke svým penězům? Důvěřuje pouze hodným lidem a ne buřičům. Páni z fabriky se beztoho na něho mrzí, že čeká lidem, kteří fabriku ostouzejí. A takový jeden pán je mu milejší než deset baráčníků. Platí hotově, hodně utratí a nenazlobí se jako obyčejný člověk.

Manča nechávala jeho řeči bez povšimnutí. Dívala se chladně před sebe, a když trochu ustál, žádala, aby jí v knížce potvrdil, co zaplatila. To také Špice velice dopalovalo. Málokterý dělník dával si něco stvrzovat. Všichni téměř na slovo věřili panu Špicovi, který se dušoval, že mezi lidmi přichází o peníze a že, až přijde léto, stáhne dluhy a vystěhuje se z té Siberie, kde zakopal své peníze a marně lidem sloužil. Ale Manča chtěla mít všechno černé na bílém, a nedala se ošidit. Tato nedůvěřivost čpěla Špice víc než dluh Rozhorových.

Pak ale přišly ku placení daně. Tehdy, když nákaza dobytka překazila prodej zabavených věcí, úřady polevily, čekaly. Ale po vánocích dolehly s tím větší neúprosností. Nyní platit, nebo začne prodej. Exekutor

rozzuřený, že musí v takové neschůdné a zimavé cestě do Mezilesí, a to po několikáté, běhal jako rtuť od baráku k baráku. Nic nechtěl slyšet, žádný nářek a výklad nebyly nic platné. Prolezl barák a hledal, kde by co vhodného k zabavení našel. Kozy, peřiny, kusy lepších šatů, zásoby píce, všechno spisoval a, pohroziv, že za čtrnáct dní přijde prodávat, odcházel, těše se, že se tentokráte upomínání starých dluhů zbaví.

U Rozhorů nedoplatky daní rozvrátily veškeré rozpočty Mančiny. Těšila se, že teď přece vyváznou, že se Špice zbaví. Domnívala se, že staré dluhy daní byly jim odpuštěny vzhledem na ztrátu, kterou pádem plavky utrpěli. Měla také dost co shánět na úroky z dluhu na baráku váznoucího, nemohla šetřit ani na Tomáši, který již tak seslábl, že ani pec neopouštěl, ani na otci, jehož namahavá práce v lese vysilovala. Matku také odstrkávat nechtěla, aby ji získala pro domov a vzbudila v ní vřelejší city k domácím. Nezbývalo než šetřit na sobě a na Ondřeji. Bývalo jí líto bratra, když přicházel domů, a ona nemohla mu poskytnout nic, co by mu bylo odměnou za celotýdenní přičinění. Ale Ondřej jí dobře rozuměl a z vlastního popudu projevoval taková přání, aby neupadla do nesnází.

Nevěříce, že by hrozba exekutorova mohla býti vykonána, žili Mezilesští svůj těžký život den ke dni, trpíce zimu a trpíce hlad. Každého rána dívali se k obloze, protrhne-li se olověný příkrov, který nebe zatahoval, a vysvitne-li slunce, aby otevřelo cesty a zmenšilo závěje. Ale počasí se ustálilo. Mrazy a lehké větříky střídaly se pravidelně, a malé poprašky sněhu zvětšovaly sněhové hradby.

Za čtrnáct dní objevil se zase exekutor. Přišel s ozbrojenou assistencí a, začav od prvního baráku, dražil zabavené věci. Mezilesí oživlo. Lidé s chvatem skrývali, co bylo zabaveno, ale exekutor, cítě za sebou pomoc, křičel, že, kdo nevydá, co mu bylo zabaveno, bude ještě dnes odveden do vězení a tam si svůj pych odsedí. S tvářemi vyděšenými dívali se lidé na to, jak rychle byli zbavováni svých věcí. Za exekutorem přišel řezník se svými učedníky, kupuje šmahem za fatku kozy, a objevil se pan Špic, který kupoval peřiny a ostatní věci.

Pláč, nářek, prosby a výčitky rostly a měnily se v směsici hlasů, které se z dálky podobaly křiku zástupů stojících u hořícího města. Dělnice, spínajíce ruce, žádaly řezníka, aby kozy neodváděl, a tlačily se ke Špicovi, aby koupené věci jim ponechal, že je zaplatí.

„Přidejte, musím mít jistotu,“ povídal chladně.

A ony přidávaly. Byla to podivná dražba. Špic vydražil peřinu za čtyry zlaté, ale majiteli ji přenechal za sedm s tou podmínkou, že za dva měsíce dostane peníze. Ne-li, přijde si pro peřinu a vezme si ji bez předchozího upomínání. Ten aspoň čekal. Ale řezník nechtěl o čekání a ustoupení ani slyšet.

„Zaplaťte na každém kuse o zlatku víc, dejte mi peníze na ruku a nechám kozu zde,“ povídal lhostejně. Kde však vzít peníze? Čím platit, když se musí dívat na prodej svého majetku, nemohouce zaplatit.

Ochraptěný, jako na celý svět rozhněvaný exekutor přišel až k Rozhorovům. Manča byla sama doma a přivítala pány v síni.

„Zaplatíte?“ ptal se exekutor krátce.

„Nemám čím," řekla chladně.

„Dejte sem peřiny." Zabavil u Rozhorů peřiny, kterými Tomáš, ona a Ondřej se přikrývali.

„Svou a Ondřejovu dám, ale bratrovu ne," povídala příkře. „Stůně a potřebuje ji."

„To bych se na to podíval!" rozkřikl se. „Každý říká, že ji potřebuje. Koukejme se na panenku, jak se staví. Taková pýcha, ale platit ne. Za několik dní tu budu zas, leží už u soudu žádost na prodej chalupy. Neplatíte daně, neplatíte úroky, neplatíte nic, ale na pýchu je, že? Však vy zkrotnete."

„Když má být chalupa prodána, zaplatím tedy daně," řekla klidně. „Mnoho-li to dělá?" S výlohami bylo osm zlatých. Měla devět uschováno na úroky, ale tady se jednalo o peřinu Tomášovu, a to bylo přednější. Přinesla peníze a dávala je exekutorovi, jenž byl překvapen.

„Podívejme se, jak najednou peníze jsou," povídal kysele. „Napřed vzdor a potom peníze."

„A kdy já dostanu peníze?" křičel Špic lačně. „Já mám čekat? Mně jsi nemohla zaplatit? Budu žalovat, zítra pošlu žalobu."

„Třeba dnes," řekla, hořce se usmívajíc. „Chcete-li, prodejte mě, dejte nás všechny oběsit. Přišel jste mezi nás otrhaný, jako jsme teď my, ale pomohl jste si, viďte. Páni vás mají rádi, a my chudí jsme vám jen na škodu! Vy jste dobrodinec!" A změřila ho takovým opovržlivým pohledem, že pan Špic nemohl pro zmatek hned pronést ani slova.

„Slyšíte to, slyšíte to," breptal k exekutorovi, všecek se kohoutě a rameny trhaje. „Takovou odměnu mám za svou dobrotu. Takový život je tu mezi nevzdělanými, sprostými lidmi. A pak mám mít svědomí, pak mám čekat! Není-li pak jeden pán lepší než padesát takových? Ale tohle si nedám líbit. Exekuce musí být co nejdřív. Já ji naučím. A nic neprodám, ani kdyby dukáty platila."

Exekutor už odcházel, ale Špic brebentil, láteřil a pomstu sliboval. Baráčnice za ním škodolibě se smály a v duchu chválily Manču. Ale ta už byla ve světnici a chladně uvažovala, co tomu všemu řekne otec a Ondřej, co si počnou, až přijde exekuce. Ztratí-li vlastní střechu nad hlavou, co z nich bude? Kam se odstěhují, když je jich přece tolik? Snad se ukvapila, snad neměla hned platit. Ale jak by byla zachránila Tomášovu duchničku, která kryje jeho vyschlé, obolavěné údy?

Ne, nadarmo by sebe z něčeho vinila. To už je jejich neštěstí, které se na ně hrne a které po nich vztahuje své spáry, aby je zardousilo. Dost se bránili, všichni se namahali, ale teď už nestačí jejich síly. Když se domů matka vrátila, vyčítala dceři, že celý svět proti nim popuzuje, že Špic přiběhl si do továrny stěžovat a tam vykládal, jak směle mluvila, jak ho urážela.

„Ať se stane, co stane, já za nic nemohu," volala v náhlém rozjitření. „A z Mezilesí nepůjdu."

Manča se přemohla a neodpověděla. Proč vyvolávat znovu výstupy, které se jí hnusily a které zvětšovaly dusivé ovzduší jejich domácnosti. Tiše přejde přese všechno a vyčká poslední ránu osudu.

Když v sobotu sdělovala otci a Ondřeji, co se za jejich nepřítomnosti stalo, svěsil Rozhora hlavu, a Ondřej, přimknuv oči, jakoby vzpomínal.

„Líp by bylo prodat stavení z ruky," řekl po chvíli. „Utržilo by se o nějakou desítku víc. Nějaký čas bychom byli zde v podruží a potom si najdem byt jinde."

„Ale já s vámi odtud nepůjdu," opakovala Rozhorová zlostně.

„Nehádejte se a nechte toho všeho být," ozval se Rozhora. „Co má být, ať se stane. Peníze neseženeme, a líp bude, když se zbavíme dluhů, abychom se mohli dosyta najíst. Ty se, Ondřeji, poohlédni, do které vesnice bychom se měli přestěhovat. Jak sejdou sněhy, odejdeme."

„Ale beze mě," vyjela Rozhorová.

„Chceš-li, třeba," povídal lhostejně a šel vyhledat lože. --

Exekutor darmo nestrašil. Za čtrnáct dní přišel s úřední vyhláškou. Věřitel, sedlák ze vsi za lesy, který Rozhorovi a několika jiným baráčníkům půjčil před lety peníze, vymahal nyní své pohledávky. Lidé špatně platili, a mimo to stěhoval se sám za synem, úředníkem do Prahy. Prodával statek a stahoval peníze. Exekuce byla podána na všechny dlužníky. Na Rozhorovy mimo to také exekuce na zaplacení dluhu Špicova. Druzí, kterým hrozil prodej, tuze se nelekali. Však on pan Špic za dobrý úrok převezme dluhy na sebe. Ale od Rozhorových nikdo ani nepomyslil jít se dovolávat jeho milosrdenství. Ne, už je konec. Jednou se musí míra pro ně určená naplnit a naplní se teď. Oni už o nic nestojí, než o uhájení svého života. Manča zvolna počala prohlížet stavení a shromažďovat věci, které bude moci potřebovat. U Svatoňů vyjednala pronajetí úzké světničky, kam se přestěhují, a tam ve volných chvílích odnášela zbytky jejich bývalého blahobytu, možno-li tak nazvati život, který vedli, dokud je příšera fabriční práce nerdousila.

Prohlížejic jednoho dne různé hamparátí, které s půdy do komory složila, byla překvapena příchodem staré Bártlové. Byla to posluhovačka u správcových. Těžší práce u úředníků musily vykonat mladší dělnice po práci. Dostaly za to něco k jídlu, někdy nějaký starý cár, který paničky nemohly potřebovat, a tak zastávaly služky. Bártlová a ještě jiná babka posílkovaly u úředníků mezi dnem, živice se odpadky se stolů svých pánů.

Bártlová napadala trochu na nohu, a říkali jí pajdavá. Ačkoliv byla ze vsi, mezi vesnické lidi málo přišla. Neměl ji nikdo rád. Ráda klepala, vyzvídala a donášela. Měla úzký, chytrý obličej, šedivé, pichlavé oči a usmívala se, jakoby stále jedla něco přesládlého. Manča s ní nikdy nemluvila a cítila k ní skrytý odpor. Teď se jí až lekla, když babka tiše se za ní ukázala.

„Pomahej Pán Bůh," začala Bártlová zpívavým hlasem. „Pořád pilná?"

„Mnoho toho neporazím," odbývala ji Manča, dívajíc se na ni pátravě se strany. „Co nám nesete dobrého?"

„I raději bych odnesla," zachychtla se babka. „Vaši nejsou doma?"

„Ne," řekla Manča zkrátka. „Jen Tomáš leží ve světnici. Máte-li pro tatínka nějaké vzkázání, vyřídím mu to."

„Bůh chraň, jsem ráda, že si s tebou mohu popovídat. Ty nechvátáš, a já mám taky času dost. Ale táhne to na nás, zavru trochu.“ Přivřela dveře do síně a potom, vklouznuvši do komory, zavřela také zde dveře.

„Máte tu teď prázdno,“ drmolila, nevšímajíc si udiveného pohledu Mančina. „Potkalo vás několik nehod, a, jak slyším, na chalupu je exekuce. To je toho moc najednou, z toho se ani neseberete.“

„Na tom nezáleží, on nikdo darmo nic nepřidá,“ odbývala ji Manča hrdě.

„Pravda, holka, pravda, ale přece se někdy stává, že přijde dost malá příležitost, a pomoc je hned. Každý na světě má nějaké trápení. Tuhle náš pan správec. Kdo ho zná, musí říci, že je to dokonalý pán, ze všech těch pánů nejlepší. No, nějakou chybičku taky má, ale tu máme všichni. Za to ale jaké má trampoty. Paní mu stůně, o svátcích ji odvezl do Vídně, a, jak mu píšou, mrzák z ní bude. Sem teď ani nechce jet, až v létě, a on chudák má starostí až nad hlavu. Fabrika není maličkost, a vedle toho trápení v domácnosti.“

„Ať zkouší, natrápil se jiných dost,“ povídala Manča tvrdě.

„Tak nemluv,“ kárala babka uraženě. „Kdybys to znala, jako já to znám, jinak bys soudila. On musí hubovat a být přísný, jinak to u takového pána nejde. Jiní jsou ještě přísnější. Jako ku příkladu s vámi. Jeho to dost mrzí, že se máte zle, ale když ty máš hlavu jako ocelovou.“

„Nám není hůř, než když jsme chodili do fabriky. Věčná škoda, že jsme dřív nepřestali.“

„Ty jsi, holka, prudká,“ mrzela se Bártlová. „Nic nerozvážíš. Vidíš, dnes máš pěknou příležitost pomoci všem vám. Chalupa by vám zůstala, dluhy by byly zaplaceny, věř mi, až mi z toho hlava jde kolem, jaké máš štěstí. A záleží to jenom na tobě. Dobře mi rozuměj, jedná se o mnoho, a kuj železo, dokud je žhavé.“

„Co to všechno povídáte?“ ptala se podivně zaražená. „Řekněte přímo, co máte za lubem, nerada dlouho nadarmo stojím a čas mařím.“

„Vím, vím, musíš se přičiňovat, jinak to při takové nouzi není. Ale mohla bys si odpočinout, dobře se najíst, pomět se jako úřednice. Když nechodíš do fabriky, měla bys se poohlédnout po jiném výdělku. Mladá jsi, zdravá jsi, což, do služby bys nechtěla?“ A vrásky babčiny složily se v nejsladčí úsměv.

„Do služby? Kam?“

„Nikam daleko, někde tady. Řeknu ti rovnou, pan správec hledá služku, nějakou mladou, obratnou, čilou, která by mu vedla domácnost. Vzal by si tě, postaral by se o tebe, všecko by zaplatil a na vaše měl ohled. Líbíš se mu, Mančičko,“ dodávala, snižujíc hlas a důvěrně ji berouc za ruku, „hleděl by si tě. Je sám, má takový smutný život, a o peníze není u něho zle. Chodila bys jako úřednice, úctu bys měla, a jednou, po čase, až by paní zhasla, možná, možná . . .!“ A zakývala prstem významně ve vzduchu.

Manču jak by cosi udeřilo přímo do prsou. Vytřeštila na Bártlovou oči a dívala se na ni chvíli, jak by nechápala.

„Vidíš, jaké máš štěstí," smála se babka radostně. „To by se každé nestalo. A co by jich na to čekalo. Kdybych ruku vystrčila a jen malinko se zmínila, oč se jedná, chytaly by mě se všech stran. Pepka Kaulichová, Francka Výhoňová, ale, zkrátka, všecky. Každá by se ráda přistrojila, najedla, a v chalupách to není, to přece jen páni zůstanou páni. Tak, děvečko zlatá, tak. Ale tys přece jen onačejší, Bůh ví, že se všem tak líbíš. Holky ti závidí a páni se mrzí, že do fabriky nechodíš. Bylo to skoro dobře, že jsi na čas vyrazila. Stala jsi se vzácnější. Takové štěstí tě potkalo! Škoda, že nejsem já mladá, žádnou bych tam nepustila. Teď mi ale pověz, kdy nastoupíš. Musím přinést milostpánovi odpověď."

„On sám vás ke mně poslal?" zeptala se Manča, a její svítící se oči upíraly se na Bártlovou tak podivně, že jen její horlivost ji činila slepou.

„To víš, že on sám," zasmála se rozpustile. „Už několik dní o tobě začínal, všelijak se do toho pouštěl, ale jakoby se styděl. Ale dnes to z něj vyhrklo. Víš, na mě on drží, poctivě jsem mu vždycky sloužila a radila, a myslím, že ty na mě taky nezapomeneš. Dosloužím ti taky ve všem a dovedu mlčet, mám z takových věcí rozum."

„Jste vy ale špatná baba," řekla pojednou Manča opovržlivě a změřila ji pohledem plným pohrdání. „Do hrobu máte skok a ještě takové hanebnosti sháníte. Fuj, styďte se."

„Co co," lekla se babka a chvatně ucouvla, jak Manča před ní naplila. „Jaká špatná baba, jaké hanebnosti?!"

„Špatná, hříšná baba jste," rozkřikla se Manča, nedovedouc se už přemoci. „Špatnější než ten špatný milostpán. To už vám na tom není dost, že všichni téměř hlady umírají, že se sotva vlekou, že jste je o všechno okradli, to teď ještě chcete mladé životy zatáhnout do bahna? Za kus cáru a za trochu jídla? Oh, vy byste zasloužila!" volala se stoupající náruživostí, přistupujíc k ní blíž a pěstěmi před očima jí hrozíc. Oči její hořely jak plameny, a její mladé tělo napjalo se jako prut. „Naplit vám plné oči, vám i správci. Na hanebnosti peníze má, a za práci platit nechce, proklatec? Co si o mně myslí? A jak jste se vy mohla opovážit s takovou ke mně přijít? Jsem snad tak špatná, abyste mně ještě takhle ubližovali."

(Pokračování.)

Zdenko Fibich.

Hrstka upomínek a intimních rysův.

(Dokončení.)

II.

UMĚLEC.

Zdenko Fibich —!

Jakou představu vybavuje toto jméno u obecenstva?

„Fibich? — Ale ten přece nedávno zemřel? — Tak? Nevím. Možno. Prosím vás, umírá stále tolik lidí! — Ale musil zemřít, poněvadž se sbírá na pomník. — Už zase něco! Ty vlastenecké sbírky, to jest už hotové odírání. — Psal také pro divadlo, že ano? — Ale nedává se to. — Já od něho neznám skoro nic. — Já také ne. — A co vlastně napsal, prosím vás?...“

Věc se má asi takto:

Letíte plachtovou lodicí po hladině mořské. V dáli, na obzoru, za hustou záclonou mlh vynoří se před vámi lehce nadechnuté, vzdušné a neurčité obrysy. Leží tam ostrov. Loďka letí dále, a divákovi utkví v mysli jen ty vzdušné, vzdálené obrysy. Jaký jest ten ostrov? Plochý suchopar? Nebo rozkošná krajinka, směle vypjatých vrcholův a bujné vegetace? Nevíte. —

Podobně jest tomu s jménem neznámého, nepochopeného umělce. Jaký jest ten neznámý ostrov? Pustina nebo ráj? Nevíte. Hádáte. V takovém případě stačí, aby ve vzduchu ocitla se taká nebo onaká fráze. Obecenstvo se jí uchopí a vydává ji houževnatě za svůj úsudek, jsouc šťastno, že tak lacino si vykoupilo svou nevědomost.

Není nikterak škarohlídným posuzováním poměrův, tvrdíme-li, že Fibich posud jest takovým neznámým, v mlhách ukrytým ostrovem, ztrácejícím se v dalekém obzoru, za neznámými moři...

Až slunce pravého poznání a pochopení rozptýlí tyto mlhy, a neznámý ostrov objeví se v celé nádheře a bohatosti, stane mnohý divák před ním ve zbožném úžase.

Hromadný, frázovitý úsudek obecenstva o Fibichovi zněl a zní, že hudba jeho jest těžká, nepřístupná, nemelodická — a cizácká. —

Korrigujte takový vydlužený, hromadný úsudek davu! — Nemožno. Byl by to donquijotský zápas s větrnými mlýny předsudku, předpojatosti a zaslepené nevědomosti. Proti komu byste vlastně chtěli bojovat? Proti jakés neurčité, beztvárné, neosobné hmotě, o níž Ibsen ve svém „Peer Gyntu“ praví, že jest to onen nebezpečný nepřítel, jenž nikdy nebojuje a tím právě vždycky vítězí!

Čím nesprávnější a nespravedlivější bývá takový hromadný úsudek, tím tíže možno ho vyvrátiti, poněvadž věcné, logické důvody nemají zde ceny. Jediným prostředkem k nápravě jest, poskytnouti obecenstvu příležitost, aby bezprostředně, tváří v tvář, seznalo, co nepoznané posuzuje — a odsuzuje.

V tom ohledu však povolaní činitelé v našem životě hudebním a divadelním jednali a jednají v přímém, křiklavém opaku k své povinnosti.

Nevšímavost, odmítavost a nepřátelská nevraživost těchto instancí vůči Fibichovi budí v mnohém ohledu vzpomínku na analogii s tragickým osudem Smetanovým. Jen že Smetana i v nejhorších dobách vždycky měl šik věrných přátel, již pro něho neunavně a neohroženě bojovali, kdežto Fibich stál po celý život opuštěn a sám!

Však byť poměry byly sebe nepříznivější, skutečné umění konečně zvítězí. V tom právě jeho božská, vítězná, nezmarná síla, jeho znak, dle něhož pozná se, jako démant dle tvrdosti. Proto též dílo Fibichovo v budoucnosti zaskvěje se v záři pravého porozumění a ocenění. Žel však, že ani paprslek z té aureoly nepronikne už nikdy do temných hlubin hrobu, k vychladlému, utichlému srdci, aby sdělil mu příchod toho, po čem to srdce za života marně práhlo a toužilo!

* * *

Zde stručný nástin činnosti Zdenka Fibicha:

Zůstavil 625 skladeb, mezi nimi valnou částí díla velikých rozměrův, skladby dramatické, sborové, symfonické, komorní, atd.

Fibich byl skladatelem vzácné všestrannosti. Není oboru hudebního, kde by nebyl zůstavil jménu svému trvalý pomník, od mše přísného slohu církevního až k opeře nejsmělejšího rázu pokrokového; od drobných skladeb klavírních až k mohutné stavbě symfonie; od dětského popěvku až k velikým skladbám sborovým.

Dvě význačné vlastnosti charakterisují jeho umělecký profil: jest ve všem pokrokář a aristokrat. Není snad díla, v němž by nebyl podal něco nového, ať obsahem, ať formou. Není jediného taktu, v němž by se nejevila naprostá noblessa, ušlechtilost a vytříbenost esthetická. Každá skladba jest plodem zralého rozmyslu a úvahy. Fibich vléval své myšlenky do forem pevných a dokonalých, jako by byly ulity z bronzu.

Zní to snad paradoxně, však postrádáme tu skoro někdy malou slabost nebo nedokonalost. Větě této dlužno správně rozuměti: stále bdělá, stále neunavná reflexe umělcova vyhladila a odstranila je od kořene. Však při tom setřela též někdy pel tvořící bezprostřednosti, jež tak neodolatelně jímá a podmaňuje. Následek toho jest, že při některých

skladbách neubráníme se dojmu, jakoby reflexe stála mezi námi a tvůrčí myšlenkou umělcovou. Tato poznámka vztahuje se však jedině a výhradně na některá díla ze středních let činnosti Fibichovy, hlavně v desítiletí mezi lety 1880—90. Díla, jež podal nám před touto dobou a opět po ní, v náhradu za to jen kvetou tvůrčí svěžestí a silou.

Fibich nebyl vlastně nikdy začátečníkem. Totiž, vyrozumíváme-li tím tápání v nejistotě, hledání sebe sama, zápasení s formou a s vyjádřením myšlenky. Již nejprvnější skladby jeho jeví nesmírnou vyzralost duchovní, jasné uvědomění zvoleného cíle a dokonalé ovládání všech prostředků technických. Roku 1874, maje věku 23 leta, Fibich napsal svou první symfonickou báseň, „Othello". V letech 1896—97 došla tato skladba provedení v řadě koncertů v Německu; v Berlíně, v Hamburku, v Drážďanech, atd. Úspěch byl skvělý. A nikdo ani netušil v díle pokus začátečníka, jenž, smělým duchem pokrokovým veden, postavil se již před třicíti lety na novou tehdy a tím nebezpečnou a choulostivou půdu symfonické básně.

Při té příležitosti nemohu opomenouti jedné věci: Stran pokrokovosti panují u nás poněkud provinciální náhledy, dle nichž předposlední moda jest vždy novinkou. Tím dá se vysvětliti, že ku př. u nás skladatel třeba, jenž po pětadvacítileté činnosti v poslední době obrátí se na pole symfonické básně nebo wagnerovské opery, jest vyhlašován za ducha pokrokového a moderního, kdežto umělec, kráčející skutečně v čele pokroku, zůstává nepochopen a neuznán. —

Fibich prodělal přísnou školu. Již v prvních letech gymnasijních studií dostalo se mu řádného vyučování hudebního. Záhy ukázaly se slibné výsledky. Jako čtrnáctiletý hoch řídil na koncertě v Chrudimi první větu své první symfonie Es-dur. Nadání jeho projevilo se tak rozhodně, že nemohlo býti pochyby o jeho příštím určení a povolání. Roku 1865 poslali ho rodiče na konservatoř do Lipska, kde strýc jeho, Raimund Dreyschock, bratr slavného pianisty Dreyschocka, byl professorem houslí. V Lipsku mladičký Fibich pobyl od roku 1865—67. Professory jeho byli hlavně Moscheles, Jadessohn a slavný theoretik Richter.

Z Lipska odebral se r. 1868 za účelem dalších studií do Paříže, kde mladý umělec záhy se stal velice oblíbenou a hledanou osobou. Nevěda ani jak, ocitl se náhle ve víru a proudu společenského života pařížského. „Monsieur Fibiš" — jak vyslovovali jeho jméno, nesměl nikde chybět. Byla to pro něho úloha nezvyklá a nedovedl v ní zdomácněti. Uvedení své do vybraných kruhů společenských v Paříži děkoval okolnosti, že postavení a styky jeho otce opatřily mu doporučení do vynikajících šlechtických domů v Paříži. Ačkoliv Paříž mladému umělci slibovala též po stránce hmotné skvělé výhody, — nabízelo se mu množství hodin za podmínek, v poměrech našich úplně báchorkovitých, — přece mladičký zpěváček při první příležitost opustil nádhernou klec a utekl se do svých drahých, rodných lesů. Přes mládí své a svou nezkušenost cítil, že Paříž není místem, kde vážný hudebník moderního, pokrokového směru mohl by na duchu prospívati, růsti a zdokonaliti se. Mimo to cítil též nebezpečí lákavých poměrů, v nichž se ocitl, a jež tak málo byly příznivy vážné snaze a práci umělecké.

Na rok ztrávený v Paříži, Fibich vzpomínal s úsměvem, jako na veselou episodu, jako ku př. na večer ztrávený v divadle, v rozmarné straussovské operettě. I v pozdních letech rád rozhovořil se o svých zkušenostech z velikého světa. Lze si představiti, že plachému, samotářskému jinochovi, jenž žil až posud pohřížen ve své umění a v přírodu, bylo asi podivno kolem srdce, když poprvé ocitl se na parketách velikých salonů pařížských. S humorem líčíval, jak stařičká vévodkyně X, do jejíhož domu též byl doporučen, v pravdě mateřsky se ho ujala; učila ho, jak má chodit, sedat, pohybovat se v různých okolnostech společenského života, jak má se odívat — i do konce, jak má tančit!

Rád připomínal si též různé rozmarné historky, jež zažil. Ku př.: býval častým hostem v jisté anglické rodině, usídlené v Paříži. Matka i tři dcery vynikaly pravou anglickou vážností a nábožností. Neděle světila se s neuprosnou přísností; číst směla se jen bible, hrát jen nábožné skladby. Kdysi v neděli prosily Fibicha, aby něco zahrál. Mladistvá bujnost pokoušela ho, aby zažertoval si se svým ztrnulým okolím. Jal se hráti velice uměle a spletitě kombinované kontrapunktické variace na český lidový popěvek: „Ať se pingl hází na té naší hrázi", tvrdě, že jest to thema z Bacha. Smál se srdečně při upomínce, jak prý všechny čtyři Angličanky dělaly nesmírně vážné, dlouhé tváře a s nábožnou opravdovostí naslouchaly . . .

Jedna věc v Paříži byla Fibichovi s velikým užitkem: Louvre. Každé volné chvíle užil k studiu uměleckých pokladů zde nahromaděných. Možno, že tato šťastná okolnost položila základ k tomu, že jal se vědecky a odborně studovati výtvarná umění a že po celý život zachoval jim vřelý interess.

Z Paříže odebral se Fibich do Mannheimu, kde ztrávil rok 1870 v horlivém studiu pod znamenitým vedením Vincence Lachnera. Útulný Mannheim s bohatým, čilým životem uměleckým zachoval Fibich po celý život ve vděčné upomínce. Záhy zde zdomácněl. Umělecké kruhy přijaly ho s bodrou srdečností. Bylo to neskonale příznivější ovzduší pro mladého umělce, než salony pařížské. Také z této doby připomínal si rád různé episodky. Ovšem, jiného rázu! Jak ku př. vsadil se, že zpaměti napíše partituru ouvertury k „Čarostřelci", a skutečně skvěle vyhrál, k nesmírnému úžasu a podivu mannheimských přátel svých.

Rok 1873—74 Fibich ztrávil ve Vilně, jakožto učitel hudby na několika středních školách. Pak usadil se již trvale v Praze, kde setrval až do své smrti. Mimo letní prázdniny neopustil Prahu po celou tu dobu.

Jest přímo nepochopitelno, že muž jeho ducha, nadání a vzdělání nedopracoval se nikdy žádného postavení ve veřejném životě své vlasti. Mezi lety 1875—78 byl druhým kapelníkem — vlastně spíše sbormistrem — prozatímního divadla v Praze. Asi půldruhého roku před svou smrtí byl dramaturgem Národního divadla. Jinak však byl nucen k uhájení existence své lopotiti se úmorným dáváním klavírních hodin!

Závist prostřednosti a duchovní impotence zavírala mu všechny cesty. Po celý život stál mimo proud veřejného života.

Ačkoliv byl znamenitým paedagogem a učencem ve svém oboru, jenž též theoreticky pronikl až ke kořenům svého umění a obsáhl je

úplně a cele, přece konservatoř pražská nepovola a ho za professora. A přece mohlo býti vyznamenáním pro ni, měla-li by muže takového ve svém středu.

Ačkoliv byl dramatikem prvního řádu a též theoreticky vynikal v tomto oboru velikým vzděláním esthetickým a historickým, přece nevydobyl si stálého a přiměřeného postavení u divadla, ač trvalá působnost jeho na tomto poli mohla ústavu našemu uměleckému býti s nesmírným užitkem.

Také jinak stál mimo veškery funkce a úřady.

A tak prošel životem naším veřejným nepoznán, neoceněn, nemoha pohříchu uplatniti a zužitkovati bohaté dary, jež na dně duše jeho se skrývaly.

Mužové universálního vzdělání, širokého rozhledu, ryzí povahy a ideálního snažení jsou pravými zúrodňovateli národního života. Oni přivádějí vláhu do suchoparu všednosti, oni rozsévají sémě živé myšlenky, oni razí cesty na neschůdné půdě a oni podnikají boje s předsudkem a zpátečnictvím.

Duchové tito jsou vzácné, ojedinělé výjimky. Přirozeno, že již percentuálním poměrem na malý národ připadá z nich praskrovný počet. Tito duchové jsou nejvzácnější částkou jmění národního, největším skvostem v národní klenotnici. Dnes nikdo není o tom v pochybě, že jedině výsledky práce na poli kulturním pošinují národ do popředí, dodávají mu ceny, významu a důležitosti. Proto již se stanoviska ryze praktického mělo by se přesně dbáti toho, aby každá síla, každý talent postavil se na místo, kde přinesl by co možno nejvíce prospěchu věci národní. Pohříchu bývá tomu právě naopak! Místo podpory a povzbuzení dostává se pracovníkům těmto jen překážek a útisků. Tak bylo tomu též s Fibichem.

Představme si ho v postavení hodném jeho ducha a vědomostí, v činnosti, vyžadující rozvinutí všech mohutností a sil duchovních tak, jak bylo snem a ideálem jeho. Do jaké výše byl by povznesl hudební život náš, jehož rozvoj valně trpí tím, že duchové malí a slabí zaujímají veliká a důležitá místa. Na pravém místě mohlo z činnosti jeho plynout požehnání tisícům. Místo toho byl však nucen ve svém ústraní vpravovati více méně a též nejméně nadaným žákům a žákyním škály a rozložené akkordy!

Ovšem, za jiných poměrův by skladatel nadání Fibichova mohl věnovati se výhradně svému umění, své tvořivosti umělecké. U nás, v našich skromných poměrech však, pohříchu, i největší umělec musí nějakým zaměstnáním a postavením zajistiti si chléb svůj vezdejší, aby pak ve volných hodinách, jako luxus, mohl pěstovati své umění. Fibichovým největším ideálem bylo, kdyby mohl věnovati se jen komposici, kdyby nemusil čas a síly ubíjeti vedlejším zaměstnáním, ještě k tomu pro jeho ducha a vzdělání tak malicherným. Ideál ten vzal si s sebou do hrobu!

* * *

Ačkoliv Zdenko Fibich ve všech oborech umění hudebního zanechal díla ceny trvalé, přece těžisko činnosti jeho leží na poli dramatickém. Co vykonal zde, stojí v čele operní produkce moderní doby.

„Blaník", „Nevěsta messinská", „Hippodamie", „Bouře", „Hedy", „Šárka", „Pád Arkuna", etappa za etappou smělého bojovníka, jenž dobře si jest vědom, že stojí v první řadě, že každý krok musí jíti neustupně vpřed, aby konečně prapor svůj vztýčil u cíle.

Dramatická tvorba lákala Fibicha již v dětských letech. Pokud pamatoval, uvědomil si procitnutí nadání hudebního asi tak ve věku desíti let. Že stalo se tak právě v tuto dobu, bylo vlastně dílem náhody. Do domu rodičů Fibichových počal tehdy docházeti mladý úředník lesní, výborný pianista.

Fibich poprvé slyšel Mozarta, Beethovena, Schumanna. Mezi tím, co pianista hrál, seděl slabounký, vytáhlý hošík se zádumčivým pohledem vedle něho, jako by byl ztrnul pod dotykem kouzelného proutku. Pod vlivem tohoto zjevení hudební krásy rozžehlo se světlo v jeho dětské dušince. Již tehdy, ve věku desíti let, uvědomil prý si pevně a jasně, že zde našel svůj životní cíl. Před tím bylo prý ideálem jeho státi se spisovatelem. Záhy jal se pak básniti divoké romantické texty a pokoušel se, komponovati k nim hudbu. Sotva mu minul čtrnáctý rok, vydal se směle k Sabinovi a žádal, aby mu napsal operní text. Sabina prý s úžasem a zvědavě prohlížel si miniaturního umělce — a slíbil. Věc se různými okolnostmi protahovala, tak že až za dvě leta mladičký skladatel dostal se k svému textu.

Sabina soudil asi, že pro nedospělého začátečníka jest každá absurdnost dost dobrá, a podal mu v „Bukovínu" slátaninu romantické naivnosti, nepřirozenosti a triviální, jarmareční poesie. Dikce připomínala klassické plody básnické našeho Kopeckého. Roku 1870 Fibich „Bukovína" komponoval, za tři léta po ukončení dostala se opera na jeviště prozatímního divadla. Již tento mladický, nezralý pokus začátečnický choval v sobě lví dráp; přes všechny vady, poklesky a nedostatky mluvil z díla silný dramatický talent.

Dojmy dětství bývají nejsilnější. Fibich narodil se v lese a vyrostl v lese. Přirozeno, že žádné dílo operní literatury nemohlo tak hluboce rozzvučeti nejtajnější struny jeho duše jako „Čarostřelec", se svou neskonalou poesií lesní, se svou čarovnou romantikou tajemných, nadpřirozených mocností, sídlících od nepamětných dob v přítmí lesních samot. S přáním psáti operu, ozvalo se současně v prsou mladičkého skladatele přání, napsat něco „Čarostřelci" podobného. Proto asi lesní rámec s romantickým zabarvením několika scén zaslepily ho v „Bukovínu" tak, že odhodlal se komponovat tuto stvůru literární. Škoda! Lze klidně říci: kdyby text stál v „Bukovínu" na té výši jako hudba, bylo by dílo dnes schopno života.

„Bukovín" jest psán ve slohu starší opery, většinou s uzavřenými čísly. Zajímavo, že již v tomto prvním pokusu vyskytuje se několik výborně užívaných příznačných motivů, jakožto doklad, jak skladatel od prvního počátku tíhl k slohu moderního dramatu hudebního.

Není účelem této povšechné črty podávati kritiku a rozbor děl mistrových. Takový úkol přesahoval by několikonásobně rámec těchto řádků. Omezíme se více na poznámky a detaily, týkající se osobního, intimního vztahu mezi autorem a jeho díly a na některé význačné momenty, vztahující se k vzniku a rázu té oné skladby. Mimo to bude s interessem sděliti, jak Fibich soudil sám o vnitřním tvůrčím processu, jejž prodělal, hlavně o poměru svém k Wagnerovi.

* * *

Fibich byl dramatikem prvého řádu.

Vzácnou náhodou spojily se v osobnosti jeho všechny vlastnosti, jež nutny jsou, aby skladatel byl dramatikem: v první řadě dokonalá vnitřní rovnováha, soustřeďující všechny schopnosti a síly k určitému cíli a podrobující si i obraznost, aby nebloudila v neurčitu, nýbrž upjala se jen k dané situaci. Dále jasná logika, spojující různé součástky dramatické skladby v organický celek, jemuž pak cit, vášeň a síla utvářivá vdechují život. Dále smysl pro výběr charakteristických stránek a hlavních plastických obrysův a pro duchovní obsah slova.

Slovo a ton splynuly v dílech Fibichových dokonale, zřekly se své vlastní existence, aby utvořily onen nový živel, ležící v pojmu hudebně dramatickém. —

Druhou operou Fibichovou jest „Blaník“ (napsán 1875—77, provozován 1881), dílo periody „Sturm und Drang“.

V době mezi komponováním „Bukovína“ a „Blaníka“ Fibich seznámil se s hudebními dramaty Wagnerovými. Moderní reformatorské idee velikého dramatika uchvátily pokrokového ducha jeho tak, že přilnul k nim s celou horoucností a stal se jejich nadšeným vyznavačem.

Vliv Wagnerův pozorujeme v „Blaníku“ hlavně na rozšířené, veliké formě scenické, uvolněné širokým proudem polyfonním, na důsledném užívání příznačného motivu a na pečlivém dbaní správné deklamace slova. Však přes tento vliv zůstala hudba v „Blaníku“ svěží, samostatná, s vysloveným rázem národním.

Příští opera, „Nevěsta messinská“, následovala až r. 1883. Fibich byl duch železné důslednosti a logiky. Nikdy nestanul na půl cestě. Ujal-li se myšlenky, provedl ji až k nejkrajnějším důsledkům. Tak bylo tomu též s principy uměleckými, které převzal z Wagnera. Promyslil a vyčerpal je až k základům, ba vedl je, jak uvidíme, dále než jejich původce.

Známa jest pověst o magnetickém kopci. Takovým magnetickým kopcem v moderním světě hudebním jest Wagner. Moc jeho byla a jest neodolatelná. Koho dotkl se jeho vliv, cítil se přitažen, přičarován a pozbyl své vůle, svých myšlenek, svého vkusu, slovem, své samostatné, vlastní osobnosti. Hudební kruhy celého vzdělaného světa zapřáhly se do jeho triumfátorského vozu, celý šik moderních skladatelů vzal na sebe dobrovolně jho jeho epigonství.

Pozorujeme-li dnešní život hudební celého vzdělaného světa, vidíme, že stojí ve znamení Wagnerově, a sice tak výhradně a výlučně, s tak horečnou, slepou exaltovaností, jak není toho příkladu v dějinách kulturních, že některý umělec byl by dopracoval se podobného vlivu.

Dle tohoto úkazu obecného lze teprve představiti si v pravdě elementární sílu vlivu jeho na ducha kongeniálního, na ducha jemu spřízněného, jenž má sám dosti tvůrčí velikosti a síly, aby pochopil a obsáhl všechny idee a ideály Bayreuthského mistra v celém jejich rozsahu.

Tak bylo tomu u Fibicha.

Ve střední periodě jeho podmanil si ho Wagner tak úplně, že vzal mu vlastní individualitu jeho.

Fibich jal se nápodobiti Wagnera, jal se kráčeti co možno přesně v jeho stopách, uskutečňovati jeho intence a ideály: Přijal jiným stvořenou, jiným vypracovanou formu výrazu tvůrčího a odíval jím svého ducha. A díla taková, byť relativně nesla všechny známky mistrovství, pro umění jsou bezvýznamná a mrtvá.

Samostatnost, originálost, vlastní individualita toť jedině a věčně v umění má cenu a význam.

Ostatně v tomto případě nejlepším dokladem jest, že ani jediný z epigonů Wagnerových nepodal dílo ceny trvalé.

Každý umělec musí najíti si sám svůj osobitý výraz pro to, co chce říci. Musí stvořiti si svůj sloh. Vydluženým výrazem nepronesl posud nikdo nic velikého. Wagner pro svou individualitu, pro svůj talent, pro jeho přednosti i nedostatky našel si svůj sloh, mistrně a s geniálním bystrozrakem. A životní dílo jeho, bezprostřední, dokonalý výron jeho individuality, jest v sobě uzavřenou, ukončenou uměleckou epochou. Jest to mohutný, ve všem organicky spjatý a ukončený celek, k němuž nikdo nemá co přidati a přivěsiti, celek, jenž sám sebou došel svého dovršení, svého nejvyššího cíle.

Není snad třeba blíže podotýkati, že některé reformy jeho jsou rázu obecného, a týkají se vůbec našeho moderního pojmu opery a slohu hudebně-dramatického, aniž by tím však podmiňovaly u jednotlivce vzdání se tvůrčí samostatnosti a neodvislosti. Žádný skladatel správného směru neopomine přijati to, čím Wagner operu starší doby přenesl na stanovisko moderního dramatu hudebního. Jsou to jisté časové vymoženosti, jimž bylo by zpozdilo se vyhýbati, poněvadž tím stavěl by se člověk proti pokroku a rozvoji opery a uvízl by na zastaralém stanovisku. Však každý duch, nadaný tvůrčí silou a fondem vlastní invence, omezí podobný vliv jen na stránku zevní, však jinak uchová si svou samostatnost. Bude si vědom, že nejprimitivnější pokus k originalitě má více ceny, než nejdokonalejší kopie. Nestane se otrockým napodobitelem, nýbrž bude čerpati z velikého vzoru spíše poučení, aby též podobně vypracoval se k vlastnímu slohu, výrazu a k dokonalému rozvinutí a uplatnění své vlastní individuality. Dráha umění jest stále otevřená, ani největší jednotlivec nemůže ji uzavříti, ukončiti. Vede stále ku předu, za novými cíly, do neznámých světů. Skutečný tvůrčí duch neohlíží se nikdy zpět, kráčí vždy směle a neohroženě ku předu.

Fibich neobmezenému vlivu Wagnerovu zaplatil daň své samostatnosti „Nevěstou messinskou“. Tato opera jest úplně odlikou děl Wagnerových. Jest to dílo vysoké ušlechtilosti, silného výrazu tragického, směru ideálního. Však jest to ledová, mramorová socha, bez teplého života. Když Fibich později se vymanil z tohoto epigonství, stala se mu „Nevěsta messinská“ úplně cizí. Prohrával-li ji, říkával, že nedovede se už ani vůbec vpraviti do oné nálady a atmosféry duchovní, z níž vyrostlo toto dílo.

„‚Nevěsta messinská‘ jest mi docela cizí, zdá se mi, že jsem ji vůbec nepsal,“ říkával často. „A musím se přiznati, že toto chladné, nesamostatné dílo mě samotného nudí.“

Jak vymanil se Fibich z čarovného kruhu vlivu Wagnerova? Po způsobu svém, velice logicky a radikálně.

Provedl myšlenku až do posledních důsledkův jejích, šel směrem jejím přímo ku předu a učinil tak ještě krok dále za Wagnera. Tím ocitl se na nové, vlastní půdě — a byl zachráněn!

Od hudebního dramatu zpěvně recitovaného dle určité výšky tonu, přešel k hudebnímu dramatu prostě mluvenému — k melodramatu, a vytvořil svou mohutnou, úchvatnou trilogii „Hippodamie“.

V oboru melodramatu jest Fibich neobmezeným vládcem. Vedle trilogie napsal ještě řadu koncertních melodramat, jež byla mu jaksi průpravou k velikému melodramatu scénickému.

Esthetika upírala vždy oprávněnost této formě umělecké a v době moderní pokládala ji vůbec za překonané stanovisko. Jak známo, pochází idea melodramatu, jakožto dramatu, provázeného hudbou, od Jeana Jacquesa Rousseaua, jenž r. 1773 vdechl jí život svým „Pygmalionem“. Zajímavo jest, že vlastní proniknutí a uplatnění děkuje tento druh umělecký českému skladateli, Jiřímu Bendovi, tedy krajanu Fibichovu, jenž ku konci století osmnáctého přivedl ho k velikému rozkvětu a zjednal mu podiv celé Evropy.

Po Bendovi byl to tedy opět Čech, jenž sto let po něm, ku konci století devatenáctého, vzkřísil a oživil tuto zatím opět zapomenutou formu uměleckou.

Ovšem, mezi melodramatem Bendovým a Fibichovým jest takový rozdíl, že dílo Fibichovo jeví se činem úplně novým, originelním.

Základní rozdíl stručně lze vyjádřiti takto: V starém melodramatu hudba a slovo nesplynuly v jeden celek, nespojily se, nýbrž vystupovaly střídavě. Při deklamaci umlkala hudba a naopak. Nebyl to celek, nýbrž oba živly, slovní i hudební, byly rozkouskovány a střídavě na sebe se navazovaly.

Hudbě připadl jakýsi podružný úkol, že v pausách deklamace jaksi retrospektivně přidávala své úryvkovité reflexe a líčení.

V melodramatu moderním, tak jak Fibich je vytvořil, plyne slovo básnické i hudba současně v nepřetržitém proudu. Spojují se v nerozlučný, organický celek, v němž jeden živel podporuje a sesiluje druhý. Mezi slovem a tonem panuje dokonalá rovnováha a harmonie. Současným spolupůsobením hudby sesiluje se netušeně smysl a účin slova básnického psychologicky, náladově i malebně. Pod dojmem

současné illustrace hudební nabývá slovo neobvyklé plastiky a účinnosti. Nikdy nespojila se dvě umění k tak úzkému a vřelému svazku jako zde poesie a hudba. Každé z nich zůstává úplně neporušeno, a přece tvoří společně nerozlučný celek. Fibich před trilogií „Hippodamie" napsal šest melodramat určených pro koncert: „Štědrý den", „Pomsta květin", „Věčnost", „Královna Ema", „Vodník" a „Hakon". Poslední dvě melodramata jsou s průvodem orchestru, ostatní čtyři s doprovodem klavírním. Tři z těchto skladeb vynikají skvostně vystiženým tonem národním: „Vodník", „Štědrý den" a „Věčnost".

Fibich jest jediným z českých skladatelů, jehož bohatá lýra umělecká vykazuje též hluboké struny balladové.

V uvedených třech melodramatech rázu národního uplatnil mistr tuto charakteristickou zvláštnost svého mnohotvarného talentu způsobem tak výrazným a skvělým, že skladby tyto zůstanou vždy typickým vzorem českého ducha balladového.

Málokterý umělec pozoruje okem tak nepředpojatým a jasným svůj vlastní tvůrčí proces. Fibich byl si v každé době přesně vědom, kam směřuje, jaký cíl si vytkl, a znal též v každé době rozsah i hranice svých sil. Hluboké vědecké vzdělání vytříbilo v něm přísnou autokritiku. Uvědomoval si jasně proces, jímž nadání jeho prošlo, než vypracovalo se k úplné samostatnosti a podalo pak své nejkrásnější květy. Dokládal sám:

„Po „Nevěstě messinské" byl jsem sám sebou nespokojen a sklíčen, disgustován. Cítil jsem, že nejsem na pravé cestě a hlavně, že nejsem na své cestě. Nejjasnějším dokladem toho mi bylo, že mezi komponováním „Nevěsty messinské" byl jsem nucen k vůli zvolenému slohu, jejž jsem chtěl zachovat úplně čistý, potlačovat v sobě často mocné hnutí melodické invence a ducha hudebního, jiř snažili se prolomiti pouta slohu chladně deklamatorního, slovem, že musil jsem umlčovat v sobě hudebníka a vlastní individualitu. Cítím ještě nyní, jak jsem okřál, když se naskytla příležitost k rozvinutí živlu hudebního, jako v předehře k II. jednání a ve smutečním pochodu. Jsou to nejlepší čísla partitury, poněvadž jsou ve všem má. Došel jsem nezlomného přesvědčení, že v hudbě největší cenu má melodie. To jest vlastní talent, vrozený dar, všemu ostatnímu možno se naučiti, ale krásná, plná, široká melodie jest vnuknutí genia. Směr wagnerovský proto vzbudil takové zástupy nenadaných skladatelů, poněvadž nevyžaduje invence hudební. Z jedné melodie staré italské opery nadělali by moderní wagneriani příznačných motivů na celou partituru. Příští veliký skladatel, jenž postaví se v čelo produkce dramatické a otevře jí nové dráhy a směry, jistě bude veliký melodik."

Mistr Fibich cítil, že není na pravé cestě. Pouhým napodobovatelem Wagnerovým nechtěl býti, a přece se mu zdálo, že jen na té cestě jest možný pokrok. Tento rozpor vnitřní zavinil, že Fibich v letech největšího rozmachu tvůrčích sil, na dlouhou dobu odvrátil se od produkce dramatické, ač byla nejvlastnějším polem jeho.

„Nevěsta messinská" psána r. 1883, příští opera „Bouře" následovala až r. 1894.

V létech 1889—91 povstala trilogie „Hippodamie". Zde Fibich směru hudebního dramatu postavil korunu a přivedl ho k vrcholu, k němuž ani Wagner nedospěl. Tím též v nitru jeho proces tento byl ukončen. Neměl, co by na poli tomto ještě připojil a dále řekl. Ocitl se na rozhraní, kde otevřela se před ním náhle nová cesta; cesta, kde našel sebe sama a svou vlastní uměleckou individualitu.

Lze říci, že dramatická činnost Zdenka Fibicha rozpadá se na dvě periody, mezi nimiž melodramatická trilogie „Hippodamie" tvoří rozhraní.

Perioda první vyvrcholila naprostým přilnutím k směru wagnerovskému. Perioda druhá znamená emancipování vlastní individuality umělecké a rozkvět a uplatnění živlu hudebního.

Fibich podržel ovšem vymoženosti reformy Wagnerovy, ale jen tak dalece, jak každý moderní, pokrokový umělec vážné snahy musí je podržeti, nechce-li uvíznouti na mělčině zpátečnictví, však hudba jeho odhodila pouta slohu výlučně deklamatorního a ovinula se vonnými, svěžími květy bohatých melodií. Mechanismus příznačného motivu mistr v operách druhé své periody valně omezil a v dílech posledních odstranil skoro úplně. A Musa jeho, radujíc se, že zbavena jest cizího jha a porobení, rozepěla se hudbou krásy úchvatné, mohutné a opět sladké a tklivé a podávala hravě dílo za dílem, z nichž každé jest skvostem poesie a hudební krásy, dramatické síly a smělé originality.

„Bouře", „Hedy", „Šárka", „Pád Arkuna" — jaká to závratná stupnice! Není lze ani odhadnouti, kam by byl tvůrce těchto děl dospěl, kdyby smrt nebyla podťala strom jeho života právě, když rozpučel a rozkvetl v celé síle a kráse.

A kde jsou ty tajůplné stíny nezrozených tvůrčích myšlenek, jež hlavou jeho táhly jako mléčná dráha rodících se hvězd, a jen čekaly, až dotkne se jich teplý dech jeho umění, aby vlil jim věčný život...? Jaká bolest, že rozplynuly se a zanikly pro vždycky . . .

Nejdražší z oper byla Fibichovi „Hedy"; byla nejbližší jeho srdci a byla též výronem nejintimnějších citů a myšlenek jeho jako žádné z ostatních děl dramatických. Tisíc nitek osobních vztahův spojovalo umělce a jeho dílo. Této okolnosti lze namnoze děkovati bezprostřední vroucnost, něhu a vášeň, jimiž ovanut jest tento svěží, rozkošný květ erotiky, jemuž právem dostalo se přívlastku „jižní Tristan".

Tragická upomínka poutati se bude vždy k „Pádu Arkuna" — k posmrtnému dílu mistra Fibicha.

Jakmile Fibich ujal se myšlenky komponovati „Pád Arkuna", pod nikl cestu na Rujanu. Chtěl spatřiti posvátná místa, kde stával Arkuna výběžku bílých skal, sklánějících se nad modravým zrcadlem hladinin mořské; chtěl dát působit na sebe bezprostředně celou mohutnou poesíy a uchvatnou náladu těchto míst, aby vlil je ve svou hudbu.

Usídlil se na několik dní v proslulých lázních Sasnice. Bylo to počátkem června. V lázních, v saisoně přeplněných nejvybranější společností, nebylo ani hosta. Sasnice mají rozkošnou polohu na vyvýšeném břehu nad mořem, s úchvatným, širokým rozhledem na dalekou hladinu mořskou a na přístav sasnický, plný parníků, nákladních lodí a barek rybářských. V bezprostřední blízkosti lázní jsou lesy, což činí Sasnice

tak milým pobytem. Mohutné, bukové lesy a bílé vápencové skály jsou charakteristickými krásami Rujany.

K Arkunu vede dvojí cesta. Buď po souši, čarovnou lesní krajinou, nebo po moři. Fibich zvolil cestu po zemi.

Vyskytl se tu obrovský, patriarchální kočár, hotová archa Noemova, v jehož měkké náruči nesmírně pohodlně vykonala se cesta, připomínající nejkrásnější poesii lesní Ruysdaela a Hobbemy.

Na cestě, v hloubi hvozdů, skrývá se jezírko bohyně Herty, neveliké, však náladou, tlumeností barev, tajůplným tichem vtiskne se vám ten obrázek nezapomenutelně do mysli. U jezírka zvedají se jakés valy, o nichž jde pověst, že stával tam Hertin chrám.

Asi na polovině cesty k Arkunu pozvedá se nad mořem srázně pověstný Stubenkammer s Královským stolem, nejvyšší to body na Rujaně, s nichž jest okouzlující rozhled. Další cestou nekonečnými lesy dorazí se k mysu, vybíhajícímu bílými, srázně spadajícími stěnami skalnatými do moře. Zde, na tom mysu, stával Arkun, zde plál v celé záři jako slunce ve výši, hlásaje slávu a moc mohutného kmene slovanského. Zde zvedal se purpurový, zlatem svítící chrám všemocného boha Svantovita, před nímž skláněl se i mnohý kmen germánský, a o jehož přízeň ucházíval se i mnohý kníže křesťanský.

Dnes všude pusto a prázdno. Jen maják a stavení, sloužící za hostinec.

S hlubokým pohnutím cítíte zde tragiku dějinného fáta, drtícího železným krokem svým i nejskvělejší výkvět lidské energie a mohutnosti.

Na obraznost Fibichovu právě tato tragika rozdílu mezi minulostí a přítomností působila dojmem rozhodujícím.

Obraznost měla zde volné pole, a pod dojmem tradice a přírodního okolí počala ihned stavět, spřádat, malovat a oživovat, a zároveň celá myšlenka svou čistě lidskou stránkou posunula se zde srdci umělcovu tak blízko, jak třeba, aby mohl vlíti jí teplou krev svých vlastních cév.

Od oné návštěvy Fibich přilnul k místu tomu s celou horoucností své duše a říkával vždy „náš Arkun“.

Přes pokrokový ráz a ideálně aristokratický směr těšily se opery Fibichovy u obecenstva vždy pěknému úspěchu. Hlavně ovšem díla poslední. Bylo třeba dopřáti jim jen pevného místa v repertoiru, aby zapustily kořeny do srdcí obecenstva. Bylo nutno poskytnouti obecenstvu příležitost, aby blíže seznalo tato díla, vymykající se všední, průměrné tvorbě a vyžadující hlubšího pojmutí a pochopení. Jsou to díla, jimiž obecenstvo se vychovává, ušlechťuje, díla, jež nikdy nesestupují k obecenstvu, nýbrž žádají, aby obecenstvo povzneslo se k nim. Přirozeno, že díla taková nemohou okamžitě, na první ráz upoutati obecenstvo a získati si jeho lásku a porozumění. Musí si dříve vychovat své obecenstvo, a k tomu třeba času a příležitosti. Své postavení mohou vydobyti si postupně, krok za krokem, jako vše, co v umění jest krásného, cenného a velikého — a trvalého!

Však divadlo chovalo se k Fibichovi s onou neodpustitelnou netečností a lhostejností, jež stala se pravidlem vůči produkci domácí. Vzhledem k uvedeným právě vlastnostem oper Fibichových byl úspěch

jejich mravní i hmotný skutečně překvapující. Však i kdyby tomu tak nebylo bývalo, bylo by povinností našeho divadla, jakožto ústavu určeného v první řadě ku podporování, šíření a pěstění domácího umění, aby samo snažilo se získati obecenstvo pro díla tak vysoké umělecké hodnoty. Leč divadlo jednalo v přímém opaku, ničíc samo každou možnost sblížení mezi díly Fibichovými a obecenstvem. Každé opeře dopřáno několik povinných představení, a pak co možno nejrychleji uložena do hrobky archivu k věčnému spánku.

Proč?

Těžká odpověď! Jsou to ta jistá bolavá „Proč?" našeho života veřejného, na něž jest těžko odpovídati, nechce-li člověk zabočiti příliš daleko a dotknouti se též temných stránek našeho charakteru národního.

Toto „Proč", samo o sobě na pohled nepatrné, souvisí s řadou jiných „Proč", jež všechna dohromady, od nejstarších dob, připravila nás o mnoho samostatnosti, duchovní neodvislosti, sebeúcty, národní síly, uvědomělosti a kulturní vyspělosti.

Jest to již národní kletbou naší, že koříme se a klaníme se cizině a všemu, co z ní pochází, a podceňujeme nebo i tupíme, co dobrého a krásného vznikne v našem středu.

Jak jinak bylo by možno, že vystavíme si divadlo za peníze těžce nastřádané z mozolů našeho lidu a pak vlastním umělcům našim dopřejeme jen nepatrný koutek v něm? —

Fibich při celé své bohaté činnosti nedočkal se ani toho, aby dvě díla současně stála na repertoiru, ač přál si toho tak vřele! V divadle vypravili vždy jen novinku, záhy ji odložili a čekali zas až do příští novinky.

Jasnému, nepředpojatému rozumu jest taková absurdnost nepochopitelna: Máme divadlo, vystavěli jsme si je s největšími oběťmi, máme své výborné umělce, na něž by každý národ mohl býti pyšen, podávají nám cenná, krásná díla, ale my v divadle svém hostíme sebranku z celého světa, často zcela bezcennou, a umělci naši jsou zde jen trpěnými pastorky.

V poslední době poměry se ještě zhoršily. Co tu bylo krásných frází a dojemného deklamování o českém umění, o lásce k českému umění, o povznesení a pěstění českého umění, atd., když nová správa ujala se vedení Národního divadla.

Člověk stává se u nás již skeptickým, nedůvěřivým. Však v tomto ohledu myslím, že i největší skeptik více čekal, než se uskutečnilo. Neboť horlivé opakování jediné opery a jediné činohry, jejichž autoři divadlu jsou velice blízcí, neznamená přec ještě pěstění domácího umění. Nechceme tím říci, že ona dvě díla by hodnotou svou uměleckou ona místa v repertoiru nezasluhovala, bylo by to předpojatostí, jíž hlavně v poměrech našich dlužno se vystříhat. Však tvrdíme, že jest v literatuře naší dramatické více děl, jež hodna by byla této pozornosti.

Vůči památce a dílům Zdenka Fibicha zachovala se nynější správa způsobem, jenž hledá příkladu sobě rovného.

Dle všeho dá se souditi, že ze všech činův nové správy tento čin zachová se nejdéle v upomínce, poněvadž víže se k jménu umělce,

jež tak dlouho bude se vyslovovat, dokud české slovo bude zníti. Jednání správy divadla jest tedy vlastně velice chytré, jest to jakési negativní pojišťování si nesmrtelnosti. — Vrcholem všeho, byla premiéra „Pádu Arkuna". Žádný nepředpojatý, věci znalý člověk neupře, že Fibich po Smetanovi jest první český skladatel dramatický. Při premiéře „Pádu Arkuna" bylo tomu sotva tři neděle, co spočíval na hřbitově Vyšehradském. A divadlo nemělo k němu ani tolik povinné piety, aby památce jeho vzdalo hold připomínkou nějakou na jevišti. Obraz s hrstkou zelených listů byl by stačil, aby dal se výraz upomínce na toho, jenž poslední svou sílu životní zde vdechl dílu, k němuž dle úsudku celé vážné a soudné kritiky nemáme pendant v naší literatuře operní.

V podobném případě není taková věc malicherností, nýbrž prostě požadavkem lidského citu.

Přes skvělý úspěch „Pád Arkuna" po několika představeních zmizel v bezedných hlubinách archivu.

Dva měsíce po smrti Fibichově, dne 21. prosince, bylo tomu padesát let, co mistr se narodil.

Myslím, že dny podobného významu národního i Eskymáci a Hottentotti uctívají. U nás den ten přešel bez nejmenšího povšimnutí.

Jak podivně vedle toho vypadá skvělý, okázalý způsob, jímž oslavovali jsme nedávno pamětní den Victora Huga!

Zde octli bychom se opět v začarovaném kruhu oněch bolestných „Proč?" . . .

Divadlo nevěnovalo Zdenku Fibichovi za celou činnost jeho ani ten jediný večer na uctění jeho padesátých narozenin! Taková fakta jsou výmluvná a charakterisují celkové poměry.

Nyní jest Fibich půldruhého roku mrtev, za ten čas, kromě oněch několika povinných představení po premiéře „Pádu Arkuna", neobjevila se na repertoiru ani nota z jeho pera.

Ať správa divadelní srovná to se svým svědomím — může-li! Úkaz jest tím trapnější, an v čele hudebního vedení Národního divadla stojí muž, jehož mistr Fibich počítal mezi své nejmilejší žáky, a jenž jistě má více příčin k vděčné upomínce, než k podobnému potupnému ignorování památky zesnulého.

* * *

Několik stručných slov o přehledu dalších skladeb Zdenka Fibicha. Vedle děl dramatických zanechal:

Pět ouvertur. Dvě z nich vysoce cenné: „Ouvertura k Noci na Karlštejně", hraná s velikým úspěchem v řadě koncertů zahraničných, jako v Londýně, v Pešti, ve Vídni, v Drážďanech, atd. Dále ouvertura „Komenský".

Obě tato díla vynikají bohatou polyfonií, mistrnou thematickou prací a „Noc na Karlštejně" hlavně krásou zpěvných, poetických themat. Instrumentace, jako u Fibicha vždy, jest skvělá, plna geniálních effektů a nových kombinací. Se stanoviska odborně hudebního vyžadovala by tato jediná otázka instrumentace u Fibicha celou obšírnou studii.

Ostatní tři skladby: veseloherní ouvertura D-dur, ouvertury D-moll a E-dur jsou méně významné.

Tři symfonie, z nichž každá má svůj ostře odlišený charakter: F-dur, Es-dur, E-moll.

Symfonie F-dur jest výraz upomínek z mládí, vyniká romantickou malebností a svěžím, poetickým líčením rámce přírodního, v němž neschází ani šumění a šelest lesů, ani omšená zřícenina starého hradu, ovinutého baladovou bájí.

Symfonie Es-dur opakem k romantické F-dur jest rázu ryzí klassičnosti. Jest to jedna z nejdokonalejších skladeb Fibichových, dílo obdivuhodné mohutnosti výrazu, vnitřní rovnováhy a čistoty slohu symfonického.

Symfonie E-moll přináší opět jiný charakter. Klassický sloh symfonie uvolněn zde jaksi duchem moderním. Jest to jedna z nejoriginelnějších skladeb Fibichových, jež dramatickou oživeností a vášnivostí výrazu dělá dojem hudby programní. Vzácnou původností vyniká rozkošné scherzo této symfonie.

Sedm symfonických básní: „Othello“, „Záboj, Slavoj i Luděk“, „Toman a lesní panna“, „Vesna“, „Bouře“, „Vigiliae“ a „V podvečer“.

O symfonické básni „Othello“ jsme se již zmínili. Zajímavo pro osudy umělců a jejich děl jest, že krásná skladba tato, jež v nejnovější době vydobyla si všeobecný obdiv, při prvním provedení svém v koncertě, řízeném Smetanou, propadla úplně u obecenstva i u kritiky. Ba kruhy, Smetanovi nepřátelské, užily této příležitosti, aby mohly tupiti velikého mistra, že prý takové nezralé začátečnické pokusy provádí na koncertech.

„Othello“ vyniká vzácnou plastikou živě kontrastujících themat a žhavým, sladkým dechem erotickým.

„Záboj, Slavoj i Luděk“ jest první symfonická báseň, jež ještě před Smetanovým cyklem „Má vlast“ obrala si českou národní látku za podklad a takto poprvé živel tento uvedla na pole moderní hudby programní. Smetama byl nadšen touto skladbou, mladičký autor společně s výborným pianistou Ludevítem Procházkou musil mu dílo několikrát předehrát, a Smetana obdiv svůj nejlépe vyjádřil tím, že mohutné thema Vyšehradu ze skladby Fibichovy přejal do své symfonické básně „Vyšehrad“.

„Toman a lesní panna“ a „Vesna“ vyznačují se znamenitě vystiženým národním tónem a bohatě plynoucím proudem melodickým.

„Bouře“ podobně jako „Othello“ podává malebný hudební obraz k fantasticko-symbolickému dílu Shakespearovu.

„Vigiliae“, jejichž název nutno pojímati jako noci probdělé v básnickém snění, jsou dva vřelé výlevy nejryzejší citové lyriky.

„V podvečer“, jest snad nejpopulárnější z Fibichových skladeb orchestrálních, jež na každém koncertu vždy rozpoutává pravou bouři nadšení. Vším právem. Jest to jarní idylla barev neskonale poetických, sladce sladěných, obrázek plný kouzla a vůně vlahého večera, kde líbezný zpěv kosa závodí s jásáním láskou přeplněného srdce.

Skladby komorní: Trio F-moll, smyčcový kvartet A-moll, klavírní kvartet E-moll, smyčcový kvartet G-dur, kvintet D-dur.

Trio F-moll pro klavír, housle a violoncello spadá již do r. 1872. Zůstalo v rukopise, ačkoliv několikrát úspěšně se hrálo.

Smyčcový kvartet A-moll, rovněž rukopisný, vyniká svěžím rázem a přináší novinku: užito zde poprvé polky jakožto scherza, což později tak často se opakovalo!

Klavírní kvartet E-moll a kvintet D-dur jsou nejcennější díla Fibichova v tomto oboru.

Kvartet E-moll jest originelní skladba bohatě tryskající invence a vzácné myšlenkové hloubky, jež též za hranicemi těší se veliké oblibě.

Kvintet D-dur vedle krásy a výraznosti themat přináší zajímavou novinku ve svém složení: jest psán pro klavír, housle, violoncello, lesní roh a klarinet, tak že jest to jakýsi miniaturní orchestr, v němž zastoupeny, jsou všechny skupiny nástrojů.

Smyčcový kvartet G-dur působí zpěvným, jasným rázem národním, však jinak nestojí na stejné výši se skladbami dříve uvedenými.

Z ostatních menších skladeb jmenujeme:

Variace B-dur pro smyčcový kvartet, kanon pro klavír a dvoje housle; sonatinu D-moll pro klavír a housle; romanci B-dur pro klavír a housle; idyllu „Jasná noc“ pro klavír a housle; selanku B-dur pro klarinet a klavír.

Velice bohatá jest činnost Zdenka Fibicha na poli skladeb klavírních.

Nejsou to skladby vypočtěné na laciné effekty virtuosní techniky, nýbrž hluboce procítěné výrony nitra umělcova. Jest to poesie tónu, plynoucí bezprostředně ze srdce a hledající opět vřelé srdce, aby jí porozumělo, v ní se pokochalo, a našlo v ní útěchu i občerstvení ve víru všedního života. Tyto básně hudební nejblíže stojí hluboké a vroucí poesii klavírních skladeb Schumannových, s nimiž je poutá úzká spřízněnost duchovní.

Klavírní skladby „Z hor“ jsou řadou přírodních obrázků z Alp, v nichž hřeje a jásá opět nadšená láska mistrova k přírodě.

Význam zcela mimořádný v seznamu skladeb Fibichových zaujímá rozsáhlá, 352 klavírní kusy obsahující sbírka „Nálady, dojmy a upo, mínky“. Sbírka tato pro psychologické studium individuality umělcovy- pro poznání nejhlubšího nitra jeho, má význam neocenitelný.

Jest to denník, v němž umělec v nevelkých skladbách úžasné rozmanitosti a mnohotvárnosti zachycoval dojmy a události svého života. Každý z těch rozkošných kousků skrývá v sobě kus života umělcova, jeho bezprostřední myšlenky a city, záchvěvy jeho nitra, úder jeho srdce, sny, touhy, radosti a žal jeho duše.

Jaké to bohatství hudebních myšlenek, jaká rozmanitost forem a rythmů!

Kousky jsou většinou krátké, rychle a bezprostředně zachycené, však právě tato stručnost formy přinesla s sebou vzácné zhuštění a vyvrcholení vnitřního obsahu.

Setkáváme se v těchto kratičkých básních s mohutnými akcenty citů, vášně, tragiky, opojné rozkoše i zoufalé bolesti, pochmurné melancholie i jásavé radosti, a sice v takové síle, jak vyskytují se jen na vrcholu velikých forem a skladeb.

Op. 41 obsahuje 171 kus.

Op. 44 má 33 čísla a nese název „Novella". Jest tu předmluva, úvod, čtyři kapitoly a epilog.

Op. 47 přináší 148 skladeb.

V poslední době, po smrti mistrově, vyšly ještě tři sešity „Nálad, dojmů a upomínek", a pak sbírka pěti delších skladeb, nazvaná „Malířské studie". Tato sbírka jest jedním z nejcennějších děl Fibichových. Myšlenka jest úplně nová: obraz převeden v hudbu; dojmy, obrazem poskytované oku, podávány zde prostředky hudebními sluchu. Jest to zvukové přebásnění předmětu výtvarného, programní hudba s úplně novým námětem.

Posud při hudbě programní volen za podklad vždy výtvor básnický, slovní, zde poprvé užito k tomu účelu díla malířského, výtvarného.

Fibich rozřešil tento problém s celou mohutností své obraznosti, s poetickým jemnocitem a se skvělou plastikou výrazu. A co hlavního, všechny tyto skladby též bez ohledu na program svůj, jen se stanoviska absolutní hudby, jsou vždy srozumitelny a krásny.

Též v oboru skladeb čtyřručních činnost Fibichova vykazuje řadu cenných prací. Uvádíme: „Mignons", „Zlatý věk", „Fugato", „Kanon", „Ciacona", „Impromtu" a „Sonata B-dur".

Zbývá obor hudby vokální. Též zde nalézáme skladby ryzí ceny umělecké. Vytříbený smysl Fibichův pro obsah slova básnického vytvořil vždy hudbu těsně přiléhající k zvolenému předmětu a vynikající náladovostí a charakteristikou.

Zůstavil celý poklad písní, z nichž teprve nepatrná část vyšla tiskem; dále dvě veliká díla sborová s průvodem orchestru: „Jarní romanci" a „Meluzinu".

K doplnění celku podotýkáme, že Fibich zabočil i do přísného slohu církevního a napsal cennou mši F-dur pro smíšený sbor s obligátním doprovodem varhan.

* * *

To asi v nejstručnějších rysech přehled činnosti Zdenka Fibicha. Jaké bohatství a jaká všestrannost!

Maně se vynořuje neodbytná otázka, nezasluhuje-li tvůrce tolika cenných a významných děl trochu lásky a pozornosti svého národa!

Životní dílo Fibichovo leží dnes mrtvo!

Kdy nadejde mu den vzkříšení?

Na Zdenku Fibichovi spáchaly se těžké křivdy. Doba jest příliš blízká, aby bylo možno vylíčiti vše objektivně. Dělalo by to dojem osobní zaujatosti, osobních motivů a vlivů. Otázka jest příliš vážná, než abychom chtěli strhnout ji v podobné nízké podezření.

Však přijde doba, kdy pravda svou železnou rukou nakreslí vše v pravých, spravedlivých rysech.

Fibich jako umělec i jako člověk prošel cestou křížovou, z níž vysvobodila ho jen - - smrt. Odešel chud a neoceněn, nezbaviv se nikdy starosti o zítřek, nedočkav se nikdy ocenění ani jednoho ze svých děl. Byl to muž vzácného ducha, ryzí, šlechetné povahy, ideálního snažení a nesmírného vzdělání. Byl to umělec geniem obdařený, jenž smělým, pokrokovým duchem svým povznesl hudbu naši k výši doby. Podal národu svému spravedlivě vše, co nejlepšího v duši jeho leželo, podal to rád, nadšeně a nezištně. Nežádal si za to nic než trochu uznání a porozumění — a nikdy se jich nedočkal!

Měl život ubohý a těžký a prošel jím s mužnou hrdostí, zůstav do posledního dechu věren svým ideálům. Zlo snášel jako hrdina a z dobrého se těšil jako dítě. Po celý život pracoval s obětavým nadšením a s láskou pro svůj národ, v jehož středu žil jako cizinec, a z jehož středu odešel jako cizinec.

Kéž tyto řádky rozptýlily by aspoň poněkud husté mlhy, halící posud osobnost, jméno a činnost Zdenka Fibicha!

Anežka Schulzová.

- - — -

ALFRED TENNYSON:

Guinevra.

Z „Královských idyll“ přeložil Ant. Klášterský.

Od dvora krále prchla Guinevra
a v Almesbury v svatém domě teď
seděla, plačíc; malá dívka jen
s ní dlela, novicka: svit slabý plál
v jich středu, tlumen plížící se mhou,
neb — měsíc nezřít, ač byl úplněk —
mha bílá venku jako k tváři šlář
se lípla k mrtvé zemi; kraj byl tich.

Že královna sem prchla, příčinou
sir Modred byl; on králi nejbližší,
jenž byl mu strýcem, jako lstivý zvěr
tich ležel, k trůnu upíraje zrak,
vždy k skoku hotov, čekal. Proto též
on dusil v lidu hymny o králi,
na rtech svých úsměv tiché pohrdy,
kul pikle s pány Oře bílého,
jež — pohan plémě — Hengist zůstavil,

a toužil zanést svár a roztržku
v kruh Artušův, jej v strany roztříštit
pro zrádný cíl svůj; a všech jeho snah
pružinou: krutá k Lancelotu zášť.

Neb stalo se kdys v čas, kdy celý dvůr,
šat zelený, pln per, jimž smál se máj,
jak zvyk, na jarní slavnost vyjel si
a vrátil se, že Modred, zrak jen, sluch,
na zahradní zdi výš se vyšplhal,
by vyslídit moh taj kýs hanebný.
Zřel královnu, Enidu po boku,
z všech nejlepší, a Vivianu lstnou,
jež nejhorší z žen byla u dvora,
víc nezhlíd' však, neb Lancelot, jda kol,
skryt jeho vystih'; a jak sadař když
zelenou sejme s zelí housenku,
jej Lancelot strh dolů za nohu
a jako červa na zem hodil jej;
však poznav prince, ač ho střísnil prach,
tu, v úctě krále krev i v zlosynu,
se omlouval, jak moh, a rytířsky,
bez posměšku; neb tenkrát cizí byl
škleb Artušovým vzácným rytířům,
leč chromý-li kdo byl neb hrbatý,
ti, jimž Bůh krásná, štíhlá těla dal,
mu posměch přičtli k dobru jeho vad,
a laskavě jej vždycky přijal král
i jeho kruh. Tak i sir Lancelot
teď pomoh princi, jenž si otřepal
kolena zdraná, usmál se a šel.
Však pohana ta malá pro vždy již
v něm hlodala, mu srdcem vířila,
jak ostrý vítr dlouho v močále
kdes víří malém kolem kamene
na pustém břehu.
Když to Lancelot
vyprávěl královně, tu zasmála
se lehce zprv, zříc, v prach jak Modred pad',
pak otřásla se (žena ve vsi dí:
Mnou otřáslo to, kdos mi přes hrob jde!)
a zas se smála, slaběj však, neb již
zpol tušila, že on, ten lstivý zvěr,
jí půjde v sled, až najde hřích, a pak
na jméně jejím věčný ulpí kal.
Od dob těch zřídka mohla v sále snést
i jinde liščí, úzkou jeho tvář,
lstný úsměv, šedý, vytrvalý zrak;

od dob těch Mocnosti, jež, duše stráž,
jí pomahají věčné od smrti
a v neštěstích ji chrání, počaly
ji štvát a trýznit. Často hodiny,
co poklidně král vedle oddýchal,
za mrtvé noci hrůzných tváří shluk
k ní spěl a mizel, neb zas jakýs děs —
jak nejistý zvuk vrzajících vrat
když slyšeti kdes v domě zakletém,
kde na zdích vraždy krev lpí jako rez —
jí bránil spát; však usnula-li, sen
tak strašný snila — zdálo se jí v snách,
že v pláni šíré dlí před západem,
a od slunce tu k ní se řítilo
cos hrůzného, a před tím jeho stín
spěl, až se dotk jí; obrátila líc,
a hle, od nohou šířil se jí stín
a padl tmou přes celou zemi, měst
kde požár plál — a s křikem procitla.
A rozruch ten se nemenšil, leč rost,
až i tvář krále jasná, bez viny,
i domácího žití vlídný řád
jí zpříčily se. A tu řekla v sled:
„Ó, Lancelote, vrať se ve svůj kraj,
neb zůstaneš-li, sejdeme se zas,
a sejdem-li se, zlý kdys přijde mžik,
kdy hanby čmoud se vyvalí a vzplá
před lidem vším i králem, jenž nám pán!“
A Lancelot vždy slíbil, zůstal však,
a zas se scházeli. Tu řekla zas:
„Ó, Lancelote, máš-li rád mě, jdi!“
A ujednali pak si jednu noc,
(kdy vzdálen dobrý král), že sejdou se
a rozloučí pak navždy. Ubledlí
se sešli, v dlani dlaň a v zraku zrak
na lůžka její kraji seděli,
trhaně mluvíce: byl slední mžik
to, vášeň loučení. A Modred šel,
své stvůry vzal na věže cimbuří
si za svědky a vzkřiknuv, co měl sil:
„Ven, zrádče, ven, teď dopaden jsi!“ hnal
se k Lancelotu, jenž, se vyřítiv
jak lev, naň skočil, srazil jej, že pad
bez sebe; stvůry odnesly jej pryč,
a ticho zas. Tu ona: „Konec je!
Jsem potupena pro vždy!“ On však řek:
„Má hanba je, neb můj byl hřích; leč vstaň
a v pevný hrad můj prchni nad mořem,

tam chci tě stříc po žití svého skon,
tě proti světu bránit žitím svým."
Tu odvětila: „Tak mne bránit chceš?
Ne, příteli, my s bohem dali si.
Kéž přede mnou bys samou stříc mě moh!
Má hanba je, já byla choť, a ty
byls bez ženy — teď vstaň, a prchněme,
neb do kláštera chci se uchýlit
a vyčkat soud!" Tož koně přived on,
ji vsadil naň, pak v svého vyšvih se,
a jeli spolu až na rozcestí,
kde s polibkem se v slzách rozešli,
on, v úctě slední přání královny,
zpět jel v svůj kraj, však ona v Almesbury
noc celou spěla třpytem lesů, lad
a slyšela lkát duchy lesů, lad,
a v ní též lkalo: Pozdě, pozdě již!
Pak v chladném větru, jenž vlá před jitrem,
se havran, kráče, skvrna v nebi, vznes,
i myslila: Již cítí smrti žeň,
neb severních teď moří pohané,
jež dvora slabost, jeho hříchy zvou,
lid počínají bít a plení zem.

A když pak stihla Almesbury v sled,
tu řekla jeptiškám: „Mě stíhá hon
mých nepřátel, ó, sestry smířené,
mě skryjte, přejte asyl mi, však znát
své chráněnky nechtějte jméno, než
čas přijde, říci je!" A krása, vděk
tak okouzlily je, že nechaly
všech otázek.
Tak statná královna
u sester dlela týdny, neznámá,
bez styku, jméno tajíc, netoužíc,
v svůj vryta bol, po knězi, hostiji;
jí družkou byla malá dívka jen,
jež bavila ji žvastem dětinským,
jenž často dal jí zapomnít; však dnes,
tu noc, zvěst divě letíc kol, až sem
se dostala, že Modred schvátil říš
a s pohany se spojil, co byl král
na Lancelota táh: i myslila:
Ach, jakým záštím asi lid i král
mne nenávidí! V dlaně skryla líc
a ztichla, až, snést ticha nemohouc,
je dívka přetrhla, řkouc: „Pozdě již!
Kolik as hodin?" Když ni odpověď

však nedostala, počla bzučet si
zpěv, od sester jejž znala: „Pozdě již.“
To slyšíc královna, líc pozvedla:
„Ó, děvče, pěj, když zpívat se ti chce,
a sejmi tíž, ať mohu zaplakat!“
Tu malá dívka ráda pěla hned:

„Tak pozdě, pozdě je! a tmavá, chladná noc!
Tak pozdě, pozdě je! jen ještě vejít moc!
Je pozdě, pozdě již! vám nelze vejít víc.

Ne, světla nemáme, my proto kát se chcem,
a když to ženich zví, snad odpustí nám všem.
Je pozdě, pozdě již! vám nelze vejít víc.

Ni světla, pozdě tak! a tmavé noci chlad!
Ó, vpusťte nás, ať zář si můžem vyhledat!
Je pozdě, pozdě již: vám nelze vejít víc.

Což neslyšely jsme, že ženich sladký je?
Ó, vpusťte nás, nechť pozdě, slíbat šlépěje!
Ne, ne, je pozdě již! vám nelze vejít víc.“

Tak pěla novicka, co královna,
na rukou skráň, si vzpomínajíc dne,
kdy přišla sem, se dala do pláče.
Tu malá řekla povídalka jí:

„Ó, vzácná paní, prosím, neplačte,
však dovolte, bych slovy, nízká tak,
jež, neznajíc nic, zná jen poslouchat —
a, neposlouchám-li, tu přijde trest —
vám směla mírnit žal; vždyť neplyne
ze zlého činu, toho jista jsem,
zříc vaši krásu a váš něžný vděk.
Jen s žalem krále srovnejte svůj žal
a shledáte, že menší; v krutý boj
on proti Lancelotu vytáh teď
ztéc jeho hrad, kde drží královnu,
a Modred, jemuž správu svěřil vši,
ten zrádce — ach, má paní, krále bol
pro sebe sama, královnu i říš
být musí třikrát větší nežli váš.
Že velká nejsem, svatým děkuji.
Neb, přijde-li kdy na mne jaký bol,
tu zalkám v tichu, a po slzách líp.
Však kdyby i nás malých velký byl
bol jako velkých, k jejich připočíst
je bolu to, že nemohou skrýt pláč,

nechť sebe víc po tichu touží, v mrak.
Tak povídá se v Almesbury tu
o králi dobrém, hříšné královně;
já králem takým s takou chotí být,
bych přála si tu špatnost její skrýt,
však nešlo by to, kdybych byla král."

Tu v srdce smutné broukla královna:
Chce zabít mě to dítě tlachem svým?
Však nahlas děla: „Zdaliž nemusím,
když bídný zrádce pána sesadil,
lkát s celou říší, žal nést obecný?"

„Ba — řekla dívka — žal to všech je žen,
neb ženou byla ona, jejíž hřích
jen zmatek zanes ve Artušův kruh,
jejž založil král dobrý dávno již
za znamení a divů, zázraků
na Camelotu, dřív než pojal choť."

Tu myslila zas v duchu královna:
Což zabít chce mě řečí bláhovou?
Však nahlas mluvila a řekla tak:
„Ó, dítě, skryté ve zdích kláštera,
co ty o králi, jeho kruhu víš,
co o znameních, divech, mimo ty
tak prosté zázraky zde v klášteře?!"

Jí odvětila žvavá novicka:
„Nechť, přece vím: zem plna znamení
a divů byla, než král pojal choť.
Tak děl mu otec, a on rytířem
sám kruhu byl — hned jak byl založen.
Jel z Lyonessu tam a vyprávěl,
že, jak tak jel, as hodinku neb dvě
po západu, dle břehu, uslyšel
podivnou hudbu — stanul, točil se,
a tu po celém pustém pobřeží
to viděl: oheň strážný nad hlavou
a divé světlo moře u svých pat,
kol na skalisku plálo skalisko
v dál ve bohaté srdce západu,
a v svitu tom roj mořských panen plul,
a z moře vstal řad příšer — lidskou hruď —
v zem šíře celou hlubý moře hlas,
na nějž se malé víly strží, skal
hned ozvaly, jak dálný zněl by roh.
Tak povídal můj otec — tak, a dál,

když za jitra jel lesy šerými,
tři duchy spatřil plesem šílené,
jenž slétli na květ štíhlý u cesty,
že pod nimi se třás jak bodlák, tři
když o semeno rvou se stehlíci;
a za večerů hrál mu před koněm
zas třpytný kouzel kruh a trhal se
v jich úprku a zas se spjal a hrál
a trhal — žití plná bylať zem.
A když pak přišel posléz v Camelot,
kruh tanečníků vzdušných, v dlani dlaň,
kol svítilny tam v síni vznášel se,
a v síni samotné byl taký kvas,
o jakém žádný nesnil; rytíř měl
tu každý, co jen přál si, rukou však,
jež sloužily mu, nezřel; povídal
též, v sklepích dav prý duchů otylých
narážel čepy, sudy obkročiv,
co nápoj tek: tak plesal člověk, duch
v čas, nežli přišla hříšná královna."

Tu trochu hořce řekla královna:
„Tak plesali? To špatně věstili
i duchové i lidé! Předvídat
což nemoh žádný, ani otec tvůj
tak moudrý s všemi divy, říše zlo?"

Jí povídává na to novicka:
„Ó, ano, jeden bard; můj otec děl,
že mnohý vzácný zpěv pěl válečný
i v samé blíži loďstva nepřátel,
ve středu příkrých skal a příboje
a mnoho písní zpíval tajemných
o žití, smrti na vrcholcích hor,
když kolem tísnil roj se duchů skal,
vlas rosný, větrem vlající jak plam;
tak říkal otec — a tu noc pěl bard
o Artušových slavných bojích, pěl
že víc snad nežli člověk, klnul těm,
jimž Gorloïse nepravý byl syn:
neb, odkud přišel, nikdo nevěděl,
však po bouři, kdy dlouhé vlny ráz
se tříštil o tes skalin Bud a Boss,
den jako nebe tichý vstal, a tu
se nahé dítě našlo v písčinách
u Dundagilu, břehů kornšských,
a to byl Artuš. Tu byl vychován,
až jako krále označil jej div.

A jeho hrob že bude lidem skryt
jak jeho původ; najít kdyby moh
z žen jednu velkou ve svém ženství tak
jak v mužství on, tu — tak ten pěvec pěl —
ti dva že mohli obrátit by svět.
Však náhle, právě písně uprostřed,
on zavrávoral, s harfy klesla dlaň,
a obrátil se bled a byl by pad,
leč zvedli jej — však nechtěl povědít
své vidění; než kdo by nevěřil,
že Lancelota, královny zřel hřích."

I myslila: Hle, k trýzni navedly
ji abatyše, prostá na pohled,
i sestry! A líc kloníc, mlčela.
Tu dívka v pláč se dala, spjala dlaň
a, stydíc se za žvavost žvatlavou,
že pro jazyk ji plísní — pravila —
dost často zde, „a, jestli, paní má,
vám zdá se, že vás trýzním, smutnou tak,
já nezpůsobná, tlachem, pověstmi,
jež od otce mám, též mě plísněte,
jen nenechte mě pro otce mít stud,
jenž z nejvzácnějších mužů byl, ač sám
zval Lancelota nejvzácnějším; on,
pět tomu let, mi padl v turnaji,
mě zanechav; však z oněch ostatních
a z dvou pro dvornost nejvíc slavených,
ó, plísněte mě, nevhod-li se ptám,
však, prosím vás, kdo vzácnější byl z nich,
když blíž jste byla, Lancelot či král?"

Tu královna líc bledou zvedla, díc:
„Sir Lancelot, jak rytířů je mrav,
k všem paním dvorný byl a v boji pak
neb kolbišti, on nikdy nemyslil
na prospěch vlastní, a tak také král
i v boji tuhém nebo turnaji
na prospěch vlastní nedbal, a ti dva
svým mravem byli nejvzácnější z všech,
neb marností mrav není, nýbrž květ
to povah věrných, mysli šlechetné."

„Tak! — řekla dívka — mrav tak čárný květ?
Pak Lancelotův musí tisíckrát
být méně vzácný, neb, jak pověst dí,
byl nejzrádnějším druhem na světě."

Jí smutně na to řekla královna:
„Do kláštera zdí úzkých sevřena,
ó, co ty víš, co svět, co všecka zář
a stíny jeho, všecka moc a žal?
Když Lancelot, ten rytíř nejlepší,
byl jeden mžik míň šlechetný než vždy,
pak modli se, by peklu unikl,
a pro tu plač, jež v ten jej hnala žár!“

„Já — dívka dí — se modlím za oba,
však všecko spíš bych věřila než to,
že Lancelot měl vzácný mrav jak král,
jak, myslím si, že byla byste vy
tak, jaká jste, být hříšnou královnou.“

Tak, tlachalů jak zvyk, tu trápila,
již chtěla těšit, ranila, co lék
jí chtěla dát, když náhle zlobný žár
vzplál v líci královny, jež vykřikla:
„Kéž není v světě dívky jako ty!
Tys nástroj jich, jsi navedena štvát
mě, trýznit, trápit, bídná špehýřko
a prorado!“ Když v bouři propukl
ten Guinevry hněv, dívka zvedla se,
jak závoj její bledá stála tu,
se chvíc, jak pěna když tkví příboje
ve větru, padnout, prchnout hotova,
a královna když řekla: „Odejdi!“
tu v hrůze utekla. A druhá samotna
si vzdychla, počla srdce sbírat zas,
řkouc: „Prosté dítě, plné bázně jen,
nic netuší, to sám se zrazuje
ten děcka hloupější můj plachý hřích.
Však, nebesa, mně pomozte se kát!
Co jiného se kát, než v myšlenkách
ni nejtajnějších hříchů nepomnít,
jež rozkošnou nám daly minulost,
a já jsem přisáhla, jej nezřít víc,
jej nezřít víc!“

(Dokončení.)

Rok na vsi.

ČERVENEC.

Kronika moravské dědiny. Napsal Al. Mrštík.

NEŠČASNÉ ČLOVĚK.

A — a — — Kinzl! A — a, podivéme se! Keré ďas jé zas přinesl! Vopica — hotová vopica.“

„A deť je celé černé a voteklé! Že mu zas nekdo hublížil. —“

„Neščasné člověk! Co chvíla jé nekdo dobije. — — —“

S jakýmsi velmi důležitým chvatem pobíhal Kinzl po dědině, jakoby z Habrůvky chtěl ven a nemohl trefit. Konečně přece našel, co hledal: starostu. Filipek s motykou na rameni vracel se z polí.

„Co ti zas čert sem donesl? Seš te hale hudéchané a jakési z hjinýho elementu. K sobě néseš hani podobné!“ vítal starosta „jedneho velkýho svýho tryznitela“.

Kinzl vysekl Filipkovi švarnou poklonu a, mačkaje čepici, v póse velkého trpitele dovolával se přednostovy podpory a moci.

Smysl Kinzlovy řeči byl, že potřebuje „chudobné list“.

„A nač potřebuješ chudobné list?“

„Do špitala s něěm pudu. Bez chudýho listu mě tam nevezmó.“

„No — pod žádnó protekcijó ti chudobné list vedat nemožu. Haž ti prohlídnó a huznajó, že seš vopravdu na dranc, pak se ti tam beztak nechajó, a vo chudé list bodó si sami psát. Ha co ešče chceš?“

„Maličkost na cestu.“

„Decke, dež do Habrůvke přindeš, potřebuješ maličkost. Kolikrát huž místem dostal's ne maličkost, hale velkó maličkost, a v Habrůvce přeci zvostal's pro zlost. Te mně se zdá žádáš takovó maličkosť, jakó ti na cestu dali v Havranicích. Tam seš, dež né celé, haspoň jednó nohó taky příslušné. Maličkost chceš! — Meslíš te, že v Habrůvce te maličkosti dělá vobecní bék? Nač potřebuješ tu maličkost? Nic ti nebode platná. Já ti Kincle znám a já ti neco povím: Dež bodeš mět hlad, vepté se. Chlebem se nevožereš, a napiješ-li se z pumpe vode,

nebodeš mět hani žížeň. Na to dává Bůh, otec nebeské, takovó hórodu vode, habe nikdo nemosel mět žížeň. Do příkope si lehni, dež nebodeš moct hjít. Vodpočni si a di zas kósek dál. A tak pořád dál a vod Habrůvke dál, haž ti hani vidět nebodem. Tak. A do brněnskýho špitála šak přeci nejak dondeš."

„Hale, velevážené pane přednosto vůbce Habrůvke, deť neboďte tak tvrdé. Su dobité, neščasné člověk, vidíte, že tam do večera nedondu."

„Di ráno!"

„Hani ráno dež vendu, tož tam nedondu. Hani za deň, hani za dva. Bolavá hlava je bolavá, a na tu já scu tú maličkost. Na přeraženó hlavu. Klanicó mě mlátil, moteko na mě hledal a že mě zabije a zabije."

„Měl ti zabít."

„To, haž mozek mně z hlave tekl, a zrovna cúrečkem kapala krýv haji z hube. Deť sem do Habrůvke sotva došil!"

Starosta zašilhal nějak útrpně na Kinzlovu pomačkanou hlavičku. Mozek sice neviděl nikde „týct", ale přece sáhnul do kapsy pro maličkost a vylovil tři krejcary. Kinzl obrátil je na dlani, ale maličkost byla maličkost. I za tu byl vděčným a hnal se po starostově chlupaté tlapě. Přednosta utrhnul. „To ne, to ne! Za tři krécare si dát polóbnót ruku! Hani za šesták, hani — hani — hani za nic na světě!"

Rozešli se. — — —

Darebná by byla otázka — kdo je Kinzl. Rozumnější by bylo — kdo byl, protože milosrdný Bůh už dávno jej povolal tam, kde rány nebolí a kde nikdo nebije „klanicó". — „Neščasné" to byl člověk. Taková neužitečná, vším světem štvaná, nikomu prospěšná, kde komu škodná zvěř; trpitel i „žralok". Ráno holoubek, večer tygr, lenoch i pracovník, hrubiján i služebník nejponíženějšího druhu, často zloděj, ale rytíř zas celý bez hany a vady, obraz Boží, jak jej Bůh vyzdvihnul nade všecky tvory, ale zas pod obraz Boží, jak hluboko jen poklesnout dovede lidská tvář. Všecky ty odpory shromážděné v jednom člověku řídily se dle toho, jak mnoho bylo těch „maličkostí" posbíraných světem a „rozšmelcovaných" ihned, jakmile se ocitly v jeho hrůzně rozklesnutých pařátech. Boží ptáček; nesel, nežal, Habrůvku jen za stodolu měl a do té zalezl vždy, když odevšad jej vyhnal vítr zlý a „mráz".

Divným řízením osudu a bývalého starosty Marečka stal se i Kinzl kdysi Habrůvským občanem, protože Habrůvka byla rodným jeho hnízdem. V Habrůvce mimo zlou chvíli nikdy nepobyl. Objevil-li se v létě — jistě přišel postrkem. Jeho táta byl odkudsi z německých hor.

Krejčovině se učil, ale živil se nádenničinou. Živil se nádenničinou, ale nikdo nikdy nepamatoval, že by byl on s motykou a motyka s ním setrvala až do skonání dne. Ale stalo se přece, že buď jehla nebo motyka přece se ocitla v jeho rukou. Byly to snad jediné chvíle, kdy se cítil cele člověkem. Tenkrát i „véborně rozprávěl", napomenutí dával jiným a křivými svými prsty na samečka poukazoval jako na nejúhlavnějšího nepřítele lidstva. — — Plat brával vždy hned mezi prací. Ale tím okamžikem končila hned také lepší jeho část a začínala černá. Z holoubka rázem byl dravec, z trpitele žralok, z pracovníka lenoch, Kinzl, stvořený k obrazu Božímu, v mžiku se převrátil v postrach všeho

vůkolí. — — Splašeně táhly slepice, třásli se psi, zalízaly kočky, lidé zamykali dvory na dvě závory a s řetězů pouštěli svoje „Cikány“. Kořalku miloval, jen za kořalku byl hotov složit život svůj, pro ni a jen pro ni pouštěl se do práce i nejsmradlavější, jen když „páchla“ kořalkou. Za ni a jen pro ni by byl ruku položil do výhně majstra Pštrosa — jen v ní byl celý svůj a celý muž, i když kůži mu nafoukla a oči zatáhla mhou; když jí neměl, ruce se mu třásly a „rozum nemluvil“. — — Oh, že netekla potokem, nepadala deštěm, nepramenila ze skály! Špatně byl dle něho zřízen svět. — — —

Strašlivý měl Kinzl vzhled. Opuchlý modřinami, byl až černý v tváři, hlavu měl z polovice ovázanou červeným, krví prosáklým šátkem, za pravým uchem v parném slunci černala se mu jak na mrtvole ssedlá rána. Pochrámanou měl i ruku, levou nohu vlekl za sebou jak postřelený zajíc.

A přece běhal — ne že by chodil, ale běhal, do slova běhal. Než se dočkal starosty z polí, oběhal už celou dědinu, posbíral „maličkosti“ v klášteře, na faře, rány ukázal i hraběti, ranami se pochlubil i milostpaní Ebr, všude vyprosil „maličkost“, aby na cestu měl do špitalu. Polovici příspěvků už také ukryl u své „milé“ a zas se pustil na sběr. — —

„A prosím ti, vekládé, kdo ti to tak šikovně zrychtoval? Vepadáš, jakobes přišil rovno z Bosne.“

„Havranické Nádenníček. Po celé tédeň sem mu pracuval a místová véplate — totok mně hudělal. To, jak su zakrvácené a zmučené — — Tak pudu haji do špitala.“

„A co te's mu hudělal? — Vekládé!“

„A nic. Debech mu bel jediném slovem hublížil. Nic — no nic.“

A Kinzl lehl si pod jabloň, čekaje, až zchladne sluníčko, aby ho rány tolik nepálily. Za měsíčku že se vydá na Brno.

Vybral se teprv na druhý den k polednímu.

Rány otrnuly, „maličkosti“ měla hospoda, a celá Habrůvka brala jed na to, že Kinzl do Brna nedojde.

No — nedošel.

Hodili jím do „díry“ jak zdechlinou.

Z TÝDNE PŘED SV. JAKUBEM.

PO DEŠTI.

Za blednoucího rána do zmořeného údolí spadl dlouho želaný déšť. Spláchnul prach, smočil cesty, ošumělou zeleň vypral, že zavoněla zas, jak z jara jen voní po dešti. Nasákla rokle, plnou vlnou trávy zalila se všechna úžlabí.

Rázem zjasnily se tváře zemědělců, hlasy úpalem stísněné rozezvučely se na plno, upřímnější byl smích, veselejší zpěv, bujnější a rozpustilejší jakoby náhle rozvázaný vtip a žert. Jak lehounká pírka

odfouknuty všecky starosti, a přednosta Filipek dokonce prohlásil, „tak že mu néni, hani dež se napije vína“. — —

Vždyť v noci padaly tisíce a tisíce; lidé slyšeli je za noci padat.

A probudilo se krásné letní ráno. Zpíval svět. Hašteřili se vrabci, švitořivě honily se vlaštovky — husy, hrdličky, hmyz, kohouti, skot — plna byla dědina jakýchsi rozlehlých i neviditelných zvuků. Prudkým plamenem vzňalo se slunce, až píchalo, jak ostře se opíralo o zmladlou zem a povrch její měnilo v stříbro. Lijákem světlého toho tepla zapařovala se vlhkem zčernalá zem. Došky kouřily, jakoby pod nimi hořelo. Nad střechami chvěl se rozžhavený vzduch. K zbělenému nebi stoupaly páry v ohromných chmárech, v tichu dne nehnul se list, nezašuměl strom.

„Bode bóřit dnes. Huž se to nahučilo.“

„Bóřku hano, jen krópe ne; Ježíši Kriste, jen krópe ne! Tak to všechno krásně stojí — — Rozmlátile be nám to všecko. Rýž beztak huž polihá.“

A míjel v znoji den.

ZNOJ.

Vstalo zas polehlé žito, v zrání praskal klas, paprsky jehlami svými pronikaly i nejtemnější stromů stín.

Náves po celý den prázdna. Jen děti ze školy přeběhly, panské vozy v řadách protáhly se příšernou svou jednotvárností. S motykou na rameni přešel hospodář, s kosou za sebou jako smrt se motal horkem jako kůň s pole odfrkující sekáč. Někde u dveří žebrák zabrblal, vyschlými hrdly vřeští v záhumení nezdolatelné Líšenky: Kuřatáááá!

A zas ticho, prázdno. — Hřbitov a ne ves.

Líně se převaluje, popojde a zas na zem sebou řízne chlupaté psisko, a zuřivě rudým jazykem lapá po dorážející mouše. Vstane zas, přejde dva, tři kroky, popotáhne se do stínu dál a zas málomocně řítí se k zemi v kříži jak sražený. Psí to byly dni. Husy v rybníčku s rozkoší smáčí bílé své peří, bělásci jak rozeseté papírky kolébají se v letu nad kaluží. Návsí až bílé úpalem, lemováno řadami bělostných domků, jemně šepotá osamělými stromy, jen nepatrně provívané vzduchem zmrtvělým.

V kovárně zvoní perlík. Neúnavný majstr Pštros. Vždy ve všem celý. V krčmě strašný, doma při kovadlině jak bez rozumu rozhání se centovými svými kladivy. Kdesi na dvoře hospodář přiklepává kosu k odpolední žni. Už začínají, už jsou tu ty dlouho čekané, vroucně vymodlené, potem i slzou vykoupené žně.

Zlato rozlévá se po kopcích, zlato teče údolím, v žitech jemně zaznívá břinčící ostří, rychle prosýchající hrsti v těžké snopy váže všude po zemi hemžící se lid. Na všech stranách v rozlitém tom zlatě svítí bílé košile sekáčů a v širokém vzmachu mihají se znojem v pravidelném tempu hodin. Vesele, hvizdavě syká ostrý svist blýskajících kos. Jak jiskry by odtud šlehaly — jiskřil jimi celý kraj. Krásný byl pohled na široké lány Silůvského panství. Dlouhá řada sekáčů v bílých košilích až po pás sepjatých řemenem velikými rozmachy v mžiku požíná pole

celý kus. Na pravo od nich, hned za cestou, v tábořišti za sebou, nad sebou v podobě stanů kupí se narovnané mandele, a mezi nimi hejna pestře podvázaných vazaček. V měkkounkých tercích zní zpěv a pokřik horkem a pilnou prací rozveselených děvčat, z daleka slyšet hromadný a šťastný smích.

I sedláci kosí zlato svých polí, na nic nemyslí, ničeho jiného v sobě necítí, o ničem jiném nemluví, o jiném nesní, a s čím vstávají a s čím léhají, je: jak bezpečně a brzy domů svézt překrásnou tu úrodu, jaké na obilí nepamatují už ani holohlaví stařečci. Nebylo kdy myslit na hlouposti; všechnu mysl, všechna srdce zaujala zbožná zanícenost v práci na poli. V Habrůvce zůstali jen churavci a starci. Mrtvo je v ní, nic se s ní neděje, mimo práci, shon a rychlý běh s chvatem jak k požáru spěchajících tlup i jednotlivých postav nevidět ani jiného konání. I hospoda je prázdna — — Mouchy se v ní prohánějí, a vysedá v ní komorník Zelbr sám. Jen na rychlo se zastaví hospodář, zavlaží, vypije, spláchne škrablavý prach snopů zalepující mu krk a už zase spěchá v jas, skáče do zlata polí, rozhání se, požíná, kosí — jen ještě oči k nebi pozvedne a už mrtva k zemi klesá krásná řada chrp — ještě se zachvěje, zavlní, prudce sebou trhne a už podříznut k zemi se kácí štíhlý stonek koukolu. Voní mateřídouška, bohatstvím, životem, štěstím a krásou plní se stodol stín.

Už první vysoké jak chalupy a celá stavení nastavěné vozy mandelů valí se do brány dědiny.

Plně nad Habrůvkou a nad celou vůkolní zemí rozevřena je Boží dlaň.

PRÁZDNINY.

V dusné, dětmi přeplněné učírně dokonal pan rechtor výroční svou práci.

Naposled sešly se Habrůvské děti do školy, naposled vedly se průvodem k slavné mši svaté, svátečně oblečen do chrámu vešel i lid. Děti přišly už bez knížek. A tím už začínal kozácký jejich život — přírodě vrácena byla jejich příroda. Oh — — trávník, strniska, husy, slunko nad hlavou, teplo pod sebou, vzduch a volnost, volnost a zlatý vzduch pod nebem modrým a horkým, v širošírých polích, na svahu kopců, na dně údolí, v zahradách, vinohradech a propadlištích divokého lesa! Svoboda, zvůle a ta sladká, sladká lenost od rána až do tichého večera, od neděle do neděle po plných šest týdnů — jak psíci vyhřívat se to bude před domem i za humny — v písku i brodidle; — — — tak těm dětem očka zářila, a měly-li vždy řeči dost, toho dne nebylo je možno ani ukrotit. I v kostele štěbetalo to jak hejno housátek, a Fókalů Mikša, když z kostela vycházel, myslil, že na tom místě hned u sochy sv. Jana vyhodit sebou musí v kotrlec.

Pozpívaly, pomodlily se s velebníčkem na poděkování Duchu svatému a vyšly, aby naposled usadily se na chvilku do lavic tentokrát už jaksi cizích, nehostinných, ne už tak družných a neslučitelných s představou školy. Už tu byly jen jaksi prozatím, aby vyslechly

„ponaučení“ rechtora a přijaly „školní zprávy“. „Zprávy“ přece je jak's tak's zajímaly, ale to ponaučení mohl si dobře pan rechtor nechat. Mluvil beztoho jen do vzduchu. Poslouchaly sice, ale neposlouchal nikdo. Ani školní zprávy nevyvolaly žádného zvláštního vzrušení. Když byly tu, byly tu — ale — — — že se ten pan rechtor také s tou zbytečností píše! — — —

Konečně byly puštěny z dusné učírny a ocitly se mimo tryznivý dům, kterého žádné z těch dětí nemilovalo a přece tolik si odtud odnášelo v život. — — — —

Pan rechtor se usmíval. Sám cítil blahodárnou dobrotu těch chvíli a budoucí dobré ovoce nutného „zla“. Jak jich ty děti jednou užijí? — Rozvije se, zakvete každé to zrníčko zaseté do duší čilých a zdravých, nebo se stane zbraní mnohem hrubší a dravější, než byla ta z dob zdivočilého stavu lidstva? — — —

Nad touto záhadou „prý“ civilisace — zamyslil se pan rechtor a porozhlédnul se za sebe i kolem sebe.

Lid nezdál se mu o nic lepším než byl — povaha lidu o nic ryzejší, než bývala — — jakoby člověk nezměnitelně zůstat měl jen „člověkem“ a ne opravdu lidským tvorem.

A nemají-li mít jiného výsledku ty útrapy za celý rok pro něho a ještě víc pro maličké ty tvory — — k čemu civilisace, když není intelligence?

K čemu civilisace, když proti intelligenci podává stále jen ostřejší a účinnější zbraň?

K čemu to všechno?

Strašné pomyšlení každé marnosti.

A pod hruškou se schoulil pan učitel a mrtvě se díval na rozcházející se jak kozičky poskakující děti — — — Bohu dík, už je také vidí naposled a z té duše přál jim volnosti, které by jim sám dopřál od jara snad až do sněžné zimy.

Ztichla škola.

Rozkřikla se dědina.

Jen v duši rechtorově bylo smutno. Ah! Jak smutno!

RYBÁŘOVA STAŘENKA.

Sotva děti vyběhly ze školy, už hořely radostí a prstem ukazovaly na kovářku, jak v potu tváři marně domů honí bagouny. Jak kozlíci skákali stádem a rejdištěm byl jim celý Habrůvský „rynk“.

Za humny protáhnul se naříkavý signal pastýřovy trubky. Ženské otevřenými vraty vyháněly dobytek. Statky i statečky jak na zamávnutí čarodějného proutku vysílaly ze svých zdí rohaté ty dobráky; hrouchaly karabáče pastuchových synků, bučely krávy, bujně a zrovna tak rozpustile jako školáci poskakovaly roztroušené kozy - celá dědina se zamrvila náhle životem a vádou.

Pastýř už byl na dolním konci dědiny, a kovářka dosud bagounů neměla: pobláznění smečkami nadhánějících je kluků lítali po dědině splašení. Kovářka už jen stála a zástěru smáčela potem a slzami.

Jeden z těch „diviaků“ — černý a strašný jak čert — div neporazil Rybářovu stařenku. S puténkou namáhavě vlekla se od obecní studny.

„Co že se vám, stařenko, stalo? Pláčete! — —“ ptal se mistr Pěnička.

Stařenka prohlídla, a rychle oddychujíc, postavila puténku. Svým vzezřením hleděla přesvědčiti mistra Pěničku, že nepláče.

„Ná, co be se mně stalo? Nic se mně nestalo,“ pravila.

„Máte voko celý černý, ste samá modřina. Spadla ste?“

Stařenka se zasmála a zamyslila se.

„Ba spadla,“ pravila a jakoby ještě víc se scvrkla. — „Můj senáček Rebář mě tak spravil. — — To huž, milé brachu, mám včil deň jako deň. Místo věměnku,“ dodala trpce. Smála se dosud, ale nějak divně se smála.

„Pré sem hukradla dvacet krécarů —“ pravila a už bez přetvářky přejela si seschlým hřbetem ruky krhavé své oči. „Jak nějaké sódcí mě vesléchal, div mě pod přísahu nebral, haji mě celó svlíkl, prohledal kde co a potem, dež nic nenašil, haji mně nabil. — — Ta děvčiska sesepale se na mě a jak dračice mě škubale a drncale — celó mě dodrncale a nic hjinýho, nežli že te peníze vzala já. Kdo hjiné pré! Porád pré se motám s místa na místo, nic přede mnó pré néni hjistý. A já chudák stará — deť bech na tú dvacítku hani neviděla. Pán Bůh mu to vodpusť! Taky má svý sóžení a neví jak z něho, tak si zlost velívá na mně. Šak nevím — — nevím! — — Dež se na něé podívám — celé černé se mně decke zdá, ha přeběhne mě zima — — Zlýho nepoznávám nic, je to přeci jen můj syn — moja vlastní krýv. Néni chvíle, habech na něé nemeslila a do rukó nevzala růženec. Hani nespím ha jen se modlím — takové, takové černé se mně zdá, černé — černé — černé. Nevím, co to je, hale Pánbu jé vopatruj! Jen habe to nebelo pro něho neco zlýho. — — Co meslíš, Filipe?“ pravila stařenka a obrátila na mistra zpříma zpytavé, v tu chvíli až bžodavé své oči.

Mistr Pěnička nemyslil vůbec ničeho, ale stařenka, když odešel, dlouho ještě stála a, do země jak zakopnutá vedle své putýnky, hleděla upjatě, určitě stále na jedno místo.

„Takové černé, černé se hjí zdá! — — — —“

SMUTNÉ DUŠE.

Na den sv. Jakuba.

Co záře bylo ve vzduchu, veselosti v srdcích! Tomu déšť zachránil zemáky, jinému vzkřísil cukrovku, přes noc naskočila píce zas třetímu. Žně v proudu, na statcích zrovna bil hrom. Až úzko bylo člověku při pohledu na to rvaní přírody, kterou s polí zrovna kradli, bojíce se dešťů. Chválili si ječmen, chválili pšenici, ale rýž velebili všichni. Už léta a léta nebyla tak dlouhá, jediná a těžká — hustá jako štěť. Pod kosou bylo cítit jak, těžka zrnem, kácí se k zemi a stranou se stele za krokem hospodářovým.

Jen Rybář všude na polích viděl zkázu a zmar. Jen Rybář sklízel ovoce zanedbané, v nepravý čas vykonané práce a trvalého na to sucha.

Se všech stran zela naň prázdnota, mrtvolný puch stlívání, nicota posledních a už jediných jeho nadějí. Hlava rvoucí se s dluhy a životem marně pronikala svým důmyslem beznadějný zápas. Řítilo se to se všech stran. Valilo se to, valilo kol něho jak průtrž a na vybřednutí nebylo už prostředků ani sil. Stébel se chytal a pomáhal si malichernostmi až směšnými. I po šestácích vypůjčoval, vymlouvaje se, že nemá drobných do hry. Zatím neměl, čím by hradil nejnutnější. V horečné chůzi přebíhal kopce několikrát za den, od notáře k advokátovi, od věřitele k věřitelům, od věřitelů zase k notáři a tak den ze dne, stále úkvapněji, stále častěji — krůpěje potu na něm ani neoschly. Kartami ubíjel hrůzu své duše večer, vyhrál den jeden, prohrál den druhý, vydělával, prodělával a víc prohrával a víc prodělával, než získal. Na konec už nikdo s ním ani hrát nechtěl, protože zůstával dlužen a neplatil. Na druhý den tentýž úprk a nový shon, nebylo cesty, které by nebyly přeběhly jeho nohy, nebylo dědiny, které by byl nenavštívil ve své úzkosti. Všude míval přítele, všude nacházíval otevřenou dlaň. Dnes i dveře před ním zavírali a kde jej vyprovázeli, zavírali za ním, aby se nevrátil. Jak před zlodějem prchal před ním lidský tvor. Vraceje se večer domů — snad čertu by se byl upsal svou krví, kdyby byl pomohl, nohu uříznout by si byl dal, kdyby věděl, že získá zas, co ztratil — čeho už nenašel.

Štvala jej ta Habrůvka a celé vůkolí jak zvěř, a jediného oka kdyby byl shlédnul, že zalilo se lítostí. Jen ramenoma krčila rodná jeho dědinka, kdo mohl, ještě přiložil, a stále v těsnější a těsnější kout bez východu a zniknutí tlačil jej kde kdo.

Poslední špetku naděje rozmetal před jeho očima až dosud jediný jeho spasitel, notář v Borové.

V tu chvíli se před Rybářem zatmělo — zavlnila se země.

Smutna byla jeho duše, jak smutna dovede být jen ve chvílích nejosudnějších.

Když domů se vracel, sednul v lese na kmen věkem poražené borovice a plakal hlasem srdečným.

* * *

Také u Filipků měli zármutek.

„— — — A milé tatínku, drahá maminko, nic si z teho nedělétе, že se Mářa vdává a bere si teho Kuču z Křovan místová mně. Dež Toničku si chcete nechat u sebe, nechte — dobře tak bude. Je v dobréch rukách, lepších, než jaký vokázala vona. To přeci měla nedělat. Mět se mnó Toničku, po mně se hani nevohlídnót a vdávat se za hjinýho, s kerým jakživa nic hani neměla a keré hjí bel cizé. To přeci je mně na ňu líto a hańba — nedovedu vám to hani veřict, jak to je. — — Za dvě léta mohl sem si ju vzít a do tý dobe bela be huž nejak vobstála. Šak ste ju neveháněli, měli ste ju huž jako za vlastní. Hale dež ne, tož ne. Hani se neztratím já, hani Tonička. Já hjí té svarbe dopřiju; dež je tak nedočkavá, hať zkusí. — — —“

Tak psal Filipků Antoš z Polska.

Nečekala tedy Mařa na Satanáša, až z vojny dojde a „z haňbe ju vetrhne“. Všecko hodila za sebe, lásku, Antoše i s Toničkou a brala, co bylo. Věřila Antoši, který odcházel, ale nevěřila Antoši, až přijde z vojny. Jednu nechal před vojnou a také s děťátkem; po vojně nechá druhou a třetí — — neušetří ani Toničky. Tož co si vyčká? — —

A vskočila do vdavek jak bez hlavy.

Když se maminka vdávala, dcerka její — Tonička — hrála si u Filipků s plačící stařenkou. Jakoby jí ani nebylo. Kolem oken průvod šel, kolem oken se vracel — bez slávy, bez hudby a křiku — tiše se sešel, tiše se rozešel — a hned následujícího dne viděli nevěstu na poli. Věděl Kuča, koho si bere: dřela a uměla pracovat jako kůň.

„Oh, oh — te sirotečku malé!“ přivinula k sobě dítě plačící stařenka a šla do kuchyně chystat na oběd.

* * *

V překrásné pohodě žní jediná jen hruška Plhalova jakoby vnitřním neduhem sžíraná smutně ševelila žlutou svojí korunou. Žloutla a schla už od jara a těmi poloholými snítkami a žlutí chudokrevných lístků zvyšovala ještě ponurý vzhled statku s mladou vdovou.

S malou dcerkou Terezkou čekala Plhalka tam uvnitř, až ji zvonky zavolají k pohřbu muže a otce zároveň. Tvrdé tahy jejího obličeje změkly, v očích v chorém přísvitu dne doužkoval zbytek posledních slz. Neplakala tak pro smrt svého muže: to věděla, že umře a byla připravena na jeho smrt už od velikonoc. Zvykla vdovství už předem. Měsíce už byla víc vdovou, nežli ženou živého neživého muže. — — Ale ta zloba! Ta zvůle, ta žluč, kterou dolili kalich už beztak vrchovatý hořkostí! — — — —

Už na druhý den po sepsání závěti přišla Plhalova matka a pravila:

„Vidíš, Babuško, te máš moc práce, seš sama, žně přede dveřma, všecko jen na tobě leží, na tobě visí, dobetek, drůbež, děti, potah — na pacholka spolehu néni, děvečku si držet nemožeš — jak ešče ke všemu vopatrovat máš Josífka? Deť haji debe's chcela — nestihneš to vo něé se starat, jak teho žádá hubohé jeho stav. Seš huž celá zmámená, nevespalá, ešče sama do nemoce hupadneš a kdo si pak s tém všeckém poradí? Pusť Josefa k nám. Já jé vezmu k sobě do vopatrování a dobře jé vopatřím. Nemám toliž na pilno, haspoň jemu poslóžím, a bodeš bez starostí, v hospodářství nic nezanedbáš a po žních, dá-li Pánbu, můžeš si jé k sobě zas vzít. Viď, Josífku, že pudeš k nám?“

„Hale —“ pokusila se namítnout Plhalová — „dež nemáte tak na pilno, muhla béste tadyk hu něho posedět, co já budu v polu. Vopatruvat jé možete hu mně.“

Josef se po ní ohlédnul.

Plhalová se lekla toho pohledu.

I matky Josefovy se lekla. Věděla, když nesvolí, jak bude zle. Složila to tedy na vůli Josefovu.

Josef ničeho neměl proti tomu. Sám naznával, že nechuraví jen on už sám, ale i když v poli nebyl, cítil, že hyne žena s ním i .hospodářství celé. Souhlasil.

Tak ji odvlekli na smrt nemocného muže z domu. Polo ho nesli, polo se vlekl sám. Smutně a naposled se rozhlížel svým modrým, krotkým okem po návsí své rodné dědiny. I té usýchající hrušky před statkem si všim' a zatřásl hlavou. „Půjde —“ zašeptal. Naproti u domu své matky se přidržel rukou zdi a ještě jednou se zatočil a porozhlédnul milovaným vůkolím.

A na druhý den už musila se Babuška dovědít, že Josefa špatně opatrovala, že míval hlad, a nebýt toho, byl by Josef ještě dlouho vydržel. Ale co Josef, když Babuša po třetí už myslí na vdavky! — — — —

A Plhal umřel.

Umíral, když černé mraky zatahovaly svět, nebe hořelo v bouřích, chrčel hrom a dědinou se valilo bláto kopců se špínou cest.

A Babušce, ženě, ani vědět nedali, že umírá. Až ráno o tom zvěděla, když muž byl už studený, a ten umíráček s věže jakoby sám jí připomínal, to že platí jí. Žalným svým „srdcem“ oplakával smrt.

Veškerá hloubka bolesti vystoupila pojednou, jako když řeky přetrhnou se hráze a voda valí se v širé roviny. Klesla jak větrem schvácená a plakala celý den.

Šla s nůší trávy a slzami kropila cestu. Brala za kliku svého domku a div na prahu nepadla lítostí. A ta lítost, že v poslední hodince s mužem se ani rozloučit nemohla, tryznila ji víc, než sama smrt. — — — —

— —

Byl pohřeb. Právě v nejpilnější čas, kdy po cestě i silnicí k Habrůvce válely se celé stohy těžce naložených fur.

Lidí na pohřeb sešlo se malounko. Tak tak že sehnala nosiče.

Když zazpíval pan rechtor „Smilujte se, ó přátelé —“ zaskučela matka zesnulého a sřítila se na kolena u samé rakve. A když zaskučela, omdlela hned na to. Udeřením v záda vzpamatoval ji muž.

Naříkaly na hřbitově dvě: matka i žena.

Žena tiskla hlavu a svinula se na vykopané hlíně, jak dítě když si hraje; štkala krotce v prudké bolesti.

Matka křičela a řvala, do hrobu hrozila skočit, do tvrdé, vyschlé hlíny zarývala křivé svoje prsty a když po druhé omdlívala, chtěli ji od hrobu odtáhnout. Ale vzpamatovala se a zařvala znovu. Na tvářích okolostojících mihnul se úsměv a opovržení vyzíralo z nepohnutých očí. Podivno! Za života se nestarala o něho po kolik let, nemocného navštívit přišla, až teprv když závěť pořizovat přislíbil a nyní takový řev! — Zpozoroval pohledy lidí i Bláha a hanbil se.

„Decke tak dělá,“ podotkl kdosi vzadu.

„Salve Regina — —“ zanotil rechtor do hýjení žen, odcházeje s knězem k hlavnímu kříži.

„Ach, muži, zlaté muži, co sem ti jen hudělala, že's nehumíral v méch rukách?“ jak ptáče zanaříkala Babuška.

„Dítě drahý, mý jediný dítě, haji te mě vopóščiš! Co já si včil počnu bez dětí?! Pět sem hjich huž pochovala a včil haji tebe!“

To byly zas výkřiky matky odhrnující spadlé šedivé vlasy z příšerně zrůzněného obličeje.

Omdlelou znovu odtáhl muž a třel jí spánky utrženou travou.

„Co hale děláš za hlóposti! Deť toli neskuč, deť plač jako hjiní!“

„Drazí bratři a sestry! —“ klidným, vyrovnaným hlasem zvyku přešel k obvyklému pořádku věcí Hrózek za Babuščina štkaní. „Pomodleme se třikrát Otčenáš a třikrát Zdrávas za duši zemřelého! Ve jménu Otce — —“

Rozcházeli se lidé a pozastavovali u hrobů svých zemřelých. — Zůstalo u rovu jen něco málo zvědavých dětí a zlomená vdova.

Ze Studýnkovy chalupy slyšet bylo štěkavý zpěv kanárka.

KAREL V. HÁJEK:

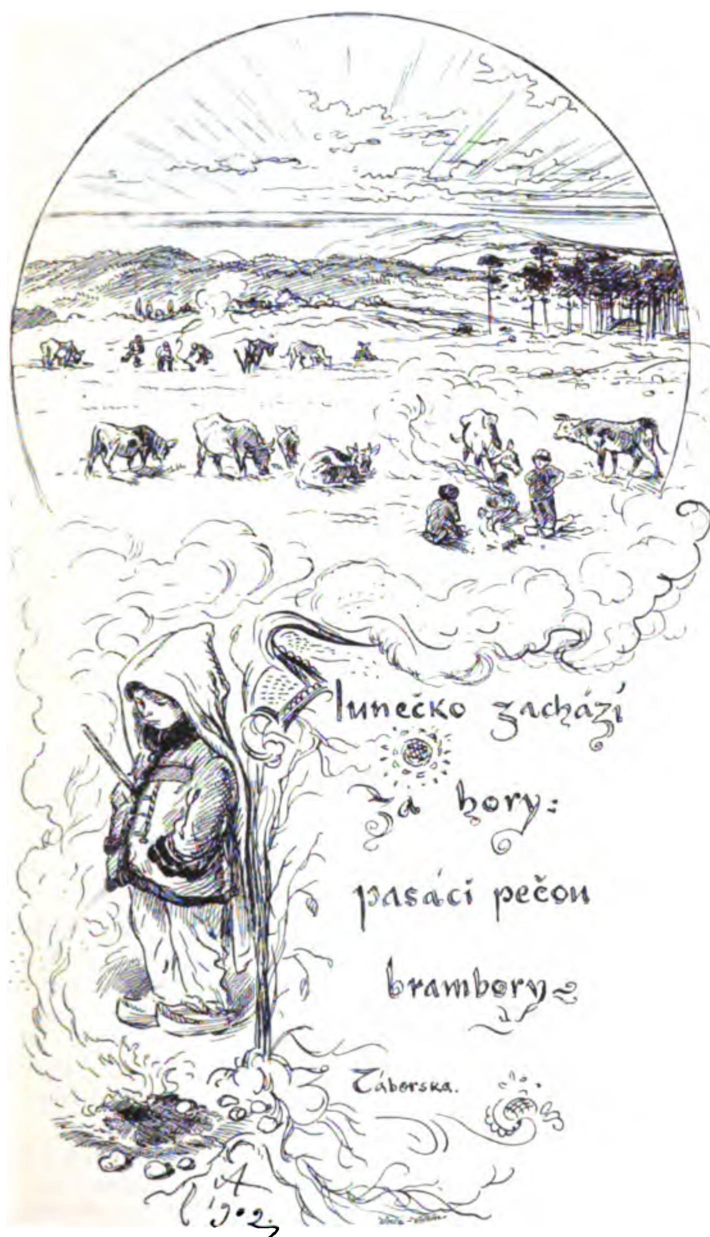
Monolog zrazeného.

Ó jak to srdce žalně bilo na poplach,
když ucítilo strašlivý ten dým
z požáru zrady, jímž jsi bytost mou
ve popel obrátila v hrozném odhodlání!
Spíš myslil jsem, že nebe nebem
a slunce sluncem, země zemí nebude,
než že bys Ty, Ty mohla zrušit přísahy
o lásce věčné, jejíž krásným snem
jsi rozplesala smutnou duši mou,
a že bys Ty být mohla — nebýt Ty!
A Tys to dovedla . . . Tys šípy všechny,
jichž láska k Tvému srdci tolik vyslala,
zachytla hbitě o povinnosti štít - -
o z hroší kůže povinnosti štít.
Do ruky v rukavičce bělostné
(z hlazené kůže dobrých úmyslů!)
jsi vzala nůž, nůž vzala jsi,
ostrý nůž zrady, jímž jsi přeťala
zmučené duše žíly veškery,
že vsechna víra v lidi oživlá
i naděj slunečná ve lepší instinkty
a všechna láska překotem se vydraly
ze břehů srdce obětovaného,
by horkým pískem lačně zhltnuty,
jejž strašný samum navál řeči Tvé,
zanikly nadobro!

Přišla jsi v hedváb citu oděná
se Spasitele vypůjčenou aureolou
a jménem lásky zavraždila mne,
bys zachránila sebe jinému
a sobě duše poklid ztracený.
Tys povinností lásku zabila!
Slyš, lásku, naši lásku zabila!
A přece povinnosti jsou jen kněžkami,
bohyně lásky — bez níž ničím jsou,
a jejich pohoří se potud zelená,
jen pokud na ně její slunce svítí,
a bez ní mrtvy jsou a ledovy.
A Ty jsi lásku zabila!
Beránka zařízla jsi ochotně,
by vlk, jenž chtěl Tě zdávit neblahou,
tou obětí se pěkně nasytil.
A upír, jenž Tvou krev dřív lačně pil,
on ještě musí Tvou i moji duši vyssát do kapky,
by moh' být živ.
Neb on žít musí! — Kážeš povinnost,
že vlci musí žít i upíři . . .
A oddaně chceš v ruce jeho vložiti
posvátnou vázu duše té,
jež není duší Tvou, vždyť dáti chceš
tu novou duši, jež z Tvé duše
mou duší oplozená zrodila se —
a Ty tu vzácnou vázu etruskou
chceš svěřit rukám Galla hrubého,
jenž, vzácné ceny její neznaje,
ji vášní svojí rozbije a vztekle rozšlape.
Ó velkodušná dobrodějko má,
jež tím chceš zachrániti srdce mé,
že nožem zrady otevíráš je!
Mne spasiti chceš a dát svobodu!
Ó jak jste strašní lidé dole tam,
Vás nelze milovat . . . Ó Bože můj,
ty jiný Bože, než jest jejich Bůh,
viď, že mne nenutíš je milovat?
Jest božským dost, když nenávidět nebudu
těch černou hlinou naplněných vrhlíků,
v nichž bujně rostou květy sobectví.
Teď nezbývá již, nežli milovat,
ó slunce, Tebe, paprsky jež svými
snad sežehne, však nezradí!
A Tebe, vichře, jenž snad metlami
sešlehá svými, ale nezradí!
A Tebe, černý valný proude, nad nímž jsme
tolikrát stáli, slastně vznícení,

a zřeli, jak jsi ve svých loktech objímal
milence s horoucností dojemnou
hvězdnaté nebe, věrnou milenku.
Ne, on ji nikdy neopustí, ni ona jeho.
I když mu mraky ji svým černým křídlem ovinou,
i pak ho nezradí, a s mraků davem žárlivým
se vrhne mu ve náruč milující.
Neb ona věrně miluje, a nezradí,
a on — spíš zabije, však nezradí!
Však za to, že Tě, slunce, tolik miluji,
i Ty mně láskou splať a — bleskem sežehni mne!
A, vichře, za to, že Tvým metlám neklnu,
jak stromům Tebe v podzim prosícím,
bys ze vztažených k Tobě ramen větví jich
jim oderval již listy uvadlé,
mně se suchého srdce mého pně
též, prosím, servi zvadlé citů listoví!
A plášť svůj ohromný mi oviň kolem hrdla
a udus mne!
Lépe sejít tak, než lítostí se zalknout
nad její zradou.
A ty, černý proude tajemný,
nalezneš ještě místa v náručí
ne pro milenku jen, i pro toho,
jenž Tvou milenku i Tebe miluje?
Až hvězdná nebesa chtít budeš schvátit zas
ve svoje náručí,
já skokem předejdu je, k Tobě vrhnu se
a mezi Vámi v slastném objetí
se Vaší láskou budu hřát, až ztratím paměť
dnů minulých a všeho, všeho,
všech hříchů i té zrady velkodušné . . .
A chladně vrazivši nůž v srdce mé
a takto proklávši i sebe lepší část,
jež před Tebou se v útulek ten ukryla,
jsi jako heroina odešla,
jež přežít dovede i svoji smrt!
Ó není citů, jako nebe vysokých,
jsou hluboké jen jámy chvojí citu přikryté,
jichž na dně vyjí vlci sobectví.
A růží není, ani lilijí.
Co růží, lilijí se jeví nám,
jsou zakuklené rulíky a blíny.
Ah, Tvoje city větší nebyly,
než city dojatého děvčátka,
jež drobty krmilo si ptáčka malého,
jenž hladem lásky mřel a zimou třásl se.
A dobře's učinila, že jsi raději

jej sama zabila, by netrápil se již,
když on sám neměl k tomu odvahy.
Jsem mrtev již — však strašný trest
za víru v Tebe, lásku, naděj zločinnou
mne stihl přece: Strašno jest
být mrtvým již, však svojich snů
se proto nezbavit a jich červům být
nezmarnou potravou.
Kdys chtěl jsem v moři lásky utonout
a Tvojí láskou upít se:
Teď, když všech slavných přísah zabyvši,
mi zhasila jsi světlo lásky své,
když přestala jsi být mou silnou pavézou,
když umdlelo Tvé lásky rameno:
Ó země, země, ze všech jícnů svých
svou hořkost vychrli, ať jí se upiju,
ať v jejím moři nyní utonu,
neb není příčiny a radosti
ni stínu vůle již dál živu být,
Když Tys mne zradila!

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

JIŘÍ SUMÍN:

Přeludy.

Povídka. (Pokračování.)

Po chvíli sundávala právě s vyvýšené části sporáku obrovskou mísu s těstem, když přišel opět zamoučený mladík, a zdvořile odhodil čepici u dveří. Zatím co Polda hnětla těsto, přidržoval jí úslužně mísu, šeptaje při tom jakýsi tajný vzkaz mladého pána, ale tak krotce a nesměle, jako by byl přišel především k vůli tomu, aby kuchařce posloužil a pak teprve, aby cosi vyřídil. Byl se vzkazem dávno hotov, ale poněvadž kuchařka nedala na jevo nejmenší známky souhlasu, ani odporu, přidržoval úslužně mísu dále, dívaje se se zálibou, jak se žluťoučké těsto pod vařekou vzdouvá a trhá, loupá a krájí, a teď už jen co Polda povrch urovná a křížem poznačí ... Tak teď! A Polda vypjala se jako athet, zvedla mísu nad hlavu a stojíc na špičkách s vypoulenýma očima a zamodralou tváří, postavila ji zase nad sporák.

„Nu tak, Poldo ...? Poldynko ...?“ pobíhal za ní zamoučený chasník. Pohlédla na něj roztržitě, jakoby nechápala, kdeže se tu vzal.

„A cože?“ divila se. „Vidíme, hleďme! náš mladý pán by chtěl být se svým mlsným jazykem vždycky na dvojích hodech najednou. — Marš tam!“

A čím více blížilo se poledne, tím větší podiv zmocňoval se vždy děvčete pro tuto malou, snědou ženštinu, jež jí připadala, jako kouzelnice uprostřed své dílny. Pak prostírány tři stoly: jeden v pokojích pro pány, druhý v čeledníku pro dělníky a pacholky a třetí, největší a nejchudší snad, na chodbě pro služky, učně, krajánky a rozličné „pocestné“, jež si přišli vyprositi „něco od oběda“. A rázem dvanácté hodiny byly stoly těsně obsazeny. Venku u domovních dveří čekalo ještě několik schýlených postav, jimž se u třetího stolu místa nedostalo. — Tu zdálo se, jakoby nohy Poldiny nedotýkaly se již země. Potem zalita, uřícena, ve tváři fialová, zdála se lítati v horké páře, jež ji obklopovala. Její hubené, obnažené ruce stále se s něčím divoce potýkaly, a z úst jejích zaznívaly krátké úsečné rozkazy, jadrné a ne-

odmluvné, jako povely při požáru. Její oči, jež bděly na stráži, jakoby na všech stranách číhaly úklady a lest, setkávaly se tu často s ustrašeným pohledem nové služky, jež stála v koutě odstrčena, nevědouc čeho se chopiti. Vmísila-li se mezi služky, jež obklopovaly stůl, na němž Polda dělila pokrmy, chtíc se zmocniti mísy, aby ji donesla na stůl, odstrkovaly ji stranou.

„Jsi špinavá," říkaly.

„Jdi s cesty, nešiko," odháněly ji, pokud nezalezla zase do kouta. Služky, čistě vystrojené s vymydlenýma, bílýma rukama, pobíhaly zatím rozčileně, vrážejíce stále do sebe, brzy shlukly se v pevné klubko, nemohouce se vyplésti, aby se hned zase splašeně rozutekly.

Dvě slečny, mladistvé svěží blondynky, jedna štíhlá s ohrnutým nosíkem a pichlavýma očima, s dlouhými copy na zádech, druhá tlustá, těžkopádná s červenou selskou tváří a hustými krátce střiženými kadeřemi jako vlna mladého jehněte, přicházely tou dobou do kuchyně pomáhat. Ale starší tančila obyčejně kolem stolu na chodbě, buď sama s podepřenými boky, nebo s některým chasníkem a druhá uchycovala kousky masa Poldě pod nožem, nemohouc se dočkati oběda, tak že mezi povely Poldinými bylo slyšeti často: „Viktorko, pryč s prsty!" zatím co ostří nože svíštělo jí pod rukou.

Na stole nakupené mísy probíhaly s úžasnou rychlostí několikerýma rukama. V čeledníku zazvonily lžíce, na chodbě kdosi skuhravým hlasem odříkával Otčenáš. Dva kotly, vedle plotny zvlášt vytápěné, vychrlily vrchovaté necky knedlíků, a Polda zmizela úplně v páře, jenom její krátké, úsečné povely zněly ocháble kuchyní, zatím co s fialové tváře stékal po bradě pot kapka za kapkou.

Obyčejně, když krájela hovězí maso, kladouc je na plochý dřevěný talíř tak, aby se podíly nedotýkaly — stolovníci v čeledníku libovali si napíchnouti dva kusy na místě jednoho, obviňujíce pak kuchařku, že zavinila „nedorozumění" tím, že podíly byly „slepené" — objevil se občas ve dveřích kuchyně mlynář, veliký ramenatý muž s vyholenou řeznickou tváří a hustou hřívou plavých, prošedivělých vlasů s kulatými brejlemi na očích, provázen strakatým poloslepým psem, jenž se stěží vlékl na vysláblých starých nohách, jsa příliš vykrmen. Anežka znala ho dobře, vídala ho jezditi kolem, dokud byla u rodičů, i ve vsi ve společnosti sedláků. Patřil k lidem, jež nelze přehlednout; zdaleka bylo slyšet, že se blíží, a jakmile se objevil, bylo ho jaksi plné oči. Hřmotný, červený až do fialova — dával si dvakráte do roka pouštěti žilou, aby ho neranila mrtvice — s dunivým silným hlasem, jenž zřídka umlkal, a nadbytkem živosti v posunu i pohybech, zdálo se, jakoby bezděky všecky zatlačoval do pozadí.

Anežku vždycky napadl strach, aby nezpozoroval, že tu stojí nečinně a zevluje pouze, i přitiskla se ještě více do kouta, aby ji neviděl.

Ale hlas jeho, jindy tak hlučný a pevný, zněl v kuchyni nějak rozpačitě a nejistě. Byl sice pánem jinak v celém domě, ale zde zrovna o dvanácté, vedle silné, nepotlačitelné autority Poldiny, cítil se jaksi očividně nepatrný a zbytečný. S obočím vysoko vytaženým a pootevřenými rty natahoval krk, aby viděl přes hlavy ostatních.

„Poldo!... kde pak jsi, Poldo?“ volal protáhle lichotivým, mazlivým hlasem, jakoby chlácholil splašeného koně. „Aha, tam jsi ty čtveračko! No, dobrá, buď si tam, však já tě vidím. Nevyrušuj se, vždyť vím, že je poledne. — A tak, co pak jsem chtěl říc', Poldo! . . . krajíš masičko? No, krajej, krajej . . . já můžu počkat . . . co by ne! Však nehoří. A tak, aby se nezapomnělo, Poldo . . . tentok . . . jsou tam krajánci, víš? Dala's jim, Poldo? Ne, aby to snad musilo být hned, nejsou první, toť se ví, jenom aby se nezapomnělo. Nechtěli fedruňk, že prý radči něco od oběda. Nu, jářku, čekejte, musím se zeptat kuchařky, jestli jí co zbylo, to není jenom tak . . .“

„Tímto před stárka?“ označovala kuchařka, zamračená a zlostná, největší podíly na misách, jakoby ani netušila, že tu kdosi je a mluví k ní.

„Tak, Poldo, tak to patří . . . Taky jsem býval stárkem,“ hladil pán dále dobrého tahouna po zježené srsti. „Aby se tedy nezapomnělo . . . ale, safraporte, máš tu teplo . . . tak mně brýle zašly . . . Tak tedy, abych domluvil: Krupař Janeček se ženou a dcerou jsou u nás už čtvrtý den. Včera dojedli, co si vzali ssebou, a tak mě prosili . . . toť se ví . . .! jakž by ne . . .? Peněz nemají, a mana jim s nebe nespadne . . . Ne, aby to musilo být hned, toť se ví . . . počkají. Jářku: dostanete, ale musíte počkat, až řeknu kuchařce . . . No, tak tedy . . . nezapomeň, Poldo! Jakž by ne, toť se ví: Dej jim, dej!“

Polda neodpovídala, ale, když odcházel, sekla po něm zlým jedovatým pohledem, tak že opět stanul zaražen. Byl to kus nerozluštěné sociální otázky mezi kuchařkou a pánem. Polda tvářila se, jako by byla povinna navařiti pouze pro domácí, kdežto pro „přespočetné“, jak jim říkala, musil pán v pravém slova smyslu kus jídla vyžebrat.

„Co zas povídáš, Poldo, co . . .? Panenko Maria, zas ti toho chybí? No, ale řekni mi, duše křesťanská, proč toho nenaděláš, proč toho nenakuchtíš? Vždyť je s námi, chvála bohu... vždyť se studna nepřebere...“

Zalomil rukama, a hlas jeho měkl a rozplýval se, jakoby se chtěl rozplakat. Ale Polda mlčela zatvrzele.

„Dvacet let tě učím vařit. Dvacet let ti říkám: radč víc, radč kousek přidat a trošku přisypat . . . Ať si toho radč zbude! Vždyť se studně nepřebere . . .! Ale ty neposlechneš, ty si domýšlíš, že sloužíš pořád ještě u nebožky paní rentmajstrové a vaříš pro starou paní a pro kočku a pro psa. Tak co povídáš, Poldo . . . co? Chybí ti toho, viď!“

„Starýho čerta, povídám, aby věděli! A jdou už, prosím jich, jdou, polívka jim vystydne!“

„No, to jsi hodná, Poldo! Já jsem se lekl, že ti toho chybí.“

A pán odcházel spokojen, vždyť to byl nejzdvořilejší ton, jakým vysílená, uřícená Polda o polednách dovedla mluvit.

Podivovala-li se Anežka první dny množství jídla, jež chrlily obrovské mísy na stoly čeledi, žasla přímo nad úpravou, jakou tu a tam v neděli a o svátcích, nebo výminečně všedního dne, byli-li hosté, dávala Polda pokrmům určeným pro stůl pánů. Bylo to pro ni cosi nevídaného, tyto strakaté věnečky na okraji mis, tyto směle vypjaté věžičky a lákavě nakupené vrcholky. A pak různé ty šprýmy neunavných rukou Poldiných, jež daly máslovému těstu věrnou podobu mrkviček a hub, a chutnou

masovou kaši zabalily do kapustových listů. Hotovým zázrakem zdály se jí podivné kytice, povstalé pod rukou Poldinou z luštěnin, zeleniny, rybiček, okurek a hub, které slečna nazývala salátem. Anežka zabývala se vážně otázkou, bude-li se to vskutku jíst, či staví-li se to na stůl pouze pro podiv. Její obdiv pro Poldu stoupal každým okamžikem. Zdálo se jí, že služba, již dosud pokládala za nezbytnost, vyvolanou bídou rodičů, může být takto čímsi nadmíru krásným a záviděníhodným. O takové dovednosti nikdy nesnila, nikdy ji vůbec netušila. Polda vyrostla před ní v tajemnou, zázračnou bytost, jež, jak se jí zdálo, celému domu velela, jejíž práci všichni obdivovali a chválili, a na níž všichni záviseli. Její podivuhodné výtvory, po nichž všichni lačněli, jakoby ji pozvedaly z řad obyčejných lidí. Což byli vedle ní páni, kteří to všechno snědli! — A zatím, co dravčí žaludek polykal toto nesmírné sousto, činnost Poldina zvolna ochabovala, pot usychal, tvář nabývala obvyklé, popelavé barvy, oparný vzduch kuchyně stydnul, a kuchařka, jež všechny nasytila, požila znechuceně sotva několik nahodilých soust, shromažďujíc zatím pokrmy pro psy do dřevěných kbelíků. Za to však donášeny jí stále džbány piva — říkala, že cítí uvnitř žár, jenž nesnese teplých pokrmů, a jejž třeba hasiti — a Polda pila, pila, až sotva stála na nohou, načež vydrápala se jako kočka po čtyřech do výklenku kotliny, aby tu usnula tvrdým spánkem, až do té chvíle, kdy obrovský, dravčí žaludek opět velitelsky zavolá po novém soustu.

A když nová služka myla nádobí, šplouchajíc se celé hodiny v horké vodě, nadšení pro tento druh služby přerůstalo její chudou mysl a zastínilo veškery skryté, nejisté tužby, jež od nedávné doby jako zžíhající vřelá pára proudily jejím srdcem. Takovou Poldou být, takovou kouzelnicí se stát, zdálo se jí největším štěstím, nejvyšším cílem života. Zároveň však jímal ji stesk, neboť cítila, že jí nikdy nebude, neboť nemá v sobě ani za mák její odvahy a dovedností, že to, co před sebou vidí, dovede ji zmásti a unést, ale že nikdy nebude s to, aby dílo to podrobně prohlédla, v mysli zachytila a provedla. Ale směr jejích tužeb byl tímto poznáním ostře vyznačen, jenom k Poldě se tlačila, Poldě chtěla být na blízku; nádobí bude mýt, plotnu vytápět, dříví a vodu nosit a Poldě se při tom obdivovat, Poldě jako pravá ruka její sloužit, od časného jitra do pozdní noci, hledajíc kus štěstí v tom, bude-li jí přáno, přistrčiti po polednách znaveným nohám Poldiným stoličku, po níž by znavená, upracovaná kuchařka vylezla do výklenku kotliny, aby si odpočala.

IV.

Chytřejší služky stranily se kuchyně; bylať tu práce těžká, bezoddyšná, za stálého dozoru nevrlé, upracované Poldy. Všude jinde: v pokojích, v prádelně, ve chlévech našly se veselé chvilky pohovy, štěbotu a smíchu, ale v kuchyni nebylo se lze hrubě ani zastavit, tím méně pohovořiti klidně. Chvílemi panoval tu přímo pekelný lomoz

a ruch. Ale Anežka byla jako okouzlena tímto ovzduším. Měla radost, že práce počíná se jí dařiti, a spokojenost její kalila tou chvílí pouze lhostejnost Poldina, jež neměla pro ni slovíčka uznání, ba ani vlídnějšího pohledu. Zdálo se, že nepozoruje vůbec jejího pokroku, jako si nevšímala s počátku její nemotornosti. Ba z nenadání, bylo to v druhém týdni Anežčiny nové služby, obořila se na ni ostře.

„Proč nepozdravuješ milostpaní?"

Děvčeti klesly malomocně ruce. Vždyť ona naprosto zapomněla, že je zde mimo Poldy ještě jakási paní.

„Neviděla jsem ji," omlouvala se.

„Tak co si nevšímáš? Máš se dívat lidem do očí a nechodit jako ve mdlobách," hartusila kuchařka, jež nebyla k upokojení.

Jestliže vše, co spatřila v tomto domě, Anežku překvapovalo a unášelo, převyšujíc její chudé představy o zámožnosti a blahobytu, byla to zrovna osobnost panina, jež ji sklamala. Kdykoliv slyšela mluviti o zámožných ženách, její obraznost propůjčovala jim cosi z podoby jejích „bohatých" tetiček ve vsi. Buďto byl to široký podbradek o třech poschodích, nebo silná, pyšně vypjatá prsa, pánovitý, sebevědomý pohled, výraz tvrdý a pyšný, jenž by jako dravčí zobák k boji vyzýval, sekal a do prachu srážel.

Ale nová paní neměla žádného z těchto darův.

Jak že? To tedy byla paní, ta malá hbitá osůbka, jež občas přiběhla do kuchyně, aby si kamarádsky pohovořila s kuchařkou, ač ji tato, jsouc někdy v špatném rozmaru, nebo příliš zaměstnána, odstrkovala nešetrně stranou, a jež někdy, propukla-li mezi nimi hádka, odcházela vždycky odzbrojena a poražena? To že byla paní v tomto velikém, pyšném domě? — Anežka nevšímla si jí dosud, zdálo se jí, že má jakousi podobnost s Poldou. Ale příštího dne z rána, sbírala pod kolnou jedlové třísky na zatápění. Mlynář přecházel po dvoře se svým strakatým psem a hovořil s kýmsi na protějším břehu. Anežce zdálo se, že je to Polda, jež v koutě pod kolnou přehazuje rybářské sítě. Bylo jen nápadno, že kuchařka odložila svou bílou zástěru a zabývá se rybářským náčiním, teď, kdy je tolik práce v kuchyni.

„Heli, pojď, Heli . . .!" volal mlynář několikrát.

I toto volání bylo již Anežce známo, ale domnívala se, že platí tomu nerozlučnému starému psovi pánovu.

Ulekla se téměř, když ozvala se pojednou odpověď těsně za ní, tam, kde stála domnělá Polda. „Milostpaní!" rozbřesklo se jí rázem. Nemohla tomu téměř ani uvěřiti, ale, bojíc se Poldy, pustila rychle košík s třískami a běžela napraviti bezděčnou nezdvořilost.

Byla překvapena, že paní nejen znala její jméno, ale promluvila s ní velice vlídně o rodičích i o rodině Březánkově a na konec otázala se, zdali se jí nestýská. — Ale dosáhnouti té červené, promrzlé ruky, jíž dle rozkazu Poldina měla políbit, se Anežce nepodařilo. A když paní odkvapila za mužem, stála chvíli nad košíkem třísek, všecka rozrušena a zmatena touto neočekávanou laskavostí. Myslila, že jí zde nikdo nezná, tak cizí se tu cítila, a pojednou přijde paní a promluví s ní o všech těch milých, již jí byli nejbližší, a ještě se otáže, zda-li

se jí nestýská. Chápala dobře, že mohla mezi vyšňořenými služkami přehlédnouti tuto nepatrnou, prostou osůbku, ale nedovedla se zbaviti kouzla, jímž dotkla se jejího srdce. Zdánlivá podobnost s Poldou zmizela úplně; bylať paní menší, plnější, tvář její byla skoro kulatá, bílá, s výrazem jakési plamenné, nezdolné výbojnosti, nebo klidně rozhořené, neutuchající vášně, jež ji činila zajímavou a omládlou; její vždy laskavé, zářící oči zdály se, jako mythický roh hojnosti, rozhazovati vůkol sebe dary štěstí a lásky.

Ale byl to také jediný paprsek, jenž padl občas z těchto zářivých, dobrých očí do sirého srdce děvčete. Byla stále osamocenější. Polda, k níž se tlačila svým vroucím obdivem, nevšímala si jí víc, než pokud potřebovala jejích rukou, a služky, vidouce ji tak naivní a nezkušenou, stranily a vysmívaly se jí, hledíce využitkovati její očividné snahy, zalíbiti se a vyhověti, tím, že vložily na ni tolik práce, že klesala téměř únavou. A nemohla-li stačiti, tropily z ní žerty, oddalujíce ji pohrdlivě svých důvěrných styků.

Za několik neděl byla prací tak zmořena, že pozbývala již veškeré vnímavosti pro nové dojmy, jež s počátku tak jaře a slibně kypřily úhory její mladé duše. Zdomácněla rychle, vhřížila a připjala se k novému domovu, ne jako slibný štěp, žijící vlastním životem, ale jako hladký kůl, vnořený do země tíží břemene, jež naň vloženo. Vídala sic často novou svou paní, jež ji sic někdy vlídně oslovila, ale nevšímala si, čím trpí. A děvčeti bylo pojednou jaksi všecko lhostejné a cizí. Nic ji nepřekvapilo a nevzrušilo, leč když na její slabá ramena nakládáno nové břímě. Život zdál se jí pojednou hrozně jednotvarný a těžký. Byl to nekonečný, lopotný shon od časného rána do pozdní noci. Čím více se naučila a dovedla, tím více na ní žádáno. Její ruce, jimž bylo uloženo, obnovovati všecek ten chlubný, rychle mizející lesk rozvěšeného nádobí, byly do krve prodřeny a prožrány žíravinami. A co ji v srdci hluboce pokořovalo, ač jen s ostychem se k tomu sobě samé doznávala — neznala dosud mladého pána! Jak bodavě pravdivá byla drsná slova tetina! To, co tehdy sotva chápala, bylo jí nyní úplně jasno a pochopitelno. Mladý pán byl pro ni nedostižitelný. Věděla, že má své pokoje, své koně, své přátele, kteří k němu dojíždějí z města, a jež on navzájem navštěvuje a slyšela již také několikrát, jak některá služka, stojící právě u okna, jaksi rozjařeně zvolala: „Mladý pán přijel!“ načež ostatní rovněž přistoupily k oknu zrovna tak vesele a rozjasněně jako prvá. Ale ona netroufala si nikdy přistoupiti; především měla vždy plné ruce práce, jsouc zpravidla vždy špinavá a ubrouzdaná, tak že nechtěla být spatřena, a pak bránil jí jakýsi trapný, skličující ostych, jímž jakoby duše malátněla a údy dřeveněly, jenž probouzel v ní strach, že jí lidé, jakési popírané tajemství z očí vyčtou a z podlosti ji obviní.

Matka, jež ji poprvé navštívila, spatřivši ji tak neúpravnou a špinavou a tak očividně zmalomyslnělou prací i sklamáním, rozčilila se náramně. Pravila, že přichází vlastně se smutnou novinou, ale pro nářek a lítost nemohla dlouho pověděti, co se přihodilo. Nebyla to maličkost. U Březánků měli dvojčata, a hospodyně byla na smrt nemocna. A ona, nehodná a hloupá osoba, postavila se do cesty samé

Prozřetelnosti Boží. Ó, kdyby aspoň mohla Anežka nazpět, ale co nejdřív, nejraději hned, ale všecko je marné, jednak je vázána na novou službu, jednak ani nemocná hospodyně ji nepřijme! Ó, kterak chybila a prohloupila zase! Ale dcera, jež chápala již matčiny skryté záměry, opřela se rozhodně. Stýskalo se jí sice po dobrých lidech, u nichž ztrávila tolik roků, ale to se již nemohlo vrátiti, jako se nemohlo vrátiti její dětství.

„Nechci již být chůvou!“ bránila se rozhodně.

A matka, nespokojena víc než kdykoliv se svým osudem, se sebou, s dcerou i s místem, jež se jí zdálo nyní tak málo výhodným, snažila se dáti všem na jevo své sklamání. Rozhořčeně vytýkala Poldě, že trpí nepořádek a nedbalost její dceři, a nepřikáže jí, aby se častěji převlékla.

Ale kuchařka, špatně pochopujíc ctižádost chudé matky, rozkřičela se o svých starostech a práci, o shonu a chvatu v kritické chvíli o polednách, o mimořádných stolovnících, již ji tolik dopalovali! Konečně však dala matce za pravdu, rozzlobila se na dceru, pohrozila jí, načež, náhle udobřena, tázala se vážně, má-li Anežka vskutku co převléci, neboť vzpomněla si právě, že přišla s malým jen uzlíčkem.

Ale zdálo se, že přeslechla matka tuto otázku.

„Sama jí hábky vyperu a vyžehlím, nemá-li času na to, jen ať nedělá rodině hanbu. Co by řekl můj bratr, který byl tři léta starostou, kdyby ji viděl takhle? Jsme chudi, ale u nás není špíny a nepořádku. Zakládám si na tom, jak by ne? Ani v panském domě není čistěji, než u mne!“ křičela, chlubně se ohánějíc, tak že Polda polekaně couvla, hledíc s respektem na tuto ženu v okrajkových papučích a děravém vlňáku s vyškubanými třásněmi. Ale, sotva že se paní objevila ve dveřích, statná postava sebevědomé matky malomocně se sklátila, a jako schvácená a ochromlá, počala tak dojemně naříkati nad zanedbaným děvčetem, že paní rychle do kapsy sáhla, jsouc překvapena i dojata přísnými požadavky chudé matky.

„Nemají za zlé, paní maminko, jsme chudí lidé a nemáme, než svou poctivost a čistotu. Děvče je mladé, ať pracuje! Není-li ve dne času, však je noc dlouhá, nemusí ji celou prospat. Mé ruce se napracovaly, až se mi prsty do půli smetly, však se můžou podívat, jak je mám kratičké. Kdyby ji tak viděl můj bratr, co byl starostou, a můj starý, jak má on měkké srdce, musil by nad ní zaplakat.“

Ale když pak sháněla Anežka své špinavé hadříky, jež matka, stůj co stůj, chtěla vzít domů vyprat, pověděla jí mezi čtyřma očima své pravé mínění.

„Hloupé děvče, co se tak dřeš? Myslíš, že musíš všecko sama slíznout? Podívej se, co dělají druhé! Potřebu jen očima hodit a už vím, kolik udeřilo. Ostatní děvečky chodí si jako slečny, nakadeřené, s bílými zástěrami, a před prací každá zalézá, jako pes před muchami. A ty se na ně dřeš!“

Polda, vidouc Říhovou odcházet s uzlíkem prádla, přinesla jí kus mýdla z komory, ale musila ji dlouho prosit a chlácholit, než ho přijala. Od té doby cítila Anežka, že vlivem matčiným povznesla se

náhle v očích svého okolí. Služky přestaly si z ní tropit smích, paní více si jí všímala, a Polda v dobře míněné horlivosti hubovala ji od rána do večera. Práce jí však neubylo, nedovedla se jí vyhnouti, a mimo to žádáno na ní, aby chodila úpravně a čistě. Z bohatého života, jenž proudil kolem ní, všecko jí unikalo, živořila ve stínu udřené, mrzuté Poldy, znajíc toliko její radosti a zábavy, jež pro ni nebyly radostmi, a její mrzutosti a nehody, jež přede všemi ona musila odpykati.

Poněkud jasnější chvíle nadešly jí občas u večer, když nebylo hostí, a v pokojích zvučnými, zvonovými záchvěvy rozezpívala se harfa. Polda, na jejíž úzké, tvrdé dráze životní odumřelo znenáhla vše radostné a svěží, zachovala si silnou vášeň pro hudbu své paní. Bujela v jejím vypoceném, seschlém těle, nad sálající plotnou, jako horský lomikam rostoucí ve skulině vyprahlé skály, na níž vše ostatní hyne a schne. Jakmile zazněly první akkordy hudby — bylo to zpravidla tou dobou, kdy kuchyně po krátkém poklidu, oživovala zase přípravami k večeři — Polda zotvírala dveře pokojů, aby dobře slyšela, a jako dotknuta čarovným prutem, všecka proměněna a rozjařena, křepčila po kuchyni, od plotny ku stolu nebo ku špalíku a nazpět a házela tělem podle taktu se strany na stranu, tak že se chvílemi zdálo, že její malá, velikým vrkočem zatížená hlava musí odletět. A dychtivě čekala, brzy-li zazní některá z jejích oblíbených písní, aby mohla paní svým zpěvem doprovázet. Bylo jí obyčejně dlouho čekati, neboť její hlas nebyl vábivý a rušil hudební náladu ostatních, a mimo to čekali dcery i manžel, každý se svými písněmi, jež chtěli zazpívat. A mlynářka, sáhla-li s chutí ku svému nástroji, tak nerada jim vyhovovala, zejména na kuchařku, zdálo se, že zapomíná. Ale Polda zlostným pokřikem a broukáním vynutila si posléze svůj díl.

Anežka zalekla se přímo, když poprvé slyšela, jak zahřměl velikou kuchyní Poldin drnčivý, páví hlas, provázen vášnivými gesty, při nichž tělo prohýbalo se jako prut, a kuchyňský nůž jezdil kolem hlavy jako indická dýka kol nezranitelné tváře fakira:

„Na pile jsme dořezali,
na mlýně jsme domleli,
pantáta nám poděkoval,
povandrujem v pondělí.

Napřed stárek, potom mládek,
sám pantáta pozadu,
práška ale si nechala
panímáma pro radu.“

A poněvadž po každé písni strhla se hádka o příští číslo, Polda diplomaticky zanotovala jinou, doufajíc, že strhne paní s sebou:

„Mlynářský chasníček, jako andělíček . . .“

Ale v pokoji strhl se křik.

„Ne, ne, ne, maminko, teď zahrej o poustevníku!“

„Jděte mi k šípku s vaším poustevníkem,“ zlobil se mlynář. „Zahrej nám teď ‚Selské osvobození‘.“

„Totě píseň, s tou by došel do Vambeřic na pouť,“ broukala Polda.
„Opravdu, je delší než píseň ke mši svaté,“ přidaly se k ní slečny.
„A hloupá, že by i to naše malé tele nad ní zabečelo,“ zaťala zase kuchařka.
„No, no, Poldo, poraď si, jářku: poraď si!“ káral ji mlynář. „Dej si pozor na svůj špičatý jazyk, ať si ho nepřekousneš! To je památná, politická píseň, co pak ty víš? V roce šedesátémtřetím byli k vůli ní dva mlynářští zavřeni.“
„Hrej, mami, tu hanáckou o nevěrné paní, víš, přijde tam:

Pověz te mně, paní má — čí to klobók s pantlama?“

„No, tak, to je slovo!“ chválila kuchařka, a pán musil dále čekati na svou památnou, politickou píseň, pro niž byli v roce šedesátémtřetím dva krajánci zavřeni. A když na konec přece na ni došlo, slečny dopáleny opustily pokoj, a kuchařka dávala svou nevoli hlasitě na jevo. Nejvíce rozčiloval ji zvláštní refrain, jenž měl být jakýmsi výkřikem chvály a podivu nad tím, o čem vyprávěla sloka, a jejž mlynář zpíval s takovým citem svým dunivým, hřmotným basem, až se otřásala okna:

„Ale! ale! ale! — Co pak ale — ale?
Co pak, inu ale — což!“

„No, no, no! není-li to — nepřirovnávajíc — jakoby psi vyli při měsíčku?“ revoltovala kuchařka.
Někdy i slečny snažily se přerušiti „památnou“ píseň.
„Tatínku, Konrád ti vzkazuje, abys se přišel podívat do mlejnice, co se to u nás strašného děje: všecky myši utíkají ze mlýna a skáčou po hlavě do vody, jakoby si chtěly zoufat.“
Ale on nedbal na ně, a s prorockou vážností zpíval sloku za slokou, neodpustiv jim ani poslední, při níž všichni propukli v smích:

„Raduje se z toho i naše kobyla,
že se té prokleté roboty zbavila.
Ale! ale! ale! -- Co pak ale -- ale?
Co pak, inu ale — což!“

Ale kuchyně zatmívala se již horkou parou, a ostré, čpavé vůně vytryskly nad sálající plotnou. Bylo třeba zavříti dveře pokojů, neboť i ruch a chvat se zdvojnásobňoval. Ale zpívalo se dosud, služky, které přicházely a odcházely, zachycovaly stlumené tony, navazujíce k nim své hlasy, odcházely s nimi, odnášejíce je s sebou, tak že celý dům zpíval, všude ozývaly se jásavé tony, jako protáhlé paprsky vytrysklé ze společného ohniště.
A po večeři, když bylo uklizeno nádobí, přicházeli Poldini přátelé. Byla to věru zvláštní společnost, již soustřeďovala Polda kolem sebe v kuchyni za dlouhých zimních večerů, v létě pak pod verandou u vchodu, neboť dále nemohla se ani na okamžik vzdáliti. Velice vítaným hostem bývala tu Poldina dobrá přítelkyně, bývalá farní kuchařka, Naninka jí říkali, vysoká, suchá, s velikýma, modrýma očima, tvářemi s ruměncem zralé broskve a svěžími, úsměšnými rty, jež, zdálo se, posmívaly se letům,

jež tak malomocně přes ně přeletěla, jež s prstem na ústech a očima tajemně převrácenýma vyprávěla důvěrnosti ze svého života, jenž ji sklamal a rozhořčil, nejvíce však směle přibarvené historky o nynějším faráři, jemuž se mstila za to, že ji ani za cenu celého farniho fundu instruktu, jenž mu mohl připadnout po zemřelém předchůdci, nechtěl přijati do služby, a přivedl si mladou hospodyni. Pak přicházela sem stará Dráčková, žena kováře a porodní babička, snědá, s ježatými, černými vlasy a malinkýma očima s hrozným obočím, jakási všecka černá a chlupatá, s tlustými rty, vypravující šeptem tajemství své dlouholeté prakse tak, že ji bylo možno slyšeti za druhými dveřmi, neboť i hlas její, jakoby vycházel z kotlu vařící vody, jež šuměla, syčíc a žbluňkajíc kol tajemně vydechovaných slov. Občas přenocovala zde zelenářka Cilka, donášející na venkov ranné druhy zelenin, hostinským pak pečivo a uzenky, jež se přivalila plnými dveřmi, širší než delší, ač, když před spaním sházela se sebe přebytečné špinavé sukně a vlňáky, zbyl z úctyhodného toho objemu pouhý, suchý došek, ale z hromady hadrů, jež sházela se sebe, mohla si udělati lože i s přikrývkou, duše velice prostá a nadšená s hlavou nikdy nečesanou, ale plnou zázraků a mystérií, obětující svůj dědičný podíl na granátový šperk pro dřevěnou, zubem času ohlodanou postavu bohorodičky v koutě pod kůrem a svůj výdělek na ověnčení korouhví, za nimiž kráčela jednou do roka s kusem chleba a troškou zápražky v hrníčku na dalekou očistnou pouť. Přinášela noviny z blízka i z daleka, jež vyprávěla směle a jadrně, bez ohledů a pruderie, dobře volenými, šťavnatými slovy, při čemž jazyk její zadrhoval se o dva dlouhé, viklavé zuby, visící s hořejší čelisti. Vzácnějším, ale ne řídkým hostem býval tu dohazovač Marek, bývalý mlynářský dělník, jenž pohrdl řemeslem od té doby, co proslul tím, že vedl deputaci mlynářů kterési říčky, jež hrozila změniti tok, k místodržiteli, vydávaje se za mlynáře, poněvadž nikdo z postižených nechtěl býti řečníkem. Vysoký, sehnutý poněkud, v dlouhém, schořicovém kabátě, s tváří spokojenou, diplomaticky vážnou, vyholenou, lesknoucí se, s malým, ohnutým nosem a věnčen měkkých, ryšavých vousů, táhnoucích se pod bradou k uším, jako proužek liščí kožešiny, obcházel známé, nabízeje své služby. Poldě namlouval ženicha — záležitost tato byla jednou z nejvážnějších, jež kroužek v kuchyni projednával — a přijímal zálohy na různé pochůzky. Byl svobodomyslný, všemu se posmíval a časem snažil se osvítiti své společníky, dokazuje, že nahoře není nic a dole také nic, a že vše je vymyšleno na oklamání chudého lidu. Naslouchali mu pozorně, debatovali vážně, ač jeho názory odmítali se zjevným odporem, ale odpustili mu, když se na konec s nimi shodl, že „cosi musí být", ať už je to nad námi a pod námi, nebo kdekoliv. Toliko, byla-li Cilka přítomna, docházelo k prudším výstupům. Pak přešlo se ku kartám, vykládány sny pomocí snáře a starých tradic, a sázeno do loterie. Marek také si přisadil, a Cilka ráno odnesla čísla do kollektury. Jeho příchylnost ke kuchyni a Poldě lze vysvětliti toliko tím, že byl hrozný jedlík. Nikdy v tomto kroužku, jenž ho shovívavě přijímal, nemluvil jinak, než s plnými ústy. Jeho kapesní nůž co chvíle zajížděl rušně do chleba, ulamuje veliké skyvy. Dojedl všecky zbytky, ať to bylo cokoliv, a všecko zapíjel kyškou,

maje plný kraječ stále po ruce. Od Poldy snesl zlé rozmary i hrubství, ale hluboce cítil se uražen a zanedbáván, dala-li Polda toho dne, kdy byl přítomen, psům vyvařenou zeleninu z polévky, nebo nějaký zbytek příkrmu. Často býval všestranně zaměstnán, mleči žádali na něm prostředky proti krysám a proti kolice koní, a služky chtěly, aby jim napsal milostné dopisy. Vyhověl všem, ač dopisy psal nerad a dal si je dobře zaplatit, protože ho stály mnoho práce. Každou větu, jakoby namahavě ze sebe vysoukal a vypotil. Při psaní počínal si velice obřadně. Přestal jíst, vyzkoušel péro, posadil se zpříma jako školák v lavici, nohy natáhl pod stolem a s velikou opravdovostí pustil se do práce. Každá věta strašně ho zmohla: kýval hlavou, vystrkoval jazyk, maje oči vypouleny, při tom více a více hrbil hřbet, obličej naklonil a křečovitě stáhl, načež v úsilovném napjetí pozvedl nohy od země. Pak odšoupl papír, olízl péro, hleděl upjatě na napsanou větu s výrazem zděšení, pak přečetl ji nahlas a, pohlednuv pyšně na přítomné, pokynul samolibě hlavou. Listy jeho nebyly dlouhé, ale rád se jimi honosil. Ty, jež se mu zvláště podařily, uměl obyčejně z paměti. — A konečně býval zde nejvěrnější soudruh Poldin, zbabělý a pověrčivý dělník Plichta, bývalý tulák, jejž neštěstí přikovalo k místu, jako uzda divokého koně. V malém tom kruhu těšil se nemalé pozornosti, což si tím více liboval, poněvadž soudruzi tropili si z něho smích a žerty. Jeho plachý zjev měl cosi zarážejícího, odporného v tomto prostředí. Byl vytáhlý, plešatý, s úzkýma ramenama a dlouhým krkem, na němž kulatá, malá hlava s tupým smáčknutým nosem a nepravidelnýma, kulatýma očima stále se kývala a třásla jako ve strachu, nebo nepřetržitém hloupém údivu. Druhdy toulavý, nestálý dělník, o němž žena celé měsíce nevěděla, zůstal plachý a nespolečenský, hledě úzkostlivě uniknout, objevila-li se v kuchyni cizí tvář, nebo přišel-li někdo z pokoje. Nevěda, co počíti se svýma velikýma dlouhýma rukama, stále si hladil koleno a, chtěl-li promluviti, několikrát hlavu do ramen vstrčil a oči přimhouřil, jak dělávají mladí kohouti, když se vyzývají na souboj. Jeho největší životní příhoda, jež ho učinila předmětem Poldina soucitu, byla stejně hloupá, jako podivná. Ve své rodné vsi, jíž po celá léta míjel, měl vedle vlastní rodiny klevetivou švekruši, jež ho pomlouvala a očerňovala u ženy. Málomluvný a chudý slovními výrazy, pomáhal si vůči ní pohlavky. Ale v posledním případě, když se s ní chtěl „vyrovnati“, vyhýbala se mu tak úsilovně, že jí nemohl nikde postihnout. Byl pozdní podzim, pud tažného ptáka se v něm ozval, rodná ves ho nudila, chtěl do světa, ale nechtěl za sebou zůstaviti čestný dluh pohaněného manžela. I počíhal si na ni za tmavého jitra u kostela, neboť vypátral, že chodí denně na roráty. Ale přechytl se, zpohlavkovav ničeho netušící ženu starosty, jež dobrodružství toto zaplatila životem. Byla to žena chorá, trpící organickou vadou srdeční, ale její náhlý skon — zemřelať téhož dne, sotva se na několik okamžiků probravši z mdloby, do niž upadla — zůstavil tolik temného a ohromujícího na této příhodě, že Plichta, jenž div že nebyl rozsápán rozhořčeným lidem, byl ihned odveden do vyšetřovací vazby. Byl jako omráčen, v jeho slabé hlavě zavládl naprostý zmatek, poslední zbytek jeho skrovné soudnosti unikl mu v ohni křížových otázek a spletitých,

vychytralých nástrah dlouhého vyšetřování. Ze všeho, co se s ním dělo, co slyšel a tušil, zbyla mu toliko jistota, že provazu již neujde. Byl-li vyslýchán, hleděl před sebe vytřeštěně, nechápaje často, co se k němu mluví, pletl soudce tím, že tvrdošíjně lezl do pasti, do níž chtěli vinníka obratně zahnati a polapit. Obhájce ničeho s ním nepořídil; bylť docela apathický k jeho povzbuzujícím radám. Ale, na štěstí, vyskytla se svědkyně, jež dovedla rozvázati oprátku, již si ohromený vinník zadrhl kolem krku. Byla to jeho klevetná švakrová. Především přesvědčila všechny, že osudné pohlavky nebyly určeny nikomu jinému, nežli jí, pověděla a dokázala také, proč a zač; dále ujistila, jsouc sama živým důkazem svého tvrzení, že pohlavky švakrovy nejsou smrtelné, neboť jich dosti odnesla, a posléze dokumentovala, nikoli bez úspěchu, že, kdyby byly osudné rány dopadly tam, kam byly namířeny, nebylo by se stalo žádné neštěstí, neboť ona není lekavá, a pozná po tmě ruku švakrovu.

Plichta, byv úplně osvobozen, pocítil pojednou živě svou nevinu. Ač byl by asi dosti apathicky vyslechl nejpřísnější rozsudek, plakal nyní nad sebou, když uvážil, co vše nevinně zažil a vytrpěl. Maje v dobré paměti výbuch hněvu, jímž zachvácen byl vůči němu lid rodné vsi, pocítil neskrotnou zášť proti všem. Ocitnuv se na svobodě, letěl přímo do Žďárce s úmyslem, že zapálí dědinu. Ale lidé vítali ho přátelsky a srdečně, jsouce plni účastenství k jeho osudu. Tu vzdal se svého úmyslu, maje dojem, že pravého nepřítele, jenž všechny tyto dobré lidi proti němu poštval, třeba dříve vypátrati. Nemohl opustit vesnici, dokud se nepomstil. Prosil, aby ho přijali do práce ve mlýně, kde už několikrát byl zaměstnán. Ale mlynář váhal; Plichta byl nestálý, svárlivý a rád vyhrožoval. Nemoha se ho zbaviti, ustanovil podmínkou, že Plichta odprosí a usmíří se s mužem a matkou nešťastné Řehákové, jež mu tak osudně vběhla do rány. Plichta vyhověl nerad, ale vyhověl přece, jen aby moh' zůstati, maje zase o nepřítele méně a těše se, že mu ten pravý nyní neunikne. Tak zahryzl se do své příhody, jež zdála se mu nanejvýš záhadnou a ohromující. Jeho samolibost vzpírala se tomu, že by se byl stal obětí hloupé náhody, a jeho vztek za to, co vytrpěl, a co mu hrozilo, nutně potřeboval soka a nepřítele. Byl stále na stráži, vyzvídal, špehoval, podezříval a hrozil, ale domnělý nepřítel unikl mu bez stopy, toliko přízrak nešťastné ženy děsil ho ve snách a hleděl na něj ze tmy vyděšenýma očima z křídově bledé tváře. Jeho neutuchující chtivost odvety a satisfakce pustila se na nové cesty. Nebylo snad zde, co tak dlouho hledal? Jaké to tajemné vztahy byly mezi ním a ženštinou, jež mu tak svévolně přišla do cesty, nebránila se, nekřičela, ale strnula mu pod rukou jako dřevo, aby tím jistěji zničila sebe i jej? Pojednou zdálo se mu, že to nebyla obyčejná žena. Bývalať taková bledá, průhledná, neměla dětí a snad ani radosti v životě. Když byl ve vězení, dusívala ho můra ve spaní, a, kdykoliv procitl, viděl vždy ten křídově bledý obličej s vyděšenýma očima . . . Zde to tedy bylo! Z těchto záhadných sfér vyšel podnět k jeho zničení, jemuž, jako zázrakem, unikl. Ale nebezpečí neminulo úplně. Dosud ho pronásledují její ztrnulé zraky, dosud vídá ve tmách její křídově bílou tvář. A pří-

hoda, do níž se zahryzl, jen aby si vylámal zuby, rozplynula se v mlhách pověrčivého blouznění. Mužům poskytoval tím nevyčerpatelnou látku k žertům a škádlení. Všichni ho ujišťovali, že Řehačka chodí v noci po mlýně a ptá se po něm. Jeho povídání omrzelo záhy všechny, a jedině Polda, jež ve shonu denní práce zapomněla vše ostatní, byla s to vyslechnouti ho zase příštího večera.

Mezi těmito lidmi, jichž cesty, minuvše nejvyšší vrchol života a radosti, spěly jednostranně v šedý soumrak stáří, trávila Anežka své večery. Konala stále tutéž práci, majíc před sebou prkno s prosátým popelem, cídila nádobí, jehož chlubný lesk v parách kuchyně tak rychle se ztrácel. A zatím co z čeledníka, kde služky draly peří, mlečky a chasníci přicházeli pod různými záminkami, posedět a pohovořit, ozýval se hovor, smích i zpěv, co v pokojích zvonily sklenice, šuměly karty, a proudil hovor přerušovaný výkřiky hráčů, naslouchala zde těm podivným příběhům a vzpomínkám lidí, již vrací se zpátky do minulosti pro radost a štěstí, a již jednotvarný svůj život povzbuzují otázkami k Osudu, hledajíce jeho odpověď ve snách neb v kartách, jakoby ho chtěli tímto úsilím donutit, aby vychladlému popelu jich tužeb a vášní dal ještě jednou vzplanouti a rozhořeti se.

A když Polda osamotněla, přicházela občas paní, aby s ní o čemsi důvěrném pohovořila šeptem, při zavřených dveřích. Ale ani ona nepřinesla sem radosti a veselí, jež tryskaly z kroužku každodenních hostí; přicházela smutná a vážná, její úsměvná tvář bývala v těchto chvílích zamračená a mrzutá, její živá gesta zmrtvělá a ochablá. Činila dojem, jakoby si byla přišla postěžovat a odlehčiti. A šlo tu zajisté o vážné, choulostivé záležitosti, neboť Polda byla paninou důvěrnicí a rádkyní. Anežka však neposlouchala, co si vypravují, pracovala tím horlivěji, když viděla, že chvílemi umlkají a ohlížejí se po ní úkradkem, zdali neposlouchá. Často poslala ji Polda ven pod průhlednou záminkou, z níž dobře vyrozuměla, že zde překáží. Tu prodlévala v tmavé chodbě, třesouc se zimou a nemohouc překonati plachý ostych, jenž jí bránil vejíti takto špinavá, s umazanýma rukama do čeledníka mezi ostatní. Služky nepřátelily se s ní, zatlačujíce a vypuzujíce ji ze svého kruhu, jakoby jim překážela, tušíce v ní nebezpečnou sokyni, třeba ještě nevyspělou, neznající síly svých zbraní.

Jednou, když takto stála za dveřmi ve tmavé chodbě, zaslechla, jak hosté v pokoji chystají se k odchodu. Sháněli se jen po paní, aby se jí poroučeli. V ševelu a ruch rozchodu, zazněl hřmotný hlas mlynářův:

„Konráde, doprovoď!“

Zachvěla se, tisknouc se do kouta. Hned na to vyšel ze dveří vysoký, suchý stařec s drobnou, staromodně vyšňořenou paní, v nichž poznala vesnického nadučitele s chotí, za nimi vyšla jich dcera Božena, vysoká, krásná dívka v jednoduchých šedivých zimních šatech, jejíž svěží, bezvadný zjev činil dojem právě rozvinutého, netknutého květu. Otec i matka zmizeli jaksi náhle v šeru schodiště, ale dívka opozdila se, ocitnuvši se těsně po boku mladého muže, jenž nesl rozsvícenou lampu. Když došli ku dveřím, otevřené křídlo, jaksi nahodile, jakoby průvanem, se přivřelo, a mladý muž přitiskl děvče k sobě a chvatně je

políbil. Cosi zaznělo, jako tlumený výkřik, pak několik nesrozumitelných slov, jako tajná úmluva, a pak spěšné kročeje po dláždění chodby.

„Děkujeme, příteli, už jsme v bezpečí, a měsíc svítí. Dobrou noc!“ ozval se zdola vážný, stařecký hlas.

Ale on zvedl lampu výš a hleděl napjatě za nimi. Pak zapadly dveře, průvan proletěl chodbami, a lampa shasla.

Mladý muž zasmál se, jakési polohlasité slovo, v němž stápěla se všecka ta jeho skrytá radost a štěstí, uklouzlo bezděky jeho rtům.

Anežka vrátila se do kuchyně zmatená, bledá. Paní tam více nebyla, a Polda si jí nevšímala. Usedla do svého kouta, ale nemohla pracovati, její ruce jakoby zdřevěněly, její nitro, jakoby svírala bolestná křeč. Vzpomněla si na tetu, jejímž bodavým slovům jakoby narostly nové trny a hroty. Proč tento závratný sen tak hluboce zakotvil v její skromné duši, jen proto, aby ji mučil, štval a děsil! Jak to bylo vše krásné, co viděla před sebou! Ale proč jej nikdy nevídá, jako ostatní členy rodiny svých pánů? Kde prodlévá, co dělá, že v několika týdnech podařilo se jí teprve jednou zahlédnouti z povzdálí tento zjev, jenž tak dlouho vyplňoval její duši, tak že, objeviv se na krátko, zdál se jí pouhým přeludem? Je pravda, že skutečně ho viděla? Otec ho před tím volal? Byl to skutečně on? Proč ho nespatřila příští den, nebo následující? Zmizel, a nebylo ho již. A zatím, co luzný zjev mladého pána mizel víc a víc v mlhavé, nedostupné výši, nový obraz muže blízký a skromný, zakotvil zvolna v hlubinách dívčích snů.

Často vedle jiných dělníků mihly se kuchyní skromné postavy dvou promoklých a umoučených hochů, již číhali obyčejně na příležitost, uzmouti Poldě nějaké lepší sousto, nebo stropiti žert. Kuchařka byla k nim nápadně shovívava, ba zdálo se, že se jí chvílemi po nich stýskalo. Všechno jim dovolila. Starší, vysoký, zrzavý, činil ubohý dojem svými děravými rukávy, špinavým prádlem a sešlapanými botami. Nános bílého prachu zmírňoval příznivě zrzavou barvu jeho vlasů i velikých skvrn na obličeji, jehož výraz nebyl prost bezděčné komiky. Jeho malý, ohrnutý nos byl nějak hluboko zapadlý v ploché tváři s velikou bradou, jejíž ústa nad míru široká, poněkud vysoko umístěná, otvírala se tak nápadně, jakoby obě čelisti byly pohyblivé. Anežka zvěděla o něm, že se jmenuje Klapka a že platí za dovedného dělníka, jenž mnoho vydělává, ale ještě více propíjí. Druhý byl hezký, černooký hoch, jehož kulaté tváře s malým knírem jakoby dosud nevyzrály z okrouhlé plnosti zdravého, buclatého kluka. Byl rovněž komický, zejména, tvářil-li se vážně, káraje Klapku z hloupých žertů, ovšem jen tak, aby ho tím více podnítil. Ač býval klukovsky rozpustilý a drzý, Anežka nemohla pochopiti, jaké to milé kouzlo hledělo z jeho smavých, ohnivých očí, jaká to srdečná důvěrnost smála se na ni z jeho hezkých, pobledlých tváří. Bylo jí, jakoby jej byla dávno znala, a jakoby kdysi byli spolu bývali důvěrní a dobří. Jména jeho se nedověděla. Polda i Klapka přezdívali mu „bucíček“, což se dobře hodilo k dětské plnosti jeho okrouhlých tváří. Hned první dny, když ho spatřila, přála si zvěděti o něm něco bližšího, i otázala se naň jedné ze služek. Ale

ta změřila si ji jaksi výsměšně a odbyla ji jizlivou otázkou: „Líbí se ti? Můžeš si ho namluvit.“

Netázala se tedy již, ale náhoda brzy ji s ním sblížila. Často přicházel odpoledne do kuchyně, když služky odešly, a ona tam zůstala samotna se spící Poldou. Ale ani on jí ničeho bližšího o sobě nepověděl. Když se ho tázala po jeho rodišti, odpovídal žertem.

„Nevím ničeho o světě, nebyl jsem dosud na vandře,“ říkával. „A jestli mi starý poděkuje, půjdu přímo k dědkovi na moře. Ty's o něm ještě neslyšela? To je náramně bohatý mlynář. Jeho mlýn vypadá jako veliké pohoří, a žlaby jsou několik mil dlouhé. Tam sedlák vjede s fůrou obilí i s koňmi na koš, pytlíkem vyjede ven a má semleto. Mlýnské kameny jsou tam tak obrovské, že ti, co křešou spodek, neznají se ani. A udělá-li běhoun snášku, narazí jedním koncem o nebe, a druhým o peklo.“ „Nu, nevěříš mi?“

Žertoval s ní, škádlil ji a na konec namaloval spící Poldě uhlem ze sporáku vousy pod nosem a utekl. Anežka domnívala se s počátku, že Polda bude zuřit, až procitne a zví, že je začerněna. Ale mýlila se.

„Poldynko, už zase máte vousy,“ oznamovala jí soucitně, když kuchařka skočila s kotliny.

„Ať si mám, co ti potom!“ odbývala ji zhurta, jakoby uražena její poznámkou. Když procitla z odpoledního spánku, myla se vždycky ze zvyku, ať již měla vousy nebo ne.

„Bucíčku,“ vyhrožovala někdy, jsouc ve špatném rozmaru, „jestli mně ještě jednou dopálí, popadnu vařečku, a pak uvidí, jak se z něho bude prášit!“

Vyhrůžky tyto zněly však velmi dobrácky u porovnání k tomu, jak se Polda chovala k jiným. Tomuto nezvedenému hochu bylo patrně všechno dovoleno.

Jednoho večera, když Anežka ležela již v posteli — spávala s ostatními služkami v odlehlé komoře, kdež líhaly po dvou v jedné posteli, zpozorovala, že se děvčata potají o čemsi radí.

„Dnes má ‚bucíček‘ hlídku, těšily se. Jistě že provede s Klapkou zas nějaký žert.“

„Už mu brouky vyskákaly, posledně ho starý zpohlavkoval a slíbil, že ho vyžene, svede-li ještě něco,“ odporovala sestárlá, mrzutá Tonka, s dolíčkovanou tváří a rukama stále rozmočenýma a těžkýma, jako písty, jež dlela obyčejně celé dny v prádelně a první bývala na loži. Přely se chvíli. Mnohé z nich mínily, že „bucíček“ nemá strachu.

„Uslyšíte-li v noci něco, zbuďte mě!“ zvolala na konec Zefka, jež Anežce od prvního okamžiku imponovala svým městským oděvem i účesem, jakož i svou unylou, bledou tváří, jejíž výraz byl stále omrzelejší a strojenější.

V noci probudil Anežku pronikavý křik a smích, jenž se rozléhal po celém domě. Otevřenými dveřmi vanul do komory mrazivý vzdnch, a služka, jež s ní sdílela lože, byla pryč. V tom již stanul kdosi ve dveřích.

„Tončo, vstaň přece . . . pojď!“ voláno odtud.

Tonča obrátila se těžce na loži.

„Dej mi pokoj . . . takové bláznovství . . .“ pravila líným, nosovým hlasem.

„Pojď, hloupá! Stojí to za podívání.“

„A co zas tropí . . .?“ otázala se živěji.

Anežka zaslechla několik vět, přerušovaných tlumeným smíchem, z nichž jen zvolna dovedla si udělati pojem o darebáctví, jež spácháno v noci. Zvěděla, že několik žen, jež usnuly na zanášce u svého mletí, bylo pojednou probuzeno pekelným šramotem. Čtyry kočky, jimž uvázány na ocasy nadmuté puchýře s několika hrachy uvnitř, a pánův starý nedůtklivý pes, puštěny současně na zanášku. A když se vyděšené, rozespalé mlečky, jimž se zdálo, že celé peklo vyřítilo se mezi ně, strašně křičíce, chtěly spasiti útěkem, ztrácely v běhu své těžké, řasnaté sukně, jichž tkaničky byly přeřezány.

„Ah, to je . . . to je k popukání!“ byl stálý refrain, jenž provázel podrobnosti této příhody. Tonča více neváhala. Když odešly, Anežka rozhodla se náhle a spěchala za nimi, tam, kde otřásalo se smíchem mužských hrdel a zděšeným pískotem žen. Nespatřila však ničeho z celé té švandy, stihnuvši právě k závěru, kdy rozzuřený mlynář, vyřítiv se z pokoje, vyťal „bucíčkovi“ několik pohlavků.

„Darebáku, to je hlídka? Ven z domu! Marš na vandr! Já ti dám, tropit neplechu! Uvidím-li tě tu zítra ráno, poženu tě býkovcem až za dědinu!“

Všecek rudý pobíhal ve zmatku, s výhrůžnými zraky, jakoby se měl zalknouti nahromaděným vztekem, jenž burácel v jeho prsou, a zase jakoby krotil sama sebe, ve strachu, že vykoná něco nenapravitelného.

„Ani tomu nebohému starému psovi nedá pokoj!“ vybuchl znova a opět rozehnal se za vinníkem, aby ho ztrestal.

Anežku pojala úzkost z tohoto výjevu. Celá tato příhoda, jíž se všichni tolik smáli, nestála věru za takový konec. Po celou noc nezamhouřila již oka. Ráno vstala časně, neboť se domnívala, že ubohý hoch, jenž tak těžce odpykal svou nezvedenost, k níž zajisté Klapka dal podnět, přijde do kuchyně dát s bohem. Ale čekala nadarmo. Polda byla dnes tak popudlivá a nevrlá, že si netroufala promluviti s ní o tom. Později vyšla na dvůr, pátrajíc, zda ho někde neuvidí, či zda už odešel. Čeledín, jenž právě zapřáhal, obrátil se ku starému dělníku, stojícímu na pavlači.

„Nu, jak? Co dělá bucíček?“ otázal se, hlučně se zasmáv.

Dělník se zamračil.

„Co by dělal? Vyspává hlídku,“ pravil suše.

Anežka vrátila se uspokojena do kuchyně, doufajíc, že snad mu bylo odpuštěno. Ale o polednách chtěla, stůj co stůj, do čeledníka, aby zvěděla, sedí-li s ostatními u stolu. Ač musila svésti boj o mísu příkrmu s jinou služkou, jež jí upírala právo nositi na stůl, přesvědčila se, že „bucíčka“ není tu již.

Ale odpoledne, když osamotněla s Poldou ve ztichlé, chladnoucí kuchyni, zrovna když byla nejvíce proniknuta zármutkem, že odešel navždy, aniž se s ní jen pohledem rozloučil, objevil se tu zčista jasna, a, jakoby se nic nestalo, udělal Poldě obrovské kníry, zažertoval s děvčetem

divočeji a rozpustileji, než jindy, náhle pak, zaslechnuv skřípání dveří v pokoji, zmizel, jako blesk, neodpověděv jejím nalehavým otázkám, odejde-li opravdu, či ne.

V.

Bylo to v neděli po večeři — večeřelo se toho dne záhy, neboť páni byli den před tím v městě na plesu, a služky měly dnes dovoleno k muzice — přišla paní do kuchyně se starostlivou, vážnou tváří a hovořila dlouho s kuchařkou. Poněvadž hovor nebyl tlumen a významně přerušován, jako jindy, Anežka zvěděla vedle různých podrobností o plesu, že se mladý pán nastudil a že musí na noc vypíti čaj. Služky strojily se již, a ona myla samotna spousty nádobí, pohlížejíc chvílemi závistivě ku dveřím komůrky, za nimiž ozýval se rozčilený hovor děvčat, svědčící o chvatu a nedočkavosti, když neočekávaně zazněl kuchyní stručný rozkaz Poldin.

„Utři si ruce! Doneseš mladému pánovi čaj."

Trhla sebou, pak nedůvěřivě rozhlédla se, komu to praví. Jí? Skutečně, jí to platilo! Zbledla, nohy chvěly se pod ní. Až se zalekla síly této potměšilé, hříšné myšlenky, jež přese všechny nepříznivé okolnosti žila v jejím nitru, hluboce zakořenělá a mocná. Okamžik stála bezradně s vytřeštěnýma očima a chvějícími se údy, ale pak překonala strach i ostych, rychle se přistrojila, ruce vydrhla, vlasy přičísla, převlékla sukni i kazajku a přepásala novou zástěru.

Polda hleděla na ni spíše udiveně, nežli mrzutě, ale neřekla ani slova.

Nikdy nebyla v pokojích mladého pána, nicméně kráčela odhodlaně a jistě. V prvním studeném, tmavém pokoji překvapily ji zamoučené šaty rozházené na podlaze. V druhém pěkně zařízeném, osvětleném velikou lampou s modrým hedvábným stínítkem, zahlédla prvním okamžikem mužskou postavu v šedém soukenném županu, ležící na divaně. Netroufala si pohlédnout na něj zpříma, neboť srdce mocně jí tlouklo, a ruce chvěly se jí tak, že stříbrná lžíce slabě zvonila o sklenici. Ale muž, ležící na pohovce, ani se nepohnul, když vstoupila.

„Prosím, mladý pane, kuchařka posílá čaj," vypravila ze sebe.

Cosi zabručel, pomalu se zvedl, nepohlédnuv na ni. Ale když přistoupil blíže ku světlu, div nevykřikla překvapením: Vždyť to byl „bucíček"!

„Božínku, to jste vy .. a já . . . já myslila, jaký pán!" pravila radostně s prostoduchou důvěrností.

Hleděl na ni udiven a mrzut. Nechápal dobře jejích slov, cítil se i poněkud uražen. Ale ona stála u něho, důvěrně se usmívajíc, v jakémsi radostném, ohromujícím údivu. Měla dojem, jakoby tento muž, jejž teta neprávem tak vysoko vyzvedla, aby ji tím více pokořila, není než obyčejným dělníkem, jenž chodí umoučen a promrzlý, pracuje zároveň s ostatními, stojí na stejné s ní úrovni. I on patrně pochopil, že byl předmětem nedorozumění této prostinké, naivní dívky, jejíž svěží, polodětský zjev jej vábil a okouzloval. Jeho unavená, mrzutá tvář oživla,

usmíval se potměšile, když, sedaje k čaji, navazoval s ní hovor, aby ji u sebe déle pozdržel. Ale pojednou shledal, že její důvěrnost rychle mizí, že pohlíží naň cize a ustrašeně, jakoby se byla zmýlila. Čím déle hleděla na něj, stojíc ohromena, jako vrostlá do země, tím neznámější jí připadal. Ne, to nebyl ten rozpustilý, ale milý hoch, jejž vídala každodenně, jenž s ní přátelsky žertoval a hovořil. Bylo jí, jako by byl jen k vůli ní užíval onoho přestrojení, aby ji poškádlil a vysmál se jí pak. Nyní, kdy ho viděla v pravé podobě, byl docela jiný. Byl sličný sice se svou jemnou, snědou tváří, ale mnohem starší, než se zdál ve svém zamoučeném šatě, kdy zabílený obličej hrál čtveráctvím, a ohnivé, černé oči jiskřily se vesele. Všimla si jeho rukou, jež byly plné a jemné, ruce tyto nikdy nepracovaly! Jeho oči byly dnes zapadlé, matné. Cítila, že klukovství, jež mu všichni promíjeli, nesvědčí více tomuto muži, a že je provádí zajisté, ne z bezděčné potřeby jinošských výbuchů, ale promyšleně, z bujnosti a dlouhé chvíle. A Klapka nebyl asi jeho přítelem, spíše jeho šaškem. Ano, byl to před ní ten nedostižný mladý pán, jenž si s ní tak nemilosrdně zahrál. A opodál na psacím stole stála podobizna krásné dívky, již tehdy, doprovázeje hosty, za dveřmi políbil. Usmívala se tak vítězně ze svého bohatého rámu, s obnaženými rameny, svůdná a krásná, s kyticí růží v hlavě a na prsou. Ano, ten skromný, milý hoch, jenž s ní každodenně hovořil a žertoval v kuchyni, zmizel rázem a na vždy. Jaká škoda! Neznámý záhadný pán objevil se pod jeho přestrojením, jenž ponechal si veškeré kouzlo, náležící tomu prostému hochu, ale jak daleko, jak vysoko jí unikl! A jak zde bylo u něho krásně a blaze! Nevěděla ani hrubě, co k ní mluví, ale tušila, že se jí vysmívá, neboť rty jeho cukaly bezděčným, potlačovaným smíchem. Chválil ji, že je hezky ustrojena, a mrzutě mluvil o včerejším plesu v městě, jenž za nic nestál a nebavil ho. Pak tázal se, nepůjde-li také s ostatními k muzice. Ale ona polohlasitě a plaše odpověděla, že nepůjde, a že ji to netěší.

„A se mnou bys šla?“ tázal se, dopíjeje zvolna čaj.

Šla by, ale neumí tančit.

To byla arci chyba, kterou prý musí brzy napraviti. A pak si spolu zatančí v hospodě u muziky.

A když byl dopil čaj a obrátil se pojednou k ní plnou tváří, zarděla se a ucouvla, jako by se ho byla ulekla. Stála před ním ustrašená, plachá, rdíc se rozpaky a odpovídajíc polohlasitě na jeho otázky. Tento bezradný ostych, živený vyšlehujícím plamenem vášně, jej mátl a pobuřoval. Jeho hovor vázl a nuceně, hledaně navazován, umlkal chvílemi. Když se přiblížila, sáhajíc třesoucí se rukou po táci s prázdnou sklenicí, obemkly ji pojednou jeho paže, a horká hlava přitiskla se náhle k jejím prsoum. Vykřikla, ale nebránila se, nemajíc síly odstrčiti krásnou tu hlavu, jež se k ní tlačila, jako očarována podávajíc se kouzlu neznámé rozkoše, jež horce a opojně projela jejím tělem. Hlas jeho byl změněn, a tváře mu hořely. Každé slovo, jež zašeptaly jeho ohnivé rty, jakoby mělo jiný, záhadný, dalekosáhlý smysl, každý pohled jeho planoucích zraků, jakoby žhavého olova naléval do jejích žil. Zdálo se jí, že musí shořet vnitřním tím žárem, že se musí zalknouti nahromaděným horkým

dechem, jenž rozpínal její hruď. Zapomínala úplně, že by měla již odejíti, a že ji čeká práce v kuchyni. A on tiskl ji k sobě vždy silněji, nemoha se nabažiti dotyku tohoto svěžího, sotva dospělého těla, chvějícího se prudkým, bolestným tepotem jarních míz, jež bodavý paprsek sluneční poprvé vzbouřil a zkrušil předtuchou krutých, horlivých, vítězných sil. Pojednou jakoby se vzpamatovala, učinila pokus vymknouti se mu a utéci. Celá hrůza možného poklesku zjevila se před ní. Ale on svíral ji tím pevněji, hledě laskáním a výbuchy vášně zlomiti její odpor. Bylo jí těžko a dusno pojednou. Slzy stáhly jí hrdlo, bolestné štkaní otřásalo jejím tělem, ale mocná, tíživá slast tišila její rozechvění, jako olej zbouřené vlny. Zdálo se jí, že vidí zející propast, šalebně ukrytou věncovím zeleně a květů. A přece cosi mocnějšího, než tento mučivý pocit bezvládné, porážející nevolnosti, pod níž klesala, držel ji sevřenu v kleštích jeho vůle, oddanou, poslušnou, šťastnou. — Studeně projela jí pojednou jeho slova, když, zvolniv své rámě, pohlédl jí pátravě do tváře a otázal se, má-li snad ještě práci v kuchyni. Ztěžka se rozpomínala. Ach, ano, nechala tam hromadu nedomytého nádobí. Byl překvapen tímto doznáním, a neubránil se úsměvu.

„Jdi tedy," pravil, vtisknuv jí do rukou tác se sklenicí, „a pak sem přijď!"

„Ano . . . prosím," odpověděla zmateně, jak ji zde naučili odpovídati na rozkazy pánův. Ale jemu zdála se tato odpověď chladnou a nejistou, i rozběhl se za ní, když již byla u dveří.

„Přijdeš . . . přijdeš?" naléhal prosebně, svíraje ji v náruči.

„Ano," zašeptala, ale on ještě nebyl spokojen a domníval se, že se ho chce zbavit.

„Přísahej!" žebronil, drže ji, jako v kleštích sevřenu.

„Ano," odpověděla prostě a pevně.

Sotva zazněly chodbou její nejisté, vrávoravé kroky, a již otvíraly se dveře kuchyně; Polda čekala na ni netrpělivě.

„Nu, ale u všech všudy! poslouchej: co . . . co . . . co je to za způsob tady totohle! Co pak tam tak dlouho děláš?" projelo řinčivě celým domem.

Polda stála před ní v hrozivé pose s podepřenými boky, vystupujíc na špičky. Anežka netroufala si na ni pohlednout a v duchu pocítila poprvé odboj proti jejímu tyranství.

„A co bych dělala?" zvolala uraženě. „Stála jsem u dveří, mladý pán kázal mi čekati, až vypije čaj."

Polda, překonána touto kurážnou odpovědí, neřekla více ani slova. — Bylo pozdě již, když Anežka uklidila nádobí. Polda už ležela na loži, a služky byly pryč. V pokojíku bylo již dávno ticho, panstvo bylo nevyspalé po včerejšku, a proto ani hostí dnes nebylo. Jen v kuchyni ještě řinčelo nádobí, a zvonily chvatné kroky děvčete. Chvílemi stanula všecka v sebe zatonulá, zapomínajíc na vše vůkol, a pak zase se rozběhla, jakoby vše to chtěla jedním rozmachem vykonati a skončiti. Po chodbě bloudily netrpělivě tiché, plíživé kroky, zastavujíce se u dveří kuchyně, hned ztrácely se v tichém, pokradmém šelestu, jakoby chtěly uniknout podezření, hned zase zazněly vyzývavě a hřmotně, dávajíce

na jevo podrážděnost dlouhého čekání. Když posléze byla s prací hotova a otevřela dveře, stál před ní rozechvělý a bledý, s horoucí prosbou ve smutných, planoucích zracích, jakoby byl ne již nedostižným obrazem jejích snů, ne svrchovaným pánem jejího srdce, ale pokorným, oddaným otrokem a sluhou — — — — — — — — — — — —

Blažené chvíle skryté lásky plynuly jako horké vřídlo v útrobách skal. Téměř nikdo jich nesledoval a netušil. Bylo ovšem jisto, že tento horký, mohutnící proud vyhledá otvor, jímž vyvře a provalí se na světlo denní. Ale prozatím nebylo nebezpečí.

Zanedlouho Anežka vzbuzovala pozornost svým sličným zjevem. Strojila se nyní tak úpravně a vkusně, aniž potřebovala Poldina povzbuzení. Vyspěla, rozkvetla, záříc vnitřním blahem a štěstím.

„To dělá dobrá strava," říkávala Polda.

Byla s ní nyní úplně spokojena, neboť i práce šla jí teď dobře od ruky. Jindy pracovala tak těžkopádně a nejapně, neboť skličovala ji předtucha špatného výsledku. Nyní byla jako vyměněna, jsouc bystrá, chápavá a obratná. Těžké, drahé nádobí, jež jindy tiskla křečovitě, opírajíc je o stůl, ze strachu, aby snad přece jí nevyklouzlo, takže v Poldě všecko vřelo při pohledu na tuto nemotornost, lítalo nyní v jejích rukou. To, co nemohla pochopiti, čemu ji nebylo lze naučiti, přišlo pojednou samo sebou, kdy nejméně na to myslila. Vše zdálo se jí nyní radostné a snadné. Jakoby byla dlouho bloudila se zavázanýma očima, domnívajíc se býti uprostřed neznámých, pustých lesů a hledajíc cestu k domovu; a pojednou páska spadla jí s očí, i vidí, že není v neznámém lese, ale doma již u samých dveří. Všecka ta práce, jež stála před ní nakupena, jako hora, balvany těžkých starostí a strachu před bojem o život, Polda se svým nedostižným uměním i služky se svou obratností a výsměchem, vše zmizelo před ní v propadlišti prázdného sklepení v pohrdlivém zapomenutí a v chladu a tmě. Hluboký, plachou bázní prosycený respekt před „pány" zmizel na dobro. Co jí bylo do nich? On byl jejím pánem, a nikdo jiný. A Polda, tato ubohá, směšná osůbka, jíž karty každý den věštily štěstí, a jíž život přinášel jen práci a dření, vzbuzovala jen její útrpnost. Mohla ji hubovat od rána do večera, nezabolelo ji to. Co jí bylo do ní? Co na tom, zdali jí vyhověla, nebo ne? K vůli němu zde především byla, a ne k vůli černé Poldě. On dal jí pokyny, jak má kuchařce odmlouvat, jak ji umlčet, jak na ni vyzrát; poradil jí, jak se má vyhnouti práci a hubovat při tom na lenost ostatních. Se služkami se nepřátelila, zůstávajíc stranou v úkrytu se svým tajemstvím, se svým štěstím. Prázdné nedělní chvíle trávila čtením knih, jež on jí zapůjčil. Jeho bytost prolnula skrz na skrz její duši, myslila stále na něj, odejel-li v neděli do města mezi soudruhy, byla znepokojena a nešťastna, nemohouc se dočkati jeho návratu. Ostatně, neměl před ní tajemství, a sděloval s ní potaji vše, co se sběhlo v kroužku jeho přátel.

Ovšem, že toto skryté, jásavé štěstí mělo také své stíny, své příznaky. Nemohla dobře pochopiti, proč tak často, když hledala příležitost setkati se s ním o samotě, vráží všude na vyšňořenou, pyšnou Zefku, s unylou, bledou tváří, jejíž výraz byl stále strojenější a omrze-

lejší. Jindy upjata a nevšímavá vůči nové služce, tlačila se nyní k ní, pronásledujíc ji svýma zapadlýma, nevyspalýma očima. Co chtěla na ní? Někdy objevila se před ní tak zlomena a nešťastna, že bezděky uklouzla Anežce otázka, co se jí přihodilo. Ale ona neodpověděla, stiskla výsměšně rty a pohodila pyšně hlavou. Snažila se, nevšímati si jí, ale Zefčiny oči stále ji hledaly a pronikaly, jakoby pátraly po tajemství, ukrytém v jejím nitru. Pak děsila ji svými narážkami a výsměšky. Věděla něco? Proč ji stále pronásleduje a mučí? Čím více se jí stranila a pomíjela ji, tím hrozivěji vystupovala před ní.

„Vím všecko o tobě!“ zasyčela jí nejednou do tváře.

Děvče ztrnulo hrůzou.

„Co víš?“ vykoktala posléze bledými rty. Ale odpovědi nedostala. Několik dní tonula v neurčitém strachu, jakoby se blížilo nějaké neštěstí. Ale Zefka dala jí pak delší čas pokoj. Nicméně bylo vždy cosi výhrůžného a divokého v pohledu této schvácené, nešťastné bytosti, jejíž zapadlé oči se šířily a vystupovaly, jakoby ujídaly té bledé, omrzelé tváře. A když se jí zdálo, že Anežka je nějak zvláště šťastna a vesela, poděsila ji opět.

„Zítra řeknu všecko paní!“

Anežce zdálo se od té chvíle, že zde začíná neuprosný konec jejího štěstí, tonula ve stálém strachu a úzkostech, jakoby jí meč visel nad hlavou. Ale když se svěřila Konrádovi se svými obavami, vysmál se jí a nazval Zefku neškodným bláznem.

Tyto břitké zbraně otupily se a selhávaly brzy v rukou Zefčiných, ale nešťastná sokyně dovedla si vyhledati nové. Jednou, když Anežka, stojíc u okna, pohlížela na společnost známých hostí, jež odcházela právě, a mezi nimiž zajímala ji zejména štíhlá, pyšně vypjatá postava dcery naddučitelovy, přistoupila k ní náhle a pravila šeptem:

„Vidíš, to je jeho nevěsta. Miliskuje se s ní za zády rodičův.“

To byla nová, vydatná zbraň, tak neomylná a břitká, že zraňovala vždy znova a znova, aniž se hrot její ulomil, aniž se otupila. Bylo na tom něco, jak Anežka dobře věděla. Žárlivost činila ji ostražitou a vynalezavou. Hledala stále příležitost, vídati tuto krásnou dívku a vniknouti do jejího prostředí. Krása její zdála se jí méně nebezpečna, když ji viděla častěji, a nalézala útěchu v tom, když poznala, že hmotné poměry četné rodiny naddučitelovy jsou tak skromné, že nevzbuzují závisti, a že pyšnou tu slečnu lze někdy zastati v oděvu, jenž nebyl lepší, než jaký ona nosila při práci. Záhy zpozorovala také, že jakási nakvašenost počíná vříti mezi oběma rodinami, jež byly tak dlouhou dobu upřímně přátelské a družné. Mlynářka ve svých důvěrných hovorech s Poldou dávala se unášeti hněvem, takže zapomínala i obvyklé opatrnosti. Anežka, ostražitější a chápavější než jindy, nedala si uniknouti ani slova. Z rozechvění panina vyznívala patrná úzkost z hrozící nešťastné volby synovy. A nebyly to jen hmotné poměry, jež činily matce pomyšlení na toto spojení tak trapným a hořkým, ale především dívka samotna. Bylo však známo, že je to dívka pracovitá a vzorná, o jejíchž dobrých

vlastnostech každý mluví s respektem. Ale mlynářka odmítala ji tím rozhodněji, čím méně jí dovedla vytýkati.

„Nehodí se do naší rodiny, a tím je řečeno vše!“ bránívala se vášnivě, sedíc za kuchyňským stolem s rozpálenou tváří a planoucíma očima. Ale často bezděky, cítíc, že v jejích rukou sbíhají se nitky osudu této krásné, chudé dívky, puzena přirozenou svou dobrotou, snažila se proniknouti ku kořeni této slepé zášti, jíž k ní cítila.

Neupírala jí dobrých vlastností, stále ujišťujíc, že zasluhuje vše dobré. Ah, ovšem, je to výtečná dívka! Jak pečlivě je vychována! Kolikrát již o tom všem uvažovala! Její otec je výtečný, úctyhodný muž, její matka duše tak šlechetná a milá, že nikdy lepší nepoznala. Ale Božena — toť zvláštní! nerozumí snad tomu děvčeti. Stane-li se její snachou, nebude ji milovat, ani nenávidět, ale bude se jí bát. Sama neví proč. Tato dívka, jíž by s radostí odpustila, kdyby byla ztřeštěně zamilovaná, mučí ji přímo svou mrzkou vypočítavostí a chladnokrevným manevrem. Ano, je rozumná! Nikdy nevyvedla hloupý kousek, nikdy nevyslovila nevhodného slova. Ona vůbec nezná jiných slov, než přiměřených a vhodných, nedovede jinak jednati, než přesně a správně. I její tvář, jejíž výraz se nikdy nemění, má cosi z této bezvadné dokonalosti. Ač je stejně stará s Konrádem, nemá smyslu ani shovívavosti pro jeho klukovské zábavy a radosti. — Co naplat? Každý ví, že je to výtečná dívka. Dovede přistrojit stůl pro labužníka i bramborové placky štěrkáře; dovede zahrát na klavír svýma studenýma, tvrdýma rukama, i napojit malé telátko první den po odsadu; dovede tak dobře nasadit kvočnu jako zazpívat arii, zná životopisy literátů a politiků zrovna jako domácí prostředky proti svrabu a škrkavkám. Nepraví to věru děvčeti na úkor . . . je to hezké, taková všestrannost v tomto věku . . . je to dokonce závidění hodno. Nikdy se nepodřekne, nic si nesplete. Pozdě do noci šije prádlo pro své malé sourozence, ráno uklidí pokoje, vypere dvě putny prádla, a ještě zbude jí dosti času a svěžesti, aby se bezvadně ustrojena, s nejnovějším účesem a s chladným úsměvem, zalhávajícím snad vnitřní stesky a žaloby — ač, kdož ví, ostatně! — procházela dvě hodiny pod okny Konrádovými, pyšně jako princezna, jejíhož srdce třeba dobyti krutými zkouškami, a jež ničeho o tom neví, že ten ztřeštěný hoch ztrácí hlavu, kdykoliv se takto objeví.

Hloupý, hloupý kluk!

Neví, co to je, ale zdá se jí, že to děvče nemá vlastně srdce. Připadá jí, že i duše její rozdělena je na pravidelné komůrky, tak přesně a opatrně, že žádné vášni, žádnému zájmu není ponecháno o píď místa více. Všecko je souměrné a klidné. Nechť nadějný ženich otevře kterékoliv z těchto dveří, nikde nevyruší a nepřekvapí, všude najde vrozený pořádek pečlivé hospodyně a prostřeno pro dvě osoby.

„Ale to všecko není špatné, viď, Poldo? Můj muž říká: Upřímně řečeno, nedivím se Konrádovi. Kdybych byl mladým mužem, jenž se ohlíží po nevěstě, sám bych o ní uvažoval. Tato dívka neleká se přísné zkoušky, aby dosáhla nejlepšího výsledku. Ona se jistě dobře provdá,

neboť dává se vésti jedině rozumem tam, kde ho všichni ztrácejí. — To všecko je hezké, viď Poldo? Já vlastně nevím, co se mi na ní nelíbí, neboť cítím, že jsem ti to pravé neřekla.“

A nedovedla v tomto případě nikdy říci to pravé, ač její nechuť k této dívce byla víc než pouhá žehravost milující matky, jež nechce zadarmo odstoupiti jiné ženě srdce synovo. Ona, jež milovala společnost, hostiny, karban a sport, jež proběhala celé dny na březích, často v dešti a blátě, lovíc ryby, jež trávila noci u karetního stolu a mnohdy, objevila-li se vydra v pobřežních děrách, zapomínala na několik dní všecko vůkol, běhajíc ubrouzdána, zamazána a udržujíc celý dům v napjetí svýma chtivýma, planoucíma očima a vášnivými gesty, a jíž, jakoby na dně duše hořel stále doutnák utajené vášně, aby příležitostně vzplanul a strhl všechny s sebou, jež svými choutkami a bezstarostností mohla být odstrašujícím příkladem „vzorných hospodyní“, na jejíž účet bylo lze svésti každou nehodu, každou katastrofu — kdyby náhodou nějaká přikvapila — cítila hluboký odpor vůči této dívce, tak rozumné a vypočítavé, jež za všech okolností nalezla příležitost, aby pověděla nenápadně, co vše umí a dovede. Mlynářce zdálo se, že vybroušené zbraně, jimiž tato vzorně vychovaná dívka bojuje o svou existenci, namířeny jsou především proti ní. V jejím domě panovaly sice kázeň a pořádek, ale bylo to, jak nikdy se o tom neklamala, spíše její štěstí než výsledek nějaké zvláštní péče a námahy. Tajemství tohoto úspěchu bylo v tom, že se dovedla obklopiti hodnými lidmi, jež si podrobovala a připínala k svému osudu spíše shovívavostí a dobrotou, než prozíravostí a strategickými výpady zvláštních odměn. Často s utajenou samolibostí naslouchala nářkům svých četných přítelkyň, jež měly ohromné potíže s několika služebnými. Některá dokonce nevěděla si rady s jedinou služkou a dovedla vyprávět o jejích špatných vlastnostech od rána do večera, aniž byla hotova. Jestliže okolnosti vyžadovaly více služebných, dámy přicházely z míry, naříkaly bezradně, celý jejich obzor dovedl zastříti tento nekonečný spor s čeledí, mezi níž cítily se zaprodány a zrazeny. Naslouchala jim s účastenstvím a libovala si v duchu své výminečné štěstí. Neboť tato vzpupná a mnohohlavá saň, jíž říkaly čeleď, o níž tolik strašného slyšela, jejímž odbojem třásly se bezpočtukráte její přítelkyně, nemajíce síly udržeti uzdu, jež často zemdleným a usmýkaným vládkyním vypadla z rukou, tato obávaná obluda kráčela před ní vždy poslušně a vzorně, s uzdou bravurně přes hlavy hozenou, řízena toliko nahodilým, krátkým pohledem od karetního stolu mezi dvěma partiemi hry.

A toliko Polda snad dovedla na chvíli zaplašiti obavy starostlivé matky, před níž vznášel se obraz nevítané snachy s osudností přízraku, jenž hrozil ztroskotati mír v rodině a zničiti štěstí všech. Mělať Polda tolik dokladů o chytrosti a bystré prozíravosti mladého pána, že nepřipustila ani na okamžik, že by on v té odvážné sázce životní, jíž nazývají lidé sňatkem, mohl vyjíti s losem obehraného. Oh, bucíček byl nevyrovnatelný lišák! Pro své doklady chodila daleko sice, až k dobám jeho dětství, ale byly za to tak pádné a přesvědčivé, že se nedalo ničeho namítati. Dosud žasne, vzpomíná-li, jaké to bylo nadané,

chytré dítě. Když mu bylo devět roků, a otec přísně doháněl jej k nenáviděným knihám a sešitům, tu jednou po výstupu s otcem, při němž osvědčený vychovatelský nástroj, důkladný to karabáč, s rukojetí ze srnčího běhu, jemuž se populárně říkalo „srnčí nožka", odehrál svou úlohu, prohlásil rozhodně, že už má toho týrání dost a že se raději ožení. Vyhlídl si také nevěstu, sestru Dráčkové, o níž slyšel, že je bohatá vdova, třebaže kulhala a měla bělmo na levém oku. A což teprve, když chodil s Poldou na jarmark! Všecko chtěl koupit, všecky koně na kolotoči ojezdil, od komediantské boudy se nechtěl hnout, ale, když chtěla na něm peníze, jež mu rodiče dali na útratu, nebylo lze vytáhnouti jeho ruku z kapsy a ještě méně peníze z ruky. A když nebylo jinak, protrhl kapsu a peníze pustil nohavicí do punčochy. Co měla Polda dělat, než zaplatit ze svého. Oh, bucíček je lišák, na toho ženská nevyzraje!

Za těchto šeptaných hovorů v ústraní, jež končívaly vždy podobnými uklidňujícími doklady staré kuchařky, spor dobrých dosud přátel se přiostřoval a nabýval vždy prudšího rozmachu. Mluvilo se o něm již veřejně. Příčinou bylo, že prozíravá Božena cítila se víc a víc zanedbávána, ba skoro již opuštěna svým ctitelem a soudruhem z dětských let, což přičítala, nevědouc o jeho tajné lásce, nepříznivému vlivu rodičů Konrádových, tušíc, že jí nepřejí. Při tom nemohlo ujíti všeobecné pozornosti, že ona i rodiče její se zimničným úsilím zatahují sítě, aby přilákali zpět a polapili přelétavého motýla. A toto úsilí, jež ostatně zůstalo bez výsledku, pociťovali rodiče Konrádovi jako lest a zradu se strany svých nejlepších přátel. Zanedlouho roztržka byla úplná, aniž kdo tušil, co bylo pravou příčinou její, a v kroužku denních hostí vznikla veliká mezera, z jejíhož prázdna jakoby se vyvlékalo pásmo urážek, klepů a pomluv, jimiž se dlouholetí přátelé navzájem zasypali.

Ale pak už nastal milencům naprostý klid a bezpečí, nic nerušilo je v lásce, jež byla tím horoucnější, čím tajnější a nebezpečnější pro oba.

Občas přišla ještě matka Anežčina, ustaraná a nespokojená, žádajíc, aby se vrátila zpět do vsi, neboť u Březánků vyvíjely se nyní poměry tak neblaze, že jí tam bude nezbytně třeba. Hospodyně, která stůně a ledva se vláčí po domě, stále lituje, že nemá nikoho věrného k ruce. Už tři děvečky vystřídaly se od vánoc, a žádné z nich nemohla důvěřovat. K tomu zemřela náhle její jediná sestra i se svou dcerou v jednom týdni nakažlivou „hlavničkou", což hospodyni strašně dodalo . . . Povídá se, že bude mnoho dědit po sestře, ale ona nechce ani slyšet . . . Testament není ještě otevřen, a lidé šeptají, že Březánková jara nedočká. Kdyby to tak mělo být pravda, pak by byl Březánek nejbohatším sedlákem v okolí a k tomu — nedej Bůh! — vdovcem!

A znepokojená matka průhledně naříkala, že ona, nešťastnice, zasáhla drzou rukou v nevyzpytatelné cesty osudu, že rada sestřina byla původem veškera neštěstí, že už nikdy nebude mít klidu, ani radosti, a snad dokonce hlady zemře někde za plotem, neboť muž propije co nevidět poslední došek toho starého baráku, jenž byl jediným jejich majetkem.

Na Anežku působily sice tyto nářky zdrcujícím dojmem, dala matce celou svou službu, ale zároveň prohlásila rozhodně, že k sedlákovi sloužit již nepůjde.

A pak nadešly krásné měsíce letní, paní se slečnou odjely do lázní, do mlýna přijeli na prázdniny dva úředníci, staří to soudruzi mlynářovi, s nimiž se po celý den zabýval, ničeho si nevšímaje.

Nyní byli milenci úplně volni a bezpečni, jejich láska měla již pro Konráda skoro nudnou příchuť dlouho trvajících, veřejných poměrů, v nichž není vzrušení a nebezpečí. Nebylo divu, že se stával chvílemi již omrzelý a lhostejný. Žár jeho lásky byl příliš mocný, a trávil dlouho ze sebe. Toto prostinké děvče neslibovalo již překvapení, ani nových radostí. Tuto lásku, jež vyprchávala z jeho srdce jako vůně utrženého květu, nebylo lze obnoviti, ani žíti znova. Nudil se tím. Pravda, děvče ho miluje, skočilo by pro něj do vody. Ale především není takových obětí třeba, a kdyby mu to skutečně prospělo nějak, a chtěla to učinit, sám by ji zadržel a řekl: Nečiň tak, snad potkáš v životě člověka, jenž bude menším darebákem, než já jsem byl . . . Ostatně, což? . . . Mnohý na jeho místě stejně by jednal. Nudil se opravdu, chvílemi živě to cítil. Ale nebylo mu ostatně zle, přál si ovšem nějakou změnu a nebezpečí, ale život je tak skoupý, a člověk musí rychle brát, co podává, nebo v nejbližším okamžiku zavře pevně šetrnou svou dlaň a nedá ničeho. Děvče bylo stále zamilovanější a úsilovně snažilo se, pobaviti ho. Jeho matka ve svých dopisech, adresovaných otci, připojovala krátké listy pro Poldu, psané obyčejně na rychlo, tužkou, na ledabylém kousku papíru. Byly to obyčejně rozkazy stran nákupu a zásob. Jednou pozorovala, že Polda stále odchází do čeledníka, aby si, záříc řadostí, znova a znova přečetla jakési pochlebné místo dopisu své paní, jejž měla uschovaný ve svém prádelníku. Anežce podařilo se zmocniti se tohoto lístku, jejž donesla Konrádovi, vědouc, že ho tím rozesměje. Vedle podrobných pokynů, kolik sklenic jednotlivých druhů zavařeniny třeba naložiti, stálo tam: Tatínek mi píše, že je s Konrádem velice spokojen, je prý teď vážný a dobře se chová, a hlavní věc: s Boženou se neschází, což mě náramně těší. Zajisté, že ty, milá Poldo, jež jsi byla vždy druhou matkou mých dětí, máš o to největší zásluhu, i děkuju ti tuto.

Jí bylo to náramně směšno, neboť věděla, že hlavní zásluhu „o dobré chování“ Konrádovo nemá Polda, nýbrž ona. A byla úplně spokojena, jakoby štěstí její, zbudované na vratkých základech, bylo neochvějné a nekonečné. Nemyslila, že by se mohlo vyskytnout jakékoli nebezpečí. Božena zřídka se objevovala, a zlomyslná, jizlivá Zefka ustala nadobro se svými výhrůžkami. Zlostně, pohrdavě ošklíbala se na všechny, stále tvrdíc, že dá na prvního výpověď.

Klidný, šťastný čas přeléval se nepozorovaně do nekonečných vod minulosti. A horké vřídlo jejich lásky plynulo stále nepozorovaně pod zemí, na dně skalnatých slují, nezvěstno oku lidskému. Plynulo tiše, nešumělo, nebouřilo, nepodrývalo pevných stěn, neprolamovalo se na venek. Bylo snad souzeno, aby znenáhla, bez bouří a otřesů, vysílené a schladlé, vyteklo průlinou na světlo denní.

VI.

Byl již pozdní podzim, ve mlýně chystala se obvyklá svatomartinská slavnost, k níž sjížděli se přespolní hosté. V poslední době Konrád byl divně podrážděn a nevrlý, takže Anežka zažila několik smutných týdnů. Několikrát utrhl se na ni tak nevlídně, že se neubránila slzám. Tu byl hned zase dobrý a omlouval svou prchlivost. Nicméně zanedlouho znova se osopil pro nic a za nic, hněvaje se, že Anežka vypadá tak podezřele a divně, ač by mohla vypadat zcela jinak, kdyby nebyla tak lhostejná a netečná. Jenom zdaleka, v trpkých narážkách dotýkali se toho, co ji stihlo, ano popírali to chvílemi, jako trapný klam, jakoby se báli, doznati si to otevřeně. A tak bylo jí úplně lhostejno, co se děje kolem ní, ač celý dům tonul v jakémsi radostném očekávání. Konrádovi namlouvali tehdy bohatou nevěstu, a její první návštěva měla nepozorovaně splynouti s všeobecným veselím. Ale ona byla Konrádem tak jista, že na to ani nemyslila. Byla již zvyklá těmto zdánlivým nebezpečím a hrozícím otřesům, vědouc, že jsou neškodné. Jenže mnoho práce bylo tou dobou v kuchyni, a nepomáhala výmluva, ani lest, všechny musily pevně zachytit, aby se hnulo těžké to břemeno s místa. A jí bylo stále tak těžko a nevolno. Čím více se poddávala starostem a obavám, tím větší tíseň padala na ni. Snažila se tedy přemoci se, poháněna zejména Konrádovou nevrlostí, a nemysliti na to. Pekla s Poldou martinské „podkovy“, všecka prožehnuta žárem sálající pece, zpocena a uřícena. A zrovna v nejnapjatějším okamžiku, kdy totiž Polda házela „podkovy“ po lopatě do pece, a ona stála u ní, podávajíc jí dlouhé prkno se slibným pečivem, ucítila pojednou, jak mdlá vůně pečiva, již počínal chrliti široký otvor pece, dráždí nesnesitelně její čivy. Ale, děj se, co děj, v takovém okamžiku nemohla Poldě vypovědět službu. Rostoucí nevolnost byla však silnější, než její dobrá vůle. Pojednou prkno jí vyklouzlo z rukou, lístka slibných „podkov“ sesypala se do popelníka, a ona, svírajíc křečovitě zvrácené prkno, klesla bez vědomí na zem.

Když se probrala z mrákot, stála nad ní Polda, poněkud vyděšena a, jako vždy, směšná i v nejvážnější chvíli.

„Matičko nebeská! Kdosi tě uřkl. Stiskni nos do prstů a odplivni třikrát přes levé rameno, bude ti hned dobře.“

Ačkoliv tento prostředek znamenitě účinkoval, takže mohla Anežka v malé chvíli pokračovati v práci, cítila, že je jí stále nevolno, pichlavé horko projíždělo jí tělem, a před očima jakoby se chvílemi vznášel dusný oblak prachu.

Příštího dne jedlo a pilo se mnoho, a s Poldiny fialové tváře stékala po celý den kapka za kapkou. Hosté se střídali, občas, když vyšla náhodou na chodbu, vtiskl jí někdo, jenž odcházel právě, několik šestáků do dlaně.

Pak tančilo se na zanášce, kdež hráli tři místní hudebníci, sedíce v pozadí na mýtní truhle. Místnost byla úplně vyprázdněna, sloupy, mlýnské koše i trámy byly ověnčeny chvojím, jež svěže vonělo do mrazivého vzduchu. Byli tu téměř všichni hosté shromážděni, a mnoho

nezvaných vetřelců tlačilo se na schodech i u vchodu. Spatřila tu, jež dnes slula „nevěstou“, třeba by jí zítra již nebyla. Tenounká, dlouhá, sehnutá trochu, jako přílišnou slabostí, skromně obdařena přírodou, prozrazovala své tajemství blaženým úsměvem, pronásledujíc Konráda očima. Byla zde však také Božka; samotna, bez rodičů byla přijala pozvání s tím klidem a smělostí, jež jí byly vlastní. Stála tu vážně se svým odměřeným, tichým úsměvem, bezvadná a pyšná. Jen její hluboké, krásné oči plály dnes tak rozháraně a divoce. — Anežka stála chvíli u vchodu mezi diváky, ač ji ve všech údech mrazilo, a nohy se jí třásly. Jakási bodavá tesknota nutila ji, vytrvati zde a pohlížeti na Konráda, jenž vystrojen a rozjařen, zdál se krásnější než jindy. Dychtivě pásla po jeho pohledu, ale on ji neviděl, a tančil tak divoce a vášnivě, zpit vnitřní radostí a vítězstvím, lehko nabytým, že se zdálo, jakoby nohy jeho nedotýkaly se země. Bloudíc stále očima za ním, střetla se bezpočtukráte s pohledem Zefčiným, Boženiným i té tenounké, slabé dívky, prozrazující své tajemství blaženým úsměvem, i zdálo se jí, jakoby tu o něho zápasily, pojídajíce se navzájem očima.

Jejím sestydlým, chvějícím se tělem projelo chvílemi pichlavé horko, když ucítila pátravé ženské pohledy, jež se vpíjely do její tváře.

Poldina přítelkyně, stará Dráčková, všecka černá a huňatá, se přitlačila na chvíli těsně vedle ní. Pozorovala zpříma i se strany, funěla nosem a někdy povzdechla hlasitě, volajíc jméno boží, nebo některého svatého. Činila tak ze zvyku, ale Anežce bylo těžko a nevolno vedle ní. Po chvíli viděla ji v důvěrném hovoru s některými ženami ze vsi. Strkaly hlavy dohromady, rozhazovaly rukama a pohlížely na ni úkradkem.

Ale v nejbližším okamžiku již nemyslila na ně, neboť přišel Konrád a, ač dobře věděl, že se dosud tančit nenaučila, vyzval ji k tanci. Když s ním nešla, zadupal, jako hoši u muziky, kývl na starou Dráčkovou, jež byla dosud dobrou tanečnicí, a roztočil babici tak divoce, že improvisovaný taneční sál otřásal se smíchem a pochvalou. Anežka, rozveselená a šťastná, sledovala nyní jeho bouřlivý, vítězný rej, v němž vznášel se neunavně, jakoby ho vnitřní oheň pozvedal od země. Záhy poznala, že to není ani Božena, ani Zefka, ani ta tenká slaboučká dívka, prozrazující své tajemství blaženým úsměvem, k nimž se Konrád nejčastěji vrací, nýbrž nedávno provdaná, hezká paní starého revírníka, jež, vyprostivši se z náruči Konrádovy tak stydlivě a upejpavě, přisedla k muži jako dospívající dceruška, jež chce svému otci svěřiti své první dobrodružství.

Ale Konrád, pustiv ji z objetí, spěchal dále, jakoby se bál, že se nenasytí, nenabaží tohoto šílenství. K nevěstě choval se velmi uctivě a něžně, Boženu svíral v náručí, jakoby se chtěl dát sežehnout rozpáleným mramorem jejího těla, mladou paní uchvacoval jako lupič a Zefku bral jako nezbytnost s pohrdavým vědomím své přesily, jež ví, že na všecko stačí. A byly tu ještě jiné a jiné, jež čekaly na něj. Žádné nepominul, uspokojiv všecky, dávaje se všem a všem zas unikaje, aby spěl dále — k jiným. Jeho oči zářily a unikaly tomuto prostředí. Nebylo tu ničeho, co by ho trvale upoutalo. To byly jen první chudé květy blížícího se nádherného jara. Ale on ví, že zanedlouho rozkvete

celý sad, všude bude jich plno a plno, a všecky pokvetou pro něho! Jeho říše je to, on bude v ní králem a vládcem. Na něho čekají. A ty, u nichž se jako přelétavý motýl jednou již zastavil, volají ho toužebně zpět. Ale on nepůjde, neboť sad je pln květů, všecky jsou okouzleny skvělými barvami jeho křídel, zvou a volají ho. A on ví, že jsou mezi nimi květy nádherné a vonné, jakých dosud nepoznal. — Ovšem, snad také najdou se tu a tam jedovaté, potměšilé kalichy, jak často již slyšel, jež tím úsilovněji zvou, tím horečněji se nabízejí, aby se náhle sevřely a krutě usmrtily lehkověrného návštěvníka, jakoby jim k úplnému vyžití jejich vášně bylo třeba jeho zoufalství i jeho smrtelného zápasu. Jsou takové květy, ale k těm on se přiblíží, jen aby je podráždil, oklamal a ztrestal. A pak poletí zas dál od květu ku květu, od vítězství k vítězství.

Několik dní po této zábavě, brzy po poledni, když Polda oddala se obvyklému odpočinku, přišel, jak obyčejně, Konrád, stále chladnější a mrzutější, a huboval na rodiče, neboť mu bránili, aby, jako jiní příslušníci jeho řemesla, odešel do světa na zkušenou, ovšem, ne pěšky, s uzlíkem na rameně, ale s nabitou tobolkou i kapsami. Anežka, jíž se jeho úmysl rovněž nelíbil, vytkla mu podrážděně, že se jí snad chce zbavit. Vznikla mezi nimi hádka, prudká, vášnivá, jako nikdy dosud. Ona cítila, že těmito mocnými nárazy hroutí se vetchá budova jejího štěstí, i umlkla, odporujíc mu toliko slzami. Ale on byl ještě více podrážděn, vytýkal jí sobectví a nemotornost, a bylo viděti, že by se s chutí rozkřikl, nebo dupnul zlostně, kdyby to bylo možno. Nikdy ho neviděla tak rozezlena a myslila, že se bude dlouho hněvat. Ale on ještě nedomluvil, jakoby polovici nevybouřené zlosti náhle spolkl, nebo zapomněl, nahnul se ke dvířkám sporáku, hledaje dobře prohořelý uhel. Hleděla na něj udiveně.

„Tak, moje nebohá Poldo, zanedbával jsem tě v poslední době, ač přece vím, že máš pěknější sny, cítíš-li pořádné ‚husarské' kníry na své panenské tváři."

Načmáral spící kuchařce kníry tak pozorně a důkladně, jakoby to, proč se právě s Anežkou utkal, bylo docela vedlejší a malicherné vedle tohoto slavného aktu, jejž konal s neobyčejnou svědomitostí a s nevyrovnatelným mistrovstvím.

Odešel docela usmířen, jako by se nic nebylo přihodilo. Sotva dozněly na chodbě jeho kroky, Anežka zaslechla, jak kdosi u dveří otřel pozorně nohy, sténal a odkašlal nápadně. Jakési skličující tušení projelo jejím nitrem. (Pokračování.)

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1902.

KNIHA XLIX. SRPEN. SEŠIT II.

Hostem u básníků.

Překlady Jaroslava Vrchlického.

I.

GIOSUÈ CARDUCCI:

CHRÁM V POLENTĚ.

Sám a štíhlý zvedá se, s vrchu k vrchu
jakby kynul poutníku, strmý cypřiš.
K němu patříc Francesca žhoucí zrak svůj
ladila v úsměv?

Trčí skála, nehrozí ale: k výši
vážně hledí, přemýšlí, lodník dole,
křídla vesel třímaje, hlatí pluje
Adrie noční,

Kde se kouří sedláka střecha, žlutou
který míchá pšenici v lesklém kotli,
tam kde chmurná orlice druhdy snila
starého Quida.

Stínem květu Krása jest. Nad ním těká
bílý motýl míhavý, Poesie;
mrtvý ohlas polnice, jenž se ztrácí,
světská je vláda.

Časů přelet s barbarů tichem zdeptá,
z proudů věcí vítězně vždy se noří,
maják jeden stoletím světlo nesa —
idea pouze.

Aj, zde kostel! Zvedá se v středu mrtvých,
kteří tady z římského lidu leží,
druhdy lid to z Polenty, který Dante
zvěčnil svou písní.

Snad zde kdysi poklekl Dante, valné
čelo, které na Boha zřelo z blízka,
sevřel v dlaně po krásném svatém Janu
ve slzách hořkých.

Žhavé slunce vniklo sem z dálných lesů,
padlo v moře. Vyhnance myslí táhly
pohostinské vidiny z výšin Ráje,
bijíce křídly,

Co zde v kruhu oblouků krátkých peruť
čistou směrem k Východu otvíraje,
jásal žalm „in Exitu de Aegypto“
bouřlivou slokou

Žití plný, italský rode valný,
kde tvá svítá pochmurná noc, tam leží
bledých, dávných století charé stíny,
básníka viz tam!

V chrámech těchto na hrobech otevřených
nataženi v šedivých kytlích otci
posypané popelem černé kštice,
proudící větrem

Na krucifix byzanský zraky vzpjaty,
v jejichž bělmu hubenost sesinalá,
lkali hlasně o milost pro kmen starý,
pro slávu Říma.

Z hlavic sloupů příšerné tvary, masky,
k upomínce argivských, starých mistrů
sny a křeče divoké šilhavého
západu plody.

Stvůry divné, zvířecí z Orientu,
v matném lampy plamenu, jenž se míhal,
v hnusném spolu zkroucené obejmutí
síru a peklo

Hloupě dolů chrlily na klečící
stádo zbožné; v pozadí křtitelnice
malý s rohy zrzavý ďábel civěl
v příšerném šklebu.

Zatím venku po horách, pláních hřměla
zima doby barbarské; jak šíp rychlý
černý koráb mihl se větry s bohem,
vyjícím s přídy.

Chrlil oheň Odina, chrlil vzteky
na dvou moří zrcadlo usmívavých,
hradby, města ramena bílá pnoucí
k Enosigeu.

Běda! Běda! Kosmatých hřebců bouře
hunských, avarských, chvící se jezdci děsem
táhnou, co se za nimi zlá Smrt šklebí,
sbírajíc klasy.

Kriste! Kriste! Jícny své černé hroby
otvírají, do větru, v mlhy, k slunci
pláčí z hrobu blažených mučenníků
vyvrhlé kosti.

Již jde Vandal kosmatý s dlouhým vousem,
sestupuje s kastellů neodvislých,
dělí — zbytky, popely, poušť zde celou
oštěpu hrotem.

Zachvácení otroci, oloupení,
vám dnes patří otčina, chrám, hrob, domov,
to jen vaše, zapomnít hleďte taky,
nechtějte vidět.

Sem též jednou schváceni, oloupeni
přijdou vaši lupiči, schvatitelé
zrovna jako v kypícím vinobraní
v šumících kádích

Naházená s pahrbků vlaských, bílá
s černou réva sšlapána, rozdrcena
ve svém zmaru sílící, vonné víno
v kvasu tom čistí;

Tady Boha mstitele přede tváří,
Boha, který odpouští, vítěz s rabem,
ti, jež s Pánem smířila modlitbami
Teodolinda;

Ti, jež Řehoř v otrocká slákal pouta,
Tvojím jménem hřímaje, věčný Říme,
síly staré pamětní v nové lásce
utvoří obec.

Zdráv mi budiž s pavlánu hor svých mezi
Bertinorem opřený smavým, mezi
plání, nad níž Cesena trůní k moři
hrdinů matka,

Zdráv buď, chráme zpěvů mých! K této staré
matce svojí italský obnovený
lide, jemuž přehojné kyne žití,
modlitby svoje

Obrať v prosbách! Zvonů všech jasné hlasy
kyňtež tobě! Zvonice obnovená
zpívej kraji od svahu k svahu slavné
Ave Maria!

Ave, matko! Vzduchem když běží tiše
tento pozdrav pokorný, smrtelníci
hlavy svoje obnaží, schýlí čelo
Dante i Harold.

Fleten tichých zjemněná melodie
mezi nebem nezřená, mezi zemí
táhne tiše, duchové těch, kdo byli,
jsou nebo budou?

Zapomnění pozvolné nudy žití,
tichý povzdech myšlenkou zatížený,
sladká tužba, zaplakat v taji sobě,
ovládá duše.

Mlčí šelmy, mlčí též lidé, věci,
růžný západ ve azur rozplývá se,
srázné stráně šeptají rozvlněné
Ave Maria!

Vysvětlivky: Starý kostel Svatého Donata v Polentě jest původem z VIII. století a v listinách 976 jest o něm zmínka. Měl býti před několika léty již zbořen, ale byl zásluhou dona Luigiho Zattiniho veřejnými sbírkami zachráněn a restaurován (1897). V chrámku tomto primitivních byzantských sloupů s barbarskou ornamentikou modlil se prý Dante, když hledal v Polentě na své vyhnanecké pouti přístřeší. — Cypřiš, o němž je v počátku básně zmínka, byl 21. července 1898 bleskem sžehnut a 26. října novým nahražen na památku Francescy z Rimini (Dante Inf. V.), která dle tradice prý k němu vzhlížela, a jejíž jméno nesl.

II.

ALFRED DE VIGNY:

PROLOG KE KNIZE OSUDY.

Od časů stvoření od první jeho chvíle
Osudu každého mohutné nohy s výše
skráň každou tížily, na každém lpěly díle.

Tu čelo každičké se uklánělo tiše,
jak čelo vola když svou hlubou brázdu táhne,
se štěrku nevyhne, jda rovnou čarou v líše.

V jho těžké z olova tu chladné božství vpřáhne
leb, oči lidí všech, z nichž otroky své dělá,
bez hvězdy bloudící ve poušti, která práhne.

Tu v poutech s námahou se zvedá noha smělá,
za prstem kovovým jdouc ve osudném kruhu,
za prstem Vůlí zlých a neodvratných zcela.

Ó božství pochmurné východních, cizích luhů,
vy sochy bez hnutí, v závojích bílých ženy
svou tihou drtící nás bědný zástup sluhů!

A jako supů roj v svém letu zaražený
ve stejném pořádku, v témž počtu lne druh k druhu,
nad smrtelníků lbí se vznáší roztažený,

Své spáry složily bezcitně, okázale,
na rodů zdivených vlas děsem rozježený
v jhu muže vlekouce a ženu v slzách, v žale.

Tu večer stalo se, že ta planeta naše
prach dávný setřásla, křik zazněl vichru letem:
Hle, mladý athlet jde, ó vizte Mesiaše!

Má čelo krvavé, bok zdrán oštěpu hnětem,
hle, fatalita mře pod nohou věštce plaše,
kříž roste, stoupá výš, nad celým pne se světem!

A před hodinou tou, kdy věci ty se staly,
byl člověk schýlený, šel zdrán a s bledým retem,
však po výkřiku tom v ráz všichni lidé vstali.

Z jha svorů železných své údy vybavili
kol všecky národy a v jednom sboru lkali:
Ó, Pane, pravdou jest, že Osud zhas v té chvíli?

A bylo viděti, jak dav se k nebi žene
dcer Osudů, jež spár otvíraly z vší síly,
ten, kterým tížily vše rody opuštěné.

Své nohy kovové do řízy skryly svojí
i ruce bezcitné, obličej stuhlý, krutý
si zvolna nesouce výš v nepočetném roji.

Bez křídel, bez ruchu, let sotva postíhnutý,
jak večer jeví se k obzoru vzdálenému,
když tíhne posupně mrak těžkou bouří vzdutý.

Vzlyk štěstí ze srdce trysk lidu veškerému,
v své dráze nezměrné se země pozachvěla,
jak zachvěje se kůň, když uzda sňata jemu.

Vše hvězdy dojaté v ráz umlkly tu zcela
a ždaly s člověkem — ač hrůza, děs je střebe, —
na výrok nejvyšší, jejž Všemocnost by děla.

Když k Pánu vrátily se tyto dcery Nebe,
jak byly by se zas v své rodné sešly říši,
kol trůnu Jehovy v kruh seřadily sebe.

A stejným pohybem své zvedly ruce k výši
a v sboru zapěly, Bolesti hymno tebe!
Svá čela sklonily tak bledá, klidná v tíši:

„My jdeme žádati o zákon budoucnosti,
my, Pane, Osudy jsme lidstva bledé, chladné,
jichž vláda neměla by klesnout v schátralosti.

Dny, léta válely jsme v dlani svojí zrádné,
rci, máme žíti dál či skončit v minulosti
Velmocí nebeských my sestry světovládné?

Pasť velkou Osudu ty drtíš jednou ranou,
kam řadou století padala v otrlosti,
lze naplnit hrob v kraj a padák hodit stranou?

Což nepovedem dál ty chabé, chmurné davy,
ty třtiny vteřiny, tu na smrt smečku štvanou
až v cesty zámezí, kteréž jsou konec tmavý?

Vždyť kadlub života jen my jsme vyhloubily
a všecky vášně tam, svou lávu, vlily rády,
až události tam se všecky roztavily.

Teď ze železných desk, kam naše vryty řády,
co fatalitou zvem, tvá ruka vymazává,
ty nohy člověka, jenž otrok, volníš všady.

Kdo ponese teď tíž, před kterou neustává
se chvět, kdo stvořen jest, tu myšlenky tíž valnou
jíž v světě za název se Zodpovědnost dává?"

A ticho nastalo, zem zastavila dálnou
svou pouť jak kocábka na proudech v bouři lité,
jež bez veslařů v noc se zmítá mlhou kalnou.

V tom zazněl mocný hlas s té výše v nebi skryté,
kde světy bez konce se rodí ve prostoru,
ten země hlubiny naplnil v řeči hbité:

„Jsem Milost. Jménem mým vy dolů zpátky v sboru,
neb člověk na vlnách, ať jak chce čas se mění,
jen plavcem bude mdlým na moři pochyb, sporů.

Vy skráně dotkněte se jeho v zamýšlení,
páž jeho rozdělí vln propast jako horu,
neb bude hledati cíl svého předurčení.

V myšlence, že jest pán, šťastnějším bude spíše
v zlém boji proti vám a marném, nejhorším,
v němž rovnováhu sám já držet budu s výše.

Dech svůj i sílu svou mít ze mně bude s vším
mnou jeho zásluha a zákon stálý zde je:
To dělat, já co chci, by přišel tam, kam vím!"

* * *

K své věčné kořisti sbor opět na zem spěje,
by připadla mu zpět nad veškerenstvem vláda,
nad rodem odbojným, jenž vyplašen se chvěje.

A bylo slyšeti, jak chmurná jejich řada
se vrací, nohy žen se v dopadání řítí,
jak v hrobek našich dno když těžká rakev padá.

V svou ruku ze stínů tu každá muže chytí;
leč duše silnější v tom děsném ve souboji
se s duchy těmito již líp dovede bíti.

Jich prsty falešné nadzvednem leckdy, svojí
se vůlí vzneseme vždy výš až ku oblasti,
kde ozářená skráň se s nebes stropem pojí.

Našimi nad mysy a štíty zříme třásti
se fatalní jich prst, před námi pozvedá se
a vzmachem jediným nás kácí do propasti.

Ó, v jakém zoufalství se zmítáme a žase!
Jest žernov uvolněn, jenž poutá nás, však běda,
kdo drží za řetěz? Jsi ty to, Bože, zase?

Svých skutků rozhodčí nechť srdce pravdu hledá
a kráčí za ctností, kde vůně její vane,
se láskou zažíhá či geniem se zvedá,

Kéž stíny Osudů nepřekážejí, Pane,
všem krásným povzletům svou nepohnutou hrází,
od velkých úsilí pryč rány nečekané!

Ó, děsu předměte, jímž rekům síla schází!
Otázky, před nimiž i světec mlčky stane!
Ó, Taji, mukou zlou jež silné duše mrazí!

Či psáno bylo to? Je naše pravda jistá?
Ve knize Boha dí Orient, jenž se plazí
v svých poutech. Západ však dí v odvet:
V knize Krista.

Psáno v Maine Giraud (Charente) 27. srpna 1849.

EMIL TRÉVAL:

Silnější než milování.

Novela.

(Dokončení.)

Co způsobilo tento převrat? Vzpomínal, co činil, co bezprostředně před obratem činil. Vzpomněl na modlitbu. Jakási posvátná, hluboká, rozjasněná vděčnost rozlila své proudy v jeho nitru. Duše jeho přijímala v radostné ochotě nový křest, a strom víry jeho zazelenal a rozkošatil se jako druhý div.

O, sanctissima, o, piissima,
dulcis virgo Maria! . . .

Gymnasijní melodie zvučela mu hlavou, a svěžest mládí, průvody zlatotkaných ornátů, dalmatik, atmosféra, plná zvuků zvonů, zpěvu, květin a slunečního jasu ovanula ho vůní kadidla, dechem mystiky.

A láska jeho k té, již vyrval smrti, již si vybojoval, kterou téměř znovu stvořil v bolestech, zušlechtila a očistila se k jasnému plápolu. Stala se nyní drahou duši jeho, tak jako dříve byla drahou tělu. Vidina jakéhos ideálního, nesobeckého přátelství snášela se k němu jako bílá holubice v zoři svítajícího dne. Ovzduší naplněno bylo harmonií všeho tvorstva, všech věcí na světě.

Objevilo se mu vše v jádru své krásy, v gloriole produševnění.

Jak kochal se v údivu kollegů při ranním konsiliu následujícím! Jak komicky prodloužil se nos Šlamborův! Hotový čáp! A zase mával křídly haveloku, letě klovat žáby. Doktor smál se srdečně. I Wasserkopf nabyl zase svého dřívějšího temperamentu a, běhaje pokojem, nepřestával opakovati: „Vždyť jsem to říkal! Vše je dobré, vše je dobré! Velmi vzácný případ!“

Nasta spala spánkem hlubokým, tvrdým, dlouhým. Doktor se nedivil. Po takové ohromné bouři v organismu byla to přirozená reakce. Mohla spáti čtyřiadvacet hodin, a nebylo by v tom nic divného. Teprve k polednímu otevřela oči. Byla tak slabá, že nemohla ani promluviti. Rty dala pouze znamení. Podali jí píti. Pila dlouho a hltavě. A zase spala. Až večer procitla. Horečka zmizela úplně, ale Nasta nevstávala.

Dali jí jísti a píti, krmili ji jako dítě. Jedla po dětsku, jaksi neobratně, pouštěla sousta z úst. Nevšímala si nikoho kol sebe, nepoznávala nikoho a nemluvila. A spala zase celou noc až do poledne druhého dne. Teprve třetího dne měla oči otevřené. Posadili ji na loži. Ale musili ji podepříti, aby se nezvrátila. A posud nepromluvila ani slova. K otázkám s počátku vrtěla hlavou, později si jich nevšímala. Čtvrtého dne konstatovali lékaři, že oněměla. Jen surové, skřeku pavímu podobné volání vyrážela, kdykoli chtělo se jí pokrmu neb nápoje.

Ke třem lékařům přibral ředitel ještě doktora Šetka a Vltavského. Byla doktorů plná světnice. Všichni shodovali se v konečném úsudku: Ochrnutí těla a hluchoněmota následkem změkčení mozku. Dr. Vltavský připojil brutálně výklad vědecké diagnosy. Počínající blbost, řekl.

Zákeřnosti osudu! Kletbo zázraků! Toť pomsta přírody.

Rány doktorovy znovu se rozjitřily. Tedy proto byla zachráněna, proto přemohla jednu z nejstrašnějších nemocí! Za cenu, aby zůstala jako torso pro znalce krásy, jako zkomolený památník zmizelé žádoucnosti, němý živok, výstražný příklad pomíjejícnosti pro moralisty, prázdná schrána bývalého jasu!

Ach, toť nejhroznější umírání, umírání duše!

A zase v přemíře své trýzně smál se doktor sardonicky a krčil rameny nad novým, strašným ortelem mstivé přírody.

Ale nepodá se! Toho triumfu nad svou láskou nedopřeje ani takové smrti! Nikomu a ničemu na světě vůbec ne! Hrdost jeho vzepjala se jako titan a potřásala vzdorně pěstí kamsi do Neznáma. On setrvá při ní, dokáže, že jeho láska je nesmrtelna, nezničitelna, silna nade vše pomyšlení.

Bude při ní, i kdyby z bývalé nezbylo než kostra, úlomek člověka, zbytek a pahýl, pouhý pojem a vyvanutá upomínka. Není možno, aby něco na světě mělo nějaký nepříznivý vliv na jeho city. Pokud sám bude duševně normálně žíti, pokud paměť ho nezradí, bude žíti jeho láska. Vědomé umenšení její je naprosto vyloučeno.

Ale nastává boj nový, úporný, napjetí všech sil vyžadující. Boj ne více o zdraví, leč o vzduch pro plápol duše. Síly jeho se předcházejícím zápasem nevyčerpaly, naopak, zocelily.

Ponořil se do studií fysiologických a psychiatrických se zuřivostí, jíž žízní umírající dere se k zahrazenému pramenu vody, porážeje bezohledně všecky překážky.

Domníval se kdysi býti zasvěcencem, vítězem, vládcem v říši vědy, v oboru umění lékařského. Duch jeho obsáhnul všecky jeho rozlohy i taje, nic nezdálo se mu býti nejasného, nic nedosažitelného. Problemy ležely tu u nohou jeho rozřešeny, rozloženy v jednoduché prvky. Nebylo záhad, nebylo nejistoty a pochybností. Bujarost, nezkušenost a energický optimismus mládí zastíraly svými duhovými závoji srázy, zívající propasti a mezery v obrazu, nad nímž lehká mysl poletovala jako motýl s květu na květ, živíc se jen vůněmi a medem. Zde vystavěl kdysi oltář svým úspěšným snahám, svým blahým nadějím, svému bohu Neznámému, Bytosti, v niž věří mysl i sebe silnější, neboť bez opory této by se zhroutila jako réva, odtržená od kmenu, kol něhož se vine.

A nyní přikvačil vítr, oderval tu révu, zpřelámal její odnože, a obraz, plný půvabu, stal se chaosem plným hrůzy.

Nelady, nesrovnalosti, protismysly, sofismata odhalovaly se cynicky před kritickým jeho zrakem, šklebily se mu drze do tváře. Tázal se, pátral ve smrtelné úzkosti své duše, a hle, věda, jeho vznešená paní, jeho bohyně, zůstávala něma, odpírala unavené noze jeho místečka pevného k odpočinku, k dostupu, vše chvělo a kolísalo se pod ním jako záludný povrch bažinaté tůně.

Vědo! Čím více nořil se do tvých hlubin, tím více haslo světlo poznání, čím více snažil se proniknouti k jádru poznatků, těch pyšných, velebených vymožeností, tím více měkla, unikala, rozplývala se mu její podstata. Fysiologie! Hříčka pro virtuosy prázdných slov! Pósa, dobrá pro nějakého Wasserkopfa!

Příšera nicoty ploužila se z podnoží vesmíra a všech jeho věcí a zívala na něho výsměšně prázdnýma očima Šílenství.

Obrátil se jinam. Bádal, rozbíral kriticky, uzavíral logicky, pronikal k počátkům a původům — s týmž negativním výsledkem.

Rozbřeskoval mu, ba rozpaloval se do oslňující, vše do ostrých kontur a stínů ozařující bengálský oheň, plný výsměchu, mrtvolné světlo malomoci, toto jediné přiměřené slunce malomoci a rozkladu.

Věda, jejíž líčidlo prohlédl a nepravé vnady seznal, jako nenasytná koketa obrátila se k němu zády, za někým mladším, jenž jako hejl sedne zase na vějičku. Hnus, to byla výslednice moudrosti Šalomounovy. I on zakoušel tohoto pocitu.

A jako nevěrný praporečník, jenž poznal, že bojuje pro lež a bezpráví, v plné vřavě bitevní lámal prapor, na jehož barvy kdysi slavnostně přisáhl. Zachvíval se v samých základech duševního života. Rva se divoce s neznámými nepřátely, cítil, že zbraň jeho obrací se proti vlastní hrudi. Modly jeho válely se v prachu, bohové umírali, a kdos stolařil již na rakvi pro nevychladlá ještě těla.

Syrá, opuštěná jím ornice na oteckých lánech mu zavoněla tak mocně, tak přitažlivě a hojivě! Neměl ji nikdy opustiti. V rolnictví, v prostém, přirozeném, nevášnivém životě bylo jeho poslání, tam tkvěly kořeny jeho života. Zde jako vytrženy z živné půdy vlají a mávají vzduchem, marně hledíce se zachytiti, prostředí sobě přizpůsobiti.

Doktor Jelec odtrhl se sám od sebe, od zřícenin svého já a obrátil se zase k zevnějšku. Viděl Nastu a trnul, jak se změnila. Bujná kštice její padla již před krisí za oběť, a lysá, žlutavá lebka probleskovala slabounkým, zcuchaným chmýřím. Čelo, dříve ladné, obletované zlatými vlnkami kučer, vyboulilo se a jako vyvýšilo, za to oči, ty bývalé nádherné, modré plameny, zapadly, pohasly, zmenšily se v úzké štěrbiny, protáhly se na příč, jakoby bezbrvými víčky se smály. Lesklá, šupinatě se olupující kůže obepínala vyvstalé kosti jařmové a výčnělek horní čelisti s obnaženými stále zuby. Se rtů vymizel laškovný úsměv, sesinaly, a jako do kamene vtesalo se místo bývalé gracie kol koutků i komissury jejich cenění zvířecí žravosti. Nehty na končetinách ztvrdly a zkřivily se jako drápy. Jako při konservování mrtvoly přejelo cos po tváři té žíravinou, smazalo tahy, nabílilo kůži neproniknutelnou

vrstvou líčidla clownova. Vše jemné, produševnělé, lidské a především ženské zmizelo, a tupá bezvýraznost rozprostírala své pouště na zničeném obrazu bývalé stkvělosti.

Leč on ji i takto miloval. Miluji! opakoval sám k sobě, hledaje dychtivě ve zpustošené tváři té bývalé milované rysy.

Ústa Nastina blekotala nesrozumitelné zvuky, smála se surovým hrdelním řehotem, vyrážela skřeky hladového páva neb nečlánkované ryky hluchoněmých. Z úst tekly jí bez ustání sliny.

Nemohla sebou sama hnouti. Krmili ji, čistili ji, vozili ven jako malé dítě tu ubohou, blbou Nastu. A duch její zatemňoval se a hasnul víc a více. Doktor pohlížel na to a cítil, jak s ní i on zvolna umírá. Jako lékař však věděl, že tělesně může ještě Nasta žíti, mnoho let žíti.

A také musí žíti! Vždyť k tomu pracoval sám s veškerou silou své vůle! Vždyť byl hotov za fysický život její dáti sebe! Ah, ah!

A nyní umíral on. Avšak přece ne! Něco v něm musí žíti, bude žíti osudu na vzdory, musí přetrvati vítězně i zákony času. Vždyť přisáhal, že vytrvá, že vše překoná. Chce dostáti své přísaze. Láska jeho překonala přece samu smrt!

Přesvědčoval se, že miluje i tento úpadek, tuto trosku své Nasty. Rozpálil se energií a horlivostí.

Pohlížel na Nastu s láskou tak, jako kdysi na ni hledíval. A cítil, že něco v něm se zlomilo, zapraskalo. Položil ruku na její čelo. Neladný skřek byl reakcí na jeho laskání. Vzal její na kost vyhublou ruku a políbil ji. Zavíraje oči, přilnul k ní vášnivě svými rty. Zápach jako po umrlčině ho ovanul.

Pozvedli Nastu. Ležela na zbytcích pečeného kuřete. Zapomněli je pod ní, zahnívalo.

A zase cos jakoby se v nitru lámalo. Šly na něho mdloby. Odstoupil a pohlédl na ředitele. Zpozoroval ošklivost a odpor v bledé jeho tváři. Viděl v něm jako v zrcadle vlastní své nitro. I muž její, jenž ji tak zbožňoval, přestával ji milovati.

Praskání a lámání v jeho nitru, to byla umírající jeho láska.

Myslil, že není hrůzy, jíž by byl zůstal ušetřen. Ale nyní poznal, že dna svého pokoření do této chvíle nedostoupil.

Hanba! Hanba! Stud duše. Tak bylo Nastě, když odmítnul ji Padevětský. Ký div, že z toho zšílela.

Nejmocnější cit, jehož byl schopen, láska jeho, věkovitá, jak za to měl, sám život jeho duše, počala couvati před nepřítelem.

Silnější než milování? Co jest to na světě?

Jako smyslů zbavený vrhl se na kolena k loži, pokrýval ruku Nastinu i celé tělo polibky. Byla v tom laskání zuřivost, výčitky svědomí, lítost i obnovení přísahy a — rozloučení.

Ale láska?

Cítil, že nesmí se více takto k ní přibližovati, že veškeren hmotný styk na příště je nemožný. A přece, to patří k lásce. Suchá theoretická vášeň při chladných smyslech, tato tartufferie čistoty z nouze, jaké to protismysly! Nikoli, právě naopak, soustředí žár svých smyslů do duše, prolne, ztělesní duši — — — I když touhy nejvíce se rozpálí, tiché

musí zůstati vrcholy pocitů smyslných. Láska jeho zvýšiti musí svůj prestol. Duch jeho pronikne i zvířecí tvary, zkrásní je, půjčí jim hermelín vznešenosti.

Ne, není možno, aby z jeho lásky zbyl jen jakýsi symbol. Ne, ne, to vše působí jen nemoc, jen nemoc. Vzpomněl si na své bývalé pocity u nemocných ženského pohlaví. U pacientek byl vždy jiný. Viděl pouze nemoc a nikdy ženu. Snad má týž pocit nyní u Nasty, a vše bude jinak až — až — — Nedomyslil, zrak jeho utkvěl na řediteli. Ten nebyl lékařem a přestal milovati, on, jehož láska byla kdysi bezmezná, otrocká.

Odvrátil rychle zrak, aby neviděl odlesk vlastní své zrady. Pak pomyslil na dlouhou nastávající útrapu — životem to přece nazvati nemohl — a hlava se mu zatočila.

Nemoc činila Nastu nevědomou, snad šťastnou. Jaká to útěcha pro srdce milující, útěcha bodlinatá, jako koruna z trnů na hlavě. Ona snad nikoli nešťastná, on však na vždy zničen, protože na vždy musí ji milovati.

Chtěl neslyšeti, ale musil naslouchati tomu vnitřnímu lámání, hroucení se, jež káralo ho ze lži. Nebude ji stále milovati! Je to klam. Protože již nyní přestává ji milovati. Protože setkal se s nepřítelem, jenž je silnější než láska i smrt a jenž má jméno choroby, stálé, nezhojitelné choroby.

Před branami blázinců umírají lásky, a nevyléčitelnost osvobozuje srdce. A v poznání tomto rozplývaly se poslední zbytky jeho vášně, a krev jeho srdce ubíhala za nimi. Hluboké předsmrtné mdloby obkličily jeho vědomí . . .

„Stasi, má drahá, vroucně milovaná ženo! Neodcházej! Pro rány boží!"

Pronikavé volání toto probudilo doktora Jelce ze spánku. Protřel si oči, sáhl na čelo a zmaten vstal z křesla, v němž byl usnul.

Pohlédl na hodinky. Bylo pět z rána. Spal zrovna hodinu.

Uzdravení, idiotie Nastina byly tedy pouhým snem, snem jediné hodiny.

„Ona umírá!" vykřikl na něho ředitel, drže v náruči bezvládné tělo Nastino. Ozývalo se slabé chrčení.

„Umírá? Bohudíky!"

Nevěděl, co mluví. Jaká to hudba ve slově: Umírá, myslil si. Vítej, veliká měnitelko všech věcí, útěcho a naděje všeho, co k životu bylo stvořeno!

Přistoupil k loži. Puch země vanul již z vychládajícího těla, visícího v loktech vzlykajícího ředitele. Doktorovi bylo nyní tak jasno, tak samozřejmo a přirozeno, proč žena ta zemříti musí. Nedosahoval k jeho hledisku ani stín nějakého sobectví, v jakémsi oprostění vší všednosti, obyčejnosti uznával to, upokojen to pozdravoval.

Smrt její může býti lásce jeho životem, život její byl by její smrtí. Bojoval ve snách proti větrným mlýnům, přemáhal ve snách nebojovné, protože nepřemožitelné. Nyní konečně pochopil, vrátil se k normálu, počne znovu od a.

Slabé chrčení Nastino se sesílilo v chrapot, a křeč zalomcovala tělem jejím jako trhaná vlna. Zapadlá, fialová víčka zvolna se rozvírala. Utichl v hrůze i šepot jeptišek, odříkávajících modlitby umírajících.

Zsinalé, zkornatělé již rty Nastiny hnuly sebou, sblížily se. Oba mužové sklonili se k ní.

„Ne!"

Šeptla jediné slovo to již z nesmírné dáli, víčka její zase zapadla, ústa se rozesmekla s klesající čelistí. Tělem probíhaly podivné proudy, zprohýbaly je, jakoby nemělo kostí. Čelisti rozechvěly se znovu, sevřely, a ozval se skřípot, vrzání protáhlé, jako když zaskřípe klíč v neotvíraném zámku, jako když rozvírají se zvolna a těžce veřeje ve stěžejích zarezavělých, dveře zavřené na celý dlouhý život lidské bídy zde na zemi.

Tělo uložené na lože zvolna se protáhlo . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Doktor octnul se venku v tmavé ještě noci. Ani jediná hvězda nesvítila na obloze. Prudký studený vítr vál od severu, sem tam šlehla ho osamělá kapka deště do tváře. Kráčel tmou, nevěda kam. Nohy jeho hledaly si samy cestu a nalezly ji.

Potřeboval nutně tělesný pohyb na vzduchu, únavu fysickou, aby utišil rozbolněné nervy a předrážděný mozek. Šel proti větru, aby nevanul na něho puch města. Zdálo se mu, že vítr odhání od něho i přízrak mrtvé jeho lásky, jenž kráčel mu neslyšně po boku. Paměť jeho byla přeplněna, jako fotografická deska astronomického přístroje, na niž účinkují po celé hodiny paprsky hvězdnatého nebe. Zhuštěné dojmy splývaly, křížily se a potlačovaly se vzájemně. Žádný z nich nemohl vyniknouti, ovládnouti zorné pole.

Bludný krok doktorův zastavil se na haldě popelu. Pohlížel dolů do tmy, jež vlastně nebyla tmou, leč zážehem a plamenem. Z hutí pod ním vyšlehovaly ohnivé jazyky, žířily výhně pecí, valil se narůžovělý kouř. Krvavá záře polévala šedivou oblohu. Z hald lítaly celé ohňostroje tančících raket a jisker, a jako žhavý had vinula se úbočím dolů láva strusková. V jasu a ohni tměly se přímé čáry komínů továrních, a ječivý hlas parních píšťal rozbodával zakrvácená ňadra Tmy.

Nebyla to věru noc posvěcená odpočinku, spánku, leč noc plná pachtění, zápasu, práce a přemáhání hmoty násilím a ohněm. Checht parních kladiv hlásal triumf ducha nad hrubou silou. Mihání trpaslíčích postav lidských v záplavě plamenů, železa a par zdálo se býti samovražedným rejem mušek kol plamenu, pobíháním mravenců v kupě jehličí.

Odsouzenci, karyatidy, mužové tvrdých mozolů, zajisté. Ale snad za to pracovníci bezpečného pobřeží, v duševním bezvětří, klidných hladin, neuvědomělí účastníci lidského štěstí. A snad i to vše je illuse. I v kytlích zuří vášně, tepe totéž žádostivé srdce lidské, hryže červ neštěstí. Snad i oni úmornou prací ohlušují hlas svědomí, usmiřují viny neznámé. Snad závidějí lépe oděným spolulidem s měkkými dlaněmi, ale za to chorým mozkem a rozervanou myslí, snad spřádají úklady, jak přepadnouti je, oloupiti, zavražditi některého z domnělých vyvolenců Štěstěny.

A znenáhla splýval šum kolkolem v jediný, táhlý, nepřetržitý zvuk, jako v dutí ohromné polnice. Ve zvuku tom byl pláč, výskot, chechtt, řev hněvu, sykot nenávisti, výkřiky bolu, prosby o smilování a chrapot umírajících. Zvuk se sesiloval, již nezněl v míře pozemské, to kázal rozezlený Soudce andělu svému dmouti silou takovou, že padali lidé, bořily se domy, vyvracely se stromy, a odlétaly náhrobky s hrobů. Z bažin a rákosí zemského rmutu vstávali mrtví.

Dies irae, dies illa —!

Hlas posledního Soudu.

Doktor sestoupil s haldy. Velkým obloukem obešel město. Zpěv kohoutů dozníval za ním, zaléhal v dáli.

Výhní noci vycházel k spánku nového dne a, než postavil nohu na nový stupeň života, rozhlížel se a hltal očima všecku tu strázeň, v jejíž pletivu i on se dosud zmítal.

Cítil v tom hluku, nepokoji a plápolu na oko zmateném, jakousi sílu a určitost, jakési pohánění v jistý směr, v jakýsi přístav, cíl, útulek.

Ve žhavé noci poznávání zrál a prohlédal jeho duch, bolest zjasnila mu zrak k tušení pravdy. Dozpívána právě odvěká elegie lidského milování, a dozvuky nápěvu žalovaly již v nezměrných dálkách.

Velké žároviště dohořívalo, a v duši šeřila se tichá, smutná zora.

Vkročil do zjasnělých již ulic. V uších zněl mu bzukot a ševel ranního mlčení. Šel cestou svou ze široka, nadnášen neviditelnými vlnami. Vše zdálo se mu býti nové, ztrnulé, ztichlé, jako pohrouženo v očekávání, odmlčení, údiv a otázku.

Lidé pohlíželi na něho tak podivně a zvědavě. Zraky jejich tázaly se: Zemřela ti?

A to „ti“ vyráželi a zabodávali mu do prsou, nevědouce, že jsou prázdná, vyhořelá, černá . . .

Vítr se utišil. Nehnutost úlevy, jakási vůně teplá, narkotická vlála vůkol. Myslil na ni — Nastu. Zrakové hallucinace náhrobků vyskakovaly ze země, v sluch zalehlo: Salve regina tenkými, dětskými hlasy z dáli a tlumeně, kdosi zaštkal, a na údy kladla se podmanivá tíže hřbitovní hlíny. A z mlh a par, jež zahalovaly dosud to, co duše jeho hledala, jež zbyly ještě po překonaných nepokojích a děsném výšinu a vratu v jeho pouti, rodila se v bledých, měsíčních čarách silhouetta jiné hlavy ženské, staré, vrásčité, s laskavýma očima, hlava jeho matičky.

Proč zatoužil po ní v tuto chvíli? Zda proto, že minulo to, co oddělovalo jejich duše? Že zbyl po tom jen pouhý, mroucí vzlyk?

Konejšivá něha, vůně balsámu osvěžila jeho znavené nervy. Ach, jaké prameny mají pro něho nezrozené ještě dny? Nežádal, neočekával ničeho — jen odpočinek! Spánek těla i duše!

A vzpomínka na matku zúrodnila prázdno jeho rozvratu k ruchu klíčivému. Pracovalo to v něm tiše, ale vytrvale, zaplašovalo, zarovnávalo, automaticky, bez jeho uvědomění a vůle, jako první zaproudění šťav k raněnému místu, první rozběhy živého organismu k pomoci, k zavírání, k hojení.

Potřeboval klidu. K životu neb k smrti. Netoužil po prvém, nebál se druhého. Ať dokoná se, co mistryně všech léčitelů neb všech popravčích zahájila.

Slyšel kolem hlas jeseně, vážné kajícnice: Na poušť! V ústraní! Otevřela se mu tichých věcí krása. Unavený mozek jeho potřeboval klidu v tomto i příštím pokolení, renovaci sil.

Čekal, poddával se, čekal.

IV.

Když přiblížil se k domu, bylo ještě šero. Z okna vyhlédala však již matka. Spatřil ji, než stiskl kliku vrat domovních.

Zatanul mu před očima pokoj její, přeplněný starobylým, dubovým nábytkem, vykládaným a malovaným, zděděným po babičce. Vzpomněl na útulný zápach po červotočině, starém laku, suché levanduli, na láhve s uměle sestaveným umučením Páně uvnitř, na různé škatule, ošatky, umělé kytice, trety, pokryté pečlivě bílými plenami a během let pod těmito již vybledlé a zvětšelé. Cos teplého, živého a konejšivého ho obešlo.

A tu pojednou vyhouplo se to před ním jako předsvit před slunce východem, to, nač stále čekal, vyvstalo před ním s naprostou jistotou pravdy, pochopení, co má činiti, a k čemu ještě není pozdě.

Veliký Pan, duch tichých samot, zašuměl mu po druhé kol hlavy perutí.

Kmen jeho života, podrůstající až dosud jakousi těsnou chodbou ven k světlu, násilně ohnutý, prorazil tísnící klenbu, vzpřímil se, vraceje se do polohy, již určila mu sama tvůrčí příroda, ku směru přímému, ku kořenům.

Matko, moje matko! Tvá bolest a modlitba vykoupily mi svobodu! Nevýslovné překypění vděčnosti táhlo ho k rodičce. Toužil po její soustrasti, jejím laskání a za to chtěl jí říci to, nač ona čekala.

Stanul před ní. Oči jejich šedivé a tak sobě podobné setkaly se. Pohledem tázaly se a odpovídaly.

„Zemřela.“

„Chvála bohu!“

A hned, uleknuvši se své radosti, kála se matička z hříchu a, pokřižovavši se, sepjala ruce k modlitbě: „Odpočinutí lehké dejž jí, ó Pane —“

„A světlo věčné ať jí svítí!“ dodal syn.

Matka počala se třásti na celém těle.

„A — a — a?“

Hlava její se rozklepala na tenkém, žilnatém krku. Oči její vpily se dychtivě a úzkostlivě do tváře synovy, jež chvěla se neméně v propukajících slzách. Z těchto očí mateřských vyhlédal na něho celý svět lásky.

Poklekl před matkou, vzal ruce její do svých a vzhlédl k ní. Z očí vyřinuly se mu nezastavitelné proudy slz.

„Matko, nechám tu všeho, a budu rolníkem!“

Eliza Orzeszkowa.

V. KREDBA:

Eliza Orzeszkowa.

V tichém zátiší grodenském na Rusi, vzdálena hlučného ruchu městského, žije slavná spisovatelka polská, Eliza Orzeszkowa. V tomto zátiší vzaly původ svůj nejznamenitější práce její, které Orzeszkowou postavily po bok velikému Sienkiewiczi. Literární činnost její počala roku 1866, kdy uveřejnila v „Tygodniku illustrowaném" svoji spisovatelskou prvotinu. První větší román „Ostatnia miłość" pochází z r. 1868. V pozdějších pracích proniká už zřejmě a s úspěchem snaha spisovatelčina: vylíčiti společenský život polský. V tom směru projevila Orzeszkowa nevšední dar pozorovatelský. Bedlivým studiem nejnovějších poměrů společenských a prohloubenou analysí jejich šířil se každým rokem obor tvořivosti autorčiny a v dílech „Dziurdziowe" (1885) a „Cham" (1888) zazářilo už mistrovství autorčino plným leskem. Charakteristickým rysem vyspělé tvorby Orzeszkowé je psychologické prohloubení, vroucí cit a upřímná něžnost.

Literární činnost Orzeszkowé je velmi obšírná. Mimo shora uvedené práce vyšly zvláště: Eli Makower (1875), Rodzina Brochwiczów (1876), Meir Ezofowicz (1878), Z różnych sfer (1880—1882), Sylwek cmentarnik (1881), Widma (taktéž), Nad Niemnem (1888), Ascetka (1892), Bene nati (taktéž), Dwa bieguny (1893), Australczyk (1895), Melancholicy (1896), Pieśń przerwana (taktéž), Iskry (1898, v českém překladě, bohužel, neúplné), Argonauci (1900) a nejnověji „Chwile", sbírka novel, z níž vyňata práce, níže v překladu podaná.

Orzeszkowa narodila se roku 1843 v Milkowszczyzně u Grodna. Otec jí záhy zemřel, a Orzeszkowa dána do klášterního pensionátu ve Varšavě. V šestnácti létech provdala se za bohatého statkáře, s nímž byla však rozvedena. Provdavši se podruhé, záhy opět ovdověla a usadila se trvale v Grodně. R. 1879 založila si Orzeszkowa knihkupectví ve Vilně, ale po třech létech nakladatelství úředně uzavřeno, a spisovatelka dána pod policejní dozor. Stalo se to v době, kdy chystáno vydání anthologie české poesie v polských překladech a dějin českého znovuzrození.

Orzeszkowa požívá dnes slávy téměř světové. Díla její překládána jsou do předních jazyků evropských, ba i do hebrejštiny. Do češtiny přeložena celá řada velikých prací Orzeszkowé v překladech namnoze výborných.

(Jako pramenů k úvodu užito: Dr. P. Chmielowski: Zarys najnowszej literatury polskiej, Ottův Slovník naučný a Jelínkovy „Pohledy do Litvy".)

ELIZA ORZESZKOWA:

Z různých cest.

Se svolením spisovatelky přeložil Václav Kredba.

Mnoho let už uplynulo, co sestra Klára uzavřela život ve dvou slovech: modlitba a milosrdenství, na konec pak vymýtila ze sebe pojmy: já a štěstí, a nahradila je jinými: Bůh a posvěcení.

Mnoho let uplynulo, co z nivy života netrhala jiných květů nežli ty úsměvy úlevy, které pod její rukou a pohledem rozkvétaly na ložích nemocnice, a ty mystické vůně nebe, které splývaly v ni někdy z velikých a rozmodlených tišin kaple a klášterní cely. Přemáháním a bezsenností scvrklé její rysy už pokryly se bledostí tak průzračnou, že v hlubokém stínu kornetu podobaly se delikátně vykrojené oplatce; paměť její až na pokraj vyplnila se vzpomínkami na lidskou bídu a oběti, vlastními silami duše i těla přinášených, ale ještě nikdy, jako tohoto dne, duše její nebyla tak otřesena a vůle silně napjata. Když vedle provázející jí sestry Benigny šla po hladkém chodníku ulice, veliké město kypělo kolem ruchem a šumem příjemné hodiny předvečerní. V hrkotu nesčetných kol, lesknoucích se očí, smějících se a rozpovídaných úst, sestra Klára šla tichým, prudkým krokem, se srdcem sevřeným a ustrašeným, s neustálou myšlenkou na to, co prožila minulé noci, a na to, co snad ještě prožít bude musiti.

Po celou minulou noc hlava ženská, ještě mladá, strašlivě vyhublá, v houšti černých vlasů jako v pochmurném oblaku zmítala sebou před její očima na podušce nemocničního lože; ruce bez krve, s prsty vyschlými jako píštěle, vztahovaly se k ní, a hlas, vycházející z prsou, těžce oddychujících, z úst, jejichž krásné linie ani předsmrtná muka setříti nedovedla, mluvil, šeptal, chroptěl:

„Jdi, sestro, k němu, jdi, pros, aby odpustil, aby ti řekl, že odpouští, neboť musil mnoho trpěti, — teď chápu, co trpěl, když sama — Ó, Bože, ale já netoliko za odpuštění chci ho žádati — Ty, sestro, snad se zalekneš, až ti povím, jakou prosbu — Je to neslýchané, ohavné, aby někdo, jenž tolik zavinil, odvážil se ještě takovou prosbu — ale já nevím si jiné rady — já s tím strašlivým nepokojem o ni zemříti nemohu — zkusím to — snad pro milosrdenství — Jdi, sestro, pověz, že ona za nic nemůže, taková je malá, sličná, opuštěná — Viděla jsi ji včera! Viď, že je anděl? Červík maličký, po němž budou všichni šlapati — Ale ty, sestro, nevíš, nemůžeš pochopiti, co chci od tebe — od něho! Nakloň se, poslouchej! Vyzpovídala jsem se už, kněz mi dal rozhřešení — teď ty, sestro, poslouchej, abys věděla, jak Pán Bůh tresce —“

Pláčem se zajikla a potom dokončila:

„A co mu máš říci — jak ho prositi . . .“

Ruce, hotové kosti, tak ji za habit zatáhly, že musila při lůžku pokleknouti. Musila také často nachýliti ucho k tváři nemocné, aby doslechla, co mluvila. V sále nemocnice dohasínala noční lampa, sen zavíral víčka i těm, kdož nejkrutěji trpěli, šero nahlíželo do oken, krůpěje potu vystupovaly na čelo sestry Kláry, ale nemocná ještě mluvila, vypravovala, stěžovala si na svůj osud, na lidi, na samu sebe, čím dále méně sebe vědoma, s čím dále více chvějícími se slovy na ústech, časem rozrušena až k hlubokému, dlouhému pláči, časem rozjitřena až ku kletbám, sesílaným na běh života, na vlastní srdce, na člověka, který ji zvábil přeludem nezměrného štěstí a potom strhl ji do propasti bezedné trýzně. Ale, cokoliv a jakkoliv mluvila, jako osten, ustavičným bodáním připamatovávající se srdci, na ústa její vracelo se slovo: ona! A pak najednou prosba, plná dechů, sálajících žárem, a pohledů, zalitých slzami:

„Jdi k němu! pros, služebnicí Kristovou jsi, Kristus poručil zachrániti hynoucí — řekni mu, že Kristus poručil odpouštěti — že veřejné hříšnici odpustil — že děti měl rád... Ať slituje se nad malým červíkem, zvedne se země — aby ho nezašlápli... Může to učiniti, jen kdyby chtěl! Je bohat! Viděla jsem ho z povzdálí — takový je silný, zdravý, lidé se mu klanějí — se všech stran klanějí — ani stopy na něm jakéhokoliv neštěstí... Kdežto já! Ó, Bože, což pak já, na mně už nezáleží! Pro mne už všechno to tam... to tam...“

Zaplakala znovu.

„Ale ona! ona! ta moje hvězdička zlatá! Jdi, sestro, k němu! O ní mluv — za ni pros! Vypravuj, jak jsem bídná, a jaká ona je malá, sličná, že za nic nemůže...“

Proto na sklonku májového dne, v kypění velkého města, ve vůních akátů, po zahradách rozkvétajících, ve světlech západu, které tu a tam kladly růžová pásma na sněžnou běl jejího kornetu, šla — k němu. Vedle ní ramenatá a čerstvější sestra Benigna cupala, mlčíc a časem vznášejíc na družku dobré, tázavé oči. Ale delikátní rty sestry Kláry pevně byly sevřeny. Nemohla prozraditi cizího tajemství, musila sama, vlastními silami zvednouti kříž povinnosti a milosrdenství.

Byltě to kříž. Při myšlence, čí práh přestoupí, ke komu bude mluviti, zmocňovala se jí bázeň, stud, především pak hnus, s nímž nadarmo bojovala, nemohouc ho přemoci. Věděla, že nelze jí nikoho souditi ani tupiti, bojovala tedy s hnusem, který neztenčen tajil se v srdci a znepokojoval ji pocitem spáchaného hříchu. Její povolání a povinnosti, které plnila, přiváděly ji často ve styky s lidmi; také jméno tohoto člověka, proslulé talentem, rozumem a energií, již dříve několikráte zavadilo o její sluch. Neslyšela o něm nic zlého, ale věděla, že žije pohřížen v tom duševním poblouzení, v těch hustých mlhách, které teď lidem zakrývají nebe. Náleží také zajisté k těm, kteří s odvážlivou myslí životem, oddaným samolibým věcem a rozkošem, zvětšují toto poblouzení a tyto mlhy čím dále více zatemňují.

Rozum, talent! Zdaž vždycky jsou pochodněmi, svítícími lidským krokům, aby nesběhly s cest, vykázaných jim moudrostí a vůlí Boží? Bývajíť také — jeho rukou jsou snad rovněž — jiskrami, roznělcujícími

v duších požáry zoufalství a vzpoury. Co bylo jisto — že byl světákem, dělícím život mezi práci, poskytující mu bohatství a slávy, a mezi rozkoše, jimiž svět krmí smysly a prázdnotu oblíbenců svých i osudu. Slyšela, že žije v nadbytku, obklopen tím krásnem, které lahodí smyslům a vede k zbožňování hmoty a její tvorů. Věčné obíhání okruhu dočasných interessů, věčné koření se tělesnému požitku, hluk, zástup, lidské chvalořečení, — toť atmosféra, ve které dýchá, pokrm, kterým živí se ta duše — zajisté ovšem spokojená a hrdá! Je triumfator, jistě hrdopýšek, jeden z těch, kterým štěsti přálo podle lidí — ale podle Boha? „Běda vám, boháčům, neboť máte svoji radost!“ Ostatně, Bůh ať ho soudí! —

Co však sestře Kláře zdá se úplně jistým, je to, že za chvíli, on i ona, sejdou se spolu s cest, tak nesmírně různých, jako kdyby nebylo jich na jedné zeměkouli. Cesty jsou si tak nepodobny, že mezi těmi, kteří jimi spějí, existovati musí propast nemožností. Kterak že ona, pokorná jeptiška, jazyku světa neznalá, mluviti bude s tím člověkem, kterému „se všech stran klaní se lidé,“ a jehož řeč jest zajisté ochotnou služebnicí úskočné mysli!

Promlouvajíc toliko ve jménu Boha, zdaž přesvědčí toho, který snad v Boha nevěří? Aby pak dosáhla zamýšleného účelu, potěšit umírající, a nevinné dítě zachrániti od záhuby, toužila by i promluviti jazykem toho světa, k němuž on náleží, ale nedovede toho, zapomněla ho, a není si jista, sluší-li se přísnou myšlenku Boží na milosrdenství ovíjeti ve vábně vyšívané závoje světské? Kterak že tedy dovedou pochopiti se navzájem a u planoucího sloupu oběti svorně se sejíti — z tak různých cest? . . .

Avšak i jej potkalo jednou neštěstí; prst Boží dotkl se ho trestem nebo výstrahou. Avšak ucítil-li silně tento dotyk, jest pochybno. S těch, kteří lehce šinou se povrchem života, lehce též svezou se rány života. Kdo nesestupuje do vlastní hloubi, do toho hloubi také nic neproniká. Jestliže osudná tato příhoda zadala mu ránu, jistě ji zahojila mast, složená z milého trávení času různým způsobem, ze zajímavých cest, krásné výbavy — kdož ví? — snad z týchž pocitů, které lehkomyslná stopa té nešťastnice pošlapala a dlaň jiné nanovo roznítila, neboť činil kroky za účelem rozvodu . . .

Sestra Klára slyšela o tom a teď myslila na to, že nepamatuje se na křivdu, spáchanou na oné; chtěl s jinou jíti k oltáři. Ano, křivdu, neboť sestra Klára nemůže ubrániti se myšlence, že poklesek této ženy spadá netoliko na její, nýbrž i na jeho svědomí. Byla tak mladá! On, starší, měl více zkušenosti a rozhledu; proč nepronikl, nevytušil, nezabránil, nevystříhal? Snad i pýchou a nevěrou svojí otrávil její duši a jako v honbě za světskými rozkošemi zavedl ji na scestí! Kéž by tuto vinu svoji chtěl pochopiti a uznati! Odpustil by snad umírající a splnil její prosbu. Ale sotva lze připustiti, aby se to státi mohlo. „Což s trní česají se jahody nebo s ostnu fíky?“

Pýcha zaslepuje. Rozkoše světské — toť prach, který člověku zakrývá skvrny jeho duše. Jen pokorným a cnostným dovoluje Bůh v proudech svědomí vyloviti perlu pokání. Avšak milost Boží vždy a všude může působit, a ji sestra Klára vzývá na pomoc, vstupujíc na

ozdobné schody krásného domu. Sama nezmůže ničeho. „Nemůžeš učiniti jediného vlasu bílým nebo černým!" Modlí se tedy v duchu. Prosí Boha za světlo a nadšení; krátká modlitba a cit povinnosti vzněcují jí smělost. Směle také, ač delikátně, tiskne prstem knoflík zvonku u dveří, na nichž oči její mechanicky čtou nápis: „Česlav Zanimirski."

* * *

Otevřenými dveřmi kabinetu viděti jídelnu s těžkým dánským stolem uprostřed a zavěšeným nad ním mnohoramenným lustrem. U stěny skříň, rovněž dánská, těžká a jemnou řezbou pokrytá, přenádherná. Od tmavých stěn odrážejí se připevněné k nim staré kamenné ozdoby, Delfty, pocházející z Holandska, s malbou, která en grisaille představuje fantastická zvířata a rostliny.

Na jiném místě přerývá stěnu pruh tmavého dřeva: to jsou hodiny, zavřené ve starobylé skřínce, tak vysoké, že ciferník jejich, veliký, sestárlý, vybledlými růžemi ověnčený, takřka zpod stropu hledí na pokoj, jehož bohatství skrývá se pod přísnou clonou tmavých barev a těžkých útvarů. Totéž je v kabinetě. Ze skříně na knihy, jejíž úhledné sloupy, zrcadlová skla a dlouhé řady knih skoro zúplna zakrývají jednu ze štěn, z velikých poprsí dvou velikých věštců, z rozvěšených na stěnách starých rytin a originelních malířských skiz, z velikého psacího stolu, pokrytého množstvím papírů, z vybledlého gobelinu, který delikátními barvami a mlhavými konturami jako rozprchávajícím se přeludem naplňuje roh pokoje, vychází jakási atmosféra, vůně, dech, jichž sestra Klára najednou pochopiti ani popsati nemůže.

Sloužící doprovodil ji sem a požádal, aby chvíli ráčila sečkati.

Družka její zůstala v sousedním pokoji, kdežto ona v kabinetě, který ihned nazvala v myšlenkách pracovnou, usednuvši na křeslo, nejblíže u dveří stojící, očekávajíc rozmluvu, kterou v tvář s vlastníkem tohoto bytu zapřísti musí, rozhlíží se kolem, přemýšlí a cítí nejasný úžas.

Docela jinak představovala si toto místo. Nemyslila na ně mnoho, ale, když měla sem vstoupiti, mimovolné působení obrazotvornosti zjevovalo jí lesky kovů, jiskřivé barvy drahocenných látek, pozlacené předměty, atlasy, podušky, naplněné hebkým peřím, obrazy, od nichž oči její budou musit prchati. A zatím je tu šero — neboť nábytek je tmavý, a za okny visí zelená clona stromů rozlehlé zahrady. Je tu také velice čisto.

Nic divného. V obydlí bohatého člověka již předem nebylo lze připustiti prachu na nábytku nebo smetí na podlaze. Ale nikoliv tuto prvotní čistotu vyciťuje sestra Klára. Je to cosi daleko subtilnějšího, jdoucího z ticha, které tu panuje, ze zeleně za okny, z nedostatku směšností, přepychu a toho nepořádku věcí, který charakterisuje nevkus návyků. Skvrny mohou lpěti netoliko na nábytku, nýbrž i vznášeti se ve vzduchu. Zde však nebylo cítiti skvrn. Je tu velice čisto. Při tom nic se neleskne, nekřičí, nevtírá se do očí s drzostí bohatství, které samo sebou jest cílem a rozkoší. Žádných zakřivenin, rozmarů a nesrovnalostí. Jako hudební tóny pro ucho splývají linie, výborně volené,

do oka v libý akkord, trochu vážný, ale přes to hluboký. Sestra Klára nedovede si tuto věc vysvětliti z toho, co zakouší, ale je to dojem umírněnosti a harmonie.

Dlouhá chvíle uplynula, nežli myšlenkou její pronikla slova: Velice krásné!

Neznala názvů, historie ani peněžní ceny předmětů ji obklopujících, avšak uslyšela vylouděný jimi akkord krásna. Byl to při tom akkord, ve který bez váhání vnořiti se mohla, neboť vycházel z věcí, sice materielních, avšak v nich tkvěl a do atmosféry přeléval se duševní prvek, vzdušný, cosi jako modlitba nebo zpěv němých věcí. Nedaleko dveří, na kraji křesla sedíc, sestra Klára v zamyšlení šeptala:

„Krásné!"

V hloubi duše její, pokorná a ztajená, hořela jiskra poesie; zdaž by bez toho mohla býti tou poetkou činu, jakou jest sestra milosrdenství? Nahlížejíc tedy do rohu pokoje, naplněného mlhavými barvami a konturami gobelinů, s úsměvem na bledých ústech pomyslila si:

„Jako prchající sen!" —

Ticho. Do obydlí, umístěného mezi velikým dvorem a rozlehlou zahradou, vřava města doléhá z povzdálí, slabě, právem kontrastu prohlubujíc ještě panující tu ticho. Navzájem mísí se s ním ohlas rozmluvy, vedené za několika zavřenými dveřmi několika mužskými hlasy. Ze zvuku těchto hlasů uhodnouti možno, že je to porada, ve které mínění se křižují a časem mezi sebou bojují. Pojednou jeden z rozmlouvajících povýšil poněkud hlas, a tu ode stěn stlumeným zvukem ticha kabinetu vpadla slova:

„Chceme-li dosáhnouti cíle . . ."

Další slova utonula ve vzdáleném šumu hlasů.

Zrak sestry Kláry tkvěl na předmětu, ozdobujícím roh velikého psacího stolu. Byl jím keř vřesu, v majolikové váze kvetoucí, produkt skleníkového pěstění, v tomto velkoměstském obydlí připomínající lesní zátiší a žlutý písek, nasypaný na krajích lesů.

Ode stěn, z hloubi obydlí, v zelený polostín, vrhaný rostoucími za okny stromy, vpadají znovu hlasitě pronesená slova:

„To je zrovna nemožnost!"

A hned jiným hlasem pronešená:

„To je povinnost!"

Potom kdosi tam hlasitě čísti začíná, a při doléhajícím ode stěn šumu čtoucího hlasu poprsí věštců patří v prostranství se zadumáním v mrtvých očích. Po několika minutách šum čtoucího hlasu umlká, za to několik hlasů najednou prohlašuje:

„Bravo! bravo! To je pravda! pravda!"

Kdosi tam, za stěnami, slaví triumf, získav pro svou myšlenku několik jiných smýšlení. V zeleném polostínu kabinetu rozlévá se liliový úsměv lesního květu, starý gobelin blouzní v rohu pokoje jako prchající přelud snu, ode dveří zavřených doléhá několik mužských kroků stoupajících po kobercích a podlaze. Hlasy rozmlouvajících stále se blíží, a slova, která pronášejí, jsou zřetelnější:

„Přesvědčil jste nás úplně . . ."

„Především, sbírky . . .“
„A příslušné síly!“
„Kdy bude schůze?“
„Nelze odkládati!“
„Co se odkládá, uteče.“

Stanuli v sousedním pokoji; ve smísených hlasech rozeznati lze časem pronesená data, číslice, jména. Jdou znovu, dveře se otvírají, a kabinetem prochází několik lidí různých vzrůstů a různého věku s tvářemi velice oživenými. Při spatření sestry milosrdenství všichni jednomyslně před ní se shýbají v úklonách, plných hluboké úcty, ale bez údivu, neboť náležejí k těm, kteří na světě tak mnoho vidí a skoro všechno znají, že skoro ničemu diviti se nemohou.

V předpokoji rozmlouvají ještě, a sestra Klára zatím dveřmi, které po odchodu jejich zůstaly otevřeny, dívá se do hloubi salonu, z něhož opět vane dech, pro ni neočekávaný.

V hloubi salonu stěny pokryty jsou velkými i menšími rámy, a v nich malované tváře, obleky, hesla. Je to sbírka portrétů, miniatur, emailí, s přepodivnou delikátností sňatých ze starobylých signetů. Uprostřed obraz největších rozměrů, na němž rytíř s tváří, čarovně krásnou, a koněm, na nějž vsedá, a s vojskem, jemuž velí, vrhá se ve zpěněné vlny Elstery. Nad touto dramatickou scenou pod napudrovanou parukou tvář královská, která dramatu toho vycítiti není schopna.

Na miniaturách třpytí se z dáli obleky pradědů i prabáb, ze stolku, stranou pošinutého, dívá se jako Mars bílý vojín ze starého saského porcelánu . . . a sestra Klára vyciťuje linoucí se od toho všeho vůni věcí, dávno známých, vřele pamatovaných, blízkých a drahých. Zvláště od bledých rysů rytíře, vyskakujícího na koně do zpěněné řeky, vane k ní upomínka dětství a prvních let mladosti. Týž obraz, jenom že v menších rozměrech, nacházel se ve venkovském dvorci, pod jehož střechou spatřila světlo denní; pamatuje se naň, od té doby, co začala rozeznávati předměty, tímto světlem oblévané, připomíná jí otcovské oči, které naň často patřily, i také ramena matčina, která ji k němu často zdvihala.

Může to být, aby zde v tomto obydlí, padla v ni jiskra citů, jí tak vlastních, drahých, čistých, z ramen mateřských vzniklých? Zrovna tak jako ten květ na psacím stole! Neboť v první mladosti kterak měla ráda ty pokorné vřesy, liliovou mlhou pokryté mechy lesní a lesní písek! Kéž by mohla teď z této vázy utrhnouti několik větviček, přinésti je té nešťastnici, k vůli níž sem přišla, a občerstvivši jejich svěžestí oči její, vyprahlé slzami a horečkou, vložiti je v její vyhublé dlaně jako zřejmé znamení odpuštění!

Od zbloudilé sem květiny lesní zrak její odpoutává bledý rytíř na obraze a potom poprsí poety, jehož mramorové oči otevřenými dveřmi dívají se na malovanou tvář bohatýra.

* * *

Když Zanimirski s tázavým pohledem hluboce ukláněl se před jeptiškou, jí se zdálo, že z teplého a milého snu budí ji cizí a mrazivá skutečnost.

Zrovna tak, ano, zrovna tak si ho představovala: spokojen s sebou a se světem, zaujat záležitostmi světa, od hlavy k patě pokryt pečetí světské nádhery a sebevědomí. Vzrůstu byl prostředního, čelo jako u mladíka hladké a směle vzhůru vypjaté, v tmavých očích silný a pronikavý lesk, na ústech úsměv radosti, kterou musil býti tak naplněn, že až vydírati se mu musila na venek. Rysy tváře, stažené a pravidelné, zakulatily se dole pod krátce přistřiženým vousem, což dodávalo tváři známky blahobytu a fysického zdraví. Před obrazností sestry Kláry mimovolně stanula vyhublá žena, v bolestech těla i duše předčasně umírající na nemocničním loži. Jaký to rozdíl! Z dvojice lidí, kteří spolu započali život, teď v polovici jeho, jeden tak ztroskotaný, druhý tak kvetoucí! Z dvojice spoluvinníků... neboť neklamně část viny na jeho ramenou spočívá, jenom že on toho neviditelného břemene necítí v triumfující své radosti života...

Na tváři Zanimirského skutečně zračila se radost. Byl taktéž nesmírně zaujat, a množství myšlenek, naplňujících mu hlavu, množství úkolů, které na něho čekaly, bylo lze uhádnouti z nepřemožitelného zamyšlení, naplňujícího oči, z kvapných pohybů, jakými přehazoval na stolku kupy papírů a olůvkem na listu papíru cosi zběžně zapisoval. Potom obrátil se k hostovi a vlídným pokynem ruky ukázal na jedno z dvou křesel, zrovna u stolku proti sobě umístěných. Ta bílá ruka s nuceným pohybem znova připomněla sestře Kláře ty skoro mrtvé ruce, na které té noci tak dlouho hleděla. Kéž Bůh ji posilní! Ve jménu Boha mluviti bude k tomuto člověku, tak strašlivě jí i tamté nešťastnici nepodobnému!

„Poslouchám, sestro! Čím mohu sloužiti?“

Delikátní rty sestry Kláry nechvěly se, když promluvila:

„Přicházím od smrtelného lože té, kteréž jste před oltářem božím sliboval lásku a věrnost do smrti. Pro lásku Krista a pro poslušenství Jeho rozkazů přicházím, abych vám opakovala poslední slova a prosbu vaší choti, Laury Zanimirské, dokonávající svůj život v naší nemocnici.“

Hlas její zněl odvahou duše, která, promlouvajíc ve jménu zásady, vyšší nade vše, neleká se ničeho. Byla připravena uslyšeti výkřik nenávisti, spatřiti obraz pohrdání, snad i hrubého gestu, slova. Naproti těmto předvídavým výbuchům člověka uraženého, dojista podrážděného a mstivého, měla připlývající na mysl spoustu slov, přesvědčivých sladkých, jako přikázání Kristovo, a kdyby nastala potřeba, hřímajících ve jménu Kristově. Ale nepředvídala ani neočekávala právě toho, co se stalo. Bylo lze se domnívati, že slova, jí vyslovená, byla pro Zanimirského tím hromem, který na blízku člověka udeřiv, nezabíjí ho, nýbrž odnímá mu sluch a řeč.

Vyhlížel jako ohluchlý a oněmělý. Kůže i svaly tváře začaly se mu chvěti, svíjeti se, stahovati, až celá stanula ve vráskách, jako v protahovaných všude na čele, lících, kolem úst i očí hlubokých rysech

bolesti. Záda jeho se shrbila, prsty, objímající lenoch křesla, ztuhly, v očích, široce rozevřených, honila se bludná světélka zmatenosti.

„Laura . . . umírající . . . v nemocnici!“

Po tomto zajíkavém šepotu panovalo v pokoji dlouhé ticho, které přerušovalo toliko ostré, krátké cvrlikání vrabců za okny.

Ale ne nadarmo Česlav Zanimirski slynul energií, která dávala mu sílu opanování mnoha věcí i úmyslů. Opanoval teď sama sebe. Vzpamatoval se, pohledu poručil klid; jenom na tváři zůstaly vrásky jako tvrdým prstem vyhloubené rýhy.

„Kterak to? Odkud sem přišla? Na co umírá? Proč... v nemocnici? Co se stalo? Zdaž zůstala opuštěnou . . .“

Slova počala mu váznouti v hrdle, přemohl se však, aby dokončil.

„Od toho, k vůli němuž mě... který vzal na sebe zodpovědnost... strašlivou? Či . . . či . . .“

„Ano,“ řekla sestra Klára.

Ruce Zanimirského, ty bílé, úhledné ruce, sevřely se tak silně, že bylo lze vzíti je za symbol toho bolu, který někdy svírá srdce lidské jako v železných kleštích.

„Ano, tedy ano!“ neustále pronášel, a hlava nízko sklesla mu do dlaní.

Opět vrabci samojediní ostře, krátce cvrlikali uprostřed ticha. Sestra Klára seděla nehybně; ve stínu kornetu oči její, modré jako nebe, dívaly se na zdrcenou hlavu člověka s výrazem čehosi nebeského, snad lítosti anděla k lidským bědám.

„Předvídal jsem to, a proto staral jsem se všemožně, abych jí vrátil volnost zjevného, právního zasnoubení . . .“

Teď sestra Klára zvolala:

„Proto? K tomu cíli jste to činil?“

Vznášeje k ní udivené oči, tázal se:

„K jakému jinému?“

„Bylo lze připustiti, že . . .“

„Že k vůli sobě . . .?“

Po rtech, trochu se chvějících, přeletěla mu ironie. Zticha a zvolna odpověděl:

„Nikoliv, sestro; vesna vrací se co rok, ale ve ztroskotání se štěstí lidského nejhroznějším je to, že víra v jeho možnost navrátiti se nemůže. Jestliže city mizejí jako stíny, drolí se jako hlína, hnijí jako látka, k čemu to . . .? Dověděl jsem se, jak chatrné jsou zámky toho, kdo je staví ze stálosti lidských citů, i toužil jsem, pokud lze, uchrániti od sesutí ten zámek, který ona sobě postavila, ačkoliv . . .“

Učinil rukou gest pochybování.

„Ačkoliv i o tom jsem věděl, že byla to bídná chatrč, kterou z bahna země vybudoval vichr poblouzení . . . Zdaž s trní sbírají se jahody vinné . . .?“

„Zdaž, provází-li slepý slepého, nesřítí se dolů obadva?“ se sklopenými víčky zašeptala jeptiška.

Potom zticha také se otázala:

„Vy tedy jste se staral o její budoucnost?“

„A o její duši také,“ odpověděl.

„O . . . duši!“ zvolala sestra Klára.

Zanimirski vznesl na ni pohled, až na dno zřítelnic smutný a lahodný a řekl:

„Či nepoznal jsem tuto ženu jako čisté, zářivé děvčátko . . . jako poupě květu předivně svěží . . .? Ó, sestro! Není snad na zemi žalu tak hořkého jako ten, kdy duše, kterou člověk miloval jako zářivou — hasne! To jakoby slunce haslo! Toužil jsem zachrániti bezpečnost jejího losu a lesk její duše. Ale zmizela. Pět let nevěděl jsem, kde se nachází, a co se s ní děje. Bez ní pak nic učiniti jsem nemohl. A stalo se! Ničemu jsem nezabránil. Nezadržel jsem běhu tragoedie. Neodvrátil jsem od ní trestu či pokuty, která na ni jedinou spadla za vinu její i . . . moji!“

„I vaši vinu?“

V otázce této bylo tolik údivu, sestra Klára tak dalece neočekávala tohoto přiznání k vině, že Zanimirski vznesl k ní udivené oči, a opět ironie přeběhla mu po ústech.

„Máš mě, sestro, za člověka, který nikdy nesestupuje do vlastní hloubky. Na povrchu svědomí, v jeho nejmělčejších vrstvách, nacházejí se hrubé viny tělesných vražd a loupeží, ale daleko hlouběji hledají skvrny své ti, kteří všem, kromě sebe samých, zdají se neposkvrněnými. Náležím k takovým. Na cti a svědomí mém nikdo skvrny nepozoruje — kromě mě samého. Jenom že příliš pozdě jsem je zpozoroval. Nenáležím k těm, kteří tak lehce šinou se povrchem života, že rovněž lehce svezou se s nich rány života. Když tato rána na mne dopadla, v ohni muk srdce objevila se pravda. Rozumí se, sestro, rozumí se, že byl jsem taktéž vinníkem!“

„Kterak to?“

Chvíli mlčel, sbíral myšlenky a slova, která snad rozptyloval plamen muk srdce. Potom začal:

„Snad příliš dlouho tě zdržuji, sestro . . . snad máš málo času . . . Nejsem nakloněn ke sdílnosti . . . mám zmlklé srdce. Při práci rukou a hlavy jest druhů mnoho, ale při té, která odbývá se v hloubi, nikoho. Ve světě, mezi lidmi, mluvím mnoho — zde, v tomto tichu — není-li pravda, že skoro klášterním? — bývá se mnou jen ono, to ticho . . . Avšak toužil jsem časem po nějaké dobré, andělské duši . . . takové jako jsi ty, sestro . . . ach, jak časem toužím po dobré sestře . . . Ale to je vždycky . . .“

Kynul pohledem na starý gobelin v rohu pokoje.

„. . . takový prchající přelud . . . Nikoho ze svých . . . Neboť, sestro, lidé duší v duši nedívají se sobě nikdy! Vždycky jen povrch . . . povrch . . .“

Skloněn poněkud, s tváří na dlani, povznesl k bledé tváři a sklopeným víčkám jeptišky zrak téměř dětinský, tak pokorný a důvěřivý.

„Je to jednoduché,“ mluvil. „Na křivých a těsných základech my, nestálí lidé, tyčíme budovy své, proto také nestálé střechy jejich padají nám na hlavy. Byl jsem jako jiní. Miloval jsem žár její zřítelnic, purpur úst, sladkost objetí, důvtip rozmluvy — povrch, povrch, ze kterého jak včela, sbírajíc z květu nudy, soudil jsem, že štědře platím, dávám-li jí

navzájem svůj povrch k milování. To je tuze všední. Vede to k užívání, jen k užívání! To je tuze elementární, tuze materielní, a poesie na tuto nahotu vrhá závoj, působící klam, že tam je něco více, výše — tak lehoučký, že, jakmile orkán vášně zaduje . . .“

Učinil rukou lehkovážný gest:

„. . . anebo zefírek nudy zavěje . . .“

Sklonil nízko hlavu.

„Když se to stalo, zpozoroval jsem, že zanedbal jsem duši této ženy, že jsem vlastně o ní nikdy nepřemýšlel. Jaké tóny vyluzovaly z ní dotyky světa? Jaké stály v úkrytu a číhaly na ni potřeby a pokušení? Kde byla ukryta zřídla její slabosti a síly? Kdo je někdy zvědav na takovéto věci? Život jako prudký potok, s korytem po břehy plným, kypí a pádí! Zaměstnání, zábavy, naděje, nepokoje! Hodiny i dni rozplývají se jako mlha v úpalném slunci. Není času. Na sestoupení do nitra milované bytosti není času! Jádro věci, samo jádro milování, zůstane neviditelným za závojem z půvabné příze. Přízi však pronikne červ a jádro přehryže . . . a člověk milující . . . cha, cha, cha! . . . milující! . . . nezpozoruje toho, nezabrání, nezachrání! a přece — miluje! Avšak jsme slepci! ‚Vede-li pak slepý slepého, zdaž nesřítí se dolů obadva?‘ Moje to vina! moje vina!“

Vzpamatoval se a spěšně začal se vyptávati:

„Tedy je velice nemocna? Trpí mnoho? Jaká je to nemoc? Snad by pomoc . . .?“

Zrak se mu zaleskl. Odhodlal se k činu — rychleji, rychleji k činu!

„Lékaři? peníze? Snad změna podnebí . . .“

Sestra Klára záporně kynula hlavou.

„Nikoliv. Už nic . . . Je to otázka . . . několika dnů . . .“

V očích ucítila vlhkou mlhu při pohledu na hlavu tohoto člověka, která nízko na dlaně sklesla, šeptajíc:

„Ubohá! ubohá! ubohá!“

Po chvíli se otázal:

„Řekla jsi, sestro, že má nějakou prosbu . . .“

„Jedinou toliko, ale tak vážnou a . . . smělou . . .“

Byla na rozpacích. Teď teprve ucítila, že tato smělá prosba může býti také ukrutnou. Ukrutným bylo násilí, které sama sobě učiniti musila, aby dívčími ústy dotkla se kalů života. Ale on jí ho ušetřil.

„Osiří někdo po ní?“

Jakým způsobem, jakým uhádl nápad tak podivný a odvážlivý, že povstati mohl toliko v horečce, v zoufalství, v hryzení svědomí, tváří v tvář se smrti? Uhádl však. Sestra Klára zašeptala!

„Robátko ubohé . . . děvčátko maličké . . . vydané bídě a zkáze!“

Byla chvíle mlčení. Zanimirski, dívaje se na jeptíšku, promluvil:

„Nemluv ničeho více, sestro. Vím . . .“

Kvapným pohybem vstal s křesla; sestře Kláře zdálo se, že rysy jeho se zaostřily a ztvrdly. Odvrátil se, přešel pokojem a stanul obrácen k oknu takovým způsobem, že profil jeho zaostřil se v pozadí okennice a zelené za ní záslony, ostrý a tvrdý, jakoby kamenný.

Minuty plynuly. Jeptiška se skloněnou hlavou myslila na to, že Bůh jí poručil, býti dnes svědkem těžkého boje, vedeného v duši člověka. V mysli její, neznámo odkud, vyvstala dvě slova:

„V krásné duši!“

Začala se modliti:

„Bože, posilni svého šlechetného a trpícího tvora!“

Už nezpozorovala vzrušujícího kontrastu mezi chudou ženou z nemocničního lože a člověkem, který trávil život v tomto krásném obydlí a v šumu světovém.

„Nevyzpytatelnými jsou v rozmanitosti své cesty Tvé, ó, Pane, jimiž stvoření svá vodíš uprostřed běd a smutků země!“

Minuty plynuly. V sousedním pokoji hodiny začaly odbíjeti. Zpod stropu od starého ciferníku, ověnčeného vybledlými růžemi, plynuly zvolna basové a táhlé zvuky. Vlna melancholie přetékala toto obydlí, v jehož ticho od zeleného závoje listí plynouti začala růžová světla zapadajícího slunce.

Sestra Klára pomyslila si:

„Jako v klášteře!“

A potom ještě:

„Duch, chce-li, dýchá.“

Zanimirski odvrátil se od okna, postoupil několik kroků a, stoje před jeptiškou, oddělen od ní velikým psacím stolem, otázal se:

„Kde se nachází?“

Povznesla oči, nejisté, mají-li se báti či radovati, ale nesetkala se s jeho pohledem. Víčka měl sklopena, byl velice bled, v prstech, poněkud se chvějících, držel tužku.

„Jaká je adresa?“ otázal se ještě.

Naznačila jméno bídné uličky a všední pojmenování lidí, které rychle zapsal na lístek a potom začal mluviti:

„Řekni jí, sestro, co žádá, že učiním všecko, cokoliv je v mé moci. Ať je klidna . . . Ať této noci klidně usne. Zítra . . . o které hodině lze, sestro, navštíviti vaše nemocné? Zítra přijdu k ní, povím, co zamýšlím, jak s návrhem jejím naložím . . . a prositi jí budu . . . prositi budu, aby svědomí a srdce její nesoužilo se ani tím, co učinila, ani tím, co zanechává . . .“

V míře, jak mluvil, sestra Klára povstávala s křesla, s očima radostí rozjasněnýma a se zpívajícími v mysli slovy:

„Uzříte nebe otevřené a Anděly boží . . .“

Ale verš biblický přerušen byl jejím udivem. Co se stalo? Odkud v tomto člověku tak náhlá změna? S tváře jeho zmizely vrásky, čelo opět jako dříve se vyhladilo a uklidnilo, pohled tmavých zřítelnic, kdesi v prostoře tkvících, pln byl tiché, ale sladkými krůpějemi ze samého dna jeho bytosti se prýštící radosti.

Ruce sestry Kláry skřížily se znenáhlým pohybem; v mysli jako hymna zněla slova:

„Uzříte nebe otevřené a anděly boží, vystupující a sestupující . . . Zdaž duch tohoto člověka nevystoupil do výsosti nebeských a nesestoupil s nich k pozemským bědám jako Anděl Boží?

S očima, zalitýma v slzách, jala se mluviti:

„Teď už vím, dohaduji se . . . Bůh dal mi poznati zřídlo radosti a triumfů vašich. Takovým jako v této chvíli viděla jsem vás před započetím naší rozmluvy. Zajisté, i tehdy . . .

„Ó, nic velikého . . .“ přerušil kvapně a s úsměvem, „zcela nic velikého! Odehnal jsem trochu lidi od nich samých . . . Neboť lidé, sestro, lnou nesmírně k sobě samým, a potřebí časem jednou rukou odtrhnouti je od toho nejvyššího předmětu milování a druhou ukázati na něco jiného! . . .“

„Na něco jiného? na co?“ ptala se jeptiška.

„Na lidské utrpení a božské ideje,“ odpověděl.

Rozmlouvali, stojíce, odděleni velikým psacím stolem. Světla západu, stále útočněji prodírajíce se zelenými listy, stále mohutněji zasypávala byt. Plno zlatých střel a rubínových krůpějí bylo teď na mramorových poprsích věštců, ve sklech, zastiňujících knihy a rytiny, na papírech, pokrývajících psací stůl. Po těchto papírech svezly se oči jeptišky.

„Práce!“ pomyslila si.

A hlasitě opakovala:

„Božské ideje!“

„Ano, sestro,“ odpověděl. „A co bychom si, nešťastní, počali na zemi, kdyby nebylo těchto hvězd, na našem nebi zapálených? Boří-li se a pod nohama nám uniká půda vlastního štěstí, zachycujeme se paprsků jejich zoufalýma rukama, a jen jejich světlo rozptyluje naše tmy . . .“

„Světlo světa,“ šeptala sestra Klára.

V téže chvíli v hloubi salonu vyšlehla houšť světel tak veliká, že připoutala k sobě oči obou rozmlouvajících. To od zapadajícího slunce ohromná červenozlatá záře přemohla konečně ohradu z listí a padla na obrazy, pokrývající stěny. Teď teprve, v této záři, zahořely zlacené rámy, zajiskřily se na miniaturách barvy obleků pradědův i prabáb, emaile signetů zasvítily štíty a kříži; nejvyšší pak a nejvýraznější — bledý rytíř na koni nad zpěněnou řekou — očima rozplameněnýma díval se přímo na dva páry očí, jednomyslně na něj se dívajících.

Teď sestra Klára jasně slyšela ten zásvětný zpěv, kterým duch člověka, řízený duchem Božím, opájí časem mrtvé věci. Byly to šelesty neviditelných křídel, plápoly plamenů, hořících před neviditelnými oltáři. V její vlastním srdci rozlévala se radost anděla, který unáší k nebi lidskou duši, jemu samému z míry podobnou. S úsměvem, soustřeďujícím v sobě tuto radost, promluvila:

„Třeba mně už jíti! Třeba mně co nejspěšněji donésti radostné poselství . . .“

V tom pohled její padl na tyčící se v rohu psacího stolu keř kvetoucího vřesu. Plana v záři sluneční, zdál se býti zabloudilým sem z daleka veršem polní písně.

„Milý květ! Kterak blíže znala jsem ho ve dnech dětství a mladosti!“

Zanimirski vztáhl ruku, začal delikátní větvičky kvapně trhati a pak podal je sestře Kláře se slovy:

„Dones jí, sestro, tyto květy, které nejednou trhali jsme spolu za jitra naší lásky . . . ubohé!“

S takovým výrazem očí, s jakým člověk nahlíží do propasti, dodal:

„Všecko začíná se v úsměvech a končí se v slzách!“

Jeptiška s květy v bílých rukou stála v pásmu světla, jehož růžové krůpěje mihaly se na černém jejím hábitě a bílém kornetě.

„Třeba mi už jíti!“ opakovala, ale neodcházela.

Zakoušela pocit něčeho, ještě nedokončeného. Ano, nevyřkla slova: „odpuštění“ ani jednou. A už nevyřkne. O Bohu rovněž nemluvila vůbec a mluviti nebude. Cítí tu přítomnost Boží . . .

S úklonem na odchodu řekla:

„Bůh budiž vždycky s vámi!“

Skláněje nízko hlavu, odpověděl:

„Modli se, sestro, za ty, nad nimiž za bezsenných nocí nebdí ničí milosrdenství . . .“

KAREL ČERVINKA:

Vrah.

(Dokončení.)

XI.

„Inu tedy —“ pokračoval
vrah, věc chtěje zkrátiti,
„uplynulo zase roků
několik, a já je prožil
při své nízké sedlačině. —
Ztvrdnul jsem — ó, to je pravda —
jako člověk, jemuž vezmou
zločinci a darebáci
víru v lidskou spravedlnost,
víru v spravedlnost boží — —
— — — — — — — — — —
Tedy jako abych krátce
pánům všecko vypověděl:
Ženu moji policajt zas
večer kdysi přivedl! — —
Rozedraná, v sešlých cárech,
v tváři zrudlá od kořalky,
pokleslá tam zcela nízko,
kam jen může poklesnouti
lidský tvor, jenž kupčí se vším,
nejen se sebou, však také

s dítětem . . .
— — — — Já ptal se pouze:
‚Kde je Zúza?‘ Zaskučela
cosi jako kočka, které
utopili koťata,
tož jsem sbil ji do krvava,
vlasy jsem jí s hlavy trhal,
k podlaze jsem smýknul jí,
poleno jsem od plotny zdvih',
tím ji tloukl, kopal jsem ji,
plil jsem po ní, ale ona
jako honící pes jenom
bití moje přijímala,
slova jsem z ní nedostal . . .
Pak jsem úskokem, lstí zkoušel
tajemství, jež nechtěla říc',
vyzvěděti, ale ona
byla něma jako skála,
až mi hlavou bleskl nápad
kořalkou tu ženskou opít,
a pak všecko vyzvědět.
Pod záminkou, sekáči že
zase přijdou, přivezl jsem
soudek pálenky a dal jej
do komory, od níž klíč
odevzdal jsem jí. — Co chtěl jsem,
úplně se podařilo:
opila se večer, abych
nevěděl, a tu jsem lstivě
po dobrém s ní začal, řek' jsem,
jak to krásné je tam v světě,
když tam stále utíká, —
hrnéček jsem z poličky vzal,
kořalky jsem natočil,
povídal jsem, ať to praskne,
jsme jen jednou na světě,
nejprve jsem sám se napil,
pak jsem hrnek podstrčil jí,
zasmála se divoce a
napila se kořalky.
Úplně už byla spilá,
když mi začla vypravovat
o pokojích s kobercemi,
s velikými lampami,
o pánech, již přicházejí,
staří, mladí, ale všickni
platit musí, a jak teče
víno proudem, — orkestr

veselí to doprovází — —
takhle dál mi blábolila —
— — — — — — — — — —
Povídal jsem: ‚Jen by Zúza
našla si též dobrou službu,
aby také užila,
něco sobě ušetřila!‘ — —
Neodpověděla na to,
schýlila se po hrnéčku,
hrnéček však prázdný byl,
pohleděla žádostivě
na mne a já pravil v smíchu
líčeném —: Tož, ať to praskne,
jsme jen jednou na světě!
Odešel jsem do komory,
zase kořalku jsem přines’,
‚Kde je Zúza?‘ ptal jsem se.
Divoce se rozchechtala:
— ‚Tam je, odkud já jsem přišla!‘
vyhrklo z ní a už zase
po kořalce sahala.
Vypila ji jedním rázem,
ku posteli svalila se,
a já už byl odhodlán.
Viděl jsem své dítě tam v těch
pokojích, v těch s kobercemi,
s velikými lampami,
páni kam k ní přicházejí,
staří, mladí, ale všickni
platit musí, a jak teče
víno proudem, orkestr
veselí to doprovází . . .
tam jsem viděl svoje dítě,
dítě, které odvedla mi
tam v ta místa, odkud přišla
přivedená po šupu.
Napil jsem se plným douškem
kořalky a, posíliv se,
šel jsem ven do přístodolku,
sekeru vzal nejostřejší,
volně jsem se v jizbu vracel,
ještě jednou jsem se napil,
lampičku blíž postavil,
abych viděl na svou práci.
— Na podlaze válela se,
spala tvrdě, nevěděla,
když jsem divoce se rozpřáh’,
sekerou jí upocené

čelo prořal . . ." — — —
— — — — Vrah si oddych',
oči jeho zamžikaly,
porotcové zbledli hrůzou,
dámy ani nedutaly . . .
— — — — — — — — — — —
„Za nohy jsem pak ji chytil,
vlekl jsem ji do úvozu,
úvozem dál po hroudách
ku řece a tam jsem tělo
její shodil do vody. —
Domů šel jsem pomalu a
na podlaze krev jsem utřel,
kousek mozku, jenž tam ležel,
do plotny jsem zahodil.
V sváteční pak jsem se šaty
ustrojil a do města šel,
po půlnoci dorazil jsem
ku četnické stanici.
Musil jsem tam dlouho zvonit,
než se páni probudili,
konečně však strážmistr přec
zvonění mé zaslechl.
Slyšel jsem tam dole, kterak
okno zlostně otevírá,
křičí vztekle: ‚No tak, co je,
strejče, co tak zvoníte?' —
Povídal jsem: ‚Jdu se hlásit,
abyste mě zavřeli, já
právě doma zabil ženu . . .'
Křičel: ‚Chlape, táhni dále
tam, kde jsi se napil, nebo
slezu dolů, hned tě zavru,
že stráž v noci urážíš!'
— Musil jsem se zapřísahat,
že jsem doma zabil ženu,
strážmistr však nevěřil,
vztekle třísknul zase oknem,
ale dolů nesešel.
— — — — — — — — — — —
Nevěděl jsem, co mám dělat,
věděl jsem, že musím za to
pověšen být, že to zákon,
že tu není vyhnutí,
tak jsem stál tam málomocně
za srpnové vlahé noci,
hvězdy nad mnou mihotaly,
na dveře jsem tupě hleděl,

na zavřené dveře domu
u četnické stanice.
Na lavičku sedl jsem si
před domem, kde s podvečerem
strážmistr vždy sedával a
z dýmky svojí pokuřoval. —
Hodinu jsem takhle čekal,
a když nikdo nešel, tak jsem
na lavici leh' a spal
do rána, kdy otvírali
zase dům . . . Tu teprv dovnitř
mohl jsem a vše jsem hlásil.
Strážmistr hned řetízky mi
na ruce dal, odvedl mě
k soudu — bál se najednou,
abych snad mu neutekl: —
Tak to bylo — to je vše —!“
— — — — — — — — — —.

XII.

Řadu svědků vyslýchali,
kteří měli dokázati,
vrah že není takým vrahem,
jakým se tu právě doznal.
Všelijaké podrobnosti
vycházely na jevo,
různé známky lakomosti,
dychtivosti po penězích,
výroky též závadné,
vše, co mohlo usvědčovat
vraha zcela doznaného . . .
Předseda vždy ozýval se:
„Kolégo, to pište, tohle
zas je novum!“ Auskultant
škrábal to vše jako kočka,
vztekle, ale myslil při tom:
„Dědku, máš to v protokolech,
kdybys četl, neříkal bys,
je to novum, neštval bys mne,
abych tady škrábal, škrábal
za sto korun měsíčně,
zbytečně a rozličně!“
Návladní se dotazoval,
chtěje vraha utopiti,
neboť měl jej v podezření,
že jej porotcové sprostí,

když jim takhle na citlivost
tloukl jako v románě —
Svědci se zas zaplétali
v rozpory, z těch obhájce hned
otázkami, poznámkami,
chtěje vraha zachrániti,
soukal svoje tkanice
převobratně velice. —
Slovy mnoho bojováno
o vraha už doznaného,
předseda se usmíval a
myslil sobě: „Mládí, mládí!
jeden myslí, že je tady
proto, aby připravoval
lidi o krk; druhý myslí,
že je tady dovoleno,
zabíjeti ženu, jen když
člověk vzal si zbrojní pas! —
Resumé jim podám, chlapům,
červenat se oba musí,
co jim řeknu, jak to všecko
porotcům zde vysvětlím!" —
— — — — — — — — — —
Řeči byly strašně dlouhé,
senát při nich strašně zíval,
dámy plakaly však vzadu,
vrah byl se vším spokojen,
seděl tu jak někdo, který
na něco jistého čeká,
bohužel zde v případě tom
byla to jen šibenice,
ale vrah se zdál i s touto
zcela býti srozuměn . . .
Konečně se o otázkách
senát usnes', přečetl je
auskultant a po resumé
obšírném a nestranném
porotcové ze svých lavic
do pokoje odcházeli
vedle sálu jednacího.
Ku dveřím se postavil hned
na stráž sluha z kriminálu,
aby páni porotcové
nebyli v své poradě
něčím vnějším vyrušeni . . .
— — — — — — — — — —
Vraceli se majestátně
jako Honza, který zabil

jednou ranou třináct much,
neměli to na čepicích,
blýskalo jim to však z pleší,
a to, o čem usnesli se,
velevážně promluvilo
panem hlavním porotcem:
„Všemi hlasy: ano! — ano!“ —
— — — — — — — — — — —
Návladní zas mluvil. Krátce!
Obhájce pak po něm sbíral
okolnosti, které vrahu
polehčují, odporoučel
soudcům vraha, a tak dále.
Vrah se klidně usmíval,
velice se upokojil,
slyšev votum pánů soudců
z lidu, kteří jednohlasně
oprátku mu přisoudili.
Ale tito jaksi schlíple
vraha nyní prohlíželi,
čekajíce, že se shroutí,
pokořen před jejich votem
na hromádku zoufalosti.
Při tom pot si utírali,
část jich v duchu litovala,
že tu řekli: ano — vinen!
Konečně, co je jim po tom,
po té celé proceduře,
že ten člověk bude viset, —
kdyby řekli nevinen,
jednoduše —: nevisel by!
Takhle si jej na svědomí
vzali všickni jednohlasně,
nebudou moc k vůli němu
po několik nocí spát — —
— — — — — — — — — — —
Ale soud si barety už
posadil teď na své hlavy,
těžkopádně ubíral se
ku poradě o rozsudku.
— — — — — — — — — — —
Neradil se dlouho, záhy
navrátil se bez baretů,
u stolu se usadil a
předseda pak první sobě
hlavu baretem zas pokryl,
po něm votanti, — vše vstalo,
prohlášen byl rozsudek . . .

Stíny už se v chodbách tměly,
vrah se do nich zadíval,
když jej v celu odváděli,
při tom však se usmíval.

On už k smrti odsouzený
cítil cosi sladkého,
smrti zaslíben — už ceny
život neměl pro něho.

Mizí klam a pravda vstává,
zastře lidské slabosti —
člověk duši odevzdává,
hříšnou duši věčnosti.
— — — — — — — — — — —
Na kolena poklek' vrah,
modlil se hned po návratu,
z hříchů kál se, k šibenici
pokorně se připravoval,
litoval a nelitoval,
ale k Bohu sedláků
navracel se myšlenkami,
proti Jehož přikázáním
sekerou svou děsně zhřešil.
— — — — — — — — — — —
Nahoře však senát právě
dál se radil o tom, má-li
vrah být popraven, či nemá . . .
Návladní vstal nejprv. Navrh',
aby vrah byl pardonován,
návrh svůj pak odůvodnil
všestranně a důležitě.
Stejně také druzí soudci
navrhli, by odporučen
vrah byl — neboť zachovalý
dosud byl a tak vše dále:
Tak se stalo jednohlasně,
že byl vrah, jenž toužil umřít,
k šibenici ve své cele
kajicně se připravoval,
doporučen jednohlasně
císařově milosti! — — —

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

BEDŘICH VILÉM SPIESS:

U divého muže.

Obraz ze života dřevních sousedů Malostranských.

Přijdouce s Karlova mostu na Malostranský rynk, spatříme v levo široký průlom, kterým nedávno zjednána pohodlná kommunikace mezi rynkem tím a ulicí Karmelitskou, druhdy také Újezdem nazývanou. V průlomě tomto stály prvé tři domy: dva čelem do náměstí obrácené měly číslo pop. 269 a 270; třetí nazad s nimi sousedící označen byl číslem 298. Budova č. 270 slula druhdy domem „Šlyslpergerovským" či „u zlatého klíče" (později „u Klíčů") a náležela svým časem slavnému učenci českému Janu Kocínovi z Kocinétu. Dům č. 298 tvořil nároží někdejšího Újezda a těsné uličky, kterou se odtud domem Šlyslpergerovským na rynk chodívalo; a tomu říkali staří „u divýho muože" a novější „u Goliáše". Podobu jeho spatřujeme na Jansově akvarelovém obraze (4. v Herainově Staré Praze reprodukovaném). Byl to dům prostranný o dvou patrech a třech renaissančních štítech a pocházel bez pochyby ze 16. století.*) V domě tom odehrála se historie, o niž se níže s laskavým čtenářem sdílím. Vypravuji tu na základě soudních a jiných akt, kterých jsem se v archivu města Prahy dopídil. Prosím tudíž, aby milý čtenář příběhů těchto nepokládal za pouhé smyšlenky, než za čirou pravdu a skutečnost, byť i předkům našim ne příliš lichotivou. Jen zde onde jsem pro souvislost musil přičiniti nějakou drobotinu, kteráž stěžejným udalostem není na ujmu, anobrž je do jasnějšího staví světla. Kladu-li osobám slova, jež skutečně pronášely, beze změny s dialektickými zvláštnostmi a mluvnickými poklesky do úst, činím tak za úmyslem, abych vypravování svému dodal lokalního a časového koloritu a spolu folkloristům našim podal příspěvek k poznání lidové mluvy tehdejší.

*) Vedle něho stál (a ještě stojí) dům č. 299 tolikéž tvaru štítovitého, zvaný „u bílého mostu" snad proto, že v těchto místech býval kdysi takový most přes příkop městský. Na Sadelerově prospektu Prahy z r. 1606 oba domy „u divého muže" i „u bílého mostu" jsou také vyznačeny.

1.

Klimentovi Kechlovi z Hollenštejna dařilo se čím dále tím hůře. Bůh ví, čím to bylo. Snad že v krvi jeho vězela rozmařilost po matce Anýžce, která podruhé se provdavši za Matyáše Wackerlu, s ním netoliko vlastní jmění, než i statek obou synů svých Linharta a Klimenta, jim od nebožtíka otce Hanuše Kechla odkázaný, z valné části „promrhala, utratila a je o nemalou summu na penězích hotových, klenotích, šatech chodicích a lehacích, též jiném nábytku připravila".

Leč, nechť si byla příčina stálé jeho tísně peněžní jakákoli, tolik jisto, že dovedl si Kliment z ní pomáhati. Měltě v Menším městě Pražském blíže Újezdské brány dům nárožní, jenž „u divýho muože" slul a s domem urozeného pána Joachyma z Kolovrat a na Košatkách, purkrabí Karlštejnského, sousedil a nazad k domu Šlyslpergerovskému přiléhal.*)

V prvém patře domu toho byl pokoj, svobodným mužům velice příhodný k obývání. A ten pronajímal Kechl nejraději mladým, urozeným pánům. S jedním z nich, stavu rytířského, s panem Karlem Přehořovským z Kvasejovic, seznámil se při pivě a víně „u Hans Turků", v kterémžto nákladnickém domě měl Přehořovský také byt najatý. Tomu pánu Kliment nejednou říkával, „aby se k němu stěhoval, že mu chce pokoje dáti, a netoliko pokoje dáti, ale všeho domu postoupiti".

Dobrý mladý pán neodolal lákání Klimentovu, prohlédl si byt i jeho příslušenství a, shledav je sobě býti vhod, smluvil se s Kechlem, že mu za ně ročně dávati bude 30 kop grošů míšenských a že se k němu některý den po sv. Havle nejblíže příštím hodlá přistěhovati.

Prvé však že dlužno pokoj hořejší náležitě upraviti, poněvadž v něm jak strop tak vlašský komín, štukatorskou prací ozdobený, zubem času již valně jest ohlodán, a povšechná malba pokoje vybledlá i v nesouhlase s barvou nábytku jeho, Karlova. Také dubové dveře že prý po důkladnějším kování a okna po novém nátěru volají. Pan Kliment, usmívaje se, naslouchal, nepřisvědčil, ale také neodpíral.

I neminuly ani čtyři neděle, a pokoj zaskvěl se v plné nové kráse. Ký div, že Karel s veselou myslí ubytoval se v něm hned nazejtří po sv. Havle léta Páně 1588, kdežto sluha jeho Jan Hendrych Štohl, z Dejnova rodilý, uvelebil se v přízemním bytě o světnici a kuchyni. Oběma koňům pánovým upraveno útulné místo v hospodářově maršťali, a péče o ně svěřena čeledínovi, k tomu zvláště zjednanému, Matouši.

Úslužnost a ochota, kterou hospodář hosti či, jak tehdáž říkali, „pokojníku" svému při každé příležitosti dával na jevo, i nelíčená srdečnost, s kterou jej paní Anna Kechlová nejen prvého dne než i při dalších návštěvách přijímala, které jí jednak ze dvornosti jednak za rozličnými potřebami domácími byl učinil, zpříjemňovaly panu Karlovi

*) Uzoučká ulice, od chrámu sv.-Mikulášského jižně ke kostelu P. Marie Vítězné se táhnoucí, byla druhdy na severním konci svém (u domu č. p. 300) uzavřena branou, jež slula Újezdskou na rozdíl od brány Kartouské, Karlem IV. u Hladové zdi zřízené.

nové bydlo velice. Roztomilý způsob, kterým mladá ta paní dovedla hovor navazovati a rozpřádat, zamlouval se mu čím dále tím více tak, že, kdykoli příležitost vhodná se naskytla, s ní si pohovořil. Tuze rád také zažertoval se synáčkem jejím Adámkem.

Kliment jevil upřímnou radost, vida, že páně Karlova příchylnost k rodině jeho vzrůstá, a přičiňoval se, seč byl, aby si přátelství člena tak vzácného a zámožného rodu získal i udržel. Navštevoval jej zhusta i bavíval vypravováním všelijakých příhod ze života malostranských sousedův, jichž se buď sám byl dožil buď doslechl. Občas ho pak vybídl, aby s ním večer strávil v kruhu veselých přátel jeho. Přehořovský, shledav, že to vesměs počestní a vážení měšťané a že s bodrou šetrností k němu se chovají, chodíval mezi ně bez ostychu a rád. Však nikdy nepil z míry, a hodinu před půlnocí neb ještě dříve vracel se domů, a Kechl z pravidla s ním.

Poměr obou nových přátel stával se co den důvěrnější. Že se Karel za přízeň jemu prokazovanou všelijak snažil odvděčovati, rozumí se při muži pečlivě vychovaném a v blahobytě vyrostlém samo sebou. Znamenaje, kterakou radost Kechlův Adámek mívá z koní jeho, kdykoli je vidí z domu vyjíždět aneb zase vjížděti, vyzval paní Annu, aby časem se synáčkem do okolí pražského si vyjela. Aby radost hochovu dovršila, poslala matka k Flavínovům pro bratránka jeho, osmiletého Jeníka Kechla,*) a tak vyjela s oběma hochy za slunného listopadového dne do Ovence. Uhostivši se ve dvoře Flavínově, strávila tu velmi příjemně několik hodin. Šafář Vaněk Kamenický prováděl je stájemi a ukazoval všecko hospodářství; žena jeho, šafářka Anna, snášela, kde co dobrého měla, a děti jejich s hochy hrály a proháněly se vesele po dvoře i sadě.

Jeník, k večerou domů přišed, nestačil dědouškovi, panu Vítu Flavínovi, a dceři jeho Johance vypravovati, co vše byl cestou viděl a jak krásně ve dvoře se bavil. Hned nazejtří přišel Jeníkův praeceptor k Přehořovskému, aby jménem páně Flavínovým srdečně mu poděkoval za radost, jeho vnukovi vyjížďkou včerejší způsobenou, i doložil, že by starého pána velice potěšilo, kdyby urozený pán z Kvasejovic v prázdnou některou chvíli neobtěžoval si jej v prostém jeho bydle navštíviti.

„Prosté“ to bydlo byl jeden z největších domů, který ještě dnes svým zvláštním malováním v čele dodává rynku Malostranskému starobylého rázu a názvem svým „u Splavínů“ či „u Flamínů“ dosud byť i znetvořené jméno našeho pana Víta Flavína z Rottenfeldu a na Pokraticích připomíná, jenž v něm přes čtyřicet let bydlel.

Jsa přehojným „statečkem“ nadán, požíval Flavín jako neobyčejně bystrý právník zvučného jména a jakožto místosudí dvorský království Českého těšil se obecné vážnosti. Jakkoli od úmrtí duchaplné manželky

*) Byl to syn Linharta, svrchu vzpomenutého bratra Klimentova, jenž měl za manželku Annu, dceru Flavínovu. Oba rodiče r. 1582 na morovou ránu zemřeli. Sirotka jejich vzali Flavínovi k sobě do domu a chovali jej za vlastního syna. Později opatřili mu praeceptora či vychovatele.

jeho, paní Evy z Pokratic, v domě smutek se byl zahostil, a bývalé veselí dosud se nenavrátilo, tož přece v něm nepotuchla staročeská opravdu hostinnost a srdečnost, s kterouž jak hospodář tak na místě nebožky Evy nejmladší dcera její Johana vítali, kdokoli z četných příbuzných a z četnějších ještě přátel do domu přišel. Občas sezval jich pan místosudí dvorský počet valný a dal jim vystrojiti „tučnější" oběd.

A k takovému obědu byl v den sv. Mikuláše také náš Přehořovský pozván; neboť hned při prvé jeho návštěvě byli otec i dcera shledali, že paní Anna Kechlová pranic nepřeháněla, chválíc vysoce uhlazený mrav i rozmarný hovor švarného toho šlechtice. A tak mimo vše nadání své seznámil se Karel rázem s předními měšťanskými rodinami Menšího města Pražského a nad to s muži jiných slavnějšími: M. Danielem Adamem z Veleslavína a soudruhy jeho Janem Kocínem z Kocinétu a Adamem Hubrem z Rysenpachu.*)

Svoji nad tím radost dal Přehořovský slovy vřelými na jevo nejen paní Kechlové, sedě při hostině podle ní, nýbrž také z rána doma panu Klimentovi, který hostiny včerejší nebyl se účastnil. Předstíraltě chorobu jakousi; v pravdě však choval v srdci svém kyselost, že Flavín v posledních dobách — nemilou snad zkušeností jsa poučen, měšce svého před ním pečlivě utahuje.

A pan Kliment přec peněz teď více než kdy má potřebí! Zima na krku, zima dle všech známek předešlé krutější. V dřevníku pak není téměř polena! „Však nevypomohl-li opatrný Vít, pomůže bohdá nezkušený Karel," tak si pomyslil Kechl a přiměl Přehořovského, že hned nazejtří koupil hrubé dvě haldy dříví pro sebe i dal je svými koňmi svážeti do dvora. Matouši kázal, aby je rozštípal.

Dříví jak měkkého tak tvrdého bylo tolik, že ho dřevníky sotva pojaly. „Toť zásoba, jež nám oběma do jara vystačí," zvolal jakoby překvapen hospodář, „příští zimu zase já zjednám dříví s dostatek." A při tom zůstalo. Zima míjela, a s ní také paliva v dřevnících ubývalo; neboť kromě čeledi Karlovy i chasa hospodářova jím kde kterou místnost vesele vytápěla.

Zatím připadl pan Kliment na nový zdroj k rozhojnění důchodů, nápadně se ztenčujících. — Na dvoře stál starý vetchý dům, v němž druhdy, dokud ještě Kechlův děd s matčiny strany, pan Laurenc Waldtmann**) byl na živu, pivo se vařívalo. Po smrti jeho za nehospodářství matčina živnost ta docela přestala, až teprv Kliment ji zase provozovati počal, ale nikoliv sám, ani v domě vlastním, nýbrž ve spolku s Janem Orgiesem v domě tohoto měšťana a přítele svého na Újezdě. Chtěl-li tedy ladem ležících prostor v nádvorním onom domě náležitě využitkovati, musil jej podrobiti důkladné přestavbě, k níž se mu však peněz nedostávalo. Nezbývalo tudy, než sobě jich vydlužiti a dáti v zástavu dům „u divého muže", který společně s chotí svojí

*) Srovnej mou studii „Jan Kocín z Kocinétu a jeho doba" (Osvěta 1876, str. 797, 1877 str. 103, 188.

**) Po tomto majiteli, tuším, říkalo se domu jeho „u Waldmanna", po česku pak „u lesního" či „u divého muže".

držel.*) Soused jeho, urozený pán Joachym z Kolovrat, měl dosti hotových peněz i nerozpakoval se vyhověti důtklivé prosbě manželův Kechlových a půjčil jim dne 1. srpna 1589 „čtrnácte set kop míšenských na tolařích dobrých stříbrných rázu J. M. císařské a kurfiřta Saskýho, jeden každý tolar po šedesáti groších míš. a jeden groš po sedmi penězích malých počítajíc".

„Kteroužto summu i s ourokem na to vzešlým J. M. pánu zase dáti a zaplatiti mají od Actum zápisu tohoto ve dvou letech pořád zběhlých, konečně na též minci a tolařích rázu J. M. císařské a kurfiršta Saskýho a žádné jiné. A podlý toho též jsou se napsaní manželi dobrovolně svolili a zavázali, že domu svého nárožního, jenž slove „u divýho muože", žádnému jinému prodávati, zapisovati ani zastavovati žádnejm vymyšleným spuosobem moci smíti nemají, a žádných dluhů více na témž domě činiti, zapisovati nemají a moci nebudou bez vuole nadepsaného pana Joachyma z Kolovrat. A kdyby koliv týž duom jejich na prodej byl, jemu panu Joachymovi z Kolovrat, dědicuom a budoucím páně jej, zač spravedlivě stojí a dva od stran páni přátele uznají, prodati mají."

Summa, kterou si od urozeného pana souseda byl vypůjčil, zdá se, nestačovala na uhražení jednak stavebního nákladu, jednak dluhů i dloužků, které Kechl tu onde měl, sice by byl sotva ještě jinde o půjčku se ucházel, jakož patrno ze zápisu v knihách městských, učiněného týž den jako smlouva předešlá.

Zníť doslova takto:

„Kliment Kechl z Hollenštejna a Anna, manželka jeho, stojíc osobně v raddě, přiznali se, že jsou dlužni dluhu pravého a spravedlivého šest set kop miš. Janovi Cirnerovi mladšímu z Lebendorfu a Barboře, manželce jeho. Kteroužto summu jim zase dáti a zaplatiti mají od Actum zápisu tohoto v puol létě pořád zběhlém konečně beze všech jich manželuov škod a outrat i prodlévání dalšího."

Kromě peněz měl Kechl ku stavbě ještě dobrých potahů potřebí, a k jednomu z nich snadno si dopomohl. Vtipným svým způsobem dovedl pana Karla přesvědčit, že by bujným jeho ořům šlo více k duhu, kdyby zbůhdarma v marštali nestáli, než denně dvě, tři hodiny pracovali. Mohli by hravě na příklad rum z domu a kámen, cihly, písek a vápno do domu vozit. On, Kliment, že chce za „forování" milerád tolik dáti, kolik pan Karel za spravedlivé a slušné uzná.

A tak, maje peněz hotových s důstatek a výborný a laciný potah na snadě, pustil se Kechl chutě do stavby, a než napadal prvý snížek, proměnila se stará nízká budova s vysokou šindelovou střechou v úhledný jednopatrový dům s důkladným prejzovým krytem o třech bytech: dvou malých dole a velkém nahoře. Také dvůr nabyl jiné tvářnosti; větší polovina jeho, s domem Šlyslpergerovským hraničící, byla zdělána v pěknou zahrádku s roztomilou besídkou v koutě.

*) Upsaliť si oba vzájemně všecek statek svůj 23. října 1584, jak pravdě se podobá, brzy po svatbě své.

2.

Hmotné výhody, které Kliment z Karlova v domě pobytu měl, nemohly přirozeně zůstati bez účinku na vzájemný poměr obou mužů. Z hosta i hospodáře stali se přátelé téměř nerozluční. Maje naprostou v Kechla důvěru, Přehořovský s ničím se před ním netajil a ve společnosti jeho počal si též v nočních po Praze toulkách libovati. Při tom nejednou stal se bezděčným účastníkem výjevů, jež, aby dobrému jménu a cti jeho šlechtické nebyly na ujmu, za každou cenu chtěl udržeti v tajnosti. A cenu tu přinášel si vychytralý přítel jeho pode jménem větší nebo menší půjčky domů.

A znamenaje, že — ačkoli jeseň byla již valně pokročila, hospodář ani ochoty, a byť i vůli měl, bezpochyby zase grošů nemá, by, jak loni byl přislíbil, dříví na zimu opatřil, kázal Přehořovský zase čeledínovi svému navozit paliva spotřebu, rozštípati je a narovnati v dřevníku, i nebránil, aby rodina i čeleď hospodářova jím topila.

Přese všecku obratnost, s kterou Kechl peníze z přátel svých uměl vytloukati, poskytovalo finanční hospodářství jeho přec jen pořád obrazu neutěšeného, anobrž čím dále tím žalostnějšího.

Čeleď jak Kechlova tak Karlova o tom dobře věděla a sobě i jiným vypravovala. Eva, dcera Kateřiny Rosické, přinesla Klementovi od pana Karla uherskej zlatej a slyšela od čeládky Kechlovy několikrát, že Přehořovský Klementovi peníze půjčoval.

Kateřinu, dceru „Hertyščinu“ *) u Kechla sloužící, poslal hospodář k panu Karlovi dvakrát pro tolar. Jednou po ní uherskej zlatej mu poslal. „A některého času poslal mne opět pro tolar a on mu poslal zlej a já mu jej zase donesla.“

Kuchařka Maryana Šmoterlová „nejednou než množstvíkráte chodívala k panu Karlovi, aby panu Klementovi půjčil. „Pan Karel po ní „jemu posílal někdy dva, někdy tři tolary i zlatý.“ A jednou prosil ho za tři zlatý, poslal mu jich pět. „A nikdy ho neoslyšel, když k němu o půjčku mě poslal. Toho jsem také povědoma — doložila ještě — že i jiná čeládka, kteráž sloužila u pana Karla, jemu Klementovi množství kop odnesli.“

Tomu přisvědčil sluha Karlův svrchu vzpomenutý Štohl: nosil prý od pána svého peníze Klimentovi Kechlovi rozdílně a po málu, někdy po pěti dukátích, někdy po třech tolařích a tak rozličně, i hádám, že by všeho učiniti mohlo asi okolo puol druhého sta více nebo méně.

Podobně i Jeronym Martinus a Kryštof Rysler, kteří se u Přehořovského ve službě vystřídali, nosívali od pána peníze Kechlovi po několikrát; „kterýmižto penězi (Kliment) jiným platil, jako tomu prokuratorovi, který bydlil u Červinků a již umřel“.**) A Matouš, jenž druhdy také u Přehořovského čeledínem býval, ale později do služeb Kechlových přešel, vypravoval: „Mě pán nahoru k panu Karlovi pro

*) dceru Hertykové.
**) Na ten čas neumíme pověděti, jak se prokurator ten jmenoval.

peníze posílal, aby mu půjčil dukát, někdy dva. To jsem chodil několikrát nahoru, někdy přinesl a někdy nepřinesl, neb mi kázal pan Karel říci, že ho není doma. A dal-li jest mi kdy on p. Karel dva, kromě po dvakráte po jednom dukátu, nebo tři pojednou, toho nemohu pověditi. To jsem také slejchal, že pan Karel panu Klementovi půjčuje peněz a že mu jest (tento) dlužen." „Kam je pak p. Klement peníze od pana Karla vypůjčené dával, platil-li jest jima dluhy své lidem, čili jest je propil, toho já nevím," doložil Matouš. Tímto dodatkem podal prostoduchý muž klíč na objasněnou rozháraného Klimentova hospodářství.

Vyráželtě — abychom se po způsobu lidovém vyjádřili — klín klínem a zapíjel neblahý stav svůj z nemíry v šenkovních domech přátel svých a sousedů Malostranských.

O tomto vyrážení klínu klínem byl by nejlépe mohl vypravovati hlavní Kechlův věřitel, svrchu jmenovaný purkrabí Karlštejnský. Ještě neuplynulo ani půlletí, a pan Kliment znova zaklepal na dveře urozeného pana souseda svého i vyložil mu jasně a obšírně, že se mu ještě tři sta kop míšenských nedostává, aby Jeho Milost i tentokráte mu z tísně laskavě vypomoci ráčil. I nezbývalo panu Joachymovi než dáti důtklivé prosbě sousedově milostivý u sebe průchod.*)

A maje úroky platiti, přišel Kliment opět, ale s manželkou svojí cele pobledlou, i naříkali, že nemají, z čeho by úroky Jeho Milosti zaplatili, a prosili tak dlouho, až pan purkrabí k summám nahoře psaným ještě čtyři sta kop míš. jim připůjčil „na ten způsob a ty všecky vejminky, jakž zápis hlavní to v sobě obsahuje a zavírá." V těch 400 kopách byli ovšem obsaženi ourokové, z výš položených summ prošlí.**)

Po roce týž tklivý výstup se opakoval, a dluh Klimentův vzrostl zase o dvě stě kop grošů míš.,***) jimiž dostoupil dluh, na domě „u divého muže" vtělený, výše 2300 kop míš., a z těch měl Kechl ročně 138 kop grošů panu Joachymovi z Kolovrat platiti! Ký div, že vida blížiti se kvapem okamžik, kdy s dobrou ženou i milým synkem bude mu opustiti domu po matce zděděného, jako bylo mu před několika léty tolikéž pro dluhy zbýti se zahrady na Oujezdě, po otci zděděné a „na Knížectví" zvané, ký div, že Kliment Kechl, nad erbem svým i hodností konšelskou†) se zapomínaje, divý bol v pivě utápěl.

A tato jeho nectnost, v niž na jaře r. 1590 byl upadl, jakož i neomalenost, s kterou Karlovo přátelství vykořisťoval, naplňovala tohoto spravedlivou nevolí a hořkostí tak, že se posléze odhodlal, přátelským stykům s ním rázem učiniti konec.

Nejvhodnější k tomu prostředek byl lístek, v němž zdvořile sic, ale rozhodně Kechlovi na pamět uvedl, že svrchovaný již čas, aby

---

*) Zápis o tom ze dne 9. ledna 1590.

**) Úmluva stala se dne 16. listopadu 1590 v radě městské.

***) Smlouva o to datována dne 20. října 1591.

†) Erbem nadáni byli oba bratří Kechlové, Linhart a Klement, dne 1. srpna r. 1580. — Mezi obecními staršími nalézáme Klimenta Kechla již r. 1586; zastával tehdáž úřad purkmistrovský Menšího města Pražského.

pro uvarování všelikých neshod spolu konečně počet učinili. Na místě odpovědi dostalo se Přehořovskému hrubého odbytí a sprostých nadávek.

Nemoha soukromou cestou pořádku se dodělati, pokusil se Karel o to cestou veřejnou, úřední. Mečíř Petr Koch, jenž toho času úřad purkmistrovský držel, domlouval rozvaděným přátelům, aby se na soudy proto nevydávali, než smírně se porovnali. K čemuž když Karel byl svolil, přiznával se před purkmistrem Kliment Kechl k dluhům a připovídal je zaplatiti. „Tehdáž také jistý šuldbrief před rukama byl.“ Přehořovský, dobře věda, „jaký to šuldbrief a proti jakému reversu pod dověrností a dobrým srozuměním učiněn byl,“ navrátil jej Klimentovi, kterýž také tu hned od něho pečeť odtrhl. Dluhopis ten, o němž v aktech tak záhadně se mluví, pocházel jistě z doby, kdy oba přátelé v nezkalené shodě a bujném veselí kdesi v Praze noci ubíjeli.

3.

Po smírném tomto narovnání obnovili host i hospodář styky své, ale styky ty neměly již bývalé upřímnosti ani srdečnosti. Jestliže Přehořovský i nyní ještě hospodáři leckdys drobnými zápůjčkami vypomáhal, nečinil tak z přátelské ochoty k němu, nýbrž k vůli paní Anně, s kterouž přese všeliká s Klimentem nedorozumění a nešváření trval stále v nejlepší shodě.

Osvědčovalať mu roztomilá hospodyňka napořád náklonnost opravdu sousedskou a byla mu na způsob mateře ve všelikých potřebách panické jeho domácnosti radou i skutkem nápomocna. Proto nerad, tuze nerad vídal ji strádati, a byl by jí sebe větší oběť ochotně přinesl, kdyby slůvkem jen byla o ni požádala. Jediné, oč ho s planoucí tváří časem poprosila, bylo, aby jí a Adámkovi krásné své vraníky k odpolední vyjížďce zapůjčil.

S ochotou mnohem menší přenechával spřež svoji manželu jejímu, aby mu dělali, cokoli bylo potřebí; zejména aby — jak Matouš tvrdil — vozili bláto před domem a hnůj od marštale, něco na břeh, něco do Flavínovy zahrady.*)

Nechtěje, aby — byť i za mzdu slibovanou — ve službě cizí se trmáceli, zbavil se jich raději: poslal je na statek otcovský do Měšic u Tábora.

Náhradou za ně opatřil si pan Karel kozla, ne tak sobě ku kratochvíli, jako spíše na velikou obveselenou Adámka, tehdáž již sedmiletého. Možná také, že doufal tím odvděčiti se paní Anně, matce jeho. A vskutku ráda dívala se roztodivým těm rejdům a skokům, jež pěkné a bujné to zvíře na dvoře provozovalo, i smála se srdečně, když drobné její pachole, za ním pobíhajíc, vesele povykovalo aneb všelijak je dráždíc, útokům jeho mrštně se vyhýbalo. Že by dítěti ublížil, neobávala se, vědouc, že kozel není zlé povahy a děti že má rád.

*) Zahrada Flavínova prostírala se kdesi v končinách nynější zahrady Valštýnské.

Jinak s výrostky. Takových dvé, učedlníků zlatnických, bylo v domě. Ti často zlou hru s kozlem provádějíce, v nelibky jeho upadli. Kdykoliv se objevili na dvoře, kozel vztekle na ně útočil, že s těží prudkých jeho nárazů znikali.

Kdysi z večera jeden z těch Němčíků, Hans Walch, před rozdrážděným kozlem prchaje, do kuchyně a z té do dílny zlatníkovy se utekl; leč kozel za ním, a kde jaký hrnec, malý, velký, ten stal se obětí jeho zuřivosti. Střepy a obsah hrnců pokrývaly v divé směsi vyšlapanou podlahu.

Když zlatnice Krystyna, z pokoje svého v druhém patře sběhši, tuto ohavnost spuštění dole spatřila, zalomila rukama a běžela vzhůru na pavlač i vrazila do pokoje Přehořovského. Nenalezši tu pána, vzkázala po sluhovi jeho, kterýž právě poklízel, že urozeného pána nechá prosit, aby kozla zavříti neb jinak opatřiti dal. Že jen škodu dělá.

Jeronym Martinus, také Němec, chtěje této prosbě krajančině většího zjednati důrazu, nesmlčel, jakž pravdě se podobá, pánu svému pohrůžek, které před tím kdysi z úst zlatníkových v příčině toho kozla byl zaslechl. A proto nemohla odpověď Přehořovského jinak než zhruba a sprosta vyzníti: „Wann der Goldschmidt fünf oder sechs wären und den Pock schlügen oder was thäten, so woll er sie die Stiegen runderwerfen.“ Ký div, že po té ve zhorka nakvašeném Němci zlatníku to jen vřelo, až tytýž i vyvřelo.

Bylo tak, že pan Karel Přehořovský zase doma nebyl. Tehdá bujný kozel provedl zvůli svou na kuchařce zlatníkově, Anně Minichové, jež ubožec sama druhá byla. Než poslyšme z úst jejích vlastních, jak se věc přihodila:

„Ich bin runter mit einem Topf gangen und hab wollen Zugemies kaufen. So kombt der Pock gegen mir und stöst mich etlichmal auf eine eisene Thier, dass ich gefallen bin und hab nicht khene schreien noch mich rüren. Darnach ist kommen der Kaczin (Káčin), die unter dem Rathaus fail hat, Dochter*) und ein Diener, den ich nicht khent hab,**) und haben den Pock von mir weggejagt. So bin ich aufgestanden und hab wollen in meiner Frau Zimmer gehen. Und wie ich bin hinaufkommen, bin ich onmechtig worden und darniedergefallen. So kombt die Frau, und wie ich mich widerumb ermant, fragt sie mich, was mir ist. So hab ich gesagt: der Pock hat mich gestossen. So hat sie gesagt, ich soll mich legen, und hat mich selbst zu Bette gefürt.“

I běžela zlatnice k domácí paní a žádala, aby jí zaječího sádla dala, že její kuchařku kozel utrkl, i že strach, aby nepotratila.

Potom když Karel Přehořovský domů přišel, mluvila s ním Krystyna o zlé té příhodě. Přehořovský pravil, že tím vinen není, že kozel žádnému nic neublížil, když mu pokoj dali.

*) Kateřina, dcera Kačina t. j. Kateřiny Hertykové, hokyně na podsíni radniční, o níž už svrchu stala se zmínka.

**) Byl to Kryštof Ryzner, znova najatý sluha Přehořovského, jenž však teprv 1. srpna nastoupiti měl službu, a proto ho Minichová nemohla znáti.

Když pak zlatnice odešla, stál p. Karel na schodích a Anna Kechlová na druhých u mřížky a rozprávěli spolu z strany toho kozla.

V tom šel Jan Vendl Pensl, zlatník, dolů mimo pana Karla a řekl mu německy: „Přehořovský! já tvýmu kozlu nohy přetnu." A on vece: „Jestli ty mu nohy přetneš, já je tobě také zase přetnu." Proti tomu zase zlatník řekl truc: „Udělej to!" načež Přehořovský vzkřikl: „Což ještě trucuješ?!" a sběhl dolů se schodů, dal zlatníkovi pohlavek, a on jemu zase dal, ale chybil se ho a uhodil ho v rameno. A tu jest zlatník lál a šelmoval německy, i šel do krámu. Přehořovský za ním a dobyl tulichu, křiče: „Kdybych sobě nevážil, že bych tě tu hned nechal!"

To vidouc, sběhla hospodyně dolů, a on Přehořovský pral zlatníka v hlavu hruškou u tulichu. Zlatník vlezl pod stůl a jednostejně lál a šelmoval. Pán na něho pod stoleček bil a pral. „Asi třikrát ho tak tou hruškou prý štychal."

Učedlníci, vedle v sednici pracující, Hans Walch a Lorenz Pensl, vidouce to, jali se křičeti, načež protější soused Jiřík Špalek a jeho služka Alena Chroustková, Tomáš Krays a jiní lidé přiběhli. Paní Kechlová tahala pana Karla, pořád ještě dýku obnaženou v ruce třímajícího, ven z krámu.

V tom Kateřina Hertyková, kuchařka její, vidouc, že zlatníkův otec sbírá do kaliot kamení, vzkřikla: „Varujte! Varujte! sbírá kamení!" A služebník Karlův Jeroným lál starému Penslovi, že sbírá kamení. Tehdy on utekl nahoru a za ním syn zlatník. Přehořovský chtěl po tom starém hoditi kamenem, než poklouz se, upadl. „A já — vypravuje paní Kechlová — volala jsem na zlatnici, aby šla dolů a řekla svýmu muži, aby se spokojil a nelál. Tehdy ona přišla dolů, a já pana Karla prosila, aby šel nahoru, aby toho tak nechal. I šel nahoru (do našeho pokoje), a my zavřeli mříži, aby nemohl dolů."

Zatím zlatník, vzav kord pod páždí a ručnici půlhákovou*) do rukou, vyběhl z bytu svého hořejšího na pavlač. Žena jeho chytla se ho hrdla a prosila pro buoh, pro pána boha, aby se spokojil. A on položil tu ručnici**) na římsu na pavlači a přikládal kohoutek a pobízel p. Karla Přehořovského, jestli dobrý, aby se s ním šel bíti na světlo a ne ve tmě. A šelmoval mu. Potom přiběhl na dvůr s kordem dobytým a pobízel p. Karla, když z vokna vyhlídal, nadávaje mu šelem a z kurvy synů. A žena jeho držela a prosila ho pro pána Boha, aby toho nechal.

„A pan Karel řekl, abych ho pustila — vypravuje paní Anna — že již nemůže toho od něho snášeti. A já ho pustiti nechtěla, než řekla jsem mu, že sobě to může jiným spuosobem k nápravě přivésti. A on vykoukši (!) z vokna, na něho kýv hlavou a smál se a něco řekl německy, nevím co."

*) Hákovnice byla střelba o jedné hlavní pažbě, na níž byl železný hák, jímž se při střílení do dřevěného kozlíku, před střelcem do země zatknutého, vložila a upevnila. Dvojháku sloužili dva muži a stříleli 8—4 loty olova. — Půlhák vyhazoval kulemi 2 lotů olova, bez kozlíku z rukou se střílelo, protož slul i ručnice, mušket později. (Winter, Kult. obraz č. měst I. str. 268.)

**) Krystyna tvrdila, že ta ručnice nebyla nabita.

4.

Co se tehdáž v domě jeho dálo, toho nebyl hospodář očitým svědkem. Odebrav se z domu hned po obědě, zašel do kovárny na Oujezdě, pohovořil s mistrem kovářem Petrem Vakundou a manželkou jeho Dorotou. Tovaryše jeho Kyliána Štainera, Němce až z Wilgenumbstetu u Mohuče, vyplísnil, že dosud mu neukoval k dvířkám zahradním závory, jíž nezbytně má potřebí, an kozel páně Karlův do zahrádky jeho vbíhaje, v ní dělá nemalou škodu.

Vystoupiv z kovárny, spatřil svého zvláště milého přítele Jana Gertenštyla, an k bráně Kartouské spěchá. Stiskli si pravici a spolu něco promluvivše, zaměřili rovnou k Orgiusovi.

Tam bylo neobyčejně hlučno. Načalit právě várku hořkého, jakáž se dávno již nebyla prý vydařila.

Červencové slunko venku jen pražilo, ký div, že Kliment Kechl dílem ze žízně, dílem ze zvyku žídlík za žídlíkem vyprazdňoval, a teprv když Petřín temné stíny své nad Menším městem Pražským byl rozestřel, vybral se milý náš soused, o kostrbaté dlažení klopýtaje, z domu šenkovního.

Tu odkudsi přišel mu v cestu písař úřadu rychtářského, pan Jan Boršic. Chtěje se panu obecnímu staršímu nějak zavděčiti — mezi jiným jakoby maní mu napověděl, ale pak k naléhání jeho zevrubně oznámil, že před týdnem as došla pana hejtmana města tohoto supplikací Karla Přehořovského z Kvasejovic, ve které týž urozený pán si prý trpce stěžuje do něho, pana Klimenta, že mu přes všeliký příkaz páně purkmistrův dluhu svého nesplácí, ni celkem, ni v částkách, že tudíž, ač nerad, vznáší k němu, panu rychtáři, uctivou a snažnou prosbu, aby jemu k spravedlivým penězům za panem Klimentem váznoucím ráčil dopomoci.

Soptě hněvem, chvátal Kliment domů, odolávaje četným laryním či harapannám, které před „domky“ na Oujezdě stojíce, jej všelijak k sobě vábily. Hned v průjezdě domu svého narazil na zlatníka. Ten patrně naň čekal, aby hned za tepla široce a dlouze mu vyložiti mohl, co a kterak se dnes v domě sběhlo. Svaloval ovšem všecku vinu na Přehořovského.

To byla voda na Klimentův mlýn. Vychrlil spoustu nadávek tak hlasitě, že čeleď z domu se sbíhala, a když také Jeronym Martinus na pavlači se objevil, křičel hospodář zdola naň německy, aby čistému pánu svému vyřídil, že i s kozlem svým z domu kliditi se musí; že on Kliment o takového výtržného „pokojníka“ nic nestojí.

Co vzkázáno, to věrně bylo vyřízeno. Nazejtří, jakmile z lůžka povstal, sedl pan Karel k stolku a napsal lístek paní Anně Kechlové v ten rozum, že nemíní se z domu tohoto vystěhovati, dokud pan manžel její nezaplatí, cokoli mu dlužen; — že, jakkoliv na hrubý špalek radno bráti hrubý klín, nechce přece tak učiniti, poněvadž hrubství hospodářovo klade na vrub pivní opičce, která ho včera zase za pačesy držela. Ji, paní Annu, že i na dále má ve vší úctě a vážnosti; že si

jen z té duše své přeje, aby se jí mohl brzy činem nějakým odvděčiti. Na konec pak ledabyle doložil, že bezděčného původce vší té výtržnosti včerejší, svého kozla, dává — ač dopustí-li paní — rozmilému synku jejímu Adamovi darem.

Zapečetěný lístek donesl ihned Jeronym Martinus hospodyni. Opravdu kavalírský tento počin Přehořovského neminul se na citlivou ženu s mocným účinkem. Bylať od těch čas k němu mnohem důvěrnější, ač nevybočovala nic z mezí počestnosti. Důvěrnost její záležela v tom, že teď — což prvé nikdá nečinila — leckdys postěžovala si jemu do manžela svého.

A zavdávaltě k tomu Kliment bohužel! spravedlivou příčinu. Co paní ubohou zvláště kormoutilo, bylo, že Kechl poslední dobou sklenářské řemeslo si znechutil a tolikéž obchod sklem, jejž paní Anna po rodičích byla zdědila, zanedbával. Kratochvíli svoji mimo dům vyhledávaje, v nákladnických domech k sousedům přisedal, s nimi při hořkém pivě obecní i soukromé věci přemílal, zkrátka, čas i peníze zbůhdarma utrácel. Někdy — a toho bylo hospodyni nejvíce žel — zakarbanil si hluboko do noci s bujnou chasou dvoru císařského.

Přijda pak domů, zlost svoji vyléval na čeledi, ba i na manželce, jež tím ovšem vinna nebyla, že živnost tolik co dříve nevynášela, a že dluhů na domě váznoucích neubývalo, než valem přibývalo. Nedostatek peněz pociťovala ubožka čím dále tím více, ba leckdys nebylo v domě ani tolik denárů, kolik jich na stravu rodině a čeledi nezbytně bylo potřebí.

V takých trapných dnech uchylovala se, všecka studem zarudlá, k svému hosti s písemnou prosbou, aby jí něco grošů zapůjčil. Dvorný přítel ochotně a rád vypomáhal roztomilé paní a po sluhovi svém Kryštofu Ryzlerovi posílal jí, oč byla žádala. Hned nazejtří aneb jistě do tří dnů splácela pořádná hospodyně dloužky své vždy s nějakým srdečným vzkazem.

Jinak však vedl si Kliment. Ten sobě ani nevzpomněl, že již lhůta minula, kterouž jemu pan purkmistr Petr Koch loni k zapravení peněz Přehořovskému dlužných naposled a s pohrůžkou trestání byl vyměřil. A když mu to p. Karel připamatoval lístkem pečlivě zapečetěným, jal se Kechl před Kryštofem o „urozeném pánu z Harapanic na Frejířově“ vtipkovat a, vždy více se rozehřívaje, jemu všelijak spílati, ba posléze pohrozil, nevystěhuje-li se do dvou neděl z domu, že hnáty mu zpřeráží.

Nezbývalo tudíž než právu dáti volný průchod. Karel Přehořovský, vzav na se roucho sváteční, šel k panu Matyáši Velvarskému, ouřad purkmistrský tehdáž držícímu, vznesl naň a na pány, že „Kliment Kechl z Hollenštejna, hospodář jeho, veliké jemu příkoří činí a příčiny vždycky k zlé vůli dává, tak že před ním ani hrdlem bezpečen není“, žádaje, „aby v té věci náležitě opatřen, a Kliment vedle zasloužení byl ztrestán vězením.“

„Kteréžto vznešení když Klimentovi Kechlovi v známost bylo uvozováno, tomu všemu odpíral a příčinu svády na pana Přehořovského přenášel, velice sobě do něho stěžuje, že mu se z domu vystěhovati nechce, ježto on o takového hosta nestojí.“

„Proti tomu pan Přehořovský replikoval, že Kliment Kechl svévolně příčiny k svádě dává, protože jemu do několika set tolarů dlužen jest, a těch jemu zaplatiti nechce, než toliko zlou volí z takového dluhu se vytáhnouti usiluje. A protož on že se jemu z domu pohnouti nemíní, leč svých peněz jemu půjčovaných zase dostane.“

I aby se tomu, co jest mezi nimi z strany toho dluhu, snáze vyrozumělo, poroučeno bylo panu Přehořovskému, aby seznam dluhů Kechlových podrobný podal, a bude-li o málo činiti, že je páni přátelsky porovnati chtějí. Ale když ani jednu ani druhou stranu nebylo lze oblomiti k smíru, odložil jim pan purkmistr Menšího města Pražského na průvody vedle práva a dal jim to svým servusem ohlásiti.

Ledva zavřel servus po hlubokých úklonách za sebou dveře, spěchal Přehořovský k půlpitu a otevřel jej. Bylo tam množství listů a spisů bez ladu a skladu. Na vrchu ležel lístek Aninou rukou psaný. Přečet jej, usmíval se líbezně a uschoval jej pečlivě v zásuvce. Z hromady pak vybíral listy a útržky listů, Klimentem mu zaslaných. Sedl za stůl a, srovnávaje listy dle vročení, číslice v nich rudkou podtrhával. A prací tou ubil celé skorem odpoledne.

Když se schylovalo k večeru, sešel na dvůr, kdež Adámek právě s kozlem se mořil, chtěje jej do vozíku, panem Karlem mu také darovaného, zapřáhnouti. Poradil a pomohl mu a po té, uchýliv se do zahrádky, zaměřil k besídce, kdež spanilá hospodyně ruční prací všecka byla zabavena.

Přisednuv k ní s jejím ovšem dovolením, zaplašil brzo rozmarným hovorem nejen ostýchavost její, než i chmurné myšlenky, které jí hlavou táhly.

Za soumraku se rozcházejíce, stiskli si srdečně ruce. Krásné, temné oči její hleděly upřeně za rytířem, an po pavlači k pokoji svému kráčel.

Druhého dne ráno vypisoval si pan Karel čísla včera rudkou podtržená, byly to peněžité částky hospodáři zapůjčené. A sloupec sum těch vzrůstal, až téměř dva archy vyplnil. I bylo hotových peněz za Kechlem váznoucích — dobře sečtených — 393 kop 46 gr.

Ale to nebylo vše. Na rohatince nad půlpitem visela řada vrubů, a ty pan Karel jal se řadou pečlivě prohlížeti. Podávalyť věrný obraz onoho „forování z domu a do domu“, jež se po celičká dvě léta, co Přehořovský koně choval, dálo na účet Klimentův. A bylo for těch několik set.

A což dříví! Po dvě zimy, jakž víme, vozil a kupoval za drahně kop pan Karel dříví, a hospodář i čeládka vesele z něho pálili.

Vše to Přehořovský pečlivě v druhém „auszugu“ sestavil a, pozorně sčítaje, seznal, že mu hospodář v těch příčinách 209 kop hraditi jest povinen. Na konci tohoto „vejtahu“ připomenul, že sobě prvé, než se k „divému muži“ přistěhoval, pokoj s nemalým nákladem upraviti dal, a za to že aspoň 25 kop míš. jemu přísluší.

„A tak, porazí-li se od sum svrchu vytčených, co jsem jemu panu hospodáři za byt od něho najatý, totiž za pokoj hořejší a za světnici s kuchyní v přízemí a marštal dle ústní mezi námi úmluvy po čas svého bydlení platiti měl, ale dosud nezaplatil, totiž 105 kop, učiní to

nenepatrnou zajisté summu 522 kop 46 grošů míšenských, jež mně hospodář můj pan Kliment Kechl z Hollenštejna spravedlivě dluhuje."

Dopsav to, zamyslil se a pojednou, udeřiv se v hlavu, trpce se usmál. Vždyť měl kromě balíku „milostných lístků" páně Kechlových v rukou „šuldbrief" jeho, jenž zněl na 66 kop míš., a jiný ještě úpis, kterým přítel Kechlův pan Jan Gertenštyl vlastnoručně stvrzuje, že 35 kop, jež si paní Anna Kechlová s vědomím manželovým byla od něho, totiž Přehořovského, vypůjčila, na sebe k zaplacení přejal.

A těmito „vejtahy" a písemnými jich doklady vyzbrojen, kráčel pevným sice krokem, ale s malou v srdci nadějí urozený pán Karel Přehořovský z Kvasejovic po rynku k radnici Menšího města Pražského, aby je složil na právě v ruce předního písaře radního, slovutného pana Jana Kocína z Kocinétu. (Pokračování.)

DR. J. V. PRÁŠEK:

Staroegyptský cestopis.

Staří Egypťané za nejslavnějších svých dob, za králův XVIII. a XIX. dynastie (v XVI. až XIII. stol. př. Kr.), z různých příčin podnikali veliké cesty po rozsáhlé říši své, ve třech zemědílech se prostírající, a zůstavili nám zajímavé cest těchto popisy. Znám jest velmi důležitý popis cesty po Syrii a přístavních městech foinických, jejž za dob více marnivého než slavného Ramsa II. (1347—1281 př. Kr.) pořídil vyšší důstojník jakýsi nebo mohar, a za let právě uplynulých vynesl na povrch ruský egyptolog Vladimír Semenovič Goleniščev jiný, neméně poutavý cestopis z doby asi o dvě stě let pozdější.

Konaje téměř každoročně vědecké cesty po Egyptě a jeho sousedských krajích, získal Goleniščev papyrový svitek, hieraticky psaný, v němž shledával cestopis egyptského vyššího úředníka po východní části moře středozemního a po pobřeží syrském. Slavný staroorientálista professor oxfordské university Dr. A. H. Sayce, meškaje právě po stálém svém zvyku přes zimu v Egyptě, byl prvý, který s Goleniščevem cestopis zkoumal, a od něho dostalo se mně i listem zprávy, jíž jsem užil ve svých Dějinách starověkých národů východních I., právě k vydání upravovaných. Různé okolnosti byly příčinou, že cestopis, ve vědeckém světě papyrem Goleniščevovým zvaný, nebyl po mnohá léta publikován. Teprve v jedenadvacátém svazku Masperova Recueil des Travaux relatifs à la philologie et archéologie égyptiennes et assyriennes r. 1899 vydán byl prvopis zajímavé cesty, nyní pak na snadě jsou i dva podstatně souhlasící překlady vynikajících egyptologů, professora na pennsylvánské universitě ve Filadelfii dra W. Maxe Müllera (v Mitteilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft 1900, 19 sld.) a ředitele

egyptského oddělení král. museí berlínských professora dra Adolfa Ermana (v Zeitschrift für Aegyptologie XXXVIII., 1 sld.).

Soudím, že cestopis tento vzbudí zájem i u českých čtenářů. Jest sice pohříchu značnou měrou porušen, ale to, co zachováno, přece poskytuje poutavý obraz života za tehdejších časů. Původcem cestopisu jest vznešený praelát říšské svatyně boha Amona ve Thébách, Unu-Amon jménem, který v sedmém roce thébského velekněze a pozdějšího krále Hrihora vypraven byl do syrských zemí opatřit stavební dříví pro veliký posvátný člun božství Amon-Ra. Maje doporučující listy velekněze, opatřené pečetí Amonovou, odebral se nejprve Unu-Amon do tehdejšího královského sídla Tani ve východním Deltě, ku dvoru krále Nsi-bi-neb-dêde (v řeckém rouše Smendés) a choti jeho Ta(nt)-Amon zvané. Král tento jest prvý král tak zvané XXI. dynastie, jehož nastoupení klásti sluší do r. 1063 př. K. (srv. mé Dějiny starověkých národů východních I., 287). Ježto Unu-Amon praví, že podnikl cestu svou v pátém jeho roce, spadala by cesta tato do r. 1059 př. Kr., tudíž do mládí Samuelova.

Slyšmež nyní cestovatele sama, pokud z valně porušeného textu lze smysl slov jeho správně vyložiti: Přišed do Tani, odevzdal Unu-Amon králi i choti jeho pověřující listy thébského velekněze, k jichž obsahu a přání pronesenému tito ochotně přisvědčili. V Tani pobyl Unu-Amon asi 15 dnů, načež vstoupil na královskou loď, již spravoval kapitán Mangabuti a vyplul do velikého moře syrského. Nejprve přistáli v Doru, na pomoří palaestinském jižně mysu Karmela, kdež vládl kníže Badir. Obyvatelé města byli Cakaru, t. j. Teukrové starších dob řeckých, kteří súčastnili se velikých výprav maloasijských a ostrovských národů do Syrie a k hranicům Egypta, když pak tyto vpády ustaly, nepochybně se soukmennými Filistaii usadili se na pomoří palaestinském. Badir poctil Egypťana dary, ale lodníka, který z Unu-Amonovy lodi v přístavě prchl a cenné věci odcizil, odepřel vydati. Ani námět, že odcizené věci náležely thébskému bohu Amonovi, neměl účinku. Konečně stal se Unu-Amonu Badir tak nepohodlným, že po devítidenním pobytu v Doru vydal se na další cestu do foinického města Tyra, které již tehdy vynikalo rozsáhlým kupectvím a dalekými plavbami svých obyvatelův. Ale v Tyru, jak se zdá, byl Unu-Amon opět oloupen a snad i o loď svou připraven, neboť na „sidonské“ t. j. foinické lodi již nazejtří po svém příchodu odcestoval dále na sever do města Bybla, spravovaného knížetem Zikarbaalem.

Zikarbaal byl vladař mocný, který proti Egyptu hleděl zajistiti ve všech kusích nezávislost svou, s Tyrem však a Sidonem žil v nepřátelství. Když přistál Unu-Amon v přístavě města Bybla s lodí sidonskou, obdržel rozkaz Zikarbaalův, aby přístav opustil. Unu-Amon se zdráhal, když pak po 19 dnech přece hotovil se k odplutí, nařídil mu poslem Zikarbaal, aby zůstal do zítřejšího dne. Po delším váhání Egypťan svolil, z rána pak s poctami dopraven byl na břeh do paláce knížecího, který se rozkládal na pobřeží. Zikarbaal přijal jej ve večeřadle v prvém patře, zády obrácen jsa k velikému oknu, odkudž byla vyhlídka na rozbouřené vlny „velikého moře syrského“. Egypťan pozdravil slovy:

„Milost Amonova (budiž s tebou)“, ale Zikarbaal ptal se po listech pověřujících a hněvivými slovy upíral Unu-Amonovi pravé jeho poslání. Příčinou knížecího hněvu bylo, že nepřiplul Unu-Amon do Bybla ani na egyptské ani na Zikarbaalově lodi, jichž prý v přístavích krále Smenda toho roku bylo dvacet, nýbrž na lodi sidonské. Patrně obchodní žárlivost podnítila hněv Zikarbaalův proti příslušníku spřáteleného egyptského státu, který plavil se na lodi foinické, s Byblem soutěžící. Když poněkud zlost Zikarbaalova se utišila, chtěl znáti pravý úkol Unu-Amonova poslání. Egypťan odvětil, že žádá stavebního dříví, jakéhož poskytovali Egypťanům i předkové Zikarbaalovi. Tento však projevil kupeckou svou povahu. Doznal totiž, že sice poskytovali otec, děd a praděd jeho králům egyptským dříví stavebního, ale že král egyptský posílal vždy šestero lodí se vzácnostmi egyptskými pro klenotnici knížat byblských. Zikarbaal při tom kladl důraz na nezávislost svou, která neplní rozkazů cizích, nýbrž ochotu ochotou odvažuje, kdežto Unu-Amon přichází bez darův obvyklých. Z archivu svého dal přinésti zápisy, které dotvrditi měly obsah slov jeho. Ani prý lanoví na dovážení drv potřebného nepřivezl si Unu-Amon. Při tom hrozivě podotýkal, jak zachoval se k dřívějším poslům egyptským, kteří po 17 let zdržováni byli v zemi jeho, až pomřeli, i vyzýval posměšně Unu-Amona, aby shlédl hroby jejich. S pohoršením odmítal však Egypťan Zikarbaalův návrh na výměnu egyptského zboží za cedry libánské, prohlašuje, že cedry ty nejsou majetkem Zikarbaalovým, nýbrž boha Amona, pána všeho světa, jemuž jest požadavek Zikarbaalův rouháním, na konec pak požádal o svého písaře, který by dopsal králi Smendovi o příslušné písemné rozkazy.

Do pátého měsíce čekal Unu-Amon na vyžádané královské rozkazy, s nimiž zaslány byly i zlaté a stříbrné nádoby, drahocenná roucha, kůže volské, ryby i jiné vzácnosti. Kníže přijal radostně tyto dary i vypravil ihned 300 mužův a tolikéž volů s dozorci, aby drva káceli a sváželi. Po půl léta trvala práce, než bylo dříví u přístavu shromážděno. Potom kníže pozval Egypťana na rozloučenou a při té příležitosti opět se bohoval, že nedal žádaného dříví z povinnosti, nýbrž z dobré vůle své.

Již chtěl vyplouti Unu-Amon k návratu do vlasti, a ejhle! na moři objevilo se 11 korábů loupežných Cakarů, kteří patrně číhali naň, aby jej v širém moři přepadli a oloupili. S pláčem stěžoval si Unu-Amon knížecímu písaři, ten podal zprávu pánu svému, kníže pak dojat jsa, pohostil egyptského posla a kázal přivésti egyptskou pěvkyni, aby zarmouceného zpěvem svým potěšila. Nazejtří vydal kníže přísný rozkaz Cakarům, aby egyptskou loď beze škody propustili.

Teď teprve počíná pravá Odysseia Unu-Amonova. Bez překážky opustil sice přístav dorský, ale prudký jihovýchodní vítr zahnal jej ku břehům země Arasa, nepochybně ostrova Kypru anebo pobřeží kilického. Obyvatelé země zajali Unu-Amona a vlekli jej na prostranství města, kdež na soudě zasedala panovnice jejich Chatibi, aby byl jako kořist moře usmrcen. Když přiváděli Unu-Amona, přecházela právě Chatibi z jednoho domu svého do druhého. Unu-Amon poklonil se kněžně a vzkřikl, kdo z přítomných zná jazyka egyptského. Když se ze zástupu jeden přihlásil, vyzval jej, aby řekl kněžně: „Slyšel jsem o tomto městě

až do sídla Amonova, že sice užívají lsti v každém městě, v zemi Arasa že ale dbají práva.“ Tu odvětila kněžna: „Co tím chceš říci?“ Unu-Amon odpověděl: „Moře-li rozbouřeno, a vítr nepřízniv, že (k břehu) pohání, kde ty vládneš, tož zajisté nedovolíš, aby očekávali, usmrtiti mne chtějíce. Jsem posel Amonův, a přece stále jsem pronásledován.“ Slova jeho neminula se účinkem, neboť ze zlomkovitého konce papyru a z úvodní zprávy dovídáme se, že Unu-Amon šťastně se do Théb navrátil, vyřídiv své poslání.

Prostinké ale přece velice zajímavé vypravování toto podává poutavý obraz pospolitosti mezi národy a státy jednotlivými před 3000 roky. Egypt jest sice v popředí politickém, a jeho hlavní bůh thébský ovládá tehdejší svět, přes to však i malí státové odvažují se již vzdorovati zpuchřelému žezlu faraonů, jichž moc závisela výhradně na milosti thébského velekněze Amonova.

Z básní M. Jahna.

ROZSÉVAČI.

Seješ ty a seje on,
každý jiný na záhon,
každý v jiné pole:
on tam seje nahoře
po nesmírném úhoře,
a ty seješ v dole.

Seješ ty, on seje též,
hvězdy on tam a ty réž
dole na svém láně;
on je seje velký, tich,
od něj zář, a do tvých lích
stín pad' zadumaně.

Seješ ty, on také tak.
Podívej se do oblak
na to zrní zlaté! —
Ty jsi člověk a on Bůh,
ale oba na svůj luh
stejně rozséváte.

DUŠIČKY.

Dvě dušičky se střetly u bran ráje —
ta jedna čista, druhá střísněna je,

tu jednu kryje šat jak lilje bílý,
tu druhou viny hrozně seskvrnily.

I vstoupily před soudce duše obě —
sám boží Syn je vlídně volá k sobě.

I hledí v ně a pátrá, zkoumá zraky
té jedné světlo, druhé stín a mraky.

A zdá se, dál že pohled jeho bloudí,
jak toho, který srdce, ledví soudí.

A srdce čisté v ráz se odhalilo —
v něm jako v hrobě obíleném bylo,

však z druhého, jak odstřelo je tělo,
to krví horkou náhle vyprýštělo.

Dí Kristus k němu: Světla zřelo's málo,
však mnoho trpělo's a milovalo,

pojď, vládni nebem, sedni k mému stolu! —
a skvrny s něho rázem prší dolů.

A k druhé duši: Spěj tam dolů, zpátky
v tu lidskou bídu, v útrapy a zmatky,

své srdce sžehni žárem lásky pravým,
a miluj, trp! — já, Kristus, ti to pravím,

jdi, lásku ve svět nes jak nebes věno —
a mnoho tobě bude odpuštěno!

A s bílými, sněžnými perutěmi
jak holubice klesá druhá k zemi . . .

DVA TULÁCI.

Kdys tuláci dva lehli v stínu lesa,
noc byla, zřeli ve hvězdnatá plesa.

I řekl jeden: ‚Ty, co zříš tam vzhůru?'
— Nic, jenom zlatě tečkovanou chmuru. —

‚A já zřím tamo zlatou nebes bránu,
kam spějí duše jako ptáci k ránu.'

— Ty myslíš? Mně to pohádka jen dětská.
Hrob — všeho konec! Toť má pravda všecka. —

‚A já měl ženu kdysi, čtyři děti,
bloud nechtěl by své opět uviděti.‘

— A já jsem sám. Co je mi po tvém nebi? —
‚A proto nemáš Boha v černé lebi!‘

A spali. Jeden ráno procit' svěží —
a místo druha dlouhý nůž jen leží.

I hledí vzhůru: druh tam s větve visí
a zsinalé jak noc jsou jeho rysy.

‚Kdo cesty Tvoje zbádá dokonale?‘
řek', druha odřezal a kráčel dále . . .

MYRTA.

Myrta pučí, myrta raší, zalévám ji každý den —
nepadneš mně do náručí šťasten, vesel, spokojen?

Myrta raší, myrta kvete, slzami ji zalévám —
černé oči, což tak těžká, což tak dlouhá cesta k vám?

Myrta kvete, myrta vadne jako srdce ve hrudi —
už je žádný, ani Bůh sám, nepotěší, nevzbudí.

Z prutů sobě vínek sviju — ať má hadí podobu! —
až já umřu, dejte mně ho na památku do hrobu! . . .

PÍSEŇ.

Kdyby se jen otevřela
ona ústa nesmělá,
já bych je už na vše časy
polibkem svým zavřela.

Kdyby se ty plaché ruce
dotkly jednou rukou mých,
nepustila bych je nikdy,
nikdy do dnů nejdelších.

A kdyby to divné srdce
tiše řeklo mi: jsem tvé! —
já bych za ně navždy dala
svoje srdce mladistvé . . .

JIŘÍ SUMÍN:

Přeludy.

Povídka. (Pokračování.)

Ve dveřích objevila se matka. Suchá, bledá, vyhrůžně vzpřímená, s přísně sevřenýma rtoma, ve svých křiklavě sedraných, ale čistých a pečlivě vyspravených hadrech stála tu jako živý symbol umlčovaného svědomí a probodávala ji svýma pronikavýma očima. Několik vteřin hleděla tak na ni, jako ohromena, pak, přistoupivši k ní, vykřikla přidušeně několik vášnivých, vyhrůžných vět.

Nemluvily mnoho. Anežka neodmlouvala, nezapírala, stála před matkou bezmocna a zdrcena, cítíc, že nadešla obávaná chvíle, kdy nejhlubší tajemství jejího srdce počíná se rozbíhati po okolí, provázeno zlomyslnou všetečností, jež zatleská do dlaní a, upozorňujíc nevšímavé, volá: Slyšte! slyšte! To hrozné, obávané bylo tedy zde. Strašný byl první tento dotyk veřejnosti, jež uchvátila její tajemství. Myslila v duchu na úzkou lávku nad čeřící se řekou, umístěnou tak vysoko, aby ji bouřlivé jarní vlny nestrhly, a odsud skok do hlubin zdál se jí jedinou možnou odpovědí na lidskou zvědavost.

Všecka starost matčina, celé její, až k šílenství stupňované napjetí vybuchlo v nedočkavé otázce: S kým?

Odpověď upokojila ji zjevně, ale její vyhrůžné, zostřené pohyby, jimiž vyjadřovala svůj vztek i své zoufalství, se neuklidnily.

„Musím si promluvit s paní!“ zvolala přísně.

Dívka zalekla se těchto slov, a návštěva u tety, významně a plně osvětlena, oživla rázem před ní. Pojal ji strach, že matka přichází, aby ji oloupila o její štěstí a sobecky, nepřátelsky využila poklesku toho, jenž ji miloval. Litovala, že tak neprozřetelně vyzradila jí pravdu, a počala se brániti.

„Jsou tam hosté . . . a pak . . . já nechci, aby se to jeho rodičům doneslo . . . Nestarejte se o mě, já odejdu . . . nic na vás nechci . . . však on mě neopustí.“

Ale v nejbližším okamžiku již litovala této odvážné odpovědi a, ohlušena silou výčitek i hrozeb matčiných, jež padaly jí do duše jako smrtící rány, následovala jí do pokojů.

V pokojích toho dne hrálo se vášnivě.

Hlavní příčinu zavdal bohatý obchodník s obilím z Uher, jenž byl kdysi obávaným věřitelem mlynářovým, prohnaný, uhlazený dobrodruh, divoký a surový pod svou maskou galantního světáka a náruživý hráč. Ve velkém pokoji s prostým, starým nábytkem sedělo asi deset osob kol hrubého stolu, zahaleno v oblak tabákového dýmu. Byla to trochu zvláštní společnost náruživých hráčů, jež se zřídka sejde, a stejně dobře by se vyjímala v elegantní herně jako v začazené krčmě venkova. Všichni cítili se doma, tam jako zde. Nebyli vybíraví a počínali si nenuceně. Muži pili společně pivo z kamenných džbánů a plivali na podlahu. Partie končila právě, a, ježto se hrálo „vysoko", napjetí, hřmot a křik stupňovaly se každým okamžikem. Rozčilené tváře shlukovaly se vytrženě, pěsti bezděky dopadaly na stůl. Pensionovaný štábní lékař, bledý, nezdravě naduřelý, s otylou šíjí, jež, zdálo se, že hrozí puknutím, zatínal své žluté, nezdravé zuby a hrochtal cosi nesrozumitelně. Mlynář funěl, nahýbaje se nad kartami své ženy, jež hrála klidně s rozpustilou svévolí uličníka. Uherský host držel již dlouho džbán v třesoucí se ruce, a rozčilení nedalo mu se napíti. Jeho dlouhá, žlutá tvář zlostně se zachvívala. Všichni provázeli vyhazované karty bezděčnými výkřiky, vydrážděnými napjetím posledních vteřin před ukončením bitvy. Jen starý, plešatý revírník, s bílým, poustevnickým plnovousem, jenž prohrál během několika roků značné své úspory a žil nyní ze skrovné pense s ustavičnou touhou „zhojiti se" tam, kde byl pošramocen, držel mlčky suchý prst na čele, hledě úzkostlivě vypoulenýma očima na zadní stranu karet svého protivníka, jakoby viděl proti sobě namířenu zbraň pytláka.

Matka s dcerou, stanuvše ve dveřích, couvly polekaně. Nikdo je nepozoroval, jen starý pes, ležící u dveří, pozvedl udiveně svou velkou hlavu.

„Teď, ach, teď! Hospodine! Trumfa na to! Zab' ho, zab'!" křičel mlynář, zvedaje nad stolem svou rudou tvář.

„Nebalamuť!" odbyla ho.

„Hospodine! Ty dnes prohráš fůru žita a koně i s postrojí."

„Přidej ještě bič!" křičela, odstrkujíc ho.

Náhle umlkli všichni, poslední karty dopadaly na stůl za napjatého ticha.

„Hm, to je paní!" zašeptala jízlivě stará žena u dveří. „S koňským handlířem hraje . . . a s děčínským Roubíčkem! To je kus! . . . S první ženou se dal rozvést, druhou vyhnal, a třetí mu utekla . . . Pořádná paní by před ním naplivla."

U stolu zvonily peníze. Revírník vytahoval bankovky studenýma, třesoucíma se rukama. Vojenský lékař, zvrátil hlavu na zad, přimhouřil oči, vystrkuje špičku jazyka: počítal. Na čele stály mu krůpěje potu. Uherský host hrábl několikrát do svých hlubokých, kožených kapes, vyhodiv pokaždé na stůl hrst stříbra. Nemusil ani přepočítávat, tak byl jeho hmat vycvičen ve styku s penězy. V těžké supění a hluboké,

hrčivé oddechy mísil se klidný, zpěvavý hlas mlynářčin s přízvukem rozpačité školačky.

„Čtyřikrát osmnáct . . . čtyřikrát osmnáct. — Tatínku: čtyřikrát osmnáct . . .?“

„Prosím pěkně, paní maminko, musím s nimi promluvit,“ ozval suchý se, pevný ton těsně za jejími zády.

Ohlédla se nevrle.

Pokorně schýlená, neštěstím jako k zemi sražená postava s vyzývavým, přísným výrazem pohlédla jí do tváře.

Lekla se jí téměř. Zmateně dívala se chvíli na děvče vyděšené a třesoucí se a zase na hrozivý výraz obličeje matčina.

„Ale . . . vždyť je tam Polda,“ odbývala je poněkud udiveně a nejistě.

„Prosím pěkně, paní maminko, mně do Poldy nic není.“

Tento studený pichlavý ton, provázen pevným pohledem, nepřipouštěl již odbytí.

Vstala tedy a odešla s nimi do vedlejšího pokoje.

„Co tedy?“ tázala se, sedajíc neklidně na pohovku.

Shroucená, neštěstím k zemi sražená postava náhle se vztyčila a studeným, pichlavým tonem počala hovořiti o své chudobě a o svých cnostech. Mlynářka neposlouchala ji dlouho, unavený, rozptýlený výraz její tváře soustřeďoval a tuhnul víc a více v zděšeném napjetí úzkosti a strachu. Její ruce několikrát se prudce pozvedly, jakoby chtěly zadržeti proud těch vychloubavých, pichlavých slov pohněvané matky, ale klesly zas bezmocně na klín, a ulekané, kouřem zrudlé oči upíraly se chvílemi na plačící děvče u dveří.

Pojednou vyskočila jako uštknuta a rozběhla se ke dveřím, stanula však zase bezradně a malomocně, zalomíc rukama.

„Nedělejte dlouhých řečí, a řekněte to přímo! Ona cosi svedla . . . s Konrádem . . . s Konrádem zajisté!“ přerušila povídavou matku.

Zase se bezradně rozběhla ke dveřím, ale strach před mužem tak ji zarážel a ohromoval, že klesla znova na židli, jako smyslů zbavena, hledíc vyjeveně před sebe. Když se poněkud vzpamatovala, spěchala na chodbu, poplašným hlasem volajíc Poldu. Matka hleděla za ní udiveně, vytržena ze své úlohy, nevrlá a zlostná.

Polda přiběhla okamžitě, vyděšena a rozespalá s mistrnými kníry pod nosem, jak byla právě skočila s kotliny. Nebylo to nic divného; vídali ji tak často.

Dlouho nemohla pochopit, oč vlastně jde.

„Poldo, co's mi to udělala?“ naříkala paní. „Proč jsi přijala toto nezkušené, mladé děvče do domu? . . . Víš přece: kluk je nezvedený . . . Bože, co teď, doví-li se to otec, snad ho zabije.“

Polda, jíž úzkost panina zbavovala rozvahy, chápajíc zvolna, zavrávorala, a její oči dosud tupě upřené na děvče, obrátily se v sloup.

„Matičko nebeská! A já jsem si povídala, co pořád ta křížová sedma stojí do domu! — A onehdy mi cosi šeptala stará Dráčková — či zdálo se mi to? Ba ne, povídala mi, ať si všimnu toho děvčete, ale

já jsem jí řekla: Jdi ty hloupá babo, ty nemyslíš, než na své kšefty. Děvče je spořádané, a nemělo ještě milého."

„Tys chybila, Poldo. Ty jsi vinna. Víš, že kluk je nezvedený, a nastrčíš mu hloupé, nezkušené děvče. Kdyby se to aspoň otec nedověděl!"

Polda tvářila se uraženě.

„Prosím pěkně, ony jsou všecky hloupé a nezkušené, když jde o práci; ale, jde-li o darebnosti, mají hned rozumu dost."

Nešťastná matka, jež tu nyní stála shroucená a ubohá, vztyčila se hrozivě. Kdo že se opovažuje házet blátem po jejím dítěti? Její dcera byla zbožně vychovaná, ctnostná! Ale zde se zkazila, zde přišla o čest.

Polda zesínala. Nemohla snésti pohany domu svých pánův, jenž jí byl drahým, jako vlastní domov. Osopila se zlostně, a hádka propukla. Sápaly se na sebe a hrozily si pěstmi. Jízlivá, výsměšná, zlá slova padala s obou stran. Mlynářka stála bezradně nad nimi, lomíc rukama a chlácholíc Poldu.

Čísi kroky spěly právě chodbou. Polda se zarazila a naslouchala u dveří.

„To je Konrád, zavolej ho," pravila paní rozhodně.

Zvolna, se strachem otvírala dveře.

„Bucíčku, maminka ho volá," pravila sklesle.

V pozadí temné chodby objevila se bílá postava Konrádova. Spatřiv Poldu s mistrnými „husarskými" kníry, jež jí byl namaloval, vztyčil se po vojensku a salutoval jí.

Byla by ho ráda připravila na nemilý výstup, kroutila zděšeně očima, označujíc cosi hrozného, byla by mu nejraději poradila, aby utekl daleko. Ale na venek tvářila se přísně.

„Počkal, však uvidí . . . však mu tatínek dá: v kostele hvízdat!"

Konrád vběhl vesele do pokoje, zalekl se však a couvnul náhle; pak násilně přemohl zmatek, a všecek zardělý obrátil se k nim zády a natáhl se v křesle u okna.

„Je to pravda? Je to pravda?" naléhaly na něj matka i Polda, a v jejich hlase ozývala se prosba, aby řekl, že není.

Hodil po nich smělým, vzdorovitým pohledem a mlčel.

„Mluv přece! Je to možné? Je to pravda?"

»Bodejť, že je!" pravil, pohlednuv směle, uraženě na všecky, jakoby chtěl říci, že dobře ví, že se všechny proti němu spikly, aby mu způsobily nesnáze a ostudu, ale on že se ničeho neleká.

„Nešťastné dítě! utíkej zrovna k tetě do města, sice tě otec zabije!" hořekovala matka, lomíc zoufale rukama.

Polda vzpomněla si především na osvědčený vychovatelský nástroj s rukojetí ze srnčího běhu, jemuž se populárně říkalo „srnčí nožka".

„Matičko nebeská! To bude ‚srnčí nožka' skákat! Honem si navlékl tři, nebo čtyry kabáty, než se to tatínek doví! Jinak ho rozseká. Ten ho zmaže, uvidí!"

Ale on nehnul se s místa, a odpovídal jen zlostnými, pohrdlivými pohledy, jež jim měly říci, že tak se nemluví s mužem, za nímž přichází děvče s nároky tak vážnými.

Avšak poplašná zpráva tato prolítla domem, chytajíc se půdy jako dozralé símě větrem přihnané.

Náhle otevřely se dveře, rudá, starostlivě svraštělá tvář mlynářova nachýlila se zvědavě do pokoje. Jeho oči padly na shroucenou postavu chudé matky a zvolna, šířice se udiveně, přesunuly se na uplakané děvče, aby se pak setkaly se vzdorovitým pohledem synovým.

„Co se zde děje? — Oč se hádáte? ... Nu, co je?“ tázal se tlumeným, zadýchaným hlasem, maje obočí napjatě vytaženo, s plachým, cukavým výrazem vypoulených, bledých svých očí.

Výmluvné ticho rozhostilo se v pokoji. Paní tiskla úzkostlivě šátek k ústům, jakoby chtěla udusiti pláč, jenž jí stahoval hrdlo, Polda se svými hroznými kníry postavila se tak, jakoby chtěla svým tělem chrániti „bucíčka“ před prvním výbuchem hněvu otcova. Hlasitý vzlykot mlynářčin prolomil tenkou hráz mlčení.

Výkřiky vzteku, klení, nadávky, úpěnlivé kvílení i tvrdě odražená slova provalila se jako láva ze sopečného zjitření duší. A všichni stáli tu bezradně, překvapeni katastrofou, jež nedala se zmírnit, ani odvrátit. Mlynář, soptě hněvem, vzbuzoval strach svou tváří do krvava rudnoucí i vypoulenýma, strašlivě se šířícíma očima, v nichž jakoby uzrával strašlivý jakýs úmysl. Strach nepřemožitelný, výbušný strach pojal ženy, nevyjímaje ani matku svedeného děvčete, jež v tomto porážejícím zděšení zapomněla docela, jak vysoko chtěla odhadnout ztracenou čest dceřinu.

„Milostpane, já jsem vinna. Děvče bylo hloupé a nezkažené. Neměla jsem ji sem posílat, když jsem věděla, že je zde dospělý syn ...“ shuhrala poníženě.

„Dost, dost!“ zakřikl ji hrubě, odporně dotknut lísavým tonem. „Především, nejsem žádný milostpán ... A dospělý syn nemusí být ještě darebákem ... Ale já dobře vím, že mám darebáka!“ — Postoupil vyhrůžně proti synovi, ale couvnul zase, odražen jeho rozhodným, tvrdým pohledem.

„Matka ho zkazila!“ vykřikl ostře.

Přeli se chvíli, jakoby pod tíží neočekávané rány cítili potřebu navzájem se obviňovat.

„Já jsem ho zkazila!“ naříkala paní. „V šalandě se zkazil, abys věděl! Vyrostl mezi chasou, a kolik je mezi nimi spořádaných lidí? Však měl učitele, byl ve školách, proč ho lépe nevychovali? — Ale ty jsi vším vinen ... ty's ho zkazil ... nechtěla jsem, aby šel k řemeslu ... Ty a Polda ... Polda je vinna.“

Kuchařka, lomíc rukama, až jí v kloubech praštěly, obracela oči v sloup, couvala po zpátku do kouta; neboť černá Polda nebyla již černou Poldou, setkala-li se s mlynářem mimo kuchyni. Pištěla nepřirozeným, uctivým hlasem, činíc dojem sesazeného despoty, postaveného před soud svých poddaných.

„Matičko nebeská! Teď se to sveze na mne! Dvaatřicet lidí ke stolu, a ještě má kuchařka myslit na takové věci? Kde by se to člověku směstnalo! I toť by musila být hlava jak dvacítiliberní sud. Udeří dvanáctá ...“

„Mlč mi s tou dvanáctou," osopil se na ni mlynář. Nemohl snésti její písklavě pronikavý ton nyní, kdy v jeho hlavě svářily se lítost a hněv.

Ale Poldě zdálo se, že povinna jest mnoho říci, a že vše bude dobře, jakmile to poví. Děsilo ji toto trapné, napjaté ticho, jež vpadalo mezi ně hrozivě, jakoby pobízelo k jakémusi strašnému, tvrdému, rozhodnutí.

„Nic bych neříkala," pokračovala žalostně, „kdyby nebylo aspoň těch přespočetných . . . Ale pán přijde: Dej jim, dej! Však se studně nepřebéře. Ba věru, nepřebéře! Všecko se vyčerpá, ba i voda ve studni. — Toť se ví, že jsou mlynářští darebáci! Jak mají na dvakrát do huby, už každému jazyk metá z koutka do koutka, jak mlsnému kocourovi. Fazolí mi jíst nechtějí, a zapomnět tak klíček u komory: vale, slanino! Ti ho zkazili, darebáci . . . ti jsou tím vinni. Jak pak ne? Vždyť co chvíle vedou některého v řetízkách na Mírov."

Mlynář, nemoha nalézti klidu pro své rozhodnutí, vztekal se uvnitř na Poldu. Její zpěvavý, vyděšený hlas dorážel jako roj bzučících komárů na jeho těžkou hlavu.

„Mlč už," okřikl ji několikrát. „Co se mi to opovažuješ hanobit řemeslo?"

Ale docílil tím pouze, že ulekaná kuchařka vpadla hlasem v polohu ještě uctivější a nesnesitelnější. Nevěděla už co říci, ale byla přesvědčena, že prokazuje všem veliké služby . . . když vůbec mluví. Bála se toho hrozivého ticha, jež pobízelo k jakémusi rychlému, tvrdému zakončení. Ostatně, jestliže se jim to nelíbí, nemusí to brát vážně.

„Nu, božínku, řeč je řeč," hájila se. „Nemají za zlé, řeč se mluví, chléb se jí . . . Ale já to na sobě nenechám! Matičko nebeská, přijala jsem děvče . . . kdož věděl, co v ní sedí? A práci jsem si s ní dala! Učila jsem ji pažitku krájet, na lukše rozvalovat, omletky obracet . . . Ale kuchařka z ní nebude, to řeknu napřed. Ohně se bojí jako žid flinty a, má-li rozklepnout vejce, všecka se třese. Hubatá nebyla, jen co je pravda. Ale řeknu jí, na příklad: Doskoč do sklepa pro zeleninu! A ona se mi vrátí za tři čtvrti hodiny všecka zamoučená a ucuchlaná a přinese mi na okřinku trochu ztuchlých krup. Napovídám si: snad nedoslýchá, či co tam sedí? — A vidouc, že pán, na němž visela svýma ustrašenýma očima, stále zlostněji sebou škube, spustila obvyklý nářek: Nemohu všecko prozkoumat a vyzpytovat . . . udeří dvanáctá . . ."

„Mlč, ty stará treperendo, toť se ví, žes při tom nebyla!" zakřikl ji vztekle. „Jdi se raděj umýt! Totě kuchařka! Chodíš po domě, vousiska jak husar. Že ti není hanba dělat pořád maškaru na stará kolena! Kdyby se tu namanulo malé dítě, dostane z tebe psotník."

Polda, jež si pozdě připamatovala „bucíčkovy" šprýmy, rozhlédla se zděšeně a pak rychle zahalila zástěrou tvář až po oči a zahanbena vyběhla z pokoje.

„Proč ji hubuješ?" ujala se jí paní, tiše plačíc. „Není ti nic do kuchařky, já se nevadím s tvými chasníky. Děti ji počernily, a ty ji vyhubuješ a dětí nepokáráš, takový jsi otec. Pak dáváš vinu jiným."

Mluvila z téhož důvodu jako Polda, ale řeč došla jí dříve. Když Polda odešla, tíž synova poklesku padla na ně ještě trapněji a bolest-

něji. Bylo jim volněji, dokud překřikovala jejich starost, dokud jí nemusili pohlédnouti z blízka v tvář. Matka plakala tiše, otec chodil sehnut po pokoji, a to, co dralo se mu na jazyk, značilo spíše lítost a bezradný zmatek, než pevné rozhodnutí a opravdový hněv.

„Koupil jsem mu k vánocím koníčky a vozík," vzpomínal, zastíraje pohrdlivým tonem bolest a sklamání, „aby nemusil všude pěšky, když už přece je dospělý . . . Ať má své koně! Co na tom, je-li o dva více u žlabu! — Slíbil, že bude za to hodný! Už i po nevěstě jsem se mu ohlížel . . . Nepůjdu ještě do výminku, nevydržel bych bez práce . . . ale, ať se ožení, aby . . . aby . . . byl pokòj! Místa mám dost, ustoupíme mladým, aby se cítili volní a spokojeni. A co přijde, všechno přijmeme s láskou, vždyť jsme rodiče . . . Ale teď je konec! Toť by byla pěkná svadba! Musil bych hanbou někam utéci, abych neslyšel, co si lidé povídají. Ano, já ti dám nevěstu! Chasničit budeš dál! A se mzdy ti budu strhovat na vydržování tohohle . . . děvčete. A koně a vozík ti prodám a tím ji vyplatím. Abys věděl, ničemo, že k vůli tobě nebudu druhých dětí okrádat."

Zrak jeho, padnuv náhodou na vetchý oděv podruhyně, zachytil se pozorně na jejím děravém vlňáku a sešlapaných střevících. Jakýsi mírnější, jakoby smířlivý ton zabarvil jeho hlas, když, náhle opustiv pokoj, křičel dále po chodbách o nevděku synově.

Trapné vyzývavé ticho projelo jako mrazivý vítr pokojem, kdež obě matky rozezlené, omlouvajíce v duchu každá své dítě a obviňujíce druhé, zadržovaly násilně trpká slova, deroucí se na jazyk. Mlynářka vstala posléze a vyňavši ze svých úspor, jež strádala dcerám na výbavy, rychle, jako úkradkem, několik bankovek, vtiskla je do rukou podruhyně, jakoby chtěla koupiti její mlčení i uchlácholiti její hněv, nevědouc hrubě, co dává, a nezastírajíc snahu, zbaviti se jí konečně.

„Aby tatínek nevěděl . . . a . . . pomlčte, prosím vás, pokud bude možno," řekla přidušeně.

Matka svedené dívky přijala neochotně, skorem bez díků, pohlédnouc pozorně na peníze a pak pátravě na matku i na syna, jakoby k tomuto daru navazovala mlčky otázku stran budoucnosti dceřiny. Rozešli se napjatě, skoro nepřátelsky. Konrád stoje u okna stále s týmž chladným vzdorovitým výrazem, jakoby všecky obviňoval, že se proti němu spikli, aby mu způsobili ostudu a nesnáze, nevšímal si ničeho. Když matka s dcerou odcházely, ani hlavy neotočil. Netroufal si, či nestál o ni více?

Anežka, pochopujíc pojednou, že odchází na vždy, a že doba jejího štěstí mizí náhle, jako křišťálový palác, jehož se dotkla zlá víla svým kouzelným proutkem, rozplakala se hořce. Počínala si tak zoufale, že matka, jež s podivuhodnou duchapřítomností vybírala v čeledníku její hadříky, pečlivě přepočítávajíc, zdali něco neschází, musila ji konejšiti.

Když vyšly ze vrat, objevil se před nimi mlynář, jenž je zde patrně očekával. Prohodiv chladně a mrzutě cosi o vzájemném neštěstí, odpočítal matce větší peněžní obnos na „první výlohy". Teprve, když povšiml si děvčete, jež usedavě plakalo, zmírnil se poněkud jeho přísný, tvrdý ton.

„Do práce, nebo na výdělek ji teď nehoňte,“ pravil. „Však vás v bídě nenecháme . . . Toť se ví! A . . . tento . . . starý ať jí neubližuje, rozumíte? Děvče za nic nemůže . . . kluk je nezvedený; ženské ho rozmazlily.“

VII.

Po dlouholeté službě v cizích, ale vlídných a spořádaných domácnostech, kde našla přízeň i štěstí své, vracela se tedy Anežka do své rodné chaty za vsí na přícestí, jež ji v prvních dobách, kdy okusila jinde zaslouženého chleba, děsila svou bídou, kdykoliv pomyslila na návrat. Později byla už téměř jista, spoléhajíc na své zdravé ruce, že se už nikdy nevrátí. A teď přišlo to pojednou tak neočekávaně a neodvratně. Nyní, kdy viděla, jak starostlivé, štědré ruce cpou peníze do matčiny lakotné dlaně, jen aby ona se svým neštěstím i se svou láskou byla rychle odstrčena a zapomenuta, bylo jí, jako by byla zaprodána a odsouzena k těžkému žaláři, pod dozorem matčiným. Jak křivě a nespravedlivě dívali se všichni na jejich poměr, obviňujíce Konráda. Kdyby se odvážila promluviti, kdyby vůbec její slova něco platila, byla by je ráda zakřikla, vědouc, že mu křivdí, jen aby ho proti ní popudili a rozloučili je na vždy. Ale palčivé to slovo, za něž se nestyděla, jež by byla ráda vyřkla, aby ulevila své stísněné duši, nepřešlo nikdy přes její nepovolné rty. Cítila jistě, že přišla tam s rozkvetlou tužbou v mladých svých ňadrech, oslněna a zmámena obrazem muže, jenž jako první červánek pronikl temný obzor její dětské duše, jemuž v prvním rozmachu procitlé vášně v ústrety letěla a k nohám se vrhla.

Hojnost a poměrný blahobyt rozhostil se nyní ve staré chatě za vsí na přícestí. Hned, jak vstoupila s matkou do jizby, poznala, že není třeba báti se výčitek a hněvu. Otec domluvil se s matkou jediným pohledem, jejž opětovala tato nevrlým ujištěním, že je vše v pořádku, a že se nemá do ničeho plést, odstrkujíc ho zlostně, když chtěl nahlédnout, co schovává před ním do truhly, již pečlivě uzamkla. K dceři choval se šetrně a, mluvil-li s kým v narážkách o jejím neštěstí, dával na jevo, že se nedá se svými nároky jen tak polehku odbýt. Matka v ješitné touze zablysknouti se před známými penězi, kupovala na oko hned pole, hned krávu, nevědouc pro co se rozhodnout. Popírala však rozhodně původ toho skrovného majetku, jenž se jí neočekávaně octl v rukou, tvrdíc, že je to vlastní její úspora. Na oko tvářila se, jakoby byla velice nešťastna, naříkajíc, že vzala dceru z dobrého místa, jen aby jí vehnala do neštěstí a hanby. Ve skutečnosti bouřilo to v ní, ješitnost a pýcha zachovalé ženy sváděla urputný boj s lakotou tak neočekávaně uspokojenou, ale požadující víc a víc. Její fantasie přeskakovala zase obvyklý vývoj blahobytu a stanula zarputile na nejvyšším stupni. Ale Březánek měl být co nevidět vdovcem, a tu zdá se, kynulo dceři víc než v tom pyšném, bohatém domě, kde jí odbudou pouhou almužnou. Jen aby zase neprohloupila, nedopustila se osudné chyby! Pravda, pro začátek jsou k ní neočekávaně štědří, ale co bude dále?

Kdož ví, ostatně? Takový mladý párek nelze jen tak lehce rozdvojiti pouhým křiknutím. Jako když po ptácích hodí: rozletí se, zmizí lidským zrakům a zase se spojí. Tomu nikdo nezabrání.

Na zimu přišel domů bratr Anežčin, jenž si odbyl trest v káznici, lenivý, spustlý, jejž nikdo ve vsi nechtěl do služby pro jeho neurvalost a vyhrůžky, opíjel se často, tropil rámus a všem nadával. Také sestra, churavá, skoro neschopná práce, ač pracovala přece, protože by jinak musila zemříti hladem, přišla se podívat nebylo-li by lze odpočinouti a přiživiti se zde na chvíli. Strpěli ji, ale hádky, odporné smlouvání a výčitky byly na denním pořádku. Tito přiživníci byli matce velice proti mysli, neboť peněz, za něž chtěla koupit krávu nebo pole, ubývalo tak rychle, že nevěřila ani svým očim. Tyto peníze, jež v její hlavě probudily tolik přání, vytékaly jí skrze prsty jako voda. Přála si koupiti nějaký kus nábytku do jizby a velice toužila míti svou senem vystlanou postel přikrytu červenou vlněnou přikrývkou, jak viděla u sestry, aby to u nich nevypadalo tak chudě a uboze, pro případ, kdyby k nim „někdo“ přišel. Koupila však toliko zrcadlo se zlatým rámem, jež tu křičelo, vybíhajíc nesrovnale ze svého prostředí, a před nímž každý známý, jenž náhodou vešel, stanul s otevřenými ústy, odcházeje s přesvědčením, že to jistě „ten lump“ někde ukradl. Otec a bratr celou zimu nepracovali a k jaru usmyslili si vyspraviti děravou doškovou střechu a obehnati zahrádku i dvorek tyčkovým plotem. Střecha potřebovala sice opravy, ale poměrně drahý plot kolem rozválené chaty bodal závistivé sousedy do očí, tak že v jadrných narážkách odhadovali původ tohoto chvilkového blahobytu.

Anežce bylo stále nesnesitelněji mezi pokrevními přátely, kteří žili z její hanby, a jichž zahálku platila draze svým hořem a svými slzami.

Lekla se přímo, když je pojednou navštívila „bohatá“ teta z města, jejímž vlivem byla přijata ve mlýně. Sotva vešla, zasmála se rozpustile, těkajíc kolem svýma smavýma, bezstarostnýma očima.

„Safraporti, ta vám tam semlela na hody!“ zvolala nezastřeně.

„Co myslíš?“ hájila se Říhová s líčenou nevolí. „Snad jsme tím něco získali, ne? Leda ostudu. Je nám to dost těžké, protože jsme poctiví lidé. A k tomu musíme ji teď živit. Pak . . . pak půjdu ovšem k advokátovi. Chválila's je, jak jsou štědří. Ba věru! Jen jednou dali mi tam trochu krup, ale ne těch drobounčkých, co sami jedí, ale takových hrubých jak konské zuby. Však jsem je vysypala slepicím.“

Ale hned na to pospíšila si, aby se pochlubila sestře svými zásobami v komoře a svou úsporou.

„A což Konrád . . . chodí sem?“ otázala se teta s nemalým zájmem.

Otázka tato vyvolala ohnivý ruměnec na tváři Anežčině. Bylo jí, jako by se byla teta nenadále dotkla skryté, bolavé rány. Ale Říhová uměla si pomoci.

„Co tě napadá!“ zvolala. „Můj starý by ho prohnal! Což už není hanby dost? Jsme chudí lidé, ale dbáme o čest. Však jsem jim tam pověděla: Poctivost a čistota, to jsou naše jediné statky, a vy jste nás o ně připravili.“

Anežka vycházela často, bloudíc celé půldny po polích, podle cest, jež vedly ke mlýnu. Palčivá touha setkati se s ním nebo uviděti ho aspoň zdaleka, vyháněla ji z domu. Po celý čas nemyslila než na něj. Odcházela s takovým rozechvěním, připravena na cosi ohromně důležitého, co musilo již konečně nadejít. Co mu všecko musí říci! Celý život její závisí na tom. Jestliže ho neuvidí a neřekne mu to vše, pak se s ní stane cosi hrozného. Pak nezbývá, než skok s té vysoké, rozviklané lávky dolů do šumivých proudů hlubin. A čím častěji vracela se sklamána domů, tím vytrvaleji ho hledala, tím rozechvěněji ho čekala. Už byl nejvyšší čas! Bloudila pozdě do noci, upírajíc smutné oči stále tam, kde vyčnívala bíle zaprášená střecha veliké budovy nad vrcholky topolů a vrb, zoufale se vzpírajíc tvrdé nezbytnosti, jež pobízela ji suše na cestu k domovu, tvrdíc, že dnešek byl zase marný a že je již nezbytně ztracen. Co se stane, jestli ho neuvidí a nepoví mu to? Několikrát zahlédla ho jeti mimo silnicí do města, ale jen se mihl podle oken, tak plaše a bleskorychle, jako zlé svědomí. Ani hlavy neobrátil k jejich oknům, jakoby ani nevěděl, že tuto bydlí.

Počátkem léta povila hocha. A ze mlýna přicházely toliko dary a podpora pro matčiny lakotné ruce, ale ani záblesk útěchy pro její opuštěné, sklamané srdce.

Hned první týden přišla z nenadání Polda pozdě večer, nějak plíživě, tajemně, jako na zapřenou a, prohlížejíc pozorně dítě, napomínala je obvyklým svým příkrým, úsečným tonem, aby o ně svědomitě pečovaly, narážejíc, že to nedělají zadarmo, že mají všechno dobře zaplaceno.

Říhová byla velmi popuzena, připomínajíc stále, že Polda přišla na špehy a že přijde zajisté častěji.

Nemýlila se. Měla sice zlost, ale chovala se k ní vlídně a skoro poníženě.

A Poldiny návštěvy, zprvu krátké a nenadálé, prodlužovaly a ustálovaly se znenáhla. Jednou, když zvláště dlouho prodlévala, přešlapujíc rozpačitě u kolébky, prohodila pojednou nesměle, že by dítě ráda vzala domů ukázat.

Anežka zalekla se tohoto návrhu. Onen cit trpkosti, jíž cítila k těm pečlivým, štědrým rukám, jež stále cpaly peníze do matčiny lakotné dlaně, jen, aby ji zbavily všech nároků a odšťouchly ji daleko, aby byla rychle zapomenuta a nahrazena, propukl nyní v nesmiřitelnou žehravost a nedůvěru. Nechtěla Poldě dítěte svěřiti.

„Nedivte se," omlouvala ji matka, „bojí se o dítě. Vidí, že k ní nemají citu, jako žebráka ji odbývají . . . jak by jej měli pro dítě? Pan Konrád jezdí kolem, ani se neohlédne. Nač má nosit dítě na oči, jakobychom ho tím chtěli zahanbit, nebo se mu vtírat? Chudé děvče má také cit."

Ale Polda prudce vybuchla, vytýkajíc jim nevděk a pokrytectví.

Tu konečně svolily obě, obávajíce se roztržky a hněvu. Toho dne Polda poprvé odnesla dítě do mlýna a vrátila se s ním teprve pozdě v noci, uvnitř zjevně spokojena a šťastna. K naléhání staré podruhyně uklouzlo několik významných slov jejím zamlklým rtům, jež dovedly

stříci tajemství rodiny, s níž byla srostla. Slečnám řekla prý, že je to sirotek po jejím bratrovi, jenž nedávno zemřel. Vydíraly prý si dítě z náručí a chtěly, aby bylo ponecháno ve mlýně. Konrád seděl jako zařezán, a po celý večer nepromluvil, až se Poldě chtělo smát. A když se byla na chvíli odmlčela, odvažujíc pečlivě, co ještě možno říci, vyhrkla pojednou: „Je to moc hezký chlapeček, když člověk pomyslí na všecky poměry a uváží to kolem a kolem, musí nad ním zaplakat. Ale naši ho neopustí. Krev není voda. Až se pan Konrád ožení, a oni půjdou na výminek, vezmou si dítě ssebou do města.“

Odnášela pak častěji dítě, nedbajíc pichlavých poznámek podruhyně, jež měla za to, že netřeba dítě přenášet, neboť, kdyby měl ten, jenž má k němu největší povinnosti, lidské srdce v těle, mohl by se přijít na ně podívat. Polda bývala zjevně popuzena těmito nájezdy.

„Co chcete?“ hubovala, „vždyť mě sem páni posílají. Myslíte, že chodím o své újmě, nebo na procházku? Náš mladý pán má dobré srdce, povídejte si co chcete. Je trochu svévolný, po zlém s ním nic nespraví, ale po dobrém možno jej kolem prstu ovinout. A jak je teď hodný a pečlivý! Pán se již o nic nemusí starat, ani ho již ráno stárek nebudí, jako jindy. Velmi se změnil náš mladý pán! Tak je teď vážný, že si s ním ani nikdo netroufá zažertovat. S Klapkou už nekamarádí a mě už také přestal dopalovat. Nu, všecko má svůj čas. Dospěl a zmužněl. Pán má z něho radost. Snad i to neštěstí bylo k dobrému. Co pak vy víte . . .? Člověk nemůže všecko povědět. U nás se tohle nebéře na lehkou váhu. Kdyby se na dítě zapomínalo, myslil by, že k němu nemá povinností, že se jen zaplatí, a dobrá! A to tak nejde, holečku! Dítě je tvé od první chvíle až do posledního dechu. Žádné zapírání . . . tu se nic nedá změnit a zakrýt . . . tu je závazek pro celý život!“ Zalekla se, neboť se jí zdálo, že ve svém rozhorlení zašla příliš daleko, a umlkla náhle.

Při nejbližší narážce staré podruhyně, jež nemohla bez trpkostí snésti myšlenku, že dcera je svým milencem na vždy opuštěna, odbyla ji Polda ještě ostřeji.

„Co pak ještě chcete, nevděčná osobo? Však jsem to řekla pánům, co tu povídáte. Mluvilo se o tom, ba i před panem farářem. Chcete, aby sem Konrád za ní přišel . . .? Kam by to vedlo? Že se neohlédne . . .? Nu, dobře má! Sám pan farář ho za to chválí. Vzíti si ji nemůže, a tak — je konec!“

Tato slova zařízla se Anežce do srdce, v němž umíraly poslední naděje. Od té chvíle nečekala ničeho již, ano i na dítě pohlížela s tesknotou, tušíc, že jí později bude odňato a odcizeno.

Ale Říhová se svým nevyčerpatelným darem nadějí a ctižádosti jen tajemně oči přivírala, tisknouc úsměšně rty, jakoby věštecky zadržovala veliké slovo, jež si ponechává na konec.

Než, jednou, v neděli ráno, přichvátala, těžce supíc, z kostela a, hodíc hřmotně na truhlu svou starou modlitební knihu, strhla zlostně šátek se sebe.

„Konrád jezdí kamsi za nevěstou!“ zabouřilo to z jejích úst jako vzteklá vichřice vetchou chatou.

Anežka ztrnule na ni pohlédla.

„Dávno jsem si to myslila," pronesla zbledlými rty.

Matka, zsinalá, třesoucí se zlostí a sklamáním, bodavě na ni pohledla.

„Myslila? Jak by ne! Jsi hloupá, jako pařez . . . tak . . . protože's si to myslila . . . Vím, že jsi boží dar bez kvasnic. Kam tě člověk ráno postaví, tam tě večer najde. Druhá na tvém místě — oh, panečku, to by bylo co povídat! — Ale ty, jen s hanbou přijít rodičům na krk a o čest se nestarat. — Já to nepřežiju!"

Otec, ulekán, povstal, bázlivě ke zdi se přitlačil, hledě s respektem na ženu. Pojala ho úzkost, že pravidelnému přílivu, jenž tak pěkně svědčil jeho názorům na život a práci, hrozí překážky a nemilé přerušení.

„Co říkáš?" obrátila se k němu žena, ale on jen zdlouha obočím pohnul a hlavou zakýval. „A nic, viď!" pokračovala. „Jsi boží dřevo, jako tvá dcera. Kdybys byl na ni vzal provaz, když ti přišla s hanbou domů, byl bys jí nahnal rozumu. Všici jste stejní. Jen sedět a jíst . . . a čekat, co přijde . . . co pánbu dá." — Otec zhurta očima mrkal, utkvívaje brzy na dceři, brzy na ženě, jakoby čekal od ní jakýsi nepříjemný rozkaz, jejž však byl ochoten ihned vykonat. — „Měl's ji vyhodit i s děckem," pokračovala matka, „aby věděli, že máme čest. A že ji neprodáme za pytel hrachu a mouky!" Otec kabonil se víc a více, chvílemi zaklel také a pohrozil ještě. — „Bože, proč mám tak tupou dceru," naříkala matka. „Jen se podívej na sebe! Celé léto jsi na slunci nebyla . . . ruce máš jako slečna . . . Eh, darmo mluvit! Tupým nožem chleba neukrojíš, jenom ho podrtíš."

„Ale, peníze . . . vždyť on chce peníze," vydechla dcera ustrašeně.

„A mlč, hloupá! Peníze . . . peníze! Nu, co pak jich nemá dost?"

Zamyslila se, hledíc upjatě do okna, zatím co zlý úsměch škubal jí rtoma.

„A jak ujížděl! Bože, ten jel! Nu, jako blázen. Baby z Újezda na mě volaly: Tetko Říhová, hleďte, váš bývalý zeť už jezdí za nevěstou . . .! Ještěry! Však jsem jim dala . . .! A jak jel mimo hospody, mužští vyběhli ven, chtěli se podívat na koně . . . má nové . . . ale, kdež už byl. Zatra! povídají, ten uhání! Bez ptaní poznat, že jede za nevěstou . . . to je ženich nedočkavý!"

Slzy svezly se jí po tváři, jakoby žárlila na tu, k níž takto pospíchal.

„A jak na nás pamatují! Polda už tu nebyla čtrnáct dní. Naposled nám i děcko nechají na krku."

Chvíli mlčela, hryzla se do rtů, pojednou propukla v okázalý, křečovitý pláč.

„A ta chuděrka . . . tetička Březánková už leží na smrtelné posteli. Včera u ní byl panáček s Pánem Bohem . . . Už ani nemluví . . . Ach, ta dobrá duše a milá . . . zítřka už se nedočká. Kdyby ještě aspoň rok vydržela, ale tuto . . . v takové chvíli . . . Ten nebude ani měsíc vdovcem . . . Ah, Bože, Bože, zač mě takto trestáš?!"

Nikdy nezdála se jí těsnější a odpornější rodná chata, jako nyní. Nový tyčkový plot, jenž se dosud bělel a odrážel křiklavě od schátra-

lého stavení, jakoby celému okolí připomínal její hanbu. Sváry a různice byly na denním pořádku. Ale, když se znenadání objevila Polda, stichlo vše, a napjatě čekali, co přináší.

„Tak, bude u vás svadba?“ otázala se Říhová laskavě.

Polda všecka zazářila.

„Bude, ale až v masopustě. Je to ještě dlouho, ale ať! Však čas uteče. Mladý pán je celý blázen. Neděle se dočkat nemůže.“

„A bohatá je . . .?“

„To nevím. Ale pěkná, moc pěkná! Podobiznu její nosí v notesu a pořád se na ni dívá.“

Těžké, nepoddajné ticho vleklo se trýznivě pokojem. Anežka, cítíc, že osud její je navždy spečetěn, přála si být někde daleko, daleko odsud, aby už nikdy neslyšela těchto slov, jež ji bodala jako žhavé šípy, aby nemusila více dýchati vzduch tohoto vězení, jenž ji otravoval a dusil.

„Nu, tak -- to je radosti,“ protáhla matka stísněně skrze zuby.

„Moc se z toho těšíme,“ doznávala Polda. „Povídá se sice o nevěstě, že je světačka. Ale to nevadí! Naše paní je také veselá. Když se na bále nevytančí, zlobí se týden na pána. A jemu už se nechce do skoku.“ Zasmála se, a zrak její padl na kolébku s dítětem a nějak starostlivě se zastínil.

„Škoda, že jste mu dali jméno Konrád! Vezmou-li si ho staří, a otec ho nezapře, pak, narodí-li se mu syn, nebudou mu moci dát jeho jméno. Ostatně, snad by bylo líp, kdybyste si ho nechali; mohli by vám na něj platit.“

Ano, něco takového musilo znenáhla přijít. Bláhová naděje, že jí teď náleží, neměla více potravy pro své houževnaté, nezmarné kořeny. Stále hůř a nevlídněji bylo nyní v rodné chatě. Matka ji neustále plísnila a snula odporné záměry. Když Polda dlouho nepřicházela, posílala ji s dítětem do mlýna. Prudké hádky a hrubé výstupy byly na denním pořádku. Ale ješitná stařena musila posléze umlknouti, neboť podpora přicházela štědře a pravidelně, takže žili z ní všichni. Posléze, krátce před vánocemi objevila se Polda. Zraky všech visely jí netrpělivě na rtech, ještě nežli ústa otevřela.

„Poldynka na nás zapomíná . . . jak by ne? Je plno práce před svadbou.“

„Ba ne, sešlo s toho,“ řekla studeně. „Už je konec!“

„Cože . . .?“

„Už je konec? — Ah, však po tom nic nebylo! Dejte svatý pokoj, s takovou . . .! To by byla mlynářka! Jenom po bálech a po muzikách . . . a za mužskými celá blázen. Hanba povídat. Sama pana Konráda zvala a jaké listy mu posílala! Až jsem se musila červenat, když mi to paní četla . . . ne, jak jsem stará děvka, tak bych mužskému nepsala. A tato slečna . . .! A to chtěla jen, aby za ní jezdil, bavil ji a kytice posílal. A jak o ni řekl, počala se vytáčet. Že ho má ráda, ale na mlýn že se nevdá. Mlynářka že není žádná paní, že to je poloviční selka . . . Tož tak! Však už se vdává — opice ošklivá! — oficíra si béře.“

„Oficíra!" A na tváři matčině objevil se zase tajemný, mnohoslibný úsměv, jenž jakoby věštecky zadržoval veliké slovo, jež třeba na konec promluviti.

„Ale což," pokračovala Polda, „nevěst máme — darmo mluvit! Pořád vzkazují. Paní se se mnou o každé radí: Co říkáš, Poldo, jak se ti líbí? . . . Můžeme si, chvála bohu, vybrat, berou na něj! A jemu je to jedno: Vyberte mi kterou chcete, říká. Ale když je jich tolik, tak je volba těžká . . . Až z Rakous nám jedna vzkázala. Ah, kdyby měl všecky navštívit, nestačilo by mu dní do roka."

„Nevezmete malíčkého s sebou . . .? Už ho dávno neviděli."

„Eh, dejte pokoj!" utrhla se nevrle. „Paní má chudák jiné starosti! Je to zrovna k zbláznění u nás! Však jste o tom jistě slyšeli . . . toť se ví, dívky všecko vynesou. Slečna zamilovala se do stárka a nechce od něho upustit. Je to takový úlisný Čech kdesi od Lanškrouna . . . Říká, že má také mlýn. Ale pán to tam zná. To je takový úrodný kraj, říká, oves aby tam sázel šídlem a brambory střelným prachem ze země dobýval. A pan Konrád . . . pan Konrád od té doby . . . nestojí za nic!"

„Nestůně snad?"

„Nestůně zrovna, ale jaksi . . . není ve své kůži. Jíst se mu nechce, a pánovi ve mlejnici všecko poplete. Onehdy se mleči servali . . . to byla mela! Pán byl volán na úřad. Všichni mu domlouvají, nic naplat. Pán ho posílá do města, aby se povyrazil. Povyrazí se, jen co je pravda . . . však to jistě víte, jezdí tudy mimo. — Bože nebeský, nikdy to nedělal! a teď přijíždí z města s houfem kamarádů a — vždycky opilý! A kdyby to aspoň pomohlo! Ale na druhý den sedí zase sám v pokoji, nic nedělá, a nic nedbá, a nemluví s nikým. A s rodiči se stále hašteří . . . neví sám, co chce. Člověk nemůže všecko povědět. Paní má stále oči uplakané a, zeptám-li se, proč pláče, vždy totéž odpoví: Malé děti, říká, pijí mléko, ale velké krev." — Zarazila se, neboť zdálo se jí, že řekla příliš mnoho, poseděla ještě chvíli, zamlklá a nevrlá, náhle pak povstala, jakoby se na přítomné byla rozhněvala, zabručela pozdrav a bouchla dveřmi.

Ale její slova, rozhozena v chudé chatrči jako štědrá zrna, počala klíčiti zázrakem nadějí. Ano, cosi se dělo s Konrádem. Jindy vyjížděl z domů nedočkav, vyšňořen, vesel a vracel se, zejména v poslední době, sklesly a vážný. Nyní pak odjíždí nedbale ustrojen, klidně a tupě a vrací se rozjařen a spit. Jindy projel mimo, aniž hlavy obrátil, nyní hledí často do oken a usmívá se drze. Zamyslili se hluboce. V jakých ohních žádostí a vášní skoupala se mladá jeho duše . . . jaký obraz zachytí se nyní v prázdném, rozrytém, bolavém a pustém srdci, prahnoucím horečnou touhou mládí po lásce a štěstí?

Matka celé noci nespala, smělé záměry rojily se zase v její hlavě. Ale nic vhodného nenacházela, co by dceru sblížilo s bývalým milencem, a nesmělé pokusy její vesměs selhaly.

Konečně po dlouhé době přišla zase Polda v neobvyklé, odpolední době.

„Jdu pro chlapce," řekla mrzutě, „rychle ho ustrojte, nemám času!"

„Už běhá, Poldynko, jen se podívejte, jak se batolí. Milostpaní si zas na něj vzpomněla?“

„Ah, ne! Mladý mě posílá!“

„Ale, je ještě den . . . lidé vás budou vidět.“

„Ale ať! Když ho tam chce mít, ať ho má!“

„Nu, stydět se za něj nemusí, je to dítě jako obrázek.“

Polda stiskla jen své suché, zamlklé rty a odkvapila s dítětem na ruce. Hleděly za ní udiveně, hledajíce vysvětlení k těm skoupým, zahořklým slovům, jež pronesla. A když ničeho nenašly, čekaly dychtivě, s jakou se Polda vrátí. Přišel večer, přišla i noc, leč i Polda se nevracela. Nedovedly si vysvětliti tento podivný vrtoch Konrádův. Anežka, jíž napadlo, že jí snad chtějí již dítě odejmout, stála do pozdní noci u okna, nemajíc klidu a nevědouc, co počíti.

Pojednou matka, jež ulehla záhy, prudce z postele vyskočila.

Rozčilení, jež vzbudila tato záhadná příhoda, zbělelo její tvář, zmatek a napjetí chvěly se jí v očích.

„Nezůstaneme přece po celou noc v nejistotě,“ pravila rozhodně. „Dítěti mohlo se něco přihodit. Oblec se rychle a jdi tam! Je noc, ale což . . .! Však trefíš. Jen jdi a tluč na vrata, až ti otevrou. Nedej se odbýt, děj se, co děj! Máš právo . . . jsi matka. Bez dítěte mi nechoď!“

VIII.

Na věži vzdáleného vesnického kostelíka odbíjela půlnoc, když zazvonila Anežka u mlýnských vrat.

„Jdu si pro chlapce,“ pravila několikrát dělníkovi, jenž jí přišel otevřít. Hleděl na ni lhostejně, skoro s úsměškem, jakoby ho to ani nepřekvapovalo, že ji zde vidí. Nesměle kráčela špatně osvětlenou mlejnicí, myslíc na to, najde-li otevřený vchod do chodby, vedoucí k ložnici pánů i k bytu Konrádovu. Překvapilo ji, když dělník, jenž jí vrata otvíral, pozoruje nyní, kam jde, významně hlavou pohodil a studeně, skrze zuby se zasmál. Stanula a hleděla na něj tázavě, náhle sklíčena neurčitou obavou. On však si dále jí nevšímal, přitahuje pytel ke koši. Ale když chvíli tak nerozhodně stála s nevyslovenou otázkou na rtech, tu, zanechav práce, přiblížil se jí náhle.

„Tak's to byla včera přece ty!“ promluvil jí zblízka do tváře tím hlasem jadrným, jenž dobře proniká ve hřmotu dílny. — „A já se s Klapkou hádal, že je to jiná.“

„Kdy?“ otázala se živě.

„Včera . . . vlastně tedy, dnes už to bylo, po půlnoci jsi odcházela těmito dveřmi.“

„Já? — Ne,“ řekla dlouze, a v hlavě její nakupila se nesrovnale tato slova, jež nebyla s to dost rychle pochopiti. — „Jdu si pro svého chlapce,“ pravila důrazně, „nevíte, prosím vás, je-li nahoře nebo u Poldy v čeledníku?“

Hleděl na ni nechápavě, rozvazuje pytel u koše.

„Ah, ne,“ zvolal pojednou, jakoby se náhle na cosi upamatoval. „Mladý ho tu vodil.“

„Vodil ho? Tudy . . . tudy ho vodil?“ řekla udiveně.

„Nu, ano,“ zasmál se studeně a suše. „Vodil ho za ruku a všem se chlubil, že je to jeho syn. Jakobychom to nevěděli!“ Několikrát pohodil úsměšně hlavou, sehnut nad košem, do něhož vysýpal žito.

Stála u něho, nevědouc, jak navázat své dojmy k této podivné zprávě.

„Chlubil se . . .? A proč se chlubil?“

Pohlédl na ni, živě svítě svými velikými, bílými zuby.

„Nu, protože už zas je v marši. Jak se do toho dá, jakoby o rozum přišel. Až je z něho strach. S počátku to trvalo pouze den, dva, a teď řádí třeba čtrnáct dní, a už by mohl věru přestat, neboť není už hlupoty ani klukovství, jež by byl neproved. — Ten už nebude dělat dobroty!“

„A prosím vás, jak to . . .?“ zastoupila mu cestu, když chtěl již odejít.

„Jak to?“ rozhodil široce rukama a zasmál se této naivní otázce, nevěda, co odpovědět. — Trhl ramenoma, pošinuje čapku a hledě s ní zažertovat. „Ďas ví, jak to přijde. To je, myslím, taková nemoc, jako u koní příliš dobře krmených. Začnou najednou zuřit, kousat a tlouci sebou, až z toho pojdou. Jenom že u lidí trvá to déle, a konec bývá všelijaký.“ Zasmál se hlasitě a zmizel v šedavém prachu, mezi nakupenými stohy obilí.

Zmatena vešla do tmavé chodby, hmatajíc nejistě po zdech. Nevěděla určitě co chce, ale přála si za každou cenu bližšího vysvětlení o tom, co právě slyšela. Nemyslila na to, proč a kam jde, a co se s ní stane. V nejhorším případě ji snad vyženou. Co na tom? Vezme své dítě a půjde . . . V tom noha její narazila o tvrdý předmět, a cosi převrhlo se, šramotíc v nočním tichu. V ložnici pánův ozvaly se hlasy, ale v tom už pronikl sem jasný pruh světla z pokoje Konrádova.

„Konečně!“ pravil, když k němu vešla, polomrtva leknutím. „Už jsem myslil, že čekám nadarmo. Kdybys nebyla přišla, byl bych toho kluka hodil do vody.“

Zalekla se jeho hlasu, jenž zněl zhruble a drsně, jako by jím divoká jakás vášeň třásla. Neusmál se ani svému žertu, a klesl zemdleně na pohovku. Hleděla tázavě do jeho změněné, přepadlé, ale zmužnělé tváře, zda žertuje, či mluví-li vážně. Nepořádek v jeho pokoji rovněž ji překvapil. Bylo zde jako po pitce, podlaha plna hlíny a skvrn od jídla, pod stolem ležela rozbitá sklenice a cínová pivní konev ze šalandy, u kamen odhozené zbytky doutníků vedle provrtaných zátek a vyprázdněných láhví. Nepoznávala už tohoto bytu, jenž býval tak útulný a krásný, neboť paní pečovala zde přísněji o pořádek, než ve společných místnostech. Ale odporný tento dojem zmírňoval pokojný, pravidelný oddech jejího hocha, jenž ležel nesvlečen napříč Konrádovy postele. Strach, jenž se jí zmocnil, když vstupovala do předsíně, ustoupil brzy, a při pohledu na dítě, spící v jeho posteli, bylo jí, jakoby zde měla své nepopíratelné, dobré právo. Co jí zaráželo a odpuzovalo, unikalo prozatím, zastíněno hřejivým, hluboce cítěným štěstím, že po dlouhé rozluce zas je u něho, že se nepodařilo těm štědrým, opatrným rukám zapuditi ji navždy.

„Jak je to tu divné,“ řekla nesměle, „jindy zde bývalo tak mile a krásně . . .“

„Nu, což,“ pravil nemile dotknut, „měl jsem zde kamarády.“

„Ale okna jsou nemyta, a záclony tak začazeny . . .“

„Ah, pravda, služky jsou nedbalé, a matka mi sem nedohlíží.“

„Nedohlíží . . .? A proč?“ tázala se se zatajeným dechem.

„Zlobí se,“ pronesl zvolna úsměšně a trpce. „U nás se všecko nadsazuje a přepíná, ač každý se může přesvědčit, že nejsem tak špatný, jak mě dělají. Vždyť jsem mlád, peněz mám dost, a — dělají to tak všichni. Otec má ostatně rozum, ví že to jinak nejde, každý se musí vybouřit, ale matka . . . matka! Eh, což, nezáleží mi na ni, vždyť ona nic nezkusila, a o světě nic neví. Jenom že mne už nic netěší. Zábavy jsou tak pitomé, a kamarádi se mi zprotivili . . . všecko se mi hnusí . . . pojď, sedni si ke mně!“ Vztáhl k ní ruce a usmál se něžně. Jeho přepadlá, zmužnělá tvář měla výraz teskného smutku.

Nebránila se, naopak zdálo se jí, jakoby se byla neočekávaně přiblížila vytouženému, opojnému štěstí. — Od té doby náležela mu zase, jsouc vždy pohotově snésti vše od něho a pro něj, ničeho mu nevytýkati a nezazlívati, vzíti za vděk osudem oddané otrokyně, sloužící do posledního dechu nevděčnému pánu v nadšeném sebezapření a nezměrné lásce, doufajíc pevně, že přivede jej zase zpět na dobrou cestu, s níž odbočil v době odloučení. Než přece, zblížíc se s ním podruhé, děsila se neblahých převratů, jež se s ním udály. Byly chvíle, kdy zoufala nad jeho životem. Připadal jí jako nalomený štěp, jenž, nezaceliv ránu, vyhání z černého kořene ničivý podrost nízkých, hrubých pudů a ničemných, svévolných choutek. Zdálo se chvílemi, že chorým kmenem proudí ještě zdravá míza, že se rána zaceluje a hojí, a že raší již ušlechtilé omlády, když pojednou ničivý podrost opět vše zahlušil a vysilil.

V rodné chatě na přícestí stal se nyní vítaným a váženým hostem, jehož přání a pokyny byly poslušně, s přehnanou ochotou plněny, jehož špatným pudům bylo hověno a lichoceno. Zde prospal své špatné chvíle po bouřlivých nocích a divokých pitkách, zde prodléval vystřízlivělý po lehkovážných, bujných kouscích, vyčkávaje, až přejde doma první nával hněvu, sem přicházel nabažit se tiché, oddané lásky, jež všecko odpouští a zapomíná, když přesycen hledal změnu a poklid. Překvapovalo ho, že byl laskav, otcovsky něžný ku svému dítěti, k němuž častým stykem přirůstal silným vzmachem svých neskrocených vášní, kdežto jí náležely jen černé chvíle jeho mládí, chmurné popeleční středy, jež se stále střídaly s divokými masopustními úterky. A pak zase, jakoby jí ani nebylo.

Polda přicházela občas na špehy, ne však sdílně a přátelsky; jako dříve dítěte si vůbec nevšímajíc, resignovaně usedla v zástolí se sevřenými, trpce zamlklými rty, zdlouha, skoro ironicky pokyvujíc hlavou k lichotným řečem staré podruhyně. A když byla dlouho marně vyčkávala, napínala sluch a projížděla stavení svými břitkými pohledy, přerušila ji nevlídně. „Řekněte mi přece: náš mladý pán tu není? Nezapírejte, koně jsou doma, do města nejel, a v naší hospodě by tak dlouho nevydržel. Co by tam dělal? Ostatně byli tam chasníci . . . Milostpaní mě posílá, nelžete! Pěkně se odměňujete za všecko dobré.“

Zlomyslný úsměv škubal širokýma rtoma staré podruhyně.

„Vy nám vždycky ubližujete, ale já už jsem tomu zvyklá. Však to pámbiček v nebi všecko porovná, uvidíte! Řeknu vám zrovna, co bych zapírala: byl tu před hodinou. Nemůžem ho přece vyhodit, když řekne, že se jde na dítě podívati. Vždyť je jeho! Nebýt dítěte, netrpěla bych ho tu ani pět minut. A jak ho má rád, věřte, to je až k pláči! Málo který muž má takové srdce k dětem. Můj starý, na příklad, nemohl děti ani cítit. Bože, co jsem vystála! Co pak vy víte, Poldynko, co vdaná žena zkusí. — Když tak pana Konráda vidím, jak krásně s tím dítětem zachází, věřte, ani mnohá žena neumí tak pěkně na dítě promluvit, tu si často myslím: ať se o něm povídá cokoliv, srdce má zlaté. Šťastná žena, která ho dostane. Však — nezapírejte, ptala jsem se pradleny — už se zase cosi u vás kutí, snad už ohlášky měly býti."

„Není z toho nic," doznávala Polda málomyslně. „Ano, chtěli už jít na faru, ale zatím se staří na něho přeptali, nevěsta presenty vrátila a vzkázala, ať už nejezdí. Pán si to moc zabírá. Takové hanby se nenadál."

„Zlí lidé ho očernili. Což na tom? Však se ta pravá najde," vyzvídala dále.

„Ba že se najde," usmála se, „už jenom jediná zbývá, ta, kterou nejdříve nechtěli."

Ve tváři staré podruhyně nepokojně to zacukalo.

„Ah, prosím vás, ne snad dokonce . . . Božka učitelova?"

„Nu, což by ne? Už se smířili. Náš pán víc než rok nemluvil s učitelem. A prve, jací přátelé, však víte! Nu, ale — což jaké tajnosti? Už to ví celá dědina. V neděli jsme měli hosty. Polesný, pan farář, nu a ti ostatní . . . a přivedli ssebou pana učitele. Šel jaksi nerad, tak jakoby nevěděl, má či nemá. Ale všici mu přimlouvali, a tak přece vešel, a usmířili se. Když si připíjeli, náš pán povídá: Děti nás rozdvojily, ať nás tedy smíří. Nechtěl jsem, aby si vzal můj syn děvče bez peněz, víš, jsem obchodník . . . ale potom se stalo, však ty víš o všem, sám tě prosím o ruku tvé dcery pro syna. Doufám, že ho napraví. — Tak bylo u nás zas jednou veselo. Pan Konrád už tam byl třikrát, jenom že . . . A tu Polda smutně položila čelo do dlaní a zavrtěla hlavou. Člověk nemůže všecko povědět," dodala sklesle.

Podruhyně seděla chvíli jako zdřevěnělá, málomocný, jízlivý úsměšek škubal jí rtoma. To byla jediná cesta, kterou jim mohl uklouznout, tato chudá dcerka učitelova, které třeba přivříti oko, chceli se provdati!

„Ale, pro boha!" vykřikla podrážděně, „vždyť ona nemá ani krejcaru."

„Ale je ve všem cvičená, pracovitá a spořivá a k tomu ze spořádané rodiny. Sama slepice nasazuje i drůbeži zasýpá. A jaká kuchařka! Poslala onehdy naší paní k svátku mísu cukroví, co sama napekla. Paní nám dala všem okusit, moc to bylo dobrý, všici to chválili!"

Tu už se podruhyně nemohla překonat.

„Nono, totě chvály!" vybuchla posměšně, ve tváři všecka rudá hněvem a závisti. „Ale, když už si chce vzít bez groše, proč si nevezme tu, kterou svedl, které zkazil život? Proč? Takové se mé děvče vyrovná, pracovitá je také, však víte. Cukroví pect neumí, ale, záleží-li

tolik na tom, tak ji naučím. Umím dělat přesné rohlíčky, hoblovačky, medvědí pracky . . .“

Polda rozhořčeně povstala a nemohouc ji překřičet rozběhla se ke dveřím, jakoby nechtěla ani vyslechnout tuto smělou řeč.

„Ale, osobo, co to mluvíte?“ Zrak její se úžasle převracel, tak že bylo viděti jen bělmo oka. „Služka . . . služka, která . . .“

„Služka taky dovede být paní. O je! Paní být je snadnější, než služkou. Kdo umí pracovat, umí taky poroučet.“

Polda otvírala již dveře, ale celá její postava na prahu ještě jednou výhrůžně se vztyčila, aby vyčkala, až staré dojde dech.

„A já jsem to naši paní dávno předpovídala, že vy se jí špatně odměníte za její dobrotu . . . vy . . . vy (Poldiny oči zlostné vystouply, a pěstě zaťaly se výhrůžně) vy čertova pomahačko!“

„Černá vráno . . . ramenáčko ponurá! máš vztek, že o tebe nikdo nestál . . .“ Polda bouchla dveřmi a utíkala poháněna nadávkami, jež se jí sýpaly na hlavu jako krupobití. Tehdy byla tam naposled.

Konrád činil dojem ztraceného syna, jenž se již nikdy nevrátí k otci. Tupě, s cynickým úsměškem hleděl do proudu života, od něhož si tolik sliboval, a jenž tak málo dával. Všecko bylo mu snadno dosažitelno, že to téměř ztrácelo cenu, sevšedňovalo a nudilo dřív, než se z toho potěšil. Jediná žena ho sklamala, ale byla to zrovna ta, již nejvíce miloval. V prvních dnech chtěl si zoufat, naříkaje v duchu, že mu vůdčí hvězda shasla nad hlavou, a že za temné noci ztratil směr cesty. Ale už tehdy měl okamžiky, kdy celé to zoufalství pronikal až do dna svým znaleckým pohledem života a žen, kdy cítil, že černé ty vody smutku prorostlé jsou nezmarem lidské hlouposti, s jejíž pomocí hrál tak dobře úlohu naivního panoše a nadšeného trubadura, zvedajícího daleko viditelnou svatozáři nad hlavou vychytralé kokety. Naleznuv jednou tento hrot komiky ve strži své lítosti a hoře, vyhledával takové prostředí, jež by to procitující pokoření vyzvedlo a uplatnilo. Ale veselost jeho byla spočátku ubohá. Zdálo se mu, že život jeho jest nenahraditelně ochuzen, že slibuje tím méně, čím více by chtěl a potřeboval. Úsilovně vyhledával nové zdroje radosti a požitku, dávaje se uchvátiti divokým vírem, jenž sám silou tříštil překážky, odhazoval rozpaky i stud, lámal předsudky a strhoval vše ssebou. Ale na tom nebylo dosti. Jeho srdce stále po čemsi volalo tak úsilovně a pánovitě, že chtělo být upokojeno za každou cenu. Potřeboval mnoho, chtěl všechno. A hloupý život, jenž mu dal znenáhla všeho okusit, sliboval méně a méně. Úsilovně hledal to nepovědomé, nedostižné, což jediné, jak cítil, dávalo smysl jeho životu, klid jeho rozhárané duši. Nemohl takto žít, všecko se mu protivilo, dráždilo ho svou všedností, jíž byl tak syt, pobádalo ho, aby vše znova ochutnával, srovnával, odhazoval, hledal a hledal! Byl pohoršen, bylo-li mu vytýkáno, že příliš mnoho užívá. Čeho užil? Hloupé, ošklivé pitky, po nichž se probudí pod stolem, a ženy . . . ženy tak protivné a nudné, že je třeba vystrčiti je za dveře. Je to zábava? Je to radost? — A tak už nezbývalo, než vrhnouti svou lodici na širé moře, počkati si na pořádnou bouři a pak zvednouti kotvu a svinouti plachty. Pluj! novou, nevyzkoušenou, hazardní cestou

k neznámým břehům, k zemím, kterých jsem ještě neviděl, a které skrývají to, po čem nepřestává volati mé ochuzené srdce. A vítr zahnal ho zase tam, odkud vyplul, zbyly mu zase tytéž „radosti a zábavy“, ošklivé pitky, po nichž probouzel se pod stolem, a ženy . . . ženy, jež možno vystrčiti za dveře.

V této horečce marného dychtění a bouřlivých zmatků nezdála se mu sprostá chata za vsí na přícestí tak hloupá, jak se zdálo na první pohled. Nenacházel zde odporu. Všichni se mu kořili, dotazujíce se o závod, čeho si přeje a co poroučí. A jeho kluk byl takový milý čipera! Více a více si zde liboval a zvykal.

Zdálo se, že je už téměř jejich. Ještě sváděli ovšem rodiče s nevěstou zarputilé, liché boje o tuto bezmocnou hříčku, kolísající se stále na vlnách rozmaru a mladické svévole. Občas zdálo se již, že nepřátelské strany ustávají v boji, ježto cena kořisti stává se stále pochybnější. Konrád nikdy nežil bezuzdněji. Úsilí a hněv rodičů jakoby jej tím více jitřil, zbavoval rozvahy a hnal do nejzazších krajností proti vlastní vůli.

Nevěděli již jakými prostředky ukrotit, k čemu jej připoutati. Všecky pokusy selhávaly, odrážely se jeho zarputilostí jako hrách o zeď. Tu otec, dav si jej jednoho dne zavolati, prohlásil slavnostně u přítomnosti svých nejlepších přátel, že se ho odříká, zbavuje ho veškerých nároků na ovoce vlastní své práce a zároveň poroučí, aby opustil navždy rodný dům. Mnoho pláče a rozechvění provázelo tento akt.

Konrád cítil se především zasažena na bolavém místě pokořené hrdosti. Což nebylo dosti na tom, co ho stihlo? Ještě oni spikli se proti němu? Cítil nepřekonatelný odpor ku svým přátelům a příbuzným. Hle, proč oni jsou všichni tak po svém způsobu šťastni a spokojeni, a jen on nemůže, a nemůže! A myslí snad, že bez nich bude žebrákem? To si počkají! Což neumí pracovat? Nemá vysvědčení ze škol i ze řemesla? — Ah, teď uvidí!

Opustil ihned rodný dům a usadil se v chatě své milenky. Protivilo se mu to sice, ale nikde nebylo mu volněji. Jaksi klidno a studeně jasno bylo teď v jeho srdci. Teď přece ví, co chce a kam míří! Ó, však ho teď poznají! — Myslili, že přijde prosit o „fedruňk“. Co se mu stane? Vždyť umí pracovat . . . Pracovat! Nikdy věru nemyslil na to, co dovede. Hloupý vandrák se uživí, a on by se neuživil? Má čtyry realky, průmyslovou školu a vysvědčení řemeslníka. Tak což?

A v duchu už sbíral svá vysvědčení do vandráckého rance, pouštěje se na novou cestu za chlebem. Celkem vzato, nebylo to neštěstím, skoro ho bavilo, že jeho otci přece konečně něco napadlo. Byl všecek zaujat tímto novým směrem, tak že se zdálo, jakoby byl nastal obrat k lepšímu. Dopsal několika zámožným mlynářům, vesměs to známým otcovým, zda by ho přijali za stárka. Napjatě čekal, kterak pochodí. Domníval se, že nastoupil cestu, na níž třeba býti připraven na různá překvapení a sklamání. Ale všichni, jakoby se byli umluvili, odpověděli, že ho přijímají, a že může nastoupiti ihned.

Byl okouzlen tímto úspěchem, jejž přičítal své zdatnosti a svým vědomostem. Nebyl však dosud rozhodnut, kterak se zařídí. Bylo by

nejlépe v tomto případě, kdyby měl vlastní svou domácnost. Ženy dosud o něj sváděly boj, zejména Božena vystupovala vždy energičtěji, což zdálo se mu neklamným důkazem, že to nebylo jen jeho výhodné postavení, a e především jeho osobnost, jež okouzlovala. Než i zde byl veliký klam, jak později poznal. Za to Říhová, slyšíc, že je vyděděn a vyhnán, couvala zděšeně.

Dávno toho zasloužil, myslila si, jeho míra je už vrchovata. Ale Březánek byl tehdy již vdovcem a nebyl věru hluchým k její lítosti, a její nářky na neštěstí dceřino, jež ona zavinila tím, že ji vzala z hodného, pořádného domu, způsobovaly mu radostné vytržení. Jen že nedovedl se tak hladce a zastřeně projevit, a tu vždycky nějaká hloupost připletla se mu na jazyk, tak že se na sebe mrzel a stával se nesmělým.

Ale před Konrádem využitkovala Říhová dobráctví mladého vdovce svým způsobem.

„Ten starý blázen se mě nasouží! Splašil se na stará kolena za naší Anežkou. Nabízí pořád, že si jí vezme i s dítětem.

„Co? — s dítětem . . .! Dítě je mé,“ utrhl se Konrád.

Ale boj o tuto pochybnou kořist nebyl dosud dobojován. Chvílemi ochaboval již, jakoby nikdo nestál o vítězství. Ale znenadání znova se rozzuřil, a štěstí, nejsouc nikomu věrno, kolísalo se strany na stranu. Nedalo se předvídati, jaké překvapení přinese nejbližší chvíle.

Teprve, když měl Konrád nastoupiti místo stárka, rozhodl se pojednou, že se ožení. Uvažoval o tom chladně. V těchto chvílích, kdy střeštěná bujnost ustupovala šedivému vystřízlivění, ozývaly se v jeho nitru výčitky a stud. Bránil se jim, pokud mohl, sváděje vše na rodiče a domácí poměry. Potřeboval jakési očisty a satisfakce zároveň. Namlouval si, že mu bylo velmi ukřivděno, a byl by rád každého o tom přesvědčil a dokázal, že je lepším, než jeho pověst.

„Budu nyní řádným, prostým dělníkem,“ říkal si často. Cítil, že to nebude snadné, a že by bylo nejlépe, kdyby se oženil. Božena se mu nehodila. A pak, bylo zde dítě, o něž se nyní musil starati; neboť, kdo ví, co by se stalo, snad by si ho chtěl dokonce nějaký selský maňas přivlastniti. Rozhodl se tedy, že si vezme Anežku; umí pracovat a vpraví se lépe do nových poměrů. Božena stěží by byla spokojena, a nezdržela by se, aby v nestřeženém okamžiku nešla žebrati k jeho rodičům. Vezme si tedy tu, která již byla matkou jeho dítěte. A tím budou zahlazeny všecky hloupé kousky jeho mládí, všecky dluhy vyrovnány, a všecky hříchy odpykány. Bude to tak hezké, a svět aspoň uvidí, je-li on ten špatný, nesvědomitý hýřil, o němž lidé tolik špatností nabájili.

Byl tedy rozhodnut, a neváhal ani na okamžik, úmysl svůj provésti. Poplach, jejž způsobila zpráva o jeho sňatku ve mlýně, byl mu naprosto nepochopitelný. Co vlastně chtějí ještě od něho! Vždyť se ho již odřekli, a on jich také. Proč ho nenechají jíti vlastní cestou? — Vyskytli se dokonce dobří přátelé, již se nabízeli, sprostředkovati smír s rodinou. Tvrdili, že otce snadno usmíří, a že „vydědění“ bylo pouze na oko, pouhý pokus o jeho záchranu. Nicméně, kdyby setrval na svém úmyslu, oženiti se s bývalou služkou, pak ovšem, nebude již sejití, neboť strhne tím poslední most.

Nebyl ani s to vyslechnouti tyto dobré lidi. Byl teď hotov a odhodlán. Měl novou, jasnou cestu před sebou, vždyť jeho dosavadní život se mu věru už hnusí. Jim se to vše zdá dobré a krásné, ale měli by to prožíti, jako on! Vždyť se mu doma nevedlo líp, než mladému chrtu, který se stal miláčkem staré panny. Stále na provázku, stále v peřinkách, bavlnku v uších, pásek s rolničkami na krku a rozžvýkanou housku před sebou. Při tom byl stále plísněn. Počkej, ošklivý, zas máš zamazané pacičky! Nespůsobo, panáčkuj hezky! Ale, jestliže se trošinku vzepřel, ženské daly se do křiku, a otec běžel pro srnčí nožku. — Vůbec, už od dětství mnoho vystál: skočil-li přes dva schody, byl bit, šlápl-li kočce na ocas, byl bit. A všecko svezlo se na něj: jestliže kohouti, nebo páv vytratili ocasy, řeklo se, že jim je vyškubal; jestliže poloslepý pes otcův, vylizuje nádobu příliš úzkou, nemohl vytáhnout hlavy, řeklo se, že mu ji tam vrazil; jestliže některá z bab, jež draly večer peří, zdřímla si trochu, a, zapomněvši se, náhle kýchla tak, že peří vyletělo do stropu, řeklo se, že ji šimral mokrou stírkou pod nosem; jestliže krajánek, unaven dlouhou cestou, svalil se na dvoře, zrovna tam, kudy vozy jezdí, řeklo se, že ho spil, a musil ho za trest odvléci pod kolnu; jestli některé mlečce přetrhla se tkanička u sukně, řekli, že on ji naříz', a musil babu odprosit! — A což teprve jiných klepů, vážnějších, o kterých již nechce mluvit, musil hořce odpykati! Neříká, že by byl svatý, ale, kdyby mu byli přáli trochu samostatnosti, všeličehos byl by se vystříhal. Chtěl se pouze odškodnit za dlouhé týrání. Je nyní rád, že bude samostatný. Trochu svobody je mu již třeba, a nezná oběti, jež by mu byla příliš velkou, aby se vykoupil z tohoto domácího tyranství a ženské hrůzovlády. Bude prostým, řádným dělníkem, ale nebude ve své osobní svobodě omezován, jako malé děcko.

Přípravy ku sňatku vykonal rychle. Byl by rád zaslechl odněkud trochu chvály a uznání za tento krok. Očekával to přímo. Ale farář, o němž se domníval, že je mu to na prvním místě dlužen, zůstal zamlklý a chladný. Při naučení i obřadech, hleděl přes hlavu ženichovu, jako by nevěděl, že má před sebou bývalého žáka a syna svého přítele. Ani mu ruky nepodal.

Konrád byl tím strašlivě dotčen.

„Tak, vida, to je kněz!" odlehčoval si v duchu. „Já tuto vykonávám křesťanskou povinnost, pokání takřka, dávaje se oddati s dívkou, která je mi vlastně lhostejná, jako každá jiná, a on se k tomu tváří, jakoby mu to nebylo vhod."

Svadba byla velmi smutná, bez hostí. Říhová, v níž poslední vyjednávání s rodiči ženichovými, vzbudilo zlé tušení, že s vyděděním nejsou již žádné žerty, nabyla přesvědčení, že prohloupila strašně, a po celé oddavky i cestou k domovu plakala usedavě.

Když přišli z oddavek, Konráda čekalo nemilé překvapení. Mlynář, jenž mu slíbil místo stárka, oznamoval dopisem, že není s to dostáti slovu, ježto prý se poměry závodu nepříznivě změnily.

Byl jako omráčen. Chtěl se již stěhovati, a teď mu snad bude čekat několik týdnů. A tato špinavá chata už se mu věru hnusí, rád by odsud vyvázl.

Byl smutný podzimní čas. Pršelo neustále, široké močály svítily se na polích mezi černou půdou, jíž stále ubývalo, v příkopech podle cest hnila voda. Obloha plna mračen a deště visela nízko nad zemí, šedým vzduchem nasyceným vodními párami třepotaly se houfce kvílících vystěhovalců, překvapených nepohodou. Konrád, jenž prožil po svadbě několik nesnesitelných týdnů, hledaje místo stárka, spatřil jednoho rána tři vysoko naložené fůry přikryté nepromokavými plachtami odjížděti silnicí do města. Ježto potah i čeleď byly ze mlýna, vzbudilo to jeho zvědavost v nejvyšší míře. Nemohl uhádnouti, co to odvážejí. Nebyla to mouka, ani obilí, spíše podle ostře vytyčených hran podobalo se to nábytku. Ale kam by vozili nábytek? Že by snad otec byl zapůjčil potahy někomu ze známých, jenž se stěhoval? Pozdě v noci jely vozy nazpět a příštího rána vysoko naložené a přikryté odjížděly opět. Konrád styděl se vyjíti z chaty, aby oslovil některého čeledína. A když tak ze zvědavosti učinila jeho tchyně, nedostalo se jí odpovědi. Tak nenáviděli ji všichni. A zvědavost vzrůstala.

V sobotu přišel bratr Anežčin, jenž pracoval ve Žďárci, se zprávou, že se do mlýna sjede na zejtří mnoho hostí. Bude prý tam hostina na rozloučenou.

Na rozloučenou? S kým? Snad s některým mladým úředníkem z panství, jenž nemá vlastní domácnosti, a jenž by se tudíž rozloučil u nich. To bylo velice pravděpodobno, neboť se už cosi podobného přihodilo. Ale ty fůry . . .?

Brzy potom obeslán byl Konrád k notáři. Říhová trnula . . . to zajisté k vůli vydědění! Ale jemu bylo vše lhostejno.

Vrátil se k večeru pěšky, zablácen, v myšlenkách minuv daleko chatu, jakoby ji nepoznával. Vrátil se však a zlostně vraziv do dveří, neodpověděl k naléhavým otázkám, k čemu ho bylo u notáře třeba. Byl jako vyměněn. Seděl za stolem, hledě upjatě před sebe a nevida nikoho vůkol. V jeho prsou mocně to pracovalo, byl pobouřen do nejhlubších útrob.

„É, to jsem dnes panáčkoval krásně před starým!“ vybuchl několikrát.

„Je to pravda? Je to pravda? — É, ovšem, je to příliš podobno na ty naše staré blázny,“ mumlal po tichu. „Jak že to bylo?“ vzpomínal zase. ‚Syt lítosti a hanby a odmítaje veškerou zodpovědnost za jeho nezřízený život, jejž nejsem s to napraviti, nechtěje také nadále trpěti, aby svaloval vinu na mě a na rodinu, jakobychom překáželi jeho nápravě, odstupuji mu nezkráceně dědičný jeho díl a odcházím na odpočinek.‘ — É, to jsem krásně panáčkoval před starým.“

Tři dni seděl tak s hlavou ve dlaních, nechtěje o příčině svého rozechvění s nikým mluviti. Ve sporu s rodinou, jejž svévolně vyvolal, bylo mu hozeno rozhodné slovo, na něž nedovedl odpověděti. ‚Jsi samostatný, učinil jsem svou povinnost, dal jsem ti co tvého a je mi to věru lhostejno, zdali to za rok probiješ — neznám tě již!‘ A on nedovedl říci nic, jen panáčkoval krásně. Jak rád by se byl něčeho svému srdci drahého v tom okamžiku vzdal, aby vyrovnal částečně tuto neočekávanou velkomyslnost! Ale byl tak bezmocen a chud, že

bylo třeba zůstati pokořeným dlužníkem. Zároveň cítil, že ona mocná vzpruha, jež po několik měsíců určovala směr jeho jednání a citů, zlomila se náhle, že pevný cíl jeho zmizel, vzdor jeho byl zlomen, a stud vystoupiv ze zálohy držel mu před očima zrcadlo vlastního života.

Říhová, dověděvši se tuto novinu od jiných, dovedla stěží zatajiti svou jásavou radost. Ale chování zeťovo vzbuzovalo obavy. Ve svém rozběhu za prací a polepšením, jejž mu diktoval dílem vzdor, dílem stud, byl tak neočekávaně zaskočen a prominuto mu pokání. Proč tu tedy nyní sedí, jakoby nevěděl, co počíti s nabytým štěstím. Činila náražky, že rodiče již odjeli, a že vše je zotvíráno a svěřeno cizím rukám, ale on jakoby neslyšel. Posléze jsouc netrpělivá vybídla ho rozhodně, aby se tam šel přece podívat.

Váhal chvíli, ale pak vzchopil se zvolna a odcházel, nepohlédnuv ani na ženu a dítě, jakoby je nehodlal vzíti ssebou. Anežka poháněna matkou ustrojila se rychle a šla s dítětem za ním. Teprve u mlýnských vrat jej dohonila.

Na dvoře stála dosud poslední fůra nábytku, a Polda vyjevena a bleda šukala po dvoře, ač už několikrát stanula u vozu, ale zase se rozběhla, nemohouc se odhodlati, vystoupiti konečně na vůz, jenž chtěl odejet. Před mlejnicí stálo několik zamoučených postav, Dráčková s Naninkou pobíhaly kolem Poldy, dotazujíce se jí o závod rozplakanými, pohřebními hlasy, co že ještě hledá. Kolny byly nápadně prázdné, tu a tam scházel předmět, srostlý s fysiognomií místa, takže prázdnota bila přímo do očí. Stavení s otevřenými okny bez záclon dýchalo již studeným dojmem opuštěnosti a prázdnoty.

Ale jakmile novomanželé vešli do dvora, bílé postavy vzhlédly k nim udiveně, rychle se rozestouply, jakoby se chtěly rozutéci, a pak plaše, s rozpačitým úsměvem, pozdravily nového pána. V tom Polda, popohnána zjevem nové paní, vyskočila střelhbitě na vůz. Rozechvěna usedla vedle vozky na otep sena a potahujíc rozpačitě svou černou šálu, rozhlédla se smutně naposled svýma zapadlýma, výmluvnýma očima.

„Tak s pánem bohem!“ zvolala, hledíc kamsi vzhůru k otevřeným oknům prázdného bytu, a v jejím hlase, jenž se v půli lítostivě přerval, jako přepjatá struna, bylo cítiti, s jakou námahou a odhodlaností byl vypraven a když přece, nevydržev napjetí náhle povolil a selhal, tu jako když praskne nám pod rukou láhev, již jsme chtěli pevně uzavříti, roztekl se vůkol její měkký, lítostivý pláč.

Všechny to mrazivě projelo, bílé postavy ztrácely se rychle ve dveřích, čeledín, zapomenuv, že chtěl již trhnouti opratěmi, hleděl vzhůru do oken, jakoby čekal, že z prázdného bytu zazní hlas v odpověď na Poldino „s Bohem!“ Chvíli bylo ticho. Zdálo se, že všichni trnou v úžase, cítíce šinouti se mimo záhadné, nezvratné kroky osudu. Cize zazněl tu chraplavý hlas vozkův. Koně zvolna zabrali a vyjeli ze vrat.

(Pokračování.)

ALFRED TENNYSON:

Guinevra.

Z „Královských idyll“ přeložil Ant. Klášterský.

(Dokončení.)

A co tak říkala,
již pamět z mysli starém po zvyku
se vykradla jí zpět v ty zlaté dny,
kdy prvně zřela jej, kdy Lancelot
znám nejlepší co rytíř, mužů květ,
jak posel přišel, k pánu svému zval
ji Artuši a odved ji a kdy,
co družiny jich vzadu daleko,
ve při neb sladké řeči o lásce
a lovu, turnajích a plesu (máj
byl právě tenkrát, o hříchu ni sen)
přes háje jeli, z nichž se každý zdál
jak květů ráj, přes hyacintů luh,
kde jak když nebe na zem slaví vjezd,
od vrchu k vrchu a jak každý den
v poledne zřeli v krásném dole kdes
hedbávné stany, které Artuš král
pro oddech nebo odpolední klid
dal stavět posly před nimi; vždy dál,
až před západem zase spatřili,
jak Pendragona velkého plá drak,
jenž korunoval krále skvělý stan,
u bystřiny neb tiché studánky.

A královna co ve svém ztrnutí,
tak minulostí letíc bezděky,
až došla tam, jak krále spatřila,
jenž jel jí vstříc, a vzdychla, shledavši,
že konec cesty, jak se zdál jí král
bez lásky, chladný, klidný, ne jak on,
„ne jak můj Lancelot!“ — co snila tak,
a v myšlenkách zpol zase hřešila,
tu k vratům kláštera vjel v zbroji muž.
A šepot, hukot v celém klášteře,
pak náhle výkřik: „Král!“ I seděla
jak socha, pjala sluch; však zbroj a krok
když dlouhou chodbou od vrat zněly blíž,
tu se sedadla klesla na zemi
a ležela tu tváří k podlaze;

svou mléčnou paží, tmavým vlasem svým
před králem tmou své líce zakryla.
A slyšela v tmách, ozbrojence krok
jak přistoup k ní, pak ticho a pak hlas,
jenž jednotvárně, dutě zněl, jak duch
by hlásal soud, hlas krále změněný:

„Tak nízko ležíš, dítě toho, jejž
jsem ctil, jenž šťastný! před tvou hanbou shas?
Jak dobře, že's se matkou nestala!
Jsou plody tvými, dětmi meč a plam
a trosky jen, zákonů rušení,
lest přátelství a krutost nepřátel,
těch pohanů od moří severních,
jež, Lancelot kdy, pravá ruka má,
můj nejmocnější rytíř, se mnou byl,
jsem v této zemi Krista všude kol
v dvanácti velkých bitvách porazil.
A víš, zkad teď přicházím? — od něho,
z té hořké pro mne bitvy s ním: a on,
jenž neváhal mi horší ránu dát,
si rytířskosti tolik zachoval,
že nepozved své paže na krále,
jenž pasoval jej; mnoho rytířů
tu padlo však a dost jich (celý rod
se jeho k němu shluk) mu v kraji zůstalo.
A mnozí zas, když Modred vzpouru zved,
svých nedbavše lén, přísah, přidali
se k Modredovi — zbytek zůstal mně.
A zbytku toho chci tu nechat část,
mně věrné muže, pro něž žiju jen,
by chránili tě v těžké hodině,
by jediný ti nebyl skřiven vlas.
Ne, neboj se, střic po svůj skon tě chci,
ač vím, že jestli stará proroctví
se neklamala, pro svou smrt si jdu.
Tys žití mému sladkost nedala,
bych, král, o žití příliš pečoval,
neb zničila jsi žití mého cíl.
Trp se mnou slední mžik, kdy představím
ti, pro tvé dobro, hřích, jejž spáchalas!
Když opustili Římané nás, řád,
jejž dali nám, se zvolnil, loupeží
když plnily se cesty, tu a tam
jen hrdinský čin křivdu shlazoval.
Však já jsem první z králů sjednotil
rytíře bludné říše té a všech
kol říší pode mnou, jsa hlavou jich,

v ten svého kruhu řád tak překrásný,
tu slavnou družinu, ten lidstva květ,
by za vzor sloužil světu mocnému
a nových dob byl krásným počátkem.
V mé ruce měli své klást, přísahat,
že krále budou ctít, jak když je král
jich svědomím a to zas králem jich,
bít pohanství a Krista šířiti,
kol jezdit, lidské napravovat zlo,
ne utrhat, ni utrhání dbát,
žít sladký život v ryzí čistotě,
jen jednu rád mít, té se držeti,
jí dobývat si činy vzácnými
po léta, až se získá; neznalť jsem
lepšího mistra věru pod nebem,
než jakým k dívce dívčí láska je;
ne jen, že mírní drsnost mužovu,
leč povznáší jej, učí hovorům
a mravům hladkým, budí ctižádost
a lásku k věrnosti, čímž z muže muž.
A zrálo vše, než tebe jsem si vzal!
Já věřil: Hle, zde družka, která cit
má pro mé snahy, plesá s plesem mým!
Tu s Lancelotem vznik tvůj podlý hřích,
pak přišel hřích Tristrama s Isoltou,
pak jiní v stopách mocných reků těch,
si vzavše příklad zkázný z velkých jmén,
tak hřešili, až hnusný opak jen
se všeho stal, co chtělo srdce mé,
a vše tvůj čin! Tak život, jejž jak dar
jsem Boží střeh před zkázou, před škodou,
žel velký není ztratit; myslím spíš,
jak smutno Artuši by bylo žít
a v opuštěné síni sedět sám
a rytířů řad nezřít, na nějž zvyk',
a neslyšet o vzácných činech zvěst,
jak v zlatých časech, než tvůj přišel hřích.
Neb kdo z nás zbylých moh by chválit ctnost,
by nezdálo se, že tě bodnout chce?
Na Camelotu, Usku v síních tvých
by z místa k místu krad se tich tvůj stín,
a znovu by mě tebou trýznily
tvůj visící šat, prázdná ozdůbka,
neb tajemný krok, znící na schodech.
Neb nemni, nechtíc pána milovat,
že lásku k tobě ztratil též tvůj pán.
Z tak slabé látky nejsem utvořen!
Však v hanbě přec tě musím zanechat!

Mně zeměškůdcem nejhorším je muž,
jenž, k vůli sobě ať či dětem svým,
by krev svou chránil hanby, ženě své,
ač zradu zjistil, dál dá řídit dům:
neb zbabělostí jeho nechána
svém na místě, za čistou platíc dál,
jak nová nemoc, lidem neznámá,
prolézá davy, jež se nechrání,
blesk bezbožný v svých očích, vyssává
nám druhů věrnost, tepnu pohání
v let ďábelský a mládež otráví.
Však nejhorším by z nejhorších byl král!
Radš žalné srdce krále, pustý krb,
než abys ty zas usedla si v zář,
pro posměch lidu, proklínána jím!"

On zmlk, a ona lezla kousek blíž,
a rukama mu nohy objala.
Ze zdáli trubky ztracené zněl zvuk;
pak zařehtal kůň, u vrat čekaje,
jak na hlas druha, a on mluvil dál:

„Leč nepřišel jsem stihat viny tvé,
já nepřišel ti klnout, Guinevro,
mně soucitem se velkým spíš chce mřít,
že zřím tě ležet, zlatou hlavu tvou,
mou pýchu v lepších dnech, zde u mých pat.
Hněv, myšlenky jenž na zákon mi hnal,
na zrady ortel, na smrt v plamenech,
(když zvěděl jsem, že tu se skrýváš), prch.
Bol — kterým, když jsem svážil srdce tvé
s tím příliš věrným, by tvůj snilo klam,
mé slzy vzplály — přešel, z části již.
A přešlo vše, hřích zhřešen, a já, hle,
ti odpouštím, jak odpouští nám Bůh,
ty pro svou duši učiň ostatní.
Jak opustit však, co jsem měl tak rád!
Ó, zlaté vlasy, v nichž jsem často hrál,
nic netuše! Ó formy královské,
ó, kráso, jaké žena neměla,
až s tebou, kletba říše, přišla v svět!
Já nesmím tknout se rtů tvých — nejsou mé,
však milence — mé nikdy nebyly;
já nesmím vzít tvou dlaň, je masem jen,
a masem zhřešilas, a maso mé
na poskvrněné tvoje křičí jen:
‚Mně hnusíš se!' A přec ó, Guinevro,
že kromě tebe ženy neměl jsem,

mně masem láska vnikla v život tak,
že osudem mým: dál tě milovat.
Nechť každý věří, že tě dál mám rád.
Snad jednou — a ty duši očisť tak
a tak se otci svému, Kristu vzdej —
my před Bohem se sejdem, a ty vstříc
mně skočíš, přihlásíš se, poznavši,
že mužem tvým jsem — ne kýs nízký duch,
ni Lancelot, ni jiný. Tu mi nech,
tě prosím, naděj. A teď musím jít,
neb noci tmou znít slyším polnici,
již volají mě, krále, vésti voj
v dál na západ do bitvy veliké,
kde bít se mám se synem sestry své,
jenž s pohany je spojen, s rytíři,
již byli mí, jej zabit a jít sám
si pro smrt neb kýs osud tajemný.
Ty zůstaneš a zvíš tu výsledek.
Však já se nikdy nevrátím sem víc,
ni k tobě nelehnu, tě neuzřím —
buď sbohem již!“

A co se svíjela
mu u nohou: dech krále cítila
u šíje své a nad svou hlavou v tmách
se chvěti krále žehnající dlaň.

Pak naslouchajíc, až se vzdálil krok,
se zvedla bledá, okno nalezla
v své úzkosti. Snad zřít bych — myslila —
tvář jeho mohla, sama nezřena!
A, hle, on seděl u vrat na koni,
kol jeptišek řad — každá se svící —
tu stál, a on je žádal, královnu
by chovaly a střehly pro vždycky.
A za řeči níž helma padla mu,
kde zlatý Britský připevněn byl drak,
i nemohla tak spatřit jeho tvář,
jež jako andělská líc plála, zřela jen,
jak mlhami a v světel zákmitu
plá Pendragona velikého drak,
v noc celou šíře ohně jasnou mhu.
A tu on rozjel se; a víc a víc
kol krále kroužil opar měsíčný,
že zahalen v něm, obra fantomem
se Artuš zdál a šeď' a šeď' vždy víc,
až jen jak mha před zrakem jejím táh,
se duchovitě žena v osud svůj.

Tu rozpjala páž, hlasně vykřikla:
„Ó, Artuši!“ — hlas náhle selhal jí,
a pak — jak proud, jenž ze skal vytrysknuv,
do vzduchu padá, dole sbíraje
však síly, pádí v údol — vypukla
v tak vášnivý pláč.
„Odešel! — můj pán!
Pro hřích můj hubit a být zahuben!
Mně odpustil — já mluvit nemohla.
Jak? Sbohem? Já též sbohem! měla říc,
však jeho milost dusila mě. Král,
můj věrný pán je pryč! Jak? Svým jej zvu?
Přec jiného stín ještě svírá mě
a poskvrňuje: sám mě přece král
zval poskvrněnou! Mám se utratit?
Co platno to? Hřích shladit nemohu,
když duše duší, ani hanbu svou,
a neshladím jí ani životem.
Dni přejdou v týdny, týdny v měsíce,
měsíce seřadí se do roků,
a roky povalí se v staletí,
a jméno mé dál bude potupou.
Já ztráty slávy nemusím však dbát,
svět nechám být, a ona světa věc.
Leč dál? V co doufat? Ó, je naděj, je,
když netropil-li smích si, mluvil tu
o naději! Ne, smích on netropí
si nikdy, to jen malých duší dým.
Ó, žehnán král buď, jenž mi odpustil
mou zradu a mně naděj zanechal,
že v srdci vlastním smazat mohu hřích
a jeho být zas družkou v nebesích
kdys před Bohem! Ó, vzácný, veliký,
jenž pevný byls, jak světce svědomí
ve víru smyslů, v středu rytířů —
ty, k němuž bludná, chtivá rozkoše
má pýcha, jež všem dojmům podlehla,
zřít nechtěla, zpol výší zhrdajíc,
k níž nechtěla neb nemohla se vznést;
já mnila, dýchat že mi nelze vzduch
té přísné čistoty a jasnosti,
já chtěla barvy, žár a našla je
u Lancelota — teď zřím, jaký jsi,
že's největší a člověk nejvíc z všech,
ne Lancelot ni jiný! Žádný zde?
by králi řek, jak pozdě miluji?
Teď — dřiv než půjde v bitvu velkou? Ne!
Mně samé říc' to čistším životem,

teď smělost by to byla. Bože můj,
več svět tvůj krásný mohla změnit jsem,
jej v lásce mít, jenž nejvyšší tvůj tvor!
Má byla povinnost jej milovat,
můj prospěch byl to, kéž jsem znala jej!
má radost mohla být to, jen ji zřít!
To zřít, mně drah moh být jen nejvyšší,
ne Lancelot ni jiný!"
Náhle dlaň
jí chytil kdos, i shlédla níž, a hle,
tu dívka pláče uctivá, i dí:
„Což, děvče malé, lze mi odpustit?"
Zrak zvedla pak a sestry spatřila
kol zbožné v slzách; srdce jihlo jí,
a plačíc s nimi, takto pravila:

„Teď znáte mě, mě bídnou, která jsem
cíl krále velký, snahu zmařila!
Ó, kláštera kol obkličte mě zdmi,
mé sestry, hlas ať hanby neslyším!
Lát sobě nemusím, má dál mě rád!
Ó, nepochybujte, že má mě rád!
Tak neděsím-li vás a nebrání
vám stud, mě sestrou zvát: mě nechte tu:
šat černý s bělí nosit, být jak vy,
půst s vámi trpět, ne váš sdílet kvas,
lkát s vaším lkáním, nerušit váš ples,
však neplesat; dbát s vámi obřadů,
se modlit, ležeti před vaším oltářem,
i nejnižší tu práci konati;
v zdích smutných chodit zde a rozdílet
dar chudým, chorým, kteří bohatší
a zdravější mne v očích Krista jsou;
jich hnusných ran dbát a tak léčit svou,
a v činech lásky žíti, v modlitbách
ten šerý konec hříšných dnů svých, zmar
jež pánu mému, králi přinesly!"

Tak děla, ony v svůj ji vzaly střed,
a v naději a strachu: „Pozdě již?"
zde žila pak po abatyše skon.
Tu abatyší čistý pro život
a dobré skutky, píli v úřadě
i důstojenství, které měla dřív,
ji zvolily, i žila v hodnosti
té krátké roky tři a odešla
tam v ony světy, kde je věčný mír.

Rok na vsi.

ČERVENEC.

Kronika moravské dědiny. Napsal Al. Mrštík.

Z TÝDNE PO SV. JAKUBU.

DĚTI.

Neděle jak neděle, hned po požehnání a ráno hned po mši svaté, zasvěcena bývá v Habrůvce karbanu. Umouněné taroky tleskají o stoly v obou hospodách, u Katze i Rybáře. „O nic“ hrají veliké ty děti, ale s takovou náruživostí, jakoby šlo o statisíce. Hráli by o fazole, o vinceltle, o sirky, kdyby se nestyděli, a pustí-li se kdo do hry s pěti krejcary v kapse, jistě s nimi vystačí až do noci. Celá hospoda je hore, když u některého stolu padne contra, a hráč na vodu se spustí s rozkřídlenýma a jakoby na dobytče napřaženýma rukama. Celý týden pak, na polích i v černé hodince za tmy, vypravuje se o veliké té porážce, ve které Pavlíček přišel i o poslední své dva krejcary. Za pivo zůstal dlužen.

Antoš Prudek třásl se vždy jako v zimnici, když po dlouhém rozjímání odhodlal se konečně prohlásit „ultimo“.

Stréček Hrabálek od požehnání až do tmavého večera stále se jen divil a divil.

„Ajajajaj! Totok se podívéme! To je divná věc. Taková karta! Mně nic a druhýmu všecko!“

„A totok se podívéme! Tož ták to dopádá? Ajajajaj! Totok je zas divná hra!“

„Ajajajaj! Totok ešče jakživ neviděl svět. To bech se na tú kartu nebel meslil! Taková neplecha a beru, a prvka — karte jak modlitbe a prohrám!“

„Turecké požehnání“ míval Dóbek, pod stůl nad každou „špatnou“ uplivnul se Mikulica. Rybník býval pod jeho židlí, a už mu přistavili

jednou i putynku. I s plnou rukou taroků prohrál vždy Ryšánek. Když spočítal pak všechny své pojmy a nemohl se dopočítat šestatřicíti, zblednul, zavrtěl jak v umírání hlavou a s křikem vstal od stolu. Se hřmotem hraje Valoch, pořouchle podvádí Jurčák, pod stolem znamení dává Očadlík, s žalostným nářkem od hry vstává Franěk, nejmizerněji, ale vždy s pevnou výhrou hraje fořt, v zoufalství a strašné klení svými chybami uvádí hráče Matula. — — —

Přestane každý hrát, kdykoliv mu napadne. Jen když několik krejcarů vyhrá, je spokojen na celý týden a od stolu vstává blažený.

„A já už teho nechám!“ Položí karty a jde.

Na jeho místo honem sedne jiný.

A děti hrají si dál. Jak na honěnou, na slepou bábu — „kukyš“. U některého stolu se jich za odpoledne vystřídá třeba deset.

Ten, který „mosel dum“, trčí v hospodě ještě dvě hodiny a dvě hodiny pije z židlička, který „vyhrál“.

Kdo nikdy neplatil, byl vždycky Řeřucha.

Neplatili jiní, neplatil ani on.

„Tak tobě su dlužen šest krécarů, tobě tři a hjim, pane zahradník, vosum — pravda? — V nedělu hjim to dám, dneské sem huž všecko prohrál.“

A nic neprohrál. S čím ke stolu sedl, s tím v kapse odchází. Často i vyhrál a přece zůstal dlužen. A v neděli prohlásil: „A kdo pak be se s tém v hlavě nosil!“ Nechtěl ani uvěřit, že by byl zůstal co dlužen.

Zahradník už měl tak po Habrůvce celý kapitál. Ten mu zůstal dlužen deset, jiný šest, třetí čtyry, pátý pět — po léta mohl mít z těch peněz dům, jak říkal sám. S ním také každý rád hrál. Dobře hrál — a platil jak „čestné muž“. Nečestní už z řemesla platili jen tenkrát, když už nikdo s nimi nechtěl hrát.

Časem k tarokům zasednou i vybraní: pan rechtor, zahradník, pantáta Pavlík, Dóbek. Hrají přesně, ale hrají výš.

„Do takové kumštovné hre čert habe še póščal,“ prohlásil Ryšánek. „To néni pro nás,“ a odtáhnul závistně k jinému stolu, kde hráli zas beze všech „kumštů“. Po něm ostatně zbyl vždy „kukaček“ celý houf. Nevídaná byla pro ně tak hazardní hra.

„Jak povídám —“ naříkal zas zahradník — „devět taroků mám, dva ještě přikoupím, dvojku složím, dvacítku, vosumnástku, křížovýho a pikovýho krála — a prohrám zas! Já už nevím, jak povídám, co to dnes je. Přece hrám vopatrně a čítám, že se nezmejlím a — jak povídám — hra zas je v pekle. — — —“

To ovšem nevěděl, jak povídám, že za ním stojící Matěj dal Dóbkovi znamení, aby nesl piky. Špičkou od dýmky jen vousisko si tak přejel na levou stranu, a Dóbek už věděl, kterou má nést.

Tož piky!

A, jak povídám, hned první král byl bit.

CUKRLE.

Krásný podvečer. Teplé slunce sklání se za koruny parku. Vysoko nad šumnými jeho vrcholy vzduch stříhají vlaštovky a dlouhými křivkami stáčí se k dědině. Tichý ruch šumí s polí, s Padělku zpívají pasačky brouzdající se strniskem v bílém houfci hus.

Zarachotil vůz, zdvihlo se mračno prachu zvířeného dětskou hrou.

Teploučký vánek jemně laská rozpálenou tvář.

Na svých krátkých nožkách do polí si vyšel velebný pán. Zvolna pokuřuje denní svůj „doutníček“, zasazený v zakouřenou, z mořské pěny vkusně vykrouženou špičku. U zámecké brány smeknul a s holou hlavou postál před sochou Panny Marie. Zvolna klade zas klobouk na stříbro svého stáří a ohlíží se po svém psíku; před deseti lety mu přezděl jménem Cukrle. Bílý, vypasený, capratý psík, jehož matka byla asi pinč a otec nějaký nezdařenec za humny.

„Cukrle, Cukrle — kde tě ďas nosí?!“

A Cukrle vymetá rohy, čichá sem, čichá tam a pitvorně přiskakuje ku svému pánu.

Štěká.

„Máš radost, máš radost — viď? — — I — i — i — — — safraporte, kde pak si's tu nožku zamazal? Ukaž!“

Cukrle podává nožku a dívá se velebníčkovi do očí.

„I ty šelmo prohnaná! — — Počkej jen, počkej — to víckrát se mnou nepůjdeš.“

A Cukrle skáče, štěká, odpovídá — pohazuje oháňkou jak fangličkou.

„Cože to povídáš? Že za to nemůžeš? A kdo za to může, já?“

A čerti vědí, co Cukrle bělovlasému stařečkovi povídá. Ale stařeček mu rozumí, a Cukrle zas rozumí jemu. — — — — —

„Oh, to je nesmírně chytrý pes —“ rozhovořil se o něm jednou dětinský už stařeček. — „Jen mluvit, jen mluvit! Všemu rozumí, všeho si všimne, všemu se naučí. Míč doma celý den nosí, z koutu do koutu prackou ho pokuluje, a přísně se na něho podívat — bože, uchovej! Hned zaleze pod sofféé a do večera nevyleze. Stydí se. Na okně vysedá, když odejdu, a naproti mně běží, když vidí, že se vracím. Prosit umí, mašíruje jak voják a jen chléb a maso, šelma, nebere. To jediné mě na něj mrzí. Jen mléko, jen mlíčko. Polívky když se dotkne, to musí být už ukrutný hlad. — — A psů se bojí. Oh jé, ten se bojí psů! Onehdy před fořtovými utekl a — ten tam! Volám, pískám, sám běžím a hledám — Cukrle pryč. — Horák, kostelník, hospodyňka, Francka — kdekdo hledal a sháněl, Cukrle nikde. Hospodyňka plné oči slz po vinohradech mezi stromy bloudila jak mátoha. — ‚Cukrle, Cukrle‘ volala, a Cukrle nikde. Jakoby zem se pod ním slehla — psa nikde. Šla Hložková s pole. Prý viděla jakéhosi bílého psa pod ořechem v Hložinách. Honem musila Francka do Hložin. No, přinesla ho, přinesla v náručí. Tak se chudák třásl ještě strachy. Považte si, až do Hložin strachem před psy utekl! Pod ořechem skrčený seděl a ne se domů odvážit. Tak se těch psů bál!“

Deset let už tak chodili spolu — velebníček s Cukrlem a Cukrle s velebníčkem, a velký to bude zármutek, přežije-li stařeček své chytré Cukrle.

„— — Já téděň jen debech měl takové život, jako má ten pes —“ prohlásil cestou Sékora — „hneď tó motekó říznu.“

SRPEN.

ZEDNÍK HORBIŠEK.

Na den sv. Dominika.

Habrůvkou co den hrčí kočáry. Ze zámku odjíždějí hosté a přijíždějí noví. Kočí Antoš zavrtěl hlavou a že už je „z teho ježďání celý nervósní“. — —

Do kláštera nastěhovaly se už nové sestry.

Také kočáry Frau Ebr byly neustále na nádraží v Dubňanech. Konce nemělo to stěhování jeptišek.

Ve zmatku a stěhování ztratily se sestřičkám i „hodiny“. I do kostela chodily pozdě. V neděli — velebníček už na kazatelně, Frau Ebr se slč. Luis v oratoriu, na mši došlo už i panstvo, a jen místa sester stále ještě zela prázdnotou. Oknem oratoria vyhlídala milostpaní a zelenala. Na její rozkaz sezelenala i slečna Luise a rozběhla se za sestrami. Skokem přehnala se terrassou kostela a schodky jí nestačily, jak křepelčími běhy kvapila sestrám naproti. Právě klidně zamykaly klášter. Teď zas sestrám nožky nestačily, jak rychlými skoky běžely v Boží stan. I sukně si nadzdvihly jak dámy, a všimnul si Janek Řeřucha, že nosí i „dráždivý spodničke“.

Po mši počkala si na ně milostpaní na můstku.

Prý si i dupla lakovanou špičkou střevíčku a červená jak šatka odříkala sestrám všechny svoje zákony. Viděl a slyšel prý to všecko stréc Hrabálek. — — — — — —

Mistru Pšeničkovi nestačilo dne, aby přivedl klášter zas do bývalého pořádku. Zedníku Horbiškovi zas o den nebylo — ale krátký mu byl i týden. Jeden zlatý 20 kr. dostával denně od práce — a když se jej ptali, kdy bude hotov, řekl s rozvahou: „No, pomalu to všecko može bét —“ a hodil hlavou k šedému domu Frau Ebr, když po obědě volným krokem ubíral se ku své práci, táhnoucí se už „do nekonečnosti“. — „Takový práce,“ pravil s úsměškem — „mosí si člověk vážit! Vehužitkovat hjí a né s ňó spěchat! Taková práca néni každé deň, hani každé téděň, ba možeme říct, že se nepřitrefí hani za kolik let! Hale — pomalu, všecko može bét.“

A pomalu, tak za týden, za dva už opravdu něco bylo. Aspoň zídku vyspravil.

Potkal strýčka Horáka, a půl hodiny bylo třeba, než se domluvili, odkud dovézt nejlepší písek na maltu k omítání.

Potkal tetku Švástovou, a byla to opravdu „zednická“ chvíle, než se s ní domluvil, prodá-li mu tu slíbenou jalůvku či neprodá.

Konečně vzal lžíci do ruky a ohlížel se, kde ale stojí nádoba s maltou. Měl ji hned u nohy.

Ale v tom šel kolem Matyáš Dlapka.

Do nádoby zpět hodil Horbišek lžíci s maltou a mnohoslibným kývnutím hlavy pozval Dlapku k sobě dál. Jen „hať ide dál“ — tam k nádobě s maltou u hromádky cihel, kde ve skulině zarovnané cihlami pečlivě skrýval samečka se „zednickou“. — — Jen se tak ohlídl na všecky strany, vytáhl vodu života a podal Matýskovi. „No, na! —“ hodil hlavou významně vzhůru, jakoby se nahýbal. A Matyáš, panský dráb, „zabezpečiv si okolí“ — nedal se pobízet, přihnul a napil se a jak na věčnost ještě jednou sklinku překlopil a podal Martinovi. Sehnuv se za zídku, napil se i Martin a, mlasknuv jazykem, samečka skryl zas do hromádky cihel.

Odešel Matyáš, do práce konečně dal se Martin.

Byly dvě hodiny.

Ne, ještě se nedal Martin do díla. Položil lžíci a cpal dýmku.

„Ha včil to pude s dampfem —“ přitlačil víčko dřevěnky.

Zapáleno měl, ale „s dampfem“ to přece nějak nešlo.

Napletla se mu stará Fraňková s děckem v náručí.

Zvolna v hovoru plynula tak Martinovi práce a s prací čas.

Opravdu si té práce vážil. — — — — — — — — — —

S dětmi od tří do šesti let po boku, s dětmi do tří let v náručí nebo na zádech trousily se do kláštera ženy k zápisu do jesliček a dětské zahrádky.

Šly zpět s nářkem.

„Do jesliček pro letošek dětí neberem a na jaře jen ty nejchudší,“ zněla krátká zpráva sestry představené.

„Co si počnu, Krista Pána?! Starší mosí do škole, sic z harreštu nevendu a sama habech bela hu maléch. Co vedělám? Jak to huživím?“

Za Pazderkovou naříkaly i ostatní.

„A jak, kde kláštera nemají?“ namítla jim na útěchu sestra. — —

Také Kunzka přišla a do dětské zahrádky dala zapsat svého Karlíka.

Milostpaní, když uviděla strašné to jméno v seznamu dětí, zrudla jak karafiát.

„A byla tady — v klášteře?“

„Byla. I s chlapcem.“

Teprv nyní poučila Frau Ebr nové sestry o tom, kdo Kunzová je, čím byla. A hned sedla ku psacímu stolku a napsala Kunzové list, že — když už se stalo, stalo se, a ničeho proti tomu nemá, aby „ubohé dítě, které za nic nemůže, vzdalováno bylo dobrodiní dětské zahrádky“. Ale — vyprošuje si, aby ona, pí. Kunzová s novými sestrami v sousedství sice v pokoji a křesťanském míru živa byla, ale nikdy a nikdy víc nevkročovala ve zdi kláštera. To že si zapovídá, poněvadž by tak jen připomínala svou osobou nešťastných a pro klášter záhubných událostí.

Sestry zas dostaly rozkaz, sousedství se vyhýbat.

Kunzka neměškala a psaní okamžitě dala kolovat dědinou.

KONCEM ŽNÍ.

Vavřinec, první podzimec.

Na sv. Vavřince.

Planou žňové dny. Ráno vstává v krev, ospalý a jako vysílený ukládá se den k večernímu spánku.

A kraj osmutňuje holými strnisky, „v řadách“ mrtvě kupí se složené mandele, tolik připomínající stany vymřelého táboru. Oko živí už jen široké lány zdravě tmavých řep a pruhy selských bramboříšť. Už jen sem tam po kopcích se ještě zlatí zbylý pruh ovsa, kousek ječmene, zelená dorůstající jetel. Po strniskách s dětmi potulují se už bílé houfy hus, a koroptve vyrážejí z turčisk, vyplašeny slídivými čumáky panských psů. Jednotlivě už i vrány krákají po mezích, nad lány lidem opuštěnými sletují se holubi, aby sklidili, co nesklidila žeň.

Zástupy panských dělnic s hráběmi překročují s nivy na nivu a za zpěvu shrabují utroušená stébla.

Pojednou zařval podnapilý Křápek:

Decke mně má žena říkávala,
že be mně půl srdca darovala,
Chcela řezat, neměla nůž,
dež sem jí ho dával, nechcela huž.

„To bela žena — milý vy ženský — ej to bela žena!“ zastavil se uprostřed děvčisk a podepřen o hrábě s líčenou zamyšleností hleděl před sebe. — „Dež se mě brala, třikrát ze svarbe zešlo; decke před vohláškama dostala takové strach, že be se bela snáď hani nevdala, nebét mě. A k smrti taky se nijak nemuhla vodhodlat. Pan falář némíň pětkrát ju zavopatřoval; meslil sem si, huž — huž — huž mně Pánbu vod ní pomože, a podívéme se, decke vokřila. Pěkně sem ju mosel prosit, habe huž temu jednó konec hudělala. — No, dež nic hjináč — řekla jen ‚Martinku‘ — a vodešla. — — Vzal bech si z vás nekeró, hale těžko mezi váma vebírat. Po tmě nevidíš, a ve dně ste všecky stény.“

Děvčata zavřískala.

„Povříslem vás huškrtit, to vám patří — a ne si vás vzít ženská.“

Křápek umlknul.

Nad průvodem pohrabovaček přenesl se koš špačků. První zpráva jeseně. Přilítli jak na dané znamení. Ještě včera nebylo jediného špačka v okolí a najednou cosi zavichřilo, zašumělo nad hlavou a jak černá předzvěst s příšerným chvatem přehnalo se to nad hlavou. Celý mrak se jich mihnul ve sraženém koši nad stromy, zatočili se obloukem, nadzvedli se do výšky a pak šikmo stále jako v jedno těleso slití rychlostí střely dopadnuli k zrnatému strnisku. Tak s pole na pole, s mandele na mandel přetahují podzimní ti ptáci a kam zapadnou, zrnko neobstojí. Celý širý kraj je hodovní jejich síní a už jen čekají, až zelený stůl přírody jim skytne poslední a nejkrásnější číslo hostiny: dozrávající hrozny. — — — —

Fukary hučí, rostou vymlácené stohy, oněmují pole, do údolí krade se cosi nevýslovně smutného, ale krásného — — —

První vítr fouká z bříz. Dozrává čas.

TRPKÝ CHLÉB.

Na nebe vstoupení Panny Marie.

Správce panství silůvského s celou desítkou osmahlých, v panských i vojenských službách zhrublých drábů stojí na poli a od slunce východu do slunce západu lomozí se před ním lid.

V sobotu na večer k výplatě sešel se velký tábor nádenníků obojího pohlaví s chlapci a ledva škole odrostlými děvčátky. Byli tu i Habrůvští.

Ke stolu přistoupil Pazderka Cyrill.

„Kolik máš?“ oslovil Pazderku pokladník německým přízvukem.

„Šest.“

„Tády stojí jen pet,“ ukázal pokladník na výkaz.

„Tož nekdo se mélí, já hale ne. Vím, co dělám. Mám tadek svědků padesát —“ rozehnal se Pazderka hrnkem po všech kolem stojících.

„Herr Adjunkt!“ zavolal kassír příručího.

Ten potvrdil, že Pazderka Cyrill má šest dní a Pazderka Jan jen pět dní.

Zlostně vysázel pokladník dva zlaté čtyřicet krejcarů za celotýdenní práci.

„A proč nesmékneš, des seš u vépláty? Dolů s čepicó!“

„Za téch pár krécarů mám ešče smekat? A před kém? Co za to dostanu?“

„Naussmeissen!“

„Naussmeissen?“ nahnul se Pazderka a přitlačil se na výplatní stůl.

Suchá, chlupatá ruka pokladníkova pleskla o Pazderkovu tvář a už tvrdé ruce drábů nesly Pazderku z vrat.

Ropot zástupu přešel v nesmělý, tichý šum, když pokladník chladně prohlásil, že zavře pokladnu a odejde, nebude-li ihned ticho.

Hrozící bouře rázem ulehla.

Teprv na druhý den projádřila se vůle lidu jiným způsobem. Křovanští napsali psaní a v něm složili všechnu bídu svého utrpení.

Psaní znělo:

„Ubozí dělníci u Silůvky.

Žádáme vás, Pane novináři, abiste do novin dal, jak se máme u Silůvky v práci. V zimní dobu na jednu vépřež před sedmó hodinó začnem a táháme až do půl páté do noce. Dež je delší deň, haž do šesti. Mužští majó denně 28 krécarů, ženský 25. Na rozsívání prášku z jara muži 50 kr. a nerozsívajó-li celé deň, tož jen 30 kr. Za půl dňa nedajó nic, nestojí pré to za psaní. A ešče žádají, habesme si ten prášek sami po polu roznášeli. To besme nevedělali hani na sůl. Při sázení bramborů majó muži 40 kr. denně a sami si měche mosí roznášet po širokéch nivách. Měche se složí jen na óvratích a me sami si mosíme brambore po polu roznášet, hať je pole, jak chce dlóhý a široký. Do prostřed polí nedajó jet, že be se pole huježďalo. A tak se jich radši mosí trhat šest nebo vosum s nošením do kopců, a ti pak tú mzdu habe dali doktorům. Ha za nima stojí dráb a jen nadává a křičí. Děž se nekeré zastaví a chce si voddechnót, huž na něho volá,

a kolikrát je horko z jara a hani vodáka nedajó, habe lid vobčerstvil. A tak pít mosíme z bařin na lókách, a zas nám nadávajó, že ztrácíme čas.

A tak nám nezbévá, než buď krást, nebo chodit po ptaňú nebo vraždit.

Só včil žňa. Jindá dělalo v ten čas 200 dělníků, a včil jich takové velké statek v népilněéší čas huživí sotvá padesát. V zimní dobu jen deset. Mašine nás zabijó. A ešče chcó, habe jeden dělník dělal za deset. I dež zima belo, pan správce ženském s hlav vlňáke strhoval, že pré nemůžó dělat, protože pré só jak svázaný. U véplate že jeden měl ruke v kapcách a nechcél smeknót čepicu, tak jé tiskli, haž mu cúrečkem krýv tekla po bradě, a sfackovali jé. To za tú krvavó mzdu. Starších chlapů přes 50 let hani do práce nechcó. A dež si má lid v népilněéší čas neco po zémě vedělat, zavolajó si Poláke, a ti hjim pracujó vo polovic laciněéš. Tak se, prosíme vás, hujmite teho hubohýho lidu a napište, jak to s náma je.

S úctó

Pavel Řebačka."

* * *

Podivuhodně vzkvetla bílá slečna Olga od jarní své choroby. Dozrála májem v rozkošnou pannu, zkrásněla létem v zarůžovělou nevěstu.

Kočí Král — ach, to nebyl kočí Král — to byl štolba vévody, jak tu na kozlíku seděl, třímaje v rukavičkách bílých černolesklé řemení. To nebyl krok koní; jak po peří by jeli, snad ani půdy pod sebou necítili, jen jen se mihaly štíhlé jejich nohy v jarém poklusu. Lesklo se řemení, leskla se srst koní, bleskotala ekypáž, s vkusnou nonchalancí v záplavu krajek a šedesátitisícové věno ponořena, kolébala se v kočáře unavená a přec svěží nevěsta.

Druhá ekypáž, třetí, čtvrtá — řetězem povozů zatažen byl celý pruh silnice plazící se vzhůru tam, kudy cesta vede k borovskému kostelu.

A pak sedělo všechno kolem stolů, přetížených kyticemi růží z panské zahrady. Usmívala se bílá nevěsta, samolibě kníry sobě hladil ubrouskem trochu už „podražený" ženich.

Do stmívání večera otevřenými okny bouřila hudba piana, s oken do tmy v útržcích snášel se smích.

Své hody na dvoře mělo i služebnictvo.

Tichá, srpnová, krásná noc, plná ševelů listí a měkkého šoumání neviditelných křídel větříku.

Před dvorem podle lesa rozzuřil se hlídačův pes.

Tam jak ohromné koráby horou za sebou táhlo se pět velikých stohů složeného ječmene, pšenice a slámy.

Obešel hlídač dvůr, obešel i stohy a, odpískav deset hodin, spěchal zas do dvora, kde na mísách červenaly se koláče, kolem májky vrávoravě kolísal se tanec. Řady srovnaných pluhů a zmrtvělých hospodářských vozů tratily se kamsi do tmy.

Velký pohár vína novomanželům na rozloučenou pozdvihl družba jménem hostů chystajících se k odjezdu. — — Nějak zlomeným už

jazykem s pohárkem šampaňského v ruce za nevěstu a za sebe děkoval mu ženich.

Ale nedomluvil.

Hrkly židle — vstávaly postavy — tváře bledé všechny obráceny byly jedním směrem od stolu.

„Hoří!“ slyšet bylo odkudsi zdola zahrady a po domě jak jedním hlasem rostla strašná zvěst.

„Hoří! Hoří!“ — — To nebyl lidský hlas — to byl ryk zděšením zadrhnutého hrdla.

„Hoří!“ třáslo se na rtech zbledlých dam.

Ohromným plamenem ozářeno bylo veškeré prostranství před domem. Lid jak černý hmyz chumtal se v děsném zmatku na různo. V tichu úděsu slyšeti bylo příšerný praskot plamenů — nebe, celé zasaženo, hořelo jak za nejkrásnějšího slunce východu. K oknům skočili muži — divokou krásou požárů polily se černé jejich úbory.

Klidně k oknu přistoupil správce.

„Hleďte zachránit krajní stohy!“ volal dolů oknem k zmatenému lidu.

„Obilí? Či jenom sláma?“

„Ječmen — pšenice.“

„Elendes Volk!“

„Pojištěno,“ pronesl správce a šel se převléci do hospodářského svého „azoru“.

Rostl požár, v půlhodině v jednom plameni stálo všech pět stohů najednou.

Hosté se rozjížděli.

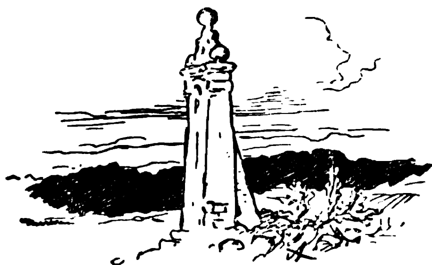
Odjížděla s ženichem i bílá nevěsta.

A do daleka a do vysoka dlouho ještě za nimi hořela svatební ta svíce, kterou na cestu jí rozsvítil vděčný lid.

Ne, nemohlo být nádhernější svíce k svatebnímu loži!

Nevěsta se ještě třásla tesknou jakousi předtuchou, když na první stanici svatební cesty konečně do náručí ženichovi sklesla jako zlomená.

Pět stohů v jednom plameni vzňatých stálo před ní! Mrtva víc než živa cítila je v sobě hořet místo plamenů rozkoše.

MAURICE MAETERLINCK:

Minulost.

Z nové knihy „Le Temple enseveli“ přeložila Marie Kalašova.

I.

Za námi prostírá se naše minulost dlouhou perspektivou. Spí v dáli, jako město pohroužené v mlze. Některé vrcholky ji označují a ovládají. Některé vynikající děje vyčnívají, podobny věžím, jedny ozářeny ještě, jiné polozbořené a schylující se znenáhla pod tíhou zapomnění. Stromy ztrácejí listí, kusy zdí opadávají, veliké prostory stínu se rozkládají. To vše jest na pohled mrtvé, a zdá se, jakoby nemělo jiného pohybu, než kterým je zdánlivě oživuje pomalý rozklad naší paměti. Avšak, vyjma tento život, vypůjčený od samé smrti našich upomínek, zdá se, že všecko je konečně ztrnulé, na vždy nezměnné a oddělené od přítomna i budoucna proudem, jejž nic už není s to přebroditi.

Ve skutečnosti tu vše žije; a pro mnohého z nás horoucněji a hlouběji než sama přítomnost nebo budoucnost. Ve skutečnosti jest toto mrtvé město nejúčinnějším ohniskem existence; a podle toho, jaký duch tam koho uvádí, čerpají z ní jedni všecky své poklady, druzí všecky v ní utápějí.

II.

Jest to s našemi myšlénkami o minulosti jako s našemi myšlénkami o lásce, o spravedlnosti, o osudu, o štěstí a o většině oněch mocných duchovních ústrojí, představujících veliké síly, jichž jsme poslušni. Obdrželi jsme je hotové od těch, kteří nás předcházeli; a i když se vzbudí naše druhé vědomí, to, jež se domýšlí nepřipouštěti už ničeho se zavřenýma očima, a i když usilujeme prozkoumati jich, maříme čas otazováním se těch, které mluví hlasně a neustále se opakují, na místě abychom pátrali, není-li jiných vůkol nich, nepromluvivších ještě.

Obyčejně netřeba nám jíti daleko, abychom je odkryli, čekají v nás, abychom k nim promluvili. Ostatně, nejsou nečinny v svém mlčení. Nad hovornými přesvědčeními řídí klidně část našeho skutečného žití, a, jsouce bližší pravdy než uspokojené sestry jejich, jsou často prostší a krásnější.

III.

Mezi těmito hotovými myšlénkami jsou ony, jež vedou naše pojímání minulosti, zvlášť ustálené. Díky jim, jeví se nám minulost mocí tak důležitou, tak neotřesnou jako osud. Jest osudem jednajícím nazad a podává ruku osudu jednajícímu předem. Podává mu poslední článek našich pout. Pohání nás s toutéž neodolatelnou násilností, s jakou nás onen přitahuje. Možná, že násilnost její jest ještě uchvatnější a ukrut-

nější. Možno pochybovati o osudu. Jest to bůh, jehož vlivu mnozí nepodléhají. Avšak nikoho nenapadne upírati působivosti minulosti.

Zdá se nemožným, aby kdo nepoznal, dříve nebo později, jejího vlivu. I ti, kdož nepřipouštějí ničeho, co není dotykatelné, přenášejí na tuto minulost, jíž mohou se dotknouti prstem, všechen účinek, všechny myšlénky o taji a zakročení svrchované moci, jichž upírají tomu, co popírají, čeníce z ní takřka jediného, a tím hroznějšího boha svého bohůprázdného Olympu.

IV.

Věru, působivost minulosti jest z nejtěžších, jež leží na lidstvu a schyluje je k smutku. Přece, nebylo by žádné povolnější, ochotnější bráti se směrem, jejž bychom jí vytkli, dovedouce lépe využitkovati této její povolnosti. Uvážíme-li, náleží nám minulost rovněž tak skutečně jako přítomnost, a jest poddajnější budoucnosti. Stejně jako přítomnost, mnohem více než budoucnost, jest všecka v naší myšlénce, a neustále v rukou našich: a to jest pravdou nejen v oblastech naší materielní minulosti, kde nám lze ještě rozpoznati zhoubu, již jsme způsobili, nýbrž i v částech oné minulosti, jež zdají se nenapravitelně odvráceny od našich příliš pozdních dobrých úmyslů, a především od naší minulosti mravní a všeho, co v ní považujeme za nenapravitelné.

V.

Říkáme: „co minulo, minulo“; a není to pravda; minulost jest vždy přítomna. „Neseme tíhu své minulosti,“ říkáme; a není to pravda; jest to minulost, která nese naši tíhu. „Nic nemůže vymazati minulost“; a není to pravda; přítomnost a budoucnost, na nejmenší znamení naší vůle, přehlížejí minulost a smažou, co jim velíme, aby smazaly. „Nezničitelná, nenapravitelná, nezměnná minulost!“ a ani to pravda není. Jest to přítomnost, která je nezměnná, a nenapraví ničeho u těch, kteří takto mluví. „Má minulost jest špatná, smutná, prázdná,“ říkáme ještě, „nenalézám v ní ani jediné chvíle krásy, štěstí nebo lásky; nevidím v ní než trosky bez velikosti . . .“ a vše to není pravda; neboť vidíte v ní přesně co sami do ní vkládáte v okamžiku, kdy na ni hledíte.

VI.

Minulost naše závisí všecka od naší přítomnosti a mění se ustavičně s ní. Béře na se ihned tvar nádob, do nichž naše dnešní myšlénka ji sbírá. Je udržována v naší paměti, a není nic tak proměnného, tak přístupného dojmům, nic tak málo neodvislého jako tato paměť, živená a utvářená neustále naším srdcem a naším rozumem, jež stávají se menšími nebo většími, lepšími nebo horšími, podle snahy naší. Co pro každého z nás jest důležitým v minulosti, co nám z ní zbývá, co jest částí nás samých, nejsou vykonané skutky nebo přihodivší se události, jsou to mravní reakce, vyvolané v nás událostmi, které se udály; jest to vnitřní bytost, již napomahaly utvářeti; a tyto reakce, tvořící nej-

vnitřnější a nejvyšší bytost, závisí jedině od způsobu, jakým pohlížíme na události minulé.

Proměňují se dle mravné podstaty, s níž se v nás utkávají. Nuže, na každém stupni, jehož rozum náš a city naše dostoupily, přeměňuje se mravní podstata naší bytosti; a i nejnezměnitelnější skutky, jež zdají se zatmeleny v kameni a kovu, ihned berou na se zcela jiné vzezření, přesunou se a oživí, dávají nám rady dalekosáhlejší a smělejší, uchvacují paměť k svému vzestupu a z hromady trosek, tlících v stínu, budují město, jež se opět olidňuje, a nad nímž opět vychází slunce.

VII.

Libovolně klademe za sebe jistý počet událostí. Vykazujeme jim místo na obzoru našich upomínek; a umístivše je tam, domníváme se, že náležejí světu, v němž, přese všecko usilování všeho lidstva už nelze sebrati ani jediného květu, osušiti ani jediné slzy. Avšak, divný odpor! připouštějíce, že už nemáme pražádného vlivu na ně, jsme přesvědčeni, že ony působí na nás; v pravdě však nepůsobí na nás, než když se zříkáme působiti na ně. Minulost stane se rozhodnou jen těm, jichž mravný život se zastavil. Od té chvíle béře na se svou hroznou podobu. Od tohoto okamžiku jest za námi opravdu nenapravitelno, a tíha toho, co jsme učinili, padá na bedra naše.

Avšak dokavad nepřestali jsme žíti duchem a karakterem, setrvává nerozhodnuta nad naší hlavou; a, podobna oněm ochotným oblakům, jež Hamlet ukazuje Poloniovi, čeká, až jí náš pohled ukáže tvář naděje nebo ústrachu, zmatku nebo jasu, již v sobě vzděláváme.

VIII.

Sotva že naše mravní činnost umdlévá, minulé události se shluknou a přepadnou nás; a běda tomu, kdo zotevírá jim dveře a dá jim usaditi se u svého krbu! O závod zahrnují jej dary, způsobilými rozbiti všecku jeho srdnatost. A i ta nejšťastnější minulost a nejušlechtilejší, když jí dovolíme zjednati si přístup v nás, ne jako host, jejž jsme si pozvali, nýbrž jako parasit, jenž se vtírá, jest stejně nebezpečnou jako minulost neblahá a zločinná. Nepřináší-li tato než malomocné výčitky svědomí, přivodí ona jen marné želání; a výčitky i želání, vniknuvší v nás takto, jsou nám stejně zhoubnými. Máme-li vyvoditi z minulosti, co obsahuje cenného — a obsahuje takřka všecko naše bohatství — jest nám uchýliti se k ní v době plnosti své síly, vejíti k ní jako pán v své panství, vybrati z ní, co se nám hodí, a zůstaviti jí ostatek a zakázati jí překročiti náš práh bez našeho povelu. Jako všecko, co nežije celkem než na útraty naší duchovní síly, naučí se i ona brzo poslušnosti. Možná, že pokusí se zprvu nepovoliti; uteče se k úskokům, prosbám. Bude nás chtít zlákati a obměkčiti. Ukáže nám sklamané naděje, radosti, jež se už nikdy nevrátí, zasloužené výčitky, mrtvou lásku, skonávající nenávist, pozbytou víru, ztracenou krásu, vše, co bylo jednoho dne čarovnou zpruhou naší horoucnosti k žití, a co tyto trosky chovají v sobě smutků

budících upomínky, a mrtvých štěstí. My však půjdem mimo, odehnavše rukou hejno upomínek, jako moudrý Odysseus, v noci Kimmerické, odehnal mečem černou krev, jíž měly oživiti a nabyti na chvíli řeči, všecky stíny mrtvých — i sám stín matky jeho — jichž otazovati se nebylo jeho posláním.

Přikročíme přímo k takové radosti, k takové lítosti, k takové výčitce, jichž rada jest nutna, otážeme se přesně této nespravedlnosti, buď abychom ji napravili, je-li ještě možno, buď abychom popatřením na onu, již jsme spáchali, a jejíž oběti už není, nabyli nutné síly povznésti se nad nespravedlnosti, jež bychom byli schopni spáchati dnes.

IX.

Ano, i kdyby v minulosti naší byly zločiny, jichž naše nejlepší vůle už nemůže odčiniti a jichž účinků není s to zastaviti — uvážíme-li, mimo všecky vztahy času a místa, dalekosáhlost každé lidské existence — tyto zločiny vykročí dojista z našeho života, jakmile ucítíme, že žádná moc tohoto světa by nás nepřiměla ku spáchání podobných zločinů. Nejsou odmrštěny na venek, neboť málo co se zapomíná a odpouští ve vnější oblasti; budou dále míti své hmotné účinky, neboť zákony účinků a příčin jsou neznámy zákonům našeho svědomí. Avšak před soudem naší osobní spravedlnosti, jenž jediný má rozhodný vliv na náš nedostižitelný život, jenž jediný nás soudí účinně až na dno duše, a jehož výroku není pro nás vyhnutí, zlý skutek, na nějž pohlížíme s místa vyššího onoho, na němž byl spáchán, jest skutkem, jenž už není, leč aby nám učinil těžkým sestup, a jenž nemá nadále práva stavěti se před nás, leč skláníme-li se opět nad propastí, již hlídá.

Ovšem, patří k nejhlubším smutkům, míti v své minulosti skutky nespravedlivé, jichž všecky cesty za námi jsou, takřka zahraženy, jichž oběti už nelze vypátrati, pozdvihnouti a utěšiti. Jest to jedna z bolestí, jež se zapomínají nejpomaleji, zneužili-li jsme své moci k utiskování slabšího, jenž konečně podlehl; zranili-li jsme nespravedlivě a smrtelně srdce milující nás, nebo zamítli-li jsme prostě dojemnou přízeň, jež se nám nabízela. Jest nutno, aby takové skutky těžce ulehly na život náš. Avšak podle hlediště, na něž jsme postavili naše přítomné svědomí, jest jediné na nás, aby tato tíha vedla k vzestupu nebo sestupu všechen náš mravný osud. Jest nevyhnutelno — neboť téměř nic neumírá, co činíme — jest nevyhnutelno, aby mnohé z nespravedlivých skutků povstaly jednoho dne a žádaly svůj díl, jenž jim dosud náleží, a zahájily zákonnou odvetu. Tu zasáhnou náš vnější život; avšak, než budou s to dotknouti se nejvnitřnější bytosti, sídlící v středu tohoto života, bude jim projíti rozsudkem, jejž jsme již nad sebou samým vyřkli; a povaha tohoto rozsudku určí další kroky tajemných vyslaných, přišedších z hlubin, kde se utváří věčná rovnováha účinků a příčin. Jestliže jsme se sebe upřímně otázali a odsoudili s výše svého nového vědomí, nebudou to neočekávané a hrozivé mstitelky, jež uvidíme vystupovati se všech stran, nýbrž laskavé návštěvnice, téměř přítelky očekávané, přicházející v tichosti. Vědí předem, že naleznou člověka, jenž už není oním zlo-

čincem, jejž vyšly hledati; a na místě myšlének vzpoury, zoufalství, nenávisti, na místě trestů, jež ponižují a zabíjejí, vlijou v srdce naše myšlénky a tresty, jež ušlechťují, očisťují a utěšují.

X.

Co z mnoha věcí — pocházejí téměř všecky z téže zásady důvěry a horoucnosti — co odlišuje šťastné a silné od plačících a beznadějných, jest mnohem méně to, co učinili nebo zakusili, než způsob, jímž si připomínají, co učinili nebo zakusili. Sama o sobě není pro nikoho šťastna minulost; a lidé, jimž štěstí přálo, uváží-li, co zbývá z let uplynulých v největším štěstí, mají snad spíše důvod k smutku než nešťastní, přehlížející zbytky života běd. Vše, co jednoho dne bylo a není dnes, sklání k smutku, zejména, co bylo tak krásno a tak šťastno. Předmět lítosti — nechť hledíme k tomu, co bylo, nebo, co mohlo být — jest tedy skoro stejný pro všecky; a smutek jejich měl by býti tentýž. Přece není tentýž; zde vládne bez ustání, a tam, neobjevuje se než po dlouhých přestávkách. Závisí tedy asi od něčeho jiného než od vykonaných skutků. Závisí od způsobu, jakým člověkem na ně účinkuje.

Vítězové tohoto světa, ti, kteří nemaří času uzavíráním obzoru smyšlenými pojmy o nezměnitelnu a nenapravitelnu, ti, kteří zdají se znovuroditi každého rána v světě, obrozujícím se stále do budoucna, ti vědí pudově, že, co se zdá nebýti již, jest vždy nové, že, co jest na pohled konečné, se teprve naplňuje. Vědí, že roky, jež vzal jim čas, jsou ještě při práci, a pod novým pánem jsou ještě poslušny bývalého. Vědí, že minulost jejich jest v stálém pohybu; že včerejšek, jenž byl neblahý, chorý a vinný, navrátí se všecek radostný, nevinný, omladlý na cestě zítřka. Vědí, že obraz jejich není konečný v uplynulých dnech, že stačí jedna myšlénka nebo jeden rozhodný skutek, aby bylo zpřeváceno celé dílo. Vědí, že, byť rozkládal se za nimi sebe starší, sebe hustší stín, stačí učiniti posun radosti nebo naděje, aby stín ihned jej opakoval a zanesl až k oněm malým troskám jejich prvního dětství, a vyvodil z těch střepů neočekávané poklady. Vědí, že všecko může přiodít se krásou a státi se lepším účinkem vratným, a že i sami mrtví rozbijí své rozsudky na dně svých hrobů, aby soudili znovu minulost, již dnešek oživil a přeměnil.

Jsou šťastni, kdož nalézají tento dar pudu v své kolébce. Neměli-liž by jich následovati ti, jimž nebyl udělen, a není-liž posláním lidské moudrosti vésti nás k dosažení těchto spásných pudů, jichž nám příroda odepřela?

XI.

Neusínejme v své minulosti. Čím jest šťastnější a slavnější, tím nám musí býti podezřelejší, směřuje-li sklenouti se v klenbu nad naším životem, nemění-li se neustále před naším zrakem, přivyká-li přítomnost vcházeti k ní ne jako dobrý dělník, přišedší, aby tu vykonal práci, již

mu vykázal dnešek, ale jako nečinný a příliš důvěřivý poutník, jenž se spokojuje patřením na krásné nehybné trosky.

A nemějme pro ni onu hlubokou úctu, již nám pud velí, budí-li v nás tato úcta strach porušiti pořádek. Lepší jest minulost všední, zůstávající na svém místě v mlhách, než nádherná minulost, jež chce voditi, co jí už nepatří. Lepší jest přítomnost prostřední, avšak živá, a jednající, jakoby byla sama na světě, než přítomnost hrdě skonávající v poutech čarovného druhdy. Jeden krok, jejž činíme v této hodině k nejistému cíli, jest důležitější pro nás než tisíc mil, jež jsme urazili k skvělému, ale zmlklému vítězství.

Minulost naše nemějž jiného poslání než povznésti nás k okamžiku, v němž jsme, a opatřiti nás zde potřebnou zbraní, zkušeností, myšlenkou a radostí. Jestliže právě v tomto okamžiku nám ubéře nebo na sebe obrátí část naší energie, bylo by lépe, jakkoliv slavnou byla, kdyby jí nebylo bývalo. Dovolíme-li jí spoutati jediný gest, jejž jsme chtěli učiniti, tu začíná naše smrt, a budovy budoucnosti berou ihned na sebe podobu hrobů.

XII.

Jsou minulosti ještě nebezpečnější než minulosti štěstí a slávy; ty, jež jsou olidněny fantómy příliš mocnými a příliš drahými. Jest mnoho těch, kteří hynou v objetí svých milovaných stínů. Nezapomínejme těch, jichž zde už není; avšak budiž nám jejich ideální přítomnost nikoliv trýzní, nýbrž útěchou. Seberme a zachovejme v duši věrné a šťastné těmi slzami, dny, jež nám byli darovali. Odešedše, zanechali nám to nejčistší z toho, co byli; neztrácejme v těchže temnotách, co nám zanechali a co nám smrt vzala. Kdyby sami se na svět vrátili, moudří, kdyžtě zřeli, co nám ještě skrývá toto pomíjející světlo, myslím, že by nám řekli: „Neplačte tak. Slzy vaše, ty nás nevzkřísí, spíše nás vysilují, poněvadž vysilují vás. Odtrhněte se od nás, nemyslete již na nás, dokavad myšlenka na nás mísí jen slzy k životu, zbývajícímu vám ve vašem vlastním životě. My již netrváme než ve vašich vzpomínkách; ale mýlíte se, domnívajíce se, že ty jediné, jež se nás tknou, jsou ty, jež nás želí. Všecko, co činíte, to všecko na nás vzpomíná a utěšuje duše zemřelých, aniž sami o tom víte, aniž vám třeba obraceti se k nám. Zarmucuje-li náš bledý zjev vaši horoucnost, hyneme smrtí ještě citelnější a neodvolatelnější smrti první; a, skláníte-li se příliš často nad našimi hroby, béřete nám život, lásku a srdnatost, které se domníváte nám navraceti.“

„My ve vás jsme; v celém žití vašem jest život náš; a vzrůstáte-li, třeba zapomínajíce nás, rosteme s vámi; a stíny naše oddéchají jako vězňové, jichž vězení se pootvírá.“

„Jestli jsme se něčemu novému přiučili, zde, v tomto světě, ve kterém se nalézáme, jest to zajisté to, že dobro, které jsme učinili, dokavad jsme byli jako vy na zemi, nevyváží zlo, jež způsobuje myšlénka, ubírající sílu a důvěru životu.“

XIII.

Především, nezáviďme minulosti nikoho. Minulost naše byla utvořena námi samými, pro nás jediné. Jest tou jedinou, která nám patří; tou jedinou, která nás má naučiti pravdě, jíž nás nikdo nemohl naučiti, tou jedinou, která nám dává sílu, jíž nám nikdo nemohl dáti. Dobrá či špatná, zářivá či chmurná, jest pro nás jako museum chovající jediná veledíla, nepromlouvající než k nám; neboť žádné cizí veledílo nerovnalo by se skutku, jejž jsme vykonali, políbení, jež nám bylo dáno, kráse, jíž jsme pocítili, utrpení, jež jsme protrpěli, úzkosti, jež nás svírala, lásce, jež nás zasypala úsměvy nebo slzami. Naše minulost, to jsme my, co jsme a co budeme; a na této kouli neznámé, kde se zmítáme, nikdo — od nejšťastnějšího k nejnešťastnějšímu — nikdo nemohl by předvídati, čeho by ztratil, maje nahraditi cizí stopou stopu, již mu bylo zanechati v světě. Naše minulost, to jest tajemství naše, hlásané ústy let, to jest nejtajůplnější obraz naší bytosti, zachycený a přechovávaný Časem. Obraz není mrtev; pouhé nic jej sníží nebo ozdobí, dovede se ještě vyjasniti a zachmuřiti, smáti nebo plakati, vyjádřiti nenávist nebo lásku, avšak jest na vždy rozeznatelným mezi myriadami obrazů vůkol něho.

Představuje nás za námi, jako snahy naše a naše naděje představují nás v budoucnu; a tyto dva obrazy se směsují, aby nám samým pověděly, co jsme.

Co jest závidění hodno, nejsou skutky minulosti, nýbrž ona duchovní tkáň, jíž upomínka na dny minulé zahaluje moudrého. Tato tkáň, nechť jest utvořena v žalu nebo v radosti, nechť povstala z přebytku nebo z bídy událostí, může být stejně cennou; a nemohli bychom říci, vidouce ji stkvíti se na žití, jež jí bylo obetkáno, zdali byly drahokamy a hvězdy, jimiž se třpytí, nalezeny v sporém popelu chaloupky nebo na prahu paláce.

Není minulosti prázdné nebo chudé, není událostí bědných, není než událostí bědně přijatých. Kdyby se vám opravdu nic nebylo událo, toť bylo by událostí nejneobyčejnější, která se kdy komu udála, a mohli byste z ní vyvoditi světlo neméně neobyčejné. Ve skutečnosti tytéž možnosti a přibližně tytéž příležitosti očekávají a naskytují se většině lidí. Okolnosti a jejich vzezření jsou různé, avšak mnohem méně než vnitřní reakce. I nejnepatrnější a nehotová příhoda, padnuvší do plodného ducha a plodného srdce, nabude snadno mravné výše a mravných rozměrů události analogní, jež, na jiné ploše, by otřásla celým národem.

Tomu, jenž by viděl před sebou rozloženy různé minulosti lidského shromáždění, a jenž by nepostřehl zároveň mravných důsledků všech těchto různých a nepodobných událostí, bylo by velice nesnadno určiti, kterou z těchto minulostí, by si přál prožíti. Možná, že by se smrtelně mýlil, zvoliv existenci, z níž vyzařují, podobna ohromným šperkům, nevyrovnatelná štěstí a triumfy, zatím co by oko jeho lhostejně míjelo jiné, zdánlivě pusté a nicméně plné jasných emocí a vznešených, spásných myšlének činících ji nad míru šťastnou, avšak nejevících se oku. Neboť dobře víme, že stačí jediná myšlénka aby, jako velkým vítězstvím nebo

velkou porážkou, zpřevráceno bylo vše, co nám osud dal, a co pro nás chová. Nečiní hluku, nenarazí ani na kamének na illusorní cestě, již zříme; avšak tiše staví nezničitelný jehlanec na zatáčce skutečnější cesty, kudy se bere tajný život; a náhle vše, co se nám přihodí, i samy divy nebe a země, berou se novým směrem.

Co jest nejdůležitější v životě Siegfrieda, není okamžik, kdy kuje zázračný meč, ni onen, kdy potře draka a donutí bohy, aby mu postoupili místa; ani to není ona chvíle, kdy nalézá lásku na hoře v plamenech; jest to krátký okamžik, uloupený věčným soudům, malý, dětenský gest, kdy, přibližuje nedopatřením ke rtům jednu z rukou potřísněných krví své tajné oběti, a oči jeho a uši jeho se otevírají; rozumí skryté mluvě všeho vůkol, přistihuje při zradě trpaslíka, představujícího zlé mocnosti, a, náhle, naučí se činiti co jest mu činiti.

Potopa.

Mysterium od Aug. Eug. Mužíka.

(Panu Svatopluku Čechovi.)

OSOBY:

Noe, vyznavač Hospodinův.
Elam, jeho syn.

I.

PŘED STANY NOEMOVÝMI.

Tedy řekl Hospodin: Vyhladím se země člověka, kterého jsem stvořil, od člověka až do hovada, až do zeměplazu, až i do ptactva nebeského: nebo líto mi, že jsem je učinil.
Genesis VI, 7.

Noe.

Co máš to?

Elam.

Hnízdečko, jen pohleď, otče, sem,
však zlehka! — pobouřit je nesmíš dotekem,
jen dívat se! . . . Ó, hleď, to hnízdečko tak malé,
a holá mláďátka v něm třesou se, hleď! . . . — Ale
ty mračíš se? Proč as?

Noe.

To hříčky jsou zas jen!
Ty spíš mých příkazů máš býti poslušen,
ne stále toulat se jak děcko pošetilé,

a mnít, že věčny jsou ty mládí lehké chvíle.
Já stokrát radil ti, bys vyšších cílů byl
přec pamětliv!

Elam.

A to, to není vyšší cíl,
bych tomu pomáhal, kdo pomoci má třeba,
ať srdce mého to neb mléka nebo chleba?
Být šťasten, šťasten tím, že jiné šťastny činím,
a stokrát bera víc svým skromným dobrodiním?

Noe.

Zas v mysli Zillu máš, a to jsou její řeči —
ta, věru, divně nám se za tu milost vděčí!

Elam.

Má Zilla předobrá! . . . Již její slyším smích,
až uzří, k ovečkám co ptáčat milounkých
jí náhle přibylo! . . . Jak matka všemu je,
a stejnou láskou nás jak všecko miluje.

Noe.

To děvče — sirotek — tě pomátlo už zcela!
To dítě neblahé! . . . Kéž raděj zkamenělа
má ruka, nahý meč kdy napřáhal jsem na ně! . . .
Jak rodiče, měl ji jsem zabít odhodlaně — —

Elam.

To's, otče, nedoved! . . . Ty její velké oči
tak smutně po tobě se, ustrašeně točí,
— tys vyprávěl to sám — a tebe lítost jala.

Noe.

Ten kletý pronárod! Ta skvrna země stálá,
jež Boha k pomstě štve a láká naše syny
a činí účastny je bezedné své viny!
Ta krása jejich dcer, jež srdce lidská schvátí,
že boží synové s to nejsou odolati — —
ó, kletba, kletba jim! A Zilla jednou z nich,
ten drobný, nevinný a rostoucí přec hřích!
Však pomsta kráčí již — — ať s nimi také nás
pak jeden nestihne, týž zkázy strašný ráz!
To dítě prokleté a z prokletého rodu!

Elam.

To, otče, neříkej! Když jednoho jen plodu
nám zlato podá strom, tož není strom ten klet!
A ona k domovu víc nezatouží zpět —
zde domov její jest! Co mé, je také její,
náš bůh je bohem jí — a chléb náš darmo nejí,
tak pilna je, že máť ji jako dceř svou chová!

Noe.

Již dosti řečí těch — mou žluč tvá budí slova!
Ó, slyš mne, Elame! . . . Ty víš to, drahý, sám,
že v lásce nad všecky tě děti svoje mám,

ty, ty můj nejstarší! Ví Jahve to, že tobě
vše obětuji rád! . . .

Elam.

Dík, otče, leč — nač v zlobě
a výčitce to díš? . . . Já miluji tě též,
tys vlídný, dobrý tak!

Noe.

Však jednou vzpomeneš,
až mrtev budu já, a ty pak na své děti,
jak na tebe teď já chtít budeš pohleděti,
jak rád jsem tebe měl!

Elam.

Já vím, můj otče -- dík!
Však hleď, ta ptáčatka, slyš jejich žalný křik —
to hladem úpí tak — — já k Zille půjdu s nimi — —

Noe.

Zde postůj, Elame, a slovy oteckými
teď nezhrdej — ó, slyš! . . . Co teď ti dopovím! . . .
Já v lásce tebe mám, jak jenom míti smím,
neb Jahve nebrání nám v lásce té. Ach, rád
té lásce k tobě chtěl bych i svůj život dát,
by On zde nebyl dřív! . . . Tys nejstarší můj syn,
ty zmnožíš símě mé, jak děl mi Hospodin,
a v tobě jméno mé žít bude! Otců prach
ty neznectíš, to vím, neb vina ani strach
v tvých žilách neproudí.

Elam.

Nač bát se, otče můj? . . .

Noe.

Jen jednoho se bát — to sobě pamatuj,
tož hněvu Jeho! . . . Víš? . . .

Elam.

Ach — Jahve? . . .

Noe.

Ano, Jeho!
On otcem všechněch nás, on z milosrdí svého
nám dává v každý čas, co potřebí je k žití,
to z ruky Jeho vždy jak z humna máme vzíti,
jež otevřeno všem! . . .

Elam.

On miluje nás, vím,
my zase jej — — co víc?

Noe.

Ach, strašným tajemstvím
ty sobě pohráváš jak pode skalou dítě,
až skála upadne a na prach rozdrtí tě! . . .
Neb, synu, slyš, co dím: on Jahve, nad nebesy
jenž vládne, Věčný, Sám, teď strašlivými děsí

mne starců věštbami! . . . ba více, než smím říci,
neb pouhá vzpomínku již ledoví v mé líci,
jak smrti mrazivá by ruka dotkla se mne!
Je dneska jasno již, co včera ještě v temné
se roušce jevilo! . . . V prach padni a mne slyš,
co nyní povím ti, jen v prachu slyšet smíš —
tak slavné, strašné to . . . V své mysli dosud zmoci
to nemohu, neb slyš, můj synu, dnešní noci
jsem ve snách viděl Jej! . . .

Elam.

Můj otče — koho? . . .

Noe.

Boha . . .

A já jsem neumřel, a s lože vznesla noha
mne živého — ó, div! . . . Já Bohem dotčen byl,
jak s tebou tak, s ním já tvář tváří hovořil,
a zdráv jsem povstal zas! . . . Já slyšel — co jsem slyšel! . . .
Jsem dosud pomaten, jak z doupěte bych vyšel,
v němž strašný sídlí lev! Ó, kéž v můj zemský sluch
ta slova nevnikla! . . . Jak mrtev, něm a hluch
já před ním v mrákotách svých snů, on nade mnou
ve slávu oblaků jsa oděn tajemnou,
mlčících andělů dav kolem Něho vane
jak kdy se zjeví lev, tvor každý hrůzou stane! . . .
Je pomstou naplněn ten nezkrocený lev,
všech žádá národů a všeho lidstva krev!

Elam.

Ó, běda, otče, nám! . . . Co díš, je hrůzné tak,
neb pohled na Něho jen duchů snese zrak,
a člověk před Ním — list, jenž vichr v letu stíhá,
jen suché rákosí, jež stepní požár sžíhá! . . .
Tys Boha uviděl! . . . Buď sláva, Jahve, sláva
a díky Ti a ples! . . . Zem celá Tobě vzdává
se v slasti tichounké jak drobný, rosný květ,
když chcem jej trhati a skráň si ovíjet.
A Ty bys, tvůrce všech, tak nelítostný byl?
Ó, milý otče můj, ó, tys Jej uprosil,
že v líci s úsměvem On řekl zase nám:
‚Jen šťastni buďte si — já více nežádám!‘

Noe.

Já nesměl prosit jej — však přece — za nás jen,
můj rod, jenž věren Mu! on bude ušetřen,
až celý klatý svět zmar jako vítr sklátí! . . .
Ten nekonečný zisk pak budeme svým zváti,
a potají se smát, až nastane ten čas! . . .
Já dosud jako hrom ten Jeho slyším hlas,
jímž vyzýva mne tak: ‚Žij dál, své děti ploď,
však z dříví pevného si stavěj velkou loď,

to spásou bude vám! . . .' Elame, strašné věci
se díti budou! . . . Hle, již vidím proudy téci,
bez konce potopu! . . .

Elam.

Kde? . . .

Noe.

Nikde . . . mluvil jsem,
co dosud ztajeno má zůstat lidem všem,
i moji rodině! . . . Ó, drahý synu můj,
jak skála prostřed vod vždy pevný vírou stůj,
neb Jahve jesti Bůh, Bůh veliký v své zlosti,
a lidmi uražen pak vraždí bez milosti.
Já za Ním chodil vždy. A kdyby velel On,
a tebe divokých též vášní pudil hon
jak jiné k neřestem, já bez rozpaků všech
bych smrtí strestal tě! . . . Však nyní bázně nech,
jen ulož v pamět si, co řekl jsem ti nyní,
ty kráčej cestou svou, ať k záhubě jdou jiní! . . .

Elam.

Ó, dosti, otče můj — ty lekáš mne! . . . Já byl
tak šťasten, vesel dnes! Já ráno zabloudil
jsem kousek od stáda a vešel do lesiny,
kde zurčel pramének, kde tisíceré stíny
se listím houpaly a světlo v nich si hrálo,
a všecko jásalo a rozkoší se smálo,
a zvalo k sobě mne též v ples ten, hry a ruch.
Já viděl motýlků tam třepot, broučků, much,
jak zlata živého . . . Pták volal na ptáka,
a stromy zvučely a pěla oblaka,
a šeptal potůček a jásal každý kámen! . . .
Já divnou rozkoší byl jako spit a zmámen,
ty divy viděl jsem — tak všecko bylo krásné,
a šťastné bez konce! . . . Ty zvuky milohlasné,
jak harfa líbezná, již Jubal, děd náš, kdysi
si k plesu ustrojil, v níž slast se s touhou mísí,
a radost s nadějí! . . . Já musil jsem se ptáti,
zkad ono štěstí jde, a odkud můž' se bráti,
když tolik je ho kol! . . . Jde ze všech věcí těch
jak hudba stlumená, jak díků vroucí vzdech,
že živy, živy jsou, ač v radosti snad krátké,
však přece žití jich jest blažené a sladké!
Tak život vzavše svůj, zas jiným život dají,
ty z jejich objetí a lásky vyrůstají
a zase živy jsou! . . . Toť slast je největší,
být živ — ó, býti živ! . . . Žít v klidu, bezpečí,
a lásce vzájemné. Toť, otče, božský dar,
jejž Jahve poskyť' nám! . . .

Noe.

A přec vše stihne zmar! . . .

Elam.

Že zmar? . . . Ten souzen nám, ba všemu zmar zde kyne,
však v tom je útěcha, že neví, kdy kdo zhyne.
Ať tedy veselí se, dokud živ a mlád,
ať žití pouhému zde každý již je rád,
nechť člověk, zvíře to neb nejbídnější věc —
vždyť v Bohu, v Bohu jen vše zmizí na konec
a to, ach, není smrt! . . .
Já dále kráčel lesem,
a celé okolí mne provázelo plesem,
a družnou radostí! . . . Tam zval mne k spánku mech,
tam palma kynula mi, sladkost ve hroznech,
tam včely zlato své mi nabízely medu,
a pramen ústům mým dal chladný doušek ledu.
Strom stín mi nabízel, a kdo ach neměl nic,
ten aspoň bratrské mi slovo spěchal říc'
a být mým soudruhem jak ve hrách dětem dítě.
A já to vida vše, tu všecku lásku cítě,
jsem láskou splácel to! . . . Já všemu druhem byl,
a pocit neznámý mně srdce rozvlnil,
slast, která z věcí všech mu kyne, v ně se loudí,
a tam jim zahřáta zas zpět v ty věci proudí! . . .
Však, otče, najednou — — ó, žel! . . . Tam v křovíčku
kdes ukryt seděl pták . . . tu jeho písničku
já dosud slyším — — zřím naň, zbožně udiven,
— tak vroucně díváme se na tvůj oltář jen! . . .
Ta drobná hlavička — — a zpívala tak milo,
že celé tělíčko se slastí tetelilo,
jak drobný obláček! . . . Mně v srdci bylo sladce,
jak kdy jsem před léty se tulil k svojí matce
a o pohádku ždál! . . . Nad propastí se sklání
to křoví, a přec v něm se skrývá ve ústraní
hnízdečko, písklata se krčí v něm a smavě
tak tiše pípala a krčky nedočkavě
k své matce vzpínala, a za potravu ždála;
však ta jich neslyšíc, jen před svým hnízdem stála
a sladce pěla tak, snad chtěla vysloviti
svou písní všecku slasť, již srdce zbožně cítí.
Ať mladí volali — však starý onen pták
jen zpíval, upřeně se díval do oblak,
jak Toho tam by zřel, o Němž tvůj výrok byl,
že všecko ku štěstí jen, blahu utvořil.

Noe.

Ne k štěstí, k službě jen a ku požitku nám
a Sobě ku slávě!

Elam.

Já stanul, zřím též, kam
se díval onen pták . . . V tom dravec obrovitý,
jenž číhal na stromě, tam lestně v listí skrytý,
se snesl jako blesk a na ptáčka se vrh',
dřív než jsem pohnul se, jej s jeho větve strh',
a zmizel — — peříčko jen zkrvácené zbylo,
kde ještě před mžikem to něžné srdce bilo! . . .
Já křičet, plakat chtěl a klnout prudkým hněvem,
mně zdá se, celý les že smíchu pustým řevem
ten zločin provází, tu vraždu násilnickou! . . .
Já viděl před sebou ach první vraždu lidskou,
když Kaïn, praděd náš, k své pomstě ruku vztah'
a proklet Jehovou pak bloudil v pustinách.
Proč, rci jen, otče můj, proč v světě to se děje?
Proč slabých, pokojných se nevinná krev leje,
proč síla vítězí, proč srdce rváno v kusy? . . .
Proč v světě vládne zlo? Proč, otče?

Noe.

Být to musí.
On bolest stvořil též, a s vinným nevinný
vždy bude pykati za cizí zločiny.

Elam.

Já nechtěl bych to zřít — — věř, otče, lásku každou
bych musil ztratiti bezprávnou onou vraždou,
mně vše to příčí se, jak tebe nenadálá
by něčí surová dlaň škrtila a rvala! . . .
Leč nyní musím jít — ti mladí nedočkavě
se hlásí o pokrm — — já se stromu je právě
snes' Zille v dar — kde jest?

Noe.

Tam v stanu, plátno tká.

Elam.

Ta radost bude mít! . . . Ta drobná holátka — —
od smrti zachrání je Zilla má.

Noe.

Snad, chvíli,
než vzrostou, zahynou . . .

Elam.

Vím, vše se k zkáze chýlí,
však nežli bude to — —

Noe.

Ó, dřív, bláhové dítě,
než tušení kdo má. Hněv boží kráčí hbitě! . . .
Ó, bláh jsi, hochu můj, že's doposud tak mlád,
že nevíš, co to hřích, že pouze našich stád
si hledíš, dětských her! . . . Svět ku žatvě již zralý,
hřích jak pláň hořící v zrak Jahve děsně pálí,

on žár ten uhasí! . . . Je strašný Bůh se mstící! . . .
Já pověděl ti dost a víc ti nesmím říci,
jen nám že záchrana a nový život svítá!
Kdo vinen, nevinen — to Jahve nepočítá! . . .
Však víš, když ve stádech nám vypuk' kdysi mor,
my hnali v rovinu se s nimi s výše hor,
a z roviny zas zpět, dál od strašného místa,
— tam přec snad krajina té nákazy je čista,
a — — běda, nebyla! . . . Těch býků, ovcí, krav! . . .
Však jako sekerou by bušil do jich hlav,
tak padalo to vše . . . my zdrceni jsme stáli,
na další neštěstí jsme mysliti se báli,
a aby strašný mor ten pevnou našel hráz,
my celé pobili jsme stádo v jeden ráz,
ať morem schváceno, ať zdrávo ještě, čilo.
Tak celé plemeno ach vyhubeno bylo
a ohněm spáleno — — však jiná zachráněna,
ač věru veliká to byla spásy cena! . . .
To měj si za příklad! . . . Hněv, vilnost, zášti, váda,
vše svojí záhuby od přísných nebes žádá,
hřích k nebi stoupá až jak strašný výpar moru,
a boží synové ve běsném k Němu vzdoru
ku dcerám vcházejí, jež z kletého jsou kmene.
Tak všecko šíleně se za svým chtíčem žene,
za sličnou marností — — ó, hrůzný je to čas!
Na horách nejvyšších již svatý oheň zhas',
jejž naši dědové kdys Jahve pálili! . . .
Neb bohy jiné již si také stvořili,
a žertvy nosí jim! Je dovršena míra,
a záhy nesmírná se prostře noc zas šírá
nad celou zemí tou . . . A vše, co vůkol dýše,
pak rázem zahyne . . . Vše nejmocnější říše
těch obrů, veliká jich města, hradby, valy,
vše Anděl záhuby již v stín svých křídel halí.
A zhyne každý tvor, jenž chodí zde a lítá,
— když Jahve hněviv jest, tu žertvy nepočítá,
jež padnou za obět té strašné Jeho zlosti.
My nad tím budem' stát a zřít vše bez lítosti,
až přijde onen den, tak děsný jako moře,
a bude úpění a tisíceré hoře,
a nikde záchrany a nikde spasné zoře,
a stoupat Záhuba od hory bude k hoře! . . .

Elam.

Tož všecko zahyne, můj otče? . . .

Noe.

Vše, co žije,
a voda jen a noc vše ve své lůno skryje,
tak strašná, velebná, jak tenkrát při stvoření,

když pustá zela zem a prázdná v teskném snění,
tma nad propastmi jen, a nad vodami Duch
se vznášel, jediný to život kol a ruch!
My ujdem záhubě! . . . Bůh na nás nehněvá se,
my všecko přežijem', a po té hrůze zase
ten zalidníme svět! . . . Já v cestách Jeho chodil,
na světa zločinech já nikdy neměl podíl,
jak hnusný s těla hmyz, jak se sandálů prach
já střásal se sebe tak styky s ním, a strach
jsem šířil do kola jen před svým velkým Bohem,
a šedin dočkal se ach v krvi, boji mnohém,
a zvěř Mu přinášel i lidi v oběti! . . .
To darmo nebylo! . . . Teď můžeš viděti,
co značí Jeho bát se, jaký prospěch z toho,
když nelze spoléhat tu v bídě na nikoho!
Ať zhyne celý svět! Já s plesem zrak svůj vztyčím,
že zkázy obecné účasten nejsem ničím,
ni sebou, rodinou, ba ani stádem svým,
neb Jeho pomocí já všecko zachráním.
Jen plémě prokleté těch zavržených lidí
ať strašný boží soud, ať trest svůj v hrůze vidí,
nám bude slavný den to, vítězství a slávy,
den, který zvýší nás a nešlechetné zdáví,
a bude památkou až světa do skonání,
jak mstí se Jahve náš a nezná slitování!

Elam.

Že tak se mstíti chce! . . .

Noe.

Ba ano, bez lítosti,
a hrůzou hříšníci hrýzt budou svoje kosti,
a chvíli klnouti, kdy počala je matka.

Elam.

A což má ptáčata? — Co Zilla moje sladká?
A její ovečky? . . . Já nesměl bych je ztratit!

Noe.

Bůh může tisíckrát ti zase všecko vrátit,
a ona dívčina — tvou sestrou přece není,
a jinou lásku k ní ty necítíš! Však změní
se vše, až dospěješ, pak vyberu ti ženu,
jež vždycky ku lásce má náruč otevřenu,
ta ale z našeho jen rodu bude. Sám
pak zvíš, ký sladký cit ach v hrudi kypí nám,
a Zilla — Zilla ta — — ta zapomněna bude! . . .

Elam.

Ne, nikdy, otče můj! . . . Já zřím ji, slyším všude,
kam jenom zrak a sluch mne vede. V každém plese
to její slyším hlas: „Můj drahý, milujme se,
jsem dítě jako ty — chci býti sestrou tvojí! . . .

Já nemám nikoho, můj otec padl v boji,
a matku — matičku — jsem nepoznala ani! . . .
Však ty's mi za ně vším! — —" A drobnou svojí dlaní
mne hladí . . . „Já to vím," tak mluví, „otrokyní
že tvojí býti mám, můj rod že kletba stíní,
jak tvrdí otec tvůj, však vším chci býti ráda,
tvou služkou poslední, když vůle tvá tak žádá,
neb ty jsi dobrý tak! . . ."
Tak mluví často ke mně,
a zní ta její řeč tak unyle a jemně,
jak šumot větérku, když objeví se náhle
vděk lovcům, pastýřům na pláni parnem sprahlé.
A jí bych, otče můj, jí měl bych zapomnít? . . .

Noe.

Bůh v bouři bude loď a v boji vždy náš štít,
on sám mi okáže, co činiti s ní mám,
a potom zjeví se, co nyní skryto nám.

Elam.

Již dosti hrozeb těch! Mě hrůza jímá z nich!
Má Zilla — — slyším již ten bujný její smích —
a moje ptáčata — — již očka se jim klíží — —
ó, nebojte se nic — — vám nikdo neublíží!

(Odchází do stanu.)

Noe.

Jdi, hochu, jdi si zas a hrej si dále jen,
než přijde zoufalý ten hněvu, hrůzy den! . . .
Co říci potom smíš, až to se stane všecko?
Či plány Boha plést by mělo hloupé děcko?
A Zilla, děvče to — — ta zhyne, Boží soud
tak kázal — před ním my jak dým jsme jen a troud,
jen na mžik zaplanem' a shasneme hned zas.
Dám hněvu Jeho též to dítě na pospas.

II.

NA KORÁBU.

A tak vyhladil Bůh všelikou podstatu,
kteráž byla na tváři země, od člověka
až do hovada, až do zeměplazu a až
do ptactva nebeského, vyhlazeno jest,
pravím, se země; a zůstal toliko Noe,
a kteříž byli s ním na korábu.
Genesis VII. 23.

Noe.

Toť onen strašný den — den, Bože, hněvu Tvého,
den hrůzy, záhuby a hněvu nesmírného,
jenž s vodou bez konce se valí světem tím.
Od moří propastí já k Tobě obracím
svůj zrak, jenž doposud je znaven obrazy,

jichž pouhá vzpomínka mou duši zamrazí,
a na něž zapomnít víc nelze smrtelníku!
Já slyšel rouhání a vřavy sterých vzkřiků,
a kletby, hrozby, pláč, že ohluchnul jsem tím,
a moře dunění již ani neslyším.
Po vodách bezmezných já anděly tvé zřel,
jich křídel ostrý jas mne světlem provázel,
jich stín tam padal v důl, kde jako bědní mloci
se lidé zmítali v té nekonečné noci.
Svět celý vymizel! . . . Tam kdesi na dně vod
teď klidně spočívá ten kletý země rod,
jejž Jahve opustil, ti obři neživí,
v svém skonu velební, teď ještě strašliví!
Vše v černém hrobě spí, jen my jsme zbyli, Pane!
Ó, zázrak nesmírný, kdy smysly rozervané
to chápat nemohou, kdy ústa beze zvuku
jsou pro ta trápení a tisícerou muku,
jež viděti dal's nám! Má celá rodina
je zachráněna — — dík! . . . Na ústa zločinná
jsi položil Svůj prst a rázem oněměla,
a na Tvůj jeden kyn vymřela země celá!
Tys propast otevřel a studnice všech mraků,
a jako vodopád to dštilo od oblaků,
den, týden, měsíc, rok! . . . V tom přívalu já stál
jak vůdce vojů Tvých a Ty jak velký král,
jenž k sobě povznáší, kdy jemu tak se zlíbí.
Tvá voda očistí, tvůj oheň všecko tříbí,
ty z moře, pevniny i mraků, slunce, hvězd
jsi upravil si trůn, jenž bez zachvění jest!
Hossanna, Pane náš, Ti, Bože můj, buď sláva!
Ji hřímá Tobě hrom, ji řve vod spousta tmavá,
ji vichr zpívá Ti, pláň moře daleká,
ji buší bázlivě i srdce člověka!
Ve živlů velebě Ty zjevuješ se nám,
Bůh bez konce a vždy, Ty sám, Ty sám, Ty sám!
My před Tebou jen kal, jen slina, dým a smetí!
Kéž moje modlitba ach plesná k Tobě vzletí,
jak mdlý a slabý pták, jenž vznést se nemá síly,
a dolů vrací se vždy zase v krátké chvíli!
Tys pán — já otrok Tvůj — ty povel, jak jen chceš,
vždy sluhu věrného Ty ve mne nalezneš! —
Tys kázal — já byl hluch, jak skála k nářkům všem!
Ni jeden nespasil se na korábu mém
z těch plemen bezbožných, ni Zilla, dítě to,
jež v lůně matčině již Tebou prokleto.
Tys spánek předlouhý na syna mého slal,
by nezřel její smrt . . . Tys chladný kámen dal
v má ňádra za srdce — já moh' se dívat klidně,

jak hyne ve vlnách a nepodat jí vlídně
své ruky zachranné . . . a slyšet, ústa siná
jak v posled šeptají si jméno mého syna! . . .
Jen on je neslyšel, on příliš tvrdě spal,
co koráb náš jak mrak pln blesků nes' se dál
od břehu kletého, jenž vlnou rván a drán,
ku břehu jistému, jímž můj je Bůh a Pán.
On tiše dosud spí — té hrůzy ušetřen,
hle, jak se usmívá! . . . Ó, spi, spi dále jen!
Však hle, on vzbouzí se . . . Jen zticha, srdce mé,
my dva, ó, jen my dva teď bdíti budeme,
mé srdce, které proň jak žertva nocí plane,
Ty pouze změřiti je můžeš, mocný Pane!
Ó, tak mi nezazlí, že nitro mé v něm nebe
si hledá, na chvíli že zapomní i Tebe!
Ty nespíš, Elame? Ó, moje dítě drahé,
již zbuď se, chvíle nám zas nastávají blahé,
je všecko skončeno, je všecko zapomněno,
zas radost, naděje a štěstí naše věno,
zas nebe usměje se na nás modré, čisté,
i pláně zelené i lesy hustolisté,
zas pestrých kvítků dav k hrám plesným pokyne ti!
Zas jará píseň tvá nad prahy země vzletí
jak jásot skřivánka, zas běhat budeš v luhu,
a nových vyhledáš si zvířátek — svých druhů,
neb naše stáda vše i každičký rod zvěře
jsem pevně uzamknul zde za dubové dvéře.
Tož vstaň už, neboj se, vstaň, dítě moje, vstaň,
a se mnou Jahvemu se nesmírnému klaň,
spoj mladistvý svůj hlas v hlas můj i zvěře řev,
ať koráb hlaholí jak duchů chvalozpěv!
Ať píseň vítězství a díků výš se nese,
kde chmura poslední se ještě v slzách třese,
kde za ní smrtelným se dětem skrývaje
Bůh přece vidí je a stále slouchá je!
Nad vůni tučných kyt jej zvábí líbezněji,
když naše modlitby jak oběť k Němu spějí!

(Pokračování.)

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

BOHUMIL BRODSKÝ:

V hodinu dvanáctou.

(Pokračování.)

Bártlová zalezla až do kouta za dveře. Držíc ruce jako k obraně vztažené, vyděšeně dívala se na Manču.

„Vždyť já nemyslila nic zlého," jektala ustrašeně. „Musila jsem jít, když mi bylo poručeno. Já vím, že jsi spořádaná, hodná, ctnostná..."

„Teď to víte a dřív ne? Vaše štěstí, že není Ondřej doma. A správci vyřiďte, že je mi každý dělník milejší než on, že by zasloužil, abych to jeho nešťastné ženě napsala. To je krásný milostpán!"

Babka přimhouřila oči a krčila se tichounce, ani nedutajíc. Náhle se Manča obrátila ke dveřím. Prudce je otevřela a vztáhla velitelsky ruku.

„Táhněte!" křikla úsečně. Hezky rychle, neobyčejně svižně vyskočila babka do síně. Zdálo se jí, že Manča za ní stojí, aby ji bila. Chytila za dveře u síňce a skokem byla venku. Chvíli klusala, potom opatrně se obrátila a, vidouc, že ji Manča nepronásleduje, zhluboka si oddechla.

„Blázen!" prohodila sama k sobě. „Jako čert se sápe. Furie! Vyvádí to a hlady to zachází. Taková nectná slova! No, počkej, tohle ti omastím! A jak vyhrožuje! Co by měla všech pět olízat! Za měsíc by brala jako slepá!"

Se vztekem chvátala, aby mohla hodně brzy správci opakovat, jak Manča mluvila. Musí ji zkrotit, nafoukanou žebrotu, už taky za to, že jí, staré ženské, taková ošklivá jména dávala. Správec je mocný pán, s ním se nesmí hrát. A na truc dokáže, že ještě zítra bude jiná ve službě, a tu si jinak zaváže. Musí jí za dohození dát, slíbit hodně mnoho. Ona není tak hloupá, aby ji nedovedla vypíchnout a jinou, povolnější, do tepla usadit.

Dva lidé v Mezilesí byli dnes v takovém rozmaru, že jim nebylo radno přijít na blízko. Byl to pan správec a Manča. Jenže Mančin zlý rozmar neodnesl nikdo, leč ona sama. Když Bártlová utekla, náhle slzy jí vytryskly, a ona v usedavém štkaní oplakávala útok, který se na ni stal. Což už nejsou lidmi, že i takové věci na nich žádají? Což už

ani v tom nemají svědomí? Třásla se jako list pod dojmem hanebné nabídky a marně hledala ve své hlavě nějakou svou vinu, pro kterou ji správec i Bártlová uznali za schopnu, že jim bude povolnou.

Správec nedovedl se tak přemoci, aby zlost svou skryl, a nepovažoval svůj vzkaz za tak špatný, aby se jím tajil. Hrubě odmítl ochotné nabídnutí Bártlové, jež slibovala přivést jinou, rozumnější.

„Až budu chtít!" křikl pánovitě. „To už bych tak málo platil, abych nedovedl zkrotit obyčejnou holku z baráku? Když nechce po dobrém, povolí po zlém. Počkám, až přijde k rozumu."

A v návalu pokořené ješitnosti šel do fabriky. Ptal se dělníků, u koho budou Rozhorovi bydlit, bude-li jim barák prodán. Když mu pověděli, že u Svatoňů, došel na Svatoně.

„Vezmete-li bez mého dovolení Rozhorovy do bytu, není pro vás i pro vaši ženu žádná práce ve fabrice," oznamoval příkře. A nečekaje na otázky udiveného Svatoně, zašel za Rozhorkou. Dal si ji zavolat na chodbu a tam jí sdělil, že tentokrát i ona nenajde práce, dokud Manča nepůjde k němu do služby. „Jste její matka a ukažte, dovedete-li si práce u nás vážit. Zeptejte se Bártlové, jak jsem chtěl být k vaší dceři laskavý, a co ona na to vzkázala. Teď už nepovolím, kdybyste na kolenou přede mnou lezla. Přiveďte Manču do služby, a od toho dne dostanete nejlehčí práci a dvojnásobný plat."

Manča se poněkud už opanovala, aby matka, až přijde z fabriky, nic nepozorovala, když baráčnice všecka rozčertěna vrazila k ní do komory.

„Seber si své šaty a pojď!" zavolala určitě.

„Kam?"

„K panu správci. Poroučím to! Takhle šlapat svoje i naše štěstí? Které celá ves bude závidět? Nevídáno, však tvé krásy neubude, a nic lepšího tě nečeká."

„Maminko, vy se nestydíte takhle mluvit?" zvolala v úzkostném ohromení.

„Ne, nestydím. Však ty tak stydlavá jindy nejsi, za adjunktem dovedeš ven chodit. Nic se na mě nedívej, nebojím se tě. Myslíš, že jsem slepá?"

„Maminko, přisáhám vám, že se mě ani nedotkl," v nesmírném ustrašení povídala, všecka se třesouc pod tíhou obvinění.

„To říká každá. Povídala jsem, abys šla. Všichni si pomůžeme, ty nejvíc. Dělej! To bych raději do vody skočila, než se dočkala, abys nás ještě o tohle okradla."

„Vy jste zlá matka," povídala jako ze sna, tisknouc hlavu. „Ne, to není ani možná, aby některá matka takhle mluvila."

„Že tě udeřím, budeš-li dál takhle mluvit!" sápala se Rozhorová. „Na to bych se podívala, aby se jednou něco po mém nestalo. Oblekej se, hned. Sama tě tam dovedu."

„Já nepůjdu nikam!" křikla Manča zoufale a, rozrazivši dveře u komory, veběhla do světnice. Matka, sršíc vztekem, za ní. Manča postavila se za stůl a, těžce oddychujíc, pozorovala matku. Tomáš na peci nazvedl hlavu a polekaně podíval se na matku a sestru. Byl by rád zavolal, ale už jen sípal, a nebylo ho slyšet.

„Mančo, bude to tvé nebo moje neštěstí,“ vyhrožovala Rozhorová. „Umoudři se.“

„Nedám se prodat, nepůjdu páchat hanebnosti. Tomáši, podívej se, maminka chce, abych šla ke správci, abych se mu zaprodala. Nedej mě, bratře.“ A úzkostné zavzlyknutí vydralo se jí z hrdla.

„Ano, volej ho,“ posmívala se matka. „Kdybys měla cit, šla bys a zaopatřila mu něco dobrého k jídlu a pití.“

„Chceš, Tomáši, abych k vůli tobě šla?“ volala náruživě.

„Nechoď, Manča, pro Boha, nechoď,“ sípal namahavě. „A vy jí dejte pokoj, styďte se.“

„Ano, tebe se leknu a tebe se budu ptát. A nepřestanu, dokud nepůjde. Zas mě vyhnali, a tentokrát jsem marně prosila. Za nějaký den chalupu nad hlavou nám prodají, vyženou nás, a když to ona může zamezit, najde si výmluvu, postaví si hlavu. Já vím, proč to je. Ondřej jí hlavu pomátl, a jiný jí sedí v mysli. Takové stydlavé jsou nejhorší.“

„Utec, Manča, utec,“ sípal Tomáš s pece.

„Viď, že nevěříš tomu, co maminka povídala!“ volala úzkostně, měříc vzdálenost ke dveřím.

„Hanba je to, hanba,“ sípal a, cítě, že jeho hlas nemá náležité váhy, tloukl hubenou pěstí o pec.

„Kdybys ležel, jsi beztoho na zhasnutí,“ pohrdavě na něj zavolala, obracejíc tvář svou k peci. Té příležitosti použila Manča. Skokem byla u dveří. Rozhorová rozeběhla se za ní, ale zachytila pouze cíp její kazajky. Už myslila, že ji zadrží, ale Manča mocným trhnutím vytrhla se z její ruky, a kus látky zůstal vězet v ruce Rozhorové. Spousta nadávek letěla za ní. Baráčnice ve slepé zlosti mezi dveře se postavila a na náves za ní křičela potupná slova. Na štěstí, nebylo nikoho venku. Manča jako oslepená běžela ke Svatoňovům. Nikdo nebyl doma, a ona vrazila do světničky, kterou ke stěhování připravila. Zde chytila lepší svou kazajku a šátek a už chvatně utíkala k lesu.

Musí hledat ochranu, musí ji otec s Ondřejem zachránit. Taková hrůza, jakou nyní pociťovala, nikdy ještě jí nelomcovala. Už i po ní sahají, i ji chtějí rdousit a ztupit. Ne, ne, k tomu nesvolí, kdyby třeba otec s bratrem ji nutili. Sezná-li, že i oni jsou toho náhledu jako matka, rozběhne se z lesa někam do širého světa, kam ji oči ponesou, ať třeba na cestě zahyne. Ale ne, živobytí si vždycky najde, jen když se nebude třást podívat se poctivým lidem do očí.

Ohlížela se stále cestou, nepronásleduje-li ji někdo. Ušlapaná stezka byla jí vodítkem, a když se v lese octla, bojácně se rozhlížela. Nedej Bůh, aby potkala Klváně. Hanbou by se propadla, poněvadž by mu nemohla říci, co se jí stalo, a on by se mohl domýšlet, že za ním přiběhla. Po půl hodině chvatné cesty slyšela vzdálené rány kácených stromů. Ulevilo se jí, a ona napjala veškeré síly, aby byla záhy u bratra. Les se počal světlit, a ona cítila kouř dýmu z ohně, který dřevorubci pálili, aby se měli kde ohřát. Nyní se zarazila, že mezi mnoho lidí přijde. Ale jakmile si vzpomněla, že se domů nemůže vrátit, odhodlaně vyšla na kraj paseky. Viděla pracující řezat a štípat a hledala zrakem

otce a bratra. Byli na druhé straně paseky, podřezávajíce mohutnou jedli. Zamířila tedy k nim, se sklopenou hlavou spěchajíc kolem lidí. Pozdravovala, a oni udiveně se po ní ohlíželi, kde se tu v té zimě béře ženská.

„Jako srnka," slyšela za sebou kteréhos dělníka zálibně zvolati. „Ta as umí tancovat." Manča se zapálila a spěchala ještě víc. Jindy by si byla dovedla jejich slova vysvětlit, ale dnes jí připadala jako posměch, jako zakryté volání toho, co jinými slovy správec vzkazoval. Domácí byli zaměstnáni, že ji nepozorovali, až k nim přišla. Když je oslovila, oba uleknutě se po ní ohlédli.

„Hele, Manča!" zavolal Ondřej a, stíraje pot s čela, vesele se na ni usmál. „Co se stalo? Není zle s Tomášem?"

„Ne, není. Něco vám povím, ale teď si dodělejte, co máte, nebudu to tady říkat."

„Zas už nějaká smutná novina," povzdychl Rozhora a ohýbal koleno, aby přiklekl k pile a řezal.

„Ba," řekla, cítíc, že na ni všechen zažitý zármutek znovu padá. Mlčeli. Oba muži horlivě řezali, a potom, když byli hotovi, vzal Ondřej sekeru a několikrát ťal, aby strom podetnul a skácet mohl. Rozhora křikl na nejbližší dělníky, aby odstoupili, a potom, vzepřev se s Ondřejem proti tělu sochorem, nahýbal je. Zvolna nakloňoval strom korunu, zašuměl ve vzduchu a už s praskotem padl k zemi. Zmrzlá půda zaduněla, rána rozlehla se lesem, a bylo ticho.

„Nu tak, co se stalo?" povídal Ondřej, zacházeje dál do lesa. Rozhora, hřeje prsty pod paždími, mlčky šel vedle nich.

„Musila jsem utéci," začala váhavě. „Maminka mě nutila ke správci."

„Co tam?" podivil se Ondřej.

„Nevím, jak ti to říci. Napřed s tím přišla Bártlová." A zvolna, matouc se v rozpacích, opakovala svůj hovor s Bártlovou. Občas zahořela její tvář, a její hlas zanikal. Ondřej se několikrát zastavil, odplivl, ale neříkal nic. Až když přišlo k tomu, že matka přiběhla dceru nutit, ošklivě zaklel. To ji zarazilo, a snažila se svou rozmluvu s matkou podati mnohem mírněji, než byla.

„No, zapíráš, ale nechť," povídal tvrdě, a hrozba se chvěla v jeho hlase. „Ty bys za námi neběžela jen tak pro maličkost. Už se jim zachtělo také naší cti? Bože, chraň mě, abych ho nepotkal. Už za sebe neručím. Co tomu říkáte, tatínku? Má se Manča vrátit? Myslím, aby zůstala u hajnů."

„To ne, to ne," zvolala rozechvěně. „Tam nepůjdu za nic na světě. Vrátím se domů, ale prosím vás, abyste dnes šli se mnou, abyste mne nedali. Já ke správci nepůjdu, prosím vás, nenuťte mne k tomu." Nemohla zadržet pláč.

„Mlč, bláhová, kdo by co takového od tebe mohl chtít?" chlácholil ji Rozhora neobyčejně laskavě. „Půjdeme s tebou, a tentokrát promluvím si se ženou já o samotě. Bijí-li do nás se všech stran, nesmí aspoň ona bít."

„Nevyhánějte ji," prosila tklivě. „Nemůže za to. To ji ve fabrice zkazili. Pořád takové řeči slyší a vidí, jak jiní si pány předcházejí.

Není sama, všichni o tom takhle soudí. Ale já nemohu, nemohu, kdyby mě někdo zabil, nemohu."

„A ani nesmíš," ozval se Ondřej příkře. „Styděl bych se mezi lidi vejít, kdybych měl sestru takovou. Ale já vím, že nejsi taková," dodával mírněji, jakoby jí chtěl odvahy dodat. „Vždycky jsem měl radost, že mám takovou sestru, které se žádná u nás nevyrovná."

Chvála z úst bratrových jakby ji všecku pozvedla. Radostný svit objevil se na její tváři, a úsměv zapudil slzy.

„Je jich dost hodných, ale nemohou se ubránit," povídala měkce. „Kdybyste vy jinde nevydělávali, kdo ví, nemusila-li bych také povolit. Ale to by bylo pro mě neštěstí, které bych nepřežila. Vraťte se, počkám tady někde na vás, a potom půjdeme společně."

„Zakusíš zimy, ale jaká pomoc. Zajdu si k panu adjunktovi, on nás dřív pustí."

„Neříkej mu, prosím tě, že jsem tu," prosila uleknutě.

„Dětino, to on už bude vědět," zasmál se Ondřej a rychleji vykročil na paseku. Adjunkt na hořenním konci paseky měřil klády a dával jakés rozkazy hajnému. Byl překvapen zprávou, že je tu Manča.

„Co se jí stalo?" ptal se starostlivě, jda s Ondřejem.

„Líbí se správci, chce, aby šla k němu do služby. Slibuje, že, až mu žena zemře, že si ji vezme."

„A ona půjde?" ptal se Klváň.

„Proto je tu, že před ním utekla," usmál se Ondřej pyšně. „Kdo naši Manču nezná, ten by neřekl, co v ní je. Ta má mou krev."

„To vím, že se do Mezilesí nehodila. Dost ohavné, že takové věci musí slyšet. Věčná škoda, že tehdy mladý hrabě se rozstonal, když jsi byl v zámku. Už by byli sirkáři na odchodu. Mluvil jsem o tom s lesmistrem, ale ten jen krčí rameny a povídá, že nemůže nic dělat, že se musí čekat na příchod pana hraběte. Nebude to až z jara, a kdo ví, kdo se do té doby nepostará, aby věc jinak vylíčil. Tehdy to vrátný roznesl, jak se od lokaje dověděl, co jsi tam hovořil, a byli to zase jen dělníci, kteří to úředníkům donesli. Nešťastná nesvornost a závist!"

Manča viděla Klváně přicházet, a její rozpaky div ji na útěk nezahnaly. Jen s těží dočkala adjunktova příchodu a tiše ho pozdravila.

„Máš radostný pobyt doma," politoval ji, něžně se na ni dívaje. „Ale nic si z toho nedělej. Přestojíš to všechno. My tu v lese také hubujeme na zimu a sníh a taky se dočkáme, že povolí, a že se zahřejeme. Co Tomáš? Neviděl jsem ho tak dávno, a nerad bych vás vytrhoval."

Mlčela. Nevěděla, co říci. Vycítovala, že si Klváň přeje, aby ho k návštěvě vybídla. Její nitro po tom hořelo. Ale když si vzpomněla na podezření matkou pronešené, jakby ledová ruka dotkla se její hlavy.

„Teď u nás není veselo," povídala, zajíkajíc se. „Snad, až budeme z Mezilesí, bude nám líp."

„Ba, to jste měli už dávno udělat. Vidíš, mohl bych sehnat tolik, abyste zaplatili dluhy, a někdo by vám na mé slovo půjčil, co vázne na chalupě. Ale pak byste zase odkládali, až byste ve vsi zbyli. A to

já nechci. Ondřej už pátrá, a hádám, že se postěhujete na jisto. Já sice budu k vám mít dál, ale proto k vám přece se přijdu podívat."

„Přijďte," vyhrklo jí mimoděk. V zápětí se zarděla, ale Klváň vyčetl z jejího výrazu, jak radostně svolovala. Pousmál se a, obrátiv se k Rozhorovi, volal, aby nechal práce. Někdo jiný dodělá za ně, co není hotovo. Musí k vůli Manči dostat se za světla domů, protože na noc čeká vítr, který zavěje stezky, a kdo nebude mít vysokých bot, zle se bude sněhem brodit.

„S Bohem, Mančo," zavolal potom na děvče. „Pozdravuj Tomáše. Rád bych, abyste se brzy stěhovali."

Manča také ho pozdravila, tiše a bojácně, a její velké oči provázely ho, jak šel pasekou, statný a mužný, bez falše a bez přetvářky. Dnes už se nedivila sama sobě, že v nestřežené chvíli vyhrklo jí takové neprozřetelné slůvko, jako tehdy na zápraží. Děj se vůle Boží. Ona se cítí čistou, ona nic špatného nesmýšlí a v nic pyšného nedoufá. Ona těší se pouze tím, že muž tak šlechetný smýšlí o ní líp, než všichni ostatní. Ať už jakkoliv se rozhodl, ona tolik o něm ví, že nikdy se k ní nepřiblíží s takovým hanebným návrhem jako správec.

Malomluvně klusali všichni tři k domovu, Ondřej napřed, ona nejzadněji. Pozorovala přiohnutou postavu otcovu, a lítost se jí drala do srdce, proč ona, mladá, zdravá nemůže nalézt práci třeba hodně namahavou, která by jí vynesla, co otci jeho výdělek. Pak by otec musil sedět doma, a ona by běžela ochotně kamkoliv. Ve svých dětských letech bávala se nemluvného otce, ale teď, kdy dovedla nahlednout za jeho drsný zevnějšek, věděla, jak je má rád a k nim lne.

Když vcházeli do vsi, šli právě lidé z fabriky.

„Nu tak, půjde Manča ke správci?" volal Svatoň.

„Nezlob," odbyl ho Ondřej zamračeně.

„Tobě se řekne snadno, nezlob, ale co si já počnu? Víš přece, že vás nesmím vzít do nájmu, a žádný jiný, dokud správec nedovolí. A, jak stará Bártlová propověděla, je to jen skrze Manču. Chce ji do služby. Holka, nebuď blázen. Myslíš, že tě něco hezkého ve světě čeká?"

„O to se ty nestarej. Když nemůžeš vzít do nájmu, nemůžeš. Než nám chalupu prodají, ještě trochu vody uteče, a do té doby se najde jiný, kdo se nebude tak správce bát."

„Milá brachu, ono se ti to lehce vzdoruje, když máš z lesa živobytí. Ale zkus to jako já, budeš jinak hvízdat."

„Nic ti nevyčítám, a o nic tě nežádám," odbyl ho Ondřej chladně. „Jednou budeme všichni za jedno. S Bohem." A chvátal za otcem. Když přicházel k baráku, výkřik bolesti k jeho sluchu zalétl. Poznal po hlase Manču a několika skoky octl se ve světnici. Díval se, co se děje. U okénka stála v přítmí matka, celá zděšená, bledá a přikrčená. U stolu podpíral se Rozhora a vytřeštěným pohledem díval se k posteli, kde Manča, štkajíc, klečela. Stoupl na špičky, a pronikavá, dosud mu neznámá bolest sevřela jeho nitro. Cítil, jak se zachvěl, jak mu oči vlhnou, a hrdlo se stáhlo. Nikdy ještě smrt nevyrvala mu bytost tak milou, nikdy nepoznal konec člověka mladého, tolik trpícího a tak málo

uživšího. Svazky krve, které ho poutaly k Tomáši, pojednou se hlásily ku svému právu, když spatřil na loži nehybně spočívajícího bratra a sestru lkající vedle něho. Nepotřeboval vysvětlení. Smrt nepřichází sladce a s omluvami.

Byl mrtev. Skončily se jeho naděje, kterými přimykal se k novému ozdravění, utekl bědám, které neúprosně drásaly jeho život a dávkami vrchovatými plnily jeho bytost. Nic by bylo Ondřeje tolik nehlodalo, čekal skon bratrův, ale hluboký, palčivý stesk, že bratr odešel, aniž je viděl kolem sebe, aniž jim byl ruku stiskl, aniž byl cítil chladivou jejich dlaň a slyšel laskavá jejich slova, to lomcovalo v zoufalé bolesti nitrem jeho. Naklonil hlavu ke stěně, a úpěnlivý sten vydral se z jeho srdce. Otcova záda, jež před sebou viděl, roztřásla se také, a pláč, pláč chudých plnil nízkou jizbu.

Nikdo se neptal, jak skonal, a Rozhorová mlčela. Strnule trvala na svém místě, děsíc se pohledu k posteli. Teprve, když Manča přestála první nával bolesti, vstávala těžce, aby rozžehla světlo. Neviděla pro slzy ani otce ani bratra. Po paměti nahmátla sirky a rozsvítila. Když se světlo po světnici rozlilo, všichni mimoděk pohleděli na jedno a téže místo vedle stolu, a hrůza je pojala. Kaluž krve černala se na uhnětené hlíně. Jako na povel podívali se na matku. Zdálo se, že čekala na tento tázavý pohled. Trhla sebou a rukou ukázala.

„Vylila se mu z úst,“ povídala tiše.

„Jak přišel dolů?“ ptal se Rozhora, jenž věděl, že Tomáš už kolik týdnů pec neopouštěl.

„Sám slezl. Chtěl za Mančou. Ta je toho vinna. Proč utíkala, nikdo jí nic nedělal.“

„Já že jsem vinna smrtí bratra?“ řekla Manča, vytřeštivši oči na matku.

„Já ne.“

„Tedy já. Protože jsem před vámi utekla! Ty, bratře, to víš, ale nemůžeš mluvit. Viď, že jsem nechtěla tvé smrti.“ A s novým zalkáním se vrhla k mrtvému. Ondřej popošel za ní a dotkl se jejího ramene.

„Pojď, Mančo, nech ho spát,“ povídal temně. „Kdo jeho konec urychlil, ať to spořádá se svým svědomím. Musíme se poradit, co dělat. Já ráno časně dojdu pro peníze. Pochováme ho ještě ze svého a pochováme ho poctivě.“

Dala se jím odvést. Upravili v komoře místo a potom umyli nebožtíka. Byl ho trochet, kost a kůže. Výraz bolesti tkvěl v jeho rysech, a jeho rty potřísněny byly krví. I tu smyli, v jeho nejlepší šaty ho oblekli a položili na poslední odpočinek, v místa, kde spával a snil o své mladosti a spřádal představy o šťastnější budoucnosti. Tušili, že po odchodu Mančině z domova něco se stalo, o čem matka ví, ale nedolehali na ni, nežádali vysvětlení.

Ostatně, tak, jak si to představovali, tak se shodovalo vše se skutečností. Když Manča Rozhorové utekla, a tato v síni spílala, Tomáš s nasazením posledních sil lezl s pece. Nemohl přece nečinně patřit na týrání sestřino, kterou tak horoucně miloval, nemohl dovolit, aby jí matka ublížila. Ve své bláhové domněnce představoval si, že je povolán

jako muž ji hájit a bránit. Chytil se stolu, poněvadž nohy jeho poklesaly, a hlava se mu točila. Ven dojít nemohl, a nesmírná úzkost se ho zmocňovala. V tom vracela se matka.

„Vida, teď máš síly dost, ale na práci jsi slabý," vykřikla jízlivě. Tomáš rozčilen díval se na matku. Tvrdá její výčitka zabolela ho v hloubí duše. Chtěl něco říci, ale náhle se mu před očima zatmělo. Zamával rukama a padal k zemi. Proud krve vyhrnul se z jeho úst. Zachroptěl krátce a, když Rozhorová k němu přiskočila, byl mrtev. Bázeň ji pojala. Odvlekla ho na lože, ale, jakoby se děsila, že by mohl ještě procitnout a na ni žalovat, nepřivolala žádných lidí. Vracející se domácí byli první, kteří se o smrti Tomášově dověděli.

Toho dne Rozhorová doma nespala. Tetelíc se hrůzou, vyprosila si u babky Smutné, aby jí vedle sebe na loži popřála do rána přespat.

VI.

Sněhové spousty dusily vysočinu se zavilou neúprosností. Na počátku března vyjasnila se obloha, a nastalo několik teplých, až nepřirozeně parných dní. Sněhové závěje se sesazovaly, a sníh měnil se v řídkou, vodnatou kaši. Kudy dříve chodilo se přes závěje, tam bylo neschůdno, poněvadž každý zapadával hluboko do špinavé vody. Ujezděné cesty byly kluzké a plny ledu, pastviny podobaly se močálům podél nízkých břehů řeky. Kdo chtěl po pastviskách přejíti, musil vyhledávat si cestu dalekými oklikami a dlouho bloudit, než našel příhodné místo, kde by nezapadl do rašelinitých, rozbahněných tůní. Bylo-li Mezilesí dříve odříznuto od celého světa a těžce přístupno, bylo nyní tím více. Ale přes to těšili se lidé, že aspoň jaro se ukazuje. Očekávali od jara vysvobození z hrozného zajetí, úlevy a posilnění. Zima vyčerpala jejich síly, že se všichni vlekli jako stíny, s vrytým utrpením ve tváři a zoufalstvím ve svých zapadlých očích.

Ale jejich radost netrvala dlouho. Po parných dnech navěsily se na oblohu opět olověné mraky, a jakoby zima chtěla znovu s veškerou zuřivostí uhájit svou moc, spustil se sníh. Sněžilo bez přestávky po tři dny. Těžký, vodnatý sníh spočíval na větvích lesů, až se lámaly. Cesty staly se nesjízdnými, a mlhy zatáhly obzor. V Mezilesí bylo jako ve vězení. Unavení, vysílení znovu vyhazovali sníh, tentokráte ne pouze na stezkách, ale také kolem baráků a se střech. Slabé krovy povolovaly pod neobyčejnou tíhou, do baráků vnikala voda, a kdo měl ve sklípku trochu brambor, s hrůzou odnášel je někam na suché místo, aby jediné jeho živobytí nebylo zničeno, a aby mu něco zbylo k jarnímu sázení.

Ve fabrice byli také velice mrzutí. Nečekali takové změny počasí, spoléhali se na lepší časy, a nyní viděli, že nemají ani dost paliva, ani dostatečnou zásobu dříví. Chtíce nechtíce musili sáhnouti k zařízení, které už jednou v letošní zimě učinili. Obmezena totiž výroba, a dělníci musili se střídat. V téhle době, ve které potřebovali nejvíce posily, byli nejkrutěji navštíveni! To bylo přece přílišné!

Rozhorovi nemohli také několik dní do lesa. Nebylo ani dovoleno v lese pracovat, aby se nestalo nějaké neštěstí. Rozhora seděl doma, chvílemi přecházeje po baráku a spravuje, co se spravit dalo. Manča měla nyní málo práce. Přehlédla zásobu šatstva a prádla, spravujíc vše a čistíc. Kam se postěhují, nevěděli a jaksi nedbali. Bylo jim lhostejno, co se s barákem stane. Smířili se s tou myšlenkou, že stavení ztratí, a byli skoro rádi. Proč si stále ztrpčovat živobytí starostmi, jak zaplatit úroky a dlužný kapitál, když toho není potřebí. Arci, jinde budou platit nájem, ale to už bude náležet k obvyklým vydáním. A mimo to, budou nájem platit jinde, ne v Mezilesí, tedy na onom místě, kde najdou výdělek, a kde je očekává konec takového strastiplného života. Ale dokud nebudou musit, nebudou se stěhovat. První lhůta dražby vyprší v několika dnech, ale nebude-li dražit jejich věřitel, pan Špic vzdor tomu, že také se se svou pohledávkou přihlásil, dražit nebude. On si počká na druhou či na třetí lhůtu, aby dostal barák hodně lacino. Opraví jej, olíčí a potom někomu draze prodá. Bude mít o jednoho otroka víc. Ale co na tom jim, Rozhorovým, záleží? Už nic nechtějí, na nic nečekají, na nic se netěší. Setrvají v baráku buď do té doby, než najdou si jiný byt, nebo než stavení bude prodáno. Potom už se někam utekou.

Jen Rozhorová nemohla snést myšlenku, že by mohlo k prodeji baráku dojít. Upoutána k fabrice po dlouhou řadu let, tolik si na život v továrně zvykla, že nemohla pochopit, že by se daly na světě vydělat peníze také nějakou jinou prací, než v sirkárně. Ze všech citů a představ neponechal jí úmorný život nic, než lásku k továrně. Odvykla muži, odvykla dětem, odvykla vroucnějším citům. Špinavý, znemravňující pobyt ve fabrice udusil vše, a zůstala příchylnost k té mrtvé budově, stále sírou a fosforem zapáchající, pochmurné a nelítostné, která za léta svého trvání uchvátila již sta obětí. Jak bude bez ní živa? Co učiní, odstěhuje-li se muž s dětmi? Na čas snad by si vydělala tolik, aby mohla být živa. Ale což, rozstůně-li se? Kdo potom se jí ujme? Kdo potom jí dá jíst?

Nepřičítala vinu stěhování svému muži nebo Ondřeji. Ale veškera její zášť padala na Manču. Ta vždycky pozvedala pyšně hlavu proti fabrice a pánům, ta vzdorovala, odporovala, ačkoliv byla pouhou dělnicí. Ona ve své pýše míří Bůh ví kam a zavlekla ostatní do takového neštěstí. Jí je arci při tom dobře, nic nedělá, seděla doma kolik neděl, když ještě matka do fabriky chodila, ale jak bude dál, jak se bude žít jinde?

Manča vycítovala nenávist matčinu, ale pomíjela ji, jakby nic neviděla a ničemu nerozuměla. Lekala se své zatvrzelosti proti matce, a nechtěla rozmnožovat svou úzkost, která často ji při pomyšlení na její zvláštní poměr k matce zachvacovala. Ačkoliv v ní tkvělo určité přesvědčení, že se matka nikdy nezmění, nikdy k rodině nepřilne, přece stále očekávala něco, co by přivodilo změnu a navrátilo rodině matku. Očekávala to tím houževnatěji, poněvadž v ní tkvěla předtucha, že v Mezilesí není ještě všechno urovnáno, že ještě se dočká chvíle, při které naplní se strašlivá ona odplata, která pomstí všechny křivdy na Mezilesských páchané.

Za touto odplatou jako za fantomem kráčel Ondřej. Jeho nitro chvělo se lačnou touhou po mstě. Když teď nepohodou byl nucen doma trávit, nezdržel se v baráku než chvilku ráno. Okolnosti samy mu napomahaly, aby mohl po celý den scházet se se známými. Kteří dnes nebyli doma, byli doma zítra. A nyní všichni rádi ho poslouchali, všichni žíznivě ssáli jeho ohnivá slova, kterými dotýkal se jejich bolesti. Otevíral před jejich očima úpadek, ve kterém se nalézali, bezohlednost, s jakou bylo s nimi jednáno, marnost naděje, že jim pomůže někdo jiný, leč oni sami. Líčení širokého světa a jiných poměrů v něm panujících bylo oním lákadlem, po kterém dychtivě vztahovali své ruce, ale jehož nemohli dosíci, poněvadž fabrika stála jak příšera, bránící jim volnější vzlet a svobodnější oddychnutí. Takových jako Rozhorová bylo málo. Jindy jim všem nenapadlo pozastavit se nad živořením, nad trampotami je svírajícími. Fabrika připadala jim jak posvátná, vysoko stojící bytost, které neradno se dotknout a neradno pohněvat. Teď minula něha, a zůstala nenávist, tím zavilejší, čím jejich útrapy stávaly se nesnesitelnějšími. Dnes už nebylo ani zdání po úctě k úředníkům továrním. Chovali se k nim sice se stejnou pokorou jako dřív, ale tato pokora byla otrávena, byla pouze maskou, za kterou číhala touha po pomstě.

Úředníci netušili, že fabrika stává se nenáviděnou, a že ti vyzáblí, bledí lidé, kteří ji každodenně plnili, lačně touží po tom, aby ji mohli zničit. Považovali zamlklost dělníků za následek nouze, v zimě zažité. Každoročně k jaru bývala taková nouze, a po každé umdlévaly duševní i tělesné síly továrních dělníků. Až přijde léto, zase se vykřísají, začnou být veselejšími a dostanou roupy, které zase zima zkrotí. Jen aby už nastaly lepší časy, ne snad k vůli dělníkům, ale k vůli obyčejnému chodu továrny. Čím menší výroba, tím menší zisk, a tím také mrzutěji vypadají dopisy majitele, který vinu menšího zisku přičítá úředníkům. Ovšem že úředníci menší výrobou zakrývají všelicos, co by zcela správně mohli uvést na své kapsy, ale svět o tom neví, a nesmí vědět. —

Čtrnáct dní panovala obnovená zima. Uhodily mrazy, vánice, a jen s těží udržovala se továrna v chodu. Potom nastaly teplejší dny, a počasí trvale se lepšilo. Ovšem, tak jako v kraji zde na vysočině nebylo, ale přece jen vyvyšovala se obloha, a obrovské závěje se nížily. Rozhorovi chodili opět do lesa, a lidé přestávali vyhazovat sníh. Tu a tam začernala se oschlá zem, a slabé deštíky rozpouštěly nahromaděný sníh a led.

První prodej baráku minul bez výsledku. Z kupců dostavil se jediný Špic. Věřitel hlavního dluhu byl již v Praze a v bezpečném očekávání, že barák bude prodán za víc než za tři sta, neposlal nikoho ke dražbě. Pan Špic vyčkal a, když nikdo mimo něho nepřišel, vzdal se dražení. Proč by chvátal? Barák mu, tak jako tak, padne jako zralé jablko do klína a ne sám. Je jich několik, a ty bude moci skoupit za směšně malou cenu. Potom se usadí v Mezilesí pevněji. Bude mít stoupence, kteří budou odkázáni na jeho milost a nemilost, a ti mu zjednají větší váhy před ostatními. Ono v Mezilesí není zle být živ, ale nesmí se to říci, aby si ti lidé tuze mnoho nedovolovali.

Ondřej měl již byt vyhlednutý a smluvený. Měli se stěhovat do vesnice nedaleko pily. Skoro samí dřevorubci tu bydlili, lidé statní a zdraví, kteří sice na růžích ustláno neměli, kteří musili tvrdě zápasit o každé sousto, ale kteří při tom neztráceli své zdraví, a nebyli otroky cizích pánů. Mzda byla na celém panství stejná, byla vyplácena bez pokut, správně a svědomitě. Sem se odstěhují, jen co budou lepší cesty, a co se k pile sveze dost po lesích poraženého dříví. Půjde-li Rozhorová s nimi, nevěděl ani Ondřej, ani druzí. Netázali se jí, a ona se před nimi nezmínila. Sešla a ještě víc se v sebe uzavřela. Celé hodiny vyseděla mlčky u okna, dívajíc se k fabrice upjatým pohledem, jakby duchem sledovala práci, která za těmi zdmi pravidelně se odbývá. —

Den před druhou dražební lhůtou — byla právě neděle — bylo v Mezilesí neobyčejně živo. Slunce hřálo, a jeho paprsky vylákaly většinu obyvatelů na náves. Nebyli však tak klidni, tak smutně zaraženi jako jindy. Cosi neobyčejně mocného jimi hýbalo. Rokovali v hloučcích, a občas ten či onen hlas vášnivě pronikl. Ondřej Rozhorů nebyl ráno doma. Spěchal k výplatě, která se nyní odbývala u lesního úřadu, poněvadž cesty byly již schůdnými, a přestalo tedy vyplácení po myslivnách. Mezilesští čekali na jeho příchod. Občas ten či onen z nich přišel k baráku a ptal se Rozhory či Manči, co se to děje, že Ondřej tak dlouho nejde. A vždy slyšeli stejnou odpověď, že Ondřej nepřijde až k poledni. Manča několikrát vyšla před barák, podepřela se o stěnu a dívala se zachmuřeným pohledem na oživenou náves. Někdy cosi pohrdavého trhlo jejími rty. Ale jinak byla klidná, jakoby se jí ten zvláštní ruch netýkal.

Ano, netýkal se jí. Ona neměla už s továrnou co dělat, ani její otec, ani bratr. Jim byla cizí, nic jim neposkytovala, a oni nechtěli, aby jim cosi poskytovala. Jim byla macechou, připravovala jim vždycky kruté okamžiky, chtěla je zničit, ale oni se nedali. Za to však ti ostatní byli na ni odkázáni, drželi se jí, a nikdo z nich se neodvážil proti fabrice se postavit. Tehdy, když Svatoň z bázně před propuštěním odřekl jim přenechat najmutý byt, darmo se otazovala tu i onde. Všichni se lekali následků, všichni se báli, aby nepřišli o chléb. Teď tedy ať si vyřídí své záležitosti s továrnou sami.

Ale ať se přemlouvala jakkoliv, že necítí žádného zájmu na sběhší se události, nebylo pravda, že jest klidná. Rozechvění lomcovalo jejími údy, a krev pálila v jejích spáncích. Páni z fabriky se starali, aby dělníci nezbujněli, a k ostatním břemenům přiložili břemeno nové. Včera před výplatou správec jim oznámil, že letos v létě přijede rodina majitele továrny na letní byt do Mezilesí, a, poněvadž bude potřebovat ke svým projížďkám řádné cesty, že se musí cesta z Mezilesí až k okresní silnici důkladně upravit. Za tou příčinou nyní každé neděle odpoledne musí všichni dělníci, kteří chodí do fabriky, ať mužové, ať ženy, jít na upravování silnice pracovat. Kdo má nástroje doma, vezme si své, kdo nemá, budou mu půjčeny. A jakmile nastanou delší dny, musí také po práci v továrně jít na hodinu či dvě na silnici.

„Bude to pro vás jako zábava," povídal správec milostivě. „Pohybování na zdravém vzduchu je zdravé. A také pro vás bude řádná

silnice výhodná. Aspoň bude v zimě snadnější příjezd, a nebude se musit ve fabrice zahálet. Je to, ostatně, povinností obce, aby své cesty v pořádku udržovala, a já jsem vám shovíval, jak jsem mohl. A abyste si nemyslili, že vás chci zkracovat, dostane každý ode mne skleničku kořalky na posilněnou. Páni úředníci budou dohlížet, aby se náležitě pracovalo, a, kdo neposlechne, bude pokutován. Ode zítřka za týden začneme. Pan továrník přijede za dva měsíce, a do té doby musí být cesta hotova. Čím víc se přičiníte, tím dřív to bude hotovo. Rozuměli jste mi?"

Po jeho řeči bylo ticho. Sklíčeně, klopíce oči, vyslechli nové nadělení, kterého se jim dostalo. Odporovat neodvážil se nikdo, a správec jejich mlčení přijal za souhlas. Mlčky shrábli při výplatě peníze a mlčky se rozešli do baráků. Ale teprve pak, když seděli ve svých bytech, rozleželo se jim v hlavách, co je od nich žádáno. Má přijet továrník, bohatý pán, a, aby se mohl se svou rodinou pohodlně vozit v kočárech, mají dělat silnici, zadarmo, v neděli odpoledne a po práci. Za to dostanou skleničku kořalky, a, kdo neposlechne, bude pokutován. Tohle jim přece nešlo do hlavy. Tohle bylo tak nemilosrdné, že pozbývali trpělivosti i ti nejtišší.

Sotva se ráno udělal den, sotva se oblekli, šel druh druha vyhledat, aby s ním pohovořil o tom, co se stalo, a jak si počínat. Rozhorlení bylo všeobecné, ale také všeobecná nerozhodnost. Jho, které nesli, příliš hluboko zařezalo se do jejich duší, než aby měli odvahy mužně je setřásti. Odsuzovali počínání správcovo, ale při tom se ohlíželi, aby je nikdo neviděl. Čekali na Ondřeje, jakby tušili, že jim jeho přítomnost dodá to, čeho sami nemají. Tolik si byli jisti, že, povolí-li tentokráte, musí povolit vždycky, že správec nespokojí se pouze úpravou silnice, ale najde jinou práci, kterou budou konat za skleničku kořalky. Jak jen to udělat, aby se břemene zbavili, a neztratili výdělek? Snad Ondřej poradí, byl ve světě a i jinak je bystrý hoch. Fabriky se nemusí bát a kdo ví, nezastane-li se jich.

Když Ondřej přišel, bylo skoro poledne. Už na cestě ho chytili a horlivě vykládali, co se stalo. Poslouchal je, stíraje si pot s čela a tluka holí o kámen.

„Co jste řekli správci, když vám pověděl, co od vás žádá?" ptal se potom, rozhlédnuv se po několika dělnících, kteří ho obklopovali. Neodpovídali chvíli.

„Nu, mlčeli jsme," povídal Bílý krotce.

„Hm, byli by blázni, aby se vás báli," řekl pohrdavě. „Myslíte, že by vás byli všechny z fabriky vyhnali, kdybyste jim byli řekli, že neposlechnete? Holenkové, máte srdce z tvarohu. Takhle se nesmí jednat, když jde o vlastní kůži. Mohou být rádi, že mají takové laciné dělníky, a oni jsou rádi. Hubovali by snad chvíli, ale potom by zkrotli, byli by ticho, a neodvážili by se vícekrát něco takového chtít. Teď chvátám domů, mám hlad. Ale odpoledne přijdu na náves." Pozdravil je a klusal k domovu. Dělníci s rukama na zádech ještě chvíli postáli, stísněně to či ono prohodili a potom šli také domů.

Když bylo po obědě, zapálil si Ondřej dýmku a šel ven. Manča vyšla za ním na zápraží.

„Radili se s tebou?“ ptala se jaksi dychtivě.

„Radili,“ přikývl, „ale těžká pomoc. Tuze se bojí.“

„Víš, jak by si pomohli?“

„Zda vím? Lehko! Ale musili by si pomyslit, že Mezilesí není celý svět. A toho oni nedovedou. Ale tentokrát na ně upletli takový bič, že, když ten je nepopožene, nic víc je nezmění. Uvidím, co udělají. Seznám-li, že povolili, postěhujeme se hned. Nechci se na to déle dívat.“

„Ondřeji, pomoz jim,“ prosila náhle neobyčejně vřele. Podíval se na ni, pousmál se a máchl rukou.

„Nebýt vás doma, už by to tu všechno jinak vypadalo. Ale ať. Řeknu jim poctivě, co si myslím. Na nich je, aby si vybrali, chtějí-li poslechnout. S Bohem, Mančo, jdi se někam k lesu projít, vypadáš jako vybílená.“ A už zvolna šel na náves, kde se začali scházet dělníci.

„Pojďme trochu za ves,“ vyzval je Ondřej. „Tady je všechno slyšet, a ženské by roznesly každé slovo.“

Šli tedy za ves. V houfcích po několika, dýmajíce a věsíce hlavy, vlekli se na konec vsi, kráčejíce po cestě, kterou měli proměnit v silnici. Balvany vyčnívaly po různu, a špinavá voda blýskala se v kolejích a vytlučených kalužinách.

„Tak tady se má dělat silnice. Až k okresní. Je to dobré půl hodiny. Kdyby to bylo jinde, odbylo by se to hračkou. Vyhodily by se příkopy, navezl drobný kámen, a bylo by to hned. Ale tady, kde jsou kameny, že jimi pět lidí nehne, že se na to bude musit vzít páka a palice, kde budete stát ve vodě a tlouci velký kámen, aby se daly výmoly zaplnit, tady za dva měsíce hotovi nebudete. Ano, kdyby řekli, že vám dají plat, jakobyste chodili do fabriky, že na měsíc se přestane ve fabrice pracovat, pak bych vám řekl, abyste to udělali. Ale takhle, ať to dělá, kdo chce zabít své zdraví.“

„Tak, tak,“ kývali radostně, a jejich tváře se vyjasňovaly.

„Tím se to neodbude, musíte začít sami,“ schlazoval jejich zanícení.

„Jen, kterak?“ prohodil Smutný starostlivě.

„Velmi snadno. Řekněte jim to.“

Nastalo mlčení. Toho povídání kdyby nebylo, nebo kdyby aspoň někdo to vzal na sebe. Každý ve svém srdci byl přesvědčen, že se k takovému úkolu nejméně hodí.

„Vidíte, jak se bojíte,“ vytýkal Ondřej trpce. „Strachem se nic nedokáže. Když jim nechcete říci, aby vám za tu práci platili, když se nechcete ozvat, že vy silnici nepotřebujete, že vaše povozy ji nevytloukly, že vy tudy se vozit nebudete, a že tedy nejste povinni cestu dělat sjízdnější, aspoň mlčky se braňte. Budoucí neděli odpoledne máte začít. Chtějí vás okrást i o ten jediný den zaslouženého odpočinku, který popřávají fabričním koním. Cítíte-li dobře bezpráví, které se vám děje, nechoďte, krátce. Násilím vás sem nepovlekou, a, když nepřijde nikdo, nebudou pokutovat žádného.“

„To jsem taky já povídal,“ hlásil se Pátek horlivě. „Nikdo nepůjde, a bude po práci. Ať si vystaví silnici sami, ať zjednají dělníky, my

půjdeme rádi, bude nám tu líp, než ve fabrice. Ale musíme to udělat všichni."

„To je to hlavní, abyste jednou se všichni usjednotili a vystoupili ve svém zájmu svorně," horlil Ondřej, rozpaluje se. „Vždyť to každý ve vsi cítí, jak s vámi nelidsky se zachází, jak si dělají, co sami chtějí, jak nedbají zákonů, a mají vás za horší než němou tvář. Kdo vám pomůže, nepomůžete-li si sami? Úřadové nevědí, co se tu děje, vy se to bojíte udati, ať tedy jednou to propukne. A třeba vás všechny pokutovali, nic se toho neobávejte. To udám třeba sám, a uhlídáte, je-li na světě všechno dovoleno. Proto jen, že jste vždycky mlčeli, že vždycky jste tiše snesli, ať dělali, co chtěli, jen proto je tu tolik bídy. Kdyby šlo po mém, zítra ráno již všichni bychom se sebrali a odešli do světa. Najedli bychom se jinde taky, a nikdo by vás nenutil, abyste za kořalku dělali v neděli silnici pro pohodlí pánům."

„Nebýt stavení, stěhoval bych se hned," kasal se Bílý.

„Držíte se stavení, které je na polovic cizí! Co vám vynáší? Jste z něho živi? Nic z toho, ale protože máte vlastní barák, proto tu žijete jako v zakletí. Nám prodají barák, a myslíte, že nebudeme bez něho živi? Líp než zde. Znám to tu dobře, narodil jsem se zde a vím, jak je každému. Máte zavázané oči a držíte se místa, kde jste se zrodili. Na to ale nekoukáte, že za to také brzy umíráte, a že je u nás tolik mrzáků, jako není v celém okolí. Seberte se zítra a pojďte se mnou, pryč, mezi jiné lidi. Poběhnou za vámi a budou vás prosit, abyste se vrátili, že už budou jinak si počínat. Nu?"

Zase mlčeli a, ostýchajíce se před Ondřejem, dívali se kamsi jinam, aby se s jeho pohledem nestřetli. Ondřej se hořce pousmál a, zapaluje si dýmku, chvíli mlčel.

„Co bychom tu dlouho stáli," povídal potom úsečně. „Radili jste se se mnou, a já nemohu nic jiného poradit, než abyste na silnici nechodili. To je nejmírnější cesta."

„Udáš to, když nás budou pokutovat?" ptal se Vejvoda.

„Slíbil jsem to a, co jsem slíbil, udělám."

„Tak nepůjdeme nikam," rozhodl Bílý a kurážně se po ostatních otočil.

„Nepůjdeme," souhlasili všichni ulehčeně.

„A kdo půjde, je zrádce, a nesmí mezi nás," dodával Bílý, rozohňuje se. „V neděli zůstaneme doma a, když pro nás přijdou, vymluvíme se, že jsme nemocní."

V náhlé veselosti zasmáli se všichni a přikyvovali, to že bude nejlepší, a že to bude také veselé dívat se na mrzuté tváře úředníků. Jakoby tíseň jejich prsou mizela, najednou zdálo se všem zcela přirozeno, že nepůjdou na silnici, a veškeré obavy jejich mizely, čím déle stáli a rokovali. Ti, kteří nebyli přítomni, musí se přidat, to už zítra s nimi vyjednají, a také se musí všechno podržet v tajnosti. Páni jsou vykoukaní, mohli by za ten týden hodit jim kličku, kterou by zmařili jejich rozhodnutí.

Ondřej byl s počátku velice mrzut. Nerozhodnost dělníků roztrpčila ho zle. Jak mají si vybojovat slušnější život, když takhle se lekají

bránit se ve věci, ve které každý soudný člověk musí se bezcitnosti fabričních úředníků podiviti! Lépe věru mezi ně ani nechodit! Na jedné straně zeje nahota hrozných jejich poměrů, na druhé lhostejnost, jakou projevují. Zvolna kráčel k baráku. Spatřiv však postavu Manči mihnout se před barákem, vzpomněl si na její prosbu, aby jim pomohl, a jeho roztrpčenost zvolna mizela. Zastavil se a sečkal, až dělníci k němu přicházeli. Začal s nimi hovořit, ale ne už o jejich budoucím odporu, ale o jiných věcech. Stával se klidnější a spokojenější. Nyní teprve mu napadalo, že vlastně cesta, kterou si k odporu zvolili, jest nejlepší a pro ně nejvhodnější. Dlouholeté otroctví, ve kterém jejich city a srdce byly udušeny a ujařmeny, nedá se svrhnouti na ráz a snadno. Už to, že na silnici nepůjdou, bude proražením okovů je svírajících a zábřeskem nových dnů. Ano, dost to bude, a budou-li míti páni ve fabrice rozum, seznají, že je čas, aby obrátili, aby na zlepšení postavení dělníků pomýšleli a tak před vypuknutím větší ještě nespokojenosti odstranili příčinu k vypuknutí bouře.

Po celý týden každodenně přicházel večer domů a zaběhl vždy do toho či onoho baráku, aby promluvil se známými a udržel v nich odhodlání, jak si mají pro budoucnost počínat. Seznával, že jsou ku podivu nadchnuti, a že nekolísají. S lačnou nedočkavostí hleděl vstříc nedělnímu odpoledni. Ráno v neděli poslal otce, aby šel pro výplatu do lesního úřadu sám, a pln netrpělivosti přecházel mezi baráky. Viděl, jak se dostavuje u dělníků rozčilení, jak upadají v nezvyklé rozechvění a duševní zápas. Teď na tom záleželo, aby vytrvali několik hodin, aby nepodlehli nátlaku. Jak to dokáží, pak jsou osměleni, přestojí první pocit bázně a budou vytrvaleji odporovat nárazům hrozeb.

Jsa sám rozčilen, neviděl rozčilení Mančina, která mlčky, ale všecka bledá, nepokojně přecházela po světnici a chvatně dokončovala oběd. Dřív než jindy stavěla polévku na stůl, ale sama sotva smočila lžíci v jídle. Nechutnalo jí a Ondřeji rovněž ne. Jen matka, ačkoliv ji podezřívavě pozorovala, hltavě jedla. Ondřej chvíli postál. Potom chvatně sáhl po čepici a vyšel ven na náves. Za hodinu se věc rozhodne. Jak?

Pustil se na konec vsi, chtěje býti přítomen výsledku. Nikdo tu ještě nebyl, a on, nemoha pro nepokoj duševní zde vydržet, vracel se do vsi. A zase šel zpátky. Když už po několikáté přicházel na náves, spatřil, jak několik lidí zadem za baráky krade se na konec vsi. Byli to Pubalovi, Kaulichovi a Výtoňovi. Majíce lopaty a motyky k boku přitisknuty, šli jako zloději, aby je nikdo nespatřil.

Zlost zalomcovala Ondřejem. Tušil dávno, že se najdou zrádci, ale přece jen jejich objevení naplnilo ho hněvem. Byl blízek vybuchnutí a málem by se byl za nimi rozeběhl a veřejně jim zrádcovství vytkl. Ale potom se přece přemohl a zůstal na návsi. Ať si onino jdou, ti věc nezmění, jen když veliká většina zůstane věrna usnesení.

Teď nastává rozhodný okamžik. Od Špiců vychází správec s několika dozorci. Vysoká postava Holmova převyšuje ostatní. Hovoří hlučně, německy a čemusi se smějí. V prostřed návsi se zastavili a poslouchali správce, jenž ukazoval holí na cestu a cosi jim vysvětloval. Asi svůj plán, jak zřídí pohodlnou silnici až nahoru k fabrice. A už zase jdou

dále. Puzen zimničnou zvědavostí šel zvolna za nimi. Přicházejí na konec vsi, kde čeká asi deset lidí. Zastavili se, a správec rozhorleně se přítomných ptá, kde jsou ostatní. Krčili rameny. Věděli, proč druzí nepřišli, ale báli se je prozradit.

„Když jsem já po obědě, mohou být všichni," křičel správec. „Jděte pro ně, ať jdou hned, sice že nedostanou žádné kořalky."

Dozorci se rozeběhli k barákům, a správec podrážděně ukazoval dělníkům, kde a jak mají začít kopat příkop vedle budoucí silnice. Dali se do práce, a pan správec, přecházeje kolem nich, švihal holí. Spatřil Ondřeje opodál stojícího a zamračeně naň se zadíval. Ale Ondřej nesklopil oči a vzdorně popošel ještě dál. Zapálil si dýmku a, cítě, jak se ho zmocňuje jakási veselá nálada, šel správci dokázat, že se jeho rozhořčení nebojí a že se nikterak nepovažuje za povinna jemu se vyhnout.

„Co tu zevluješ?" rozkřikl se naň správec, když došel na několik kroků ke kopajícím a, pohodlně se rozkročiv, díval se na ně.

„Co je ti po tom?" odpověděl Ondřej chladně. Správec vytřeštil naň oči. Myslil si, že se přeslechl, neboť, aby mu takový obyčejný člověk mohl vědomě tykat, to nepovažoval vůbec za možné.

„Cos to řekl?" ptal se znovu, blíže se hrozivě k němu.

„Že ti po tom nic není, stojím-li tu. Zde je obec, mám tu takové právo jako ty." Vzpřímil se mužně a díval se bez bázně do rudnoucí tváře správcovy.

„Víš, s kým mluvíš?" ptal se správec, jen s těží se přemahaje.

„Velmi dobře. Ty jsi správec fabriky."

„Ničemo, ty se odvažuješ mně tykat?" vybuchl správec, vztekem se třesa.

„Pozor na jazyk, nejsem ničema, a tihle lidé slyšeli, že jsem nenadával. Dokud budeš ty mně tykat, budu já tobě. Jsem poctivý člověk, a nezávisím na tobě."

„Darebáku, ještě mně vyhrožovat? Taková žebrota, taková ničemná cháska? Počkej, tebe já zkrotím."

„A já tebe. Pubale, Kaulichu a Výtoni, jste svědky, že mi správec nadával a co nadával. Uhlídáme, platí-li zákon jen pro pány, nebo také pro chudé."

„Jdi žalovat, jdi," křičel správec vztekem ve tváři modrý a, dupaje nohama, necítil se ani, co počíná. „U soudu budu opakovat, že jsi ničema, darebák, buřič, holota. Táhni nebo na tebe vezmu hůl."

Hroze holí, přistupoval k Ondřeji. Ale ten se ani nepohnul. Jen jeho svraštěné obočí svědčilo, že v něm zlost také vře. Neodpovídal na nadávky správcovy, ale blýskajícím se okem pozoroval hůl. Správec byl na dosah, ale hůl jeho nepadala. (Pokračování.)

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1902.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Tirésias.

I.

Rád nemám násilníky toho světa
a nejím s králi u jednoho stolu,
neb zřídka bývá, na jednom že stvolu
květ ducha ryzí s drzí zvůlí zkvetá.

Duch, orel, musí býti sám, když vzlétá,
a jinou nechce ani aureolu
než tu, jež stkána z jeho vlastních bolů,
tká v duši kruhy, jako má strom leta.

Vždy bezvýsledný jest boj s divou zvůlí,
duch ryzí musí podlehnout v něm vždycky;
znám svory, Prometheovi jež skuly

Moc se Silou kdys na Kavkazském štítu.
Jak moh by lepší býti tyran lidský,
jak nežli bůh můž člověk víc mít citu?

II.

V mém vytržení Olympičtí kdysi
mne vznesli v střed svých mramorových síní,
já Zeva viděl, jak jej orel stíní,
stih v jeho tazích Nesmrtnosti rysy.

Pod anemon a hyacintů vlysy,
kol stěn, kde perleťové plálo jíní,
se tísnili kol nebešťané líní,
však nad nimi jsem stín zřel, kterak visí.

A stín ten rostl, a čím dál byl větší,
tím více zlato, mramor, opál plály,
až okolí se třáslo v světla křeči.

Tak před bouří, když mrak zahalí nebe,
než větry plachty svoje rozhoupaly,
pláš celým ohněm, nesmrtelný Febe!

III.

Zev s Junonou se octli náhle v sporu,
kdo, zdali bozi nebo lidé větší?
Jak zvykem, zlobnou utkali se řečí,
až každý v svém víc zatvrdil se vzdoru.

Mne soudcem zvolili, na moji horu
se snesli v lidských postavách, lstí, léčí
v mou sáhli hruď, až přes vše nebezpečí
jsem řekl mínění své bez odporu.

Já většího jsem člověka být soudil
tím, budoucnost že nezná, bez schopnosti,
by v tajemství se věčná Fata loudil.

A z lidí kdo jest, muž či žena, vyšší?
Já: Žena, cítí s větší subtilností
a život příští nosí v ňader tíši.

IV.

A proto odměnou mi dáno Zevem,
že mohu jasně v budoucnosti čísti,
že v lidské rody zřím jak v spadlé listí,
když Boreas je shání s dutým řevem.

A proto Junony jsem stížen hněvem,
že nezřím hvězdy, jak se v pádu čistí,
v tmách Chaosu že po vždy musím břísti,
sfér kolebán jen harmonickým zpěvem.

A proto básníci jsou moje děti
z všech nejmilejší, v šírém kruhu země,
jim slyšet dáno a co slyší, pěti.

Já nezaleknu se, mně sílu dává,
co z asfodelů niv blíž vane ke mně,
toť sestra Nesmrtelnosti jest — sláva!

V.

Hvězd oči k spící zemi obrácené
se zatínají v oči slepce hřeby,
když nahodile pozvedne je k nebi,
jež v nesměrný se oblouk nad ním klene.

Mně zdá se, že jsou více rozžhavené
a ironickým že se smíchem šklebí,
jak věděly by, čeho zapotřebí
má tvor, jenž lká k nim z duše roztoužené.

Já nelkám více, sotva víc by řekly,
než vím, té duši bolem utýrané,
mít samy cit, by spíš se nad tím lekly,

Co utrpení, trudů, křivd a zloby
již přehnalo se přes to lidstvo zdrané,
po kterém nezbude nic nežli hroby.

VI.

Co bozi činí, všecko správně činí.
To poznal jsem, kráčeje země květem,
a na práhu, když měl jsem stát se kmetem,
jich největší jsem poznal dobrodiní.

Kde tamarišky Alfea břeh stíní,
v čas, rosu včela žíznivým když retem
z narcissů ssaje unavena letem
neb v jitrocele stříbrodechém jíní,

Dva hady zřel jsem, kruhy v lásce splítat
a pojímat se na výsluní v písku,
v symbolech věčnosti se spolu kmitat.

A nevím, proč jsem holí napřaženou
v ráz samce zabil a v tom v jednom trysku
jsem změnil pohlaví a stal se ženou.

VII.

A všecko, co jsem posud žil, to zase,
však jinak padesát let žil jsem znova,
mně oblohy i země krása nová
se v jiném, větším objevila jase.

Dřív pouze v síle, teď jsem dýchal v kráse
a k jádru vnikal dál za masku slova,
až taj jsem poznal, jejž v svém klíně chová,
svět celý ztopený v tmě zářil v jase.

A člověka, jak taj ten luští marně,
jsem teprv okem ženy lépe chápal
a miloval jsem dosud víc a žárně.

Tu stejně po letech mi mužství dáno,
jak vzato kletbou, abych ve tmách tápal,
však opakem své já v nich našel ráno.

VIII.

Proč má mne litovat kdos, že jsem slepý?
Rád sám bych věděl, co tu ještě k zření,
snad hvězdné oči stejném u jiskření?
Zda moře val, jež o zemi se třepí?

Snad Zevův oblouk nebes velkolepý?
Snad Chaos noci, v odvěkém kde tření
se zmítá Život, porod jako mření,
nad nimiž staré Fatum po tmě dřepí?

To všecko zřel jsem řadou dlouhých roků,
ba víc než to, novinkou ani bozi
by nebyli víc vyhaslému oku.

A proto zrak můj Juno zastínila,
vždyť zbytečně mi Zeus blesky hrozí,
mne zničit chtíc, mně dobro učinila.

IX.

Však, co je vzato oku, stokrát uchu
se ve odstínech nejjasnějších vrací,
čím bouří mraky, co zpívají ptáci,
vše znám, jak v centru sedím všeho ruchu.

Hlas vichřic v zářícím i v slepém vzduchu
znám, Kyklopův jak podzemní zlou práci,
vím, kmen čím roste výš a čím se kácí,
taj zvuků řeším na moři i v suchu.

A v srdcí lidských tepu, v krve dráze
čtu jako soudce zásluhu i vinu,
vše lidské duše vidím chodit naze.

To že mi uši vylízali hadi
na Kitheronu, když jsem zdřímnul v stínu . . .
Ó, cypřiše, jak černý stín váš chladí!

X.

Co uši moje vylízali hadi,
a věštění dar dopřáli mi bozi:
znám smrtelníků hruď, jsou přeubozí
a v nezdar vlastní vždy se ženou rádi.

Ba, nejchytřejší přímo v zhoubu pádí,
ať pěstí vzdoru svého marně hrozí,
ať trpí tiše v prachu všední prosy,
zří tupě v kvas, jímž příroda je vnadí.

Tak proti vůli zlověstným jsem ptákem
se lidem stal, a vždycky nešťastníka
má věštba bouří, stížena zlým mrakem.

Spíš zajdu k moři, v nehostinné lesy,
ať do vichřice supí hlas můj hýká,
než v lidi zmar by sypal, noc a děsy!

BEDŘICH VILÉM SPIESS:

U divého muže.

Obraz ze života dřevních sousedů Malostranských. (Pokračování.)

5.

V den památný sv. Tymotea či dle našeho počtu dne 22. srpna léta Páně 1591 bylo stání k průvodům.

Původ či žalobník pan Karel Přehořovský přišel se svým plnomocníkem; obviněný Kliment Kechl také nehodlal mluviti sám od sebe než skrze přítele. Po zahajovacích formalitách mluvil plnomocník páně Karlův, že k tomuto zaneprázdnění opatrných a slovutných pana purkmistra a pánův zavdal příčinu pan Kliment Kechl svou nevděčností, jemuž p. Karel Přehořovský každého času, kdyžkoli a kohokoli k němu posílával, na zlatě a tolařích v nemalém počtu odsílal, a nikdá, zprosta mluvě, ho neoslyšel. I maje se s ním o takové půjčky přátelsky smluviti, jakž se mu od p. purkmistra nejednou poručení stalo, a jakž na poctivého člověka náleží, dluh spravedlivě povinný s vděčností zaplatiti, toho učiniti nechtěl, než toliko k 112 kopám se přiznával.

Po té jal se přečítati kromě spisů svrchu vzpomenutých výpovědi svědků jak očitých tak „ušatých", již v té příčině zde na právě letos po dva dni slyšáni byli, a posléze některé odstavce práv městských.

Po té žádal plnomocník, aby pan purkmistr a páni klientovi jeho k vykázaným prvé summám milostivě dopomoci ráčili. „Neb, jakž peníze na právě složeny budou, že se z domu Klimenta Kechla hned vystěhuje, a o něj nic nestojí."

Proti tomu od Klimenta Kechla skrze přítele mluveno: „Aby dluh 522 kop 46 gr., jakž jej p. Karel Přehořovský v jakéms auszugu svém poznamenal, byl proveden, že toho slyšáno není, a protož tím povinen nebude."

„Co se šuldbrifu dotýče, k tomu se ovšem přiznával. Někteří svědkové sic o jakýchsi rozdílných půjčkách dosti skrovných rozprávějí, ale jeden s druhým se nesrovnává, času jistého žádný nejmenuje aniž co v jistotě jistí, a tak nic podstatného a právního nesvědčí."

„Ale nic divného není, že p. Přehořovský takové svědky sobě sebral, poněvadž mezi hospodářem a hostem často se sbíhá, že sobě peněz půjčují i je sobě splácejí, zvláště když se spolu přátelsky a bratrsky v domu snášejí. Což i mezi nimi mnohdykrát bývalo.“

„Co se dříví dotýče, poněvadž toho od p. Karla nekupoval, on také mu nic neprodával ani ho za ně neprosil, než dopřál-li je čeládce bráti, že to z dobrého přátelství činil. Neb kdyby jinak bylo, byl by se o to k němu domlouval, a aby mu čeládka nebrala dříví, při něm náležitého opatření v té věci hledal. A protož, nekoupiv takového dříví od něho, nevěda také nic, mnoho-li toho či málo bylo, že mu žádným vynahražováním za ně, rovně jako za nějaké fůry placením povinen není. Neb koní od pana Přehořovského nenajímal, anobrž poněvadž koně u něho choval, že také hnůj a jinú nečistotu od nich dáti vyvožovati povinen byl.“

„Z strany pokoje jestli p. Přehořovský sám o své ujmě a bez dovolení jeho v tom něco stavěl, že tím sám vinen. Neb toho žádná důležitá potřeba nevyhledávala, poněvadž v témž pokoji mnohá hrabata bydlívala i s ním dobře spokojena bývala. A tak, kdo na cizím gruntu staví aneb bez vědomí i dovolení pána něco napravuje, ten to jemu daruje.“

„Při svém přiznání k jisté částce dluhu že stojí, ale však plnomocník p. Přehořovského právem městským toho nedotáhne, že jemu celou summu, totiž 522 kop 46 gr. povinen jest. Práva zajisté městská patrně vyměřují, že každý původ svou žalobu provésti povinen jest. A tak, ačkoli pan Přehořovský ve spisu jistou summu předložil, však jí neprovedl, Kliment jemu mimo to, k čemu se dobrovolně přiznal, ničímž dále povinen není. Však když se od toho, co pan Přehořovský od pokoje spravedlivě povinen jest, strhne, tedy ostatek, jakž se z domu vystěhuje, hned jemu dodati chce; s tím se poroučeje k uvážení a opatření spravedlivému.“

Na to plnomocník pana Přehořovského replikuje, že se svědkům klientovým divní výkladové dávají.

„Ale by třebas jisté summy neseznávali, ani času nejmenovali, však Kliment Kechl, poněvadž nic neodvedl a toho, že ty dluhy zaplatil, neukázal, dluhu se neočistí, tím svého svědomí nespokojí. Běda zajisté tomu člověku, kterýž věda, že od přítele peněz sobě důvěrně vypůjčoval a že mu spravedlivě dlužen jest, však dluhu přece odpírati smí!“

„A poněvadž pak Kliment Kechl dobrovolně se přiznává, že jeho čeládka dříví pana Karla Přehořovského pálila, for také množství jemu bylo činěno, že to obédvé také jemu zaplatiti povinen jest.“

„Co se pak nákladu na opravu pokoje dotýče, že přítel Klimenta Kechle způsobu města tohoto povědom není. Zde zajisté dvořané, cožkoli na zlepšení pokojův, v nichž bydlejí, vynaloží, všecko všudy až do nejmenšího hřebíčku sobě počtou a potom z nájmu hospodáři vyrazí. A poněvadž pak p. Karel tím nákladem pokoj jeho zlepšil, že mu jej zase vynahraditi spravedlivě povinen jest.“

„Co pak summ z ruky své do ruky jeho Přehořovský Kechlovi půjčoval, že toho do 50 kop gr. č. učiní. Ale nemaje té půjčky kým

provésti, že již to své neopatrnosti přičísti musí a že to pánu Bohu poroučí, kterýž svým časem půjčujícímu a dobrodiní činícímu jinou stranou tu škodu vynahradí, a toho, kterýž dluh spravedlivý zapírati smí, spravedlivě ztresce."

Opět od Klimenta Kechla skrze přítele mluveno, „že se plnomocník p. Karla příliš hrubě honosí, jakoby od jeho principála znamenitá dobrodiní přijímal; ale on proti tomu s dobrým svědomím mluviti smí, že těch dobrodiní velmi na skrovně poznal, anobrž že pro něho k znamenitým škodám přišel. A protož že se tý pohrůžky nic nebojí, aby ho Bůh pro pana Karla Přehořovského v té příčině trestal."

„Z strany dvořanů dává se tomu místo, že ti proti hospodářům mnohých svobod požívají. Ale p. Přehořovský že žádným dvořenínem Jeho Milosti císařské není, než toliko jest u něho nájemníkem. A protož, co jest koli bez vědomí a dovolení jeho na ten pokoj vynaložil, že mu toho zase vynahražovati povinen není a nebude."

Naposledy od plnomocníka doloženo, že Kliment dluhu ničímž neodvedl a že tím spravedlivě povinen jest.

S tím strany ku právu přistoupily a se k uvážení poručily.

Tu pan purkmistr a radda, v práva nahlédše a toho všeho, co zde čteno i co dále k tomu od stran mluveno bylo, bedlivě považivše, dne 1. října 1591, takto mezi stranami ortelem svým vypověděli.

„Poněvadž pan Karel Přehořovský z Kvasejovic toho, že by od léta 1588 až do léta tohoto 1591 Klimentovi Kechlovi dluhu pravého a sečteného, na kterýž by ourok po ta léta jíti měl, 393 kop 46 gr. míš. na hotových penězích půjčiti měl, jakž jest sobě to do vejtahu svého ku právu složeného vepsal, ani registry pořádnými, ani cedulemi řezanými ani šuldpryfem spečetěným, ani svědky, kteřížby o takové summě něco jistého a patrného oznamovali, jakž práva o provozování dluhu vyměřují, neprovedl: z té příčiny Klimentovi Kechlovi z Hollenštejna proti panu Karlu Přehořovskýmu dává se za právo, tak že jemu mimo 112 kop gr. míš., k nimž jest se dobrovolně přiznal, ničímž dále, což se koli v tom předním vejtahu jeho p. Karla Přehořovského obsahuje, povinen není."

„Ale přiznalou summu jemu ve dvou nedělích složiti povinen jest podle práva, však s tím při tom doložením, což se koli od nájmu, počítaje za každý rok po 30 kop míš. spravedlivě vyhledá, to sobě Kliment Kechl vedle vlastního uvolení p. Karla Přehořovského napřed poraziti má."

„Ale jakž pozuostalá summa vedle přiznání Klimenta Kechle na právě složena bude, tehdy pan Karel Přehořovský přijma ji, hned také z domu jeho beze vší odpornosti vystěhovati se povinen bude."

„Co se pak poznamenání v druhém vejtahu dotýče, kteréž se vztahuje předně na opravu pokoje, v němž bydlí, potom na pálení dříví za dvě létě a naposledy na forování k domu i z domu: poněvadž p. Karel Přehořovský toho předně, že bez takové opravy v domě Klementa Kechle v najatém pokoji nižádným zpuosobem bezelstně bydleti nemohl, a hospodáře, aby mu to opraveno bylo, napomínal; potom že Kliment Kechl se u něho nějaké dříví dlužil i jiného koupiti

připovídal; naposledy že od něho koně jeho, aby těmi k domu i ven z domu forováno bylo, najal nebo zjednal, ničímž vedle práva neprovedl a neukázal: z těch příčin i v tom druhém artykuli Klimentovi Kechlovi proti panu Karlovi Přehořovskému z Kvasejovic dává se za právo tak, že jemu žádným placením aneb nahražováním věcí v druhém vejtahu poznamenaných povinen není vedle práva. Však škody z duoležitých a hodných příčin mezi stranami se zdvihají."

6.

Jakkoliv Přehořovský od spolusousedů Kechlových jiného nálezu se nenadál, přece byl jím všecek roztrpčen. Aby se z toho povyrazil, uposlechl svých bratří, zvoucích jej k honům, jež letos zvláště vydatnými býti slibovaly.

Odjížděje z Prahy, připomenul svému příteli právnímu, aby jménem jeho v čas odvolal se k právu vyššímu.

V kroužku rodných bratří Václava, Jana a Kuneše ztrávil veselé dni na statcích otce svého Jana v Přehořově a Vesci; také do Ratibořic se podíval na báně, z nichž rod jeho tolik stříbra těžil. Dva dni prodlel ještě u milých starých rodičů svých na Táboře, ale déle ho to venku nestrpělo, než neodolatelně zase do Prahy táhlo.

Sluhu poslal napřed se zavazadly. Ryzler, záhy z rána hlavního města dojev, nemálo byl překvapen, vida, že dvéře dolejší kuchyně jsou vypáčeny. Překvapení jeho však změnilo se v úžas, když spatřil, že také okno z kuchyně na pokoj vyraženo, a dvéře že jsou dokořán. Stůl, na němž Přehořovský před odjezdem svým nemálo od hedbávných a jiných věcí složeno měl, byl prázdný.

Zle tu nezvaný jakýs host hospodařil; pobraltě dle odhadu Kryštofova ne-li více aspoň za šest set kop míš.

Na učiněný sluhou pokřik sběhli se kde kdo z domu, „hausknecht", čeládka i nájemníci. Kateřina Krokvičková, která v přestavěném domku na dvoře ve sklepě (v přízemí) bydlela, prý v noci slyšela, že se v domě tlouklo, ale že neví, kdo. Podobně vypravovala dcera její Kateřina: „Slyšela sem v noci, když sme leželi, veliký tlučení na dvéře, než nevím, na který." Totéž Lydmila Valentová*) tvrdila, řkouc: „Ležela sem s Kateřinou Krokvičkovou v jejím sklepě a slyšela sem v noci tlučení v domě. Ale nevím, kdo jest tloukl a kde na který dvíře."

Zloděje nechytli, ježto i vrata — jak stará Krokvičková jistila — když časně na ráno s dcerou svou šla z domu, proti zvyku byla otevřena; ale domněnky všelijaké pronášeli; zvláště ta nabyla u nich vrchu, že to zloděj cizi nemohl býti, nýbrž domácí; cizí že by nebyl tak hlučně sobě při počinu svém vedl.

Posléze odvážil se Kryštof Ryzler samého hospodáře z krádeže té podezírat. Jaké toho měl důvody, není sice z akt zjevno, ale pravdě se podobá, že někdo z domu přilákán tlučením k oknu dolejšího pokoje,

*) „dcera Valenty vinaře u Vakundový kovářky na Oujezdě".

v něm Kechla při nekalé té práci postřehl a objev svůj nápotom sluhovi pošeptal.

Vůči rozšafné hospodyni ovšem Ryzler podezření toho neprojevil, než uctivě se pokloniv, vyřídil jí srdečné pozdravy od celé rodiny Přehořovských a od paní mateře Karlovy vzkaz, aby paní Anna co nejdříve ji na novém zámku v Měšicích navštívila, že prý ji všickni tuze rádi uvidí a vším pohodlím opatří. Potom snesl do kuchyně dary, jí od urozené paní Mariany Přehořovské zaslané: bečku výborného másla, koš čerstvých vajec, něco zajíců a koroptví šest párů.

Oproti tolikerým důkazům nelíčené přízně jak ohavným, jak mrzkým jevil se býti čin, jehož se — jakž i ona tušila — zvrhlý její muž byl dopustil! Zprotivil, zošklivil se jí od té chvíle naprosto.

Přehořovský k večerou byl také již doma.

S láskou v srdci, s díkem na rtech a s nachem studu ve tváři vkročila paní Anna do pokoje jeho, sama — co nemívala v obyčeji. Nemohouc slova ze sebe vypraviti, potácela se v před. Pan Karel ji v pádu zachytiv, v blahém opojení ji v náruč svou sevřel a líbal a opět v spanilou tvář líbal. — —

Tehdáž paní Anna poprvé zapomněla, že jest ženou Kechlovou.

Oloupiv Klimenta o poklad nade vše dražší, kterak byl by směl Přehořovský stihati jej pro krádež věcí nepoměrně levnějších? A tak minula historie o vyražení dveří a okna na pokoj jeho beze všech zlých následků.

7.

Ale pře o nezaplacený dluh Kechlův vlekla se dále. Přehořovský odvolal se z rozsudku práva městského k právu vyššímu. O čemž když Kliment „u Petržilků" se dozvěděl a když mimo to na vlastní uši zaslechl, kterak zlomyslný jakýsi vtipkář u sousedního stolu hostům vykládati se jal, že prý dům páně Klimentův co nejdřív svůj štít zamění, že se tam nebude více „u divýho muože" říkati, nýbrž „u divýho paroháče": tehdá Kechl vztekem rty si hrýže, piternu opustil a domů se hnal žáhu si schladit na jednom z nich, na „pokojníku" svém neb na ženě. Tato na štěstí doma nebyla, a proto snesla se bouře nad hlavou Karlovou.

Přehořovský bavil se právě v hořejním pokoji s bratrem sluhovým, Bartolomějem Ryzlerem o rodišti jeho Mostu, kteréž město pana Karla zajímalo. Když pak spolu po schodech scházeli, vyřítil se proti nim hospodář a na způsob lidí smyslů zbavených jal se křičeti: „Přehořovský! bodej tebe hrom zabil! Poď se mnou! Jsi-li dobrej a jestli v tobě krůpě dobrý krve, bí se se mnou!"

Potom po druhé: „Věřím pánu bohu, že z nás některý nebožtíkem bude, než appellaci dole bude." — A posléze vmetal mu v tvář: „Snad najímáš pacholky, aby mě tak mlátili a zamordovali, jako si dal pana nebožtíka Smiřického zamordovati!"

Tím zavdal zběsilec znova příčinu k trojí rozepři soudní: K prvé, v níž činiti bylo o pohrůžku Kechlovu, že Karla nebožtíka udělá; k druhé,

kdež činiti bylo o nářek, že Přehořovský na pana Smiřického navozoval a jeho zamordoval;*) a k třetí, v níž činiti bylo o to, že Kliment pana Karla v domě svém k bitvě pobízel.

Svědci o to třikráte slyšáni, ale stání k průvodům se nekonala; rozvaděné strany, zdá se, smířily se zase.

Také nevole, která byla zavládla mezi Přehořovským s jedné a zlatníkovou rodinou s druhé strany, v krátké na to době ustoupila dobré vůli.

Zlá příhoda s kozlem, o níž jsme svrchu byli vypravovali, měla dvojí neblahý účinek: za prvé, že ubohá Minichová ji odstonala, jsouc celé skorem léto k lůžku připoutána; za druhé, že mezi rytířem naším a zlatníkem rozepře povstaly a před pana purkmistra a pány se dostaly k vyslyšení a rozeznání právnímu.

Při jednom ze stání o to konaných Jan Wendl Pensl, bráně se excepcí či neodpovídáním, mezi jinými slovy od sebe skrze přítele dal prý mluviti: „Chce-li pan Karel Přehořovský z Kvasejovic proti němu zřízení zemského X. XII. užiti, tehdy že jest povinen stav svůj provésti a ukázati."

Toto nařknutí, jakoby sobě osoboval, co mu rodem a právem nenáleží, Karla v hloubi duše urazilo. Nebyltě Přehořovský „erbovník" ledakterýs, jakých tehdáž v městech Pražských a jiných pobíhalo, než pocházel z rodu vladyckého, usedlého na Kvasejovicích od starodávna. Když pak kdosi z toho rodu v 15. století nabyl Přehořova u Soběslavi, zvali se on i potomci jeho odtud rytíři Přehořovští z Kvasejovic a měli ve znaku svém ptáka zelenavého, na břiše žlutého, an stojí na větvi barvy skořicové, z níž pětilistá ratolest vyrostla; nad přilbou bylo totéž.**)

Rytíř Václav Přehořovský z Kvasejovic, děd páně Karlův, žije v Táboře, seděl od r. 1521 v radě pro drahná léta a konal městu mnohé platné služby. Před r. 1541 koupil kmecí dvory v Maleníně a ves Ratibořice, u které k nemalé jeho radosti brzo potom bohatá stříbrná ruda byla objevena. Po smrti jeho rozdělili se (r. 1554) synové o dědictví otcovské tak, že mladší Oldřich dostal vsi Přehořov, Lžín, Sobědraž a Záluží, starší Jan, otec páně Karlův, nechal si Ratibořice, Podolí, ves pustou Čabel a dvůr v Maleníně.

K tomuto dílu svému přičinil Jan (1577) statek Měšice, jejž za 6550 kop míš. byl od tchána svého, urozeného pána Kuneše Dvořeckého z Olbramovic, koupil, z čehož ovšem radost nemalou měla paní Marjana Přehořovská z Olbramovic, matka páně Karlova, a to tím větší, když v tomto rodném sídle jejím pan manžel vybudoval nový zámek. Nemátě odtud daleko do Tábora, kdež, jsa rychtářem Jeho milosti císařské, zpravidla přebývá. Zdědiv nedávno také ještě díl bratra svého Oldřicha,

---

*) Zavdal-li Přehořovský k ohyzdnému tomu nařknutí nějaké příčiny čili nic, o tom v aktech ničeho jsme se dosud nedočetli.

**) Vyobrazení tohoto erbu najdeš v Sedláčkových „Hradech a zámcích" na příloze ke 4. dílu.

vládne tudíž páně Karlův otec zbožím tak rozlehlým, že nejeden z pánův českých mu ho záviděti může, ba i závidí.*)

To znali páni v radě městské, a neznali-li, tehdy jim to pan Karel pověděl, a u vědomí, že rodem tak starobylým a bohatým honositi se může, naléhal ve spravedlivém hněvě na to, aby zlatník Pensl hlavně a především proto byl ztrestán, že se troufal stav jeho šlechtický bráti v pochybnost.

Poněvadž jak v této tak v ostatních rozepřích činiti bylo o důtku a nářek na poctivosti, uznali pan purkmistr a páni, aby rozepře tyto byly na přátelskou smlouvu podány.

A protož skrze Andresa Hercoka jinak Kroska, na ten čas purkmistra, Mistra Bartoloměje Havlíka Srnovce z Varvažova prymasa, Filipa Inderfeldera z Inderfeldu a Petra Kocha mečíře osoby radní, nařízené smlouvce a prostředky, na nichž obě dvě strany dobrovolně přestaly, v outerej den památný sv. Matěje apoštola Páně r. 1592 takto po dosažení od obojí strany moci ubrmanskou vejpovědí přátelsky jsou porovnáni:

„Co se koli na onen čas mezi panem Karlem Přehořovským z Kvasejovic z náhlosti a popudlivosti i hněvu pod večír jak slovy tak skutkem zběhlo a přitrefilo, že to všecko se zdvihá, moří, kazí a v nic obrací tak a na ten zpuosob, že nic toho ani jedné ani druhé straně na ujmu, dobré cti a poctivosti není a nemá býti nyní i na budoucí časy."

„Obzvláštně pak pan Karel Přehořovský z Kvasejovic v tom se na poctivosti opatřuje, že svrchu uvedená slova Penslova rodu a stavu jeho pana Karla na ujmu nejsou a nižádným zpuosobem býti nemají."

„Jan pak Wendl Pensl s Krystinou manželkou svou pana Karla Přehořovského z Kvasejovic v rodu a stavu jeho za toho držeti mají povinni jsou, zač ho jiní poctiví lidé mezi stavy království Českého drží a mají, pod uvarováním skutečného trestání a propadením právu pokuty peněžité vedle uznání právního, jestli by panu Karlovi z Kvasejovic něco toho, což touto ubrmanskou vejpovědí zrušeno a umořeno jest, buď sami, buď skrze někoho jiného pod jakýmkoli obmyslem neb fortelem, a to by na ně ukázáno bylo, zdvihali neb zdvihati chtěli."

Pro lepší toho bezpečnost a budoucí pevnější zdržení byla tato smlouva před stranami přečtena a — any se k ní přiznaly — s jistým vědomím a dovolením pana purkmistra a pánův jest do knih městských vložena a vypsána.

8.

Když pražští sousedé si svozili na podzim ze svých vinohradů vína, mohl každý z nich na svém domě vystrčiti věník a pod ním směl bez nesnáze a bez úředních překážek svoje víno čepovati.

Věník takový pestrými fábory vyšnořený houpal se vesele také nad vraty domu Jana Orgiesa či Oriusa na znamení, že tu kromě hořkého piva nyní také víno šenkují.

*) Bližších o rodě tom zpráv dočteš se v Deskách zemských 1. G 15.; — 51. G 27.; — 19. M 18. — Srovnej Sedláček l. c. IV. pag. 97. 152. 297.

Náleželtě dům tento v počet domů nákladnických; a pivo tu čepované chutnávalo dobře malostranským sousedům. Vždyť sládek Jan Mendyk, jenž je vařil, počítán k nejlepším svého cechu mistrům a mladá, kyprá šenkýřka, Anýžka Soběhrdová, uměla truňk pánům hostem jak mladým tak starým půvabností svou i lecjakým vtipným propověděním zlahodnit. I nebylo tedy divu, že prostorná světnice šenkovní u Petržilky — tak se Orgiesovi obecně říkalo — nikdy nebývala prázdna, ale tuze často tak přeplněna, že hosté nejen všecky stoly po ní rozestavené osedli, než i na dlouhé lavici se těsnali, která kolem kamen se táhla.

Kamna ta byla veliká, jako v kterékoli sednici vesnické, a stála na zděném „podkamní". Měděný „kakabus" (kamnovec) jen se svítil a odrážel od kachlíků temnozelených, tu onde povydanou prací zdobených.

Na téže straně co kamna, ale opodál v koutě byl štok šenkéřský, na něm stála schystána kromě pinty a půlpinty řada žejdlíků tolikéž cínových, ale již starších, natlučených. Několik půlek a skleniček na víno se za nimi lesklo podle veliké plechové hubatky, kterouž šenkýřka víno dolévala.

A v této sednici, k níž se po schodech chodilo, a jež od jiných tehdejších piteren ničímž se nelišila, sedělo hned z rána několik hostů za stolem proti kamnům. Byl to bratr Oryusův Matouš a malíř Jiřík Šic, soused práva Matky boží konec mostu, se svým pastorkem Jiříkem Kadeřávkem. Nepili vína než pivo.

Za chvíli vstoupil do světnice Kliment Kechl, přisedl k nim a podával klobásu a jitrnici, zbytky to vepřových hodů před několika dny v domě jeho slavených. Za hovoru s ním všiml si pojednou malíř, že kdosi, maje hlavu zabalenu, leží za kamny, a že mu Počepický — či, jak se pomahač Oryusův vlastně jmenoval — Řiha Tymml dává vejce jísti. I ptal se Klimenta: „Jaká to děvečka za kamny leží?" A on mu řekl: „Ale, mlč, milý bratr; však podivná různice byla s Poláky!" a zrudnuv, povstal a, jakoby cos pilného jí měl pověděti, k Anýžce za štok se odebral.

„Já také záhy z rána jsem zaslechl, že by se Poláci u bratra mého sekati měli. A chtěje jistoty nabyti, spěchal jsem semo," ozval se Matouš Oryus, avšak tak hlasitě, že Počepický s kamen seskočiv, ke stolu přistoupil a hlasem tlumeným prosil, aby o včerejší příhodě tak hlasitě nemluvili. Vždyť tuto za kamny leží ten Polák ssekaný. Je mladý to šlechtic z království a jmenuje se prý Mikuláš Slomovský.

Překvapení a úžas zrcadlil se teď ve tváři všech; obrátili zraky své k místu, kde ubohý mládenec s obvázanou hlavou ležel.

Ledva však Kliment k nim zase přisedl, otevřely se dvéře do kořán, a čtyři Poláci s barvířem či bradýřem přihrnuli se k lůžku těžce zraněného. Hovořili s ním, politovali a po chvíli snesli ho s kamen. Slomovský, přemáhaje se, postavil se na nohy; ale, učiniv několik kroků, mdlobou upadl na prahu šenkovny a dávil se. Poláci s Počepickým snesli jej dolů do pokojíka podle šenkýřčiny komory.

Za Poláky vyšel, všecek sklíčen, pan Kliment s Matoušem navštívit hospodáře, v horním patře bydlícího.

Zbylí v piterně hosté obklopili Anýžku i hartusili, aby jim pověděla, co a jak se včera tu dálo.

Ochotná povždy šenkýřka i tentokráte hostům neodolala, i jala se svým způsobem vyprávěti.

„Já jsem včera nedávala vína než pivo, a byli u nás Poláci. Bylo jich bezmála s plnej stůl. Seděli a pili pivo. Potom odešli všickni pryč, a věru nepamatuji, já-li jsem duom po nich zavřela čili kdo jiný. Potom sládek náš zuostal s paní v světnici a hráli v karty. A pán nebyl doma. Já jsem za kamny ležela, a v tom přišli dva Poláci a tloukli na duom. A paní jim velela otevříti, a já jsem nedala. A oni prosili, aby jim otevřeli, že co propijí, že chtějí rádi zaplatiti. I otevřeli jim a pustili je nahoru, a oni se posadili za tamhle ten stůl, kde starší hrál s paní. A paní odešla od stolu, a oni sobě kázali vína dáti."

„A ten jeden — Slomovský mu prý říkají — hrál s starším v karty o víno. A ten Polák, když měl napsati jednu čárku, tehdy napsal dvě, tři. Potom v tom přišel pán domů s p. Klimentem Kechlem. A ten Polák, který s Mendykem hrál, hadroval se, když měli platiti za víno. Starší nechtěl více platiti než za deset žídlíků, co je prohrál. A pán mu lál, aby zaplatil, a sládek lál také, že pán při Polácích stojí a při něm nic, a šel pryč do druhého domu. A ti Poláci měli zaplatiti za devět žídlíků, nechtěli."

„A ten, který s tím Slomovským byl," přejal šenkýřce slovo Počepický, z důly zatím se vrátivší — chodil po světnici a povytahoval šavle ven a pan hospodář řekl jen: ‚Milí páni, seďte, však já sám dám.' A připsati dal na se šest žejdlíků a seděl u kamen. A ten Polák, který měl šavli, sázel peníze, a neměl než čtyry bílá. A paní jich nechtěla vzíti. A když jich paní vzíti nechtěla, ten Polák je rozházel."

„Tak dlouho se babkovali — skočila zase Počepickému Anýžka do řeči — až pánu a Klimentovi z kurvy synů nadávali. A stáli u stolu u dveří p. Kliment s tím jedním, a pán stál u černýho s tím druhým, se Slomovským. A potom p. Kliment s tím, jako s ním stál, hnali se ze dveří ven. A já jsem neviděla, kdo po kordu dobyl. Byla jsem v tý chvíli v komoře."

„A když ten mladý, jako stál s pánem, slyšel kordy cinkati vně, chtěl běžeti ven. A pán mu nedal, popadl ho za sukni, a on se mu přece vytrhl a vyběhl ven, a pán také běžel za ním. A já neviděla jsem, aby měl pán tehdáž, když ven běžel, kord dobytý, než potom, když již ten Polák zraněn byl, viděla jsem, že měl kord dobytý."

„A jak ten Polák ven vyběhl, tak byl zraněn a křičel na pana Klimenta, že jest ho zranil. A přišel do světnice, a krev mu tekla. A dali mu stolici, a on se na ni posadil a potom mdlobou upadl na zem. A já mu dala polštář pod hlavu a křičela jsem, aby šli pro barvíře."

„Potom tedy já šel ven — doložil Počepický — a nalezl jsem v síni v koutě šavli toho druhého Poláka ukrvavenou a nesl jsem ji do šenkýřčiny komory. Pak jsem běžel k bradýři Michlovi Purkmeistrovi, aby šel k nám Poláka zavázat. Michl nešel sám, než poslal svého tovaryše, a ten ho zavázal. A on Slomovský ležel tu přes noc."

Dozvěděvše se tak zajímavých novin, a to z prvého pramene, chystali se všickni hosté právě k odchodu, aby se o ně za tepla se svými rodinami a přátely sdělili; ale že se Kechl s Matoušem zase k nim vrátil, zůstali s nimi ještě seděti. Neměli příčiny toho litovati. Neboť neminulo ani čtvrt hodiny, i přišli ti čtyři Poláci z důly ke stolu jejich a promluvili k Klimentovi Kechlovi: „Pane Klimente, nepřejeme vám toho. Vy jste dobrej, poctivej člověk, a tý starosti bychme vám nepřáli, kterouž máte. Neb ten mládenec na vás praví, že jste vy jemu to udělal."

Na to jim Kliment řekl: „Má-li čím ukázati neb prokázati, že on svou nevinu chce odvésti."

Všecka rozrušena rozešla se společnost.

Kechl kráčel, ba nekráčel, než běžel domů, kdež ho ustrašená zlou tou pověstí manželka očekávala. Nepromluvila ni slovíčka, než vypukla v usedavý pláč. — Kliment toho dne nic nepojedl ani nespal.

Druhého dne z rána zastihl ho Jan Cirner mladší z Lebendorfu v domě Jana Gertenštyle. Vcházeje, vrtěl prý Kliment hlavou a řekl: „Bodejž to hrom, co jsme hrubě zavedli!" A Cirner se ho ptal, kdež to? A on řekl: „U Petržilky." I ptal se ho: Byl-li jsi také při tom? A Kliment řekl: „Byl jsem." Cirner zase k tomu řekl: „Jsi-li pak co vinen?" A on řekl, vrtě hlavou: „Nejsem; než, přijde-li k tomu, že já, vím dobře, kdo to udělal."

Spěchaje odtamtud, sešel se Kechl na Oujezdě s Václavem Lokajem, a když přišli před Vakundovic, potkali se s nimi Poláci Josef Uher a Balcar. Oba šli od Mikuláše Slomovského a ptali se hned Klimenta, co učinili, že jsou tovaryše jejich oba tak posekali.

A Kliment odpíral, že on tím nic vinen není a že se žádného nedotekl. A chtěl kord svůj dáti ohledati, bylo-li by na něm co uznáno, že by chtěl vinen býti. A oni mu pravili: „Když jste tam jediní sami čtyry byli, že jste musili to učiniti."

Na to řekl jim Klement Kechl, aby přišli ve dvanácte hodin německých k Petržilkovi, že by se chtěli urovnati o to, aby mezi lidmi takového pokřiku nebylo. Potom když tam ve dvanácte hodin přišli, Jan Petržilka nechtěl k porovnání přistoupiti, odpíral tomu, že on vinen nic není. A Kechl také odpíral.

Tehdy ti Poláci přivedli Klimenta k posteli a dotazovali se Mikuláše, kdo jest mu to učinil. A on byl velmi mdlý, že skůro mluviti nemohl. Ukázal prstem na Klimenta Kechle, že jest mu to učinil a žádný jiný. Na to Kechl se přísahal, že mu v tom křivdu činí, že mu toho neučinil. Proti tomu Mikuláš Slomovský jest zase oznámil: „A já také smím přísáhnouti, že mi toho žádný jiný neučinil nežli ty." A Kliment po druhé řekl: Že mi v tom křivdu činíš. A Mikuláš na to zase řekl: „Již jest dosti, když jsem jednou pověděl." S tím se rozešli.

Poláci spěchali k Janu Turopolskému, jenž v domě „u černého lva" řečeném bydlel. Bradýřský tovaryš Hans Stroll právě mu převazoval rány, kteréž také on sobě v osudné noci byl utržil.

Kechl totiž, utkav se s ním v špatně osvětlené síňce, zranil jej a vyrazil mu šavli z ruky; načež se spolu s Oriusem na Slomovského,

který svého druha brániti chtěl, obořili. Ten po kratičkém odporu klesl k zemi. To vida odzbrojený Turopolský, prchal po schodech dolů na „krchow“, spílaje: „Poďte, z kurvy synové, dolů!“ A oni chtěli dolů jíti, ale on utekl. Běžel k bradýři Danielu Markrabovi, tloukl na dům a prosil Daniela, aby jej uvázal, že zraněn jest.

A když vešel do světnice, ptal se ho Markrabě, kdo jest mu to učinil, a on řekl: „Ti Němečkové, z kurvy synové. Přísahám, že jich tak nenechám.“ A trhal se tak sem i tam ve světnici. Když pak Markrabův tovaryš Stroll, rány mu obvazuje, tolikéž po pachatelích se tázal, odpověděl mu prý Turopolský: „Einer wohnt gegen uns, aber bei dem ‚Wildenem Mann‘, der andere soll auf dem Aujezd wohnen. Mit demselben hätten sie sich geschlagen. Und sie hätten mit ihren eigenen Sablen sie geschlagen und ihnen die Sabl genommen. Und bat mich — vypravuje dále Stroll — ich soll laufen und sehen, wie es dem andern Polaken gehet. So hab ich gesagt, dass ich das Haus nicht weiss, wo ich ihn sehen soll.“

Turopolský zůstal přes noc u bradýře, ale ráno šel pryč do svého bytu „u černého lva“. A tam, jak z prva řečeno, přišli polští soudruhové jeho, aby mu oznámili, čeho byli u Petržilky očitými svědky. Na otázku Turopolského, kterak se Mikuláši vede, pohlédli rozpačitě jeden na druhého, a Lokaj, pokrčiv rameny, pravil, že mu netuší.

A bylo Slomovskému čím dále tím hůře. Rána byla smrtedlná, tak prohlásil bradýř, když byl s večera znova ji uvázal, svému pánu Michaelu Purkmeistrovi. A proto se tento hned z rána odebral k tělesnému bradýři J. M. Cís. panu Hanušovi Althausovi, jenž byl přísežným mistrem, a ohledali spolu zraněného šlechtice, aby, bude-li potřebí, před právem stvrditi mohli, že rána jeho smrtedlná jest.

Byltě Purkmeistr bezpochyby již zaslechl, že Turopolský zítra neb pozejtří před purkmistra předstoupiti a pro vyhledání toho nočního mordu právo za opatření jak osoby své tak Mikuláše Slomovského žádati hodlá.

Při lékařské této vejchozi — či, jak bychom nyní řekli — kommissí bylo také několik krajanů Slomovského přítomno, kteří naplněni žalem a hořkostí lůžko svého těžce oddychujícího tovaryše obklopovali. Jeden z nich otázal se Slomovského, chtěl-li by nejsvětější svátost přijmouti, an jakýsi kněz polský z města Verblína v Praze právě mešká. Mikuláš k tomu nic nevece, než že chce s nimi do Polsky se vrátiti.

Ubožák nevrátil se s nimi do milé vlasti, než — za několik dní vypustil mladou duši svoji. Tělo jeho bez hluku uloženo v půdu byť ne rodnou, aspoň slovanskou na novém hřbitově hned podle domu Petržilkova ležícím.

Turopolský za několik neděl opět statně po rynku Menšího města pražského si vyšlapoval.

„Já jsem ho dohojil — vypravoval kdysi ráno Daniel Markrabě, upravuje panu Karlu Přehořovskému vous i vlas — když byl se mnou smlouvu byl učinil, co jest mi dáti měl. Ale — povzdychl si — nemohl jsem dlouhý čas na něm nic míti, až jsem ho i do vězení dáti musil. A on jsouce (!) uvězněný, pro mě jest poslal a prosil mě, abych tři zlatý rýnské od něho vzal, že jeden šlechtic polský, jenž tu s poselstvím

jest, chce ho penězi založiti, a že k němu půjde a, jak mu peníze dá, že mi chce doplatiti. A tak potom ten šlechtic ke mně chodil a ptal se mě, co jest mi Turopolský dlužen. A já jemu oznámil, že mi má dáti šest rýnských. A on pověděl, abych se nestaral, že on Turopolskému chce peníze dáti, aby mě spokojil. Ale Turopolský slíbil mi rukou dáním u vězení, že jako dobrý a poctivý šlechtic mně zaplatí. Ale potom vzavši (!) od toho peníze, mně jich nedal, než pryč utáhl."

9.

Odchodem jeho se Kechlovi a Oryusovi velice odhlivilo. Byltě Turopolský jediným z Polákův, jenž nevinně prolitou krev krajana svého pomstiti hrozil. On skutečně také, dokud Smolovský ještě na živu byl, u práva se toho domáhal, aby dle spravedlnosti ztrestáni byli, kdož Mikuláše Slomovského zroubali. Ale když Mikuláš brzo umřel, tehdy Turopolský pro osobu jeho, nemaje žádného plnomocenství, práva více nenastupoval, než krevním přátelům toho pozůstavil.

Však ti byli daleko kdes v království Polském, a teď i jediný, ať díme korunní svědek noční té vraždy do ciziny ušel. Proto oba z ní nařknutí sousedé z plna plic si oddechli. Malomyslnost, jež — ač všelijak zastírána — je dosud byla ovládala, byla pojednou ta tam, a oba jako jindy zase v kroužku veselých spolubesedníkův popouštěti se jali uzdu nekalým vtipům a řečem svým.

Ba Orgies stával se i troufalým. Či nebyla to troufalost, že před Matesem Šamberou, učedlníkem zlatníka Suttera, v domě jeho bydlícího, byl se v příčině Slomovského vyjádřil: „Mohl jsem já to tak brzo udělati jako jiný, neb já nežertuji."

Manželka pak Orgiesova, hovoříc s kuchařkou téhož zlatníka s strany nebožtíka Poláka, řekla prý jest: „I muoj pěkný muž!"

Mluvil-li Orgies, střízliv jsa, tak neopatrně, snadno uvěříme, že, truňku hořkého neb páleného přebrav, ještě větší neprozřetelnosti se dopouštěl. Pochloubalť se prý před svědky, zejména před mydlářem Vondřejem Koutkem, Jeronýmem Adamem a malířem Absolonem Polem, že jsou Mikuláše Slomovského zamordovali. Vždyť sám Kliment Kechl, svrchu vzpomenutému mydláři si stěžoval: „Při sám, prej, není dobře. Ten Jan Orgies ještě třebas se vinen dá, není doma.*) Než když mně přijde na těžký, já dobře povím."

Delirium potatorum, ve které Oryus nyní občas upadal, podlomilo statnému druhdy muži nejen duševní ale i tělesnou sílu tak, že byť i byl chtěl, nemohl touž, jako dříve péči míti o domácnost i živnost svoji. Tím ovšem škodil nejen sobě, než i Kechlovi, jenž co do živnosti nákladnické byl s ním ve spolku. A nyní porozumíme, co Kechl tím mínil, řka kdysi k písaři rychtářskému Janu Boršicovi, „že jeho Jana Orgiesa nemůže míti, a že jest tak velice svých věcí nepilen. A přijde-li potom k tomu, a on tak toho pilen nebude, že on, Kliment Kechl, dobře se z těch věcí vytáhnouti chce."

*) Nemá smyslů pohromadě.

Obava Kechlova, ze slov jeho tuto uvedených vyzírající, že krev Slomovského přec jen mstitele svého se dovolá, splnila se dříve, než se byl nadál. Turopolský, vyhledav v Poznani příbuzných Mikulášových, živým skonu jeho vylíčením oba jeho strýce Maximiliana a Jana Slomovského pohnul, že bez odkladu dali u práva Menšího města pražského vznésti na Klimenta Kechle z Hollenštejna a Jana Orgiesa, měšťany téhož města, žalobu pro zamordování krevního přítele svého Mikuláše Slomovského.

Zpráva o tom rozlétla se bleskem po Menším městě a způsobila nemalý rozruch mezi občanstvem; zděšením pak naplnila četné příbuzenstvo a přátelstvo Kechlovo.

Sám pan Přehořovský, všecek sklíčen, hlučným společnostem se vyhýbal, doma častěji než jindy pobývaje. Byltě strach, aby paní Anna Kechlová, zdrcena jsouc, neupadla v šílenství. Laskavým přímluvám a domluvám přítelovým a lékařskému věhlasu dra Jana Benedikta Tulipána posléze přec se podařilo, že ubohá paní pozvolna začala duševního klidu zase nabývati. Ale žel Bohu! na krátko jen. Neboť mysl její poněkud ztišená nenadálou příhodou znova byla pobouřena.

Byltě lehkomyslný Kliment bez vědomí Annina a proti výslovnému znění smlouvy s urozeným pánem z Kolovrat uzavřené sobě vypůjčil čtyři sta padesáte kop míš. od Šebestyána Fuchsa, a jakkoliv dobře věděl, že nemá, čím by dluh uhradil, slíbil přec, že do roka a dne peníze Fuchsovi splatí.

Zatím rok a několik neděl bylo minulo, a pan Kliment přes mnohá upomínání nemohl platiti. Věřitel jal se tudíž právní cestou spravedlivých peněz svých dobývati a vymohl si posléze „při ouřadě J. M. císařské nad appellacími na hradě Pražském nález, kterýmž jemu od Jich Mil. pana presidenta a rad na Klimentovi Kechlovi 450 kop míš. přisouzeno bylo, pro kterouž summu exekucí zvodem a zmocněním domu, v němž Kliment Kechl bydlí, řečeného ‚u divých mužuov‘, státi se měla.“

A tak nadcházela osudná ona chvíle, které se nebohá paní dlouho již děsila, kdy vyhostěna měla býti s rodinou svojí z domu, k němuž byla tak přilnula.

Ale obávaná ta chvíle tentokráte jí přece ještě nenadešla; o to se postaral k nemalému potěšení Anninu velmožný purkrabě Karlštejnský, urozený pán Joachym Novohradský z Kolovrat. Maje sám na týž dům manželů Kechlových pro svůj dluh zvod i zmocnění, způsobil, že exekuce ona vykonati se nemohla a nesměla. „Však aby Šebestyan Fuchs k summě přisouzené tím dříve přijíti mohl, Jich Milosti pan president a páni rady ten prostředek najíti a panu purkmistru, pánuom poručiti ráčili, kdyžbykoli J. M. pan Joachym Kolovrat takovou summu na právě složiti ráčil, aby ji přijali a JMti pánu zápisem kněh městských, jakž za obyčej jest, na domě Klimenta Kechla zjistili a JMti pánu náležitě opatřili.“

„A protož p. purkmistr Filip Inderfelder z Inderfeldu a páni — dne 4. června r. 1592 — summu těch 450 kop míš. od J. M. pána přijavše ji na domě často jmenovaného Klimenta Kechle a Anny manželky jeho“ zjistili a k předešlým summám JMti pánu připsali „pod

těmi všemi pokutami, jakž zápis nejhlavnější to všecko v sobě obsahuje a zavírá".*)

Tak aspoň jedno nebezpečí zažehnáno.

10.

Ale hrdelní pře, do níž se Kechl s Oryusem byli zapletli, způsobila i na radnici pánům nemalé rozpaky. Nejeden z radních i starších obecních byl buď s jedním, buď s druhým z vraždy nařknutých ve svazku přátelství ne-li příbuzenství. Také přední písař radní pan Jan Kocín z Kocinétu náležel k příbuzným Kechlovým a proto nezapisoval on, než mladší písař pan Vojtěch Vartovský z Varty v „knihu svědomí" výpovědi svědků, jichž právní přítel bratří Slomovských se byl v Praze uptal.

Svědci byli osoby vesměs nám již povědomé buď z domácnosti Petržilkovy, buď z oficín bradýřských aneb ze sousedstva Malostranského. Jakkoli všickni svědkové, očití i „ušatí", přísahu podle práva učinivše, vypovídali, přece nejeden z nich — zdá se — stavěl se nevěda, aby obviněným nesvědčil na úkor. Většina však vydala svědectví, v neprospěch obviněných.

Nejzávažnějším a tudíž ovšem i nejnebezpečnějším bylo svědectví, jež Jan Turopolský v Polště na zámku poznaňském byl vydal, a jež v doslovném znění a věrném překladě byli skrze přítele podali důstojný pan Maximilian, kanovník poznaňský, a pan Jan, svrchu řečení vlastní bratří Slomovští.

Oběma z vraždy nařknutým občanům našim především a hlavně o to běželo, aby Turopolský jakožto jediný očitý svědek hrůzné oné sceny noční, byl umlčen. A proto, když dne 4. srpna 1592 hrdelní jejich pře slyšeti se začala, a na svědomí Jana Turopolského přišlo, hned Kliment Kechl a Jan Orgies se ozvali, že to svědomí čteno býti nemá z několika prý podstatných příčin, které právní jejich přítel s břitkou výmluvností vyložil.

Když však plnomocník pp. bratří Slomovských těmto příčinám místo dáti a od svědomí Turopolského nikterak upustiti nechtěl, prohlásili obvinění, že oni při svých obranách stojí a je v času právním, když jim den k průvodům jmenován bude, dostatečně provésti chtějí.

S tím strany ku právu přistoupily, jimž z jistého uvážení pan purkmistr Jan Cívka oznámení učinil, že Kliment Kechl a Jan Orius, aby své takové příčiny provozovati mohli, k týmž průvodům připuštěni býti mají, k nimž se jim odklad činí do čtyř nedělí pod ztracením té pře vedle práva.

A při stání k průvodům — jež se dne 1. září 1592 konalo — Kliment Kechl z Hollenštejna a Jan Orgies dali čísti svědomí zde registry zapsaná. A po přečtení jich mluveno skrze přítele:

*) Vázlo tudíž na domě „u divého muže" celkem 2840 kop gr. míš., panu Kolovratovi spravedlivě dlužných, počítajíc v to také 90 kop míš., jež si byli manželé Kechlovi dne 21. ledna 1592 od něho vypůjčili.

„Ze svědků některých, nyní čtených, patrně se nachází, že Jan Turopolský v domě Jana Orgiesa beze vší hodné příčiny svádu začal, nevážně a lehkomyslně v domu jeho sobě počínal, ježto Orgies pro dobrej pokoj sám to víno, o kteréž sváda se začala, zaplatiti chtěl; ale Jan Turopolský se spokojiti nechtěl, než přece šavli svou dobyl, kteráž potom po zranění Mikuláše Slomovského ukrvavena nalezena. Což za dostatečný důvod jest, že Jan Turopolský nešlechetný skutek nad Mikulášem Slomovským provedl. A to první příčina, pro kterouž Turopolský vedle Práv městských v této rozepři svědčiti nemůže, a svědectví jeho proti nim postačiti nemá.“

„Druhá příčina jest, že dotčený Turopolský, aby sobě snáze z toho pomohl a pp. strýcům Slomovským cestu zavřel, aby na něho pro ten mord nastupovati nemohli, za původa se proti oběma mým klientům postavil a je jak sám od své osoby, tak na místě Mikuláše Slomovského u práva obvinil. Ježto Zřízení zemské a práva království Českého patrně vyměřují: Kdoby s kým na roku stával aneb kdoby z něčeho vinil a za původa se postavil, že v té při, aneb kdyby třebas od té žaloby upustil a na jiného ji převedl, o té při svědčiti nemůže; jinak že by původem a svědkem býti spolu musil, z čehož práva nedopouštějí. A protož z té druhé právní a podstatné příčiny svědomí Jana Turopolského čteno býti nemá.“

Za třetí příčinu uvedl řečník, že Turopolský po takovém účinku od práva království tohoto ustoupil a do království Polského se obrátil, kdež, bezpochyby chtěje se takového mordu očistiti, proti jeho klientům s pány Slomovskými se spolčil, s nimi radu držel a z toho tovaryšství na zkázu i konečnou záhubu pánů obžalovaných osobně jaké svědomí proti právům království Českého vydal.

„Poněvadž pánům Kechlovi a Oryusovi v této rozepři netoliko o řemen, ale o celou kůži běží, a páni Slomovští jim na hrdlo stojí, nemůže jim v tom žádný za zlé míti, když své neviny vedle zřízení zemského a práv království Českého obhajují. Než aby měli nějak jinak podle způsobu buď království Polského buď nětčího zdání a vůle slyšáni býti, že k tomu přistoupiti nemohou.“

„Vůbec všechněm jest vědomý řád, kterýž se při vedení svědků v království tomto zachovává, totiž že v tejnosti zůstávají a od písařů přísežných tak se bedlivě chovají a opatrují, aby před publikováním a vyhlášením jich netoliko strany, anobrž ani soudcové o nich žádné vědomosti míti nemohli. Toto pak svědomí Turopolského že jest listem otevřeným vydáno a od strany zjevně proneseno. Nad to výše, kde se cti a hrdla dotýče, že v království tomto Českém zřízením zemským a právy netoliko obecným lidem, anobrž všechněm stavům patrně jest vyměřeno, že svědomí pod přísahami zavřená neb zapečetěná vydávati mají.“

„Poněvadž pp. bratří Slomovští u práva tohoto proti nim jako měšťanům usedlým a dobře zachovalým soud začali, jim k hrdlu sahají, že také v tom pořadu práva království tohoto jak v jiném tak při vedení svědků následovati měli. Čehož poněvadž neučinili a při tomto svědku Janovi Turopolském velice práva pochybili, že oni svědomí jeho slyšeti povinni nejsou.“

„Než jestli jsou se páni bratří Slomovští s čím shotovili, což by proti právu a zřízení zemskému nebylo, že to rádi slyšeti chtějí, poroučejíce se k uvážení a opatření spravedlivému s tou protestací: bude-li jim od pp. bratří Slomovských další příčina dána, aby mohli replikovati a své neviny náležitě obhajovati.“

Proti tomu od původů (žalobců) mluveno skrze přítele jejich:

„Tito obvinění, nechtějíce dopustiti čísti proti sobě svědomí Jana Turopolského, vymyslili sobě bezpochyby jen proto, aby ten nešlechetný účinek noční při zamordování Mikuláše Slomovského na ně vyhledán býti nemohl, některé příčinky jalové toho svého nenáležitého předsevzetí. Ale aby to, že jsou právní a podstatné, tímto průvodem ukázali, jakžkoli se hrubě honosí, tomu se místo nedává.“

„Nebo neukázali, aby Jan Turopolský skutečným počátkem toho nešlechetného mordu byl, anebo že někoho z nich ranil aneb v tom účinku jejich společníkem byl.“

„Nad to výše tuto sami proti sobě ukazují, že Jan Turopolský od nich škodně zraněn a Mikuláš Slomovský co hovado zroubán byl. Kterouž příčinou Jan Turopolský, hnut jsa milosrdenstvím, před právo předstoupil a právo za opatření jak osoby své tak Mikuláše Slomovského žádal. Ale když v tom Mikuláš od takového zroubání brzo umřel, on pro osobu jeho právo více nenastupoval, než přátelům toho pozůstavil.“

„Kdež Jana Turopolského také tím stíhají, že by sám sobě proti nim svědčiti chtěl, v tom jsou obvinění na omylu. Nebo s nimi sám od své osoby žádné rozepře nemá, anobrž co se osoby jeho dotýkalo, že jsou se oni s ním rádi smlouvati chtěli i na díle smluvili. S bratry Slomovskými pak že by v této rozepři se byl spolčil, s nimi na roku stával, s nimi v radách sedával, že toho obvinění ničím neprovedli ani nikdá neprovedou, rovně jako toho, že by Turopolský byl nepřítelem obviněných. Tím jen právu zbytečné zaneprázdnění činí, jiného neobmejšlejíce, než pro tu postranní rozepři aby hlavní pře zastavena byla.“

Ohledně námitky, že by svědek Turopolský vedle zřízení zemského a práv království tohoto veden nebyl a svědomí nevydal, od původů doloženo, že „oni byvše v daleké krajině, a nevědouce, budou-li se moci jakých svědků zde (v Praze) uptati, tak se v této věci zachovali a hotovili, jak země jejich za právo drží. A tomu že ani Zřízení zemské ani Práva městská nejsou na odpor; dopouštějíť, aby cizozemci v svých krajinách svědomí k soudům království Českého tak vydávali, jak země za právo drží.“

„A v pravdě tito obvinění byli by velmi šťastni i ode všech chválení hodni, kdyby, vypravíce se do cizích zemí a království, svou rozšafností to způsobili, aby všecka království zřízením zemským a právy království Českého se spravovali; ale tohoť jim způsobiti možné není a nebude. A poněvadž Jan Turopolský svědomí tak vydal, jak království Polské za právo drží, a obvinění právních příčin, pro něž by svědomí jeho čteno býti nemělo a postačiti nemohlo, vedle práva neprovedli, že pp. bratří Slomovští od svědomí Jana Turopolského nijakž upustiti nemohou: poněvadž ten při té šarvátce byl a tak nejlépe o té vší věci vysvědčiti mohl.“

„A protož pro vyhledání tak nenáležitého mordu nočního že čteno býti má a v této při že dostatečné býti může. S tím že se poroučejí k uvážení a opatření spravedlivému.“

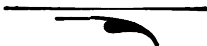
Zase od obviněných skrze přítele mluveno:

„Od svědků prve čtených slyšáno, kterak Jan Turopolský Danilovi Markrabovi bradýři rukou dáním svú čest a víru zavázal, že z měst Pražských vyjíti nechce, leč mu od hojení zaplatí. Ale nad takovým slibem že se zapomenul a víry nezdržel. A proto po právu tu platném Jan Turopolský jako ten, kterýž víry nezdržel, ale nad svou ctí, nad niž v světě nic dražšího není, se zapomenul, svědčiti nemůže. Práva zajisté království Českého zjevně vyměřují, kde se hrdla dotýče, jací býti svědkové a původové mají, totiž světlí, patrní, dostateční a pořádní. Na tom nejpevnějším gruntu že pánové Kechl a Orgies svou spravedlnost a nevinu založili a vedle práva a zřízení království Českého spravedlivého rozsudku očekávati budou jako ti, kterýmž lépe jest se hájiti nežli dopustiti, aby je původcové přemohli.“

K tomu od žalobců mluveno skrze přítele: „Kdyby se na tu dlouhou řeč odpověď dáti měla, že by tomu mluvení nikdá konce nebylo. A protož těm zbytečným obranám že v ničemž místa nedávají, poněvadž se tuto dotýče vyhledání nočního nešlechetného a hrozného mordu, v kterýchžto příčinách zřízení zemská a práva království Českého i těm pochopům aneb jiným zavrženějším lidem svědčiti dopouštějí.“

S tím strany ku právu přistoupily. Jim z uvážení oznámeno oustně: poněvadž tato pře o toho svědka vyslyšena a zavřena jest, aby obě strany ve čtvrtek nejblíže příští (3. září 1592) k nálezu stály. Což když učinily, tehdy pan purkmistr Petr Koch a rada, vše s pilností považivše, takto mezi stranami svým nálezem vypověděli:

„Poněvadž Kliment Kechl z Hollenštejna a Jan Orgies předně toho, že by Jan Turopolský je z smrtedlného zranění Mikuláše Slomovského při právě tomto právní a pořádnou žalobou obvinil; potom, že by on sám Mikuláše Slomovského zamordoval; a naposledy, vybrav se z království tohoto a obrátiv se do království Polského, aby se takového mordu tím snáze očistil, že by se s pány bratry Slomovskými proti nim spolčil a z toho tovaryšství na záhubu jejich osob svědomí proti právům království Českého vydal, vedle práva neprovedli: z té příčiny duostojnému knězi Maximilianovi, kanovníku Pozňanskému, a panu Janovi, bratřím vlastním Slomovským a krevním nejbližším přáteluom Mikuláše Slomovského zamordovaného, proti nadepsaným Klimentovi Kechlovi z Hollenštejna a Janovi Orgiesovi dává za právo tak, že svědomí Jana Turopolského v království Polském vydané pro vyhledání nočního mordu čteno býti má.“ (Dokončení.)

Marie Konopnická.

PAVLA MATERNOVÁ:

Marie Konopnická.

(Lístek jubilejní.)

Slavná básnířka, z níž před třemi lety přinesly „Květy" ukázky prosy i poesie, jakož i podobiznu s náčrtkem životopisným, dovršila letošního roku 25letí své literární práce. V celé Polsce oslavují svoji jubilantku s dojemnou vděčností a s nejupřímnějším nadšením. Umělci výtvarní i hudební skladatelé druží se k spisovatelům a básníkům, a všichni jako jediná umělecká rodina podávají bez řevnivosti a závisti vynikající družce vonné květy ducha i srdce holdem slavnostním. Přední listy belletristické posvětily jí celá slovem i obrazem nádherně vypravená čísla, a všecky listy vůbec přinášejí oslavné články. Nás zajímá nad jiné článek Henryka Sienkiewicze, uveřejněný v červnovém čísle „Bibliotéky Waršawské", který níže v překladu podáváme, soudíce důvodně, že nemůže proneseno býti slovo závažnější a důvěry hodnější ani u nás o slavné polské básnířce než slovo neméně velikého básníka prosou, soudruha jejího Henryka Sienkiewicze. Podáváme však čtenářům českým nezkráceně mínění velikého belletristy polského o Marii Konopnické také proto, že jest jím krásně ukázán a doložen idealní vztah vzájemné radostné úcty a lásky mezi druhy v umění, kde pravá velikost jedna nebojí se velikosti druhé a nesnaží se malicherným zastiňováním oné vyvýšiti nebo lépe osvětliti sebe samu . . . Zvláště závěrečná slova článku Sienkiewiczova jsou po té stránce nejvýš pozoruhodná.

Pokud sami pověděti můžeme čtenářům „Květů" něco nového od poslední své zprávy z r. 1898, zaznamenáváme v tvorbě Konopnické novou knihu prosy z téhož roku (1898) „Ludzie i rzeczy" (Lidé a věci), sbírku to obrázků z cest i měst, — (z níž přeložen článek „Za kratą" (Za mříží) v „Ženském Světě" r. 1900, dojemný to obrázek z varšavského života vězeňského) — a sbírku poesií „Italia", knihu, stojící na výši nejčistšího nazírání a nejhlubšího cítění uměleckého, s mistrným podáním obého v dokonalých verších. Z knihy té, jejíž překlad dokončujeme, přinášejí „Květy" řadu ukázek.

HENRYK SIENKIEWICZ:

Marie Konopnická.

Přeložila Pavla Maternová.

Mluví a zpívá — jak za bytosti tak i za věci, které buď si neuvědomívají, že jsou, anebo jsou němé. A vskutku: všichni „vyděděni“, starci, vdovy a sirotci, všichni, kdož mají hlad, jimž je chladno, smutno a těžko na světě, všichni, již úpí pod přesilou přírody i společnosti, pod pohrdou a pod nemilosrdenstvím mocných — kdyby směli a měli vysloviti v písni svůj osud a svoje hoře, vypovídali by je Jejími slovy. Ona jest jejich žalobou nebesům a jejich orodovnicí u sytých. Nejednou pozvedala k výšinám oči plné slz nebo i hněvu a tázala se: — Proč tomu tak? Proč jest tolik zla, tolik bídy, tolik utrpení, tolik zoufalosti? — Znělo to nejednou jako výčitka, a proto i kritika, zvlášť ona, jež jest spíše přísnou než chápající a vlídnou, vytýkala jí nejednou nedostatek víry a shody s výroky Prozřetelnosti. Zapomínáno při tom, že takové otázky dává Bohu jménem nešťastných nikoli filosofický duch, který v něho nevěří, ale bolem rozryté srdce, jež trpí. Zapomínáno, že podobných žalob plno jest ku př. ve Starém Zákoně, a že dostalo se jim nejvyšší sankce v Zákoně Novém slovy: — „Bože můj, proč Jsi mě opustil?“ — Chudoba, zatlačená v koleje bídy a neštěstí, trpí nejčastěji bez reptání, myslíc, že to přirozený běh věcí lidských; ale vycítí-li srdce básníkovo bolest všech, pak musí žalovat — žaloba ta není nevěrou, ale spíše modlitbou.

I táže se básnířka, trpí, pěje a mluví — za podkroví měst i za chaty vísek, ale především a zvláště za tu polskou vesnici, z níž vyrostla, a jež ji sobě ke cti své odkolébala. Veřejné selské poddanství jest věcí minulosti; minulo — a již se nevrátí, ale, jako dříve, zůstal chłop v poddanství u temnoty, v závislosti na poloze, na úrodě a neúrodě, na větru, dešti a krupobití, na nedostatku nebo nadbytku práce, — zůstal ve jhu starosti, choroby, bídy, smrti. V té koudeli, z níž se přede šedá nit selského života, jest více uzlů a pazdeří než hladkého útku, a často také trhá se ta nit ukrutně a tragicky. A této slasti i strasti, té chudobě, té sirobě, tomu hladu po komůrkách, těm hojným slzám, tomu přirozenému přilnutí k matce zemi, která časem objevuje se macechou, té bezmála mystické závislosti na slunci, na mracích, deštích a kroupách, těm jenom zpola sebe vědomým myšlenkám, citům, instinktům dává Konopnická výraz tak mocný, jak toho nikdo před ní nedovedl. V její poesii tkví duše chłopa a bije chłopské srdce; jest v ní slyšeti veské zvony i zvonky stád, řinčení kos a srpů i domácí tón vesnické písně, a jest to slyšeti s takou silou a pravdou, že vůči umělecké dokonalosti těch selských ech podléháme dojmu, jakoby hrál někdo na vysokém štítě Parnassu na píšťale vyřezané z polské vrby. — Ale pravil jsem, že mluví nejen za lidi. Vždyť jest ze vsi přímá cesta

k přírodě. Tu opět vkládá v ni poetka srdce vlastní a zpívá za ni: za roli živitelku i lány obilí i za vonné louky i za mokré nezabudky, které „celou hrstí otevřely modré oči", jakoby udiveny, že někdo dovede za ně cítit i mysliti, — i za vrby u potoků i za břízy, které pláčí pokaždé z rána „perlami rosy". A jest v tom veliká pravdivost — i rozlehlost polí, jest síla a světlo a barva a vůně a takový život, takový nepochopitelný dar slévání se s přírodou, že bezděky se ti zdá, kdyby vítr mohl svištěti a bor šuměti lidskou řečí, musil by vítr vát a les šumět jenom Jejími slovy.

A v tom tkví veliký význam poetky a její písně. Jeden z kritiků dobře pověděl o poetce, že přenáší své srdce do centra všeho. Jinými slovy možno říci, že jí se vyslovuje země i lid, který ji obývá. Zajisté, vznešený to úkol básníkův! Ale poslední dobou zvykali nás pěvci naši něčemu jinému. Někteří vystavovali na odiv svoje nahé duše, na něž nebyli jsme zvědavi, žádajíce si pro ně našeho obdivu — snad jako pro pustou step, zdupanou stády divých a bezuzdných koní — pudů; ale nebylo v tom ani pravdy ani síly. Duše byly sice vskutku dosti pusté — ale nikoli rozsáhlé, a proto divoké ony koně podobaly se spíše červům prolézajícím návoz nežli splašeným ořům. Jiní analysovali pečlivě svoje myšlenky a city, svůj vztah ke světu, své pochybnosti, své nálady, svoje výpravy do končin krásy, v říši reflexe nebo snění a tvořili lyriky často velice mistrné, často oděné tak vynikající formou, že to až zastiňovalo obsah — což přivodilo jakousi prázdnotu. „Šumný let obrovských ptáků" stal se již vzpomínkou. Po většině nebylo vlastně nejen nijakého šumu, ale nebylo ani vůbec vzletu. Artifex jevil se znamenitým, vates zmizel s obzoru literárního. A z té zevrubnosti analysy, z toho miniaturního způsobu líčení, z toho příliš pečlivého výběru slov jako kamenů do mosaiky, z toho shledávání citů, myšlenek a dojmů hračkám podobných válo cosi chladného a soběstačného. Byl to především nezměrný egoismus, který poněkud také je známkou staroby, neboť mládí zajímá se spíše světem vnějším nežli vlastními těžkostmi. Taká byla značnou částí nová poesie posledních let — nehledíc k oné ještě novější, jež, honíc se za jakousi pralešskou samobytností, uvolnila a pokazila věky vytvářenou úpravu formy a naplnila ji obsahem tak nejasným, že nikdo nemůže porozumět, oč vlastně jde. Ale většinou poeta Sobek překvapoval svět filtrem vlastního já, tvoře jen sobkovskou analysu a sobkovskou lyriku. To je, konečně, docela pěkné a obohacuje to poklad obecný, má-li taký tvůrce jméno Mickiewicz, Słowacki nebo Krasiński; jinak však povstávají věci příliš pošetilé, jakoby bez pohlaví a droboučké písně, „jakých nevydechne široká hruď".

Jest pak věcí podivnou a zároveň nesmírně charakteristickou, že s oním proudem sobkovským neplynuly právě ženy. Neboť zatím, co poeti muži vpatřivali se v sebe jako Buddha ve svůj pupek, ony snuly starou zlatou nit oné tvořivosti, jež měla právo zvát se „million"... A tak jedna*) tká hedbávím, zlatem a duhou na obrovském stavu

*) Deotyma. Pozn. překladatelky.

pravé epos, v němž blýskají zbraně husarské a král obr vrhá hrozný stín na panování Moslemínovo; druhá,*) ač nevázanou mluví řečí, posvěcuje celý život současné společnosti, dávajíc život ten její duši, starajíc se o její obnovu i vzpružení — a vynášejíc z temna známé postavy a známé osudy; třetí**) vznáší se jako labuť ohromnými křídly nad námi, a v křiku toho velikého ptáka slyšeti jest křik země i lidu.

Země i lid jsou v ní a ona labuť v nich. A ten svazek netrhá se nikdy, nebo, vesluje-li ona sněhobílými letkami až někam na kraj světa, nad nedohledné pustiny brasilské, to proto, že v oněch pustinách buší polská sekera a tekou polské slzy. Vznáší-li se pod nebem vlaským, i tam, pod paprsky, chvějícími se „z azurových stanů", pod tím ohromným sluncem, tváří v tvář dni, který „nevstává, leč vzlétá", připomíná sobě svoji severní krajinu a, všecka vzrušena, dí s upřímným žalem:

... Leč z jiných krajin v dáli kráčí moje noha,
tam úsvit, ráno v slzách, dlouho prosí Boha,
by nekázal mu zírat na starý bol světa.

Jinak však, přes chvíle žalu, stesku ba i hořkosti milo jest jí v tom slunečném kraji. Kraj ten ji oživuje, posiluje, rozehřívá jí křídla. Spojujeť poetku s Italií její arijská duše. Cítí tam, co cítí každé dítě latinské kultury: cítí se vnučkou Italie. Chápe, že rodná její matka vyssála z oné hrudi víru, vědu, kult krásy, slovem, celou civilisaci. A že srdce básnířčino bije stále jediným velkým milováním, že její oči nedovedou jinak než s touto láskou hleděti na svět, naplňuje ji radostí a nadšením tento pocit bezprostředního svazku mezi duší roditelky a onou slunečnou kulturou, onou nevyrovnanou krásou.

Pocit tento chvěje se v každém verši, zjemňuje vnímavost poetčinu a činí ji schopnou, aby hluboce a silně vycíťovala italský život i přírodu. Tak loretské zvony zvučí jí jako cosi známého a kdysi už slýchaného. Rozkoš oné chvíle, kdy „Cimabue štětce složil s tváří tichou, usměvavou" prociťuje jako Florenťanka z XIII. věku. Rozradují ji též nesmírně „andělští skřipkáři" starého Vivariniho, Belliniho nebo novějšího Carpaccia. Příroda, památky, obrostlé břečťanem a divokým vínem, pinie na pozadí římských západů, cypřiše hřbitovní ve Fiesole, blankytná průzračí San Miniato, veliké rozlivy benátské, genialní výtvory dláta a štětce — všecko to chvěje strunami její duše, pokud se neodezvou zvučně a vroucně věčné kráse a nevyzpívají, co vycítily.

Zatím, co takto přelétala, ať už za Atlantik či pod nebe vlaské nebo do kraje starého Avignonu, šířily se obzory poetčiny, poesie její rostla stále novým životním jádrem, a forma stále se zdokonalovala. Srdce její, letíc za chłopskou družinou do brasilských lesů, trpělo tam a prožívalo lós celé družiny tak mocně, že vzmocnivši i bez toho silnou obraznost, dalo jí dar takořka jasnovidění oceánů a pustin. Kdo je zná, musí přiznat, že tam tak jest, jak ona vidí. To moře, kdy je rozpoutá bouře, takto se peří a právě takovými ryčí hlasy; pustina pod obrat-

*) Eliza Orzeszkowa.
**) Konopnická.

níkem dýše takovým opravdu smrtícím výdechem. Pravda, vše je pravda! A z tohoto uhodnutí pravdy, z toho nevystihlého soucítění s bludnou lidskou družinou, z těch jasnovidění — z takovéhoto nepochopitelného daru vnikání v přírodu živlů i lidí mohla toliko povstati ona přímo obdivuhodná píseň o Panu Balcerovi, v níž spanilá sloka honí ještě spanilejší, z každé září krása, pravda a síla, a všecky spolu tak jsou prosté, jako duše chłopa a tak ušlechtilé a dokonalé, jako řecké sloupy.

Totéž možno říci o cyklu „Italia". Jest v něm vlaské slunce a vlaský azur a vlaská krajina tak plná tiše a poesie, jako na obrazech Boecklinových; i prostota Quatro-centa i nádhera Renaissance i vycítění celé té hluboké a vzácné kultury tak živé a znamenité, jakého dospěti může jediné dítě národa, který po dlouhé věky byl jejím korouhevníkem na nejdále posunuté hranici.

A přece zase ten nesmírně pravdivý a věrný obraz Italie má jisté, sobě vlastní zabarvení, jehož mu dodalo odražení se v polské zřítelnici — a snad v polských slzách. Jest v těch písních jakýsi ohlas, jenž nadletuje jakoby velice zdaleka, jenž něco připomíná a jenž se táže: „Znáš-li ten kraj?" Jest jakási tesknota širých polí, a když znějí ku př. překrásné zvuky: „—Slyš, s loretánské věže zvon jak Ave! prosí" — zdá se ti bezděky, že, až ten zvon přestane bíti, ozvou se v tiši, pod zlatou a liliovou záplavou, jakési hlasy v dobře ti známém a drahém jazyce:

„Zdrávas, Maria, milosti plná, Pán s Tebou . . ."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

A vzpomeneš sobě na tu tichou krajinu, v níž bije srdce poetčino, a za niž ona mluví.

A tato právě schopnost obdivuhodného a zároveň věrného pění za zemi a lidi — schopnost, propůjčená toliko vyvoleným — jest hlavním znakem poetky i její poesie.

Ale to není ještě vše. Aby někdo vyzpíval vesnu, májovou noc, světlo měsíční, tichý klid noci a vůni bezu a jasmínu — musí se naroditi slavíkem. Čím větší šířku života objímá básník, čím vyšší city chce vyjádřiti, čím více touží, čím vznešeněji myslí, tím více musí míti strun ve své lyře. Jak o tom pěje Słowacki:

„— Chci, aby jazyk myšlenky vše vděky
vždy vyslovoval, ohebný a křepý,
byl časem prudký jak blesk starověký
a časem smutný jako píseň stepi;
byl někdy jako postesk Nymfy měkký
a někdy jako andělů řeč lepý,
by všecko proletoval křídlem ducha,
by v sloce takt byl — a ne uzda hluchá.

Vše zavřít v sloku, zamhliti ji touhou,
pak blýskati z ní blyskavicí tichou,
pak zlaté záře objevit ji prouhou,
pak náhle vzdout ji dávných předků pýchou,
pak Arachny ji utkat prací dlouhou,
pak slepit z hlíny svojí dané líchou
vlaštovčí hnízdo svoje nad veřeje,
jež v sobě slunci na východě pěje."

A právě to ona umí, a to v stupni, tak vysokém jako málo kdo ze všech, kdo píší dnes. Jazyk její dovedl vskutku kanouti jako rosa, hráti jako píšťala pastýřská, tlouci jako slavík, skřečeti jako orel, hlučeti jako bouře — a býti v písních polské vsi jako děcko, které pláče anebo dívčina selská, která tančí — a v písních biblických jako třesk hromu. Ona ti, čtenáři polský, i tvoji zemi i tvoje city vysloví a vyzpívá ve tvé krásné mluvě s takou silou a líbezností, že se až sám zadivíš bohatství té mluvy. Znáť ona skrz naskrz velkou pokladnici, ví, kde leží klenoty a čerpá z ní oběma rukama a rozhazuje a sype, ale, rozhazujíc a sypajíc — ještě přischrání.

* * *

Vyzvedl jsem jen kladně stránky její písně, neboť v také chvíli tak se slušelo. Vždyť jsou to obžinky! Ostatně, kdo ví, nemělo-li by se tak činiti vůbec, mluví-li se o tvůrcích takové míry. Pták to širokoperutý, strom, který vysoko vyrazil v rodném lese, sláva velká a jasná, pěvkyně srdcem milující, duchem i mluvou vládnoucí, jedna z pravých dědiček po velké epoše národní poesie. Činnosti takové krátkými slovy nelze obsáhnouti ani jí v ně pojati, — ale sluší se a spravedlivo jest pokloniti se básnířce a uctíti ji ve chvíli, kdy cítí se tím povinnou celá naše veřejnost.

Z básní Marie Konopnické.

Přeložila Pavla Maternová.

JITRO V BENÁTKÁCH.

Pták-slunce, rajka, vzlétl, roztřepal své peří,
půl nebes letem vznítil, projiskřil půl moře
a metnul píseň světla šírém po prostoře,
až trubadura noci, měsíc, vypěl z dveří.

Zem leží v perlách rosy, Danae. Kol spoře
již odcloněna cípy, chmura mhly se šeří,
a zlatých na poduškách slední purpur střeží
si jitra růže rudé, padlé z rukou Zoře.

Den, miláček tvůj, spěchá, lepá Italie,
v mžik nesmírné tvé vody, širé nebe kryje,
tvé okřídlené slunce nevzchází — to vzlétá!

Leč z jiných krajin v dáli kráčí moje noha,
tam úsvit, ráno v slzách, dlouho prosí Boha,
by nekázal mu zírat na starý bol světa.

—

INCANTO.

Chlad, úsvit šerý. Porosené peří
mhly z Lida táhnou přes dřímotné vody.
V tom, plusk! . . . zdi staré arsenál kde šeří,
loď robotnická brázdí siné brody.

Tu mladý hlas vpad tiché do pohody,
benátská píseň stará; do bezbřeží
sto mužských hlasů za ní v doprovody
jak orkán letí, volnost svoji měří.

A ztichli. Ve mhlách přes Murano plynou.
Slyš! Z huti bystře zvonu zvuk se nese;
a znova zpívat začíná hlas mladý.

A znova ze sta hrudí za dívčinou
sto mužů zpívá. Než loď břehu tkne se,
jest jejich echo, moře, jas kol všady.

—

ROLANDOVO KOPÍ.

Nuž ukažte mně zbraň tu bohatýrů,
to dřevce — zbytek velkých kdysi věků!
Nech zkoupu duši ve mladosti vděku,
nech kouzlo její opřede mou lyru!

Jak na obrovskou zrobeno je míru!
Kdo z vás je zdvihne, děti toho věku?
V čí slzách zbraň dnes zaleskne se reků,
zbraň rytíře, jenž zhynul za svou víru?

Nuž ven s ním rychle! Snad se strhne bouře,
snad blesk se vzbudí v šedé mračen chmouře
a sletí na hrot zbraně divu hodné!

Leč — ticho. — Spi jen ve prachu a stínu . . .
Dnes nikdo nedá život za vidinu . . .
Ty čekej . . . čekej . . . do soudného do dne!

—

MARINO FALIERI.

Jen sedm dní má dože v žalář uvržený,
by v život zíral zpátky nežli bude sťatý.
I myslí prvního dne na zradu své ženy
a bije do zdi hlavou, proklíná, sám klatý.

Den druhý zuří pomstou; lomcuje tu vraty,
tu řetězy své trhá, na smrt rozvzteklený . . .
Dne třetího již ztichnul. Myslí, smutkem jatý,
jak křehkou cnost je žen, jak šalebné dob změny.

Dne čtvrtého vlas její kmitá se mu zlatý
a ňader alabastr s hrozny sněžné pěny —:
i svíjí se jak červ, svou touhou umučený.

A slovo odpuštění vzkazuje v den pátý,
a v šestý — nejsladšími přizývá ji jmény . . .
mra v sedmý s její visí — nevidí své katy.

—

V ZÁTOCE BAJÍ.

VILLA CICERONOVA.

Cicero? Moře samo božským rythmem bilo,
myšlenky tůň mu v slova, v hlásky rozperlilo
a v každou vlilo perlu hudbu svého echa,
že ještě po staletích ze slov znova spěchá.

Cicero? Z oné vlny, jež mi k lodi běží,
ta mluva vstala prudká, příval bez otěží,
řeč, z níž se jiskří slunce, na rtech s pěnou zhrdy,
řeč, při níž koleno své ohybal Řím hrdý.

Tu tedy pod myrtami procházel se v chládku,
své každé slovo koupal v blankytě jak k svátku,
a opojen těch vinic lichotivým šumem
tu stál, že lid to, mysle, tu se vítal s tlumem.

Tu, měkkou dlaní bloudě po etrurské váze
se učil okrouhlost jak svírat u výraze,
jímž, nech i proklínal by, volaje: „banita!“
přec krása chvěla by se, jež v té váze skryta.

— — — — — — — — — — — — — —

Ah, zřím tě, Katilino! V jasné síni sedí
Římané mlčenliví, ostříhaní, smědí,
sníh tógy senatorské jejich údy halí.
Tak sedli do půlkruhu, aby hlasovali.

Jim pýcha, nedůvěra, bázeň stáhly líce.
Uprostřed z trojnože dým od kaditelnice
se tenkým modrým proužkem do podstropí vije,
kol nahá ovívaje ramena a šíje.

Posuňky shodují se. Z togy hustořasé
dvé prstů jak srp luny stále pozvedá se;
tam oblouk obočí se chmurný hrozbou klene,
tu vášeň křiví prst u ruky napřažené . . .

Kraj lavice ty sám, ó Katilino, sedíš,
svým okem násilnickým tvrdě k zemi hledíš.
Tvář z bronzu pobělala . . . zbělilo ji záští.
Tvé pěsti na kolenou . . . Vztekem to v nich praští.

Vlas zježený, krk schýlen osudem — ne zkruchou —
ty mlčíš. Kdybys mluvil, jasně cítím tuchou,
ne hlasem svým — ty mluvou promluvil bys vlčí.
Leč mlčíš. Blesky z mraků bijící — tak mlčí.

Vidím tě! Místo prázdné ke tvému se druží:
odsunuli své togy opatrní muži,
by roucha nedotkli se, které halí tebe.
Nad hanbu potupnější kolkol chlad tě zebe.

Tam jeden z výš sedících lebku schýlil, lysý,
i čelo, znamenané velkými vpříč rysy;
v dlaň ukryl oči; prsty, do nichž hlavu sklání,
zpět tiskne v důlky slzy, stud či pohrdání.

Šum tichý vane síní; naklánějí hlavy,
ne slova — pohledy jen letí do rozpravy.
Co chvíli kosou střelu víčka propouštějí —
tam na rtech jediného duše všechněch lpějí.

Muž stojí před sedadly, postavy jest lepé;
v tom sboru jediný snad unik vášni slepé.
S posunem vděkuplným pěstěné své ruky
teď mluví. Perly tekou — jeho slova zvuky.

On mluví. Každé slovo na vážky dát zlaté . . .
Cicero! — Proti němu kdo se nepomate?
„Občané . . .“ dí, „vis . . . virtus . . . cnost, jíž vše je živo . . .“
Hlas zvučnější je spěže, tvrdší nad kladivo.

Schvěl paprsk sluneční a k nohám se mu stele.
Dí: „. . . právo . . . národ . . . mír . . .“ dí: „. . . spolubydlitelé . . .“
Jak velké výrazy! Co váhy v nich a síly!
Na čele širokém mu nabíhají žíly.

I umlká a slouchá, jak se ozvuk nese,
odražen od portiku, po všech sloupů lese,
jak vráží do hlavic kol, až i hyne v křoví,
kde šepce akantu list: „Smrt Katilinovi!“
— — — — — — — — — — — — — —

I slouchám, ruka do vln klesá s lodi kraje,
i myslím, minulost až sem jak dálkou hraje,
i myslím, klín jak moře hluboký a siný —
a jaká bledá na dně ta tvář Katiliny!

NA STARÉ APSIDĚ.

S apsidy staré svítí v mosaik vděku
duch onen jarní dávno zašlých věků,
jenž věci velké, nadzemské a boží
znal zaklít v kámen, klada na něj zoři

21

své prosté víry, milou tak a svěží,
že ranní rosou podnes na něm leží,
a čí kde duše unavená práhne,
jak holub z dálky sem se napít táhne.

S apsidy staré zeď se zlatem svítí:
tam, duší Soudce, Tebe, Kriste, zříti,
máš líce mračné, v temných barev šatě —
věčného ticha dlíš tu v majestátě.
Kruh lilií kol obstoupil Tě bílý,
a kočičky se stříbrem k Tobě chýlí,
i hvězdy v jasné přiletěly zdobě,
jít hotovy a věrně sloužit Tobě.

A u Tvých nohou se stran klekli obou
rab ubožák i mocnář touže dobou.
Jest jeden oděn v cáry stářím ztlelé,
a druhý v lesklém zlatohlavu cele;
jest jeden spoután za své těžké viny,
a druhý ubrán v hedbáv, kožešiny;
jest jeden v šeru, nade druhým duha —
však před Tvým trůnem ten i onen sluha.

Tam klekli, klečí . . . A Ty stejně dlaně
Své milosrdné položil jsi na ně;
na hlavu v prachu, na skráň v diadému
soucitná slza spadla oku Tvému,
a v stejném smutku tvář svou chýlíš vlídnou
nad hlavou jasnou, nade hlavou bídnou,
neb víš, ó Soudce, jenž sem vidíš dolů,
že král i žebrák — stejně syn jest bolu.

—

V LOGGIÍCH.

I.

Ó moje oči, uchvácené oči,
Rafaelinskou hled váš ryzost zočí,
i pijte tiše z božské této vázy
čar snivých visí, krásu beze hrází,
ó moje oči!

Myšlenko moje, ptáku okřídlený,
přeletný světem, věčně žízniv změny,
jenž svoje péra mléčnou dráhou roníš,
slož svoje letky! Slunci se tu kloníš,
myšlenko moje!

Ó moje duše, atóme ty krásy,
zde nesmrtelný stan svůj dostihla jsi,
zde chvěj se v duhy, úsvity a svity,
ty přeblažená, přeplněná city,
ó duše moje!

II.

Po ambitech San Damasso
písněmi je rozzvučíno:
nahoře až pod arkádou
prozpěvuje Jan z Udino.

Jan z Udino? Tomu v prsou
zlatých písní roj se točí,
zlaté jaro na paletě,
planoucích on dvé má očí.

Pomyslí — a už to zpívá,
zazpívá a zvedne ruku,
ta to v barvy přečaruje,
v malovany ohlas zvuku.

Jan z Udino, učeň milý
Rafaelských čarodění
fantastický karton mistrův
fantastický v grotesk mění.

Rajské ptactvo, deště kvítí,
zoří tkaný týn nebeský,
divy jakés ze zásvětí,
rusalečné arabesky.

Arkádami slunce vpadá,
ztápí rysy, v barvách hoří,
vysněné a snivé světy
v opálové mlhy noří.

Záře zlatá kol se nese,
vzduchem zlatý opar svítí,
les tu listím z ohně třese,
v moři klénoty se třpytí.

Rozlétly se dveře ráje,
v jitřenkových růží nachu
serafíni sedmikřídlí
duhy klenou v letek vzmachu.

Ve průzory křišťálové
pohled letí sem i tamo,
zvuk se chvějný v barvu tříští,
barva je tu znění samo.

Víc a více světlo hárá
v tóny čisté jako víno . . .
Čarodějný karton mistrův
dělá freskou Jan z Udino.

Pluje v blankyt zlaté slunce,
na Petrově pluje lodi,
po ambitách San Damasso
Giulio Papa v běli chodí.

Chodí v běli, ve purpuru,
orlí čelo, snědé líce,
z rubínů kříž s jeho prsou
metá kolkol blyskavice.

Pronikavé černé oko
do vzdušných se do vln noří,
v znaku ryby na prstenu
zlatou jiskrou slunce hoří.

V nachu, v rouchách fialových
dvůr ho čeká na úbočí,
v běli kráčí Giulio Papa,
nespouštěje s fresek očí.

Sám on vsáká v barvy, svity,
v záď až pompejskou se vbělá —
i jest jednou z lepých visí
jasných loggií Rafaela.

—

VILLA WOLKOŃSKICH.

I.

Zamčená . . . Tichá, v trávnících a kvítí
si růže střásá spících u podvojí,
s cypřiši vzadu, v mramorech svých stojí
a mlčky svítí.

Zamčená... Se vším, i s těch kroků spěchem,
s nímž poutník přibyl dálné ze krajiny
a s opojením rozkoše i viny,
slz, smíchu s echem.

Zamčená . . . S žárem rtů, jež hořely tu,
kdy láska plála, práhlo unesení,
se vzruchy nocí, s mdlobou nasycení
vždy v rána kmitu.

Se zoufalostí střetů, jež chtí z duše
pít nekonečno, rmut však pouze pijí,
i s melancholií, jež se uvnitř svíjí
jak v rakvi hluše.

I otvíráš ty tiché síně stinné:
dech mrtvých růží letí ke tvé skráni,
a vlna žáru prudké plápolání
ti v ňadra line.

Dál nepokročíš, dech se v prsou tají,
jen oči mhouříš stoje u vidiny:
tam za oponou šepty dva, dva stíny
se objímají . . .

II.

Je večer; leží širý svět
tak tiše, tiše,
a noc svůj bílý rozvírá květ
a vůni dýše.
Co na západě plá v červáncích
i zem i nebes taj,
vlá od hor sem echo, z moře lích:
„Znáš-li ten kraj?“

Tam s aqueduktu padá šer
i v myrt i v růže,
leč v obloucích den si střásá s per
své zlato v lůže.
I slétá, lesk roně pod obzor
kams v lazurovou báj . . .
Vlá od moře echo, vlá i s hor:
„Znáš-li ten kraj?“

Slyš, s loretánské věže zvon
jak Ave! prosí . . .
Ó modli se . . . Noc jde a smrt a skon,
co žije, kosí.
Tam na věži leskne se kohoutek,
tmí cypřišů se háj . . .
Vlá od polí echo, vlá i z řek:
„Znáš-li ten kraj?“

Jdou výšinami modré mhly,
  jich ruin clona . . .
Vzduch slzami čímis je rozvlhlý,
  cos mře, cos koná . . .
Ó jaký stesk je ve mně živ!
  Je zamknutý můj ráj . . .
Vlá od řek sem echo, vlá i z niv:
  „Znáš-li ten kraj?“

—

ZÁPAD VE FIESOLE.

  V záři stkví se jasné
hor stráně všech,
slunce divukrásné
plá v rubínech.
Zvon „Ave“ s Bohem dává . . .
  „. . . Maria Panno,
  buď zdráva . . .“
A chvějnou září letí zvuk
kol po údolí rosných luk,
a v růžích slunce hasne.

  Harfu záře zlatou
sbor cypřiší
v černé struny jatou
zved v zátiší.
I hrají hudci prostí:
  „. . . Zdrávas, plná
  milosti . . .“
Plá s Campanilli bílá věž,
tam lesklým srdcem zvonku spěž
tou záplavou zní zlatou.

  Purpur roucho schvívá
a mizne již,
v kosatcích teď splývá
i soumrak níž.
Již bledne topas čistý,
  sypou se
  ametysty . . .
Kol vzduchem voní fialky
a s vínkem jich se do dálky
hor modré pásmo dívá.

  Z tyrkysů, stříbra sponou
noc spíná pás,

neb za cypřiší clonou
svit slední shas.
Třpyt hvězd se v rosách myje —
„. . . Zdrávas, Panno
Marie! . . .“
Stříbrní duch, stříbrní svět,
florencké lilie dýše květ,
kol nivy v liliích tonou . . .

MADONNY.

IV.

CORREGIO.*)

Na pahorcích hasne červánek už v loži,
a tu na Tvém klíně spí děťátko boží.

Dva Ti andělové libé písně hrají,
jeden pěje radost, druhý bolest tají.

Jednomu se v rukou zlaté skřipky lesknou,
druhý má jen flétnu sirotecky tesknou.

Jedna píseň k nebi letí perutěmi,
druhá píseň vzdechy zvolna kane k zemi.

Jedna — o té vesně, co je věčně mladá,
druhá — o tom vichru, kterým listí padá.

Jedna o svítání jasných, tichých zoří,
druhá o volání v hluchých nocí hoři.

Jedna o lazurů velkém tichu kdesi,
druhá o všech bouřích, které zemi děsí.

Ta tu křivdou sténá, ta se sluní v síle,
o žití ta zpívá, — ona o mohyle.

Obě nese písně zefyrovo vání,
jednu v samém zlatě, druhou v smutku tmáni.

Posloucháš, a smutný pohled Tvůj se dívá
na anděla toho, jenž bol země zpívá.

---

*) Ve Florencii, v Galerii Pitti.

ICNOTUS.

VIII.

VIRGO NERA.*)

Ó nejsi, duchu, nepoznán,
jen zaklet v dílo svoje!
Ty z širých vyšel's života bran
přes shaslých slunci sloje . . .
Tys vyšel ranních za červánků,
šel's raněný a bosý,
a z růží, zkvetlých k slunce spánku,
jež o štěstí sny nosí.

Tys vyšel s prahu, jenž ti byl
vždy metou míru jasnou,
a tolik jen měl's v hrudi sil,
co lampy, nežli shasnou.
Tys k cíli nešel — ze bludu kob —
kde srdcím kyne slití,
jen jedno čekalo tě: hrob,
a jedno's odvrh: žití.

Kams cestou dlouhou, pustou, sám
jsi se svým zůstal bolem . . .
Leč nevzbudilo tě ku slzám
již nic, co bylo kolem.
Už za tebou byl mladosti sen,
sen dávný, předaleký,
a tak's tou cestou se ubíral jen,
jak do moře jdou řeky.

Hlas žádný nespěl za tebou tam
ni ohlas zavolání,
tvůj dům kdes zamknul Osud ti sám,
v něm sednuv v zadumání.
Co vzalo žití, co vzal hrob —
zda lišit stojí za to?
Jsou mrtvoly živé za všech dob,
jimž srdce z prsou vzato.

Let vln se tříští o bok skal,
a slunce dál se točí,
a v zamhlenou patří, patří dál
zde bezútěšné oči.

*) Marseille, St. Victor.

Kdo žít má sílu, ten žití král,
kdo umí mřít — pán skonu . . .
Leč uchladlý, tupý, hluchý žal
ni žezla nemá ni trónu.

Vzav hůl, on cestou kráčí svou,
za bludnou hvězdou kráčí.
Kdo mrou zde, šťastnější stokrát jsou,
kdo klnou i kdo pláčí.
Leč ty jsi mlčky šel, smutný host,
neprose o hostinu
ni smrt ni život. Tobě dost
jak vlny plynout v sinu.

Jen jednou, ó chodče, jen jedinkrát
jsi stanul, schýliv čelo,
kde kámen se černal . . . již věky snad
se od něho v srdcích tmělo.
Naň dlouho jak ze sna jsi zíral jen,
až náhlým citu schvatem
jsi ve hrudi cítil, že kámen ten —
že kámen je ti bratem.

I zachvělo se v tobě kdes
slz nevylitých zřídlo,
a tak jsi zalkal, jak vyje pes
pro staré svoje sídlo.
I propuk dým i problesk žár
vší srdce tvého silou,
snů mlžných rej se zvedl z már,
kde spaly pod mohylou.

Tu's na ten balvan s pláčem pad,
jak na hruď bratra v bolu,
hruď, prvně jež tu i sledně snad
zalkala s tebou spolu.
Cos miloval tu i co jsi snil
vše, štvaný lósu hněvem,
v ten balvan jsi vetknul zbytkem sil
tím sladkým, božským zjevem.

Svůj všecek vzlet jsi vetknul veň,
vzlet k jitru, k zoři denní . . .
A všecku strast i naději tleň
i hořkost probuzení.
V své nejrannější jsi sáhl dni,
v sad žárem ušetřený,
a lilie, tam jež dýchaly ti,
jsi vkouzlil v ten zjev ženy.

Dřív nevzal, nechtěl přijat svět,
cos dával v ducha palu,
až zde ten kámen trysknul v květ,
v květ čistý idealu.
Ne kladivo tvé, ne dláta hrot
tu černou vzrušil hmotu:
žár objetí tvého a smrtný pot
ji vzbudil ku životu.

I přišla tichá, věčná noc,
jíž hoře tvoje sňato,
a v kámen vešla života moc,
a člověk umřel za to.
Již zamknul oči — ještě je
k své práci zvedá z šera . . .
— Tak po neznámém žití sně
zde zbyla „Virgo Nera“.

NOC V NERVI.

Jas luny bíle skvoucí tiše do vln kane,
noc velkým dýše klidem, jen se v světle brodí.
Hle, v stříbrných tam mlhách v dáli zadýchané —
zda zas to není On? On, po moři Jenž chodí?

Hle, kterak Jeho stopou pruh tam světla plane!
Jak ze vztažených paží modrý svit se rodí!
Hle, jak tam stanul tiše u rybářských lodí,
kde chudí spí a malí, ruce zpracované . . .

Jde jako z širých lánů, jež jsou chrpou tkané,
sníh třpytný jeho roucha moře dotýká se,
v přesmutném nese líci tiché smilování.

A za Ním náhle vzlyk: „Ó, Pane,“ lká, „ó, Pane! . . .“
Mrak rukou za Ním vzpjatých v lunném stanul jase . . .
A po propastech moře letí pláč a lkání.

ADVOCATIO.

Ne proto před tebou se koří duše moje,
že taký blankyt v tobě čistší nad safíry,
ne proto, že tak stříbrem zvoní tvoje lyry,
kdy záplav od západu oblijí tě zdroje.

Ne, že se s hukem vichrů vrháš ve své boje
a blesky bouří tkaný vzdouváš příkrov šírý,
že královské jsou hněvy, strašné jsou tvé víry,
a jek tvých propastí že tak je bez úkoje.

Leč proto, žes tak velké, božsky neobsáhlé,
že nikde v tobě hrází, mezí nepocítí
duch, rozpjatými křídly v dálky tvé se noře;

že ze všech cest jen touto srdce žitím zpráhlé
se v nekonečnost jakous může pohroužiti,
jen proto se ti kloním, toužím k tobě, moře!

KAREL SCHEINPFLUG:

Kolumbovo jitro.

— Jen jediný den mi dejte,
jen jediný den a noc.
Pak po vůli své si čiňte —
loď vydám ve vaši moc.

I odešli beze slova,
však v zraku jich dalo se číst,
v tom zraku, v němž naděje zhasla
a hořela nenávist.

A zelené vlny šly kolem
jak včera, jak předvčírem.
Ó, rcete mi, vlny třpytné,
je daleko ještě Zem?

Den přešel jak hodina jedna,
a večer se v moře klad.
Ach, večer . . . poslední večer . . .
Dnes nepůjdu věru spat.

A šedivé vlny šly kolem
jak včera, jak před stem dní.
Ó, vlny, přijde má Země,
než znovu se rozední?

Pak moře černalo zvolna.
A Sny mé vstávaly,
hned svůdně kývaly na mne,
hned s bohem mi dávaly.

A viděl jsem kraje cizí
pod zářnými nebesy,
kde závratné čněly hory
a divoké pralesy,

kde v netknuté, širé stepi
se svobodný toulal skot,
kde divé, nespjaté řeky
svých valily spousty vod,

kde žhavější květ měl barvy
a ptáci pestřejší háv,
kde bujná, panenská půda
se dusila přebytkem šťav.

Tu zem dát lidem, jim vrátit
ráj ztracený kletbou vin!
V tom dotkl se kdos mé ruky . . .
Hoch lodní, náš Benjamin.

Tu stojí, drží mou ruku
a slzami smáčí ji.
— Ach, pane, já se tak bojím . . .
Ti . . . oni tě zabijí!

Jak, byl by tu přece někdo,
kdo měl mne poněkud rád?
Či strach jen o vlastní život
v tu chlapeckou duši pad,

a tuší hrůzu dnů příštích,
když nedojdem přístavu,
a tuší, že padne první,
by druhům skyt potravu?

— Ne, netřeba zoufat, hochu,
je do rána času dost.
Své slzy osuš — jsi plavec,
jdi, konej svou povinnost!

To slabé, bezbranné dítě,
proč bral jsem je na svou loď?
— Ó, Dálko, napni své síly,
zem touženou rychle zroď!

Ty můžeš a ty i musíš!
Tvá hodina bije též;
sic staletí s tvůrčí svou silou
dál neplodna zůstaneš!

Zrak vznícený letí v dálku,
však bez hranic moře je.
A na nebi zvolna svítá . . .
A za mnou zní kročeje.

Tak přišli zas beze slova,
v řad staví se přede mě.
Tam v daleku svítá, svítá . . .
Hoch v koši lká dojemně.

Mám prosit o novou lhůtu?
Ne, v zraku jich dalo se číst,
v tom zraku, v němž naděje zhasla
a hořela nenávist.

— Své slovo jsem dal. Je ráno.
Loď tedy už vaše je.
Kéž nebe ji chrání bouří
a vln svých peřeje.

Vám svěřuji toho hocha.
On synem je lodi té,
a matka vás zahubí všecky,
jak jeden mu zkřivdíte.

Já poplavu k svému cíli,
vy vraťte se domů, mdlí.
Nuž, s bohem! — A jedním skokem
jsem dosáhl zábradlí.

V tom zlatý oblouček slunce
se vypjal nad moře lem.
A hoch, jenž ukryt byl v koši,
zajásal v pláči: „Zem!“

BOHUMIL BRODSKÝ:

V hodinu dvanáctou.

(Dokončení.)

Co se to děje?" ozval se kdosi za ním německy. Maličko se otočil a spatřil Holma. Ten chodil také po barácích a nyní chvatně se blížil.

„Tenhle dareba zde provokuje a tyká mi," žaloval správec zlostně. „Nemá zde co dělat."

„Á, to je ten hodný ptáček, který tak dlouho štval, až poštval," jedovatě prohodil Holm. „Způsobil pravé vzbouření. Všichni vzdorují, nikdo nechce jít na silnici, všichni se vymlouvají, že jsou nemocní. Je to revolta, která musí být důrazně potlačena. Navrhuji, aby bylo posláno pro četníky, a aby byl tenhle buřič zatčen."

„Zavřít ho dáme a každého, kdo se zprotiví. Táhni, sice uhlídáš!" Nabyv přítomností Holmovou kuráže, znovu rozkohoutěn dorážel na Ondřeje.

„Povídám, že je tu obec, a že tu mám právo jako ty," odsekl vzdorně.

„Tak ty tak?" přidával se Holm ke správci. „Myslíš, že když se ti to jednou povedlo, že se ti to povede vždycky? Půjčte mi tu hůl." A rychle sáhnuv po holi správcově, s jiskřícíma očima vrhl se na Ondřeje. „Tu máš, ničemo," křičel vztekle, uhodiv ho do ramene. Správec i dělníci dívali se na Holma, správec radostně, dělníci polekaně. Holm napřahoval hůl po druhé, ale už mu po ní Ondřej skočil. Jeho tělo napjalo se jako tětiva, a než se Holm nadál, cítil, jak mu Ondřej hůl mocným škubnutím vyškubl. A v zápětí dopadla Holmovi hůl na rameno právě tak, jak dřív Ondřeji. Jen že Ondřejova ruka byla pádnější, a rána jeho bolestnější. Hůl zapraštěla a přelomila se ve dva kusy.

„Dejte mi motyku," křičel Holm zběsile, přiskakuje k Pubalovi. Správec uděšen couval, a dělníci odskočili. Holm vytrhl motyku Pubalovi, jenž ji chtěl odhodit za sebe, a chytiv ji oběma rukama, rozehnal se po Ondřeji. Ten čekal jeho úder s očima široko otevřenýma. Když se motyka nad jeho hlavou zakmitla, uskočil jako úhoř. Holm ztratil

rovnováhu a, klopýtnuv, padal za motykou, která zazvonila o kámen. A než se mohl zvednout, seděl mu Ondřej v týle. Zapjal se mu oběma rukama kolem hrdla a v náhlém vášnivém rozčilení sevřel útočníka jako ocelovými svorníky.

„Zabít mě chceš?" křikl náruživě a zatřásl Holmem jako malomocným dítětem. „Jako na zvíře budeš brát motyku a hubit mou duši? Zabiju tě jako vrabce." A v touze pomstít se za pohanu mrštil jím vší silou o zem.

Těžce dopadl Holm na zem. Jeho čelo padlo na hranu motyky, a hned vytryskla krev. Holm jen zasténal a zůstal v bezvědomí ležet.

„Pomoc, pomoc," rozkřičel se správec, utíkaje do vsi. Ondřej byl skokem za ním. Ztratil rozvahu, a jen touha odplatit se za pokoření jím lomcovala. Dopadl správce a jednou rukou uchopiv ho za límec, odhodil ho stranou do kaluže. Špinavá voda vystříkla vysoko, a správec pokryt kalem otočil se v kaluži, skrývaje tvář, aby ho snad Ondřej do tváře neuhodil. Třesa se rozčilením, stál tu Ondřej, a jeho krví podlité oči šíleně se rozhlížely. Ze vsi přibíhali dozorcové, před nimi však pádila Manča. Dělníci, kteří dříve pracovali, stáli sklíčeně, zděšeně pozorujíce Ondřeje, nevrhne-li se také na ně.

„Jidášové," řekl Ondřej namahavě. „Pojďte bránit své pány."

„Ondřeji, co to děláš?" zavolala v tom Manča zdaleka úzkostlivě. „Pojď ke mně, hned, pro Boha tě prosím."

Otočil po výkřiku zvolna hlavu a viděl, jak úprkem se k němu blíží. Letmo přehlédla, co se stalo. Zavěsila se na bratra a vlekla ho dále. Dozorcové přeběhli kolem nich, ale Ondřeji se vyhnuvše, spěchali na pomoc správci a Holmovi.

„Co jsi to udělal?" vynutila, tetelíc se rozčilením Manča.

„Co jsem to udělal? Bránil jsem se!" křičel vášnivě. „Spílali mi, hůl na mě vzali a motykou mi hrozili. Zaslouží, abych je zabil. O všechno nás okradli a ještě nás budou bít? Protože stojím venku, a nechci poslechnout, když mě jako psa odhánějí? Mančo, nejlíp tomu udělat hned konec!"

Začal sebou trhat, aby se vyprostil z jejích rukou. Ale ona ho pevně držela a vlekla dál.

„Dost, Ondřeji," povídala velitelsky. „Pomstil jsi se, a teď toho nech. Snad jsi ho nezabil?"

Lehýnké zamrazení přejelo zády Ondřejovými.

„Nevím," řekl temně. „Hodil jsem ho na zem. Ale ať se třeba zabil. Bral na mě motyku. Dá po druhé pokoj."

Za nimi ozvalo se zmatené volání. Jako po prohrané bitvě pobíhali dozorcové kolem ležících. Správci pomohli brzy nahoru. Nebylo mu ublíženo, ale pohled na bláto, kterým byla pokryta jeho tvář a oděv, zděsil je víc, než kdyby byli viděli krev. Jeden přes druhého volal o pomoc a křičel, aby bylo posláno pro lékaře. Kaulich s Výtoněm prchali do baráků, a pouze Pubal obrátil se k Holmovi, aby ho zvedl.

„Zabil ho, zabil!" volalo několik hlasů. „Chyťte ho, pomoc, pošlete pro doktora, vodu sem, nosítka!"

Tento chaos hlasů zatřásl Ondřejem. Zapotácel se, a před očima se mu zatmělo. Ale neklesl. Šel dál, dávaje se vésti Mančou, jejíž třesoucí se ruku cítil ve své.

„Utec," povídala tlumeně.

„Neuteku," řekl tvrdě. „A pusť mě, půjdu sám." Nepustila ho, ale chvatně pobízela ke spěchu. Z baráků vykukovali lidé, zvědavě pozorujíce, co se stalo. Když spatřili Ondřeje s Mančou, a potom po návsi přeběhl Grohman, volaje stále o pomoc, tušili, že se něco stalo, a rychle zalízali do svých světnic. Pouze Vejvoda a stará Smutná odvážili se jít se podívat k místu, kde ležel Holm.

Byl v bezvědomí. Dlouhá, krvavá rána na čele z daleka se rděla, a volání těch, kteří byli kolem něho, vysvětlovalo, co se stalo. Když z fabriky tryskem vyjel povoz pro lékaře, věděla celá ves, že Ondřej zabil Holma. Žena Holmova, lomíc rukama, běžela po návsi za svým mužem, a za chvíli odnášeli na nosítkách raněného. Zděšení zachvátilo vesnici. Nikdo neodvážil se před stavení, ale každý hořel touhou zvědět, jak se vše stalo.

U Rozhorů bylo jako v hrobě. Když Manča přivedla Ondřeje domů, tušili již otec i matka, že se něco přihodilo. Rozhora byl před domem, když vlekla Manča bratra, a Rozhorová z okna pozorovala sběh a poplach.

„Cos to udělal?" ptal se Rozhora Ondřeje hned mezi dveřmi.

„Nic," zvolal se skrytým zaúpěním ve svém hlase. „Štvali mě, a já se bránil."

„To máš z toho, že chodíš do lesa," posměšně vyjela matka.

„Ty mlč! Co si udělal, z toho se zodpoví. Škoda, že jsme se dřív neodstěhovali. Teď se budem bránit. Pověz, jak se to stalo."

Těžce, zastavuje se a sbíraje vzpomínky, vypravoval krátce celou příhodu. Manča s očima na jeho rtech lpícíma poslouchala jeho slova, jak by chtěla do své duše vrýti každou nadávku a vyhrůžku, která byla na Ondřeje vržena. Když dopověděl, zvolna se posadil. Jeho síly byly vyčerpány, a, cítě, že nastává nyní nejkrutější zápas, zadíval se k zemi. Nikdo nepronesl ani slova. Dusné ticho vládlo ve světnici, jak by bez slz oplakávali úmrtí některého milého člena rodiny.

Asi po hodině zvedla se Manča. Tiše vytratila se ze světnice, a neskrývajíc se, přešla po návsi k baráku Kaulichově. Byl to dost dobrý člověk, ale ženou a dcerami okřičený a bázlivý. Manča se šla ptát, je-li pravda, jak bratr vše povídal. Důvěřovala bratrovi vždycky, ale tentokrát chtěla mít jistotu. Tkvěla v ní úzkost, aby Ondřej v rozčilení neudělal něco, nač se nyní nepamatuje nebo co ze strachu skrývá. U Kaulichů se jí až lekli. Kaulich byl zmaten, a nevěděl, co se s ním bude dít, až přijdou četníci. Se smutnou vážností prosila ho Manča, aby jí pověděl, kterak se sběhl výstup Ondřejův s úředníky. Nechtělo se mu, všelijak se vykrucoval a tvrdil, že se na nic nepamatuje.

„Tolik vím, že na nás Ondřej volal: Jidášové! Jsem nějaký Jidáš? Mohu za to, že páni chtějí, abych šel na silnici, jinak že mě budou pokutovat? Ondřeji je hej, chodí do lesa, ale co já, já?"

„Svatá pravda," svědčila Kaulichová, zlostně měříc Manču. „Kdo má roupy, ať si je provádí, ale nekazí pokojné lidi."

„Vy si to, sousede, vezmete na svědomí a budete svědčit proti bratrovi?" ptala se Manča zamračeně.

„Co na svědomí! Povím, jak to bylo. Hádali se, ale já se nekoukal, kdo začal. Až když to bylo s motykou, tak jsem viděl, že se hnal jeden na druhého."

„Bratr taky s motykou?"

„To nevím, ale možná," hučel Kaulich pomateně.

„Tuze vás to mrzí, že vás nazval bratr Jidášem?"

„Jak by nemrzelo?" durdil se. „Jaký jsem já Jidáš! Koho jsem prodal? Ať mi to ještě někdo řekne!"

„Vidíte, já vám to řeknu. Jste Jidáš a horší než Jidáš. Ten zradil pouze Krista Pána samotného, ale vy zrazujete celou ves. Srovnejte si to se svým svědomím! S Pánem Bohem!"

Zanechala všecky udivené, neschopné odpovědi. Dostali kuráž, až když byla venku, a to se jim ještě nechtělo dařit, když hledali důvody k svému obhájení. Manča s chvějícími se rty vešla do nejbližšího baráku. Patřil Pubalům. Šla s jakýmsi zlostným odhodláním, jakoby chtěla odbýt si to nejhorší. Pubalová nebyla doma, byla u dcery. Pubal stál u okna a, spatřiv vcházející Manču, ucouvl od okna za stůl. Pozdravila a popošla ke stolu.

„Prosím vás, povězte mi, kdo byl dnes vinen," ptala se přímo, neobyčejně vážně. „Vím, že máte na Ondřeje zlost, ale já chci vědět, dopustil-li se nějaké špatnosti."

„Proč nám zabil zetě?" vyhrkl Pubal lítostivě. „Leží jako bez duše, a kdo ví, najde-li ho doktor na živu. Co bude z naší dcery?"

„Bůh vás potěš, potkalo vás neštěstí, ale nás taky. Jde o to, byl-li někdo jiný taky vinen, či udělal-li to Ondřej sám."

„Správec to udělal!" křikl Pubal v bolestném rozechvění. „Proč ho dráždil, proč mu nadával a jiné na něho volal? Ondřej chybil jen v tom, že tam chodil. Vím, že tam šel, aby se přesvědčil, kdo půjde na silnici pracovat, že tam šel proto, že jsou druzí nespokojení, ale proč právě to má náš zeť odpykat?" Slzy mu vyhrkly, a brada se mu pláčem zatřásla.

„On snad vzal první na bratra motyku," povídala tiše, rozumějíc jeho bolesti.

„Vzal, to je pravda, dělal to k vůli správci, a teď za to má. Správec neřekne, jak to je, bude chtít být čistý, a podřízený to odpyká."

„Když řeknete, jak to bylo, nic se nestane, a vaše dcera musí dostat náhradu. Sousede, nezahubte nás, mluvte pravdu, až se budou ptát. Víte, že Ondřej měl tolik vaši Mandu rád, že není špatný člověk, že má rodiče." Cítila, jak se jí hrdlo k pláči stahuje, ale přece se přemohla, aby nepropukla.

„Ty si myslíš, že budu lhát? To ne. Stokrát jsem řekl, že by dceři i nám bylo líp, kdyby byl Ondřej — — ale ať, už se stalo. Povím, co jsem viděl a slyšel. Ondřeji to ale nemohu odpustit. Co bude z mého dítěte?" Sevřel ruce a zadíval se k zemi. Manča dojata

v hloubí svého srdce, soustrasně se na něho podívala a potom zvolna couvla ke dveřím. Tichounce pozdravila a zamyšleně vyšla ven. Postála na zápraží a potom se pustila k Výtoňovům. Napadla Výtoně na zápraží. Zarazil se, ale potom, podrbav se za uchem, pousmál se rozpačitě.

„Jdeš se ptát, jak to bylo?“ začal sám sníženým hlasem. „Holka zlatá, celá patálie! Začali naň jako na lotrasa, ale on se nedal. Pravda, jemu je hej, tady člověk by si něco takového nesměl dovolit. Ale patřilo jim to. Jenže musí člověk před světem mlčet. Ti by brzy našince zkrotili.“

„Ale povíte to, až se vás budou na to vyptávat, jak to bylo?“ řekla přímo.

„Inu, víš, nerad, tuze nerad, velcí páni mají dlouhé prsty a daleko dosáhnou.“

„A když budete přísahat?“

„Jak to půjde na přísahu, budu mluvit. Takového něco si na svědomí nevezmu. Uvidíme, jak to všechno půjde, a podle toho se budu řídit. Ondřejovi neublížím, vím, že je našinec. Je trochu prudký, nu, odskáče si také, takovému mladému zajíci neublíží, když něco zkusí.“

„To bude jeho věc, ať zkouší za to, v čem bude uznán vinným, ale musí přijít na jevo pravda, aby se nemyslilo, že jen chudí lidé jsou špatní. Pubal bude mluvit taky pravdu.“

„Pubal? Tak se podívejme! Nu, když ten bude mluvit pravdu, budu já taky povídat. Však jsem slyšel a viděl všecko.“

„To je dobře, aspoň nebudete říkat, že o ničem nevíte. Nu, s Pánem Bohem!“

„S Pánem Bohem, panenko! Pozdravuj Ondřeje!“ A zamnuv si ruce, tiše se zasmál. Manča kráčela k rodnému baráku s hlavou mírně vztyčenou. Veškera její úzkost zmizela. Ano, cosi jako uspokojení plnilo její nitro. Napadli bratra, jednali s ním jako s tulákem, a on se bránil, hájil svou čest, a nedopustil se ničeho, co by tížiti mohlo jeho svědomí. Jeho život je tak drahý a vzácný, jako život každého jiného. Když vešla do baráku, pousmála se a přistoupila k Ondřeji. Pohladila ho po vlasech a usedla vedle něho.

„Pubal s Výtoněm budou mluvit pravdu,“ povídala klidně. Obrátil po ní oči a, spatřiv její světlý pohled, oddechl si z hluboka, a slzy se objevily na jeho tvářích. Rozhoda také díval se na ni zvědavě a za okamžik se tázal, kdy s nimi hovořila. Pověděla, a, jakoby volnější větřík zadul světnicí, rozpovídali se, uvažujíce, co se asi stane.

Také na návsi bylo živěji. Lidé dostávali odvahu a s počátku ostýchavě, pak s tím větší odvahou scházeli se v hloučky. Každý chtěl vědět, jak se vlastně všecko sběhlo. Kolovalo už množství různých pověstí, ale většina jich byla nepravdiva. Kaulich se ani neukázal, ale za to Výtoň, rozkurážen sdělením Mančiným, že tchán Holmův bude mluvit pravdu, nechtěl přijíti o vavříny své slávy. Široce vypravoval všechno do podrobna. Jen to zamlčel, co Ondřej na ně pokřikoval.

„Chlapík je Ondřej,“ chválil Pátek. „Tak se to patří. Jen se nedat. Začátek je vykonán, teď už to ostatní dokážeme. Jak přijede komisse, řekneme, že nám všem páni ubližují.“

„To řekneme," svědčil Bílý. „Nesmíme nechat Ondřeje v kaši. Když se on zastal nás, zastaneme se my jeho, sice by potom s námi dělali, co by chtěli."

„Zastaneme se," souhlasili všichni. „Ať to jednou praskne."

Než přijel lékař a četníci, bylo na návsi již živo. Ondřejův příklad nesl ovoce. Vzdor kypěl a zachvacoval i bojácné. Všichni dychtivě čekali, až přijede komisse, aby mohli mluvit.

Před večerem přijel lékař s dvěma četníky. Lékař spěchal k loži Holmově, a četníci šli vyslechnout správce, poněvadž k Holmovi, jenž byl stále ještě v bezvědomí, nyní nemohli. Za chvíli vyšli se správcem, jenž se už převlékl. Jeden z nich pustil se k baráku Rozhorově, druhý šel pro dělníky, kteří pracovali na silnici. Správec, za kterým se hrnuli dozorcové, vešel napřed do hostince Špicova, kde měl býti odbýván výslech. Sotva zašli, hrnuli se také dělníci. Špic nemohl jim ubránit. Byl jich plný krám a nálevna, tak že předvolaní svědci stěží se prodrali ku předu. Četník se ptal, co tu všichni chtějí, ale oni mlčeli. Teprve, když je začal posílat pryč, opřeli se.

„Chceme vědět, co se bude jednat," řekl Bílý kurážně.

„Ano, chceme to slyšet," opakovali druzí. Četník, vida takové množství, neodvážil se nalehat. Ostatně, mohou třeba vyšetřování doplnit. Tak, jak správec věc líčil, jednalo se o jakési tajné spiknutí všech, a zde se sezná, v čem zlo vězí. Za chvíli po ostatních přišel druhý četník s Ondřejem. Za nimi šla Manča. Byla bledá, ale nejevila strachu. Správec, vyhlédnuv z kasina, zavolal četníky, žádaje je, aby nepovolané ven vytlačili. Ale tito, poukazujíce na možné nebezpečenství, odepřeli tak učinit.

„Zavedeme předběžné vyšetřování, a na základě toho budou svědci voláni k soudu. Čím víc svědků, tím líp. Libo-li, buďte přítomen také výslechu."

Pohněván, vešel správec s dozorci do nálevny. Špic připravil pro četníky stolek, aby mohli činit si poznámky, a započato s výslechem Ondřejovým. Byl vyzván, aby opakoval, co se odpoledne stalo. Za hlubokého ticha vypravoval. Když opakoval nadávky správcovy, škubal tento sebou a všecek rozčepýřený dával na jevo posunky, že si nepřeje, aby směl Ondřej takhle mluvit. Ale nebylo mu to nic platno. Všichni shromáždění chovali se tiše, a on musil krotit svůj nepokoj.

„Povídáte, že jste se jen bránil," řekl jeden z četníků. „Chtěl jste pana Holma zabít?"

„Nechtěl. Nevěděl jsem, že padne na motyku. Ale on mě zabít mohl, kdybych se byl neuhnul. Jsou na to svědci."

„Kteří jste při tom byli?" Hlásili se, jmenujíce svá jména, která byla poznamenána.

„Ať mluví Pubal," žádal správec netrpělivě. „Ten dosvědčí, že Rozhora lhal. Je to zbujník, násilník . . ."

„Prosím, to sem nepatří, to račte uvést a dokázat při soudu. Pubale, lhal Ondřej Rozhora?"

„Ne, je to tak, jak povídá. Nevezmu si na svědomí křivé svědectví."

»To má Holm pěkného tchána," ušklíbl se správec. Ale, podívav se maně na shromážděné, zarazil se. Nikdy nečetl tolik vzdoru a vyhrůžky v pohledech dělníků jako v téhle chvíli. Neznámé uleknutí jím projelo, a on, přitlačiv se ke dveřím kasina, zarytě se zadíval před sebe.

„Co vy, Výtoni, tomu říkáte?"

„I prosím, je to tak, mohu to odpřísáhnout. Ondřej je prudký, a byl hned oheň na střeše." A zasmál se. Jeho smích nakazil druhé. Zasmáli se také. Teprve, když vyvolával četník Kaulicha, stišili se. Kaulich se ošíval, trhal rameny, pokukoval kolem sebe, a dlouho nemohli se na něm nic dovědít. Teprve, když netrpělivě naň pokřikovali, bojácně se ptal, nedostane-li pokutu.

„Nikdo nesmí za svědectví býti trestán," ujišťovali ho četníci.

„Nu, není jinak, Ondřej nelhal," pronesl chvatně. A také ženy, které byly přítomny, po příkladu mužů souhlasně pověděly, že Ondřej v ničem se od pravdy neuchýlil. Správec začal cosi po německu četníkům vykládat, ale mezi dělníky ozval se hrozivý hukot. „Nerozumíme mu," volalo několik hlasů, a četníci, neposlouchajíce dále správce, sahali rychle po svých pláštích.

„Ondřeji Rozhoro, zatýkám vás jménem zákona. Radím vám, abyste se nebránil, a pokojně poslechl. Čím budete ochotnější a pravdomluvnější, tím líp pro vás. Celý případ bude spravedlivě vyšetřen. A vy ostatní rozejděte se klidně. Nikomu nebude bezdůvodně ublíženo."

„Proč ho zatýkáte?" zvolala v té chvíli Manča rozhorleně.

„Poněvadž tak žádá zákon!"

„Zatkněte také správce."

„Ten bude také předvolán. On pana Holma nezranil, a Rozhora bude moci u soudu říci plnou pravdu. Jděte domů, radím vám to, sice jinak přitížíte zatčenému a sobě."

„Mančo, poslechni," zavolal Ondřej, „pozdravuj otce a čekej. Vrátím se, a ne-li, pak víš, co máš dělat. Bratři, jděte také, neprotivte se zákonu, ale nedejte se zotročit znovu fabrikou. Jednou musí přijít spravedlnost, abyste byli živi jako lidé. S Bohem, sousedé a sousedky!"

„S Pánem Bohem, Ondřeji!" ozvalo se pohnutě z úst všech. Všichni hrnuli se k Ondřeji, aby mu ruku stiskli. Četníci jim nebránili. Znali ze zkušenosti, že není radno velké massy lidu bezdůvodně a pro malichernosti štvát, a to, o čem se za tu krátkou dobu v Mezilesí přesvědčili, zanechalo hluboký dojem v jejich srdcích. Správec přitočil se za četníky, pln strachu, aby se dělníci na něho nevrhli. S hrůzou pozoroval, že najednou se před jeho očima objevila pevná organisace, která vynutila jeho bázeň, ovšem, že jen na chvíli.

Když se Ondřej se všemi rozloučil, vyšel odhodlaně ven. Manča šla ho doprovázet, a veliký zástup šel s ní. Došli až na konec vesnice, k místu dnešní příhody. Tu se zastavili. Ondřej zavolal ještě jednou „S Bohem!" a všichni, kteří ho až sem doprovodili, pohnutě za ním volali dokud v přítmí nezmizel.

„Neopustíme ho!" volal Bílý, když tma pohltila zatčeného a jeho průvodce. „Je čas, abychom se bránili. Všichni za jednoho a jeden

za všechny. Kdo chce býti zrádcem, ať odejde. Nestrpíme zrádce mezi sebou!"

„Nestrpíme!" ozvalo se bouřlivě.

To, co v dělnících dřímalo, co neprobuzeno spalo a jako nepochopeno v jejich utýraných duších se krylo, to najednou z mrtvých vstávalo. Jasně probesklo jim mlhami těžce spoutaného života, oč byl jejich život připraven, co mohou žádati, jakých hříchů bylo proti nim se dopouštěno. Na ráz zmizela bojácná chabost. Trpký výkřik je spojil a jejich svaly oživil. Ondřej stal se představitelem jejich osvobození, a staré jho došlo svého konce. Ve vzduchu visela bouře, která se nedala víc zahnat sliby a odkládáním. Teď bylo potřebí jednat, rázně a bezohledně, a oni byli odhodláni.

VII.

Ještě večer toho dne, obcházeli dozorcové a kočí z továrny po barácích s vyřízením, že se v továrně pracovat nebude, aby lidé do práce nechodili. Tak dlouho, dokud dělníci hromadně neodprosí pana správce, neslíbí, že budou stavět silnici a nepůjdou jeden den zdarma na silnici pracovat, bude továrna z trestu zavřena. Jindy by tento vzkaz byl vzbudil postrach. Tentokrát se mu smáli. Tím líp, že se nebude pracovat. Aspoň si jednou odpočinou, nanosí si dříví a opraví po jaru sněhem poškozené baráky. Však pánům ve fabrice zajde chuť na vzdorování. Dělníci byli si už vědomi, že tak, jako oni potřebují peněz z fabriky, tak potřebuje fabrika jejich sil a sama se přihlásí o jejich ruce.

„Přidat nám musí," volal Bílý, jenž se stal místo Ondřeje duší dělníků a po barácích chodil rokovat. „My jsme třicet let mlčeli, a oni poroučeli, teď se karta obrátila. A kdybychom hlady umřeli, nepovolíme. Líp umřít najednou než pomalu."

Vyhrůžka správcova vyzněla na prázdno. Domníval se, že svým zařízením přivede všechny ke svým nohám a tu bude mít příležitost pošlapat buřičské šije nenáviděného davu. Když po odchodu četníků a lidu osamotněl s úředníky v kasině, veškera jeho zlost propukla. Ačkoliv se přemáhal, přece jeho slova sršela nenávistí.

„Buď anebo," povídal příkře, tetele se zlostí. „Buď přilezou na kolenách, nebo je zničím. Náš reservní fond vydrží ztrátu, kdyby třeba celý měsíc se nepracovalo. Zakoupím zásoby odjinud a zítra podám panu továrníku zprávu. Téhle holotě neustoupím, kdybych měl třeba postavení své ztratit. Očekávám, že uznáte, že se tu jedná o čest všeho úřednictva a že svorně se mnou budete postupovat."

„Radil jsem vždycky k neúprosnosti," řekl pokladník s vysoka.

„Jinak s nimi nelze jednat. Však oni zkrotnou, hlad je dožene. Vyhrožovali, že neustoupí. Ukážeme jim, že nečekáme na jejich drzý vzdor a že neustoupíme my. Doufám, že mohu mluvit tak ve jménu všeho úřednictva."

„Zajisté," odpověděli sborem.

„Ujednáno,“ spokojeně prohodil správce. „Hájení našeho stanoviska na venek běřu na sebe. To by byl pěkný pořádek, aby úředník byl odstrkován, poněvadž lecjakéhos chlapa nazval správným jménem. My musíme být chráněni, stráž sem musí přijít. Časně ráno pošlu zprávu úřadům a požádám o ozbrojenou stráž. Pohled na ručnice bude líp účinkovat, než nejlepší slova.“

Dlouho do noci horlivě rokováno o zařízeních, kterými by zjednán byl starý pořádek v Mezilesí. Nálada úředníků byla výtečná, a všeobecně uznáváno, že byl už nejvyšší čas, aby Mezilesským bylo vryto znovu do paměti, že jsou bez fabriky bezcenná chamraď. Když mimo to přinesl jeden z dozorců zprávu, že Halmovi se ulevilo, že nabyl vědomí, připíjeno na jeho zdraví, a správce velebil kollegialitu skladníkovu, který mu s nasazením života přispěl ku pomoci.

Ráno stála továrna tiše, a komín nechrlil své obvyklé sloupy dýmu. Kočí odváželi zásoby, a dozorcové prohlíželi stroje. Za to ve vsi bylo hlučno. Jindy opuštěné baráky hemžily se lidmi, kteří v jakémsi veselém chvatu pobíhali kolem stavení. Slunce hřálo, a dělnice vynesše ven necky praly na zápražích. Mužové prohlíželi střechy, upravovali dvorky, chodili do lesa. I děti jakoby měly prázdno skotačily po návsi poloobečené, křičíce veselými hlasy.

Nejtišeji bylo u Rozhorů. V baráku zůstala pouze Rozhorová a ta se nehnula od okna. Byla vyzáblá a její výraz byl plný nepokojného utrpení. Ráno odešel muž s dcerou do lesa. Manča nastoupila místo bratra, odhodlaně ohlásivši, že bude otci pomáhat, aby výdělek se o mnoho nezmenšil. Za týden měla býti třetí dražba na jejich barák, a tu už bylo potřebí, aby pomýšleli na stěhování.

V lese už někteří dělníci věděli, že se v Mezilesí něco sběhlo, poněvadž četníci vedli Ondřeje vesnicemi, z nichž dělníci do lesa docházeli. Když se nyní Rozhora dostavil místo se synem s dcerou, shrnuli se k nim, žádajíce, aby jim vypravoval, co a jak se přihodilo. Ještě ani nezačal, když přichvátal Klváň. Byl vzrušen a pátravě se na Manču podívav, osloviv Rozhoru a ptal se, co to v Mezilesí bylo.

Povídal. Kde nevěděl jistotu, Manča klidně doplňovala. Dřevorubci kroutili hlavami, odplivovali, ale neříkali nic. Báli se před adjunktem.

„Ondřej to odnese,“ povídal Klváň pochmurně. „Zavrou ho podle toho, jaké zranění Holm má. Proč se mezi ně míchá? Povídal jsem mu už dávno, aby se odstěhoval.“

„On nesmí to odnést,“ ozvala se Manča podrážděně. „On nezačal, všichni mu to dosvědčí.“

„Jen aby dosvědčili,“ výstražně řekl adjunkt. „Čím déle bude továrna zavřena, tím víc bude klesat odvaha dělníků a sami se budou poddávat.“

„Slíbili, že se nepoddají.“

„Sliby jsou chyby, a hlad je mocnější než právo. Já být na vašem místě, odstěhoval bych se ještě dnes. Ondřej si trest odbude, a vy budete v pokoji. Ať se to v Mezilesí skončí jakkoliv, dobře se to tam neskončí.“

„Já odtamtud nepůjdu," řekla Manča vzdorovitě a odvrátila se stranou.

„Budeš litovat," povídal upřímně.

„Ať třeba život ztratím, ale nezradím ostatní. Mohu tu být s otcem místo Ondřeje? Nežádám takového platu jako Ondřej." Klváň podíval se na ni pohnutě a beze slova vedl Manču s otcem na druhý konec paseky. Přidělil jim loupání kmenů, které měly býti odváženy na pilu a kůra na tříslovinu. Horlivě dala se do práce. Tělo ji sice bolelo, ale její vůle byla mocnější než slabost. Zadržujíc rychlé oddychování pomahala otci pákou, aby kmeny otočili, a odlupovala kůru nasáklou pryskyřicí. V poledne posadila se opodál na pařez a vyňavši z kapsy hrst pečených bramborů, počala jísti. Dělníci roztroušeni po pasece jedli z přinesených zásob odpočívajíce a hovoříce.

Po chvíli přiblížil se k Manči adjunkt. Hajná přinesla mu do lesa oběd, a on šel s ním sem. Manča spatřivši ho maličko sebou trhla a zadívala se jinam.

„Pojď, jez se mnou," řekl teplým hlasem.

„Děkuji, mám co jíst," povídala zapálivši se.

„To jsi tak zhrdla, že nic ode mne nechceš?" vyčítal.

„Nemám nač být hrda," řekla zvážněvši.

„Nu, nu, pusť smutné myšlenky. Tuhle se rozdělíme. Mám polévky dost, a ty si vem kousek masa s omáčkou. Či myslíš, že ti to rád nedávám?" Obrátila zvolna k němu hlavu a potom ostýchavě natáhla ruku. On se na ni pousmál jakýmsi radostným úsměvem a podával jí nádobku s masem. Vzala ji a červenajíc se vždy ohnivěji rozpačitě ponořila lžíci do hrnku.

„Smím dát taky tatínkovi?" ptala se tiše.

„Jen jez sama, on jest silnější než ty a dostává od hajné chleba."

„To taky od vás, viďte?"

„Proč se ptáš?" odbýval ji rozmarně. „Jez, dokud je to vlažné. Beztoho to vždycky vystydne, než hajná sem to přinese. Já ti potom něco povím. Mám od rána starost." Zamlčeli se a jedli. Klváň chvatně, zvyklý polknout vše dychtivě, a brzy odkládal lžíci a hrnek, ve kterém byla polévka. Manča si také pospíšila. Styděla se, že adjunkt tak přede všemi k ní si přisedl a s ní se dělil. Zdálo se jí, že jsou na ni obráceny zraky všech dřevorubců. Ale vedle tohoto pocitu ostýchavosti slastný pocit radosti jí hýbal při myšlence, že Klváň vedle ní sedí a tak laskavě ji vyznamenává. Byla by nejraději seděla tak mlčky, aby nic neříkal a nerušil pokojný požitek vnitřní radosti. Ale sotva dojedla, už Klváň začal.

„Byl bych k vám dnes večer šel, kdybys byla s otcem nepřišla. Odbudu si to zde. Mančo, udělej mi to k vůli, odstěhuj se s otcem hned zítra. Ondřej byt našel, je prázdný, a můžete být za den z Mezilesí. Až budete pryč z té ošklivé vesnice, budu moci častěji k vám chodit. Víš, že tam nechodím k vůli úředníkům. Jsou mi protivni, a nechci se s nimi setkat. V Mezilesí to přijde k špatným koncům. Pochybuji, že budou všichni svorni. Úředníci se budou mstít a budou

žalovat každého, koho při něčem dopadnou, z buřičství. Budete mít potahování, nepříjemnosti, a na konec kdo ví, co vás čeká. V létě přijede hraběcí rodina, a pak se snad dá něco dělat. Čekám, že potom dostanu místo, že budu samostatným, a ty snad víš, Mančo, že to bude taky pro tebe novina.",

„Dej vám Pán Bůh štěstí," řekla pohnutě, hledíc stále před sebe do paseky.

„Mně štěstí přeješ, ale sobě ne? A nevíš, že mám-li býti šťasten, musíš ty být při mně?" Zachvěla se. Vřelá slova adjunktova nedala se přeslechnout.

„Takhle nemluvte," povídala zvolna. „Vaše cesta vede jinam než moje. My se pro sebe nehodíme, bylo by to neštěstí pro nás oba. Já jsem pro vás nevyrostla, připadalo by mi to jako hanba, že jsem vás zlákala. A vy byste taky litoval. Svět je široký, a je v něm děvčat dost, které se pro váš stav hodí. Já z Mezilesí, dokud nebudu muset, nepůjdu. Nezradím ostatní a nezradím bratra. Ať mě potká cokoliv, jsem v rukou Božích."

„Ondřej tě zkazil svými řečmi," povídal prudce. „Co dokázal? Nic, než že sám je v žaláři. Jeden nepřeláme tolikeré překážky. Dopustil se chyby, která zničí veškeré naděje. Měl napřed hledat spojence, domluvit se, uhnout všem výstupům, až by býval mohl se všemi společně se ozvat. Takhle sám sebe zkazil a Mezilesským nepomohl. Bez něho budou jako třtina, kterou budou úředníci z fabriky točit, jak budou chtít."

„To není pravda," zavolala sebevědomě. „Já jsem místo bratra. Nedáme se už."

„Ty chceš být vůdcem?" podivil se opravdově. „Děvče mladé, nezkušené, slabé? Mančo, to nesmíš udělat, tam se nesmíš pouštět."

„Pustím se, už je to hotovo. Darmo byste se mnou mařil čas. Nepostěhujeme se, dokud se vše neskončí. Bratra musí propustit, dělníkům přidat, správce vyhnat. Pak začneme pracovat. A pak se já také odstěhuji." Vstala v náhlém pobouření. Její sličný obličej byl zachmuřený, a odhodlání sršelo z jejích očí.

„Mančo, zahyneš," povídal důtklivě. „Poslechni mě a k vůli mně toho nech. Což mě nemáš ráda?"

„Nikoho teď nemám ráda, ani sebe samu ne. U nás musí nastat spravedlnost. A nenastane-li, pak nevěřím, že je na světě spravedlnost, pak nevěřím, že také chudý má zastání a může být šťastný."

„Tys mi ublížila," řekl pochmurně, chystaje se od ní odejít.

„Odpusťte mi, nemohu jinak mluvit. Byla bych Jidášem bratrovým a tím já nebudu." Odhodlaně pustila se k otci, jenž se od skupiny dělníků blížil, aby začal dál pracovat. Mlčky, s čelem svraštělým dala se do práce, a její pružná postava mihala se kolem otce, až se dělníci divili, kde se v ní béře odvaha a vytrvalost. Adjunkt stál na druhém konci paseky a občas se sem k ní zadívav zamyslil se, že ani dělníků nepozoroval.

Po čtyry dni chodila Manča s otcem do paseky, navracejíc se vždy večer do Mezilesí. V poledne už nikdy s Klváněm nejedla. Do-

vedla se vykrást z paseky dřív, než se objevil s obědem. Už se ani po ní neohlížel. Mračil se celé dny a utrhoval se na dělníky, kteří ani nevěděli, co se mu stalo.

V pátek nepřišla do lesa ani Manča, ani Rozhora. Byli u soudu. Dostali obsílku oni, někteří z úředníků a dělníci, kteří byli přítomni zranění Holmovu. Tohoto den před tím přijel vyšetřovat soudní úředník do Mezilesí, poněvadž jeho zranění bylo vážné a lékař pochyboval, že by brzy mohl povstati.

Úředníci se správcem v čele setkali se v soudní budově. Správce pyšný a pohrdavě se dívající, jakby ani neviděl krčící se dělníky. Pouze Manča stála bez bázně, neuhybajíc se mu, a klidně snesla jeho pánovitý pohled. Před počátkem vyšetřování veden byl kolem Ondřej. Žalářník šel za ním. S hlavou vztyčenou, usmívaje se smutně na otce a na sestru přešel kolem nich, letmo stisknuv jejich ruce. Pak voláni jednotliví svědkové. Střídavě jeden úředník a jeden dělník vcházeli, aby vydali svědectví. Poněvadž zranění Holmovo bylo uznáno za těžké, mělo hlavní líčeni konat se před porotou, a nyní zaváděny protokoly, aby mohla být sestavena obžaloba. Hodina po hodině utíkala. Spocení, rozechvění vycházeli svědci z kanceláře vyšetřujícího soudce a, jakby se jim ulevilo, že jsou opět na volném vzduchu, spěchali přímo domů.

Poslední na řadu přišla Manča. Po obvyklých formaliích ptal se soudce, co ví o oné události, při které by bylo málem přišlo k vraždě.

„Vím tolik, že měl být zabit můj bratr, a že za to, že se bránil, byl zavřen, a pravý vinník ponechán na svobodě.“

Soudce překvapeně upřel na ni oči a přistoupil k ní blíž.

„Takhle nesmíte mluvit, to zní jako obžaloba úřadů. Ty konají svou povinnost, a kdo bude uznán vinným, ten bude pykati. Vždyť jste ani u místa činu nebyla.“

„Ale viděla jsem vše,“ povídala pevně. „A kdybych neviděla, znám bratra, slyšela jsem svědky a znám fabriční úředníky. Ti nás chtějí zahubit, a není nikoho, kdo by se nás ujal. Už dlouhá léta nás sužují, a svět nás nechává bez pomoci. Lidé u nás mrou bídou a nemocemi, a to nikdo nepřijde a neřekne pánům, že to nesmí být. Ale když se chudý brání, hned je vězení.“

„Řekl jsem vám, že takhle nesmíte mluvit,“ připomínal jí soudce důrazně. „Když vám bylo ubližováno, proč jste se nehájili?“

„Před kým jsme se měli hájit? Kdo se ozval, byl vyhnán z práce a stíhán jako zločinec. Je-li Bůh spravedlivý, musí také dojít na pány z fabriky.“

„Jste tu proto, abyste svědčila, povídejte, čeho se úředníci z fabriky dopouštěli, máte k tomu právo.“

„Nezavřete mne proto?“

„Nebudete-li spílat, nikoliv,“ pousmál se úředník. „A povídejte pouze to, co můžete dokázat.“

„Všechno mohu dokázat,“ řekla hrdě, povídajíc ústrky, které dělníci zažili, nezamlčujíc pokutování, spílání a vyhánění, kterým byli častováni. Na konec, hoříc ve tváři studem, doličovala, jak považují

mladé dělnice za předmět svých choutek, a jak správce proti její rodině proto nejvíc soptí, poněvadž mu nebyla po vůli.

„Můžete to dokázat?“ ptal se soudce krátce.

„Odpřisáhnu to a dokáže to moje matka a Bártlová!“

„Dobře. Počkejte, až bude vše napsáno. Pak podepíšete protokol. Nemůžete-li něco dokázat, v čas to odvolejte. Vznesla jste těžké žaloby.“

„Nebojím se. Proč stále mlčet? Ať umřeme v žaláři, než takhle žít.“

Soudce přivolal písaře a diktoval mu sdělení Mančino. Ona stojíc poslouchala zamračená a rozlítostněna. Cítila únavu, ale ani se nehnula. Když byl protokol hotov, přečetl ho písař, a Manča pevnou rukou podepsala. Pak se rozpačitě zastavila, ačkoliv jí soudce řekl, že už může jít.

„Přejete si něco?“ ptal se jí laskavě.

„Bude bratr odsouzen?“ ptala se bázlivě, a slzy se jí zatřpytily v očích.

„Bezpochyby, poněvadž se měl omezit na svou obranu a útočníky sám žalovati. O tom rozhodne ostatně vyšší soud. Ale vzhledem k okolnostem myslím, že mu nebude vyměřen velký trest. Přijměte mou upřímnou radu a nezůstávejte dlouho v Mezilesí. Odstěhujte se odtamtud co nejdřív. Je vás tam škoda a kdo ví, jak to tam jednou skončí.“

„Počkám, až jak to dopadne,“ povídala s důrazem. „Oni nás chtěli zničit a budeme se bránit všichni společně.“

Soudce pokrčil rameny a odvrátil se od ní. Pozdravila a vyšla. Před budovou čekal Rozhora, a oba zamířili chvatně k domovu. Chvíli šli mlčky, chvíli si sdělovali, jak každý z nich před soudcem hovořil. Cítili, že cosi neznámého je obklopuje a hrozivě se k nim blíží, ale nelekali se. Neměli proč. Jejich srdce přetékala už hořkostí, a v takové chvíli jest člověku jedno, blíží-li se vichřice, či vychází-li slunce.

Byli blízko vsi, když za nimi ozvalo se hrčení kočáru. Měli sotva kdy uskočit stranou, aby se vyhnuli. V kočáře seděl správce a úředníci, kteří byli vyslýcháni. Správce spatřiv je okázale odplivl a cosi německého pronesl. Ostatní dali se do potupného smíchu. Manča zbledla a Rozhora se zamračil. Ale neřekli nic. Manča pozorujíc ujíždějící kočár jen malou chvíli dávala se unášet hněvem. Pak jakési slastné upokojení ji plnilo. Vzpomněla si, jak správce pro ni posílal, jak dychtivě na její příchod čekal a jak ona ho odbyla. Ano, jsem lepší než on, ozvalo se hrdě v jejím nitru. Ta slina, kterou chtěl mě potřísnit, padá na něho zpět. A přijde chvíle, jistě přijde, její vniterné přesvědčení ji neklame, kdy by rád tu slinu spolkl, kdyby mohl.

Ve vsi už na ně čekali. Vyšetřování zbouřilo všechny a snad jediný Kaulich byl ještě nerozhodný. Ti ostatní, jakby už prosákli kvasem, nejevili žádné bázně. Minulost stála před nimi jako hrozný sen, který se nevrátí a ani se nesmí vrátit. Horečná naděje, že si nyní polepší, chytila je u srdce a každou hodinu houstla a upevňovala se v jistotu. Ano, jakž jinak, musí se jim přilepšit, musí s nimi jinak

zacházet, musí přijít radostnější časy. Počítali, co by za každou práci měli dostat přidáno, v čem by jim mělo být uleveno, jak přilepšeno.

„Teď anebo nikdy," volal Bílý rozjařeně. „Úřadové všechno vědí, neopustí nás, nedají nám ublížit. Jen se nesmíme bát."

Shrnuli se kolem Manči, sotva ji spatřili, a doráželi, aby povídala. Jakoby ji potupa správcova ještě zavilejší učinila, zvučným, daleko slyšitelným hlasem povídala, jak žalovala a jak všechno bylo napsáno.

„Tohle jim dodá," jásal Bílý skákaje a rukama šermuje. „Je v tobě, děvče, Ondřejova krev, ten se taky nedá. Výborně jsi to udělala. Co jsem vám povídal? Jen se nebát!"

Rokováno na návsi až do noci. Od Špiců dívali se na tlumy dělníků, a zlost zmítala úředníky, nejvíce správcem.

„Četníci sem musí na tu holotu," křičel tluka pěstí do stolu. „Oni revoltují zcela veřejně, nebojí se zákonů, vyhrožují."

„Snad by neškodilo maličko jim povolit," dovolil si Špic bázlivě pronést. „Mnoho četníků nám sem nepošlou, a co si pomůžeme se dvěma nebo se třemi? Proto mohou stávkující rozbít všechno i mou hospodu a krám."

„Od čeho mají četníci zbraně?" křikl správce. „Ať střílejí. Až jich několik padne, zkrotnou. Nebude jich škoda, když všechny postřílejí."

„Budeme mít nedostatek dělníků," podotkl Špic, jenž se stále nemohl ještě spřátelit s myšlenkou správcovou.

„O to je malá starost. Povoláme dělníky odjinud, dáme jim slušný plat a budeme pracovat dál. Kam by se takoví mrzáci hrabali? Čepicí je rozeženem."

„Nevím, nevím," vrtěl Špic povážlivě hlavou. „Já být na místě pana správce, přidal bych domácím, co chci přidat cizím, a zítra by se s každým prali, kdo by něco proti továrně řekl."

„Řekl jsem, že jim nic nepřidám!" křičel správce vztekle. „Na kolenou musí přilézt a prosit, vyslechnout, co jim povím, a potom je vezmu, ale ani krejcaru nepřidám."

„Chyba je to, pan správec má tvrdou hlavu. Ale jaká pomoc, já dělám, co mohu." Vyšel do krámu všecek mrzut. Nechtělo se mu to všechno líbit a cítil nezvyklou bázeň.

Správce však nepovolil. Utekl týden a továrna byla zavřena stále. Přišli četníci, poseděli u Špice, prošli vesnicí, ale všudy bylo ticho. Pak přišli opět a chodíce po staveních vyptávali se, co ten který měl mzdy a pokut. Zapisovali si a zase odešli. Správce odjel po neděli do města a nepřijel až třetí den. Byl mrzutý a vysílal na ves pohledy plné nenávisti. Týž den dostala Rozhorová a Bártlová obsílku. Rozhorová se jí lekla. Žila do té doby ve stoupajícím rozčilení a nyní, když jí úřední posel odevzdal obsílku a řekl, že má za tři dny přijít k soudu, křičela, že nikam nepůjde. Když jí však posel řekl, že pro ni přijdou četníci, dala se do zlostného pláče.

„Při ničem jsem nebyla a nic nebudu povídat. Ať si Ondřej odbyde za svou bujnost."

„Tohle není k vůli Ondřeji," povídala Manča studeně. „To je k vůli mně, že jsem nechtěla jít ke správci, když pro mě vzkazoval."

„A to je taky pravda, to já povím,“ křičela vášnivě. „Mohla's tenkrát poslechnout, mohlo nám být dobře. Řeknu tam, jaká jsi pyšná a domýšlivá.“ Manča neodpovídala. V jejím srdci zvedala se důvěra v šťastné vyřízení. Páni u úřadů si jejích žalob všímají, neopouštějí je, a snad přece najde se spravedlnost. Vypravila matku hodně časně, aby se nesetkala s Bártlovou, a netrpělivě čekala její návrat. Zapře-li matka, je zle.

Ale sotva matka při návratu mezi dveřmi se objevila, radostné ulehčení se jí zmocnilo. Se sklopenýma očima, jakby se styděla na dceru se podívat, stísněná a bázlivá odkládala matka šaty. Manča se jí na nic netázala. Znala příliš dobře matku a věděla, že se jí u soudu dostalo poučení, kdo jednal správně. Druhého dne Bártlová, nemohouc utajit svého tajemství, pochlubila se staré Smutné, co u soudu dostala, když tam poctivě řekla, jak se chtěl pan správce o budoucnost Manči Rozhorové postarat. Málem že by ji byli dali zavřít, jakoby to byla taková špatná věc, když se holce nahazuje dobré bydlo.

Zvěst, že také na pana správce jdou žaloby, že také na něho volají svědky, přijata byla s jásotem. I na pány z fabriky už dochází. Už se ví, jak platili, jak s lidmi zacházeli. Jen teď necouvat a bude dobře.

Ale jiný nepřítel povstával, který začínal podlamovat jejich síly. Hlad. Nebylo výdělku, nebylo peněz. První týden dával Špic na dluh, ale druhý týden odepřel. Bál se o peníze. Ukládal skrytě zboží do sklepa, aby bylo v bezpečnosti, a ukazuje lidem poloprázdný krám, dušoval se, že nemá peníze, aby jel pro nové zboží.

„Jděte pracovat, udobřete pana správce, a on mi dá zálohu. Jinak nemohu dát ani za krejcar na dluh.“

Věřili mu a kdo nevěřili, nemohli jeho vzdor zlomit. Byl jako kámen a jen rameny krčil. Ve vsi bylo zle. Na pěti prstech by byl spočítal ty, kteří měli několik krejcarů hotových, a ti je úzkostlivě schovávali. Ostatní neměli zač koupit soli, omastku a jiných potřebných drobností. Jeden chodil dlužit si ke druhému a všudy slyšeli nářek, že sami nic nemají. Zásoby brambor mizely, saháno i na ty, které měli uschovány k sázení. Čím osadí svá políčka, nevěděli. Chtělo se jim jíst a jedli.

Za čtrnáct dní snědli i tu zásobu a vypůjčovali si trochu bramborů od těch, kdož měli větší zásobu. Ale hlad už se šklebil na všechny. Jedlo se jednou denně a málo, a oheň v jejich očích pohasínal.

Rozhorovi od cesty k soudu nešli víc do lesa. Musí nést všechno s ostatními, řekla Manča, a Rozhora nic nenamítal. Každého dne čekali Ondřeje, že snad bude na čas propuštěn, poněvadž bylo předběžné vyšetřování skončeno, ale Ondřej nepřicházel. Když nastal hlad, byl u Rozhorů mezi prvními. Rozpůjčili, co měli. Nestarali se, co budou jíst. Čekali, dostane-li se jim spravedlnosti. Třetí dražební lhůta prošla, a nikdo barák nekoupil. Špic v době tak pohnuté bál se na sebe upozorňovat, těše se, že přece jen mu neujde. Měli tedy kde spát, ale neměli co jíst. Rozhorová lačně jedla skrovný podíl, bez zdráhání

přijímajíc od Manči, co jí ze svého přistrkávala. Ale jednou, když Manča jí dala polovinu, co jindy, vyskočila a hrozíc pěstmi před očima dcery křičela, že ji chce zahubit a hlady umořit.

„Nechci umřít!“ volala zoufale. „Jíst mi dejte.“

Manča seděla strnule, jakoby matku neposlouchala. Po chvíli se zvedla a šla ke dveřím.

„Ano, musíme dostat jíst,“ povídala hluše. Zamířila k Bílému. Pláč malých dětí ji přivítal, a Bílý, obrátiv k ní, hlavu podíval se na ni lhostejně a bez zájmu.

„Umřeme hlady, oni nám musí dát jíst,“ řekla zvolna. Bílý vytřeštil na ni oči a chvíli trval tak nehybně, jakby jí nerozuměl. Ale potom vyskočil.

„Jíst, jíst,“ volal vášnivě. „Ať nám dají jíst. Pojďme, oni nám musí dát jíst.“ A děti, zanechavše na okamžik pláče, volaly, kdy že dostanou jíst. Nedostaly odpovědi, poněvadž byl Bílý už venku. Zabouchal na nejbližší okno.

„Ať nám dají jíst,“ volal hrozným hlasem, jakby svolával lidi k požáru. „Pojďme k nim, oni nám musí dát jíst, sice umrou naše děti a zemřeme my.“

Hladové, vyzáblé postavy, s očima horečně se lesknoucíma, vybíhaly z baráků. Kouzelné slovo jídla zahánělo malátnost. Muži i ženy, děti i starci kupili se v rostoucí zástup, množící se od baráku k baráku a svolávající všechny, aby si šli pro jídlo. A už celý ten pestrý zástup otrhaných a vyhublých lidí táhl k fabrice, jež pochmurně se dívala na ně svými zaprášenými okny. Šli mlčky, nic nemajíce v rukou. Manča s Bílým v čele zamířili k domu, kde bydlil správce. Správce byl právě u Špice a spatřiv shluk, poznal nebezpečenství. Poslal rychle Špice do továrny, aby mu přivedl koně a skryl se zatím na kraji sklepa. Budova továrny ho zakryla, když vyskočiv na přivedeného koně, pobodl jej tryskem k městu.

Zástup, naplněný lačnou touhou po jídle, zastavil se před úřednickým domem a chvíli stál mlčky, čekaje, až se některý z úředníků objeví. Když nikdo nepřicházel, počaly se ozývat hlasy, které rostly a burácely.

„Jíst chceme, jíst nám dejte,“ křičeli náruživě. „Nedáme se hladem umořit.“

Ale žádná odpověď. Tu kdosi hodil kamenem do okna, až s řinkotem se sklo sypalo. A za prvním kamenem dešť jiných letěl k oknům, a okna rázem zela holými rámy.

Jiskra chytila, požár vyšlehl.

„Jíst dejte. Nedáme se umořit!“ bouřili všichni. A když ani to nepomohlo, vrhli se všichni do vnitř. Spatřili, jak pokladník prchá chodbou na tovární nádvoří. Bez rozkazu pustili se za ním, křičíce o jídlo. Vida, že jim neuteče, obrátil se a sepjal ruce.

„Nechte mne, za nic nemohu,“ volal zděšeně. „Ať vám dá pan správce, co chcete.“

„Kde je správce?“ volal Bílý.

„Snad u Špiců. Já jsem nevinný. Dám vám, co mám, zde máte mou peněženku, napijte se za to.“ Podal Bílému peněženku. Bílý otočil se po ostatních, čekaje, co řeknou.

„Pojďme se napít,“ křikl Vejvoda.

„Pojďme!“ křičeli po něm. Šli tedy jako opilí, majíce radost, že už mají na kořalku. Špic, spatřiv je, chtěl zavřít krám, ale oni ho předběhli.

„Kořalku, kořalku!“ volali jásavě, „Máme peníze, kořalku sem!“

Ustoupil jim tedy a vahavě vzal peněženku. Bylo v ní asi deset zlatých. Ukryv opatrně penize, naléval kořalku do sklenic. Lačně drali mu sklenice z ruky, pijíce dlouhými doušky. Jejich vyprahlé útroby přijímaly kořalku jak drahocennou lahůdku. Divoká veselost dívala se z jejich pohledů, a jejich tváře se rděly chvilkovým účinkem kořalky. Ti, co byli vzadu, dostali ovšem málo. Pohled na přednější druhy, kteří pili ze sklenic naplněných, aby teprve skrovné zbytky do zadu podávali, dráždil je. Závist se zvířecí touhou po ukojení tělesného hladu nedala jim klidně stát.

„Pojďme k ostatním, ať nám taky dají,“ křičel Pátek, šermuje ve vzduchu svýma dlouhýma rukama. „Je tu účetní, dozorcové a kdo ví, nechytíme-li při tom správce.“

„Pojďme,“ ozvalo se ochotně sborem. I ti, kteří v předu stáli, když viděli, že ostatní druhové chvátají za nějakým novým výdělkem, že bude zas kořalka a s tou zapomenutí, rozkoš a radost, dopíjeli chvatně a utíkali za nimi.

Teď už nebylo tak mrazivé ticho, tak zlověstný duch v zástupu. Smích a žerty se ozývaly, a někdo zanotoval hrubý popěvek, jak ho ve fabrice slýchával.

„Dejte na kořalku!“ křičel Vejvoda sotva došli k domu, kde bydlili úředníci nižšího řádu. „Rozbijeme okna, nedáte-li.“ Úředníci byli shromážděni u účetního, zděšeně se radíce, co mají činiti. Účetní radil k útěku, pokladník, jenž přestáv nebezpečenství, považoval se za vysvobozena, tvrdil, že dělníci nic zlého neučiní, že je kořalka uchlácholí.

„Pan správce tu není, a to je znamením, že se stará o pomoc. Za několik hodin bude pomoc tu, a je po vzpouře. Bylo by to hanba, kdyby se rozkřiklo, že úředníci utekli před opilou lůzou.“

Ale když se zvenčí ozval zlověstný hukot, zbledl pokladník první a hledal místo v nejzazším koutě. Volání po kořalce bylo až do pokoje rozuměti.

„Dejte, co máte,“ křičel pokladník. „Oni se opijí, a bude konec jejich násilí. Rychle, než se rozzuří.“

S neobvyklou ochotou vyprazdňovali kapsy, a právě když první kámen byl vržen k oknu, objevil se na prahu domu účetní, mávaje bílým šátkem.

„Přestaňte, přátelé!“ volal velmi laskavě. „Zde máte všechno, co sami máme. Kdyby na nás vše záleželo, měli byste se jinak.“

Zástup na okamžik stichl. Objevení účetního a jeho zdvořilá řeč, jim tak nová, jejich pozornost na chvíli upoutala.

A účetní, vida je uklidnělé, s úsměvem natahoval hrst plnou peněz proti dělníkům.

„To bude kořalky!“ rozkřikl se Vejvoda jásavě, dera se pro peníze. Ale už ho předešla Manča.

„Žádná kořalka,“ křikla v tom Manča náruživě a odstrčila ruku Vejvodovu. Až do této chvíle mlčela, zamračeně šla s ostatními ke Špicovi a jako bez rozvahy následovala je sem. S hrůzou viděla, že tak dlouho a pracně připravované hnutí najednou se tříští o slabost a vrtkavost dělníků, kteří utopí rozum v kořalce a zítra pokorně přijmou dvojnásob těžké okovy. „Žádná kořalka!“ volala, a její tvář planula v horečném zanícení. „Jíst se nám chce, a vaše děti mají hlad. Chceme chleba ne pro dnešek, ale pro budoucí časy. Nechceme peníze, chceme aby se v továrně pracovalo, aby se mzdy zvýšily, aby správce byl propuštěn.“

Její slova účinkovala. Až na několik, kteří u Špice stáli nejblíže a vlili do svých hrdel množství kořalky z pivních sklenic, všichni ostatní cítili, že Manča dotkla se té nejbolavější struny a že je pamatuje na pravý cíl, pro který se shlukli.

„Tak je to!“ křičeli ze zadu. „Oni nás chtí opít, ale my se nedáme! Jíst chceme, jíst!“

„Ale lidičky, já vám nemohu pomoci,“ naříkal účetní, pozbývaje odvahy a úzkostlivě je pozoruje. „Já nerozhoduji.“.

„Každý rozhoduje!“ volala Manča. „Když většina úředníků se nám zaručí, že zítra se začne pracovat, že lidé dostanou zálohy, že budou větší mzdy a správce že bude propuštěn, odejdeme. Správce bez úředníků nic nesvede. My se nedáme oklamat. A chceme odpověď brzy, sice si pomůžeme sami.“

„Počkejte, zeptám se ostatních,“ pronesl účetní bojácně a rychle vešel k ostatním. Venku zástup tlumeně hučel. Ti, kteří se těšili na kořalku, rozmrzele pronášeli svou nelibost, a ostatní jim odporovali. Někteří jevili známky dostavující se opilosti. Sesláblý organismus podlehal účinkům kořalky, a jejich kalící se oči také bloudily po ostatních.

„Proč máme poslouchat ženskou, takovou žábu nezkušenou,“ křičel Vejvoda, potáceje se a hroze pěstí. „My jsme muži, my si všechno spravíme sami. Mohli jsme se napít, zahnat hlad, a takhle nedostaneme nic.“

„Nemáš děti, lehko se ti to káže!“ křičela kterási dělnice.

„Co je nám po dětech? My chceme být živi. Ať nám dá účetní peníze. Půjdu si pro ně.“

„Ani krok!“ křikla Manča, stavíc se proti němu. „Většina rozhoduje.“

„Z cesty, žábo, nebo tě uhodím, až odletíš!“

„Uhoďte. My nejdeme se opíjet, my nejdeme žebrat, my máme právo chtít, co je naše. Oni nám musí dát, co nám patří, a oni nám to dají.“

„Nezlob a jdi stranou!“ hrozil Vejvoda.

„Nepůjdu. Což pak vy ostatní nemáte rozum? Myslíte, že se starám jen o sebe.“

„Pravda je to, Manča má pravdu. Vejvodo, jdi stranou, jsi opilý!" Několik rukou natáhlo se k Vejvodovi a smýkali jím nazpět. Bránil se vztekle a rozdával rány. Někteří z jeho kamarádů drali se mu na pomoc, a povstávalo klubko zápasících. Rozbouřené vášně činily je hluchými a slepými. V tom, když počínal být zápas povážlivý, jediné slůvko je rozehnalo.

„Četníci jdou!" křikl kdosi ze zadu. Rázem bylo po potyčce, a jako na povel obrátili se na zad. Opravdu. Dva četníci poklusem sem přibíhali, a za nimi, sedě na koni, zvolna jel správce. Potkal četnickou hlídku na cestě a přiváděl ji k ochraně továrny.

S jakousi veselou zvědavostí dívali se na ně dělníci. Viděli v posledním čase často četníky a přesvědčili se, že jim neublížili. Domnívali se, že i tentokráte budou četníci jejich ochránci.

„Co se to děje!" volal velitel hlídky udýchaně. „Jménem zákona, rozejděte se!" A sjímaje ručnici s ramene stavěl se na práh budovy.

„Chceme jíst!" povídala Manča pevně, bez bázně naň upírajíc lesknoucí se oči. „Lidé hynou hlady, děti pláčí, a továrna je zavřena. Ať nás nechají pracovat, ať nám přidají na mzdě, ať správce odejde z fabriky."

„Proč vytloukáte okna?"

„Protože nás chtějí odbýt několika krejcary na kořalku. Nebojíme se smrti, je to jedno, umřít tak či onak."

„Chovejte se pokojně, zeptám se pana správce, co říká vašim podmínkám." Zanechal druhého četníka na stráži a spěchal za správcem, jenž objel továrnu a z druhé strany dojel k úřednickému domu. Seděl stále na koni, aby byl připraven k útěku.

„S nikým nebudu vyjednávat," odbyl četníka tvrdě. „Nedám si od nikoho předpisovat! Ať se pokoří, ať povědí, kdo je nejvíc štval, a potom otevru továrnu."

„Béřete na sebe velkou zodpovědnost!"

„Aťsi, to je má věc."

„Oni nás neposlechnou. Není moudré drážditi takový zástup. Může se stát neštěstí. My se nesmíme dát pohanět, a ti lidé nechtí nic zlého. Mají hlad."

„Přidal jste se snad k nim? Víte, jaká je vaše povinnost?"

„Ano, vím a konám ji. Vy si tedy béřete zodpovědnost na sebe, budeme-li nuceni sáhnout ke zbrani?"

„Vše si zodpovím."

Mlčky obrátil se četník a vrátil se před zástup.

„Ve jménu zákona, rozejděte se. Dnes vám nemohu dát odpověď. Zítra přijde komisse a vyšetří vaše přání. Jednáte nezákonně, uškodíte si. Jděte domů."

„Nikdo se nás neujme, nepomůžeme-li si sami. Hned chceme odpověď!" Bílý, stoje za Mančou, křičel, až mu hlas selhával.

„Opakuji, že vám ji dát nemohu. Pan správce nechce s vámi vyjednávat, a já nemám právo vám něco slibovat. Dopustili jste se veřejného násilí, vytloukli jste okna, rozejděte se, dokud je čas, sice

užijeme zbraně." Oba couvli až na práh a, majíce zbraně k boku přitisknuté, vložili prsty na spouště.

„Jste jen dva, a nás je na dvě stě, nebojíme se," křičel Pátek. „Nás je víc! Zítra by nás zavřeli! Nikdo nám nepomůže! Rozbijme fabriku, která nás nechce živit!" Vášnivé výkřiky rostly a pojily se v divokou směsici.

„Jménem zákona, rozejděte se!" křičel četník. Ale jeho hlas zalehl v hukotu rozbouřeného množství. Náhle, jakoby vichr se opřel do zástupu, mohutná vlna smykla celým zástupem. Zadní opřeli se jako na povel o předáky, a celé klubko živých těl vrazilo na četníky.

„Rozbijme fabriku," zazvněl povel. Ale už vlna, jakby se o skalisko roztříštila, učinila zpětný náraz. Dva podivné výkřiky zalehli mezi vášnivé volání. Se strany, mávaje vysoko rukama, dral se mezi zástup adjunkt Klváň.

„Ustaňte!" křičel vysokým hlasem. „Ztratili jste rozum, chcete svou záhubu?"

Dívali se naň vyjeveně, nechápajíce hned, proč je zdržuje a mezi ně se míchá. Zatím dral se Klváň ke schodům. A tu zarazil se před hloučkem lidí, sehnutých k zemi. Naklonil se také a už, odhodiv nejbližšího, klekl rychle a sklonil se nad tělem Mančiným. Ležela na zemi, a z jejího hrdla řinul se proud krve.

Jak se zástup proti dveřím hnul, Manča vržena byla znenadání proti bodáku. Nemajíc opory, nalehla celou tíhou na ostrý hrot, a chladná ocel projela hrdlem. Četník sice rychle zbraň vytrhl, ale Manča klesala už k zemi. Ve zmatku a za volání Klváňova nikdo toho nepozoroval leč nejbližší.

„Mančo!" rozkřikl se Klváň zoufale, dotýkaje se jejího čela. Otevřela zvolna oči, podívala se udiveně na Klváně. Slabounký úsměv zachvěl se na její rtech. Pootevřela je, jakby chtěla něco říci, ale v téže chvíli proud krve vyhrnul se z jejích úst a rozléval se po její tváři a hrdle. Bolestně zachroptěla a jakby si oddechla, naklonila hlavu maličko na stranu.

— —

Druhého dne, sedíc při česání, četla paní hraběnka ranní listy, a zrak její padl na telegrafickou zprávu, líčící výbuch hladovícího lidu v Mezilesí. Se živým zájmem přečetla těch několik suchých vět a potom, zamhouřivši oči, nechala noviny padnout na klín a vyvolávala představy na Mezilesí, které v ní jiné mocnější dojmy zatlačily do pozadí. Ano, již se jasně pamatuje, jak byl k ní předpuštěn onen venkovský hoch, opálený a statný, jak rozpačitě jí vypravoval o hrozné bídě, jak ji prosil za přispění. Byla tehdy dojata, chtěla mu vyhovět, ale právě vešel hrabě s tou hroznou zvěstí o nebezpečenství synovu.

Před týdnem vrátila se s hrabětem a se zotavujícím se synem do vídeňského paláce a od té doby žila v jakémsi opojení, kdy hojné návštěvy a nesčetné písemné projevy ji ujišťovaly o radosti známých nad uzdravením mladého hraběte.

„Zazvoň, že nechám prosit pana hraběte," obrátila se náhle s rozkazem ke komorné.

Stávalo se zřídka, že dávala hraběte volati v tuto chvíli, kdy nebyla toileta její skončena. Po chvíli vešel hrabě a políbiv její ruku, posadil se vedle ní.

„Odpusťte, mon chère, ale jsem velmi nepokojná," vysvětlovala mu s mdlým úsměvem na unavené tváři. „Zdá se mi stále, že jsem cosi dlužna nebi, že nám syna zachránilo. Právě jsem si vzpomněla na onen chudý lid v sousedství našeho panství. Kupte sirkárnu v Mezilesí a dejte jim příležitost, aby si tolik vydělali, by neměli hladu."

„Jak si přejete, hraběnko. Jsem velmi rád, že mohu vaše svědomí něčím upokojit. Ještě dnes dám svému zástupci potřebné rozkazy."

„Děkuji, vím, jste vždy velmi pozorný." A podavši mu ruku, stiskla ruku jeho.

„Osvícenost jest velmi dobrotivá," zalichotila komorná po odchodu hraběte.

„Milá Hermino, jsem matka a cítím dobře, co to jest," řekla hraběnka polohlasně a, přimykajíc oči, schoulila se v blaženém pocitu, že v létě poveze syna na místo, kterým jeho uzdravení nebi zaplatila.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

Potopa.

Mysterium od **Aug. Eug. Mužíka**.

(Pokračování a dokončení.)

III.

PROBUZENÍ.

A zajisté krve vaší, duší vašich vyhledávati budu.
Genesis IX, 5.

Elam.

Kde jsem to, otče můj?

Noe.

Jsi v rukou mých, ó, dítě,
a v rukou Boha jsi, již stejně milují tě,
na hlas tvůj čekají, na tvoje probuzení,
na jeden úsměv tvůj a jedno políbení!
Pojď, chvíle nastala, kdy nová doba kyne,
kdy starý zemřel svět ve vodní hloubi jiné,
kdy větru jarního již cítit mocný tep,
a zora příštích dnů nám líbá chvějnou leb.

Elam.

Toť onen koráb jest, jejž vystavěl jsi v skrytu,
a nyní pevného nám skytá všechněm bytu?
A byla potopa? . . .

Noe.

Ó, radš se nechtěj ptáti —
při pouhé vzpomínce mne ještě hrůza chvátí! . . .
Však my jsme spaseni — i ty, ty, dítě mé,
a Boha slaviti teď všickni budeme!

Elam.

Já živ jsem a já bdím — ó, díky, otče, dík!
Já vím, já tvrdě spal, jak nikdy smrtelník,
a mně, ach, bylo tak, tak podivně jsem snil,
jak na věky bych již a dávno mrtev byl.
Však, otče můj — ten sen, já strašný sen jsem měl! . . .

Mně bylo, jak bych byl prabábu svoji zřel,
tož Evu, první mář, rodičku všechněch lidí —
tu hroznou její tvář mé oko dosud vidí! . . .
Neb jaká kletba to, ach, tíží bez lítosti
tu bědnou stařenu a sžírá její kosti! . . .
Ta bděla, otče můj, jen stále, věčně bděla,
moc spánku blaživá jí víčka nezavřela,
ta usnout nemohla — ó, strašný byl to trest!
Jak líce mrtvoly již její líce jest! . . .
Mdlá ona ležela, bez žití každý oud,
co z lůna prýštil jí bez konce krve proud,
vždy stále dál a výš, od údolí až k hoře,
až byla bez konce jak valné, širé moře.
Jak páchnul celý svět a rděl se krví tou,
do hlubin podzemních, do nebe rozlitou!
A ona kvílela a rvala sobě vlasy,
ty bílé, mrazivé jak sněhu dlouhé pásy,
však usnout nemohla a musila jen bdíti,
jen stále cítit vše a všecko, všecko zříti!
Dva její synové, jež tenkrát porodila,
když s chotěm ubohým vyhnána z ráje byla,
ti stáli vedle ní a v ryk se davše dravý,
jak zvěř se škrtili a rvali bez únavy —
páž na páž, na úd úd, vlas v jedno krví speklý,
jak v sebe zahryzli by tygři dva se vzteklí!
Hned Abel vítěz byl, hned Kaïn zase divý,
na bratra trup si stoup, se krví rdící, živý,
a srdce vyrval mu a s divou touhou v líci
se chystá pozřít je se ještě svíjející.
Však srdce vyrvané v ráz v člověka se mění
a jme se zápasit zas znovu, bez umdlení.
Jak v hadím chumáči vše divoce dál rve se!
A ohlas vřavy té se celým světem nese,
bez počtu rodí se tak stále nových lidí,
bez konce vraždí se a vztekle nenávidí,
bez konce nářek zní a proklínání řev,
bez konce krev je kol a krev! . . .
Co Jahve s výše své zří na to mračný, němý,
stín jeho pochmurný přikrývá celou zemi,
jí neosvítí zář ni jedna hvězda plesná,
kde ve tmě půlnoci jen vražda zuří běsná,
jen kdesi v daleku dvou očí divý žeh
tou nocí hlubokou jak žhavé uhle šleh' —
to Satan šklebí se, triumfu svého jist,
že celý svět mu již pad tučnou za kořist! . . .

Tu přišel náhle kdos — byl z Evina též rodu.
Já nezřel jeho líc — jak slunce na východu

tak vznášela se z tmy, a do dna srdce mého
se záře linula a kouzlo světla z něho.
Hned zdálo se, jak kol by májový táh' dech,
jak oddech, jako smír a těcha v bolestech,
a každý tušil cos, jak soustrast, něžný cit,
jenž dosud smrtelným byl bídníkům těm skryt.
Páž k vraždě vztyčená tu klesá v objímání,
polibkům bratrským se Abel marně brání,
a tam, kde krvavá dřív rána planula,
tam slza pokání jak rosa kanula!
Jen jednou kynul on — a stichla bojů vřava,
a kynul podruhé, krev rázem opadává,
a třetí jeho kyn — kde moře krve stálo,
tam květů smavá pláň a zlato klasů vlálo!
Tu vzkřikl Jehova, a jeho trůn se kácí,
jak skála sřícená se navždy ve tmě ztrácí,
tak na vždy zachází moc jeho, sláva, pýcha,
a nová blaženost kol vzchází — sladká, tichá.
A jaký náhle div — hle, Evu spánek jímá,
jak dítě s úsměvem tu na rtu zvolna dřímá,
páž vztáhla k cizinci, jak žehnat by mu chtěla,
než na vždy zasnula a sladce oněměla! . . .
A já za mužem tím šel v čele druhů svých . . .
Nás bylo přemnoho, mně duší neznámých,
jimž jako Kaïn mně, já starým jsem se zdál.
A já jej všady zřel, spě za ním stále dál,
ať na mžik zmizel nám v tom širém lidstva moři,
já zřel tu hlavu zas plát v temnotě jak zoři.
Teď zmizel, otče, mně — — kde mohu vidět jej,
ó, kde nám hledati ten sladký obličej,
ten úsměv dítěte, tu něhu drahých lící,
tu bílou slunce zář a píseň věčně znící? . . .

Noe.

Co pravíš, synu můj, jsou děcka sny jen prázdné
— tím Satan pokouší nás, svádí v tůně srázné,
a pýchu, rouhání nám v žíly nalívá!
Zde jiný na tebe se život usmívá,
zde blahá skutečnost! Mne viz a slyš můj hlas,
tam bratři, matka tvá již čekají tě zas!
My zachránění jsme! . . . Ó, synu, stlum svůj ples,
by srdce nepuklo ti náhlou slastí dnes!

Elam.

A Zilla, Zilla má? . . .

Noe.

Jí blaze také již . . .
Však my jsme spaseni — či moře nevidíš,
jak nad vším živoucím jak hrob se klene temně? . . .

Elam.
Ať Zilla plesá též — ať hned sem přijde ke mně!
Noe.
Nač Zilla? — Nech ji spát a sníti v pokoji!
Ta přání mladosti tvé více neskojí —
však ví to pouze Bůh, co ještě má se díti! . . .
Hle, v dáli jediná ta hvězda v mraku svítí,
ta hvězda naděje! . . . buď stokrát zdravena,
jež lieješ těchu, mír v má prsa znavená!
Ty zárukou jsi nám, že záhy uvidíme
tvář čistou nebes, zem, jež pod vodou teď dříme!
My na zem vyjdem' zas a s námi vše, co živé,
žít znovu začneme, však šťastnější než dříve,
já tobě ženu dám a ty mně řadu dětí,
jež věčně ponesou mé jméno ve paměti!
Elam.
Jak, otče — — ženu díš? . . . Což možno není nám
jak sestra s bratrem žít? Já více nežádám!
Což zakázáno nám zde tak se milovati
jen čistým srdcem svým? . . . Děl's, všecko zmar že schvátí,
nuž, proč nám třeba vždy jen plodit a se bíti?
Což vyšší úděl nám zde, otče, nezasvítí?
Noe.
Toť úděl nejvyšší, toť úděl mého kmene,
by tak se rozmnožil jak vlny nesečtené,
jak písek bez konce, a tak byl k cíli veden:
bůh jeden nahoře, a dole národ jeden!
Elam.
A nikdo nemá s ním los žití sdílet krásný?
Noe.
Ať jiný žije též — ne volný však a šťastný,
však otroků jen rod, jenž jemu za podnoží,
a na jehožto šíj on patu svoji vloží!
Tak slavně koráb náš si cestu vodou razí,
a nedbá, kolik vln se v bázni pod ním plazí,
tak slunce na nebi když vzejde, hvězdy v taji
se všecky před ním v dál nevidnou ukrývají,
tak orel mohutný když nad kraj vzletne, v děse
před jeho přemocí roj ptáčat rozprchne se,
a které neprchne, to skláceno jím, zhyne!
Elam.
A já jsem vždycky snil o sudbě zcela jiné,
mne jiná tajemná kás touha plnila,
a láskou nesmírnou má prsa zvlnila!
Já též byl pastýřem těch četných, různých stád
jak Abel, praděd můj, já s nimi býval rád,
neb v míru, pokoji tak blaze bylo nám!
Pláň jedna podala dost pastvy jim, a tam,

kde nazbyt nebylo, tam svorni jako bratři
se dělí o sousto -- ať všechno všechněm patří!
Vždy jedna pohoda a jedna vždycky bída,
před spárem zbojníků druh každý druha hlídá,
a všecky hlídám já, mne bůh zas se své výše —
tak život potůčkem nám klidným plynul tiše.
A všickni šťastni jsme, jsme jedna rodina,
a každý v středu svých bez bázně usíná! . . .
Ten o přátelství sen, o rovném právu všem,
já přál si v zákony, ach, vtělit v žití svém,
ne pán já, otrok ty, však druzi, bratři dva,
svou každý povinnost a každý práva svá!
A všecky vespolek ať jedna láska víže —
tak bída nejhorší se snese bez obtíže.
Kdy chybí bratr můj, ne pomsta ani trest,
jen odpuštění, smír ať údělem mu jest,
a nevím již, co dít -- — však něco cítím v sobě,
co se mnou bude žít a zajde jenom v hrobě,
a ještě potom dál zas v jiných bude žíti —
a věčně, ach, ten cit má v srdci lidském tkvíti!
Já mohu odpouštět a jenom milovati,
a nikdy vražditi a nikdy pomstou pláti,
kdo jinak velí mně, ten není bratrem mým,
a boha svého já v něm více nevidím!
Jen láska bez konce se v hrudi mojí kryje — —
jen láskou trvá svět, a bůh jen láskou žije!

Noe.

Mlč, synu, padni v prach a nerouhej se Bohu!
Ó, jak jsem vděčen Mu, že s tebou mluvit mohu,
že, hněvu nádobu když vylil na svět celý,
my ujít jediní jsme Jeho pomstě směli!
Stlum vzdor svůj, repot zlý, a nechtěj jísti plodu
se stromu Poznání, jak z prokletého rodu
bys také jedním byl, jejž kletba boží schvátí!
Za svoji záchranu máš Jemu díky vzdáti,
za žití otcovo, za bratry, matku svoji,
jichž kotvou stal se on ve strašném živlů boji.
Co do jiných ti všech -- kdo Boha nepřítel,
ten tobě přítelem by, bratrem býti měl?
A Zilla — víš to přec — — ta z krve oné byla,
jež pomstu Jahvovu nejvíce rozjitřila! . . .
Tož osud společný ji stihnul, zasloužený,
a dávno dozněly již bědné její steny! . . .
Své pyšné čelo skloň — a Bohu chválu vzdej,
již kaj se, synu můj, mlč a se nerouhej!

Elam.

Tož mrtva Zilla je — — je mrtva, Zilla má?! . . .

Noe.

Je mrtva — buď jí mír! . . . Již dávno neznámá
ji vlna pohřbila — nech v klidu již ji spáti — —
tvé bouřit myšlení se více nenavrátí.

Elam.

A tys byl její vrah!

Noe.

Já nástrojem byl jen —
On tak mi poručil, já byl Mu poslušen,
On, moudrost odvěká, ta duše všeho, síla,
jež ke svým službám jen nás všecky utvořila.
A za to odměnou nás zachrání! . . . Co chceš,
ty červe nicotný?! Snad skráň svou pozvedneš
i proti Onomu, jenž v záři blesků dlí,
a jehož hněvnou líc pláň moře zrcadlí? . . .
Mlč, hade rouhavý, a dále hryz svůj prach,
již zajdi, nehnízdi víc v jeho myšlenkách,
sic s žitím synovým já zdrtím tebe — vari,
jenž's Evu pokoušel, již kliď se, ďáble starý,
nechť moře přikryje tě svými hlubinami,
však nové plodit zlo nevyjdeš z lodi s námi!

Elam.

Ne, otče, konec již — — je konec všemu již,
tvé marno úsilí — — mne více nespasíš! . . .
Já v boha nevěřím — tož, otče, tvého boha,
když lidi surově tak deptá jeho noha!
Co udělalo mu to dobré, tiché dítě,
že jako divá zvěř se na ně vrhl lítě,
že vylil jeho krev, ach, ve mladosti květu,
když člověk nevinný pln nejčistších je vznětů?
Co udělaly mu ty všecky rody bědné,
že na jich trápení se ani neohledne?
Že urazily jej? . . . Můž' ten být uražen,
jenž v slávě bez konce se zvýší každý den,
jenž širá nebesa má za svůj pyšný trůn,
a zpěvy andělů a hudbu rajských strun?
Proč touhu ku zlému jim tedy v srdce nalil?
Proč jasný jejich zrak v stín vášně nectně halil?
Když všecko ví a zří, proč tak své stvořil děti,
by pykaly jen vždy svá hříšná předsevzetí?
Proč vzdor a pochybnost jsi vštípil v srdce jich?
Proč cestu k poznání jsi věčnou kletbou stih'?
Má člověk pokorně jen v prach před tebou klekat,
má jako podlá zvěř jen bez konce se lekat,
ne rovný k rovnému v své nevině se chýle,
však otrok pánův jen, své čítat žití chvíle,
jak jemu zlíbí se? . . . Jen obětí si koupit
svůj život, o život zas jiné tvory zloupit,

a jemu předkládat je vražděné, by krev
jich jemu patřila, jich slední bolný řev?
Kde něha, láska jest, již tušili jsme v žití,
o níž jsme věřili, že věčná musí býti,
a v boha vtělena, ten nejkrásnější sen,
jímž člověk spijí se zde, věčně neskojen? . . .
Své srdce neseme ti v zbožných modlitbách . . .
Je z ruky vyrážíš nám, zašlapeš je v prach,
a není radosti a není těchy žádné,
kde místo milosti jen věčná přísnost vládne!
Ty nejsi dobrotiv, ty nejsi spravedliv!
Jak člověk pod tebou má v lásce býti živ,
když zří tvou úplatnost, když tvá jej křivda děsí,
když vidí, zvůle jen že vládne pod nebesy?
Ne vlídnost, útrpnost, jen pomsta zákon zde,
a kde je dobra říš a pravdy, světla — — kde? . . .
Má hruď se hrůzou chví, když nic tu v světě není,
co Jahve ukrutný nad svoji pýchu cení,
čím možno vyprostit se z těžké jeho ruky,
jíž připraveny jsou nám tisíceré muky,
ach, naší bez viny? . . . Kde jsou ty sličné děti,
jež vyšly v sluníčko si milé pohleděti,
a místo slunce v ráz jen strašný zřely mrak,
jak starých pohádek jich černý, děsný drak?
Ty dívky růžové, jež vyšly věnce víti,
a chtěly milencům je na skráň položiti,
a samy jsouce květ tak čistý, svěží, smavý,
tak záhy sestoupit v chřtán smrti měly dravý? . . .
Ty matky, miláčky jež svoje míti zřely,
a samy zoufalstvím, ach, dříve neumřely? . . .

Tys věděl, člověka když's tvořil, bože silný
— neb vědom všeho jsi a svatý, neomylný,
že toužit bude k zlu! . . Proč's tedy, ach, ten žár
mu vložil do srdce? To zášti, závist, svár
a vášně bez konce? . . . Proč Poznání jsi strom
mu stavěl do cesty již v luzném ráji tom,
když's věděl, strašlivou jak vůni plody mají,
a že svou tajemnou jej vůní přilákají?
A z plodu onoho proč věčně v naší hrudi
se kletý zárodek zas ku životu budí?
My zlí jsme, nestoudní a zbabělí, v tom jest
též našich výtek plod, ten neutichlý trest!
My k světlu toužíme, a stále ve tmu jdeme,
a život krátký jest, a hroby jsou tak němé! . . .
Kam jde to všecko zde, kde všechněch nás jsou cíle? . . .
To's ty že takovým byl mistrem ve svém díle? . . .
Když tvořil's tento svět, snů dlouhých slavný květ,

tys všecko rozvážil, tys všecko umně sčet',
tys děl, že dobré to, že plesat možno tobě!
Tvé dílo počato však bylo jenom v zlobě!
Nám radovati se a jásat možno není,
nám dáno úpěti! . . . Nač v tvůrčím roznícení
jsi z bláta člověka svým dechem volal k žití? —
Že z bláta stvořen jest, on věčně v sobě cítí!
Na chvíli kratičkou proč's jiskru svoji vznítil
mu v duši mrákotné a v temnotě jí svítil,
by noc jen temnější pak zas ji naplnila,
a lidská bytost tak jen nešťastnější byla?
Proč učinil jsi nás víc nežli zvíře, věc,
když stejný osud nám přec kyne na konec?
Když svoje anděly jsi pádu neochránil,
proč lidem svobodnou jsi cestou jíti bránil?
Ty nejsi otcem nám, ty chceš a pášeš zlo!
To hořké poznání mé srdce nalezlo,
že chvíš se zbaběle, by mocný lidský duch
svým křídlem nevznesl se až v tvůj tvůrčí kruh,
se Stromu Života, jenž v ráji tvém je skryt,
by plod si neutrh, jímž může věčně žít,
a býti jako ty, jak jeden z věčných duchů! . . .
A naše volání nedojde tvého sluchu,
neb ty jsi nepřítel náš, krutý násilník,
jenž čirou náhodou jen ze tmy věčna vznik',
a zase náhody té rázem pojednou
se sřítí na věky v tmy propast bezednou!
Jak před tím ty se chvíš, nám před tebou se chvěti,
a stále viděti, jak strašný vichr letí,
jenž smete v jednu tůň nás s tebou beze stop,
a nikdo nezví pak, kde společný náš hrob!
Nuž, dosti — — nevěřím již v tebe, čiň co čiň,
jak had se úlisně zas k srdci mému viň,
to srdce pro tebe je navždy mrtvo již —
je kámen, kámen jen, nuž, uštkni je, když smíš!
Nuž, bij mne hromem svým, zde stojím, sraz mne dolů,
ať konec podlé hře, ať moji přes mrtvolu,
jak oněch obětí, jichž plno moře tvoje,
se také divoce vln valí běsné roje!
Jim vel, ať zdrtí mne — — však mojím pánem nejsi!
Dál svoje vladařství a svoje blesky měj si,
svých rabů zástupy, jich žertvy čadivé,
a nových rodů zas ty tváře bázlivé!
To všecko můžeš mít, však ne již moji lásku!
Ty mne se netázav, dal's v odvážnou ji sázku,
ty srdcem dítěte jsi zhrdnul v kruté pýše,
a nikdy nesestoup' jsi k němu se své výše! . . .
Tys nikdy rukou svou tu slzu neosušil,

když touhou po ráji jsem srdce bolně krušil,
tu slzu, bez konce již každý člověk lije! . . .
Tvůj ret ji vypijí, jak poušť kdy rosu pije,
jen víc si žádáš jí, vždy větší krve daň!
Ni jednou jako máť se neusměješ naň,
jen jako těžký mrak mu nad hlavou se vznášíš,
svou hrozbou pochmurnou důvěru dětskou plašíš,
a odpor nejvyšší kdy vzkypí v něm a stesky,
ty mníš, že zdusíš je vždy znovu svými blesky!
Je neudusíš víc! Jich síla moc tvou předčí,
neb v srdci člověka — tam touha žije větší
po dobru, po pravdě a lásce, nežli mníš!
Je nad smrt mocnější — co proti ní ty smíš?
Nám život můžeš vzít — však to je vše — kdo muž,
ten umře jako muž, a rab — ten dále služ!
Máš svoje anděly, jich pluky nekonečné,
však panování tvé — to však být nemůž' věčné,
neb vím, jak nitro tvé cit stálé hrůzy zebe:
že přijde větší kdos a s oblak srazí tebe! . . .
Kdo v pravdě veliký, ten jiných neleká se,
a slunce stejně vždy plá v nesmrtelné kráse.
Ty neznáš milosti, já však ji, Přísný, znám,
a božství nového již víru vyznávám.
Je každý tuší zde — kdo zrozen, tuší je,
a k tvému oltáři prach cesty pokryje!
Již jiný povstává bůh z všeho lidstva středu,
bůh lidmi zrozený, jenž zná jich všecku bědu
i všecky radosti a do dna až je prožil,
a na svá bedra žal a tíhu všechněch složil,
že trpěl nad všecky a za všecky, jen tím
se nesmrtelným stal a bohem velebným!
A to mé srdce dí, že nedaleká chvíle,
kdy on, ach, zjeví se zde v kráse své a síle,
neb já když trpím tak a strádám, na můj hlas
on musí přijíti — — již nastal jeho čas! . . .
Má bolest bezedná — těch lidí muka všech,
jich marné volání i poslední jich vzdech —
ty zaklínaly jej . . . já vidím jej, již jde,
bůh lásky, milosti, bůh bědných zde již, zde! . . .

A to je nový bůh, jenž tebou nežehnán
přec bude žehnati, a každý země lán
svou láskou naplní a sluncem tiché slávy
a třtiny nezlomí a neušlápne trávy,
a červu ve prachu, jejž nikdo necítí,
on s cesty vyhne se a lvíče nasytí! . . .
Jho lidí polehčí a břímě pozvedne,
a s bratrem nejnižším on k stolu zasedne,

a kdo je nejchudší a ze všech nejbídnější,
on nejdřív k němu jde, bol jeho ukonejší!
Jak ovci ztracenou on duši hledat bude,
a jako jara dech on vnikne všude, všude! . . .
Kdes klnul, Jahve ty, on v lásce dobrořečí,
kdes vraždil, rány ty on lékem něhy zléčí,
kde slza bázlivá se z oka lije v skrytu,
on nalezne ji vždy a setře ve soucitu!
Kdo churav, neduživ, ten zdravým bude zas,
kdo slepý, vidoucím dá svojich očí jas,
kdo chudý, rozdávat všem jiným bude sám,
a bolest největší pak slastí bude nám!
Bůh dobrých, dětí bůh a všech, kdo trpí v žití,
kdo zákmit milosti a lásky v sobě cítí!
A byť's mu vzdoroval, on k tobě přiletí,
a proseb netřeba mu ani obětí!
Ó, lidstvo, plač jen dál a víc lkej bez ustání —
z tvých slzí prolitých on zrodí se a lkání,
tvé rány — jeho krev, tvá bolest — jeho tělo,
jež ve tmě pravěků již žádostí se chvělo,
tě žárně obejmout, a k srdci přivinouti,
jít s tebou v úsměvu tou celou dnů tvých poutí!
Já nevím, jak jej zvát, však cítím v srdci svém,
že dávno již jej znám, že věčně žil jsem v něm,
že vždycky potají jsem bratrem svým jej zval,
když první lásky cit se sladce ve mně vzňal,
a když jsem Zilly své ty zlaté hladil vlásky,
on, ach, tam s námi stál, ten nový bůh, bůh lásky!

Sne lidstva růžový, ty cite bez zisku,
ty plese nebeský v nejhorším útisku,
jak dnes tě cítím já, po nekonečném čase
syn lidstva neznámý tě cítit bude zase!
Přes věků rozhraní, přes národů všech změti
já vidím jeho líc, můj pozdrav k němu letí!
Ty z lidstva nezmizíš, a po staletích znovu
svou rukou pozvedneš líc rabskou člověkovu,
plod smažeš jeho vin, jej vzpřímíš v jeho pouti,
by hrdě nebesům směl ve tvář pohlednouti!
Ne soudce přísný jen, jen Spravedlnost krutá,
jež stále třímá meč a pouta z hanby skutá,
však Milost, Rovnost, Smír a sladké Odpuštění,
jež srdce nejtvrdší na záhon květný změní!
Ó, Pane, zjev se již, jak zjevil se's mi ve snu,
ať touhou omráčen ti s plesem v náruč klesnu!
Ty, bože, zjev se mi, ať umíraje, zřím
tvou líci nejsladší a zvát tě mohu svým!
Ať vidí každý z nás, že nejsi přelud pouhý,

že v tebe v skutečnost jsou vtěleny vše touhy!
Měj rysy matky mé a něhu mojí Zilly — —
ó, já tě vidím již — obličej zářně bílý
již objevil se mně — — tam po vlnách, hle, kráčí,
jak svaté nohy proud mu líbá, jemně máčí,
jak pod ním usmívá se bezdná moře pláň,
a věnce zlatých hvězd tká obloha mu v skráň! . . .
To není slunce zář — to jeho bílá hlava
v té hloubce nesmírné se světle rozžehává,
to není červánek, to s jeho retů plyne
mu úsměv, růžovým se věncem za ním vine,
a moře, mrtvých dav jež ve svém lůně chová,
tak sladce zvučí kol jak harfa Jubalova!
Tys Messias, to vím, tys přišel na můj sten —
ó, pojď, já s tebou jdu — jsem dávno připraven! . . .

Noe.

Ó, klaté rouhání — zda sluchu věřit mohu — —
můj syn, to dítě mé, má krev tak mému bohu!
A Ty jej nezdrtíš?! . . . Kde tvoje blesky jsou,
by sklály rázem v prach tu ruku ničemnou,
jež v pýše pozvedla se proti Pánu světa?! . . .
Ta ruka ochromniž, ta budiž navždy kleta,
ať nemá života, ať navždy uvadne,
a jako mrtvá snět od něho odpadne!
Od mého rodu on ať odpadne tak navždy,
a jeho čelo hůř než první bratrovraždy
buď vinou značeno! . . . Ó, sraz jej bleskem svým,
ať jeho bezmocnost, ať Tvoji mocnost zřím!
Či má snad podlehnout též jiný jeho zlosti? —
Ne, raděj v moře sám jej srazím bez milosti!

Elam.

Nuž, otče, sraz mne již — zde stojím, sraz mne již,
a nic se nebráním, jak chceš, vše konat smíš,
já nechci déle žít — mně srdce puká v stesku!
Však zda mne zdrtil on? Kde hrůza jeho blesků?
A tak se nelekej, já sám tam půjdu dolů! . . .
Tam se vším smířím se, tam bude konec bolu,
tam najdu oba zas — Jej, již jsem ve snu zřel,
a Zillu, Zillu svou, po níž jsem touhou mřel! . . .

Již vidím je — ó, hleď — — po vodě spolu jdou,
on vede Zillu mou jak bratr sestru svou,
jak na mne kývají, se usmívají jemně,
a stále blíží se, a vlnou kráčí ke mně! . . .
Jdou s nimi zástupy, jež vodou pohynuly,
ti všickni poznovu z vln vstali mračné důli,
jak táhnou bez konce — a vyrváni jsou moři,

vždy nové davy jich a ze dna až se noří . . .
A ruce vztyčené tou běsnou nad peřejí
v šum moře hluboký své Halleluja pějí!
Jsou matky, děti to, jež zas se našly v plese,
jich jásot nesmírný se nekonečnem nese,
a srdce jejich tak jsou spolu v jedno slita,
že nikdo již, ni smrt je nerozdělí litá!
Ó, Jahve, běda ti, svět padá z tvojí ruky!
Čím násilí je tvé, čím všecky lidské muky?
Již není smrti víc — jen věčné krásné žití,
neb nikdy neumře, co srdce lidské cítí!
Již nový vstává den — již stará mizí noc —
ó, větší láska jest než násilí a moc!

Noe.

Tam kles' ve vodní vír! . . . Tak mstí se strašná vina! . . .
A zapomenu já, že měl jsem kdysi syna,
z mé bude paměti on navždy vymazán,
již cítím s pevného kdes břehu jemný van — —
já vesel vystoupím, mně nový syn se zrodí,
i zvěři bezpočet ven vyvedu z své lodi,
zde dole jeden já, Bůh jeden nahoře,
a Jemu zasvětím svůj oltář v pokoře!

JOHN HENRY MACKAY:

Přítel Jeník.

Přeložil Jaroslav Pšenička.

„Ven! — Jen ven! —“ pravil, téměř zuby skřípaje.

Opustili jsme Společnost literátů a rozhovor její, tak špinavý a nezdravý jako vzduch hlučící kavárny.

Zabloudili jsme do ní, a teď vyhledali jsme zase tichý, čistý a útulný kout své staromodní vinárny.

Byl „jiný, než jeho knihy“. Knihy jeho byly vážné, těžké a hluboké; ale on byl živý, čilý a zdánlivě skoro bezstarostný. Nemluvíval také nikdy o své práci.

Víno stálo před námi. Srkali jsme z prvé číše, spokojeně na sebe hledíce.

„Přál bych si vyslechnout nějakou příhodu,“ řekl jsem.

Znal vyprávěti takové roztomilé malé povídky, které slyšel od mladých světáků v Picadilly, nebo od studentů Latinské čtvrti, nebo mezi uměleckou bohémou Mnichovskou, anebo které také sám zažil na svých bezoddyšných cestách světem, — roztomilé malé povídky, jaké nám zanechal Maupassant, a kterých sám nikdy jinak nevyužitkoval, leč že někdy je vyprávěl.

A byl dobrým vypravěčem, ovšem jen v nejužším kroužku; nějakou takovou povídku přál jsem si vyslechnouti tenkrát.

„Chtěl bych nějakou povídku,“ opakoval jsem líně, když neodpovídal.

Pohlédl na mne a usmál se náhle. Potom však tvrdý výraz nevole vstoupil do očí jeho, když vece:

„Chtěl byste si poslechnouti povídku? — Dobrá, povím vám ji.“

Odsunuli jsme sklenice a opřeli jsme se v zad.

* * *

Před třemi léty ocitl jsem se zase poprvé v Berlíně, po desítiletí jinde ztráveném. Měl jsem mnoho práce, bylo třeba, abych počal pracovati ihned, a proto nesměl jsem zmarniti mnoho času, hledaje byt. Zvolil jsem jihozápadní část města — a najal jsem obydlí, když jsem přesvědčil se o jeho nerušeném klidu.

Byl to učiněný kasární dům. Schodiště bylo tmavé, každá chodba měla v pravo, v levo a přímo jedny neb dvojí dveře, které byly posety štítky porcelánovými, schránkami dopisními a navštívenkami; schody nebyly nikdy pusty, a u domovních dveří bylo vždy, ať v době denní, ať večerní, příchozímu prodrati se zástupem hrajících dětí.

Nicméně, byt byl prostorný a vhodný, v pozadí nepříliš dlouhé, ale téměř tmavé chodby, která bývala večer osvětlována svítilničkou. Dveře jeho směřovaly do této chodby. A jizby byly, jak řečeno, tak

nerušené, jak jsem si přál. Pronajímatelka byla mi hned na prvý pohled nejvýše nepříjemna: dlouhá, suchá žena se zlým, fanatickým zrakem, chladným, nezvučným hlasem, skoro příliš čistotná ve svém nevkusném kroji. Náboženská fanatička nejhoršího způsobu, to bylo téměř nepochybno. Že byla lakoma, seznal jsem ze způsobu, jakým shrábla prvé měsíční nájemné.

Zařídil jsem se tak, že nemusila mi nikdy ani na oči přijít, a přistěhoval jsem se.

* * *

Skoro nikdy jsem ženy té neviděl, a bylo mi dobře posluhováno; to jest, přišel-li jsem v poledne domů, bylo uklizeno, a když vstoupil jsem do světnice obytné ráno, bylo snídaní na stole.

Zdržoval jsem se mnoho doma; jak praveno, měl jsem mnoho na práci. Týdny mijely, nečítány, jako dnové.

Na chodbě ke svému bytu obyčejně nikoho jsem nezastal. Dveře byly vždy pevně uzavřeny, a nikdy jimi ani hlásku neproniklo. Nemyslil jsem jinak, než že bydlím na té chodbě zcela sám se svou hospodyní. Ostatně, dále o tom jsem nepřemýšlel, ježto jsem nikdy nebyl obtěžován.

* * *

Jednoho večera bylo na mé dveře tiše zaklepáno. Seděl jsem u stolku a psal jsem.

„Vstupte —“

Nesmělý, jasný hlas řekl:

„Telegram —“

Když dopsal jsem větu, ležela depeše na stole u dveří, ale v jizbě nebyl již nikdo.

Jindy chtěl jsem odeslati psaní, a neměl jsem ani pokdy, abych poohlédl se po posluhovi. Vyšel jsem ven, abych otázal se hospodyně, ví-li v domě o někom, kdo by pochůzku vykonal.

Zaklepal jsem na dveře, za nimiž jsem domníval se, že bydlí. Otevřela, patrně velice jsouc užaslá. Po té, když vyslechla, oč jde, zavolala do jizby: „Jene, rychle —“

Přistoupil malý hoch. Odevzdal jsem mu dopis i zpropitné a vštípil jsem mu adressu. Odpovědi nebylo třeba, a tím věc byla vyřízena.

Stařena stála u nás, ani slova nemluvíc.

Za několik dní zaslechl jsem, kráčeje chodbou — vracel jsem se v hodinu neobvyklou domů — z bytu stařeny potlačovaný vzlykot a vzdechy.

To bude as můj malý posel, soudil jsem. Jak na snadě tyhle děti mají přece slzy . . .

Když zase za několik dní byl jsem asi desítiletým hochem plaše pozdraven, aniž jsem dále si ho povšiml, byl jsem opětně naň upamatován. Ale neviděl jsem ho; byloť na chodbě příliš temno.

* * *

Za čtrnáct dnů byly Velikonoce. Byl jsem již osm neděl v Berlíně a byl jsem zabrán víc než kdy jindy. Hodlal jsem oba dny zůstati doma, a za jejich slavnostního klidu řádně dát se do práce.

Na boží hod o polednách bylo v domě již jako po vymření. —

Pojednou ustal jsem psáti: stará šlesvicko-holštýnská pověst přišla mi na mysl . . .

Byla zima, a byl led . . .

Všecka ves jest venku na ledě, kde pořádá slavnost. Jen stará, chudá matička zbyla zpět: nemocna na loži. S něho může přehlédnouti hemžení a radovánky na ledě.

Ale vidí ještě víc, čeho nevidí ostatní: malý, bílý mráček na obzoru, který zvěstuje bouři a záhubu celé vsi. I zapálí slámu svého lože . . . a když poslední lidé dostihnou břehu, jsouce voláni požárem, praskne led . . .

Tato stará, nepatrná pověst zbavila mne docela chuti psáti dále.

Byl teplý den. Otevřel jsem okno, i procitla ve mně touha vyjíti si. Zmocnil se mne pocit stísněnosti, že snad jsem jediný člověk v tomto jinak sty lidí obývaném domě; a pocit ten stal se mi nesnesitelným, když jsem obrátil se zase do světnice, naplněné zatuchlým teplem kamen.

Vyšed na chodbu, spatřil jsem, že dveře k bytu mé domácí jsou otevřeny dokořán, a prostřed jizby že sedí za stolem hoch, který tiše a smutně před sebe hledí.

Povstal, spatřiv, že se blížím.

„Jak,“ ptal jsem se překvapen, „ty's dnes doma?“

„Ano,“ řekl tiše.

„Proč nejdeš ven pohrat si, hochu?“

Váhal odpověděti.

„Nesmím . . .“ řekl pak tiše a velmi rozpačitě.

„Proč nesmíš?“

„Babička zakázala.“

„Babička odešla?“

„Ano.“

„A kdy se vrátí?“

„O deváté.“

„A do té doby máš zde setrvati zcela samoten?“

„Mám dávat pozor, není-li vám něčeho třeba.“

„Řekla to babička?“ tázal jsem se dále, neboť byl to prostě nesmysl, ježto nikdy jsem nic nežádal.

„Ano.“

„Nepotřebuji ničeho, a proto si můžeš vyjít.“

„Nesmím,“ řekl zase tak tiše, ale rozhodně.

Pohlédl jsem na drobného chlapíka, jak tak přede mnou stál. Vypadal bledě a choře, jakoby mu nedostávalo se čerstvého vzduchu a dobré výživy zároveň, byl více než chudobně oděn, přes den sváteční, a vzbuzoval dokonalý dojem hocha zanedbaného, který nikdy neslyší dobrého slova. Měl prostě vzhled dítěte otloukaného.

Světnice byla ohyzdná ve své nevkusné pustotě, jsouc tak střízlivá, holá, nevlídná, neútulná.

Všecko to mne pobouřilo. Jaká krutost zavříti ubohé dítě z některé ničemné záminky v den, kdy každý se snaží radovati se!

„Můžeš si vyjít, nepotřebuji ničeho," opakoval jsem.

Zůstal státi.

„Nechce se ti snad?"

Vzhlédl ke mně.

„Nesmím," odpověděl konečně.

Byl jsem již netrpěliv.

„Já však chci z toho odpovídati sám . . ."

Netroufal si, toť bylo jasno.

V tom připadlo mi na mysl, že nuditi se budu dnes tak jako tak. Usmyslil jsem si tedy vzíti ho s sebou.

„Půjdeš se mnou, slyšíš. Vezmi klobouk, převlečník a pojď!"

Byl ve velikých rozpacích, a ve chvíli té byl by patrně raději zůstal doma. Ale strach z mého rozhodného hlasu byl přece jen větší, než úzkost před bábou; sňal tedy váhavě se hřebíku svůj klobouk.

„A tvůj převlečník?"

„Nemám převlečníku." Byl velice zardělý při těchto slovech.

Vrátil jsem se do své světnice a přinesl jsem plaid. Ostatně, den byl teplý.

Na rohu ulice zavolal jsem drožku.

„Hop dovnitř. Jak se vlastně jmenuješ?"

„Jeník," odvětil. Svého příjmí nepověděl.

„Vezte nás Mlynářskou třídou nahoru mimo pivovar k jezeru Plötzenskému a ke střelnici, však víte již —"

Tam mohli jsme ocitnouti se nejdříve na čerstvém vzduchu a v lese.

Jeník posadil se do vozu a složil ruce, jako by se byl odevzdal v nevyhnutelný osud.

Musil jsem usmát se, vida jej tak seděti jako hromádku neštěstí, a poprvé jsem si ho důkladně prohlédl. Měl na sobě záplatovaný kabátek, z jehož krátkých rukávů vyčuhovaly ruce a jemná zápěstí. Ale jinak bylo to nehezké dítě; barva pleti jeho byla žlutá, čelo hranaté, uši odstávající, a celá hlava byla nějak veliká v poměru k malému, slaboučkému tělu. Hezké byly jen oči jeho a pak ústa, která byla aristokratické jemnosti. Vůbec, tak docela bez rasy nebyl, ale vše bylo na něm zakrnělé, nevyvinuté, jak jsem již řekl, vyhladovělé a otloukané.

„Tedy Jeník se jmenuješ. A kolik je ti let?"

„Dvanáct . . ."

Kladl jsem mu ještě některé otázky, potom počala mne věc nuditi, a zatím, co myslil jsem něco jiného, téměř jsem ho zapomněl. Když jsem zase vzhlédl, byli jsme na pusté Tegelské silnici a zahýbali jsme právě k jezeru Plötzenskému.

Jeník seděl tiše, ani nedýchaje, a střetl jsem se s jeho vážným, pozorným, na mne upjatým pohledem. Nyní teprve jsem zpozoroval, že byl na svá léta staršího zevnějšku, a bylo mi ho zase líto. Zapřádali jsme nesouvislý rozhovor až ke Střelnici.

Tam — v sále byl koncert — dal jsem nejprve přinést kávu a ohromnou porci koláče — pak ještě jednu — konečně ještě jednu. Při

třetí byl trochu úzkostliv, ale pokynul jsem mu, že netřeba vše to zmoci dnes, a tak si zbytek zabalil. Zatím prohlédl jsem si ty všecky dobré lidi kolem a činil jsem marné pokusy, byť i dost málo slyšeti hudbu.

Když byl hotov, šli jsme k jezeru.

Ale napřed všecky boudy jsme probrali: házeli jsme míčem po šeredných panácích, hráli jsme v kostky třikrát po desíti haléřích a vyhráli jsme něco strašného, zkoušeli jsme elektriku, ale nevydrželi jsme až do tisíce, tak že jsme — bohu buď dnes ještě činěn dík — neobdrželi za to žádných doutníků, a konečně jsem jej posadil na kolotoč a nechal jsem jej vozit se, dokud se mu chtělo.

Tiše a přívětivě prostíralo se jezero, to malé, krásné jezero se šeredným jménem. Obešli jsme je, a mezi střílnami a nekonečnými hřbitovy vraceli jsme se zpět.

Jeník capal za mnou žlutým pískem, a nemluvil již, ježto nebyl tázán.

Když dostihli jsme koňské dráhy, poseděli jsme ještě půlhodiny při sklenici piva, a pak jeli jsme domů. Vrátí-li se jeho bába až o deváté, přijde hoch ještě dávno v čas.

Cestou odpůldne nepozbyl sice své plachosti, ale přece nebyl již úzkostliv. Tehdy však úzkostlivost jeho se zřejmě vracela. Ale když tázal jsem se ho, mám-li ho doprovoditi nahoru, potřásl velmi rozhodně hlavou.

Podal jsem mu ruku a propustil jsem ho. S tichým „děkuji také pěkně“ loudal se ode mne. Vroucí důraz byl v těch slovech, tak že jsem nemohl litovati odpůldne, pro mne přece jen trochu nudného.

* * *

Když jsem den po té potkal stařenu na chodbě, oslovil jsem ji: „Dovolil jsem si včera odpůldne vzíti vašeho vnuka trochu na čistý vzduch.“

Neodpověděla, ale spočinula na mne zlým a nenávistným pohledem.

Bylo to vypovědění války. Tři dny později kradl se Jeník na schodech mimo mne. Zadržel jsem jej.

„Nuže, dopadlo to dobře?“ řekl jsem.

Neodpovídal, nýbrž plaše pohlížel k zemi.

„Proč máš stále ruce za zády?“

Spustil je. Pozdvihl jsem je a viděl jsem, že byly pokryty pruhy, krví podlitými.

„Co je to?“

Zase neodpovídal.

„Teď pojď se mnou do mého pokoje.“ Tam vzal jsem jeho ruce do rukou svých, a otázal jsem se ho tak, že musil odpověditi:

„Tedy tě bije? — Čím?“

„Pravítkem . . .“ koktal.

„Proč?“

„Poněvadž jsem v neděli odešel.“

„Bije tě často?“ — Tuto otázku bylo mi opakovati. Hleděl dolů, mlčel, a pohyboval bezhlasně rty.

„Jak často?“ doléhal jsem.

„Každý den,“ zdálo mi se, že šeptá.

Věděl jsem dosti. Pustil jsem ruce jeho, ubohé, malé, hubené, vlhké ruce se špatně stříhanými nehty, s bezmasými kotníky, s jizvami, podlitinami . . .

Vystrčil jsem ho ze dveří.

Když vracel jsem se od oběda, šel jsem přímo ze své světnice do světnice domácí, zaklepal jsem silně a ihned jsem vstoupil.

Seděla u stolu, hoch proti ní, smrtelně jsa bled, s krvavým pruhem na čele, třesa se a vytřeštěný, úzkostlivý zrak upíraje na svou trýznitelku.

Oba vyskočili, když mne spatřili tak neočekávaně. Stařena nezdála se býti uleklou, ale neskonale užaslou. Pozbyl jsem posledního zbytku trpělivosti.

„Rád bych s vámi mluvil,“ řekl jsem, „pošlete svého vnuka ven.“ Nejprve pohlédla na mne, pak na něho, pánovitě pokynula ke dveřím, a dítě se vytratilo.

Seděli jsme nyní proti sobě, a mohu vám říci, že jsem se chvěl zlostí. Rozpředla se dlouhá a protivná hádka, která byla zcela bezúčelna, a z níž mi vysvitla pouze příčina její nenávisti proti vnoučeti. Bylo nemanželské, bylo „skvrnou rodiny“, její „počestné a řádné rodiny“, která „stále kráčela cestami božími“ atd.

Domlouval jsem, hrozil jsem, dával jsem se unésti, a při tom stále měl jsem tak zpola pocit, že se pletu do věci, po níž mi vlastně ani nic není. To věděla tato ohava, a tak celá věc byla bezúčelna.

Za řeči užívala nezřízeně průpovědí z bible.

Konečně chopil jsem se posledního a jedině zbývajícího prostředku.

Položil jsem na stůl dvacetimarku a projevil jsem ochotu vypláceti jí měsíčně tuto částku, užije-li jí k dobru svého vnuka a slíbí-li mi především, „na své svědomí“, že dítě již nikdy nebude kárati tělesně.

Nastal boj lakoty její s její zvířecí krutostí. Oči její pohlcovaly zlato; když jsem již netrpělivěl, a pohroziv ještě jednou, že hodlám si nalézt jiné cesty, chtěl jsem zase peníz shrábnouti, dávala se do pláče, a já zvítězil.

„Ano . . . ano — dojista . . .“

Vyšel jsem zhnusen, jako zřídka kdy.

* * *

Od té doby však jsem byl na číhané.

Za několik dnů lapil jsem Jeníka a podrobil jsem ho důkladnému výslechu; nikoli, nebyl vskutku již bit. Ochladilo se, citelně se ochladilo.

Jednou viděl jsem jej v ledové jizbě smutně seděti u knihy. Stará odešla. Vzal jsem polozkřehlého k sobě do světnice a dovolil jsem mu zůstati, bude-li zcela tich.

Usadil jsem ho do velikého křesla u stolu, ve kterém zcela téměř zmizel, a sám, sedě k němu zády, pracoval jsem dál. Když jsem po hodině se obrátil — dávno jsem ho již pozapomněl — viděl jsem, že sedí tam nehnutě a tak tiše, že sotva si troufá dýchati.

Od té doby přicházel častěji. Zprva jsem ho musil vždy přivést, po té hojně užíval svého passe-partout. Přišel pokaždé tak tiše, že jsem ho zřídka kdy slyšel. Pak zalezl vždy na své křeslo a položil před sebe knihu.

Nerušil mne. Nic od něho ke mně nedoléhalo, leč chvílemi tichý pravidelný dech, a někdy, když ustal jsem v práci, neskonale opatrné obracení listů se slabým šelestem.

Byl dokonale přestrašen, ubožák, a trvalo dlouho, než dal se k tomu přiměti, aby odpovídal na všecky otázky. Sám od sebe nikdy mi nic nevypravoval. Ale dostal jsem přece z něho, co věděti jsem chtěl.

Nebylo toho mnoho: nepatrná, všední, smutná příhoda dětská.

Matka, švadlena, jednoho dne mu dala život. Vyrostl, jako převážná většina chudých berlínských dětí: zpola na dvoře a na ulici, zpola v jediné jizbě matčině.

Ale v prvých svých desíti letech přece nepostrádal zcela lásky její.

V šestém roce byl poslán do školy, a v desátém roce zemřela mu máť: byly to jeho jediné dvě veliké události životní.

Po té vzala ho bába jeho k sobě, a od toho dne byla zapuzena z jeho života každá, i sebe menší radost. Nemluvil nikdy o trestech, které mu bylo vytrpěti, ale vypozoroval jsem ze všeho, jak byly as ukrutné.

Zvolna nabýval trochu živosti. Ale o veselosti a rozmaru nemohlo býti řeči.

* * *

Jednoho večera ukázal mi s tváří velice vážnou, co mu zůstavila matka. Bylo to psaní a podobizna. Když umírala a naposled byla s ním samotna, vtiskla mu obé do ruky a napomenula ho, aby nikomu toho neukazoval, ani své bábě. List pak aby otevřel, až bude dosti veliký, aby mu mohl porozuměti.

List, který napsala několik téhodnů před smrtí, jak svědčilo poštovní razítko, byl nadepsán nositeli známého jména šlechtického a byl opatřen poznámkou: „Adressát odcestoval“, což ovšem bylo lze čísti také: „Přijati odepřel“. Adressa byla psána rukou neumělou.

Podobizna byla zhotovena v atelieru z prvých v Berlíně a byla patrně výborná. Srovnával jsem smutné, napjaté, neklidné rysy dítěte s pyšnou, tvrdou, zdravou a téměř krutou tváří otcovou: nenalezl jsem jiné podoby, leč v jemném tvaru nosu a v jakémsi trpkém rysu v koutcích úst, který byl u tohoto vyryt přeceňováním sebe, u onoho nedůvěřivou uzavřeností. Obraz byl, jak bylo zřejmo, nesčíslněkráte brán do ruky. Vrátil jsem jej zase hochovi s dopisem, s tímto posledním výkřikem zoufalého srdce, jež marně obětovalo svou poslední hrdost k vůli dítěti, které milovalo, a jehož nebylo s to jinak zachrániti.

„Jeníku, tyto věci musíš velmi dobře uschovati,“ pravil jsem, „a nikdy jich nesmíš ukázati babičce.“

Přikývl přesvědčeně.

* * *

O několik neděl později připadl mi zase obraz na mysl. Při jakémsi slavnostním představení v Opeře šel v meziaktí mimo mne po schodišti dolů vyšší důstojník, ne právě již mladý a nápadně vysoké postavy. Tázal jsem se na jeho jméno. Znělo, jak jsem tušil. Ovšem, Jeníkovi jsem nevypravoval, že jsem viděl otce jeho, ale myslil jsem si všelicos.

Toho ubohého chlapíka otec proklatě špatně vyzbrojil do boje o existenci . . .

* * *

Víte, jak vášnivý jsem obdivovatel Doréův, dnes víc než kdy, ježto dnes každý osel odvažuje se ohrnovati nos nad tím gigantickým umělcem. Mám všecka díla, která veliký tento duch nám nakreslil, a působilo mi nezkalené potěšení, když Jeník na otázku mou, které knihy si chce prohlížeti, vždy odpovídal: „Ty velké.“

Podivno — někdy jsem sedal s nevědomým dítětem nad těmito opravdu velikými knihami, a sledovali jsme ruku v ruce tu obrovskou fantasii s Dantem do pekel a s Miltonem do ráje! . . .

Ale celkem zbývalo mi málo pokdy pro Jeníka, a nechával jsem ho seděti samotna, co zatím jsem psával. Jedenkráte, když jsem ustal, spatřil jsem, že upírá na mne oči.

„Čím by's chtěl býti, Jeníku?“ tázal jsem se.

Odpověděl s roztomilým výrazem radosti, že uhodl jsem, nač myslí: „Básníkem!“

Básníkem! — Myslím skoro, že by se jím byl stal, kdyby —

* * *

Ano, kdyby! . . . Dovolte, abych byl stručný.

Dnové zase mizeli jako v letu. Byl vůči mně naplněn pohnutlivou vděčností, která se často projevovala způsobem v pravdě dětinným.

Stal se mi skutečně milým.

A tehdy došla mne zpráva, jež mne nutila téměř neodkladně opustiti Berlín.

„Jeníku,“ pravil jsem, „musím odtud —“

„Ne,“ odpověděl mi, ale pohled jeho snažil se vypátrati, žertuji-li čili nic. Pak odešel, a toho dne již se nevrátil.

Vypověděl jsem ihned.

Když platil jsem stařeně naposled nájemné, promluvil jsem s ní ještě jednou o vnuku. Prosil jsem ji naléhavě, aby s dítětem zacházela lépe. Žena mlčky naslouchala, ale zdálo se, že za tím chladným zrakem, který na mne upírá, jest ukryt záměr nezvratný . . .

Peněz jsem jí již nedal. Přijímala je stále jen za to, že vnuka přestala bít; ani ho lépe nevyživovala, ani neodívala, a na další nějaké výdaje k jeho dobru vůbec nepomýšlela.

Dal jsem tedy peníz jemu samému; vtiskl jsem mu jej do ruky, odcházeje. Staré nebylo ani viděti.

Jeník v posledních dnech byl často u mne a býval o mnoho tišší. Ale, když jsem mu dal s Bohem — vůz čekal, a věci mé byly již

sneseny — a když jsem k sobě vyzdvihl jeho malou, jako pírko lehkou, unylou postavu — ulekl jsem se sám nad výrazem jeho obličeje. Oči jeho široce byly rozevřeny a hleděly v nevýslovné úzkosti do očí mých, v tak nevýslovné, prosebné, zoufalé úzkosti, že jsem znepokojen řekl:

„Ale, Jeníku, buď přece mužem! — Vždyť se zase shledáme, nezůstanu vzdálen na vždy —“

Okamžení cítil jsem ledovou jeho tvář na tváři své, pak spustil jsem jej dolů a napsal jsem ještě ve spěchu svou trvalou adressu. Vzal lístek bez účasti.

Stál prostřed světnice, na smrt bled a jako zlomen, i hleděl za mnou bez slz, jako vždy, také ještě v této minutě.

Tak vidím jej dosud.

* * *

Za rok byl jsem v Berlíně zas. Pevně jsem si umínil, že při prvé příležitosti Jeníka navštívím. Ale víte, jak s takovými úmysly bývá. Bydlil jsem ve zcela jiné čtvrti městské, a míjel týden za téhodnem, měsíc za měsícem, aniž jsem svému slibu dostál.

Potom jednoho rána měl jsem dopis mezi druhými, který poslán byl z Berlína do města, kde ztrávil jsem zbytek předešlého roku, a odtud zase do Berlína zpět, a jehož adressa psána byla velikým stojatým písmem žákovským. Ležel zde, prostřed všech psaní ostatních, jako by byl zbloudil. Ale náležel mně.

Byl od Jeníka.

Jen jedno mohu vám říci, že nic, nic mnou v životě neotřáslo prudčeji, než ten malý list ubohého hocha. Psal mi asi toto: že mi musí přece psáti, neboť myslí, že nemůže již dlouho žít; stále že jest bit, den jak den, co jsem pryč; byl prý jsem k němu tak dobrý, a zda-li brzy se nevrátím, že by se tak velmi radoval, kdyby mne ještě jednou uviděl . . . Podpis byl: Váš milý Jeník.

Dopis byl psán hranatým velikým písmem dětským, a dojista u velikém rozrušení a úzkosti, neboť některá slova rozplynula v slzách. Tak tedy se naučil přece plakat.

Trvalo téměř osm dní, než mne psaní došlo. Dovoltež, abych skončil . . . Odhodil jsem vše a sedl jsem do drožky. Za půl hodiny stanul jsem přede dveřmi, kterými jsem tak často vcházel, a prudce jsem zazvonil.

Slyšel jsem vleklý krok, který jsem znal. Od hlavy k patě nezměněna stála žena přede mnou. Byla nezměrně užaslá.

„Dobrý den,“ řekl jsem, vnímaje, jak drsně zní můj hlas. „Chtěl jsem se pozeptat po Jeníkovi.“

Žena neodpovídala a nehýbala se s místa, ale neuvěřitelně sprostý úsměch přelétl její obličej.

„Kde jest?“ ptal jsem se téměř hrozivě. A ježto neodpovídala opět, popošel jsem a donutil jsem ji, aby ustoupila. Váhavě se loudala do kuchyně. „Jest zde,“ řekla pak, když postřehla, že tvářím se vážně, a ukázala na dveře. Nikdy tak posupný triumf nespočíval v tak málo slovech.

Vstoupil jsem do jizby. Byla prázdna. Ale dveře do jizby sousední byly otevřeny, a tam — na bídné rozedrané posteli — na znak ležel Jeník. — — Byl mrtev.

Spěchal jsem k loži. Chopil jsem se rukou jeho — klesly chabě dolů; zdvihl jsem bradu do výše — klesla. — — Byl mrtev.

Usedl jsem na okraj lože.

Dlouho jsem naň pohlížel.

Oko jeho pevně bylo zavřeno. Znavený, utýraný výraz — týž, který ho za živa nikdy neopouštěl — spočíval, jen že v míře mnohem větší, na malém obličeji.

Náhle jsem vyskočil. Něco jsem zahlédl — co to bylo?

Na čele rána, na rameni, jež nahé prohlédalo roztrhanou košilí, rána, stáhl jsem tenkou přikrývku s prsou a rozhalil jsem košili, rána na ráně, pruh na pruhu, jizva na jizvě! — —

Myslím, že jsem křičel hrůzou. — Ubila ho do smrti!

Zděšení ledově mne mrazilo. A jak jsem opětně hleděl dítěti v tvář, zdálo mi se, jakoby se otvíraly tyto hnědé, jasné a nevinné oči a mluvily ke mně: A ty's její spoluvinník, neboť ty's to trpěl! — Mohl's mne zachrániti, a nezachránil's! — —

Zahalil jsem přikrývkou jeho ramena, shrnul jsem s čela vlas, ujal se opět studených rukou a seděl jsem dlouho na okraji lůžka, sevřen pocity hořčími lítosti . . .

Konečně jsem se vzpamatoval.

Vyšel jsem na chodbu, bled jsa vzteky. Šeredný, nízký obličej vysunul se ze dveří poslední světnice — vyřítil jsem se téměř proti němu.

„Vražedkyně —“ křičel jsem, „proklatá vražedkyně!“

Myslím, že bych ji byl zardousil.

S pronikavým, ječivým výkřikem přirazila a uzamkla žena dveře, než jsem jich dostihl.

Bušil jsem do nich pěstí, nevím, jak dlouho. Neotevřela.

„Však již otevřeš!“ Skřípěl jsem zuby.

Potom vrátil jsem se k mrtvému dítěti. Ale bylo mi nemožné, pohleděti na ně ještě jednou. Kvapil jsem odtud.

Odjel jsem ke starému příteli, advokátu. Vyslechl mne velice trpělivě.

Ale pak: „Důkazy . . . Důkazy!“ — A dále, účel? — Věc byla již jednou dokonána . . .

Tak se také stalo.

* * *

Víte, jak málo mi na tom záleží, co s našimi těly stane se po smrti. Když jsme se nejvíc a konečně až k smrti navzájem utrápili, kvílíme nejhlasitěji a nejžalostněji pro sebe.

Ani jsem tam již nešel. Ničeho jsem neučinil. Ale říci vám nemohu, Mackayi, jak velmi a kolik hodin jsem trpěl myšlenkou: Mohl's ho zachránit, a nezachránil's! . . . Ale tací jsme: na všecko máme pokdy, co leží v kolejích našeho života. Ale máme-li jednou — nedoháněni nějakou nezbytností — jednati z dobré vůle, selžeme, selžeme bídácky! . . . Jací zbabělci všichni jsme ve službě Života . . .“

Umlkl. Mlčeli jsme oba.

Pak chopili jsme se sklenic, ale víno chutnalo trpce a hořce.

„Proč svému srdci neulevíte, a proč událost tu nenapíšete?“ ptal jsem se dle starého receptu.

Potřásl hlavou.

„Nikoli,“ pravil.

„Napsal bych ji —“ ujal jsem se dále slova.

„Tak,“ vece lhostejně.

„A nazval bych ji: ‚Přítel Jeník‘ . . .“

„Přítel Jeník!“ slyšel jsem, jak v trpkém smíchu opakuje. „Ano, on byl můj přítel, ale já nebyl přítelem jeho. Ubohý Jeníku! — Proč jsi nevyhledal sobě lepšího přítele . . . Ubohý Jeníku! . . .“

A tehdy — v té chvíli — poznal jsem teprve po dlouholetém styku v něm básníka, básníka „Písní Smutku“, který pěl intimní, bolestné a vznešené básně, jež oslové kritiky zavrhli, a jež nejen nevděčné, ale i hloupé obecenstvo nečetlo, protože sbásněny byly ve verších.

Z básní Karla B. Hájka.

TO BYLO RÁNO!

Jak jsme se potkali! V tak smutných končinách
a v připozdění našich nejplodnějších dnů,
v tom soumraku, kde každá radost hořkne poznáním,
a kde už dávno vyprchaly vůně illusí.

Les chmurný, k smrti smutný, melancholický to byl,
a cesty odlehlé a zarostlé, a před námi
v tak zkličujících tmách se ztrácely.
Nic už jsme nechtěli a nečekali nic,
jen každý tou svou cestou jít a sám, docela sám,
násilím ode všech a všeho odervân,
a bolestí jít plamennou a velkou očistou.
Kam? Kdo z nás věděl, kam? — Taková dálka mlhavá,
tak přísné mlčení před námi leželo,
a daleká a dlouhá, dlouhá cesta setmělá
alejí vysokých a zamračených pinií,
a před námi šlo v mlhách teskné tušení,
nezodpověděného bolest mučivá
a strach, strach z neznámého ještě někde před cílem
a nepohnuté tmy a ticha úzkost smrtelná.

V tom pozdním soumraku, v těch němých samotách
a na těch místech odlehlých my jsme se potkali . . .

Ty's naproti mi přišla, dobrá, „dobrá jako pole“
a jako zvíře čistá, jako skalní pramen
a krásná, krásná jako v horách západ!

Jak zázrak přišla jsi. Takové rozednění,
tak radostné a velké ráno přišlo s tebou,
měl nový smysl najednou a nový cíl
můj život před tím prázdný k zoufání,
radostné formy všecko mělo kolem nás
a nové vůně, nové barvy před tím nebývalé.
Můj smutný, prázdný život přišla's naplnit
zázračným obsahem své nadšené a čisté duše
a slavný sábat vnesla jsi do všedna mojich dnů.
Tak do široka rozepjal jsem zdravé své dvě ruce
vstříc dálce zářivé a novým, volným obzorům,
nad nimiž slunce vycházelo velké, planoucí,
má celá bytost, obrozená novou radostí,
závratnou radostí a touhou znova žít,
se opíjela těmi nádhernými barvami
a liniemi volných dálek rozlehlých,
a nové mládí rozzpívalo se v mých tepnách bouřících.

To byla vichřice, co spolu unášelo nás,
a byl to tanec vášnivý a závrať opojná,
a pod nohama země mizela nám v kruzích vířivých,
a vzduch byl plný květů pršících a čistých vůní
a plný jásotu a extatických výkřiků.

To bylo ráno, sladká ženo má,
slunečné ráno v měsíci ohnivých růží!

ZAVÁTÝ HROB.

Uprostřed krajiny nám cizí, neznámé,
kam za mnou štvaným oddaně jsi šla
v očekávání důvěřivém, ženo má,
v té cizině, kde na čas smíme spočinout,
než osud dál nás bude světem štvát,
v těch končinách, kam nikdy snad se nevrátíme víc,
uprostřed krajiny nám cizí, lhostejné,
pod těžkou hlinou leží naše mrtvé dítě . . .

A bez nápisu je ten malý, smutný hrob,
kde naše všecko leží pochováno,
sníh věje se přes nízký jeho drn
a na pěšinu osamělou mezi hroby.

A po letech zavěje i ty stopy dvě,
dvě stopy výmluvné v té samotě, má ženo,
a bez nápisu zůstane ten malý, smutný hrob,
kde pochováno leží dítě tulákovo . . .

TUŠENÍ VINY.

Modlitbou, tichou a pokornou modlitbou
chtěl bych se vyplakat u tebe, dobrá má ženo.

Za těžký ten smutek dlouhých let, jež leží za námi,
dlouhých let samoty uprostřed slídivých davů,
banalních, sprostých a špinavých davů,
za všecko bolestné prázdno zmařených let,
za všecky slzy a za všecky úsměvy,
za každý okamžik světlý a radostný,
za každý pohled tvůj a za každé to slovo útěchy,
jež v těžkých chvílích mlčení ty dovedla's mi dát . . .

Před bolestným oltářem tvého mateřství,
jež na kříž přibito z ran těžkých krvácí,
kde v soumraku tichého smutku jak věčná lampa
mystickým světlem hoří velké srdce tvé,
na tvrdých stupních toho oltáře bych poklek' rád
a diskretní zpovědí svých nejskrytějších slz
chtěl bych se vyplakat, má trpitelko tichá.

Před chmurné portály přísných kathedrál
se přicházeli hříšní asketicky kát,
pokorně v režném rouchu stávali u dveří
a kolemjdoucím vyznávali viny své,
do štvavých výčitek jim syčel výsměch ulice,
morálka pohoršených zástupů jim plila v tvář,
a oni pokorně a tiše ve svém rouchu kajicném
u dveří chrámových se sklopenýma stáli očima,
pohříženi do svého nitra mučivé tragiky,
kam jako z dálky zaléhaly hlasy ulice
a posměch těch, kdož kolem kráčeli.

Je mi, jak sám bych kajicně tak stál
před chrámem zamlklým, kde na kříži
bolestné tvoje mateřství z ran těžkých krvácí,
sám, trpící, pohřížen v nitra svého tragiku
a zmučen výčitkami, které chápat neumím . . .

JIŘÍ SUMÍN:

Přeludy.

Povídka. (Pokračování.)

ČÁST DRUHÁ.

I.

Nesměle a plaše zapadli mladí manželé se svým dítětem do tohoto velkého prázdného domu, náhle zpustlého a rozkolisaného bouřemi jako ohrožená loď, z něhož lepší, stará čeleď zmizela, nedůvěřujíc novým poměrům. Jako znavení poutníci, do včerejška bez chleba a bez přístřeší, kteří našli prázdný dům, bez vlastníků, ohlíželi se nesměle, smějí-li se tu opravdu usadit. Konrád nepoznával hřejivé teplo rodného hnízda, všude lekala ho mrazivá prázdnota velikých pokojů, tak náhle a bolestně ztichlých, jakoby známý, šťastný život, jenž tudy prošel, umlčen byl rázem jedinou ranou osudu, a zanechal tu nezničitelnou, trpkou vzpomínku oné žalostné beznaděje, jež ho odsud vypudila. Nebylo tu útulno! Cítili to tím trpčeji, čím bezradněji a nepřipraveněji hleděli vstříc příštím dnům.

Anežka, rozechvělá posledními otřesy, poděšena lhostejností, s jakou míjel pohled Konrádův ji i dítě, zrovna jakoby by jich tu ani nebylo, lekala se tohoto náhlého štěstí, nedůvěřujíc jeho třpytným, chladným paprskům; lekala se této nepředvídané skutečnosti, jež ji postavila na místo, o němž nesnila, jehož zodpovědnosti se bála, jakoby brala na sebe veliký dluh, jejž po celý život nebude s to splatiti. Toužila po jeho lásce, chtěla být jeho ženou v těch skrovných poměrech, do nichž uvržen byl hněvem rodičů, ale tento neočekávaný obrat zbavoval ji odvahy. Bylo zřejmo, že je třeba, aby se rychle zařídili, ale netroufajíc si podniknouti nejmenšího o své újmě, obracela se bezradně k muži, čekajíc, že vysloví nějaké přání, že udělí v tom smyslu rozkazy. Ale on přecházel s místa na místo, jakoby se nemohl vyznati v tomto osamělém bludišti, nevšímaje si jí, zatonulý ve vlastních myšlenkách, po-

hazuje pohrdlivě hlavou. Zdálo se mu, že rodina, jež ho dosud tak nespravedlivě a nesnesitelně týrala, vymyslila si jen nový způsob trestu.

„Nu ať si, ať! Nenaženou mi strachu," hovořil zahořkle. „Zůstaneme zde tak, jak nás zařídili. Maminka se vyznamenala! Pro sestry střádala výbavu, sotva se naučily chodit; a mně nechala v pokojích myší díry a záclony z pavučin. Pěkná výbava! Ale ať si, mně se to tak líbí!"

V domě vládlo strašidelné ticho. První noc ztrávili beze sna, sedíce na dubových lávkách v čeledníku. Necítili se doma, ale jakási neznámá, tvrdá tíže ležela jim na duši a bránila jim odejíti. Jakoby se báli, že sem nebudou zase vpuštěni, a jakoby byli přijali na sebe zodpovědnost za vše, co by se zde za jejich nepřítomnosti mohlo přihodit. I příští den míjel zvolna a trapně. Nebyly jim dosud odevzdány klíče od mlejnice, sýpek, kolní a od pokojů Konrádových. Stáje byly prázdny, dobytek vyprodán, jediný pár koní s čeledínem nedávno přijatým odvážel včera poslední fůru nábytku do bytu rodičův a dosud se nevrátil. Neměli v čem vařit, ani nač sednout. Toliko v čeledníku zůstal starý „inventární" nábytek, těžké zčernalé lavice, obrovský, nemotorný stůl, jenž pamatoval několik majitelů, stoje již téměř celé století na témž místě, Poldina krátká, roztřepaná postel s podloženými nohami, kuchyňská police, jež by se byla rozpadla, kdyby jí bylo hnuto, a posléze pověstný sužitel kuchařčin, veliké staré hodiny s polovypouklým obrazem Tří králů nad ciferníkem a hrozným závažím, k němuž přivěšeno množství starých klíčů, zlámaných oškrd a zrezavělých skob, pod jejichž tíží praskaly často napjaté provazy, aniž byly s to udržeti těžký, loudavý pohyb primitivního stroje, jenž si osvojil kolísavý chod podnapilých starců. Konrád s rostoucí netrpělivostí pokoušel se několikrát vniknouti pomocí paklíčů do svých pokojů, ale nadarmo. Byl stále nevrlejší a rozkřikl se zlostně na hocha, jenž tesknil a chtěl jít „domů".

Příštího dne z rána objevil se posléze Plichta, kývaje třaslavě svou malou plešatou hlavou, přeměřil čeledník dlouhými kroky a jaksi tajemně, obřadně skorem, položil před Konráda klíč od jeho pokojů. S úlisným, zakyslým úsměvem pohlížel oddaně na nového pána, jakoby na dně duše pohřbíval vše, co o něm do té chvíle byl slyšel. Rozpačitě přejel dlaní lysé temeno a zaklátil hlavou.

„Nic nevzkázali, prosím . . ."

S opravdovým ulehčením vstupoval Konrád do svých pokojů. Bylo mu, jakoby se vracel domů z daleké cesty. Ale sotva otevřel dvéře, stanul zaražen na prahu. Na protější zdi scházela velká podobizna matčina, malovaná před pěti lety, v době, kdy dcery její počínaly se slibně rozvíjeti, a syn, statný moudrý jinoch, budil v ní radost a pýchu. Trůnila zde dosud jako dobrá bohyně s tím svým neodolatelným šťastným úsměvem, těma zářícíma, sladkýma očima, jež jako zázračný roh hojnosti rozsýpaly vůkol dary lásky a štěstí. Pochopil, co to znamená. To byl poslední políček těch měkkých, teploučkých ruček, jež tak vroucně hladívaly! — Odešel ihned, jakoby nemohl snésti po-

hledu na prázdné místo, odkud vzhlížela k němu po léta matčina šťastná tvář.

Kdykoli přiblížila se chvíle, kdy podle domácího řádu zasedalo se za stůl, objevil se v čeledníku Plichta, rozpačitě potřásaje hlavou a pohrávaje s otevřeným starým křivákem, při čemž zrak jeho upínal se smutně na místo, kde jindy stále ležíval pecen chleba. Teď tam ničeho nebylo, a mladí manželé, dosud rozrušení náhlým obratem životní lodičky, nerozuměli tomuto smutnému pohledu. Dosud nevařili ani, jídlo přinášela jim Řihová, hrdá a omládlá, pečujíc o ně starostlivě, jsouc tím šťastnější, čím častěji mohla dojíti „k dceři do mlýna".

Dny míjely trapně ve stálém napjetí. Konrád, nemaje dosud hlavních klíčů, necítil se pánem v domě, očekávaje stále ještě nové styky s rozhněvanou rodinou. Připadalo mu, že není možno, aby byli všichni navždy se vzdálili a nechali jej zde samotna, a nechápal také, kam se poděly veliké kusy starého nábytku, zhotoveného dle mimořádných rozměrů a potřeb, naprosto nevhodného pro městský byt a srostlého téměř s tímto stavením a jeho potřebami. Od Plichty dověděl se, že mu bude odevzdán inventář, jen cò dožádaní znalci budou moci přijeti. Klíče byly u starosty. Konrád hleděl s rozechvěním vstříc tomuto aktu „odevzdání", k němuž očekával otce. Marně naléhaly na něj žena i tchyně, že třeba pomýšleti, aby se zařídili. Chodil nepokojně s místa na místo, rozbíhaje a vraceje se jako ze slepé ulice, veda v duchu boj se svou nepřející rodinou, jež mu tolik ublížila, a potřásaje pohrdlivě hlavou, jakoby jejich úskoky chtěl zdolati naprostou netečností. Tlak zmatku a tesknoty ubíral se stále do této vznikající domácnosti, mezi překvapené novomanžely, již to, co nazývali lidé jejich štěstím, pojímali tak různým způsobem. Konrádovi zdály se chvíle ty přímo nesnesitelny. Dům byl jako po vymření, mlýny stály, voda hučela tak jednotvárně a líně, jakoby se vtírala do stavení, mrazila a chvěla na jeho prahu. Zápach plísně a bahna šířil se po domě. Na dvoře krákala teskně toulavá slepice, holubi, visící na okraji dešťových rour, pohlíželi slídivě dolů, brzy-li se bude zasýpat drůbeži. Ale drůbeže nebylo. Hladoví králíci panáčkovali po dvoře, ohlodávali staré proutěné koše a rozbíhali se za pastvou do zahrady. A podle stavení plížily se podezřelé postavy, pohlížejíce zvědavě do vnitř, aby sledovaly postup zkázy v tomto domě, vydaném na pospas rozkladným živlům.

V neděli konečně zarachotil na dvoře povoz, a zároveň projely stavením hlučné, cizí hlasy. Konrád, vyběhnuv rozechvěn na chodbu, spatřil před sebou skupinu cizích mužů. Otce však mezi nimi nebylo. V prvním okamžiku poznal toliko starostu Řeháka s listinami a klíči a dva mlynáře z okolí, Holiška a Řepku, přátele otcovy. První byl hřmotný, dobrácký vousáč s divokým pohledem kanibala, druhý štíhlý, zdvořilý stařík s brejlemi na očích a pergamenovou tváří starého kantora, kousavý a jedovatý, stále klopýtající a vrážející do předmětů i do lidí, někdy bezděky následkem krátkozrakosti, někdy úmyslně, aby dopálil.

Jakýsi chlad ležel jim na tvářích, když oslovili mladého muže. Jejich odměřená slova, krátký stisk ruky pravil zřejmě Konrádovi, že

přicházejí prokázati službu jeho otci — nikoli jemu. Dali se ihned do práce. Po celou dobu, pokud dleli v domě, bylo Konrádovi, jakoby byl postaven na pranýř. Rděl se a bledl, nejsa s to pronésti souvislé věty a nevěda, kterak se tvářiti k tomu, co se dělo před jeho očima.

Inventář byl mu odevzdáván podle starého seznamu, zhotoveného před třicíti lety, když otec jeho přejímal mlýn od svého předchůdce. Scházelo mnoho potřebných věcí, skoro všecky nástroje a pomůcky novějšího zařízení a z toho, co zde zbylo, byly věci vesměs tak chatrné a sešlé, že nebyly téměř k potřebě, a k tomu množství starého harampátí, nehodícího se naprosto k ničemu. Nejprohnanější chytrák nemohl svého nástupce zlomyslněji napálit, než jemu to udělal otec. Znalci i svědkové tiskli nadarmo rty, aby zakryli škodolibý úsměv. Řepka se náhle rozveselil, zavtipkoval po svém způsobu, a jeho ostrý, uštěpačný smích stále se rozléhal dílnami.

„Ah, tohle, ne, to je věc!“ volal stále.

„Prosím, pánové, je to škopek nebo řešeto, aby nebylo nedorozumění. Škopek tedy, znalec musí mít jistotu . . .“

Když spatřil starý fukar na krupici, jakého se tou dobou už neužívalo ani na mlatě, vytáhl ramena s posuňkem úžasu.

„Pánové, to je ten památný mlýnek, na kterém se přemílaly staré dívky na mladé! Štěstí, že ho dali do seznamu, mohlo se jinak na něj zapomenout“.

Když došlo na starý stůl v čeledníku, prohodil Holíšek, že pamatuje asi „Prajze“.

„Co Prajze!? Napoliona!“ smáli se sedláci.

Starosta, jejž mrzely tyto nešetrné poznámky znalců, snažil se osvětliti staré ty věci s jiné lepší stránky.

„Ah, to chlap! pánové,“ volal udeřiv pěstí na stůl. „Řeknu vám: snědlo se při něm, že by to potahy z celé vsi neutáhly, a přece ho neubylo ani za špendlíkovou pálku.“

Vozy, pluhy a ostatní hospodářské nářadí bylo jen hromada harampátí, hodícího se do pece. Hlučný smích otřásal kolnami, když mu vše to podle starého seznamu „odevzdávali“. Konrád stál na dvoře, neposlouchaje jich více, bled, pokořen, nemoha přemoci své rozechvění. To byl poslední políček té tvrdé otcovské dlaně, vždy pohotové k hrozivému rozmachu. K čemu tato komedie? tázal se zatínaje zuby. Domníval se, že je to kus neuprosné otcovy obchodní správnosti, má-li mu býti odevzdán tímto způsobem zděděný majetek, nyní však viděl v tom jen známý způsob trestu a msty. Přál si jen, aby vše již bylo odbyto, aby byl zase sám a moh' zavříti za sebou dvéře svého pokoje.

Konečně vyšli, veselí a rozehřáti, jen starosta tvářil se vážně, skládaje listinu a chystaje se promluviti k novému majiteli několik srdečných, blahopřejných slov při odevzdání klíčů. Ale soudruzi ho vyrušovali.

„Nu, co dal, to dal — stroje jsou v dobrém stavu a víc nebyl povinen,“ přetínal proud poznámek a řečí.

„Nebyl! nebyl!“ smáli se vesele.

Přejel si čelo červeným šátkem, a klíče zazvonily v jeho drsných, chvějících se rukách.

„Nu tak, mladý hospodáři, to všecko je vaše," začal vážně, ale neukončil věty, neboť znalci a svědkové vyrušili ho svým výbuchem smíchu.

„Není to ovšem zrovna v nejlepším stavu," pokračoval, pohlédnuv mrzutě na své rozjařené soudruhy, „ale darovanému koni nehledí se na zuby." — Snížil hlas, a tvář jeho zastínila chmura vážnosti, jež tak dobře sluší hrubým, stařeckým letům: „A ostatně . . . kletba neproráží nebesa a každý je svého štěstí strůjce. Jste svým pánem. Všecky cesty života leží otevřeny před vámi, ale vy víte, že jenom jedna je pravá. Té se držte! Připomínám vám to na místě toho, který zde mezi námi schází . . . Čeká vás těžký úkol. Ale jste mlád a jste silen. Pán Bůh vám pomoz a požehnej!"

Těžký svazek klíčů přešel z třaslavých stařeckých rukou do hebké, pevné dlaně mladého pána. Pravice se setkaly, zdvořilé formality našly hladkou, odměřenou odvetu, ale sršivé zraky mladého muže rozhíhaly se nepokojně, jakoby hledaly, do kterého kouta mrštiti břemenem, jež mu vtiskli do rukou v podobě klíčů tohoto vypleněného a zadluženého domu. Posléze zval je všechny do bytu, chtěje jich podle běžného obyčeje pohostit, ale mlynáři poděkovali rozhodně a rolníci zaraženi váhali chvíli, ale pak začali se nemotorně vymlouvat na nedostatek času. Někteří, mezi nimi starosta, byli by si dali říci, ale Konrád uražen náhle se odmlčel, neopakuje více svého pozvání.

Když ještě stáli poblíže domovních dveří, zatím co cizí povoz zvolna předjížděl, vyšla náhodou Anežka, netušíc, že se s nimi střetne. Zalekla se překvapených, pronikavých pohledů a couvla plaše zpět. Ale všichni ji viděli, pohlédli významně na sebe, a týž potlačovaný úsměv, jenž objevil se na počátku odevzdávání inventáře, pohrál i nyní na jejích rtech.

„Ah, mladá paní!" zvolal Řepka beze zlého úmyslu, ale vyznělo to dvojsmyslně, a sedláci nepokrytě se zasmáli.

Konrád, uražen odmítnutím pohostinství a znova pokořen nemotorným vystoupením té, již učinil družkou svého života, jež bezděčná poznámka vtipkáře učinila ještě trapnějším, stěží se přemáhaje, děkoval chladně za prokázanou službu a neodpovídaje již na blahopřání k šťastnému počinu, odešel, nevyčkav ani, až by hosté sedli do vozu.

Po prvé v životě sehnul se pod tíží starostí, zapomínaje drobných ran a ostnů, jež bodaly odevšad. Byl svým pánem. Jeho majetek složen na dně chatrné loďky, vydané kolísavým vlnám úvěru. Nemohl jím hnouti bez nebezpečí, že se loďka překotí, ani zatížiti ji novým dluhem. Mohl šťastně proplouti, mohl také rázem ztratiti vše. Nezbývalo tedy, než obratně veslovati, bdíti stále s největším sebezapřením, s nejkrajnějším napjetím sil. Nikdy dosud nepoznal tak perných těžkých chvil, tak mozolné, bezoddyšné námahy, tak krutých, neodbytných starostí. Dosud pohrával si směle s životem, vyváděl střeštěné kousky, tančil nad propastmi, hroze, že skočí dolů ze vzdoru nebo svévole. Ale při tom stále cítil, jak se po něm vztahují starostlivé ruce, jak prostírají vůkol něho ochranné sítě a pomáhají mu nabýti rovnováhy po chvílích závrati. Prohýřil své mládí, jako dovedný kejklíř strhuje v úžas diváky

svou smělostí, již rozdmychovalo vědomí bezpečnostních opatření oněch bdělých, starostlivých rukou. Ale nyní vše to přestalo, byl zůstaven sám sobě a s bezpečím zanikla i smělost. Stal se krotkým a rozvážným. — Ale jak jen se octl na této šedivé, prašné cestě, tak žalostně všední, tak rovnoběžné a ploché, bez křižovatek, svěžesti pohledů a překvapení? Tu ho odvrhly ty starostlivé, opatrné ruce se škodolibým zadostučiněním. Odsud nevyvázneš!

Byl v trapné situaci malého hospodáře, jenž nejen že nevyženil splátku, jíž byl povinen svým sourozencům, ale jemuž žena nepřinesla ani peřinu pod hlavu. V dílnách a hospodářství zelo tolik mezer a potřeb, že nebylo ani pomyšlení opatřiti nový nábytek. Anežka spávala na Poldině posteli, a něco nábytku z pokojů Konrádových musilo nyní dostačiti pro celou rodinu. Oděvem byl Konrád ještě dosti zásoben, ale Anežka neměla dlouho jiných šatů, nežli ty, jež si vysloužila u jeho rodičů. Ale to vše nebylo ani tak trapné, jako zející prázdnota chlévů a stájí v domě, kde dosud hospodářství a průmysl šly ruku v ruce, a odkázány samy na sebe, pomáhaly si navzájem. Přijal s počátku jen tři chasníky a počalo se pracovati s velikými obtížemi. Vstával časně ráno, sběhal celý dům, zapisoval mletí, dohlížel na váhu a, bylo-li třeba, sám přichytil a pracoval s dělníky. Byl úslužný k mlečům, psal zdvořilé nabídky hrubým pekařům i židovským překupníkům, vstával a vycházel několikrát za noci do studených dílen, aby nebyl šizen a okrádán. Šlo to s počátku těžce, kolísavě jako chatrný povoz po kamenité cestě zatarasené překážkami, ale šlo to přece, a bylo patrno, že cesta stává se sjízdnější a bezpečnější. Jen že veškerý hmotný úspěch jeho práce pohlcoval nenasytný žralok dluhu, jejž nebylo lze ztenčit a seslabit. Bylo již velkou vymožeností, když mohli konečně koupiti dítěti postýlku a dáti opraviti starou pohovku, snesenou s půdy.

Konrád vyhýbal se úzkostlivě známým a navštívil-li ho někdo, nechal se zapřít, skrývaje se třeba po celé hodiny, jen aby nemusil pohlédnouti lidem do tváře uprostřed této křiklavé chudoby, jež ho naplňovala studem a ošklivostí. Tak spěl dále šedivou, prašnou cestou v potu tváře a vysílení, bez zastávky, bez osvěžení. Rok, dva roky uběhly, ale jemu zdálo se, že čas stanul nad touto pustinou života a nehýbe se ku předu. Ano, zde ho chtěly patrně mít ty opatrné, starostlivé ruce! Zde už mohly klidně spočinouti, nebylo již třeba bdíti nad ním. Je svým pánem, ať si dělá, co chce! Může běžet bez oddechu podle nataženého provazu, cestou přesně určenou a vytyčkovanou, anebo může provaz přeříznout a oběsit se na něm. Ale jeho ctižádost byla stále na stráži, nikomu si neposteskl, tvářil se spokojeně, ba šťastně skorem, kdykoliv se setkal s pátravými pohledy, jež odhadovaly přibližně míru jeho štěstí. V srdci jeho bylo však pusto a beznadějno, jako když prudký mráz spálí jarní zeleň a vyhlodá zárodky všech příštích květů. Nepřemýšlel o tom, pokud by se mu dovedlo přibližiti prostinké to stvoření, jež učinil svou ženou. Nepřál si vůbec, aby se mu přiblížila, a tak zůstal mezi nimi poměr svrchovaného pána a bezmocné, tělem i duší oddané otrokyně, pro niž znamenalo již velké štěstí, že byla vůbec trpěna. Uzavřel svou bytost ve vysokých, nepropustných hradbách

samoty, odkud pyšné jeho zraky přehlížely a měřily žebrácké dary, jež přinášel život, jako na posměch jeho nenasytným, žíznivým touhám. Každá střeštěnost, každá mrzutost, kterou dříve vyvedl, měla svůj dobrý nebo zlý konec, ale tentokrát zadrhl si kličku kolem krku, dav se vlákati do mraveniště drobných existencí, jež živoří v černých skulinách života v potu tváře a odříkání s hlavou k zemi skloněnou, neznajíce svůdných požitků, opojných vzrušení a omamných snův. Míval chvíle, kdy v bezměrné lítosti potlačoval slzy ze studu před sebou samým. Jindy nebyl by snesl ani pomýšlení na tento bezradostný klopotný život, ale nyní, kdy viděl zblízka nedostatek a hrozící zkázu, pozbyl své odvahy, netroufaje si více otřásati balvanem starostí, jenž ho hnětl, ze strachu, že by mohla ještě větší tíže nalehnout na jeho bedra, nebo sřítiti se docela.

Ale posléze po několika letech práce a strádání objevil se konečně úspěch. Byla to sice stále též chatrná loď, kolísající na vlnách úvěru, ale již bezpečných a stišených. Nedostatek ustoupil, a zásobený dům plnil se čeledí tím více, čím jistěji vracel se do starých kolejí.

Vše bylo by se již dařilo dobře, závod měl svůj jistý stejnoměrný chod, pouze nepatrná, postranní kolečka, svěřená řízení hospodyně, zaskřípěla chvílemi povážlivě a zadrhla pohyb rozběhlého kolosu s impertinencí vlastní všem nepatrným věcem. V kuchyni vládla hotová anarchie. Konrád, jenž se s napjetím všech sil držel nad vodou, přivykl všemu, ale čeleď chtěla za všech okolností svůj díl. Stále se střídala. Někdy přijal vyhladovělé otrhané lidi, jimž zvlhly zraky radostí, když dostali práci v závodě, tak slibně se rozvíjejícím. Ale sotva si ušetřili několik grošů, odcházeli nevděčně, s hněvem a zarytostí, jakoby jim bylo ublíženo. Podařilo se mu získati lepšího dělníka, jejž odloudil sousedovi, chtěje jej připoutati k závodu svému výhodnější mzdou. Ale zrovna tento těžce získaný pracovník natropil nejvíce mrzutostí, jsa neslýchaně hrubý k mladé paní a utíkaje od stolu s křikem a nadávkami, jež nebylo lze umlčeti a jež se rozléhaly po domě jako vytí hladového psa, jenž si spálil čumák na horké potravě.

Tato neobratnost hospodyně, jež ostatně nepřekvapovala, vrhala znenáhla temný stín v jednotvárnou šeď manželského života. Konrád, jemuž se zdálo, že je dosti shovívav, promíjí-li jí to, čeho nemohla znáti, rozhořčoval se nad touto domnělou nedbalostí.

Jiný rovněž trapný pocit oživovala v něm matka Anežčina, již štěstí dceřino učinilo nesnesitelně chvástavou a nadutou. Vidouc nesmělé, plaché počínání dceřino, jež se nedovedla vpraviti do svého postavení, netroufajíc si nikomu poručiti, nikoho pokárati, hleděla chybu její napraviti tím, že se do všeho pletla, všem rozkazovala, všechny plísnila, ať už našla vhodnou příčinu, nebo ne. Avšak tento povýšený ton nepřekážel jí, aby přešla v náhlou intimnost se služkami, jimž s velikou zálibou znova a znova vypravovala román své dcery, z něhož vysoukala mnoho příkladů a povzbuzení křesťansko-mravoučných, v nichž zejména moudrost a poctivost matčina stále vítězila a triumfovala nad necitností bohaté rodiny zeťovy a zkaženým okolím. Ale také sličnost, dobré vychování dceřino přišlo jak náleží k platnosti; mělať mnoho ná-

padníků. Konrád, zachycuje bezděky úryvky vypravování vedeného povýšeným, prorockým hlasem vychloubavé stařeny, zlobil se nemálo, jsa před služkami líčen jako nyjící milovník, ale nedosti hodný, a házen do jednoho koše s vdovcem Břežánkem, kovářským tovaryšem a jakýmsi štětkářem z blízkého městečka, jejž Anežka sice neznala, jenž však, maje málo naděje býti vyslyšen, tím dojemněji a vytrvaleji klepal na nepřístupné srdce matčino. Poznal také blíže „bohatou“ tetu, jež opatřila Anežce službu v domě jeho rodičů, zvěděl vůbec mnoho, co vědět nemusil a co nedovedla zmírnití ani prostoduchost ani chatrná pamět žvatlavé stařeny. Konec byl zase poučný, neboť zkažený, lehkomyslný mladík, dosáhnuv svého cíle, to jest sňatku s chudou počestnou dívkou, stal se řádným, pracovitým mužem,

Když se posléze odhodlal najmouti obratnější služku, jež by se poněkud vyznala v kuchyni, stávalo se mu toto tlachání nesnesitelným. Chudé dívky, jež prošly dressurou městských domácností, mající za sebou léta tvrdé, bezoddyšné práce od rána do noci, schytralé, vyšňořené, obratné a prozíravé, jež by byly dovedly zaujati jediným okamžikem místo paní v domě, aniž by prozradily svůj dřívější stav, naslouchaly se zatajeným dechem tomuto neuvěřitelnému příběhu služky, jenž budil stejně jejich závist, jako jejich ctižádostivost a sebevědomí.

Ale po těchto chvílích důvěrného sblížení a vzájemného poznání kuchařky a tchyně následovalo obyčejně náhlé ochladnutí, spory a hněv. Kuchařce zdálo se pojednou, že si zadala, snažíc se vyhověti tomuto „panstvu“ a chovajíc se k němu zdvořile. Jízlivé poznámky přetínaly začasté vychloubání stařeny.

„A což, když má náš pán milostpaní tak rád, jak pravíte, proč ji nevodí do zábav a do společnosti?“

Ale zábava a společnost byly náhodou věci přesahující obzor baráčnice z přícestí za vsí.

„U nás je muzika jen dvakrát do roka a to je pro svobodné a pro chasu. Ženatí tam nechodí.“

„A proč pán nekoupí milostpaní městské šaty, klobouk a slunník?“

„Ah, prosím vás, kdo ví, jak by jí to slušelo! Jemu se líbí tak, jak je.“

„To je možné. Ale je mi divno, že pán chodí vždycky tak sám, sám všecko nakazuje a řídí. Nikdy se neradí s milostpaní. Někdy jí sotva odpoví.“

„Když on je tuze usedlý. Velice zvážněl. Není špásovný, ale rád ji má velice. Ať se jakkoliv na ni dopálí, ruku na ni nikdy nevztáhne!“

Postavení mladé hospodyně vůči těmto dovednějším ženštinám, jež záhy postřehly svou převahu, bylo nad míru obtížné. Všecka se třásla rozčilením, když přijímala první kuchařku, nevědouc, jak tuto velkoměstsky vyšňořenou dámu osloviti. Nejlepší zkušenosti, k nimž se v čas nouze mohla utéci, pocházely z několikaměsíční služby v tomto domě, jíž ztrávila v kuchyni mezi čeledí, nepronikhnuvši a nepoznavši života pánův. Kuchařka jí tehdy nejvíce imponovala a proto jsouc plna dobré vůle prospěti a přiučiti se něčemu, stále upadala v obor služky, přidělené kuchařce k výpomoci. Scházela však všude pevná, dovedná

ruka Poldina, a ty, které ji měly nahraditi, zvětšovaly začasté nesnáze mladé hospodyně, žádajíce jejích rozkazův a rady. Přihodila-li se nehoda, tu nedovedná kuchařka troufala si vyplísniti nedovednější paní a Říhová musila energicky zakročiti, aby uhájila autoritu dceřinu i vlastní. Ale ať už to zavinily důvěrné chvíle, v nichž si navzájem sdělovaly své životní osudy, nebo ony, kdy si ostrým tonem vykládaly své odlišné názory, v kuchyni přihodilo se často to, co se přiházívalo také bez kuchařky; buďto se nad plotnou objevil zlověstný modravý kouř, prosycený zápachem spálených pokrmů, nebo pohasl oheň, nevykonav svou povinnost, což se na neštěstí objevilo teprve, když bylo jídlo na stole, ač nepřihodilo-li se jiné nedopatření. Těmto nesnázím snažil se Konrád čeliti tím, že vyhnal podle okolností někdy tchýni, někdy kuchařku.

Ale celkem vzato kuchařka se osvědčila. Ne že by strava byla nyní vždy dobře upravena a bezvadná, ale mužská čeleď majíc se na kom vymstíti pro svůj ošizený žaludek, přestala se střídati. Nikdo jim nebránil, aby kuchařku podle zásluhy nevyplatili, aby jí nehodili nedovařený knedlík do tváře, nebo neposadili ji násilím mezi sebe ke stolu, aby ji „nakrmili“ kůrkami spálených buchet. Nešli proto sytější od stolu, ale šli aspoň pomstěni a klidni. A přes to, že se kuchařky častěji střídaly, mohli se pochlubiti, že každou z nich naučili vařit. Byla to skutečná vymoženost na klopotné dráze života, jež rozjasnila pojednou zachmuřená mužská čela, jež se dosud nevlídně odvracela od svého pána, jakoby jim byl něco dlužen.

A tak spěl život mezi malými potyčkami, většími i menšími starostmi, ztišený a klidný, jako horský potok, jenž vpadl do údolí mezi zdi a dvorky dlouhého špinavého města, když byl dříve přeletěl svěžími lesy, kvetoucími lučinami, skákal po skalách a pil plnými doušky žáry sluneční; a cítě, jak ubývá jeho dráhy, jak kdesi nedaleko snad tuší konec své pouti, otřásá se v zimomřivém stesku, volaje: A to je všecko již? To je všecko?!

II.

Jednoho letního dne k poledni vracel se Konrád povozem z okresního města. Začaly právě žně, a prudké lijáky zaplavovaly zemi za úmorného parna. Než vyjeli z městských ulic, lilo se s takovou prudkostí, jakoby byla rozpoutaná vichřice vymrštila z obvyklé dráhy těžké mraky plovoucí po nebi a svrhla je dolů. Ale za nedlouho slunce vysvitlo, prozářilo spousty vod ve vzduchu, jež pozlaceny a zahřáty náhle ochabovaly, až ustaly docela. Když vyjeli na silnici, vroubenou košatými lipami, voda hrčela ještě do příkopu, a koně šplouchali se v blátě, ale po nebi hlubokém a modrém pluly stříbrné obláčky jako stáda bílych, vykoupaných beránků. Tichnoucí vítr ještě chvílemi se ozval, zatřásl košatými lipami a rozvířil nad silnicí oblak zlatého vodního prachu.

Kdosi, jejž bouře zastihla uprostřed polí, vykřikl na ně, když míjel povoz, ale hlas jeho zanikl v hrčení kol a žbouchání bláta.

Čeledín, mladý výrostek ve vojenské čepici, ohledl se nevrle jako z polodřímoty, ale v jeho plné červené tváři nepohnul se ani sval.

„Kdo to byl?“ tázal se Konrád.

„Chemik z barvírny . . . Hrazdil zdá se mi, že se jmenuje. Ano, Hrazdil . . . kýve . . . mám zastavit?“

„Eh, raděj ne!“

„Kýve . . . ukazuje peněženku . . . že mi jako dá tento . . . zpropitné . . . Mám zastavit?“ hlas jeho zněl zimničně.

„Dělej si, jak chceš.“

„Nu co naplat . . . pořád kýve . . . neměl jsem se ohlížet.“

Zastavil a věda, že pána pozlobil, schoulil se na kozlíku, jakoby mu do toho nic nebylo.

Boty čvachaly odhodlaně v blátě, a hovorná ústa se ozývala, ač jim nebylo ještě rozumět.

„Pan Šichar ze Ždárce . . . že?“ volal na kočího. „Vždyť jsem to věděl . . . Ale pozdrav tě Bůh, Konrádku, to jsme se dávno neviděli. No tak mě svezeš, viď? A kde vězíš pořád, ty poustevníku? Stále v líbánkách? Ale to už je trochu dlouho, poslouchej . . . trochu dlouho . . .“

Vysoký, tenký muž s bledým, nepravidelným obličejem, posetým nápadnými žlutými skvrnami, vtlačil se do vozu, upíraje své vystouplé, kalné oči s dotěrnou všetečností na bývalého přítele, při čemž jeho tenké kloubnaté prsty mačkaly vytrvale jeho pravici.

„To mám radost, hochu, že tě takto vidím,“ hovořil trochu zvysoka, ale blahosklonĕ, jakoby chtěl zapudit plachost a ostýchavost ubožáka, jemuž byla náhoda přízniva. „A kde, u ďasa, dřepíš? To je už doba, co jsem tě neviděl! Proč nechodíš do společnosti? Chybuješ hochu, chybuješ, nemáš obchodního ducha. Měl's nám představit svoji paní . . . počkej, neříkej nic! Já vím, co chceš říc . . . já vím! Nu ale ke mně jsi ji přece mohl uvést. Znáš mě, že neznám předsudku, ani pruderie . . . nám jsi ji mohl představit. A sám také nikam nepáchneš. — To jsi koupil nový kočárek nebo ojetý? . . . ojetý trochu, viď? hned jsem to poznal, ale slušný, docela slušný . . . Nu, mám z tebe radost. A dobře vypadáš, hochu, jenom společnost ti schází.“

Konrád, uhýbaje těm dlouhým kloubnatým prstům, jež mačkaly jeho dlaně — měl pocit, jakoby jich měl Hradil na každé ruce deset — vzpomínal si nadarmo, zdali si s ním opravdu někdy tykal.

„Nemohl jsem hrubě z domu, poněvadž jsem neměl spolehlivých lidí v závodě . . .“

„Já vím, já vím. Střídali se ti, viď? Nu ale, teď už se to trochu ustálilo . . . Já vím, já vím! A vede se ti teď líp? Ano, ano, slyšel jsem. Onehdy jsem mluvil s doktorem Rybákem z Hustivar. Je předsedou tamnější záložny. Mluvilo se o tobě jako o marnotratném synu. Co? povídá doktor Rybák, kdyby každý tak pořádně platil jako Šichar ze Žďárce, to by byla radost! Tak vidíš, lidé tě podceňují, protože tě neznají. Společnost nedůvěřuje tomu, kdo se jí straní. Jen přijď mezi nás a uvidíš, jak se lístek obrátí. Upřímně řečeno, myslilo se všeobecně, že budeš za rok se vším všude hotov. Však jsem onehdy povídal našemu starému: Co se divíte? Vzal si, po čem zatoužil, a je

spokojen. Překážet si ovšem nedal. A teď je šťasten a pracuje. — Ale společnosti se proto vyhýbat nemusíš. Jen s kuráží do toho, však ono se to podá. Neříkej nic . . . já vím, co chceš říci, já vím, já vím! Ja se držím slov toho slavného Francouze, jenž pravil: Člověk musí proniknout mezi lidi jako koule, nebo protříti se jako smrad.“

Konrád vzpomněl si při těchto slovech, že měl Hradil dlouholetou známost s děvčetem z kantiny nevalné pověsti a že se s ní také oženil. Pocházel z rodiny velmi chudé, zápasil po celou dobu studií s krutou bídou, jsa strávníkem nejchudších tříd, takže stav se úředníkem neznal společnost, v níž se octl, nejméně pak oněch zvyklostí a řádů, jimiž řídí své vzájemné styky. A tak oženiv se s kantinskou sklepnicí, jíž ženy jeho známých nechtěly přijmouti do svého středu, bavil po nějaký čas okolí svými poklesky proti dobrému tonu a obvyklým pravidlům, takže na příklad návštěvy vykonal před svadbou na místě po svadbě a ač mu jich skoro nikdo neoplatil, neurazil se proto, naopak, když se mu za tři měsíce po svadbě narodila dceruška, pozval si ředitele závodu za kmotra a vystrojil velikou hostinu. Tou dobou, když se Konrád rozešel se svými přáteli, byl Hradil předmětem všeobecného údivu i výsměchu, ale znenáhla přizpůsobil se zajisté, a čas smazal již asi mnohý klípek a vtip, jímž bavila se společnost na jeho útraty, a poněvadž byl ve svém oboru pilným, svědomitým pracovníkem, jenž všechno snesl od svých představených a zároveň se snažil vyždímati neúprosně podřízené mu síly ve prospěch závodu, získal si brzy pověst vzorného úředníka, jenž nemůže býti přehlédnut.

„My ti teď žijeme báječně!“ chlubil se neustále. Každou neděli pořádáme výlet nebo kuželkovou partii a v zimě jsme se sjížděli na čajové dýchánky. Řeknu ti, zrovna leze to do kapsy takový dýchánek, ale když můžeš pohostit takovou společnost, cítíš přece, že's to někam přivedl, že něčím jsi. Ne na všechny se ovšem obejde . . . Prosím tě, jsou mezi námi lidé, mají totéž vzdělání jako já nebo kterýkoliv z nás a jsou třeba i starší, ale postavení je skromné a peněz nevyženili, tak co? Nemají třeba ani pořádných příborů, ale člověk jim to nesmí dát cítit. U mne byli všichni, toť se ví. Náš starý, ředitel z velkostatku, Hříva . . . správec — Hříva se oženil, víš to? Vídeňku si vzal, brachu, ale z české rodiny. Ta dělá flanc! Peněz prý dosud nedostala, až po smrti rodičů, ale ten přepych! Pět pokojů . . . knížecí zařízení! A lékárník Steiner je také ženat. Tomu prý jich naklepali ještě před oddavkami. Její otec je pokřtěný žid. Nábytek není, přísně vzato, moderní, ale skvostný. V salonč na zdi dva francouzské gobeliny, nevelké, ale staré, po 350 zl. Ostatek samý plyš, záclony, koberce, garnitura . . . V jídelně „persianer“ přes celý pokoj . . . benátská zrcadla . . . mramorové sošky . . . staré bronzy . . . zkrátka věci, které nemůže mít leckdo! Ah, holečku, zdvihá se to u nás! Člověk jako já, aby se už styděl někoho uvítat. Nu ano . . . mám nábytek za osmnáct set . . . To přec je celé jmění, ne? — Nu, vyženili, chlapíci, vyženili! Když se tak s nimi v duchu porovnám, nadávám si oslů!“ Zamlčel se, jeho skráně a uši se zapálily, vystouplé, kalné oči rozpačitě zamrkaly. Ale v tom vzpomněl si cosi veselého a zasmál se z plna hrdla.

„Ale to ti bylo dobré, to jsme se nasmáli," pokračoval. „Když byl u Hřivy čajový večírek, toť se ví, že se nechal vidět: paštika, losos s majonésou, zvěřina a jakési ragout. Zrovna týden na to byli jsme u ředitele, to je přec jeho představený, jak ti známo, a tam nám dali obložený chléb a sardelové máslo. To bylo dobré! To jsme se nasmáli! Já jsem povídal: Tohle kdyby se mi přihodilo, tak by se mi zdálo, jakobych byl dostal nos! Na mou věru, třeba že nevím, co je to dostat nos! Důchodní, ten měl radost. Všichni mu to přáli. Dobře mu tak, nemá se nafukovt, aspoň nevypínat se nad chefa ... Zvěřina — neříkám nic — u nás byla také zvěřina. Koupil jsem srnce tam od vašich sedláků . . ."

„Kdo má teď honitbu?"

„Honitbu? Ah, s tou je mela! Měl ji Lucek. Ale nájemné nezaplatil a ještě prý chce žalovat. Chodili mu tam takoví střelci, že mlátili všecko napořád i v čas šetření a potají prodávali to za fatku židům. Jiné zase nadlesní podplatil, ti mu pak, když byl velký hon, nahnali všecku zvěř na panské. Tak teď je to tak vybito, že tam neuhlídáš ani zaječího chlupu. Však není honitba teď pronajata, nikdo ji nechtěl. Vzpomínali tě. Kdybys to vzal, to by se jim ulehčilo. Což o zvěř nebude potíž. Vždyť na panském je zvěře! . . . a stále to přebíhá . . . Ona více jest vyplašena. Ale hlídače bys musil vzít. A ne každému dovolit střílet. Však tam některým od vás bude odňat zbrojní lístek. Nu, a pak bude pokoj. Tak vezmeš to? Já bych jim vzkázal."

„Ne, nevím ještě. Rozmyslím si to."

„Tak dobrá, rozmysli si to a vzkaž mi. Víš, kdybys to měl ty, tak bych si také někdy přišel střelit, ale s takovou spřeží ani za nic! — A jak rodina? Pořád máš jen jednoho prince?"

„Dosud . . . ale možná, že nás přibude."

„Já vím, já vím! Slyšel jsem. Gratuluju! Ale poslouchej, té Božky je mi líto . . ."

„Božky? Proč?"

„Nu, proč? Že's jí to tak vyved! Ona se do dneška nemůže vzpamatovat. Svěřila se mé ženě. Milostpaní, povídá, mé štěstí je to tam, já už ničeho nečekám od života. My jsme se měli od mala rádi, ale macecha je macecha! Ta je vším vinna."

„Její matka?"

„Nu ano, haněla tě. Řekla prý jí, než takového muže, raděj ať si uváže kámen na krk a skočí do vody. Však jí to teď Božka stále vyčítá."

„Její matka neměla na mé rozhodnutí nijaký vliv."

„Ale Boženě zbraňovala. Říká se, že jsi se oženil na vzdory, protože ti dala košem."

„Do dneška jsem nevěděl, že mi dala košem!"

„Nezlob se . . . víš . . . udělalo to takový dojem. Všeobecně se o tom mluvilo. Božku to teď mrzí, stále mluví o tobě, uvažuje to se všech stran, až do omrzení. Já tam teď nechodím. Co s nimi také. Starý Jančík je už všecek zdětinělý . . . už dělá dojem idiota. Divím se, že ho nedají do pense. Ženu jsem také varoval. K čemu takové

styky, jde to s nimi s kopce a ve zlé chvíli mohli by požadovat bůh ví jakých služeb. A člověk sám má se sebou co dělat; mám čtyry děti... Tak raděj dál než blíž s takovými.“

„A co se vlastně tam přihodilo?“

„Nu celkem nic nového. Prosím tě, děti rostou, má dvě po nebožce a sedm s druhou ženou, jak ti známo. Zadluženi jsou také. Víš, že ručil za svého bratra stolaře. Ten pak zahodil hoblík a dělá muziku. Učitel Jančík uprošoval stále záložnu, aby poshověli, co by mu rodina trochu povyrostla, že mu budou děti pomáhat, a nesplácel ani krejcaru. Ale onehdy měl záchvat mrtvice a tak záložna na ně teď dolehla. Není to dost? A k tomu ona to vedla trochu vysoko, tři syny mají na školách a dcera, ta nevlastní...“

„Jeta. Už je učitelkou, ne?“

„Kde pak! Byla vyloučena zrovna před maturou. Také je doma. Tak není to dost?“

Projeli nevelkým, čistým městečkem, v jehož ulicích vládlo hrobové ticho. Jen staré židovky v černých nitěných parukách seděly před svými krámy a pletly punčochy.

„Není zde příliš živo,“ poznamenal Konrád.

„To je tím, že jakmile sedláci odjedou do pole, není žádný měšťan doma,“ smál se Hrazdil.

Na konci široké blátivé ulice s nízkými chalupami, schoulenými pod korunami starých hrušní, zaleskly se na slunci řady oken v průčelí veliké zčernalé budovy. Byla to barvírna.

„Rozmysli si to brzy s tou honitbou a vzkaž mi,“ hovořil Hrazdil ve spěchu, chystaje se seskočiti dolů. A navštiv nás brzy se svou paní Má žena bude mít velkou radost.“

„Počkej, doveze tě ke dveřím.“

„Ne, ne, děkuji, vždyť už jsem doma.“

„Neskočíš přece do toho bláta. Počkej!“

„Ne, ne, ne, už jsem dole...“

Nedomluvil již a zmizel, zatím co vůz uháněl dále.

Konrád zapadl na sedadlo omámen hovorem jako sváteční kuřák silným doutníkem. Celá ta společnost, již dříve znal, vyvstala mu před očima. Steinmann i Hříva byli jeho přátelé. Byl tehdy lépe situován než oni, častoval je a platil za ně. Zdálo se mu, že doby ty jsou velice, velice daleko, a že už velmi sestaral. A nic už tu pro něho není, z čeho by se těšil. Ostatně netoužil po společnosti, jejíž slasti, jak se mu zdálo, pozůstávají v tom, že zámožnější mohou okázale vystavovati své výhody, a chudší pokoušejí se závoditi s nimi a napodobiti jich, že si navzájem potěžkávají kapsy a odhadují šperky, jež mají na sobě. Pojednou vůz stanul, což ho vyrušilo z myšlenek. Výrostek na kozlíku nehybně rozložen jako čínský bůh, seděl tak nevšímavě, že by Konráda do smrti nebylo napadlo, že počítá v duchu, kolik dostane zpropitného.

„Co stojíš?“ křikl na něj, vida, že zastavil před průjezdem barvírny.

Zvolna se obrátil, jakoby byl procitl ze sna a vida, že pasažér asi dávno zmizel, vyvalil oči, a dolejší čelist mu náhle klesla. Ale rychle se vzchopil a práskl do koní.

Následující dny Konrád nemohl se zbaviti divného pocitu napjatosti a vytržení, jež vyvolal v něm hovor s Hrazdilem. Co žil v ústraní a pracoval, vzpomínka na blízké okolí a společnost, s níž se druhdy stýkal, byla mu nudná a všední. Měl za to, že by jej jakákoliv změna, nebo dokonce veřejné mínění, jež tam zavládlo, sotva dovedlo vyrušiti z klidu. Ale nyní bylo mu, jakoby se v tom proudu života, jenž plynul daleko od něho, pojednou byla vztyčila vlna a postříkla ho od hlavy k patám. Otřapil se překvapen, stíral se sebe pěnu, jež nesla na sobě stopu kalu, po němž se vlekla. Ale údiv jeho nemizel. Tedy Božena dala mu košem? Může namítat, co chce, takový to udělalo všeobecně dojem, a to rozhoduje. Starý učitel Jančík měl záchvat mrtvice a záložna na něj doléhá . . . A Jela, ta bezuzdná, rozpustilá Jela byla vyloučena zrovna před maturou. To není věru nic divného, spíše je nápadno, že ji nevyhodili už dávno z toho ztrnulého klášterního paedagogia, v němž ji mučili už čtvrtý rok. Co na tom? Nikomu nezdaří se všechno, on také dost zakouší, ačkoliv přece se najdou ještě lidé, již dovedou obratně sáhnouti v osudí a vytáhnouti si šťastný los. Jako tenhle Hříva a Steinmann. Není tomu dávno, co podněcovali jeho lehkomyslnost a tleskajíce jeho krkolomným skokům, lovili při něm laciné požitky. Ale při tom neztráceli s očí svůj prospěch a po prohýřených nocích našli své střízlivé, klidné dny, kdy odsuzovali ostře cizí lehkomyslnost a plazili se po břiše před zbohatlými hlupáky, kteří měli dcery k zadání. A tak založili si své pohodlí a své pravidelné požitky chytře na majetku svých žen, jejichž pomocí vyšinuli se nad své soudruhy, kteří neměli jejich obratnosti a vkusu. Nepřál si sblížiti se s nimi, ale honitba jej lákala. Otec jeho měl ji v nájmu po celou řadu let, takže mu připadalo, jakoby byla jejich majetkem. Bolelo ho zrovna, slyšeti, jak je zpustošena nevědomostí a darebáctvím lidí, již se jí zmocnili. Dlouho se rozmýšlel, může-li si dopřáti této zábavy. Měl ovšem nyní v dílnách několik spolehlivých lidí, takže mohl na několik hodin se vzdáliti, ale bylo by třeba najmouti hlídače, a při nynějším stavu honitba by nevynesla ani tolik, co by zaplatil nájemného. A pak bylo nezbytno mysliti také na to, co odstrašovalo a zrazovalo: návštěvy a hostění střelců, jež za nynějších jeho poměrů nebylo příjemné, ani levné. Nepodnikal ničeho, ale bolelo ho, kdykoli pomyslil, že bude záhodno odmítnouti nabídku rolníků. Bezděky musil mysliti na svého otce, jenž svůj život zde dovedl zaříditi tak příjemně a šťastně. Zdálo se mu, že nezná šťastnějšího muže, než byl jeho otec. Po čem zatoužil, všeho se mu dostalo. V mladších letech „koňařil“, jezdil na velké trhy do Polska i do Uher, hazardoval jako pravý konský handlíř a šibal, ne tak pro zisk, jako pro zábavu a radost, jakou mu poskytovala krásná zvířata, jež se stále střídala v jeho stájích. Chodil na hony, byl náruživý rybář, zuřivý karbaník a při tom věčně zamilován do své ženy, jejíž sukně musil stále slyšet šustiti kol svých nohou. Konrádovi připadalo, že nepoznal nikde takové harmonie manželského

života jako u svých rodičův. Nejen že matka držela krok s otcem v jeho zábavě a radostech, ale také i on dovedl se jí přiblížiti se svým naivním dobráctvím a prostomyslností bodrého venkovana. Pamatuje se, že zároveň s matkou hrával s dětmi jich hry, zpíval s kuchařkou při harfě a slzel při společné četbě naivních povídek a starých kronik. Nebylo věru šťastnějšího muže! Ani jedinou neděli neztrávil v takovém trudu a nudě, jako on. Viděl v duchu stále před sebou tento šťastný, radostný život, jejž vysoko cenil, jemuž se obdivoval, jejž však nemohl žít. Dlouho bojoval se svou loveckou vášní a posléze, když už byl odhodlán přinésti jí nezbytnou peněžní obět, napadlo ho, že by tím otevřel dům svůj bývalým přátelům a známým, i rozhodl se náhle s bolestnou jakous zarputilostí, že honitby nenajme. Netajil se se svým nedostatkem začátečníka, ani se nestyděl za svou neurovnanou domácnost, ale manželství své skrýval lidským zrakům jako ránu na těle, již všemožně zapíral a přes to, že tolik bolela!

Zatím ve vsi rozpoutal se boj, neboť obyvatelé rozdělili se na dva nepřátelské tábory, z nichž jedni stranili obci, jiní nájemci Luckovi, jenž se zdráhal zaplatiti. Zase ta touha již jednou těžce přemožená a odbytá zmocnila se ho, mučíc a dráždíc jej dnem i nocí. Na popud Hrazdilův obec naléhala na něj, nabízejíc mu honitbu vždy levněji.

„Nemáte-li peněz, starosta vám zaručí," pošeptal mu radní Bradák, opatrný, vychytralý hospodář, s tváří vyzáblou, modravě šedou a velikýma odstálýma ušima. A jakoby ani netušil, jak mladého muže touto poznámkou urazil, obrátil se k svým soudruhům: Slevte mu, slevte, ať máme pokoj, bude-li to ještě půl roku bez pána, neporadí pytlákům ani čert.

„Nu, kolik podáváte?" naléhali na něj.

Aby se jich zbavil, podal tak málo, že zůstali celí zkoprnělí.

„Ale což," pobízel Bradák, „však tam nic není, nestojí to ani za hrst prachu. K velkému honu v tomto období ani nedojde. Není zajíců, ani střelců. Našim odňali zbrojní lístky, a z Hustivar sem už páni nechodí. Z Březové také. Tak co? Aby si najal a zaplatil munici. Dělejte, mám zapřaženo, pojedu pro jetel!"

A než se Konrád nadál, podali mu zdlouha a vážně ruce a prohlásili, že honitba je jeho.

Ale tato zábava dosti lacino získaná sklamala jej poněkud, nepřinášejíc mu s počátku radosti a osvěžení. Samoten plouhával po polích, probíhal lesy se svým loveckým psem, ještě mladým a divokým, a vycházel za měsíčních nocí, aby proseděl celé hodiny na kraji mýtiny, kdež občas zabloudil srnec svým tichým, půvabným krokem. Při tom bezděčné srovnávání dneška s dřívějškem, kdy tu naposled honil, dralo se mu na mysl, a v tom náhlém setření illusí, jež stálo tvrdě na rozhraní oněch dob, připadala mu skutečnost jako nepěkný, dlouhý sen. A tu lovecká vášeň jeho náhle potuchla a hasla pod rozplizlým, šedým smutkem, jenž dotíral na jeho duši.

Zřídka setkával se se známými, jež by, jako za otcova nájemství, použili příležitosti střeliti si v jeho revírech. Býval s počátku skoro překvapen, když mu hajný oznámil, že jsou v lese páni z Hustivar

a hleděl se jim vyhnouti. Obyčejně byli to sváteční střelci, jejichž hlavní požitek končil hned za městem, jímž prošli zvolna a pyšně v novém loveckém obleku, nebo aspoň v mysliveckém klobouku, s puškou na rameně. Ale v prosinci začali na panském mýtiti velikou plochu lesa i roznesla se pověst, že zvěř houfně přebíhá na obecní pozemky. Tu setkával se častěji se známými, zejména s Hrazdilem a Hřívou, již se však obyčejně vraceli po prázdnu. Jejich chování k bývalému soudruhu bylo chladně zdvořilé a upjaté. Vyhýbali se mlýnu, ale vyhledávali ho v polích a vzkazovali mu po hajném, kam by měl za nimi přijít. Hříva dokonce s počátku mu chtěl vykat. Konrád nemohl se v nich jaksi vyznati. Odpuzovali a dráždili. Pochopil, že se bojí, aby nevyužitkoval jejich loveckých vycházek ku sblížení se vlastní rodiny s jejich. Bylo by to zajisté nesmírně popudilo jich ženy. Ale proč vlastně přicházejí? Proč ho vyhledávají? Co chtějí? Ježto se zmínil Hrazdil o čajovém dýchánku, jenž se u něho chystal a několikrát musil být odložen, domníval se, že potřebuje zvěřinu a chce použiti levnějších sazeb pro střelce, kdežto Hříva bezpochyby chce se pochlubiti vlastní kořistí. Nemohl se však zdržeti, aby se po straně nezeptal Hrazdila, proč Hříva — hospodářský správce — neloví na panském.

„Předně, sem je blíže, a pak pohádal se s nadlesním na čajovém večírku. Nadlesní je veliký sprosťák a závistník. Vůbec tyhle čajové večírky, čím byly skvělejší, tím větší za sebou táhly ohon špíny a klepů.“

Po tomto vysvětlení zdálo se Konrádovi, že pochopil příčinu těchto vycházek. Hříva zajisté dává tím nadlesnímu na srozuměnou, že si může střelit také jinde, a Hrazdil, jenž, ač byl daleko starší Hřívy, choval se k němu s lísavou úslužností, chodil zajisté jen k vůli němu. Když se vraceli společně do vsi, vybízeli ho, aby šel s nimi posedět do hospody, ale poněvadž místnost nebyla příjemná a pivo skoro vždy špatné, rozloučil se s nimi u vrat a odešel domů.

„Hle, vystřílel jsem dnes za dva šestáky munice,“ pravil jednoho dne Hrazdil jaksi podrážděně, když byl Konrád odmítl jejich pozvání. Dlouho zněla mu v uších tato slova, jež kdykoliv si jich připamatoval, oživovala v něm dojem výčitky. Ale střelců přicházelo z blízkého města více, než si přál.

„Je to krásná procházka k vám do Žďárce,“ říkali mnozí. „Žďárec má krásnou polohu,“ chválili jiní, ač vesnice ležela v dolíku na bažinách, jako ubrouzdaná, ztučnělá kachna. „A jaký vzduch! Jak je tu zdrávo! Člověk všecek okřeje. A ten váš mlýn je jako zakletý zámek mezi těmi topoly. Bože, jak tam bývalo veselo za vašich rodičů! Jak jsme se tam bavívali!“ lichotili mu lidé, kterých sotva znal.

Sám nikdy nezatoužil po cizím pohostinství, a dostalo-li se mu ho náhodou, přijímal je roztržitě a nevděčně a netušil snad ani, že jsou lidé, jež nic tak nepotěší, jako dostanou-li jejich děti v neděli někde půl hodiny za městem několik krajíců namazaného chleba, a že někdejší přátelé jeho zařadili jej mezi „hlupáky“, kteří rádi „dělají kavalíry“ a s nimiž lze se lacino pobavit a vyhodit si z kopýtka na jejich útraty. Když však náhlá nepohoda zahnala střelce z jeho revírů do ho-

stince na konci dědiny, kdež často promoklí a hladoví třásli se zimou při špatném pivě, nezbývalo než dát na rychlo připraviti nějakého ušáka a vyčastovat je čajem.

„Však s tou honitbou nepochodil zle . . . na mou věru, má to za fatku!“ vyčítali mu po straně sedláci, popíjejíce chutě čaj z velkých malovaných hrnků, jež hostinská, tlustá, bezdětná vdova, dost neochotně sundala s parádní police.

Konrád byl spokojen a smířil se téměř s bývalými přáteli, když viděl, jak ochotně přijímají toto skrovné pohostění, zvlášť Hříva, jenž přece — jak mu pevně utkvělo z prvního hovoru s Hradilem — hostí své přáteli lososy a paštikami, věcmi to, které on od té doby, co se rozešel s matčinou kuchyní, znal už téměř jen z doslechu, jak pochutnává si bez okolků na zaječím guláši, dosti špatně připraveném, a popíjí čaj, který, kdyby tak příliš nepáchl špatným lihem, měl by příchuť zdravotního thé, připravovaného ze sušených koziček. Jenže místnost měla špatná kamna, a při jistých směrech větru vháněn všecek kouř do pokoje. Nemile překvapeni, běželi pro hostinskou, aby zařídila rychlou odpomoc. Zůstala docela klidna, usmívajíc se jejich žádosti.

„Co chcete? Fouká polák, to jinačí nebude.“

„Vždyť se tu udusíme.“

„Tak otevřte okna.“

„Nu, ale pak zmrznem.“

„Tak nechte zavřeno,“ vykolébala se sebevědomě, jakoby byla rozřešila veliký problem.

Ostatně, netajila se tím, že je těmito schůzkami střelců nemile vyrušována. Byla zámožná a zabývala se více hospodářstvím než hostinskou živností, jež jí, rozené selce, byla vždy proti mysli. Bylo-li jí vytýkáno, že špatně jídlo připravila, měla vždy touž odpověď.

„Jděte si do mlýna, ať vám to udělá panímáma, já toho nejsem učená, a ona je mladá a umí se lepší otáčet.“

Ať přesolila, nebo nedosolila, nezbývalo, než se vším se spokojit a dobře zaplatit.

Kdysi na večer, když vyšli z hospody po nevydařené večeři do sychravé tmy, Konrád všiml si, že kdosi několikrát nesměle odkašlal, jakoby chtěl na sebe upozornit. Ohlédnuv se, spatřil za sebou vetchou, už silně sehnutou postavu starého učitele.

„Jak se vede, mladý příteli? Jak se vede?“ oslovil ho a zase zakašlal.

Konrád, jenž slyšel o smutných poměrech, jež zavládly v jeho rodině, domníval se, že přichází s nějakou důvěrnou žádostí, stanul, aby je střelci předešli. Ale stařeček mluvil docela hlasitě.

„Přicházím k vám s návrhem, mladý příteli . . . žena mě poslala,“ dodal důrazně s přídechem nevrlosti . . . „Když tak ty pány hostíte mimo dům . . . hostinská se na to zlobí, jí toho není zapotřebí . . . tak, kdyby vám to bylo vhod, má žena by vám posloužila.“

Odmlčel se, a Konrád poněkud polekán, přemýšleje o dosahu tohoto návrhu, mlčel rovněž.

„Místa máme dost,“ pokračoval učitel ostřeji s jakýmsi záchvěvem hněvu, nebo lítosti ve hlase, když viděl, že mladý muž váhá. „A má žena, jak vám známo, je výborná kuchařka. Nemusili byste se dusit čmoudem, ani si kazit žaludek špatnou večeří. Znáte přece moji ženu, když ta se nabídne něco zařídit...“

„Ano, ano, o tom nepochybuji. Ale netroufám si téměř ani... Zdá se mi, že je to pro milostivou paní příliš velká obtíž.“

„Eh, obtíž! Vždyť ona si v tom libuje. Víte, že chodí vařit na selské svatby i křtiny... tak což? Chcete-li, tedy jen vzkažte, všecko se připraví, a nebude vás to stát, ani tolik jako v hospodě. Oh, co se toho týče... však víte... známe se přece, he he...“

Hlas mu uvázl, jakoby mu náhlá trpkost zadrhla hrdlo. Na otázku, jak se mu vede, pravil, že všem daří se výborně, hlavně proto, že jsou zdrávi. To je hlavní věc. Přátelé naléhají, aby se šetřil, aby šel do pense, ale on nepůjde.

„Jste statný dosud,“ lichotil mu Konrád.

„Jsem statný,“ pravil třaslavě, „ale pamět mně slábne, a —“ poklepal si na prsa — „není dechu v dnech... není dechu v dnech! — Tak, jakmile vám bude libo, vzkažte jen... třeba z pole, a vše se připraví... Jen poručte, jako doma... jako doma!“ Potřásl hlavou dlouhým, melancholickým kyvem starců, jenž vyjadřuje hluboký pocit marnosti všeho, a rozloučiv se s Konrádem učinil prudký, výmluvný pokyn, jímž zdál se sama sebe ujišťovati, že je hotov, že si odbyl mrzutý úkol, jenž mu byl uložen.

Konráda uvedl jeho návrh v trapné rozpaky. Předně, svých známých, již sem přicházeli na lov, hostit nehodlal. Šlo tu hlavně o pouhý úkryt, nebo ohřátí se v čas náhle přikvapivší nepohody, při čemž mohli dobře vzíti za vděk pouhým zákuskem, jak jej náhoda přinese. K pravidelným hostinám, jak bývaly u jeho rodičů, nebylo dosud prostředků, ba ani příčiny. Jaký účel měl vlastně tento návrh? Znal dobře starého poctivce, jenž by se nikdy nepropůjčil jakýmkoliv nekalým pokoutním záměrům. Bylo tudíž dlužno, počítati s úmyslem prostým a přímým: nabízejí mu své služby k vůli zisku, a poněvadž zisk v tomto případě nemůže být velký, tedy — z nouze snad! Stařeček, ostatně, mluvil otevřeně: Hostinské toho není třeba, má žena vám poslouží levněji. Z pouhého přátelství mu službu tu také nenabízel, Konrád cítil dobře záchvěv trpkosti v jeho hlase, jejž nebyl s to potlačiti. — Není pochybností, jeho osud šel těsně mimo jejich dveří. Bylo by snad jeho i jejich štěstím, kdyby byl stanul. Ale když myslil na to, srdce mladého muže nezachvělo se dojmem vzpomínky, ani je nesevřel bol pozdní lítosti.

Chladně a rozumně odhadoval možné výhody: Byl by měl v Boženě přiměřeně vzdělanou, slušnou ženu, za niž by se nemusil stydět, s rodiči by se nebyl tak příkře rozešel, a otec by mu v tomto případě nebyl tak tvrdě a nelítostně stížil jeho začátek. — Ale, ostatně, kdož ví, co by se bylo jinak netušeného, nepředvídaného přihodilo? Nebyl tedy nešťasten, vždyť jeho majetkové poměry byly nyní uspokojivé, a srdce, jeho, pokud šlo o Boženu, klidno a němo. Ale bylo mu líto starých

přátel, zvláště bývalého jeho učitele, jenž nejen že mu na dvoutřídní vesnické škole věnoval více péče, než byl povinen, ale zabýval se jím nezištně a obětovně po celou dobu prázdnin, pokud byl ve školách. Pokud byli zde rodiče, odměňovali se mu příležitostně skrovnými dary, a on, ač věděl, že se ocitl v nesnázích a nouzi, ničeho pro něj neučinil. A tak rozhodl se náhle, že přijme jeho návrh, ne proto, aby lépe vyčastoval střelce, ale aby vyhověl starým přátelům.

III.

Trochu stísněn a roztržit, rozběhl se Konrád příštího dne do školy, chtěje jaksi projeviti zdvořilost vůči choti starého učitele, jednak dohodnouti se s ní stran svých hostí. Bylo bílé, sněživé dopoledne, ale tak vlažné, že voda žblouchala pod nohama, a vesničané nestačili odhazovati od svých dveří sníh, jenž, těžký a zjihlý, hrnul se stále s břidlicových střech. Konrád spěšně přeběhl cestu, neboť si přál, aby návštěva jeho vyvolala co nejméně pozornosti a vzruchu. Ale ženy, jež stály u stavení, rozběhly se na cestu, aby se přesvědčily, neklame-li je zrak, a muži, podepření o své lopaty, hleděli za ním. Ve školních dveřích stálo vytáhlé, desítileté Milče, jejíž široké silné zuby divně vystupovaly z drobných, stále rozesmálých tváří! Spatřivši jej, zaradovala se, jakoby to byla čekala.

Když zaklepal na dveře přízemního bytu, zaslechl, jak zarachotila židle, a kdosi v největší rychlosti opouštěl pokoj. Choť učitelova, trochu překvapena, s udiveným pohledem utkvívajíc na dveřích, jež se před jeho vstupem do pokoje prudce zavřely, sundavajíc pomalu brejle, vítala ho chladnou vlídností lidí rozhodných a vypočítavých, již neznají překážek a nesnází na cestě za svým prospěchem. Konrádovi zdála se velmi sestárlou, neboť pěkné její tahy byly silně rozryty, a vpadlé, zanícené oči dodávaly jí chorobného vzezření, tak že se spíše zdála babičkou, než matkou desítileté Milče a dvanáctiletého Zdeňka, již, šťouchajíce se navzájem, nahlíželi zvědavě do pokoje. Byla prostě, ale vkusně oděná, a velkým, pěkně zařízeným pokojem vedla stopa harmonického, vyššího života, než jaký bývá na venkově pravidlem. Ale stopa ta, zdálo se, že zaniká a mizí někde na křižovatkách osudu, a útulným obydlím pronikl tu a tam strastný, tajený nedostatek, jenž ohlašuje křiklavě svou přítomnost, přes veškeré úsilí udržeti vše v příslušném řádu.

Odhodila hromadu starého oděvu, jejž spravovala, ukazujíc hostovi se smíchem děravé kalhoty chlapců.

„Ti to znají, viďte! Jen to na nich hoří.“ Chtěla odbýti záležitost krátce a chladně, ale zapovídala se, shledávajíc pravděpodobné důvody pro svůj návrh.

„Můj muž je od poslední své nemoci trochu sklíčený a nervosní. Živou mocí nemohu jej přinutit, aby si zašel do hospody, nebo do společnosti. A k nám už také nikdo nechodí, jsme staří, všichni přátelé nás opustili. Toliko pan farář nás ob čas navštíví. A tak si myslím: povyrazí se s vámi a přijde na jiné myšlenky.“

Její choré, zanícené oči, jež se s počátku vyhýbaly pohledu na mladého muže, jakoby je pohled ten dráždil a pálil, zdály se znenáhla uvykati této známé a kdysi dosti milé tváři. A brzy pocítili oba sílu dlouholetých styků, jež vytvoří znenáhla jistý stupeň duševního příbuzenství a umožňuje chápati navzájem nové duševní stavy, jež jsme prožili. Jsouc hovorna a společenská, cítila, že by mu měla mnoho říci, aby doplnila v duši jeho obraz, jejž vtiskla tam dlouhá léta přátelství a styků s jeho rodiči. Zároveň však pociťovala, jak cosi hořkého vtírá se jí do duše a zadrhuje hovorná ústa. Nicméně lhostejný, povšechný hovor zahýbal stále na postranné cestičky intimního života, ač musil začasté zaraženě stanouti a obrátiti jinam.

„Ano, ano, spravuji a přešívám staré hadry, to je má celodenní práce. Kuchyni obstarají již děvčata. Jaktěživa jsem se nenadála, že budu tohle dělat. Když jsem se vdala, neuměla jsem vzít roztrhané kalhoty ani do ruky. Byla jsem učitelkou hudby. Do pětatřicíti let dávala jsem hodiny na klavír a dobře se nám s matkou vedlo, aniž jsme se musely příliš namahat. Když se o mě ucházel můj muž, matka na mě naléhala, abych se vdala. „Jsem stará," pravila, „umru brzy, a ty zůstaneš opuštěna a omrzí tě život, když půjdeš za chlebem. Nebudeš mít nikoho, kdo by ti domácnost obstaral, kdo by tě obsloužil, když budeš nemocna, a kdo by ti oči zatlačil, až umřeš. A když se vdáš, budeš zaopatřena; mladá nejsi, děti už asi mít nebudeš a tak můžeš být bezstarostně živa." — Poslechla jsem tedy, ačkoliv jsem nebyla tak zamilována do mého muže, jako do těch dvou roztomilých holčiček, jež mu zůstaly po první ženě. Byla jsem blázen za dětmi. Jenom, že maminka, chudák, trochu se přepočítala, dětí měla jsem ještě sedm. Neříkám, že by byly mé děti oproti těm prvním zkráceny, třeba, že . . . hm! všemožně jsem se vynasnažila . . . a nadarmo . . . nadarmo!"

Zdálo se, že všecka hořkost slila se v tomto výkřiku, zatím co z jejích chorých, zanícených očí sálal plamen hluboké, utajené lítosti a vzteku. Odmlčela se, zrudlá a zadýchaná, cítíc, že se dala příliš unésti, snažila se nabýti klidu, aby napravila své unáhlení!

„Vlastně, neměla bych si stěžovat," pravila s úsměvem, jenž neměl nic společného s rozechvěním, do něhož se přivedla vlastními úvahami. „Muže mám hodného a bídy jsem dosud nepoznala. A všichni mě musí poslouchat, co nařídím, je svaté, ať se to komu líbí nebo ne. Všechno by bylo dobré, nebýt jen toho neštěstí s jeho bratrem. Ručili jsme za něj a teď máme dluh na krku. Ale jen když jsme všichni zdrávi! Z dětí máme radost, hoši jsou nadaní a dobře se učí, jenom že to mnoho stojí, a my je nemůžem dostatečně vydržovat, a tak zakusí dosti bídy ve školách. Pavel je první rok v Praze, pravda, z domu nedostane ani krejcaru, ale na prázdniny a na svátky přijede přece . . . Jenom, že nevím, vydrží-li to, je tak vysílen a — Jak mě to nemá bolet? jak mě to nemá bolet! — — Ale což s dětmi je přece radost! Jistý kollega mého muže měl jedenáct dětí. A všechny tak krásně zaopatřil! Těšíval nás, když nám náhle přibývalo rodiny: ‚Nic si z toho nedělejte, odmění se vám jednou! V dětech je naděje, v dětech je budoucnost,

v dětech je všecko! Dost jsem se nastaral, ale nelituji toho; z každého dítěte mám jinou radost.‘ Nebyl ještě stár, když měl již děti z domu, a zbytek života ztrávil tak bezstarostně a krásně. — Naše děti jsou všechny nadané, jenom Milča nám dělá starost. Učit se nechce, a ač je bita jako žito, ze školy každý den uteče. Muže to velice rozčiluje. Deset cizích dětí nerozčilí prý učitele tak, jako jedno vlastní. A Milča, ta se vydařila, s tou zkusí, chudák! Když byla onehdy visitace, pan děkan se dvakrát ptal, čí je to děvče. Odpovídala prý tak, že se všichni popadali za břicho. Ale pan farář mě těší. Říká: Nic si z toho nedělejte, žena nedobývá si svého štěstí hlavou. Když byl kaplanem v Březové, měl prý žákyni, jež se velice podobala naší Milči. Když vyšla školu, neuměla dobře číst ani psát. Ale ze svých spolužaček první se provdala a teď je paní purkmistrovou, muže má pod pantoflem a vládne celým městem. — Ano, něco je na tom, věřte mi! Nebylo věru nadanějších dívčích hlaviček, než byly mé nevlastní dcery Božena a Jela. A krásné byly také, toho nelze upřít . . .“

Z jejích tváří i očí sálal opět onen utajený, hluboký bol, jenž hlodal na její duši, ale překonala se rychle, připomenuvši sobě, že má před sebou jednoho z těch, již tak špatně ocenili nadání a krásu její nevlastní dcery.

V tom vrazila Milča prudce do pokoje, a stojíc v otevřených dveřích hleděla vyjeveně na hosta.

„Maminko,“ volala, „není to snad můj strýc tuhle ten veliký? Počkej, ty nevíš! Jednou, už dávno, byla jsem ve mlýně a hrála jsem si s cizími holčičkami, a ony mu říkaly strýčku. A ta jedna mi povídala: Říkej mu strýčku, ty hloupá, vždyť je to strýček . . . Ano, ty to nevíš, mami, ty's tam nebyla! Je to můj strýček!“

Ošklíbla se zlostně a bouchla dveřmi. Řeč její byla chybná a z tajného pohledu velikých prázdných očí bylo lze poznati, že schází víc než nadání, že je to ubohá dětská dušička, stlačená hluboko pod normal, neschopná vzrůstu a vývoje.

Skoro o polednách již rozloučil se Konrád se starou paní, tak přátelsky a sdílně naladěnou, že ho nechtěla dlouho propustit, ač za tu dobu, co s ním hovořila, nespouštěla domácnosti, ani rodiny s mysli. Několikrát vyšla na chodbu, by udělila rozkazy, dvakrát nabouchala Zdeňkovi, ujistila se pohledem, že v kuchyni je vše v pořádku, hnala Milču do školy a vypeskovala kohosi za dveřmi, neznámo, zda nádennici nějakou, nebo dceru. Bylo patrno, že všichni podrobují se jejím přísným rozkazům mlčky, resignovaně a že je vykonávají přesně, s obětavostí a sebezapřením, s jakým se plní rozkazy kapitána na ohrožené lodi.

Ještě téhož večera Anežka nezvykle rozechvělá vstoupila do pokoje, kde muž její, maje před sebou velikou knihu, do níž zanášel běžné výdaje, seděl u psacího stolu a pohvizdoval tiše, jak činíval, když byl v dobré náladě. Přešla mimo, čekajíc, že ji osloví, ale on, jak se zdálo, nepozoroval její přítomnosti. Netroufajíc si vytasiti se s tím, co ji hnětlo, odcházela zase. Ale u dveří náhle se obrátila.

„Poslouchej . . . chasníci při stole vyprávěli, že prý jsi byl dnes ráno ve škole . . .“ Řekla to úsměvným, nedůvěřivým tonem, jakým

pronášíme donášky pošetilé a pravděpodobné, ale přece napjatě čekala na odpověď.

„Byl," řekl krátce a ostře.

Zachvěla se, ale čekala dále, jak svou návštěvu vysvětlí, nebo odůvodní. Ale on mlčel. Netroufala si tázati se po něčem, a on patrně ani necítil potřebu rozptýliti její podezření; bylo mu lhostejno, co si ona o tom myslí. Stála tak chvíli, hledíc na něj upjatě, a její přepadlá líc, valně změněná těhotenstvím, usínala zvolna. Potlačujíc slzy, vyběhla z pokoje.

Neušlo mu její rozechvění, ano rozčilil se poněkud, jda po stopách jejích domněnek. Co si myslí bláhová? Jakoby ničeho nevěděla o břemeni, jež mu leží na šíji, domnívá se, že chce lítat o závod a přeskakovat překážky, jak cirkusový kůň? Ó, cítí to, jak je ujařmen, lhostejný a sestárlý skorem! Božena . . . Ano, miloval ji horoucně mezi osmnáctým a dvacátým rokem. Pak ji znenáhla poznal, zdála se mu všední a komickou skorem se svou vypočítavostí a svými úskoky, nejvíce pak svým sebevědomím vzorné hospodyně, jímž mu chtěla imponovati. Hospodyně . . . kuchařka! Pojmy tyto neležely v onom pásmu, kde hledal ženu. Hospodyně . . . kuchařka . . . brr! To neuchvacuje! On není z těch, kteří hledají družku života podle těchže známek, jako domácí potah. A jakou vlastně chtěl ženu? O jaké snil? Snil přece o ženě . . . Domníval se, že najde ženu, která by tvořila část jeho bytosti a to ještě krásnější, bohatší, lepší část . . . toužil po té, jež by mnohonásobila jeho štěstí a přinesla mu nové radosti a rozkoše, jež by přijala svůj osud z jeho ruky jako lákavý, svůdný dar, aniž ho zvážila dříve na tržní váze kramářů a překupníků! Snil o tom, že potká kdys ženu, jež uchvátí jeho duši a zmocní se ho onou strašlivou silou vášně, jež by nikdy nepovolila a nikdy ho nevydala. A zatím, co vše zažil, bylo dost krotké a střízlivé. Hospodyně . . . kuchařka . . . ne, to neuchvacuje!

Když přivedl své přátely poprvé do školy, vešel tam tak klidně a bezstarostně, jako domů. A byl se vším, jak náleží, spokojen. Stůl byl už připraven, a velký, útulný pokoj příjemně vytopen. Obyčejně vyhlídal je ve dveřích starý učitel, poněkud zemdlený a rozmrzelý, jenž se zřejmým úsilím snažil se nabýti vlídné tvářnosti hostitelovy, kývaje zvolna hlavou, tím dlouhým, melancholickým pokynem starců, jenž vyjadřuje pocit marnosti všeho. Zdálo se, že dlouhá mezera leží mezi ním a mezi těmito mladými lidmi, že si rozumějí tak málo, jakoby mluvili dvojí řečí, ale on kýval ku všemu, chtěje dáti na jevo, že nemá čeho namítat a že je se vším spokojen a že by nenamítal ničeho i kdyby nebyl spokojen. Toliko, objevil-li se jeho starý přítel farář, statný, zarudlý stařec, s pronikavýma očima a hromovým hlasem, ožil na chvíli a někdy vzpomněl si dokonce na nějaký drobný příběh, jejž zažil v posledních dnech. Ale žena jeho, rozehřátá a veselá, jakoby jí tyto malé hostiny, jež naplňovaly byt vůní dobrých pokrmů a jarou náladou, dávaly zapomínati bědných poměrů, v nichž se ku staru ocitla, bavila hosty tím milým, družným způsobem hovorných žen, jichž názorům stáří a rozhled dodává kouzla a oprávněnosti, třeba bychom

s nimi nesouhlasili. O dobrou náladu připravil ji někdy Steinmann, jenž se nyní pravidelně súčastňoval lovu. Byl dosud magistrem v otcově lékárně, přes to, že se bohatě oženil, a nebylo jisto, zda-li mu otec vůbec za živobytí lékárnu odstoupí, což ho činilo nespokojeným a dráždivým. Jsa malé, slabé postavy, s tváří bledou, neštovicemi zjizvenou, ale výraznou černými slabými kníry a vysoko sklenutým obočím, trhavých, nervosních pohybů, s pěstmi ve chvíli podrážděnosti rychle se zatínajícími, jakoby stále připravenými k ráně a s pohledem bodavým, jenž měl v zásobě celou stupnici výrazů od mrazivé lhostejnosti k nejhlubšímu opovržení a k nejvyššímu výšlehu osobní pýchy, vyvolával všude spory a hádky, stále hledaje příležitost, koho by poškádlil, a rád zavtipkoval si na cizí účet. Při tom byl nadmíru nedůtklivý, nesnesl žertovné poznámky a skoro zženštile citliv, šlo-li o příhodu, jež se náhodou dotkla jeho srdce. Mstil se okamžitě nejen za sebe, ale i za druhé, usurpuje si nad věcmi právo soudce. Byl na podzim vyhozen ze spolku, jenž byl vinou jeho sváru blízek rozpadnutí, i chopil se pušky z nudy a omrzelosti. Přicházel vždy do školy se svými soudruhy, ale nejedl s nimi a, posmívaje se jejich libůstkám, dával si připravovati jídlo dle své chuti a na svůj účet, při čemž kritisoval dovednost staré paní a týral ji svými rozmary, jakoby byl v hostinci. Jinak snášeli se všichni dobře, ba spřátelili se a přilnuli k sobě za krátkou dobu. Konrádovi neušlo, že se všichni vyhýbají narážce na jeho manželství a že za jeho zády přetřásají živě poměry v rodině starého učitele. Okolnost, že se žádná z dospělých dcer neukázala v pokoji, kde se scházeli střelci, zavdávala příčinu k jakýmsi tajemným šeptům, jejichž významu nedovedl se domakati. (Pokračování.)

JAN Z WOJKOWICZ:

Elegie.

Můj bože, jak bych žil, můj bože, jak bych žil!
Tak nejen rukama, však celým tělem chyť,
tak bych ho chyť a stokrát zobjímal,
zobjímal tisíckrát rukama samá křeč!
Ten zlatý život můj! Ty plány, naděje!
Ta celá plátna snů na obrazy tak krásné —
Ty nejkrásnější barvy nanést tam,
odvážnou rukou, okem zaníceným,
horečkou lásky, lásky blouznivé!
Proč malovat je ruka seslábla, oh proč?
Můj bože, jak bych žil, můj bože, jak bych žil!

Tak plakal, plakal bych, tak srdcelomně plakal . . .
Tak jak námořník se srdcem dobrodruha
tak státi na břehu, teď když se zvečeřívá . . .
A loď má odjíždí tam modré do dálky,
už lana lomozí, plachtami bije vzduch,
a lodní orchestr už spustil „válečnou“.
Jak bolí každý zvuk, nesený v dálku moře,
po vlnách, po vlnách tím větrem vzrušeným!
Slyšet ty výkřiky, slyšet ta pískání,
slyšet ten ruch a šum, dupání palubou!

Tam v dálce ostrovy jsou zlaté jako sen,
tam ženy zázračné s očima jako sen —
a noci červnové, a nebe hvězdnaté!
Tam slavná města jsou a snivá údolí,
tam krásná cizina, tam věčný smích i vzdech . . .
Tam lásky závratě jak vášeň oceánu!
Zde tichý námořník a výspa opuštěná,
zde srdce blouznivé a snivých větrů lačné

a hudby na moři a zlatých ostrovů,
závratných vášní žen a velkých slavných měst!
Slyšet ty výkřiky, slyšet ta pískání,
slyšet ten ruch a šum, překotnost palubou —
odjezdu vzrušenost, radosti dýchavičnost —
větření čirých ploch na moři bezebřehém!
Slyšet tu hudbu už, odvážně radostnou —
co vzrůstá křik, přehlušen hudbou, trhán,
a trhán hlukem vln — co vlajky třepetají
se nedočkavě tak — co hudba trhaná
ve vlnách umírá . . .

Má loď už odjíždí . . .
Do dálné ciziny, ke zlatým ostrovům,
na dálná pobřeží, kol slavných, velkých měst —
k těm zlatým ostrovům, o nichž jsem tolik snil,
na dálná pobřeží, po nichž jsem tolik nyl,
kol velkých, slavných měst, kterých jsem nespatřil . . .
Můj bože, odjíždí — a je to moje loď
a ona odjíždí — s ní žití mého sen . . .

Odjíždí na věky — a já tu zůstal sám,
rozený námořník, dobrodruh blouznivý!

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM POHÁDKÁM A POVĚSTEM.

HELENA NOSKOVA:

Prosté srdce.

I.

Zdenka Malá loučila se s domovem a minulostí. V bílém úboru nevěsty, s napěněným obláčkem závoje kolem moderního účesu přijímala polibky a žehnání rodičů a blahopřání příbuzných a známých — klidna a pro okolí uzavřena jako vždy.

S mladší sestrou Hanou rozloučila se ještě pokojněji, skoro upjatě a jakoby se bála důvěrnějšího slova i pohledu.

Měla dvě družičky. Sestru, oděnou blankytně, a přítelkyni, všecku růžovou.

Modrá byla tiché, starostlivé dítě, chvějící se stálými rozpaky, přemítavé. Pozorovala sestru plachýma, ustrašenýma očima svých sedmnácti let. V těch očích i v nitru měla plno slz, plno otázek a mladého úžasu, ale před odmítavou tváří sestřinou vše v ní zmlkalo. Neposteskla si, nezeptala se na nic.

Družička růžová byla o tři roky starší, ale jako rtuť; ve veselé tváři stále blýskaly běloučké zuby, černé oči hned se smíchem úžily, hned zase zvědavě a žádostivě otvíraly, a kolem úst měla od usmívání tenké, jako špendlíkem vyryté čárky, vrásky šťastných, temperamentních lidí. Ona objala a zlíbala nevěstu tak horoucně, tak nadšeně, jakoby celé lidské štěstí, nejvyšší a nejslavnější štěstí v náruči držela.

Zdenčin chlad jí nemátl. „To nevěsty tak —“ myslila si, a pak — věděla, ač si nijak představit neuměla, že jsou na světě bytosti, které srdce nerozdávají plnýma rukama, které ani v největší radosti nekřičí, nehoří, které mohou dokonce nevěstami být, aniž se na rozumu pomátly. Ona by se pomátla, to je jisto. Byla už Zdenčinou svatbou všecka potřeštěna. Ta královská vlečka, ty vzdušné, sněžné závoje illusionu, střevíčky, rukavičky a všecko tak bílé, bílé, skvostné! A ta sláva, můžeme-li říci, že se vdáváme, ta sláva, to štěstí! Výbava samý batist a krajky, všeho spousty, bělostné spousty růžovými pentličkami

svázané . . . a sotva odstoupíme od oltáře, už každý „milostpaní“, najednou „milostpaní“!

„Hano, Hano, považ, kdyby nám tak . . . Ale když ty nejsi pranic lehkomyslna! To je hrozné, že někteří lidé nedovedou vyvést ani dost malou hloupost!“

Modrá družička se ani neusmála. Veliké, zmatené oči byly by se tak rády vyslovily. Ale nebylo už možno.

Hostů byl plný pokoj . . . všichni se smáli, všem bylo příjemně, slavnostně. Hedvábné vlečky šuměly po kobercích, kytice těžce voněly, páni ve fracích a skvělých náprsenkách klouzali sem tam . . .

Nastala chvíle utišení... Matka nevěstina, silná, kyprá, růžolící panička, v šatech ovšem černých hedvábných a s malinkým kvetoucím kloboučkem, požehnávala dceři. Obličej její měl výraz úzkostlivě slavnostní. Bylo zřejmo, že je si vědoma důležitosti scény, ale nebyla v roli své doma. Měla trému. Zdálo se jí, že by bylo vhodno zaplakat. Jistě by bylo vhodno, avšak tréma je zlá věc. Až bude paní Malá sama, jistě zapláče; v saloně před hosty není jí zcela volno. Vznesla šáteček k očím, pomačkala je, pomnula, pronesla několik nesrozumitelných slov hlasem zpěvavým a nepřirozeným a pokřižovala čelo nevěstino.

Všechny starší ženské v pokoji se rozplakaly. Jedna malá, tlustá paní, jakási teta, naříkala hlasitě; a, svírajíc nos kapesníkem, omlouvala se své sousedce, matce ženichově:

„Mně je každé nevěsty na každé svatbě tolik líto, já za to nemůžu.“

Matka ženichova, vysoká, důstojná dáma, přiklonila se k malé tetě, stiskla její rámě a zakývala hlavou:

„To já taky říkám,“ šeptala a vážně, pomalu zamrkala, že rozumí, „ženská —“ ohlížela se, jestli dívky neposlouchají, „ženská je v tomhle vždycky k politování!“

Teta, neschopna okamžitě slova, jen dlouhým pohledem projevila hluboký souhlas a také se rozkývala. Stály tak chvíli obě matrony proti sobě beze slova, jen ruce se tiskly, a hlavy kývaly.

Když však přistoupily k nevěstě, i jejich tváře se slavnostně rozzářily, a obě mluvily jen o štěstí a posvátném účelu ženy . . .

Bylo pozdě.

Bílou nevěstu se zeleným vínkem odvážel si pán v salonním úboru do kostela. Jeli v posledním kočáře, družičky před nimi.

Růžová zářila jako květ v slunci barvami, životem, chutí. Vrtěla se, přesedávala, muchlala kytici strnule trčících růží v manšetě z crepového papíru; široké, krátké rukávky vzdouvaly se a třásly v letu, praménky vlasů se odpoutávaly a lehtaly ji na tvářích. Po očku prohlížela si svého mládence, dá-li se s ním přece mluvit, je-li naděje na nějaké malé zamilování nebo aspoň zábavu později při hostině . . . Ne, nebylo, bohužel. Mládenec byl mládenec strnulý jako ta jeho kytice a trčel vedle své dámy jako ty růže na drátech. Škoda.

Mluvil, usmíval se, pohrával si klakem v ohromné bílé ruce (nebo se jen zdála v bílé rukavici tak velikou?) — a byl přesvědčen, že je elegantní a že slečnu baví.

V kostele bylo to zoufale dlouhé. Obřad rozčiloval obě družičky. Růžovou trápila nuda, modrou ovšem mnohem více: problemy.

Bylo jí chudákovi stále úzkostněji. S hrůzou sledovala pořad ceremonií . . . ještě je čas . . . ještě je čas . . . Už je pozdě.

Kněz navlékl prsteny, proslovil krátkou řeč, snoubenci skroušeně ji vyslechli, pak povstali . . . Známí se nahrnuli — nové slzy, gratulace, žehnání.

Pozdě.

Zdenka byla bleda, trochu plakala, trochu se usmívala, jak bylo právě třeba. Z kostela odjížděla teď první. K svatební hostině.

Hostina byla ještě delší než obřad v kostele. Trvala až do noci. Až do noci nosila se jídla a pití a pronášely se přípitky a dělaly vtipy, svatební vtipy! Bylo toho pro malou, přemítavou Hanu trochu mnoho! Neuměla poslouchat a neuvažovat. Nutno přece ke všemu míti své stanovisko!

Kněz, který snoubence oddával, byl dobrý známý ženichův. Pozvali ho také k hostině. Byl zábavný pán. Jovialní mu říkali. Uměl s paničkami každého věku žertovat, uměl je bavit. „Tenhle velebný pán!“ říkaly staré a upejpaly se. Mladé neříkaly nic, jen se zvonivě smály.

Hlavně na svatbách byl velebný pán rád vídán. Nikdo neznal tolik příležitostných anekdot, tolik lehounce pikantních nebo i hodně pikantních, ale dovedně a přece srozumitelně podaných vtipů, nikdo neuměl tak vytrvale mluvit a pít a býti stále svěží.

Růžovou družičku také bavil. Některým anekdotám rozuměla, některým ne, ale smála se všem. To se nám děvčatům hned tak nestane, abychom směly slyšet všecko, co smějí vdané. A pak ten velebníček byl takový komický. Tlustý, čisťounký a růžový jako prasátko . . . a v bradě měl veliký dolík . . .

I Hana se někdy proti své vůli musila zasmát, ale vřelo v ní. Přála si utéci, utéci . . .

Ke všemu ještě i do jídel se musila nutit. Kde kdo pobízel, jakoby všichni byli hostinu pro ni jen vystrojili. Jakoby nebylo možno jinak než od dvanácti hodin s poledne do desíti večer jísti a jísti. Žaludek ji rozbolel, šaty tísnily — hostina zdála se jí věčností — —

Konečně odjeli manželé, a Hana osaměla v dívčím pokojíku. Osaměla se svým nepokojem, se svým poplašeným, udychtěným srdcem, v němž bylo tak málo veselosti, tak málo mládí a živelnosti . . . málo přírody!

Na sestru vzpomínala brzo bez pohnutí, bez bolesti. Nerozuměla jí, byly si najednou tak vzdáleny. Byla to vdaná žena, žena svého muže. A byla patrně se vším srozuměna, byla snad dokonce i šťastna. Inu ano, vždyť měla toho člověka, toho pana Duška ráda! Byl to přece sňatek z lásky . . . A vdávají se většinou i bez lásky, a jsou také rády!

Ne, zde není něco v pořádku. Hana cítila, že zde něco není v pořádku. Buď se jí cosi tají, nebo se mýlí . . . vždyť už není dítětem —

Pocit výlučnosti a nepřirozenosti stával se Haně od svatby sestřiny až nesnesitelně tíživým. Až dosud nikde nic podobného neslyšela, nečtla. A přec sama nepřipadala si nijak nepřirozenou, naopak, nepochopitelní

a nepřirození byli jí všichni ti druzí — celá ta pouhá odvěká skutečnost. To, čím stojí svět.

Bylo jí sedmnáct let. Měla neklidnou, zvídavou, všetečnou dušičku...

II.

Po návratu ze svatební cesty žili Duškovi jako všichni novomanželé v bytě novotou zářícím, stále jako čerstvě umeteném, s nejmodernějším nábytkem a v nejpřísnějším pořádku.

Zdenka chodila denně ráno s naparáděnou služkou do trhu, nosila klobouky jiných tvarů než za svobodna a jednou v týdnu přicházela se svým mužem na večeři k rodičům.

Poprvé bylo to Haně divné viděti tak sestru přicházet a odcházet jako cizí. Jakoby nikdy nebyla náležela duší tělem rodině svých rodičů, kteří po tolik let jí byli tak potřebni...

Už jich nepotřebovala. Dosloužili jí — — šla za novými zájmy, za jinými starostmi. K rodičům docházela už jen na skok, na návštěvu, jako k dobrým známým, s nimiž hovoříme o svých starostech a ptáme se na jejich. — Jako cizí, jako nikdy jinému než svému muži náležející.

Brzy však i tomu Hana uvykla. Zdenka skutečně byla už jen hostem u rodičů a patřila jen do svého uklizeného bytu k mohutným svým skříním a postelím a salonní kuchyni. —

V létě, to se rozumí, jelo se na letní byt.

Paní Malá se Zdenkou a Hanou. Ubytovaly se ve dvou pokojích v nové, žluté ville s čínskou jakousi stříškou blíže Prahy. Malý a Dušek dojížděli za nimi parníkem každou sobotu a zdrželi se vždy přes neděli.

V týdnu posílal Dušek Zdeně dopisy, „jako milenec, pořád jako milenec," říkala paní Malá, „ten tě má rád, to je člověk. Ten by pro tebe dýchal!"

„Ale mně se zdá, že píše jen o sobě," pronesla jednou Zdenka.

Matka jí zahrozila: „Ty ty! Nehřeš. Takových mužů jako Dušek je málo, věř mně zkušené a važ si ho."

Zdenka bývala mrzuta. Vzpomínala na muže bodavými poznámkami; ráda by byla věděla (marně to zakrývala formou vtipu), jak je mu tam v Praze bez ní.

„To víš, stýská se mu," přispíšila si matka, aby ji uchlácholila.

„Však on se potěší," uklouzlo Zdence. Znělo to jako žert, ale mohlo to být i vážně myšleno. Hezká ta slova nebyla; Zdenka jich také hned litovala, a paní Malá se znepokojila.

„Zdenko, jen to ne, jen žárlivost ne! Té se chraň. I kdyby... nedopouštěj pánbůh... ale, i kdyby, víš, se ti někdy zdálo, že... raději obě oči zavři a nepátrej po ničem; buď ráda, když o ničem nezvíš. Kam bychom přišly, kdyby nám od boha nebyla dána shovívavost a trpělivost. Pamatuj si, že spokojenost v manželství má žena v rukou, umí-li vyhovět a přizpůsobit se."

Dlouho ještě vykládala paní Malá; Zdenku mrzelo, že se prozradila, a měla se od té chvíle na pozoru; paní Malá ráda zapomněla, a více se o tom nemluvilo.

Haně utkvělo v mysli jen jedno: vyhovět a přizpůsobit se. Jen tak se vychází s muži? podivila se — a hnedle věděla si rady: Buďme tedy bez nich. Samostatny.

Po samostatnosti beztoho dávno už toužila a hned po vystoupení ze školy se k ní připravovala. Rodiče jí nebránili. Byla taková tichá a mírná při vší své rozhodnosti, že jí ani v ničem bránit nedovedli. Nenapadlo jim. Nepozorovali ani, že jí ustupují.

Připravovala se právě po druhé k přijímací zkoušce do učitelského ústavu. Také Zdenka chtěla kdysi být učitelkou, ale dřív ještě, než se ke zkouškám připravila, seznámila se s Duškem, a bylo po samostatnosti. Hana nedovedla si vysvětlit, jak se to vlastně mohlo stát. Jistě jen ze slabosti a dobrosrdečnosti Zdenka tenkrát povolila přání rodičů a domluvám příbuzných. Kdož ví, nelituje-li dnes . . .

III.

Po prázdninách přijata byla Hana do kursu. Žila teď stále jen v představách budoucnosti. Přítomnost byla jí jen přípravou, přechodem k budoucímu teprve životu, o němž přemítala s dětskou zvědavostí.

Až bude učitelkou . . . Až bude ze školy do školy chodit s haldami sešitů k opravování — to sice nebude příjemné, a ona bude často i mrzuta, bude vzdychat večer při žluté lampě nad lesklým papírem, popsaným velikými, komickými písmeny a bude se nudit při čtení hranatého slohu dětských úloh, umdlévat bude — ale budou to její povinnosti, její práce, kterou se bude živit, kterou bude sama ve světě stát, od nikoho závislá!

Bude sedat u kathedry před tabulí jako na trůnu a hledět se stupínku do hloučku pravidelně rozsetých malých hlav — — viděla se na tom stupínku očima těch dětí i ty děti očima svýma v lavicích před sebou.

A děti . . . neznámé, záhadné bytosti . . . Všelijaké tváře, ubohé, směšné i milé, šklebivé, schytralé i hloupé. Všechny děti jsou vlastně takové ubohé . . . Sedí v těch lavicích, a nenapadne jim, proč vlastně vtlouká se tu do nich, že dvě a dvě jsou čtyři, nenapadne jim zeptat se, je-li tomu skutečně tak, a co je té cizí slečně do toho?

Tak představovala si Hana úzký obzor dětských myslí, ač nevěděla, jsou-li její představy správny. Neznala těch malinkých dětských niter; na své dětství pamatovala se jen jako na řadu episod, radostných i smutných způsobem tehdejšího svého nazírání, a teď se divila, že všecko tak prostě přijímala, bez rozmyslu, bez otázky, že ji nenapadlo se tázat, proč dvě a dvě jsou čtyry a jsou-li čtyry opravdu?

A takové malinké, mělké dušičky bude mít před sebou a bude je učit, protože to bude její povoláním, její chlebem.

Jen proto? tázala se dále. Bez zápalu pro věc samu? — Nevidí nutnosti tohoto zápalu pro dav lhostejných, cizích tvorů také bez zápalu. Jen když jim důkladně a správně vše vyloží, tím jim nejlépe poslouží; více jim netřeba.

Nebude to však povrchní . . .? Což duše a srdce? Nemá být učitelka i vychovatelkou a druhou matkou —?

Hana byla by se ráda uvarovala nepraktického, přehnaného nadšení, jímž ženy tak často z pouhé koketerie plýtvají — — ale nesvědomitosti a nepoctivosti bála se právě tak.

Vzpomínala na své učitelky z obecných škol a na poměr svůj k nim. Slečny byly buď hodné nebo zlé. Dle toho, jak vyvolávaly, zkoušely a napomínaly. Byly buď „zlato“ nebo „protivy“, dle toho, byly-li vlídny a laskavy, nebo mrzuty a přísny.

Později, ve vyšších třídách, v měšťanské škole, kritisovalo se podrobněji a směleji. Tu byly slečny přepjaté, byly kokety, byly směšné. Staré, se svou strašicí modou a matronskými účesy, ubohé, ustarané, uzlobené, zaprášené bytosti, byly jen pro zábavu. Mladší zase zvědavě prohlíženy, stihány slídivými pohledy, které se pásly na každém neobratném pohybu; posuzovány toiletty, chování, nikdy však ne vědomosti. Za to, která byla oblíbena, do té byly všecky přímo zamilovány, praly se o čest, pomáhati jí oblékat, směti jí při tom klobouk pohladit . . .

Celkem v pojmu učitelky — oblíbené i protivné — viděly cosi výhradně školního a nerodinného, as jako v třídě nezbytné lavice a tabule. Učitelka byla slečna, kterou si nedovedly myslit jinak než ve třídě u stolku s notýskem věčně záhadného obsahu . . . Že by mohly mít také domov a rodiče, na to si ani nevzpomněly.

Hana rozpomínala se dále, jak si ty školní slečny počínaly, co si asi myslily o svých žákyních a o svém úkolu. A podivila se, když si uvědomila, že se přemnohé také zlobívaly a rozčilovaly — ne pouze z povinnosti, ale že skutečně bývaly roztrpčeny, když žákyně neuměly nebo něco vyvedly. Jedna stará, tlustá slečna v první měšťance i plakávala, když nemohla hluk v třídě utišit. A plakala — rok co rok (po celé škole byla proto pověstna) — když v dějepisu měly o Milotovi zrádci a čtly báseň „Již půlnoc se rozložila po táboře českém . . .“

A všecky slečny tak pozorně poslouchávaly — rok co rok totéž — co žačky odpovídaly. Odkud ten zájem, ta opravdovost? Proč se rozčilovat pro povinnost? — Snad zvyk a ovzduší tu účinkuje.

Počátky jsou asi těžké. Přemoci v sobě sebe a býti kusem školního příslušenství . . .

Nebude jí, jakoby hrála naučenou roli?

Ale člověk vpraví se do všeho. Po letech bude i ona takovým udřeným, zaprášeným nábytkem školním . . .

Odháněla však tuto představu, odkládajíc ji na dobu příští, až se trochu více vžije . . . Bylo to přec jen hořké pomyšlení a chladilo její nadšení.

Samostatna — ano, to zní hezky. To chce. Ale sama —? Této myšlenky se lekala; přistihla se, že se jí lekala. Co tedy chtěla? Co si měla o sobě myslit, jak soudit o této nesrovnalosti? Měla onu sílu či neměla?

Hana ve své úzkostlivé snaze býti svědomitou a poctivou, lekala se každého sebe nepatrnějšího zakolísání, nejistoty, neshody vnitřní. Hned stála před konfliktem. A pravou hrůzu měla před sentimentalitou,

před pathosem a frásemi. Znala se a cítila jistou vrozenou náchylnost ke všemu tomu protivnému, a proto si nedůvěřovala, proto každé duševní své hnuti rozbírala, kritisovala, podezřívala; podezřívala sebe samu jako člověka cizího, jako předmět, který se jí nelíbil, a který opravovala a předělávala. Na svých patnáct let nerada vzpomínala. Svého denníku a všech písemných památek z minulosti se štítila, a nemohla jich vůbec už čísti. Schovávala je jen proto, aby později, až bude klidněji na vše pohlížet, měla jakýsi přehled, jakési dokumenty; a pak také proto jich nespalovala, že i toto spalování bylo by se jí zdálo pósou.

Teď stála tedy zase před konfliktem. Má tolik síly, sama životem jít? Nikoho není jí třeba? Stačí jí práce, stačí jí studie? Není slabostí už to, že se ptá, že si není jista?

A leká-li se samoty, koho jest jí třeba?

Se společností, s kruhy, k nimž rodina její náležela, brzo a snadno se rozešla. Přestala jednoduše s matkou chodit a je navštěvovat; tichá a zdánlivě passivní, přemohla pouhým svým mlčením každý odpor doma; povolovali jí mimovolně, trochu zaraženi, a jakoby nevěděli v té chvíli co namítat. Jen matka namítala, ale vždy, až když krok byl vykonán. Tu pak naříkala, jaké jsou teď ty děti, odvolávala se na své zkušenosti a odsuzovala celou tu dnešní dobu — Hana neodporovala, mlčela a šla dále svou cestou. Nepřekážela nikomu, nežádala ničeho, nemohli jí ničeho vyčítat ani odpírat.

Se společností se tedy nestýkala a lidí neznala. To bylo asi to, čeho jí bylo třeba: znalosti lidí. Pak teprve nabude oné jistoty.

Neznala lidí. Přála si je poznat, blízké a za povšimnutí stojící, nevěděla však, kde je hledat, neměla příležitosti. Stále jen přemýšlela a rozbírala: Muž? — Zdálo se jí, že nikdy ho nepochopí. Byla stále přikloněna k pobouření proti „nim", jakoby se v ní cosi vzpíralo, jakési vědomí křivdy a vzdor, odboj. Ale nezná jich, není oprávněna soudit, to jest, soud její nemá významu.

Žena, dívka? — ach ta — pokud ji zná — buď vůbec nemyslí, nesoudí, nebo tak, že to nestojí za povšimnutí, nebo zatají a umlčí v sobě každou jiskru samostatnější myšlenky a přizpůsobí se, poddá se.

Tolik věděla, a to bylo málo. Na světový názor, na životní program to bylo skutečně málo. A tyto věci nutno přec míti. Hana mocí sháněla program. Chodila se sklopenýma očima a malou dušičkou. Styděla se lidem do očí pohlédnout. Aby tak na ní poznali, jak je mladá, že ani světového názoru ještě si nevypracovala!

IV.

Téhož roku na podzim otevřela Zdenka svou domácnost mladému světu dilettantů a reformátorů společenských. Scházeli se u ní lidé, kteří se na plesích nudili, a přicházeli i skuteční nadšenci, kteří viděli v pokusu paní Duškové záslužný čin.

Záslužným zdál se i Haně, jak pak ne; hned na prvním večírku se jí zalíbilo. Snad více, než si přála, než se srovnávalo s rozumným a klidným nazíráním.

S počátku bylo jí tam nevolno, jako v každé společnosti. Nejvíce bála se, aby snad někdo nedomníval se býti povinen ze zdvořilosti s ní se bavit. Chodila jako po špendlíkách, plaše se ohlížejíc, jestli nikomu nepřekáží, a hledajíc místečko, kde by se mohla schoulit a jen poslouchat a pozorovat. Byla také nemotorná a roztržitá, těžko se na parketách otáčela — horko a smutno jí bylo v prvních chvílích, ale pak brzo zdomácněla.

Společnost rozdělila se ve dva kroužky.

V jídelně, větším a jasnějším pokoji, bylo hlučněji a veseleji; v menším saloně útulněji.

Hana připojila se k menší družině v saloně. Byli tam: Mladý professor Schwarz, dva studenti, Hofman a Král, pak nedávno promovovaný lékař se svou šestnáctiletou sestrou, minervistkou, a slečna Horová, bývalá přítelkyně Zdenčina.

Professor sedl si pod palmu v úhlu a, zpola ukryt za třásněmi listu, který se skláněl nad ním jako obrovská ruka s množstvím roztažených prstů, díval se mezerami jejich na své společníky. První večer skoro nemluvil; jen jednou, když se ho tázali na jakousi odbornou věc, zapřednášel jako s kathedry, plynně a ochotně, ale nic víc, než se ho ptali. Hana pozorovala, že se zúmyslně přemáhá, jakoby se bál, že něco na sebe poví.

Student Hofman, hoch skromný a stydlavý v nové společnosti, oživil až v hovoru s doktorem a Horovou. Ti tři mluvili vznešeně; výhradně kritisujícím tonem; doktor byl zvláště důkladný člověk. Jediné prosté, nahodilé věty nepronesl. Každé slovo jeho bylo rozhodně odůvodněno, vědecky přesno. S Hofmanem a Horovou to bylo hotové odborné pojednání. Oni vlastně nemluvili, nebavili se; rozbírali. Dojmy, názory i city rozbírali, jakoby referovali v novinách. To se Haně líbilo; nábožně se divila, jak učeně se dovedou vyjadřovat. Hofman byl jí skoro příliš učený, až trudno jí chudince bylo, když přirovnávala, jak sama málo ví. Nejlépe líbila se jí klidná, posuzující pósa slečny Horové; bylo patrno, že mnoho čte, hlavně nejnovější; znala i cizí, nejmladší, rojící se modernisty, o nichž Hana věděla jen jako o skupině, jejíž jednotlivci splývali jí v jedno. A to byla zajisté hanba, že splývali.

Král stále revoltoval. Nespokojenost byla jeho živlem. Začal studovat práva, pak přešel k filosofii, a teď byl zas na skoku. K medicině. Chtěl snad všemi fakultami projít a nechat pak všeho.

Hana bezvolně s ním sympatisovala. Právě jeho těkavost a nespokojenost ji zachytila. Člověk opravdu nemůže být na světě hned tak s něčím spokojen.

Král však měl ještě to neštěstí, že byl vlastně malířem, ale neměl talentu. Tvořil v duchu obrazy a byl smuten, že je neumí na plátno přenésti. Takové báječné obrazy! Hana nevycítila tu ani stínu komičnosti.

Na druhém večírku přibyl menšímu kroužku nový člen, právník Mareš. Počal se bavit s gymnasistkou, ale jen jako se bavíváme s každým hezkým, mladým děvčátkem, jakoby ani nevěděl, že studuje, třeba teprve první rok. Gymnasistka měla krátké vlasy, které si však zase nechávala růst; nevěděla ještě, na čem se vlastně ustálit, jak vystupovat a jak

smýšlet; má-li jevit jakousi pýchu a samostatnost, či naopak skromnost; nebo je to zcela přirozené, že studuje jako hoch? Pátrala nesměle, nepřímými otázkami a poznámkami po mínění Marešově. Té chvíle byl jí on nejpovolanější instancí; od něho čekala rozhodné slovo, jak má nosit vlasy a kterak vystupovat; ano, zdálo se jí, že on určí jí směr její v budoucnosti, promluví-li v čas. On však nechtěl rozuměti. Lichotil jí a pokořoval ji svou nevážnou galantností. Odvrátila se od něho rozmrzena a uražena.

Mareš popošel k Horové, kterou znal z universitních přednášek, a ptal se jí se zřejmým úmyslem parodovat ji, čtla-li kritiku v posledních Rozhledech. „Ano," odpověděla — „a pochutnala si" (oči jí labužnicky zasvitly, posměchu jeho snad ani nevycítila). Pak rozhovořili se o nějaké novince literární. Mareš jí ve všem odporoval. Když se důkladně pohádali, řekla Horová:

„Ano, zajímavé je to, musím si to také přečíst."

„Vy jste to nečtla?" podivila se Hana.

„Ne, já vůbec skoro nic nečtu mimo kritiky. Víte, ty různé hlasy o jednom a tomtéž, vůbec ten tón úsudkový, rozbíravý — to se mi líbí. Jinak se mi málo co líbí — to musí být — dílo, víte!"

„Ale pak nemáte vlastního úsudku?"

Mareš poslouchal s lokty o kolena opřenými, pohoupával se na židli a smál se, pohlížeje s jedné na druhou.

„Vlastní úsudek?" mluvila Horová, „o ten se mi ani nejedná; mne baví různost úsudků cizích — a ta - - řekla bych . . . pikantní příchuť analyse; posměšná, pochybující, opatrná v uznání a zdrženlivá v nadšení . . . Konečně i svůj úsudek mohu mít, proč ne? Znám své lidi, vím, čeho který dokáže, a že pravdu nemá žádný — zkrátka, rozumím jim a umím si z nich vybrat."

„A neujde vám nic pozoruhodného? Vždyť jsou věci dobré, které nedojdou hned pochopení . . . A kritikové jsou jen lidé . . . Nejsou třeba dnes v náladě, článek má být do zítřka hotov . . . nebo jsou enthusiasti, nebo autorovi známí . . . Já také ráda čtu kritiky, ale —"

Professor Schwarz počal za svým listem nepokojně přesedávat. Teď vyhlédl a zavolal přes stůl na Mareše: „Co pak to tam máte?"

Mareš se k němu nahnul: „Ne, mně se líbí, jak slečna tamhle (ukázal hlavou na Hanu) otvírá oči; jak se diví."

„Slečně Horové? Ano, ovšem . . ."

„Co, ‚ovšem'! Co zas máte, jaké ‚ovšem'?" obrátila se k němu Horová s klidným zasmáním; bylo zřejmo, že rozumí.

Schwarz také jí to řekl. „Proč se ptáte, však rozumíte."

„Pořád ještě zdám se vám takovým originalem?"

„Jen se smějte; však se vám to taky zdá; a lahodí vám toto vědomí, nezapírejte. Ale věřte, že lépe by vám slušelo i svědčilo, kdybyste byla trochu všednější, kdybyste žila více citem než hlavou — a nebyla taková . . . zvláštní . . ."

„Zvláštní . . . dnes? Milý pane, už je těžko vynikat. Těch teprv je, těch nevšedních! Těm já už se pranic nepodivuji."

Schwarz opustil svůj koutek a přešel k Haně.

„Vy jste jistě rozumná dívka a nedáte se tak těmi knihami formovat, což?“

„Inu . . . svou slabost mám pro ně také.“

„Dobře, ale — že nevěříte všemu, co čtete, co vám třeba jaksi imponuje?“ řekl spíše kladně než tázavě.

Hana neuměla plouti oním lehkým proudem společenského žvastu. Snažila se vždy dle nejlepšího vědomí a svědomí vypovídat, důkladně, poctivě vypovídat, stále jakoby účty skládala. Tak i nyní, zaražena, rozvažovala o pravém smyslu otázky a byla v rozpacích, jak vlastně má odpovědět, aby mluvila pravdu, a aby její pravda měla hlavu a patu a nebyla naivní, nebo příliš zřejmá . . .

Professor na štěstí na její odpověď nečekal; odpověděl si sám. (Viděl, že se už prozradil, a bylo mu volněji. Rozpovídal se.)

„Sebe musí člověk znát a sobě věřit. A jako žádný dobrý herec nesmí procítit a vžít se ve svou roli, nýbrž hráti jen jako pozorovatel a šikovný stavitel svého umění, tak i kdo čte, musí z jisté vzdálenosti . . . musí zůstati svým a nedati se vším uchvátit.“

Horová uchytla se podobenství Schwarzova. „Jak jste to pravil? Dobrý herec že nesmí procítit a vžíti se? To slyším poprvé. Myslila jsem vždy, že naopak —“

„Dovolte, slečno, to jste jistě slyšela od herců; ti se tak chlubívají takovým hlubokým jímáním své hry; snad tomu i věří. Ale je to nesmysl. Marnivost komediantská. Vždyť by to ani dlouho nevydrželi, jen si představte — Prosím, takový Hamlet — vždyť by ten herec, který by se tu chtěl „vžíti“ — sám musil být filosofem — nu, a to přec nikdo od herce nebude žádat. Herec musí se jen do té míry ve svou roli vžíti, aby ji správně zadeklamoval a příslušnými gesty doprovázel. Jinak může — musí zůstati tím, čím je: povrchním, primitivním člověkem, bez ducha a bez svědomí, ale s dobrým žaludkem a zdravými plícemi; prosím!“

Hana poslouchala, vážná, tichá, o každém slovu přemítající a o důležitosti předmětu svatě přesvědčena.

Horová se jen lehce usmívala; a když professor domluvil, vpadla jeho akcentem i gesty (uměla ho znamenitě napodobit):

„Ano, a proto i člověk, když čte, musí zůstati povrchní, chytrou dušičkou se zdravým žaludkem, který vše spolkne, a s tupými tykadly, kterých neomámí nepohodlná pravda, která — atd. Jen vědět, co čteme a deklamovat. Prosím —?“

Hana ve své opravdovosti ani nepozorovala, že Horová ironisuje. Schwarz také hned nepochopil; až poslední slova jím škubla. Zamotal si prsty do šňůrky u skřipce a popleten utekl do svého úkrytu pod palmou.

Horová si ho už nevšímala a bavila se vesele s Marešem. Hana přemýšlela o slovech Schwarzových: „Sebe musí člověk znát a sobě věřit.“ Kdo to ale může —? To je těžké. Člověk . . .

Schwarz zase povstal a zas k ní zamířil.

Tu však vstoupila sem z druhého pokoje Zdenka; šla ke klavíru a listujíc v notách na pultu rozložených, zakývala na sestru. Hana se přiblížila.

„Slečna Šebestova bude zpívat, doprovodíš ji? Vyhledej Schumanna. Jak pak se bavíš? A co se stalo professorovi? Myslila jsem, že jsou s Horovou zas dobří . . .“ — „On ji má rád —?“ — „A jak, ale ona se mu stále vymyká a jen ho dráždí.“ — „Má ráda Mareše?“ — „I ne, proč? Tak sedni, slečna přichází.“

Hana sedla a čekala. Slečna ještě nepřicházela, ba nechtěla vůbec zpívat, že nemá pranic nastudováno, že není disponována — — ne, ne, ani pomyšlení —

Všichni věděli, že zpívat bude. Každá salonní umělkyně se dá nutit a prosit a jakživa není disponována, nikdy ničeho nestuduje, ale konečně všecko výborně umí a zpívá nejkrásněji, i když nejvíce chraptí.

Půl hodinky se slečna Šebestova zdráhala a veškeru chválu svého talentu odmítala, takže ji musili chválit tím více, až do únavy a do omrzení. Teprve, když už začali ochabovat, rychle se odhodlala a přešla ke klavíru. Jen kdyby nebyla tak strašně indisponována —

Zpívala hezky, plným, čistým mezzosopránem. Zdála se také býti hned jinou bytostí. Hana se divila, jak může tak hloupý tvor tak krásně zpívat.

Provázela zpěvačku akkordy, lehce a tlumeně plynoucími, a zacházela při tom zrakem ke skupině v úhlu. Zbyli tam jen tři. Horová s Marešem, před nimi stál Hofman a rozkládal, sekaje nataženými prsty do vzduchu. Professora nebylo vidět. Ostatní seskupili se kolem klavíru.

Po zpěvu vracela se Hana ke stolu kolem stojanu s knihami. Zastavila se před nimi. Nechtěla rušit trojici u stolu. Jak tak stála s rukama složenýma a pohledem upjatým na hřbety knih, přistoupil k ní Schwarz.

Probouzely v něm důvěru a sdílnost její tiché, pozorující oči. Vyhlédl si ji za důvěrnici svou a za přítelkyni slečny Horové; zdálo se mu, že by mohla vlivem svým dobře na Horovou působit. Ale dříve chtěl ji ještě lépe vyzkoumat.

„Ty knihy!“ začal a hned se také hájil: „Nemyslete, že jsem snad zpátečník, probůh! — ale tolik je jisto, že je třeba jisté opatrnosti . . . je tu nepopíratelné nebezpečí . . . nemyslím to nijak moralistně, probůh, ne — Ale prosím, taková mladá duše, vznětlivá a pro vše nové předem už zaujatá — když čte tyhle moderní knihy —“ zvlnil nervosně obočí a přerušil se: „Ale pojďme ke stolu.“

Došli tam. Haně tlouklo srdce jako ve škole před výstupem.

„Co vlastně nazýváte moderními knihami?“ ptala se, „ty módy se dnes tak rychle střídají, já se v nich věru nevyznám —“

„Ach, tak přísně já nerozlišuji — o to výslovně nejnovější se mi nejedná. Myslím —“

„Nu, myslíte —“ obrátila se k němu náhle Horová, jakoby rázem chtěla ukončit nemilou při, „myslíte Kreutzerovu sonatu, zkrátka.“

Jen to vyřkla, vstal Mareš jako uštknut a prchal od stolu. Na druhý konec salonu, těsně ke zdi se postavil a dal se do prohlížení obrazů. Ušklíbal se při tom zle.

„Opakuju vám znova,“ mluvila Horová, „že nijak přesvědčena nejsem, žádné jistoty nemám —“

„Ale pobouřena jste, vzrušena — a to je právě chyba. Dříve jste aspoň měla jistotu.“

„Nelituju jí... A ostatně — jaké pobouření... Působila na mne, ovšem, nedala mi klidně přejíti... to je přece přirozeno. Viďte, slečno,“ obrátila se k Haně, „že i na vás působila —“

„Ne... to právě ne, protože... to vše jsem měla ze sebe... dříve než jsem ji čtla. Byla jsem jen překvapena shodou...“ odpovídala Hana mírným, ztichlým hlasem. Schwarzovy důvěry a naděje v její přispění (porozuměla mu) bylo jí líto, ale pomoci mu nemohla.

Odpověď její vyvolala malou sensaci. Mareš, neobraceje se od stěny, zalomil rukama. Druzí studenti poposedli a zbystřili pozornost... Problém! Pozor! Doktor si odkašlal a chystal přednášku o tolstoismu v otázce sexuelní nebo o něčem takovém.

Schwarz se velice rozčilil.

„Ze sebe! Vy že jste něco takového měla ze sebe! To není možno, to není, zkrátka, možno!“

„Já jsem však sonatu skutečně čtla později,“ vysvětlovala Hana nevinně, udivena jeho odporem.

„Dobře, dobře, ale něco jste přece čtla dříve, ledaco jste také zaslechla, mnoho jste přemýšlela a mudrovala... zkrátka, ze sebe nemohla jste nic takového mít... prostým citem, prostým nazíráním nemohla jste k tomu dojít. Ano, to je právě to... prostota, prostota! Ta vám schází oběma, o to vás připravily vaše knihy a nepřirozené vývody vašeho filosofování. Vy samy, přirozenou cestou srdce nikdy byste byly k těmto koncům došly. Ale ta nešťastná kultura!“

To zas nesmírně pobouřilo Horovou. Nešťastná kultura... neslýcháno!

Jak že to myslí?! Co tím vlastně chce říci? Staví se snad dokonce proti nejsvětějšímu pokroku — či co to má ten člověk za nápady!?

Rozvinula se prudká debata.

Hana chvíli se zájmem poslouchala, i promluvila, ale náhle umlkla, zaražena vlastními slovy a nespokojena, že se prozradila, nespokojena a mrzuta ze všeho. Takové točení v kruhu... takové zbytečné akcentování věcí, jež se rozumějí samy sebou... spory staré a nerozřešitelné...

Odšoupla se svou židlí dále od stolu. Bylo jí zas nevolno — zas cítila, že je ve společnosti, kde se na ni dívají, a zas nevěděla, kam s rukama, a zas se bála, aby se nikdo nenutil ji bavit... Dobře, že mají tu debatu.

Pozorovala je. Mluvili všichni skoro současně. Rozčilovali se, hádali se. Horová s pozdviženým obočím hleděla před sebe, mluvila klidně a ostře a tvářila se netečně.

Mareš pořád stál u zdi a klepal nervosně špičkou boty. Konečně se prudce obrátil a přiběhl ke stolu se sepjatýma rukama, prose úpěnlivě, aby už ke všem všudy přestali!

„Co pak necítíte, jak je to protivné? Ty, příteli, nech toho, a pojďme raději tancovat. V saloně už se taky chystají —“

„Co já, já? Já přece sonatu nehájím!“ ohražoval se Schwarz.

„No to by tak ještě scházelo! Ne, prosím tě! Zatančme si raději! Slečno Hano, poručte vynést z nějakého zadního pokoje stoly a židle, tak se to přece dělá —“

U piana seděl mladičký konservatorista s útlým, dětským obličejem a ženským účesem (měl dlouhé vlasy uprostřed rozčísnuté a kolem čela přes uši splývající); — chvílemi pohrával motivy z Griega. Hladil klávesy vláčnými pohyby dlouhých, kostnatých prstů, soukal tóny a dusil je v šepot, stiskuje levou část pedalu.

Schwarz zakýval na něho, aby hrál silněji a něco k tanci.

„Ano, ten vám bude hrát k tanci!“ posmívala se Horová zhrublým hlasem, „kdo hraje Griega, jiného vůbec nic nehraje!“

Konservatorista se začervenal a okamžitě přestal.

Uprázdněna jídelna; všichni se tam hrnuli. Horová s Marešem první. Rozmar se jí vrátil. Tančila ráda, a bylo jí jedno, s kým.

V saloně zůstali jen pianista a Schwarz s Hanou.

Pianista seděl volně vzpřímen, netrhaje tělem, s hlavou nazad nachýlenou. Hleděl přes klavír před se, naslouchaje zálibně své hře, jakoby sám ani nehrál, ale poslouchal výkon cizí. Hrál valčík. Ruce jeho zas jen hladily a soukaly zvuky, prsty měl skoro stále sevřeny, ani při fortissimu neporušil klidné gracie své hry a měkkých linií těla i rukou.

Hanou zachvěly hovorné a lichotivé ty zvuky jako probuzená představa čehosi dávno minulého a sotva zažitého, spíše jen zatušeného...

„Nechcete si také zatančit?“ ptal se jí Schwarz, hledě otevřenými dveřmi do pokoje, kde se tančilo.

„Ne, počkejte . . .“ usmála se; věděla, že čeká na Horovou, že s ní by rád tančil.

„Hleďte, jak je to krásné,“ mluvil roznícen, ukazuje jí do šumu a veselí, které vířilo v jasu pokoje sytými barvami životní radosti. „Řekněte sama, není to krásné?“ (Vyslovoval obě slabiky táhle a něžně) „Taková prostá, přirozená rozkoš — — mládí — život tu jásá, kypí — netají se, nemoří odpíráním — — není to krásné? Jen pozorujte ty tváře zardělé, ty oči smějící se, spokojené — ti lidé jsou šťastni, šťastni! Nechápu, jak možno něco takového neuznávat, necítit... vždyť život, život . . .“ Udýchal se a škubal skřipcem.

Pianista hrál stále tišeji. Teď stlumil hru na pouhý dech, který tančící už neslyšeli, ale roztočeni, točili se stále a volali, aby hrál dále.

Do salonu vrátil se Mareš s Horovou; žádali pianistu o nějaký tanec řadový. Počal hrát čtverylku operních melodií.

Páry se řadily. Schwarz požádal Horovou a odešel s ní do jídelny.

Starý plesový výbor pobíhal tam splašeně se svou dámou a sháněl všem protějšky. Byl zvolen za arranžera a počínal si jako na plesích, lítal, potil se, vykřikoval své rozkazy; byl to jeden z oněch podivuhodných typů společenských, který jakživ dle své chuti se nepobaví, jen o zábavu druhých se stará, dá se tahat sem tam za kabát — „zaopatřte mi kolonu, příteli; představte mé sestře několik pánů; seznamte mne s tou a tou; potřebuji protějšek, sežeňte mi jej!“ — a výbor se kloní a shání, co si kdo objedná, nečekaje ani díků.

Páry vyšly proti sobě drobnými, šoupavými kroky; bylo málo místa, ale tím více smíchu. Při přecházení na druhou stranu a průpletu tíseň rostla, dámy vázly uprostřed a výskaly, jakoby jim šlo o život. Při zákroku vybočili ze svých řad, popletli se jedni s druhými a nevěděli, kam patří. Arranžér trhal sebou zoufale a křičel tak silně, jakoby hořelo, a on chtěl zabránit panice.

„Páry proti hudbě! Pozor, prosím!"

Mareš, jenž zůstal v saloně, postoupil teď k Haně. Seděla v koutečku pohovky, skoro jí vidět nebylo, jak se choulila, jak byla ticha a nepatrna ve svých vlněných šatech temněmodrých, s vysokým, pevným límečkem a v středověkých rukávech, které jí kryly ruku až k prstům. Jen mladičký, svěží obličej a jen ty prsty bělaly se v stinném úhlu pokoje.

Stanul těsně před ní. Že byla už v koutku, nemohla couvnout. Byl veliký, tenký a shlížel k ní dolů upřeně, až jí bylo nevolno. Co pak jí chce? Z čeho ji bude zkoušet?

„Vy netančíte, slečno?"

„Někdy . . . musí-li to být . . ."

„Nerada či ze zásady?"

(„Ze zásady" řekl s posměšným důrazem. Ale ona toho nepostřehla.)

Vzhlédla k němu s bázní; myslí, že ji musí bavit?

Opakoval s veselou zvědavostí: „Nerada či —"

Nevycházela z rozpaků. Bylo jí stále hůř.

Ráda tančila, což o to. Asi jako Horová. Ale nevěděla, jak vlastně o tanci „soudit". A to byla ta úzkost, nebo soudit se přece musí!

Někdy se jí zdálo, že tanec je nehezké, nemravné a nemoderní počínání; byl jí směšný a hrozný pohled na spocené a ze všech sil třeštící párky, vzpomněla-li si na derviše a Indiány a jiné příklady z kulturní historie, ze které měla vždycky „výbornou". Jindy . . . hlavně, když sama tančila a k filosofickým rozborům nebylo právě nálady, cítila jen prostou, zdravou rozkoš dětskou . . . skoro jako při cvičení v Sokole. Jen tak, že jí srdce o poznání veseleji tlouklo, byl-li tanečník hezký a chytrý hoch . . . Proč však o poznání veseleji tlouklo? Neznamenalo to něco? Byla opravdu, opravdu rozkoš její tak dětská, jak ji cítila? Jmenuje se opravdu Hana Malá, a jest hlava na její ramenou její hlavou? Schoppenhauer, totiž Strindberg . . . Avšak je čas odpovědít Marešovi.

Odpověděla: „Dnes se mi tanec líbí, a ráda tančím . . . Ale nevím, jak budu soudit zítra — a jestli —"

„Ach, zítra, zítra . . ." usmál se on, přivíraje oči jako před nesmírnou dálkou.

Pak, vzhlížeje k ní se strany, vyptával se:

„Znáte dlouho slečnu Horovou? Ne? Jak se vám líbí?"

„Moc se mi líbí, jenže nevím, rozu —"

„Líbí? Ale jděte! Ona je protivná. Nemluvte s ní raději. Kdybyste věděla, jak je to směšné, když dívka — taková hezká dívka jako ona — chová se takhle. — ‚Stavíte se snad dokonce proti pokroku?' — Ha! Ne, dejte pokoj. Teď, když tančí a nemluví, je milá, je půvabná. Ale jak se dostane k té zatracené sonatě nebo k něčemu takovému, je hrozna. Já nemám rád doktorky."

„Tak máte rád hloupé —?!“

Hana rozevřela oči tak ohromeně, a hlas její zněl tak ulekaně, že se Mareš hlasitě rozesmál a nebyl k utišení.

Pak, pohlížeje na ni lesklýma očima, řekl:

„Vy jste milá —!“

Začervenala se a rozpačitě přikrčila. Proč se jí směje, a proč se mu líbí? Mluvili teď přece o něčem jiném. Ano, on má rád hloupé, to je patrno. Vyjádřila se trochu naivně, a jemu se to líbí.

Protivný. Nebude s ním už mluvit. Co si o ní myslí?

Když se konečně dosti nasmál, přisedl si k ní na pohovku a domlouval, aby se nedurdila, že ne, že nemá rád hloupé, dokonce ne... Ona mu nerozumí... Hloupá, chytrá — co je to? To přece není neučena a učená. To není nestudující a studentka! Jakoby nebylo studovaných hlupáků a —

„Já rozumím!“ přerušila ho nevrle. Poučuje ji tu jako právě nestudovanou a hloupou k tomu.

„Nerozumíte! Ne a ne!“ řekl jí do očí. „To není tak prosté. Řekl jsem, že nemám rád doktorky, a vy mi na to ‚tak máte rád hloupé‘ — dovolte, to není porozumění. Dejte si mne do klatby, pro mne —! — ale já opakuju, že doktorky rád nemám. Kollegyně je totéž co kollega a ne žena! Ostatně, to je také v pořádku, ne? To vy přece chcete! Abychom na vás, studující, hleděli kollegialníma očima, ne očima muže! Také by se to po čertech špatně studovalo vedle... no, třeba vedle vás!“

Odsedla znepokojena. Řekl to tišeji a byl tak vesel... Nevěděla, je-li to galantní fráse nebo vyznání. Nevěděla, je-li ještě něco mezi frasí a vyznáním...

On se pokorně přiklonil.

„Odpusťte... Jaká jste vážná!... S Horovou rozhodně nemluvte, prosím vás...“

„Proč prosíte?“

„Proč...? I na to musím odpovědět?“

„Ne, ne... já...“

„Vy jste vážná! Bože, vy jste vážná!“

Přišlo jí k smíchu, s jakým úžasem říkal, že je vážná...

„Učená?“ ptala se.

„Ne, to ne, učená ani trochu, bohudíky.“

Mluvil spíše k sobě a bedlivě ji pozoroval. Přímo si ji prohlížel. Vlasy, tvář, šaty, ruce v klíně složené... Měřil ji a prohlížel.

„Nečtěte všecko!“ řekl náhle. „Jsou knihy, které nutno žít a pak teprve číst. Co pak je to platno, svůj díl si každý musí odžíti, v mládí odžíti... Schwarz má pravdu, jen ty knihy jsou to, nic jiného. Ve vás to nežije, nemůže žíti, vy samy to jednou poznáte, prohlédnete.“

„Ale prostota —? Té je přece především třeba — a té už nemáme. A zpět nemůžeme, nechceme.“

„Pokrokářky, ovšem!“ smál se neuctivě, „ale vy se přesvědčíte, vy jistě. A možná, že i Horová. Čert ví.“

„Co pak, o čem se přesvědčíme?“

Usmál se záhadně.

„Schwarz je příjemný člověk, ale ne pro ni. Její chladnost je patrně chladnost k němu, ne k životu.“

V jídelně bylo po čtverylce. Horová přicházela se Schwarzem; uřícena, rozjařena. Nebyla si podobna.

Mareš upozornil Hanu. „No, není takhle hezčí a milejší, nesluší jí to lépe než exaktní věda?“

„Řekněte mi ještě . . . proč vás ta nešťastná sonata vlastně tak rozčilila?“

„Protože . . . je to beztaktnost, ano, jakási beztaktnost srdce . . . Já nevím . . . ale mně se to zdá být hrozně nevkusné a nejemné . . . tak příliš vědecky a tak veřejně . . . Já jsem pro vyjadřování výhradně básnické v tomto punktě . . . Vy mi nerozumíte. Vy jste neměla . . . no, nedívejte se tak na mne! . . . neměla nikoho ještě ráda, viďte. Vy nerozumíte . . .“

A odvrátil se od ní rozpačitý, červený. Hleděla udiveně . . . nerozuměla vskutku.

V.

Večírky u Dušků brzo přestaly.

Záhy z jara odjela Zdenka na venkov, k rodičům svého muže, prozatím sama. Churavěla. Muž a matka ji často navštěvovali.

Haně nezbývalo času, měla mnoho učení. A byla by si k sestře ráda zajela; stýskalo se jí po ní více než v prvních dnech jejího provdání a více než po matce.

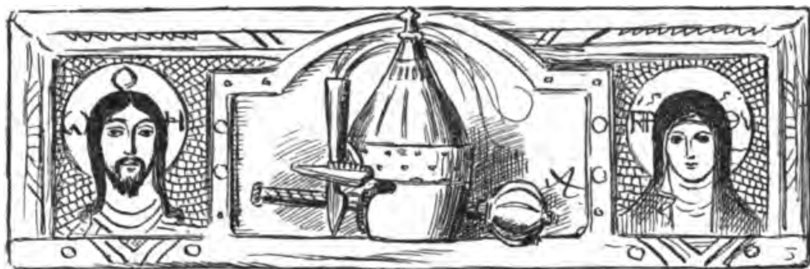
Dávno vycítila, že má matka Zdenku radši než ji, třeba že v ničem ji nezkracovala, a byla stejně vlídná k oběma. Ale se Zdenkou lépe se shodovala, Zdenka uměla své přesvědčení aspoň zdánlivě vůli matčině podříditi, uměla zamlčeti, čím byly si vzdáleny, takže nikdy ke sporům nedošlo.

Hana se matce vymykala; šla si svou cestou a byla v očích hodné, pohodlné a s dobrým svým bydlem spokojené dámy čímsi podivným, nepochopitelným, cizím. Ptávala se někdy samy sebe: „Kde jsem k tomu dítěti přišla? Jak to možno, že je to moje dcera?“

Hana bývala po odjezdu sestřině často jako bez domova. Matka zdržela se u Zdenky vždy několik dní; Hana s otcem chodili do hostince na oběd, doma se skoro ani nezdrželi, jen co přespali. Bylo tam prázdno bez šukání matčina. Její pruhovaná kuchyňská zástěra smutně visela na dveřích u spižírny. Malý se zlobíval, že vyjde z pořádku, že mu hospodská strava škodí — a vůbec, co je to za způsob, ta naše máti nemá žádný rozum; Hana mlčela. Připravovala se takto aspoň na svou budoucnost, měla příležitost zvykat. Bude jednou také tak sama, bez rodiny a bez domácnosti. Její rodinou budou cizí děti, a její domácností školní síň . . .!

(Dokončení.)

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1902.

KNIHA XLIX. ŘÍJEN. SEŠIT IV.

ALFRED DE VIGNY:

Z knihy: Osudy.

Překlady Jaroslava Vrchlického.

DIVOŠKA.

I.

Vy, Samoty, jež Bůh pro Nový stvořil svět,
pralesy pannenské, v jichž kleneb hustou snět
noc věčná zapadla, pod kterou slunce žhoucí
dva pouze chvějící se paprsky má skvoucí;
(neb západ může jen a můž jen paprsk zory
se šikmo svézti v stín u paty sykomory).
Pro koho cypřiše vzdech vysílají v stíny?
Pro koho stlumily šept lesklé, svěží třtiny?
Na čí krok čekáte, by vaše zhnětl nivy
a který vlastí svou kdys zval vás národ divý?
Zda velkých jedlí sbor tak svěží a tak mlád
i zde vyrůstá též ze změti lebek snad?
Zda naše povzdechy z urn oněch pocházejí,
pod krokem zemdleným jež v Indii se chvějí?
Či onen pouští ruch ve pláních, jež se tiší,
je vzdechem posledním ztracených, mrtvých říší?
Noc naše tmavá jest, zní pouze větrů hles,
a celou přírodu spjal cizí, velký děs.
Do smrků dutiny, kde jaký pták byl, vlít,
a všecka zvířata se zavírají v klid
pod kůrou, pod mechem, neb mezi kořeny
a v sterých pahýlech, jež v prsť jsou vnořeny.

Bouř z dálky duní již, a celý hvozd se kloní,
a velké krůpěje již černavý mrak roní,
boj velký chystá se a útok divoký,
jejž s žhavou oblohou hvozd svede hluboký.

II.

Kdo hledá cestu si v tom hvozdě? S zimnicí
ve tváři divoška to kráčí bloudící,
je bledá, u prsů jí pláče slabé dítě.
Po sosně skácené jak přes most spěla hbitě
a druhou rukou též na zádech tiskla k sobě,
jak toulec visí tam jí v houni druhé robě.
Má vůli, mladá je a hrdě krok svůj nese,
v své říze kosmaté však dál se celá třese,
nad dětmi prostírá houň řasnou, kterou v boji
i míru za šat si anebo lože strojí.
Když byla dlouho již patřila do trávy,
ve stvolech hledajíc sled nohy těkavý
neb jemném na písku všech lesních zřídel hojných,
teď stojí, pátrajíc, žeh v očích nepokojných,
po které cestě as a kterým listím hustým
se Rudoch v útěk dal, jenž zvyk již bojům pustým.
A bloudící jak rys, jenž hlad má, prchá z ticha,
po stopě divocha jdouc, výdech jeho čichá,
syn téhož kmene on, Indian rovněž byl,
rod jehož její rod z msty kruté povraždil.
Naslouchá, patří kol a pochod Huronů
čenichá na mechu i větví ve sklonu.
Křik dálný děsí ji, a ve hvozd zelený
se vrhá průsekem, jenž nově mýtěný,
víť, že tu běloši, ať ohněm, železem
ty lesy kácejí, jež sám Bůh nasil v zem,
že v dálku šířice žár, jímž vše zvápení,
by mohli orati, vše sžehli v plameni,
strom, houští, křoviny, kterými tekla řeka.
Ti Angličané teď, jichž hrozí se a leká,
jsou pány okolí a Osage neurvalý
jich vyhledává krb, by přístřeší mu dali.

III.

I vstoupí v aleji, pozornost její jímá
plot parku; od něho jde cesta volná, přímá
až k domu, vystavěn jenž v anglickém jest slohu,
kam vbité dřevo jest do cihel v každém rohu,

kde střecha dvojitém se ve hřebenu tají,
zkad uhlí se všech stran se kouře pozvedají;
vše zdravé, zavřené, kde zářící a bílá
se v chladný pořádek čistota pojí milá.
Uzavřen cizinci dnes dům se otevírá,
jak kiosk lehounký a pevný jak věž zírá.
U dveří zaštěká Novofoundlandský pes,
a plaché čeledi se mihne kolem směs,
ve tichém pospěchu po domácí své práci
s talíři po schodech se mnohý lokaj ztrácí.
Dvě dívky šesti let, naivní pohled mají,
na nahá ramínka si pentle připínají;
jak uzří divošku, k ní běží a jí kynou,
ji uvádějí dál alejí parku stinnou,
kde rukou obojí trám příčný otevřely
a k bledé cizince, tvář hladíce jí, děly:
„Máš z azalejí snad ty krásné šperky různé?
Či mokasiny též tak měkké k chůzi luzné,
že jiná matce již se nezdá obuv dobrá,
bez jedné trhliny máš celou kůži bobra?
Prodáváš kokosy a těsto z kukuřice?
Ó, věř, chleb anglický nechutná líp a více!
Dnes štědrý večer jest, a den ten každý světí,
je bible na stole v ten velký svátek dětí,
již sestry s maminkou si sedly k varhanám,
u dveří bratr jest, v hovorně otec sám."

Divoška hledí kol, mlčky se pousmívá,
na Londýnský ten dům se v žasu smutném dívá,
jejž zhoubná vichřice do lesů vnesla sem,
kde dříve hamak jen v svém kyvu zčeřil zem.
Dál vešla rozhodně s pohledem klidným v síně,
s nímž jiný porovnán jest pohled otrokyně.

Hovorna do kořán a pulpit v středu. S klidem
ve Bibli otec čte všem této farmy lidem,
choť s dětmi vzpřímená ve naslouchání stojí,
dál daňků lovci jsou, jichž Huroni se bojí,
pak hvozdů dřevaři a lovci buvolů
a čeleď domu vše s dělníky pospolu.

Pán mladý, plavý jest, šat černý má a vzhledu
jest vážně přísného, jímž ctěn jest ve svých středu,
jest zdejší, Angličan, protestant, nomad k tomu,
a knihou jedinou kněz vládne svého domu.
A všady kdokoli na chvilku beseduje,
o každé otázce jak papež rozhoduje.

On bez oltáře jest, rodina věří jemu,
kněz, otec zároveň zde slouží Bohu svému.

Ten, který vládne zde a pyšným dost je pánem,
ve vlastním domě svém být nechtěl puritanem,
zrak najde zrcadlo na ocelu, jenž zhněd',
a ruka ohmatá nábytek s lakem hned,
však na zdi obrazů nenajdeš krajin luzných,
ni velkých mudrců ni vojevůdců různých.
Jen pod sklem z křišťálu, jež černý festón spjal,
s desíti slůvky list, jejž Washington kdys psal;
pár na polici knih, jich Shakespeare začal řadu,
(na dvojím Anglie ti břehu mají vládu
a v rohu čekají, jich roucho v světle hraje,
na četbu večera a na hodinu čaje).
Vše připraveno jest, jak být má v počest Bohu.
Tu paní, sedící ve výklenku až v rohu,
s úsměvem andělským a luzným rukou mává,
by oči sklonily, znamení dítkám dává.

IV.

V střed síně divoška tu předstoupila blíž.
„Buď zdráv, já sama jsem a žena, pane, slyš,
jdu prosit, asyl mi v svém domě vlídně přej,
mé obě děti vem, je do vězení dej,
ať otrokyní jsem tvých dětí, dívek bílých,
víc kmene nemám již, z posledních větví zbylých
vše mrtvo. Huroni dnes v noci skalpovali
mé bratry, ni můj muž se neuchránil v dáli,
zdi kolem v popelu s prerií celou leží,
své děti jedině jsem zachovala v řeži,
víc nemám hamaku a nemám kukuřice
a nemám příbuzných a nemám vlasti více."
To praví bez pláče a u práhu si sedne
a pevný svůj hlas víc k hovoru nepozvedne.

Pán domu s pohledem, v němž lidskosti duch plál,
své ženě ruku stisk' a něco se jí ptal.
„Má sestro," pravil pak, „vstup mojí do rodiny,
víc otců nemáš, tys všech slední, bez vší viny;
tě krov můj hostinný v své vítá rodině,
ať rostou děti tvé v mých středu nevině.
U nás se naučí, jak zem je malá v práci,
těm, kteří slouží jí, dědičné právo vrací,
kdo rukou mozolnou se její hroudy drží.
Kain, rolník z písma, zde odměnu svoji strží,

co lovec Abel zří, jak v prázdných lesích kdes
rod jeho vyhublý se toulá, aby kles,
jak vlci ztracení, kteří se spolu rvou
a vztekem slepí jsou, ve hladu, noční tmou,
bez cíle, divá zvěř, bez duše, řádu, jména,
že Prací pohrdli, že bezcenná jim Žena.

Ó, plémě Rudochů! Co učinil váš kmen?
Hruď vaši domu vzduch již těsný dusil jen,
mír, zákon, pořádek plnily záštím vás,
i v městech zjařmených národů svatý svaz
tak sevřely nás víc v rostoucí stále kruhy;
teď zákon tíží vás, je neuprosný, tuhý,
toť zákon Evropy, jsou těžká jeho slova,
však božský jeho kruh v svém centru Právo chová,
hold moří dvojích těch, jež nese v každém pásu,
v rozvoji pomalém tu slavnou jeho krásu.
Jak moudrá víla ta v okružnou pouť se dává
a všady v kroku svém stát volný zanechává,
jak město založí, dí hrdá k lidem všem:
„Vy Zákon zvete mne, a Svoboda já jsem!“
Na srázu strmých hor, na stráních vršků všech,
od Louisiany dál, Karolin obou břeh
ji rád má, Evropan ji zná, rád zří, jak vlaje
jí čapka frygická i s kopím v šíré kraje,
ta čapka frygická, k níž ve spolku se věsí
mohutná sekera mýtící kol vše lesy.
Já, prostý průkopník, rozumu jménem jsem
tu píku zabodnul u drnu svého v zem,
já v hvozdů neznámých jsem nehostinný střed
tou pádnou sekerou v dál širé cesty ved.
Mé děti, po nich pak jich děti, celý rod
ten zbytek porazí již jako o závod,
a země, kde já dlím, jich bude zemí zas.
Zákona svatého to bude hlavní ráz,
že velké Přírody nám hlasy přetlumočí.
K mým dětem, sestro má, své něžné obrať oči
i k hnědým prsům svým. Hleď, zda-li pouze žití
tam tobě tryská jen — lze spokojenu býti,
když zdraví jedině ti v skráni zahoří,
čím plný matky prs ku děcku hovoří,
co svatý praví zdroj, jenž z modrých žilek stéká,
co praví k dítěti vše čisté kapky mléka,
co srdce bušící, jež proudy dál je žene?
Ach, ňadra, srdce dí v stesk božský roztoužené,
v němž láska s bolestí se na vzdychání pojí
ku dásním dítěte, když hledá matku svoji.
Má duše, moje krev, můj život jen tvým sluje,

ze srdce matky mé k dnu tvého sestupuje,
mnou darmo neprošla, a cudné prsy moje
jen síta byly, tkáň pro mateřské ty zdroje,
tak vše, co bylo mým, buď tvé, buď tobě dáno."

V to Angličanka dí, jej přerušujíc: ‚Ano!‘
„Ba ano!" divoška též vzdychla a prs tuhý
a hnědý skýtajíc dítěti, hošík druhý
co páže obojí ku matce vzpínal své.

„Nuž, hostem naším buď a žij v rodině zde!"
dál pravil domu pán, „snad křesťanstvím tě spojím,
kdys s námi ještě blíž můj zákon bude tvojím,
a s námi oslavíš, se svými přátely
u krbu synů tvých hod Vánoc veselý."

FLÉTNA.

I.

Kdys chuďasa jsem zřel ve stínu hlubokém,
sed pod strom, lavičce hůl svěřil s tlumokem
i klobouk zvětralý, chleb černý z mošny vzal,
jej chvátal dojísti a pak se sníti jal.
Pak jako hledal by ve dlouhém stromořadí
ty, jehož smutný zpěv by vyslechli si rádi;
však stopy chodců všech jak málo nes park šerý,
a všickni chvátali, mizeli všemi směry.
A s nimi prchala almužna a též čáka
na tvrdé lože, jež v uličce úzké láká
na trpkou večeři v doupěti nezdravém . . .
Sáh muž si za ňadra v posunku váhavém,
jakby se v muku svou apoštol připravoval,
tři kusy flétny své odtamtud vytahoval,
je spojil k třesoucí se bradě, pak je vznes,
pak zkoušel dech i ton i klapek zdvih a kles,
třel eben o svůj šat, pak zahrál nesměle.
Hrál. — Darmo žíla mu naběhla na čele . . .
Však nikdo nešel kol, by vyslechl hru jeho,
byl herec ubohý publika nevděčného.
K umělce klobouku já přiblížil svou ruku,
než vznést moh ke mně zrak, v němž čet jsem těžkou muku,
v tom čase odboje a pýchy on zřel vlídně,
ač chuďas, skromný byl a jal se mluvit vlídně.

II.

A tak mi vylíčil své žití zubožené.
Hnán oním démonem, který nás stále žene,
on nesved ničeho, ač zkusil všecko smělý,
a v jeho hovoru se vlnil chaos celý,
vše bylo náhlý vzlet, šílená ctižádost,
a pokus zmařený, jen v slovech velikost.

Ve svojích počátcích on ved si drze, směle,
jak nápis olbřímí by nesl na svém čele,
on chodil Paříží svou ješitností hnán,
jak Byron, Bonapart, jak básník, kapitán,
jak dárce zákona či náboženství hlava;
(všech žáků nákazou se tato vlastnost stává),
on jakýs pantheism, různými věcmi zdoben,
snil z věku zlatého a z metempsychos zroben
byl Buddhy, v srdci svém, že vynalez ho, věřil,
vše na ten narážel a jím též všecko měřil,
že obrat udělá jím, doufal, v mudrosloví,
však podloudníkům náš věk velmi málo hoví,
v ráz s výše stržen v nic pad jeho povzlet smělý
a jedním důkazem prask balón jeho skvělý.

By vztýčil vlajku svou, on nadchnul ještě jiné,
jež vítr rozptýlil . . . Zřel, cíle že se mine,
háv věštců odložil, mdlý chodil v jejich kutně,
(neb prorok ze všech sám se smáti musil smutně
těm posám hrdiny, kterými krok svůj líčil,
když k pútkám obskurním se těžkopádně vztýčil;
dnes mnohem vážnější na dvojím zhříval svitu
své srdce. Rozvaha, již na jeho zřels štítu,
a Ryzost, která vždy se přizná bez vzdoru,
tvář bledou barvily mu nachem v hovoru.
On pantheismus již i jiné chrámy nechal,
na přídu dramatu své jméno vepsat spěchal,
tím mořem plavil se, jež plno klamných hvězd . . .
Však brzo ztroskotal, neb neznal jeho cest;
ba dřív, než vlajku svou on do vzduchu moh vznésti,
zřel černé vlny jen a pusté kolem scestí,
to práce ocean, pláň věru bouří plna,
kde drtí tisíc hlav a unáší v dál vlna.
Zde zmítán bez síly dnů pár a bez majáku
v žurnálu záhybech cíl našel svému vraku;
to přístav zoufalý, jenž často jakby z proutí
se s hostem hladovým v tmu ponoří a zhroutí,
i on se potopil, nemaje chleba, řítil
se cestou churavce i toho, jenž hlad cítil.

„Já sténal,“ vyprávěl, „že duši mám tak chabou,
jak ženská byla by, tak nestatečnou, slabou,
jež nemůž vykonat, co jednou započala,
při cesty začátku již první mdloba sklála.
Má sotva myšlenka se vzpjala nad obzor,
již drtí její žár a zakalí můj zor,
mé staré překážky se kupí v hroznou srážku,
jak Pavel poklekám na cestě ku Damašku.
Proč, praví ke mně hlas, jejž rád mám a se lekám,
jdeš za mnou, na tvoji když náruč darmo čekám?
A paprsk mate mne a ohlušuje hlas,
a slepcem zůstávám, svou kletbu cítím zas —

III.

„Ne,“ křik jsem, uchopiv v své dlaně jeho ruce,
„ne v řadách starých měr,“ já opakoval prudce,
ni v našich dogmatech, jež ve školách se kují
a z mistra kathedry se ku žákovi snují
s rtů Athenčíků těch bez atticismu, s klidem
sofismat bubliny již v oči pouští lidem,
to slovo neprones, jímž odsouzen by byl
víc, kdo je duchem slep, než slep se narodil.

Již dosti útrapy, se stále vinným soudit
pro vlastní neschopnost, že nutno směrem zbloudit,
já stejně slabocha jak hrdinu mám rád
i stáhnu rámě, jež se vrhne v proudů chvat,
ať v ledné jezero, ať do výhně se vnoří,
ať sopky hluboké dno týrá v lávy moři.
Ten Sisyf odvěký jest krásný, sám a zdrán,
bez křiku sražen zpět, plameny ošlehán,
jenž nikdy nepřizná se k svému zkrvácení,
vždy skálu letící zvedaje bez prodlení,
nechť výš kdo dospěli a dobyli již slávy,
zrak obracejí k nám do hlubin pohrdavý,
tou zhrdou zhrdaje, neb slávy na vysoku
tak pevně netkví tam, jak zdálo by se oku.
Kdo na hoře je vždy? — I silní, plni hrůzy
zas novou horu zří, již nestrhli dřív chůzí,
tak mistr, znalec též vám ovšem vědět nedá,
kde klamně přičítá se falešně mu věda,
a velký že jest cíl, kam síla jemu schází,
tak vidí každý zeď, jež ducha jeho hrází.

Na těla chabost my si stěžujme, ne duše,
mdlé smysly naše jsou, jich snaha vyzní hluše,

jen tknou se uzlů všech, víc zaplésti je spějí,
jež mohou, dosáhnou a ne těch, které chtějí.
Jak hrubý tlumočník božského mluví mistra,
však duše pěje dál, co sama touží bystrá,
a příklad chcete-li, zde přirovnání mějte,
na flétnu hleďte svou, zvuk její poslouchejte,
je týž to, vykouzlit jej právě ret váš chtěl.
Či není hlubší snad, či méně měkce zněl?
Tu těžké dřevo jen váš nosiž všecken hněv,
neb správný byl váš dech, však falešný jest zpěv.
Já, který nejsem nic a z pochyb padám v snění,
já myslím, po smrti, po všeho ukončení
že duše úplně svůj najde jasný zrak,
že vlastní dílo své posoudí správně pak,
že bez obtíží všech se vysloví, vše stihne,
jak sestry nebeské že královnou se zdvihne,
se správně ocení dle pravé váhy svojí,
že falešný byl dech falešném na nástroji,
že mrzká nebyla ni slavná, nejsouc volná,
že tělo překážka jí bylo pouze bolná,
pak v štěstí tužeb svých zaujme skolébána
svou radost posvátnou v družině duchů Pána.“

IV.

Tu nádech radosti v líc chuďasovu splýval;
on s jiným pohledem se na svou flétnu díval,
pak líp již znaje mne, důvěrou srdce vzňaté
ji v úcty znamení naklonil po dvakráte
a hrál, ač smutek zbyl jak dřív mu v obličeji,
to „Salve regina“, jež Trappisté vždy pějí,
však pohled něžnější jak nadšený se zdál,
on notou správnější, pevnějším dechem hrál.

HORA OLIV.

I.

A tenkrát byla noc, sám Ježíš dále spěl,
jak mrtvý v rubáši v své bílé říze šel;
u paty pahrbku tam dleli učenníci,
kde vítr olivy ukláněl šelestící,
a Ježíš pospíchal a se jak ony třás,
až k smrti smutný byl, svit v chmurném oku zhas,

měl čelo schýlené, páž složil na svůj šat,
jak noční zloděj by ukrýval to, co krad;
než stezku lépe znal balvany rozmetány,
až stanul na místě, jež sluje Getsemany.
Tam na kolena kles a čelo k zemi schýlil,
se k Nebi zadíval a „Otče můj! Slyš!“ kvílil.
Však němý nebes lem a Bůh byl němý tam.
I povstal udiven a dál zas kráčel sám,
kol olivníků šel, jich dotýkal se chůzí,
a tek' mu po hlavě pot krvavý, pot hrůzy,
a couval, sestoupil a s děsem k druhům křik:
„Což nelze modlit se, bdít se mnou okamžik?“
Však těžký smrti sen vše apoštoly stíní,
a k hlasu mistrově hluch Petr jako jiní.
Syn člověka šel zpět a k nebi oko zvedal,
jak pastýř Egyptský on po obloze hledal
zda Anděl nemihne se v hvězdné někde hloubi,
leč mračno zármutku jak vdovy závoj snoubí
se v dálce s obzorem, poušť zabírá v své řasy.
Za tři a třicet let, co trpěl, vzpomíná si,
co člověkem se stal, nezdolným poutem děs
na srdce smrtelné mu neodbytně kles.
Mráz cítil. Nadarmo on volal, zas a zas
„Můj otče!“ vítr však vždy zhltnul jeho hlas.
Sed na písek a pad, v svém trudu jak se chvěl,
o světě, člověku myšlenku lidskou měl.
A zem se zatřásla, neb cítila tu tíž,
s kterou pad Spasitel ku nohám Tvůrce blíž.

II.

Děl Ježíš: „Otče můj, nech žít mne kynem svým,
mou knihu nezavři před slovem posledním.
Svět celý necítíš, rod lidský, jenž v něm spěje,
jak trpí v těle mém, se v ruce tvojí chvěje?
Neb země bojí se, že bude sama, vdova,
když onen umřít má, jenž děl k ní nová slova,
a že jsi nenechal pro jeho prsa ledná,
by s nebe skanula útěchy krůpěj jedna.
Ta těcha čistá je, v ni tolik něhy bylo,
že lidstvo smrtelné div celé neopilo
tou kapkou života a božství, když jsem děl
k všem lidem „Bratrství!“ a páže otevřel.

Své bolné poslání jestli jsem naplnil
a jestli Boha jsem pod mudrce tvář skryl,
když lidské oběti jsem cenu změnil, rád,

ochoten, za tebe jen lidské duše brát,
když všade za věci jsem kladl symboly
a slovo za boje, za poklad oboly,
jen vína rudý proud za rudý krve splav
a chleba bez kvasnic za lidské tělo vzav,
když rozdělil jsem čas v dva díly, aby byl
ten volný, otrok ten — Co krví svou bych myl
za celou minulost — svou cítím muku tuhou,
přej, abych budoucnost smyl poloviční druhou.
Ach, Otče, vrhni dnes již napřed svoji vůli
té krve nevinné, té krve lásky půli
na hlavy budoucích, již řeknou ve zpupnosti
‚jest dovoleno všem smrt dáti nevinnosti!‘
My víme, zrodí se, však v příštích věků řadě
z tyranů ukrutných ve lžimudrců radě,
již zkalí národů všech ducha a již v taji
i duchu spásy mé falešný smysl dají.
Ach, mluvím posavad, však řeč má plná bolů
ta na jed obrací mou každou parabolu,
ten kalich nečistý vzdal záští plný, hoře,
nad žluč a pelyněk je trpčí, nad sláň moře,
nad pruty, nad biče a nad korunu z hloží,
nad hřeby, nad kopí, jež v ňader bok se vloží,
nad kříž jest hroznější, jenž vztýčí se a čeká.
Ó, nic mne, Otče můj, tak jak on nepoleká!
Když Bohům zlíbí se, že přijdou na ten svět,
tu mají zanechat jen hluboký tam sled,
a jestli nohy své jsem na tu kouli skládal,
již ustavičný pláč bez klidu v sluch mi padal,
jen proto stalo se, bych Anděly tam nechal,
jichž stopy zulíbat by lidský rod vždy spěchal,
tož šťastnou Jistotu a Naděj s důvěrou,
jež chodí s úsměvem bran Ráje nádherou.
Však já již opustím náhodou tuto zem,
ač nazvedl jsem jen plášť bídy její, něm,
jenž valné v záhyby ji halí Věčna v strži,
jejž v jednom Pochybnost, Zlo v druhém konci drží.

Ach Zlo a Pochybnost! Je zdrtit v okamžení
a tys je předzvídal, nech, dám ti rozřešení,
žes dovolil je sem. To obžaloba jest,
již vidíš se všech stran tvé celé tvorstvo nést.
Na hrobu tvého prsť ať mnohý Lazar vstoupí,
na smrti velký taj ať více není skoupý,
a všeho, co jen zřel, mu vzpomínku vrať, cit
ať mluví — Co tu jest i co má konec vzít.
Co v srdce Přírody Pán od pravěku vložil,
co ona bere pak, by každý tvor tím ožil,

a jaký s nebem jest rozhovor její němý,
ta láska nesmírná s cudnými pouty všemi,
jak vše se potírá a vše obnoví v taji,
proč něco jeví se a jiné opět tají,
zda hvězdy na nebi svou drahou zkrušené
jsou jako naše zem hříšné či spasené?
Jest země k vůli nim, jsou ony pro ni, báj?
Co pravdy pohádka a co má jasu taj,
co věda hlupství má, co klamů rozum mívá,
proč duše spoutaná se v úzký žalář skrývá?
Proč není stezky zde, tož mezi cestou dvojí,
tož mezi poklidem v radostí tichých roji
a vzteku bez konce, jenž vášněmi se zpíjí
ve spárech záchvatu a mezi lethargií?
Ach, k čemu visí Smrt jak posupný meč v bolu,
jenž děsí Přírodu, že slítne mžikem dolů,
když dobro, spraved'nost, když neprávo a zloba
jsou v kruhu osudném zlí činitelé oba,
neb velké póly dva vesmíru v rovnováze,
jež drží nebe, zem na mohutné své váze?
A proč duchové zla vítězi musí býti,
když nezasloužíš zlo, když děti musí mříti?
A jsou-li národy snad ženy, jichž pouť určí
hvězd zlatých řetězem myšlenky božské tvůrčí,
či děti bez lampy, jež v noci zabloudily,
jichž nikdo nevede, jež strkají se, kvílí?
A jestli prchavý až času orloj v blízku
neb v dáli upustí své slední zrnko písku,
tvých očí jeden hled, tvých hlasů jeden křik,
mé hrudi jeden vzdech, kyn mého kříže v mžik
spár může otevřít, kde věčných muk jsou zřídla,
že pustí lidský lup a stáhnou zpět svá křídla.
Pak někdo zjeví se, jakmile člověk zví,
z míst jakých přichází a kam jde, tajemství."

III.

A takto hovořil syn Božský k svému otci
a znovu poklekl a čekal, doufal v noci
a pak se vrátil, řka: „Již Pane, všeho dost,
ne má, ať vůle tvá se stane pro věčnost!"
Tu přehluboký děs, k němuž se úžas pojí,
smrt jeho zdlouhavou i muku těžkou dvojí,
on dlouho rozhlíží se, nevidí nic, polem,
jak mramor smuteční jest celé nebe kolem.
A země bez jasu, bez hvězdy, zory, děs,
bez duší jemnosti, jak posavad jest dnes,

se těžce zachvěla — tu kroky slyšel znít,
zřel, plížiti se v tmách Jidáše smolnic svit.

MLČENÍ.

Ó, je-li pravdou, že v Zahradě Písma v bázni
Syn člověka vše děl, co psáno čte zde ret,
když něm a hluch jest Bůh ku tvorů svojich strázni,
když Nebe v stínech nás jak zvrhlý nechá svět,
za Nepřítomnost dá svou zhrdu spravedlivý,
na Božství mlčení, jež věčné, pokud živý,
zas věčné mlčení on podá za odvet.

———

HELENA NOSKOVA:

Prosté srdce.

(Dokončení.)

VI.

Bylo z jara po poledni, teplo a veselo na ulicích. Po deštivém ránu se náhle vyjasnilo, a vzduch se zahřál.

Hana spěchala z ústavu. Rozepjatý kabát tížil ji na ramenou, a horko jí bylo, protivné horko. Zlobila se, že si nevzala žaket přes ruku. „Odpoledne půjdu v šatech," řekla si v nejasné touze zavzdorovat si nějak, vybouřit, co ve škole musila tiše spolknout.

Slečna ji viděla včera jít s Marešem. Mohli se jí vyhnout, ale Hana nechtěla jako školačka utíkat a schovávat se — proč? Dnes ovšem za to dostala.

Byla proto mrzuta; vzpomínka na včerejší pichlavé oči slečniny a nepříjemný pocit přemáhaného zahanbení, jež ji polilo včera i dnes, stále se vracela. Za řeč to vše nestálo — Mareš ji náhodou potkal a šel s ní jen proto, aby se jí zeptal, půjde-li na výlet, který na druhý měsíc pořádají akademikové vinohradští —

Rozhodila rukama, rozhalujíc kabát, a vrazila do dívky, přes ulici k ní běžící s radostným voláním: „Johanko, Johanko!"

Zaražena stanula Hana před malou, silnou osůbkou, venkovankou tváří i oblekem. Ale už ji poznala a také radostně vykřikla: „Ando! Já tě nemohla poznat. Co tu děláš?"

„Kupuju — a tak — to víš, co my z venkova v Praze dělávàme. Já . . . ale co ty? Povídej, co ty, jak se máš? Tak dlouho jsme se neviděly. Šest let — považ! Já jsem se navzpomínala —"

Stály ve Štěpánské ulici; kolem nich proudily děti ze škol a vrážely do nich.

„Pojď se mnou kousek, Ando, jdu domů z kursu —“

Zavěsily se a přitiskly k sobě, rozveseleny a vzrušeny shledáním, nejoddanější přítelkyně z dětství.

Anda byla z Pošumaví. (Malých bývali tam o prázdninách na letním bytě.) Byla z chalupy, nejstarší z pěti dětí; s Hanou seznámila se hned v den jejího příjezdu. Obě byly tehda v letech, kdy se bez rozmyslu plýtvá citem a hýří v sdílnosti. Hana zamilovala si Andu, že byla taková ubožka, nesmělá, tichá, uctivě a něžně se oddávající; snažila se vždy ji přesvědčit, že není mezi nimi rozdílu, jsou-li jen obě hodny a mají-li se rády. Chodívaly spolu do lesa na černé jahody, zpívávaly dvojhlasně na půdě v seně školní a národní písně a povídávaly si, co budou dělat, až budou velké. Hana se vdá, dělají tak všecky bohaté, a Anda půjde do Prahy sloužit, nebo se naučí šít.

Asi rok po rozchodu si psávaly; pak už jen k svátkům; konečně i to utichlo. Naposled setkaly se na výletu před šesti roky. Hana vyhledala tenkrát Andu v jejich chalupě, zpola do země zabořené, v hloučku dětí, jichž stále přibývalo, a z nichž žádné jakoby neodrůstalo. Chodívala k nim kdysi často a ráda, třeba půl dne u nich vyseděla, pozorujíc cizí to živoření — ale tenkrát, před šesti roky, už jí tam bylo nevolno a smutno z té ponížené radosti Andiny.

Dnes byla by jí ani nepoznala. Anda byla zakrnělá, předčasně stárnoucí a široká jako ta jejich chalupa. Byla pečlivě, svátečně oblečena — na první pohled prozrazovala venkovanku barvou, střihem i ozdobou svých šatů, vojensky modrých, s krajkami a prýmkovou bordurou na sukni, límečku i rukávech, svým kloboukem i slunečníkem maloměstského slohu.

Vypravovala, že byla vloni v Klatovech, že se tam učila šít a vařit, a že letos půjde na faru za hospodyni.

Tu se odmlčela a zčervenala. Haně pranic nenapadlo. První povrchní radost ze shledání minula; poznala, jak jsou si vzdáleny mimo ty vzpomínky, a nevěděla, o čem jiném s chudinkou mluvit. Proto jen tak z ochoty, aby ji nezarmoutila netečností, podivila se: „Tak? No vida, na faru — to asi umíš dobře vařit . . .“

Anda zatěkala bázlivýma očima po tváři družčině a vyznávala stísněně:

„Vím, co mě očekává . . . Jakáž pomoc. Ty mě snad odsoudíš, Johanko . . . Ale . . . Bože, vždyť já jsem taky dobře vychována a k poctivosti vždycky vedena . . . a to snad není hřích . . .? Vždyť kněz je taky člověk . . . ne? Tak co na tom zlého. I tak můžeme být hodnými lidmi —“

Mluvila tichým, pokorným hlasem zotročených, chudých žen a usmívala se bojácně, jakoby o shovívavost prosila — „nemohu za to, musí tak být —“

Hana pochopila a zachvěla se upřímným soucitem.

„Ne, neodsoudím tě, Ando, jistě ne —“

Stanuly proti sobě před domem, kde Hana bydlela, a podávaly si ruce k loučení. Hana cítila jen útrpnost s dávnou přítelkou a, jen aby ji nějak potěšila, zvala ji k návštěvě a vyptávala se na podrobnosti

z minula, tisknouc Andiny silné ruce, jichž tvrdost pod nitěnou rukavičkou cítila.

Andina tvář všecka ožila.

„Johanko, já se těším; to víš, že jsem doma nikdy neměla nic dobrého . . . Teď teprve budu mít nějaký život . . .“ Přešlapovala, potřásajíc Haně rukou a nepouštějíc ji; zdálo se jí, že by měla ještě něco k svému ospravedlnění uvést . . . a tu si vzpomněla: „Víš, Johanko, jak jsme si říkávaly, čím která budeme? Tobě se to vyplní, ty jistě se vdáš, ale já . . . musím být ráda, že se zaopatřím, ať už jakkoliv.“

Rozešly se. —

Hana si od oné chvíle připadala tak nezaslouženě volnou, tak nadbytečně, jako by jí bylo předáno a jiným se proto nedostávalo. A dlouho vídala v myšlenkách ten provinilý výraz ujařmené, obětavě se vzdávající ženskosti bez vlastní vůle, bez protestu, bez pomyšlení . . . a snad šťastné v tom novém otroctví, jež se jí zdá lepší než to staré —

„Kněz je taky člověk . . . Co na tom zlého?“ — Ta ubohá bytost jistě jen ze slabosti a neschopnosti neodváží se vzpírat — A žádná šťastnější její družka, které náhodou, díky lepším poměrům, v kostele bylo požehnáno i světským úřadem povolení dáno — nemá práva se jí štítit jako čistá nečisté, neboť není mezi nimi takového rozdílu. Je-li jedna znečistěna, jest i druhá. Jedno a totéž se stalo. A mimo to — obě chtěly se zaopatřit. Ani však ta, která z lásky se vdává, nemá práva takové Andy se štítit, neboť ta Anda i v tom případě jest jen nešťastnější a není nečistou, zůstává-li čistou tam ta šťastnější.

A pak — co je vlastně čistota a co poklesek? Jsou dívky tak zvané počestné a čisté — jsou jimi skutečně — ale proč? Že šťastnější okolnosti, domácí ochrana, strach či jiné příznivé překážky jim klesnout prostě nedaly. V nitru však dávno klesly myšlenkami a chtěním. Jen to tělo uchránily — jejich osud, jejich gardedámy jim je uchránily — Čím je ta jejich čistota tělesná? Co je vůbec tělo, tělo!

Jak se octla Hana v proudu těchto úvah, bylo jí těžko vyplésti se a vyjíti s klidem. Šla dále a dále — až se jí hlava zatočila, až se někdy lekala přísných vývodů svého rozumování.

Byla stále stejně pevně a nábožně přesvědčena, že láska tělesná je nepravostí, kterou život čistý vylučuje. Ničím nemohla ji ospravedlniti. Pak ovšem lidé jí blízcí a milí, ale v tomto s ní nesouhlasící byli jí nepochopitelni a klesali v její očích; trápila se proto, nebyla si úplně jista, je-li oprávněna je odsuzovati. Bylo to tak divné a nehezké a naprosto nepochopitelné . . . všecko; i oni, i ona, i její nazírání.

Mluvila o tom jednou s Horovou, která sama ji vyzvala; zajímala ji Hanina zdánlivá bezpečnost a jistota přesvědčení. Vyptávala se jí, jak jí nabyla a jak si ji udržuje, jakoby to byl hmotný majetek, který si můžeme koupit a doma do skříně uložit. — „Nemyslíte, že je to váš subjektivní názor, a že se můžete mýlit —?“

„Mýlit . . .“ Hana rozevřela poplašené oči — „ovšem, subjektivní názor . . . A proti tomu příroda, zákon přírody, jemuž já třeba jen nerozumím . . . nu, dejme tomu. Ale to uvažte, aspoň to: co je v tomto

zákonu bezohlednosti, libovůle, hrozné libovůle — mám totiž na mysli tvory, vznikající z této libovůle. Děti — bytosti, které býti nechtěly —"

„Nechtěly — dovolte, to není správné. Neexistující nemohou chtíti. Nevíte, jestli by ten a ten člověk byl nechtěl — zde vůbec přestává všechno naše usuzování na pouhém domyslu — ‚což kdyby!' — s tím se nemůže přece počítat, na tom nelze stavět. Nemůžete určitě říci, ‚bytosti, které býti nechtěly' —"

„A také nemohu říci ‚bytosti, které býti chtěly!' A proto nejsme v právu lidi na svět přiváděti. Je to vždycky bezohlednost, nic než bezohlednost, libovůle — do života, do boje, do možných útrap — neptati se — Vůbec nutiti někoho k čemukoli; určovati cizí život, cizí osud."

„Koho se však chcete ptáti? Nemůžete se přec ptáti někoho, jenž není. Jste naivní."

„A tím jste upokojena? To vám stačí? Odpovězte mi však právě tak rychle a trefně na první otázku: Jsme v právu, jsme? No, zkuste zas odbyti mě vtipem!"

„To nevím, jsme-li v právu, nevím vůbec nic, pochybuji i připouštím zároveň — nemám žádné jistoty, a divím se, že vy jí tolik máte. Odporuji vám jen proto, abych tuto vaši jistotu zkoušela, a také, abych vás přesvědčila, že se můžete mýlit —"

„Mýliti se ovšem můžeme všichni — A právě proto, nevím-li, nejsem-li si něčím jista, raději toho neučiním. Raději se nevdám. Tím nikdo neutrpí."

„Že ne? Neexistující ovšem ne; ti, kterých se nemůžete ptát. Ale což ten, kdo už jest a kdo vás bude mít rád?"

„Ale pro boha, což jest jen tento jediný nejvyšší cíl člověka —? A nedosíci ho — neštěstí? Jen si to představte! Rozvažte! Jen více opravdovosti — a užasnete! Vždyť je to hrůza!"

Hana byla si v té chvíli tak jista, její přesvědčení zářilo tak oslnivě, že se jí zdálo, jakoby všemu světu zářilo, a všichni že v této chvíli musí prohlédnout — že není možno, aby neviděli této ohromné pravdy.

Ale záře její pohasla v klidu a v nádheře života kolem ní.

(Bylo k večeru, na nábřeží. Slunce zapadalo za rozhlednou na Petříně. Na Žofíně byl promenadní koncert. Vzdálenost mírnila nevkus hry a jímala veselou, jasnou náladou. Křovinami, vroubícími ostrov, prokmitávaly bělavé toiletty dívek, šťastných v průvodu nebo blízkosti mužů. Po nábřeží přecházeli milenci bez gardedam, tiší, nemluvní, k sobě přilnulí.)

Haně bylo, jako by byla v prázdno volala. Její ohromná pravda neotřásla nikým. Láska se neulekla, nezastyděla. Svítila a hřála kolem nejčistšími světly. Haně bylo, jakoby sama se měla zastydět.

Sama byla, stále sama v nesouhlase, nepochopení i nedostatku vůle ostatních. Život s mládím ruku v ruce šel kolem ní, netečný k jejímu volání a šťastný ve svém přilnutí k druhu . . . šťastný, silný, čistý. Hana tušila, že to prosté, prudké mládí nemá příčiny styděti se. Šli mnozí tak vážně a klidně, jen ruce se pevně tiskly . . . Jiní se smáli, škádlili, ale bylo tolik jisker v jejich hlasech, tolik vítězství v jejich rozkoši; bylo tolik pýchy v jejich očích, tolik pýchy! .

VII.

Výlet, o němž se Mareš zmínil, pořádán byl v červnu. Vyjelo se za pěkné pohody ve dvě hodiny odpoledne velkým parníkem.

Sešlo se několik známých ze společnosti Zdenčiny. Také Horová se svou matkou, Schwarz a Mareš. K těmto připojila se paní Malá s Hanou. Matky zahovořily hned o svých starostech a zájmech mateřských a hospodářských. Mladí ze začátku zdvořile přislouchali, pak se oddělili.

Horová dala si vykládat od Schwarze jeho názory o nějakém -ismu. Nejevil k tomu chuti, ale pak se rozmluvil a nevěděl kdy přestat.

Mareš přecházel kolem nich po palubě a navrhoval, aby se ještě pustili do hypnotismu a státního práva. Přivedl si pak jednoho kollegu a postavil se s ním blíže Schwarze. Kollega byl náruživý polemik. Zaslechl dvě tři slova, s nimiž nesouhlasil, a hned se pustil do debaty. „Pane! Pane! Dovolte . . .“ Přisedl k Schwarzovi, a už byli v sobě.

Hanu to chvíli bavilo, ale pak odvrátila se k barevnějším dojmům, k životu na březích, které míjeli, a k episodám na palubě. Byly to známé obrazy, jasné a pestré scény dovolených lásek a salonních flirtů s dozorem, trochu jednotvarné, trochu hloupé, ale účelu svému postačitelné. Hana těchto radostí neznala a nechápala; tanečních zábav mnoho neprodělala, a ostatně, byla taková vážná a ulekaná.

Horová měla už větší rozhled; znala také lépe lidi. Měla radši muže než ženy. Dívky jí byly protivné svými úzkými požadavky — (tanec, móda, hubičky, vdavky) — Takové, jako sama byla a jako Hana, považovala za ukázky příštích generací, za ženy ellenkeyovské, ač ještě nehotové. Muže měla jen proto ráda, že se s nimi lépe shodovala. Jich nazírání na ženu ji neodpuzovalo jako Hanu. Promíjela jim je s jakousi blahosklonnou shovívavostí, jako rozumnější a silnější.

Schwarz od prvé chvíle, kdy ji poznal, usiloval o její oživení, volal ji do tepla mladých rozkoší a žebral o její oddanost. I dnes užil každé příležitosti k narážkám a útokům na její chlad a suché rozumování a snažil se skoro mocí vtáhnouti ji do života, toho drahého, zbožňovaného života. Bylo mu jí líto, ne pro ni samu, ale k vůli sobě. Líto mu jí bylo jako svěžího, chutného pramene, jenž plyne kolem žíznivých a nikoho nenapojí. Proto i Haně domlouval, i jí mu bylo líto, ale u ní věřil v obrat. Zdála se mu i při své tichosti a odmítavosti mnohem měkčí a životnější; vytušil v ní cit, podléhající náladě a krásným dojmům.

Když vystupovali v Závisti, podíval se do její veselé a zrůžovělé tváře a usmál se. Ptala se, proč se směje.

„Tak, že je příjemno se smát; a že i vám je příjemno. Viďte, že je?“

„Ano . . . proč asi? Všechno se mi dnes tak líbí. I to, jak jste se prve hádali. Proč jste se hádali, ani nevím; ale byli jste tak směšní —“

V Závisti zapadli výletníci do restaurace a obsadili všechny stoly. Hned bylo rušno a živo všude. Sklepníci pobíhali mezi stoly, se všech stran svoláváni.

Paní Malá se už od paní Horové neodloučila. Sblížilo je společné neštěstí; obě měly „přepjaté dcery". Usedly k jednomu stolu s nimi; Schwarz a Mareš se k nim připojili. Zbývající místa zaujala třetí nešťastná paní s dvěma dcerami a třemi pány. (Dcery byly hezké, rozpustilé dívčiny a měly všude mnoho ctitelů, protože byly hezké a rozpustilé. Hoši si je vzájemně doporučovali s důvěrným mhouřením a říkali jim mezi sebou „legrační holky".)

Legrační holky se smíchem a výskáním se usadily; studenti dva vedle nich, třetí za nimi. Několik jich ještě kolem obcházelo. Holky se všemi se bavily.

Matka jejich však spokojena s nimi nebyla. Stěžovala si druhým paním, jaký má s nimi kříž, že nemají za mák rozumu; jen se studenty si hrát — a opravdových pánů si neváží, nešťastné holky. Pokyvovala ustaranou, v samé závisti sešedivělou hlavou a mořila se pohledem na šťastnější paní Horovou, jejíž dcera bavila se s opravdovým pánem s plnovousem a postavením. Jak mají někteří lidé štěstí, ach ano.

Dcery nebyly zlé, měly i jednu dobrou vlastnost, právě tu, kterou jim matka za chybu přičítala, že totiž skutečně nikoho do sítí nelákaly a na zaopatření nemyslily. Žily jako ptáci ze dne na den, z trilku do trilku; byly rády na světě a nade všecko rády s hochy dováděly. Když se chvilku mluvilo méně vesele, když nevřískalo se přímo smíchem, nebo dokonce vážně někdo promluvil, zavrtěly se na židlích a volaly: „Ale, proč nepovídáte něco k smíchu? Povídejme si něco k smíchu!"

Haně se zalíbily, ačkoli mluvily nesmysly; bylo jí tak příjemno dnes, všecka ožila. Mareš seděl vedle ní. Měl žízeň.

Když přinesli pivo, napil se s velikou chutí. Nutil Hanu, aby se taky napila, třeba že nemá žízeň; přijde mu na chuť.

Vyhověla. Díval se, jak smočila vrchní ret v pěně, a měl z toho radost. Zaklátil dlouhým svým tělem ku předu a na zad a pak se pohodlně přihrbil. „To jsem rád," pochvaloval si. Byl rád, že se napil, že byla sobota, a nemusil se bát zítřejšího časného vstávání, a konečně byl rád, že sedí vedle milého, mladého děvčete, které se mu od prvního setkání velmi líbilo.

Byl z venkova, z malého statku, dobrý student. Za dva roky chtěl být hotov a uměl i dřít. Byl v několika spolcích, tu jednatelem, tam předsedou. Doma o prázdninách pořádal přednášky o socialismu, ženské otázce, o rukopisných sporech a básnících, kteří slavili nějaké jubileum. Měl také doma lásku, „známost"; děvče ze solidní rodiny maloměstské, s kterým už v gymnasiu příbuzní ho zasnoubili; nenamítal proti tomu ničeho, byl ochoten třeba si ji vzít jednou, už k vůli slušnosti, že se o tom doma několik let mluvilo jako o hotové události. Ale v Praze nikomu se nepřiznal, v Praze žil svobodně a vesele, užíval, kde se co dalo, bez velké škody a nemilých následků; vycházel dost dobře s penězi a ještě lépe se svědomím.

VIII.

Pod verandou restaurační zimprovisovali divadlo. Vystoupil student komik a přednesl první číslo programu. Napodobil universitní professory, a to tak výtečně, že studenti okamžitě každého poznali. To bylo ovšem znamenité a zábavné.

Schwarz navrhoval, aby se šlo raději do lesa a nemrhalo krásným časem. Co ten tam na jevišti umí, to jistě všichni dávno znají; po professorech přijdou hudební nástroje, pak domácí zvířata, snad také známí herci — takový komik umí všechno. Mladí poslechli jeho vyzvání, i šlo se. Také veselé sestry se svými hochy.

Zašli k Hálkovu pomníku a usadili se na travnatý svah pod stromy. Byli zcela odloučeni od ostatní společnosti. Ze všech tváří vyzírala radost nad tímto útěkem, radost uvolněných a osamocených. Horová byla nejklidnější a časem nenápadně pozorovala Hanu.

Všichni usedli do jedné řady, rozděleni ve tři skupiny. Sestry se svými rytíři zůstali pohromadě, ostatní po dvou.

Mareš seděl vedle Hany, trochu výše než ona. Chvíli mlčeli. On zahleděl se na její skloněnou hlavu a krk dopola osmahlý. Přemýšlel, jak by se jí mohl dotknout, aniž by ji pohněval.

Ona shledávala v mysli nějaký vážný předmět, o kterém by se mohla rozvésti debata. Jeho mlčení ji znepokojovalo. „Nudí se se mnou, myslí si, ze ničemu nerozumím a o ničem nedovedu promluvit. Jaká jsem to dnes? Směji se prázdným vtipům a raduji se bez příčiny. Jistě se nudí... jistě mnou pohrdá. Ale, co na tom? Proč mi na tom záleží?“ hned se zase ulekla, „proč chci být k vůli němu jiná, než právě jsem —?“

Tu se k ní přiklonil a sevřel jí dvěma prsty napjatý krk; ať se zlobí nebo ne.

„Co jste tak zvážněla?“

Vtáhla hlavu mezi ramena, střásajíc jeho ruku. A mluvila s rozpačitým smíchem: „Ne, počkejte, něco jsem se vás chtěla zeptat, co myslíte —“

„A já nemyslím dnes nic; je mi tak hezky, a tu je nejlépe ničím se nerušit a náladu nekazit.“

„A nemluvit ani nemyslit? Jen sedět a dřímat snad?“

„Ach — zas ty veliké, užaslé oči!“ smál se, „vy se mi líbíte!“

Položil dlaň na ruku, již měla vedle něho na zemi položenu, a opřel se o ni vší silou. Přestávala se divit a zamýšlet...

Schwarz mluvil o štěstí. Široce a dlouze vykládal — — Hana tu a tam nějaké slovo zachytila, ale smysl celku jí unikal.

Parné odpoledne táhlo tiše hlubokými oddechy prohřaté země a ostře zářícími úsměvy sytě modré oblohy.

Mareš zavzdychl, že je mu horko, a žádal Hanu, aby mu dovolila u ní se ochladit. Měla prací halenku s volnými rukávy bez podšívky.

Když se dotkl její paže, ucítil pod měkkou, tenkou látkou studené maso; obemknul je oběma rukama a chladil si horké dlaně.

Jeden z družiny veselých děvčat řekl něco velmi směšného, co u Mareše vzbudilo bouřlivou veselost, tak že umdlévaje smíchy, klesl Haně tváří na rameno; chvíli tak setrval, přitulen k ní jako dítě, když libuje si v tělesné blízkosti matčině.

Popatřila na něho skoro dojata, jak byl milý v dětské své odevzdanosti v blaho okamžiku. I jí bylo blaze.

Brzo ale všichni dostali žízeň. Vstali tedy a rozběhli se po svahu dolů, dívky urovnávajíce pomačkané sukně. Cestou potkávali jiné členy společnosti, kteří se také rozbíhali po lese.

Pobyli chvíli u stolu, napili se a zas se vraceli, po skupinách, každá jinou cestou. Hana s Marešem sestoupili k potoku, přestupovali ho po kamenech, pomáčeli si boty, a všechno bylo jim k smíchu. Byl to už takový den . . . takový jasný, veselý den, chvíle zapomnění a bezstarostného oddání náladě . . . vykládala si Hana . . .

K svému místu došli dříve než ostatní, kratší, neschůdnější cestou. Na chvíli tam nahoře osaměli. Hana rozběhla se do vrchu, on za ní, a dostihnuv ji, chytil ji ze zadu kolem pasu a dlaněmi opřel se o její boky, slabě ale pevně rysované. Zasmál se radostně svému nápadu, a v pocitu samoty a blízkosti milé bytosti stiskl ji silněji a zatřásl jí jako strůmkem. Vymkla se mu bez hněvu a klesla na místě, kde dříve seděli, do trávy, která se ještě nevztyčila.

Také ostatní vrátili se na svá místa a už tak setrvali až do večera, který nastal, aniž se nadáli. Jistě den to byl takový, opakovala si Hana. Jak jinak měla si vysvětlit, že tu tak seděla, a nenudila se.

Veselé sestry rozhovořily se o divadle. O operách, které jsou hezké a které fádní. Hezká opera byla ta, která měla romantický děj, hodně milostných duet a souboje a dlouhá objímání před budkou napovědovou. Fádní všecky opery historické, kde bylo mnoho sborů, rytíři v ošumělých zbrojích, a kde láska byla „jen tak".

„Jako tuhle . . . měli jsme Dalibora," vypravovala jedna, „já vím, to je od Smetany, krásná opera, ale, když ty sbory . . . kdyby aspoň nebyly tak k smíchu. Dalibor něco zpívá . . . mezi sborem ruch. Kdo stál na pravé noze, přestoupne na levou . . . kdo měl levou ruku nahoře, dá ji dolů a zdvihne pravou . . . Jitka zpívá: ‚Sláva vá-ám, sláva vá-ám, muži meče, muži slavní!' — a nebozí, ošuntělí muži meče, muži slavní usmívají se tak zoufale, že by člověk umřel lítostí!"

„Ale to je pravda!" uznávala Hana a s chutí se s dívkami smála.

Potom dokonce i o hudbě se zmínily.

„Já mám ráda, co je pro sluch, víte, ta moderní hudba, to nic není; když to není pro sluch — no ne?" — ale už ji druhá zakřikla:

„I přestaň s takovou! Povídejme si něco přece k smíchu!"

„Vida, i ty si musí něco povídat, aby mohly být vesely a spokojeny," napadlo Haně, „a já jsem spokojena i tak . . . Ale co dělat?"

IX.

Připozdívalo se. Všichni byli zas u stolů, dopíjeli, platili a čekali na parník.

Pod verandou po vyčerpaném programu se do posledního okamžiku tančilo v blikavém šeru lamp a smutném skřípání aristonu.

Parník se opozdil. Někteří výletníci, hlavně matky, pozbývali už trpělivosti. Tísnili se na viklajícím se přístavu a klímali, opírajíce se o zábradlí.

Po břehu procházeli se mladí, kterým humoru neubývalo.

Mareš stále s Hanou. Vedl se jí pod paží, přihrbuje své vytáhlé tělo, aby jí byl blíže. Potkávali se s jinými dvojicemi, také s pažemi spojenými a míjeli se, nepoznávajíce se ve tmě.

V dálce zasvitly barevné body s dlouhými, klikatými odrazy ve vodě; přiblížily se, parník přirazil, přístav se zakolísal. Z komína vyletěla prška rudých jisker a shasla ve vodě.

Na palubě vyhledal Schwarz Mareše a Hanu a prosil je, aby sešli dolů do kajuty.

„Proč pak?“ — „No pojďte, pojďte, učiňte mi tu radost . . .“

Následovali ho. V kajutě sedli si pod zrcadlo za stůl; Hana vtiskla se do úhlu, Mareš sepjal ruce, lokte opřel o kolena a vzhlížel k ní zdola přátelským, spokojeným úsměvem lesklých, v přítmí zčernalých očí.

Jí zahořela krev v tvářích a rozlila se po celé její bytosti. Připomněla si jako ve snu prožité odpoledne, pak večer na břehu a vrátila se plachým pohledem k jeho schýlené hlavě a obličeji k ní obrácenému.

Ochablá, malátná vzdávala se sládnoucí, mdlé náladě, která jí duši i tělo opřádala, vzdávala se moci okamžiku. „Jaká strašná síla . . .“ prolétlo jí myslí jako poslední záblesk rozvahy, „možno se ubrániti? Ach ano, ale proč? Nechci. Vzdávám se dobrovolně, ráda.“

Založila ruce vzadu za pasem. On se vzpřímil, opřel těsně vedle ní o stěnu a vtáhl nenápadně ruku za její záda; tam tiskl jí ruku, stiskal prsty jeden po druhém, až ji to bolelo. A při tom hleděli lhostejně před sebe.

Schwarz je celé půldne tajně pozoroval. Měl z Hany radost, takovou melancholickou, ale přející radost. Přilákal ji sem do kajuty jen proto, aby ji, proměněnou, oživlou a šťastnou, ukázal Horové a upozornil ji tak na tuto proměnu i na toto štěstí, po kterém sám marně toužil.

Postál chvíli před nimi, opřen o stůl a vyčkávaje příhodné chvíle. Pak řekl, dívaje se na Hanu:

„Vidíte, slečno, to se mi na vás líbí; že jste přec jen rozumná dívka, ano. Vy hledíte na život rozumně . . .“

X.

— —

Počátkem prázdnin vrátila se Zdenka do Prahy. Za měsíc narodila se jí dcera.

Paní Malá byla by se teď nejraději k Duškovům odstěhovala. Denně u nich bývala. Muž a druhá dcera přestávali pro ni existovat.

Hana stále více se jí odcizovala a lhostejněla. Nebylo nelásky mezi nimi; nevyskytla se dosud příležitost k zřejmému odporu a rozhodné roztržce. Byla jen lhostejnost.

Na onom výletě pozorovala paní s potěšením, že se Hana bavila. Ačkoli Schwarzovo dvoření raději by byla viděla — těšilo ji to přec a zadoufala, že se Hana konečně taky umoudří, a že se jí taky bude moci chlubit jako kdysi Zdenkou, která byla její hodnou, milou dceruškou, dávala se vodit po Ferdinandkách, plesích, filharmoniích, komorních hudbách . . . jaké to byly časy . . .

Ale sklamala se. Nebylo to nic. Hana se nijak po onom výletě neumoudřila. Jak tam zdála se všecka proměněna, oživena — tak zase hned druhého dne schladla. Vrátila se do své přísné, zamčené duše, k studiím a knihám — — na žádný výlet už nechtěla jít, ani na Žofín, ani do Stromovky — „Jdi sama, maminko, když se ti tam líbí.“ — „Ano, sama! Co pak se to hodí pro mne? Co by řekli lidé?“

Podivín, podivín byla ta Hana. Paní Malá zarmoucena se od ní odvrátila a přilnula celou duší k Zdence a její dcerušce.

Také Hana Zdenku často navštěvovala a byla raději viděna než matka, protože ji nezasypávala radami a pokyny a starostlivostí až úzkostlivou jako matka, protože do ničeho nemluvila, nikdy nepřekážela.

Sedávala v ústraní, blíže Zdenky, když tato chovala — a tiše, někdy sama nepozorována, pozorovala sestru v její blaženosti. Při tom se zas k neutišení napřemítala.

Žena, matka. Velká, pěkná slova . . . Zvučná slova. Či více ještě?... Podivná tajemství . . .

Zdenka byla jistě nesmírně šťastna. U cíle byla, u nejvyššího, snad ani netušeného a neočekávaného uspokojení . . .

Pravda, mateřství samo je jistě z tajemství nejvyšších a nejkrásnějších a znamená asi pro každou ženu nevystihle mnoho — Je ť ovšem zase jen výsledek onoho starého domnění, že přivést na svět člověka je činem zvláště záslužným. Ona, Hana, by sotva asi tak uspokojena mohla být, protože nemá onoho domnění.

Státi se matkou nepovažuje rozhodně za nic. Toť jen nutný následek — Býti matkou — to už je něco jiného. Býti jí, starat se o dítě, vychovat je, věnovat se mu celou duší a všemi silami — ano, o tom už možno mluvit jako o plněném úkolu, jako o správně konané povinnosti. Zásluhou ovšem není ani jedno ani druhé. Zásluhou nemůže býti pouhý nutný následek, zásluhou není plnění povinnosti, která opět jest jen nutným následkem dalším. Jedno z druhého se vyvíjí.

Kde je tu co podivuhodného —?

Jen tajemství jsou podivuhodna. Tajemství, jež jsou zákony. Nutno zákonů poslouchat? Jsme povinni snad dokonce jich poslouchat, či aspoň omluvitelni, posloucháme-li, třeba by správny nebyly —?

Ne; jsme-li schopni kritiky — ne. Jen slepí slepě poslouchají. Jen nevědomost nehřeší.

Čím dále, tím snadněji řešila si Hana tyto své otázky. Ale radosti a klidu už proto nenabývala. Naopak — smutno a hořko bylo jí v srdci, smutném a slabém.

Jednou osaměla s dítětem sestřiným v tiché, odlehlé ložnici. Bylo srpnové předpoledne, sálavé a dusné. Obě okna byla otevřena, režné záclony spuštěny a ven vysunuty. V pokoji bylo horké, zlaté pološero.

Hana seděla ve svém koutku a chovala dítě. Spalo. Obličejík mizel mu v opentlené karkulce, tílko zapadalo do peřinky. Pěstičky tisklo k ústům a dýchalo tak slabě, jakoby ani nežilo ... A Haně, dlouho bez pohnutí nad ním skloněné, bylo náhle těžko a žalně k zoufání; jako před nenahraditelnou ztrátou a nedostižitelným cílem.

Tohoto štěstí nikdy nepozná; nesmí. Nebylo by omluvy pro ni — — Vidí jasně, příliš jasně. Slabost by to byla. A i kdyby jí vyhověla, jak těžce musily by na ni výčitky doléhat! Neboť svědomí jest také jedním z oněch podivných, spolu souvisících tajemství. A ono nutně by jí musilo vyčítat a připomínat, že nejen ničím se neproslavila, ale že si to dítě jen pro svou zábavu zjednala, jako hračku, aby vyhověla své choutce ... neboť jaký jiný účel by zde byl? ... Ne, ona nesmí.

Nepřestávala na dítě hledět. Nemohla se odtrhnout. Teskná, malátná ztrnulost rozlévala se jí po všech údech i v nitru. Oči jí vlhly, až zaplakala, mírným, vroucím, ulevujícím pláčem; želela své ztráty a loučila se s odepřeným štěstím, s věrou v spravedlnost zákona, s nevědomostí...

Jak mnohem snáze bylo tu Horové. Ta lehce mohla se zříci manželství; měla vše k disposici — chladnou krev i lhostejnost, ba skoro nechuť k životu rodinnému a všemu jeho příslušenství. Na dítě hleděla jako na tvora z jiného světa, s podivem a bez vřelejší účasti. „Co je to? Má to taky hlavu ... vypadá to skoro jako člověk, ale není to člověk. Nemluví, nemyslí, jen jí a křičí.“ Kdyby jí byl někdo řekl, že jednou taky tak vypadala, byla by se tomu rozhodně opřela. „To bylo bůh ví co, to jsem nebyla já. Já jsem se narodila o několik let později, než stojí v matrice.“

A tak ve všem byla svobodna, lhostejna a sebemocna jako filosof-pozorovatel, stranou života stojící. Jako divák v divadle; kus ho obveseluje neb dojímá, ale on sám v něm nehraje, jeho se to netýká, on jen poslouchá a přemýšlí.

Hana však stržena byla ve hru, vystavena pocitům a vstavena v roli, těžkou, složitou a neveselou roli.

Byla by nejraději zavřela oči před tím, co se stalo, byla by ráda zapomněla; ale na jak dlouho bylo by jí pomoženo? Jednu nesnáz odhodíš — a nová číhá o krok dále, neboť nejsi ještě u konce, máš celý život ještě před sebou. A síla a bezpečnost už se shroutila, štít padl!

Co se stalo — (tenkrát v Závisti) — nestálo ovšem zdánlivě za řeč. Avšak — — právě proto. Právě proto! ... Nestálo-li to vše za řeč — co to bylo? Proč byla tenkrát tak spokojena, proč slábla rozkoší, proč v duši jásala —? — A jak lehce se vzdala, jak hravě zbyla se všech svých protidůvodů tenkrát, jako by jich ani nikdy nebylo! Jako by to ani ona nebyla bývala; — kde byla v oněch chvílích — a kam se poděla její bezpečnost?

Nemilovala ovšem Mareše — (ne, to by ještě scházelo!) — ale tenkrát, po výletě... když jí psal, když na ni čekal... a konečně — když brzo na to odjel domů na prázdniny — — — Nebyla tenkrát přesvědčena, že je to láska —? (ubohé, protivné slovo, jež tak mnoho i tak málo znamená!) — — A pak — ten stesk a ta záliba ve vzpomínkách! Ponižující ta bolestná rozkoš a smutek pro sotva poznané a už odňaté štěstí... Jaké štěstí —?

Dnes pobledly představy a vychladly touhy, ale co se stalo, nedá se odčinit, nedá se podceňovat — může se opakovat. Rozum jí tak radil, prostá soudnost.

Zaražena prvním tímto, třeba jen chvilkovým ústupem, nedůvěřovala si už, a byla připravena na vše možné.

Nebýti jen té studené prázdnoty — snad byla by uvěřila v návrat čistého bezpečí a bývalé jistoty — — ale tak, jak jí bylo, nemohla věřit. Ta prázdnota ji znepokojovala. Ohlížela se úzkostlivě, kde by se uchytila, co by jí duši vyplnilo a stesku zbavilo. Práce nestačila, studie plnily jen čas; v duši bylo sucho a sucho.

XI.

Na čas přestala sestru navštěvovat. Zdálo se jí, že ještě více tam slábne a jen se rozptyluje v holé sentimentalitě. Ale brzo přesvědčila se, že i tak slábne, a že pramálo platí vzdalování, když duší stále byla u Zdenky, toužíc stále více po novém a úplném sblížení a vysvětlení.

Šla k ní s úmyslem přímo promluvit a zvědět, co Zdenka, jak se jí zdálo, před ní tajila.

Bylo krátce před štědrým večerem.

Zdenka byla sama doma; těšilo ji, že sestra přišla. Sama nechodila nikam; jen s dítětem denně na procházku. Dítě vyplnilo celou její duši a každé pomyšlení. Hana měla tu odpověď dřív, než se ještě ptala.

„Jsem teď šťastna. Je to divné, tobě asi je to divné... Zanedbávám všecko ostatní. Na klavír nesáhnu, po společnosti nezatoužím, do knihy se nepodívám... Věříš, že teď nečtu pranic, a že je mi dobře? Vysvětlit ti to nedovedu... Sama se tomu nedivím. Jest to — a já jen přijímám. A jsem šťastna... nemám pro to jiného slova... ty mi snad dobře nerozumíš — to slovo snad tě mate. Cítím sama, že dobře nepřiléhá... Ty nechápeš. Dívka to nikdy nepochopí. Dívka nepochopí.“

„Přec... do jisté míry aspoň, myslím, že chápu. To je mateřství... Ale manželství —?“ ptala se Hana dále svým tichým, jasným hlasem.

Na to Zdenka neodpovídala. Dívala se jen na sestru, zaražena, plaše a smutně.

„Proč mlčíš?“ pokračovala Hana, „jsme sestry, Zdenko — a tak málo se známe. Ty přece aspoň podle sebe můžeš o mně soudit. Ale já... Zdenko; jsi šťastna v manželství?“

„Proč se ptáš?“ vydechla Zdenka.

„Protože je mi úzko... protože nerozumím... ničemu nerozumím, nemohu pochopit... a protože konečně ráda bych věděla aspoň tolik: jsem-li to já — je-li nás více — či jsou to, jak povídají, jen ty knihy —?“

Zdenka se zas tak plaše na Hanu zadívala, a neodpovídala.

„Ty to víš —“ mluvila Hana dále, „proto jsem přišla, proto se ptám. Ty přece máš svého muže ráda . . . z lásky jsi si ho vzala . . . Jsi šťastna? Je život tvůj krásný, plný?“

Zdenka snížila hlavu. Každé slovo sestřino jí zachvívalo, ji mučilo. Nemohla snésti ani pohledu jejích dychtivě rozšířených, vroucných a naivních očí. Bylo v nich tolik odvahy, a byla v nich otázka příliš určitá a krutá.

Byla to otázka její vlastní bytosti. Otázka, kterou sama bála se sobě přímo položiti. A nyní měla odpovídat . . .

Má svého muže ráda . . . Z lásky si ho vzala. Ovšem, neboť nikdo jí nenutil. Ale bylo jí osmnáct let; a byl první a jediný, jejž poznala.

Nosil jí knihy, květiny . . . mluvil jemně a blízce k její duši. Věděl o tolik více než ona. A věděti, mnoho věděti bylo jí tenkrát vším! Zvykala jeho návštěvám, jeho knihám i jeho květinám, zvykala večerním hovorům, kterým druzí nerozuměli — (jak jí lahodilo toto osamění) — Netoužila tenkrát po ničem dalším a úplnějším. Změny se spíše bála. Jen něžné, mazlivé jeho polibky byly jí rozkoší. Objetí prudší ji lekala, budila odpor a nechuť. Byl jí v některých chvílích hrozně cizí a divný . . . a směšný. Nejraději byla by sňatek stále poodkládala — —

„Haničko . . . neptej se. Mne se neptej.“

Chtěla říci více, mnohem více. Chtěla zodpovědět celou tu krutou, zapíranou otázku. Ale bála se velkých slov, která ničeho nepovídají — a bylo jí trapno z toho slavnostního napjetí. A konečně — byla by jí Hana porozuměla? Sama cítila nejistotu a nejasnost svého postavení. Její srdce přece také chce býti šťastno! Kdo je vinen — ona či její muž? Byl první, jejž poznala. Byl by snad někdo jiný . . . bolelo ji domysliti. Pochybovala a byla tak unavena.

Hana vstala.

„Půjdu.“ — Podávala sestře ruku.

Zdenka se napolo odvrátila.

„Proč?“ zeptala se stísněně.

Haně klesla ruka.

„Počkej chvíli . . . Půjdu kousek s tebou . . . musím něco koupit, na ty svátky, to víš . . .“

Mluvila náhle rychle, hlasem nepřirozeně důležitým. Bylo jí sestry líto; nechtěla ji tak cize propustit, ale srdce otevřít a vstříc vyjít bylo jí stejně těžko. A tak si vzpomněla, že musí jít něco koupit . . . o svátcích se rozhovořila, o práci a starostech, jaké s vánocmi nastávají . . . Chvatně se oblékla, a obě vyšly.

Venku oslnil je život. Město hlučelo večerním ruchem předvánočním, rozsvěcovali v kavárnách a hostincích, svištěly dráty elektrické, výkladní skříně zářily do šumu a zmatku ulic. Lidé pobíhali s balíky a vánočními stromky, všichni zdáli se být rozčileni, ustaráni, svátečně vzrušeni.

Zdenka s Hanou bezděčně vyhledávaly třídy nejživější, ruch nejzávratnější, kde drnčely zvonce tramwayí nejsplašeněji, kde byly největší sklady hračkářské, nejvíce zmatku a vyjevených dětí, které se pletly v cestu, takže stále byly odtrháványod sebe, a slova důvěrnějšího nebylo možno pronésti.

Před skříní „U města Paříže“ povídala si bodrá venkovanka do hrsti: „To je, to je, co ti lidé už... jakživa jsem to... rozum zůstává člověku . . .“

Stála, rukou podpírala bradu, lidé do ní vráželi, a nemohla jediné věty dokončit.

„— děkuju, děkuju, nápodobně . . . já se porou . . .“ křičely dvě paničky s nabitými síťěnými taškami.

Sestry došly na Vinohrady. Šly ulicemi stále tiššími a tiššími. Lehounký sníh počal hustě padat, plnil černé rýhy vozové a v mlhavé záři plynových světel stříbrně se leskl.

Stoupaly Korunní třídou; — a tu před jedním domem spatřili hezký obrázek. Hocha s děvčetem. Loučili se. Pořád si jen ruce podávali a „s bohem“ říkali, ale nerozcházeli se. Konečně pustil hoch ruce dívčiny, sevřel dlaněmi její obličej a pomalu, vážně a dlouze ji políbil.

Zdenka stiskla rámě sestřino.

„Božka. Viděla's?“

Božka byla růžová družička Zdenčiny svatby.

„Vidíš — té se ptej, chceš-li být veselá! Ona je schopna přímo a radostně život přijímat. Ona je v právu a je hodna . . . Neporušila čistotu tajemství; neznesvěcuje neznámé, jež není ani dobré, ani zlé, ale nedotknutelné . . .“

Hana přišla domů jako ve snách.

Vstoupila do svého tichého, prázdného pokoje. Nerozsvítila. Z ulice padal sem kalný svit plynu. Jak tu bylo ticho, jak prázdno!

Z dálky slyšela stále: „Božka... jí se zeptej. Ona je hodna —“

„A já, já ne —?“ ptala se velmi nesměle a velmi lítostivě; jakoby prosila.

Viděla stále v duchu vánoční bílou ulici, stříbrný sníh, a v tomto chladném, smutném stříbře veliké, teplé štěstí: dívku s rukama svislýma, s tváří štěstím pobledlou, se rty vášnivě a zbožně se podávajícími . . . Zima, ulice, lidé přecházejí — ale oni vidí jen sebe, cítí jen žádost . . . Hlava její spočívá v jeho rukou, duše v duši . . .

Neporušená, neznesvěcená tajemství — — —

V. M. KOŘÁNEK:

O výživě rostlin.

Voda je zdrojem života rostlin. Pozemské byliny potřebují vody k svému vzrůstu, a vodním rostlinám je mimo to prostředím, v němž žijí. Moře má své mořské řasy, a vody sladké hostí řasy sladkovodní a rostliny jevnosnubné. Krátká doba sucha usmrcuje mnohé rostliny, ale některé jsou velmi houževnaté. Tak mohou výhonky nopalu (Opuntia corrugata) až 65% své vláhy ztratiti, neodumrou a zvlhčeny opět žijí. Mech skrutek obecný byl 6 neděl v suché místnosti a Barbula unguiculata 20 neděl a zůstaly živy. U mechů ve sbírkách stanovilo se, že jejich vegetativní buňky po třech letech ztrácejí života, kdežto výtrusy podržují klíčivosti déle. Schimper shledal, že vzklíčily výtrusy mechů, které byly 60 roků v herbáři. Řasy Chlamidococcus pluvialis, jež byly 5 let v suchém papíru, oživly dva dny po navlhčení. Také výtrusy hub podržují dlouho své klíčivosti. Lišejník Sticta pulmonaria, se 69% vody, byl po 17nedělním pobytu v exsikkatoru živ, ač měl jen 5% vody.

Protoplasma schnoucích rostlin je kalná. Od stěny buněčné, k níž za živa přiléhá, je odtažena a menšího objemu. Mezi stěnou buněčnou a protoplasmou vzniklý prostor naplní se vzduchem. Přívodem vody rozšiřuje se protoplasma i stěna buněčná a v buňce obsažený vzduch se ve vodě rozpouští. Vodní rostliny mají mnoho vody. Množství vody v rostlinách je vůbec značné, je tu jako voda imbibiční, nebo jako voda šťávy buněčné a přichází u rostlin na 1 díl sušiny 4—9 dílů vody.

Působení vody v rostlinu počíná při klíčení. V suchém semenu bývá 10—12% hygroskopické vody. Aby semeno klíčilo, potřebuje přiměřené vláhy, tepla a přístupu vzduchu. Klíčení počíná vnímáním vody povrchem semena, s kterou zároveň vstupuje kyslík; to je děj fysikalní. Semeno, botnajíc, shušťuje vodu v pletivu svém, a tím tvoří se teplo, jež vstoupá, když počnou se měniti organisované látky semena chemickými ději. V nabotnalých semenech vlivem enzymů a působením vody, látek semena a tepla vzniká klíčení a vylučují se reagující látky, jež působí na prostředí a mezi ním a rostlinou zavádí výměnu. Dle Hoffmanna přijmou suchá semena pšenice 45·6, kukuřice 46·9, ječmene 48·2, žita 57·7, ovsa 59·8, čočky 93·3, hrachu 106·8, cukrovky 120·5% vody. Briem shledal, že semeno řepné rychle klíčí, má-li půda až 17% vláhy, a dle Procházky počíná klíčiti při 9% vlhkosti a při 27% klíčí nejlépe.

Helmont (1577—1644) chtěl pokusem dospěti k tomu, že voda jest jediným pokrmem rostlin. Dal do hrnce vysušenou zem a zvážil, pak vsadil vrbu, již zaléval dešťovou vodou. Vrbě se dařilo, a po pěti letech získala na váze 164 libry. Ale země v hrnci jevila ztráty na váze. Rostliny ve vodě žijící přibírají vody celým svým povrchem (řasy). Pozemní rostliny vnímaji vodu střebavými kořeny. Cévnaté

rostliny, z tajnosnubných kapradiny, přesličky, plavuně a z jevnosnubných všecky rostliny mají kořeny. Mechům, houbám, řasám kořeny chybí. Hlavní kořen (kůlový) vyvíjí se z kořínku klíčící rostliny, je pokračováním stonku a je mocně vyvinut u jehličnatých a dvojděložných rostlin, jako u stromů, hrachu, lnu a j. Hlavní kořen má obyčejně větve a vlásky kořenné. U jednoděložných rostlin zakrňuje hlavní kořen, a vedlejší kořeny, ku př. u trav, vynikají na dolením konci stonku v podobě svazků. Vedlejší kořeny mají také kořenové vlášení.

Kořeny jsou na rostoucím vrcholku obaleny zvláštním pletivem: čepičkou. Čepička je tedy na špičce kořene, a za ní je zona měřící 8—10, často jen 2—3 mm., kde roste, prodlužuje se kořen. Střebavé kořeny mají prvotní pokožku, jejíž skoro každá buňka vyrůstá v láčkovitý vyrůstek, vlásek kořenný, jenž rovněž vodu vssává. Vlásky kořenné jsou zvětšením pokožkových buněk v délku, vznikají za rostoucí kořennovou špičkou, žijí jen několik dnů a odumírají a, jak kořen roste, novými se nahražují. Starší, dále za špičkou ležící části kořene, jsou vlášení prosty, ač dříve je měly. Kořenová špička, se stále nově se tvořícím vlášením, vniká do půdy, ji využitkuje, a rostouc dále, novou oblast hledá. Kořenové vlášení tím je delší, čím více vody potřebuje rostlina, a nemají ho hlavně vodní a bahenní rostliny, jež mají vody k použití nadbytek, a pak mnohé rostliny cibulovité. Vlásků kořenných čili vlásеniček mají rostliny rozličné množství. Tak jich má oves na 1 mm.^{2} 450, řepa 320, ječmen 280 a jetel 150. Jsou-li střebavé kořeny porušeny, rostlina vadne. To viděti, když se rostliny přesazují. Kořenové vlášení s půdou srostlé se přetrhá, a teprve, když střebavé kořeny vzrůstem se prodlouží a na nich vznikne nové vlášení, jež uvadlé rostlině dostatek vody přivede, tato se vzpamatuje.

Nadzemními částmi jmenovitě povrchem listů a výhonků přibírají rostliny také něco vody z deště neb rosy. Druhy Dipsacus vnímají vodu ze svých listových nádržek, ale to množství je nepatrné u porovnání s vodou přijatou kořeny. Houby, řasy, mechy a vzdušné kořeny Orchideí opatřují si vody ze vzduchu hygroskopicky.

Tlakem kořenů způsobuje se ronění šťávy. Je to voda, z půdy kořeny vjatá, jež má rozpuštěno malé množství rozličných látek, které byly z parenchymatických buněk do cév vtlačeny. Uřízne-li se stonek silné kukuřice blízko nad zemí, vytékává z řezu proud šťávy. To pozoruje se po ořezávání révy. Dá-li se na řez manometr, vstoupá rtuť do jisté výšky; čím je řez vyšší, tím jeví se tlak menší. Dle Humboldta vyteče z řezu agavy americké za 5 neděl 10 hl. šťávy. Porazí-li se stromy v létě, roní nezřídka pařezy šťávu. Ronění šťávy z ran pozorujeme u javoru, břízy, buku, habru, ořešáku a j. Tyto stromy po celý podzim, v zimě a z jara přibírají vody svým kořenovým vlášením, pokud jim to mráz neb sucho dovoluje. Na jaře před rašením listů, kdy odpar je nejmenší, zahřatím půdy zvyšují se osmotické děje, a kořeny vnímají tolik vody, že její množství ve dřevě dosahuje maxima: v cévách a jinde ztlačený vzduch vytlačuje z řezu dřeva šťávu. Ronění přestane, když odparem listů zmenší se množství vody ve stromu, a tím vzduch dřeva se zředí.

Jehličnatky, jichž střebavé kořeny soudružně s houbami žily a během podzimka a zimy odumřely, přibírají až do novotvorby kořání nepatrně vody a ztrácí jí odparem tolik, že v dubnu a květnu mají ve dřevě vody nejméně. Když se jim v květnu a červnu nové kořínky utvoří, vstoupá vjem vody a množství její ve dřevě k maximu, ač v té době také výpar listů je největší. U jehličnatek nevytéká šťáva z ran nad kořenem učiněných. Ráno bývají rostliny svěží, napjaty a vytlačují kapky vody na kraji listů, jak na špičkách listů obilí neb jiných trav je viděti, jmenovitě, je-li půda teplá a vzduch vlhký. V době, kdy stromy roní, vystupuje voda v kapkách mezi šupinami pupenů, jak u habrů za teplých slunečních jarních dnů pozorovati lze. To je též působením tlaku, který vodu žene rostlinou.

Vývoj kořenové soustavy rostlin souvisí s potřebou a přístupem vody. Střebavé kořeny vodu čerpají, starší kořeny ji rozvádějí. U hrachoru lesního nalezl Frank kořeny 3 m. hluboko. Nobbe shledal, že společná délka kořenů obilí obnáší na 520 m. Střebavé kořeny stromů a keřů pronikají půdu ve vrstvě 30—40 cm. hluboko. Během 48 hodin vssála fazol půl metru vysoká z vodní kultury 1 l. vody. Síla kořenů vodu ssající podlehá vlivům vnějším. Intensita vnímání vody kořeny závisí na množství vody v půdě a její teplotě. Tak u tabáku a tykve je čerpání kořenů při 3·7—5° C. tak slabé, že rostliny ve vlhké půdě počínají vadnouti.

Střebavými kořeny přijatá voda vstoupá do hořeních částí rostliny, a sice až do listů. Cévní svazky protahují jako vlákna tělo rostliny, jsou ve spojení a jdou od kořenů do osy a větví, řapíkem do listů, kde se sítovitě rozvětvují a poslední nejjemnější rozvětvení slepě v pletivu listu končí (nervatura listová). Transspirační proud u jevnosnubných rostlin jde od kořenové špičky do středního svazku kořene, odtud do svazků osních a pak do nervů listových a pohybuje se dřevní částí svazků cévních. Dřevní části svazků cévních tvoří u stromů a keřů dřevo, a voda dřevem pohybuje se nahoru. Již Hales stanovil, že možno souvislost kůry a dřeně přerušiti, aniž by při čilém odparu listy vadly. Je-li souvislost dřeva přerušena, kůry a dřeně nikoli, listy vadnou. Pohyb vody děje se hlavně v mladším dřevě, bělí totiž. Běl ztrácí na vodivosti přeměnou v starší dřevo, jádro, jež nemá pro vodní transport významu. Ve dřevě stromů obyčejně ubývá do vnitř množství vody, vzduchu však přibývá. V běli mění se množství vody dle roční doby.

Voda vstoupá hlavně ve vnějších hotových dřevních kruzích, vnitřní dřevo účastní se na tom málo a nehotové dřevo také málo. Cesta, kterou se transspirační proud ubírá, pozná se dle Bokornyho 0·1% roztokem zelené skalice, jejž rostliny vssají, a železo pozná se v rostlině červenou krevní solí a kyselinou solnou zmodráním. U větve modřínu shledala se kůra a dřeň železa prosta, železo bylo ve dřevě, a sice byly oba vnitřní roční kruhy bez železa, tři vnější kruhy je měly, a nejmladší nehotové dřevo nejevilo zmodrání. Ku zkoumání proudu vody užíti lze dusičnanu lithnatého, jejž rostliny ve vodném roztoku snadno vnímají. Zaleje-li se slunečnice zředěným roztokem lithnatým a vystaví na slunce,

lze již po hodině spektroskopicky dokázati v listech lithium. To ukazuje také na rychlost pohybu vody v rostlině.

Dle Sachsovy imbibiční theorie pohybuje se voda ve ztloustlých stěnách dřevních buněk. Dřevo může vnímati vodu mezi své molekuly. Imbibiční voda ve dřevě má lehkou pohyblivost, a odpařující listy svou potřebu vody odnímaji stěnám dřevních buněk. Vzniklé porušení rovnováhy rozšiřuje se ke kořenům, a od transspirujících listů působí tedy ssavá síla, účinkující na pohyb vody v rostlině. Pokusy Bokornyho ukázaly, že blány dřevních buněk skutečně jevily železo. Ale samo odpařování není silou, kterou se voda v rostlině zdvihá.

Poslední stanice transspiračního proudu je v listech. Nervy listové zaopatřují list vodou a dávají ji transspirujícímu pletivu. Proud transspirační závisí od intensity transspirace. Vypařují-li listy mnoho, přitéká mnoho vody a naopak, neb voda listům přitéká, když ji vypařují, a to vykonávají listy nizounkých bylin, jako listy obrovských stromů, kde voda vystupuje na 150 m. vysoko. Hales r. 1727 vyzkoumal jev transspirace: vážil množství odpařené vody. Hlavní výpar vody děje se plochou listovou. Listy odpařují jednak průduchy, jednak buňkami pokožky. Pokožka jest jednoduchá vrstva z bezchlorofyllných, vně zkožnatělých buněk, je na líci a rubu listu a objímá jeho střední pletivo mesofyll, chlorofyllem význačné, jakož i pletivo svazků cévních, jež je v mesofyllu jako nervatura listová, a přivádí mu vodu a plyny od kořene; vodu vodí dřevní část, vzduch z rostliny cévy svazků cévních. Stěny dřevních cév bývají dirkované a jsou ve spojení s chodbami mezibunečnými a průduchy se vzduchem vnějším. Buňky mesofyllu mají totiž mezi sebou dutiny mezibunečné, jež jsou spojeny v soustavu dutin čili v chodby mezibunečné a se vnějším vzduchem jsou ve spojení pomocí průduchů čili pichů. Průduchy tvoří tedy otvory chodeb mezibunečných, jsou v pokožce listů, velké a široké listy mají je v rozmanitých polohách, úzké, jako trávy, v řadách a skulinou po délce listu. Výpar sprostředkuje tato soustava provětrávací, kterou plyny a tedy i vodní plyn z vnitřka na venek se dostává. Výpar reguluje se závěrečními buňkami průduchů. Jsou-li rostliny svěží, tedy napjatého pletiva, mají průduchy závěrečné buňky otevřené, které při svadlém pletivu se zavírají.

Rostliny mají průduchů rozličně, a s tím souvisí také transspirace. U mnohých listů jsou pichy jen na rubu, u jiných také na líci, ale rub listů je z pravidla bohatší průduchy než líc, toliko na vodě plovoucí listy leknínovitých rostlin mají hojně průduchů na hoření straně listové, kdežto spodní strana na vodě ležící skoro žádných nemá. Na květních lístcích jsou pichy ojediněle neb žádné, na plodech bývají a na podzemních částech rostlinných skoro bez vyjimky chybí. Počet průduchů na listech jednotlivých druhů rostlinných je téměř stálý. Na 1 mm.^{2} spodní strany listové je obyčejně 40—300 průduchů, ale bývá jich více, jako řepka má jich 716. List révy dle Müllera má 3,842.850 pichů. Stepní rostliny (kaktusy), v suché půdě a horkém ovzduší rostoucí, chráněny jsou proti výparu silně zkožnatělou pokožkou a chudostí průduchů v listech.

Odpařená voda neuniká pouze průduchy; také rostliny a části jejich, jež jsou bez průduchů, jako mechy, mnohé květní lístky a bezpichá líc zelených listů živě transspirují. Velké množství vody vydá se vzduchu buňkami pokožkovými. Buňky pokožky listové odpařují přímo a sice tím více, čím jsou jemnější. Z pravidla jsou na rubu listu jemné a méně zkožnatělé a odpařují na rubu listu více než na líci. Tento výpar omezuje kutikula, t. j. vnější vrstva blány vnějších stěn buněk pokožkových, kterou celý povrch rostliny, vyjma špičky kořenů, je pokryt. Jeví se jako tenká, těsně přilehající kožka vnější plochy listové neb plodů. Je z látky, korku chemicky příbuzné, zvané kutin. Vodu těžko a pomaleji propouští než z buničiny záležející blána buněčná. Kutikula čím je tlustší, tím více transspiraci omezuje. Jak na výpar má vliv, viděti na oloupaném jablku. To scvrkne se na vzduchu ztrátou vody brzy, kdežto neoloupané dlouho zůstává šťavnaté. Na jiných částech rostlinných nalézá se jako kožní pletivo vrstva korková, jako u stromů, a rovněž slupka bramboru je z korku. Korek transspiraci rovněž omezuje, jak se u oloupaných a neoloupaných bramborů přesvědčiti lze. Nadzemní části osní odpařují kožním pletivem celkem málo, mladé větve stromů odpařují více. Kožní pletivo kořenů propouští snáze vlhkost než ústrojů nadzemních, a proto nutno chrániti kořeny při přesazování před vyschnutím.

Množství vody rostlinou vypařené je velmi značné. 1 $cm.^3$ hrachu vypaří za 24 hodiny 2·5 g., konopí 9.3 g. vody. Haberlandt uvádí, že jarní žito odpaří během své doby vegetační 835, pšenice 1180, ječmen 1237, oves 2277 gramů vody. Aby se utvořil gram nadzemní suché látky, potřebuje ječmen 310, jarní pšenice 338, jarní žito 353, oves 376, hrách 282 a červený jetel 310 gramů vody. Dle Hellriegla potřebuje 1 q. ječmene 312 q. vody k výparu, to je na ha. 15.379 hl. čili vrstva vody 15 cm. vysoká. Aby vytvořila cukrovka gram sušiny, přijme a odpaří 400 g. vody. Má-li cent cukrovky 25 kg. sušiny, je k tvorbě této třeba 100 q. vody a sklizeň 300 q. řepy z ha. potřebuje 30.000 q. vody (Hollrung). Dle Browna odpaří 1 $m.^2$ listové plochy slunečnice za pěkného srpnového dne 275 $cm.^3$ transspirační vody. Když byla energie zářivá desetkrát menší, vypařilo se 96 $cm.^3$ vody. Velmi silná kukuřice, tabák nebo slunečnice za teplého dne červencového vypaří až litr vody, a šedesátiletý buk odpaří v zimě nejméně půl litru vody denně, při rašení listů 4 l. a když má veškeren list vyvinut, 18 l. vody. Höhnel udává, že ha. 115 let starého lesa bukového během vegetační doby odpaří 24 až 35 tisíc q. vody. Výpar rostlin není stejnoměrný, nýbrž vstoupá a klesá v rozličných hodinách dne. Maximum padá na dobu od 12 do 2 hod., minimum je v noci. V noci je více vody v listech než ve dne. Intensita odparu je rozdílná dle množství vody a teploty půdy a ovzduší, dle pohybu vzduchu a jasnosti světla. Při vlhkém vzduchu je transspirace slabší, při suchém silnější. Po dešti, kdy vzduch vlhkostí je nasycen, pozemské rostliny ani netransspirují. Vidíme-li, že vlhké ovzduší nebo sprcha na listí uvadlé rostliny osvěžuje, děje se to hlavně zabráněním výparu, a rostlinám umožňuje se tolik vody nassáti, aby se staly napjaty. Vodní a bahenní rostliny mají výpar za příčinou vlhkého ovzduší menší než rostliny pozemní. Chladnějším

vzduchem se výpar snižuje, vyšší teplotou a silným světlem se zvyšuje. Sluncem osvětlené rostliny odpařují více vody, že jsou zahřívány i osvětleny, a v noci odpařují méně, že tepla a světla ubylo a není fotosynthesy. Plocha listová odpařuje méně než stejně veliká plocha vodní; ale že společná plocha všech listů vegetační plochy je mnohem větší, odpařuje více než plocha vodní. Rychlost proudu transspiračního je menší při slabší než při silnější transspiraci. Přes určitou mez nevstoupne. Je-li odpar takový, že ztráta vody proudem transspiračním při maximalní rychlosti se nekryje, usychá rostlina. U rostlin ve vodě žijících transspirace není. Jen když se z vody vyjmou, nastane výpar a následkem nedostatečné ochrany kutikularní je velmi silný. Nechají-li se Spirogyry neb jiné řasy na vzduchu ležeti, transspirují tak rychle, že jejich buňky odumrou, a obsah z nich vyteče.

Proud transspirační přivádí rostlině mimo vodu také živiny. Kořeny přijatá voda má rozpuštěné živiny, které rostlina zadrží a čistou vodu po výtce vypaří. Ve vodě žijící rostliny a jejich části vnímají na všech místech svého těla pokožkou vodu a v ní rozpuštěné živiny. Voda pohybuje se také pletivem od buňky k buňce. Z části slouží k tvorbě rostlinné látky, částečně se rozkládá, a vodík za vyloučení kyslíka spracuje se dějem assimilačním. Voda je látkou rozpouštěcí a rozváděcí. Přivádí do listů soli, bez nichž není fotosynthesy. Voda sprostředkuje vstřebání živin do těla rostlinného, mineralní živiny vcházejí do něho vodou rozpuštěny, nebo činností kořene rozloženy, rozkládají a zassimilují se v rostlině v ústrojné látky. Životní pochody rostlin dějí se v tekutém obsahu vegetabilních buněk. Vstřebání výživných solí obstarávají střebavé kořeny a kořenové vlášení osmotickým dějem. Blanou bunečnou jejich pokožkových buněk dostávají se rozpuštěné živiny do vnitř buněk; vnější blány jejich přitahují živiny. Blanou bunečnou prostupují látky krystallisující. Vnějšími buňkami přijaté látky vstoupají pak osmoticky výše do buněk. Porušení osmotické rovnováhy mezi tekutinou bunečnou a výživným roztokem děje se spotřebou živin: živiny spracují se v buňkách na jiné látky a jako živiny zmizejí.

Jednotlivé druhy rostlin potřebují mineralních látek rozličně. Nevnímají jich v tom poměru, v jakém jsou v roztoku. Roztok může býti bohatším solemi hořečnatými než draselnatými, a rostlina odnímá těchto více než oněch. Rostlina si dle potřeby vybírá živiny, a tím se také vysvětluje, že může se dařiti v půdě rozličného složení, a že na téže půdě rostoucí rozličné byliny mají nestejné složení popelu. Každý rostlinný druh má své zvláštní požadavky. Rostliny spotřebují v jednotlivých údech svých rozličné množství živin a vnímají z tekutiny půdní především ty živiny, které vegetací porušenou rovnováhu v šťávě bunečné vyrovnávají. Liebig našel v okřehku poměr kyseliny sírové k fosforečné 10 : 14 a ve vodě, v níž žil, 10 : 3. Voda mořská má kuchyňskou sůl, a mořské rostliny jen málo ji vnímají. Drasla je v ní sotva dvacátý díl jako natronu, a přece nalézá se v mořských rostlinách více drasla, že si z mořské vody draselnaté soli vybírají. Řasy vybírají z mořské vody v sledech se v ní nalézající sloučeniny jodu a nashromáždí jich tolik, že jejich popelu používá se k výrobě jodu. Z roztoku málo zředěného

přibírá rostlina poměrně více vody než solí, rozkládá tedy roztok v řidší a hustší část, onu vnímá, tuto zůstavuje. To je následek silnější spotřeby vody transspirací. Obrácený poměr může býti, je-li potřeba vody vzhledem k živinám menší, dostanou-li rostliny velmi zředěný roztok výživný, nebo zmenší-li se spotřeba vody výparem následkem vlhkého vzduchu anebo u bylin ve vodě žijících.

Příběr výživných plynů v buňky záleží v tom, že je blány buněčné přitahují a tekutina buněčná pohlcuje, tedy rozpouštějí se ve vodě blány a obsahu buněčného. Příběr děje se hlavně zelenými listy. Provětrávací soustava těla rostlinného, která je průduchy ve spojení se vzduchem rostlinu obklopujícím, obstarává vjem kyseliny uhličité a kyslíka i jejich vylučování a vypouštění vodní páry.

Voda je sprostředkovatelkou všech životních pochodů v rostlině. Bez ní není výživy, není vzrůstu, není jiné životní činnosti. Voda je zdrojem života rostlin.

Z básní K. V. Hájka.

PTÁK HOSTINNÉMU STROMU.

(JENÍKU A HANĚ KOVÁŘOVÝM.)

Pták vyplašený lítám světem,
ah, nikde nelze spočinout!
Tak unaven jsem stálým letem,
že těžko mi již křídlem hnout.

Nad moře vzlét' jsem, nad Saharu,
pod sebou písek, bouře jek;
o jaru snil však, luzném jaru,
a chtěl na tichý ostrůvek.

Nad sněžnou plání, mraznou plání
jsem temné křídlo dále nes,
všech tužeb zhasil plápolání
a umřít spěl jsem v černý les.

Však na té bludné kamsi pouti
jsem padl na Váš tichý strom.
Tak lákalo to spočinouti,
než vyštve mne zas sudby hrom.

Té Vaší lípy na haluzích
jsem zapomněl, že chvilku jen
se kochať smím v těch cizích luzích — —
A teď to vše, jak zašlý sen . . .

Jest čas se zvednout k další pouti,
k té pouti v černý, teskný chlum;
jest čas zas plachty rozvinouti
a křídlem mávnout v mraků tlum.

Nuž s Bohem buď, ty tichý koutku,
kde stydlé srdce jsem si zhřál.
Můj stinný strome, do těch proutků
kvěť, zelenej se, rosti dál!

A nebyl-li jsem Ti vždy světlem,
z černého křídla šel-li stín:
Ó, věř, že krve své jsem teplem
vždy chtěl Tě hřát a prost jsem vin . . .

Že Ona byla milá druže,
a Ty jsi byl můj milý druh:
Jí s šípku mého tato růže —
a Tobě, Tobě — zaplať Bůh!

—

TOUHA.

Ty lidské lásky, jak jsou malé přece!
A já tak stůňu snem o lásce nekonečné,
bych mohl v ní, jak v křišťálové řece
svou duši obmyti z tak mnohé rány sečné.

Ó, tisíckrát bych dal si zbodat plece
a vydán býti chtěl na pekel muky věčné,
jen kdybych na prahu té strašné světa klece
Ti aspoň pohlédnout moh' v oči sladkořečné.

Snad hvězdou chvěješ se na nebesklonu,
snad mluvíš ke mně blahou řečí zvonů,
neb za mnou záříš, Svatá, v mnohé těžké chvíli — —
Však jestli souzeno, po žití shonu
že navždy v tůni nebytí, ah, ztonu:
Před skonem přiviň mne, ó Narcise můj bílý!

—

ÚTĚCHA.

Vše jednou — později' — přestane tě soužit:
Rodičů tvrdost, nevděk dětí tvých,
sobectví druha — Nebudeš víc toužit
na zradu ženy, nepřítele smích.

Zvykneš si stínu, jenž se bude dloužit
v hodinách žití tvého večerních,
až cesta kamsi začne se ti oužit,
a ty, jak stín ten, budeš něm a tich.

Kdys zoufalý, že všemu máš dát s Bohem,
se neohlédneš potom ani zpátky
tam, kde jsi žil ve lásky klamu mnohém.
A klidně rozvážeš ty všechny svazky,
kterými spoutal tě zde život krátký,
bys navždy utonul tam v moři věčné Lásky . . .

—

HOLOUBEK.

Ah, lásky tak je málo zde,
všude jen ryčí sváry,
všude kol krouží luňáci
se vražednými spáry.

Jen Vy jste mírný holoubek
padlého s křídly sněhu,
holoubka máte srdíčko,
holoubka tichou něhu.

Ó, zůstaňte tím zázrakem,
bez vášně lette světem —
hodí-li po Vás kamenem,
Vy po nich za to květem!

A ňadro-li Vám rozklovou
— hřích nebude to prvý! —
s nebeským za to úsměvem
je napojte svou — krví!

BEDŘICH VILÉM SPIESS:

U divého muže.

Obraz ze života dřevních sousedů Malostranských. (Dokončení.)

11.

Rozsudek tento jako hrom dopadl na hlavu páně Klimentovu. Také Přehořovský, jenž za otcovými záležitostmi byl z venkova na několik dní přijel do Prahy, všecek byl rozrušen, zvěděv z úst Ryzlerových, kterak pře Kechlova dopadla. Krutý bol svíral srdce jeho, vždyť, utracen-li bude Kliment, o čemž nebylo déle pochybnosti, zhanobena bude i Anna a nemožným pro něj nápotom veliký s ní styk.

Tak i Ryzler rozumoval, povaluje se na lůžku a nemoha usnouti samou starostí o pána svého, téměř zoufalého.

Z rána, panu Kechlovi přisluhuje, vynakládal veškeren svůj um a vtip, aby pokleslou mysl jeho pozvedl. Přehořovský, strnule před sebe hledící, s počátku k veškerým těm domluvám ni slůvkem se neozýval; později však, pookřáv, zaplétal se mimoděk v hovor s milým sluhou.

„V zlé té příhodě jedině pán Bůh mohl by nebohé Anně pomoci," pravil Přehořovský.

„Urozený pán tím chce snad říci, že by paní Annu toliko smrt Klimentova zachránila před hanbou. Kéž mu zlý duch myšlenku vnukne, aby si sám sáhl na život beztoho ztracený."

„Tomu věř, kdo chceš, já nikoliv. Té důvěry nemám do zhýralého Klimenta, že by pro zachování poctivého jména rodině svojí dobrovolně se rozloučil se životem."

„Učiní tak tedy mimovolně," doložil Ryzler, tvář zachmuřiv, šeptem, aby pán neslyšel. Ten zase zadumal se. Octl se v myšlenkách na utěšeném zámku Měšickém, kdež Anna Kechlová se synáčkem svým od začátku měsíce srpna meškala. Urozená paní Marjana Přehořovská pozvala ji k sobě do tohoto zátiší.

Na zdravém, vůní luk a lesů prosyceném vzduchu venkovském a za mateřské opravdu péče šlechetné hostitelky nabývala Anna vůčihledě bývalé své svěžesti a síly. Spanilostí svou i nelíčenou srdečností dovedla si získati čím dále tím větší přízeň všech v zámku.

Pan Karel radostí téměř se rozplýval, vida, kterak paní jím zbožňované pobyt u nich svědčí. Často s ní vyjížděl do pěkného vůkolí na ten onen poplužný dvůr otcovský, a nejednou také zavítali spolu do starobylého druhdy sídla Žižkova, do města Tábora, kdež otec páně Karlův stálé měl bydlo.

Ladná Lužnice s lesnatými a skalními stráněmi svými naplnila mladou Pražanku nevýslovnou rozkoší. Chvíle, které v malebném tom údolí, nejčastěji na člunku, po boku páně Karlovu strávila, vryly se hluboce v rozjařenou mysl její; čítala je povždy k nejsladším upomínkám svého života.

Tehdá mimoděk zapomínala na domov svůj a strasti v něm. A jen člověk necita byl by se snad odvážil zkaliti blažený klid, jemuž se krásná ta žena nyní těšila. A proto neměla ani potuchy o právním nálezu, pro Klimenta tak osudném.

Tím hrozněji zahřměla jí do duše náhlá zvěst o tragické smrti manžela jejího.

Přijeltě z Prahy pan Karel Přehořovský mimo vše nadání k večerou, všecek ztrmácen a s koně, pěnou pokrytého, seskočiv, spěchal na pokoj paní mateře své zvěstovat jí hroznou tu novinu: na dnešek po půlnoci že na Újezdě pan Kliment Kechl nalezen byl blíže někdejší zahrady své „na knížectví“ zvané mrtev, v tratolišti krve. Na pokřik ponocným způsobený sběhli se kde kdo ze sousedství k mrtvole, i shledali, že tu spáchána úkladná vražda. Neboť rána, z níž krev ještě chlípěla, zela mu na zádech pod pravou lopatkou; způsobena byla kulí z blízka naň vypálenou. „Po vrahovi nenalezli pražádné stopy, aspoň, pokud jsem byl ještě v Praze,“ doložil pan Karel, z hluboka vydechnuv. Nebo maní dralo se mu zase na mysl důmnění, ve které v probdělé dnešní noci byl pojal Ryzlera, poněvadž ho, když mrtvolu hospodářovu domů přinesli, doma nebylo, a také půlhák jindy nad lůžkem jeho visící na svém místě nevisel. V důmněnce té se utvrdil, shledav po příchodu Ryzlerovu střelnou jeho zbraň zas na místě a za čerstva vycíděnu. Dále však pátrati neměl ni chuti ni odvahy: běželoť o hlavu sluhy jemu i Anně zvláště oddaného a nad jiné věrnějšího; běželoť o zločin, z něhož — toho si byl pan Karel dobře vědom — největší přec prospěch kynul jemu samotnému. Nechtěl tudíž v té příčině jistoty nabyti; záhy z rána klusal z Prahy s děsnou tou novinou.

Paní Marjana Přehořovská vyslechla ji s utajeným dechem a s tváří zsinalou, ale zpamatovavši se za hodnou chvíli, poradila synovi, kterakým způsobem by měl o přenešťastné té příhodě paní Kechlovu uvědomiti. Karel vešel s tlukoucím srdcem do komnaty, kdež paní Anna s Adámkem právě laškovala.

Činem nejšetrnějším jí oznámil — smrt manželovu.

Nesnadno vylíčiti bouři, kterou neblahá ta zvěst v nitru jejím způsobila. Žal její byl hluboký. Mdloby, do nichž opět a opět upadala, naplňovaly pana Karla a starou mateř jeho vážnými obavami, ale lékař, z Tábora na rychlo povolaný, rozptýlil je, poukazuje na silnou tělesnou povahu nemocné. Avšak, když paní Anna přání projevila, že by k pohřbu manželovu do Prahy jela, rozhodně ji z toho zrážel.

Pan Karel ovšem také vzdáliti se nemohl. Nezbývalo tudíž než hned na zejtří vypraviti jízdného posla do Prahy s listem, urozenému pánu Vítu Flavínovi z Rottenfeldu znějícím, v němž paní Marjana Přehořovská z Olbramovic jménem ubohé vdovy důtklivě prosila, aby urozený pán, čeho k pohřbu zavražděného bude třeba, z přátelské k Anně lásky ráčil zaříditi; peníze, na to vynaložené, že jemu syn její Karel, jakmile do Prahy se bude moci navrátiti, s díkem nejvřelejším splatí

12.

Účast i zvědavost svedla velké množství lidí k domu „u divého muže“, když majitele jeho z něho v slavném průvodě naposled vynášeli. Za rakví kráčel synovec nebožtíkův, mladistvý Jan Kechl z Hollenštejna, vedle děda a pěstouna svého Víta Flavína, za nimi v dlouhé řadě jednak příbuzní a přátelé nebožtíkovi, jednak konšelé, úředníci a zřízenci obecní Menšího města Pražského.

Když Kechla byli na novém hřbitově vedle Mikuláše Slomovského k věčnému spánku uložili, rozcházeli se v tlupách, živě o záhadném jeho skonu hovoříce. Poněvadž vrah dosud nebyl vypátrán, a vůbec ani potuchy po něm nebylo, přemílaly se různé o něm domněnky. Všecky shodovaly se v tom, že vrah byl as zjednán, a že příčinou toho mordu nepochybně byla — žena nějaká. Nechť se věc měla jakkoliv, tolik jisto, že smrtí Klimentovou odhlivilo se jak rodině tak příbuzenstvu jeho. Vždyť z hrdelní jeho pře, prohrál-li ji — jakož se vší pravdě podobalo, nemohlo nikomu z nich vyplynouti nežli — zlehčení cti a veřejná potupa.

Nenadálou smrtí jeho vzala i pře, proti spoluvinníku jeho Orgiesovi — Petržilkovi — zdvižená, nenadálý obrat. Byltě se Petržilka spolu s Klimentem, dokud tento ještě byl na živě, z nálezu soudu městského k vyššímu právu odvolali, a když appellací, jsouc vyřízena, dolů byla sešla, byli jak plnomocníci bratří Slomovských tak Jan Orius před pana purkmistra Valentina Mitvaře a pány v outerý po sv. Havle, to jest dne 20. října 1592, zavoláni pro přeslyšení té appellace. Tehdá Petržilka skrze přítele takto se prohlásil:

„Poněvadž Klement Kechl nešťastnou příhodou nočního času zrádně z ručnice od někoho zamordován jest a tak před vyřízením té pře umřel a zahynul, že tato appellací čtena býti nemá, a on že ji slyšeti povinen není. Nebo práva a zřízení zemská patrně vyměřují: Když společníci jednou žalobou jsou obvinění, zvlášť kde se mordu dotýče, a jeden ze společníků, prvé nežli ta rozepře svůj konec vezme, prostředkem smrti z tohoto světa sejde, že ta pře konec bere a s umírajícím umírá.“

Proti tomu od plnomocníka pánů Slomovských mluveno, že Jan Orius sám proti sobě tento průvod dal čísti. „Nebo vede k tomu, kdyby se společníků v jedné žalobě a při dotýkalo a o mord nebo čest činiti bylo, že ta pře smrtí jednoho společníka umírá: tedy na druhou stranu tomu místo dává, kde se cti a hrdla nedotýče, že tu pře smrtí jednoho společníka konce nemívá. Tato rozepře že toliko jest interlogutoria

o svědka, má-li čten býti čili nemá. Z té příčiny Jan Orius jako sám živý pozůstal, tuto appellací slyšeti povinen jest. Než potom, když ku při hlavní přijde, bude-li se chtíti oč domlouvati, že to dobře učiniti moci bude. Pak-li by ji slyšeti nechtěl, tedy že oni vedle práva městského za otevření a přečtení té appellací žádají jen proto, aby se tomu vyrozumělo, má-li ten svědek čten býti čili nemá. S tím že se poroučejí k uvážení a opatření spravedlivému."

S tím strany ku právu přistoupily.

Dva dni později — dne 22. října 1592 — pan purkmistr a rada takto mezi nadepsanými stranami svým ortelem vypověditi ráčili: „Ačkoli nález práva tohoto v interlogutorii z strany svědomí Jana Turopolského, má-li čteno býti čili nemá, na onen čas učiněn byl; ale poněvadž se to patrně nachází, že táž interlogutoria původ má z toho průvodu, kterýž páni bratří Slomovští k žalobě své na Klimenta Kechle z Hollenštejna a Jana Oriusa pro zamordování Mikuláše Slomovského při právě tomto na onen čas společně učiněné vedli, zřízení pak zemské a práva království českého patrně vyměřují: „když se společníků dotýče, obzvláštně pak v rozepřech, v nichž o čest a hrdlo činiti jest, že živý pozuostalý za umrlého odpovídati povinen není, anobrž že takové rozepře smrtí jednoho společníka míjejí" —: z těch příčin Janovi Orgiesovi proti plnomocníkuom pánů bratří Slomovských dává se za právo tak, že této appellací, kteráž za živobytí Klementa Kechle z Hollenštejna začla, a z průvodu, kdež o mord proti oběma společníkuom činiti bylo, svuoj původ vzala, slyšeti povinen není vedle práva."

Takým činem skoncována pře, jež hladinu všedního života malostranského velice byla rozčeřila.

13.

Jakmile se byla vdova Kechlova na venkově pozdravila, vypravila se s Adámkem svým v průvodě Ryzlerově do Prahy a byla tu panem Karlem Přehořovským a všemi nájemníky a čeledí v domě „u divého muže" uctivě a co nejsrdečněji uvítána.

K snažné její prosbě navštívil ji hned nazejtří soused a přítel její, slovutný pán Jan Kocín z Kocinétu, přední písař radní. Poradivši se s výtečným tím právníkem, nemeškala se zachovati dle věhlasné jeho rady: poprosila Filipa Inderfeldra z Inderfeldu a Jana Gertenstyla, t. č. rychtáře městského, aby nad osiřelým synem jejím Adamem spolu s ní úřad otcovských poručníkův laskavě na se přijali. Což když slíbili učiniti, prohlásila paní Anna, že mimo krám, v němž jako dosud obchůdek sklenářský provozovati hodlá, k obývání vdovskému sobě vymiňuje domek na dvoře nově vystavěný. S ostatními byty a prostorami že prosí, nechť páni poručníci naloží tak, aby ubohému sirotku, na nějž „divý muž" právem dědickým nyní připadl, po zaplacení úroků pánům věřitelům něco aspoň zbylo na výživu.

Oba páni poručníci, ujavše se správy předluženého toho domu, zachovali se dle přání vdovina a kde který prázdný ještě kout v něm

pronajali. Starým pak nájemníkům zvýšili — ač měrou slušnou — nájem. Někteří se tomu podvolili, tvrdohlavý však Němec zlatník Wendl Pensl, raději se z domu vystěhoval.

Také panu Karlu Přehořovskému bylo se rozloučiti s dosavadním svým bydliskem. Ztrativ — jak svrchu pověděno — při svou s Klimentem Kechlem při právu městském, odvolal se k právu vyššímu. Ale Jich milosti páni radové, nad appellacími zřízení, ortel první stolice zůstavili při jeho váze, a tak bylo se Karlovi, jakmile mu Kliment Kechl peníze spravedlivě dlužné na právě složí, hned z domu jeho beze vší odpornosti vystěhovati. Pan Kliment však — z pochopitelných příčin — peněz na právě neskládal, a pan Karel neměl ni povinnosti ni chuti opustiti byt jak úpravný tak útulný a sobě milý.

Když však paní Anna náhle ovdověla, uznal útlocitný šlechtic, že na čase vystěhovati se z domu, o jehož spanilé majitelce ta ona sousedka již rozhlašovati si troufala, že k urozenému pánu hostu svému lne náklonností více než sousedskou. Prvé však se spolu dohodli, že Karlův sluha Ryzler v přízemní světnici, kterouž dosud obýval, i na dále zůstane, aby osiřelého domu opatroval a služby „hausknechta“ i vrátného v něm konal. Znajíce věrnost i oddanost jeho, mohli se do něho nadíti, že nezklame důvěry, kterou mu dosavad oba dávali na jevo tím, že sobě po něm posílali listy a vzkazy, o nichž ovšem nebožtík pan Kliment věděti nesměl. Ryzler i příště — tak doufali — vida, nebude viděti a slyše, nebude slyšeti, potřebu-li uznají, za nočního dostaveníčka spolu si pohovořiti, se pobaviti a potěšiti na způsob dvé duší vroucně se milujících a před Bohem spojených.

Koncem r. 1592 odstěhovalť se pan Karel, ale nedaleko. Malý domek, jejž si byl od Jana Svatošovic bečváře se vším všudy najal, stál vedle kostela sv. Mikuláše a „krchova“ při něm. V hořejších třech pokojích ubytoval se Přehořovský sám, v přízemku vykázal jednu světnici Jeronymu Martinovi, kteréhož zase do svých služeb přijal, a druhou světnici s příslušenstvím pronajal Bartoloměji Matesovi, malíři, a manželce jeho Kateřině. Mates mu „na místě činže dělal, co jest žádal“, to jest, vymaloval mu dle přání a vkusu jeho pokoje, které před tím jakýs Němec, Gallus Rys, obýval. Také mnohé od dřeva věci a kusy nábytku pan Karel znova tu sobě pořídil.

Oba milenci — na oko jen od sebe odloučení — zvykali ponenáhlu novým poměrům a oddávali se — jsouce pospolu — blahu ničím nezkalenému. Zvláště paní Anna vůčihledě pookřívala. Peněžní tíseň, která do nedávna ji svírala, nemořila ji více; pan Karel všemožnou o to měl péči, aby všedními těmi o denní chléb starostmi milostná tvář Annina se ni na chvíli nezachmuřovala. Ký div, že blahobytem i půvab její co den se zvyšoval.

Přehořovského nad tím radost byla veliká i dávala se na jevo štědrostí vždy skvělejší. Jednoho dne — tuším, že 1. března 1593 — oznámil paní Anně, radostně vzrušené, že jménem jejím uhradil summu, kterouž Janu Cirnerovi mladšímu z Lebendorfu nebožtík manžel její zůstal dlužen, a že pan věřitel tento se uvolil, stoje osobně v radě, přiznati se, „že jest mu nebožtík Kliment Kechl z Hollenštejna za

živobytí svého s Annou, manželkou svou, summu šest set kop míš. podle zápisu povinnou dal a vyplnil; protož z přijetí takové summy že ji, Annu, kvituje, ze zápisu propouští, prázdnu, svobodnu činí."

Přese všecku ostražitost, které jak Přehořovský tak Kechlová stále dbali, a přes všelikou tehdá pověrčivost nemohli zameziti, že leckdos ze sousedstva nynější Annin blahobyt přece jen Plivníku nepřipisovali, nýbrž na vrub kladli nevadnoucí kráse její, kteréž ona prý dovede chytře využitkovati.

Z břitkých jazýčků, kteří podobným rozumům se neostýchali slov propůjčovati, nejostřejší asi měla Lidmila Laštovičková, manželka hrnčíře a souseda od Matky boží konec mostu Pražského, která, bůh milý ví z jaké příčiny, byla dávno již na paní Annu zanevřela. Chtíc posléz přítrž učiniti takovým nekalým řečem, vznesla paní Kechlová u práva městského žalobu na dotčenou sousedku Lidmilu pro slova hanlivá, na porok poctivého jména jejího pronesená, bez všelikého s strany její podnětu.

Přes to, že výrokem pánů dostalo se paní Anně veřejného zadostučinění, zůstal v hloubi jemné duše její vězeti ostrý trn — vědomí, že přec jen ona sama zavdala podnět k nekalým řečem, dadouc Přehořovskému svolení k nočním návštěvám.

Všecka rozlítostněna a roztrpčena umínila si Anna návštěvám těm pohoršlivým učiniti jedním rázem přítrž: opustiti Prahu. Poukazujíc na vybledlou poněkud tvář Adámkovu, poprosila pana Flavína, by dopustil jí se synkem stráviti léto i podzim na tvrzi jeho v Pokraticích. K čemuž když stařičký pán vlídně dal svolení — tuše bezpochyby pravou tohoto jejího odhodlání příčinu — odebrala se bez průtahu na Flavínovo zátiší v rozkošné krajině Litoměřické. Tam opatřili je vším pohodlím. Chlapec vůčihledě okříval a z pobytu venkovského měl ještě větší potěšení, když milý bratranec jeho, Jan z Hollenštejna, s panem praeceptorem svým po nějaké době také do Pokratic zavítali na zotavenou. I paní Anna posléze se uklidnila a radovánkám života venkovského z plné duše se oddávala. Dříve než se nadála, uplynulo léto, i jeseň chýlila se k svému konci.

14.

Obávaje se, že by v nastávající zimě paní Anně a synáčku jejímu bylo na osamělé tvrzi Pokratické příliš teskno, přiměl pečlivý její hostitel Flavín nevlastní dceru svoji, paní Rejnu Ledčanskou z Aventýna, aby Annu Kechlovou s Adámkem pozvala k sobě na Šeberov, statek to nedaleko Hostivař, slynoucí hojností všeliké zvěře, a proto manželovi jejímu, Janu Ledčanskému z Popic, zvlášť oblíbený.

V pohostinném tom domě zažila paní Anna za zimy, tytýž dosti třeskuté, mnoho kratochvíle, zejména když z okolí přátelé a sousedé Ledčanských sjeli se, buď návštěvu jim splatit, buď toho neb onoho polování se zúčastnit. K lovům přijížděl zpravidla a tuze rád pan Karel Přehořovský a býval hostem ode všech rád vídaným, ale paní Anně zvláště milým. Ta s náchylností k němu se již ani netajila, a tak mluvilo

se s počátku šeptem, ale potom vždy hlasitěji, že brzo slaviti se bude sňatek Annin s Karlem, a tak že krásná, ale chudá vdova městská stane se členem starého vzácného a bohatého rodu rytířského.

Hlas o tom donesl se i pánův sousedů Malostranských. Ti zprva vrtěli nedůvěřivě hlavou, ale posléze uvěřili přece, když sám přední písař, pan Jan Kocín, byl pověděl, co se bylo tyto dni sběhlo. Na žádost urozeného pána Joachyma Novohradského z Kolovrat byli k němu z rady p. Abraham Genychen spolu s Filipem Inderfelderem a Noe Ephenhauzerem vysláni, a před těmi se Jeho Milost pan purkrabě Karlštejnský přiznal, že jest Anna Kechlová s ním o všecky summy na onen čas Klimentovi Kechlovi z Hollenštejna, manželu jejímu, rozdílných časův půjčované, i ouroky zadržalé pořádný oučet učinila a jemu jak summu hlavní tak ouroční zadržalou, celkem 3234 kop 46 gr. míš., odvedla a zaplatila. Kterouž summu Jeho Milost pán zouplna přijav, že ji, Annu Kechlovou, z ní kvituje a ze zápisů těch všech propouští, prázdnu a svobodnu činí.

Nadřečení páni o tom zprávu podali v plné radě dne 16. června (1594), doložil Kocín, usmívaje se potutelně, jakoby ještě nějakou novinku měl za lubem, která by sousedy u něho na besedě shromážděné mohla nejen pobaviti, ale i překvapiti.

„Tedy pravda přec, co si lidé šeptají, že Plivník, ač byl z domu jejího vypuzen, na ni, paní Annu, nezanevřel, alebrž i na dále zlatem ji občas zasejpá," ozval se na nejzazším konci dlouhého stolu soused.

„Plivník — neplivník — odsekl Kocín podrážděn — tolik jisto, že ubohá vdova, nechtíc déle podobných pomluv slyšet, posléze se odhodlala, rozloučiti se se stavem vdovským —

— i se stavem městským," vpadl mu zas onen prostořeký soused do řeči, „a dáti ovšem přednost jak stavu manželskému tak rytířskému, není-liž pravda, slovutný pane?"

„Tak se skutečně věc má," přisvědčil Kocín. „A ženichem jejím jest opravdu urozený a statečný rytíř Karel Přehořovský z Kvasejovic. Jinak by sotva v týž svrchu vzpomenutý den (16. června) byl jménem Anniným uzavřel s pány otcovskými poručníky syna jejího Adama smlouvu, dle níž za jistých podmínek přejímá paní Anna do vlastnictví svého dům ‚u divého muže', jenž Adamovi Kechlovi po nešťastném otci dědictvím byl se dostal."

Po chvíli obrátila se řeč sousedův zas jinam, zejména k nebezpečí, jež s strany Turků křesťanům hrozilo a mysli všech strachem a hrůzou naplňovalo. „Obávám se," ozval se mistr Daniel Adam z Veleslavína, „že letošní rok bude velmi obtížný a nebezpečný. Turek, ta metla boží, jakž předešlého roku 93. započal a Chorvatskou zemi na větším díle vyhubil, nebohé lidi křesťanské nelítostně pomordoval, zajal a v službu přetěžkou sobě podmaňoval, opěty letos se do Uherské země obrátil, města a pevnosti křesťanské oblehl, některých dobyl a s nebohými křesťany tyransky nakládal. Usilujeť, pokudž na něm jest, vždy více nás všecky zkaziti, v nic obrátiti a ze všech zemí pryč vyhnati. Což — doložil hlasem povýšeným — jistě žádnému jinému než sami sobě a hříchům našim přičísti nemůžeme."

„Jakž jsem zaslechl, a to z úst ovšem věrohodných — dí na to Kryštof Kober z Kobersberka — hodlají páni ouředníci a soudcové a místodržící Jeho milosti císařské mandáty své otevřené do krajů všech vyslati a přísně poručiti, aby všickni vůbec stavové ku pokání svatému se obrátili, her, tanců, posvícení i jiných všelijakých rozpustilostí aby zanechali, ale pánu bohu svému každého dne, když se veliký zvon zvoniti bude, kde koho takové zvonění zastihne, aby, kleknouce, se modlili, do chrámu Páně se scházeli, litanie a jiné pobožné zpívání aby ku pánu bohu z srdce skroušeného s modlitbami odsílali."

Brzy po týchž mandátích, o nichž Kober přátelům svým se byl zmínil, přišel opět jiný mandát od samé osoby Jeho milosti císařské, v němž přísně i pod jistými pohrůžkami všem všudy přikazuje, aby všickni ničímž sobě leč božské moci překážeti nedadouce, ten pátek po sv. Bartoloměji u města Znojma nadjíti se dali, a tuž mustrováni jsouce, kde jim dále od osob k tomu zřízených ukázáno bude, proti nepříteli aby táhli.

Všickni stavové, znajíce toho pilnou a vysoce důležitou potřebu, tak poslušně učinili a lid svůj k témuž mustruňku, jakž se k tomu nejspěšněji přihotoviti mohli, vypravili: stav panský a rytířský s koňmi podle šacunků předešlých a s desátým člověkem z poddaných, stav pak městský z měst s osmým člověkem a s poddanými svými s desátým.

V čele válečného houfce, jejž také rytíř Jan Přehořovský z Kvasejovic do pole byl vypravil, přijel k Znojmu syn jeho Karel, ale nevrátil se jako tak mnozí pro nedostatek peněz a tělesného opatření odtamtud zbůhdarma zas domů, nýbrž, přidruživ se s lidem svým k slovutným a statečným pánům rytíři Janu Malovcovi z Malovic na Kamenici a Chejnově a rytíři Kryštofu Vratislavovi z Mitrovic na Lochovicích, táhl s nimi do Uher proti sveřepým Turkům.

15.

„Paní Anna z Mostu" — tak nazývali Malostranští vdovu Kechlovu od těch čas, co se byla po svém návratu z pohostinných Popic nikoliv „u divého muže", nýbrž ve vedlejším domě „u bílého mostu" ubytovala — měla nad nenadálým odchodem páně Karlovým na bojiště tuze veliký zármutek, avšak nepřestala ni chvilku důvěřovati pánu Bohu, že její ženich živ a zdráv se vrátí z vojny. Proto konala i dále všeliké přípravy ke smluvenému s ním sňatku: dala především upravovati „u divého muže" byt prostranný a šlechtickému stavu Karlovu přiměřený; napotom pronajala domek Svatošův, jejž Přehořovský dosud v nájmu měl, Kašparu Nydrmayerovi, zpěváku Jeho milosti císařské, i kázala z něho všeliký páně Karlův nábytek přenésti do nového jeho bydla. Kryštof Ryzler a Dukát vyplnili rozkaz její, snad až tuze svědomitě, neboť, jak později na jevo vyšlo, odvozili na kolečku také leccos, co k svrškům pánovým nenáleželo.

Dříve, než se paní Anna nadála, přijel Přehořovský z vojny domů. Radost jak její tak Adámkova byla nevýslovná. Opět a opět musil jim

vypravovat o dobrodružstvích a svízelích, jež mu bylo v Uhrách snášeti. Ve vřelém objetí rozmilé nevěsty své zapomínal na ně a pociťoval se nyní ještě blaženějším. Aby blaho jeho přec bylo trochu skaleno, o to se postaral Václav Svatošovic. Poslal k němu k „divokýmu muži" Jana Hendrycha, střelce při branách hradu pražského, s Michalem Pohanem na den sv. Matěje, apoštola páně (l. 1595). Když tam přišli, vyšel p. Karel z pokoje svého a vítal je. Potom vzal oba za ruku a posadil je v světnici u stolu a sám se posadil na stolici proti nim, a tu Jan Hendrych mu pověděl, že Václav Svatošovic mu dává časně znáti, aby mu duom vyprázdnil, že on sám domu svého potřebovati bude. A Přehořovský jim dal odpověď: jestliže toho bednář při něm hledati bude, jakž náleží, že mu dá slušnou odpověď. Dále jsou ho také dotazovali s strany nějakého odlámání anebo odtrhání v domě, jestli jest to čeládka jeho s dovolením jeho činila či nic. A on odpověděl, co je koli dal lámati anebo trhati, že jest se to s povolením jeho dálo, a že jest jeho bylo. S tím oba sousedé odešli. Buď že se zdál způsob výpovědi nenáležitým, buď že i nechtěl podnájemníky své uvoditi v nesnázi, pan Přehořovský nehodlal Václavovi Svatošovic býti po vůli a proto byl při appellacích s ním srocen před kommissí od Jeho milosti císařské nařízenou. Kommissaři byli kromě císařského rychtáře Menšího města Pražského páni doktor Kramer a na místě prymasově Jiřík Gehl z Podhorštejna, i sešli se v pátek po svaté Markétě (14. července).

Tu Václav Svatošovic, maje svou potřebu přednésti před nimi zjevně, jest panu Karlovi Přehořovskému z oust v ouši mluvil, že mu v domě jeho, kterýž až posavad v nájmu drží, truhly a almary vyloupal a ty pryč z domu jeho že odnésti a pobrati dal.

Z tohoto nářku cti, naň v místě vejsadním učiněného, pohnal pan Karel bednáře Svatoše k právu městskému. Svatoš dal před pány v radě za odpověď: „Pamatuju se sic, že jsem se naň pro škodu domlouval, kterouž mně dobýváním ze zdí nějakých almar učinil. Ale abych urozeného pána Přehořovského těmi slovy, kteráž v žalobě jsou doložena, nařikal, tomu světle a patrně odpírám a nevěřím, aby ji pan Karel měl provésti."

Když pak při stání k průvodům čtena byla svědectví, bylo z nich zřejmo, že čeleď páně Karlova skutečně nic, co by bylo Svatošovo, z domu nevynesla; ale z toho, co Gallus Ryz v témž domě za své peníze nadělati dal, že něco bylo pobráno, rozdarováno a něco z dobré vůle tam zanecháno.

Nemaje tudíž k tak neřádnému urozeného pána nářku žádné hodné příčiny, byl bednář Václav Svatošovic přes opětovné své ujišťování, že pana Karla žádnou krádeží nenaříkal a posavad nenaříká, k pětidennímu v šatlavě vězení odsouzen.

Zašlať prý potom pěknému tomu domácímu pánu navždy chuť k podobným vyděračským pokusům. A pana Karla i nevěstu jeho minula trpkost, kterou ošklivá ta věc byla v nich vzbudila.

16.

Svatbu, k níž vše bylo již uchystáno, odložili pro úmrtí Václava Přehořovského, staršího bratra páně Karlova, jenž při koupání v řece Lužnici se nachladiv, zánětu plic podlehl. Poněvadž nebožtík při správě rozsáhlých statků rodinných otci vydatně byl nápomocen, nastala nyní panu Karlovi povinnost, často i déle pobývati v Táboře, aby staričkému otci byl za Václava náhradou, v práci oporou a v zármutku útěchou.

Paní Anna měla kromě té ještě jinou příčinu ke smutku. Dobrý, starý pán Vít Flavín z Rottenfeldu zemřel v dubnu měsíci. Ohromné jmění odkázal z větší části milému vnuku svému Janu Kechlovi z Hollenštejna a tak, umíraje, přivodil mladý ten rod erbovní k netušenému rozkvětu. I bylot to paní Anně v jejím zármutku nad ztrátou otcovského toho přítele nemalou útěchou. K Janu Kocínovi, jejž Flavín také poručníkem nezletilého vnuka svého Jana byl stanovil, obracela se nyní u všelikých svých potřebách. Z jeho návodu a tolikéž z obavy nikoliv bezdůvodné, že by domněnky, jež o náhlém skonu manžela jejího Klimenta, druhdy po kalných žlabech Menšího města se roznášely, ovšem zase ožily, nedopustila paní Anna, by svatební její veselí v Praze se konalo. Za to tím hlučnější a srdečnější byla svatba v Táboře konec masopusta r. 1596, po níž se novomanželé v témž městě usadili, kdež jim otec páně Karlův v domě svém skvostné dal upraviti bydlo.

Když po roce paní Anna roztomilého kloučka povila, jejž o slavných křtinách v Měšicích Janem Šťastným nazvali, tu již starého pána Přehořovského na světě nebylo, odpočíval klidně v hrobce farního chrámu Táborského. Hlavním dědicem rozsáhlých jeho statků a náčelníkem rodu svého stal se po něm pan Karel Přehořovský.

Na místě Annině by snad mnohá paní byla zpýchala, ale ona k velikému potěšení své urozené paní tchýně zůstávala napořád hospodyní rozumnou, skromnou a tuze šetrnou. I netrvalo dlouho, a úspory její obnášely mnoho kop míšenských; jimi zakládala brzy toho brzy onoho statkáře ze sousedství, a ti jí půjčky zas s úroky v čas spláceli.

Jak veliké a ovšem milé bylo překvapení páně Karlovo, když u výroční den jich zasnoubení paní Anna do komnaty jeho vstoupila a jej požádala, aby od ní na památku toho významného dne a na důkaz vřelé lásky k němu přijal darem statek Vřesce, který byla od Jeronýma Makovského z Makova dne 22. května 1602 byla koupila za summu, jemu před tím půjčenou.

Činem tím, splativši choti svému plnou měrou, čím koli jí byl před svatbou k uhrazení dluhů Klimentových přispěl, směla teď Anna s dobrým svědomím a bez ostychu s domem „u divého muže" volně naložiti a proto postoupila jej synu svému Adamovi, jakmile právních let byl nabyl.

17.

Od těch čas nejednou shledáváme Adama jako bratrance jeho Jana Kechla ve společnosti mužů, kteří tehdáž hlavní účast měli u veřejném životě Menšího města Pražského. Jsouce s nejedněmi z nich jedné víry i ve svazku příbuzenském, schvalovali všeliké kroky, jež tito k vymožení náboženské svobody podnikali, a fedrovali je, seč byli, také hmotně.

Také Přehořovský pilně chodíval na sněmy zemské i sjezdy stavů evangelických, kdykoli pilná toho byla potřeba, i stál věrně a rozhodně při straně Václava Budovce z Budova. I později, když odpořilí stavové čeští l. 1618 proti císařskému vojevůdci Buquoyovi pole sbírali, přidal se Karel Přehořovský a s ním pastorek jeho Adam Kechl k vojům stavovským, jež se pod hrabětem Thurnem kolem Budějovic rozložily. Tehdáž byl pan Karel od Aulnera z Birkenfelzu, cís. hejtmana Budějovického, zajat a u vězení držán. Direktoři listem zvláštním Aulnera vybídli, aby Přehořovského propustil a na těle mu neubližoval. Aulner odpověděl, že z vazby jej bez svolení císařského propustiti nemůže, a že toho zavinil hrabě M. Thurn a jeho nekázaná čeleď vojenská, jež zle kolem Budějovic řádí. Svolení císařské nedošlo, a tak hrdina náš skončil v Budějovicích život svůj, nevědomo, zda-li násilným způsobem či přirozeným.

Jenom šťastnou náhodou unikl zajetí Adam Kechl a živ, ač s těžkou ranou na rameni, dostal se k matce své do Tábora. Ale rána, jíž Kechl, z pole prchaje, nemohl náležitou péči věnovat, zaněcovala se čím dále tím více. Marné bylo veškero úsilí lékařů, Annou k lůžku jeho svolaných, marný pláč i prosby její k bohu. Adam vypustil duši svou, a ještě se neslehla hlína nad rakví jeho — a již nová hrozná rána dopadla na hlavu ubohé ženy. Hrabě Thurn poslal Kunšovi Přehořovskému dne 28. července list, v němž podal žalostnou zprávu o úmrtí bratra jeho Karla a spolu vyvrací nářky Aulnerem mu činěné.

K smrti zarmoucena ztrátou obou milovaných duší, zanevřela paní Anna v srdci svém na hraběte Thurna a stranu jeho, jimž, ať právem či nic, na vrub kladla své neštěstí, a obávajíc se, že by poslední a jediná útěcha, syn její Jan Šťastný, u víru revolučním, do něhož Čechy byly strženy, také vzíti mohl zkázu, přidržovala ho stále jen k pracím, jichž správa statků rodinných nezbytně vyžadovala. A tím stalo se, že Jan Felix Přehořovský v ústraní stál, když veliká tragedie česká dospěla k peripetii své, k bitvě Bělohorské. Dlouho jí ubohá ta žena nepřežila: skonala v prosinci r. 1620 v náručí vroucně milovaného syna, přijavši od něho svatosvatý slib, že pro záchranu sebe a rodu přestoupí k víře katolické.

A věru, nebýti katolíkem, stal se zajisté obětí téhož tragického osudu, jakýž — krom jiných z jeho příbuzenstva — stihl Jana Kechla z Hollenštejna. Ten, odsouzen byv čtyř pětin jmění svého, vystěhoval se z vlasti do Freiberka v Míšni, kamž se brzy po něm vybrala také s rodinou manželka jeho Anna, rozprodavši, cokoli tu po slavném otci svém, Janu Kocínovi z Kocinétu, byla zdědila.

Jan Šťastný Přehořovský zůstal doma v klidném držení statků po otci zděděných a zjednal rytířskému rodu svému rozhojněním jich taký lesk, že nedlouho po smrti jeho ozdoben byl korunou baronskou a posléze hraběcí.*)

A tak stala se skromná měšťanka a paní „u divého muože“ zvláštním řízením osudu pramateří velmožných pánů hrabat Přehořovských z Kvasejovic.**)

*) Jan Šťastný Přehořovský z Kv. † 1639.
manž. Veronika roz. Častolárka z Dlouhé Vsi. † 1637.

Kryštof Karel P. z K. † 1695?
od r. 1663 svobodný pán, od r. 1694 hrabě.

František Karel hrabě Př. z Kv. † 1717.

František Hellfried, hrabě Př. z Kv. † 23. prosince 1723.
poslední potomek svého rodu.

**) Poznámka. Vřelé díky vyslovuji panu archiváři prof. JUDru Jaromírovi Čelakovskému, jakož i panu JU. a PhDru Josefu Teigovi za vzácnou ochotu a laskavé přispění, kdykoli o pomoc i radu jsem jich požádal.

Prameny, jichž jsem v archivu města Pražského použil, jsou:

Kniha číslo 1126 fol. D 2, 2', 3, 3', 4, 16, 16', 22, 22', 23, 24, E 5, 6, 13, 13', 14, 14', 19, 19', F 5, G 18'--22', H 3.
Kn. č. 1158 fol. 18, 255, 255', 256, 282—285, 294', 295.
„ „ 1159 fol. 71, 72, 75.
„ „ 2173 fol. C 11, 11', 12', D 29, E 4, 4', 25, 28, F 5, 13.
„ „ 2175 fol. G 17, 17', 20, 25.
„ „ 2214 fol. E 29, F 1, 2, H 6, 12'.
„ „ 2215 fol. E 2.

VLADIMÍR S. CECH:

Západ.

Zděšené Slunce se zoufale brání
příšerné Ruce, jež v propast je vleče;
marně lká Jasný Princ o smilování,
z zrádné se nevymkne léče.

Tvrdý štěrk Obzorů šat mu rve zlatý,
bílého těla rve plání —
krve trysk požár teď z raněné paty,
zasmál se z čela a dlaní.

Nádherný peřej v zlato se vpíjí, ubíhá ruče
oblaků sněhy,
v zátopě rudé na ráz vše tone, rubínu v zápas
žár zve a něhy. —

— Podej mně ruku. Ti lidé zde kolem
hledí tak divně — svit žhavý v jich oku —
reflex snad proudů, jež řítí se polem
bez hlesu v divokém skoku.

Všude ten šarlat! Stéká jim s rukou — opojná
vůně v mozek se dere —
Pusť, probůh, ruku! V Tvých očích rovněž
rudé zřím jiskry plát steré!

Z KRESEB MIKULAŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

ANT. ŠNAJDAUF:

Na pohovce.

(Seance.)

Jsou chvíle, kdy oči jsou nějak pročištěny, a my překvapeni vidíme jaksi — jinak. Podivně a přece pravdivě. Tak novým se zdá všecko! I nitek a stehů a švů si všímáme . . . Vůbec žádná drobnost není nám nehodnou pozornosti. Věci jakoby se před námi rozkládaly, v části rozpadávaly, svoji celou genesi opakovaly — Zasníte a už — básníte nad tím roztočeným strojkem, který kmitá se před vámi ze všeho: každý pohled značí něco — nového! —

Ležíte chvilku, oči přivřené . . . Skulinečkou mihají se stěny pokojíka vašeho, jen jako stín a sen se třesou — Tu zabodli jste chvatně oči na — hodinách! Pevně zrakem ke stěně je držíte, aby vám snad -- neodletěly! Jak jsou — podivné! Tou skříňkou, ciferníkem, těmi kovovými příštipičky dekorativními, každou vypuklinkou, rysem a vrytem každým jsou tak — nové! Opravdu již tolik a tolik let se stěny vám tikají —? Jak jemný, hudebně článkovaný, diskrétní zvuk! Což — zvuk! Hlas je to . . . Zpěv tlumený . . . Epopej . . .

Žádná illuse: vskutku slyšíte ty první pravidelné údery, jimiž rozhovořil se člověku strojek, z hlubin věčnosti čas vyvažující a odvažující . . . vědérka života . . . A pociťujete rozkoš toho dávného člověka, tvůrce uspokojeného, nad vlastním dílem žasnoucího — vynálezce! Kdo to byl? Ach, naše postřehy minula —! Naše vědomosti o těch — prvních! Hledáme-li prvopočátky, jsme vždycky v — mlhovinách, ať již jde o zárodky systému slunečního nebo první hybné páčky hodin lidských . . . „Strom člověčenstva zachovává věrně jména těch, kteří zapsali se v něj — železem, ale ne jména těch, kteří jej pěstovali, ošetřovali, potem i — krví svojí zalévali.“ (Heine.)

Čí důmysl tiká vám to se stěny tak pozorně a nadšeně, jakoby svoje zrnečka zlatá probíral, rozvrhuje přesně naše minuty na vteřiny, potí a namahá se — za nás? Který to dobrý člověk skutečně dovedl zřídit ze své síly perpetuum mobile — pro jiné? A snad za svůj zájem o „hračky“ byl i ne-li týrán „vážnějšími“, tedy alespoň — ironisován . . . Dobrý duchu! Tiká to se stěny tvá -- nesmrtelnost!

Což jest — jméno! I slavné značky lidí — Archimedes, Galilei, Huyghens atd. (když hodiny volají jen jména mechaniků, třeba neprávem!) — nejsou to dnes také než — duchové? Či -- po scholasticku — jen flatus vocis?

Tak osud posléze vyrovnává: kdo pracoval v zájmu obecném, společném, opravdu někdy usiloval myšlenkou, citem a rukou, nemůže duchově — nežít. Svou prací žije. A ještě více žije zítra nežli dnes, zmnohonásobněn... Každé dobro není jen plodem, jest i semenem — Jak radostně žijí ti všichni dobří minulí — naší radostí!

Jak uboze také — nezmírají ti, kdož zachovali jména bleskně zářivá, ale jichž práci sequentes nuceni jsou — odvalovat, vyplítat a plet, aby mohli chodit a dýchat... Jichž život pociťujeme — bolestí! Fysickou nebo morální — —

Svatí neznámí! Anonymové velkodušnosti, jimž „urván lavřín z bledých skrání ..."

Cítíme vás jako křídla andělská, životem nás nesoucí, nad propasti a bařiny, nad morný vzduch vynášející — neviditelná!

Jak dobře, že vás člověk — zvěda, jen svojí slávy a svého lesku dychtivý, ač jste všude, přece — nechopí... do své historie, z níž učinil si zrcadlo své marnivosti, jako motýly ubohé nepřišpendlí, nepošpiní svými prsty, jež zvykly lačně se vztahovat nebo krutě svírat — —

V mém pokojíku? Co se jich tu sešlo v té malé prostoře, dvěma okny osvícené a pěti šesti kousky „nezbytností" již již — přeplněné! Tisíce a tisíce ... Přes moře zemská a přes moře věků ruce si podávají ... A každý dotýká se nyní důvěrně duše, šeptá, čím jest a byl — —

Hle, proudí na mě zde měkké slunce polední, těmi okny vysokými... A proti proudu prachu a puchu a ruchu jsem přece — chráněn, chráněn — sklem! Božímu slunci ono nepřekáží... Který to člověk takto se o mě postaral a již před — tisíci roky? Jat údivem nad roztékáním hutnin ihned něžně pomyslil, jak toho užít k radosti člověka... A k jeho rukoum přilétalo pak tisíce jiných, přejímajíce dílo, abych já, já se tu nyní kochal rozkoší a bránil zároveň!

Přes moře zemská a přes moře věků cítím lásku srdcí neznámých... Jest tak nekonečně tklivá, protože je — beze slov! Cítím mateřskou lásku dobrých lidí, která

přes časy, přes hrob hoří:
neumrazíš ji na horách,
neuhasíš ji v moři! --

Vzal jsem knihu do ruky... Zdá se mi, že úslužný duch mi ji podal; vždycky tu podává, po níž divně jsem zatoužil, a otevírá místo, které vzpomínkou chtělo právě ožít ... Jako v pohádce ta krkavčata, ti mravenci, ty rybky: Až nás budeš potřebovat, vzpomeň si, a my ti pomůžeme!

A knihy jako v pohádce pomáhají. Závratné temno rozeženou, zármutek divoký roznesou a zanesou, nejtesklivější samotu oživí.

Vy němí dobrodinci!

I sladký pěvec náleží již jen k vám, který básnil o vás, věštecky osvícen:

Čtu já i zemru, čísti budou zas,
až přijdou, najdou moji knihu jiní,
a pocit týž se vzbudí ve všech nás.
Vy drobné písmenky...
Jste duchů ústředí, jste obec věčná
z té země vzniklých duší bez těla,
cit věčnosti a touha nekonečna,
jste světlo země, když se zatměla,
jste trouba znící z věků do věčnosti,
jejíž hlas bude slyšán u lidí,
než plémě poslední své složí kosti
a veliký Žnec žeň svou uklidí...

(Josef Jakubec.)

Ale neslyšíme nikdy hlas jen — jedinečný, toho a toho básníka, věštce, zakladatele náboženství... Slyšíme zároveň mohutným chorem hlasy těch millionů, kteří předcházejíce jej, vyčisťovali jeho cit a mysl, formovali jeho mluvu... Cože jest kultura? „Souborná činnost millionů“ známých i neznámých... Již první ten člověk, který, ubožák, hledal přístřeší proti dravým vichrům a dravé — zvěři, nevěda, staral se — o mě!

A já si tak hovím. Tady na pohovce milé, utkané pěkně, zeleně barvené a dekorované diskretně. Umělý trávník květý posetý... Zde palmetty, tam růžice... Ach, samé pozdravy z toho východu dalekého, kde stála kolébka člověčenstva! Pozdravy těch pradávných lidí někde od „Střechy světa“ (na jih či východ či — západ?), kteří druh druhu zavděčit se chtěli, dnes kobercem, zítra květy na něm... Ta dávná láska družná přenesla se živým citem, nový život vždycky působícím, až sem ke mně ubohému, který po tisíciletích člověčenstva (či millionletích?) diskutuji o „problémech“ individualismu či — solidarismu, bestialismu či humanismu...

Nad hlavou mám obrázek Husa poctivého. Na hlavu chtějí mu navléknout čepici — masopustní. A vypínají se při tom na těch svých koních, u svých halaparten a pod svými kapucemi.

Mistře! Mistře — není to Tvojím dílem, Tvojí zásluhou, že tak, jak právě myslím, také mohu a smím myslit — zde na té pohovce —?

Není to Tvojí zásluhou, že z těchto oken, do nichž proudí vůně prosté zahrady, mám před očima otevřený — svět? Ano, svět celý: daleký i minulý... Tvojí zásluhou a všech těch poctivých, kteří Tebe učili, vidím přes ty stromy, přes ta pole a přes tam ten hrad chmurný na obzoru, který měl býti „korunou“ Karlovou (Karlskrone), až na — kolébku člověčenstva!

Mistře, slávo naše! Vytrhnouti jméno Tvé, Tvé dílo z pokolení lidského, nebylo by to vytrhnout hřeb tím konečkem provazu, po němž zvolna z propasti ke světlu, k nebesům otevřeným se vynášíme a — padnout na tisíciletí zpět do rukou těch satrapů, kteří palmettami a rosettami, dávnými symboly lidí — milenců, zdobili pak pyšně své — čelenky a cetky zlaté?

Mistře — reku! Má Tvůj národ po staletích Tvé smrti vítězné, která osvobodila svět, býti obětován na nádherném oltáři „pokroku lidstva“, „civilisace“, „vědy“, „umění“ — minotaurům, satrapům individualismu — svého? —

Okny proudí mi světlo až z východu nejzazšího, a Karlskrone na obzoru svítí v něm jako vyhlodaný zub starých časů — železných.

A zlatý proud paprsků slunečních zamířil mi, hle, na protější stěnu, přímo na obrázek dětské hlavičky. Paprsky po obrázku si hrají, celují kadeřavé vlásky, růžovou hubičku. To velké slunce ozařuje obrázek — mého dítěte, dítěte láskou zplozeného, láskou pěstěného.

Dítě, símě budoucnosti! Buď nejen semenem života, buď i semenem Světla! Onoho světla, jímžto pohádka stává se — životem a život — pohádkou nesmrtelnosti . . .

Z perské poesie.

Přeložili Přemysl Hájek a Dr. Jan Axamit.

Z DÍVÁNU DŽELÁLUDDÍNA RÚMÍHO.

Co se stalo, Muslímové? Věru nemám zdání,
jsem-li Křesťan, Žid či Gabr, Muslím — marné ptaní!

Z Východu ni ze Západu, z moře nejsem, země,
z dílny přírody ni z nebes kolotavých bání.

Nejsem ze země ni vody, ze vzduchu ni ohně,
z nebe nejvyššího, z prachu, ze jsoucnosti ani.

Ze Saqsínu, Indie ni Bulgháru ni Číny,
z krajin obou ʿIráqů ni z Chorásánu plání.

Původcem ten svět ni onen, ráj mi není, peklo,
Adam, Eva, Rizvân, ani Eden v zářném plání.

Bezmístno je moje místo, bezstopá má stopa,
nejsem tělo, duch — jsemť toho, jenž zve k milování.

Odložil jsem dvojitost, zře světy dva být jedním,
Jednoho jen hledám, znám, zřím, slavím v opěvání.

On je prvým, posledním, On zevně je, On uvnitř,
„Já Hú“ volati, „Já man Hú“ — jiné nemám přání.

Číší lásky zpit jsem, v zracích zmizel mi svět dvojí,
jenom orgie a pití mé teď zaměstnání.

Ztrávil-li jsem bez Tebe já v žití mžik jen jeden,
od té chvíle litovat chci žití svého v lkání.

Jestliže jsem v světě tomto chvíli s Tebou pobyl,
světy dva chci zbloudit, věčně tančit ve jásání.

Šemsi Tebríz, Bohem zpit jsem v tomto světě zplna,
že krom orgie a pití duch cos pět se brání.

Poznámky. Gabr = Mag. — Saqsín, město v zemi Chazarů, sídlivších mezi Krimem a Kaspickým mořem. — 'Iráqy jsou dvě provincie perské, totiž 'I. 'Adžamí a 'I. 'Arabí. — Rizván je anděl, který má klíče ráje. — „Já Hú" = Ó On! „Já man Hú" = Ó On, který jest! — Šemsi Tebríz (= Slunce Tebrízu) jest tachallus (pseudonym) básníkův. Tebríz je rodiště jeho.

*

Malíř jsem, tvar krásný, obraz, tvořím každou chvílí,
v blízkosti Tvé však je ruka všechny setřít pílí.

Zjevy steré vyvolávám, nadchnu všechny duchem,
zřím-li zjev Tvůj — přízraky mé v ohně žár se chýlí.

Vinárníka číšník zda's, či střízlivých rád nemáš,
čili's tím, jenž v rum vše zvrátil, co jsem stavěl s pílí?

Rozpuštěna v Tobě, s Tebou smíšena je duše,
hle, já duši budu hýčkat, neb Tvou vůni sdílí!

Kanouc, krve mojí krůpěj každá k prachu Tvému:
„Jen Tvou láskou trvám, citu Tvého předmět" — kvílí.

Bez Tebe je srdce samo v chatě z vody, hlíny:
Vstup v můj dům, neb jinak já jej opustím, ó Milý!

*

On: „Kdo u vrat?" Já: „Jen sluha pokorný zde stane."
On: „Tvé zaměstnání?" Děl jsem: „Jdu Tě zdravit, Pane."

„Dlouho chceš v té službě trvat?" „Pokud volat budeš."
„Dlouho chceš tak hořet?" „Až kdy z mrtvých člověk vstane."

„Na lásku já nárok činil, přísáhám Ti věru,
že jsem pro ni ztratil moc a panství — kéž mi vzplane!"

On mi pravil: „Svědectví chce soudce při nárocích."
Děl jsem: „Svědkem bledost má i slza, v líc jež kane."

„Svědectví Tvé nepostačí. Choréť oko tvoje.“
„Spravedlností Tvou svatou se zas čistým stane.“

On děl: „Oč se snažíš?“ Řek' jsem: „O přátelství stálé.“
On mi pravil: „Čeho žádáš?“ „Přízně Tebou dané.“

„Co je Tvojím společníkem?“ „Na Tě myslit, Králi!“
On: „Kdo volal Tě?“ Já: „Vůně, jež z Tvé číše vane.“

On: „Kde je to nejkrásnější?“ „Císařský Tvůj palác.“
„Co's v něm viděl?“ „Zázraky,“ dím, „steré, nepřebrané.“

„Proč je palác opuštěný?“ „Pro lupiče hrůzu.“
„Kdo je lupičem tím?“ „Vina, jež nám prsa klane.“

On děl: „Co je bezpečnost?“ Já: „Zdrženlivost, zbožnost.“
„Co je zdrženlivost?“ Řek' jsem: „Cesta k spáse žďané.“

On děl: „Kde je pohroma?“ Já: „Vedle Tvojí lásky.“
„Jak chceš dojít lásky mé?“ „Tím, co je stálost zvané.“

Zkušenost jsem dal vám dlouhou, nic vám neprospěla,
lítost má, kdo zkouší věci jednou vyzkoumané.

Ticho! Povím-li, co On děl, mimo sebe půjde
každý z vás — strop nezdrží ho, dveře okované.

*

Vzkaz poslav Ti, já k hvězdě včera děl:
„Té, jež se luně rovná, pozdrav sděl!“

Skrán schýliv: „Poklonu,“ dím, „slunci nes,
jež mění světlem v zlato skalní tes!“

Hruď odkryv, rány prsou zjevil jsem:
„Mluv o mne té, jíž krev je nápojem!“

Bych srdce stišil, já se kolébal,
neb kolébáním uspíš děcka žal.

Ty, srdci, děcku, mléka, pláč v něm stlum,
Dej pomocný vždy beznadějných stům!

Tvé město první, slední srdcí vlast,
jak dlouho mé má nésti psance strast?

Víc nedím — hlavě bol bys odňal však,
ó, číšníku, spij znavený můj zrak!

*

Muž boží bez vína je stále spit,
muž boží bez jídla je pln a syt,

muž boží šílen je a pomaten,
muž boží nezná pokrm, v loži sen,

muž boží v šatě dervišském je král,
muž boží poklad v zdech je, kde hrad stál,

muž boží ze vzduchu a země ne,
muž boží z vody není, plamene,

muž boží moře hlať je bezmezná,
muž boží perly bez mraků dštít zná,

muž boží nebes, lun sto svými zve,
muž boží sto má slunci v duši své,

muž boží stal se moudrým vírou jen,
muž boží bez kněh vědcem učiněn,

muž boží míjí zbožnost, bezbožnost,
muž boží stejně váží hřích i ctnost,

muž boží prchá v dál před Nejvyšším,
muž boží slavnostně je čekán Jím,

muž boží skryt je, Šemsi Díne, spěj,
muž boží kde je, pátrej, najdi jej!

*

Ó, Ty, jenž útěchou Jsi mojí v strastí době,
ó, Ty, jenž pokladem Jsi ducha ve chudobě,

já ctím Tě, obraznost co, rozum co mi nedal,
to v duši od Tebe já návštěvou být shledal.

Tvou žiji milostí, tož k Tobě hled můj zírá,
ne, Králi, k nádheře, jež matouc krok náš, zmírá.

Mně sladší přízeň Tvá, než uchu zpěv je, vzkazy
jež Tvé mi přináší, ač ne Tvé na rozkazy.

Mít v myšlenkách Tě, rty co modlitba mi vane,
to třeba, nutno mi, jak sedm veršů, Pane!

Dík, prosby hříšníků Ti patří — přísným zmámen
Tvým hledem: „Předním z těch's,“ dím, „srdce jichž je kámen.“

Byť všechna království mi dary přinášela,
byť skrytým nezůstal mi poklad žádný zcela,

já duši sklonil bych, v prach klaď bych líce svoje
a: „K Jedinému," děl, „mně láska milejší je."

Čas spojení, si myslím, že je věčným žitím,
neb místa že zde u mne nemá čas, to cítím.

Číš žití, spojení je jasnou kresbou na ní,
s ní bez Tebe se mořit marné počínání.

Dřív deset tisíců měv přání, proň plám pouze,
jsa cizím po štěstí teď jiném každé touze.

Já Jeho milostí jsem stal se šťastným velmi,
neb nespatřený Král: „Ty's duší světa!" děl mi.

Pln vůně slova „On" jsem — „Au!" lká v ulic změti
mdlý pes — a osoby já nemám druhé, třetí.

Ač tělo nemělo vztah k duši, ve spojení
s ním přece zřel jsem Toho, tělesným jenž není.

Jsem strastmi sestárlý, leč „Tebríz" jestli díte,
tím slovem celé mládí mé mi navracíte.

Poznámka. Pln vůně slova „On" jsem — „Au!" lká atd. Slabika „au" znamená v perštině náměstku „on", jakož i onomatopoeticky hlas psí. Tedy je zde slovní hříčka.

LYRIKA Z MEŠNEVÍ DŽELÁLUDDÍNA RÚMÍHO.

Nám láskou hořké sladkým být se zdává,
měď láskou nejčistším se zlatem stává,
je láskou kalný zbytek v číši vínem,
v lék láskou žal se změní, kterým hynem,
trn láskou rozkvete ve vonné růže,
a láskou ocet vínem stát se může,
ba láskou pranýř méně trůnu není,
a láskou v štěstí neštěstí se mění,
je láskou žalář jako z růží loubí,
a láskou každá mříž park zkvetlý vroubí,
je láskou úpal milým světlem s hůry,
ba láskou Devil promění se v Huri,
co láskou kámen másla měkčím bývá,
vosk láskou ocele zas tvrdost mívá,
v ples láskou promění se nám bol dravý,
a láskou z Ghulů andělské jsou davy,
hrot láskou chuť má medu, nechť hruď protne,
lev láskou jako hravá myška krotne,
zdráv láskou zdá se býti ten, kdo chorý,

a láskou značí milost hněv a spory,
smrt láskou přetváří se v nové žití,
král láskou býti otrokem se cítí. —
Když zlo vám hrozí, bděte ostražitě:
kdo pozná zlo, ten odvrátí je hbitě.
Zrak, zří-li zla a dobra příliv stálý,
vás k štěstí povede a bolu vzdálí.
Neb vězte, stálost v duše stavech není,
stav jeden v druhý bez konce se mění.
Strach neznáte-li po prožitých slastech,
nač těšiti se po zmizelých strastech?
Ač děsem je vám anděl po levici,
je jiných náděj' onen po pravici.
Kéž s každé strany jedno křídlo máte
— pták s jedním nelítá — ó, dobře vzpjaté!
Teď volno mi snad podržet mír celý,
když vysvětliti věc rty moje smělý.
Ten jestli vás neb onen zákaz hněte,
zda zná kdo vaše přání vlastně, rcete?
Vám shodnou se světlem jest míti duši,
jak Abraham ji měl, jež v ohni tuší
kus ráje zbylý. Nechtějte zpět jíti,
tak jako kruh, jejž na dveřích lze zříti.
Co „Přítel Boha“ v nebesa se vrátil,
co děl: „K té Boha hře já lásku ztratil“ —
od oněch dob svět otcem nepojetí
je těm, kdož rozkošem vstříc zvykli spěti.

Poznámka. Kéž s každé strany jedno křídlo máte; totiž naději a strach.

*

Jenž rovna nemáš, rozstři nad mnou přízeň!
Tou rozmluvou kruh vpjal's mi v ucho, žízeň
mou zkoj, veď za kruh ten mne v sbor, kde žijí
Tví svatí, v exstasi Tvé víno pijí!
Když mošus Tvého vína, vonný z míry,
já vdech', teď nebeř mi je, Pane víry!
Všem dobrota Tvá, mužům, ženám stačí,
jeť bezdná, modliteb ó, Posluchači!
Než přešly rty, Tvé modlitby nám dány,
bys vpustil srdce vždy, otvíráš brány!
Co listů všemocné Tvé pero psalo,
až nad tím kamení se voskem stalo!
Nún píšeš obočí, Ṣád píšeš oči,
Džím ucha — až se smysly vírem točí!
Tvé listy rozum cvičí a jej matou,

piš, zručný Krasopisče, rukou svatou!
Ty světů ideálních formy krásné
vždy píšeš na Nic, že, kdo myslí, žasne.
Otiskneš ideálů listy v ducha,
v brv oblouk, v očí třpyt i v ovál ucha.
Nic milovati — toť mým vřelým přáním,
neb láska k Ničemu je požehnáním!
Bůh píše, aby čtenář listy čítal
a dumaje v nich, Jeho milost vítal.
Jak Gabriel čte rozum v rozechvění
z „desk nezničitelných“ svůj úkol denní.
Viz listy bez ruky na ničem psané,
viz, před nimi jak člověk zmaten stane!
Dum vážných vírem zmaten každý z lidí,
že poklad najde, věří, po něm slídí.

Poznámka. Nún obočí atd., písmeny arabské, mající podobu obočí atd.

*

Ve vzývání a chválách ctného muže
hlas proroků všech ucho slyšet může.
Tok chvály každé v jeden proud je sveden,
všech nádob obsah vylit v okov jeden.
Jest Jediný, jenž chval je cílem sledním,
tož tresť všech věr je náboženstvím jedním.
Chval předmětem je vždy jen Božstva pojem,
jenž původcem je odrůd jich a zdrojem.
Lid nevzývá leč Jediného — bloudí
v tom pouze, nesprávně že o něm soudí:
Tak je-li světlem stěna ozářena,
je pojítkem všech paprsků pak stěna;
ta činí však, zář reflektujíc k zdroji,
vše velké malým, kulhá v chvále svojí.
Neb v studánce plá obraz luny tklivý,
kdos vidí jej a studánce se diví,
a chtěje velebiti měsíc bílý,
k studánce mluví, nad níž zraky chýlí.
Ne odlesk ve vodě, on lunu chválí —
tak nepojetím zjevů lid se šálí.
Muž zmaten ve vodě zří nebes plamen,
jas luny, míní však, že svítí pramen.
Idoly bludnými se lidstvo mate
a trpí strasti, vášněmi jsouc jaté.

*

Ty každé noci zbavíš duše těla,
jak tabule vždy vyleštíš je zcela,
klec otvíráš jim každé noci, Pane,
pak nevládnou a nejsou ovládané.
Jsou vězni v noci prosti úzké cely,
a králům vyrván majestát je skvělý.
V tom stavu na zisk, ztrátu pomyšlení,
ni ohledu na lidí rozdíl není.
Stav mystika je jako v spánku bdění:
mnil bys, že je to spánkem probuzení,
neb on je ve snách vždycky, za dne, noci,
je jako péro, jež má písař v moci.
Kdo nezří ruku, lnoucí k péru tiše,
že péro samo, domnívá se, píše.
Stav tento kdyby mystik šíře líčil,
on hmotný spánek množství by tím zničil.
V poušť, které rovno není, zbloudí duší,
kde nic klid těla, ducha neporuší.
Bez jídla, pití, žádosti, on ptáku
jsa roven, kleci uniká i zraku.
Leč, přelstěn-li, přec v léčku padá časem,
zve Všemocného k pomoci svým hlasem.

Z „BEHÁRISTÁNU" ABDURRÁHMANA DŽÁMÍHO.

Dle definice starých básnictví jest dítětem fantasie, působíc vznětem na posluchače, budiž si pravdou nebo nikoli, ať je přesvědčuje nebo ne, jako když ku př. praví se o víně, že jest tekutým rubínem nebo prostě rubínem a o medu, že je hořkým nebo kalným výrobkem včel. K této definici novější učenci připojili rozměr a rým jako důležité faktory, a někteří myslí, že tyto postačují. Podle nich básnictví jest skládání dle rozměrů s rýmy, a na přítomnosti nebo nedostatku fantasie nezáleží.

Jak poësie, také paní není,
je vrchol krásy v ní, a utrpení
je větší bez ní, těcha marná bez ní,
zvlášť hruď-li srdce přemožené vězní.
Své tělo zdobí verše skvostným šatem,
lem roucha prošívá si rýmů zlatem,
kol nožek se jí redíf v kruhy svíjí,
a čelo její září fantasií,
líc srovnáními plane jí jak luna,
stům zbloudivších tak smysly mate slunná.
Vlas propletený alliteracemi
ve vrkočích dvou spouští sobě k zemi,

rty symmetrické pokladů jsou plny,
a drahokamy věší v kučer vlny,
zrak bystří dvojsmysly a jimi vzruší
a v zmatek vrhá překvapenou duši.
Když vločky metafor v skráň shrne s čela,
tu nad pravdou se zvedá rouška stmělá.

Poznámka. Redif je básnická figura, při které se ještě po rýmu totéž slovo ghazelicky opakuje, jako ku př. ve verších Th. Moora:

There shone such truth about thee,
I did not dare to doubt thee.

*

Jistý muž byl navštíven jakýmsi cizincem, který počal mu činiti výčitky a pravil: „Je to možno, že bys mne neznal a že bys nedbal mých práv vzhledem k tobě?“ Muž se ulekl a odvětil: „Nerozumím tomu, co díš.“ Onen pokračoval: „Můj otec přál si pojmouti za manželku tvoji matku, a kdyby se to bylo stalo, byli bychom bratřími.“ Muž odpověděl; „U Allaha! Následkem toho příbuzenství budu tedy dědit já po tobě a ty po mně!“

Kdo nerozumným, často myslí ten,
že povinno vše zahrnout jej přízní.
Chtíč jeho v čas-li není ukojen,
tu bývá nešťasten, štván duše trýzní.

*

Jistý básník přinesl kritikovi báseň, jejíž jednotlivá dvojverší byla vybrána z různých sbírek básní a rhetorické figury z různých autorů. Kritik pravil: „Ty jsi mi přivedl stádo velbloudů; ale kdyby se provaz přetrhl, celé stádo rozběhlo by se na všechny strany.“

Ve chlouby návalu jsi s pýchou děl:
„Med není ničím proti veršům mým.“
Leč sebral's disticha jen z různých míst,
že více v dívánu tvém není, vím!
Teď kdybys nazpět vrátil každý verš,
zbyl prázdný papír by, tak tvrdit smím.

OSKAR LEVERTIN:

Kalonymos.

Rokoková novella. Ze švédského přeložil V. P.

Bylo to za červeného svitu ranního, v době snův, a Kalonymos měl sen, co zatím purpurové paprsky spočívaly na jeho přimknutých víčkách očních.

Kalonymovi se zdálo, že jest dítětem a že stojí v komnatě své matky. Tam uvnitř bylo tma, tu pak rozžehla ona voskové svíce na velikém stříbrném svícnu chanukovém. Nejprve světlo osamělé, jež tkví ve zvláštním rameně před sedmi ostatními a značí věčnou naději lidu israelského. A svíčkou tou rozžehnula potom ostatní tři: plamen Juditin, chvějící se jako slza krvavá, Debořin, jenž plápolal jako planoucí srdce, a světlo Judy Makabejského, jež se obráželo o šero horské jako hrot ohnivého dřevce.

Lesk čtvera těchto světel se kladl na vysokou její postavu. Byla dosud žena mladá, ale vlasy jí sešedivěly na temeni za jedinou noc a ležely teď leďově šedé ovinuty v těžké pásce kolem úzkého čela. Černé její oči se svítily bez slz, i promlouvala modlitby díků za bohatýry judské hlasem, jenž přicházeje z daleka, hlaholil jako hlas černé krajiny zimní.

Slova jenom zpola srozumitelná harašila kolem ucha hochova jako příboj vzdáleného proudu o slunný, žlutý břeh, šeptajíce a uspávajíce. Když však matka modlitbu skončila, vyňala veliký, podlouhlý kámen z nástěnné skříně, jež chovala v sobě nemnohé klenoty chudičkého domu, sobotní lampu a slavnostní pohár.

„Tuhle tím kamenem byl otec tvůj zavražděn," pravila, „já pak sedala večer jak večer a rok jak rok a brousila jej do ostna jako nůž, a nůž ten obdržíš, Kalonyme, jakožto dar své dospělosti."

Potom vzala kámen a hranou jeho jako břit ostrou řízla do ruky synovy, tak že se kůže rozestoupila, a ruka krvácela.

Dítě vzlyklo hlasitě. Matka však rány neobvázala, nýbrž vzala hocha na klín a konejšila ho vypravováním. Vypravovala, jak se Judita ubírala do ležení Holofernova. „Bylo jasné jitro letní," pravila, „a skřivan zpíval. Malé, lehké, bílé mráčky vířily po obloze, a rosné krůpěje se třpytily, visíce na stoncích trávy, jež stranou se nachylovala před řasami jejího hávu. Judita pozřela vzhůru do modrého povětří očima ztrnulýma, zavázanýma, jako kdyby se chtěla probuditi ze sna. V hrdle jejím se ozývala nepřekonatelná touha jásati, i div se nedala do křepčení po lukách, tak že zlaté prsteny zářily na jejích kotnících.

Měla dosud rodiče na živu, a jí samé se zdálo, že děti nosí pod srdcem a pomalu stárne v loktech mužových. Nemohla však ani zpívati ani tančiti. Kroky ji vedly cestou, jež jí byla vykázána, a pod vlněným pláštěm se skrýval na jejím srdci meč pomsty jako led studený."

Tak vypravovala Rachel Teura, vdova po ukamenovaném Baruch-ben-Esrovi, sobě a dítěti svému příběh Juditin, a, nežli mohla pokračovati a vypravovati také o Judovi Makabejském, veselém junáku pastýřském na hoře Modin, o něm, jenž nepřátele israelské hnal před sebou jako plaché ovce a kozy, o mlatě božím, jenž odpůrce judské drtil v prach a popel, dítě jí v náručí usnulo. Malá, poraněná ruka ležela zkrvácena na bílé její sukni, a hnědá, kučeravá hlava se nachýlila ke spánku na její ňadra. Zlehka políbila Rachel poraněnou ruku, lehce se usmívajíc, když zdvihala dítě na postel a cítila na ňadrech svých, že mu srdce bije tak pokojně a klidně.

Potom vzala veliký kámen v obě ruce, držela jej vzhůru jako meč, sedla si a čekala v lenošce, až světla uhasnou a odumrou: krvavá slza Juditina, planoucí srdce Debořino, Judy Makabejského hrot ohnivého dřevce. Konečně se kmitalo jen žluté a slabě osamělé světlo, jež vydávalo svědectví naděje Israelovy. Potom dohořelo i to. Zápach po spáleném vosku se rozplynul šerem, které ji obestíralo až po bílý vlas na čele.

Ranní zoře plála svůj kratinký čas a vybledla, nežli hodina snů odbila, a Kalonymovi se zase něco zdálo, při čemž první paprsek denní obestíral jeho klid.

Kalonymos viděl ve snách, jak se právě vrátil z pohřbu matčina a jak stojí teď jako osamělý jinoch v osamělém, pustém domě v těsné ulici židovské v Leeuwardech. Posud mu ještě zněl v uších pohřební ritual, jehož jednotvarně slavnostní nářky hebrejské se vzlykavým výzvukem srdce stísněného harašily temně a podivně v jarních mlžinách venku na hřbitově. Mezi tím však slyšel těžce a temně přítmím rachotiti první lopatu země, již spustil sám podle slavnostního obyčeje chvějící se rukou na holá prkna rakve matčiny, duniti vlhkou, studenou zem, v níž semena letní už klíčila, která však matku jeho zasvěcovala zkáze.

Přecházel prázdnými prostorami sem a tam, s místa na místo přenášeje kámen, který měla nebožka ještě při sobě na smrtelném lůžku. Zdvihl jej oběma rukama, seznal, že jest těžký, a nevěděl, kam se octnouti nebo co si počíti. Jarní odpoledne se usmívalo vesele oknem, co mu asi přinese? K nenávisti byl zrozen a vychován, a těžce si zandal rukama oči, aby nebyl nucen viděti zářivý večer.

V tom se otevřely dveře, a do vnitř vstoupil v černém kaftanu s vlečkou a v špičatém klobouku starý jeho učitel Abraham Kohen.

„Sedíš tu sám, Kalonyme, a naříkáš," pravil šedovousáč, pohlížeje na jinocha mdlýma, hnědýma očima. Čelo starochovo bylo jediná hluboká vráska, témě a vous jeho byly šedivé, on však se dovedl ještě upamatovati, co všecko může člověk vytrpěti, je-li mlád.

Kalonymos si nachýlil hlavu na rameno starcovo, a proudem mu vyhrkly slzy a slova: zármutek, osamělost a kletba nenávisti, jež mu byla vložena na hlavu a v pouta jala jeho život. Abraham-ha-Kohen kroutil bílou hlavou:

„Synu můj," pravil, „nežli bude zase večer a nastane sobota, putuj opětně na hřbitov a polož kámen pomsty na hrob starých. Jest jejich, i chtějí jej snad v den hlavního účtování předložiti. Ty však

buď svoboden, neboť věz, láska jest ryzí zlato, jež přináší úroky z úroků, msta však jest dědictví zlé, a nikdo nebudiž živ, aby se mstil za jiného."

Kalonymos hleděl starci do očí úzkostně a pátravě. Rada ta se mu zdála býti rouháním se mrtvým. Avšak obstarožná tvář Abrahama-ha-Kohena promlouvala mocí moudrosti vyspělé a sešedivělé, a jinocha se zmocnil klid, když mu rabbi položil na témě bílý šat a na pouť mu požehnal. I vzal kámen a nesl jej na hřbitov, jenž ležel v polích na rozlehlé rovině, obehnán zdí kamennou. Avšak dnes se nerozkládala obvyklá ponurost po sadě israelském, jak jej Židé nazývají. Vrboví nešelestilo dnes jako jindy o zajatých harfách na řekách babylonských, nýbrž chřestilo vesele a vzdušně jarním vánkem. Černý bez, strom loučení a rozchodu, byl obalen velikými, bělostnými květy hroznovitými, jejichž vůně kořenná dodávala uzavřenému místu libý dech tichého a dobře opatřeného domova. Modrým, průsvitným vzduchem přiletovali tažní ptáci na třepotavých perutích, přinášejíce zprávu, že zase jest léto v Kanaan, a že opětně květ mandlovníku a úponky vinné révy prokmitají nad zbořeným chrámem a městem na svaté hoře.

Kalonymos padl na kolena a modlil se:

„Otče můj, jehož jsem nikdy nepoznal, ale vždy vidím vedle sebe v stínu večerním, šeda a sehnuta, jak budu jednou sám — a matko má, jež jsi sobě nedávno ještě obvazovala čepec kolem bílé hlavy, jež jsi odešla, a kterou zase očekávám, že překročí práh, jakmile se pohne závorka na dveřích našich, vězte, že skládám k nohám vašim toto znamení pomsty, neboť znamenám teď v sobě, že jste sami vychovali mé srdce, aby se sdílelo o lásku a ne o nenávist."

Tak a za jiných slov a modliteb, jež duše nashromáždila a sbásnila na osamělých potulkách a v tichém bdění nočním, tak že o tom ani nevěděl, které se mu však teď bezděčně namanuly na jazyku, složil kámen potichu na zaházený hrob, jejž hrobník pokryl již zelenými, rostoucími stvoly travnatými.

Kalonymos se ubíral chladným, modrým večerem domů. Po vší rovině, kam jen oko dohlédlo, kvetly bělostné hyacinty a voněly — celý svět se otvíral a kvetl.

Všecky ty četné stožáry s lehkým lanovím a bílými plachtami, jež se objevovaly na řekách a v průplavech, vedly jen dále k novým bělokvětným krajinám. Kalonymos s úsměvem pohlížel na žluté znamení židovské, jež měl vyšito na tmavém sukně svého kabátu. Rozřešil čarovnou moc kružnice, už jí nebyl více poután, a vstoupil lehkým krokem přes práh domácí a rozžehl v domě svých rodičů sedm plamenů sobotních — — —

Ostré, březnové světlo štokholmské, prosycené leskem sněhu slunečně ozářeného a provanuté pohnutým vzduchem mořským, probudilo Kalonyma v podkrovní komůrce v Dlouhé třídě. Nepamatoval si, co se mu zdálo, nýbrž jal se mezi oblékáním uvažovati, jaké povinnosti denní na něho čekají. Roztržitě pohleděl ven na město, jež se třpytilo ranní jinovatkou, s neznámými domy, schody, po jejichž stupních nikdy nekráčel, a se zvukem zvonů, jenž zněl pro cizince chladně

a bez upomínek. Avšak dlouholetým životem poutnickým si odvykl přívětivému uvítání na známých místech, a města a lidé v jednom kuse se střídající, s nimiž se hled jeho setkal, kdykoli oči otevřel, dodávali mu síly v povolání poutnickém, v němž žil. Putoval zemi od země, všady, kde stála synagoga, obklopená ponurými čtvrtěmi židovskými, aby všady hlásal slova lásky, jež ho samotna obdařila klidem a pýchou. Putování své zahájil s ohnivou důvěrou a pokračoval v něm přes všecko zklamání a pronásledování s rostoucím nadšením hlasatele pravdy, jehož posvátné poslání jest trním a bičováním jenom posilňováno. Rabbinové a učenci písma ho prokleli před otevřenými svitky posvátné Thory při svitu věčné lampy. Dveře se za ním zavíraly s hanou a potupou o černých večerech deštivých, kdy mysl toužila po teple a hlava po podušce. Samota všech samot — již zná jenom Žid svými bratřími vyvržený — řídila raněné nohy jeho za dlouhých, ledových večerů zimních přes role bouřemi zmítaná. Co však na tom všem záleželo? Ukázal-li se jen jeden pohled, jenž porozuměl, dosti bylo odměny, a na štěstí docházel také všady chápavých srdcí starochů, kterým se zdálo, že v jeho slovech poznávají zapomenuté, ale drahé přeludy, na něž si rádi ještě jednou vzpomínají, nežli přijde smrt — mladých, jimž ranec na žádech nebo obřadní knížka ve škole rabbinské nepřekáží, se stromy a oblaky se dáti do snění. Tak byl Kalonymos přese všecko na cestách šťasten a dnes v noci se měl po týdenním pobytu ve Štokholmě na škuneru odebrati dále do Polska.

Kalonymos o tom zrovna přemýšlel, když bylo na dveře jeho zaklepáno. Stařec malý, hrbatý, snědý jako dřevo mahagonové, s rozcuchanou kozí bradou, jež visela po tulenním límci jeho pláště jako mech na starém stromě, vstoupil do vnitř.

„Požehnáno budiž jitro tvé,“ pravil, „Pán tě zachovej při zdraví a radosti a šťastným ti učiň počátek přesnic.“

„Požehnáno budiž i jitro vaše a příchod svátků, pane Snorove,“ pravil Kalonymos, poznav drůbežáka, jak se mu officielně říkalo, čili košeráka, jak stál na svém, aby byl jmenován. Divil se návštěvě starochově, po příčině však se ani neotázal, bylo by se to protivilo uctivosti, jíž byl povinen jinoch muži Snorova stáří a ctihodnosti.

Staroch neměl na pilno s vyřízením svých záležitostí. Hovořil o tom a onom, až pak se najednou otázal:

„Všiml-li jste si pak, Kalonyme, lesklé perly, vzácného drahokamu mezi dcerami švédského Siona?“

A malý, snědý staroch vytáhl lesklou tabatěrku z ruského smaltu a vzal si se slzícíma očima velikou šňupku, jsa dojat skrytou poesií, jež spočívala v tabáku jako šťáva ve scvrklé slupce pomerančové.

„Koho to míní pan Snorov?“

„Sličnou Esteru, Esteru, dceru Jaira Henocha.“

Kalonymos se ulekl. Henoch byl vlastním jeho hostitelem, v jehož domě přebýval, i nechápal, kam to staroch míří. Snorov kroutil nad takovou prostodušností silně prokvetalou hlavou.

„Neženatý Žid není žádný člověk,“ pravil, „neboť jest psáno: ‚Muže a ženu stvořil a nazval jej člověkem.‘“

A černým palcem přitiskl víko tabatěrky, mžouraje při tom po mladém muži.

Tu se v Kalonymovi náhle rozbřesklo. Po jeho obličeji se mihl čtveračivý záblesk. Zuby prokmitovaly rty mladistvě lesklými. Jenom hnědé oči zůstaly jako obyčejně tmavé a nepřítomné.

„Pan Snorov je tedy v obci také dohazovačem?“ zvolal.

„Ano, jsem jím z milosti Všemohoucího, a k tomu ke všemu věhlasným. Avšak ticho! Cizí jazyk tě může chváliti, nikoli však vlastní tvá ústa! Pánu však jest povědomo samotnému, kolik sňatků jsem přivedl na svět. Ano, ano, je-li člověk košerákem, vidí nejlépe, jak jest důležito, aby se tvorstvo rozplemeňovalo.“

Byl zase dojat, tentokráte svým důmyslem, i byl žádostiv, kdo by asi spočítal všecky pravdy, jež v něm vězí. Byla jich celá spousta jako jader v jablku granátovém.

„A nyní má pan Snorov na mysli?“ rozpřádal svou dále Kalonymos, jehož bavilo poslouchati, jak staroch své návrhy vykládá.

„Mám na mysli, že Estera jest radostí a pýchou otce Henocha — nebesa ho zachovejtež při zdraví a blahobytu! — Co chce ona, chce on. I viděl jsem při stole, jak si vás, Kalonyme, prohlížela. A chci vám také říci, že Henoch jest dvorním klenotníkem královým — nechať král dlouho žije a vítězně vládne nad zemí! — a že jest v obci největším boháčem. Ovšem pak, praví rabbi Jochanan — neboť nikdo nemůže tvrditi, že Snorov náleží k synům prachu, kteří nic nečetli — že se při sňatku nemá hleděti ani na spanilost ani na peníze. Nedá se však popírati, že si člověk přeje, má-li jen žena nitro čisté, aby se dovedla obrátiti jako bazilišek. A co se týče zlata, jestiť známo, že jest život krásný, ale že stojí peníze. Slibuji tedy, že celou záležitost pořídím, a to pouze za procenta věna u nás obvyklá.“

Kalonymos měl radost z horlivosti dohazovačovy.

„Nejsem-li jen příliš mlád, abych vstoupil v stav manželský?“ pravil.

„Příliš mlád! Naopak. Člověk se má ženiti mlád, to zachovává sílu životní i štěstí. Kdo čekají, až sestárnou, aby se oženili, podobni jsou muži, jenž má dům, a jeho neobývá, až počne plesnivěti.“

„Já však jsem nucen, Snorove, cestovati, nejprve do Polska a potom dále. I jest psáno, že cestující a kupci, již bývají dlouho vzdáleni, nesmějí zůstaviti ženy samotné u studeného krbu.“

Snorov chtěl výrok tento právě vyvrátiti výrokem jiným, když v tom právě vstoupil do komnaty domácí pán, zmíněný již Henoch.

„Snorove, Snorove,“ pravil, klepaje starochovi důvěrně na rameno. „Už na nohách! Která z panen israelských jest to, co tě vyslala za jednatele k spanilému Kalonymovi?“

Stařec i jinoch rozpačitostí oněměli.

„Ne, ty můj stvořiteli, snad to není dokonce vlastní má Estera, o níž za mými zády provádíš čachry? Či proč jste tak zaraženi?“

A Henoch se smál vřele a živě, až to ozařovalo celou statnou jeho postavu. „Nu, o věci této si promluvíme později. Teď učiníme Kalonymos a já Jeho Excellenci vrchnímu místodržícímu svou poklonu,

neboť ho chce viděti, nežli odjede — ač-li odjede. A baron Krokvice je muž, jehož viděti stojí za to, šlechetný náš ochránce.“

Henoch a Kalonymos v širokých pláštích s kožišinou a vlečkou kráčeli po schodech dolů. Henoch vypadal jako patriarcha, jenž, byv z vlasti vypovězen, nicméně důstojnost svou si zachová. Nosil sobolinu s týmž nenuceným klidem, jako nosil v kmenové své zemi lehký, bílý plášť vlněný, a veliký, plochý klobouk s vyhrnutou střechou slušel našedivělé, dosud však ještě mladistvě svěží hlavě tak pěkně jako sametový biret v městě jeho dědů na žlutém Ebru. Kalonymos pak vypadal jako zajatý princ assyrský, na sever přivedený, Sanherib nebo Tiglat Pilesar, s nízkým svým obličejem, z jehož bledého oválu vyzíraly hnědé oči a rovný, černý vous.

Oba cizinci se ubírali Dlouhou třídou dolů. Ranní slunce se zachvívalo prchavými mlžinami šera jitřního. Vlahý vítr třásl starými štíty po stěnách: měděnice holičova, pohár cínařův na uvítanou, vřeteno provazníkovo a malý, mosazný anděl strážný nad sklepem „U zlatého míru“ prováděli ve svém listnatém věnci kotrmelce podle nárazů větru. Sedláci s kapucemi hluboko do obličeje staženými jezdili s koňmi, kolem nichž stála pára na způsob oblaku bílého, vezouce do města konve mléka, a rybář v šatech dehtem napuštěných vykřikoval svou kořist melodií na způsob chorálu: „Štika v ledu ulovená! Štika v ledu ulovená!“ Učenník safiáníkův vyjel za řvaní na ulici a jal se roztáčeti vyhrnovací okenice. Policista městské stráže však tu stál zkřehlý do modra v modře bílé uniformě, pohlížeje hrozivě do vnitř dvorního hostince. Viděl totiž samého hostinského státi v nálevně v pouhých podvlékačkách a noční čepici a připravovati si v ohromném poháru ranní doušek s plovoucími hrozinkami. Ve vinném sklepě pak seděli dosud Appelstubbe a jeho přítel, vinopal Lundholm, přihlédajíce, jak se perlí španělský malvaz, lesklý jako zlatý písek, dlouhou, skleněnou nálevkou dolů do láhví. Před hostincem „Hollaendska Dyhn“ vylupoval dobromyslný manžel v huňatém kožiše s pomocí lokaje malou milostivou z venkova ze spousty přikrývek a kožišin dolů z cestovních saní. V Baggenské ulici se víly právě probudily a vykukovaly z oken s nenapudrovanými hlavami, nebo si zapínaly línými prsty zelené pásky hedvábné na svých živůtcích. U divadla pak stála už skupina francouzských herecek, horlivě hovořících, natřených a vyfintěných, a počestné obchodnice, jež se ubíraly do hlavního kostela na ranní bohoslužbu, chvátaly kolem francouzských kočkodanů, jak mohly nejrychleji.

V portále domu vrchního místodržícího stál Anderzin, barona Krokvice první lokaj, třepaje šedivým, tuleňovým pláštěm dámským, po jehož hedvábném oblouku měkkou, dobře opatrovanou rukou lichotivě jezdil. Bylo viděti, že jest sluhou vznešeného přítele žen.

„Dobré jitro, Žide Henochu,“ pravil, „Jeho Excellence přijde hned. Má přijíti naproti,“ i ukazoval sebevědomě na zámek královský. Anderzin mluvil rád „o panstvu zde a naproti.“ — „Však hle, tu jde Jeho Excellence právě po schodech dolů. Vejdete-li na dvůr, potkáte ho.“

Henoch a Kalonymos vstoupili do zahrady paláce místodržitelského, jehož jemnotvarné proporce prozpěvovaly klassickou píseň římskou

v slunném jitru štokholmském. Sníh na zemi, střechýle na vlysech a bezlisté stromoví vyjímaly se tady jako cizí, jako kdyby byla nepředvídaná bouře z nenadání uzavřený a pevně ohraničený sad letní spustošila. Avšak v pozadí mezi obloukovitými křídly, kde zdánlivá perspektiva otevírala hlubokou, sluncem ozářenou loggii, zanášel modrý vzduch ssutiny pryč do Itatie. Kalonymos sebou trhl. Jih předků jeho mu vězel v krvi, ačkoli sám v Italii nebyl nikdy.

Stará Excellence přicházela proti nim v kožuchatém plášti, opírajíc se o hůl se stříbrnou rukojetí. Právě opustil svého friséra, a nenabyl dosud ještě náležitě denní své nálady. Přes všecko bedlivé pudrování a barvení spustlý a zemdlený, jako kdyby byl býval překvapen o samotě a v nedbalkách.

Stáří se blížilo, ale vášnivá jeho povaha se zdráhala troubiti k ústupu, chtějíc pořád ještě bezstarostně jako dříve spalovati světlo životní na obou koncích prací a rozkoší.

Marně radil arcilékař, že jest na čase uzdu přitáhnouti a jeti dále s opatrností. Ale marnotratný velmož, jímž byl Karel Krokvice vezdy, promrhával poslední síly jako vše ostatní, a po tomto chorém starci, jenž si s drzou hloupostí a neohrožeností zahrával na mladíka, se rozkládal ráz hazardního hráče.

„Dobré jitro, Henochu," pravil Krokvice, přívětivě pokyvuje. Mohlť dobře vystáti dvorního klenotníka, jenž pečoval o značné jeho potřeby drobnůstek a šperků ženských, a Henochova postava a filosofická souměrnost se mu osobně zamlouvaly nadmíru.

„To je tedy ten mladý Žid, jejž viděly dámy městské tyto dny na ulici a o němž umějí již tolik vypravovati a jehož nazývají sličným kupcem Sindbadem, Ali-Babou, a Bůh ví, ještě jak."

„Ano, Excellence, je to Kalonymos z Leeuwardů," pravil dvorský klenotník, „syn věhlasného a učeného Barucha-ben-Esry; Kalonymos si učinil životním úkolem, navštíviti všecky obce židovské, byť byly v kterékoli zemi. Tak se dostal i sem."

„Proč to?" vyzvídal Krokvice.

„Domnívám se, že mohu poučovati utlačovaný a nešťastný kmen svůj, že i jemu konečně minula doba nenávisti, že však jest jim třeba se učiti, aby milovali každého, byť se přiznával ke kterékoli víře, by sami se stali svobodnými."

Kalonymos mluvil tato slova se vzdorným sebevědomím, že mu nebude porozuměno. Nemluvil k starému, líčenému, parfumovanému starci v hávu dvorském, nýbrž k jasnému dni, modré obloze a k sobě samému. Tmavý jeho hled byl daleko, daleko odtud.

„A on nemá žádný obchod a žádné zboží s sebou?" pravil baron, prohlížeje si mluvčího v překvapení a s nedůvěrou.

Kalonymos se pousmál, neobrátil však očí k vrchnímu místodržícímu; kroutil pouze hlavou, neodpovídaje. Měl bezmála soustrast se vznešeným, starým pánem, palácem a tolika lokaji — tak vysoko se vznášela v tu chvíli vlastní jeho duše.

„Co tím myslí? Milovati každého jako bratra! Či má Žid Henoch mne nazývati son cher frère, a já mám milovati jako bratra Anderzina, jenž tamhle stojí a provětrává plášť mé slečny?“

Krokvicův hlas zněl ostře a prudce. Slova Kalonymova učinila naň dvojí dojem, který byl tím nepohodlnější, že si jej v tom okamžení nedovedl dost dobře zjasniti. Odpověď mladého Žida se dotkla struny, která teprve nedávno přestala se v něm ozývati — filanthropické blouznění všeobecné dobročinnosti, — a uvedla mu zároveň na paměť nenáviděné buřiče pařížské. Prohlédnuv si řečníka ostře, zvolal:

„Snad nenáleží on k pařížským křiklounům a biřicům pouličním? Pak by udělal lépe, kdyby si sebral honem svůj raneček a k městu se obrátil zády. Neboť s takovými kulichy býváme král Gustav a já velmi zkrátka hotovi.“

Z nejasných a polofantastických doslechů, šířených z Ghetta do Ghetta a v temných předsíních chrámů tichým hlasem opakovaných, pronikla ke Kalonymovi předtucha veliké revoluce francouzské a naději Židů v ni kladených jako v krvavý pruh, jenž oznamuje nový den. Pro něho však byly tyto události jenom pobídkou, aby vlastní lodičkou vesloval dále, znamením, jež ho v životním úkolu jeho posilňovalo, co zatím se mu zároveň zdála býti víra v pomocnou sílu každým rokem, jejž prožil, klamnější a klamnější.

„Kdo sahá po meči, mečem zahyne,“ odvětil pouze a kroutil znovu hlavou.

Henoch však, vida, že hovor vzal nešťastný obrat, skočil do toho s diplomatickou zručností:

„Vaše Excellence, Kalonymos jest ještě mlád; po způsobu hadím svleče ještě mnohokrát kůži, nežli zemře. A moudrost jeho bude jako nově vylisované víno odpočívati ve sklepě a ležeti, nežli bude podáno ponebí, jako jest ono Vaší Excellence! Mluví však svobodně, poněvadž ví, jak vysokomyslně Vaše Excellence jeho souvěrce ochraňovala, když se dohledávali ochrany a záštity ve Švédsku.“

„Řeč tvá jest zlato, Henochu, drahocenná jako poháry a sponky ve tvém skladě. Ano, podporoval jsem vás, poněvadž jste podnikaví a rozumíte obchodu a jiným věcem, z nichž může říše míti prospěch. A mimo to, ať si jest každý blažen dle svého soukromého způsobu. Všecky dobré cesty vedou do Říma a do království nebeského, a, po které kdo jde, po tom není nikomu nic, kdo nenáleží k duchovenstvu. Citlivé srdce rádo podporuje pronásledovaného bližního, a vlídnost k bídnému a utiskovanému jest první cností muže osvíceného. Však dosti toho — a teď, Bohu poručeno. Ano, milý Henochu, že jsem si právě vzpomněl, pošli mi ještě takový prsten brillantový jako minulý týden, ale žádnou taškařinu s růžicemi, rozumíš!“

„Kdybych chtěl jednati, Vaše Excellencí, šibalsky — což zakazuje Bůh i zákon israelský — nepokusil bych se o to se znalcem, jako jest Vaše Excellence.“

„Také dvořan, pan dvorní klenotník! Ale, mon Dieu, bezmála bych byl zapomněl na to nejdůležitější. Moje mladá nièce Julie si přeje naprosto Ali-Babu viděti.“

Baron přistoupil k pravému křídlu a volal vzhůru do oken: „Julie, Julie! Ma chère! Ma chère!“

Dveře na balkon se otevřely, a Krokvicova poslední niece — půl tuctu se jich už objevilo v domě od smrti barončiny — vyšla ven, mladá, rusovlasá, jasnolící dívka, jež si přehodila přes noční oblek pláštík ledovou liščinou lemovaný. Nepudrované, rusé vlasy splývaly v kulatých, zlatistých kučerách přes nízké, bílé čelo, a, když sebou hnula, prokmitovala její ňadra bílou, krajkovou náprsenkou v polootevřeném kožíšku. Opatrně vstupovala v bílých, hedvábných punčochách a zelených střevících na zasněžený balkon. Ranní slunce pojímalo jako v rámec kučeravou hlavinku, činíc zlatý lem na plyšové její sukni. V jedné ruce držela cukrový suchar, jejž si vzala z podnosu od snídaní a jímž hodlala k sobě přilákati vrabce.

„Co jest? Jsem dosud neustrojena a všecka naha. Co jest, mon oncle — et ami!“ doložila potichu s čtveračivým pohledem.

Baron vida ji, vztyčil se jako starý kůň vojenský, když uslyší čepobití. Vnucoval život do malátného obličeje a pružnost do zemdlené postavy. Upínal na ni zrak a oháněl se hůlkou v povětří. „Jsou to jen Židé, jež jsi chtěla viděti. Starý jest přítelem tvým i všeho slabého pohlaví, klenotník Henoch, jej znáš. Ale na mladého se koukni. Zdá se, že je to jakýsi způsob kněze, jenž putuje kolem a učí své souvěrce milovati. Nepotřebovala by's lekci o tomto umění?“

„Milovati!“ Rusovlasá Julie nahnula se honem přes zábradlí, hleděla dolů na jinocha a smála se, majíc jasnou tvář ostrým sluncem březnovým ozářenu.

Henoch sňal po kavalírsku klobouk a pozdravil elegantně, usmívaje se po způsobu starého mudrce, jehož klidná povolnost zakrývá veliké opovržení, mudrce, jenž zná vlastní cenu a potupě jiných a posměchu se dává roztříštiti o svou sebevážnost jako pěna mořská o skalisko. Kalonymos však, jenž návštěvu tuto učinil jenom, že potupa náležela k tomu, co mu bylo okoušeti, a co předsevzetí jeho činilo jen ještě ohnivějším, stál tu nepohnutě jako skála, hledě pořád ještě do daleké vzdálenosti po modré obloze. Byl jen bledší než obyčejně.

„Oncle,“ pravila mladá dáma, kývajíc ohnutým, růžovým ukazováčkem na barona, aby k ní přišel, „oncle,“ šeptala, když stál už vedle samého balkonu, „což pak se mám v umění milovati ještě tak mnohému přiučovati? Je však chladno,“ rozpřádala svou dále, i zamrazilo ji při studeném závanu. Stáhla si plášť těsněji kol sebe, zalezla celou malou hlavinkou v kožišinovou ovrubu, tak že jen modré oči ve svitu slunečním mžouraly a svítily.

„Moji vrabčíci,“ zvolala, rozdrobujíc jim suchar, „moji šedí vrabčíci!“

Když pak se tito slétli na posněženém balkoně, pípajíce a cvrlikajíce, jako zástup šedivých, hladových dětí žebravých, vkradla se do vnitř a tisknouc si obličej na zavřenou tabuli skleněnou, stála tu jako zvědavá školačka a pozorovala ptáčata, jež, majíce drobečky v zobácích, poskakovala kolem.

Baron pokynul rukou, že audience jest skončena, a ubíral se rychle předsíní; když odešel, následovali oba cizinci pomalu za ním.

Když Jair Henoch pouštěl Kalonyma v Dlouhé třídě zase svými dveřmi, nad nimiž byli do tmavého kamení vtesáni dlouhonozí jeřábi staré, měšťanské rodiny Tranův, byly poslední stopy námahy všedního jitra ty tam. Tichý, slavnostní dům očekával každoročního hosta, pro nějž matka i dcera celé dni pekla a vařila, a pro něhož byla domácnost zametena od půdy až po sklep — slavnost velikonoční. Přízemek, jenž se jindy rozléhal řinčením kovu a hlukem tovaryšů v dílně zlatnické, a kde se vyjednávaly obchody v krámě za ustavičného přicházení a odcházení, stál teď prázdný a němý, s dveřmi uzavřenými, a zdál se býti dvojnásobně pustý, poněvadž v krámech okolních byl všední den. Úzké schody, jejichž zábradlí se lesklo omítkou, zapáchaly pšeničnou moukou a olejem. Ale z bytu samého vanul již ode dveří zápach příští slavnosti po spáleném myrtoví, dech želaného ráje, jenž dodává každou sobotu trpělivost k námahám dní pracovných.

Bílé záslony se lesky na tabulích sluncem ozářených, bílé ubrusy byly rozestřeny po stolech a skříních, a na dubových policích, z nichž byl odstraněn každý talíř a každý stolní příbor, jenž náležel k roku všednímu, se svítil bílý porculán velkonoční z wedgwoodu.

Paní Růžena, jež šla příchozím v ústrety, vypadala jako živé zosobnění slavnosti. Byla oděna bělostně, v bílou jupku a bílou sukni s vlečkou. Byly to části oděvu, v nichž stála jako nevěsta pod nebesy, a které budou také jejím rubášem, neboť jest to týž oblek, i má býti oblékán v hodinu všeliké radosti, v níž může Israel zapomenouti, že chrám jeho leží v rumech a popelu, a že on sám bloudí mezi národy v potupě a útisku.

Stará paní, již dlouholetá nemoc zmořila a zjemnila, vypadala jako malá panenka ze sloni ve vší té bělosti, s úzkým, ostrým stranorysem a hubenýma rukama, jež bledožlutě prokukovaly z krajkových manšet u rukávů. Šedivé vlasy byly hladce učesány po skráních, pod nabíranými řasami bílého čepečku, jehož široké podbradní pásky nezavázány splývaly po úzkých, nachýlených ramenech. Hnědé její oči, jediný zbytek mladosti v ztrnulém obličeji, zazářily na jejího muže. V životě její bylo náboženství nade všecko, to však upínala především k němu. Starý výrok židovský, že svazky manželské se uzavírají v nebi, platil u ní do slova, i nepochybovala ani na okamžik, že týž Bůh, jenž vedl Rebeku od vzdálené studnice v Beth-Elu k živé studnici Isakově v Kanaan, i ji provázel k loži jejího manžela, a že Pán, hned když se narodila, rozkázal jednomu ze svých písařův andělských, aby poznamenal hrotem na voskové tabulce, že dostane Růžena Golda Hakkaparova za manžela Jaira Henocha, i přes to, že se narodila na Dunaji a on na Rýně.

„Tuhle vidíš, Estero, že tatínek nepřijde nikdy pozdě!“ zvolala, na dceru se usmívajíc, jež jsouc útlá a štíhlá a o dobrou hlavu větší než ona, stála vedle ní, také v bílém hávu, majíc těžké, černé vrkoče spletené na temeně v korunu.

„Ne, do modlení schází ještě čtvrt hodiny,“ pravil Henoch hlasem živým a vřelým a v okamžení si hodil modlitební knihu přes ramena a na hlavu přitiskl sametovou čapku. Celý dům se pak shromáždil

v jídelně: dva malí synové manželů v zelených suknicích, hospodyně Bedřiška, jež následovala za paní Růženou z dětského domova, přívětivá, stará čarodějnice, s vlasem dosud úplně havraním, rozcuchaným, spolu s rusovlasou, vždycky čerstvě vyžehlenou a bručivou Arnoštkou, křesťanskou služkou v rodině, jež bude už brzy deset let v domě a, ačkoli vždycky hromovala a protestovala proti „pověrám a hloupostem," nicméně se stala při zachovávání starých řádů v domě nejpravidelnější a nejurčitější.

Tu se obrátil Henoch k hebrejské tabulce na stěně, neboť ukazovala směrem k východu, kde třeba vzývati pána všeho světla, a zdvihl rukou šat pečlivě zavázaný. Odtud vyňal kousky obyčejného chleba, jež byly večer před tím nalezeny o poslední obchůzce po domě, když pohromadě a společně s rozžehnutými svícemi voskovými hledali v každém koutě a každém rohu, aby zamezili, by zůstala v domě zapovězená potrava. Všecky ty kousky nalezeného chleba vložil Henoch teď slavnostně do praskajícího plamene v kachlových kamnech. Mezi tím co v pýření zuhelnatěly, předčítal modlitbu, aby všecko těsto kvašené a všecken kvas byly zničeny, tak aby jenom v domě zůstal nekvašený chléb chudoby, jejž určil Bůh Israeli k požívání na poušti, a jenž měl býti teprve na ohništi země vlastenecké promíšen kořením života. Potom vítal svátky slovy rituálu slavnostně vážnými a žehnal přítomné podle jejich stáří. Všichni blahopřáli druh druhu. Kalonymos povystoupil, aby Esteře vyjádřil přání, by se jí dobře vedlo, slova dohazovačova od rána mu však zněla dosud v uších, zbavujíce hlas a vystupování jeho obvyklé bezpečnosti. Dříve si mladé dívky ani nevšiml — teď však nebyl s to, aby na ni nepohleděl. Tak cítil, jak hluboké, černé oči její táhnou k sobě jeho hledy a jak v nich se ztrácejí. Když jí podával ruku, chvěla se mu tato slabě.

„Požehnané svátky, Estero," pravil, a všední to přání se mu zdálo býti hluboké a plné tajného významu.

„Nechať Pán požehná velikonoce tvé, Kalonyme," odvětila Estera tenkým svým sopránem, jenž vynikal týmž křehkým, snadně lomeným výrazem jako všecka útlá její postava s těžkými vlasy, jichž stín dodával úzkému, jemnému obličeji zabarvení, jako by stála vždycky v tmavém, zmírajícím světle zapadajícího večera. Jak tu stáli, byli oba mladí lidé stejně velicí, rozestíralo se po nich cosi příbuzného, jež lákalo k důvěře. Estera se usmívala, jako by si přála, aby Kalonymos zapředl hovor. On to znamenal, zdálo se mu však, že má jazyk podvázaný, a styděl se okolostojících, poodešel od jejího boku. Matka v tom pomohla dceři, jež lehce se pýříc, stála uprostřed komnaty, zavolavši ji k sobě k nějaké práci domácí. Všickni shromáždění rozptýlili se zas, ubírajíce se bílými, myrtovím páchnoucími komnatami každý do svého pokoje.

Poslední zařízení pro večer byla učiněna po krátkém obědě, když slunce uhasínalo na šedé, březnové obloze štokholmské jako vyhořelá hvězda, a soumrak zapadal tak hustě mezi domy v Dlouhé třídě, že se vzduch v klenutých prostorách kalil. Ženy dveřmi přicházely a odcházely, a zápach po vonných hrozinkách a sladkém těstě se táhl pod

nízkými stropy po všech komnatách. Ve výklenku u okna seděli na stoličce perletí vykládané oba hoši, desítiletý a jedenáctiletý, těsně vedle sebe, dřepějíce nad velikou knihou velikonoční se starobylými mědirytinami, jiż měli na kolenech rozevřenou. Malý, horlivý, světlolící Michal se měl cvičiti, podporován jsa bratrem, rok starším a o mnoho usedlejším, ve čtení hebrejského textu, jejž bylo čísti nejmladšímu členu rodiny, a jenž obsahoval otázku dítek k starším, proč se ta slavnost slaví. Michalovi se chtělo spíše dívati se na obrazy, neboť na nich bylo viděti mnoho a ledaco z příběhů Mojžíšových. Bylo viděti, kterak strhl jako malý skrček v dlouhém kabátě a v trepkách zlému faraonovi korunu s hlavy. Nejsa úžasem ani slova mocen, upustil egyptský tyran žezlo i jablko říšské na zem, jak tu seděl pod třásněmi královského baldachýnu vedle své dcery Badjahy, jež vyzírala černýma očima zpod burgundského čepce; a vedle stál jeho hvězdopravec, v rovnováhu uváděje rukou hvězdnatý globus na způsob koule u kuželek. Dále bylo viděti, kterak Mojžíš, teď už prorok Páně, s rozcuchaným, šedivým vousem až dolů po pás a v kapuci rabbinské s kožišinovým lemem a sponkou obětuje beránka velikonočního. Ten bečel, nůž maje v pleci, pokukoval však přec dobrý beránek nevinně a jasně do obličeje Mojžíšova jako Isak do obličeje Abrahamova. Konečně bylo viděti, kterak lid israelský opouští s dětmi a celými rodinami o půlnoci zemi egyptskou. Obě pochmurná města otrocká, Pithom a Rameses, do jejichž chrámů modlářských Židé vláčeli pod karabáčem dozorcovým cihly a slámu, stála teď opuštěna, každé na svém temeni horském, s gotickými věžemi, altány a náspy se střílnami, mezi nimiž egyptské stráže spaly, o halapartny své se opírajíce. Pod pahorkem však se tlačili pacholci israelští a služky kolem ohromného vozu voly taženého, na jehož kozlíku seděl Mojžíš se Ziporou, ostatní pak mužové a ženy byli nacpáni mezi rozviklaná prkna.

Bylo tam ještě víc obrazů, jež si chtěl Michal prohlédnouti, Efraim však obrátil listy k pravému místu, a klopýtl-li bratr při modlení, pomohl mu. Mezi jejich tenkými, pronikavými hlasy dětskými působila tvrdě a těžce znějící slova jako meče v rukách příliš něžných. Černé kučery jim splývaly po čelech. Zčervenali horlivostí, co tu tak slabikovali na sežloutlých stránkách staré knihy dále. Obestíralo je odpolední šero, a hebrejské čteny se jim províjely kolem prstů jako temné značky čarodějné.

Tu se ubíral otec Henoch kolem nich, na oko jako by si jich ani nevšímal, neboť nesměl věděti, že se připravují na večer. Kalonymos však na ně pokyvoval. Když tak na ně hleděl, oživl v něm celý jeho věk dětský. Cítil, jak cibulovité květiny libě dýší z vysokých, tmavomodrých sklenic, a jak sluncem prosycený, mlhavý vzduch holandský mírně zavívá do komnaty. Slyšel matku, jak vypravuje truchlým svým hlasem: slova trest, rána, krev a smrt padala v jednom kuse za klesajícího šera. Kalonymovi bylo tak žalno kolem srdce, že obešel mimo a ustoupil do písárny svého hostitele, kam ho Henoch vedl, aby si ještě jednou klidně pohovořili, nežli se dostaví hosté svatodušní.

Tam uvnitř v malém pokojíku do dvora plápolal v kamnech oheň. Poslední záblesk zimního dne sněhem smrákal se pruhovitě na zelených kachlích, po bílém mřežoví kolem kamenné podezdívky u kamen pak se rozkládal slabý záblesk ohně, jenž vzplanul, kdykoli plamen zachvátil březové dříví. Podobizny a knihy podél stěn v šeru zmizely. Zápach tabáku vanul všemi výplněmi nábytku, a i teď sňal Henoch ihned dlouhou, bílou dýmku s římsy na stěně. Nebylo jisto, snáší-li se se zákonem v čas tento kouřiti. Henoch však se pevně přidržoval starých zvyklostí bez otrocké podřízenosti a s patrnou zálibou si zapálil svůj kanastr papírovým fidibusem. Poněvadž Kalonymos nekouřil, vyndal staroch z rohové skříně zelenou, baňatou láhvici s gdánským, žlutým likérem.

„Stárne-li a chladne mužova krev, má právo dohledávati se mladistvého tepla ve víně," říkával, „a staré tělo, od něhož se vzdaluje klid, jest nuceno hledati uspávací prášek v konvici."

Nalil malé sklenky až na vrch a připil hosti. Potom se posadil do lenošky, hleděl chvilku na zlatisté světélkování nápoje a počal:

„Jsem tak stár, Kalonyme, že bych mohl býti tvým otcem, a Žida bez rodičů, jenž spí pod střechou mou, hodlám ostatně pokládati vždycky za svého syna."

Slavnostní začátek se velmi dobře hodil k tomu, jak tu seděl v pološeru ve veliké lenošce. Jak z široka a bohatě bylo všecko v postavě jeho založeno! Nebylo tam nikde nic odměřeno šetrně. Hlava lehce prošedivělá, dosud však mladistvá, byla široká a mohutná, postava ramenatá a silná, a vousy splývaly dolů na vysoko klenutý hrudník jako bujný, bílý hedváb.

Mírně vráskované čelo prokmitalo zpod čapky, a oči jiskřily a se lesk'y ohnivě.

Ač na něm nebylo viděti šedesátníka, cítil Henoch nicméně, že se blíží ke konečnému záhybu na stinné pěšině, neboť pravil:

„Děti a blázni mluvívají pravdu, a pošetilý Snorov, jenž nabízel dnes ráno moji dceru Esteru, nalezl tentokráte zrno jako slepá slepice. Muž, jenž nemá syna, jest odumřelý strom, a kdo zemře, nežli mu vyrostou syni, uvadá, nežli ovoce dozraje. Oba moji synové — kéž je obdaří nebesa rozumem a dlouhým životem — jsou dosud malí, a ač by se to stalo velice proti mé vůli, mohu uslyšeti snad dříve, nežli tuším, anděla smrti řetězem chřestícího. Ty's mi drahý, Kalonyme, zdali bys nechtěl, nemaje ani otce ani matky, nás staré učiniti svými rodiči? I dáme ti jedinou dceru svou za ženu, tak že ti netřeba sloužiti sedm let."

Klidné teplo, jež naplňovalo tichý pokojík, dým z tabáku, jenž v šeru zapisoval vyvanující a opětně se vracející písmo let stejně se vlnících, slavnostní večer s dětskými upomínkami — všecko vzbuzovalo v Kalonymovi náladu, jež mu byla z brusu nová. Měltě jinak povahu zpěvavého ptáka, jenž jest nevědomě puzen, poletovati větvici od větvice, aby na každé letorosti zapěl svou píseň a potom s povznesenými perutěmi táhl dále. Teď pociťoval poprvé štěstí úzkých břehů, jež dovolují proudu v hlubinách se sbírati, aby byl tichý a jako zrcadlo jasný.

Stolička pod jeho nohama a lenoch židle za jeho zády obetkaly ho nepozorovaně, ale pevně. Jak tu seděl, zdálo se mu jako ve snách, že Estera přistupuje k jeho židli, ztepilá a tichá, s děckem, jež spí na bělostných loktech jejích. Ale z pod přimknutých víček očních děcka toho probleskoval vlastní jeho hled, takořka z dálky, jež se nevynořila ještě ani na obzoru, jejíž vzdálený vzduch však viděl přec očima hochovýma, ačkoli v něm bude sám jen jako zvuk jistého jména.

„Neodpovídáš, zdalis našel zalíbení na Esteře mé,“ rozpřádal Henoch svou dále. „Pokud se jí týče, domnívám se, že mysl její je ti nakloněna, a náklonnost ženy jest pravým prstenem manželským, jenž způsobuje, že snáší starosti hospodyňské a břemena mateřská snadně jako zlaté sponky na pásu svatebním. Nevěsta jest to, jež posvěcuje lože. Tak stojí i ve staré knize Othiotě — že Bůh sám zaplétal vlasy Evě, první nevěstě.“

„Mám tedy v tomto domě zůstati?“ Kalonymos se ohlédl s úžaslým a cizím pohledem.

„Ano, a staneš se podílníkem všeho, co jest mé, i naučil bych tě sám všemu, čeho ti třeba věděti o všech drahokamech, tak že bys obchodu našemu rozuměl.“

Kalonymos se usmíval.

„Ano, synu můj, teď se tomu směješ a myslíš si: Co jest mi do obchodu? A naučil's se pohrdati penězi jako předmětem potupy Židů. Kdyby však mohl zlatý peníz mluviti, řekl by: ukraden, jsem kámen, jenž táhne k zatracení, nalezen, jsem udicí, na níž zůstává hřích viseti, darován, jsem vnadidlem, jež láká k lehkomyslnosti, v potu tváře však vydělán, jsem odměnou, jež přináší chlebu koření a domu radost. Dobře jest započíti prázdným ranečkem, je-li člověk mladý a lehký a chce-li daleko dojíti, ale, až budeš starší a ucítíš, že jsi spleten se životem, dodá ti statek poctivě vyzískaný pocitu domova a štěstí a osladí ti stáří.“

„Což moje cesty, otče Henochu, všecky ty chrámy, jichž jsem dosud neviděl, v nichž si však přeji stanouti a prorokovati dobu lásky bratrské . . . .“

„Ano, nutká-li tě hlas odejíti, odejdi jménem Páně. Pak si zakoupíš hrob jinde, abys čekal na Mesiáše a na čas lásky bratrské. Rabbi Jehuda psal, že čas ten nadejde v pětaosmdesátém jubilejním roce světa, to jest roku 5480, kdy se narodil vlastní můj otec. Otec můj čekal svých osmdesát let a nebyl člověkem šťastným, nýbrž pronásledovaným, jenž celý svůj život bloudil a bloudil, až odtud odešel, malý, šedý staroch — vděčná mu budiž památka! Teď říkávám vždycky s rabbim Chainanem, že dříve bude vybojován zápas mezi Gogem a Magogem, a Řím a Cařihrad padnou, nežli čas ten nadejde. Tak máme před sebou čas, my oba, ty i já, Kalonyme.“

Hlas starochův se stal dutý a těžký. Odložil dýmku stranou a chvilku po tmě mlčel. Potom si vzal bílý, posmrtný plášť a hodil jej přes sebe, neboť nadešel právě památný večer osvobození, vyjití a putování pouští. Oheň uhasl. Ve sněžném přítmí malé, temné komnaty stál jako vysoký, bílý přízrak.

„Teď mysleme jenom na slavnost a buďme veselí," pravil, „a chceš-li se pak vydati na cesty, odebereš se na loď, až bude po večerní slavnosti." —

V komnatě obytné čekali už pozvaní kolem domácí paní, jež v bílém svém obleku uvítala příchozí přívětivě v koutku na pohovce. Vedle ní stáli oba její bratři, Mořic a Martin. Oba byli svobodni a proto také vždycky na svátcích u sestry. Byli si ostatně tak nepodobni, a jeden opak druhého, jak jen možno. Mořic, učitel, byl dlouhý, kostnatý člověk s řídkými, červenými vlasy a vousy, silnými, ale vyhublými tahy a skleněnýma očima pod brejlemi. Mluvil hlasem tichým, děkoval zbytečně a prosil často za odpuštění, při čemž mechanicky si mnul bledé ruce, jako kdyby se byl právě umyl, jako by se ustavičně bál prachu. Žádný člověk nevěděl nežli samé dobré věci o vlídném podivínovi, jenž žil jen mezi svými knihami a školáky. Všecko na něm však svědčilo, že trápí sebe sama a osobu svou častuje potravou žalářní.

Vtipkář obce — Jakub, vetešník řemeslem, jenž byl právě v komnatě přítomen a byl třetím ve skupině kol paní Růženy — nazval ho kdysi rozbitým džbánem, a duše jeho prý přišla na svět tak drolivá, že se tmel mezi jednotlivými střepinami při sebe menším dotknutí rozpadl. Když s ním někdo mluvil, mohl býti jist, že obdrží hned potom dopis s výkladem neshod, jichž nikdy ani nebylo, nebo odvolání, jehož nebylo třeba; a nejedna hlava s podivem se vrtěla nad jeho písmenami s úzkostlivým krasopisem načrtanými. Děti pak měly rády hubeného muže s vřelým hlasem, jenž kladl, když je učil, ruce své kolem jejich ramen — studené, zmrzlé jeho prsty dotýkaly se tak rády něčeho živého — a z jehož zásuvky v psacím stole nalezly, ubírajíce se domů, kapsy u kabátů plné sladových pokroutek a perníkových oříšků. Když pak nastal večer, viděli lidé z domu protějšího, jak učitel chodí mezi tolika otevřenými knihami sem a tam, a ve svitu kouřící svíčky lojové v mosazném svícnu obrážel se zvětšený stín vychrtlého jeho obličeje a o sebe se mnoucích rukou fantasticky na čalouně.

Martin, dvorní krejčí, nejmladší z bratrů, byl však světák. Vyučil se v Paříži a mluvil rozkošnou frančinou krejčovskou. Byl v obci první, jenž odložil židovský kroj, a vystupoval jako nejmodnější Jean de France v napudrovaném copu, v hedvábných kabátech vyšívaných a v hedvábných punčochách. Vášnivé a neovládané posuny židovské zaokrouhlil jen stěží a přiučil se z veselohry a stykem se služebnictvem vznešeného panstva některým znamenitým způsobům šlechtickým, jako po prstech v jemných střevících hedvábných sem a tam se komihati, při čemž setřel palcem a ukazováčkem domnělé zrnko šňupavého tabáku s nabíraného límce, nebo se opírati s nohama křížem přeloženýma o kachlová kamna, loktem se opíraje o římsu, ukazovák klada v zamyšlení na skráň. Básnička „Les affaires et Voltaire" pronikla ven a ven všecko jeho bytí, i shromážďoval bohatství s nepředpojatou a uhlazenou pochybností světáckou. Pokud se týče židovstva, stavěl na odiv filosofickou chladnomyslnost, nad mravy a zvyky krče rameny, nemoha však utlumiti vrozenou náklonnost ke starobylým obřadům. Jakkoli náležel mezi týdnem ke svobodným myslitelům, byl v sobotu Židem

a způsoboval, že členové jeho rodiny spráskli ruce v úžasu a pohoršení nad závratnou změnou hedvábných vest, závěškův a řetízkův u hodinek v jeho toaletě.

Třetí ve skupině, řečený již vetešník, nazývaný také „Dvoj-Jakub," poněvadž se jmenoval pro jistotu jménem i příjmením podle patriarchy, byla malá postava, jež se podobala čertíku kartusiánku, načernalý a hopsavý, s vlasy nad hravýma, lstivýma očima jako les hustými. Narodil se, tak říkajíc, v šatně a teď ji měl sám proti německému kostelu. Celý svůj život strávil mezi šatstvem a domácím haraburdím, jež nastupovalo po bývalém lesku na pouť k ponížení stále hlubšímu a hlubšímu, až dospělo v hadry, jak to bývá v polotmavém krámečku vetešnickém.

Sem se dostal harasový kabát kavalírův, když se v otřené kapse skrýval hřeben lokajův místo voňavky švihákovy, jakož i úbor dvorské krásky, když se v něm Lízka vytančila ve Vauxhallu a lemy potrhala. Rytinami zdobené svícny na nočním stolku nebožtíka Excellencpána a kratiknot soudního písaře, prohybaná cínová mísa konšelova a sváteční džbánek sedlákův žily tu v sousedstvu na témž stole, spojeny společným zákonem degradace. Docela v zadu v boudě pak seděl Dvoj-Jakub, a zvyk, hleděti na svět vší tou veteší, učinil z něho jakýsi způsob cynického mudrce. Jako by byl zrovna ve svém živlu, hvízdal si vesele zabořen v potrhané sedadlo bývalého křesla salonního a míval malé, filosofické rozhovory se starou, velikou, polo roztrhanou podobiznou, jež stála proti němu. Byl to rytíř ze šestnáctého století, jehož brnění a řetěz rytířský nebylo na tmavém, nepronikavém plátně pod žlutě bledým obličejem vojenským s černými valousy a se zaťatými rty, tvářnosti hromadného ubíječe kacířů španělských, hrubě ani znáti. „Dobré jitro, pane hrabě z Červotočiny. Jak se ráčí míti milostivý pán?"

Dvoj-Jakub upíral nestydatě a dotěrně podobizně oči v tvář. „Ach, Vznešenosti, tady není hrdost na svém místě. Vždyť pak jsme si před naším pánem všickni rovni, samý šmejd a veteš, zrezavělé, staré kuthany a koulovité hrnce cínové." —

Tyhle tři lidi, mezi sebou tak nerovné, spojovala paní Růžena v tom okamžení v koutě na pohovce tichou, odměřenou přívětivostí. Její vybledlý, vyzáblý obličej a dalekohledé oči vynikaly zvláštní mocí, vzbuzovati v lidech pobožnost a smířlivost. V její přítomnosti se protivy a nesrovnalosti setřely samy od sebe, nepřátelství a zvučné hlasy se zmírnily. Již vědomí pospolitosti se zbožnou touto paní, jíž bylo tajné písmo náboženství v životě vším, posvěcovalo pásky jinak nedostatečné, zároveň pak i sjednocovala důmyslná slova starobiblická, jimiž mysli přítomných k ní byly upoutány. Četné dítky, jež se shromáždily kolem synů domácího a hrály s nimi loterii — chudé děti bývají o velkonocích hosty samozřejmými — pozdvihly oči od ořechů, zeleného váčku s čísly a od listů s čísly a sklíčky, aby ji poslechly, jak vypravuje o chudé, prostomyslné Židovce, která, nemajíc v sobotu do lampy oleje, nalila octa, a hle, ten, jenž dává oleji hořeti, dal i octu sílu svítivou. Jenom Estera neposlouchala řeči matčiny. Stála u stěny vztyčena a ticha, v zamyšlení hledíc ke prahu, přes nějž právě otec a Kalonymos vstupovali. Potom odešli všickni do sálu.

Veliký prostor byl všecek zabrán stolem velikonočním. Ubrus zářil ve svitu rozžatých světel voskových na třech kandelábrech stříbrných, a veškeré poháry stříbrné se třpytily v kmitavých plaméncích.

Na konci jednoho stolu však se proměnila slavnostní tabule v oltář obětní. Tam se leskly dva poháry stříbrné, jeden pro prvního zpěváka, a druhý, jenž byl dolit až na vrch, pro hosta ustavičně očekávaného, proroka Eliáše, bezprostředního předběha Mesiášova, který také sestoupí při večerní osvětě slavnosti velikonoční a vykoupí Israele. Tam ležely na stříbrných miskách, v bílé ubrusy zahaleny, nekysané chleby chudoby a pouti po poušti, osolená voda, jež znázorňovala útisky a otroctví v zemi egyptské, skopový hnát, jenž uváděl na pamět velkonočního beránka, a vejce na tvrdo uvařené, znak života v jeho proměně a vyplnění.

Před těmito miskami se Henoch, přední zpěvák a otec domu, usadil na vysoké, čestné židli, choť maje vedle sebe, a oba starochové v bílém oděvu trůnili na konci stolu jako král a královna. Nejblíže nich seděly všecky děti, kudrnaté, černé hlavy chlapecké, hladce učesané, nachýlené skráně dívčí, dlouhou řadou, a malé ručky se chápaly horlivě pohárů, v nichž se perlilo pěnivé, hrozinkové víno mladosti. Za malými seděli zase starší, bratří paní Růženy a věčně lomozící vetešník Jakub. Docela vzadu měl místo Kalonymos, proti Esteře.

Na chvilku nastalo ve velikém prostoru úplné ticho. Dvojitá okna byla zakryta bílými záslonami. Z ulice sem nepronikal žádný zvuk. Dleli daleko od obyčejných míst a let, na palmovém ostrově v moři časů, a na vodním zrcadle obzoru se vynořoval palác mrtvých faraonů, pískové útesy pouště a země Kanaanské daleké chrámy na horách, večerem ozářených, šáchorem vroubených. Hlasem zvučným, plným života, přerušil Henoch mlčení, předčítaje modlitbu úvodní:

„Hle, tohle jest chléb chudoby, jejž jedli otcové naši v zemi egyptské. Kdo má hlad, nechať jí s námi, kdo jest potřeben, svěť velikonoce s námi — tenhle rok zde, příští za panování Israele, tenhle v otroctví, příští na svobodě.“

Odmlčel se, a matka dala Michalovi, jenž měl vpadnouti teď otázkou, pod ubrusem malé znamení. Dětským, nejistým hláskem odříkával chlapec zvuky, pro hlasy staré a tváře svraštělé se hodící. Oči všech byly na něho upjaty. Malou, tmavou hlavou kudrnatou se nachýlil až nad samou knihu. Stín prstu doprovázejícího poletoval po stránce na způsob černého motýle. Konečně byl hotov a dořikal hlasem ostrým a šťastným slova závěrečná. Všickni kývali a kutáleli k němu přes stůl ořechy a ovoce. Tu však počal Henoch vypravovati o Egyptě. Přednáška jeho nebyla ani řeč ani zpěv, nýbrž směsice obou. Bzučel slova dle starých, ode dávna dochovaných melodií, ze země do země přenášených se zákonem a slovy potupnými, otcem synovi odkázanými, se všemi výpravami a strastmi, nezničitelných jako naděje lidu, podivných jako vzpoury počátkem starých dob, slavných jako opakování přípovědí nezlomných, byť i dosud nesplněných. K těmto prastarým melodiím však připojoval všecky ostatní popěvky v životě: zpěv matky nad kolébkou prvorozencovou, svatební sbory hlasů dětských v domě

nevěstině, kolozpěvy o dnech radostných, ba i pouliční píseň hocha savojského s průvodem harfy, vše to splývalo ve veliký proud, v jehož jednotvárném bublání utonuly věky a bolesti celých století.

Čím více však se Henoch do děje zabíral, tím dramatičtěji zněl jeho hlas. Obřad se měnil v duchovní divadlo, a postava předního pěvce jednala a rostla. A kolem stolů vpadali do toho podle libosti, šeptajíce si nebo se smějíce. Náboženské vypravování bylo v domě známým hostem, a jednáno s ním důvěrně a bez ohledu, je-li případno čili nic. Kalonymos slyšel, jak učitel sleduje text pološeptem a hlasem bezvýrazným a stísněným, poslouchal, kterak dvorní krejčí vplétá fistulí poklony pro „sa belle nièce, sa chère Esther," jakož i kterak Dvoj-Jakub přizvukuje hlasem chraptivým. Sám však z toho všeho nechápal nic, a jásot dětí vedle něho doléhal k uchu jeho jako z veliké dálky. Zdálo se mu, jakoby ležel na písku domorodého pobřeží holandského, a mezi tím, co šero noční houstne, jakoby slyšel, kterak vlnobití mořské šumí legendy o spustlém a roztříštěném Israeli.

Vypravování velikonoční započalo o sedmi mistrech judských, o pěti rabbinech z dob císaře Hadriana: Elieeserovi, Josuovi, Eleasar-ben-Assarjovi, Tarphonovi a Akibovi. Kdysi o velikonočním večeru seděli v městě, kde Akiba učil, v révoplodném Bene-Beraku v Palestýně, rozmlouvajíce v chudobném letohrádku Akibově o slavnosti večerní tak horlivě, až byli klepáním vyrušeni. Byli to žáci školy rabbinské, již, spatřivše stolice učitelův prázdné, s úžasem volali, že jest na čase vykonati ranní modlitbu. Pět oněch rabbinů neznamenalo, že noc za jejich rozhovoru se skončila.

Kalonymos viděl před sebou všech pět. Byl tam Elieeser jako šipka rovný, s velikým, nehybným obličejem kamenným a seschlou rukou ve vousech krápníkově šedivých. Mluvil jenom v přikázáních hlasem, jenž se podobal ozvěně z uzazděných komor hrobových a ze sřícených chrámů. Na vše pak, nač zákon nedal odpovědi, odvětil i on: „O tom zákon neví nic, o tom nevědí naši praotcové nic, o tom nevím já nic," nebo donutil všetečného tazatele k mlčení otázkami vzájemnými jako: Kolik asi ulit zvětralo na břehu mezi Joppe a Askalonem, nebo kolik strastí bude lidu israelskému ještě přetrpěti. Když pak nastalo ticho, proměnil se zase hlas jeho v měděnou tabuli s moudrostí zákona.

Tu byl malý, hrbovatý Josua s kravskou nohou, vyučený špendlíkář, se znamením chudoby a nízkého rodu ve stlačeném obličeji a rukama od štipce a kladiva mozolovitýma. Řemeslo ho naučilo ctnostné skromnosti a uctivosti k silám života. Padesát dobře odměřených úderů kladivem na mosazný drát vymáhal stvol jehly a rovněž tolik podbradka kolem ouška, když však jehla potom ležela hotova na kovadlině, byla stvořena, aby spojovala a sjednocovala, nikoli aby bodala a ranila. A když připadla noc, sedal Josua u vchodu černé kovárny a sledoval putování hvězd podél obratníku. Jak to jiskřilo kol jejich drah nebeských, a čím by byly noc, pouště a moře bez lesku stříbrných hvězd! A tu si také myslil, že mají svůj lesk a svou úlohu i drobné hlavičky špendlíkové, jež, byvše nedávno ukovány, prokmitaly v černém uhlí vyhaslé výhně, a Josuovo srdce překypovalo vzýváním nekonečna. Avšak

Elieeser a Josua byli staří, Eleasar-ben-Assarja byl mlád a truchlil proto. Po meči i po přeslici mu proudila v žilách nepokojná krev královská, a matka jeho byla sličnou druží Bereniky, s níž si hrávala. Sám byl spanilý a moudrý jako mladý Šalomoun, a přece se upínaly oči jeho snivě pryč od školy a kazatelny. Při západu slunce sedával na střeše mramorového svého domu, maje ruce obě rozpjaté k západu, při čemž se rtové jeho slabě pohybovaly. „Zbožný, vzdychající prosebník," říkal lid, co však Eleasar-ben-Assarja citoval, byl Homer. Studoval v Alexandrii, a Diotima se stala tajnou důvěrnicí jeho srdce. Choval však v sobě tolik královské pýchy, že se neodřekl břemene nenávisti a opovržení, jež mu bylo od narození uloženo s lidem svým snášeti. Tak se navrátil domů a snažil se teď mezi starými knihami honem sestárnouti.

Čtvrtý, rabbi Tarphon, byl mocný hřímatel a káratel, nejpřísnější v Israeli. Hněv obyčejně zachvíval bílou jeho hřívou kolem olivově žlutého čela, a silné jeho čelisti chřípaly, kdykoli řádil proti křesťanům a pohanům. Nebyl však také vlídný ani proti vlastnímu masu a vlastní krvi. Kletbu měl rovněž tak snadno po ruce jako jiní požehnání, a syny a příbuzné, kteří přestoupili předpisy, vlastní rukou vyrazil z domu. Když už bylo pozdě, slyšeti bylo ještě hromový jeho hlas večerem, a jinoši, již kráčeli po cestách temnosti, uspěšovali kročeje, kdykoli se ubírali kol jeho domu.

Rabbi Akiba však, vykladatel a hlasatel všeho, byl mezi těmi pěti přece jen nejznamenitější. Již jako chlapec uměl všecka písma čísti a jim rozuměti: linie a vrásky na ploché dlani lidské, vlákna na listech a oka v pavučinách. Když chodil jako hoch pastýřský za stády, naučil se řeči zvířecí, vykládal bzučení včel a zpěv ptačí, mluvil celé hodiny s moudrým pardálem nebo s osamělými hady nočními a rozuměl známkám prchavých obláčků. Když vyspěl v muže, překonal všecky znalce písma. Mojžíš a proroci vyložili hlavní přikázání, Akiba vyložil každý bod Thory. Příslovce a drobná slůvka, která jiní opomíjeli, staly se jemu zlatými sponami pravdy, a dvojí abeceda přírody a písma hlásala jeho duši jedno a též slovo o jediném Bohu a jeho zkoušeném, ale jednou vítězstvím korunovaném lidu.

To bylo těch pět rabbinů v Bene-Beraku. Kolem do kola se ozývalo řinčení dřevců a dusot koňský. Všude po Kanaan zuřil odvěký boj s Římany na obranu země, žen a dětí a chrámu Šalomounova, jejž Titus srovnal se zemí, jenž však už zase povstal z popelu a otevřenými dvoranami hory Siona volal k nebesům. Poslední bohatýr Judstva, ten, jejž Akiba, vykladač, nazval „Synem hvězdy" hned při prvním pohledu, jímž mu popatřil do tváře, a jemuž holdoval jako Mesiáši, Simon-bar-Kochba, v jehož rameni znovu povstala síla Samsonova a v jeho srdci odvaha Judy Makabejského, ten vedl zástupy k vítězství a odnímal orlům římským město za městem. Hle, to byla příčina, proč pět těch rabbinů vykládalo tentokráte velikonoční text s takovým nadšením jako ještě nikdy před tím, tak že noc uprchla, aniž to znamenali.

Mladistvá víra osmdesátiletého Aziby opojovala ostatní. Svit stříbrné lampy chrámové slavnostně ozařoval ubrus, a víno plápolalo v po-

hárech. Postavy mrtvých bohatýrů se vynořovaly ze šera, vztyčujíce černé hlavy a břitké čepele až k vazbě krovové. Šum města sedmipahorkového, jemuž patero rabbinů naslouchalo za jarního jitra, když se blížili k Římu, aby Caesara úpěnlivě žádali o milost, a který tehdáž v ranním tichu travnaté roviny naplnil ňadra jejich nezapomenutelnou zoufalostí nad jměním Edomitů, rozplýval se nyní před vítězným lomozem Josuovým a Davidovým jako vzdálený příboj. Což nemůže Pán poslati ještě jednou nejmocnějšího ze svých andělův, anděla smrti, jako spojence svého kmene, a proměniti krev hroty Titovými prolitou v novou obět velikonoční, jež by v noci osvobození zářila na prahu i veřejích? Což nemůže ohnivý sloup ještě jednou vyšlehnouti ze země, dospěti až k nebesům a státi Israeli pochodní vítěznou a nepříteli zhoubným požárem? Jedna noc přesnic — tak učí písmo — se stane nocí Mesiášovou — není-liž Bar-Kochba slibovaný mstitel a pán? Tak se vyptávalo těch patero druh druha, patříce žhoucím okem ven do temnoty. Kroutili dlouhými bradami. Slunce, jež oslňujíc, vstávalo z moře a ozařovalo hřebeny střech Bene-Beraku ohnivě, zdouvalo jejich srdce.

Ale ach, „Syn hvězdy“ padl na bojišti a měl žíti dále v paměti lidské jenom s potupným jménem „Syna lži.“ Sloupy chrámu zpola vztyčené byly rozbořeny naposled, a hora Sionská se stala hromadou kamení, hnízdem krkavců, brlohem šakalů. Patero rabbinů bylo vesměs ukamenováno nebo upáleno, Elieeser se zákonem, Josua, moudrý špendlíkář, Eleasar, zamyšlený snílek, a Tarphon, mocný káratel. Poslední zemřel na hranici Ben Akiba sám, zdrcen zklamanou nadějí, ale vzpřímen. Netrhaje z těla vlhký plášť vlněný, jímž se úpal prodlužoval, stál v plamenech, vykládaje jako ve škole rabbinské, jsa šťasten, jak pravil, „že může život svůj věnovati Pánu,“ zbožný přítel slovních hříček až do posledního vydechnutí. Ten byl poslední zápas, jejž bojovalo Judstvo mečem, a noc v Bene-Beraku nocí výpravy na putování po poušti, delší než bylo epyptské, kde manna nepršela, ani ve dne nevytryskovaly jasné prameny, kde nebylo v noci sloupův ohnivých ani chrámů, které kývaly, a ani cíle, putování pouští, jež trvá až dosud. — —

Tak snil Kalonymos mezi předčítáním, a zkoušky v legendách o Mojžíšovi se mu zdály býti starostmi dětí proti starostem dospělých a všemu tomu, co od té doby Israele potkalo. Teprve potom počal černý les hučeti nářky nikdy neutuchající. Bloudili, kamkoli se obrátili. Kalonymos se snažil myšlenky své zastaviti a upjati je na přítomnost. Ohlížel se s pohledem, jenž se mihl s obličeje na obličej. Potom se upamatoval na vlastní dobu, a kde jest, a oddechl si z hluboka.

Henoch za přemítání Kalonymova dočetl daleko. Okusili trpkých zelin egyptských a obětovali beránka velikonočního. Červené moře rozdělilo své vlny a uprchlíkům utvořilo cestu.

Přední zpěvák pohleděl od knihy vzhůru s chlapeckým výrazem na obstárlém a přece ještě mladistvém obličeji. Stáhnuv si čapku na stranu, kývl na děti a provolal ode dávna dochovaný žert: „Co však je nám vlastně po tom?“ — aby po malé přestávce plné smíchu poznovu uvedl na pamět, že každý z přítomných byl dnes večer také ze zajetí egyptského vysvobozen. Přišla večeře a přerušila svými pokrmy

a veselostí na chvilku předčítání. Vonělo to olejem a apichem, a kolem ohromného pečiva se ozýval hlasitý smích. Kalonymos však se nedovedl zachovati při náležité míře. Staří se snažili vřaditi cizince do řetězu rodinného, on však se cítil vzdáleným. Náležel sem a přece ne více nežli ke všem těm tisícům domovů, v nichž se četla táž slova s týmž hořem, a se ozývaly též žerty kolem týchž sladkých a kořenných krmí. Když bylo odklizeno, a čtení zase počalo, byl znovu osamocen a pohrouživ se v půlnoční temno na pobřežních oblázcích v Holandště, slyšel zase legendy mořského příboje israelského.

A Kalonymos pravil sám k sobě: „Vrhni hrst třísek do moře, i bude jimi zmítáno o skály, a shnijí, nebo je vlny roztříští; kolik však bouří a přívalů mořských zmítalo těmi třískami, a nezničily je! Jako kdyby Starý svět nedostačoval lidské bídě a bludným jejich cestám, stáli na palubě kolem Krištofa Kolumba, pátrajíce bloudivým zrakem po světě Novém, aby nezůstala ani stopa země, jíž by krví a slzami svými neskropili."

A Kalonymos pravil sám k sobě: „Pálej opálkou obilím naplněnou v povětří, a zrní vyžene kořeny, bude-li míti zemi, aby v ní vyrostlo. Klíčí, má-li slunce a rosu, a obaluje se korunou květů, je-li mu popřáno dost času a ochrany před větrem. Na hromadě kamení však a ve sklepě ledovém neroste nic, a plevy se rozmetou a zahynou větrem. Jsou však druhy semen, jež se rozpučí kdekoli, na pouštích i na skále, jež vyrůstají po tmě, jsou šlehány bleskem a přinášejí ovoce — jmenujte si je třeba plevami, ač se obyčejně plevou nenazývá, co se zelená a přináší ovoce."

A Kalonymos pravil sám k sobě: „Dlouhá jest noc slunovratu zimního, spojená s trampotami, žízní a dušením nočním. Jazyk se lepí na podnebí, krev vře pod koží, a tobě se zdá ve snách, že ti to šlapou po ňadrech železem okované paty anebo kladivo buší a buší, aby ti prohnalo víčka oční hrotem železným. Tato noc však a ta můra trvaly sta a sta let, a pokaždé, kdykoli strážcové ohlašovali parním rohem ranní červánky, byla to večerní zoře se svým pableskem na víčkách jejich očí, a noc se svými temnostmi trvala dále."

A Kalonymos, popatřiv na Henocha, pravil sám k sobě: „Šedivče, může srdce tvé ještě bušiti? Ty, jenž jsi viděl jako socha na zapomenutém hrobě místo, jež jsi obýval, spustošené v kamenité pole, ty, jenž jsi ve všech nocích měsíčných usnul s hlavou o stěnu žalosti opřenou a ráno se probudil pode jhem. Tys prorokoval ve školních siních starého Babylona tisíciletou říši, upadl's o slavnostech římských pod kopyta závodících koní a byl's mrskán štíry. Pluh a vinný lis ti byly vyrvány z rukou, meč z pochy, a žnec a válečník byl snížen k míře a váze a uvržen v pouta. Nicméně tě pořád ještě držel anděl, jenž tu byl od počátku, nežli se světlo a tma rozdělily, a jenž potom letěl přes Sinai a Hebron, anděl slova. Tak's přemítal jako spoutaný a opovržený s Araby o závod, zpíval ve sboru s trubadury, vykládal Kabbalu a Averhoa, vysvětloval prastarou víru a moudrost prastaré pochybnosti, až se rozplynula myšlenka tvá v zbožňování světa, jenž byl tvým vězením. A jsa veden za ruku andělem slova, putoval's mezi

rovníkem a točnou, a teď sedíš zde ve sněhu a slavíš vysvobození z — Egypta."

A Kalonymos, popatřiv na Esteru, pravil sám k sobě: „Nač tě mám nazývati nevěstou? Jsi mou sestrou, sestrou utrpení po celá století. Co spanilých jmen a smutných, hrdých osudů ti mohu dáti darem? Jmenovala jsi se Miriam, měla's v černých vlasech zlatou síť a smaragdy a vetkala's sobě na dvoře mramorovém obětní nůž do prsou, abys nepřečkala hanbu svého pohlaví. Byla's nazvána černou růží z Tudely a kráčela's háji myrtovými v plášti brokátovém a v olivových fáborech kolem skrání. Jehuda ben Haleny tě viděl ve svých snech a opěval tě, a otec tvůj tě zabil, jako se roztřišťuje znesvěcená nádoba chrámová. Jmenovala's se Milostností a přebývala's ve starém Wormsu, chudobná, počestná žena, jež chodí těsnými, smutnými ulicemi a v nízkých komůrkách len češe a přede. Muž tvůj byl jen chudý česač vlny, ty's však mu zpívala v jeho chudobě dále a rodila's mu dcery, jež jsi zavraždila vlastní rukou v ženské lázni ve Wormsu, když křižáci město židovské zapálili."

„Chceš míti, Estero, ještě více jmen a smrtelných legend? Jest jich tolik, že si lze vybrati. Teď snad chápeš, sestro, proč tě nechci nazvati nevěstou. Nevěsta — to jest připověď dobytého štěstí, šeptané rozkoše a vyznání radostného tajemství dvou duší. Nitrem nás obou jest však zármutek a tajemstvím nás obou nedostatek domova. Tak nosíme, sestro, oba týž pečetní prsten s obrazem téhož chvějícího se plamene, a co bychom si počali s prstenem jiným?"

Táta koupil kozlátko,
grešli za ně dal;
náhle přiběh' kocourek
a kozle roztrhal.
  Kozle, kozlátko!

Ale malou za chvíli,
kot co kozle plení,
skočí k tomu rychlý pes, —
kočky též už není.
  Kozle, kozlátko!

Co pes s kočkou zápolí
a z ní maso trhá,
hůl seskočí se stěny,
na psíka se vrhá.
  Kozle, kozlátko!

Tu však vedle z hranice
plamen povyšlehne,
všecko v popel obrátí
a hůl také sežhne.
  Kozle, kozlátko!

Ten byl poslední zpěv toho večera a vypravování velkonočního. Za chvilku se utišila bouře v ňadrech Kalonymových, a myšlenky jeho se zastavily. Stará píseň dětská s nesmyslnými litaniemi, s rythmem deště pomalu padajícího, s jednotvarností bez slz a zvuku utlumila tak

říkajíc dlouhou řadu šeptaných a opakovaných slov, jimiž chorobný ve spánek uspává na loži své trápení, vše, co cítil, co si myslil, vše, co zapomněl, a vše, co nemohl nikdy vyjádřiti v životě svém o osudech lidu, jehož byl synem. Oči jeho se zalily slzami, a jal se zpívati dětským zvukem hlasu svého:

Tu však voda z studánky
vyvalí se tokem,
oheň pak je v zápětí
ulit chladným mokem.
Kozle, kozlátko!

Však hle, v tom tu z ohrady
statný býk se řítí,
chlasce, až se zdaří mu
pramen vysušiti.
Kozle, kozlátko!

Však již řezník pozvedá
sekeru svou břitkou,
býk už také kácí se
mrtev v zemi sypkou.
Kozle, kozlátko!

Zpěv byl jednohlasý. Vyzpívané a unavené hlasy starých a vysoké, jasné hlásky malých se prostupovaly, a v jednotvarné ukolébavce dětské rýmovačky zmizelo všecko, staré vypravování o strastech a meči. Svíce na svícnech skoro dohořívaly, a plaménce stále se úžící se míhaly po podlaze na způsob krvavých nitek. Šero prosycené zpěvem a slovy biblickými rozkládalo se slavnostněji po ubruse, v jehož stříbře se světla lámala a třepotavě obrážela. Děti byly od žen odneseny v náručí na lože, a odrostlí, stojíce ve skupinách, hodlali druh s druhem dáti se do hovoru, nezdařilo se jim však přijíti do pravého tonu.

Henoch pozoroval Kalonyma chvilku pátravě zkušeným, hnědým okem, jež po večerní pobožnosti s dvojnásobnou jasností zářilo, a pravil vlídně:

„A teď půjdeš na loď, Kalonyme?“

„Ano, otče Henochu, i děkuji vám všem a přeji šťastné pokračování svátků velikonočních — a sám půjdu svou cestou . . . dále.“

Řka to, cítil Kalonymos, jak se zraky všech na něho upínají: paní Růženy s úžasem, s výčitkami, učitelův úpěnlivě, s úctou obžalobce sebe sama před pevnou vůlí, ostatních toliko s upokojením, že odjede a zmizí z kruhu člen cizí a rušivý. Estera pak vstala se židle u okna, kde seděla, hledíc do bílých záslon, o něž se železné tyče zvenčí obrážely jako trámoví ve věžnici, a pravila hlasem slabým a tichým:

„Doprovodím Kalonyma na loď.“

Na bledém jejím obličeji se neobjevil ani nádech nějakého zabarvení, ačkoli uhodla, co si přítomní myslí. Otec její pak prohodil s jemností ženskou:

„Dobře tak, dcero má, vykonej povinnost otcovu k hosti, neboť jsem zemdlen a toužím po podušce. Vždyť jsem také urazil dlouhou

cestu mezi Egyptem a Kanaan, a třeba lid můj nereptal, jest nicméně přece nesnadno, býti pouští předním zpěvákem... Dobrou noc, přátelé! Čeledín vás doprovodí, Estero, a posvítí lucernou. — A teď se měj dobře, Kalonyme, budeme na tě vzpomínati o každé slavnosti velikonoční, až budeme lámati chléb putování na poušti — a pokoj budiž s tebou po všech cestách života!"

Cestující byl v okamžení hotov, maje lehký raneček na rameně. Dlouhým pohledem si vštípil do paměti síň a její hosty a s odleskem uhasínajících červených světel velkonočních v zřítelnici sešel dolů do tmavé síně, kde Estera a poloospalý čeledín s lucernou čekali. Tak vystoupili ven na ulici.

Na hlavním kostele odbilo zrovna jedenáct, a svítilna ponocného na dlouhém bidle se ztrácela v záhybu bílé ulice jako malá hvězdička. Počalo tak hustě sněžiti, že nebylo ani viděti drobná světla na rozích, bílý sníh však svítil bledým svitem po ulici sám. Sníh padal neustále, nikoli však v divém sčeření větru ani v těžkých chomáčích zimního šera, nýbrž v lehkých, měkkých paprscích noci březnové, a vůně čerstvě napadaných spoust sněhových naplňovala povětří. Domů a ulic nebylo skoro ani viděti — všecko bylo bílé, čisté, netknuté. Zdálo se, jakoby člověk se procházel tajeplnou zahradou arktickou, kde sněžné růže plotů sypou bílé, vonné listí k zemi.

Kalonymos si vykračoval a oddychoval příjemně. S pocitem úlevy vyšel z uzavřené síně a úmorného hnutí duševního ven do přírody. V nitru svém byl naplněn mladistvou radostí, že nenese s sebou nic jiného nežli raneček, jímž klátil v ruce, že nemá žádného jmění ani statku, žádného domova a žádných pout, nýbrž že může jíti volně jako to slovo, jehož byl hlasatelem, lehce jako bílá vločka sněžná, jež na vrtošivé, ale předepsané dráze prostorem se dotekla jeho tváře.

Mezitím co nabýval jeho obzor zase šíře nekonečnosti, probudil se v něm také zároveň onen proud ze zdroje lásky, jemuž dal osud vzniknouti v jeho nitru, a jehož hukot v nejhlubších základech jeho duše oněměl všemi těmi vzpomínkami na krev a smrt toho večera. Jak plachý a slabý byl ten malý proud, ale přes to jak nerozlučný se zřídlem omlazení a odpuštění!

Kalonymos se usmíval, když vesele poznával zase svou vřelost, jíž vše roztálo, utěšitelku, jež má tu moc, že ulámе všechny ostny. Ach, že mohl býti dluh bezpráví a útrap zaknihován v pamětných spisech, jest důkazem jeho pomíjejícnosti! Který mistr v počtářství pomyslil kdy na to, aby vypočítal nekonečnost skutků lásky? A ostatně, co znamená dnes účet včerejší? Každému člověku jest život nový a láska nová a neposkvrněná.

Jeho bytostí pronikala hluboká svoboda, jež se zakládá na smíření, a poslední kámen tížných starostí toho večera mu spadl se srdce. Hleděl tiše na Esteru, jež šla v kožiše po jeho boku, i zmocnila se ho bratrská touha, sděliti se s ní o hojnost své duše. Jak bleda, jak něžna, jak zjemněna skrytou a ustavičnou touhou kráčela po jeho boku, a jak podivně přes to působil sníh, jenž s ledným jiskřením se zachycoval černých jejích vlasů nad tou nízkou, jihokrajní hlavou! Rebeka u studnice

Eleasarovy, Rut na poli Bozově, obetkána mocnými city a barvami sněhovými! A nicméně, mohla snad jenom zde — což o tom věděl? — zrovna zde, v tomto chladu a osamělosti nabýti oné rázovité touhy, vášně a hrdé těžkomyslnosti, nedotknuté ničím malicherným a nízkým, jak pozoroval, že ona jest. Hleděl jí tázavě do obličeje, jenž byl slabě ozařován svitem lucerny čeledínovy a jenž v šeru a vločkách sněžných se leskl.

„Estero!“

„Kalonyme,“ pravila, a výraz její byl jiný než před tím.

Pozoroval, že se prosekala klamnou nadějí a že porozuměla jeho skrytým, němým myšlenkám. „Kalonyme,“ pravila, a hlas její se podobal hlasu sestry všemu rozumějící, o níž právě k sobě mluvil, „nemyslíš, že bude někdy jinak, že bude i nadále, jak bývalo... Hůl na kočku a kočka na myš a myš na provaz — nepřestane nikdy hanobení, a spravedlnost boží se nikdy nad světem nevyjasní?“

„Nevím, Estero, vím však, že jest velikou věcí snášeti nespravedlnost, když člověk sám holduje pravověrnosti. A kromě toho — spravedlnost a nespravedlnost? Je-li spravedlností božský plán všehomíra, jenž jest složen v srdcích lidí nejlepších a vyvolených, a nespravedlností celý řetěz odpadání od plánu, jenž v uskutečňování jeho na zemi naší musí vyjíti na jevo, pak jest nutno, aby byla i nespravedlnost, a kdož ví, do jaké míry jest nutnou obětí pro trvání všehomíra. Tak budou míti jenom o čest více věrná ramena, jež byla určena, aby nesla posvátné břímě nespravedlnosti.“

„Zdá se mi, že ti dobře nerozumím, Kalonyme.“

„Ne, Estero, až budeš míti jednou dva syny nestejné povahy a nestejné v poměru k mocnostem života dávajícím a odnímajícím a rozdílné v moci snášeti starosti vlastní i tvé, oba však stejně potřebné pro tebe i navzájem mezi sebou, snad mi pak porozumíš.“

Poutníci za tohoto hovoru zůstavili klidné ulice za sebou a došli ven na lodní most, kde vál vítr. Sněhem bylo slyšeti, jak se vlny honí a bez ustání bijí o břeh, a větřík mořský dýchal mezi ně už chladně a cize. Za několik minut se měli rozloučiti! Kalonymos vypadal, jakoby chtěl ještě něco připojiti k tomu, co řekl, v tom však potkali jiného chodce, jenž tápal sněhem bez svítilny. Čeledín zdvihl lucernu až k obličeji chodcovu, a ten se náhle ve svitu zastavil.

„Pro pána krále, panna Henochova a v tenhle čas,“ pravil, zdvořile snímaje klobouk a s úžasem si prohlížeje Kalonyma.

Byl to mladý muž, hezkého, právě švédského vzezření, štíhlá, rusá postava, s blaženým úsměvem v jasných, modrých očích. Bujará radost společenského večera štokholmského ovívala jej ovzduším živou myslí a veselostí, i zdálo se, jakoby se těšil, že na své pouti večerní podniká zápas s větrem mořským a vším tím sněhem vířivým. Límec pláště vzhůru neměl. Dal větru a sněhu bičovati do svého obličeje, a v osamělosti zimní noci byla duše jeho až na vrch plna jeho mladosti a jaré mysli.

„To jest host mého otce, Kalonymos, jehož doprovázím na loď. Pojede časně ráno do Libavy a chce na palubu.“

Estera slyšela vlastní hlas jako dálkou změněný a doložila pak hlasitěji Kalonymovi:

„To jest náš soused, kapitán obchodní lodi Trana.“

„Tak, tak, cizinec,“ pravil Trana svěžím, zvonivým hlasem, „to se asi nakolébáte, neboť vane od severozápadu, zítra se dostaví bouře — avšak šťastnou cestu jako vždycky. A dobrou noc a boží mír, panno Estero.“

Hlas jeho zněl tak vřele, když se k mladé dívce obrátil, že Kalonymos poznal, jak vysoké místo zabírá v myšlenkách jeho. Estera se zapýřila, když skláněla hlavu na rozloučenou. A kapitán, bzuče si nějakou písničku, zmizel ve sněhu a kráčel dále přes všecku tmu rovnou cestou s jistotou muže, jenž jest si sebou jist.

Mezi tím Kalonymos a Estera ztratili nit dřívějšího hovoru, aby jí už znovu nenalezli. Jen ještě několik kroků, a šerem se probleskovala chladně zelená, syčící voda, po jejíž vlnách se veliké, bílé vločky sněhové kolébaly a jako potápky mořské mizely. Byly u mostu, vedle něhož Kalonymův škuner stál.

„Tak sličné, modré oči,“ pravil Kalonymos a pohleděl ještě jednou bratrsky na bledou, útlou dívku. „Ano, Estero,“ rozpřádal svou dále, „oči jsou venkoncem všecko. Černé oči a modré oči, oči, které rozumějí, a oči, které se ještě nenaučily sobě rozuměti. Ale všady na světě, kde jsou lidské oči, jest také láska, jež působí, že lidé žijí a všecko přemáhají.“

To byla poslední slova Kalonymova. Uchopil se Estery za obě ruce, pevně je tiskl, hledě jí při tom hluboko do očí, a zmizel na palubě.

Estera stála na břehu, šerem po něm pátrajíc, nerozeznala však nic více nežli stín. Padal sníh, vír mořský dul silnějšími a silnějšími nárazy z dálky, a člun rval za řetězy a chtěl odtud. Tu přitiskla Estera obě ruce na rty, natáhla je sněhem ke tmavé vodě a obrátila se k městu. Cizinec zmizel, jak přišel. Obrazotvorností svou si představovala už jen nejasně postavu jeho, ale jeho tmavý, černý pohled si zapamatovala nesmazatelně a potichu si opakujíc slova jeho o očích, které rozumějí nebo se naučí jednoho dne rozuměti, ubírala se temnotou a vánicí za malou lucernou, jež ji vedla k domovu.

FRANT. KLEMENT:

Z Damašku do Ba'albeku.

Nemáte chuť na výlet do Ba'albeku?" tázal se nás jednoho dne přítel Burchard v Damašku.

„Ano," odvětil jsem, „ale pod jednou podmínkou."

„A ta by byla?"

„Že pojedeme ku slavným zříceninám údolím Barady přes Dumar, Fidše, Suk Uadi Barada a ez Zebedany nahoru a pak rovinou Bka'a, podél úpatí Libana do Štory a po bývalé silnici francouzské dopravní společnosti nazpět do Damašku. Pochod do Ba'albeku rozdělíme si na dvoudenní sedm a šest hodin trvající jízdu, v městě zřícenin zůstaneme den a potom, pobyvše dvanáct hodin v sedle, vrátíme se zpět do syrského ráje."

Postavou drobounký, ale jinak železnou otužilostí vynikající „globetrotter" projevil s tímto rozvrhem souhlas slovem: „Ujednáno", pak dal ihned svému sluhovi náležité rozkazy, totiž, aby připravil naše cestovní houně a tlumoky s potřebami ku spaní, načež jsme vyhledali pronajimatele ořů, a ujednali s ním, aby nás z rána o páté naše stále předplacené koně očekávaly; tím byly naše cestovní přípravy vykonány.

Kolem rozsáhlé louky „Merdš", sloužící za vojenské cvičiště, ujížděli jsme za krásného jitra podél řeky Barada do Dumaru, dále na křižovatce zabočili jsme ze silnice francouzské dopravní společnosti v pravo na tak zvanou vesnickou kolejovou cestu, vinoucí se úzkou, říční úžlabinou směrem k pustému, Damaščany „Sahara" zvanému pásmu, z něhož vstupuje se do smavého údolíčka, jehož hustě porostlá úbočí mnohé malebné zátiší tvoří. Stále podél břehů Barady směřuje dosti pohodlná silnička kolem malebných skalnatých stěn a tu onde kolem svahů, mírně vzhůru stoupajících, topoly, platány, morušemi, ořechy a četnými keřinami pokrytých, z nichž nepatrné domky menších vesnic vykukují. Tak mineme vesničku Ašrafije, kterouž spojuje zajímavá skalní, místem krytá místem otevřená chodba s osadou Besinou, ležící půl hodiny výše, a v krátké době octneme se u skalního, do vápencovitého úbočí tesaného průkopu, jenž končí u neobyčejně vydatného pramene el Fidše, jehož obrovské množství křišťalovitě čisté a výborné vody tok rychle proudící Barady jak náleží, sesilňuje. Vodní spousty, vyrážející v bouřném šumotu a hukotu pod starým vyzděním ze skály na zemský povrch, vrhají se po krátkém, asi sto kročejů dlouhém toku do Barady. Jsem pevného přesvědčení, že mocný strumen el Fidše totožným jest s pramenem starého věku Pharphar-em, jehož zřídlo zachyceno ve zmíněném tesaném průkopu a vedeno pak stokovým vodovodem do nádherné Palmýry, slavného města Zenobiina. Svérázně malebný obraz poskytují zříceniny malého chrámečku nad pramenem, kde v dobách pohanských vodním božstvům obětiny přinášeny bývaly. Pobortěné stěny, polámané

sloupy, balvany a semo tamo rozmetané zdivo věnčí šťavnatá zeleň keřů a košatých stromů staré svatyně, a dole po straně pramene zarůstají trosky malé, prastaré kapličky křesťanstva, na nichž tu a tam pěkné ještěřice do zdroje slunečního světla pohlížejí.

Krásně umístěná vesnice Fidše známa je Damaščanům hlavně proto, že se v ní nalézají rozsáhlé zahrady třešňových stromů, honosících se nadmíru chutným, nyní v Orientu tak vzácným ovocem. Lucullus, římský vojevůdce, přivezl — dle Plinia — třešňový strom z Kerasu na pontském pobřeží Malé Asie do Říma, a dle tohoto místa pojmenováno toto záživné ovoce. Řecky: Kerasos, latinsky: cerasus. Obyvatelstvo z Fidše dodávalo mameluckým sultanům do Egypta každého roku několik košů tohoto ovoce, a nemálo mlsní Damaščané putují houfně v době, kdy třešně zrají, na tato místa a pochutnávají si, jak náleží, na tomto daru štědré přírody. V Syrii jsou třešně vzácnou zvláštnůstkou, a živě pamatuji se na zamračený obličej Maronity z Biskinty na Libanu, jenž mě podaroval větvičkou se třemi třešničkami a hněval se, že tento vzácný dar náležitě neobdivuji.

Za vesnicí Fidše ustupuje kyprá zeleň porostlých svahů kolmým stěnám úžiny, jíž teče Barada, pak rozšiřuje se zase, a když jsme byli minuli tři malé osady, projíždíme těsně při vesnici Suk (tržiště) Uadi Barada údolím nanejvýš romantickým. Tato zdravotně výhodně umístěná osada rozkládá se na ssutinách starověkého města Abila, kdysi hlavního sídla provincie Abilene, jež na rozdíl od jiných osad stejného jména pojmenováno Abila Phoenices a později Lisaniae ad Libanum. Bylo to město rozsáhlé a značně zalidněné, které stalo se i sídlem biskupa, avšak v průběhu několika staletí zmizelo beze stopy s povrchu země a objeveno později cestovateli jen dle nápisů, do skal vytesaných. O něco dále vzhůru vjíždíme do chladem provanuté skalní trhliny, nebo-li říčního průsmyku, jímž si Barada cestu proklestila, a v jejím korytu nahromaděny jsou tu a tam obrovské balvany, sřítivší se se skalních boků do řečiště. Nad nynější při korytu založenou silničkou vedla Římany do skály vytesaná, nyní téměř neschůdná cesta, a tam nalézají se dva dosti objemné latinské nápisy, jež sdělují cizinci, že následkem zborcení skal zbudován byl za císařů Aurelia a Lucia Vera (161 až 172 po Kr.) Abilčany nový most právě na tom místě, kde se nalézal starý Juliem Verem zničený přechod. Opodál na různých místech spatřiti lze stará pohřebiště, města, umístěná v četných jeskyních, a kdo má zálibu u vyhledávání zřícenin, nalezne v okolí nynější vesnice rozmetané dorické i řecké sloupy, zdivo chrámu, reliefy a jiné tesané výzdoby, pak tu a tam i řecké nápisy na balvanech, a úslužné obyvatelstvo nabízí cizincům četné staré, však většinou bezcenné a špatně zachované mince.

Z říční sluje vybočuje cesta na levou stranu říčky se vstupem do roviny ez Zebedani, hodinu cesty široké, bující hustou zelení ovocných stromů, zejména ořechů a jabloní, mnohých keřin a lánů úrodou kypících polností, z nichž nejvýše stříbrolesklé listy topolů vynikají. Z povšechného okolního útvaru táhlých hřebenů horstev na stranách západní a východní soudíme, že tato rovina kdysi jezero tvořila, a že prudkost

Pohled na Ba'albek.

vodního příboje vyhlodala si pozvolna cestu do skalních útrob, jimiž jsme právě projeli. Po téměř dvouhodinné jízdě rovinou stanuli jsme v rozsáhlé a výhodně umístěné vesnici Ez Zebedani s 2800 obyvateli zdravého vzezření, jimž čistota a jemnost horského vzduchu ve výšce 1213 m. n. m., jak náleží, svědčí. Rozkošné podnebí přiláká každoročně značné množství Damaščanů k letnímu pobytu do této malebné osady. Hranici západní strany rozsáhlého údolí tvoří pilovitě vytvořený hřeben horstva, z jehož lůna řeka Barada vyvěrá.

V Zebedany není o místnosti ku přenocování nouze, a v malé chvilce nalezli jsme v rodině křesťanského Maronity dosti pohodlné přístřeší, to jest dosti pohodlné ve smyslu orientalském. Oznámili jsme hostiteli, že máme vlastní potřeby ku spaní, a hodný ten muž kázal ihned ženským, aby důkladně pokropily a zametly kamennými plotnami dlážděnou podlahu, poněvadž prý se tím blešstvo aspoň částečně rozeskáče. V tomto ohledu měl pravdu: blešstvo se rozeskákalo, ale z državy své přece jen vypudit se nedalo. Obvyklá skopovina s rýží a zeleninou byla domácí paní vlastnoručně a velmi chutně připravena, načež po večeři zahájeno známé v těchto končinách vyptávání. Přítel Burchard těšil se rozhodně větší pozornosti přítomných domorodců, neboť byl příslušníkem známé jim říše „Almanja", kdežto já chudák „Nemsaui", čili Rakušan, pocházel jsem z končiny jim neznámé, což postačilo, aby na mne tak trochu s patra pohlíželi. Jediná patnáctiletá domácí dceruška zajímala se zvědavou otázkou o mou nešťastnou bytost. Tázala se totiž, jsem-li „mutdžauvic" t. j. ženat. Když jsem se po této otázce zadíval na její jemnou a průhlednou pleť, na kyprá ňadra a do jejích krásných gazelích očí, byl bych bezmála ženu zapřel, avšak svědomitost a dobré vychování zvítězily, a já odvětil s kuráží: „Ano!" — „To je škoda," pravila. Proč, nemohu povědět. Přáli jsme si navzájem: „Lailtak sá idi" (dobrou noc) a z rána o páté, když jsme se za četných „ma' assalămi" loučili, provolali „Mar'haba" (šťastný zdar) naší cestě, a pak to šlo dále k Ba'albeku.

Směr cesty, stále stoupající, vedl nás kolem vesničky Bludanu k osadě Hauar, uprostřed polností s tmavočervenou prstí ležící, a krátce na to u vesnice Saradži ocitli jsme se u rozhraní vod; potok u cesty plynul směrem severním, oproti přítokům Barady, na jih a východ spěchajícím. Za vesničkou Jahfufe rozevírá se úchvatný pohled na obrovskou náhorní rovinu Bka'a, a na Libanon. Na levé straně v zadu vidíme rozměrný, kupolí krytý hrob třetího syna Adamova „Šita" t. j. Setha, o němž nám na dotaz u cesty stojící rolník vypravuje, že umístěn je pod hrobní vyzdívkou, 20 metrů dlouhou. To se rozumí, že je pravost tohoto hrobu naprosto zaručena a tak pravá jako náhrobní kobka v Džeddě na Rudém moři, v níž odpočívá naše pramáti Eva.

Hlubokým údolím Taijibe spěcháme k studni a vesnici stejného jména Berdai, a na to v krátké době kyne nám již temná zeleň stromů Ba'albeckých, z nichž vynikají ohromné sloupy a zříceniny slavných chrámů. Po zabočení na silnici, vedoucí ze Štory, uháníme závodovým tryskem k cíli své cesty a za pět minut staneme v prastaré Heliopolidě.

Brána „Chrámu slunce“.

Před třicíti lety byl zde každý cizinec, cestující beze stanu, odkázán bytem na některého Drúza neb Metuala, před patnácti lety zbudován nepatrný hostineček, a nyní naleznete v Ba'albeku „Grand Hôtel de Palmyre", jehož majitel pan Mimikaki požaduje 15 a záhy z jara za žní turistů 18 až 20 franků denně bez nápojů. Hôtely „d' Europe" a „Victoria", náležející rodině Perikli a Antoniu Arbidu, umístěny jsou ve společném domě, což dlužno připočísti na účet vychytralosti těchto prohnaných Řeků, kteří si dle návalu také výši svých cen od 10 do 20 franků denně určují. Konečně, nelze se majitelům hotelů diviti, neboť cizinci věnují Ba'albeku obyčejně jen 24 hodin, kterýžto čas na nocleh a zběžné prohlédnutí slavných zřícenin dostačí.

Ba'albek, v biblí Baalath, Baalgad aneb Baalhamon (město Bálovo), u Řekův Heliopolis, u starých Arabů a Syřanů Ba'aldach zvaný, byl prý původně (?) Šalamonem zbudován, kdežto dle jiných podání byl jím jen značněji rozšířen. Určitější zprávy z III. a IV. století zmiňují se, že Heliopolis bylo město římské kolonie, že slavné chrámy na základech ze starších dob zbudoval císař Antonius Pius, a že později imperatorové Caracalla a Philippus rozsáhlé vestibulum připojili. Ohromná přední svatyně byla pantheonem, čili chrámem všech bohů Heliopole, jakož i svatyní Jupiterovou, a druhý menší chrám zasvěcen byl jedině Baalovi. Theodosius pobořil částečně velesvatyni tak zvaných pohanů a zbudoval tam křesťanský chrám. Po oblehání Abu Ubeidou padlo město do rukou Arabův a proměněno v pevnost, o niž později Seldšukové a Egypťané zápasili. Bouřná doba Saladinova, křižáků a napotom Timurova uvedla Ba'albek téměř na pokraj záhuby, a po ní vymizel na dlouhou dobu z dějinných pamětí. V šestnáctém století objeven byl opětně Evropany. Co nezničily válečné výpravy, pobořila častá zemětřesení, zejména zemětřesení z r. 1759, ale co z města zbylo, jest navzdor všem těm hrozným pohromám velikolepé a nevšední úctu vzbuzující.

Zlatá doba bezplatné návštěvy zřícenin minula, každý cizinec musí za povolení ku prohlídce zbytků rozvalin jednu medžidii (4 K) zaplatiti, a v Serai jej odevzdají zvláštnímu strážníku, v jehož průvodu se pak ubírá z nynější vesnice směrem západním ku vchodu, jenž vede pod stlačenými oblouky podzemních místností na východní stranu zřícenin. Tam se nalézalo kdysi rozměrné, k velké bráně vedoucí, nyní beze stopy zmizelé schodiště, na jehož místě svěží zahradní zeleň bují. Z polohy dvanácti sloupových podpatků pozorujeme obdélníkový tvar portika, na dva z nich vytesán nápis, obsahující zprávu o věnování tohoto chrámu Antoninem Piem a Julií Domnou. Po stranách umístěny byly mohutné věže, které navzdor různým přístavkům, z dob Saracenů náležitého obdivu zasluhují. Portikem vcházelo se příční, třemi vchody opatřenou a vkusně zdobenou stěnou do nádvoří. Nyní vstupujeme levým otvorem — dva jsou zazděny — do šestihranného $75^1/_2$ m. širokého a téměř 60 m. dlouhého, vskutku skvostného přededvoří, z něhož se pak do hlavního neobyčejně rozměrného dvora vcházelo. Před každou ze šesti bran naznačeného přededvoří umístěny byly 4 sloupy, stěny zdobeny výklenky, mezi nimiž se nalézaly vchody ku

pěti stejně rozměrným komnatám. Z těchto uvedených podrobností zachovaly se jen hlavní zdi a několik mušlovitých výklenků.

Ze tří dřívějších bran zbyla jen pravá, a touto vstupujem do 134 m. dlouhého a 113 m. širokého nádvoří, které jest obdivuhodné svými rozsáhlými stěnami, jež dle korinthského způsobu pilíři, četnými různotvarnými výklenky, těžkými štíty a bohatě zdobenými kapitély okrášleny jsou, dále povalenými syenitovými sloupy — jež stávaly před vchody, za stěnami nádvoří umístěných komnat — a spoustou zdiva ve středu prostoru, kde druhdy umístěn byl chrám křesťanů. Z obrovského pantheonového velechrámu nalézají se tam takřka jen úryvky zbytků, avšak právě tyto úryvky dokazují nám jasně, že pocházejí z velestavby, nad jiné vynikající svou mohutností a věhlasné.

Proslulá, na terase, 15 metrů vysoké, umístěná svatyně obemknuta byla na délku osmnácti a v šířce 10 obrovskými peristylními sloupy, z nichž tu do modravého blankytu nebe trčí zbytek šesti, osmnáct a půl metru vysokých titanů, jež sestaveny jsou ze tří stejnoměrných, v průřezu přes dva metry měřících balvanů, z nichž nejvyšší v krásné korinthské hlavice upraveny jsou. Na těchto osazen jest pět a půl metru vysoký architrav s vlysem, zubnicí a římsou. V němém obdivu klaníme se těmto starým velikánům a litujeme, že tak nemůžeme učiniti i před slavnou svatyní, ze kteréž se tu povalují celé spousty balvanů, ohromné kusy pobořených sloupů a mohutné vrstvy rumu. Dosud stojící zbytky žalují nám na sveřepé ruce ničících je Arabů a Turčínů, kteříž v mrzké lakotě i ty železné pruty dobyti chtěli, jimiž sloupy dole a jejich části mezi sebou upevněny jsou. A nyní? Nyní postačí silnější záchvěv země, aby se zbytek té bývalé slávy za ohromného rachotu sřítil a do rumiště zapadnul.

Perlou zřícenin v Ba'albeku dlužno nazvati menší Jupiterův slunci zasvěcený chrám, po straně velkého nádvoří se nalézající, jenž tvoří samostatný celek, a do něhož se po zvláštních, před dvojitým sloupořadím portálu končících schodech vcházelo. Šestatřicet korinthských — po délce vždy 15 a na šířku 8 — sloupů tvořilo peristyl, chrám původně obklopující, za nímž se u vzdálenosti tří metrů stěny svatyně čili cely nalézaly. Pohlédneme-li v mezeře mezi sloupy a chrámovou stěnou do výše čtrnáctimetrové, tu pozorujeme, že na hlavicích sloupů osazená nastropní, se zdí chrámovou spojená plocha z rozměrných a přímo skvostně zdobených kvádrů pozůstává, do nichž vtesány jsou vkusně sestavené troj-, čtvero- a šestihrany, v jejichž ověnčených a dokonale provedených úponkovitých rámcích, různá poprsí císařů, císařoven, bůžků a bohů se nalézají. Fanatičnost a nenávist mohamedanů nalezla tu pro své střelecké umění vhodné terče, což mělo za následek, že jsou takřka všechny ty obličeje Jupiterů, Ganymedů, Led a jiných z mytologie známých postav značně zohyzděny. Část nejlépe zachovaného peristylu možno obdivovati hlavně na straně severní, kde stojí dosud 9, pak na jihu, kde stojí 4 sloupy a jeden, na hladkou stěnu se opírající, řekli bychom, na smrt raněný velikán, jenž svým pádem dva kameny do cely vrazil. Na straně západní spatřujeme tři celé, architravem spojené titany, kdežto u čtyř jiných jen ještě asi třetina

Zbytek peristylu „Chrámu slunce“.

z původní délky zbyla. Ze směsice ohromných, semo tamo kolem chrámu rozmetaných sloupů a balvanů vypůjčili si saracenští a turečtí stavitelé nemalý počet kubických metrů na své stavby.

Překrásná jest veliká, bohatě zdobená brána chrámová, kteráž z nevelké předsíně do vnitř budovy vede. Postranní portálové obruby sestaveny jsou vždy ze tří titanských balvanů (nejsou monolitní, jak Baedeker a četní jiní badatelé zaznamenávají), na nichž též ze tří kamenů složený příčník spočívá. Tento portál překypuje takřka všelikými okrasami slohu korinthsko-římského, ale nečiní nijak dojmu unavující přeplněnosti, ba zamlouvá se spíše harmonickým souladem všech částí. Nejvyšším symbolickým motivem, jenž jaksi oživující síly slunce označoval, jsou révové úpony, zpod jejichž listů malincí bůžkové lásky prozírají, a kteréž vedle těchto žitnými klasy hojně propleteny jsou. Jedna třetina výše brány zasypána je ssutinami, a těsně za dveřním vroubením a částečně i v něm nalézají se kamennými deskami kryté vchody točitého schodiště, jež vedlo na bývalou, Saraceny později cimbuřím opatřenou střechu. V uplynulém století sjel následkem zemětřesení střední kámen příčníku portálu tak hluboko, že by byl vypadl, a nastalo nebezpečí sřícení se celé hořejší části portálu. Za svého prvního pobytu v Ba'albeku pohlížel jsem velmi nedůvěřivě na tento Damoklův kámen, ale vzhledem k tomu, že tak visí už po 113 let, doufal jsem správně, že mi na hlavu nespadne. Na tomto závěrečném čelníku vytesán je mohutný orel, z jehož zobce vinou se květinové festony k bůžkům v pravo a v levo v povypuklinách provedeným. Mimo křídelní konce na postranních kamenech nelze nyní z orla ničeho spatřiti, neboť sníživší se kámen podepřen na rozkaz jednoho z gubernatorů v Damašku zděným pilířem, kteréžto nutné opatření arci celku k ozdobě není.

Vnitřek, do značné výše zasypané cely poskytuje dosud jasný obraz původního tvaru a krásného souladu. V podélných stěnách spatřujeme řady zpola vyčnívajících rýhovaných sloupů korinthského slohu a na jejich hlavicích čtvero vrstev kamenného kladí, na němž vyčnívající a pěkně zdobený architrav umístěn jest. Mezi sloupy vloženy jsou nad sebou dvě řady výklenků, z nichž dolejší kulatým obloukem a hořejší trojhranným štítem s patřičnou římsou uzavřeny jsou. Před zadní stěnou bylo vyvýšené podium s podstavcem pro sochy božstev, na němž později křesťany zbudován byl oltář. Po stranách tohoto hlavního místa krásné svatyně stály vysoké, vypouklými okrasami zdobené podpatky a na nich jemně provedené sloupy. Samo sebou se rozumí, že si zde většina cestujících dopřeje zábavy zvěčniti se podpisem na stěnách.

Turecká vláda vykonala by záslužný čin, kdyby aspoň část v Damašku lenošících vojínů do Ba'albeku vyslala, aby na nejnutnějších místech aspoň drobnější ssutiny odklidili. Vstupné vynáší ročně značný obnos, avšak většina z něho utone v bezedných kapsách velitele Seraie, a zbytek zmizí v kanceláři gubernatorské v Damašku.

Zachce-li se někomu podívati se do rozsáhlých podzemních kobek chrámu, nalezne nedaleko vyvýšeného sanctum otvor, jímž se vstupuje do podzemí. Neradím to však nikomu. Předně tam nenajde cizinec nic obzvláště pozoruhodného, a za druhé jsou průlezy mezi sřítivšími se

Jižní a západní strana „Chrámu slunce“.

balvany dosti nebezpečny. Proti chrámovému vchodu stojí pěkná a mohutná, ze staviva chrámů zbudovaná věž z dob saracénských s úhledným krápníkovitým portálem a nadmíru pevnými kasematami.

Zeď terasy, na níž stál věhlasný velechrám, neopomene nikdo navštíviti, zabočíme tedy i my z Akropolidy dolů ku stěně, asi 22 m. vysoké a z neobyčejně velikých balvanů zrobené. V mohutném výběžku zdi nalézají se dvě brány ku podzemním sklepením pod svatyněmi, jejichž spodní vrstvy kamenů obrovitostí vynikají a různé základy nejstarších staveb v Palestýně a Syrii připomínají. Nedá se arci popříti, že zde hořejší část kvádrových stěn a některá z podzemních klenutí se závěrečnými kameny, z nichž část jest poprsími zdobena, původu římského jsou, avšak všecky tyto základy jsou do určité výše z hrubých, jen na hranách přitesaných kamenů zbudovány, a právě tyto kameny značí doby, římskou říši předcházející. Za svého posledního pobytu v Ba'albeku vylezl jsem z podzemních kleneb a ubíral se směrem severním na stranu, kde nahoře vysoké sloupy peristylu velkého chrámu do výše ční, abych za čerstvého dojmu podzemní kameny se zevnějšími srovnal. Tam zařaděno do zdi devět kamenů úctyhodné míry, obnášející 9·54 m. délky, 4·92 m. výšky a 3 m. šířky. Tyto obrovské kvádry jsou však rozhodně jen mlaďátka vůči třem arcititanům, umístěným dále na straně západní, při jichž spatření nezná obdiv turistů mezí. Téměř sedm metrů měří dolejší vrstvy balvanů, na nichž spočívají tyto bez odporu největší stavební kameny celého světa. Rozměry jich obnášejí na délku 19·2 m. — 19·45 m. — 19·5 m., při výšce a tloušťce téměř 4metrové. Všeobecně se soudí, že tyto obrovské balvany Bálově modloslužbě zasvěcené budově náležely, a že dle nich pojmenován velechrám v Ba'albeku svatyní tří kamenů — Trilithon — kdežto Arabové — jako vždy při obrovských, jim nepochopitelných stavebních výkonech — tvrdí, že duchové kameny tyto do zdi zasadili. V němém úžasu pohlížíme vzhůru na tyto stářím omšené svědky pradávných časů a v duchu rozvažujeme, jak tato obrovská tíha skal, vážící přes 15 tisíc metrických centů, na tato místa z lomů ode zdi 12 minut vzdálených dopravena a na podložku tak vysokou vsunuta byla.

Z těchto míst kráčíme k vesnici, v níž stojí malá, syrské Aphroditě „Hedoně" posvěcená svatyně tvaru polookrouhlého, k níž jest za několikapiastrový bakšiš přístup soukromým domem, a kteráž se dosud ve stavu dosti dobrém nalézá. Polokulatý, z 8 sloupů utvořený peristyl slohu korinthského, pak výklenky, co do tvaru podobné oněm v chrámu Jupiterově (slunce) na Akropolidě, festóny ve vrysu a pěknými pilíři krášlený zevnějšek cely tvoří souladný celek této velmi úhledné stavby. Uvnitř chrámečku pohlížíme do blankytu nebeského, neboť střecha se sřítila a z ozdobných částí nápadny jsou nám jen ve stěnách cely umístěné výklenky (dva obloukovité a jeden se tříhranným architrávkem). Křesťanům byla svatyňka kapličkou a na místě, kde kdysi stávala socha Venušina, vytvořená umělcem s podepřenou o hlavu levou rukou, s průsvitným závojem na obličeji, vyjadřujícím smutek (dle popisu Macrobiova), zařízen oltář vyznavačů učení Kristova. Jak zde oslavována Venuše, o tom se nemůžeme ani přibližně zmíniti. Divím se tomu, že

Vnitřní stěna „Chrámu slunce“.

mohamedáni četné, na stěnách se nalézající kříže z dob křesťanských nezničili.

Po zevrubném prozkoumání všech nadmíru zajímavých zřícenin Ba'albeku shledáme, že obsahují zbytky staveb pěti různých období. Původní a nejstarší budovy, jež rozmetány jsou téměř až do základů, pocházely z dob před Šalamonem aneb Šalamonových, na ně postaveny římské chrámy Antoninem Piem, pak umístěna ve středu pantheonu na povel Theodosiův křesťanská basilika, potom přišli Saracéni, kteří, zničivše basiliku, zbudovali několik přístavků a pevnostních staveb, na něž konečně Turci několik mizerných a neladných dodatků přilepili.

O nynější vesnici Ba'albeku nedá se mnoho vypravovati. Podotýkám jen, že počet jeho, nyní 1800 duší čítajícího obyvatelstva, pozvolna vzrůstá a k národnostem Maronitů, Metualiů, Řeků a Arabů náleží, kdežto kaimmakam a malá posádka původu tureckého jsou. Britsko-syrská missie postavila si zde pěknou školu, do které lapá duše jinověrců. Vesnická „mečeta Saladinova" přechovává červený porphyrový hrob místního svatého, a sloupy, jakož i ostatní stavební hmoty této svatyně pocházejí samozřejmě z Akropolidy.

Na straně severozápadní, za vesnicí, nedaleko rozsáhlých kasáren Ibrahimových, nalézají se ve zříceninách sebrané a vykopané okrasy a sochy, z nichž nejpečlivěji provedena jest na křesle sedící Římanka, připomínající sochu starší Agrippiny v Neapoli a jinou na Kapitolu v Římě. Při kopání základů některých novostaveb nalezeny hrobní komory neobyčejných rozměrů, a tamější obyvatelé zařídili si v nich spíže a sklepy.

Na obchůzce po bližším okolí ocitneme se v zajímavých starých, nyní silně pískem zavanutých lomech, kde se ohromné, k těmto stavbám nutné balvany lámaly a připravovaly. Cesta k těmto lomům vede po silnici k Štoře směrem jihovýchodním. Tam stojí a leží dosud několik kvádrů velikánů buď částečně aneb zcela otesaných. Největší z nich a též i větší všech, jež jsou v terase Akropolidy uloženy, jest na všech stranách otesán, a jen malá část na jeho spodní straně souvisí dosud se skálou. Kámen, tento zvaný „Polední" aneb „Kámen těhotných" (hadžar-el-hubla), měří 21 m. 35 cm. délky, 4 m. 33 cm. výšky a 4 m. šířky. Viděl jsem tam posledně několik starších pánů a dam původu anglického, kterak se po hořejší ploše kamene projížděli a hlasitými: „Splendid indeed!" — vskutku skvělé — svůj obdiv na jevo dávali. „Kamenem těhotných" jmenuje se tento titan proto, poněvadž se ho dle prastaré pověry dotýkají bezdětné ženy, aby došly mateřství.

Hrobní komory v okolí Ba'albeku postrádají zajímavých podrobností, a cizinec učiní lépe, když se odebéře ku zbytkům staré opevňovací zdi nedaleko výšiny na straně severovýchodní, odkud jest na zříceniny, vesničku, obrovskou rovinu a za ní vystupující táhlé horstvo Libanu pěkná a poutavá vyhlídka.

Kolkolem, kam jen oko dohlédnouti může, stála za starých časů četná města, neboť Coelesyrie a rovina kolem Ba'albeku, Bka'a (Bika) zvaná, vynikala úrodností, a četné potoky z Libanu a Antilibanu proudily

touto rozsáhlou končinou. Nedaleko Ba'albeku, poblíž vesničky Moghur Sa'ide, nalézá se vodní rozhraní na jih plynoucí řeky Litany (Lita) a na sever proudícího Orontu (Nahr-el-Asi). Vesnice tak zvaného „pole ba'albekského“ mají více méně chudinské vzezření, a vyčnívající při nich pahrbky byly dle všeho užívány za vyhlídky pro stráže v dobách bouřných a nejistých, podobně jako v Hauránu. Nejnižší bod roviny, nedaleko vesnice Barr Elias na silnici ze Štory do Damašku, jest 870 m. nad hladinou mořskou povýšen, a z toho plyne, že se zde valně nedaří květeně, jakouž nalézáme na pobřeží syrském, v rovině Saronu v Palestýně a v nížině Jordánu. Révy však a moruše, obilí, kukuřice, zeleniny a jiné plodiny jsou zde vždy a všude výborné jakosti.

Na konec stručného tohoto popisu zajímavostí Ba'albeku stůjtež zde ještě dvě málo známé dějinné drobnůstky. V Ba'albeku vynalezl Kallinikos (Collinicus), za vlády Basila Pogonata zde narozený, tak zvaný „řecký oheň“ ze smíšeniny síry, uhlí, pryskyřice, smoly a sanytru, jehož se mnoho při obléhání měst užívalo. Také dějepisec Takied-din-Ahmed narodil se zde (r. 1367) v jednom předměstí Ba'albeku, dle něhož jmenoval se pak Makrissi.

Spokojeni opouštíme Ba'albek. Z dálky zahledíme se ještě jednou směrem ku městu zřícenin, a cestovní, bujnou obrazností značně nadaný přítel volá hlasitě: „Nepřipadají vám tyto do modravých nebes trčící sloupy bývalého velechrámu jako šest obrovských strun nějaké titanské veleharfy?“ Odpovídám suše: „Ne!“ a vesele jedeme dále.

Z básní J. Oldř. Šmejkala.

V KRÁSNÉ CHVÍLI.

Stříbrný oblak opojných forem
vyvstanul tiše nad černým borem
v náladu snivou . . .

Sladký jak hudba zázrak ten bílý
rozepjal křídla k slavnému cíli
a plul v dál sivou . . .

V poklidu tichém dřímá kraj celý — —
nad ním se výší k nebi bor stmělý,
kde čar ten jasný.

Oblak v dál pluje, a bor se výší — —
omamnou hudbu duše má slyší.
Toť moment krásný.

ZA VEČERA.

Vzdáleně znějí večerem hlasy —
náladou soumrak vyznívá.
Daleký obzor pln světlé krásy
sladkou se něhou zardívá.

Mihnou se nebem černí dva ptáci — —
pohne se poklid nad zemí.
Rozmach jich křídel v dálku se ztrácí — —
výšina mírem oněmí . . .

Vybelhá tulák z lesního přítmí,
nudný mu klid je večera — —
Frivolní píseň prudkými rythmy
zabouří náhle do šera.

Povzdychnou stráně, dřímavé lesy —
těžce jich tkne se ozvěna;
zardí se západ nad horou kdesi,
a soumrak lehce zčervená.

—

CESTOU.

Plá cesta k lesu bělavá,
v modravém stínu hasne — —
u cesty chata vyčkává
v idyllce čarokrásné.

Tou cestou půjdu v touze zas —
v okýnku spatřím tebe:
ruměnec v tváři, černý vlas,
blankytných očí nebe.

A se mnou zatočí se svět,
les, cesta splyne v jedno —
a zase z těch míst odcházet
mně bude, oh, tak bědno!

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM POHÁDKÁM A POVĚSTEM.

K. V. HAVRÁNEK:

Kondukter Buřil.

Novela.

I.

Pořádná holka jde do služby a nevyhledává fabriku. Ale to by nemohla být na každé muzice první a poslední, za hadr a šperk by dala duši. Ne, ne, neříkáme: Nebav se! Bav, ale což to musí být taková větrnice?"

„Hlavně dobrá společnost," podotkl otec, „vyučil jsi se řemeslu a máš se jednou stát sedlářským mistrem, proto se nezahazuj."

„A jakou mámu ta holka má, ani neví, čí je! Kopřivka, dítě z kopřiv, a ty —"

„Maminko!" zvolal zamračený syn, naslouchající domluvě rodičů, a bouchl dveřmi. Odcházel obyčejně rozhořčen po výkladu matčině, která brávala celou historii na přetřes od počátku.

„Co to do kluka vlezlo," vrtěli hlavou staří, „býval tichý, pořádný, a teď najednou . . ."

Ano, Jiřík se změnil podstatně. Nejdříve býval zádumčiv, potom stesk mizel, a jinoch si počínal prozpěvovati.

Zpíval o samotě, ve volné přírodě, se žárem jinošským, s touhou, která dovede porušiti mozek, která člověku vlévá ohnivou energii a zároveň umí zabíjeti. Pozvolna propracovala se touha k činu, a netrvalo dlouho, jinoch opouštěl říši snivých písní, aby se vrhl do bouřného života.

„Tvrdá lebka," mínil otec, „houževnatá povaha, s tou my staří nesvedeme ničeho. Jen kdyby byl odveden, na vojně se mu všecko z hlavy vykouří, a dostane chuť podívati se do světa."

Přání rodičů se částečně splnilo, Jiřík byl odveden k zemské obraně, ale po odbyté vojančině obnovil známost s Albinou zase.

„Proč si nehledáš místo? Je to hanba denně civět u fabriky a čekat na přadlačky. Jdi do světa," domlouval mu otec.

„Nemusíte mne vyhánět, půjdu sám, jen sečkejte," odvětil syn.

„Nikdo tě, hochu, nevyhání," podotkla měkce matka, „trápí nás, vidíme-li, jak se pro tu fabričku hubíš."

„Já čekám na místo. Jeden frajvilik, jemuž jsem u pluku posluhoval, mi slíbil protekci svého otce, vysokého úředníka u dráhy. Zadal jsem si ihned po vystoupení z kasáren, čekám, abych tím řemeslem mohl praštit."

„Toho snad neučiníš!" ulekl se otec. „Řemeslo je dobrá věc. Co by ze mne bylo, kdybych se nebyl naučil krejčovině? A tak se na stará kolena přece živobytí vytlouká."

„Tomu nerozumíte, tatínku, jste ze staré mody. Co, řemeslo! Dnes platí služba, to je zlaté dno. Ráno sotva se probudíte, máte svůj jistý obnos pod polštářem. A uniforma nade vše. Potom se chci oženit, vzít si Albinu."

„Ježíš Maria, on se zbláznil," křižovala se matka, „on by si tu fiflenu vzal!"

„Hned ne," obrátil se Jiřík k matce, „až budu mít definitivu. A s fiflenou přestaňte, z Albiny bude nějaká žena, nestarejte se. Ta má v malíku víc než celá Fanka Zabránecká v kotrbě. Pořád mi ji strkáte, ale Albina je chytrá, a já hloupé nemiluji."

„Tak k dráze půjdeš," pronesl otec, „a myslíš, že ti dají, kdo ví co! Několik grošů, a za ty budeš věčným otrokem."

„To otroctví má plnější žlab než ta svoboda, a potom rozhoduje spokojenost, a té se mi dostane jen s Albinou. Však na malé službě nesestárnu, a počátek je všady zlý. Jsem dorostlý, a nedám si předpisovati! Ani v tom, co mám dělat, ani s kým mluvit!"

„Dítě, nemluv tak vzpůrně," vzlykala matka. „Srdce mi usedá, vidím-li, že kopeš hrob nejen sobě, ale nám všem . . ."

„Nech ho," rozhodl starý Buřil, „on je dorostlý, to znamená, že nám přerostl . . . A ty, jdi, vezmi si tu fabričku, ale, jak tu stojím pod tím božím obrazem —" starý Buřil vztáhl ruku jako k přísaze, „nemáme syna, nehlas se k nám! My se nikdy k tobě hlásiti nebudeme."

Ale Albina byla příliš lákavou gazelou pro mladistvého lovce, a Jiřík, ačkoliv jej hrozby a hněvy rodičů hnětly, přilnul k ní tím více.

Konečně došla odpověď od dráhy, Jiřík byl přijat za provisorního brzdaře. Měl se představiti přednostovi v Polanci, kde po lékařské prohlídce bude vřaděn do party. Rodičové se s ním rozloučili s nadějí, že neobětuje jejich lásku za přízeň fabričky. Ale neuplynul ani rok od té doby, a po městečku se roznášelo, že Albina, fešná a divoká přadlačka, vystoupila z fabriky a žije nyní s mladým Buřilem v Polanci. Pokrytectví maloměsta hryzlo na tomto košťálu a z nudy rozdmychovalo nesvár u Buřilů.

„Ještě divoké manželství," horlil starý, „taková ostuda, každý o tom mluví, člověk nemůže ani hlavy vystrčit." A Buřilka plakala. Dopsali hned Jiříkovi. List obsahoval jen domluvu a slzy. Syn list pročetl a tázal se své družky:

„Co říkáš, Pino?"

„Jsi dosud maminčin mazánek? Víš, že já takových řečí nedbám. Staří na mládí zapomněli a teď mají jen bručivou náladu,“ odvětila. „Měla jsem tě ráda a přišla jsem, co chceš více? A moje matka mi sama dohazovala starého Leršmída, abych s ním měla, že bych dostala peněz, co bych chtěla, ale co mi po matce a po tom dědkovi! Já jen k tobě . . .“

Rozmluva skončena milostnou scenou. Albině bylo osmnáct, Jiříkovi dvacetpět let. Mládí vidělo před sebou toliko otevřené nebe, cítilo vánek jara, a co jim po nějaké zimě, když vášeň žene teploměr do úžasné výše, kde energie vyvírá v sladkém požitku. A když v tomto tropickém a vulkanickém životě se ukázal některý mráček, tu ruka neznámého čaroděje vypjala na nebi duhu, a mrak zhynul v modru, neboť, kde je naděje, je život.

Jiřík stal se definitivním, konal řádně službu a měl dobrého přímluvce. Později přesazen do Prahy. Psal rodičům, že pojme Albinu za ženu, ale nedostalo se mu odpovědi. Ani tenkráte, když je zval na svatbu, a tak se odbyl sňatek tiše. Však Albina svoji matku také dvakráte nezvala. Jiřík věděl, že nemá více rodičů, ale jako mladý muž, jenž si je vědom své síly, zíral pouze ku předu, a neohlížel se více do zadu. A tak byl jeho život v tom zákonném manželství utěšený. Ubytovali se na Žižkově, v tom výše položeném zákoutí Velké Prahy, které má již téměř svůj ráz. Není to ovšem ráz Hradčan s pyšnou, strnulou gothikou, s plísní nádhery šlechtických paláců, v nichž kdys bujely lichoty nevolníků a intriky velmožů, místo, kde hýřil král cizák, co mezi tím se lid rval o kousek jeho slávy a krvácel pro svobodu a volnost svědomí; také to není ráz ponurého zákoutí na Větrníku s tím tíživým vzduchem, ovívajícím smutné budovy, jež jako maják chmurných cest přijímají netečně polibek slunce, a kde za chladnými stěnami se ozývá: Ejhle, člověk! Leč ta těžká atmosfera, nenasytná, dychtivě hltá každý výraz, aby se echem nedoneslo tam, kde hřích přepychu, marnivosti a zvířecího egoismu, pozvédající oči zbožně vzhůru, nechce býti vyrušován, neboť se šepce: Jen klid buď tam i nám! To zákoutí, v němž se na Žižkově ubytovali, nebylo rajskou Chavilou se zlatonosným Pisonem, ani kteroukoliv biblickou krajinou. Koutek těch včeliček, rozletujících se po luzích a sbírajících med pro majitele úlů! Na východ i na sever, tam dole trčí do výše komíny jako pomníky nové doby živým tvorům v lidské poušti a pod nimi Thermopyly statečných svalů a prsou. Zde jsou sídla lidí se všemi znaky práce. Zápach potu se směsuje s výpary velkoměsta. Tu zdravá prst, tam hniloba, a jako na okraji palouku raší konvalinka vedle pryskyřníku, lilie vedle vlčího máku. Ve všedních, nevzhledných budovách, obydlených až po střechu, bydlí skutečná starost o živobytí, ať s květem mozolů na rukou či bez něho, také falešná radost a bolest, již shluk ctností či neřestí činí jaksi vznešenou. Malichernost maloměsta promítá velkoměstská nedbalost, jako tak zvaný dobrý ton zlozvyky nonchalantního kavalíra. Někdy sem zasahuje demagog Bída, aby si urval několik lístků břečtanu pro slávověnec na svá nestoudná prsa, a tu se ozývá i vytí šakala i hyeny. A z toho všeho hněte si život svou směs, plnou

nesrovnalosti, ne hořkou, ne kyselou, ne sladkou. Před budovami bývají často tlupy dětí, jichž líce by se mohly rdíti bezstarostným nachem.

Ulice se oživují nejvíce v těch hodinách, kdy v závodech, továrnách, v ústavech nastává odpočinek. A tu oživne vše, ulice jako Příkopy a Ferdinandka o promenádě, ale bez té elegance, však mnohdy s vášněmi téže úrovně. Prostá halena dělníka, vracejícího se z práce, druží se k haleně uniformní toho kterého zřízence, a v těsných jizbách nastává hovor a křik. Jiřík za své prázdně býval toliko doma a nevyhledával žádných společností. Prohodil slovo s bezprostředními sousedy na chodbě, pohovořil se ženou a pobavil se s malou Žanynkou, která se ocitla na tom božím světě o nějaký měsíc dříve, než po zákonu mravokárců býti mělo. Ona byla miláčkem a mazánkem tatínkovým. Ačkoliv měl Jiřík jako brzdař skrovný příjem, přece vycházeli dobře. Žena uměla hospodařiti a slušně sebe i dítě šatit. Buřil neměl dosti slov k její šetrnosti.

„A osvědčuje se stará pravda," říkával svým soudruhům, když se shromáždili v zavazadelně nebo v kasárnách na krátkou besedu, „žena je vše! Můžeš míti tisíce, a kdo ví jaké postavení, nehospodářská žena rozmete všecko. A proto si vážím Albiny, to je hospodyně. Chytrá a vypočítavá. Neošidí ji nikdo na světě. Na haléř si umí vše rozpočítat, a při tom čistota v bytě, nikde ani dloužku, a jak si chodí, ne? Musili jsme kousek nábytku kupovati za kouskem, neměli jsme ničeho, a teď, ať se někdo podívá! Člověk žasne, že to může ta ženská uspořit, ale ona počítá, to a to, tak a tak, a již vidíte! Teď koupila divan, stál osmnáct zlatých —"

„Což vaše," podotkl kondukter Žabka, „to je ženská, a věru, že je jich málo nejen na Žižkově, i v Praze. Jako z cukru. A umí se šatit, má vkus."

„Vkus ve všem," potvrzoval Buřil, jemuž uznání předností ženy lichotilo.

Jiřík byl po celé tři, čtyři roky šťasten, v domácnosti nemíval ni nejmenší mrzutosti, žena byla nejen dobrou hospodyní, ale, jak sám kolikráte doznati musil, i manželkou. Co bývalo u sousedů za vády, tenké zdi a stropy propouštěly leckteré drsné slovo, jež by jinak v tomto příbytku štěstí a spokojenosti bylo cizí. V poslední době se doma připravoval ku zkoušce konduktérské, zmítán nahnaným strachem, jak to dopadne. Soudruzi mu vyprávěli o přísnosti zkušebních komisařů, a jaké kdo měl obtíže, jak ten a ten měl padnouti, ale nedal se.

Bohudík, zkoušku měl nyní za sebou, zkušební protokol ležel v aktech, a proto se mohl těšiti, že k jedné rozetě na límci bluzy přibude druhá. Nebyl rozmrzelým na zdlouhavý postup, byl jedním z těch, kteří se u dráhy naučili nefoukati do mouky, aby se nepoprášili, čekal. Pomalu jej přibírali na výpomoc k osobníkům, a tím se jeho jízdné, či, jak se po starém zvyku říkalo, „mílové", o něco zvýšilo, a doma žil tichým blahem skromných lidiček a bavíval se zase s malou Žanynkou, jíž co nevidět nastane obrat a konec té bezstarostnosti, které se připisuje blaženství, započne škola a s ní nový směr útlému rozoumku, nové závěry a dojmy. Škola! Co tu bylo látky k hovoru.

II.

Za chladného večera vyšplhal se brzdař Buřil do druhého poschodí a, úzkou chodbou prošed, ocitl se u dveří svého příbytku. Světnice byla zamčena, ale hned mu kdosi otevřel.

„Ah, to jsi ty? Maminka není doma?“ tázal se Žanynky, odkládaje plášť, lucernu a kabelku.

„Tak dlouho jsem zde sama,“ zastesko si děcko.

„Dlouho . . . Aj, aj! Však mami přijde . . . Pojď na klín, tak! Mami šla nejspíše pro večeři!?“

„A to s tím pánem? Ten je divný, tati!“ žvatlalo dítě. „Má brejle a tak je k smíchu! A prstenů co má . . .“

„Co to mluvíš, jaký pán?“ tázal se otec.

„Jaký? No, ten, co sem chodívá, když nejsi doma.“

„Ale dítě . . . Pán . . . Co by zde dělal?“

„Je jej, tati, ty jsi! Nic. Přijde sem a mluví s maminkou a směje se, a maminka také . . .“

„A . . . a . . . dávno sem již chodívá?“

„Ne . . . dávno, ale dřív sem chodíval hodnější. Ten mi nosíval bombo, a tenhle nic. Přijde, a maminka mne odvede k paní Skrbkové naproti, a potom jdou snad pryč. Alespoň mi maminka říkává, že jde do města, abych byla hodná, a já si tam hraju.“

„Kde?“

„U paní Skrbkové.“

„A co říká paní Skrbková . . .“

„Nic, co by říkala. Maminka jí něco řekne —“

„A co, co —“

„Co?“ Žanynka, jako když přemýšlí, a potom pronesla: „Aby dala na mne pozor.“

„A paní Skrbková?“ naléhal Buřil dychtivě.

„Paní Skrbková? Řekne: Nestaraj se!“

„A ty?“

„Já? Hraju si . . .“

„Tys malá žvatlalka, nevíš, co mluvíš . . . Sečkej, zeptám se paní Skrbkové, kam maminka šla.“

„Tati, mám již hlad, a není zde kouska chleba.“

„Přijdu hned, počkej . . .“

S divným pocitem vešel k sousedce. Nechápal, co dítě vlastně již vyřklo, chtěl zvěděti vše od Skrbkové. Strach sáhl svojí spárou do jeho nitra, jež vzpěčovalo se věřiti a vidělo přece jenom ještě omyl. Co děcko namluví . . .

Skrbková byla posluhovačkou a obstaravatelkou všeho možného, stará žena, jejíž dcera sloužila ve městě. Měla na bytě tři dívky, dvě švadleny a jednu modistku, a protloukala živobytí ze dne na den. Byla doma, když Buřil vkročil.

„Nevíte kam šla žena?“ ptal se jí.

„A což není paní konduktérka ještě doma?“

„Ne, proto přicházím. Dala vám sem Žany?!“

„Dala, dala, a já myslila —“

„Odešla prý s nějakým pánem!“

„Nevím, já se o nic nestarám. Jsem zde na desátý rok, ale jen proto, že se nestarám o jiného —“

Skrbková se tvářila tajemně, jako když se bojí něco říci.

„Něco mi chcete, ne?“ ptal se zvědavě.

„No, ale nehoří . . . Áčkoliv . . .“

„Nuže!“

„Paní kondukterka si vypůjčila na ty náušnice patnáct zlatých. Obstarala jsem to, a dnes na to zapomněla, a ten člověk . . . V zastavárně by tolik nepůjčili, to víte . . . Měl se zaplatit úrok. Ona platívá vždy na patnáctého, když jí přinášíte peníze . . .“

„Já . . . patnáctého? . . .“

„Ano, říkává, že má na prvního plat malý a patnáctého velký . . .“

„Ale . . . Můj Bože!“

Buřilovi se mihlo cosi strašlivého hlavou. On bral službu prvního, a někdo druhý, tajemný, jí přinášíval větší plat patnáctého . . .

„Až žena přijde . . . promluvíme si . . .“

„Ne, ne! Prosím vás, neříkejte jí to. Ona sama . . . Já . . . Jsem starostlivá, to víte, a ona by se mrzela. Já jsem myslila, že o tom víte a tedy . . .“

„O čem? O čem?“

„No . . . no . . . o tom dluhu! Ale neříkejte . . .“

„Nestarejte se!“

Obrátil se a odešel do příbytku svého.

„Neseš, tati?“ uvítalo jej děvčátko.

„Co?“ ptal se roztržitě.

„Večeři. Mám hlad a mami nejde!“

„Večeři, ach ano . . . Mé dítě . . . Bože . . . Což jsem pomaten? Ne, ne,“ volal v duchu. „Vše se vysvětlí, kdo ví, co to je! Náušnice, dluh, velký příjem patnáctého . . . Zblázním se . . . Ó, ženo! A ona nejde! A dítě zůstaví té cizí ženě zde . . . Co se to děje?“

„Počkej, rozsvítíme, je tma,“ pronesl k dceři, „tak. A nyní . . . Půjdu mamince naproti . . . Ona přece musí přijíti, a . . . koupím . . . koupím ti uzenky, chceš?“

„Chci . . . Mám hlad . . .“

Vzal čepici a jen v bluze vyšel, bez pláště. Na prsou cítil nesnesitelný tlak, spíš vrávoral, než šel tou prázdnou ulicí, která se oživí zase před závěrem domů. V uších mu hučela sta telegrafních drátů, do nichž se opřel orkán divého osudu. Mozek byl v zimničném napjetí. Zastavil se, aby se vzpamatoval, ale z polotmy vynořoval se zjev jeho milené ženy, byl světlý jako zjev bílého cheruba, a již, již chtěla duše jeho vyřknouti kletbu všemu podezřívání, když se tu před jeho zrakem cherub měnil v hrůznou, odpornou hydru, a vítr mu hučel do uší: Klamala tě, ona nebyla nikdy důvěry hodnou! Vítr ustal. Mřivé ticho . . . Nevěděl, kde stojí. Všecko se mu zdálo býti cizí, i ta dlouhá špinavá zeď, plná prachu, kolem níž kráčival denně. Ve svítilně se chvělo

světlo jako kuřátko před jestřábem, zasklení řehtalo a drkotalo ... Všecko mu ubíhalo před zrakem. Zachycoval klamy, jež zrak na okamžik pohltí, ale mozek nestráví. Slyšel divoké fandango při klepotu kastanět, domníval se, že sedí v budce uhánějícího vlaku, a do vířivé hudby nárazníků zasahovala kola svým občasným skřípěním ... Ubíral se rychle dále a šel a šel ... A myšlenka rodila myšlenku, byly to závody rychlíků s nadsmyslnou rychlostí, všecka zem se kolem otřásala, ano i on sám se chvěl. Bylo chladno, teď se otřásl ...

V těchto trapných myšlenkách, schopných zabíti člověka v člověku, prošel celý Žižkov, až stanul za viaduktem před nádražím, odkud se ozýval signál odjíždějícího vlaku. Mozek zabývající se dosud jevy horečnými chopil se tohoto signálu, jako něčeho, co skutečně jest, co se v prostoru nalézá a má své dimense, určité, neklamné. A tím vcházely myšlenky do cest života všedního, v němž není snění ani blouznění, ale čirá, hmatavá pravda. Rozčilení krok za krokem ustupovalo, jako růže večera ustupuje fialce. Buřil odhadoval, který že to asi vlak odjíždí a kam, která parta má dnes službu, a tu došlo k tomu, že se tázal, proč zde vlastně stojí?

„Šel jsem pro večeři ... Dítě nejedlo! Je to nesvědomité od ženy, odejíti ...“ To dítě, jeho milé dítě ...

Ubíral se zpět. Spěchal, leč obchody byly zavřeny. Přistoupil k svítilně a vytáhl služební hodiny. Půl desáté! Jak to možno? Tak dlouho prostál u nádraží! A Žanynka čeká! Nezbývalo, než se uchýliti do výčepu. Tam koupil salámka, tuto pražskou, nyní v Čechách sevšeobecnělou specialitu, a kousek chleba. Sám neměl pomyšlení na jídlo. Byl tím jist, že bude žena doma ... A nemohlo jinak býti! Připravoval se, co jí řekne. Měl klíč od domu. Vkročil, přeletěl schody a vstoupil do příbytku. Lampa hořela na stole, ve světnici panovalo ticho, a za stolem sedící děvčátko spalo. Z hladu usnulo, mihlo se mu hlavou, i uložil dítě pozorně do postele. A ženy doma nebylo. Rozčilení se vzmahalo opět. Ulehl neodstrojen na divan. Stáhl lampu. V tiché tmě tikaly černolesské hodiny, a dítě oddechovalo. Buřil se nemohl dočkati jitra. Zavřel-li oči, viděl prostovlasou ženu, kterou vytáhli z vody, anebo zohavenou mrtvolu pod těžkými kolesy nákladního osmikupláku. A vždy to byla jeho žena! Volila raději smrt než jeho výčitky, jeho opovržení. Před čtvrtou hodinou rozsvítil, vyzul vysoké boty a přecházel. V tom spatřil na prádelníku papír. Instinktivně po něm sáhl. „Co jest to?“ Přistoupil k lampě ... „Tužkou psáno ... Písmo její ruky, její ...“

Četl.

„Představovala jsem si život jinak, ale bylo mi osmnáct roků. Myslila jsem, že budeš chytrým, abys získal dosti peněz, a tys přinášel skoro almužnu, a já musila peníze mít. Z čeho by se byl koupil nábytek, šat, a jíst se chce také. A potom je zde jiný život. A teprve zde jsem se přesvědčila, že jsem hezká, a to že je moc. Dnes mám rozum, nejsem venkovská slíva. Co s těmi tvými pár groši? Zařekla jsem se nemít více žádného fakana, člověku krásy nepřidá. Nepátrej po mně, bylo by to marné, já se k tobě nevrátím, a žábu si nech na památku, že jsem byla tak hloupá a měla ji s tebou! Jsem z Prahy pryč!“

Ani slova více, s tím odešla.

Buřil uslyšel rachocení hromu v prsou a prudké údery v mozku. Teď věděl vše, vše... Klesl na stolici. Opřel si hlavu do dlaní. Dech se mu úžil, ale ni jediné slzy nepocítily jeho řasy, oči měl široce otevřené a jako strnulé. Okamžik, dva... Přicházela zuřivost. Byl by zničil vše, celý svět, celé okolí, vše, nebe i zem. Ale zuřivost nepotrvala také dlouho, až přichvátala lhostejnost, ne olympická klidnost nebo resignování, ale tupá lhostejnost s otázkou, proč dále žíti? Moře pohltilo vše, ať má i mne.

„A to mi napíše takové s Bohem! A já ji měl tak rád, že jsem jí obětoval rodiče! Bídná žena... Zhynu, zhynu...“

„A to jsi, tati, vzhůru?“ probudilo se děcko. „Či spíš?“

„Ne, ne, bdím, dítě!“ zvolal a pospíšil k děvčátku, jež sedělo na posteli. Jal se dítě líbati.

„A maminka není doma?“ tázala se Žanynka.

„Ne... ne, není... ale...“

Musil přemahati pohnutí.

„A to nepřijde? Odjela? A daleko? Až za Olšany a za Prahu? Kýváš? Jejej! A kdo bude teď mojí maminkou?“

A hle, touto naivní otázkou jako když nový paprsek šlehne do zuboženého jeho nitra. Mám pro koho žíti, jsem zrazen, ale nikoliv opuštěn, volala silná jeho povaha a houževnatě se chápala této naděje. Jako zázrakem rozptýlily se mraky, hrozící udusiti zdravý mozek.

„Já ti budu maminkou,“ volal a líbal děvče.

„Ale ty jsi tati, vždyť nemáš sukně, to by spíš paní Skrbková mohla býti maminkou!“

„A měla bys ji ráda?“

„No, měla, ona je hodná a říká, že jsem jako obrázek!“

„A poslouchala bys ji?“

„Proč ne! Ona není zlá, a neumí se ani hněvati. A říká, že je chudá...“

„Nemáš hladu, dítě?“

„Ne, tati! A ona mi stříhá obrázky!“

„Já ti uvařím kávu, chceš, Žanynko?“

„A sám bys vařil? Tak vař, tati, já se budu dívat!“

Děvčátko se zálibou pohlíželo na otce, a steré myšlenky jako v klubíčku motaly se v malé hlavince. Blaženě se usmívalo, zavíralo očka, až usnulo. Tiše stál nad ním otec. Příšerná tragedie, která se měla odehráti, bleskem naděje změněna v činohru, a kdo ví, ne-li se šťastným zakončením. Děs minula neustupoval, ale byl životní, úžasně napnutou energií zatlačen.

Buřil uvažoval, co počne, aby mu tato naděje zůstala. Vše si promyslil a uvážil. Věděl, že neujde posměchu, zůstane-li v domě, ale nechtěl ničeho měniti, aby děvčeti nepřipravil nové, neznámé poměry. Ráno zůstavil Žanynku péči Skrbkové a odebral se na nádraží požádati přednostu za dovolenou.

„Stěhujete se? Či stůně vám žena?“ ptal se přednosta.

„Ne,“ odvětil tiše a stydlivě žadatel, „ale utekla mi...“

„Jak . . . a vy ji stíháte?“

„Nikoliv. Bylo by to marné, zůstavila mi tento list, račte čísti . . . Mám dítě a chci se o ně postarati, najati hospodyni . . .“

Přednosta pročetl list, zavrtěl hlavou.

„A nemáte nikoho, komu byste dítě svěřil? Nemáte rodičů?“

„Mám, ale rodičové na mne zanevřeli, že jsem ji pojal za ženu, tu . . .“

„Ji nemusíte litovati, to nebyla žena! Ale dítě svěřiti cizí osobě, vy jste po celé dny pryč . . . Proste rodiče, raději . . .“

„Nemohu . . .“

„Tak na čtyřiadvacet hodin, déle ne! Zítra čtvrtá parta s Rejskem k stodvacítce!“

„Děkuji, pane přednosto . . .“

Za okamžik věděla stanice, že Buřilovi utekla žena, a událost se přetřásala ve skladištích, v zavazadelně, v kasárnách i v úřadovnách.

Buřil se při návratu setkal v domě se zvědavými zraky sousedů, a nebylo nikoho, jenž by nebyl věděl, co se přihodilo v malém bytě v druhém poschodí s vyhlídkou do dvora. I děti si o tom vyprávěly, ale s děckou filosofií. Konduktérka utekla muži, šlo od úst k ústům, a tato věta s příslušným zabarvením se rozvinovala u pekaře, mlékařky, u krupaře, hokynáře, u kupce i uhlíře. Velkoměstský žaludek má ostřejší šťávy než maloměstský, proto spotřebuje více koření, více dráždidel, ale za to snadno tráví, a zítra nebude třeba o konduktérce ani slechu.

„Tati, že prý jsem sirotek. Když jsem byla u paní Skrbkové, přišly tam Matějovská, Uhelcová a paní Bartoňovská z prvního poschodí, litovaly mne, že mi utekla nehodná maminka, a hladily mne . . . A co je to sirotek?“

„Nic, dítě, nic,“ odvětil otec. „To proto, že maminka odešla!“

„Ale je ošklivá, viď, tati!“

„Nesmíš tak říkati . . .“

„Proč ne. Paní Bartoňovská to také řekla, a my budeme mít paní Skrbkovou, že ano?“

Políbil dítě a vyjednával s touto ženou. Vytrval po celý den doma a zabýval se svojí dceruškou.

„Nemám než tebe, dítě,“ pravil si v duchu, „rodiče jsem ztratil, ženu . . . ale tebe nesmím ztratiti . . . Ty mi nahradíš všecko . . .“

Staří rodičové Jiříkovi měli pravdu, byla to houževnatá povaha, a silná . . .

III.

Žany bylo šestnáct roků. Bývala-li jako děcko obrázkem, byla nyní půvabným obrazem. Štíhlá, souměrná, s takovým roztomilým obličejem, jaké malovával český Seifert za prvých let svého pobytu v Mnichově, ale se žárným zrakem jižního typu. Chodívala dříve do šití, dnes k modistce. Buřil byl jí otcem laskavým, ale spolu přísným, až úzkostlivě přísným. Těšilo jej však, že si hospodyně dívky hledí.

„Takhle nemůžete vyjít, Žanynko, přičešte si vlas do zadu . . . A zde máte povolený steh na karnýru . . . Přišijte si to!“ říkávala Skrbková.

A Žanynka měla Skrbkovou ráda, a pro tyto vlastnosti své hospodyně přehlížel Buřil její drsnou nevlídnost, s jakou se často u ní setkával sám, když to či ono nedopatření v domácnosti vytýkal.

Jednou potkal náhodou známého soudruha cizí dráhy, Vokrouhlíka. Staří známí se zastavili, potřásli si ruce, pohovořili spolu o poměrech drah a kráčeli vedle sebe.

„Taková náhoda! Jak dlouho jsme se neviděli," pronesl Vokrouhlík. „Tedy štreku máte? A já lokální, však jest to jeden čert!"

„Jenom, že se při lokálním člověk může vyspat doma, a nemusí se válet po těch tvrdých slamnících v kasárnách," podotkl Buřil.

„To ano, v tom je výhoda, má-li člověk rodinu," potvrdil Vokrouhlík. „Je to cikánský život u té jízdy, a člověk při všem neví, komu vyhovět, těm instrukcím anebo obecenstvu, nebo, kdyby se měl každý ten paragraf zachovávat, neobstáli bychom na místě... A podívejte se tam na ten červený klobouček na protější straně... Ale kam se díváte, již je pryč! Škoda, že jste té žáby neviděl."

„Proč škoda?" tázal se Buřil.

„Inu, takové učiněné žižle, co tomu může být, patnáct, více ne! Ale vypálená! Samá stužka a lesklá titěra, talmi. Vozívám ji s tím Ořechovským, neznáte ho?"

„Ne!"

„Býval zlatníkem nebo čím, starý darebák prostě, ale boháč. Má v Josefově asi dva domy a jeden na Vinohradech. Vdovec, má provdané dcery a dorostlé syny. Jeden prý je dokonce nějakým doktorem. Ten si ji vozí na letní byt a vždy ve zvláštním kupé. A to mi ničema vtiskne do ruky nějaký desetník, člověk by mu to raději hodil pod nohy, ale má roční lístek, a potom mám doma devět krků! A vy?"

„Jedinou dceru."

„A žena? Zdráva?"

„Umřela."

„A proč se neženíte? Či máte dorostlou dceru? Věřte, není nad pořádek, máme-li někoho doma, jenž se o nás stará! Nechodíváte do hospody?"

„Ne! Člověk má toho ze služby dosti, ještě aby šel se mučit do hospody."

„Ba, máte pravdu. Kam vy? Já jdu na levo..."

„A já nahoru! S Bohem, na shledanou!"

„Na shledanou!"

Sotva že přišel Buřil domů, pohřešil dceru.

„Říkal jsem," domlouval Skrbkové, „abyste ji nikam, zvlášť na večer nepouštěla!"

„Však ji nikdo neukradne, šla si jen pro stuhu," odvětila nevrle Skrbková.

Mezitím, co zasedal Buřil za stůl, vrátila se Žanynka. Jako diblík vletěla do světnice.

„I božínku, tys již doma?" užasla, když spatřila otce.

„Já ano, ale dcera nebyla doma. Co je to? Vícekráte ať mne nezlobíš. Na stuhy je za dne dosti času!" pronesl otec.

„Vždyť je teprve večer,“ nadhodila Skrbková.

„Ponechte si poznámky a dejte večeři.“

Ale jeho obličej se rychle vyjasnil, když spatřil, jak čile se dcera chopila mísy bramborů, aby ji postavila na stůl. Z pochoutky, často na tabuli se objevující vystupovala vonná pára. Žanynka postavila vedle mísy slánku a položila na stůl kousek chleba a usedla se zářícím, radostným obličejem, z jehož zraků plálo dovádivé a, jak se zdálo, blažené mládí.

IV.

Od té doby, kdy se Buřil střetl s Vokrouhlíkem, uplynul rok, ne-li více. Kondukter Buřil měl tři rozety a mohl doufati, že časem vymění jasně modrou bluzu za temnomodrý kabát se stříbrnými epoletami. V červenci to bylo, kdy v lokální partě onemocněl kondukter Hamtil, a Buřil vyhlédnut za jeho náměstka. Místo doprovázky osobní dvaačtyřicítky dostal lokální šestašedesátku, která vyjížděla o dvě hodiny později než osobník. Vlak stál připraven, a Buřil vykazoval cestujícím místa. Lokálního vlaku používali většinou Pražané, bydlící na venkově, a zřídka kdy jiní cestující. Byl nával v posledním okamžiku, když zvolal elegantní pán, stojící před závojem zastřenou dámou, tísnící se v davu: „Druhou třídu! Chci býti samoten, pane konduktere!“

„Račte odpustit, nebude-li návalu, s radostí,“ odvětil Buřil, „jsem nováčkem při vlaku, a neznám dosud jeho frekvence . . .“

Vykázav žadateli druhou třídu, spěchal uspokojiti obecenstvo, žádající třídu třetí. Třetí třída bývá vždy a zvláště v červenci četně obsazena, kdežto druhá třída řidčeji se obsazuje.

Za starším elegánem vklouzla do kupé ona zastřená dáma, které si kondukter nemohl ani povšimnouti. Cestující zavřel okno i dveře v kupé.

Mezitím, co Buřil umísťoval cestující, hovořil starý elegán se zastřenou dámou.

„Nevěděla jsi, že tatík provází tento vlak?“

„Kde bych věděla, až dosud měl osobník. Strachy trnu!“

„Může z toho vzejíti skandál. A vrátit se by bylo nápadným. Vidíš, byt nechceš, a s tou Skrbkovou mne to již mrzí. Baba vykořisťuje tebe i mne! Přikrč se do kouta, přijde před odjezdem dekupovat!“

„Skrbková má chytré nápady. Co bych si počala, nemít ty nové šaty?“

„Pst . . .“

Okno brklo, objevila se hlava Buřilova, cvakl klíč, dveře se otevřely.

„Prosím lístky,“ salutoval kondukter.

„Roční,“ odvětil nedbale elegán a ukazoval legitimaci. „Zde lístek mé dámy!“

„Děkuji!“

Buřil neměl času k rozhlížení.

„Máme to za sebou! Bylo ti úzko?“ tázal se pán.

„No, to by byla Sodoma! On myslí, že prosedím celý den u modistky. Budu snad jeptiškou, ne?“

„Máš pravdu, užívej!“

„Mlčte, vy jste ten pravý. Užívej! Máte mne, a co z toho mám?"
„Když se dělíš se Skrbkovou! Nabízel jsem ti padesátku měsíčně a všecko pohodlí i živobytí. Proč jsi nechtěla? Měla bys hned peníze!"
„Však je musím mít, abych si mohla muže koupit. Bohaté to jinak nedělají. Ale konduktera bych si nevzala ani za svět! Ustavičně je doma hostem, a co potom žena! Ta je jako drátenice opuštěná."
„Závoj uvolni, již vyjíždíme. On sem více nepřijde."
„Bojím se, kdyby —"
„Jezdívám často, můžeš se bezpečit."
„No tak . . ."
„Řekni mi, kdo tě naučil tomu rozumování?"
„Jakému? O tom, že to je jedno, jak se děvče prodá, jen když z toho něco má? Kdo jiný, než vy sám! Ale je to pravda. Byla bych hloupá, abych neprodávala, jenom že jsem se vám prodala lacino, dala se přemluvit."
„I mlč, lacino, jiný na mém místě by dosáhl vše u tebe a — mnohem levněji."
„Hm, ale musil by jinak vypadat. Já jsem mladá a hezká . . ."
Pan Max Ořechovský seděl vedle Žany Buřilové. Vlak drkotal ze stanice . . . Pan Ořechovský změnil letošním rokem své letní sídlo a zvolil vzdálenější. Vlak jel zvolna. V hovoru zabráni přeslechli otevření dveří, až spatřili konduktera v kupé. Ořechovský vyskočil a obratně se postavil před dívku.
„Přejete si?" tázal se.
„Odpustíte mému opomenutí . . . Ráčíte vystoupiti ve stanici nebo v zastávce?" ptal se Buřil.
„Ve stanici."
„A tato dáma," obrátil se Buřil k dívce, jejíž třesoucí se ruka snažila se marně přehoditi závoj. Kondukter se mechanicky nahnul a pohlédl na dívku a — vykřikl. Ne, ne, to nebyl výkřik člověka, to byl skřek a bolestné zavytí štvané zvěře, vidoucí svoji zkázu. Chtěl zvolati „Žanko", ale hrdlo se křečovitě stáhlo, krev v žilách se proměnila ve žhavé olovo, obličej sesínal, zornice oka se rozšířila, rty zmodraly, a v mozku pocítil takovou bolest, jako kdyby někdo byl mu tam vrazil rozpálený, břitký nůž. Nevypočítatelným mžikem byl ochromen, nepodoben člověku, ale mrtvole. A srdce uvnitř přece bušilo, a jak bušilo! Tam rozlévala se lítostná bolest nad jistou ztrátou. Čeho? Toho srdce nevyslovilo, nemohlo vysloviti. Leč vteřinou se vše změnilo, ztuhlost organismu přešla v ďábelský vztek, který vyžehl ohnivým Pyriflegethonem, že člověk ustupoval v člověku.
Buřil, odstrčiv Ořechovského, chtěl se vrhnouti na dceru, a běs řval v něm jedno a totéž: „Pod kolo, pod kolo!"
Ale Ořechovský mu chtěl zabrániti, aby se k dceři nedostal, a proto se vrhl Buřil na tohoto. Nastal zápas. Ořechovský stlačil pomocný signál.
Toto vše netrvalo dvě, tři minuty, vždyť vlak přejel teprve závěrnou výhybku. Vzduchem se rozlehlo písknutí výstražného signálu, strojvůdce sáhl k regulatoru, brzdy skřípěly, pára dosupěla, a pístě učinily poslední pohyb. Vlak stál. Ustrašení cestující vyhlédali oknem. Z jednoho vagonu

druhé třídy znělo volání o pomoc. Přichvátali průvodčí vlaku, vnikli do vozu, a cestující tam se nalézající byli zachráněni z rukou zřízence, jenž byl zachvácen náhlým šílenstvím. Tak se vyprávělo zvědavcům. Dostavili se staniční zřízenci, kteří Buřila obstoupili, a vlak po vzrušující scéně a po nahražení nutného zřízence jel dále.

Kondukter Buřil nezuřil, byl tichý. Mechanicky kráčel ve středu zřízenců do stanice. Ale uvnitř neměl klidu. Na mozek útočily Erinnye, a co kdysi tam bylo uloženo, to vypuzovaly ven, a tisíce dojmů z nešťastných i šťastných dob si klestilo dráhu, že nepostačilo jim srdce svoji bránu otvírati. Bylo již znavené a krvácelo, ale mozek byl podoben sopce. Povolaný lékař kázal Buřila dopraviti do ústavu choromyslných . . .

„To bude skandál," zlobil se Ořechovský v kupé uhánějícího vlaku, a Žanynka vztekem slzela. „Věc přijde do novin, chlap bude postaven před soud a odsouzen, ale má čest, má čest!"

Avšak „věc" nepřišla před soud, ani do novin. Pan Ořechovský se svěřil lékaři, jenž uměl hojiti báječně hladce podobné čestné jizvy, a doktor se přičinil, že jeho čest mu zůstala. Nebylo žalobce, nebylo soudce, a proč by se dráha exponovala? Buřil byl z blázince propuštěn, ale u dráhy s ním zavedli disciplinární vyšetřování. Někdo mu poradil, aby podal žádost za propuštění. Nezdráhal se. Podepsal protokol, shrábl peníze, jež mu vyplatili, a šel. Kam? Kamkoliv, jen ne domů. To věděl, že domova více nemá, a byl by mohl zvolati s Byronem:

„Můj domov pust, krb osamělý v mém domě, teď v jeho zdech smí bejlí růst, pes u bran vyje pro mne . . ." To, v co věřil, ukázalo se býti hnusným podvodem a jediný břeh, který mu zůstal, servala boháčova choutka. Co teď? A co! Jaký život bez naděje? Potloukal se v Praze, vyhýbaje se Žižkovu. Přišel-li do hostince, plaše se ohlížel, a jakýsi strach před něčím neznámým jej pudil s místa na místo. Časem mu hučívalo v uších, a tu zaslechl, že to není hukot, ale slova rodičů. V takových okamžicích jeho nitro měklo, a v očích objevovaly se slzy. Lidé se ohlíželi po člověku, jenž se náhle stal měkkým, a šeptali si: „Ten přebral, až slzí!" A v řídkých okamžicích duševní rovnováhy se v něm počínal vzmahati vztek. Proklínal vše, co mu osud dal, proklínal nebe i zem i sebe. Až se dostavily zase černé, děsivé stíny, tu rodičů, ženy i jediného dítěte! A tu volala jeho duše o smilování. Raněn v nejchoulostivějším místě v srdci sbořením naděje v dítě, cítil bolest, a přece musil tuto ránu sám dále jitřiti. Ne on to činil, ale ta v něm dohořívající energie, která dovede člověčské já vypnouti k nebeské duze. Ale následkem ustavičného jitření počínal zvykati mukám, jeho cit se otupoval, až stal se poznenáhla takřka immunním. On si zoufal, ale energie mu vypovídala službu, a proto snažil se oživiti bývalé síly, tu vzteklým počínáním, tu měkkostí, ale to vše se dostavovalo bez jeho vůle. Ačkoliv to paradoxní, lze přece říci, že neměl více žádné vůle vlastní. Počínal jako stařec vzpomínati na věci dávno minulé s obdivuhodnou přesností, ale hned vše zapomínal a hrabal se v bolestné minulosti nedávné. V jeho hlavě se zahosťoval chaos, neurčitost a jen

strach, děs, ten zůstával v něm. Kdo by se směl tohoto člověka ujati, podati mu ruky? Který člověk by to mohl býti? Rozpoznával mnohé.

„Lidé se domnívají, že blázním? Oh ne, vidím, slyším vše, ale co mi to platno? Proč je člověk nešťasten?"

A časem zase slyšel zřetelný hlas: Tati, tati! A tu klesal pod echem doznívajícím z neviditelných břehů minula. A potloukal se s místa na místo. A přitom, ačkoliv jasné představy o tom neměl, se mu zdálo, že chladná tekutina, kterou pil, hasí požár v nitru. Pil tedy více . . .

A najednou, jako když zmizí. Skončil trapný život? Či zapadl v cizí kraje? Nebyl nikde k spatření.

A Žanynka, která s počátku se na tatíka zlobila, že je ze staré mody a připravil ji o ctitele, si pozvolna navykla samostatnosti. S pomocí paní Skrbkové prodala, co se prodati dalo. A pro Buřila neplakala ani jedna, ani druhá, naopak.

„Říkám, takový nerozumný tatík nezaslouží, aby měl tak hezké dcery, jako je Žany," pravila komusi paní Skrbková. „A teď kdo ví, kde mu je konec! Co má holka dělat, chudáček!"

A chudáčkovi byla asi praktickou rádkyní. Možno, že se Žanynky přece jen zase ujal ctihodný pan Ořechovský, aby jí věnoval několik okamžiků svého vzácného života. Náležel k té lepší společnosti, která žije pro sladké vzpomínky. A Žany může později třeba vystupovati v čelnějších městech Německa a pohybovati se ve fashionable kruhu, než bude pudr a krém bez účinku, a potom se vrátí do české vlasti, aby prošla stupnicí od lehkého empiru až ku dnu, anebo se provdá a stane se matkou, ale které neštěstí jest větší — ví Bůh.

A po několik roků nebylo o Buřilovi ani slechu. Potuloval se z kraje do kraje. Peníze, jež od dráhy obdržel, dávno utratil, a, jak nyní žil, žije člověk, jenž si není vědom toho, co činí. Štván vnitřním strachem před čímsi neznámým, vyhledával nejraději samoty. Až na své potulce vrátil se do Prahy. Ale na něm se plně osvědčila síla změny. Kdo zřel by v zracích dávné jiskry lesk? . . . Ta klenba toho nebe, jež druhdy budoval, se sřítila, ach, proč nepochovala jej pod svými ssutinami? Jen když se opájel, pociťoval k lidem družnost, leč ne přátelství nebo lásku. Rád viděl, když se mezi sebou rvali, třeba do krve, jako psi o kost. To bylo jedinou jeho rozkoší. Tak jako v mozku panovala vzpoura, přál vzpouře před zrakem. A bezděčně mu přišla tato záliba jsoucí vlastně v odporu s vnitřním strachem. Leč ten v opojení mysli ustupoval. A sám často zasahoval do středu sváru, vzdýmal jeho vlny. Tak se objevil v novinách se svým jménem.

V rubrice „Ze soudní síně".

V jedné kořalně v páté čtvrti vznikla rvačka, vše rozbito, strážník zraněn, a teprve policejní posile se zdařilo výtržníky zatknouti. Jiřík Buřil byl všeho příčinou.

„Proč jste vybízel opilce, aby se vrhli na stráž?" tázal se předseda soudu obviněného.

Buřil však lhostejně mávl rukou, a neodpověděl.

A žaloba byla důmyslně sestavena. Veřejný žalobce vysbíral ztracené klásky na strništi mládí obviněného a vylíčil celý jeho život.

Tento člověk měl zabezpečené postavení, měl ženu, měl rodinu, ale démon zla v něm dřímající se občasně probouzel. Sličná a mladá žena byla jím vypuzena z kruhu své domácnosti, musila opustiti své dítě a odejíti, neboť měla u něho život nesnesitelný. Svoji dceru svěřil toliko najaté ženě, a kdo může dnes říci, co s touto dívkou spustlý otec zamýšlel? Byl propuštěn od dráhy, když se dopustil přehmatu na cestujícím, čestném muži, jenž se chtěl opuštěné dívky ujati, aby ji chránil před spáry krkavce — otce!

Shovívavostí osudu nebyl pro veškeré tyto skutky postaven před soud, až teprve nyní, kdy se ukázal v pravé své podobě, jako surový ničitel zákona, a jeho dcera, sloužící kdesi v Německu, se musí rdíti, že nese jméno člověka, jenž nebyl hoden ani své ženy, ani své dcery, aniž hoden jest jakékoliv milosti před lidskou spravedlností!

V novinách stálo, že mluvil obhájce pod dojmem vzletné a přesvědčující řeči žalobcovy, a proto vyřkla porota své „vinen“ jednohlasně na základě snesených důkazů. A obžalovaný, jako když naslouchá netečně, jako zvíře zbavené čidel, které však přece jenom ještě žije. A má své choutky, když chce, pije a kouše. A když kouše, jak jinak, volá se: Ejhle, bestie . . .

Obecenstvo, jež se scházívá k těmto smutnohrám, se hrnulo ze soudní síně. Venku potkal přítel známého.

„Co to bylo za přelíčení?“

„Eh, nic sensačního. Taková ztracená existence, všední, nic zajímavého . . .“

A proč jen volá svatý Marek ve svém evangeliu:

Kdo má uši k slyšení, slyš!?

Všední . . .

JIŘÍ SUMÍN:

Přeludy.

Povídka. (Pokračování.)

Ale jednou, když se sešlo ve škole více hostí — zamrzly tou dobou nedaleké rybníky, a hejna divokých kachen objevila se na obecních pozemcích, sevřených mezi dvěma rameny čilé, dosud bystře proudící řeky, což podnítilo ocháblou již loveckou vášeň — Steinmann, rozmrzelý jakousi soukromou příhodou, týral starou paní víc než kdykoliv, tak že se zdálo, že již již musí povoliti její vzácný společenský takt, jenž vždycky našel mírnou protiváhu vůči podrážděnému soptění. Ale posléze, nevědouc si rady, zavolala do vedlejšího pokoje na svou dceru, aby jí vypomohla. Hovor ztichl, mnohé zraky upjaly se na dveře vedlejšího pokoje, ale Božena se neobjevila. Po chvíli přišel farář, a Konrád prosil, aby mu byl donesen příbor. Ale stará paní, příliš zaměstnána Steinmannem, zapomněla a, poněvadž ji toto opomenutí vůči stálému příteli zamrzelo víc, než vše ostatní, zavolala dceru ještě jednou ostřeji a naléhavěji a když se neobjevovala, obrátila se k muži:

„Tak se podívej, tatínku . . . řekni jí přece!“

Rychle vstal a vešel do sousedního pokoje. Dlouho se nevracel, což vzbuzovalo stále větší pozornost. Hovor tichl, mysl všech soustředila se na témž předmětu. Tu a tam prohozena polohlasitá poznámka, ale významná a překvapující pro Konráda, že nechtěl věřiti svému sluchu.

Ve vedlejším pokoji přímo u dveří ozval se důrazný, naléhavý hlas učitelův.

„Bláhové dítě, co ještě čekáš? . . . K čemu to stranění se a vyhýbání? . . . On, jako každý druhý . . . vždyť je konec mezi vámi . . . bláhové dítě . . . je po všem, na vždy po všem!“

Vešla konečně, vzrušena a rozpálena, s nejistým pohledem a hlavou sklopenou. Nebyla z těch dívek, jež nesou plaše svůj bol a dovedou pouze mlčky zblednouti, když se někdo dotkl jejich rány. Zdálo se jí, že bolest její je vše, co jí zbylo z jejích nadějí na život a štěstí. Živila ji neustále, jitřila a pěstovala ji takřka uměle, ukazujíc ji všem se zoufalostí tonoucího, jenž volá: ‚Vizte přec a pomozte! pomozte!‘

Od té doby, co se Konrád oženil, nespatřila muže, jenž by byl po ní zatoužil, jako ho nespatřila nikdy před tím. Její píle a pracovitost, jež nyní nikomu neimponovala, neměla vzpruhy a podkladu. Zanedbávala se, přestala se strojit, a zdálo se jí, že vůčihledě stárne a odkvétá. Bylo po všem! Jen ta bolest zbyla a vědomí, že neobstála ve zkoušce, jíž ji osud podrobil, neboť nebyla z těch zpozdilých, jež drží se pevně ruky toho, jejž milují a zavrou pouze oči, cítí-li, že se rozběhl, aby se sřítil do propasti. Pustila ho a stanula na samém okraji u vědomí své převahy, neboť měla už dost jeho ztřeštěnosti a hloupých kousků — A tu se našlo nicotné, hloupé stvoření a upjalo se na něj, nemajíc co ztratit. A hle, co všichni s jistotou předvídali — nestalo se. On se nesřítil dolů, prošel ku všeobecnému podivu po samém okraji nejistých, drobivých břehů a nyní stoupá klidně po stráni společenského blahobytu výš a výš! Není to k zoufání, že neobstála v této hloupé zkoušce, ona, tak obratná a dovedná ve všem! Měla za to, že on stejně trpí, neboť podceňovala hluboce tu „zkaženou, nicotnou ženštinu", jíž si, byv od ní opuštěn, pověsil ze zoufalství na krk.

„My se již nesmíme setkat, my se nesmíme spatřiti!" naříkala zoufale. A léta míjela, a odnikud nepřicházel záblesk naděje, zdálo se, že půvab jejího těla kvetl nadarmo, že horká touha v jejím srdci musí vyvříti. Jen ta bolest zmařených nadějí, ta zbyla, stejně živá a palčivá jako na počátku, a nezbývalo jí jiné útěchy, než zabývati se vzpomínkami, krášliti a obohacovati je v jich beznadějné marnosti, jako pleteme vždy čerstvý věnec kol drahého rovu. A čas prchal, míjel už poslední stanice kvetoucí mladosti, a její nepokoj vzmáhal se každým dnem. Proč žila? Pro koho trpěla a pracovala? Proč je vůbec ještě na světě? Její bolest mluvila vždy hlasitěji, její zoufalství ozývalo se vždy častěji, tím vysíleným tonem tonoucího, jenž volá: ‚Pomozte! pomozte!'"

„Vyrušujeme vás . . . promiňte, jsme už takoví neodbytní vetřelci," promluvil Konrád do toho trapného ticha, v němž tušil pro sebe cosi pokořujícího a neočekávaného.

Chtěla promluviti, ale rty její se jen zachvěly, ve zbledlé tváři bolestně to zacukalo, a, majíc v očích mhu, kladla třesoucí se rukou příbor vedle Konrádova talíře, nevědouc, co počíti a proč byla vlastně zavolána. Na jakýsi dotaz odpovídala zmateně, s hrdlem staženým, vrávorajíc od stolu, jakoby se o ni pokoušela závrať. Pojednou, jakoby se vzpamatovala, vzchopila se a chvatně odcházela z pokoje. Ale, ještě nežli stihla ku dveřím, vydral se jí z hrdla dušený, srdcervoucí vzlykot.

Všichni zůstali jako omráčeni, trapné vzrušení opanovalo je tou měrou, že nikdo nenašel vhodného slova, jímž by toto překvapení trochu zastřel, nebo odsunul. Cítili, že stali se bezděčnými svědky trapného výjevu, tak neočekávaného a frapantního, že neměli ani pokdy odvrátiti zrak, přes to, že cítili, jak velice bylo třeba, aby zůstal tajemstvím. Hříva, jakoby chtěl prchnouti před tím, co se mu zdálo malým skandálem, odstoupil k oknu a, přitlačiv se, hleděl upjatě ven do vsi, Hrazdil prohlížel své nehty s výrazem takového omráčení, jaké zmocňuje se malých, vyhýčkaných psíků, již byli znenadání hozeni

do vody, Steinmann, bled a rozechvěn, překládal nohy, vrhaje zuřivé pohledy na Konráda, maje sto chutí povědět mu své mínění o jeho ženitbě. Toliko starý učitel, aniž se tvářil jinak, než cítil, nebyl překvapen, ani dost málo zaražen.

„Bláhové dítě . . . bláhové . . . Co pořád má? Vždyť je po všem . . . je po všem! Nemělo to být . . . osud. Všecky nás obviňuje . . . já jí nebránil . . . Znal jsem ho od dětství . . . já vždycky v něho věřil . . .“

Suchá, třaslavá ruka spočinula na rameni Konrádově, ale on cítil v tom okamžiku touhu, setřásti ji se sebe jako hmyz.

Farář, zlostí zarudlý, sekl po něm pronikavým svým pohledem, jakoby na lichotnou poznámku učitelovu odpovídal rozhodným: Já ne!

„Jak se jí třásly ruce!“ zašeptal Steinmann, poddávaje se svému pohnutí.

Konrád stál chvíli v onom naprostém sebezapomnění člověka, jehož duší otřásly náhle za sebou silné, odporující sobě dojmy. S počátku nechtěl uvěřiti, že by rozechvění Boženino bylo v nějakém vztahu k jeho osobě. Pak zdálo se mu, že se stal směšným, jako tragický hrdina, jenž na konci dramatu balansuje v očích diváků mezi komikou a politováním. Pojednou zmocnil se ho vztek, myslil, že přátelé vyvedli mu smělý, darebný kousek. Ale pohled farářův pravil zřejmě, že jediným darebákem je zde on. Co chtějí? Co mi mohou vytýkat, tázal se, přemýšleje, jak se sem vlastně dostal. Pozvali mě a teď mi tohle vyvedou, zlobil se v duchu. Ale poznámka Steinmannova pronesena měkkým tonem pohnutí, smetla náhle tyto dojmy a zašeřila ostře strmící kontury křiklavé příhody tlumeným nádechem bizarnosti a záhady. „Jak se jí ruce třásly!“ zaslechl několikrát. Náhle, jakoby byl unášen přívalem, podlehl témuž dojmu, jako ostatní. Ale bránil se mu, zlobil se na sebe, v hlavě však pociťoval již závrať vznětlivé duše, jež se dá vždycky strhnouti vlnou citu, vztyčivší se nad ní.

Pobyt ve škole byl mu od té chvíle trapný, dotazování a narážky, jakoby se chtěl vyhnouti a straniti, ještě trapnější. Zdálo se mu také, že třeba předejíti špatným výkladům, a mimo to, že je nezbytno cosi poctivě zabezpečit a upevnit, jako se upevňuje porouchaná hráz, ohrožená povodní, jako se zazdívají nebezpečné, podzemní štoly, z nichž hrozí požár a záhuba.

Ostatně, i Božena cítila, že musí napraviti onen bezděčný výbuch, k němuž ji strhl rostoucí vnitřní nepokoj a trudné rodinné poměry. Vypomahala nyní matce, krotké a schladlé. nezapírajíc bojácnou ostychavost, jež se jí zmocňovala při vzpomince na trapnou tu chvíli. Byla ostatně zahrnována pozorností, hosté chovali se k ní velmi šetrně, mazlili se s ní téměř, jako s dítětem, jemuž bylo ublíženo. Jakýsi pokus útěchy měl jí být poskytnut všeobecným přesvědčením, že Konrád doma nenachází nižádné radosti, a že všechny jeho šťastnější chvíle pošinují se do školy.

Zdálo, že Konrád nevšímá si těchto narážek, ač stále zápasil se zvláštní stísněností, jež se podobala skoro manii: trapné napjetí mučilo ho, jakmile ucítil její přítomnost, zdálo se mu, že není před ní ani okamžik jist, neboť, majíc sympathie celé společnosti na své straně,

mohla se dát strhnout kdykoliv novým výbuchem hoře, aby mu způsobila rozpaky a obvinila jej z křivdy, již na ni spáchal. Jen znenáhla se uklidnil a byl jí vděčen, vida, že chová se zas klidně a rozumně. Zdálo se, že je to zase ta vzorná, výtečná hospodyně, trochu přepjatá ve své péči a přesnosti, již stále stavěla na odiv, jako přemoudřelé děti svůj rozum.

Ale, měli-li se spolu stýkati, bylo třeba, aby jejich poměr byl zevně urovnán, aby nic více nepřipomínalo minulost, aby stáli vůči sobě jako lidé lhostejní a cizí. Božena věnovala této snaze tolik horlivosti a prováděla obratné manévry, k nimž bylo třeba malých lstí a tichých dorozumění, s takovou chutí a obratností, že připadalo Konrádovi, jakoby napínala všecky síly, aby sklamala pozornost svých přátel. K čemu to? myslil si. Co as zamýšlí? Pocity, jež vzbudila v něm její truchlá, beznadějná láska, byly hotový chaos údivu i odmítavé příkrosti, roznícené mužské pýchy i onoho svůdného nebezpečí, jehož je si vědom každý muž, jenž zvěděl, že je milován hezkou ženou, jež nenáleží nikomu. Někdy připadalo mu směšným ono bezradné zděšení, jež se ho zmocnilo v první chvíli, někdy zdálo se mu zase, že chvíle ta tvoří jakýsi mezník v jeho životě, u něhož ústí nové cesty a čekají nové zápasy. Nicméně, býval příjemně rozjařen, stále v dobré náladě, jakoby jakýsi teplý, slibný paprsek byl utkvěl v jeho hrudi, pracoval a lopotil se s takovým úsilím, jakoby jeho denní zaměstnání bylo se stalo lehčí a radostnější, jakoby zisk, jejž přinášelo, byl se stal žádoucnější a potřebnější než před tím. Učinil mnoho pro starého učitele, namlouvaje si, že činí tak z vděčnosti k dobrému starci, na jehož poslední chvíle zdály se doléhati stále větší strasti a trampoty. A tak vyvinul se mezi nimi zvláštní důvěrný a srdečný poměr, jenž ovšem činil čest rodiny starcovy nedůtklivější a nedotknutelnější nežli před tím. Avšak přes veškeré slibně utvořené vztahy, přes bezvadné, hladké, konvenienční styky a veškerou líčenou lhostejnost, již dávali si mladí lidé na jevo, cítili všichni vůkol nich bezradný zmatek vzbouřených, mladých duší, jež bludně běhají na pomezí těsného kruhu, do něhož je zaklel osud, když byl radost i štěstí jejich položil mimo. A všichni čekali s napjetím a roztoucím zájmem, že dříve nebo později budou svědky vzrušující podívané, že se tu cosi silného musí zhroutit, cosi vysokého klesnout, cosi svatého zdrtit a rozšlapat. A byli žádostiví, jak z těchto trosek vyváznou ti, již hrozili vyvolati tuto spoustu.

IV.

Uplynuly tři měsíce, lovecká vášeň ustoupila jinému sportu, přiměřenějšímu období, ale venkovská škola zůstala na dále svátečním střediskem kroužku přátel, jenž se šířil, čím více blížilo se léto, neboť nedostatek výletních míst, kde by bylo lze dostati přiměřené občerstvení, činil úslužnost choti naďučitelovy tím hledanější. Z pravidla přiváděli sem nyní muži své rodiny, nebo své známé. Tak zdomácněla tu zase paní Hrazdilová, již z dřívějška známá s rodinou nadučitelovou, suchá,

bleďoučká, chorobného vzezření, jejíž ustaraná, sežloutlá tvář neměla již ničeho z onoho svěžího půvabu, jímž jako kantinská sklepnice okouzlovala, obklopena čtyřmi holčičkami tlustých, bezbarvých tváří, v nichž podoba otcova tak převládala, že připomínaly svým ztuhlým výrazem loutky v hračkářském krámě různé velikosti, ale s hlavičkami stejného modelu. Zatím co manžel její, jenž se poněkud styděl za svůj „dívčí pensionat“, jak říkal svým dcerám, přicházíval vždy ve společnosti svých přátel, Steinmanna a Hřívy, jsa šťasten, že se může z blízka podivovati eleganci jejich velkoměstských žen, Hrazdilová, chudě oděna a zemdlena cestou, jež ji vysilovala, přivlékla se ve společnosti své příbuzné, vdovy po kancelistovi, ženštiny velice domýšlivé a jedovaté, jíž byla zavázána tím, že dlužila jí menší obnos peněz, jejž si, provdavši se, vydlužila bez vědomí manželova, ostýchajíc se mu doznati, že se jí nedostává prádla a potřebného oděvu. A tak žena tato osobovala si nad ní jistou nadvládu, udílela jí rady, jež se podobaly rozkazům, poučovala ji, jak se chovati a co činiti, a dosud i ve společnosti týrala ji svými významnými pohledy a posuny, jimiž schvalovala nebo neschvalovala její slova a počínání.

Jen na krátko, tak aby společnost, jež se scházela ve škole, cítila veliký význam této události, zasedly zde dámy, jež tou dobou tvořily ozdobný pozlacený vrcholek společenské budovy malého města, Steinmannová s Hřívovou, nerozlučné přítelkyně, spojené svazkem stejného strádání velkoměstských, požitkuchtivých žen, náhle odstavených na venek, dříve než bylo jim přáno nabažiti se do syta lesku, vzruchu zábav a pohodlí, jakého si mohou dopřáti zámožné ženy velkého města. Poněvadž přinesly ssebou peníze na venek, kde tak málo bylo lze za ně užiti, mstily se za to pohrdáním a úsměšky, affektovaně stavíce na odiv svou nostalgii po jiném, vyšším světě, jíž zdály se zmírati. Ostatně, měly již obě první květ mladosti za sebou, a nebylo těžko uhádnouti, že dohnal je sem nešťastný vítr, jemuž se odevzdaly po marném čekání bezvětří. Starší, choť lékárníkova, byla štíhlá, omrzelá blondyna s vlasy skoro popelavými, jejíž poněkud silný nos jevil předčasnou náchylnost k radosti, s mdlýma, unavenýma očima, jimiž sentimentálně pozorovala své voskově bílé, pečlivě pěstované ruce, bohatě ozdobené náramky a prsteny. Hřívová byla veliká, silná žena nemotorně rostlá, s vypouklými zády a silně vystouplými boky. Hezký její obličej věnčen spoustou hnědých, hrubých vlasů měl výraz vnímavé měšťácké dobromyslnosti, jež se však lehce popouzí a pohoršuje. Byla žvatlavá, ale bez pýchy, trochu obmezena, dosti však příjemná, vážíc si ostatně náhody, jež ji povýšila na nejelegantnější dámu malého města, o čemž stále toužila býti ujišťována.

Tyto ženy, hovořící stále o svém pohodlí, o svých radostech a zábavách, jež jim nedostačovaly, o svých toilettách, jichž ceny přeháněly a jež rychle odhazovaly, o svých služkách, jež jim nevyhovovaly, stále nespokojené, stále na skoku za nově objevenou sensací a slibným požitkem, přetřásajíce zprávy o milostných pletkách a dobrodružstvích svých přítelkyň s tajeným úsměvem a jiskřícím zrakem spoluvinnic, přinesly nový kvas do ztuhlého hoře Boženiny zmalomyslnělé, zemdlené duše. Ony, jež toužily stále po velkých městech, jako by byla jejich

doménou, ač cení jich kulturní výši jen podle výkladních skříní a promenad, jež mluví pohrdlivě o velkých koncertech, jež je víc nelákají a jež jí, hudebně vzdělané dívce, připadají jako pohádka, jako sen, jež si z dlouhé chvíle vypůjčí knihu z otcovy chudé knihovny, kterou ona desetkrát přečtla, jimž je dovoleno ničeho neznati, ničeho nedělati, ignorovati literaturu, bagatelisovati hudbu, poházeti špínou a pohrdáním herečku, jež v malém ensemblu vynikla nad ostatní, brousiti nejhrubším způsobem svůj vtip o slavného virtuosa za to, že jich nudil svým uměním, aniž tím jejich vážnost poklesla, aniž společenské postavení jejich pozbylo svého lesku, tyto ženy svýma bílýma, bohatě ozdobenýma rukama, jež nikdy nepracovaly, učinily průlom do silné zdi životních zásad, v nichž byla vychována, a otevřely novou vyhlídku do neznámých jí dosud proudů života. Směšní a ubozí připadali jí nyní její rodičové, již se snažili vštípiti jí tolik dobrého, užitečného a ideálního, a přece tato zdlouhavá cesta měla týž cíl, jakého dosáhne jiná obratně vrženým lassem na šíji své kořisti. Její duše, zdrsnělá marným bojem, libovala si v tomto nečistém ovzduší. Všecka zasněna do svých nových dojmů, mlčelivá a skromná, jak nikdy nebývala, visela na rtech choti lékárníkovy, když s humorem vyprávěla, jaký úžas vzbudil její pravopis u desítiletého hocha její přítelkyně, jíž poslala několik řádek. Dodala rychle, že byla vychována ve švýcarském ústavě, ne aby omluvila svou neznalost mateřštiny, ale aby dala na jevo, že bylo nadbytek prostředků, aby si osvojila vše, co chtěla a čeho potřebovala. Pak s lehkou ironií vyprávěla o literní učitelce, jež se jí přišla představiti — manžel její byl předsedou místní školní rady — a projevila při tom očekávání, že ona jí návštěvu oplatí. A mírným úsměškem a pohozením ramen naznačila nevhodnost a komičnost tohoto pozvání. Božena, jíž postavení učitelky velmi imponovalo, spatřila je nyní v jiném světle. Dosud vážila si učitelek, jejichž vzdělání, průměrně vzato, převyšovalo duševní obzor ostatních žen, a měla za to, že působením svým zajišťují si trvalou úctu svého okolí. Ale s hlediště paní Steinmannové vypadaly opravdu jen jako lepší druh chůvy, ustanovený k jejímu pohodlí. Životní názor těchto dam, jejž, zdálo se, že podpírají výhody jich postavení, připadal Boženě velmi závažný a oprávněný. Rychle vžila se do jich duševních oblastí, kde cítily se tak povýšeny a volny, a bylo jí při tom, jako by byla odhalila smělý podvod, jako by byla nalezla velikou chybu v životním díle svého dobráckého otce, za niž trpěla. Kult ženy, jež vedle privilejí svého pohlaví sdílí celou moc mužova postavení, často svízelného a těžce nabytého, jehož výhody zdá se, že vrcholí v lesku a nádheře, jež obklopuje jeho družku, jíž rukama probíhá skoro celý obnos jeho hmotného zisku, ponechávajíce jaksi stranou, skoro ve stínu prostého, udřeného pracovníka, rozpaloval Boženě víc a více hlavu. Její závistí zakalené zraky přehlížely četné zástupy trpitelek a pracovnic, hledajíce slunných prostředí, kde v nadbytku a zahálce hověly si ženy šťastné a bezstarostné. Usilovně, s horečným napjetím hledala bludný směr jejich stop, odhadovala jich obratnost i vnitřní hodnotu. Ale na všech cestách, vedoucích k tomuto pozemskému ráji, potkávala cosi neproniknutelného, mlčelivý stín záhady, kámen, jenž oživne v rukou té, jež si vysloužila

čarovný proutek, nebo uťala draku devět hlav, tajemnou bránu na devět zámků zamčenou, již nestekou ani dělové koule, jež se však otvírá v určitou chvíli na neslyšené zaklepání, na nevyslovenou prosbu — mužovu duši. Než, darmo hledala zákony, jež stanoví a určují jeho volbu. Nebyl proto zlý, zvolil-li špatnou ženu, nebyl vždycky jemnocitný a šlechetný, jemuž se dostalo ženy krásné a vzorné. Tou dobou dověděla se také, že vdává se právě její bývalá přítelkyně, s níž jí druhdy rodiče zakázali styk pro lehké, jak se jim zdálo, chování. A dívka ta, jež byla sirotkem po učiteli, byla o čtyři roky mladší, nerovnala se jí co do krásy, vychování nedostalo se jí skoro žádného, a nedovedla než plésti pruty na lýkové damské klobouky, při čemž vydělala třicet krejcarů denně. A nyní se tedy vdává za přednostu malé stanice, člověka velmi slušného! Dověděvši se o tom, Božena nespala celou noc. Bylo to novým dokladem, jak se rodiče na ní provinili! Nebyl Konrád téměř její? Nebyl nyní stejně nešťasten jako ona? A což jsou opravdu oba povinni pykati do smrti za hloupost svých rodičů? A tu cítila v sobě sílu i chuť vyrvati osudu násilím, co jí bezprávně bylo vzato. Ať už je to komu vhod nebo ne, ať si lidé říkají, co chtějí! Vždyť život její nemá jinak smyslu ani ceny.

Stávala se nyní opravdu útočnou a smělou, uváděj́íc do rozpaku přítele z mládí, hašteříc se neustále s rodiči, uspokojena toliko tím, že společnost, jež se u nich scházela, přetřásala s živým zájmem podivný příběh její lásky, jemuž scházelo dokončení, a k němuž pojilo se množství otázek, jež by již rádi viděli zodpověděny.

Konrád, zprvu zaražen a nesmělý, počal zvolna zkoumati situaci, v níž se octl. Nevěřil jaksi svým smyslům. Netroufal si však pátrati zpříma s očima otevřenýma, zdálo se mu, že může být sklamán a učiněn směšným, i tápal tiše kolem sebe, tváře se, že ničeho nevidí. A nebylo to věru špatné! Duch jeho mládeneckých let v něm oživl a našeptával mu tisíceré hlouposti. Vědí zde přece všichni, že je ženat. Nikdo ovšem nemluví o jeho ženě, jako by byla nezvěstna, ale každý ví, jak se věci mají. Nikdo ho také nenavštěvuje, jakoby jeho domácnost nebyla způsobilá k návštěvám. Ostatně, je mu to lhostejno ... Jenom že, chtějí-li mu snad tito dobří lidé něco prominout ... a vypadá to podle toho ... pak ... pak snad za sebe nestojí. Ostatně, kdož ví! — V duchu divil se smělosti, s jakou dovedla si Božena vybojovati okamžiky samoty s ním, zvykl si míti ji u stolu vedle sebe a snášeti při tom jedovaté pohledy farářovy, jenž se patrně na něj zlobil. Jakkoliv se nijak neprohřešil, připadal si v této společnosti, jako fešácký manžel, jenž nosí snubní prsten v kapse u vesty.

Tu pak z nenadání, když seděl vedle Boženy — jaksi nemotorně pošinul židli, takže se mu skutečně zdálo, že sedí příliš těsně — pozoroval, že farář sekl po něm několikrát svýma bodavýma očima. Konrád, jenž před touto širokou, červenou tváří sedával kdysi ve školní lavici, věděl bezpečně, že po takovém bodavém pohledu, zůstal-li totiž bez povšimnutí — přiletí v zápětí pohlavek, nebo něco podobného. Jen že teď se již nebál, byl dobře naladěn, všecko zdálo se mu krásné,

a co nebylo krásné, jako ku příkladu tato široká červená tvář, bylo aspoň komické. A tak se bavil a smál.

„Vaše paní vypadá velmi špatně. Podivil jsem se věru. Co jí as schází?“ obrátily se k němu ty zlomyslné, bodavé oči. Bylo to poprvé, co zde bylo vzpomenuto jeho ženy. Účinek byl trapný. Všichni se odmlčeli.

„Moje žena?“ vypravil Konrád udiveně ze sebe, tváře se jako fešácký manžel, jemuž snubní prsten v kritickém okamžiku vypadl z kapsy. „Myslím, že to přinášejí známé okolnosti...“ řekl rozpačitě.

„Nu a kdy čekáte tu — radostnou událost?“ znělo to přes stůl zase tak drsně a ostře, jako když sekerou do špalku tne. A byly tu přece dámy, jež se mohly dokonce začervenat. Tak, tu ji máte, tu nezvěstnou!

„Kdy to... čekáme? Snad... nu, už teď... každou chvíli,“ odpověděl trhaně, jakoby se doznával k zločinu. Bylo zase tak nesnesitelně ticho. Kterási dáma zhluboka povzdechla, lékárník škubal nervosně obočím. Božena byla bleda, a ruce se jí chvěly. Naďučitel počal stísněným, třesoucím se hlasem hovořiti o svých plánich, jež už po třetí štěpoval, a zase se neujaly. Byly už všecky křivé a pahejlovité... a bůh ví, čím to je, vždyť jsou už přímo směšné. Ano, byly směšné, a nikdo na ně teď nemyslil. Jenom Konrád s úsměvem zpola naivním, zpola darebáckým prohlásil, že by je rád uviděl. A tak se hned zvedl a vyklouzl z pokoje. Ale ostatní zvedli se a vyšli za nimi. Konrád slyšel, jak se hovor náhle rozproudil, a jak rychle byl zůstaven stranou, a jak živě byli něčím zaujati.

A záhy osaměl v sadě s Boženou. Byla velmi rozechvělá, viděl, že zadržuje pláč.

„Řekni mi, miluješ ji?“ vybuchla pojednou.

Byl zmaten. Taková otázka! Poněvadž plakala, přitáhl ji k sobě a líbal ji, jakoby nevěděl, co činí. Nebylo to ostatně poprvé.

„Pan lékárník vyprávěl zrovna o jednom ze svých přátel, jenž se nešťastně oženil,“ pravila s tichou nadějí v očích.

„Nu, a co učinil?“

„Dal se rozvést a vystěhoval se do ciziny, aby se směl znova oženit.“

Opodál za šeříkovým keřem cosi se pohnulo. Dvé širokých, jiskrných očí pod obočím směle vyklenutým, trochu silným, skoro srostlým nad jemným, táhlým nosíkem hledělo na ně skrze křoví. Viděl ještě chladné, bílé čelo a červená, trochu malá ústa, pootevřená jako úžasem. Viděl někdy tuto dívku? Ano, vždyť ji znal. Byla to Jela. Jen že je tomu dávno, co ji neviděl z blízka, a teď vypadala tak docela, docela jiná.

„Je tam někdo,“ upozornil Boženu. Tvář její, na niž nyní padl plně jeho zrak, zdála se mu nudná a ustaraná, ustaraná tou hloupou, zpola komickou starostí o muže, jenž nepřicházel. Když pohlédla do křoví, tvář její zkřivila se vztekem.

„Slidička potměšilá! Ta se nás všech natrápí. Před chvílí ji matka vyplatila, a už zase dopaluje.“

Konrád zarděl se nevolí a pohlédl zlostně na Boženu. Proč tak drsně vyjela na sestru v jeho přítomnosti? Bylo mu Jely líto.

Božena porozuměla jeho pohledu.

„Jen se jí neujímej. Měl bys ji znát!“ Křoví se zase pohnulo, červená blusa probleskla zelení, bílá ruka, svírající knihu s černými deskami, rozhrnula několik větví, sklánějících se příliš nad chodníkem. Tiché kroky zašelestily po trávě, a postava zvolna mizela v houští, jako by se byla potopila.

„Prosím tě, neříkej, že jsme o tom mluvili,“ pravila, když vycházeli ze sadu.

„Nevím, co míníš.“

„Míním to ... víš ... co říkal lékárník, o tom ... rozvodu. Třeba vyčkati, jak to dopadne ... s tvojí ženou.“

Stanul, ale rychle se vzpamatoval a vyšel ze dveří. Byl téměř uražen. Pohlédl na ni vážně ze spodu, jako by byla řekla něco ošklivého. Ale ona toho necítila. Nikdy snad neměla nešťastnějšího okamžiku. Zdála se mu úplně lhostejna, a cosi jako odpor vůči ní zdvihalo se v jeho duši. Zároveň cítil však hořkost a stesk, jako by byl ztratil cosi milého.

Když vešli do pokoje, kdež hosté stáli ve skupinách připraveni k odchodu, všiml si, že hovoří o čemsi vážném a skormucujícím. Uprostřed stál Hrazdil s hlavou sklopenou, mlčky hledě do země. Teprve teď všiml si Konrád, že zde schází dnes jeho žena. Ona to byla, o níž nyní hovořili hlasem hlubokým a soucitným, jak se hovoří o těch, jimž se již všechno odpouští. Byla nemocna. Dámy dotazovaly se znova a znova po podrobnostech. Kašlala od března stále víc a víc. Mívá ob den horečku a musí často ulehnout. Jaké má ubohý manžel nesnáze se čtyřmi dětmi! Všichni ho litovali, a on děkoval obřadně, dojatým, šeptavým hlasem nešťastníka, jenž ví, co ho čeká.

Konrád vrátil se toho večera mrzut a rozladěn. Nešel ani hned domů, bloudil po lukách podle břehů. Nikdy necítil takovou tíhu a osamělost na duši, jako dnes. Zaujímal přece jen zvláštní postavení v onom kroužku přátel, s nimiž se stýkal. Zdálo se mu, jako by se byl s nimi na vždy rozešel, jakoby nikdy nemínil mezi ně vkročiti. A Božena? ... Božena byla zrovna taková jako před lety, vypočítavá a sobecká. Tak surově zněla mu teď její slova ve vlažném vzduchu a pozdním tikání ptačích mláďat v pobřežním křoví. „... jak to dopadne s tvojí ženou.“ Ne, věru, útlocit nebyl nikdy její slabostí. A Hrazdil ... Hrazdil bude tedy vdovcem. Vida! Vzpomněl si také na Jeliny černé, jiskrné zraky a úžasem otevřená ústa, jak je zahlédl skrze křoví. Ano, byl to velice trapný okamžik. Bezděky musil na ni mysliti, jak ji vídal často s batistovým šátečkem na hlavě hluboko do očí staženým, jakoby se ostýchala, nebo hněvala. Cosi zdravě venkovského lpělo na její pěkné, bujně vyvinuté postavě přes dlouhý pobyt v městě. Byla skutečně tak krásná, jak se mu jevila skrze křoví, či byl to nějaký mimořádně výhodný moment? Byl poněkud zvědav na to, co ji vypudilo z ústavu, a jak asi doma žije. Neměl vlastně intimnějších zpráv o rodině nadučitelově. Byl vítán jako zámožnější příbuzný, jejž možno tu a tam

požádati o malou službu, ale před nímž třeba zamlčeti vše, co by nečinilo dobrý dojem. Nikdo k němu nepřicházel kromě Milče, jejíž zakrnělý, vývoje neschopný rozoumek omlouval asi tuto nepřístojnost, za niž bývala kárána. Říkala mu nadále strýčku, zdomácněla téměř ve mlýně a snad také všelicos vyřkla, byvši dotazována za jeho zády. Tak se mu aspoň zdá. A jemu, věru, nikdy nenapadlo vyzvídati na ní. Připadalo by mu to, jakoby se díval lidem večer do bytu oknem, kde záclona nepřiléhá. Ale přece jaksi živěji než jindy očekával příštího dne její příchod. Přilítla, jak obyčejně, brzy po ránu, ještě nemyta a nečesána, majíc na levé noze roztrhanou vlastní botku a na pravé dobrou bratrovu.

„Strýčku, prosím tě pěkně, dej mi dva krejcary,“ volala ještě za dveřmi. „Chci se učiti šít, a doma mi nechtějí dát nití, že prý je to škoda. Jehlu mám.“

„Jsi hodná, Milčo, že chceš šít,“ pravil jí laskavě. „A co dělají sestřičky?“

Ušklíbla se a mávla rukou.

„Zlobí . . . pořád zlobí. Člověk nemá chvilky pokoje.“

„Snad se zase nehašteří?“

Neříkala ničeho, jen upjala své vystouplé, prázdné oči kamsi pod stůl a, olizujíc hořejší ret, kývala tupě hlavou se strany na stranu. Pojednou oživla.

„Strýčku, řekni mi, co je to herec, he-rec,“ vyrazila důrazně.

„Což to nevíš?“ horšil se.

„Vím. Řekni mi jenom, je-li to člověk nebo kůň?“

„Ale, Milčo!“

„Člověk je to, viď! Já si to myslila, že to musí být člověk. Ale podívej se strýčku, jak to přijde: tak herec je člověk, a herka je kůň. Či není herka kůň? — Tak vidíš, jak se to hodí dohromady?“

„Takové nápady! . . .“

„Nu, ano . . . vidíš . . . když mě nechtějí vzít nikdy s sebou do města!“

„A co bylo s tím hercem?“

Byla již u dveří, a majíc dva krejcary v ruce, vracela se nerada.

„Nevím. To Boža říká Jele cosi o herci, když se hádají.“ A pak mu pověděla ještě, že vesnický kupec má za oknem klubíčko nití, veliké jako její pěsť, jež stojí dva krejcary. Oči jí zářily, skoro střemhlav slítla se schodů a utíkala do vsi.

Tedy herec! Zdá se věru, že Jela pustila se daleko! A jak lehce lze na Milči vyzvídat! Výhoda, která má dvojí ostří. Zdá se, že zdržuje se příliš u jeho ženy neboť často jídá s nimi u stolu. A jeho žena, jež vypadá nyní tak, že lidé téměř žasnou, spatřivše ji vysílenou a sežloutlou, s tím ohromným životem, jehož stále přibývá, jakoby vyssával veškeru mízu jejího těla, chodí nyní zamlklá v jakési pochmurné uzavřenosti, jakoby na dně duše její uzrával jakýsi temný úmysl. Spatřiv ji dnes ráno, vzpomněl si na Boženinu poznámku o rozvodě. Nemohl sic říci, že by byl šťasten, ale byl jist, že to, co trhá svazky, mezi ženou a dětmi, musilo by být rozhodně silnější, než, co on k Boženě cítil.

Za půl hodiny přiběhla Milča s hlasitým nářkem. Pláč její bylo slyšeti hned od školy. Jak uslyšel, že se přibližuje, pojala ho zlost, že je v práci vyrušován. Ale byla již zde s tím hrozným křikem, jenž pronikal kosti, s tváří slzami zalitou a umazanou. Neříkala, co se stalo, nemohouc sevříti čelisti, hořem rozestouplé, ale pocuchané, slzami promočené klubíčko tlustých režných nití v jedné a jehla v druhé ruce svědčily o tom, že vytoužené klubíčko nehodí se do její jehly. Ostatně, si mnoho od Konráda neslibovala. Jediný pohled na jeho zamračenou tvář, a ihned obrátila se ke dveřím pokoje, kde doufala nalézti jeho ženu.

„Neplač, probůh, neplač tolik, nemohu to slyšet. Přestaň, dám ti cosi hezkého,“ konejšila ji Anežka. Ale křik trval dále, zatím co bylo slyšeti chvatné přehazovaní zásuvek šicího stolu. Pojednou však stichl rázem, jakoby hrdlo, z něhož vycházel, byla sevřela mohutná ruka. Pootevřenými dveřmi protáhla se Milčina tenká, snědá ruka, držící mezi prsty maličkou cívku s návinem jasně modrých nití. A zářivým, vítězným pohledem vyjádřila své nevyslovné štěstí. Pak s nimi obědvala i večeřela. Konrád připomněl si pozdě, že měl být opatrnější. —

Odpoledne, když pracoval ve svém pokoji, přišel dělník z dílny se zprávou, že venku přede mlýnem stojí nějaký pán a žádá, aby mu byl mlynář vyvolán. Bylo mu řečeno, že je nahoře v pokojích, ale on stojí na svém, a nechce jít do vnitř.

Překvapen tímto podivným požadavkem neznámého, Konrád sešel ihned dolů. Stál před ním Hrazdil. Sotva spatřil Konráda, rozběhl se k němu a v nezvyklém návalu srdečnosti tiskl mu ruce, tak že jeho měkké, vlhké prsty zdály se chvíli přikliženy ke Konrádově dlani.

„Odpusť, že vyrušuji, příteli, mám k tobě malou prosbu . . . prosbičku . . . Víš, co mě stihlo. Má ubohá žena se rozstonala. Věděl jsem již dávno, že to s ní není valné, ale netušil jsem, že to přijde tak náhle. Jsem naprosto nepřipraven . . . Musím ji přece, víš, k vůli lidem, poslat někam do lázní . . . Víš, řekne se: úředník, a ničeho nevynaložil! A konečně, je to poslední oběť . . . poslední! A pak, doma vskutku nemá chvilky oddechu; tak musí to být! Přišel jsem tě tedy prosit, abys mi podepsal směnku . . . pouze čtyry stovky . . .“

„S radostí! Moh' jsi říc hned včera . . .“

„To se rozumí, že nemusíš mít nejmenších starostí, jsem pořádný člověk, jak ti známo . . . pensi mám . . . a děti jsou pojištěny na . . .“

„Ale, prosím, nech toho . . .“

„Nu, a to se ví, že se vynasnažím, abych to brzy splatil, nechci přece mít dluh na krku . . .“

„Nemluv již o tom, udělám ti to rád . . .“

„Já vím, já vím, jenom dovol, chci říci, ještě tohle: Moh' jsem požádat Steinmanna, nebo Hřívu, ale víš, připadalo mi to, jakobych snad zneužíval jejich přátelství. Jsou to přece skoro boháči vedle nás, a tak jsem si řekl: Rovný k rovnému, tak to bude líp! Pouhé čtyry stovky, jak pravím. Blanket mám zde už vyplněný, pouze tvůj podpis schází.“

Zdráhal se jíti do vnitř, chtěje stůj co stůj vyčkati na dvoře. Když se Konrád vrátil s vyplněnou směnkou, zastrčil ji Hrazdil mechanicky do kapsy, jakoby již na ni nemyslil.

„Ale, poslouchej, byl ten farář beztaktní včera. My jsme měli na něj vztek. Steinmann pravil, že by ho byl zpolíčkoval.“

„A proč? Nepamatuji se na nic.“

„Že se nepamatuješ? Dovol! Což nevíš, jak se tě z čista jasna se zlomyslným úsměvem otázal, jak se daří tvé ženě? Byl's v rozpacích, všichni to viděli.“

„Ano, vzpomínám si! Ostatně, proč by se nesměl tázat na mou ženu? Zrovna tak jako na tvou!“

„Tak? . . . tak! Dovol, já tě nechápu; člověk tě vždycky shledá jiným, než očekává. Chudák Božka . . .! Tak ti děkuju srdečně. Jak praveno, obavy nemusíš mít žádné! I kdybych umřel . . .“

„Přestaň s tím, sic tě vyhodím!“

„Nu, ty jsi opravdu šlechetný člověk, Konráde. To se ti musí nechat. Já vždycky říkám: Ty máš v sobě cosi kavalírského. Víš co? Chci ti také prokázat nějakou službu. Dám ti dobrou radu, poslyš! Chceš-li, aby se tvá paní poněkud přizpůsobila našemu niveau . . . nu, rozumíš mi, aby se vpravila do společenského prostředí, které jí přece bylo cizí, tedy ti sem pošlu na nějaký čas paní Hrdličkovou, vdovu po kancelistovi, již asi znáš. Je to rozšafná dáma. Mezi námi řečeno, má žena je jí velmi zavázána. Přihodí se všelicos. Jsou to starosti: domácnost, kuchyně, etiketa, hlavně etiketa! O tom má žena neměla zdání! Inu, kde pak! Kantinská sklepnice a etiketa, he, he! Ale byli jsme to zbrklí kohouti, my dva! Co? Nu, tedy ti ji pošlu. Ušetříš si blamáže, kdyby tě někdy napadlo uvést svou paní do společnosti, nebo kdyby toho snad okolnosti žádaly. Ovšem, zaručuji diskretnost! Nikdo se o tom nedoví.“

Konrád tvářil se velice hloupě; nechápal ani slova.

„Cože? Poslat mi chceš vdovu . . . Tu, tu vdovu . . .? Jak to myslíš? K nám do domu . . . učit etiketě? U sta hromů!“

„Dovol, netušíš ani, co ta ženská dovede, co v ní je! Ano, čekej jen, až ji uslyšíš! Ta poznala svět . . . sloužila u generala . . .“

„U generala? Nevím, co tím chceš . . . Myslíš-li tu vdovu . . . tu, však víš, tu po kancelistovi, tak raděj mlč! Je mi na nic, když ji vidím sekat pukrlata a kroutit očima. Vyhodil bych ji.“

„Dovol, ty . . . ty nevíš, co mluvíš. Ty . . . ty sám moh' bys k ní chodit do školy, třeba že myslíš, že jsi vzdělaný člověk. Ano, ty, ty sám . . . i tobě mnoho chybí, ani netušíš . . . Kolikrát o tobě mluvila!“

Tvář se mu zruměnila, uši mu hořely, dělal veliká gesta, jsa uražen tímto nevděkem. Stáli proti sobě jako dva kohouti. Konrád s rozježenými vlasy, koule zlostně očima, ve zmatku, že cosi důležitého přeslechl, nebo že zavládlo nedorozumění, postupoval jaksi výbojně proti němu, jakoby mu chtěl zasadit štulec do žeber.

„O mně že mluvila? Že mi cosi chybí . . . Ta vdova po gene . . . Ty říkáš, že je to vdova po generalu? Ďasa, po generalu! Byl vysloužilý četník, vždyť jsem ho znal. Pak ho udělali kancelistou.“

„Kdo mluví o generalu?“ Hrazdil cítil, že by nyní vdovu snížil, kdyby opravil, že sloužila u generala.

„Ostatně," pokračoval Konrád týmž lehkým tonem, „nechlubím se, vždyť mám také svůj kříž: Stará Dráčková sedí mi čtrnáct dní na krku a stále mi totéž hučí do uší. Už zase na mě číhá tuhle pod žúdrem. Teď odchází, vidouc, že nejdu sám."

Ale když se přiblížili k žúdru, zavolal na ni.

„Jen pojďte ven, babizno, však já vím, že zase na mne číháte. Nepřibral jsem tyto pány proto, že bych se vás bál!"

Zvolna vyšla, shrbena poněkud, všecka snědá a huňatá s chundelatými šedinami kol tváře a, sahajíc po ruce farářově, pozdravovala s vlídností, jež jí nebyla vlastní, již si jen stěží osvojila za dlouholeté své činnosti. Nedělní, černý, blyskavý šorec měla uvolněný a kordulku rozepiala. Ale neostýchala se, pouze, že byla bez zástěry, přeložila v předu nesešité půle svého „blyskáče" přes sebe, poněvadž jimi vítr potřásal, a přidržela je dlaní.

„Ale, prosím s poníženostı́, chtěla jsem jenom slovíčko promluvit s mladým pánem."

„Nu, a tak to máme tedy jít stranou?" vyzvídal farář.

„Ah ne, není třeba. Když velebný pán dovolí, nu, však nejsme už, jak se říká, bosí. Však jsme tu všici obuti a důkladně . . ."

„Ba, a řekněte: okuti. Nu, tak co máte spolu?"

„Nu, poníženě prosím, velebný pane, však to také vědí . . . To už je čekání! Každý večer, když se kladu na lože, říkám starému: Vyskoč rovnýma nohama, kdyby někdo zaklepal. Plechový hrnec jsme si uvázali na kliku, abychom byli spíš vzhůru. Ale nikdo neklepe. A já už nesmím ani hlavy vystrčit. Jak jdu po návsi, hospodyně vybíhají: Dráčková, nu, jak? Co nového ve mlýně? — Radní Haluzka mi včera povídá: Vy, babo, nestojíte už za nic, vás už ani nebudeme volat."

Smáli se jí, ale ona zvážněla pojednou, oči zableskly se pod šedivým obočím, a malé její černé ruce mihly se hrozivě ve vzduchu. Nebylo to k smíchu! Už je tomu čtrnáct dní, co takto čeká. (Pokračování.)

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1902.

KNIHA XLIX. LISTOPAD. SEŠIT V.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Prchavé illuse a věčné pravdy.

NOVÉ SONETY.

JAN Z PATHMU.

Proč v mysl mou se vracíš neustále
pod orla svého snící perutěmi,
ó, bájný kmete, světlo ručejemi
jejž ztápělo na Pathmu strmé skále?

Žhavého kotle vření vytrvale
jsi snesl, prorockými zornicemi
tys v slunce patřil, pohrdaje zemí,
sám velký v lásce své i ve svém žale.

Kdys mistra na prsou jsi ležel snivý,
zrak něžný zvedaje ku Slitovníku,
zřel's v Kany jako Gethesemanu divy.

Pak plachý visionář v snů svých lese
s fantomy v boji v hřmění vod a ryku
do vichrů lkal jsi stejně: Milujte se!

KRČMÁŘ.

V to ještě dosud bych se v žití vpravil,
jak hostinský žít v lesní krčmě kdesi,
při louči oknem dívati se v lesy,
na hosty čekáním se neunavit.

Již klepe kdos — noc u tebe chce strávit . . .
jdeš otevřít . . . kdo vejde? V citů směsi
jej vítat, jídlo nést a snad se děsí
on mne jak jeho já . . . Snad chce se bavit.

Je hovorný a dobrý — zmlklý, spurný?
Co vede jej sem? Přespí, půjde z rána?
Zda návštěvy své tady stopu nechá?

Je chud, je bohat? Z losů černé urny
je plný nebo prázdný? Jest, čím zdá se?
Zvím v skutku, koho hostila má střecha?

—

SAMOTA.

Tu myslím opuštěných vodních květů,
jež samy, mlčící se k tůni chýlí,
tu horských štítů, sněhu povlak bílý
kde vetknut svítí od počátku světů.

Ba ještě líp, tu mrtvých, chladných retů,
když víko rakve z rukou těch, kdo zbyli,
nad tělem spadlo v rozloučení chvíli,
kdy vskutku konec bouřím, vášní hnětu.

Neb dokud cosi v hloubi duše hne se,
co chce a touží, v světlo křičí, úpí,
sám nejsi ani na moři, ni v lese.

Však z tebe tvoje samota když vzrůstá,
když k všemu lhostejný jsi již a tupý,
zvíš, kterak pevná má ten polyp ústa.

—

S BOHEM!

Nač dávat s Bohem někomu a spěchem?
Stál někdo za to, což jej plně známe?
Či líp, což všemu s Bohem nedáváme
vždy každou vteřinou a každým dechem?

My žvatlavým se klamat dáme echem,
však pustý břeh je svět, kde o břeh láme
se cit a vášeň, všecko kde, čím pláme,
zarůstá brzy třeslicí a mechem.

Snu každému dáš s Bohem, jak jej sníš
a vínu, sotva nalita je číš
a retu, sotva přitisk jsi jej k svému.

Tak žiješ v neustálém loučení
a život není přes vše snažení
než jedno s Bohem ráji ztracenému!

—

POCHYBNOSTI.

Bez pochybností moci jíti světem,
to byl by triumf vůle vítězící,
nad otevřeným hrobem s bílou kšticí
stát jako druhdy s plavou nad poupětem;

S tímž v duši štěstím, s vášní stejným vzletem
a s nedotknutou od zlých vrásek lící;
jen Done Juane moh's jásající
tak žitím jít, nezlekán lichým tretem.

A kdo ví ještě ve posledním mžiku,
než do pekel sjel's v hodovníků křiku,
když komtur na vrata již pěstí třískal,

Nechť vytrvalý ve vzdoru i zlobě
tu otázku jsi nepoložil sobě:
Co vlastně s celým rouháním jsem získal?

—

SKEPTIKOVÉ V UMĚNÍ.

Vás, které věčný Ideal vždy hněte,
že pro krásu vy nejvíc vytrpíte,
vás nelituji, nebo v duši skryté
vy máte poklady, jichž nezvednete!

Kdo hravě tvoří, stále lehce kvete,
leč s Jakubem vy stejně zápasíte,
a nežli s dílem svým se rozloučíte,
vy sestárnete v strázni dlouholeté.

Však ze stálého s Idealem styku
co tajných slastí, sladkých rozechvění,
vám podává se v nestřeženém mžiku!

Vy jdete sami, netřeba vám díků
ni oslav, sami jste již oslaveni
své skepse mukou, těžkou smrtelníku!

MARII KONOPNICKÉ

R. 1902.

Po leta zní Tvůj kouzelný zpěv sladký
a rád jsem vždycky naslouchal mu z dáli,
ať z Fiesole vánky kol něj vály,
ať k Polsku, k domovině tíhnul zpátky!

Máť děcka přítulnost a něhu matky,
má Polky zrak, jejž v úsměvu pláč kalí,
když cítí, mamince co udělali,
a jak v to málo je ten život krátký!

Od pokácených číší hodokvasu,
kde Plato s žáky rozebíral krásu
v zem Dantovu, kde „si“ tak sladce zpívá,

Vše zpět Tě neslo domů, vždy jen domů
a píseň Tvá v třesk štítu a hluk hromu
zní echem vlasti, filomela snivá . . .

TORSA.

Dost často torso víc než celek poví.
Hleď na Venuši a tvoř dále v duchu!
Co zříš, je krása, ale zapřeš tuchu,
co není, vděk že zbudilo by nový?

Víc básnit mlčením lze nežli slovy
a nejvyšší co v tvorčím vyvře ruchu,
snad zmlkne v tom, co zazní v srdci hluchu,
blesk zalekne se paže titanovy!

Vždy celek můžeš pozorovat klidný,
však v torso kladeš víc, neb taj vždy leká
a láká zároveň, zříš v dílny nitro,

Kde sveden boj ten vznešený i bídný,
kde před Andělem syn člověka kleká
a zničen klesá, nepozdraviv jitro!

OTÁZKY V NOCI.

Kam zveš mne, neúprosná sfingo tmavá?
Já sotva prs tvůj rozeznávám v šeru,
lví spáry cítím, kamkoli se beru,
duch vzdoru pln se zbaběle ti vzdává.

Co hříčky víry, ctnosti, pravdy, práva,
když opak jejich v každém číhá směru,
když všady lokám jednu atmosféru,
jež dusí jen . . . Co mlčíš, vyzývavá?

Kde Ultima je Thule tvá, kde valný
Tvých Oidipů je hřbitov? Marně zády
jej zakrýváš i podstavec svůj skalný.

Neb, Chimero, tvé hřbitovy jsou všady
a celý svět jest jeden močál kalný,
nad kterým tvůj checht ječí zla a zrady!

—

INSATIATA.

Tu jedu krůpěj Adam od Lility
na Evu přenes, z ní v rod lidský spěla,
dál štěpována bujela a vřela,
vše proniknula myšlenky a city.

Svá prsa obrň démantnými štíty,
ať víra je či vůle skouti chtěla,
vstříc Prometheův pozvedni jí čela,
ten nepřekonáš jed v tvých žilách skrytý.

Toť lučavka je všechněch Idealů,
toť nový osten každé pochybnosti
a bezdná studna nekonečných žalů.

Jak sluje, ptáš se. Nikdy nemá dosti!
Žen ptej se, mám-li pravdu, řeknou tobě.
Smrt, žena též tím šklebí se i v hrobě.

—

OTROCI.

Svět vidět jednou volný, bez otroků!
Sny zlaté Shelleye i Campanelly
zřít skutečností, jaký sen to smělý,
jenž zasloužil by nesmrtelnou sloku.

Však skutečnost, žel, vždycky s pláčem v oku
jej zapře, nebo surový pád ztmělý
vždy vládnouti a tyranem být, velí,
v jho deptat slabé v triumfalném skoku.

Kdos větší chce být vždycky a dát cítit,
že právě větší jest a nemá síly,
by tento zděděný pud v sobě zdusil.

Tak celý svět se musí ve zmar zřítit,
neb volnost kdo by toužil s celou pílí,
svých vášní otrok sám by přestat musil.

—

CARPE DIEM!

Dnes k Leukonoi Horácova rada
zní mohutněji jako úder zvonu,
když padesátkou tíhne život k sklonu,
a smutný, dlouhý stín když ze všad padá.

Dnes lépe ocení se každá vnada,
víc mluví k srdci hudba sladkých tonů,
květ silněj dýše každém na záhonu,
víc bolí dnes podzimních vichrů váda.

Za sluncem obrací se toužebněji
zrak lačný plný života a díků,
dnes pevněj tiskneš nepříteli ruku;

A tichý, blízký konci v beznaději
dnes Neprchej! bys řekl okamžiku,
byť, co chtěl, nesl — nenesl by muku.

—

KRUCIFIXU U VETEŠNÍKA.

Dál stranou, korsa ruch kam sotva vniká,
ve spleti uliček, jež v šer se křiví,
jak šilhalo by na chodce, v dál civí
ve oblouk vzpjaté okno vetešníka.

Tam staré vásy, mince, svícen, dýka,
cín zašlý korbelů, bronz štítů živý;
na černém kříži v této změti snivý
plá ze sloně obličej Slitovníka.

Ó, Kriste! Kolik dlaní v slední muce
k rtům tisklo tebe v žití těžkém skonu,
jež líbaly tvé skráně, nohy, ruce!

Kdo koupí odsud tě, než znova začne
ta křížová tvá cesta milionů
v zář nejistou z té jisté bídy mračné?

KENTAUR.

V hru oblaků, jak bývá v podjeseni,
jsem vhroužil oko, tvar jich nový stále
v kentaura vzrostl, který nenadále
se zvedal v změti, jež se pořád mění.

Výš vzletět chtěla v lehkém opojení
tvář lidská s hrudí, hřbet však roven skále
tíh k hmotě a já cítil v hořkém žale
boj odvěký v dvou světů zápolení!

Svit slunce, těkající v této změti,
dal náhle netvoru dvě křídla bílá
a kolos, půl stín a půl světlo, letí . . .

Ó, snílkové! Ó, tvůrci Idealu,
v kom jednou promluvila křídel síla,
ví, co to stojí, křídlem unést skálu!

RŮŽENA JESENSKÁ:

Hymna lásky rajských zahrad.

I.

Stála s očima oslzenýma, upřenýma do neurčité dálky, jakoby poslouchala . . . Někdo ji volá . . . Někdo ji volá . . . A slyší, slyší šumění větrů a podivnou píseň harf, zavěšených někde snad na skloněných větvích stromů, slyší kvílení jezů velikých řek a tíkání ptáků ze snů, slyší bolesti svého srdce — —

A zase někdo volá, někdo ji vzdálený volá!

Své jméno slyší: „Maria, Maria!"

Ach, kdo ji volá?

Jde, jde vstříc tomu svému jménu, sladce vzdýchanému hlasem rozvlněným milostí. Jak krásné je jméno její vysloveno tímto hlasem. Sama opakuje tiše a se smutným úsměvem své jméno.

„Hledám osvobození od tísně světa," řekla pokorně a setřela slzy.

A tyto myšlenky táhly její duší, která chvátala vstříc svému jménu:

„Smutno je ve světě, neboť krev se prolévá, a slzy tekou, a nešťastni jsou všickni, kdo krev prolévají, i čí krev je prolita, i kdo pláčí i kdo slz usušit nemohou nebo nechtějí.

Veliké stíny hříchů plazí se ulicemi světa.

Nejnešťastnější jsou hřešící. Ach, slyšela jsem chřestit řetězy na hubených rukou a slyšela jsem nářek dětí, kterých se nedotkly lilie milosrdenství, slyšela jsem výkřik šílenců a zoufajících.

Velikými prameny tekou slzy — země je nasáklá jimi, jakož i oblaka plující nad ní, a z nich stvořena jsou moře.

Svět je zmítání duší. A v tom klesání Vysílených a Pokořených a Opuštěných a Ztracených hrčí s tempem dupajících kopyt kočáry Povýšených a třeští pozauny Vládnoucích. Viděla jsem děti, plazící se v prachu a týrané zášti dospělých, a nikdo se neslitoval nad nimi, viděla jsem lidi k smrti prací znavené — a slyšela jsem za nimi letící strašné slovo „lůza", viděla jsem padající ženy, a jiné ženy, místo aby vinu

jejich svěcené vody křížem smyly, házejí po nich těžkými kameny a třísní je jedovatými slinami, viděla jsem Silné a Povýšené, kteří jsou vinni poklesky Slabých a Ponížených, viděla jsem vítězství přetvářky, klamu, lichocení a pýchy, byla jsem přítomna odsuzování Ubohých a Nepočítajících. Viny a ctnosti proplétaly se mými cestami jako hadi a stonky lilií, ale těžko bylo rozhodnout o královské koruně činů nejlepších. Komu ona náleží? Snad Někdo nad námi, Onen Velký, Neznámý dovede rozhodnout — bude-li mu libo rozhodovat. A jak si představujeme tu jeho vůli, je-li to vůle, a je-li to On — Ach, jsme malí a nechápající a jsme jako mravenci, lezoucí na žebřík z růží, opřený o jednu z hvězd, jsme tak malí a neurčití ve svém určení, trápíme se navzájem nepřízní, vypočítavostí, touhou po statcích pozemských, po všem pomíjejícím, a zapomínáme, že sami jsme nejvíce pomíjející. Jak důležitá je naší ješitnosti a maličkosti jediná paštika, upečená u dvorního dodavatele nebo malá pentlička dekorační v knoflíkové dírce! Bože — a nad námi číhá Smrt a setne nás — nás, právě jako kulka zabije srnku s lítostivým vroucím pohledem sladkých očí, jako běžící noha zdupne sedmikrásu se začervenalými pláčem víčky. A co bude dál? Co bude ze sedmikrásy, ze srnky, včelky, z nás? Ó, šťastnější je včela nežli my, neboť neví a žije a netrpí, a ještě šťastnější sedmikrása, a nejšťastnější kámen, o který opírá svůj stonek a květ. Měsíc se dívá na nás, a hvězdy se dívají a nevědí víc o nás nežli my o nich. A kdybychom o nich sebe více věděli, nic nevíme. Ubohost našeho vědění a neproniknutelnost k vědění!

Je ticho, jen stromy zpívají a harfy na nich zavěšené — a srdce moje zpívá — A někdo volá v dálce moje jméno. Ach jdu, ach jdu. Proč asi mám přijít k hlasu volajícímu? Smutno je ve světě! Neoschly slzy očí mých, neboť pláču pro všecky, kteří trpí! A kdož netrpí? Tiše pasoucí se Stáda netrpí. Štěstí chodí po světě v bílé říze, která krvácí rudými růžemi, po špičkách chodí, jakoby létajíc, a líbá nepozorovaně Vyvolené, ale polibky jako motýl chvějí se na čelech, jako stopy blednoucích hvězd, a Štěstí letí dál, dál, aby rozdávalo jinde pomíjející dary svých žhavých polibků. Radosti jako květy porůznu na louce rostou mezi lidmi a stále vykvétají a stále vadnou. Ale neštěstí visí nad životem všech jako morová mračna, která, odcházejíce, přicházejí znovu. Všecky bolesti a bídy jejich vzala bych na sebe, abych za všecky já jediná trpěla, ale je-li to možná? Podařilo se to někomu dosud, ať ho jmenujeme Člověkem nebo Bohem? Jak zastavit potoky krve, jak vysušit moře slz, jak v písně proměnit vzdechy a kvílení?

Od sebe začít, svoje bolesti hojit, sebe křísit? Ach, kdybych tolik nebyla ztratila! Mnoho víry jsem ztratila, neboť poznání věcí, které budily mé nadšení, jejich příčin a podrobností ochladilo, vystřízlivělo mou extasi.

Co nadějí zhynulo v mých dnech a letech; neboť vysoké a daleké byly mé sny; nebyly to jen louky pasoucího se Stáda. — A duše mnou milované ztrácejí se a blednou jako hvězdy přicházejícím dnem.

Jak krásné bylo by stále žít v soumraku, aby nezbledly milované duše přicházejícím dnem poznání! Připadám si tak bezcenná a marná.

Proč jsem přišla mezi ony, kteří bloudí po jednom z těch kulatých světel vesmíru, které sluje země, a nevědí, proč bloudí, jako já to nevím? — Ale bojují, pláčou a jásají, vypínají se a pokořují — a myšlenky jejich a nálady a revolty a modlitby a kletby a zlořečení a chvalozpěvy a hymny a výkřiky — všecko hrne se do prostoru neznámých horizontů a zaniká jako zpívání ptáků v lesích a řvaní lvů na poušti.

Proč jsem přišla? Chci odejít na místo světa, neobsazené lidmi, políbit zemi matku, které náležím, a vstoupit do její lahodné temnosti, zakrýt se závojem jejího šera a mlčení — — Příliš mnoho jsem viděla, cítila a ztratila!

Ale někdo Neznámý volá mne... volá... jakoby mne napomínal a miloval — — —“

Zastavila se a poslouchala a zatajila dech. Slyšela zase své jméno... Hle, zelené mlhy zahrad, prosvětlené zazlacenými parami, jako odlesky chrysolitů vznášejí se pod ní. Stojí u brány neznámého sadu. Zahořklá vůně ovocných květů obláčkem snáší se k jejímu čelu —

Někdo otevírá bránu — Hle — Onen, kdo ji volal, stojí před ní — On vzdálen slyšel její myšlenky a miloval ji . . .

Ponořila rozsvícené zraky do jeho pohledu, plného očekávání a něžné odevzdanosti.

„Jak dlouho jsem tě hledal a na tebe čekal, růže má,“ řekl tiše a připjal ji k srdci svému.

Zapomněla na všecky křivdy, valící se řekami za ní, na všecky bolesti, plačící v dálce, na všecko ztracené a marné. Štěstí, letící kolem, zastavilo se a plaše dotklo se její hlavy. Stál před ní, líbal s jejích očí slzy a pil z jejích úst všecky bolesti a žaloby a touhy. A v zázračný med proměnily se v jeho ústech. A kam vešla za onu bránu — to byly Zahrady Rajské . . .

II.

Zahrady Rajské — zavřely za nimi svou bránu . . . zahrady hluboké jako tajemství života a rozevřené náručí svých kouzel k věčně se měnícímu nebi, které té chvíle bylo vysoké, lazurové a jenom tam, kde se sklánělo k růžovým a bílým oblakům kvetoucích stromů, zlatilo se proudem paprsků slunce.

Jdouce, dívali se do bílých a růžových oblak kvetoucích stromů. Ó, jaké zázraky chvějí se nad jejich hlavami, omamující barvy a vůně, písně ptáků probuzené milostí zvoní a vzdýchají a zpívají a dotýkají se jejich srdcí jako andělskými křídly.

A když větřík sáhne do strun vzdáleným harfám — zakvílí podivný úsměv zelení shýbnutých větví. Potoky světlých vod hrčí přes tiché oblázky mezi pomněnkami, a včely bzučí, listí šeptá, a tolik zvuků mluví — — a přece takový slavný klid lahodně objímá rozechvělá prsa.

Cesta široká, daleká, plná stínů a světel, a jiná květinami propletená a paprsky teplá, nízká a snivá, a zase jiná loubím zarostlá a zvonečky zfialovělá, a ještě jiná plná divokých pivoněk růžových a rudých jako pokračování radostí, a další cesta vysokými tmavými cypřišemi sesmut-

něná jako rozřešená otázka života. Fontany zpívaly, a zapadající slunce zlatilo vody jantarovým snem, bílé mramorové sochy jemně ohebné třpytily se v proměnlivosti sladkých barev.

Maria s Janem kráčeli, mlčíce, ale duše jejich mluvily tichým hovorem splývání. Věky táhly nad jejich hlavami jako oblaka, pozlacená zapadajícím sluncem. Blahoslavená Samota spojených duší, požehnaná Samota vroucností a něžností spojených srdcí!

Větve kvetoucích bezů jako tisíciramenné svícinky hořely k večerní blednoucí obloze, i slavík zpíval, a země dýchala rozhřešení všem, padajícím k ní v šílení nepřemožitelných polibků.

Stín skály položil se na zelený pažit ovocných sadů, lípy zachvěly rozpjatými rameny jako v očekávání, lilie rozsvícené oranžovými světly pelu vydechly omamné prameny vůní.

Motýli litali jako usmívání barev po sladkých korunách květin, broučkové lezli po trávě a pěšinách a převraceli se a padali jako opilí láskou.

Jan a Maria šli pod jabloňovými oblaky květů — a líbali se jako ve snu.

Nebylo třeba povídat ani vysvětlovat — oni se znali, i když se nikdy před tím neviděli, a všecky záhady byly rozluštěny ve velmi jasné a srozumitelné štěstí. V zahradě Ráje jsou zelené louky plny horoucích květů, louky sladkých Samot, a pak jsou tam hluboké lesy Přemýšlení, a jsou tam místa, svatá místa, kam lidská noha dosud nevkročila, a kde srdce lidské nezatlouklo — — — a kde je ticho očekávání — Jsou to místa příštího Nanebevzetí.

Jan a Maria hledali ta místa, ale nevěděli, že jich hledají.

Tam hle, kde se nádherný obraz nových cest rozevřel, celý keř bílých růží kvete, a tam skoro naproti kvetoucí milá srdíčka, jako na šňůrce navlečená, růžová, visí s větví.

Maria zavřela oči a řekla: „Má duše je plna tebe, co se to stalo se mnou?“

Právě té chvíle zaplanula veliká hvězda na nebi nad nimi, jakoby odpovídala za Jana.

„Východní hvězda?“ zeptala se Maria, s tichou odevzdaností sklánějíc se na jeho prsa.

Fialky dlouze zavoněly z tmavého křoví jasmínu a brslenu, a jedna harfa vzdychla na snivé, staré lípě.

III.

Do posvěcených míst Nanebevzetí v Ráje zahrad přišel Jan s Marií. Vstoupili tam náhle — aniž věděli; záhon, kde kvetly myrty přestoupili a ohlédli se po něm s úsměvem. Dívali se pak dlouho na sebe a cítili chvění Věčnosti nad svými hlavami. Přijímali neporušené krásy Rajských zahrad a přijímali Sebe.

Ach, místo Nanebevzetí! Závoje sladkých barev řasily se se stromů a stínily perspektivu dalekých cest. Teplo a útulno bylo kolem, a roz-

pjatá náruč chvěla se vzduchem, prodýchaným kouzlem neoklamaných, vítězných večerů. Jan a Maria usedli na bílou lavičku, a ruce jejich se propletly v objetí, podobném srůstání líbezných lodyh květin, zraky jejich se měnily a přecházely v snivé, opojené hledění do nepřístupného nebe. On přivinul ji k sobě a pil z jejích úst, jakoby se chtěl napojit ze zřídel věčnosti. Ona cítila božství v nevyčerpatelném blahoslavenosti dávání — Jakoby tělesně mizela v těch objetích a polibcích, a Duše jakoby rozvírala nepoznaná křídla vstříc k záhadě věčnosti a nesmrtelnosti. Nikdy ani v přemýšlení ani v práci ani v nadšení necítila tak jsoucnost duše jako v té chvíli, kdy byla unášena Láskou Člověka-Boha. Bez vysvětlování oba všecko o sobě věděli, bez hovorů všecky myšlenky navzájem byly přečteny.

Vstali a vešli do bílé svatyně Polibků, která stála blízko jako sladký zázrak, snivě zastíněna dvěma cypřišemi, v nichž přitlumeně vzdýchali opojeni dva bílí motýli.

Díval se na ni, díval se na ni, a polibky jako nesmrtelné květy ve hvězdy proměněné padaly na rozechvěné její tělo. Cítila nesmírnost Přijímání, v němž hoří všecky dary jejího srdce, a v němž lilie Duše stávají se Růžemi bolestně radostné oddanosti.

Neslyšitelné stíny noci pluly kolem, a nepochopitelné stávalo se pochopitelným. Polibky kanuly jako krůpěje rosy na žíznivou půdu. A byla úroda duší ochotná, sladká a nesmrtelná.

Přicházely chvíle, kdy Jan a Marie nevěděli nic, nežli že se milují a líbají a splývají. Vešli za hranice lidského bytí — někam nad svět a mimo svět. Jan vstal opit jejími polibky a hlavu měl zdviženu jako ponořenu do podivných oblak inspirace. Byl jako proměněný v Boha v extasi Tvoření.

A okna svatyně rozkvetla náhle plná pomněnek, které zvědavě nahlížely do vnitř, a vlaštovky na římse usedly a povídaly si o lásce života a budoucnosti lásky. Nocí nesly se jako světelné paprsky omamné vzdechy Milosti.

Maria věděla, proč přišla do Rajských zahrad: protož, aby milovala a vydala Nekonečnost lásky. Planula jako hvězda na Východě, a neuhasínala . . . Člověk může zastavit dech v okamžicích velikých posvěcení a může přijmout křídla andělů. Vyšli z komnat.

Šli ruku v ruce, snivě zaslzené zraky, spojeni a odevzdáni jeden druhému jako Poslové božích rozkazů. Šli zase pod kvetoucí jabloně a mandloně a třešně, šli nachýleni k sobě a vztyčeni k nebi. „Chci nasycovat tvoji duši, dokud živa budu," řekla Maria, „a chci žít, dokud budeš přijímat mou duši. Nic déle. Není třeba dlouho žít, aby život byl užitečný a významný. A já netoužím dlouho žít, ale plně žít toužím."

A polibky, které mu rozdávala cestou mezi záhony tmavých, teplých růží, nebyly jen touhou po Pokračování, ale byly i touhou květiny úponkovité, kterou je i nejsilnější žena — „Proč žijeme ještě dál?" ptala se s úzkostí, „bojím se, že zmizí mé štěstí."

„Netaž se a miluj!" řekl zamyšleným a vzdáleným hlasem.

Věky táhly nad nimi jako vyplněné snění . . .

„Mám klid víry v tebe," usmála se, když jí podal jednu utrženou růži. „Ve věčnost tvé lásky. Věřím, že mne budeš milovat věčností, jíž se kořím, že mne budeš milovat něžností, která mi plane horoucím světlem v duši, ty milovaný a milující! Chci být sestrou tvé práci, klečet před oltářem tvého tvoření, chci, aby z mé duše vycházel sílící pramen tvé svaté inspiraci, abys žehnal každé minutě přítomnosti mé duše.

Chci být milenkou tvého srdce, milenkou s věncem nevadnoucích růží, napojených krví mého života. Chci být tvým křídlem, které tě ponese do nejvyšších končin krásy a tvoření, a nastavím ti prsa svá, abys vysílen závratným letem — odpočal na nich.

Být tvojí a být jí s celou oddaností a horoucností — ach, úžasné, spasně velebné vědomí."

Jan se schýlil a řekl: „Má sestro a milenko, ženo."

Poklekli na vonnou dobrou zemi a řekli: „Je teplá a plná růží."

Maria vzdychla. „A srdce v ní tluče."

Dívali se na mravence a broučky, jak lezou po lodyhách bylin.

„Všude je život," dýchali do vysokých trav.

Slunce svítilo, ale stromy kvetoucí dávaly stín.

Usnuli na růžovém místě, plném mateřídoušky pod unyle šeptajícími břízami... Byl plný bílý den, a oni ještě věrně snili o komnatě, kterou opustili.

IV.

Jednoho dne vyšli z Rajských zahrad na dalekou, bílou, širokou cestu. V poli, jež napjato bylo až k nebi, stál vysoký topol, tmavý a smutný.

Šli ruku v ruce až k němu. Na bílou cestu vrhal topol černý stín, podobný štíhlému kříži.

Jan řekl: „Slunce zapadá, pospěšme, abychom došli ku břehu. Je tam malý rybářský přístav. Odpočineš si." A šli.

Paprsky slunce jako pramínky krve chvěly se živě po daleké pláni.

Na mezi vedle pole minuli dva podle sebe rostoucí bohaté trsy slziček.

„Snad dva milující při loučení je zde vyplakali," řekla Maria.

Tichý, plačtivý hlas zvonku rozletěl se večerem, jako zakvílení postrašených ptáků, kteří spěchají k hnízdům.

Domečky nízké, přikrčené k bílým rozpukaným skalám, a jiné rozběhlé po planině se zahrádkami plnými kvítí se objevily. Na plůtkách napjaty sušily se rybářské sítě, a tam, tam — hle, už se rozsvěcuje, a obzor objímá v pohybu právě zastavené, milostně utišené, odpočívající moře. Zeleň moře malachitová, sladce promodralá a nerozsvícená ležela na prsou země až k nebi. Jediná loďka plula na konci obzoru, dálkou učiněná maličkou jako kolébající se mušlička z nejmenších.

Marii rozechvělo moře, jakoby ji upamatovalo na domov, který nemá moří. Rozpjala ruce, přivřela oči a říkala: „Miluju, miluju moře. Zůstaňme tady!"

Stáli na břehu, a moře je vybízelo na svá prsa. A bylo jim oběma, jakoby se měli vrhnout do jeho náručí. Slunce zmizelo, růžová srdíčka červánků potápěla se do zelených stínů vod a třásla se, jakoby chtěla opadat.

Usedli na břeh vedle bílých křídových skal a dívali se do zelených zpěvů vln. Bílí ptáci litali nad vlnami a plakali, jakoby ztráceli lásku.

„Moře patří všem," řekla dětinsky a loket opřela o jeho rámě.

„Ó, jistě všem," zasmál se a zvednuv pazourek, hodil jej do přílivu rozesmaných vod.

Položila hlavu na tu bílou, tichou skálu a jemu podala vláčně ruce.

„Miluju tě, miluju tě," šeptala v nadšení, „a jako moři na věky jsem se ti vzdala."

„Moje duše," zadýchal a políbil ji.

„Půjdeme spolu daleko podél břehu až tam, kde končí křídová skála a nad propastí moře stojí rybářská chatrč s rozvěšenými sítěmi na plotu milé zahrádky. Můj drahý!"

„Ne, půjdeme blíže, půjdeme do malého domku, který se dívá do moře jako šťastný plavec, vysvobozený z nebezpečí smrti — — a tam budeme se líbat jako tančící vlny v bouři."

„V bouři, v bouři."

„Ale, duše drahá, polož si hlavu na moje rámě."

„Ano, neboť jsem tvoje."

Šli domů a byli vážní, jakoby kráčeli na pouť zaslíbení.

Růže pletly se kolem okna jejich líbezné jizby a voněly růžovou vůní Království. Ona jako lilie světel položila hlavu na jeho rámě a tiše zpívala píseň svého domova o sladké pasačce, která trhala slzičky a pro lásku zemřela. Její rty byly rozevřené jako růže, plny nové hudby vzkříšení a sílících snů.

„Pojď ke mně, vstup do mých chrámů," řekl její milenec. Ona se usmála, vědoma si svých cílů.

„Myšlenka bílá a krásná jako holubice sedí v mé hlavě," šeptala sotva slyšitelně, „víš o ní?"

„Ó, mluv, hudbo rajská," vzdechl toužně.

„Jako tíha sluneční záře leží mi v prsou: mít tvoje dítě — tvé dítě . . ."

Zachvěla se a zamlčela.

On pohlédl na ni vroucně a neodpověděl k dechu jejího svátečního snu.

Maria cítila se unavenou, a šli tam do zahrádky, která se vinula kolem rybářského domečku, šli a usedli na lavičku, a Maria zase položila hlavu na Janovo rámě. Bílý plamének vinul se po plotu a besídce a domku, jako věnce myrty bělaly se jeho větve nesmírně lahodnými bílými a světle zelenými květy.

Večeřeli pod loubím bílého plamínku a hleděli důvěrně k moři.

Lidé prostí a dobří chodili kolem nich po špičkách, jakoby se báli, aby nerušili snů Rajských zahrad.

Ó, moře, jako spící děťátko tiché a lahodně do dálky obzoru rozkvetlé, moře stmívajících barev — mizící — a dál, dál, skoro neviditelné . . .!

Hvězdy se v něm rozsvěcely a zase hasly a zase jasně vylétaly. A barvy temněly jako naděje, proměněné v sklamání.

Maria zavřela oči a usnula Janovi v náručí. Nad ní zachvělo se v šumění květů: „Zdrávas Maria, milostí plná.“

V.

„Chci nasycovat tvou duši, dokud budu živa. A chci žít, dokud budeš přijímat mou lásku. Nic déle. Není třeba dlouho žít, aby život byl užitečný a významný. A já netoužím dlouho žít, ale plně žít toužím,“ říkala Maria, sotva pohybujíc rty, a dívala se ku břehu moře; neboť Jan odešel a nevracel se.

Moře se proměňovalo, a ona se mu svěřovala.

„Ó, jak bylo by možná, aby, kdo mne poznal, kdo pil z duše mé a srdce mého, mne opustil?“ šeptala.

A moře, jasně modré, soucitné a sladké a tiché, odpovídalo: „Ano, ano, jak bylo by možná?“

„Vždyť nenalezl by pramene laskavějšího a slunnějšího! A kdyby se teď, teď vrátil, anebo kdybych věděla, že teď vzpomíná, to bylo by království citu. Jsem královna citu.“

A moře, přes něž letěl stín těžkých mraků, bolestně rozechvěné moře povídalo: „Ale království citu není na tomto světě.“

Maria sepjala ruce a dívala se k moři. Zelený pruh, skoro prozlacený, zhasl. A zdálo se jí, že v ponurém stínu dole — hluboko dole něco průsvitně září jako křišťálový zámek.

„To jsou pohádky,“ mávla rukou a dívala se na bílé skály břehů, na jednu cestu, po které odešel.

Dlouho, dlouho žila v rybářském domečku před otevřeným mořem.

Prosté ženy a rybáři i děti ji milovali a vymýšleli si o ní legendy.

„Neviděli jste tenkrát, když přišla, že právě do plamínků na zahradě padla veliká hvězda? Nepozorovali jste, že za jedinou noc, kterou tu trávila, všecky stromy rozkvetly, všecky jabloně? Růžová oblaka byl celý sad.

A nevšimli jste si, že kříž na kostele svítil jako velebná svátost o vzkříšení, ačkoliv slunce bylo zapadlo? Nepamatujete se na to, že tenkrát Estella na smrt stonala a ráno po příchodu cizí krásné ženy vstala zdráva?

A ten, který ji provázel, odešel! Nikdo neví, odkud a proč přišli.“

Ale Maria vzdychla: „Protože království citu není na tomto světě.“

Byla den ode dne smutnější.

Když zvonek rozptyloval své jemné tony večerní, rozplakal ji, když děti, běhajíce kolem domku, zpívaly a volaly radostné výkřiky k nebi, plakala, když moře vášnivými slokami bouřlivé písně se přibližovalo k její duši, žasla a volala s ním: „Jsem sama, sama . . . smiluj se, Bože.“

„Což nechceš být sama, ženo!“ ptalo se jízlivě moře a tmavě se vzpínalo k nebi, jako očarované nenávistí.

„Smrt je být sama," sklonila hlavu a nedívala se více. „Daleká moje vlasti, kdybys tu byla, nebo já s tebou," modlila se a napřáhla ruce k východu, „snad nebylo by mi tak těžko. Ale on tu není, on, který mi dal život. Proč tedy mám žít?"

A tiše nesmělý hlas v prsou jí odpověděl. Poklekla. A tenkrát se na ni dívaly ženy, které velmi trpěly. A řekly: „Ona je nešťastnější nežli my, nereptejme více."

Chodila podle břehu, jakoby hledala navrácení do Rajských zahrad, ale všecky cesty zarostly od té doby, a stopy byly ztraceny.

S něžností oddaného dítěte myslila na Něho, který odešel, a opakovala si se zavřenýma očima do nekonečna jeho slova, jeho pohledy, jeho polibky. —

Přicházel místo něho někdo jiný, Nový, Neznámý. — —

Z jejího srdce přicházel. V jeho novém těle bušilo Janovo srdce.

Po moři blízko břehu plula veliká loď skoro průhledná jako zjevení, jako loď Mrtvých. Maria se dívala na ni a v naději čekala, kdo vystoupí, ale loď se vzdálila jako sen.

A nové plamínky dávno na zahradě odkvetly, jabloně dávno vydaly úrodu, větry divoce zatřásly chudými střechami a kvílely, kvílely. A tenkrát, jedné bouřlivé, velmi tmavé noci, bezhvězdné a bezsenné, stal se zázrak života: děťátko jako jabloňový květ, nadýchané růžovými barvami, živé, sladké jako Předpovědění — přišlo. Dříve nežli Otec se vrátil, přišel Syn. Maria přivinula ho k sobě a šeptala horoucí modlitby, plné závratné oddanosti a pokory.

„Miluju, miluju tvého otce, děťátko tiché, lahodné, miluju, miluju toho, kdo mi tě dal. A nikdy ho nespatřím? Ó, kdyby on tatáž světla viděl, která mně svítí, ale jiná planou nad domovem jeho duše. On nechtěl a nedozví se. Ani dýchání vzduchu nepřijmu od něho pro tebe, děťátko! Půjdeme spolu tam, kde nalezneme a zlíbáme stopy jeho kroků, děťátko, synu náš. — Bože, jak slabá jsem bez něho, i když mám tebe! A tobě jak by lépe bylo s ním i pod jeho sluncem lásky nežli pouze u mne! On má sílu, která chrání, on může dávat, dávat a nikdy není chud. Ale tvoje matka je poslední z posledních. Všecko rozdala. Jemu rozdala. Je bohata jen tebou. Tys všecko její bohatství. Ale ráda by se rozdělila o to veliké, co má, s ním. Kdyby on chtěl! Ale i když nechce, miluji ho, neboť tebe miluji. A ty jsi on."

On poslal psaní a peníze, ale ona rozdala všecko chudým rybářům a jejich ženám. Četla psaní a řekla, složivši smutně ruce: „A jednou, až veliký bude svátek, řekne více. Nebudu snad již žíti, ale vyslovena budou ona slova. Předvídání je jako splnění zákona. Miláčku milý," dýchla děťátku do tvářičky, jako když slunce přelétne — „jsme sami!

Ale byla jsem milovaná jako málokterá žena. Můj život byl hymnou lásky. A ty jsi Požehnání té lásky.

Přijímám ráda Požehnání boží. Ó, jak krásné je moje dítě. Bude krásnější a lepší nežli On i nežli já i nežli my oba dohromady, bude jeho bytost nad námi planout jako hvězda nad utišeným mořem."

Líbala jeho milou tvář, proměnlivé rty, modré, sladké oči, měkkou hlavičku se zlatými vlásky.

A hvězdy svítily nad vesnicí, nad přístavem, nad mořem, nad začátkem nového Srdce, stvořeného v zahradách rajských.

A Maria slyšela tlouci srdce Hvězd.

Ženy, starci, muži i děti přicházeli a usmívali se na ni a dotýkali se jejích rukou jako Svátosti.

VI.

Jednoho večera, děťátko na klíně chovajíc, k moři se dívala. A na té modravé daleké, zase utišené prostoře spatřila jako vidění podivné známé cesty a stromy a louky a vesnice a zázračné obrazy drahého rodného města. Všecko jako v mlhavém vlnění se chvělo, mizelo a jasnilo se. A srdce její tlouklo.

Hle — domov přichází k ní. Zastřela tvář rukama, a slzy kanuly na hlavičku děťátka.

„Ty země daleká, nešťastná, vábíš mne k sobě, já musím jít. Ty cípku země, rozrytý kopyty koňskými v tisíce vrásek neuhladitelných, ty země rozhněvaná, neukonejšená ani otcovským slovem útěchy ani ukolébavkou mateřskou, ty ubohá slzami prosáklá a bolestmi utýraná, rozdrásaná otrockými řetězy a přec tak sladká, měkká, jediná, rozechvěná citem a zjemněná přestálými mukami, ty hřešící těžkou nenávistí bratra k bratru — ó, kéž bych mohla olivový věnec položit na tvá horoucí prsa! Blouzním jako všickni, kdo jsou vzdáleni od tvé bídy a tvých poklesků, vidím tě světlou a miluji tě láskou, oslepenou dálkou.

Ty drahá vlasti! Ach, vlasti — (opijím se tím slovem) ty, jež ve vrchu zeleném skrýváš se svatým Václavem v čele spící ozbrojené rytíře, čekající na povel, aby tě vysvobodili, když bude nejhůře, ty s bílou, bílou plání na srdci, které krvácelo, ty plná legend se slávou krveprolití a smrti na bledém čele, ty potácející se, nepevná, nejistá životem, ty smějící se, zpívající a tleskající a při tom smutně krvácející z nesčetných ran — miluji tě.

Maličká, maličká jako děťátko moje, a veliká jako má láska — vlasti má, jdu za tebou! Ať kroky dítěte mého zarostou v půdě tvé a skropí ji svým potem a krví.

Dám ti své dítě — a dám ti tedy všecko, co mám — dám ti svou lásku i naději.

Mé dítě bude tvým apoštolem, protože nemůže být tvým králem. Ale často apoštol více může nežli král.

Ó, kdyby byl králem, ty zazářila bys gloriolou štěstí, všecky jizvy tvé by zarostly zlatem bohatství a krásy, všecky vrásky tvé by se vyplnily růžemi . . .

Ale apoštol dá ti na věky věkův posilu. Mé dítě, pojď!

Třebas kůrky chleba jísti budeš, neskloň hlavu před Mocnými toho světa, neznesvěť svobodu své chudoby a vůle. Buď jako žula, která objímá horami tvou vlast, buď jako horský potok, který si klestí cestu k moři z těla hor, nepoddej se, miluj, stírej slzy a dávej, dávej, aniž přijímati budeš! Proto jsi přišel. A proto já odcházím od břehů moří. A proto, anděle můj, jsme sami, abychom pochopili Nepochopitelné.

Přijde-li otec tvůj a k srdci tě přitiskne, nekal mu chvíle shledání výčitkami, a modlete se za mne. On nevěděl, přijímav mne, že svátost přijímá. On neví o tobě a nedohlédl hloubky mého srdce.

Je nevinen. Ale vy se setkáte! Jsem seslabena příliš, než abych se dočkala vítězství své lásky. Ale já v ni věřím. Ach — věřím — to je málo. Já jsem jí jista."

Děťátko spalo jí v náručí. Odcházela, provázena družinou dobrých vesničanů, rybářů. Stály dlouho ponuré vysoké postavy nehybné — zadívané, zamyšlené na břehu moře — za ní se dívající — až zraky se jim kalily, dlouho dívaly se, jakoby se loučily s Krásou. Ona se ohlédla a rukou zamávla a zaplakala. Moře se chvělo, jako ve štkaní — bylo bílé jako lákavými krajkami nadýchané a svatebními vonnými závoji zahalené, tajemné, kyticemi proházené, štkající v loučení a sladké zpovědi a rozpačité tisíci otázkami, které nikdy nikdo nezodpovídá.

A zase přišla k topolu, jenž vrhal do polí smutně tmavý stín štíhlého kříže. A bylo jí těžko, protože nikdo nepodpíral její kroky; nesla pacholátko a neměla nikoho, kdo by jí ulehčil a potěšil.

Moře se vzdalovalo, až zmizelo jako sen. Domov se blížil. Rány byly hluboké a slabost veliká. Děťátko sladké na rukou spalo a snilo. Bylo šťastné.

VII.

Hymny lásky chvěly se modrým nebem a padaly k zemi jako květy jabloní. Jan s hlavou, přemýšlením sklopenou, kráčel bílou kamenitou zaprášenou cestou.

„Řetězy mocnými spojeny jsou naše duše," řekl tiše a myslil na ni. „Proč jsem odešel od ní? Ona je žena a seslabovala by snad vůli mých cílů, cítím však touhu zase ji spatřit. Tolik něžnosti bylo v její oddanosti a tolik síly v její lásce."

Hle, před ním na silnici stojí stařec a kývá hlavou, jakoby přisvědčoval nějaké veliké myšlence. Jeho pohled, upřený na Jana, jakoby měl v hlubinách rozžhavěnou Prozřetelnost, která bolela Jana jako Nenávist a Výsměch.

„Jdi přímo a nalezneš!" řekl, jakoby Jana znal a čekal. „Ať alespoň Ztracené nalezneš, ale pomni — na věky Ztracené . . . Jdi — ověšuj se pentlemi úspěchů, procházej ulicemi fanfár a zvedajících se číší s pěnícím vínem, přijímej úsměvy a pohledy Mnohých, opijej se jimi, zobej přízně z rukou, okrášlených diamantovými prsteny, buď zlatým Ptákem — ozdobným Papouškem, který sedá na kruhu, připevněném nad stolem s připravenými velikými hody; padej na tvář před Mocnými, rozdávej se jim jako chlouba jejich hostin, obětuj jim obzory svých illusí, slunné ticho svých inspirací, intimní tlukot svého srdce . . ." Stařec s jízlivostí syčel poslední slova a mizel v ohebu úzké pěšiny, stíněné hustými jilmy . . .

Jan šel dále bílou cestou a opakoval vzrušeně: „Obětuj jim obzory svých illusí, slunné ticho svých inspirací, intimní tlukot svého srdce."

„Na koho myslil ten stařec, ke komu mluvil záhadné věty?"

Jan upjatě myslil na Marii a rozpínal ruce po sladké její vidině. „Rozbiju všecky své modly, odhodím všecky třpytivé cáry života, všecky balasty dnešků, zapru v sobě všecky žízně po falešné slávě, odříkám se všeho, co zvoní potleskem přítomnosti, ale umírá se zapadajícím sluncem,“ šeptal vzrušeně. „A odejdu do ticha drahých krajů s ní, která požehná mé práci a nebude rušit mých snů, které přijdou jako vidění toho, co chci stvořit — — V ní je má spása . . .“

A Maria došla s děťátkem k rybníku, který ležel zadumán na daleké rovině, porostlé bohatými křovinami a pokryté kvetoucími lučinami. Děťátko, napojené a spící, položila vedle sebe. Políbila zem a ssála její mateřskou, teplou vůni. Slzy volně padaly do trávy vedle kvetoucích třezalek, slziček a zvonečků. —

„Odpočineme tady,“ vzdychla a zavřela oči.

Hlava jí klesala, ale vztyčila ji, spatřivši náhle před sebou starce, kývajícího zasmušile hlavou.

„Království citu není na tomto světě,“ říkal si, jakoby plakal. „Ó, kde jsem už slyšela tuto větu?“ polekala se Maria. A velebný obraz moře rozlil se před jejím zrakem.

„I já tu větu vyslovila — snad mne slyšel ten člověk.“

„Ne tebe, ale hvězdy,“ odpověděl kmet jejím myšlenkám.

„A co vládne na tomto světě?“ zeptala se ho nesměle.

„Nevíš to? Netrpíš tím? Zlato a moc Povýšených.“

„A kdo vládě té podlehá, co soudíš o něm?“

„Je slepý pro království citu. Pro hmotu nevidí duše. A nedosáhne království Nesmrtelných.“

Stařec se vzdaloval.

Maria vzdychla: „Ještě jedno mi pověz: Kde jest onen svět Království citu?“

Stařec se obrátil a řekl smutně: „V říši duší Vyvolených.“

Maria sepjala ruce, sklonila tvář k dítěti a zašeptala: „Buď jedním z Vyvolených, neboť jsi vyšel z trůnu mé lásky, buď Tvůrcem nesmrtelných cítění a vzrušení a toužení.“

Závrať schýlila hlavu její do kvetoucích trav.

* * *

Cizí člověk kráčel po tiché hrázi rybníka. Neviděl zemdlených, štíhlých těl rusalek, proplétajících se v rákosí a šustících růžovými řasami svých rouch, neviděl oblouků věnců, kterými zdobily své rozpuštěné vlasy, vonící touhou žhavých polibků, nepodlehal kouzlu očí, míhajících se za větvemi starých vrb . . .

Ale uslyšel pláč dítěte a spatřil na kvetoucí hrázi rybníka ženu, bílou jako sen, ležící nehybně, mrtvou a vedle ní děcko, mávající ručkama a plačící, plačící . . . Sklonil se k ženě, sáhl na její čelo — bylo smrtelně studené jako bílý mramor v kostele — Vzal dítě a díval se na ně.

„Krásné jako anděl," řekl, „a daleko široko ani živé duše . . . zahyne tady . . . A ona? Není jí opuštěné, osamocené pomoci. Umřela tady . . ."

Odnášel dítě a tiskl je k srdci. Záchvat lásky a něžnosti pocítil k tomu cizímu děcku. Slunce zapadalo, a člověk s dítětem v náručí vrhal na bílou silnici stín obra.

Bůh Hospodin se všude kolem proměňoval v květy a travičky a stromoví a průzračnost vzduchu.

„Sirotku ubohý, drahý," šeptal cizí muž, „dám ti teplo svého srdce."

Odcházel daleko do velikého města, kde bije mnoho srdcí ve zvonech starých věží, a kde s jedné milé zvonice jako úsměv zkadeřené kane do soumraku s drobounkých zvonků Marianská píseň.

* * *

A Jan, který byl otcem dítěte, kráčel přímo k rybníku, nevěda ani, že plní rozkaz starcův. Došel ke hrázi rybníku osamoceného v kraji. Daleko široko nebylo vesnice ani člověka, jen ptáci lítali po stromech a chvílemi kvíleli touhou . . .

A hle — tam z kvetoucí prochladlé trávy hleděla na něho bílá, bílá tvář ženy . . . známá tvář, sladká tvář, až srdce se zatřáslo úzkostí . . . neboť měsíční bělost té tváře omračovala výmluvností Smrti.

Hymna lásky rajských zahrad zachvěla se mu závratně v prsou. Zoufalý poklekl oddaně k mrtvé své Královně citu. A hlavu přižehl k jejímu smutně zastavenému srdci, které dozpívalo horoucí hymnu života.

A v tom nesmírném mlčení Smrti slyšel ztracené sloky svého Štěstí.

Kdyby wojna byla,
já bych byl rád:
mušel by mně ciſař
koníčka dát:
koníčka wraného,
na něm sedlo,
aby se mně wſſecko
dobře wedlo.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

MARIE GEBAUEROVÁ:

Dárek.

Chodila do druhé třídy a jmenovala se Oliva. Měla neobvyklé jméno, tím neobvyklejší, že byla dítě chudých rodičů. Ale její zevnějšek odpovídal zvláštnímu jménu.

Byla drobné postavičky, něžné jako kytička. Snědá tvář měla neobyčejně jemné tahy, kaštanové vlasy byly hebké, se zlatovým nádechem. Byla vždy tichá, klidná, nebylo v ní dětské bujnosti a skotačivosti, veliké temně modré oči se dívaly smutně. I úsměv, který hrál kolem úst, byl smutný.

Byla vždy záhy ve škole, skoro první, a se svého místa v druhé lavici na kraji se nehnula, pozorujíc dovádění kamarádek, které plně užívaly chvíle „před vyučováním", chvíle to všem školákům — vedle přestávky v deset hodin — nejmilejší z celého dne školy.

Učitel malé Olivy byl starý bělovlasý pán, milý, vlídný, shovívavý.

Oliva ho měla z celé své dětské duše ráda, očí s něho za vyučování nespouštěla, a meškal-li chvíli za lavicemi, už se jí stýskalo.

Pan učitel měl Olivu také rád. Rád ji pohladil po měkkých vlasech a často se na ni usmál. Její hlásek byl tenounký, nesmělý, mnohdy z bázně neb z ostychu selhal; ale pak vždy dokončily větu veliké modré oči dítěte, jimž pan učitel dobře rozuměl.

Vždyť znal ty oči dětí, kolik se jich už naň z těch lavic dívalo za celou dobu jeho působení! On učil ty oči číst písmenky, a sám se zase učil číst v nich i to, o čem děti samy nevěděly, že v nich mají napsáno.

Z Oliviných očí vyčetl celou historii smutného dětství, jež ji ani nepřiučilo veselému, zvonivému smíchu. Vyčetl z nich hlubokou budoucí povahu, plnou tichých citů, plnou vážné opravdovosti.

Často jí zvedl bradičku a s úsměvem se jí do těch očí díval, hovoře s ní při tom o sterých drobnostech, jež vyplňují život takového dítěte.

Takový hovor — třebas jen několik slov — býval Olivě vždy velikou radostí. Celá její drobná postavička se při tom zachvívala blahem.

Ale jedno veliké přání chovala malá Oliva v hloubi své čisté duše. Jak ráda by byla přinesla někdy panu učiteli kytičku!

Šťastnější své družky stihala smutným pohledem, když kladly na stůl kytičku, a od pana učitele se jim dostalo za to několika vlídných slov. Nezáviděla jim projevu přízně, pocítila jen mocnou touhu také způsobit panu učiteli radost, příjemnou chvíli, vzbudit jeho úsměv, laskavý pohled — — —

Až jednou se přece usmálo na Olivu veliké, veliké štěstí. Chodívala do školy kolem květinářky, která měla na ošatce celé hromady kytiček, dle doby roční buď fialek pomněnek, růží, narcisů — ano,

narcisů! Jen jeden takový krásný bílý narcis kdyby mohla panu učiteli přinést! Ale byla chudá, chudičká! Nikdy neměla ani krejcaru. A přece se stala jednou paní dvou těch krásných, bílých narcisů!

Květinářka vídala drobné dítě chodit kolem, zachytila často toužebný pohled modrých očí, a snad že sama měla takové dítě, snad že šla jen za hlasem srdce, kývla jednou na Olivu a dala jí dva narcisy. Jak po nich Oliva sáhla! V obličeji se nezračila radost, ale spíše strach, že ruka, podávající narcisy, se stáhne zpět... Ani skoro nepoděkovala, běžela do školy, co krok stačil. Přede dveřmi se na okamžik zastavila, pozvedla narcisy k nosíku a přesvědčivši se, že voní, vešla do třídy. Zaměřila rovnou ke stolku, kde pan učitel již psal.

Natáhla ruku s květinami. Pan učitel pozvedl hlavu, a jeho oči se potkaly s očima Olivy.

Veliké krásné oči dítěte zářily radostí, celý obličej se usmíval, v drobné postavičce bylo tolik něžné přítulnosti!

Starý pán pocítil milé jakés teplo v hrudi, usmál se na Olivu, vzal narcisky a, voně k nim, pravil: „Ty mi neseš kytičky? Tos hodná."

Oliva kývla, usmála se rozpačitě, a oči jí zvlhly. Pak se obrátila a drobnými krůčky spěchala do lavice na své místo. Malou její duši zatopil slastný cit, půldne, které pak ve škole prožila, bylo pro ni kusem štěstí.

* * *

Ale dnes, to bylo kytic! Velebný pán měl svátek a dostal mnoho květin. Tak krásných květin Oliva ještě ani neviděla. Poznala mezi nimi růže, narcisky, konvalinky, ale byly tam také krásné rudé zvonky, a mnoho jiných květin, jejichž jmen neznala.

Jedna kytice byla ze samých žlutých růží a narcisů. Ta byla nejkrásnější. Tu kdyby byli dali raději panu učiteli! Oliva měla velebného pána také ráda, ale jednu tu kytici mohly dát dívky panu učiteli, nebo velebný pán sám mu ji mohl dát.

Po škole nesly některé žačky velebnému pánu kytice domů, na faru. Oliva nenesla, ale šla za nimi, jestli snad přece nepošle velebný pán některou panu učiteli.

Neposlal. Dívky vešly všecky do fary a vrátily se bez kytic; každá si nesla obrázek.

Kytice byly postaveny ve vásách na oknech bytu velebného pána.

Oliva chodila kolem dívat se na ně. Jak byly krásné v těch vásách!

Pozorovala je tak dva dny. Třetího dne kytic za oknem nebylo. Kam se asi poděly? Kde asi jsou? Oliva na chvilku stanula, ale než si mohla ve své fantasii kytice někde představit, uviděla je. Otevřenými vraty viděla do dvora fary, a tam v koutě u zdi ležely — kytice. Oliva se téměř ulekla a maně přikročila blíž. Ano, jsou to ty kytice! A oni je už vyhodili!

A Oliva jde mimovolně soucitně blíž, už je u květin. Hle, právě na vrchu leží ta krásná z růží a narcisů! Je trochu pomačkaná, některé lístky jsou scvrklé, ale je to přece jen ta nejkrásnější kytice. Oliva se

shýbá, zvedá ji a voní k ní. Ucítila, že ještě voní. Prohlíží ji, a při tom se jí v duši vynořuje lákavá představa: mohla by ji dát panu učiteli!

Představa láká, láká, Oliva neodolá.

Prohlíží kytku znova a vidí ji nyní pěknější než před chvílí. Stopky jsou sice tak nepříjemně lepkavé, ale otře je kusem papíru.

A jde s kyticí ze dvora.

Zamíří ke škole. Dnes zase jako tehdy, když nesla dva narcisy, jde s rozechvěním. Je trochu jiné dnes než tehdy. Tehdy to byla jen čistá radost, která jí popoháněla srdéčko k rychlejšímu tluku, dnes je tu trochu úzkosti. Ale jde přec. Přede dveřmi třídy dnes jako tehdy přivoní a pak vstoupí. Pana učitele ještě ve třídě nebylo. Oliva si z hluboka oddechla a šla ke stolku. Položila kytici na stůl — jiné dívky to také tak dělávaly — a šla na své místo.

Usedla a trochu zmateně se rozhlížela.

Nemyslila na nic jiného než na otevření dveří a na vkročení páně učitelovo.

Konečně! Olivě se zatajil dech.

Děti pozdravují povstáním, pan učitel jde k věšáku, kam odkládá klobouk.

Oliva ho sleduje krok za krokem, pozoruje každičký jeho pohyb. Srdéčko jí tluče, v očích stále se jeví zmatek.

Pan učitel jde ke stolku. Teď, teď uviděl kytici? Co asi řekne? Olivino rozechvění dostoupilo vrcholu.

Ale co to? Pan učitel se neusmívá! Naopak, čelo se mu svraštilo! A teď, teď kytici odšoupl! Olivě zmizel rozpačitý úsměv s tváře, oči se ustrašeně rozevřely, a kolem rtů zacukalo. Pan učitel nemá radost!

Útlá hruď dítěte je sevřena bolestným sklamáním, Oliva svým jemným citem pochopila, že chybila. A rána bolela tím víc, že byla vlastně odměnou za lásku. Oliva nevěděla, proč ji to tolik bolí, cítila jen, že bolí.

Pan učitel však také již pochopil. Pochopil také, jaké vlastně bylo jeho bezděčné jednání, a aby neznámou dárkyni vyvedl z rozpaků, do kterých — tušil — přišla, usmál se a, rozhlížeje se svýma dobrýma očima po dětech, ptal se: „Kdo mi to přinesl?"

Oliva vstává, nesměle vztahuje ruku, oči se ustrašeně dívají a již již se plní slzami.

Pan učitel se zarazil. Tedy Oliva! A bylo mu smutno, jako by se byl dopustil zločinu.

Obrátil se od stolku a sešel k Olivě. Pohladil jí měkké vlasy a řekl jí: „Tedy tys mi kytku přinesla? Jsi hodná, Olivo."

Dítě přikyvuje, dívá se učiteli do očí, ale po tváři se jí kutálí slza za slzičkou. Neotírá jich, padají na zelené prkénko lavice. Snad o nich ani neví, ony jen tak samy padají . . .

A po celé vyučování sleduje zase pana učitele, leč smutný úsměv je znatelnější než jindy.

Vždyť pan učitel neměl radost, ani si nepřivoněl . . .

— — — —

Z básní Jindřicha Štemberky.

V MĚSÍČNÉ NOCI.

Jak tropů květy plane nahých šíjí běl,
hvězd jiskrami to září v stínu hladkých čel,
a vůně žhavá dýchá z šťastných lící;
sál hýří rozkoší a světel záplavou,
a sladká hudba lije se v noc modravou,
jež mateřsky se tulí k zemi spící.

Dál nízký domek. Jako slza z tmavých řas
plá oknem zamlženým lampy chudý jas,
jak protest marný, výčitka jak tichá;
snad bledá žena nad chudobnou postýlku
se kloní, slzíc, k nemocnému andílku,
jenž ze sna šeptá „maminko“ a vzdychá.

Snad dělník zlomený se hrbí nad prací,
by spící, pro které mu srdce krvácí,
jít s hladem v lože nemusili zítra.
Snad básník ve svých visí luzném objetí,
se vznáší do snů mystického nadsvětí,
jež usmívá se věčným kouzlem jitra.

Snad srdce, jehož květy spálil žití mráz,
tam na modlitbách vzývá zašlý lásky čas,
a v rány otevřené teskně patří.
Snad muž, jenž nepochopen světem, luzou štván,
tam v trosky kácí Ideálu hvězdný stan,
v němž všichni měli stanouti jak bratří. —

Sál hýří v čarolesku světel záplavou,
a sladká hudba lije se v noc modravou,
jež s vonným oddechem se k zemi shýbá;
zde hudba, ples, tam práce znoj a bolu stesk,
a nad vším jedné luny konejšivý lesk,
jímž nebe chaloupku i palác líbá.

V LESE.

Mořem paprsků se slunce na svět smálo,
na květnatý luh, jenž perlami byl zrosen,
na proud, v jehož vlnách diamanty hrálo.
Lesem vál jak jitřní modlitba zpěv sosen,
trilky skřivánčí kdes plesně tryskly vzhůru,
beránků kde stádo plulo po azuru,
ptačí hlásky vpadly nad zčeřenou tůní —
les i pažit dýchal mládím, teplem, vůní.

Náhle písně zmlkly. Měkký vánek vzduchu
tóny hudby teskné došeptal mi k sluchu,
jemné, jak by z věčných přicházely dálí,
slabé, jak by na svých vlnách usínaly,
jako přidušený tikot spících ptáčků,
jako zmírající echo umíráčku,
jako hořký nářek ztraceného Mládí,
jako „s bohem“ dvou, již mívali se rádi,
jako úděs vesmíru, když hvězda spadne,
leknínu vzdech, když ho vody urvou chladné.

Tony rostou, vlní vzduch, a táhlé rytmy
pláčem roztesknují lesa ztichlé přítmí,
sosny vážně mlčí, řeka ztišila se,
slunce zašlo jako očí úsměv v řase,
pták se stulil v hnízdě, přikrčil se k druži,
kalichy své zavřel i trs planých růží,
všecko obestřel dech neznámého žele,
že se zachvěla i puklá struna v těle.

Hudba zmlkla, ozvalo se „Miserere“.
Lesní cestou pohřeb vesnický se bere.
Malá bílá rakev, rozmarina na ní,
staroušků dvé, pláč jim hlavy k prsům sklání,
zlomená jak peruť na kříži flor visí,
za křížem tlum drobných družiček se mísí
jako rozvlněný záhon květných stvolů,
hudebníků řada, nevšímavá k bolu,
sivý kněz a ministrantů komže rudé,
zástup mužů, žen a dětí z vísky chudé,
jako stín vše přišlo, jako stín se ztrácí . . .

Sosny vzdychly, v hnízdech zachvěli se ptáci.
Velkých perutí van lesní šuměl plání.

Vzduchem pílil Kdosi, před Nímž vše se sklání.

JIŘÍ SUMÍN:

Přeludy.

Povídka.

(Pokračování.)

Snad jste se přepočítala . . . Nebo jste nedočkavá," dobíral si ji farář.

„Ano, nedočkavá," potvrdil mlynář, „ona by nám ráda posloužila dvakráte do roka."

„Abyste jen té radosti nepřinesla pak víc, než čekají," napovídal farář, zdlouha pokyvuje hlavou.

„Ah, to už nebude!" uťala rozhodně. Založila ruce přes prsa a řízným posuňkem odmítala farářovu domněnku. — „To se nikdy neomeškᬠco velebný pán myslí, a tohle je omeškáno! . . . to je omeškáno!"

„S takovou na mně sedí už čtrnáct dní," smál se mlynář. „Jakobych to měl v moci."

Odcházeli, smějíce se.

„Inu, mužským je to vždycky k smíchu," řekla rozmrzele, pohlédnouc za nimi.

Konrád se obrátil.

„Nu, máte-li mi, babo, co říci mezi čtyřma očima, tedy jen přijďte, já vás nevyhodím."

Byli u fary a rozcházeli se se smíchem. Farář, podávaje ruku mlynáři, nějak udiveně, teple naň pohlédl, jakoby ho dobře nepoznával.

A večer Konrád opravdu čekal Dráčkovou, neboť zdálo se mu, jakoby její temné, potměšilé zraky cosi tajily. Nepřišla však.

Zas týden míjel v lopotné práci. Závod tak slibně rostl, jenže se stále nedostávalo spolehlivých pracovních sil. Chvílemi Konrád cítil, že práce jest jeho jediným štěstím, a zkvétající závod jedinou pýchou. Připadalo mu, jakoby toto vlastní rukou nastřádané jmění mělo být prostředkem k dosažení čehosi drahocenného a nezbytného pro štěstí jeho života a klid jeho duše. Prozatím těšil se i tím, že mohl pomáhati starému učiteli, k jehož rodině přilnul v ploché jednotvárnosti vesnického života jako k pokrevním přátelům, aniž si cos zvláštního sliboval. Jeho

okamžitá vášeň vyšlehla chvílemi a shasla zase, jako skrovný nadbytek nespotřebovaných sil, jenž se rychle vyčerpá. A nepřemýšlel nikdy, hasla-li, zdusena tíhou okolností či nedostatkem potravy. Jenže tento týden byl neobyčejně krušný. Jeden z dělníků pohmoždil si ruku, a Konrád, aby vyřídil zakázky, byl nucen pracovati za něj tři dni a dvě noci, než se dostavil vhodný náhradník. A pak čekala ho spousta vlastní práce, již byl zanedbal. Kromě toho dostavila se první zjevná roztržka se ženou. Změnila v poslední době své chování k němu, že jí téměř nepoznával. Jindy skromná a oddaná, vzhlížející k němu jako k modle, z jejíž ruky byla ochotna přijati svůj osud mlčky a odevzdaně, stávala se nyní nedůtklivou a útočnou, jakoby hledala pevné opory k boji, jehož se snad obávala, nebo jejž pokládala za nezbytný. Často měla oči uplakané a, jsouc velmi podrážděna, zdála se hledati záminku ku sporům a drobným potýčkám. Mluvil-li k ní smířlivě, dotazuje se po příčině jejího hněvu, nebyla někdy s to odpověděti mu pro slzy, jindy zas jakoby jí bránila náhle se jí zmocnivší hrdost a opovržení. Poslední dobou navykla si usedati v chodbě na posledních stupních kamenného schodiště, nebo docela u vchodu na zápraží s některou služkou nebo mlečkou, jak činívají vesnické ženy, když v prázdné chvíli zevlují na kolemjdoucí. Nemoha toho snésti, Konrád upozornil ji na nevhodnost takového návyku. Ona však odpověděla uraženě, že, co jemu se líbí, není náhodou jí teď pohodlno, a dala se do pláče. Nechal ji tedy s pokojem, ale styděl a hryzl se uvnitř, kdykoliv ji viděl seděti na zápraží s hlavou obrácenou do dvora, aby jí něco neušlo.

Velmi rozladěn, ale s patrným ulehčením odcházel v neděli do školy. Těšil se přímo na tuto chvíli, jež v pustině všední lopoty znamenala cosi jako zelenou oasu, kdež čerpána posila pro další, nudnou pouť. Cítil, že stává se mu zvykem, jejž nemohl tak snadno postrádati.

Nedělní společnost byla již pohromadě, pouze divili se všichni, že dosud nepřišel Hrazdil. Konrád tázal se, nejel-li snad za ženou. Než přátelé viděli ho ještě v poledne a tvrdili, že hodlal najisto přijíti. Vyskytlo se mínění, zda-li snad nedostal telegrafickou zprávu a nemusil na rychlo odejeti. Tu vzpomněl si Konrád na poslední příhodu Hrazdilovu s paní Hrdličkovou a, sděliv ji s ostatními, vyslovil domněnku, zda-li se snad přítel neomeškal, vyčkávaje někde za vraty, až zmizí nebezpečí nevítané společnice.

„Vskutku, už přicházejí," zvolal Steinmann, stoje v sadě poblíže plotu.

V tom již vcházel Hrazdil s výrazem nezadržitelného vzteku v rozdurděné zpocené tváři, maje před sebou obstárlou, ale mladistvě vyfintěnou vdovu, na niž tentokrát nevyzrál. Zatím co ona sekala obřadné poklony, nejdřív jednu větší do polokruhu s umělým prohnutím lýtek, platící celé společnosti, pak menší a menší, každému zvlášť, podle společenských stupňů, ulehčil si Hrazdil za jejími zády několika zoufalými gesty, jež měly vyložiti jeho nehodu.

Chtěli se ovšem tvářiti vážně, ale smích propukal v samé blízkosti vyšňořené vdovy jako rakety nepodařeného ohňostroje, praskající na zemi.

Ačkoli veselost neochabovala, Konrád pociťoval víc a více tíživou sklíčenost. Nepřišlo to pojednou, snad se to nastřádalo v jeho duši za celý týden, ba snad za delší ještě dobu! A nebyl s to vpraviti se do šťastné nálady, jež tu zavládla, vždyť on věru neměl příčiny radovati se s ostatními. Snad nikdy dosud nepocítil tak živě, jak vysoká byla sázka o štěstí života, již prohrál. Šedý stesk osamění, jejž mužně snášel, poprvé zavlál růžovým závojem nové, nejisté touhy. Všichni zde byli tak šťastní a veselí, všichni měli více záruk, více jistoty, více naděje na štěstí nežli on. Ani práce, jež ho jindy blažila, neměla pro něj významu a hodnoty; ničeho na ni nestavěl, ničeho si nesliboval, a sama sebou nemohla mu být cílem. A dnes, jako by se byli všichni spikli proti němu. Hrazdilovým vtipům dovede se věru smáti jen ten, kdo hledá záminku zaradovati se hlasitě nad svým vnitřním štěstím. Tak mu to připadalo. Bolelo ho i to, že Božena byla tak veselá a nevšímala si ho jako jindy, i nadučitelová neměla pro něj víc toho tklivého, vděčného úsměvu, jakým ho vítávala jindy. Nadučitel, stařecky sklesly a apathický, nevšímal si nikoho, pouze na něm chvílemi utkvěl svýma vyhaslýma, těkavýma očima, jakoby se čehosi od něho obával. A že dnes farář nepřišel...! Jaksi živě vtírá se mu na mysl, že pravidelné návštěvy jeho v tomto domě jsou naprosto nemístné, křiklavé přímo. Dosud si toho neuvědomil, až teprve teď, kdy cítí, že jich nemůže postrádati, že všude jinde vtírá se mu neodbytněji jeho osamělost. Později tíže života ho hněte. A takový odpor cítí k sobě samému! Jakoby ta těžká, hrubá práce, pod níž prohýbal se během týdne, zanechala v něm rmut i kal nízkého, šlapaného života i jeho neradostný úděl. Či je to kletba vybouřených, do dna vypitých radostí mládí, jež mu činí život prázdným a nudným, a dává umříti jeho nadějím i touhám dříve, než vyzněly plně? Tupě a lhostejně civí zde v osudné chvíli, v níž jiný muž vítá štěstí a požehnání života, k níž připíná nové naděje, nové starosti a záměry. Jej však nic nepotěší, nic nezarmoutí. Sedí tu mezi ostatními, aby přehlušil svůj marný stesk po čemsi zašlém, prožitém, obtížný, nudný vetřelec odporný sám sobě.

V kuchyni řinčelo kávové nádobí, byla to Jela, jež se tam otáčela kolem plotny. Nízkým oknem, zpola zastřeným zahradní kalinou, ověšenou bílými květy, podobnými sněhovým koulím, mihla se občas její plná postava, jež však nikdy nestanula, aby vzhlédla do sadu ku stolům, jakoby tam nikoho pro ni nebylo. V chodbě, dlážděné červenými cihlami, stanuly čísi kroky... Hrazdil chce zrovna zazpívati kuplet, jehož text nezná z paměti, a Božena, přehazujíc noty, stojí vedle něho, skloněna nad stolem. Kroky na chodbě se dosud nevzdálily ani nepřiblížily. Je to zvláštní, jak je dnes vnímavý pro každý zvuk z venčí, jakoby čekal, že přijde kdosi a pošeptá mu, aby spěchal domů. Nu, ať přijde nebo nepřijde ...! Kroky na chodbě zase se ozvaly a opět stanuly. Ne, to už se netýče jeho!

Nadučitelová nahnula se ku předu — tak že vidí as toho, jenž stanul v chodbě — její oči úžasle vystoupily. Co to? Jakoby ji projel mráz, zachvěla se, zbledla, její pleť stáhla se jako pod vlivem mrazení tak silně, že i tahy se změnily. Natáhnouc zvolna krk ku předu, jakoby

přitahována příšerným zjevením, jež tam spatřila, vstala a s očima vpřed zabodnutýma vlekla se ku předu.

Co se tam děje?

V tom, bohudík, ozval se v kuchyni hlas Jelin. Vlídný a při tom tak zvučný a ohebný. Kdo by uvěřil, že ta zamračená dívka má takový lahodný hlas?

„Ano, ano, prosím, zde, v zahradě! Račte jen dále!“

Vchod zakrýval s té strany keř plně kvetoucích kalin.

Ale u protějšího stolu už spatřili příchozí. Společností projel záchvěv, jež zdál se víc než překvapení, jež hraničil na samý úžas. A některé zraky obrátily se s týmž výrazem zděšení k němu.

Nahnul se ku předu s tím pevně zakotveným klidem, pomocí něhož lze snésti ránu do hlavy a nepohnouti brvou.

Opodál stála — jeho žena.

Byla vskutku hrozná ve svém rozčilení, jež třáslo její dlouhou, zašpičatělou bradou tak, že čelisti cvakaly, a jež hrozilo zhroutiti a zdrtiti její postavu, tak nebezpečně zatíženou, vyčerpanou a chorou. Vyzáblý její obličej byl promodralý, a zapadlý zrak planul jako v šílené extási. Její dutý, selhávající hlas posouval se s nadlidskou námahou z roztřesených čelistí a ztuhlých rtův.

„Přišla jsem ... ano ... divíte se ... Mám snad právo přijíti tam, kam chodí můj muž ...“

Naďučitelová zalomila rukama, jakoby prosila o smilování.

„Pamatujte se, pro bůh, vždyť jste v počestném domě. Vždyť jsou zde jiní také.“

„Ano, jsou ... se svými ženami ... ale on ... on chodí za vaší dcerou ... ano, ano, všichni to vědí, co zde tropí ... všichni mi to říkají ...“

Božena vykřikla jako smrtelně raněna a rozplakala se hlasitě.

„Mohla přec počkat ... však už to se mnou dlouho trvat nebude ... ne, nebude ... však vím, že umru ... i vy to všichni víte ... Ale dokud jsem zde, nedám se odkopnout ... jsem žena ... a vy ... vy ...“

Zdálo se, že nabývá více a více smělosti, ale v tom setkala se s tvrdým, ocelově obrněným pohledem svého muže, jenž ji pomátl. Jako by byla zapochybovala o svém právu, jako by se byla zalekla toho, k čemu se odhodlala.

„Dosti!“ řekl jen. „Viděla's již, co zde ‚tropím‘ a — můžeš jít! V jeho pevném hlase zvučelo ostří čerstvě nabroušené ocele.

Zapotácela se, jako by ji byl bodnul dýkou. Nehlesla již, hrdlo její nemělo zvuku. Zdála se poděšena tím zmatkem vůkol, tím pláčem výbušným, jenž žaloval hlasitě hroznou křivdu, již způsobila, i tím pevným rozkazem, jenž jí velel odejíti bez uklidňujícího slova, bez smířlivého pohledu. Pokořena, s nadlidskou námahou vlekla se ku vchodu.

Společnost zůstala na chvíli jako zkamenělá. Nebýt hlasitého pláče Boženina, snad by ani nebyla hned tak procitla z této ztrnulosti.

Hrazdil nejdříve se vzpamatoval. Zdálo se, že je mu Boženy nesmírně líto. Přistoupil k ní několikrát a zase se vzdálil, jakoby nemohl nalézti vhodného slova k její útěše.

„Kdyby mně tohle žena vyvedla, přisámbůh, já bych ji . . .“ zamumlal skrze zuby, vrhnuv pohrdlivý pohled na Konráda, příliš klidného a mírného, jak se mu zdálo.

I lékárník měřil již již cestu prudkými kroky. Zdálo se, že hledá jen, komu tento skandál přičísti na vrub a s kým ho súčtovati.

Jeho choť tvářila se rozpačitě, neboť bylo se jí omluviti, že se cos podobného mohlo přihoditi v její přítomnosti.

„Chtěla jsem odejít . . . ano, už jsem vstávala, ale . . .“

Její přítelkyně smála se do hrsti a kopala potají svého muže. Bavilo ji to nesmírně.

Ale, chladně uváženo, bylo to něco neslýchaného! Podobný skandál ve společnosti tak vybrané. Bude to škodolibosti, až se to dovědí v městě. Bylo třeba pomýšleti na satisfakci a rozhodnouti se, s kým přerušiti styky. Takovým eventualitám se napříště nikdo nevystaví. A spravedlivý hněv zmítal se se strany na stranu, nemoha se nikoho plně zmocniti Nadučitelová stála dosud s rukama zoufale zalomenýma jako kamenná socha Utrpení. Božena plakala hořce. Nadučitel, skleslý a apathický — kdož by čekal více vnímavosti od jeho sešlého stáří — zdál se chápati jen zpola, kývaje hlavou smutným posunem starců, jenž praví, že vše je marnost a marnost. Konrád seděl tu velmi klidně, odfukuje veliké kotouče dýmu. Kdož by ostatně nerozuměl tomuto klidu? Byl to klid zpoličkovaného, jenž chce přítomným říci, že necítí studu ani bolesti. Bylo to ostatně jen korrektní.

Teprve nyní všimli si, že v kuchyni, kdež přestaly zvonit kávové příbory, děje se něco zvláštního. Zcela zřetelně ozval se pojednou Jelin hlas tak zvučný a ohebný, jak to slyšely před chvílí.

„Jen se upokojte, milá paní! Ne, teď vás nemohu nechat odejít! Posečkejte okamžik, až se poněkud zotavíte. A také vás nemohu pustit samotnu. Jen okamžik, co odstavím kávu . . .! Ano, ano, pochopuji vás úplně . . . Jste v právu. Ale nesmýšlejte o nás zle, věřte, otec je poctivec skrz na skrz. Však víte, co ho potkalo na starost: Připadl mu na krk bratrův dluh, nyní, když neměl již ani úvěru ani přátel a tím méně jmění. Váš pan manžel prokázal mu neocenitelnou službu, zaručiv se za něj. Bože, je to těžká oběť, je to ovšem jaksi slastno najít takového přítele, ale přece to tíží . . . Jak rád by se mu otec odvděčil! Kolikrát posílal mě, abych šla k vám a poprosila vás, abyste přicházela s ním. Jeho návštěvy nebyly by došly tak špatného výkladu. Ale — toť se ví — maminka s Božkou vždycky ho ukřičely, a tak k tomu nedošlo.“ — Pojednou hlas její zavzněl ještě určitěji a zřetelněji, ačkoliv toho nebylo ani třeba: „Je pravda ovšem, že bychom byli musili oželeti mnohou vzácnou návštěvu, jež nás teď poctívá, ale na tom by celkem pranic nezáleželo.“ — Její další slova byla tu a tam přerušována tichými námitkami té, jež vzlykala na prahu kuchyně. „Jen se upokojte, neplačte, probůh, ublížíte si! . . . Nu, nechcete-li poshověti, půjdu s vámi hned . . . samotnu vás nepustím . . . ano, ano, já vás úplně pochopuju . . . jste v právu . . . je nehodný, že vás teď opouští . . .“

Teď konečně nastalo uvolnění, jaké následuje v přírodě, když bouře, jež se mohla vyraziti, propukla posléze, a vítr, jenž se vrhal

se strany na stranu, jakoby se nikam nemohl vtěsnat, nalezl konečně volnou cestu. Konrád zasažen slovem „nehodný“, zdál se ztráceti svůj olympský klid. Dvakráte trhl sebou, ano, učinil dokonce pokus povstati, ale na štěstí upustil od toho.

Vida, on je tedy nehodný. Za to, že dřel po celý týden jako tažný dobytek, v neděli jako každý vesnický krejčík nebo švec si vyšel mezi přáteli, za to, že nechtěl proseděti odpůldne se ženou na zápraží, kdež se mohl pobavit zápasy mladých kohoutů a zevlovat na kolemjdoucí. A rozlíceně bránil si v duchu svůj kousek radosti, již mu v bídném tom životě přinášela chvilka s přátely.

Společnost oddechla si, jako by byla dopadla vinníka, jenž chtěl mezi ně zasíti rozkol.

To je tedy ta famosní Jela, vyloučená kandidátka, v jejíž knihách našlo se po tuctech milostných psaníček, a jež by byla nejraději převrátila klášterní paedagogium v taneční síň, nehledě ani k tomu, co mohlo zůstati tajemstvím a co nebylo úplně zaručeno. Lze jí věru lehce uvěřiti, že by byla s to posadit bývalou služku, jež se povznesla tím, že svedla syna svých pánů, sem mezi ně, buď jen ze závisti k sestře nebo z nedostatku společenského taktu. A konečně, kdož ví, jak to vše bylo nastrojeno. Nápadno je, že Jela mohla velmi dobře skandálu zabránit a neučinila tak. Bylo třeba jen vyvolat mlynáře do chodby, a věc byla odbyta. Ale všichni se pamatují na Jelinu škodolibou pobídku: „Ano, je v zahradě. Račte jen dále!“ A celkem vše to nestojí za řeč. Naučitelová vzpamatovala se úplně, a Božena přestala plakati. Se všech stran dostalo se jí náležité satisfakce, pouze se čekalo, že by ji měl Konrád za urážku, jíž se jí nevinně dostalo, odprositi nebo vůbec omluviti to nějak. Hrazdil mu také mínění toto zřetelně stlumočil. Jinak ale choval se zcela korrektně. Dámy konečně vypily vychladlou kávu, tak mizerně dnes připravenou, ale páni naříkali, že pivo nebylo dosti ochlazeno, a tak seděli dosud při nedopitých sklenicích. Rozcházeli se později než obyčejně, vzrušení i hněvivě podráždění, nevědouce, mají-li se hněvati či ne.

Konrád, když ubíral se domů, zpozoroval pozdě, že se musí setkati s Jelou, vracející se ze mlýna. Oba učinili pokus vyhnouti si. A když to nešlo, Jela byla první, jež přímo k němu zaměřila.

„Odpusťte mi, že jsem vás urazila, věřte, mrzí mě to, vždyť jsem nebyla v právu. Ale bylo mi tak líto vaší paní ... tak mi jí bylo líto ... ona byla tak zděšena a stále šeptala: ‚Bože, co jsem udělala!‘“

Přijal mlčky její omluvu, trochu pomaten jejími rozpaky i tím zvláštním dojmem, jakým působila na něj její zdravá krása s tím nadbytkem krve i forem, nepěstěná a bezděčná, jak divoký mák, prudce intensivní zvláštním svým pozadím i tím, co z bytosti její zůstávalo mu dosud neznámo a nevysvětleno. Neopomenul zmíniti se trpce o lopotné týdní horké práci, o nudě venkova a krátkých okamžicích nedělní zábavy, na něž domnívá se míti právo.

Neříkala ničeho, ale zrak její ztopil se bezděčně v jeho očích, jako by jej byla zapomněla vytrhnout, zaujata vzpomínkou. On uhádl,

že myslí nyní na to, jak minulé neděle, objímaje její sestru, byl přistižen jejím nahodilým pohledem. Rozpaku ovšem přibylo.

„Tak odpusťte mi, nebyla jsem v právu,“ loučila se. Bylo však patrno, že by ráda ještě něco řekla. „Vaše paní . . . ano, chtěla jsem říci . . . vaší paní není dobře . . . je tam ta žena . . . víte . . . Dráčková! Chci pouze říci, kdybyste potřeboval v kuchyni nějakou ženskou výpomoc, ať je to kdykoliv, jen vzkažte! Tatínek bude velmi rád, když vám budeme moci posloužiti.“

Nemyslil na to, co mu nabízí, domníval se, že chce ho jen pobídnout, aby pospíšil domů, naznačivši mu, oč jde.

Čekal na pacholky, již se dosud nevrátili z večerních potulek. Bylo již jedenáct hodin, když se vrátil jeden z nich, i poručil mu zapřáhnouti a přivézti doktora.

Chvílemi naslouchal vzdechům své ženy i hlasitým modlitbám staré Dráčkové, volající neustále svatou Annu na pomoc. Po půlnoci stařena vrazila k němu polosvlečená, rozcuchaná, s růžencem a špinavými škapulíři na krku. Pot perlil se jí na čele a ruce, jako k modlitbě sepjaté, praskaly v kloubech.

„Musí být doktor . . . Kriste Ježíši! . . . Dvě svíčičky jsem dnes rozsvítila svaté Anně v kostele pod kruchtou . . . Ale tady už svatá Anna nepomůže, ani kdyby se osobně na moje místo postavila.“

Pravil jí, že doktor bude zde co nevidět, ale ona nechápala, kde by se tu vzal, a velmi polekána líbala škapulíře a spínala ruce k nebi.

Jak jí jen říci, že musí být doktor? Ženy se velmi bojí doktora. Ani ona nerada volá doktora, ač už dvakráte bylo jí pohrozeno ztrátou diplomu a vězením. Ale ona se raději modlí k svaté Anně a vzývá všecky svaté mučednice, panny i vdané. Někdy to pomůže . . . A tu musí ho poprositi, aby sám šel připravit paní na doktora. Ona má tvrdou povahu, ale tohle nemůže . . .

V tom zastavil vůz pod okny, a ona, zvěděvši, že to doktor, pro nějž bylo před hodinou posláno, líbala na rychlo škapulíře na líc i rub a, vzývajíc hlasitě své přímluvkyně u Boha, spěchala k ženě. A zatím co po schodech zněly pevné, mužské kroky, dům probouzel se poplašnou zprávou, jež zvedala ospalé hlavy a přinutila mnohé vyseděti do rána na studeném schodišti a naslouchati s hrůzou hlasu doktora, jenž zněl uprostřed nočního ticha, šeptaných rozkazů a soucitných vzdechů žen jako údery na kovovou desku.

Konrád probděl zbytek noci, chodě po pokoji.

O osmé hodině ranní otevřely se dveře, a doktor ve zpocené košili s vlasy přilípnutými k čelu strčil hlavu do pokoje.

„Nemáte váhu po ruce? Je to neobyčejně silné, chci vědět, kolik to váží . . .“

„Přinesu vám ji. Je to děvče?“

„Kluk.“

V.

Příštího dne z rána Konrád, stanuv na prahu kuchyně, byl překvapen, spatřiv tu cizí dívku v červených šatech s krátkými rukávy, jejíž bohatý černý vlas mdlých odstínů, jak ho viděl ze zadu prostě zadrhnutý nad bílým tylem, připomněl mu na okamžik nádherné dívčí profily, vzniklé pod štětcem umělců více sen než pravda, více přelud než skutečnost. Byla to Jela. Nějak zcela nově, cize mu připadala v těchto červených šatech, s velikým límcem a mírným výstřihem u krku. Když se plně obrátila, kouzlo částečně zmizelo, ale přece nebyla to ta, kterou znal. Řekla mu rozpačitě, že jeho paní poslala pro ni včera večer, a omlouvala se, jako by byla jista, že ji zde nevidí rád.

„To je mládí!“ řekl si s truchlým povzdechem, cítě mizeti tento dojem uprostřed útoku všedního života. Dále si jí nevšímal.

Její výpomoc v domácnosti byla opravdu vydatná. Všude bylo cítiti její pevnou ruku. On pociťoval ji nejvíce při stole. Bylo mu, jako by byl zasedl doma za otcovský stůl, neboť objevily se pokrmy navlas stejně připravené jak za regimu Poldina. Jenže každý chtěl míti Jelu pro sebe, nejvíce šestiletý Konrád. Anežka rovněž nerada pouštěla ji z pokoje.

„Neodcházejte, slečno, ať si tam navaří, co chtějí,“ říkala jí.

Připadalo mu zvláštní, že nenalézá na ní ten šedý přídech školního prachu, pod nímž více méně mizí čistý výraz ženství těch, kdož ztrávily mládí ve školních škampách; byla svěží, veselá, a nezdálo se, že by jí nebylo vhod ztráviti půldne ve společnosti nahluchlé služky a pohovořit s chasníky v čeledníku při stole. Kdykoliv spatřila novorozeného hošíka, všecka se rozjásala jako dítě nad nevídaně slibnou hračkou.

Jednou časně z rána potkal ji na schodech s maličkým v náručí. Odcházela s ním, neboť křičel hladem, a matka dosud spala. Když ji oslovil, vyprávěla mu s velikým zájmem, jak včera k večeru přistoupila ke kolébce, domnívajíc se, že maličký spí. Ale on měl očka otevřena a dumlal palec. Ano, pomysleme si, třetí den a už dumlá palec! Doma jí to nechtěli věřit. Ale Dráčková to viděla a moc se tomu podivila. A Jela usoudila z toho ve shodě s Dráčkovou, že to bude dítě neobyčejně bystré a nadané. Když už chtěl odejít, vstoupila mu rozpačitě do cesty. Ráda by věděla, jak se bude jmenovat. Nechtěla uvěřiti, že na to dosud nepomyslil. Ona četla nedávno krásný román, na jehož hrdinu nemůže zapomenout. Jmenoval se Ondřej. Ne, před tím se jí to jméno ani trochu nelíbilo, ale co četla ten román, zdá se jí neobyčejně krásným. A byla velmi šťastna, když jí slíbil, že se bude tedy jmenovati Ondřej.

„Vypadáte takto jako venkovská madona,“ řekl, přelétnuv ji naposled dlouhým pohledem.

Zarděla se a pohlédla na něj tak překvapeně, jakoby ho nepoznávala nebo pochybovala o tom, že slyšela dobře.

Několik dní později zastihl ji v zahradě za řekou, procházející se se starším hošíkem cestičkami, vroubenými záhonky macešek.

„Hleďte,“ pravila, schýlena nad květinami, „to jsou takové malinké opičí tvářičky, a když chodíme po cestičce, zdá se mi, jakoby se na nás dívaly.“

„Když jsem vás dříve vídal, bývala jste vždycky taková vážná, zachmuřená, že bych si vás nebyl troufal osloviti.“

„Já? Ah, ano! Víte snad, co mě potkalo. Umínila jsem si, že se do smrti nepodívám na muže. Ale, konečně: co pak oni za to mohou, že jsem byla tak hloupá?“

„Hloupá?“ vyzvídal.

„Nu, což to bylo jiného? Dostávala jsem psaníčka, sama nevědouc od koho — neboť v klášterním internátě má člověk nejlepší mínění o elegantním muži, procházejícím se dole po chodníku — a byla jsem dost smělá, že jsem na ně odpovídala. Nepsala jsem ovšem listy sama, bývalo nás při tom súčastněno nejméně deset. Dopisy, jež jsem potaji dostávala, byly velmi krásné, všechny jsme se na ně těšily . . .“

„Vaše přítelkyně byly tedy zvědavé?“

„Ah, že byly zvědavé, to jim věru nezazlívám, ale že byly tak potměšilé a ze závisti, ano, z pouhé závisti mě udaly, to jim do smrti neodpustím.“

Hlas jí selhal, bylo patrno, že se přemahá, aby nezaplakala.

„Je vám patrně líto zklamaných nadějí?“

„Vždyť já jsem neměla docela žádných nadějí! Já jsem ho ani neznala. Řeklo se mi pak, že je to spustlý člověk — herec. ‚Spustlý‘, rozumíte, proto spustlý, že byl herec. Nu, ať!“

„Ano, ale já myslil povolání, k němuž jste se připravovala.“

„Ah, toho mi také nebylo líto. Bylo mi líto pouze rodičů. Povolání ve škole? Ne, po tom jsem nikdy netoužila. Vážím si velice vzdělání a jsem šťastna, že mi bylo přáno zvěděti více o světě i o životě lidském než mnohým ženám. Ale — vám to mohu říc', vy jste ženatý muž — čím více jsem dospívala, tím vyšším, důležitějším a — žádoucnějším zdálo se mi povolání ženy v rodině oproti všemu ostatnímu, třeba že celá výchova naše směřovala k tomu, utvrditi v nás opáčný pojem. Povolání jsem tedy nelitovala, ale přes to byla to pro mě hrozná rána. Už to Kainovo znamení, jež vpaluje takové vyloučení. Když jsem jela domů, plakala jsem celou cestu. Myslila jsem chvílemi na to, vystoupiti na nejbližší stanici a vrhnouti se pod vlak. Také jsem se pokoušela vyšetřiti, je-li možno provésti tento záměr, ač nevím, byla-li bych měla v poslední chvíli dostatek odvahy. Když jsem takto přecházela několik minut po peroně malé stanice, přistoupil ke mně nádražní úředník a pravil: ‚Co je vám, slečinko, snad vám umřel milý? Neplačte, milé dítě, chcete-li, vezmu si vás, jak tu stojíte, třeba v jediných šatech.‘ Snad to nemínil vážně, snad byl i ženat, ale neuvěříte, jak jsem mu byla vděčna za tato dosti banální slova. Tak jsem se jimi uklidnila a potěšila! Řekla jsem si, vždyť je pro ženu ještě jiné východiště z této smutné situace. Provdám se za prostého, hodného muže, řemeslníka nebo dělníka, budu pracovat a budu skromná, velmi skromná, abych mu vynahradila, že jsem byla chuda a ničeho jsem mu nepřinesla. Budu žít jen jemu a budu mu velice, velice vděčna za každý okamžik

štěstí, jehož se dožiju. — Ano, to mě tehdy napadlo, a také jsem to řekla rodičům. Vzdělaný nebo zámožnější muž si mě ovšem nevezme, ale proč bych se nemohla provdati jako tisíce chudých děvčat, chci-li být jako ony skromná a pracovitá? — Vám to mohu říci, vy jste ženat," dodala s rozpačitým úsměvem.

Byl podivně dojat tímto doznáním, ale jaksi břitce dotkla se vždy její poznámka „vy jste ženat, vám to mohu říci". Jakoby řekla: Vy nejste více muž, před nímž se žena halí v neproniknutelný závoj tajemství, na vás už nezáleží. A přece byl jí i vděčen za toto doznání. Bylo mu, jako by byl našel klíč k její bytosti, a kdykoliv myslil na ni, byl mu tento tajný její záměr měřítkem jejího smýšlení i jednání. Jeho žena zvolna se pozdravovala. Chodil zase do školy, ač se tam méně bavil než dříve a často ukládal si schůzku s přáteli jako konvenienční povinnost, třeba se mu zdálo, že by jeho nepřítomnost nebyla ani pozorována.

Na sklonku léta zemřela paní Hrazdilová. Téhož dne, kdy se o tom Konrád dověděl, navštívil ho Hrazdil neočekávaně zdrcen a zmalomyslnělý.

„Co jsem poslední dny prodělal, nezapomenu po celý život," naříkal. „Nebohá má žena! Jak je mi líto, že jsem ji nenavštěvoval, když byla v lázních! — Vidíš, příteli, nenadál jsem se, že se svou starostí padnu zase tobě za krk. Potřebuju dvě stě zlatých. Byl jsem již u Hřívy i u Steinmanna. Hřívu požádal jsem přímo o půjčku. Ale kdež! Vytáčel se všelijak, nakonec řekl mi přímo, že hotových peněz nemá. Žena jeho dostává jakýsi roční důchod, pouhý příspěvek na domácnost a na toilety. Jeho služné prý při tom ani nestačí. Peníze dostane až po smrti rodičů. Řekl mi přímo, abych šel k tobě. Ale já šel dřív k Steinmannovi. Sotva jsem mu řekl, co chci, strašně se rozčilil. ‚Připomínáš mi jenom mé otroctví,' pravil, ‚nemám peněz ani úvěru; otec drží své a žena své, a tak jsem tu pouhý jejich otrok, odkázaný na libovůli obou . . ."

„Snad přepíná!"

„Snad, ale — trval na svém. Také mi radil, abych šel k tobě. ‚Děkuju ti,' řekl jsem, ‚toho už najdu sám.' — Ano, tak jsem mu řek', ať si z toho vybéře, co chce. Blanket mám s sebou, zde jest. Obavy nemusíš mít žádné. Po novém roce povýším, jak ti známo, nu, a pak už tím nějak zatočím."

„Nu, a vdovcem as také nezůstaneš a — jak tě teď znám — zajisté se přičiníš, abys při tom nepřišel zkrátka jako poprvé."

Hrazdil rozčileně povstal, přejel si čelo vlhkou, stále zpocenou dlaní a zadýchaně se rozhovořil.

„Ženit! Příteli, kdybys tušil, jak se mi už pouhé toto slovo hnusí! Ženit! Ne! Měl bys vědět, co jsem prožil v posledních dnech, v prvních ranních hodinách dneška! A jak shasla, bylo mi, jako bych byl jejím vrahem. Tak ji teď miluju nepřítomnou a mrtvou, jako jsem ji miloval v prvních dnech manželství, než se mezi nás vetřela společnost se svými požadavky a přívalem špíny a lží. Nebýt toho, byli bychom si náleželi podnes tak upřímně a věrně jako v první hodině manželství. Nu, dnes je marno o tom uvažovati. Ale budu-li se kdy ženit, učiním to jen k vůli dětem. A nejméně dvacet tisíc věna budu požadovat... ano, ano, jinak — raději zůstanu vdovcem."

Ještě nežli odešel, rozhlédl se pozorně po bytě.

„Jsem zde poprvé, a věru, není to tak zlé u tebe, jak lidé klepou.“ Snížil důvěrněji hlas a sesílil důraz významným trhnutím oka. „Viděl jsem tvou paní, opravdu slušná, velice slušná dáma.“

Konrád připomněl si, že měla jeho žena náhodou dnes poprvé laciný župan s tureckým vzorkem, jejž šila společně s Jelou a do něhož dlouho se strojila a ještě déle pak váhala, než se odhodlala vyjíti takto vystrojena mezi čeleď. Jakýsi ošklivý stud probouzela v něm celá ta nenáhlá přeměna její, k níž se odhodlala za pomoci Jely. Nestyděl se za to, že si vzal služku, ale první nesmělé a neobratné kroky, jimiž se chtěla vyšinouti a uplatniti na místě, jež jí náleželo, naplňovaly ho odporem. Chvílemi měl chuť zakřiknouti ji, jakoby si brala víc než jí dovolil, víc než jí hodlal dáti. Ve skutečnosti, již si však neuvědomil, ztrácela tím poslední zbytek přirozeného jarního pelu, jenž ho přivábil a jenž mu lahodil dosud. Ve své bezradnosti a opuštěnosti chopila se křečovitě pomocné ruky, již jí šlechetně nabídla Jela.

Byla to veliká, šťastná událost v jejím životě, toto setkání s jemnou, rozumnou dívkou, jež se k ní láskyplně sklonila, jsouc ochotna zodpovídati tisíce otázek, jež na ni dorážely se všech stran, a na něž nenalézala odpovědi. A cítíc upřímný stisk této pomocné ruky, jež ji vyváděla znenáhla z tísně a bezradnosti, aniž jí dala pocítit svou sílu a převahu, pojala k Jele hlubokou vděčnost, zbožňovala ji přímo, žárlíc na každý okamžik, jejž ztrávila mimo její domácnost, stále se obávajíc, že se jí vzdaluje, že ji chce opustiti. Cítíc k ní nezvratnou důvěru, jež činí sdílnost sladkou, jakoby odhalené rány hojivým balsámem natíral, zvedla před ní svou minulost jako zablácenou škebli, aby ji otevřela ostrým nožem pravdy a ukázala jí zpola chlubně, zpola bolestně, jaký zázračný poklad přinesly jarní vody jejího temného mládí.

Avšak tento druh důvěrnosti způsoboval jejímu muži jisté útrapy, o nichž neměla potuchy. Způsob, jakým podávala svůj příběh, jak jej zabarvovala, co vyzvedla a co promlčela, stavěl mu příliš ostře před oči její vnitřní bytost tak prostou a hrubou, tak úplně sourodou oněm příbuzným z baráku ze vsi na přícestí, jež si zošklivil, tkvící celým kořenem v oné horké sterilní půdě, v níž vybujel nezmar drobných úskoků, malomocného naparování a malých podlostí žvatlavé její matky. Cítíc se dlouho odstrkována se svého místa paní a hospodyně a zastíněna služkami, na nichž závisel všechen postup a úspěch práce v domácnosti, Anežka ubíjela Jelu tisícerými otázkami, chtíc zmocniti se stůj co stůj práva tak dlouho jí odpíraného. Často sedala ztrnulá, pohřížena v myšlenkách, s očima neklidně planoucíma, jakoby si v duchu opakovala vše, čeho se dověděla, jakoby se úsilovně z paměti učila, čeho mohla dosíci. Dařilo se jí dobře, a zanedlouho troufala si víc a více, stále opřena o Jelu, stále se dožadujíc jejího ano, neb ne. Mezi jiným počala se dožadovati povinného respektu, jehož se jí dosud nedostávalo od čeledi v náležité míře, ano troufala si i zasáhnouti energičtěji hrozbou nebo propuštěním, kdekoliv se vyskytl pokus vzepříti se jí. Osmělivši se jednou, vystupovala již jistěji a všecka zaujata velkou proměnou, jež se v ní i kolem ní děla, nevšímala si téměř ničeho mimo dům.

Pozdravivši se úplně, chodila již hrdě po domě, se svým krásným, silným dítětem, jakoby to ani nebyla ta skromná, plachá žena, jež se skrývala se svým hořem, náhle vyrostla nad všecky ty drobné svízele a trampoty, a chlubíc se všem svým zdravým, silným hošíkem, jenž by jí byl málem stál život, cítila takovou radost a jistotu, jakoby byla překonala nejen zlý osud, ale i smrt samu. Lidé, pozorujíce tuto změnu, počínali uznávati právo takového vystoupení a zapomínali její původ, uznávali, že třeba ji respektovati, a lichotili jí.

Ona však necítila se dosud úplně jista; stálať tu příliš osamělá se svými nároky, bez opory a pomoci; příliš polekána občasnou nevrlostí manželovou, jenž jakoby nechápal, že vše to mělo již dávno být, a že to tak být musí.

Jelina svěží veselost prvních dnů ustoupila znenáhla tiché ochablosti, smutnému zasnění, v němž bylo lze tušiti nudu i osamělost, zvlášť kdy trpký jakýsi údiv vrýval se chvílemi kol jejích malých, ohnivých rtů. Konrád cítil, jak její smutné, temné oči utkvívají na něm občas tak těžce a pronikavě, jakoby se chtěly zabodnout v nejskrytější místo jeho duše. Vzdalovala se ráda, vyhledávajíc chvíle samoty, tichého zasnění nad životem, jenž míjel, aniž mu mohla na práh přítomnosti položiti těžkou otázku své duše, a donutiti ho, aby se nad ní zastavil a zodpověděl ji, než vproudí do nekonečných vln minulosti a zmizí beze stopy. Ale odpověď nepřicházela, a život plynul jako kalně zelená řeka, nad níž stávala zadumána a v jejíchž vlnách viděla stále týž houpající se, pokřivený obraz pobřežních osyk a bříz, vedle zčernalých zdí, prázdnotou zejících oken, vysokých štítů a pokřivených, omšelých střech.

Ale nikoho netrudila, nikomu nedávala ochutnat hořký nektar života, jejž pila její duše. Ráda vyhledávala osamělý spustlý cíp zahrady, kde si před lety s dětmi tohoto domu často hrávala, a kde nyní pěšinky byly zarostlé a tráva nepožata.

Zde hovory její hřály často teplem vzpomínek.

Ah, ano, je tu ještě stále táž stará třešně a táž houpačka, jako když byly dětmi. Jen že houpačka je už spuchřelá, a zrezavělé háky skřípají a trámy hrozí sesutím. Je to už ovšem dávno, velmi dávno, co se zde houpávaly ona, Boža a jeho sestry. Ah, Konrád netuší zajisté, jakým býval hrdinou v krotkých snech jejího dětství. Jednou — zda-li pak se pamatuje? — hráli si v pokoji, zatím co venku zuřila bouře. Večer, když bouře ustala, vyřítili se všichni na dvůr, ač byla již tma a blátivo. V tom kdosi vzpomněl, že v zahradě u plotu zrají hrušky, a že jich tam as vítr hodně setřás'. Úprkem hnali se do zahrady, tak že jim bláto stříkalo až na hlavy. Ale z křovin u plotu zela již černá tma, tak že se zarazili, netroufajíce se přiblížiti. Bylo však už viděti také spadalé hrušky roztroušené v trávě i na chodníku. Byli by už zapomněli na svůj strach, když tu Konrád, jenž byl první u cíle, zalekl je tajemným gestem: „Počkat!“ zvolal tichým, podivně huhňavým hlasem, jenž budil v nich hrůzu, tak že jedna z jeho sester, jež zvedla hrušku, ihned ji zase upustila. „A což,“ pokračoval týmž tlumeným, huhňavým hlasem, „což, kdyby pojednou takhle z toho křoví vynořila

se ruka... taková bílá, umrlčí ruka... a ta bílá, umrlčí ruka by vás všecky takhle...“ Sehnul prsty jako drápy a vypoulil oči. Kterási vykřikla, a pádem hnaly se všecky zpět. Lávka přes vodu byla jim úzká, žádná nechtěla být poslední. Křičely z plna hrdla. — Ale on po chvíli přišel, hrušek měl plné kapsy a plnou čepici, pochutnával si na nich, ale která se mu nelíbila, nakousl jen a zahodil. Ony pak chodily za ním, sbíraly a jedly odhozené hrušky, stále ještě plny hrůzy, jež však víc a více ustupovala obdivu statečnosti, s jakou se Konrád zmocnil své kořisti.

Smála se shovívavě svým blouznivým vzpomínkám, houpajíc malého Konráda na zpuchřelé houpačce, k níž musila se prodrati houštím. Veliká zahrada, dříve pečlivě ošetřovaná zahradníkem za vedení matky Konrádovy, jež byla náruživou milovnicí květin, byla nyní valně zanedbaná a spustlá. Na zahradníka nebylo lze pomysliti, a jinak nebylo zde nikoho, jenž by se jí byl chtěl zabývati. Poměry, jež diktovaly neúprosnou spořivost, dovolily sotva nádenníka, jenž vyčistil z jara hlavní cestičky. Ovšem že spustlá zahrada nebyla ještě docela zbavena svých krás a nádhery. Byly to hlavně bujné květnaté keře, jež ji z jara zdobily, a Jela přes to, že končilo již léto, našla snadně šťavnatě zelené pruty japonské kerrie, jež časné jaro pokrývá plnými žlutými růžičkami, kdežto pozdější horké měsíce ověsily ji chorobně bledě skvrnitým listem, našla tu nádherné stromky prunusu, celá houští šlechtěného hlohu, šeříku, tavolníků a weigelií, ale růže byly většinou vyhynulé, vzácné stromky magnolií čněly tu zpola omrzlé, aniž jim kdo věnoval tolik péče, aby odstranil suché větve. Ale u besídky, kol níž hýřívala největší nádhera květů, rozmohlo se několik mladých tamaryšků, jež, svěsivše své chmýrnatě jemné větve až k zemi, udusily všechno vůkol. Z květin zbylo zde jen několik nezmarně vytrvalých druhů, z nichž mnohé vzrostly v široké trsy, mnohé, vyživše půdu, šinuly se dále, jiné živořily z milosti sousedů, jiné zase zplanëly, zvrhly se nebo zanikly docela. Všechny však téměř měly již své vegetační období za sebou a svými nahými, suchými lodyhami, na nichž visely plevy vyprchalých semen s mdle zelenými nebo žloutnoucími již listy, přispívaly jen k tomuto obrazu neladu a zkázy. Ale našla se zde přece místečka, jež vzbudila radostný úžas. Tak jednou, když zašla Jela, provázená Konrádem, poněkud níže, kde řeka, vroubící tuto část zahrady, tvořila oblouk, spatřili tu široký pažit, pokrytý zvláštními bledě růžovými květy, jež připomínaly na první pohled měsíční růže. Avšak ne, růže to nebyly! Chvíli stáli užaslí nad tímto překvapujícím objevem. Nikdy dosud ani v parku ani v přírodě nespatřili cos podobného. Co to as bylo? Ale vzpamatovali se současně a oba vykřikli radostí. Byla to popínavá, svlačcovitá rostlina, k níž se z jara, když vyháněla z vytrvalého kořene dlouhé šlahouny, stavěly drátěné pyramidky, po nichž se šplhala do výše a pokryla je pak svými bledými květy. Ale nyní, kdy jí nikdo nepřistavil pyramidek, rozběhla se bujně po travnatém koberci, upínala se po stéblech trav a suchých lodyhách loňských kopřiv, tak zmohutnělá, rozkošná a svěží jako veselá krasavice v nedbalkách.

„Calystegie!“ vykřikli zase současně její jméno.

„Pranic se netrudí slabošskou ctižádostí popínavých rostlin, jež chtějí stůj co stůj do výše.“

A nejméně změny nalezla Jela na konci zahrady, dlouhém to, zvolna se úžícím pruhu, sevřeném s jedné strany nevysokou strání, s druhé hlubokou temně šumící řekou, jejíž zelenavá hladina zarovnávala břehy, pruhu, vybíhajícím v ostrý hrot, ohražený zčernalými zdmi stodol a stájí, podle nichž rozkládaly se staré keře černého bezu, nedotknutelného mocí dávnověké pověsti, jež tvrdila, že na kořenech jeho žije skřítek, střehoucí domácí mír a zle se mstí, je-li znepokojován. Tato část zahrady nebyla nikdy vzdělávána a sloužila za rejdiště dětí. Jen že blízká stráň, porostlá neprostupnými houštinami šípkoví, ostružin, trní a hlohu, nad nímž tyčily se ojediněle lepkavé olše a stříbřité topoly, jež byla z jara bezpečným domovem drobných pěvců, házela sem bezděky semena svých houštin, jež rychle se uchycujíce, bujely a činily ji téměř nepřístupnou. Konrád zastal zde Jelu častěji, sklíčenu oním tichým vnitřním smutkem, jenž nesnese pátravého pohledu a jako vodní dravec ponořuje se do hlubin. Jednou zvedla zde porcelánovou hlavičku loutky s uraženým krkem, již našla ve křoví, blíže houpačky.

Zda-li pak se na ni pamatuje? tázala se. Zajisté nikoli. Ale ona poznala na první pohled, že je to beznosá Anča, jež byla služkou veliké panny s rusými kadeřemi v atlasových šatech. Ah, zde bývalo krásně! Často si vzpomíná na hrůzokrásné dobrodružství, jež zde zažila. Bylo to jednou z jara, když všichni obyvatelé těchto houštin pějí nad hlubinou řeky své písně a žalmy. Konrád vypátral tehdy hnízdo pěnkavy zde na stráni zrovna pod tou nachýlenou olší. On se zajisté nepamatuje, poněvadž to nebylo asi jediné hnízdo, jež viděl. Ale ona viděla pouze jediné. Konrád vedl je tam, každou zvlášť, trním a bodláčím, a ještě velel, aby kráčely tiše po špičkách, jinak že ptáčky vyplaší. A když se podívaly se zatajeným dechem na šest drobounkých holátek, draly se zase houštím zpět a pak přes příkop, naplněný vodou, a přes viklavý plot zpět do zahrady. Byly strašně poškrábány, i z rukou tekla jim krev, šaty měly rozervány a smočeny. Bály se jíti domů, ale přece cítily velikou radost z toho, co spatřily. — Pojednou vzpomněla si také, že touto dobou zářily tu nádherně rudé květy gladiolů, pestré růžice jiřin a zejména krásné dosny, ano, dosny s květy rudými, vroubenými zlatožlutou stuhou a jiné s květy žlutými a rumělkovými, tak divně žíhané a tečkované, že připomínaly podivnůstky orchideí. Kdykoli v parku uviděla takovou dosnu, bylo jí, jakoby na ni pohlédla známá milá tvář. A kam že se poděly tyto krásné květiny, že jich tu více není?

Stěží se upamatoval.

Dosny, ach, ano, to byly snad ony choulostivé květiny, jichž hlízy přechovávala matka přes zimu v temperované místnosti. Ano, zajisté... A co se s nimi stalo? Inu, zůstaly zároveň s jiřinami a gladioly ve sklepě a tam zajisté shnily, poněvadž je nikdo z jara nevysvobodil.

Sesmutněla velice. Bože, jaký osud! Taková krása musí shnít ve sklepě. Jak nespravedlivé, jak hrozné!

Anežka zkoušela své první samostatné kroky v domácnosti, jsouc chvílemi unesena vlastním úspěchem. Nejen že jí čeleď nyní poslouchala,

ale i manžel ustupoval zvolna před rozhodností jejich nároků. Byla šťastna, ale chvílemi zmocňovala se jí úzkostná, zlá předtucha. Jestliže Jela odejde, muž se jí nezastane, ona si v kritické chvíli nebude vědět rady, a vše obrátí se zase na ruby.

„Jelinko drahá, neopouštějte nás,“ prosila často, vrhajíc se Jele na krk, „budu vám do smrti vděčna, a nebudu-li s to pro vás ničeho udělat, budu se do smrti za vás modlit, já i moje děti!“

A Jela trávila prázdné chvíle v zahradě buď s větším hochem nebo zaměstnána nějakou ruční prací. Bylo třeba opraviti trochu k vůli ní sborcená sedátka v besídce, ale i pak míval Konrád jakýsi skličující dojem, když zastal ji v temném, zahnívajícím domku, jemuž svislé větve tamaryšku dodávaly teskného, náhrobního kouzla. Dal tudíž zříditi lavičku hned u břehu ve stínu bříz a byl pak častěji jejím společníkem, moha odsud přehlédnouti dům a být snáze pohotově, bylo-li ho třeba. A spustlá zahrada nabývala Jelinými vzpomínkami nového kouzla. Tichá zákoutí, zvláště způsobilá k té či oné hře, dostala své staré dětskou fantasií vymyšlené názvy, a každý strom, každý keř opředen byl půvabem malého příběhu, jehož byl svědkem, a obrazy šťastného dětství vystupovaly na místech sevšednělých jednotvárností života jako staré fresky pod špinavou omítkou.

Jelina paměť zdála se nevyčerpatelná.

Ah, ano, zde zrovna u této staré jabloně se to přihodilo. Nezapomene nikdy na tento podivný strom s nízkou poměrně korunou a tlustým kmenem, v němž zela ošklivá kolmá díra, památná tím, že hnízdíval v ní podivný pták, černě šedý a tak smělý a útočný, že se ho téměř báli. „Liberka“ říkali té jabloni podle váhy obrovských tvrdých plodů, jež, spadnouce, roztříštily se na padrť. A zde . . . ano, zrovna zde v té zdi měl by být hřebík . . . Našla ho skutečně! Rezavý, zkřivený, ale je zde dosud! Byla jím kdysi přibita bezhlavá ještěrka, jíž Konrád uťal hlavu sekyrou v hrdinské illusi, že stíná draka. A poněvadž pohnula ještě ocasem, když byla už bezhlava a na zdi přibita, vzniklo pevné přesvědčení, že jí budou teď narůstat nové a nové hlavy jako pravému drakovi. Dlouho stály tu bez hlesu, přikovány hrůzou, a Konrád se sekyrou v ruce a zaťatými zuby čekal na dračí hlavu! Ah, jakým on býval vždycky hrdinou! — A tam pod tou vysokou hrušní s rozdvojenou korunou mívaly své dětské záhonky. Jednou, když zahradničily, vyskytl se tu starý krajánek, jenž s nimi rád žertoval a dal jim kornoutek se žlutým práškem, ujistiv je, že to dukátové semínko. Byly u vytržení. Osely záhonek, ohradily plůtkem a zapřisahaly se svatosvatě, že to neprozradí Konrádovi, neboť se ho bály, že by jim pokazil sklizeň. Ale Boža vyžvatlala mu to ještě týž den, a když tam příštího rána přišly, byl plůtek vytrhán a záhonek pošlapán. A Konrád se jim škodolibě smál, dotazuje se, zda-li už rostou dukáty. Zlobily se na něj, plakaly dokonce, jsouce přesvědčeny, že by dukáty jistě byly narostly, kdyby nebyl Konrád záhonek pošlapal. —

A Jela dovedla se tak rozkošně smát a byla tak roztomilá, vyprávěla-li žertovné historky.

Ale brzy potom přišla k němu Anežka, sklíčena smutnou bezradností.

Jela přišla toho rána velmi uplakána, a ačkoliv hovořila a smála se, bylo viděti, jak si potaji utírá slzy. Snad měla mrzutost s matkou neb se sestrou a snad zrovna k vůli tomu, že k nim chodí.

A bylo patrno, že jí bylo Jely velmi líto, a že cítila, že ji nedovede potěšiti.

Konrád spatřil Jelu teprve k poledni. Šla ze zahrady, nesouc jakousi zeleninu. Byl takový horký, jásavě šťastný podzimní den, zajisté jeden z posledních, kdy země, dlouho ranní rosou svlažena, dýchá vůní plodů a zdá se plýtvati zbytkem svých sil, u vědomí brzkého konce, kdy ovoce zraje, nalité hrozny sládnou, včely sklízejí poslední kořist, a slunce jako šetrný hospodář lahodí všude svou pobídkou, aby si pospíšili loudaví a zahaleči, aby užívali rychle a hojně, neboť dílo bude dovršeno a brzy nastane doba mdlé ztrnulosti podobné smrti.

Když vstoupila Jela na lávku, vedoucí přes řeku, zpozorovala jej a snažila se usmáti. Pak stanula uprostřed lávky s tím výrazem rozpačitým, jímž snažila se zastříti svou skleslost a bol, obrátila se k němu.

„Což, kdybych skočila zde dolů ... utopila bych se jistě?“ otázala se se smutným úsměvem. Ačkoliv chtěla žertovat a vypadat při tom klidně, bylo patrno, že její ohnivě ruměnné tváře hoří vnitřním rozechvěním, a oči s víčky zarudlými leskly se ostřeji.

V tom okamžiku pocítil nepřemožitelnou touhu rozběhnouti se k ní a vzíti ji pevně za ruku.

Ale když se jí přiblížil, stal se tak plachý a zbabělý, že se jí netroufal dotknouti, cítě zároveň, že mu nestačí, naprosto nestačí vzíti ji za ruku. Pohlédli si hluboce do očí. On poněkud plaše jako vinník, ona zase tak pátravě a hluboce, jakoby chtěla proniknout v nejskrytější místo jeho duše. Ale pojednou zrak její nejistě sebou trhnul jako někdo, jenž se chce ponořit do hlubiny a ucítí pod sebou mělké dno. Pak rozhlédla se vůkol, jakoby se chtěla ujistit, zda-li zde nikoho není, jenž by byl viděl, co viděla ona, a rozběhla se, jakoby mu chtěla uniknout. On přecházel pak dlouho po břehu s hlavou sklopenou, pátraje nedůvěřivě v hlubinách své duše. Tedy tohle by naň ještě čekalo? Něco tak nebezpečného, neblahého a — hrozného, něco, co nemůže a nesmí, nesmí se stát? Ne, tisíckrát ne! I kdyby to měl vyrvati ze sebe i s krvavými útrobami a pojít pak jak zbabělé, hloupé štěně! A přece to zde bylo! Cítil to v celém těle, ve všech žilách, hlava jeho byla tím plna, a srdce volalo po ní každým svým úderem vždy hlasitěji a hlasitěji! Ah, vida ho, starý hýřil uviděl hezké mladé děvče a zbláznil se jak kominický tovaryš. Říkali o něm doma, že byl ničemou, ale on tomu nevěřil, až teprve teď, teď, co to v sobě cítí tak silné a vítězné, přese všecky protesty rozumu, teď tomu začíná věřit. Ovšem, že bude mlčet jako hrob a hrýzti se tak, jak praví pověst o hadu, jenž sama sebe požírá. Jen že nemohl teď snésti, když seděla samotna a tiše o čemsi přemítala. Zdálo se mu, že sní o tom „prostém a hodném“ muži, jenž ji měl učinit šťastnou, jak tomu chtěly illuse její dívčí duše.

Musil se sám sobě přiznati, že žárlí, divoce žárlí na toho „prostého, hodného“ muže, a že by měl sto chutí přivésti jí nějakého opilého chrapouna, aby rozptýlil její sen.

A dny míjí zvolna, on chodí znepokojen a překřikuje ostře a výsměšně hlas svého srdce.

Ve škole bývá teď tak hrozně nudno. Hrazdil nepřichází, dámy se nudí, neodkládají téměř a, sotva usednouce, odcházejí zase, neboť den se krátí, a cesty jsou blátivé. Střílí se, ale nějak beze všeho anima. Božena vtipkuje, že Hrazdil zkoumá terén u kterési bohaté dědičky, je plna hořkosti a jedu, jejž mu chce stůj co stůj dát vypít, jakoby neměl dost na svém.

Ještě že ho někdy Milča rozesměje.

„Strýčku," praví mu důvěrně, „myslím, že se budu brzy vdávat. Chodí k nám hajný Mára, zastavuje se pod okny a říká mamince: ‚Milostpaní, dejte mi některou ze svých dcer, kterou chcete, mně je to jedno. Vy máte jen hezké dcery.‘ A Boža ho nechce, Jela také ne. Já ho chci, ale maminka říká, že musím trošku počkat. Nu, tak co na tom? Počkám trošku a pak si ho vezmu."

Smál se, ale zpráva ta uvázla mu v duši hlouběji než tušil. Po celý týden zabýval se Márou. Nazýval ho ubohým chlapíkem se šišatou, prázdnou lebkou a přihlouplou tváří, s nízkým čelem, na němž kulaté skvrny obočí připomínaly druhý pár „očí", jimiž se honosí jezevčíci, jenž chodil prkenně se špičkami nohou obrácenými do sebe, s břichem k páteři přirostlým, pohazuje ramenem, aby lépe cítil rozkoš nésti starou brokovnici, a jenž hlučně, desetkrát za sebou opakoval vtipy adjunktů, opiče se po nich a zkoušeje hráti si na pána. —

Obraz ten stále doplňoval podrobnostmi, komolil a stíral, jakoby se s ním někdo přel a opravoval jeho karikující tahy.

A sotva se uklidnil, zdálo se mu, že našel v nejbližším svém okolí muže, jenž zdál se způsobilým státi se tím „hodným, prostým" mužem, o němž snila Jela. Byl to dělník Kužma, tou dobou nejlepší síla jeho závodu. Otec zemřel mu záhy, matka znova se provdala, a jemu zůstal v záložně malý kapitál po otci, jenž, nežli vyrostl a co chasničil, vzrostl na několik tisíc. Neměl vychování, četl málo, a písmo jeho bylo hrozné. Měl však vrozenou bodrost a vtip, bystrý postřeh, uměl se bít se skoupým osudem a svíral v hrsti pevně, co mu byl urval. Jeho způsoby nebyly ovšem jemné, ale hrany jejich sploštovala skromná umírněnost, jež prozrazovala, že cítí svůj nedostatek. Ochota a zájem prostého člověka, jenž ničeho nepřezírá, jenž s otevřeným srdcem vnímá své prostředí a s otevřeným srdcem se podává, příjemný zevnějšek a zejména jakýs pronikavě teplý paprsek jeho malého, černého oka dobývaly mu rychle obliby i důvěry. Poslední dobou podnikal již kroky o své usamostatnění, a Konrád, jenž mu byl upřímně nakloněn, byl v každém pokuse jeho rádcem a pomocníkem. Zprvu chtěl si pronajati mlýn, ale pak vyskytla se v okolí poměrně zámožná vdova mlynářka s jedním dítětem, jež hledala muže. S počátku váhal, vtipkoval, že je příliš statná, a že se bojí, že mu někdy nabije, ale navštiviv ji několikrát, zalíbil si jí a chystal se ku svatbě. Pojednou však — Konrádovi zdá se, že změna stala se tou dobou, kdy se ve mlýně objevila Jela — přestal vdovu navštěvovat, jako by byl na vše zapomněl, a křestní list, s nímž chtěl jít na faru, nosil zmuchlaný v kapse u vesty. Často bylo ho viděti, jak se plížil,

jako kuna podle stájí, aby dobře viděl do protějších oken, kde bylo možno spatřiti Jelu. Ale, snad to byla pouhá náhoda, snad se Konrád nadarmo mučil domněnkami a podezřením, snad to byl stále týž neklid, brázdící jeho duši, jakoby žhavým železem přehazoval všecky vrstvy, aby se mohl zarýti v nejhlubší její dno, až by vykřikla divokým, nízkým výkřikem dravce k smrti utýraného.

Přecházel po břehu, hledě na pustnoucí sad, na zvlhlé průčelí domů, na zčernalé rámy okenní a staré pěšinky, jež šlapaly od malička jeho nohy, a na všem nacházel nový, dosud nikdy nepostřehnutý ráz pochmurné tesknoty, jenž probouzel v něm vědomí, že vše to je mu pojednou drahým, možnou pomíjejicností onoho svazku, jímž cítil se srostlý se svým okolím a jejž si uvědomil poprvé v předtuše katastrofy, v nezvratné jistotě veliké prohry života, jež byla zpečetěna. A jakoby studenýma rukama přehazoval položky, jež způsobily tuto strašnou bilanci, a zastavoval se nad vyplýtvaným bohatstvím svého srdce. Vždyť už má strach z takových ubohých chlapíků, jako je Kužma nebo dokonce Mára!

Kdosi ho volal. Ne, neměl ani na okamžik klidu, chtěli ho mít stále celého tam ty drkotavé stropy a zdi, jakoby náležel jen těm břichatým sedlákům a prohnaným kupčíkům, a jakoby měl být jinak už hotov se světem a zejména s tím svým hloupým srdcem. Ale sotva vešel do dílny, na dvoře strhl se křik. Služka přilítla za ním se zprávou, že nad slípčím dvorkem krouží zase týž dravec, jenž už byl uchvátil dvě odrostlá kuřata. A druhá již přinášela mu pušku. Prošel shrben několik tmavých komůrek a chlívků, s nechutí podrobuje se nátlaku.

Nad prostranstvím s vysokou ohradou kroužil veliký krahujec vysoko pod bledým, podzimním nebem. Tak dovedně a graciesně opisoval veliké a menší kruhy, nadnášel se střelhbitě, tuhnul v nehybný černý bod a zase si zakroužil, jako v ješitném rozmaru, aby ukázal svou sílu, půvab a moc. Ptactvo křičelo úzkostně v křoví na březích, kohout, zalezlý pod vozem, hrčel temně, jakoby prosil slepice, aby ho neprozrazovaly. Ale samozvaný vladař nad nimi nevšímal si nikoho a prováděl svůj tanec v oblacích, ne jakoby podnikal cosi na popud hladového žaludku, nýbrž až s ješitnou malicherností, jakoby zkoušel dovednost baletního mistra vzdušných sfér. Pojednou však padal střelhbitě, zakroužil nízko, mžikem se vznesl a zase padal na dostřel, jakoby se mu zachtělo smělého manévru před ústím pušky.

Na pavlači v průčelí hlavní budovy třeskly skleněné dveře. To jistě Jela vstoupila na pavlač. Hlas Kužmův na nádvoří stal se tou chvílí nápadně zřetelný a jako smích zněl sem dovádivě a rozpustile přes nízké střechy.

„Ah, slečno Jelo, kdybych měl taková křídla jako ten dravec, ani bych se nepodíval na slípčí dvůr, ale vás bych si popad' a odnesl bych vás daleko, daleko, že by vás nikdo nenašel... Ale vy byste nechtěla... viďte! . . . Vy byste se bránila, oči byste mi vyškrábala, a zatím by přiběhl někdo . . . někdo, kdo by vás velice pohřešil a vyrval by mi vás."

Znělo to tak horečně a vroucně, že se toho Konrád nikdy nenadál do toho „ubohého chlapíka". Mířil nyní do oblak, plných ohně, a ten malý, černý dravec v oblacích pohrával si s ním tak obratně, jako by

si byl hru tuto do posledních podrobností nacvičil. Kéž by ho už konečně skolil, kéž by viděl jeho tmavou hustou krev a jeho cukající přeražená křídla v prachu na zemi! Třeba to nebyl on, jenž chtěl unésti Jelu.

Jela zasmála se rozpačitě a váhala okamžik s odpovědí. Kéž by ho již pořádně odbyla!

„Ah, co vás napadá . . . haha . . . co vás napadá? Mne . . . mne nemá nikdo rád, ani moje maminka!"

Ruce mu klesly. Jak dobře jej ranila do srdce, nevědouc ani, že tu stojí! To byla krásná slibná odpověď pro toho „ubohého chlapíka", jenž tam zajisté radostně poskakuje pod pavlačí a směje se rozjařeně.

„Ale, slečno Jelo, co to povídáte? . . . co to povídáte!"

Pažba třeskla o kámen.

„Hlupáku! . . . vy tam! . . . pokazil jste mi ránu," křikl na něj v největším vzteku.

Na nádvoří veliký poplach.

„Kdo? Kdo pokazil ránu? . . . ale vy osli, proč jste pokazili ránu?" křičí Kužma na své soudruhy.

A když objevil se s nevybitou puškou a nevybitým vztekem na nádvoří, shlukli se všichni kol něho. Kužma, zvěděv, že on to byl, jenž pokazil ránu, zůstal jako omráčen.

„Ale jak jsem moh' pokazit ránu . . . já stál tuhle pod pavlačí . . . přímo pod pavlačí jsem stál . . . no, nechť řekne strýc Ondřej . . . no, povězte, strýčku . . .!"

„Ba, tak, tak . . . pod pavlačí," opakuje jako ozvěna dunivý hlas.

Jela visí nachýlena přes zábradlí a hledí tak užasle, jakoby se vpíjela svými žhavými zraky v nejskrytější místo jeho duše. V jejich otevřeně přátelském, srdečném poměru nastává tímto okamžikem kritický obrat.

Utrhl se nevrle a odcházel.

Nu, mrzí se. Shodli se na tom, že nemožno zazlívati mu. Pokazil ránu, a takovou ránu . . .!

Ve dveřích stanul, zaražen pronikavým pískotem na slípčím dvoře. Svist velikých křídel zašuměl vzduchem. Dravec, svíraje ve spárách svou kořist, vznesl se pyšně do výše. Rudé kapky krve padaly jako rubíny na nízké střechy, zatím co výkřik úžasu a rozhorlení zazněl nádvořím.

„Výborně, chlapíku, dobře jsi vykonal svou věc! Kdo by tě zabíjel, samotáři výšin, pro hloupou kuru, jichž se tolik popelí ve hnoji." A trochu se rozveselil zimničným křikem, jímž se za ním vrhli, jakoby byl hluch, volajíce po jeho ráně.

Jen že od té doby již řidčeji mluvíval s Jelou. Tíživý ostych vložil se mezi ně, utrhoval a mátl předivo jich rozmluv. Octnul-li se s ní náhodou o samotě, Jela vtáhla hluboce do sebe vzduch a, upírajíc naň své široce otevřené, polekané oči, ucouvla bezděky, jakoby se ho bála. On nedotazoval se po jejích citech, bylo jakési ochromení v jeho rozběhu za novým štěstím, jakoby neměl síly a odvahy pronásledovati krásný obraz, ale měl zůstati ztrnulý a zničen nedostižným, prchavým

přeludem. Jeho dny byly stále trpčí, a pod břemenem práce a starostí vzdouval se nepokoj eruptivní silou vnitřních ohňů, jimž je vždy příliš křehkou kůra zemská. Bloudíval samoten v polích, pomíjeje příležitosti výstřelu. Chvílemi připadal si nebohý a směšný zároveň. Pole zatím spustla, podzimní vítr bičoval řídnoucí houštiny a vyssával poslední zeleň. Lípy svlékaly se již jako dívky po plesu lehce, resignovaně, lhostejno, byl-li ples radostný či sklamal-li je. Co na tom? Je pozdě... chce se spát! Pozdní květy rudých jiřin, jež smály se do nedávna přes nízké ploty vesnických zahrádek, shasly přes noc jako poslední kahánky, jimž nejdéle stačila životní síla pod smrtícím dechem blížící se zimy. Stály tu nyní zničeny se zčernalými, zahnilými lodyhami, majíce své pyšné, královské hlavy sraženy k zemi, jež potřísnila jich mrtvou nádheru a jízlivým posměškem zahnala naděje poupat. Ale chvílemi prodralo se slunce navršenými kupami mraků, bílé, radostné na své daleké pouti, šťastno i na odchodu. Jeho úsměv probouzel vzpomínky, prolíval mlhy tekoucím zlatem, vše prohřál a opojil, mnohé ještě vzkřísil a uzdravil, démanty posel zelená luka, zahrál s bledými květy ocúnu a spadalému listí dodal svěžesti a lesku. V houštinách živěji zatípali ptáci, země zavoněla hořce a zdravě, dlouhé ojínělé pavučiny visely jako miniaturní festony od stromu k stromu, od větve k větvi, jakoby připraveny k tajemné, pohádkové slavnosti uprostřed zavládlého klidu a ticha za posledních tklivých úsměvů, posledních oddechů, posledních výtrysků vábivě zahořklých vůní usínající přírody. A do všeho vkládal se obraz veliké krásné touhy, tak bolestně dráždivé svou nedostupnou marností. Útočil na něj vždy prudčími dojmy, jakoby tvrdé rozhraní položil mezi nedávnou dobu tupého klidu a bolesti dneška. S ošklivostí ohlížel se zpět na svůj život. Ovšem, vedlo se mu obstojně... měl starosti, měl práci... i děti přišly, a lidé, vždy moudří a pozorní, pokyvovali hlavami, dávajíce na jevo, že to není vše, a že stále cosi schází. A přece mu bylo dobře, pokud to, co mu scházelo, nespatřil vlastníma očima. Oddal-li se na chvíli illusím, jež sklenuly zázračné mosty nad propastí rozluky, zdálo se mu, že touto láskou cosi nového, krásného v něm klíčí a se rozvíjí, že vnitřní štěstí jeho se zmnohonásobňuje, že život rozpíná se k novým výškám a novým obzorům. — A zase pojal ho strach, že vše to bude třeba vyrvati ze srdce a zašlápnout. Život jeho bude pak těžký, bídný, těžký a bídný potud, pokud místo v jeho duši, kde měl vyrůsti veliký, nádherný květ jeho štěstí, nezahluší plevelem všedností a svízelů denních. Ovšem, Jela byla krásná, připomínal si s úsměškem, jímž stíhal občas svůj zápal, ale on viděl dosti krásných dívek, jež ho nezaujaly, a cítil, že by Jelu miloval i tehdy, kdyby čas nebo zlá náhoda zevnějšek její změnily. Skryté, nepostihnutelné kouzlo její bytosti, k němuž se žíznivá duše jeho přissála, jako motýl k orosenému květu, zmocnilo se ho, držíc ho ve smutném, beznadějném zajetí. Všecka skvělá chlouba a svrchovanost pána přírody vyprchala za jeho vášně. Nebylo v ní prudkých žádostí sobeckého mládí, jež hledá jen rozkoš, nebylo tu šosácké hrdosti muže, jež se zmocňuje krásné ženy jako vzácného drahocenného ptáka a chová jej nákladně s pocitem přepychu, i když už písně jeho umlkly, a dává si zpívati jinde; byl to

především nenadálý souzvuk srdcí, tak jásavě a úchvatně vyznělý v nudě a suchoparu jeho života, bylo to nenadálé vnitřní rozpjetí dvou duší, jež si daly pocítiti radost své blízkosti jako holubi, zahnaní bouří pod cizí krov, kde bolesti utržených ran i úzkost srdce konejší teplý pocit doteku křídla soudruhova. Ano, byl už tak sláb, tak zemdlen bojem, že si přál soudruha, třeba ne rovného, třeba slabšího, a možno-li lepšího trochu, než byl sám, jenž by nudu prašných cest dovedl zaplašiti třeba chudým kvítkem utrženým kdes na mezi, jenž by ve štěrku silnice poznal stopy horských křišťálů, svezených s výšin, soudruha, jenž by boje a nehody jeho nudné pouti snášel s ním tak věrně a oddaně, jak to dovede pouze žena! Jeho život nebyl by již hluchou pouští, byl by krásnou pohádkou, ať již veselou nebo smutnou. Snil o tom jako o něčem dalekém a nemožném a zase jako o blízkém a nutném. Štěstí i neštěstí, nejvyšší požehnání i nejkrutější kletba, vše smíseno v horkém varu krve, promílalo do nekonečna bolestný výron jeho touhy.

A když byl blouznil až do soumraku, chodě samoten v pustých, zamžených polích, a jeho kroky instinktivně zaměřily ku vsi, tu probouzel se pod úderem střízlivé skutečnosti, jež mu zela do tváře nudná a všední.

Truchlá bezmyšlenkovitost ho opanovala; zdálo se mu, že vše již domyslil a dosnil až do konce směšně a marně, a že není ničeho již, co by ho zaujalo, aniž by ucítil střízlivý výsměch pravdy a tyranii fakt.

Když pak vešel do vsi, kdež osvětlená okna dobrých sousedů pohlédla mu do tváře, tu bezděky zapřel sama sebe a, postaviv se podle nich, posuzoval svůj život jejich očima, starýma povrchníma očima, jež usuzují podle vlastní hlavy a obklopují naše jméno pověstí, jako staří hvězdáři svými domněnkami obklopovali neznámé světy, unikající naprosto jich obrazivosti. Slyšel zřetelně jich jadrné, hlučné hlasy, přetřásající tajemství, jež mohlo dnes či zítra uniknouti jeho srdci.

„Zbláznil se zase starý hýřil . . . bodejť by ne? . . . hezké, mladé děvče . . . to se mu podobá!“

A v štěbotu a smíchu slyšel i vážný, rozhořčený hlas otcův.

„Nenapraví se . . . nenapraví se, kdyby ho mezi mlýnskými kameny třel!“

Spěchal do školy, nevěda dobře proč, neboť tam nyní nikdo ze známých nepřicházel.

Pouze staří přátelé, farář a učitel seděli pospolu. Mluvili málo. Jen polovičními větami a slabými gesty dorozumívali se o tom, co se právě vynořilo z jejich paměti. Farář kouřil silné doutníky, a jeho hlas zvučný a silný, zvedal stále klesající hlavu starého kantora, jako skryté péro.

Když k nim vešel, pohlédli na něj radostně a teple. Těšilo je, že k nim přichází, ač si hrubě neměli co říci

Božena, jež mu otvírala, řekla mu v temnu chodby tichým, vášnivým hlasem, že ji chce usoužit, a že si musí zoufat. Vítala ho nyní skoro vždycky tak. Vyzvěděla od Milči, jak se žena jeho za pomoci Jeliny vpravuje do svého úkolu, a zdálo se jí, jako by byla připravována o poslední špetku svých nadějí, ba skoro — svých práv. A Konrád,

jenž málo na ni myslil, vzdaloval se důvěrných okamžiků s ní, a někdy celý večer na ni nepohlédl, jakoby jí zde ani nebylo, utvrzoval ji nevědomky v těchto domněnkách. Ale slova její ho pobouřila, tak že se sotva dovedl opanovat. Hrozila-li mu, že si bude zoufat, překypělo jeho nešťastné srdce, a řekl jí přímo, že by měl k tomu více příčin než ona. Ale někdy vůbec jí neodpověděl, a měřil ji od stolu studenými, pohrdlivými pohledy, jakoby se tázal, co vlastně chce a jaké má k němu právo. Tu plakávala v kuchyni výbušně a hořce, až to chvílemi vyrušovalo staré pány z hovoru. Farář utkvíval na něm svými pátravými pohledy, jakoby se tázal, co jí udělal. Ale učitel upokojil je oba, vysvětluje, že má dcera hysterické záchvaty a že pláče pro nic za nic.

A tak bylo nejmoudřejší, zůstal-li k jejím útokům klidný, simuluje bezcitnost, jako jezevec simuluje smrt, je-li napaden. Cosi táhlo ho neoddolatelně do tohoto ovzduší Jelina domova, kde za konějšivého hovoru starých pánů moh' nerušeně mysliti na ni. Jen farářovy pátravé oči ho chvílemi vyrušovaly. Zlobil a přel se s nimi v duchu.

Ano, hleďte si na mě nedůvěřivě, však víte, že jsem byl vždycky darebákem, Jela to také pamatuje. Postrašil jsem děvčata „umrlčí rukou", abych mohl sám sníst spadalé hrušky, pošlapal jsem záhonky, kde bylo zaseto dukátové semínko, tak že dukáty nenarostly, přibil jsem na zeď bezhlavou ještěrku a čekal se sekyrou v ruce, že jí budou narůstat nové hlavy, jako drakovi, a abych je moh' stínat. Za to byl jsem hrdinou jejich dětských snův. A vy jste říkali už tehdy, že jsem malou ničemou, protože jste mi jen záviděli štěstí u děvčat.

Bavili se skvostně. Nejdřív rozhovořili se živě o tom, proč dnes nikdo nepřišel. Konrád, jenž poplácal nohama bláto za humny, činil zde dojem, jakoby přicházel z daleka a měl mnoho co říci. Pověděl jim tudíž, že viděl dva, tři střelce, a že to mohli být známí. Líčil, jak se mu jevili za večerní mlhy, kudy šli a kde zmizeli, a na konec dospěl k závěrku, že to vlastně nemusili být známí, ba ani ne střelci. Chvílemi jakoby hovořily pouze rty, a jejich duše usínaly, nebo odletovaly jinam. Učitel z těžka napřimuje svou stále klesající hlavu, tázal se ho po třetí, je-li zítra středa. Dvakrát odpověděl mu skoro nevědomky, až po třetí všiml si jeho staré, umdlené hlavy, jež stále klesala a třásla se jako podzimní list, podtržený mrazem. Ah, ano, potřebovala již prázdně jeho stará hlava, ale nechtěl, a nechtěl si jí dopřát, jakoby nebyl dosud vykonal svůj úkol.

„A vy jste stále nějaký zamlklý," vybafl mu farář s velikým kotoučem dýmu přímo do tváře.

Zamlklý! To tak ještě! Pouze unaven, unaven je velmi, nohy ho bolí a celé tělo.

„A co jste zabil? vybafl zase.

„Co zabil! — Dva zajíce!" vykřikl jako při zkoušce, v níž by byl již již neobstál.

A zase byl všecek pobouřen.

„Jen si, probůh, nemyslete, že duše má stává se válečným polem nové vášně. Jen to ne! Vy nevíte, jak lehko je svést ženu, jejíž osud je nám lhostejný! — Ale — Jelu? Jen si nemyslete, že svádím Jelu!

Já ji střežím sám před sebou, jako před jinými, hlídám ji stále, že by ji vlastní matka lépe nehlídala. — Pravda, poslal jsem krajánka k té statné vdově, aby se vyjádřila, myslí-li to s Kužmou upřímně . . . Ale tím není nic ztraceno . . . to není mé poslední slovo. Jsou okamžiky, kdy ztrácím odvahu a vzdávám se všeho obětavě a čestně. — A Božena? Ah, co musím trpěti pro těch několik studených polibků za vašimi ctihodnými zády! To je příběh tak morální a odstrašující, že byste ho moh' vyprávět snoubencům, za naučení. Ostatně, jste také trochu mým spoluvinníkem."

Ulehčilo mu, neboť farář rozhovořil se o pastýřském listě, jednajícím o odpustcích. Jeho myšlenky hnaly se přes úryvkovité hovory starce, jako vítr přes strniště.

„Ano, jsou dosud takové jemné duše, jimž nestačí pouhé odpuštění a pokání. Mazlí se se svým svědomím a pláčí nad ním jako malé děvčátko nad loutkou, z jejíž protržené nohy sypou se piliny, a zvedají sepjaté ruce k Tomu, jenž se s námi věru nikdy nemazlil, a jenž, chtěl-li nás svými skutky něčemu naučiti, musí se horšiti, že jsme ho pojali obráceně. Ale hezké je žíti tak klidně a morálně jako tuhle náš farář, obraceti zraky ku hvězdám, tišiti svou krev ošklivostí nad cizími hříchy a — tloustnouti při tom!"

Učitel pozvedl nějak energicky hlavu, bylo patrno, že celá jeho bytost je prodchnuta tím, co mluví.

„Celé neštěstí mých dětí je v tom, že jsem byl dlouho podučitelem. Kdybych se byl oženil o deset let dřív . . . ano, o deset let! . . . mé děti byly by dnes zaopatřeny. Nu, představme si, že by mi teď ještě zbývalo deset let. Za deset let budou všechny mé děti v tom věku, že mě nebudou více potřebovati."

„Ovšem," doplňoval Konrád, „za deset let ellipsa naší pozemské dráhy obrátí nás zpola zády k slunci života, lásce, ač nenastane-li dlouhá polární noc s vyhlídkou na probuzení v den Soudu . . . nebo i bez vyhlídky."

Odcházel pak s farářem, jenž mu u svého domu mlčky podal svou bílou, hebkou ruku. Ale mladá hospodyně, švitorná a veselá, vděčna, že dovedl starého pána až k domu, vyběhla za ním a přála mu dobrou noc. Vůbec velice mu prospívala přízeň starého pána. Sedláci už zapomínali téměř na jeho divokou mladost, a malé děti zmýlily se někdy a chtěly mu líbati ruku.

A když vešel domů, úzkým, postranním vchodem, vedoucím přímo do bytu, na nejhořejším stupni schodiště, objevila se Jela.

Oba vykřikli radostí, šťastní, že se setkali.

„Tak vy nahoru a já dolů," pravila.

Ale on stál, aby prodloužil tuto chvíli, a zadíval se na ni.

„Jelo, řekněte mi, že jsem darebák! Řekněte mi to, vy, jediná, máte k tomu právo . . ."

„Probůh, co jste udělal?"

„Nic," zasmál se smutně. „Jsem příliš zbabělý."

„Tak, proč mě lekáte," oddechla si.

Stály u schodů v malé studené síňce s podlahou z velikých břidlicových dlaždic a zpola zazděným oknem u stropu.

„A kde jste se toulal po celý půlden? Honil jste?“

„Honil jsem váš obraz, jenž mi stále unikal. — Byl u Kužmy nějaký posel, nevíte?“

„Kužma? To je ten zrzavý?“

„Vy neznáte Kužmu? Ah, vy jste hodná, Jelo! — Počkejte, doprovodím vás.“

„Ne, ne, ne!“

„Doprovodím vás, nemůžete jít sama. Starý Horák chodí opilý po vsi a huláká!“

„Já se nebojím. Já . . . vidíte?“ (Napřáhla ruku.)

Prosmýkl se dveřmi, jež mu chtěla zavřít před nosem, a kráčel podle ní. Ale venku, ve tmě pod hvězdami, jejich bezstarostnost náhle unikla, a tíživý ostych oddělil je, jako by si byli úplně cizí a nevěděli pojednou, jak se tu spolu octli.

Ale Jela nepozorovala jeho nesnází, cítíc nad sebou jeho temnou, strašnou moc, jež odzbrojovala jejího ducha a uspávala její vůli. Připadalo jí, jakoby šla, pohlcena jeho stínem, přitahována a svírána jeho blízkostí, omámena teplem, jež tušila v jeho v pevných loktech.

„Čekal jsem vás . . . co jste dělala dosud?“

Slova jeho zněla tak divně z jeho blízkých rtů, jakoby ji obestírala zapomněním a kouzlila nový svět kol nich. Bránila se, jako muška uvázlá v pavučinách. Ale v jejím hlase, jenž chtěl znět žertovně a vesele, třásla se struna skryté bolesti a strachu.

„Váš prvorozený nechtěl mě pustit. Šel do postýlky jen s podmínkou, že budu povídat pohádku.“

„A tak jste vykládala? Jakou?“

„Mám i vám vykládat?

„Ano, vykládejte. Dávno jsem neslyšel pohádky. Myslím, že už ani žádné nejsou, že se všechny rozpadly v prach a popel tou chvíli, kdy jsem přestal věřiti v čarovný tolar, jenž se stále vrací do sáčku svého majitele, a v sedmimílové boty chudého ševce.“ (Dokončení.)

LUDVÍK KUBA:

Staré malby v Hosíně u Budějovic.

(Snímky fotografické laskavě obstaral p. V. Kroh, vrch. kníž. inženýr v Praze.)

Že nejstarší stavitelskou památkou na Budějovicku je kaple v blízkém Hosíně, z níž vzrůstem kostela stala se pouhá sakristie, je známo. Nejvyšší bod ve věnci, obkličujícím dolinu budějovickou, je nyní ovšem pouhá ves, ale nedaleko jsou stopy pradávné tvrze, a děkanský chrám zdejší čítal až do 18. st. ke své osadě i blízkou Hlubokou, nyní městečko s okresním soudem a známým zámkem knížecím. Město Otakarovo vypadá odtud jako jablko uprostřed mísy a Vltava jako stříbrný nůž u něho ležící. Jen nadherné panorama šumavského předvoje — Blanského lesa — odtud imponuje, kdežto pyšné sídlo Schwarzenberků se ztrácí: Hluboká je pro Hosín opravdu — hlubokou. Asi patnácte panstev vystřídalo patronát nad zdejším kostelem, jak nás o tom poučují jejich znaky, na kostele se skvějící; ale ty nesouvisí s bohatým nadáním kostela, za něž fara děkuje výhradně okolnímu lidu. Památek zde při tom všem není valných — vždyť zde býval patronem (právě před Schwarzenberky) sám pověstný Marradas — jen chudý zápisník kněze, tuším ze šestnáctého století, jako náhrada matriky se zde nalezl, pak primitivní monstrance a zajímavá křtitelnice kamenná.

Toto prosté, avšak monumentální dílo staročeského dláta a pak řečená kaple — vlhká a temná kobka — jsou nejcennějšími dary, za něž Hosín děkuje minulosti. Zejména kaple, původu romanského, dostala už v ranné době klenbu gotickou, na níž žebra se ve dvou bodech křižují a tím kapli ve dvě části dělí. Okrouhlá absida a čtverhranný půdorys (asi 7 : 4) zůstaly beze změny. Žebra počínají primitivními konsolami, z nichž některé nesou nedovedně vytesané obličeje.

Roku 1899 starý kostel zbourán a nový, nádherný — ve slohu romanském dle plánu vrch. inž. J. Sedláčka z Hluboké — zbudován. Stará kaple při tom však zachována a k nové budově s obratností nenápadně připojena. Úloha sakristie s ní sňata a původní čestný význam jí vrácen. Ba, ještě více: i její původní výzdoba, pokud se pod omítkou nalezla, znovu k životu vzkříšena. Stalo se tak zvláštní šťastnou náhodou.

V absidě totiž musily se zazdíti dveře, kdysi nesmyslně vybourané, a tu z pod omítky počaly vystupovati smělé, mohutné obrysy monumentálních figur, jež po úplném odkrytí spojily se v jednoduchou, ale imposantní komposici, představující apotheosu Nejsv. Trojice. Malba nedovedným odkrýváním utrpěla četných ran a seků, ale protože provedena ve velikých plochách jednoduchými konturami, bylo jasno, že snadno se škoda napraví a malba zachrání.

Také toho zplna zasluhovala.

Výtvor pochází z doby románské, a je vlivu byzantinského. Bůh Otec sedí tu čelem, a přísná symetrie, do krajnosti provedená, sesiluje jeho kamenný, tvrdý výraz, výraz vznešené nedotknutelnosti. Smělou svojí siluetou působí mocně, gigantské rozměry dávají mu poněkud ráz pohanského božstva. Sedí tu On — jediný, veliký a mocný, a všichni ostatní jsou už lidmi jako my: i Syn na kříži, jehož dřevěná ramena v rozepjatých rukou drží, i světice, po dvou*) s každé strany stojící, i andělé, již za ním v podobě okřídlených jinochů obrovský baldachýn rozestírají. Rovněž Duch Svatý, bělající se na jeho ňadrech, má podobu obyčejné holubice a nikoliv orla, a jen postava Jeho je tu nejmocnější. S ledovým klidem patří dolů, s klidným posuňkem ukazuje obětované své dítě, bez výčitky i bez lítosti, jak se sluší opravdu na Nejvyššího. Nálada vznešeného majestátu proniká vše, i dvořeníny jeho, stojící tu jako svíce, velebně i zdrželivě, hlavy stáčející k Pánu na znamení poslušenství. Nic neruší božského klidu, ani theatrálně zdvižené jich ruce, v nichž drží odznaky svých důstojenství (dnes bohužel už málo zřetelné). Vše je na obraze kolmé a vodorovné, neboť kolmost značí výši a vodorovnost nekonečnou moc, všecko je klidné a mlčelivé, ba i sám divák. Neboť při své primitivnosti malba zaráží a poráží, jako to činí mosaikové malby z dob prvopočátků křesťanských, jež vtiskly ráz tvorbě celých staletí. A jejich dech dotýká se zde bezprostředně našeho líce.

Pouze kaple svatého Klimenta ve Staré Boleslavi — pokud mi známo — může se u nás vykázati malbami z téže nebo snad starší doby.**) Ovšem je to kaple větší a tudíž na výzdobu bohatší. Ale malíři pocházeti mohli ze stejné doby, ze stejné školy. Jen kolorit je zásadně různý: na Hosíně je vše v tonu žlutohnědém a hnědočerveném, vše jako by bylo zlaté a brokátové, v Boleslavi pak vše duhově pestré, vzdušně průzračné, a bohatý kolorit nestal se nikterak koloritem těžkým.

Dostal jsem se čirou náhodou k objevení malby Hosínské. Přísný a určitý styl každé linie, důsledně prováděná charakteristika a osobitost celého výtvoru upozorňovaly na sebe každého. Bylo jasno, že máme před sebou doklad tradice, dle které se v jisté době — prozatím přesně neurčitelné — malířské umění u nás pěstovalo. Byl jsem tázán, zda-li bych očistění a šetrné opravení maleb nechtěl předsevzíti, a svolil jsem, když jsme se byli dohodli o zásadách, dle nichž práce měla býti provedena. Usnesli jsme se: nic nepřidávat, barvu jen osvěžit a upevnit, a čáry a plochy scelovati jen tam, kde není ani nejmenší pochyby o linii nebo barvě plochy.

Jsou to zásady příliš přirozené, ba samozřejmé, a zdá se nepochopitelným, že je potřeba vůbec o tom jednati. Může-liž někoho napadnout ke staré malbě něco přimalovat, když přece je jasno, že se to v duchu původního autora nikdy státi nemůže? Může-li někdo práci cizí přikrýti prací svou tak, aby přece platiti mohla za práci původní? Může-li někdo s dobrým svědomím přimalovat a přemalovat starý obraz

*) Jedna z nich zničena, když byly kdysi vybourány dveře.
**) Zásluhu o její odkrytí má hlavně vdp. farář J. Šittler na Žižkově.

Kaple Hosínská: Pohled celkový.

jen k vůli tomu, aby byl úplným a „obnoveným", když pohřbí se tím pro vždy ta část, jež byla původní? Tak se zeptá každý nestranný myslitel.

Ale zkušenost učí, že dle těchto zásad se nikde nejedná. Doklady toho nám poskytují Karlův Týn, Zvíkov, Hora Kutná, Slavětín, Plzeň, Jindřichův Hradec, Třeboň — a jestli na Hosíně jsme konečně přece principy ony přivedli k platnosti, je to hlavní zásluhou osoby, od níž jednání se strany patronátu záviselo.

S prací další se ihned započalo. Předně odkrýváno dále, neboť byly oprávněny naděje, že se ještě více maleb pod omítkou kryje. Nejen po stěnách, ale i na stropě a žebrách ukazovaly se sledy maleb, a naděje naše se splnily. Již v týdnu — měl jsem dva zručné pomocníky — objevili jsme na pravé stěně cyklus výjevů, semknutých nahoře klenbou. Dvěma silnými kruhy — červeným a modrým — rozdělen byl ve tři řady, z nichž v prvé byl jeden výjev, v druhé dva, ve třetí tři. Celek měl tedy formu trojúhelníkovou. Malba byla sice ještě jakoby pod sněhem, neboť odkrývání — úžasně namahavé a pracné — nebylo na čisto provedeno a celou stěnu pokrývala dosud tenká vrstva vápenná, se stěnou dlouhými věky jako v cement stmelená. Ale když jsme pokropili zeď vodou, vrstva stala se průhlednou a malba náhle prohlédla jakoby z mlhy, jasně, svěže a dost určitě. Byla tu zobrazena patrně legenda, a sice, jak později dokázal p. Sedláček, legenda o sv. Markytě.

Bylo nyní snadno srovnávati nový nález s obrazem starým. A bylo to i zajímavo. Ne snad pro zevní rozdíl obou komposic — tam jednotný obraz, zde řada výjevů v různá patra rozdělená — ale pro hluboký rozdíl vnitřní. Na prvním obraze klid a vznešenost, autorita a poslušenství, všemohoucnost a nedotknutelnost, vůbec božství s veškerou pýchou nebeskou a svrchovaným majestátem — na obraze druhém starosti života vezdejšího, praobyčejný ruch pozemský, ačkoliv látka obrazu zůstala náboženskou. Tam vše tiše a mlčky sedí, stojí nebo klečí a oči figur, na nás pozemšťany dolů hledící, mají výraz aristokratické blahosklonnosti — zde oči všech po nás jako po sobě rovných spoluobčanech bystře a čiperně se točí, vše kvapí, kluše na bujných konících, ukazuje a povídá si, žaluje a napomíná, odsuzuje a trestá, vězní a popravuje, a to vše s takou naivní upřímností a opravdovostí, jaké jen děcko je schopno.

A umění tehdy vskutku prodělávalo periodu dětské naivnosti, protože jen tou cestou mohlo se zbaviti mrtvého mosaikového stylu byzantinsko-románského a dopracovati se umění ze života plynoucího, duši lidské bližšího. Bez ohledu na látku oba směry svým vnitřním názorem stály k sobě v příkrém poměru umění ryze církevního k umění profannímu, světskému. Tam vždy Bůh jen a osoby, na nichž se jeho božství promítalo, čili poměr Boha k člověku — zde naopak jen poměr lidí k lidem a člověka k Bohu. A tím došlo se k resultatu zcela opačnému: tam člověk v blízku Boha stával se sám božím — zde promítalo se člověčenství na Bohu a On stával se člověku podobným, všech záchvěvů a citů lidských schopným, dle potřeby měkkým nebo ne-

Kaple Hosínská: Absida.

úprosným, shovívavým nebo přísným, usměvavým nebo hrozivým. Jen tím se od ostatních lidí počal lišiti, že byl prost hříchu a — schopen zázraků, bez nichž před zaslepeností lidskou by byl ztratil jistě veškeru vážnost, úctu, autoritu. Tak nám líčí od těch dob Boha a jeho dvořanstvo všichni malíři, Boticelli i Rubens, Tizian i Dürer, Rafael i Rembrandt, a osamělá výminka mystického genia Florentinského, Fra Angelica da Fiesole nic na tom faktu nemění.

Tuto velikou změnu, jež se v evropském umění provedla, cítíme v malém i v malé hosínské kapli, vidíme zde konec epochy jedné a počátek druhé, a dovedeme si potom snadno povšimnouti i rozdílů jiných, se změnou souvisících. Už je ta tam osa vertikální a horizontální, nejhledanější je čára šikmá, tak že ruce a nohy na příč a křížem jen lítají, úhly ostré a tupé převládají, a samy hlavičky figur kladou se nejraději stranou trochu šikmo, jedná-li se o výraz měkkosti, nebo zdvihají bradu, jde-li o vyjádření krutosti. Linie tyto zřejmě harmonují s plochou, již klenba gotická vymezila, a nám je jasno, že legenda vznikla buď současně s novým stropem, nebo potom. Dvě epochy, o nichž stavba kaple mluví, našly se tedy i v malbách: románská a gotická.

Šlo nám nyní méně o dokonalé očistění legendy, což slibovalo zdlouhavou a trpělivou práci mnoha dnů, nýbrž o brzké zjištění, co na ostatních místech ještě pod omítkou se kryje, abychom co nejdříve dostali celkový dojem všeho. Zjištěno, že nového elementu se zde více nenalézá nijakého. Vše ostatní má rovněž původ v době gotické, jako odkrytá legenda. Bohužel už nic tak celistvého a úplného jako tuto jsme nenašli. Vše ostatní bylo buď vybouráváním oken a dveří, přístavbou nebo vlhkem poškozeno, přirozeno, že jen kusé nebo nezřetelné malby se našly. Hned stěna proti sv. Markytě vyzdobena legendou velice podobnou, zajímavě komponovanou vzhledem k oknu, ve zdi se nalézajícímu. Ale zvětšováním okna polovina malby zničena. V přední části kaple rovněž dva kusy maleb objeveny, a sice na levo hlava žoldnéře, na pravo jakýsi diakon čte sedě z evangelia, maje psa a nádobu u sebe; anděl s prosícíma rukama vznáší se před ním, ale tělo mu již schází. (Tento zlomek různí se podstatně od ostatního svým provedením a nápadně připomíná malby ve zvíkovské kapli, po stranách ve výklencích se objevující.) Na žebrách, z cihel zbudovaných, objeveny zajímavé ornamenty, na každém „kamenu“ jinačí, a mezi žebry jsou prvá čtyři pole světlá modrošedá s červenými hvězdami, zajímavě rozestříknutými, a druhá čtyři pole vykazují postavy andělů, krásně se odrážející od temně modré plochy, poseté velikými, bílými hvězdami.*) To vše je vysloveně gotické, a jen veronicum, jež dva andělé nad absidou drží, zdá se pocházeti z doby stejné jako obraz Nejsv. Trojice. Ale nedostatečná zachovalost nepřipouští závěrek určitý, poněvadž snad už zde bylo něco přemalováno.

Že obě legendy nejsou starší než gotický strop, toho máme zajímavý doklad ve druhé kusé legendě. Tam vztahuje jedna z figurek ruku se spuštěným mečem, ale protože se nalézá u samého kraje, je

---

*) Strop temný se světlými hvězdami připomíná opět Libiš na Mělnicku.

Kaple Hosínská: Legenda o sv.Markytě.

pěst s mečem zapuštěna do tmavé klenby, což roztomile působí. Originelní nápad svědčí o duchapřítomnosti malířově, jejž ani nedostatek místa nezalekl. A svědčí to i o tom, že malíř své výtvory vlastně improvisoval.

Ale o tom později. Je potřebí pokusiti se dříve o to, abychom získali přibližný aspoň pojem o stáří budovy i maleb.

Kostel zdejší připomíná se už r. 1330. S letopočtem tím by se snesla gotická restaurace kaple, a zobrazené legendy mají výborný pendent v jindřicho-hradecké legendě svato-jirské, jejíž letopočet malířem označen: 1338. Také malby apoštolů mezi okny v jindřicho-hradeckém kostele sv. Jana Kř., charakterem sem patřící, náleží v tutéž asi dobu, neboť musily býti vytvořeny před husitskými válkami, když za nich kostel vyhořel, načež opatřen byl novým stropem, jenž malby přetíná. Také malby v Brandýse n. L. jsou hosínské a jindřicho-hradecké legendě neobyčejně podobny, a původ kostelíka klade se do třináctého věku.

Ale hosínské legendy zdají se starší než svato-jirská, neboť tam ještě schází naprosto krajinářský živel, vše odehrává se v prázdném prostoru, na podiu bez kulis, bez udání místa i okolností, a následkem toho jsou výjevy mnohem lapidarnější a shrnutější ve výrazu než v legendě jindřicho-hradecké, kde krajina tvoří pozadí i rámec, tak že malíř nucen výjevy od sebe výslovně oddělovati. Hosínský umělec, omezen ve svých vyjadřovacích prostředcích na pouhou siluetu figury, je nucen pověděti jediným tímto slovem vše, co pověděti třeba, kdežto autor legendy svato-jirské, maje mluvu bohatší, mohl se rozptylovati v podrobnostech. Proti kompaktnímu a stručnému podání legendy hosínské v šesti toliko výjevech má se nekonečné drobení legendy svato-jirské s 52 výjevy právě tak jako intensivní vystihování myšlenek a nálad hosínského autora proti rozvláčně vypravovatelskému tonu malíře jindřicho-hradeckého. A totéž možno říci o legendě Sv. Kateřiny, r. 1894 v Plzni objevené a celou kapli vyplňující, která je sice ještě mladší než legenda svato-jirská, ale celkem také spadá v tuto skupinu staročeských maleb svým druhem a podáním. A co psaly naše časopisy, že pochází asi z r. 1460, je udáním naprosto mylným. Každým způsobem je třeba tyto legendy podrobně srovnati a není pochyby, že se dojde k zajímavým a důležitým výsledkům přes to vše, že některé z maleb jsou již opraveny, t. j. přemalovány.

Že právě legenda svato-jirská je mladší hosínské, tomu nasvědčují ještě mnohé jiné důležité okolnosti. Hosínský chrám je připomínán už tenkrát, když vymalována legenda svato-jirská, ale to už se nazývá kostelem Sv. Petra a Pavla. Tedy naše kaple, posvěcená Nejsv. Trojici už tenkráte byla podřízenou částí svatyně a je původu tedy staršího, co je konečně dokázáno už jejím romanským původem. A byvši podřízena, stala se mnohem spíše popelkou nežli předmětem další přestavby a malířské výzdoby. A mimo to je látka malby velice významná. Líčí se tu sv. Markyta, a právě tato svatá byla za Přemysla Otakara II. ve veliké oblibě. Dostaltě vítěz Kressenbrunnský ve svatvečer světice 12. července r. 1260 od papeže Alexandra IV. rámě, zub a dvě části lebky na památku svého velikého vítězství. Je známo, čím tento král jižním Čechám

Kaple Hosínská: Legenda o sv. Markytě, výjev druhý.

a hlavně Budějovicku byl. Zakladatel Zlaté Koruny je nejen zakladatelem Budějovic, ale i budovatelem tamnější znamenité stavby gotické, kláštera a kostela na Vltavě. Je pravdě velice podobno, že tou dobou (1265) sgotisována kaple hosínská klenbou i — asi také — malbou. Touto ovšem jen částečně, protože je zřejmo, že v této druhé, gotické epoše nejméně dva malíři pracovali, což současně se asi nedělo.

Že konečně kroje, v malbách se vyskytující, jsou znakem nemalé váhy, jde-li o dobu vzniku, je jasno, a protože nejpozdějším kostýmem je oblek žalářníkův, zřejmě na Otakarovu dobu ukazující, nalézáme i zde oporu pro náhled, že legenda hosínská je starší jindřicho-hradecké.

Ale při tom všem tyto dvě malby v řadě všech řečených jsou si nejbližší, mají mnoho společného v komposici a různých motivech, a tím více je politování hodno, že jest nemožno srovnávati i vlastní práci obou malířů, jich postup, techniku, rukopis jich štětce, temperament a vervu, která na nástěnných malbách vždy se jeví, protože žádají rychlou práci. Je to nemožno, protože jindřicho-hradecká legenda je — jak se u nás říká — obnovena, což značí: přemalována. Není zde už ani čárky, ani stopy po štětci autorově, kresba byla novým malířem jednotvarně tlustou čarou vesměs stejně objeta a barevná plocha znovu natřena, a zbyla nám jen komposice jako taková (ačkoliv i ta, dle udání hradního vůdce, „věrně doplněna dle nákresu v bibliotéce zachovaného"). V Hosíně postupovali jsme jinak. Práce původního malíře jsme úzkostlivě šetřili, linie opatrně jsme spojili jen na místech, kde která byla poraněna, a tím zachován nezměněn nejen původní švih a charakter křivky, ale i to, co se nedá slovy snadno definovati, co je výsledek nálady a temperamentu, se kterým ruka umělcova vede tužku a štětec, a co potom označujeme mlhovitě výrazy jako verva, cit, elegance, svěžest, duch, žilobití a pod. Je jasno, že bezohledným obtáhnutím linií čarou novou napořáde stejnou musí býti zbavena linie původní nejen všeho toho, co ji oduševňovalo, co tvořilo její vnitřní krásu, a zač děkovala výhradně náladě a individualitě autorově, ale i toho, co jako tradice a duch doby se v ní obráželo, co nazývá se stylem v širším smyslu, co rádo bere na se formu určitého schematu, ba i šablony, což však je opět individualitou doby. Novou čarou, sebe opatrněji vedenou, hyne obé: tvářnost a individualita umělcova i tvářnost a individualita doby, a štětec restauratorův podobá se v tom případě jehle, jež autorovi šije rubáš. Přepišme v celku starý vybledlý rukopis sebe opatrněji — nemá více ceny.

Tím, že jsme na Hosíně vycházeli ze zásady, že veškerá positivní práce při restaurování je zlo, jež nutno omeziti na nejmenší míru, dodělali jsme se výsledku překvapujícího, ač zrovna zde pracováno s podmínkami nesmírně těžkými, ač stěna na mnohých místech s omítkou byla spojena ve skálu, a malby musily býti očisťovány dlátky jehlám skoro podobnými, ač vždy ještě na mnohých místech zůstala vrstva, jež kryjíc kresbu, činila ji matnou. Nejen že vystupuje zde zřetelně schematické provádění rukou, nohou, očí, prstů a nehtů, že je jasnou šablona, již měl rutinovaný malíř před očima, nebo lépe řečeno, v krvi, ale vzkřísili jsme k životu i řadu linií původních a pomocných, vypravujících

o tom, jak malíř komponoval přímo na stěnu, jak rozvrhoval figuru nejprve v celkových obrysech a plochách, a teprv potom do nich detaily vkresloval, nebo po případě všecko měnil. Vidíme, jak původně jinak mínil ruku andělovu položiti, jak hlava světice i s očima, nosem a ústy, původně černě načrtnutá (ve výjevu popravním) leží jinak nežli potomní červená kresba definitivní. Na rouchu kata a jeho meči můžeme pozorovati postup práce od velkého a celkového k malému a jednotlivému, a to uvádí nás do duševní dílny tvůrcovy, jenž měl tolik podobného s moderním plakatistou, neboť silhouettou a dekorativně rozčleněnou plochou musil také docíti obojího, i výrazu i krásna. A jaká mluva linie k nám na Hosíně hovoří nyní, po úsilovném boji se skalistou, nepřístupnou stěnou! Linie tenká a svižná střídá se s těžkou a širokou, splývá barevně s plochou obklíčenou, nebo se od ní tonem příkrým odlišuje, vše to dle toho, jak toho umělecký ohled žádá, a jak to můžeme sledovati i na Muchových plakátech!

Jindřicho-hradecká legenda veškerých těchto půvabů po své opravě postrádá, což je pochopitelno, když víme, že práce stará úplně je přikryta prací novou. Ale nepochopitelno je, že takové postupování se starými památkami je možné, a ještě podivnějším, že tak s nimi nakládá umělec, doporučený samou vídeňskou c. k. centrální komisí pro zachování starých památek. Tím způsobem a touže rukou zničeny také malby apoštolů v kostele Sv. Jana Kř. v Jindř. Hradci, o nichž jsem už mluvil, a toutéž rukou úředně pověřenou ničí se současně staré malby v Třeboni.*) Nevadí, že vídeňský umělec je jiných náhledů, než jaké zde hájíme, že má jiné zásady, nežli pro které zde horujeme, ale stačilo by, kdyby měl smysl pro uměleckou stránku starých těch památek a cit pro naivnost a raffinovanou primitivnost výtvorů zdánlivě tak prostičkých, skoro neumělých. Stačilo by, kdyby cítil ku př. tu sílu tradice, umělecké potence a citu, jež jsou obsaženy v nejprimitivnější kresbě staroegyptské — a už jednal by jinak. Ten cit buď nezná, nebo jej potlačuje. Jeho methodou ubijí se veškery positivní přednosti a ceny starých maleb, a zbývají na stěně jen doklady o tom, co ony staré doby nedovedly. Dětinsky něžná naivnost nahrazena hrubostí, raffinovaná primitivnost — neumělostí, osobitost celku — komisní bezcharakterností. Slepý byrokratismus ve formě svinských štětin řádí po starobylých stěnách našich historických památek, a nešťastná Vídeň, jež nám už tolik zla způsobila, chce býti důslednou i zde!

Pravda: českými restauratory až dosud provedené opravy v Hoře Kutné, v Slavětíně, v Plzni a na Karlovu Týně a Zvíkově nedají se rovněž schvalovati, ale právě v posledním bodě liší se výhodně od vídeňského umělce: naši lidé snažili se umělost starých nahraditi umělost svou. Není to jednání kritické, ale osobně je poctivé a slušné. Zejménať Petr Maixner, maje za nemožno vzkřísiti umělce starého, nabídl sám sebe. Vídeňský umělec nedává nic, a vše jen potírá. Dělá to důkladně všude — jako z platu. Po legendě svato-jirské zničil v Jindř. Hradci velkolepě komponové malby u Sv. Jana Kř., zmíněné už obrovité postavy

*) Psáno v září 1902.

Kaple Hosínská: Legenda o sv. Markytě, výjev třetí.

apoštolů mezi okny, pocházející ze 14. věku. Neviděl jsem malby odkryté ve stavu původním, ale tvůrce grandiosních figur nemohl se nikdy vyjadřovati tak beztvarnou, tak bezcharakterní kresbou. Jsou to opět malby vesměs ploché, kdy se nemodelovalo vůbec nebo jen málo, a kdy provedení spočívalo jen v pevném, vytříbeném schematu a břitké, smělé, rutinované linii. Ale o tom všem dnes není potuchy, a místo nohy visí tu — kůže v pět cípů rozstřižená a místo ruky — hloupá boule. Každému laiku je jasno, že umělec, jenž tak směle vládnul prostoru s tribuny duchapřítomného dekoratéra, jenž měl tolik velikého slohu a fantasie, nemohl míti ruku tak nerozhodnou a neposlušnou, leda by jej byla mezitím mrtvice ochromila —

Věcný obsah legendy by, myslím, nudil. Legenda jako legenda. Křesťanské dítě — pohanští rodiče. Dítě je tvrdošijné, a neposlouchá. Ale to je v tomto případě správné. Další nitky chopí se Amor a přede síť na pravověrnou duši. Že v erotickém intermezzu je mládí a krása na straně křesťanské a nabídka a pokročilost věku u ohavného pohana, se rovněž rozumí samo sebou. A také resultat je samozřejmý: neústupnost položena s novým učením na jednu lavici a bita společným kyjem. Po obvyklém mučení a věznění tvoří poprava konec všech legend, jež se většinou jen v detailech liší. Opravdu také zbytky druhé legendy hosínské neobyčejně se podobají legendě o sv. Markytě, některé výjevy jsou si navzájem varianty, skoro duplikáty.

Nás musí zajímati více, jak malíř s látkou naložil, jak úlohu svoji pojal, jak ji zredukoval a vyčerpal. Měl co dělat, chtěl-li v šesti toliko výjevech předvésti tragický příběh sv. Markéty.

Už první obraz svědčí o zručném ekonomovi. Aspoň mám za to, že zobrazení na trůně sedící a ornamenty obklíčené světice, přijímající z prava hold vzpřímených zvířatek, je spojením apotheosy sv. Markéty a oné doby z jejího mládí, kdy byla pastýřkou.

Ani vesnická pěstounka, jíž děvče svěřeno, a která z něho udělala křesťanku, ani ovdovělý otec, pohanský kněz Edesius, žijící v Pisidii v Malé Asii ve třetím století po Kr., nejsou na malbě vzpomenuti.

Za to vladař Pisidský, Olibrius, vystupuje už ve druhém výjevu. Cválá na koni provázen jezdcem ze zadu a veden běhounem s rozžatou pochodní. Ukazují si dlouhými prsty vzhůru na světici ve výjevu prvém, a poznáváme z toho, že tu světice předvedena už v té době, kdy otcem jako dospělá dívka a utvrzená křesťanka z domu vyhnána, věnovala se tomu, co jako dítě konala — pastýřství.

Ruch a veselá nálada ovládá i bodré koníky a sceluje scenu na tolik, že výjev druhý může bezprostředně státi hned vedle. Je to vážná scena: světice stojí před domlouvajícím vladařem. Je obklíčena žalářníkem s jedné strany, a s druhé drzým darebákem, jejž křivý, velký nos, nekonečné oko a chromé nohy tak charakterisují, že už bylo málem zbytečno malovati mu v otevřená ústa křivý patrně zlolajný, vypláznutý jazyk.

Světice totiž nechce přijmouti milostné návrhy vladařovy, neboť „slíbila Bohu čistotu již tenkráte, kdy nechápala významu slova toho". Pohanskému vládci v takovém případě počne ovšem překážeti i ná-

boženské přesvědčení spanilé dívky, proti kterému by jinak nic nebyl namítal. Tím počíná tragedie, která vyplňuje ve třech scenách spodní pás. Zde opět se ukazuje obratnost malířova, jenž aranžoval vše tak, že výjev za výjevem může následovati bez přestávky a bez mezery.

Nejdříve je světice ke kolu přivázána a dvěma lotry nemilosrdně šlehána. Nejhůře zachovaný obraz z celé legendy je přece — dík své lapidárnosti — velice zřetelný a působivý.

Vedle — uprostřed pásu — je červená budova, klenutá a dvěma věžatými arkýři opatřená, v průřezu nakreslena, v ní pak světice s palmou a křížem v ruce se tiše modlí. Každým způsobem to představuje věznění ubohé trpitelky, ale protože spodní část těla mizí v tajůplných modrých a bílých skvrnách a ve fantasticky vedených, zajímavých liniích, jež by mohly i vlnobití představovati, myslím, že je tu opět sloučení dvou scen, sceny žalářní se scenou, když byla světice hozena do vody, aby se utopila. Ale ona tenkráte nejen se neutopila, ale ze všech ran naopak náhle se uzdravila a, na vlnách se vznášejíc, velebila Pána. A lid, vida tento zázrak, počal se odvraceti od pohanství a obraceti se k učení Kristovu. Nezbylo vladaři, nežli svatou nadobro utratiti.

To znázorňuje výjev poslední, až na obličej kata bezvadně skoro zachovaný. Mistr popravčí vážně rozkročen, ztěžka utírá zahalenou levicí obrovský meč, aby se připravil ke druhé ráně. Neboť prvá rána nestačila, a hlava světice, pokorně před ním klečící, drží ještě částí šíje: důkaz o nezdolnosti těla, které přímo zázračně všem mukám až dosud vzdorovalo. Ale při vší nezmarnosti tělesné duše její už prchá, a anděl do nastavené pleny ji zachycuje.

Dole v rohu — dle tehdejšího zvyku — klečí malá figurka prosebníkova, z jehož sepjatých rukou vine se vzhůru jako modlitba bílá stužka; snad bylo na ní psáno: Oroduj za nás! I roucho postavičky je kající, prosté. Představuje patrně dárce (donatora), jehož nákladem malba způsobena. Škoda, že se tu poblíž nenašlo ani nápisu ani letopočtu, jako se v podobných případech stává.

Kusá legenda na stěně protější tvoří skutečně protějšek; opět žádný živel krajinářský, jen poněkud jiná barevná harmonie a poblíž okna figurky menšího měřítka. Jinak zde rovněž vidíme rozehnané hnáty poskakujících, rozsápaných mučitelů, židle s trupy soudců, bezhlavou stepilou dámskou postavu, poprsí světice opět v rámu nějakému domu podobném, kterýžto obraz je nejlépe zachován se závěreční scenou popravčí, v níž se všecko, všecinko opakuje až na toho andělíčka s duší v šátečku! Způsob, jakým variant proveden, je velice lichotivým dokladem pro tvořivost umělcovu — neboť je skoro jisto, že obě legendy mají společného autora.

Technicky tato stěna je tím zajímava, že kresba má nepochybný znak, jenž dokazuje původnost malby. Linie jsou vryty, vtisknuty hluboho v jemnou maltu, a to je zároveň důkazem, že malby jsou freska. Omítka zde byla mnohem snáze odstraněna než se stěny protější, kde rýh jsem nenašel. Ale snad jen proto ne, že omítka s malbou tvořila skálu.

Kaple Hosínská: Legenda o sv. Markytě, výjev šestý a poslední.

Malována je druhá legenda rovněž v „plakátovém stylu", plochy barevné, charakteristické ve výrazu a dekorativně účinné, jsou lemovány lehkou linií a protkány řidce lehkou kresbou, omezující se jen na to nejnutnější a pomáhající si opět schematem a šablonou. Tím více musíme cenit sílu výrazu, jakou dal malíř v obou malbách na jevo. Jsa spoután dobou a slohem na všech údech, dociluje přece každou figurkou toho, co zamýšlí. Jeho světice jsou vždy dámy distinguované, elegantní, chování co nejslušnějšího a důstojného, jsou plny reservy a gracie, a aristokratická hrdost jim nepřekáží býti křesťansky pokornými a vroucně nábožnými. A stejně ostatní figurky. Mají-li si povídat, opravdu si povídají, mají-li spěchat, vskutku spěchají, jako zase soudce opravdu hrozí, a dareba vskutku pomlouvá. A s jakou horlivostí vykonávají svou úlohu biřicové a kat, jsem se již zmínil.

Snaha po výrazu co nejsilnějším, když prostředky jsou tak sporé, má v zápětí mnohé zvláštnosti, jež jsou nám dnes nezvyklými a tudíž směšnými, pak-li se nedovedeme vpraviti na stanovisko doby. Malba může působiti jen silhouettou — to je základní věta malířova creda. Proto silhouettu bohatě člení, proto vše na obvodu raději přežene a sesílí, proto ruce — jimiž zde musí lidé hlavně hovořiti — raději prodlužuje, a zejména prsty. Ale jen tenkráte, jsou-li na obvodu, tvoří-li silhouettu, vybíhají-li do plochy okolní. Mizí-li ruka v ploše figury, je velikost její přiměřená, a prsty jsou normálně dlouhé.

* * *

Pro hosínskou kapli je škoda, že nezachovaly se malby v klášterním kostele budějovickém, založeném od Otakara, jež se objevily prý na stěnách u příležitosti posledního nedávného přemalování. Snad bychom byli našli ještě jiné práce zajímavého autora legend hosínských.

Ale ku vzdechům podobným naskytá se u nás vůbec příčin napořád. V nymburském hřbitovním kostelíku gotickém přišlo se rovněž před lety na staré malby, a zedník je prostě na rozkaz vyšší zamaloval. V Kejích u Prahy stalo se před lety (1859) podobně, a kdo myslí, že se podobné věci dříve „ovšem mohly přiházet, ale nikoliv nyní", ten budiž poslán do Brandýsa n. L. podívat se do řečeného již kostelíku, pocházejícího z prvé doby gotické u nás. Výlet vykoná s požitkem, neboť svatyně stojí na kopečku uprostřed chaloupek, tak zajímavě položených, že netřeba býti archeologem, aby se poznalo, že stojíme u kolébky nynějšího města. Nabaženi rozhledem vstupme dovnitř. Sluha „Sokolů" nám otevře, neboť obec — jí kostel patří — propůjčila svatyni jednotě za cvičebnu. Ostatně jsem se už zmínil v „Nár. Listech" o tom, jak vnitřek vypadá, a redakce ohlavila zprávu moji názvem „Barbarství". Nesouhlasím s tím, protože zde scházel vědomý úmysl toho, co provedeno. Zde byl — dle mého přesvědčení — příčinou nedostatek smyslu pro podobné věci. Celý kostel totiž — jak náhodou i zúmysla odstraněná omítka ukázala — je pln starobylých maleb (s hosínskými legendami ve stejnou asi periodu spadajících, ba nachází se zde i motiv, připomínající obraz hosínské N. Trojice). A do těchto stěn natlučeno hřebů a háků, na nichž visí nářadí, šaty,

lampy, emblemy s hesly „Tužme se!“ „Osvětou k svobodě!“ a pod., ba i konsoly s poprsími našich velikých lidí Jungmannů a Tyršů, Havlíčků a Palackých! Větší ironie sotva lze si pomysliti.

To stane se v zastrčeném koutku nebo mimo dosah povolaných orgánů — jaký div! Ale my navštívíme hradčanský velechrám, kde sta rukou buduje na velkolepém dokončení dómu, kde bohaté tisíce vyplaceny umělcům za nové malby ceny záhadné i nezáhadné, a tím vším oslněni si snad ani nevšimneme, co se děje se znamenitými malbami, jež nejen v klassické kapli Sv. Václava, ale i po stěnách chrámu z dob starých se zachovaly. Prach je zžírá, ony v temnotě mizejí, host jich nepostřehne, a vůdce na ně nepoukáže. Vyprávěl mi kostelník letos (1902), že zde kdosi nedávno fotografoval u jednoho z postranních oltářů. Aby malby byly zřetelnější, jednoduše je houbou namočil. Svého cíle dosáhl, ale prach ještě lépe rozmazán, do nejjemnějších porů stěny rozetřen, a — jak sluha povídá — malby jsou od těch dob ještě méně znát než dříve. Chrám vyplňuje se ponenáhlu malbami novými, o nichž se náhledy více už nerůzní — a díla opravdových mistrů starých, ponechána osudu, hynou a zacházejí.

Kdyby byla příčinou zjevů takových nevědomost, stačilo by vzdělání, aby byla odstraněna: přečetlo by se několik knih, a vědělo by se, co se dosud nevědělo. Ale příčina je hlubší: nedostatek citu, jenž je výsledek vychování, a tu se počítá s ciframi, u nichž jednotkou je život lidský, celé pokolení. Náprava je zde možná jen velice pozvolna.

Musíme se smířiti s myšlenkou, že je tomu tak. Žijeme v době, která věří jen v prvou příčinu těch zjevů a v prvou cestu jakožto prostředek k jich odstranění. Pouhé vědění zdá se býti klíčem ke všemu, úředně pak povýšeno za Ducha Svatého. Zeměpanský c. k. stavební úřad shledá ku příkladu, že kostel původně gotický má renaissanční nebo barokní přístavek nebo oltáře, a protože dáno heslo o purismu slohovém, vydá se zatykač na všechny anděly a svaté, již v kostele s kazatelny troubí, a jichž vydutá roucha na oltáři vysoko nad kolena se vznáší, skonfiskují se nádherně řezané nebo tepané výtvory fantastického baroku, a do svatyně uvedou se „slohově přísné“ truhlářské výrobky naprosté bezcennosti. A stejně stane se se stavbou, jestli nevyhovuje úředně uznanému purismu: úředně se jí střihne na nový mundur, jehož provedení se cestou offertní zcela korrektně zadá tomu, kdo má nejlevnější nabídku. Že by sloh byl něco více nežli pouhý soubor principů, že to byl teprve duch doby, jenž pomocí oněch principů něco uměleckého a svého vytvořil, na to se nemyslí. Naše doba, jež slohu nevytvořila (pokusy o nový jsou nedávné a neukončené), měla dosti schopnosti, aby všem slohům se naučila rozumět. Ale to je pouhá analysa, k tomu stačí bystrý um, a přednost tu jí můžeme lehko přiznat. Ale ona měla i dosti troufalosti, aby ve všech slozích tvořila. A to je přece — až na výjimky velikých talentů — nemožno. V tom je pravým opakem dob minulých, dob skromnosti, jež každá držela se pouze svého a raději budovu zbavila slohové jednotnosti nežli umělecké ceny.

Dnes děje se naopak — jednolitý sloh je vše! To je heslem rozhodčích orgánů, a tím způsobem ku př. v mém rodišti přes veškera

Kaple Hosínská: Zlomek v první části.

upozornění soukromých znalců oltáře rozštípány dříve, nežli mohly býti zakoupeny pro musea, ba i obraz Sv. Jana Nep. od Balka propadl takovému autodafé na nádvoří poděbradského proboštství před třemi, čtyřmi léty! A u sv. Barbory v Hoře Kutné běs purismu sházel oltáře a spřevracel skvostné lavice a rumem zasypal znamenité obrazy ve spravedlivém rozhořčení nad — jiným jich slohem!

Je zajímavo, jak liché vědění úřední podává si ruku s nevěděním většiny kleru. Naše duchovenstvo, jež ustanoveno za kustoda nejpopularnějšího musea uměleckého — kostela — nemá smyslu pro uměleckou stránku pokladů sobě svěřených, má jen zájem prosté kuchařky, jež chce míti kuchyni čistou a v ní vše nové nebo jako nové. Nemluvím zde o čestných a vzácných výjimkách, nýbrž o většině duchovenstva, jež je hotovo ihned dát všecko znovu natřít, nepozlacené pozlatit, otlučené ohoblovat, tmavé strakatě obarvit, a hlavně: staré novým nahradit. Každý cár se přijme, do chrámu pověsí bez nejmenšího ohledu na lad a vkus, na umělecký dojem, a s největší ochotou vyhodí se staré poklady a nahradí se novým chamradím. Mladší pokolení mezi duchovenstvem tento nedostatek svého stavu uznává, ale těžko jej napravuje, protože dobrá vůle nestačí. Ten může odstraniti jen vychování a školy. Pak nebudou se vyměňovat drahocenná stará roucha za nový škvár, jejž úskočný a podloudný cizinec faráři nabídne, pak nedají přemalovat každému řemeslníku nebo domácímu nedouku starobylé vzácné obrazy, pak nebudou odkázáni na komisní poučení stavebního dozorčího úřadu, ba dovedou se i v zájmu uměleckého krásna nivellující snaze úřední opřít.

Ten obrat v duchovenstvu je svrchovaně na čase. Je sice pořáde ještě mnoho těch, kdo věří v zásluhy církve o umění, ale není jich málo, kteří tvrdí opak, kteří myslí, že tenkráte se umění na ňadrech církve nejlépe dařilo, když byla nejpohanštější, kdy papežů bylo několik, kdy Řím se svými kardinály podobal se Olympu, v němž si božstva krátí chvíli způsobem co nejvíce bezuzdným. Jsou lidé, kteří myslí, že to byla vždy jen náhoda, když se pravé umění s církví ku svému prospěchu stýkalo, že celé prvé tisíciletí bylo křesťanství pro ně smrtelnou ranou, že obrození ducha klassického vytvořilo renaissanci a že jen jezovitská touha lid oslniti a sílu umění upotřebiti ke svým agitačním účelům, chrámy přeplnila vířivým a křepčícím barokem, jenž ve skutečnosti je méně religiosní, a spíše schopným v člověku zdání vzbuditi, že si celé nebe i se svatými i světicemi zaskočilo k nám oddat se na okamžik hříšným slastem pozemským. Jestli nyní, to jest už od doby Josefa II., jenž dal smrtelnou ránu tomuto kultu, v kostelích nastala doba opačná, a od správců duchovních se nežádá ani renaissance, ani barok, a jen aby bylo vše nové, čisté, lesklé, pestré, bez ohledu na uměleckou toho všeho cenu, může se lehko státi, že zvítězí náhled těch, kteří o poměru umění k církvi mají náhled číslo druhé.

Ale obrat v duchovenstvu ještě není vše. Hlavu hřebu zasáhnem teprve tehdy, až dotkneme se těch elementů, jež s uměním jsou bezprostředně ve styku, a to jsou jednak státní dozorčí orgány umělecké, jednak umělci, pokud se restaurováním zabývají. Jímá nás prostě úžas, sledujeme-li, jak dosud se souhlasem konservatora nebo místních učitelů

kreslení dávají se staří mistři opravovati obyčejnému venkovskému malíři (v Budějovicích nedávno dána na pospas tím způsobem dvě krásná díla z kostela sv. Mikuláše, nádherný tabulový obraz v Domaníně u Třeboně před dvacíti lety přemalován po jedné straně řemeslníkem z Vimperka atd.). Zkáza Karlova Týna způsobila pochopitelné vzrušení a vzbudila žádoucí reakci aspoň v oboru maleb, a jen je litovati, že ostražitost tím nezvýšena, a že je možno provozovati onaké hříchy proti Duchu Svatému dále. Co se děje na českém jihu, o tom jsem se již zmínil a poukázal jsem na ironickou stránku této živelní katastrofy, neboť ji zavinila — vídeňská c. k. centralní komisse pro zachovávání uměleckých památek! Ironická stránka zvětšila se pak sama sebou v tom smyslu, že domácí restauratory stihlo na Karlovu Týně prokletí, kdežto cizí restaurator zcela potichu zde řádí, ba ve své zhoubné činnosti je našimi lidmi — lidmi nejušlechtilejších snah a jinak neobyčejného ostrovtipu — co nejvíce protežován a podporován. Je svrchovaně nutno obraceti pozornost vzdělaných kruhů našich na poklady, jež nám minulost naše vrací, protože jen tím dosažena bude u nás samostatnost úsudku a nezávislost od vídeňského komanda.

Končím přáním, aby se zraky našeho vzdělanstva stočily více na český jih, kde kdysi naše umění tak kvetlo, aby Jindřichův Hradec, Třeboň, Žirovnice staly se poutnickými místy všech umění milovných našinců, a odborníci aby věnovali pozornost předmětům, jimž zkáza hrozí. Neboť dovídám se, že i klassický chrám sv. Jana Křtitele, v němž jsou malby z našich nejkrásnějších, nejvzácnějších, nejskvostnějších, mají rovněž v krátké době propadnouti ruce vídeňského mistra opravčího, ve skutečnosti však — popravčího.

AUG. EUG. MUŽÍK:

„Mne každý zná!“

V POLI.

Mateřídouška voní na mezi,
křepelka cinká svými penězy,
mráčkové táhnou jako v snách,
srdce se blíží po špičkách.

Vítr tak tiše, tak tiše
jak z nitra všeho dýše,
ševelí, nic že nebolí,
že může umřít kdokoli!

Králové, knížata, vzácné dámy,
pojďte sem, pojďte do pole s námi,
dáme vám, než se rozvějí,
rozvitou Marnost s Nadějí.

—

FIALKA.

Fialka kvete potají,
lístky se do cizích skrývají,
kvítek se do nebe tiše kouká,
nehledej, květy kde pyšní se louka!

Já jsem nebeský mazlíček,
sluníčko můj je tatíček,
maměnka rosa a mladá zem,
srdce lidské mým hrobečkem.

Chceš mne? Jen netrhej, vůni mám,
ale travkám ji raděj dám —
ubohé — z mokrých, slizských tůní
nemohou nikam na výsluní!

A vždyť u vás je holátek
také ubohých děťátek --
k sluníčku touží stokráte,
stále je do tmy strkáte!

—

ZAPOMNĚNÍ SEBE.

Že jsem dnes sebe zapomněl,
oči jsem k nebi zvednout směl,
byl jsem tak šťasten, řečí vil
s květy jsem, stromy hovořil.

Děvče mne nechtělo — rytíře,
dlužného za zlaté krunýře;
a já jsem krunýř svlek’ a spal,
krásný sen o růžích se mi zdál.

Ještě když jsem se probudil,
růže jsem vonný ozon pil,
u mých nohou si dítě hrálo,
do slunce jarního se smálo.

Navždy, můj krunýři, s bohem již,
skořápko prázdná, rezavět smíš.
Modrý a růžový v poli květ,
daleko, široko boží svět!

Jenom ne člověka! Zotvírat
stodoly chci, aby neměl hlad,
ale nic od něho nechci vzít --
král jsem a mám svůj myší skryt.

—

VEČERNÍ NÁVRAT.

Je večer — šero stře se nebesy
— to táhne jakés vážné procesí.

Bez písní, sošek stínem táhne stromů
— to lidé práce znavení jdou domů.

Ty těžké nohy jdou a jdou a jdou —
a celý vesmír tiší mluvu svou.

A celý vesmír ptá se v údivu,
kde tolik práce chleba za skývu!

Když shon je skončen, když je skončen den,
ó, dejž jim, Pane, tichý, klidný sen!

A z rána k novému kdy vstanou dílu,
ó, dej jim, Pane, k utrpení sílu!

Než procesí to v dál se ubéře,
smekněte zbožně, pane páteře!

Ach, jedním z nich bych byl tak rád, tak rád,
a potom spát, tak u své matky spát! . . .

—

DVĚ.

I kráčela šustíc hedvábem,
a zářic noblessou, půvabem,
jak velký čínský podzimní květ,
a chladná, vznešená jako led.

I nosila uhlí, černá byla,
a shrbená, vrásčitá, zarputilá,
jak s nemocí bez konce — nouzi svou,
a jako srostlá s nůší tou!

A druhá na ni nevzhledla,
a nad jejím trápením nezbledla,
jen do sebe se všecka tají,
a „sestro, sestro!“ neřekla jí.

Prý jednou Krví vykoupeny,
a jednou řečí odkojeny —
a mezi oběma velká mez:
kde končí člověk — a kde pes?! . . .

Ubohý, ubohý lidumile,
tvé theorie jak jsou shnilé —
za dámou jdeš a parfum čicháš,
a nad otrokem jedva vzdycháš!

—

KDOS TU ŠEL . . .

Rosa chladná, čistá, bílá,
panensky tak zasmušilá . . .

Kdos Velký, Čistý tudy šel,
protože list se bázní chvěl,
a kudy kráčela noha svatá,
tam vzrostl květ a ji líbat chvátá,
ten rudý jak krev, ten bílý jak sníh,
a do rána tisíce bylo jich.

A šlo tady Božství či Život jen,
však raněn a Bolestí posvěcen? . . .

VÍTĚZ.

I táhl vítěz, oděn pláštěm — krví,
a srdce celé země hřměla jemu vstříc,
neb lidská krev — ta pole dobře mrví,
a z hrobů četných obilí zas vzroste víc!

U hranic začlo to — v střed země dav se řítí
dál, dále vděčných úřadů na povel,
zvonice zněly, jak by Ježíš měl kol jíti,
a kardinál ve hávu zlatém vstříc mu spěl.

Prach, davy, baldachýn . . . zas hřmí ta děla,
družičky sypou kvítí — matky plakat nesměly;
jak rachot hromů kanonada nebem spěla,
a strmé hory pomezí ji nazpět srážely.

I hroby mrtvých chvěly se a pukly,
a bylo vidět vstávat kostry rozryté —
v revoltu velkou suché páže jich se shlukly,
a tváře bezmasé se smály komedii té.

Ve zlatém ornátě se biskupové blíží,
a „Te deum“ mu pějí, hudba svatá zní . . .
V hold velký slavný šíje mužů se níží . . .
O skvělém banketu již každý sní.

Tisíce květů zdupáno . . . když průvod minul,
zas ticho nastalo, a ušlápnutý květ
svůj kalich v parném umírání svinul,
a marně toužil rosou rány omýjet.

„No, co! Bela vodjakživa taková smutná a divná, na mesli jako vtipná a přeci pomjatená. Huž za svobodna bévala taková krotká. Tancuvala, jakobe s nuceňó, a dež zpívala, hani to žádné zpěv nebel; já se decke mosela dát do pláče, dež vona zpívala. S nikém nic neměla, s nikém nekamarádila a dež se vdala — haji na svarbu šla jako ve snách — pak s ňó belo ešče hůř. Kopala na tovarechu, kopala, hale jedinýho slovíčka debe bela promluvila za celé deň. Neščasná bela, neščasná, a snáď huž se taková narodila, protože vod malička bela taková.“

„Povídajó lidi, že skočila do vode.“

„A bode temu tak,“ tetka na to, rozvazujíc snopy. „Huž dež sme na tú póť šle spolem, bela jakási zas nesvá. Porád zvostávala vzadu, v Brně nahlížela do každýho krámu a vokna, v Kartózích hani s náma ve stodole nespala; v kótku na dvoře seděla a vzdéchala haž do bílýho dňa. Tam si hustlala a tam taky spala celó noc. Dobře sem ju slešela vzdéchat a říkat: Ach, Bože! Ach, Bože, spravedlivé Pane můj! Panenko Marja! — — To huž je tak vosud člověka, že buď mu při narození hrá mozeka nebo bijó hrane. Pré se šak haji narodila, dež komusi na věži zvonile hrane. Proto bela decke jako hrob. A bodete vidět, totok huž hjinačí nebode, a mrtvó ju nandó, mrtvó, a huž se nevrátí. Takoví lidi nehumírajó hani smrťó vobyčejnó — decke hjinačí.“

„A Rebář taky ešče néni duma?“

„Néni.“

Po té zprávě zavládlo ještě přísnější ticho.

Že byla chvíle svačiny, nechali na chvíli práci.

Mlatem zavoněl čerstvě pečený chléb — už z nového žita. Hospodář krájel jen a rozdával, a všichni chválili, jak vydařený je to letos Boží dar. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Rybář na třetí den byl mimo dům.

Staral se zas o něho kde kdo.

Jak do hlavy zaražený hřebík, v patě zarostlý trn nedal ani na nic jiného myslit než na sebe, a také po léta a léta tkvěl v mysli i srdci celé Habrůvky, rozčiluje ji bezmála každým dnem. Kdysi podruh, pak obchodník s povidlím, pak domkař a zas handlíř, kramář a pachtýř v jedné osobě, sedlák, kupec, radní i správce kontribučenské záložny, upír všech židů a živitel čtvrtého stavu Habrůvky, radost a opora jedněch, bolest a tvrdý kříž druhým — — po léta a léta byl takovou zvláštností dědiny, že jej ani nejmenovali, ale rukou ukazovali svým známým a říkali: „Totok je náš Rebář.“ — To jakoby říci chtěli: „Není druhého Rybáře na celém širém světě.“ Byli lidé, kteří ani o Habrůvce nevěděli a Rybáře znali. Neohrožený, bystrý, v obchodu čilý, v práci neúmorný, v jednání opatrný, v řeči mistrný, v pohodlí skromný, ale silný ve vůli a dychtění byl zároveň třtinou v rukou nenasytných a těch, kdo lví jeho hřívu oščudlat znali kudlou nebo nůžkami, koupenými na pohled za zcela jinými účely. V jeho sítích zapleteno bylo mnoho ryb, ale když sám se ocitnul v zadrhnutém nevodu, zděšení zmocnilo se celého okresu. Třásli se nejenom dlužníci, ale i věřitelé a s věřiteli ručitelé a s nimi smečka lidí kdysi jemu

poddaných a nyní láteřících na něho jako na původce hříchů celé Habrůvky.

Naděje na vyklouznutí pozbýval už Rybář sám. Týden ubíhal za týdnem, a jeden horší druhého. Když bylo sucho, nebylo dělníků, a když dělníci byli, zatmělo se na všech čtyřech stranách světa, a deštům konce ani nebylo. Vzrůstal plevel, zasýchalo osení, nadobro zničen, v mrvu obrácen, na hnojiště vyhozen byl nadějný plod. Po žních všichni už měli do posledního klásku sklízeno, vymláceno, a Rybářovi ještě stály mandele na polích, a v nich prškami černal a porůstal klas. To nebyly snopy, to byl drn vzrostlý, bujně zelený — jen se na sluníčku smál. Mlátil, kde co přece sklidil, a zrno nikomu tak bídně nesypalo jako jemu. Se Špičáku klidil víc ovsice než ječmene, a na Sedlisku zakrnělou řepu nebyl by snad vzkřísil už sebe vydatnější déšť. -— Prodal vymlácený ječmen a on byl také jediný, který odcházel s trhu s cenou, jaké židé neplatili ani jednomu. Až líto ho bylo lidem, když viděli, jak jeden prut zkouší po druhém a marně vyvrátit hledí stahující se nad ním mřížoví. Jako za živa pohřben. Marný zápas. Tím víkem nepohne už ani ruka ze železa.

V poslední chvíli sháněl ještě muziku.

„A kýho šlaka zas mozeka!“ rozvaloval se starosta Filipek v bezstarostné zbujnosti a, pojídaje s vypracovanou chutí jak cihla velikou, kadlátkami plněnou buchtu, měřil blahosklonně Rybáře svýma očima. „Deť máš peníze za ječmen. Prés hutržil přes tři sta!“

„Eh, radši mně hani nevzpomínéte! Počítal sem za ječmeň na tisíc renskéch a mám — — deť to žádné hani nechápe, co to pro mě je místo tisíca mět jenom neco přes tři sta! Nevím, kam hjich napřed zanýst. Zeť čeká, notář čeká, Kunz brble — — meslím si: včil po žňách, lidi sklidili, prodali, přeci bech si tó mozekó trochu pomuhl.“

„Milé Cyrille — —“ starosta Filipek vstal a vypučil proti Rybářovi celé své tělo — „habech ti to jednosténě a bez tancuvání řekl, já ti pomůct nemožu a nemožu a taky nepomůžu. Podlivá hóřadního nařízení, dež chceš mět mozeko, možeš ju mět, hale mosíš téch padesát renskéch složit jako kócí, že se vo mozece nic nesemele. Složit je mosíš, debés měl krást. Všade při mozekách se bijó, obzvlášť v tento bujné čas, a tak, habe se tak nebili, a netekla nadarmo císařská krýv, k vůlivá zákonitýmu pořádku vydalo hétmanství takový nařízení, že to kócí, hať huž ho složí stárci nebo hospodské — kócí mosí bét. Majó-li stárci, hať dajó stárci, máš-li te, dé te. A mozeka bode. Já protivá temu nic nemám, hale protivá zákonu stavjat já se nebodo. To sám huznáš, že s palagrafem nésó, jak se říká, žádný transparente. Jen jednó se do téla zavrtá a sedí zakrócené jako nebozíz a votočí-li se ti jednó vokolo krku, huž jé rovno víckrát nosit nebodeš. Tak je to, milé Cyrille.“

„Hale, to přeci v žádným zákoně nestojí! Přeci se taky v zákonech veznám a vím, co može bét a co nemože bét!“

„Stojí, nestojí — — hétmanství je zákon sám. Per se s něém, možeš-li!“

Rybář, mačkaje v rukou klobouk, stál skroušeně s nakloněnou hlavou, jakoby stál nad čímsi hrobem.

„Dal bech já téch padesát renskéch," pravil konečně, „hale co! — Serve se mně tam nekdo třeba naschvál, jen habe mně připravil vo to kócí a co já si potem vežaluju? Kdo mně co dá? Takovéch vtáků néni v Habrůvce málo. Néni si na nich co vzít, kde se hojit, a ti hakorát na vostudu jen číhajó. — —"

Starosta nakusoval druhou buchtu.

„Víš te co," načal Filipek z jiného konce — „já ti neco poradím. Di te na hétmanství a hupros pana hétmana, jak tudkaj prosíš mě. A dones mně pár řádků, že ti mozeko bez kócí povolit možu. Snáď jé huprosíš. Pan hétman je prchlé člověk, hale néni zlé." — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

To bylo v neděli po požehnání.

V pondělí ráno šel Rybář na hejtmanství a — už se nevrátil.

Z Dubňanského trhu ve čtvrtek přijížděli už lidé, a po Rybáři dosud ani stopy.

„A néni duma?"

„No néni!"

„A Vrbčena — je?"

„Ta je duma, hale neveleze celé deň. Ešče v pondělí ráno viděli jé vod ní vodcházet. Na to šil na hétmanství a vod tý chvíle preč. Jako pára dež se vetratí."

„Eh, šak von se vrátí jako tenkrát v zémě!"

„A pane, včil nemá proč se vracet. Letošní rok jé zahubil načisto. Těžko se vracet, dež néni hani, s čém be začal nanovo."

Hledali Rybáře po všem okolí, v pivovaře u Slavkova, v ulicích brněnských, na trhu v Břeclavě, na jarmarku v Dubňanech, na úřadě v Borové — pět Krištofem najatých lidí slítalo venkoncem celou krajinu; Krištof zeť sám koně zapřáhnul a jezdil kolem Habrůvky na několik hodin daleko. A všichni se vraceli s prázdnou. Kdyby jen stín Rybáře byl kdo viděl! To tam bylo Anežčino věno, to tam Krištofovo sirotčí dědictví, i na jeho úvěr a na jeho jméno skoupené ovoce zůstalo mu nyní na krku, a v posledních dnech ještě zaplatil za něho sto zlatých, kterých náhle po něm žádal pivovar.

I jiným bylo zle.

Toman Rybářovi, jako švakru svému, dosud ručil v Cyrillo-Metodějské záložně na osm set zlatých. Jak pelyňkem otrávený v pláči chodil po dědině a odhaloval bezmasými rty mrtvolně vyceněné svoje zuby, tak že se zdálo, jakoby se tomu smál.

Také starosta Filipek ručil za stovku, ale jen se tak zakolíbal na své sukovici; ani v tomto okamžiku neopustil jej úřední klid.

Hrabálek trnul o šedesát zlatých, které za Rybáře vydal a kontribučenské záložně dosud nevrátil.

Jakub Horbišek až do zdí vrážel zamyšlen, jak to bude „včil s tém polem", za které v zimě už Rybářovi zaplatil sto padesát zlatých a dosud neměl v rukou ani kupu ani kvitance.

Nařikal i Studynka.

„Pro Jéžiše Krista — — vosmdesát renskéch sem mu v pořádnosti vodevzdal a dlužní úpis mně nevrátil, pré jé nemože nahjít. Snáď nebodo moset platit eščе jednó?!“

Ale nejzoufaleji už si počínal Pavel Kunz. Hned na jaře půjčil Rybářovi 400 zl. Nerad se s nimi loučil, a jen ty desítiprocentové úroky to byly, které jej přivedly na myšlenku tak ďábelskou. Od té doby nespal, nejedl strachem a když přece vzal lžíci do ruky a, nabrav polévky ze společné mísy k ústům ji povznesl, to byla doba, než tu lžíci dostal k ústům! Tak se mu ruka třásla. Polévka všechna vykapala mu na stůl, a žena musila mu zvláštní talíř až pod bradu dát — snad by jí byl vykaňhal tak celou mísu. Tak se žehnal se svými čtyřmi sty a deseti procenty, které víc jej bolely než jiného tisíce.

Kolář Šimek, majstr Pštross, krejčí, sedlář i Miklík švec, chalupníci, nádenníci, řemeslníci všichni — snad od horního konce dědiny až na dolní kde kdo — nebylo snad jednoho člověka v celé dědině mimo faráře a zámek, na kterém by Rybář nebyl vymodlil něco v hodinách úzkosti nebo dlužen nebyl zůstal za přešitý kabát Studynkovi, krejčímu nebo Pštrosovi, majstrovi, za přibíjení podkovy.

Marně po muži doptávala se Rybářka.

Lidé vraceli se z trhu, a nikdo nic nevěděl.

Plakala a motala se jako bez hlavy.

„Oh, já to vím, já to vím! Všecke peníze sebral — huž je to takový! A mě tu nechal s dětima. Šest dětí! Kriste Jéžiši spravedlivé, co si jen počnu s tolika dětima!?“

Plakaly děti, slzela děvčata.

„A mami — kde só tatínek?“ ptala se Pepuša s hubičkou zapatlanou od trnek.

„Já, dítě drahý, nevím,“ zalomila matka rukama a do nového dala se pláče.

Jako přízrak chodila po domě stařenka.

„Černé — — černé — — — takové celé černé — — jen to ne, jen to ne!“ odháněla stále cosi rukou, tiše pošeptávala v skromném koutě kuchyně a chvílemi se modlila nahlas. — — — V tu chvíli vypadala ta kuchyně jak umrlčí komora, kde v přítmí ležel mrtvý.

Věřitelé jezdili do Habrůvky.

Četníci jedni odešli v poledne, na večer přišli druzí. — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

A zatím venku v štěstí a slávě hověl si celý svět. Měkkounce šoumaly stromy, krásným leskem hrála zeleň na slunci, éther v žáru chvěl se nad hřebeny střech, až oči oslepovala rozžhavená ocel jakoby krajem pohozeného rybníku a potoka. Jiskrami pohrával zvířený prach silnice, padaly a v jeho zlatě jako duchové zjevovaly se a mizely zas lidské postavy.

A vlaštovky zaplétaly se v rozházené sítě slunečních paprsků, jich zlato na křídla jim kapalo, a v nedozírných výškách všude jejich let stihalo od země až po oblačný svět bez konce a hrází. — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ještě toho večera po dubňanském trhu pronesl kdosi:

„Snáď se nevoběsil?“

Kdo první ta slova prohlásil, nikdo nevěděl, ale byl tu a rázem promluvil z duše všech. Tak nevyhnutelným se zdál všem právě tento konec Rybářův.

Tu se stalo něco podivuhodného.

K ránu — ještě bylo tma, a slabounký jen svit nad Silůvským bořím oznamoval blízký den — na Krištofově dvoře objevil se náhle ponocný Hrózek, zsinalý a chorý jako duch.

Krištof spravoval vůz.

Strašný byl Hrózkův vysoký zjev. Zahalen v potrhanou i záplatovanou jakousi halenu s šišatou kapucí přetáhnutou přes hlavu a vyvěženou do nesmírného hrotu, přicházel sem přímo ze svých nočních potulek. Vousy v zsinalé tváři měl nějak děsivě vzpříčeny na různé strany. Funěl, a ruce se mu nepokojně chvěly. V ranním šeru stál tu jak přízrak za Krištofem k zemi sehnutým a teprv, když zakašlal z trubic nocí provlhlých, lekl se a obrátil i hospodář.

Krištof zdřevěněl. Jeho se v tu chvíli nenadál. — A když změřil celou tu příšeru od zablácených bot až po tu šišatou kapuci a ošklivé vousy, vypustil z rukou, co v nich právě držel a zostra pohlédnul na Hrózka.

„Nelekéte se, pane Krištof, mám strachu sám dost. — To je divná věc!“ pravil Hrózek tajemně, a zmodralé rty se mu zachvěly, a pod očima prodlel na okamžik jakýsi plachý, nejistý pohled. — „Du vám veložit sen, keré sem dneské v noci měl.“

Krištof mávl rukou.

„Eh,“ jakoby řekl. Ale zahleděv se ještě jednou do ztrhané tváře Hrózkovy, pobídnul, aby vypravoval.

Po dvoře plovalo tajemné šero rozcházející se noci.

„Tak hale po půlnoci —“ začal Hrózek — „dež sem huž vodtróbil dvě hodine, sedl sem si na kláde pod školó a sedím. A dež tak sedím, zdřímnu si. A tuť najednó přede mnó se cosi světlá a — co se mně nezdálo? Vidím, ve snu vidím, vod hospode Rebář de. Bel voblečené a celé jakési nepodobné k sobě. Přistópí haž ke mně a ruce tak drží při sobě a povídá: Prosím vás, Hrózku, přeci mě vodneste a nenechéte mě v lesu zežrat vod much! — Tak to řekl a zas vodešil, jak přišil. A světlo belo kolem něho. Na to sem se probudil a du vám to říct. Ten sen néni hani jako sen — — — —“

„To ne — — to ne — — to nevypadá po dobrým,“ pravil Krištof zplna a, šilhaje po Hrózkově obličeji, sledoval roztěkané jeho oči. — „A co tím myslíte, Hrózku?“ zdvihl Krištof hlavu.

„No, já meslím, habeste jé jako nechali hledat. — — Já ve sne věřím — — —“

„A kde myslíte, že ho máme hledat?“

Hrózek zpozoroval zabodnuté Krištofovy oči ve svůj obličej a zabodnul zas v jeho tvář oči svoje. Měřili se okamžik. Pak Hrózek se sehnul a zdvihnul se země pohozený, železný klínek.

„Vo tem nic já nevím, kde beste jé měli hledat. Hledat jé všade. Je-li co na tem, nande se.“

„Šel beste taky hledat?“
„Sám?“
„Ne. S mém pacholkem.“
„Třebas. Zandu jen na chvilku dům.“
„Tož jděte a zastavte se tu! Pošlu pro pacholka.“

Hrózek odcházel sehnut a pokašlávaje. Prošed zášeřím kůlny přízračně zas jako duch, vyvstal v celé ohromné, kapucí šišatě zahrocené své výšce na svítajícím návsí. — — —

A ještě než slunce vyšlo, míjel už Hrózek s Krištofovým pacholkem dědinu a za dědinou pole, až došli k lomům ve Stračinkách.

A tak se zdálo, jakoby Hrózkovi sen víc ještě byl vyjevil. — —

Šel jako na jisto.

Od Stračinek do lesa už bylo, jen co by kamenem dohodil. — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Slunce nejkrásněji z rána svítilo, všechen vesmír tonul v rozsáhlé, nevystihle čisté jakési blaženosti, v jaké si hoví v létě, kdy kdejaký tvor se těší zvířecí rozkoší z života a kras přírodou jemu poskytovaných — když tu náhle břitce projel vzduchem srdceryvný výkřik, a po výkřiku hned z hospody jakoby požárem štvaná vyletěla Rybářova Sefka. Už bez hlesu, bez pláče svalila se na zem a teprv za chvíli v prachu cesty svíjejíc se v křečích, povylezla na pařez u zahrádky a tu se dala do úžasného lkaní.

Rukama lomíc, vyběhla Rybářka z domu za Sefkou a s ní v nářku drobné děti, držíce se po stranách špinavé její sukně. I Rybářka bez hlesu, bez pláče, jako němá vyrazila do slunce a náhle, jakoby jí nohy podrazil, shroutila se k zemi. Než vypravila ze sebe zvuk, nehty zuřivě škrábala zemi. S bolestným, křečovitým pláčem vyběhla i Petruša s Julkou, ale rychle zas uhnuly do šera síně, když viděly, že kolem matky kupí se už zástup. Na okamžik vstala vždy Rybářka, jakoby utéci chtěla o kus dál, ale zas se sřítila a zas po zemi lezla jako červ a, nemohouc vypravit ze sebe souvislejších slov, jen rukama nad hlavou lomila a roztřepanými prsty vzhůru rvouc vlasy — plakala krví.

„Oh — oh — —!“ bolestně skučela jakoby v strašlivých bolestech vnitřních a zmatenĕ hladila hlavičky svých kuřátek — — „Co's nám to hudělal, Cyrille, co's to jen hudělal!“ lkala Rybářka a, klesajíc vedle Sefky zas na hromadu dříví shozeného k plotu, hlavou tloukla o pařez.

Slzy v očích svítily lidem kolem stojícím.

S Anežkou i Krištof přiběhl zsinalý, třesoucí se jako prut a také nemohl hned promluvit. Vniknul do nálevny a pobíhal tu jak v kleci zavřená zvěř. Co v ruce držel, to položil a běžel. Opuštěný dům s otevřeným krámem doma střežilo jediné, packami na prahu se čistící koťátko.

Dobelhala se i Rybářova stařenka — — a už se ani neptala, když viděla Rybářku, škubající sebou v bolu na zemi. Vrásčitá její tvář několikrát sebou škubla, sepjala ruce a tak zůstala stát podepřena o roh zdi, jak u chrámu Páně stávají žebráci.

„Můj syn — můj syn!“ zašeptaly pojednou třesoucí se její rty — a víc už nikdo od ní neslyšel. V mátohách jak mrtvicí stížená zapotácela

se stařenka k síni — krok sem, krok tam, ještě jednou zalomila rukama, pohlédla k čistému nebi a srdečně zaplakala do chatrné své zástěry.

Lidé raději odcházeli.

I rechtorovi zvlhly oči, když hleděl na nešťastnou rodinu.

A to slunko stále tak milounce hřálo, nebe bylo stále tak krásně blankytné, mladistvě snivé, svět čistý a šťastný! Švitořily vlaštovky, šuměl list, v lehounkém šelestu přehrnoval se slabý proužek potůčku. Z kostela mírně rozlévala se hudba chrámová a zbožný zpěv na mši trvajícího lidu. — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Babky trousily se do kostela na mši svatou, když do dědiny první o všem zprávu přinesl Hrózek, udýchán chůzí a s chvějící se bradou.

„Huž sme jé našli,“ líbal velebníčkovi u fary ruku.

Velebníček vytřeštil na Hrózka oči, jakoby chápal a nechápal, rozuměl a přece nerozuměl, věděl i nevědě zároveň.

„Huž sme jé huřizli,“ dotvrdil Hrózek svoje poslání a dodal: „V lese za Stračinkama.“

Velebníček rozhodil ruce a tleskl prsty levé ruky o dlaň.

„Dyť sem si to myslil, že to jinak nemůže ani skončit! Takový život ani jinam nevede,“ zakýval ještě hlavou a vyšel vstříc milostpaní Ebr, ubírající se se svou společnicí na každodenní mši.

„Mein Gott, dieses Unglück! — Arme Kinder!“

„Tak tedy přece je to pravda?“ zastavil před školou Hrózka zas pan učitel.

„Je — je — je! Hneď za lomem v hóščině našel jé Krištofůj Josef. Mladé takové, hale desítileté dóbek a na jeho haluzi visel. Šak bela zlomená. A na řemeňu. Smečka bela haž na konci haluze. Nebét chumáča zadrhnutýho listu, bel be se hutrhl. Hale ten list jé zdržel, a tak visel. Dobře se říká: na pavučině visí život člověka. — — — A pravó nohu měl podloženó pod levó, a vobě nohe měl v kolenách vohnutý. Vod pondělka, meslím, tak visel. Tělo ztuhlý na roh a hubu plnó muších strusků. A celé černé. Strašné! Du to říct do hospode. Krista Pána, to bode čisté deň!“ dodal Hrózek a odcházel. — — —

Také pacholek Josef se vracel.

„To je podivný,“ zastavil se před školou, „že hu sebe nic, hale nic neměl a přeci decke míval! Hani peníze, hani tú velkó, červenó šrajtoflu, hani ten veliké nůž s bíléma kostima, hani hodinke s řeťázkem — nic, nic! Zrovna jakobe jé tam nekdo bel našil a vokradl vo všecko, tak mně to připadá. Deť to néni hani k víře podobný, že be temu mohlo hjináč bét. Přeci, než šil do Dubňan, bral všecke peníze sebó, co měl, hale na štere sta pré teho belo, a včil neměl v kapcách hani krécara. Jen směnke v kabátě zvostale. Te meslím huž hani čert nechtěl. Jedna na pět set a druhá na pětasedumdesát renskéch. Šak vod Svatéch.*) A při vekslech bele te listke, že ešli sce prodlóžení, habe pré zaplatil hóroke s patřičnó splátkó a zažádal vo nový směnke. Šak, meslím, huž hani na te hóroke nesehnal, a splátke — kde be bel vzal na splátké!? Hani ručit huž mu nikdo nescél. — — — —“

*) Od Cyrillo-Metodějské záložny v Brně.

Nuž, kdo by byl den před tím v noci hlídal Vrbčeninu chalupu pod lesem, byl by, as po desáté hodině, jistě zahlédl cosi dlouhého přesmýknouti se přes branku sem a přes branku zase tam, ale to v takové tichosti, že tišeji ani kočka nemohla dopadnout na čtyři své tlapky, jako dlouhá, černá ta postava dopadla na své dvě. V chaloupce nepohnulo se nic. Na blízku za chvíli troubil ponocný jedenáct.

SHASLÉ SVĚTLO.

V znoji dne i chládku noci visel Rybář v lese na stromě s koleny stále tak ohnutými do kleče, jakoby se teprv po smrti srdečně modlil. Z hlavy zlomené vzad hrůzně vyzíraly skelné jeho oči vytlačené hladově k čistému blankytu nebes. Sojka uličnicky povykovala mu nad hlavou, straky hubovaly — kdož ví, zda na sebe či na toho tam dole černocha s odporně zkřivenou hubou, a jen hmyz v mracích a se všech stran obletoval už zapáchající jeho mrtvolu — jemnou hudbou křídel provázeje příšerný svůj hod. Žalostně zazpívala nad Rybářem žluva s pěnicí. Pak ještě jakýsi ptáček se rozpovídal na nejnižší haluzi, ale to bylo také jediné, co živého se pohnulo na blízku. Hrobový klid se šířil od mrtvoly a ukládal svůj přísný ráz i všemu, co v slunci planulo kolem. Nepohnul sebou ani list. Jen světlo s lupenu na lupen živě kapalo, jakoby se slívalo a zem, vystlanou mechem a lesním kvítím, měnilo v překrásný koberec, vyšitý zlatem a stříbrem přírody v jejím nejpyšnějším květu.

Jen jednou zatoulal se kolem bažant, míře pod les za rozsypaným zrnem strniska. Jakoby hořel v té záři sluncem vzníceného ústraní. Krví a kovem zahrálo na něm peří, táhnouc se po táhlém jeho krku. Ostražitými, červeně vroubenými zraky zahleděl se na škaredého člověka, posetého mrakem much a přikrčil se k zemi. Pojednou brknul a úprkem rozehnal se strání dolů v bezpečný kout Sovích hor.

Poznal člověka.

Obvyklou svou drahou srna s kůzletem protáhla se kolem na pastvu a zabočila k Rybářově jetelině. V tom zarazila, rozhrnula na celou šíř velké, temné, divukrásné svoje oko a, zvětřivši morový zápach mrtvoly, opatrně odplížila se i s kůzletem v úbočí husté doubravy.

Lidé oklikou vyhýbali se Stračinkám, daleko zacházel si i hajný Kuchyňka, vyhýbali se nešťastnému tomu místu ostří lesňáci.

Chladno tu bylo v noci a děsivá tma; hrůzně nesly se nad lesy temné zvuky rohů z okolních vsí.

O všem tom už Rybář nevěděl nic. Čekal už jen na poslední své úřední jednání -- se soudní komissí. — — — —

„A kdo jé tam hlídá?“ ptal se Martinek své matky, vykopávající nedaleko Stračinek zralé zemáky. Běložluté z důlků vyvalovaly se v takové hojnosti, jaké už nebylo po mnoho let.

„Eh, kdo be jé tam vartuval!“ kopla a při tom plaše se ohlédla žena po Stračinkách. „Meslím ftáci; dež se tam nebál po štere noce,

pátó huž se bát nemosí: Včil huž jé čert nevezme," dodala a pospíchajíc s kopáním, výhradně se věnovala žluťounkým svým „kanárkům". — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Jen to mně je nápaditý a nemožu to nijak svém rozumem pojmót, kdežto mě neco tak hunem nevošidí, hale to nemožu pochopit, kam se poděle peníze a te hodinke, co hu sebe měl — — —" rozkládal starosta Filipek a do knížky hleděl četníkovi, zapisujícímu si všecky udaje smrti Rybářovy. — „A měl hu sebe haji peníze, haji portmonku, haji hodinke. Přeci jeho nádenníci, v Stračinkách šak dělajó šutr, peníze hu něho viděli! Dával hjim do předu papírovó pětku a ešče pré měl šrajtoflu nabitó bankocetlama. A dobře si všimli a slešeli, dež Rebář podíval se na hodinke a povídá: ‚Mosím hjít do téch Dubňan, huž je deset. Po poledňu nésu tam nic platné.' Na to šil k lesu a les jé zavřel. —"

Také Rybářka vypravovala, co věděla.

„Vidím jé dosavád, jakobe to belo před chvíló. Šil do šenkovne, votevřel šuple, počítal, prst si slinil a počítal preč a potem povídá: Tadek vám nechávám dva renský drobnéch na dodání a vostatní si beru, debech na hotovosti potřebuval na hétmanství. — A peníze velký, co hutržil za ječmeň, te měl hu sebe, haji hodinke měl. — —"

Všecky hlavy v Habrůvce byly nad tím už vykrouceny.

Podezřelým byl všem Hrózkův sen.

Prohledalo se všechno u Hrózka i u Krištofovýho pacholka Josefa.

A když všecko vyšlo na márno, prohodil dokonce kdosi z Rybářovy přízně:

„A šak doví, ešli se sám voběsil!"

V pondělí kdosi zahlédl Vrbčenu, když „naparáděná" šla Stračinkami do Dubňan.

Dali se tedy do hledání i ve Vrbčenině chatrči.

Vrbčena s chutí i na půdu jim vlézti kázala a sklípek sama otevřela, jen ať všechno si prohlídnou a nehledají u ní, „co beztak huž někde mají sami" — uštknula jizlivě slídící u ní představ.

„Eh, plke babský a samý důminke," prohlásil radní Chalupa. „Me nemůžeme říct ne, dež komiss řekne hano. Kam máme hjít, dež ne k tobě?" obrátil se proti ní a, změřiv ji „mužským okem", odvrátil se zas a čekal na četníky. — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Bylo parné a dusné odpůldne, když soudní komisse v zaprášeném kočáře dojela na návsí.

Ke hřbitovu sběhli se lidé a houf dětí. Mezi diváky pestřily se i naškrobené, hluboko do očí stažené „kukle" děvčat Rybářových. Pro hanbu a pláč ani blíž si netroufaly a jen tak povzdálí se dívaly zpod stříšky staženého šátku.

S komissí ke hřbitovu přicházel starosta Filipek. Tlustý obvodní lékař stíral krevnaté a potem neustále zalité své tváře do mokrého už šátku. Za ním hned do vrchu stoupal plešatý soudní příručí židovského typu a soudní písař se skřipcem na nemotorně do tváře vlípnutém nose.

Od lesa právě přijížděl vůz s Rybářem.

Naposled vezli hospodáře vlastní jeho koně.

V opilé slávě, jakoby bůh ví co vezl, na žebřině vozu seděl Chocholáč.

„A nemožeš slízt?“ volal na Chocholáče u hřbitova starosta Filipek, když viděl, jak prací vysílení koně těžce zapínají do kopce.

„Nemožu. Hutekl be mně. To, jak se hébe!“ volal Chocholáč, se smíchem se kývaje na žebřině.

Ztuhlý, černý, skrčen, jak byl uříznut, ležel Rybář na prostřené slámě.

Vůz zastavil u brány.

Chocholáč stahoval mrtvolu s vozu.

„Pomožte mu!“ křiknul soudní příručí na zevlujícího Bařinu.

Bařina máchnul jen rukou a druhou zapjal pod zástěrou do kapsy. Neměl se k pomoci.

„Pudeš nebo nepudeš?“ tahal Chocholáč nebožtíka za nohy a, vrávoraje se strany na stranu na opilých svých nohách, cloumal Rybářem tak dlouho, až cosi ruklo a buchlo. Ztuhlé tělo dopadlo na zem.

Ze zástupu proniknul ledvím otřásající nářek Rybářových dcer.

„Co pak s něém nemožete lepší zacházet?!“ vyjela ostře nejstarší Julka.

„Možu já za to, že je tak tvrdé? Proč mně nikdo nepomože?“

Soudní příručí se rozkročil.

„Poslouchejte, vy jste ožralý.“

„No, poslušně prosím, pane sódcí, su, je to pravda. Su navalené jako kanón, pane sódcí — hale šak střízlivé bech to nezdržel a mosel sem teda pít, habech přemuhl v sobě tú voškliivost — — tú špatnost, pane sódcí, jaká hjide z teho člověka,“ pravil Chocholáč a dotknul se botou na zemi ležícího Rybáře.

Konečně za pomocí radního Chalupy naložil Chocholáč Rybáře na ramena a odnesl jej do kostnice.

„Bel huž za živa lehké, včil je ešče lehčéší,“ zavtipkoval starosta.

Komisse utáhla se do kostnice.

„To si můžete vzít,“ hodil adjunkt svléknuté šaty Chocholáčovi k nohoum.

Chocholáč se zasmál a hodil zánovní Rybářovy šaty do kouta.

Pod hřbitovem švec Veleba řezal kousíčky z řemenu, na nějž Rybář se byl pověsil. Každý chtěl „pro ščestí“.

Starosta vyhnal ze hřbitova zvědavce a uzamknul bránu.

Komisse pracovala. — — — — — — — — — — — — — —

Sluníčko nížilo se v klíny hor.

Rozešli se lidé i komisse — u hřbitova zůstalo jen několik chlapců.

Zůstal v kostnici Rybář sám.

„Já bech jé přeci rád viděl rozšmikanýho —“ pravilo pojednou Pazderkovo dvojče.

„Ja, rozšmikanýho, a kostnica je zamčena!“

„Ha néni! Podivé se, Chocholáč zapomněl zamknót.“

Hložků Honza natáhnul krk jak větřící zvěř.

„Já se tam kóknu. Kdo chce, hať leze za mnó,“ rozhodnul se pojednou Honza a s hbitostí kuny stál už na vysoké zdi hřbitovní. Za ním Pazderci, za Pazderky škrábali se ostatní.

Honza, stoje na zdi, rozhlídnul se sokolím zrakem a seskočil. Za ním na hroby seskákali druzí.

Jak kočka opatrně bral se Honza ke kostnici a strčil do dveří. Byly opravdu jen přivřeny.

Na Rybáře hledělo několik párů vyvalených očí. Honza zaťal zuby do horního rtu a kradl se k mrtvole, oblečené jen v bílý spodní šat. Ležel jen tak, na několika prknech černých mar. A všem se zdálo — v kostnici jakoby cosi mocně dýchalo.

Cosi šustlo a Vinckovi se zazdálo, Rybář tou rukou jakoby udělal — — takhle — — —

„Von je živé!“ zaječel Kocmánek, a současně svalil se ke zdi u dveří přistavený rýč.

Snad kdyby ta hřbitovní zeď byla bývala ještě jednou tak vysoká, Honza by ji byl jistě přelítl jak chrt. Hůř bylo s ostatními. Nijak nemohli ve spěchu najít ve zdi vydrolené díry — — — Ale Honza Hložků nebyl by Hložkem, kdyby byl utekl jen tak. Na zdi nabyl zas staré odvahy a na vrch už bez bázně pomohl i ostatním.

Domů je zahnal teprv kolem jdoucí radní Mikulica.

Dveře kostnice zůstaly otevřeny dokořán.

Teprv na druhý den brzynko z rána uklidili umytou a převlečenou mrtvolu do rakve.

V koutě hřbitova za kostnicí ustlal Chocholáč Rybářovi poslední lůžko.

Tam ho i zahrabal.

Jen Rybářovy dcerky s matkou tu byly, vrabci a dvě stařeny žebračky, modlící se Otčenáš.

Jak psa by zahrabávali.

Někdo však tu byl přece ještě.

Stříbrovlasý velebníček těšil sirotky.

Kleknul a dlouho se modlil.

A vyprávěla Babáčková, žebračka, že hořce i zaslzel.

A tichounké, teplounké ticho rozestřelo se hřbitovem, zalitým krásnou září srpnového dne.

Velebníček vzpomínal na Rybáře.

Jaký to byl člověk! Jakou silou zachvacoval kolem sebe vše, načkoliv pohlédnul! Krásnou budoucnost mohl založit sobě i svým a zatím — — — —

Dobře se říká: Na blátě začal, na blátě žil, na blátě skončil. — Bůh mu dej odpočinutí věčné, a zem budiž mu lehoučka.

HUGO SALUS:

Zuzana v lázni.

Hra o jednom dějství. Přeložil A. Metzl.

OSOBY DĚJE:

Rezata, Jehabot, oba soudci.
Šimon, Gamaljel, Zachariáš, Nahor, čtyři stařešiny.
Zuzana, vdova po Joakimovi.
Daněl, cizí jinoch.
Jahel, Alžběta, Dabira, Sára, ženy z vesnice.
Abed, Giëzi, dva pochopové.
Lid, drábové.

Jeviště představuje prostor pahrbky obklíčený, jenž se tří stran plotem jest obehnán. Na pravé straně ohraničené prostory čtyři vyvýšená sedadla, před nimiž dvě místa pro soudce. V pozadí stromy.

Výstup první.

Abed a Giëzi, oba pochopové, připevňují trám u plotu.

Giëzi.

Hleď, ať jsi hotov brzy! Však už slunce
nám do zad praží zle! A pak — je čas.
(Zaclání rukou oči a dívá se k vesnici.)
Kol z vesnic zahaleči se již blíží,
na plzké divadlo se radujíce.
Nu ovšem, mladí hoši jsou tu též!
Ty poženu . . . To pro děti nic není!

Abed.

Jak tomu věřit . . .! Deset let jsem sloužil
u Joakima, jenž teď nebožtík,
znám Zuzanu, než vdovou stala se,
a byl bych přísahal, že znám ji skoro
jak vlastní dceru. (V pochybách.) Kdož se vyzná v dětech?!
Což mohu přísahat . . .? — Však, co to dím!

Jak pochybovat smím, když soudci naši,
již pány nad námi, ji zastihli
se laskat s hochem! Fi, o fi, té hanby,
jež kalí světlý obraz nebožtíkův
a jemu spánek v tichém hrobě rve!

Giëzi.

Nech v klidu toho, kdo již v hrobě spí!
Tak krásnou být, tak dobrou, milou, něžnou,
jak byla Zuzana . . .! Snad ještě včera!
A má dnes před lidem — — má přede mnou,
dnes přede mnou se z hříchů zpovídati!
A nemá odvážit se ve tvář zřít
mně, jemuž včera roucho darovala,
mně, k němuž přicházela den co den,
když v horečce jsem ležel' loni! Dnes
mám spoutat ruce její blahodárné!
Ten kůl zde přiraž víc — a nešetř se!
Já jsem se dnes už potil věru dost.

(Utíraje si čelo.)

Slyš, kdyby včera ještě někdo mě
byl zastavil a řek': „Giëzi, hleď,
toť škoda přec . . . zde Zuzana je, žena
vší krásou, bohatstvím i vnadami
od Boha samotného požehnána,
a rok již úhorem jí leží pole,
a bez lásky tu jako vdova žije:
což, Giëzi? Mníš snad, že její vnady
též ladem leží . . .?" — a byl mrkal okem —
já byl bych před soud vlekl toho lotra,
já — pochop, však spravedlivý chlap,
já — přísahám — byl bych jej před soud vlekl;

(vypíná se)

ten byl by koukal! — Pospěš si, ať's hotov!
Tys hotov již? Tož dobrá!

(Zkoumá znalecky, zda trám drží.)

Bude držet?
Teď pojď! Vem sekeru a ryčku! Pospěš!

Výstup druhý.

Daněl se k nim přibliží. Ptá se skromně:

Daněl.

Ó, rcete, hodní muži, šel jsem dobře?
Zde mladá žena — Zuzanou ji zovou —
před soudci svými bude státi?

Abed.

Ano.

Daněl.

Jsem cizinec. Já prošel mnohý kraj,
zlým neklidem v dál věčně hnán a puzen.
Tak včera večer přišel jsem v tu ves,
a právě kolem zahrady jsem kráčel —
tu slyším křik . . . jen zděšení tak úpí — —
Já dovnitř . . . Ne, že byl bych zvědav snad —
a uzřím ženu vám, tak překrásnou,
já dosud také krásy v žití nezřel,
a služky stály u ní, pomáhaly
jí obléc polonahé, bílé tělo,
a starci dva o smilstvu blábolili . . .
Já ještě mlád jsem — víte, ještě mlád,

(jakoby si netroufal to říci)

ach, tato žena, Zuzanou ji zovou,
jest krásnější, než ve snu mohu sníti . . .
Já celou noc — jak šílen — běhal v polích . . .
já musím uzřít ji . . . Tak krásna je,
a její krása jest tak (hledá slov) milá, něžná:
tak něžným vinník přece nemůž' být!

Abed

(soucitně).

My sami s těží tomu můžem' věřit!

Daněl

(váhavě).

Snad směšno to: mě zvali doma „snílkem" . . .
Jsem okouzlen snad její bájnou krásou;
však myslím si: Kdo tak jest požehnán,
kdo krásou tak jest žehnán Bohem samým
a před ostatním lidem vyznamenán:
já nechápu, by nebyl hoden něhy,
jíž tělo jeho Bůh byl obestřel.
Já celou noc jsem dneska bloudil v polích,
na onu krásnou, mladou ženu mysle,
a nemohl jsem dál, a zde jen meškám,
a chci jen zřít, zda krása klamat zná!

Giězi

(povrchně a s důrazem).

Ba věru zná! Já viděl jsem již v žití
dost krásných žen před soudnou stolicí!
Mně líto Zuzany je — věřte — líto!
Mně ještě včera darovala plášť
a byla do včerejška čistou, cudnou:
však naši soudci . . . ti ji zastihli:
a my jsme sluhy jen a posloucháme.

Daněl

(rychle).

Jsou soudci dobří lidé však?

Jak pochybovat smím, když soudci naši,
již pány nad námi, ji zastihli
se laskat s hochem! Fi, o fi, té hanby,
jež kalí světlý obraz nebožtíkův
a jemu spánek v tichém hrobě rve!

Giëzi.

Nech v klidu toho, kdo již v hrobě spí!
Tak krásnou být, tak dobrou, milou, něžnou,
jak byla Zuzana . . .! Snad ještě včera!
A má dnes před lidem -- — má přede mnou,
dnes přede mnou se z hříchů zpovídati!
A nemá odvážit se ve tvář zřít
mně, jemuž včera roucho darovala,
mně, k němuž přicházela den co den,
když v horečce jsem ležel' loni! Dnes
mám spoutat ruce její blahodárné!
Ten kůl zde přiraž víc — a nešetř se!
Já jsem se dnes už potil věru dost.

(Utíraje si čelo.)

Slyš, kdyby včera ještě někdo mě
byl zastavil a řek': „Giëzi, hleď,
toť škoda přec . . . zde Zuzana je, žena
vší krásou, bohatstvím i vnadami
od Boha samotného požehnána,
a rok již úhorem jí leží pole,
a bez lásky tu jako vdova žije:
což, Giëzi? Mníš snad, že její vnady
též ladem leží . . .?“ — a byl mrkal okem —
já byl bych před soud vlekl toho lotra,
já — pochop, však spravedlivý chlap,
já — přísahám — byl bych jej před soud vlekl;

(vypíná se)

ten byl by koukal! — Pospěš si, ats hotov!
Tys hotov již? Tož dobrá!

(Zkoumá znalecky, zda trám drží.)

Bude držet?
Teď pojď! Vem sekeru a ryčku! Pospěš!

Výstup druhý.

Daněl se k nim přiblíží. Ptá se skromně:

Daněl.

Ó, rcete, hodní muži, šel jsem dobře?
Zde mladá žena — Zuzanou ji zovou —
před soudci svými bude státi?

Abed.

Ano.

Daněl.

Jsem cizinec. Já prošel mnohý kraj,
zlým neklidem v dál věčně hnán a puzen.
Tak včera večer přišel jsem v tu ves,
a právě kolem zahrady jsem kráčel —
tu slyším křik . . . jen zděšení tak úpí — —
Já dovnitř . . . Ne, že byl bych zvědav snad —
a uzřím ženu vám, tak překrásnou,
já dosud také krásy v žití nezřel,
a služky stály u ní, pomáhaly
jí obléc polonahé, bílé tělo,
a starci dva o smilstvu blábolili . . .
Já ještě mlád jsem — víte, ještě mlád,
(jakoby si netroufal to říci)
ach, tato žena, Zuzanou ji zovou,
jest krásnější, než ve snu mohu sníti . . .
Já celou noc — jak šílen — běhal v polích . . .
já musím uzřít ji . . . Tak krásna je,
a její krása jest tak (hledá slov) milá, něžná:
tak něžným vinník přece nemůž' být!

Abed
(soucitně).

My sami s těží tomu můžem' věřit!

Daněl
(váhavě).

Snad směšno to: mě zvali doma „snílkem“ . . .
Jsem okouzlen snad její bájnou krásou;
však myslím si: Kdo tak jest požehnán,
kdo krásou tak jest žehnán Bohem samým
a před ostatním lidem vyznamenán:
já nechápu, by nebyl hoden něhy,
jíž tělo jeho Bůh byl obestřel.
Já celou noc jsem dneska bloudil v polích,
na onu krásnou, mladou ženu mysle,
a nemohl jsem dál, a zde jen meškám,
a chci jen zřít, zda krása klamat zná!

Giězi
(povrchně a s důrazem).

Ba věru zná! Já viděl jsem již v žití
dost krásných žen před soudnou stolicí!
Mně líto Zuzany je — věřte — líto!
Mně ještě včera darovala plášť
a byla do včerejška čistou, cudnou:
však naši soudci . . . ti ji zastihli:
a my jsme sluhy jen a posloucháme.

Daněl
(rychle).

Jsou soudci dobří lidé však?

Giëzi.

Oj, hochu,
jsou soudci lidu našeho! Co ptáš se?

Daněl
(v myšlenkách).

Jen lidé nejlepší by měli soudit!
Zvlášť nad ženou!

Abed.

Och, jdi mi, hochu, jdi!
My kdys též mladí byli jako ty
a leccos myslili! Teď staří jsme
a činíme, co jiní od nás ždají.

Daněl.

Já děkuji vám.
(V myšlenkách odcházeje)
Počkám přec na výrok soudců!
(Odejde.)

Abed.

Toť chytrý jinoch.
(Vystoupí ženy.)

Giëzi.

Chytrý — je to řeč!
Je hloupý bloud, nic víc!

Výstup třetí.

Jahel, Alžběta, Dabira, Sára, ženy z vesnice, se přibliží.

Jahel.

Již jdete domů?

Giëzi.

I — — zaskočíme k obecnímu dvoru
se zbavit nářadí a všední šaty
vyměnit za sváteční. Pěkný svátek!
(důležitě)
Vždyť před soud povedem dnes Zuzanu.

Alžběta.

Rci, Abede, je tomu tak, jak praví?
Ji oba soudci v zahradě prý našli
s jakýmsi — ne, já stydím se to říci,
jak prý ji našli.

Abed.

Ech — což pak vím já!

Sára.

Prý s mladým hochem. (Ku Giëziovi.) Nuž, rci něco ty!

Giëzi
(uražen).

Vždyť od — — Abeda chtěly jste mít zprávu!
Co ptáš se mne? Což pak jsem já váš Abed?

Jak mluvit mám, když Abeda se ptáte?
Však dovíte se toho záhy dost!
Teď sedí ve věznici -- tamhle, nu . . .
a pláče, vzdychá, rve si plavý vlas.

Alžběta.

Já tomu nevěřím!

Sára, Jahel, Dabira.

Z nás žádná — žádná!

Dabira.

Já znám ji již, co živa!

Sára.

A já též!

Jahel
(nakvašena).

Já ještě děl' —! Tak malá byla vám,
k nám běhávala . . .
Nikdo nechce věřit,
že můž' to být.

Giëzi.

Jak pak to nemůž' být?
Vždyť oba soudci přec ji jasně zřeli!
Kdes v zahradě prý, u bezových keřů
se večer koupala . . . Byl parný den,
(čtverácky)
no, bylo asi hezky parno v sadě!

Dabira.

Já pravím však, že Zuzanu znám lépe.
Je vzorem žen, tak hrdá je jak krásná,
tak krásná jako ctnostná, i tak cudná!
A je-li jedna ctnostnou v zemi této,
když jedna nebožtíka věrně želí
a věrnost zachovává v cti a studu,
jest Zuzana to! Však se soudci mýlí!

Alžběta.

Já myslím též, že soudci oklamáni.
Máť novou služku právě Zuzana,
jak ona velká je, má plavý vlas,
snad ona služka v sadě laškovala . . .

Giëzi
(jí se posmívaje).

Aj, laškovala — hm, toť hezky zní!
Jak pravíš? Laškovala . . .?

Alžběta.

Dej mi pokoj!
(K ženám.)
My sečkáme, až přijde Zuzana,
a budem svědčit, že ji dobře známe.

Jahel.
To o té služce můžeš soudcům říc!
Abed.
Pojď domů, Giëzi!
Giëzi.
Už jdu, už jdu!
(K ženám.)
Vy jděte hezky dál! Je ještě čas!
Však nezmeškáte . . . Jděte jenom — — tak!
(Zahání křičící ženy. Abed jde za ním s nářadím.)

Abed
(odcházeje).
Nu ovšem, s jeho ryčkou mám se vláčet!

Výstup čtvrtý.

Rezata a Ichabot, oba staří soudci, se blíží. Rezata, živější i chytřejší; Ichabot, bázlivý, zamlklý, druhému se ve všem podřizující.

Ichabot.
Ó, kdyby ten den hrůzy již byl pryč!
Ó, kdyby ten den hanby již byl pryč!
Já k soudu jdu . . . jdu k soudu jako soudce
a strachy mřu! Ó, Bože, trestáš těžce!
Již celé měsíce jsem beze klidu,
mé srdce drásá vášeň šílená!
Já, starý, chorý muž, jenž zřím již v hrob,
mě takle vášeň mohla zaslepiti!
Jsem nad hrobem — ba, jednou nohou v hrobě . . .
Ó, kéž tam ležím již a mám už pokoj.

Rezata
(obě uši si zacpávaje).
Jen kdybys nebyl taký škemral věčný!
Hleď na mě! Mám strach já? Nač lekáš se?
Čiň, co já pravím, mluv, co já jsem řek'.
Nám věří přec!
Což můžeš za své vášně?
Jsi vinen ty, že krev tvá ještě víří,
což můžeš krotit se, když oko vzplane?
Což mohu za to, že jak mladík cítím?
Jsem hříšník já, že ona je tak vnadná,
že při chůzi se v bocích kolébá,
a dělá cudnou se, by svedla nás?!
Tak rozkošná a hříšně krásná žena!
Slyš! pravím: hříšně krásná. Oko mé
se kalí již . . . Když není hříšně krásna,
jak moh' jsem tedy zřít, že krásná jest!
Den jako den přede mnou kráčívala
a na svých bocích širokých se nesla,

a hlavu skláněla na kypré šiji,
a šátek ku svým ňadrům pevně tiskla,
tu lehce odkryla se, tu ho stáhla:
kdo vinen jest? Jen ona, ona jen!
A včera, když jsme v zahradě se sešli,
tak náhodou se střetli: což jsem věděl,
že také tebe vnadou svojí spletla,
a věděl tys o vášni mé?
Nuž, hleď,
když dva ctihodní, ššedivělí muži,
jimž dávno vřelé touhy odumřely,
jsou rozníceni ženou mladistvou,
a kostmi vyschlými žár plane v nich,
že klidu neskytá jim lůžko více:
kdo vinen —? Co? snad starci? věříš tomu?
A když jsme včera u potoka stáli,
kde křoví krylo nás, a ona přišla,
a služky propustila, svlékla se — —
a do vln vstoupila — tak krásná — och,
tak — — nemám pravdu, dím-li: hříšně krásná —
a nechtěl bys ji ještě jednou zřít —
a nechtěl bys ji znovu nahou zřít?
Proč láká nás svým luzným, nahým tělem?
Proč naše city chladně odmítá?!
Proč tupí nás?! Proč úpěla jak dítě?
Teď musí pykat, že je hříšně krásná!
Což v uších nezní ti, jak křičela:
„Pro boha, starci -- nechte v klidu mě!
Co jsem vám učinila, starci, rcete!“
Co mohli jsme s ní chtít, dva seschlí starci!
Jsme-li tak staří, choří, beze vlády,
a na smrt čekáme, by si nás vzala,
jak vánek seschlé sněti odnáší,
nač úpěla? Nač skrývala svá ňadra
tak křečovitě, nač se tulila
a v jasné vlny klekla před námi,
jež nebyly tak závistivy, skrýt ji!
Pak služky přišly . . . Kdyby moudrá byla,
tu byla mlčela by — šla by dneska
vítězstvím bohatší před lidem pyšně!
Co měli činit jsme, když tolik lkala,
a jako beze smyslů úpěla!
A když pak přišly služky a nás zřely,
nás zřely oba před svou nahou paní:
byl's strachy ochromen! Já, moudřejší však,
jsem rozkaz dal, by nahou oblékaly,
a pro dráby jsem poslal . . . Hloupá žena!
Má dnes snad vůkol celá obec hlásat,

že po ní pásli jsme? To bys snad chtěl?
Měl děkovat bys mi za moji moudrost,
jež mě i tebe před tou hanbou chrání.
Nač křičela? Jen z ješitnosti! Chtěla
všem říc, jak její krása starce spletla!
Ty bát se chceš? Chvět před rozsudkem vlastním,
před rozsudkem, jejž ty sám proneseš?!
Hleď na mě, Ichabote! Jsem snad taký,
by strach má ústa vázal? — Neznám strachu!

Ichabot.

Já však se její světlých očí bojím,
a jejích úst, těch, bratře, bojím se,
jak po nich žíznil jsem a ještě žízním . . .
Ó, neblahý, ó, neblahý to den!

(Při posledních slovech objeví se Daněl. Vše, co mluví, zní tonem významným, jak by kdos s vyšších světů mluvil.)

Výstup pátý.

Daněl, Ichabot, Rezata.

Daněl.

Jsem krví nevinen, jež dnes má téci!

(Oba soudci zděšeně naň pohlédnou. Opakují jeho slova skoro nevědomky po něm.)

Ichabot a Rezata.

Tys krví nevinen, jež dnes má téci!

Rezata
(se vzpamatuje).

Kdo, cizinče, jsi? Pověz!

Daněl.

Spravedlnost
jest Páně, není s tohoto zde světa!
Jste vy-li soudci, buďte spravedliví!

Rezata.

Z kterého kmene jsi, chci vědět, hochu!
(Opět dřívějším tonem.)
Že tvoje slova nerovna tvým vouskům,
jež příliš řídky, by je zastínily.

Daněl.

Mé jméno Daněl jest.

Rezata.

Tvé jméno drzost!
Ty, kloučku prostořeký, osměluješ
se mluvit k nám, k nám, soudcům sšedivělým,
co právo a co spravedlnost jest?

Ichabot
(tiše).

Tak příkře nemluv s ním! Mám strach!

Rezata
(k Danělovi).
K našemu kmeni nepatříš — tož táhni!
Co tobě do našeho práva — kliď se!
Daněl.
Dle kmenů není právo rozděleno.
Z oblaků tmavých hrozí ruka Páně.
On žhavý, soudný meč v své pěsti třímá
a po tom mrští jím, kdo křivě soudil!
(Odcházeje.)
Jsem krví nevinen, jež dnes má téci.
Rezata.
Jen hezky táhni, holobrádku drzý,
sic vinen byl bych já prolitou krví!
(K Ichabotovi, hněvivě.)
Ten zmetek! — Nás chce poučovat
svou prázdnou řečí, svatohledem drzým!
Ty, baba, chvěješ se! I — styď se přec!
(Naléhavě.)
Teď pozor, lid již jde i stařešiny!

Výstup šestý.

Čtyři starci vystoupí, provázeni velkým množstvím lidu.

Rezata
(hovorně).
Zdráv, Gamaljeli, sousede buď milý;
i ty, můj Zachariáši! Jakž je s žitem?
Oj, sedni, Šimone, neť cesta dlouhá,
a ty jsi sesláb nemocí svou těžkou.
Co říkáš, Náhore, k té trudné zprávě,
pro niž jsme tebe vyrušili dnes?
Náhor.
Je smutná věc to, vskutku, trudná zpráva!
Kdo o Zuzaně byl by to jen věřil?!
Gamaljel.
Já nejtíž, přátelé, to nesu . . . Věřte!
Vždyť víte, Joakim, choť její mrtvý,
byl sestry mé syn nejmilejší . . . Zemřel,
a její radost všechna mrtva s ním:
teď ve své snaše miluje jej dále.
O ohavném tom činu dosud neví.
Tuť pochopíte, jak mám srdce těžké,
že dnes mám soudit nad miláčkem jejím!
Rezata
(pokrytecky).
Ó, dobrý Gamaljeli, běda mi,
že takou bolest jsem ti způsobil!

Jest těžký úřad náš, mě často tíží — —
Leč, když mé vlastní oko vše to zřelo,
jak proti Jákimovi hřešila —
já miloval jej jako vlastní krev svou —
když Ichabot i já jsme vše to zřeli . . .
věř, kdyby Zuzana mou byla dcerou,
já odsoudil bych ji . . . Jsemť spravedliv!

(Při těchto slovech probere se Ichabot ze zdánlivého svého klidu a obrátí se k Náhorovi.)

Ichabot.

Rci, Náhore, znám tobě jakýs Daněl?
Ty přece často projdeš celým krajem.
Já o něm mnoho slyšel.

Náhor.

Neznám ho.

(Zatím sednou stařešiny na připravená pro ně místa. Dva obecní sluhové zadržují lid holemi.)

Hlas z lidu.

Co do mě strkáte? Což mohu za to,
že ze zadu se tlačí?

Jiný.

Ticho . . .! Jdou už.

(Slyšeti z dáli hlas rohů.)

Třetí.

Jdi dál!

Žena.

Jen nebuď drzý! Co pak myslíš?

(Čtyři ženy z vesnice se blíží. S nimi se objeví Daněl a zmizí vzadu mezi lidem. Ženy se tlačí ku předu k ohražení.)

Dabira.

Nás pusťte v před, my budem svědčit tady!

Kdosi z lidu
(směje se).

Rád viděl bych, jak ženy svědčí!

Jahel.

Kmotře,
snad jste tak laskav, necháte nás v před,
neb o Zuzaně Alžběta chce svědčit.

(Lid pustí ženy, jež postaví se k plotu. Zatím přiblíží se oba pochopové se Zuzanou a vkročí na ohražené místo. Hlas rohů. Soudcové zaujmou svá místa, stařešiny ze svých sedadel povstanou. Zuzana, jejíž tvář zahalena, vedena jest pochopy k určenému pro ni místu. Pochopové odstoupí od ní, Zuzana stojí samotna před soudci. Pochopové zarazí kopí do země.)

Gamaljel.

My stařešiny jsme a otci vaši,
jsme vámi zvoleni na příkaz Boží,
stříc jeho slov a jeho zákona,
jejž daroval nám z velké lásky svojí.

(S pozdviženýma rukama.)

I modlíme se k němu v této chvíli,
by oka svého záři dal nám pláti,
nás světlem naplnil, jež jeho darem.
Neb lidé jsme a z prachu utvoření,
a naše oko zírá v temnotu.

(Zuzana při zvuku jeho hlasu pozdvihla hlavu. Též ona zdvihla ramena k modlitbě. Obec trvá po delší čas v němé modlitbě. Pak praví:)

Zachariáš.

Duch Boha věčného nad námi vlá.
Nuž, zpravte, soudci, nás, oč dnes se jedná!

(Rezata v pokrytecké zbožnosti má svá ramena, ač ostatní je dávno již spustili, stále ještě jako v zanícení pozdvižena. Nyní se probouzí, jak slyší se zavolán. Stařešiny se usadí.)

(Dokončení.)

PAUL DUMAS:

Hra náhody.

Přeložil Jos. Zaříčanský.

Těžký, studený popel, který zanechávají v nás stravující se dni . . . říkáme tomu zkušenost . . . jest ve skutečnosti jen hořké sklamání, nezhojitelná nedůvěra, a v ubohých, trpce zkoušených duších . . . zášť; . . . však jsou jistá slova, z nichž se dá utkati rouška, halící náš zármutek.

Ach, i já nabyl jsem dosti zkušenosti, zkušenosti před desíti lety, v době necelé hodiny, 20. srpna 189 . . .! Nemohu se zhostiti vzpomínky ještě jednou ve mně se budící . . . nebyl-li to ostatně sen . . .! Jak bych si přál, aby to býval jen sen!

Ve vsi El Azeregu měl jsem přítele polního hlídače Sebastiana Vaucoeura. Když jsem jednoho večera jel se svým soudruhem, soudcem Ludvíkem M . . . ., El Azeregem, setmělo se už tak, že neviděvše na cestu, musili jsme od další jízdy ustati. Slezli jsme s koní a . . . ku podivu, zrovna před domem, kde bydlel Vaucoeur. Vaucoeur nebyl doma, jeho žena nás přivítala. Usmívající se mládí, spanilost, něžný obrázek dvou dítek na klíně matky, skytaly nám po několik minut rozkošný pohled. Brzy potom prázdnili jsme sklenice na zdraví své hostitelky, upírajíce na tak roztomilé stvoření planoucí své zraky.

Jednou byl Vaucoeur doma. Jako vždy, drže dýmku mezi zuby a v rukou motyku, okopával zeleninu, která rostla kolem jeho tiché hájovny. Přivítal nás, k soudci choval se zdrželivě a uctivě, vůči mně nešetřil však nijaké sváteční formy.

Drsnou, velkou svojí pravicí zajel do vnitřní kapsy své kazajky a vyndal z ní list ve žluté obálce. Chlubivě zvolal: „Zase mám dopis z La Feuillée“ a při tom se smál, jen se mu třásla brada s plavým, rozcuchaným vousem.

„A já též!“ řekl jsem a také jsem list z kapsy vytahoval.

Vaucoeur byl můj krajan, a to byla první příčina našeho velkého přátelství . . . náhoda, že jsme se oba narodili v La Feuillée, v líbezném to zeleném koutku na břehu veliké Rhôny, náhoda, která po různých cestách, po tolika letech a přes širou propasť zapomenutí zase nás svedla v takové dáli na žlutých pláních Oranska.

„Ano, mám dopis z La Feuillée!“ Vypravoval noviny a co dělají staří jeho známí. Pak přišla řada na mne. Otevřev list, zvěstoval jsem: „Víš-li, že zemřel Tardibau, který byl nedávno zvolen starostou . . . a statek Ailletův jest prodán za sto tisíc franků“ . . . a ještě jiné věci.

Jindy, když jsme sem přijeli o snídani, musili jsme usednouti v rodinný kruh kolem pečených brambor, jichž příprava byla vzácným tajemstvím paní Vaucoeurové. Potom nás uctívali zajícem na černo aneb nějakou koroptví s kapustovým zelím.

„Ach, upřímně řečeno, nerad jsem vídal takovouto zvěř na stole hajného!“ Přítel Vaucoeur však neopomenul nikdy, dříve, než se chopil nože, aby jedl, pobízeti: „Pane soudce, okuste kousek koroptve, kterou mi dnes ráno poslal X. nebo Y.“ A byla to lež. Koroptve, které jsme u Vaucoeura jedli, nestřílel nikdo jiný než on. Pytlačil, jak se mi sám přiznal, vždy kdykoliv mohl, zuřivě a proti všem nařízením, kterými se zapovídaly takovéto kratochvíle, zvlášť zřízencům polního hlídačství. Kolikrát jsem mu po přátelsku vytýkal toto nebezpečné opomíjení úřadní povinnosti. On se však tak dobrácky usmíval, když jsem mu domlouval.

„Nevídáno, to jest hrozné provinění, když si člověk pro zábavu vystřelí do hejna koroptví!“

Vaucoeur měl ještě jiného koníčka, což mne přimělo, že jsem ho často, důtklivě a přísně káral. Při každé příležitosti dával totiž na jevo, prohlašoval, ano hrdě doznával, že pohrdá Araby, těmi ničemy, jak se jim u nich vůbec říkalo. Při tom nemyslil ostatně na nějakou lest.

Nejsem sice arabofilem, ale vždy jsem se vzpíral tomu, když začal Vaucoeur, supě zlostí, nadávat: „Špinavý národ. Na laso s nimi, uvázáni na lase měli by se honit!“

Ostatně mu promíjím, jsa přesvědčen, že nemyslil ani ne stou část toho, co mluvil.

Jisto jest, že jeho ráznost, již jevil ve své službě, nikdy nezavdala podnětu k nějakým výtržnostem. Podobným ničím nikdo nemohl ho viniti. A pak měl tak veselou, dobráckou tvář. Pod hustým obočím jiskřily mu žárným leskem černé oči; hlava na slunci jako z bronzu ulitá, ostříhaná, tvář, která se smíchem stále rozšiřovala, krásný, jemný vous, silné, mrštné údy, učiněný vzor muže.

Zdál se až krásným, ale po zralém uvážení tělesně krásným nebyl; k jeho kráse nejvíce přispíval skvost — jeho srdce. Zbožňoval svou ženu, miloval k zbláznění své dva synky, dovádivé to caparty,

kteří stále jen na stromy útočili. Za jediný úsměv své Marie, za jedno dlouhé políbení, které mu jeho malíčtí vtisknuli na tvář, odměňoval se pohledem, který se nedá vylíčiti. Nikdy nešel do krčmy, a byl milý všem. Nevyhledával přátelství, které by jej mohlo připraviti o oběd uprostřed milých. A tak žil šťasten ve svém hnízdě. To vše bylo příčinou, že jsem přec miloval tohoto samotáře.

Považte nyní mou ránu, která se dotkla celé mé duše. Šel jsem, netuše ničeho, navštívit Ludvíka do jeho úřadovny.

„Právě odjíždím do El Azeregu,“ pravil kvapně. „Dnes ráno byl Vaucoeur zavražděn!“

„Vaucoeur zavražděn!“ Obešel mne mráz a v očích se mi dělaly mžitky. „Mrtev?“ ptám se. Ani jsem jasně neviděl.

„Jest střelen do slabiny. Jest to snad jeho poslední!“

Sluha dával uzdu koni soudcovu, tlumočník Aron Samama a písař Duvert mlčky sedali na koně.

„A lékař?“ ptal jsem se udýchán. „Gariea tu není?“

„Ten popadl tašku a odejel napřed s četníky.“

„Duverte, Samama, jste připraveni? Na koně!“

„Počkejte na mne!“

Za několik minut seděl jsem též na koni. Cválali jsme po silnici k El Azeregu.

„Vaucoeur zavražděn? Jest to možno? Zavražděn, a kým? Kterým padouchem? Proč? Jak hrozná to rána pro jeho nešťastnou ženu, pro jeho děti! Takový svazek lásky, tak násilně, pitomě zrušený, ony bytosti zničeny!“ Ne, nemohu říci, co jsem zakusil.

Silnice do El Azeregu jest smutna a pusta a vždy špatna; přetíná tichou step, zahalenou zakrslými palmami jako pláštěm smrti. Řeka Oned Branis, vinoucí se hadovitě krajem, místy jest vyschlá. Chumáčky vavřínových snítek, které rostou mezi oblázky v řečišti, podobají se květinám mezi kostmi mrtvých. Smutný jest pohled na opuštěné dvě francouzské farmy, které zvedají své červené střechy uprostřed čtverhranu vinic.

Jindy jsem nikdy nepociťoval takových dojmů. Naopak, miloval jsem tento kraj a odevzdával jsem se svým snům, cestuje jeho pustými dálemi.

Ludvík mne i sebe těšil: „Také možno, že na celé věci nic není, že to jen nějaké škrábnutí, které se za tak nebezpečné rozkřikuje. Uvidíš, že budeme s Vaucoeurem zase zelí sázeti.“

On jediný přerušil mlčení, ale nepromluvil ničeho kromě těchto slov, která jsem za nemístná pokládal, poněvadž vyjadřovala předsudek soudce ze řemesla.

Takt koňského cvalu odměřoval velmi zdlouhavě vteřiny, které jsem počítal. Konečně jsme uzřeli střechy a zahrady El Azeregu.

„Ale Vaucoeur, ubohý Vaucoeur, zda-li jest ještě živ?“ Tázali jsme se na to lidí.

„Ano,“ volal na nás kovář Rousselot, když jsme za bouřné vichřice do vsi přijížděli.

„Žije! Vrah byl zatčen! Pane soudce, naložte s ním dle práva!“

Zdálo se mi, že tato slova naděje ulétala s burácejícím větrem. Jak smutně stály tu ty malé domky, roztroušené po délce širokých ulic — jak smutné byly branky, skroucené, plazící se keře a zdrápané jich stíny pod vysvitlým sluncem! Osamělý nový kostel opuštěn, celá obec v řídké páře vlhké krajiny, bydliště to obyvatelů s vyzáblými tvářemi . . . ó, jakým smutkem vše to mne naplňovalo!

Můj kůň se zastavil před domem Vaucoeurovým. Míval zvyk zde si odpočinouti. Zadržoval jsem slzy, když jsem s něho sestoupil.

„Spravedlnost! . . . Smrt! . . .“ Výkřiky tyto a temná proklínání vycházely ze zástupu lidí, kteří zde stáli. Na hlavách měli bílé čepice nebo široké, plstěné klobouky. Přiběhli ze svých dílen nebo z polí a nakupivše se před vraty, rozhořčeni vespolek rozprávěli.

Rychle jsme jimi prošli. Ve světnici nalezli jsme ještě mnoho jiných lidí. Bylo zde cítit jodoformový zápach. Garieu, nakloněn nad ložem, činil opatrné pohyby. Na prostěradle uzřel jsem krev. Paní Vaucoeurová, v slzách tonouc a klečíc na kolenou, držela lék . . . láhvičku naplněnou červenou tekutinou. V prostém talaru stál zde administrator Derangin, vedle četníci a tam . . . můj ubohý Vaucoeur, můj ubohý Vaucoeur!

Ležel natažen, oči zavřeny, ústa zkřivena, obličej súžený a ssinalý; síly ho opouštěly, vůle shasínala, a on jako bezduchý snášel tiše muka obvazování. Na vyšší části jeho stehna zela hluboká, čerstvá rána s roztříštěnými kraji . . . asi na píď dlouhá.

Když Garieu, upevniv poslední obvaz, se vzpřímil, otevřel raněný oči. Spatřiv nás, zasténal.

„Vy zde?“

Uchopil jsem ho za ruku. Úzkostným zrakem hledal svou ženu, která se na několik minut vzdálila. Pak, tiskna mne, strnulými prsty přitáhl mou hlavu k sobě a tiše řekl:

„Jsem ztracen! Všemu jest konec! . . .“

„Co tě napadá? . . .“ vzkřikl jsem.

„Nemluv tak zpozdile. Budeš zachráněn!“

„Jsem ztracen. Až se vrátíš do La Feuillée . . . staré známé . . . víš? Zde, pan Derangin přislíbil mi něco od vlády pro mou ubohou Marii. Postarej se o to, aby nebyla opuštěna . . . ani moji malíčtí!“

Pohnutím sevřen nemohl jsem odpověděti.

Paní Vaucoeurová se zatím vrátila. Opět sklesla před ním na kolena, zdrcena, celá bez sebe.

„Ach! . . .“ povzdychl tiše Garieu, jejž jsme všichni v koutě ve světnici obklopili.

„Hrozný, hrozný to případ! Ránu nelze ohledati a neví se, co v ní vězí. Jest to střelná rána z velmi malé vzdálenosti způsobená, rozšířená shůry dolů, z prava na levo. Vznikla arabským výstřelem, strašnou střelou, plněnou kameny, nebo snad i hřebíky. Velmi těžké to poranění. Ubohý muž, může dotrpěti každou minutu. Potřebuje klidu. Nesmí sebou ani dost málo pohnouti, nesmí mluviti!“

Z té příčiny nebylo možno žádati od raněného dlouhých soudních seznání. Za to četnický vůdce, Fautelli, v podstatě znal již jeho vý-

povědi. Hlídač udal mu jméno vraha. Jmenoval se Cheurfli Omar, známý pobuda. Pocházel z Mahaudie, asi dva kilometry od El Azeregu. Četníci ihned zatkli zločince, který se nalézal spoután v sousedním stavení.

„Vaucoeure . . . .“ pravil Ludvík, přiblíživ se k poraněnému, „. . . přísahejte, že budete mluviti plnou pravdu, nic, než pravdu!“

„Přísahám! . . .“ řekl Vaucoeur.

Bolestný jeho zrak utkvěl na jeho ženě a naší skupině.

„Fautelli,“ pravil soudce, „. . . poví, jak na Vás bylo útočeno. Pak teprv udáte vše sám. Poslouchejte dobře. Nemusíte ničeho připojovati leč nezbytné opravy.“

Fautelli předčítal své záznamy:

„Polní hlídač Vaucoeur jel dnes ráno o čtvrté hodině na své dvojkolce na farmu Pavanin směrem ku Ksar-el-Abiodu. Jel sám. Měl s sebou, jak obyčejně, ku své obraně dvojku, nabitou patronami s broky čís. 8., pak brašnu a zásoby. Věci tyto pohromadě s puškou uloženy jsou pod lavicí. U Ksar-el-Abiodu nepozoroval ničeho nápadného. Odejel z farmy o šesté hodině přímo k El-Azeregu. Když se přiblížil ke vsi asi na osm set kroků, nepotkav dříve ani živé duše, tu pojednou uzřel za posledním křovím na kraji silnice, asi čtyři kroky před koněm po levé straně vysokou postavu, oblečenou v špinavém plášti, mající obličej zpola zahalený kápí tohoto oděvu. Tento člověk, nepromluviv ani slova, vrhl se na hlídače a vystřelil na něj z pušky nebo z pistole, kterou pod svými cáry ukrýval. Hlídač Vaucoeur, ač těžce raněn na stehně, měl přece tolik síly, že se nahnul a uchopil kolbu své pušky; avšak, zvedaje zbraň, aby střelil po útočníku, jenž zatím už prchal, nepochybně zavadil spouští o řemení brašny, takže rána vyšla a kule projela bednou vozíku. Tato náhoda poskytla vrahovi času, že zmizel ve křoví. Vaucoeur nicméně přece mohl jej dosti dobře postihnouti a zjistiti v něm řečeného Cheurfli Omara Abdelkadera z Mahaudie. Tento, známý soudu jakožto nebezpečný člověk, měl si právě odbýti trest šestiměsíčního žaláře pro krádež, byv odsouzen na udání hlídače Vaucoeura. Vzdor bolesti, kterou mu poranění působilo, mohl přece zraněný v jízdě pokračovati a dojeti domů, kdež mu ihned lidé první ochrany poskytli. Po svém příchodu, sotva asi deset minut po zločinné události, učinil Vaucoeur své ženě a několika sousedům toto udání, jak přečteno bylo, těmitéž usvědčivými slovy.“

Vaucoeur nepřerušil ani slovem Fautelliho. Oči měl zavřeny, jeho bledost mne děsila.

„Nuže, milý Vaucoeure,“ pravil soudce, „slyšel jste dobře? . . . Jsou tato udání správná?“

„Ano, pane soudce, jest tomu tak, jest vše pravda . . .“ povzdechl nešťastník.

„Řekněte mi, učinil na vás Arab útok z prava nebo z leva?“

„Z leva . . .“

„Poslyšte . . .“ pravil Ludvík, „něco se mi zdá býti zvláštním. Bude nutno, pane doktore, abychom k okolnosti té přihlíželi, a abyste

pronesl své mínění, co se toho týče. Míním totiž, zda jest sedadlo vozíku značněji vyvýšeno?"

Odešli jsme asi na pět minut, abychom se podívali. Přesvědčili jsme se, že člověk vyšší postavy, stoje u vozíku, mohl by zrovna dosáhnouti doprostřed těla kočího, sedícího na kozlíku.

„Toť přece samozřejmo," pomyslil jsem si, popuzen touto přemrštěnou nedůvěřivostí soudcovou. Zdálo se mi, že nemusil býti Vaucoeur ani soudcem vyslýchán; to, co přečtěno bylo, dostačovalo ku zjištění neklamné pravdy. Rychle jsem odstoupil na několik kroků od tohoto hnusícího se mi vozíku, potřísněného kapkami krve. Ludvík však chladnokrevně vyšetřoval, při čemž podotknul:

„Krvácení musilo býti velmi hojné, podívejte se, pane doktore. Při tom však přec vsákla veškerá krev do dna vozíku, takže snad nebude ani možno přesně udati místo, kde byl zločin spáchán. Ach . . . zde jest díra, způsobená ručnicí Vaucoeurovou! Právě na vnitřní straně vozíku. Okraj její jest zevnitř hladký a opálený, vnitř pak třískami vrouben a dosvědčuje, že rána vyšla z vnitřku ven. Ostatně jest ještě puška zde, namířená hlavní dolů. Jeden kohoutek jest spuštěn. Ach, hleďte, spoušť jest uvízlá v řemení tašky. Z toho plyne, že udání Vaucoeurovo zakládá se na pravdě."

„Ty bys pochyboval?" — zvolal jsem vzrušen, ano uražen. Uchopil jsem Ludvíka za ruku a řekl jsem rozhořčeně:

„Domnívám se, že nikdo nemá práva, podezřívati svědectví muže, kterýž, jsa v náruči smrti, přísahá. Uvaž to dobře!"

„Zajisté," odpověděl Ludvík klidně, a vždy, jak byl zvyklý, nenuceně a sarkasticky.

„Co však jest tobě do toho? To jest moje věc!"

Ó, té kruté sceny, jež následovala.

Četníci k rozkazu soudcovu přivedli zatknutého muže. Strkali jej přímo do světnice, kde ležel zraněný. Nemohl jsem se zdržeti. Zlostný výkřik vydral se mi z úst, když jsem jej spatřil. Biřic, surovec tu stál. Ovšem, vím, že nám, lidem, kteří jsme ukrutni a hned odsuzujeme, každý člověk zdá se míti nešťastné vzezření, hodící se k zločinu, který mu přisuzujeme. Ale tento zde! Opravdu, nebylo divu, že jsem se tak rozvzteklil, když jsem spatřil jeho pochmurý a hrůzný profil, když na mne loupnul potměšilýma očima, maje otevřena tupá ústa, v nichž se leskla řada hustých, bílých zubů, a blbě se klátil. Jeho čelo, stisknuté několikrát kolem hlavy otočeným šátkem, skrývalo se pod smrdutou kápí. Netvor ten převyšoval nás všechny o celou hlavu. Roztrhaný šat visel na něm od nahých ramen až po veliké, bosé nohy. V kruhu našem, kteří jsme byli po evropsku oděni a kteří jsme jej hněvu plnými zraky pozorovali, připadal mi jako divé, nečisté zvíře, na něž se dívají lidé mřížemi ohrady v zahradním zvěřinci.

„Jest to ten člověk zde, Vaucoeure?"

„Ano . . . jest!"

Hlídač právě otevřel oči. Spatřiv muže, opětoval slabým hlssem:

„Jest to Omar. Nemůže to býti jiný, než on!"

V slovech těchto zračila se jakás posvátná hrůza. Utkvělo mi hluboko v paměti, kterak jindy Vaucoeur často pronášel zlostně slova: „Špinavý ten národ. Měli by se vodit na lase!“ A přece to byl týž člověk, který nyní na tohoto nejpodlejšího tvora, ano svého vraha, hněvu necítě, zraky obracel a shovívavým, dětským hlasem na něj mluvil. Tato šlechetnost, toto vznešené milosrdenství mne bolestně dojaly, ještě více nežli slova lékařova, jeho zmínka o hrozící, neodvratné smrti trpícího.

Vaucoeur vypouštěl duši, která opouštěla bídné, zloby plné pozemské údolí.

Omar, k němuž tlumočník Samama přistoupil, aby mu opakoval výpovědi poraněného, zvedl k nebi ukazovatel pravé ruky, divokými vzorky tetované, která tak hanebný zločin spáchala, a chraptivým hlasem dovolával se svojí neviny:

„Ve jménu Boha! V nikom nekyne mi spása a pomoc, jen v Bohu! Nikdy jsem tomu člověku ničeho zlého neučinil!“

„Kde jsi byl dnes ráno?“

„Doma, v své chatrči, mezi svými. Mám svědky. Přísahám jménem jediného Boha! Ctím hlídače, vážím si ho jak otce!“

Náhle skočil bandita, čehož jsme již zabrániti nemohli, k loži raněného, nachýlil se k němu, uchopil jeho ruku, která již byla bez vlády, a hltavě přitiskl ji ke rtům.

Všichni jsme vykřikli a společně chytili jsme jej za cáry a ošklivostí naplněni zamezili jsme jeho líbání.

Vaucoeur ani sebou nehnul.

„Ach, jak vznešeně dotrpěl!“ pravil jsem Deranginovi, kterýž jako já stěží zdržel se pohnutí.

„Ano, pane Derangine, jest to rek, — plnitel své povinnosti!“

Duchovní dodal:

„Telegrafoval jsem prefektovi. Chtěl jsem, aby prsa tohoto poctivce zdobil čestný řád!“

„Ztrácí očividně síly,“ pravil nám Garieu „. . . ještě jen okamžik!“

Lékař nedovolil mi, abych zůstal u svého ubohého přítele. Proto jsem vsedl s ostatními na kůň, a jeli jsme hledat místa, kde byl zločin spáchán. Když bídák Omar, jejž naše koně ze dvora svými prsy vystrkovaly, objevil se před očima lidu na ulici sroceného, nastal křik plný vzteku a pomstychtivosti.

„Zabte ho! . . .“ volalo se.

Lidé se sbíhali před zločince, a z nich jakýs občan Sicard udeřil jej hrozně pěstí v tvář. Četníci s velkou námahou zabránili činu pomsty, a shromážděný dav utišil se náhle, jevě při tom radost, když jsem k němu promluvil:

„Jest to on, vrah! Vaucoeur jej poznal. Utište se, jeho hlava náleží nám. Uzříme ji padnouti od trupu na návsi v El Azeregu!“

Pomalu jeli jsme, Omara s sebou vedouce, směrem ku Ksar-el-Abiodu. Učinivše asi osm set metrů, najednou jsme zvolali:

„Zde to jest!“

Vskutku, ocitli jsme se u velikého křoví, které rostlo na kraji cesty. Postavili jsme se napříč do řady. Dva četníci a dva obecní zřízenci postupovali opatrně po blízkém strništi, aby objevili stopy vrahovy. Ludvík a já šli jsme po silnici. Skoro za okamžik zastavil mne Ludvík:

„Krev!"

Na zemi uprostřed silnice, mezi kolejemi v prachu, na místě asi padesát čtverečních centimetrů velikém, objevily se červené kaluže krve.

„Nelze více pochybovati o tom," pravil jsem „... vidíš, že se potvrzuje Vaucoeurovo udání. Chlap čekal, skryt v posledním houští na levo a odtamtud náhle až sem přikvapil."

V tom zakašlal starosta, který s námi byl a zamračiv se, řekl: „Mně se naopak a ku podivu zdá, že se věc neshoduje; nebo, jak vysvětlíte tyto skvrny krve?"

„Ach, dobře si je vysvětluji," pravil jsem, „ony naznačují místo zločinu!"

„Ale, když krev, jak jsme se přesvědčili, z vozíku nekapala!"

„Vaucoeur byl nejspíše napaden dole a ne ve vozíku. A když tomu tak není, jest možno dobře předpokládati, že, byv raněn, na okamžik dolů sestoupil!"

„To se nedá mysliti, a ostatně nám nic podobného neřekl."

„Avšak," namítnul jsem, do jisté míry popleten, „krvácení bylo hrozné! Nemyslíš, Ludvíku, že mohlo něco krve vyprýštiti skulinami prkna ve vozíku?"

„Velice to překvapuje, že jsme nenalezli podobných skvrn, vždy četněji a četněji u sebe se vyskytujících, na cestě, po které Vaucoeur ku vsi jel. Měli bychom se vrátiti do El Azeregu a hledati červenou stopu krve."

„Jest to logika!" odtušil jsem nevrle. „Tvé vývody jsou zbytečné. Na tom málo záleží, zda-li byl Vaucoeur napaden ve vozíku nebo na silnici a zda-li si ty nemůžeš jistých věcí vysvětliti, kterých nemohl umírající tobě vyložiti, nemaje jasného vědomí aneb síly. Jest zjištěna věc, která mne uspokojuje, a proti níž nedá se nic namítati. Vaucoeur byl smrtelně a veřejně napaden, on to řekl. Tvé vyšetřování jest velice neprozíravé, můj drahý, a příliš oddáváš se této zbytečné práci."

„Máš pravdu," zabručel Ludvík, zamysliv se.

Četníci oznamovali, že nevypátrali žádné stopy aniž nějaké nové známky. Nebylo to nic divného, neboť zem byla příliš suchá.

Potom dospěli jsme tryskem přes žlutá strniště k táboru Mahomedánskému, kdež jsme spatřili šest nebo sedm bud, šest nebo sedm to začazených plachet, podepřených na kolech. Na kostře skalného pahrbku byly zavěšeny na hřebech špinavé cáry. Soudce chtěl u Omara nalézti zločinnou zbraň. Vjeli jsme mezi stádo malých ježatých, hubených volů, kteří, ač sotva na třesoucích se nohou státi mohli, přece se namahavými skoky rozptýlili. Dva mladí mužové, stojíce ve svých, hmyzem prolezlých cárech, nevšímali si ani našeho příchodu. Když jsme se přiblížili, rozeznali jsme osm lidí, kteří byli skupeni před

stany na úpatí skály. Zahaleni v bílých kápích, upírali na nás zádumčivé zraky. Viděli nás k sobě přijížděti, ale ani se nehýbali.

„Hle, zhovadilí zlosynové! Pohleďte na ty zákeřnické tváře!“ zvolal jsem. Rád bych byl viděl tento lid bouřiti a vztekati se, že se mu připisuje tak ohavný čin. Byl bych tomu býval rád, kdyby se byl sbíhal kolem nás a žádal, aby se ho zastalo samo právo. V duchu jsem si představil Vaucoeura a slyšel jsem jeho staré pořekadlo: „Na laso s nimi. Pravím vám, že jiného nezasluhují nežli voditi je na lase!“

Skočil jsem první v jich stan, ač se na mne psi vztekali; odehnal jsem je karabáčem.

„Chátro,“ vzkřikl jsem, „... vidíte zde soudce a četníky! Vstaňte!“

Ku podivu: rázem odvázali praky s kolenou a vzchopivše se, metali trefnýma rukama na psy kameny, až se od jejich břich odrážely. U každého z nás ocitnul se z nich jeden, jenž buď zadržoval třmen nebo koně bral za uzdu. Ukázali nám nebojácným pohybem ruky chatu Omarovu. U ní na zemi seděla hrozná postava stařeny, podepřená oběma rukama o hůl ... matka to Omarova, která patrně netušila, oč se jedná; mladá jeho žena klopila stydlivě k zemi své sametové oči ... kolem byla hromada polonahých dětí .... Četníci všechny vyhnali, ohledavše dřív jejich cáry. Přeházeli jsme všecko, džbány, měchy, tykve, pytle s ječmenem, rohožky, odvlekli jsme bečící kůzle, prohledli všecko movité hamparátí, ale podezřelého nic jsme nenalezli — a zvlášť nijaké zbraně.

Vyptávali jsme se obyvatelů stanu. Dle souhlasného svědectví všech dlel Omar ve své chatě od časného rána do okamžiku, kdy byl zatčen.

„Oh,“ pomyslil jsem si, „jsou to bídní podvodníci!“ Dobře jsem viděl, kterak v lhostejných tvářích zračí se lež.

Mezitím prohodil jakýs mladý pastýř lehkomyslně: „Omar odešel ráno do stanu Beni Slimana navštívit jednoho ze svých strýců!“

Stan Beni Slimana byl právě odtud na cestě do El Azeregu. Zajásali jsme. Alibi vrahovo bylo zhaceno.

Skoro v témž okamžiku přichvátal Fautelli, drže velikou bambitku. Nalezl ji pečlivě ukrytou v trnovém plotě, kterým byla obehnána chata Omarova. Se zimničním chvatem prohlíželi jsme tuto zbraň z dávného století, na jejíž kolbě byl otočen provázek. Byla vypálena. Soudce vstrčil do hlavně prst a vytáhl jej očerněný sazemi a čpící prachem.

„Omare, náleží ti tato bambitka?“

„Ano.“

„Proč jsi ji schovával?“

„Věděl jsem, že jest Arabům zakázáno míti zbraň. Bál jsem se úřadů!“

„Tato bambitka byla před chvílí vypálena! ...“

„Vystřelil jsem z ní několikráte včera o svatbě své sestry Halimaty.“

S nevolí poslouchal jsem bídníka. Zlost se ve mně nanovo ozvala. Řekl jsem Ludvíkovi:

„Nuže, jsi přesvědčen?"

„Oh, tenkráte," odpověděl soudce, mna si ruce, „máme ptáčka v pasti."

V tom nás pojala nová hrůza. Po pláni uháněl tryskem jezdec v modrém plášti proti nám.

„Noviny z El Azeregu . . ."

„Co se stalo?" Lékař Garieu vzkazoval, že poraněný nešťastník právě dotrpěl . . .

Třetího dne dostavil se Garieu k soudci Ludvíkovi, u něhož jsem právě dlel, a odevzdal mu malý balíček. Klada jej na stůl, pravil:

„Našel jsem tyto věci v ráně mrtvoly a odvádím je zde. Podívejte se na ně!"

Soudce psal. Já, sedě vedle něho a drže noviny v ruce, vzpomínal jsem právě na slova Deranginova, pronesená večer na hřbitůvku v El Azeregu nade hrobem, do něhož jsme Vaucoeura pochovali. Po řeči jeho přečetl vládní úředník telegramm, oznamující, že paní Vaucoeurová byla jmenována ošetřovatelkou. Tak, díky pomoci veřejných úřadů, bylo postaráno o budoucnost nebohé vdovy a dvou sirotků, a tím vyplněno poslední přání Vaucoeurovo. Tenkráte s lehčím srdcem vrátil jsem se z pohřbu.

„Aj," pravil Ludvík, odkládaje péro „. . . doktore, vyť přinášíte věci, kteréž nás o mnohém mohou přesvědčiti."

Popadl balíček, rozvázal motouz a rozbaloval papír. Ničeho neříkajíce, hleděli jsme zvědavě, co bude v papíře. Nalezalo se tam: plstěný, kulatý útržek, několik smačkaných broků čís. 8., dvě nebo tři třísky z kosti a několik dřevěných odštěpků, vše uschlou krví potřísněno.

„To vše," pravil lékař, „bylo v ráně, když jsem ohledával mrtvolu."

Dodal pak chvástavě, jak byl zvyklý:

„Příliš velký přepych v tom arabském náboji! Drobné honecké broky místo roztepané a na kousky rozkrájené olověné kulky, pravá patronová cupanina místo zátky z hadru . . . a pak dřevo! K čemu dřevo? U kozla, tomu nerozumím!"

Ludvík se náhle zasmušil. Vzal kousky dřeva, a nepromluviv, rychle odcházel. Vozík hlídačův byl zabaven a schován v kolně vedle soudní budovy.

„Oho," pravil soudce polohlasně sám k sobě, „o tom se musím na vlastní oči přesvědčiti, abych uvěřil."

Potom rovnal odštěpky jeden po druhém k sobě od okrajů díry v bedně vozíku, již udělala střela Vaucoeurova. Zkoušel je vměstnati do natrhlin v prkně, zda-li by nebyly odtamtud, a když to všelijak několikrát opakoval, zvolal konečně:

„Podívejme se!"

Strnul. Většina z nich hodila se dokonale na místa, kde bylo prkno výstřelem odštípáno. Soudce zvolal: „Nemohu ani svým očím věřit!"

„To přec nemožno!" zvolal jsem. „Jen pohleď, vždyť mají třísky docela jinou barvu než vozík!"

Soudce odškrabal opatrně krev s jednoho kousku perořízkem. Ihned uzřeli jsme stopy žluté barvy, jíž byl celý vozík natřen.

„Není víc pochybnosti!“

„Nikoli, ne, ne,“ zajíkal jsem se, cítě, že mi udivením krev prouditi přestala, „ne, toť nemožné, to se nedá vysvětliti!“

Tu Ludvík uchopil mne za ruku, upřel na mne ostře zrak jako vyšetřující soudce a úsečně se mne jako svědka otázal:

„Ty a Vaucoeur byli jste důvěrnými přáteli. Nezapírej, viď, že střílíval a často. Není-liž pravda?“

Odpověděl jsem: „Ano, střílíval!“

„Ach, už to máme!“ pravil chladně soudce, „tvůj přítel Vaucoeur se na cestě sám zastřelil. Omar jest nevinen!“

„Toť nemožno!“ vzkřikl jsem.

„Nuže, poslyš, jak se má asi celá ta záležitost,“ pravil Ludvík. „Vše jest velmi jednoduché. Když jel Vaucoeur do El Azeregu, nejspíš uviděl s vozu v příkopě vedle silnice koroptve. Mžikem octnul se dole. Sestupuje vzadu s vozíku, zvedl se na špičkách nohou a při tom ručnici, kterou držel v pravici, položil do vozíku, a to tak, že ústí její hlavně obráceno bylo proti němu, právě asi do výše jeho slabin, když s vozíku seskočil. Při rychlém pohybu, jejž učinil, když zase uchopil pušku u spouště, vyšla rána, a celý náboj octnul se ve stehně i s odštěpky z prkna vozíku. Vaucoeur byl, jak jsme jej všichni znali, silný muž. S velikou ovšem námahou, avšak přec vylezl na vozík, a popoháněje koně, dojel do El Azeregu. Po té cestě viděl se ztracena. Vzpomínka na ženu a děti, které opuštěny a bez pomoci měl zůstaviti, vnukla mu pak onu ďábelskou myšlenku. Nezbývalo mu více času, než dvě minuty, aby vše podrobně zosnoval. Jaká to síla duševní! A jak zase hrozné jest a ohavné, co jsem napsal do těchto soudních akt, kolik našel jsem různých shod a důkazů pro to, abych utratil hlavu nevinného Omara! Ó, ubohá ty spravedlnosti, která se dáváš oslepiti často jen pouhou hrou náhody!“

Byl jsem nadobro poražen, vše to bylo očividno. Puška Vaucoeurova, nabitá broky čís. 8., ony kaluže krve na silnici, tvar rány na stehně, jdoucí z prava na levo . . . vše se shodovalo. Vše nasvědčovalo hrozné události a zvlášť onen nepřirozeně tesklivý hlas, vskutku však bázlivý, jímž pronášel Vaucoeur přísahu a obžalobu! Tento Vaucoeur! . . . Mohl to učiniti? Ano! . . . Slyšel jsem v duchu opět jeho ohavná slova! Nebyla ničím, než pouhou lží! . . .

Ludvík zazvonil a objevil se sluha. „Běž do věznice a přiveď sem Cheurfli Omara!“

Po několika minutách vstoupil do úřadovny Arab, kterýž nás všechny svojí postavou převyšoval. Nad levým jeho okem byla znáti široká modřina, která mu zbyla po ráně, jíž mu dal pěstí osadník Sicard.

„Můžeš se navrátiti domů,“ pravil mu soudce. „Jsi svoboden!“

Slyše to, ani se neochvěl, nýbrž prostě pravil: „Chvála Bohu! Odplať Vám Bůh, pane soudce, a dlouho Vás zachovej!“

Přehodiv si pak půl svého roztrhaného pláště přes levé rameno a takto připraven na dlouhou zpáteční cestu, ještě dodal:

„Jazyk svědkův jest hadem, který se napájí lží!“

„Bohužel, že tomu tak někdy bývá,“ bručel Ludvík pro sebe.

„Ale nevinnost může se beze strachu podívati do očí spravedlivého muže!“

„Bohužel, zde se stal omyl,“ řekl soudce.

Omar mne uchopil za ruku. Pak se na nás všechny významně zadíval. Výraz jeho obličeje byl při tom neobyčejný . . .

Mlčky sledovali jsme zraky ubohého Omara, který dlouhými kroky odcházel k dalekému obzoru . . . na svobodu! . . .

Vzpomněl jsem si na Vaucoeura v rakvi ležícího. Viděl jsem jej s onou lží na mrtvých rtech.

Nemohl jsem se zdržeti slz! . . .

KAREL SCHEINPFLUG:

Smutek.

Nad tůní se sklánějí vrby vykotlané,
a z vody vychází smrti chlad.
Nebudu plakat — k čemu ty krůpěje slané?
Nevzkřísí těch, jež měl jsem rád.

Plaménky žluté tančí si na bažinách,
a z lesa je slyšet housle výskati.
Naděje klamné! tlete tam ve hlubinách.
Štěstí mé více se nevrátí.

Skleněné vrchy na dalekých obzorech planou,
na jejich vrcholu hoří den.
Ó, kolikrát spadl jsem s perutí polámanou!
Spěte, mé touhy, spěte jen . . .

A měsíc tak vlídně, tak konejšivě září
houpavým větví zášeřím.
Ach, já byl už tolikrát oklamán vlídnou tváří . . .
Ne! nevěřím, nevěřím, nevěřím!

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM POHÁDKÁM A POVĚSTEM.

DR. ANT. ŠNAJDAUF:

„Ulice Nerudova“ v Plzni.

MIKULÁŠI ALEŠOVI K PADESÁTÝM NAROZENINÁM.

Náš dobrý mistr Mikuláš dospěl tedy již věku, ve kterém je umělcům dovoleno — začínati. Totiž v ideálním Státě, jak jej konstruoval mudřec Platón. A náš Aleš vskutku teprve začíná — působit. Začíná tedy v pravdě žít umělecky. Nemá sice jména zahraničného, také se neblyští hvězdami na náprsence, které obecenstvu úsudek tak — usnadňují, také nebude již rozhodovati v České Galerii, ale již kde kdo u nás cítí, Aleš, to že jest to specifické umění české, tedy -- nepochybné.

Jako Čech jest náš mistr ovšem již osudem — demokrat. Nevybíral si nikdy v obecenstvu; nechtěl snad mít jen to nejvrchnější, smetánku společnosti, mecény — Proto nemusíme snad až do Vídně nebo tak někam, abychom se potěšili nejlepšími jeho díly. Zůstal v Čechách a ani tu výhradně se neoddal službám toho nejvyššího, naší Prahy královské, ačkoli to matička demokratů. Rozséval všude po Čechách, kde právě zatoužili po českém zrní.

V Plzni máme zvláště hojné požehnání z jeho štědré ruky. Kdyby šlo o to uctíti zde Aleše ulicí — totiž jen pojmenováním některé ulice, jistě by hned několik ulic se hlásilo, jim že jméno to přísluší ... Jsou to ulice, v nichž jméno Alešovo vysloviti musíte, třeba nebylo na nároží psáno. Domy je volají: ty výjevy z české epopeje, ať bohatýrské, ať humorné, jež s fasad jejich se usmívají do všedního hemžení — — I vysoké návštěvy dávají si zde jméno našeho mistra i několikrát vyslovovat a přidávají si pak k němu esthetické: Hm, hm! (V řeči artikulované znamená asi: Je umění možno také bez mecénů — bez nás — bez kommissí?)

Jedna ulice jméno Alešovo nejen volá, ale přímo výská ... Pět moderních domů, jak řadou v jednom bloku stojí, unisono účastní se této stálé demonstrace —

A právě tuto ulici, nejaleššťější, nemůžeme pro našeho mistra anektovat. A bohužel, ani naši potomci (třeba již všichni právovárečni)

nebudou moci. Aleš sám to zavinil. Přepustil celý ten svůj zajisté ideální majetek — Nerudovi! Mezi umělci dějí se transtrakce tak lehce — —

Kdyby tak Neruda — věděl! Zatoužil si jednou míti z těch 510 mil. km² povrchu zemského alespoň tolik opravdu svého, aby si mohl na to oběma nohama stoupnout, dupnout a houknout: Tady jsem já, Jan Neruda! My house! — Ale osud dává lidem sladkého dřeva a podobných pochoutek, co si jen přejí, nejčastěji když na ně už ani — zubů nemají a ani ne — chuti (jak si také povzdechl zmoudřelý Neruda).

Munificencí Alešovou jest „Nerudova ulice" na Říšském předměstí (Neruda-Gasse) opravdu ulicí — Jana Nerudy. Zde totiž na Nerudu vzpomenout si i — musíme! Musili jsme i tehdy, když jsme neměli právě namířeno do „Nerudovy pivnice", bohužel krátce, jako všechno krásné, trvavší! (Teď zase jen: Jídelna — Bierhalle.) Jinde vzpomínají jenom nároží literátů, politiků, slavných vlastenců — — Ovšem vzpomínají také, když už i nikdo z lidí nevzpomíná, ty vděčné ulice!

Mikuláš Aleš bere věci do opravdy. Když už má něco se — jmenovat, musí to také — být. Provedl tedy v „Nerudově ulici", jež ústí do náměstí „Radeckého" — apotheosu Jana Nerudy. Zapálil zde arcimistru péra ohnivými barvami tryznu posmrtnou, jaká ani v Praze mu nehoří, ač Neruda je především poetou — Prahy — „Prahy, toho srdce země" — tam každého kamene se i pérem dotknul — — o Plzni vyslovil jen divnou chválu, že je zrovna tak krásná jako Athény — nové!*)

Původci této stati jubilejní přikázal osud, aby od řady let denně několikrát Nerudovou ulicí v Plzni prošel. Ano i mu nakázal, aby zde denně několik hodin pobýval, v potu hlasivek svých chleba si dobývaje a na moudrosti životní přibývaje. (Ale bohužel nikoli jako — první tenórista!) Je zajisté omluvitelno, jestli při vábné příležitosti, již nabízí jubileum dobrého bližního, který stal se bezděkým sociem jeho bonorum, chce se i se čtenářem sděliti.

Nuže:

Náš dobrý mistr Mikuláš vybral ze své pětky činžáků plzeňských pro Nerudu dům právě prostřední (číslo 8).**) A tento dům, přirozeně ostatním vévodící, zvůlí Alešovou září od parapetu druhého poschodí až k římse okapní trofejemi svého idealního majitele, dekorací v pravdě jen Nerudovým duchem stvořenou, jeho idóly posvěcenou — —

Především září tam Praha. Opravdu zlatem tam září Praha slovanská... Mlčie v jutřniem spaní, Vltava sě kúřie v ranniej páře — pod chmurným mostem Karlovým... Nad procitající Prahou a nad krajem, jenž na pravém břehu řeky také troskou vyznačen, svítí veliké hvězdy — „Kosmické písně". Majestátní Pegas, k zemi na břehu řeky hluboce skloněn, dumá snad, jak —

*) „Obrazy z ciziny" (1872) str. 65. Řádku před tím však stojí: „Nechoď vůbec do Athén, je-li ti milý sen!"

**) Jen na činžácích pracoval — prospěchář! Veřejné budovy malovali jiní.

vířivé časy se valí,
minulost, přítomnost, budoucnost,
ach, jedna se ve druhou halí.

A my, elegicky i hymnicky dojati, dumáme s ním, osiřelým soudruhem velkého člověka, o „malé hvězdičce, kol níž se velké točí — —“

Jde to, ach, jde! Jen každý hleď
k vlastnímu dobře jádru — —

Hned vedle Prahy (s druhé strany podprsníku, jejž balkón rozděluje) rozevřen svět . . . Pyramidy . . . Sfinx . . . Arab na oři letí . . . Město mečet . . . Poušť a moře . . . Ohnivé stěny Pompej . . . „Obrazy z ciziny“, ty naše Legendy věků — — Divadla přítomna a hřbitovy minula, mezi nimiž plaše poletuje lidská myšlenka užaslá, chvějící se . . . „Jak nemít soucitu s tou velkou, divnou, záhadnou historií lidstva, s tím pracujícím, nadšeným, vždy znovu mrskaným, vždy znovu vítězícím duchem lidským?“ (Jeruzalém 1870.) Neruda otevírá průduchy tohoto soucitu héroického, otevírá svět . . .

Nad těmito dvěma freskami, hlavní směr a ráz Nerudova díla obrazně vystihujícími, kypí na všech plochách mezi okny ornament stejně významný. Na první pohled dekorativní fantasie některého starého našeho mistra miniatur, nějakého Janíčka „Zmilelého“, nebo mistra „zelené“ komnaty Zvíkovského zámku. Ale bujná vegetace Alešovy ruky má vlastní ideový kořínek. Listoví a květoví zdá se být jen prodloužením a zobdobením pářat těch orlů a těch sov, které tam v rozích hlavních ploch pevně se tyčí, slavnostní stráž, zde trianglu, jenž upraven na lýru symbolickou, na pravo pak Pegasa emblemního. Dravá síla ve službách humanity . . . Sarkasmus, který je chirurgickým nástrojem . . . Na stuhách: Feuilletony, Malostranské povídky — —

Pod ornamentem, který již jasně mluví, vyniká na jedné straně nádherný polštář s čapkou — šaška (v oblasti orlů); na druhé straně polštář — s těžkou knihou kovanou (v oblasti sov) . . .

Nahoře vedle dat narození a úmrtí vynikají ještě ty prosté kartuše rytířského ducha Nerudova, trojúhelníky slavné —

V dolním koutě celé dekorace zastrčeno veliké péro brkové s fáborem červenobílým . . . Trčí tam jako blesk svatého Jiří, blesk, který „zemi odmykává“ — zemi českou — —

To se to dýchá před takovým domem — nerudovským! Jako na oltář se díváte . . . A denně tak můžete! —

Umělci výtvarní kvality Alešovy bývají také dobrými kritiky i literárními. Silně literárními musí být již z vlastního povolání. Kam by došli jenom s tužkami a štětci — bez knih! Bez srůstu s kulturou předchozí, jež s pokolení na pokolení není zajisté přenášena jen — krví! Také dobývat nutno toho, co otcové nám zanechali, chceme-li v pravdě to mít — řekl Goethe.

Aleš, jak naznačeno, prostě rozluštil literární otázku: Čím Neruda vlastně jest? Nejen u nás, i jinde dlouho sem tam přecházeli, nevědouce, jaké jméno feuilletonistům specie Nerudovy dát . . . Jsou to opravdu — žurnalisté? Nejsou to spíše — spisovatelé? Či jsou to —

básnici? Nebo — horribile — učenci? Ti divní potrhlí lidé, kteří z vážnosti skokem přecházejí v žert a ze žertu ve vážnost až mrazivou. Ve světě, jakož známo, hlavně na tom záležívá, jaké jméno čemu se dá... Ano, jména vymýšlejí se i — před věcmi, rhytmy a rýmy před básněmi. Neruda měl pak svoji radost, že vlastně není „ani pravý literát, ani pravý žurnalista, vůbec nic, což pravého jest ve světě". O poměru svého učenectví k svému básnictví nezanechal dissertace žádné. A tak asi nejspíš sám trochu zavinil, že „byl jako básník stále odstrkován, nedral se nikdy do popředí". Ipse fecisti, Nerudo! Měl jsi se přece — domluvit — napovědět kritice —

Aleš-kritik položil jako na vážky s jedné strany biretek orolničkovaný, s druhé těžký foliant okovaný — —

Tak! Pravé slovo! A nemusilo být ani — promluveno. Pravé slovo o spisovateli-siláku, který, ani nechtěje, sebe portretoval: „z železa svaly, z žuly hnát, při tom jak dítě hravý". (Prosté motivy: Chtěl bych být jak ten podzimek!) Žurnalista —? Básník —? Učenec — filosof? (Ale nenapsal prý, četli jsme, ani jediného feuilletonu filosofického!) Ach, strasti nás slovorytců a slovozpytců! Když už na jméně záleží, jmenujme našeho „feuilletonistu" třeba — přírodní silou. Alespoň bude označeno to, co — nehyne.

Pro Aleše také dlouho neměli jméno. Odborníkům zdál se tak málo — malířem a vůbec — umělcem. Malířství znamená přece — malování, ten „čin, když někdo maluje", jak Jungmann vykládá, kdy: něco pomalovává — To bylo odborníkům tak — samozřejmé. A Aleš více „psal"... A také bylo samozřejmé. Což je samozřejmým již panenkám rozkvetlým, které vcházejí v první ples, že umělecké je totéž co — plesové, totiž že značí: graciosní těla a pohyby graciosní, kam se obrátíme... A medvěd Mikuláš psal věci tak divné, bály v pravdě — medvědí — Ani tváří nafouklých a tlapek tlapkatých se — nelekal!

Tu objevila se Alešova „Vlasť", plná takových nehorázníků — bez rukavic, a Neruda zvolal unesen: Překrásná báseň česká!

Zmatek teprve...

Nežertoval snad „feuilletonista"?

Neruda — silák, pouštěje do kraje své „drobounké vírové děti" a pro hračku do cesty jim foukaje „písek a listí a smetí", tak rád podšitě si zahvízdnul, zaironisoval, rád „jiné jiným pověděl" (jak by as o něm žáčkům vykládal Comenius).

Mluvil, bohužel, pravdu nejvážnější —! Ale odborníci mohli si přes to svoji radost zachovat. Aleš přece jen nebyl — malířem! Básníkem byl, ano — básníkem! („Básník" je také slovo pěkně podšité, chvála i bouchanec zároveň!)

Ale v bouchancích, které jsme dostali, bývá někdy také naše — čest, čest Geusů. V úsudku, že „Aleš řadí se k oněm umělcům, kteří jsou více poety nežli malíři", jest dnes vskutku všechna — čest Alešova.

Poeta, český poeta, jeden z nejhlubších, svého způsobu i — jediný jest náš Mikuláš Aleš po obecném teď přesvědčení! Umělec tedy se

všemi podstatnými znaky pojmu: cele svůj a cele národní zároveň, individualita, v níž se vyšší život národní, jeho život ideový i mravní, mohutně i nově obráží!

Poeta rázovitého vědomí českého, t. j. „vědomí založeného na staleté tradici, jež žádá češství zmnohonásobené poznáním minulosti, duševním společenstvím s jejími snahami, s jejími triumfy i katastrofami“.

Mikuláš Aleš nejen zná české dějiny jako kterýkoli professor, on i žije ve všech i nejodlehlejších dobách českých stálými vzpomínkami, jako by hned s plky Čechovými byl přišel v sieže žírné vlasti a do dneška — chvála pánu bohu — pěknému zdraví se těšil... Ano, on i v prvotním životě Slovanů tak je obeznámen, až se zdá, že by mohl vlastními pamětmi nejkompetentněji rozhodnout otázku, kdeže byla evropská pravlast Slovanů?

V naší ulici Nerudově tak se guslar náš zase rozezpíval, rozskandoval o dobách dávných i pradávných, že vědečtější potomci naši jistě neuvěří ve správnost Alešova — křestního listu. Snad i dokáží (přidrží-li se oné nejnovější methody heuristické, jížto hravě lze vyložiti nejen veškeru genesi Rukopisu Králodvorského, ale i — původ Světa*), že mistr Mikuláš, zvaný také Alš (neshodli jsme se ještě, jak ho skloňovat!) narodil se docela jinde nežli v jihočeských Mirotících a několik století před 18. listopadem r. 1852 — Možná pak, že prohlásí ho totožným s oním Alšem čili Alšíkem z Březí rodu vladyckého, biskupem litomyšlským, který „když oblehli v březnu r. 1425 Sirotci Litomyšl, sebral na radu přátel svých klenoty své a utekl s nimi a s kanovníky svými do Moravy“. O dalších osudech tohoto biskupa a tudíž i — pokladu jeho do té chvíle ničeho bohužel nevíme! (Ottův Slovník I. 772.)

Tímto jednoduchým obratem historické exegese mnoho by se již z plzeňské produkce Alešovy vysvětlilo! Již nyní jsou totiž všelijaké pochybnosti o původství těchto fresek. Věda žije pochybnostmi.

Mohl někdo jiný Žižku tak živě zpodobiti, jako zde v Nerudově ulici (čís. 2) se to stalo, ne-li současník, ano přítel jeho intimní? Skutečného rytíře Žižku, ušlechtilé, ale také pevné tváře, obránce pravdy Boží i jazyka slovanského? Nebo item — Velikého Prokopa? (čís. 10). Item — Roháče? (čís. 6). Item — Jiříka? (čís. 10) atd. (Nelze, bohužel, jedním dechem vypsati, co vše dalo by se uvésti na podporu výkladu možného, že Mikuláš Alš byl hlavou — kanovníků českých 15. století.**)

---

*) Viz návod k ní v pilném historickém díle „Literatura česká 19. století“ a jinde.

**) Na tři z možných zakuklených těch kanovníků dovoluji si zde upozorniti, ponechávaje jiným, aby podrobně vyšetřili jejich účastenství při schování pokladu (v Plzni, v ulici Nerudově). Jest to především architekt p. Rud. Štech, šiře již známý čechisator plzeňských fasad, který všechno smluvil, a pak malíři Krajíček a Bosáček, kteří na domech, kde nalézají se kartony jubilujícího deliquenta, sgrafitem a al fresco zakryté, dlouho kutili! Pan Krajíček na domě čís. 2 v roce 1894, p. Bosáček na domech čís. 4 a 10 v roce 1897, na ostatních v roce 1898.

Historické vyšetřování*) v tomto směru jest bohužel poněkud stíženo tou prožluklou okolností, že prohnaný Alšík portretuje i praotce Čecha (čís. 10), dále svatého Prokopa (tamtéž), Přemysla Otakara, toho našeho „Alexandra" (č. 2), Karla Lucemburka (tamtéž), Mistra Jana (čís. 6), Jana Amosa, Rudolfa II. (čís. 2), Španěly, Jezovity, posléze i švédského Königsmarka (tamtéž), a to se stejnou lehkostí, jakoby líčil své dědečky, strýčky a prastrýčky nebo hosty, kteří byli „u nich" (v Miroticích či kde) na posvícení . . . Snad tímto způsobem chce nejjistěji desorientovat ubohou historii českou, která tolik se již nazkoušela.

Však dobře ví povedený mistr, co historie ta zkusila! Za dnů pravosti radostné vynášel jednoho z trýznitelů její, jako Bivoj kance divokého na vlastních zádech — (Ale nebyl to snad živočich z řádu kopytníků, homo sapiens to byl, professor, z durynských lesů . . .)

Rozumí se. že se mistřík jen tak zkroušeně tváří, když illustruje na domě čís. 6 cifru 1620 zádumčivým stylem kaplánka klecanského, až se chvějete jako při vroucím zpěvu pašijovém, a zdá se vám, že vy jste tím staříkem s podvázanou rukou, který na konci se ubírá s družinou svojí kolem hrůzného spáleniště pryč — pryč — Bodláčí v cestě bují, nad hlavou krkavci plují, kůň zvětřelý řehce, vám krev se staví i proudem prosakuje . . .

Také ovšem se jen tváří (tentokrát trochu folkroristicky a po jiráskovsku střízlivěji), když líčí horlení Psohlavců, hleďte (čís. 2), o papír právo na vlastní život opírajících . . . léta Páně 1695.

Zcela průhlednou mystifikací jest Vzkříšení (čís. 2, fronta na náměstí Radeckého). Připsán rok 1895 a na obzoru ve slunci vychází — koruna! Naše koruna! Mohutný lev, jenž hrdě sedí na své poušti (blíže Bílé Hory před letohrádkem) má tlapku k ráně připravenu jako Roháč Siónský svůj palcát (za rohem v ulici Nerudově), kdyby snad slunce zamýšlelo nějakou — stávku!

Jeť alibi mistra Mikuláše vzhledem k událostem století patnáctého — nemyslitelným! (Palacký mluví mnoho také o jakémsi Aleši Holickém ze Sternberka z té doby, „který prodal celé zboží holické — komu, neznámo".) Ten člověk — totiž náš Mikuláš — že snad se nedíval na triumfální vjezd „kacířů" do Basileje: na kalich a vousy Prokopovy, talár Rokycanův, na slavnostní pláštík a brnění pana Viléma Kostky atd. (čís. 10). To jest: na domněle triumfální vjezd — hor přicházejících k Mohamedovi . . . Měl zajisté náš Mikuláš dobře všechno s chytrým kardinálem Juliánem smluveno!

Nebo, že nebyl lišák ten — po bitvě u Lipan — s vojskem naivního Hynce Ptačka na honbě za orlem ze Sióna? Kdo mohl rameno Roháčovo tak — vypodobit, ten musil spár ten pocítit na — vlastní hlavě! (čís. 6).

Jenom prokoukávejte dobře ty nádherné kolčí helmice pánů z Růže, statných jezdců, až do těch hrdel a pat obrněných proti „lupičům a žhářům" (čís. 10) a prokouknete někde — biskupa! Biskupa Alšíka!

*) ἱστορεῖν znamená bohužel napřed „vyšetřovati" a potom teprve — vypravovati.

Umí si ten náš zaklobaný a zazobaný papeženec — nyní dokonce mezi námi jubilující a tedy juchuchující mistr Mikuláš — maskovat!

Ovšem: muž vždycky počítavý, vypočítavý! — Nový důkaz nám podává, že umění vskutku žije jen — suggescemi, nápověďmi.*)

Ale doufám, že jsem na některé ty povedenosti již definitivně přišel.

Hleďte hned ty pleky Čechovy, (abychom začínali methodicky čili — chronologicky, od jedničky, od Adama). Jsou na postranní façadě shora uvedeného domu č. 10, která jest již částí ulice Škodovy. — Opravdu pluky lidí . . . Jako když se voda přivalí, objevili se na temeni vrchu . . . Vůdce, praotec náš, postoupil v před, zastavil a obrácen k zástupům nadšeně rozpřahá pravici . . . Rozpřahá pravici, jakoby chtěl k srdci všech strhnouti ty hory na dolinách, bory na skalinách, vody na lučinách — Hle, i květ se před vámi skvěje a než nadějete, slyšíte burácející hlahol: A to je ta země krásná, země Česká, „jakoby hory s horami váiely". Do opravdy slyšíte hymnu těch lidí, ba aniž víte, také jim pomaháte — — A prosím: ti lidé jsou někde z pátého století po Kristu Pánu! Staví ještě na odiv své škaredé, všelijakými „mětkami" pověrečnými poryté „diedky svoje" — jen se podívejte na toho pohana — s copem — v předu! Nosí krzna divná, sukně a klobúky, že by jen Dr. Zíbrt dovedl je řádně popsati . . .

Ale ani tento anachronismus do nebe přímo húkající není ještě vším! Umělec ošidil nás i jinak: když se dlouho díváte — ale hodně dlouho! — pozorujete pojednou, že to vlastně nejsou ani pleky před vámi — embrya příštích c. k. regimentů —: sedm lidí všeho všudy tam stojí a všelijak si váhy dodává, sedm lidí i s praotcem Čechem . . .

Ale ani to není ještě všechno! Když se totiž ještě bedlivěji díváte, ustrnete: vždyť ani těch sedm lidí (od let skoro denně z okna je počítám!) nemáme — celých! Nohy jim scházejí . . . Ano sám praotec náš kasá se před námi — beznohý! Však se dívejte, jak uměle houpá se na berli levičkou . . .

Odporučovalo by se — vždyť na všechno chodíme s liniálem, normou, hotovým slovem — přesně změřit ty všechny čáry a čárky — není jich mnoho — jimiž umělec před očima vám vibruje, aby vám vemluvil, co zrovna chce, co se mu ráčí! Exaktně by se vidělo, že to všechno raffinovanost, jež hledá mezi umělci v Čechách sobě rovné. Těch několik metrů čar a čárek prahrubých — vlna poslední kvality, žádné hedbáví! — vsugerovalo vám celý zemský ráj na pohled . . .

S mravním rozhořčením se odvracíte — —

Ale tu už vás chytá — Svatý Prokop. (Hned vedle praotce pohana na téže façadě postranní.)

Opravdu jste se — zarazili. Až duchovitá důstojná postava . . . Celá tmavá. Jen vous prorocký svítí majestátně jak ledovcové témě velehory. Ta mocná zlatá záře kolem hlavy — to jakoby slunce za horou vycházelo . . .

---

*) O tom napsal Francouz Sourian krásnou knihu „La suggestion dans l'art". Aleš ji patrně také četl. Bylť jeho strýcem, jak obecně již známo, „starý švališer z francouzských válek" a Tomáš se jmenuje!

Od tohoto muže důstojného chtěli byste opravdu býti poučováni. Díváte se po ústech, co promluví . . . Světec stojí mohutně jako strážný duch těch lesů a skal dokola — — rukou jen k zemi kyna — — klidně, nehroze — — I nedivíte se, že kníže Nimrod s tím pyšným rouchem zlatoskvoucím klesá v kolena před poustevníkem a svatým krotkým zvířetem vedle něho, které zarazilo lovce svým — křížem, symbolem utrpení i přírody, ne jen lidí a národů Kristových . . . Sami skláníte se s ním jako před majestátem — Svědomí.

A tak těžko se pak — zvedáte. Kolem tichá ulice — naproti škola, „humanitatis officina" — — Eh, takový magnetisér ten Aleš — Alšík — Mikuláš! Ano Mikuláš — ještě se strašáky na nás půjde! S „ctnostnými příšerami", jak krásně se vyjadřuje Nietzsche Fridrich . . . „Máme také nad morálkou dovést stát," pravil týž veselý — Zarathustra.

Pryč, za roh! A až na druhý roh k náměstí Radeckého, kde tak veselý život proudí, vojáci bubnují, také muzika časem hraje — ve středu a v sobotu — po cvičení — Tak! Tady se to vojanské krvi jinak proudí!

Však tatínek deset let poslouchal bubny a trubky, ještě s Radeckým v Italii krásné, u Custozzy, v Miláně, u Novary . . .

To je přece místo pro — Přemysla Otakara! (Začátek či konec Nerudovy ulice, čís. 2.) Ale měl by být obrácen, aby také viděl na náměstí slavnému maršálku posvěcené s tím „pekhausem" uprostřed — To se tady komanduje „železnému králi"!

Ale divný voják ten Přemysl! Divný komandant! Křídla sice na přílbě, lev na prsou a ruka na pavéze ohromné, ale nad mohutnou bradou tahy tak měkké, oči zářivé, skoro snivé, jakoby jen pro básnické dumy stvořené . . . Hleďte, železný král dívá se na — západ slunce! Či východ je to? Oružení rytíři zastavili koně, zatkli kopí a zpod těch masek a střech železných dívají se zároveň s vůdcem . . . Hle, do moře zapadá či z moře vychází to slunce zářící! Balt až k patám křesťanského krále, „štítu chudých a utiskovaných proti pychu a nepravostem mocných" valí své vlny dravé . . . O čem dumá Alexander náš? Vidí ten svůj — západ? Vidí — „kterak sami oba náčelníci světa křesťanského, často nesvorní, papež i král Římský, každý pro zvláštní své prospěchy, umluvili se byli spolu k jeho záhubě, berouce si na pomoc i nevěru a zradu, i vášně a předsudky lidské?" (Palacký) Vidí až i —

cestu z Dürnkrut k naší Bílé Hoře,
širokou cestu tu krvavou — —? (J. S. Machar.)

Či na východ slunce se dívá? Na východ toho slunce, jež osvítilo dříve blízké pláně a stepi slovanské?

Ať jakkoli dumá Alexander náš, z té čisté, hluboké tváře neklamně vycifujete, že jsou to dumy svaté, dohody s přírodou, dohody se svědomím vlastním, modlitby k Neznámému — Ty oči slovanského krále chtějí jen — dobru! Dobru svých i cizích —

Leť vzhůru, prapore náš mléčně bílý,
Přemyslův orle plný vzdušné síly —
pod tebou květ se rozlož krásou tklivý:
jak bílý bůh to národ spravedlivý!

Už zase — impertinentní magnetiséur — falsator! — Nerudovy verše, Nerudovy city a jsme ve třináctém století! Počkej, Alšíku!

Ale co čekat od lidí tak nenormálních, jako jsou básníci Alešovy specie? Ti někdy budou spravovat své city podle řádného kalendáře? občanského nebo církevního? Neruda vymyslil pro ně už kalendář zvláštní, vlastně kalendářík — „Kalendářík lidstva". Jen nakoukněte do té michaniny divných svatých a svátků divných . . . Však se ta novota, až čtvrt století stará, špatně ujímá — je tam tak málo pikantního! Ale přece tam najdete všelico starého, také den sv. Rufa, srpen 26., den sklizně Otakarovy za — spravedlnost — Ovšem jsou ty divné svátky prý tak vybírány, aby uvědomovaly předem o životě slovanském a českém zvlášť! Ale prosím vás, uvědomovat a dokonce slovansky uvědomovat — kalendářem! Chtít „i z běžících po sobě ročních dnů míti popud k vážnějšímu přemýšlení!" Je to něco — normálního?

Patrně má takové zbrklé myšlenky i Aleš s těmi divnými svatými a svátky divnými na obyčejných façadách občanských domů. (Přichází ku př. zase s 6. červencem. Do opravdy — na čísle 6.) Kdyby mu byli plzeňskou novou Měšťanskou Besedu svěřili — hečte, máme na ní vedle Palackého, Havlíčka a Smetany také jméno — Nerudovo! — ten by byl takový representační dům zřídil! Patří, prosím, takové tendenční rejdy do umění? Dělají takové věci — jiní? Uznanější čeští umělci? A také mají myšlenky, své myšlenky, i odvážné. Když jeden z nich pojal myšlenku zpodobiti Pravdu, napadlo mu, je snad také upřímným Čechem, přitáhnouti za vlasy hned nějakého českého — mučenníka, jehož zajisté ctí —? Hezkou ženskou namaloval, kterou do plesu by sice nepřipustili, ale také na hranici škvařit nikdo ji nepožene, ale s gustem vždycky se podíváte, jak je bez předsudku, jak se nebojí a nestydí ta — hezká ženská, ta Pravda — rozumějte dobře! — o níž pěje Kollár

Pravda jest co cedry na Libanu,
ti, již na ní dují větrové,
jenom šíří sladkou její manu . . .

Umění je ovšem od „uměti". Co Aleš umí, už jsme viděli. Hypnotisovat umí! Docela po živnostnicku hypnotisovat. Namluví vám, že máte před sebou ku př. moře a vy to moře — vidíte!

Však se podívejte! Je to nějaké — moře? Maloval by tak moře Knüpfer, Ajvazovskij, Turner nebo některý jiný z mistrů mystického živlu, z něhož prý povstal svět? Rovná čára — asi metr — v pozadí, v popředí pak několik čar obloučitých s nějakým krajkovím. Pravda, snad nějaký Hokusai nebo Toyokuni by vodu také tak prostě narýsnul, ale to jsou právě — trpaslíci, jsou to Japonci. „Německý professor by si dřív zoufal, než by Japanci vpravil, co že je „die Kunst um ihrer selbst willen," musil o těch trpaslících napsat Neruda. Na vídeňské výstavě v r. 1873 před jeho očima „špendlíčkem kopali, prstíčkem hrabali"!

Ovšem naší distanci od obrazu také stačí málo čar a trochu toho živého vydutí plochy barvou, ale sáhl by k prostředku tak jedno-

duchému ku př. — hýbáme mrtvým, když živí jsou příliš živí — Vácslav Brožík? Jediná vlna a zastupuje — moře. Bohužel, jak praveno, vy si to moře i představujete, opravdu je vidíte.

Ale tu vám dobře napadá, že jste takovým způsobem byli ošizeni již i při sv. Prokopu, od něhož jste tak pospíchali! Počkej! Aleš — faleš, však se to rýmuje!

Hledíte vzhůru jak očarováni. Málem byste byli trkli do slečinky městské — — Asi čtvrtinka dubu velikého, kousek kapradí a vidíte a dýcháte — les! Kousek jako břidlicové tabulky školní a vy zříte skály věkovité, chvějete se před těmi obrovskými strážci samoty, již prý „země plameny v nezdolná pouta kují". Ale věc je z hořejší poznámky o knize „La suggestion dans l'art" prostě vysvětlitelna. Aleš studoval, jak jsme nahoře tvrdili čili dokázali, knihu Sourianovu a dovede pak ovšem snadno všecko vsuggerovati, i „chlad kamene, zvuky, vůně . . ." (viz tam oddíl „La suggestion visuelle" str. 156.*). Jiným kniha do ruky se nedostala a ti pak ovšem věci takové nedovedou — — Brožík ku př. snažil se sice také suggescí zrakovou vyvolat nám vůni 15. století, když 2. března léta 1458 zvoláním slavným: „Živ buď Jiří, král Český" roznesla sě radosť po všiej Praze, roznesla sě radosť kolkol Prahy, rozlétla sě radosť po všiej zemi, po všiej zemi od radostnéj Prahy . . . A vsuggeroval Brožík tuto vůni? Vidíme ochotnické představení slavných pánů ze smutného konce 19. století . . .

Vůbec by se mělo Alešovi více na prsty hledět. Jako již pozorně na prsty se díváme nejen účetním a ministrům všelikým, ale i všem lidem z t. zv. našeho probuzení národního . . . Víme ku př. skoro o každé již větě slavného „Proslovu" Kollárova, odkud je — vzata. Jak bychom nevěděli? Vždyť i všechna t. zv. vzájemnost slovanská jest vzata z — německého. Tvrdíme čili dokazujeme. Z vlastní hlavy mají naši lidé přece málo, ne?

Odporučovalo by se všecky zahraniční styky Alešovy dobře vyšetřit (ἱστορεῖν). Podezřelým jest zajisté jeho poměr k modernímu impressionismu.

Zásada tohoto zázračného vynálezu nové doby je tak prostá: Nemaluj a nekresli více, nežli je zapotřebí diváku, aby měl dojem, který — podle intence tvojí — míti má! Čili: co můžeš říci slovem jedním, nevykládej deseti slovy synonymními! Podle této zásady se sice řídili všichni zralí umělci od pradávna. Již Apelles shrnul ji v heslo: V čas odtrhnout ruku od obrazu (Manum de tabula!) Ale my moderní máme potřebí — vynalézat. I vynalézáme tedy, co právě chceme . . .

Richard Muther tedy osvítil tu světodějnou událost vynálezu impressionismu — Francouzy, Manetem a jeho Aronem — Emilem Zolou. „Fiat lux!" nazývá se ta slavná kapitola slavného eklektika, u něhož musíte při každé nové stránce zapomenout, co jste četli na stránce předchozí, tak vás dovede strhnout — stylem — — En passant

*) Uvádím určité místo, aby snad naposled nemyslel někdo, že je všechno — žert, tedy věda pro zasmání! Při takové methodě heuristické učenci se — nesmí smáti.

připomíná, že vlastně již Angličan Madox Brown, potom Velasquez a Hals (v 17. století) a j., potom Japanci byli také — impressionisty. Chytáte se posléze za hlavu (dosáhnete bohužel jen na vlastní): Tak co, Herr Muther, kde pak vlastně jsme s tím — impressionismem? S —ismy manipuluje se tak snadno, —ismus bývá klobouk, který nemůže se roztrhnout, tlačme do něho co tlačme.

Muther připomněl, že Manet byl jednou také v Praze. A tu tedy pokyn budoucím historikům umění, kteří zajisté budou mít dost času prázdného: Nenapověděl snad Alešovi ten jeho „impressionismus“ — Manet? Ovšem Aleš tenkrát v Praze asi nebyl, snad ještě mořil professory na písecké reálce, ale — nemohl si Manet zajet do Písku? Ejhle, jak snadno lze uzle gordické rozvazovat — i bez mečů!

Jiná jest otázka, zda-li by Alešovi všechna moudrost Manetova byla co platna. Co by mu byl Manet asi ukázal? Barevný dojem kočičky, která stojí, aby stála, nebo neolympické krásky, která je nahá, aby byla nahá. — Snad by medvídek Mikuláš (maloval sv. Václslavy „ode čtyř let jistě“!) byl i řekl: „Víte, mosjé Manet, vy jste znamenitý maître impressioniste — plenairiste (Aleš mluví dobře francouzsky, viz důkaz nahoře pod čarou!) ale — po našem slovanském — žádný živopisec — umělec! Malujte své kočičky a Olympie, my už zůstaneme při — našich svatých!“

Ovšem by se takovouto řečí dopustil Aleš plagiátu, který by u něho překvapoval. Plagiátu na kacířském názoru autora této stati jubilejní. Ale, bohužel, i tento autor dopustil se hořejšími slovy ne sice plagiátu — kdož pak by o sobě mluvil způsobem tak neslušným! — ale „assimilace“ cizí myšlenky. Jen si, prosím, najděte Nerudův výstavní referát z r. 1869 (Žerty hravé a dravé), nadepsaný „Bez myšlenky“ (týká se moderního „vynálezu bezmyšlenkovitosti umění“) a uvidíte, že uvedená dramatická rozmluva s Manetem jest jen maskovaným krátkým obsahem oné stati nebásnické.*) Ovšem kdož ví, kde — Neruda . . . Neprozkoumány ještě všecky zahraničné jeho spády, zvláště styky s Italií jsou podezřelé! Víte — ale aby to nikdo snad nerozzvonil! — přišlo se již na divné pletky s mnichy . . . cherchez la — Terésa à Gesu! — Ach, ti naši lidé mají tak málo z vlastního citu, z vlastní hlavy! Jenže — o tom bylo by zapotřebí rozsvítiti zase novou hvězdičku.

Faktum jest, že náš mistr Mikuláš jest impressionista — nápadný.

Nejde snad jen o impressionismus prostý! Což o to: vytýčit postavu několika tahy, pevně ji opříti plochami jednoduše odstíněnými, že nepotácí se v plenairu jakoby jen stín sebe sama — to jsou konečně elementa umělectví! Jsou to tvaroslovné základy řeči výtvarné.

*) Stať ta i tím je zajímavou, že Neruda zde trochu pósuje — jak dnes beze všech pós říkáme — proroka, věc u něho neobvyklá. Píše: „Ta výtvarnost bez myšlének na štěstí hned zas nepominula; našlo se pro ni „obecenstvo“ a nové umění se udrželo co „škola“, která nás bohdá dlouho blažiti bude a konečně až na onen blažený stupeň bezmyšlenkové dokonalosti přivede, kdy budem jen jíst beze vší papriky, pít beze všeho spirutusu a bavit se pouze díváním na vlastní pupek.“

Ale ani vyznačení individualnosti a typičnosti zjevu, jeho životnost tedy — není ještě důkazem síly a dovednosti zvláštní! Jest to stále jen studium studijní, důkaz schopnosti pozorovací a správného užití výrazu — pro makavý dojem zvenčí!

Alešovy výrazy obrazné mají dojmovost ještě vyšší! Jsou zároveň formami života vyššího ideového, stejně ve zjevech individualních jako nad nimi a kolem nich plynoucího, jehož postřehování dáno jest schopnostem a vyškolenostem právě jen genialním . . .

Alešovy práce jsou divy plenairu kulturního, časově přesně omezeného, historicky památného. Jsou hlubokými studiemi lidí nikoli jen jakožto fantomů, „skvrn barevných" — —

Chcete se prochvět na chvíli dojmem našeho století čtrnáctého? Toho slavného století, kdy kladeny základy nejen ke chrámu sv. Víta, k universitě „světové", ke Karlstadtu (tak mělo býti zváno — Nové město Pražské!), ke Karlshofu (Karlovu), ale i k hrozné národní sebeobraně „Husitů" ve století 15. —? Vizte památný výjev, kdy Karel IV. (v císařské koruně) odevzdává zakládací listinu vysokých škol . . . (č. 2.) Slávy dost na jeho ornátě, na zádi prestolu, na pluviálu Arnošta z Pardubic s obrázky svatými, na širokých reverendách professorů — — Ale každá ta hlava ceremonující jest jiný svět, jiný zájem! Srovnejte jenom tu hlubokou myslitelskou tvář českého pána, jenž stojí u Arnošta, s tváří mnicha v pozadí, jenž drží berlu prvního arcibiskupa — —

A pochopíte pak i veškeru životnost obrazu vedlejšího, na témže domě: „Žižka u Rábí". Mezi družinou vůdce jednookého s červenou čapkou (což na tom, že Žižka nosil prý čapku zelenou!) naleznete tutéž tvář myslitelskou, jenže zpřísnělou, zrytou, s okem rozhořelým, nad ní pak cep okovaný . . . Suita Žižkova ubírá se s vůdcem za prostou monstrancí na tyč zvednutou — —

Chcete plenair století pak následujícího? Totiž slavný konec jeho, dobu Rudolfovu? (čís. 2, fronta na náměstí Radeckého). Sniíte se na chvíli tou dobou mecenášství světového, „zlatou" dobou české literatury . . . Hle hvězdozpytec, muž ze země daleké, vykládá učelivému císaři divné světů kolotání na globu — — Důstojně vykládá v plášti důstojném, i pes u křesla vznešeného posluchače zdá se být obrácen pozorností vážnou k muži vědy vznešené, královny věd . . . Panoš — v úboru španělském, elegantním jako velitel jeho — na míse přináší konvici vzácnou — také as ze země daleké — —

Před portierou páni čekají . . . Čeští páni? Snad ten zamyšlenec s límcem nabíraným, který chová na ruce jako děťátko svitek důležitý . . . Ale collocutor jeho v hábitě a plášti černém? Ty ostré rysy sotva vypěstilo dětství mezi Čechy, jako Čechy nevypěstily ty bělizny dlouhé a klobouky rohaté.

Až muž vědy domluví, přijdou na řadu mužové politiky. Domácí zpovědník — v popředí stojí — má audienci první — — Bude jednáno o majestát?

Dýcháte rozechvěni ten horký vzduch před r. 1620, plenair vědy a umění, deputací, disputací a intrik — —

A nechce se vám pak staviti se před tím staříkem na koni, který cifru illustruje (dům č. 6), staříkem s rukou podvázanou — ten jeho kůň je tak lidský, ano více než lidský! — pryč — k světlu někam — k libé pastvě očí . . .

Dost světla za tím tragickým rubem — za celým tím pohnutým životem poctivého národa, jak zde z kouska ulice můžeme jej přehlédnouti: za těmi průvody krásných koní vedených buď k bojům krvavým („Žižka“, „Roháč“, „Páni z Růže“, „Königsmark“), buď k triumfům chvilkovým (V Basileji, Jiří v Praze) . . .

Ale divák každý sám musí světlo to si rozsvítiti! Umělec může jen slova podat, na nás jest vybavit ze slov — představy . . .

Nejvíce světla toho z hranice Husovy září (čís. 6) . . . Ale kdež hranice, jakou snad čekáte! Jen plamen spíš — dekorativní, ač mohutný! To jakoby šlehalo před vámi nadšení Mistrovo, který vedle na klekátku chrámovém kleče z Bible se modlí . . . Plameny ty nepálí, jen hřejí — — Snad Mistr unesen je právě místem: „Amen, amen, pravím vám: pakli zrno žitné padši v zem neumře, ono samo zůstane, a paklit umře, mnoho plodu přinese . . .“ Hle, jak krásným je vztýčena hlava ta citem! — Nebo dumá ta hlava čistá, Zjevení Janovo prožívajíc, o jednom tom ze svých „devíti kusů zlatých“: „Blaženi jsou, kteříž v Pánu Bohu umírají, jimž řekl Duch, aby odpočinuli od svých prací, a skutkové jejich jdou po nich? a dumá tak — naposled? Hle z plamenu krásného holubice krásná vylétá . . . Vylétá a přelétá — —

Z růže kvítek vykvétá: Hned vedle Jana Husa — Jan Amos.

Prach Husův vlny Rýna neroznesly,
on pojednou se spojil v bytost lidskou:
v Tvou, Comenie, postať gigantickou — —
Kde Hus ustal v práci,
tam Amos vstoupil v šlépěj jeho svatou — —

Hle Amos učí . . . Také učí, vizte, jak —

svět se točí vůkol, vůkol v světě všecko se válí
zhůru dolů —,

avšak zároveň učí tomu, „co přirozenost lidskou nějak zdokonaliti může“. — Moudrosti učí z utrpení předků. — A všechny učí, ne vyvolence jen, svět učí — — —

Žákem Amosovým jest i mistr Mikuláš Aleš. Věrným žákem od let dětských do padesátky.

Již záčíná učiti také sám . . . Začíná působit náš — Záboj zlatých prstů na varytě zvučném, pěním srdce jímá. — —

Pěj, Mikuláši, pěj dál tu svoji píseň z středa hoře . . . Pěj a juchej, mládče!

E. V. TURNOVSKÝ:

V poutech oddanosti.

Kus všední tragiky.

I.

Štědrý večer! Všude teď asi zasedají k večeři, myslím si, a začínám rychleji přecházet prázdnou nádražní čekárnou a hvízdat si potichu refrain nějaké veselé dávno zapomenuté písně.

Štědrý večer! Dle dávného zvyku všichni členové rodiny se shromažďují, ... eh, přerušuji se, vtíravé reflexe, reflexe těch, již jsou osamělí!

A znovu se snažím nemyslit na nic, znovu hledám refrain sv é písně. —

V čekárně je teplo.

Železná kamna, jež stojí v koutě u dveří, jsou rozpálena do červena. Mdlá, ospalá nálada plíží se nevlídnou, prázdnou místností, osvětlenou spoře dvěma petrolejovými lampami. Mřížkovým okénkem u „kassy" viděti úředníka, sedícího u telegrafu. Zdá se mi, že spí, nebo dřímá. Pokaždé, když jdu vedle okna, pohlédnu naň, ale on se ani nehýbá. Hlavu maje skloněnu do dlaní, lokty opřeny o stůl, sedí, zatím co telegraf klepe a pohrkává, a vítr venku skučí a otřásá skly luceren. Hledím naň se zájmem, neboť vidím, že je ještě mladý, velice mladý, napolo hoch. — Spí. A spáti nemá! Za tak mnohé je zodpovědný, neboť tu sedí sám, ale snad je přemožen a znaven . . . kdož ví. Spí, a jistě sní o domovu, o večeři štědrovečerní a nezapomenutelných hrách! — Snad má kdesi otce, matku, bratry . . . a tu sedí zcela sám, na zapadlé, osamělé stanici, odříznut od světa a odloučen ode všech, kteří jsou srdci jeho blízcí a drazí . . . Anebo je osamělý jako já, nemaje zhola nikoho a jen z ochoty tu sedí za staršího úředníka, jenž má doma ženu a děti . . . kdož ví . . .

Znovu zrychluji krok a hledám refrain písně, dávno zapomenuté.

Čas se plíží tak zvolna, do odjezdu vlaku ještě tolik mi zbývá. Kdyby aspoň někdo ještě přišel, myslím si, abych tu nečekal tak sám.

Ale dnes nikdo nejede, kdo nutně nemusí, dnes je štědrý den, a potom ta vánice venku! Kdo by se odvážil —?

Znovu přecházím sem a tam, tiše si hvízdám, a snažím se nemyslit na nic. —

Uplyne chvíle.

Bozi! To byla věčnost! Zdá se mi, že jsem se ocitl už kdesi mimo svět. Všecko zmizelo, všecko je pouhým snem: i moje návštěva tam na východě v rodném opuštěném hnízdě, i cesta vánicí sem na nádraží, i Praha, cíl mé cesty — všecko zmizelo, jen ta nepatrná osamělá stanice a já čekající na ni existujem'.

Čas se plíží, plíží . . .

Pocit osamění roste, jakési usnění přimyká mé oči, a v čekárně je takové ospalé teplo.

Jediný pohled na lavici, stojící podél zdi u kamen, a už usedám na ni, hlavu zabořuji do límce a počínám dřímat... V tom bouchnou dveře. Vzbouzím se, a polekaně tam hledím . . . „Ah, konečně!" zaraduji se. Dva lidé vcházejí dovnitř, muž a žena, oba mladí; smějí se a dupají. Oba jsou celí bílí, úplně zachumelení.

„Ah, zde je teplo, Jenouši, zde je teplo!"

„Konečně, konečně!"

A veselý, dětinný smích, oklepávání šatů. Ona vyjímá kapesník a oprašuje jej, on zas ji, a oba se při tom smějí bezstarostně a rozpoutaně jako dvě velké děti.

„No, dost už, dost! Přestaň, vždyť mě biješ!"

Hledím na ně jako ze sna vzbuzený, a duší se počíná šířit teplo. Hle, těm zde není teskno, ti dva jistě nesní o kouzlu chvíle štědrovečerní!

Ona je nevelká, štíhlá brunetta, asi dvacíti let. Krasavice! Myslím si: Bozi, jaké štěstí moci ji nazývati svou! Závoj má zcuchaný a shrnutý s takovou dětskou legerností nad čelem, tváře jí planou od mrazu a prudkých pohybů, černé jiskřivé oči jen jen se nítí zpod dlouhých delikátních řas, a na kožešinovém boa uvízly jí vločky sněhu, jež ve světle lampy se třpytí jako stříbrné. Eh, víla, živoucí víla!

Hltám očima každý její pohyb, a ona se na mě usmívá, není uražena mou lačnou zvědavostí, a mladý muž, její průvodce, hladí svůj plavý vous a rovněž se usmívá.

„Odpusťte, vyrušili jsme vás, viďte?" zašveholí znenadání ona a už stojí přede mnou s neodolatelným šelmovským úsměvem. „Koulovali jsme se před nádražím, a vy jste tak smutný! — Kam jedete? — Snad do Prahy? My jedem' do Prahy, vy také? Ah, to je rozkošné, konečně nepojedem' sami, víte, dnes takřka nikdo nejezdí, nám je to pravda jedno, ať jedem' sami nebo ne, ale přece. — Jendo, pán jede také do Prahy."

Usmívám se, přikyvuji a hledím s jednoho na druhého, nemoha se pořád ještě vzpamatovat z příjemného úžasu a překvapení.

V tom také mladý muž přistupuje ke mně, usmívaje se radostně nad mým úžasem.

Vysoký, plavovlasý, s ostrou španělskou bradkou, vypadá jako čtyřiadvacítiletý, ač je mu jistě mnohem více. Ale v rysech jeho zardělých tváří je tolik neporušenosti, celý jeho mladistvý zjev dýchá takovou svěžestí a mládím, že při prvém spatření byste mu jistě nehádali více.

„My se neznáme," praví vlídně, „já jsem Jarkovský, chemik, moje žena," ukazuje na ni, smějící se, a v tom prostém lakonickém představování je tolik půvabu a opovrhování vší konveniencí, v pohledu jeho světlých očí je tolik oduševnění a mladistvého sebevědomí, že jsem tím vším uchvácen, a dlouze a silně tisknu jeho ruku.

„Tož pojedeme společně," opakuje mladá žena, a zas obrací se k němu. „Ale, Jendo, ty koule poslední ti neodpustím, vlastně bychom měli jíti pokračovat hned, ale mě tolik zebe, hleď, ruce mám hotový led..." a tiskne mu obě ruce dlaněma na tváře a naklání se k němu, a líbá ho na rty a směje se při tom a neomlouvá, jakoby se to rozumělo samo sebou.

„Novomanželé," myslím si a nějak zklamaně poodcházím stranou, nechtěje je rušit, ale v témž okamžiku ozývá se za mnou její hlas:

„Pane, pojďte mezi nás! Jste tak smuten, a já nemám ráda smutné tváře!"

S úsměvem se tedy přivtěluji k nim, chvíli přecházíme čekárnou sem a tam a hovoříme o vánici, o pravé štědrovečerní náladě, ale ani slovem se nezmiňujeme o tom, proč sami, místo abychom byli doma u svých rodin, čekáme tu na osamělé, ztracené stanici na vlak... oni ani slovem se o tom nezmiňují, jakoby pro ně vůbec nebylo této chvíle význačné, jakoby sobě sami byli celým světem a nepostrádali nikoho a ničeho, a já — samotář — rovněž nemluvím o tom, protože hovor vzbouzí jen trpké vzpomínky a prázdno v duši. A tak přecházíme nevelkou čekárnou a hovoříme pêle-mêle o všem možném, jako lidi, kteří se prvně setkali v životě. —

Za hovoru míjí čas nepozorovaně rychleji.

„Lístky?!" ozve se za námi mladistvý hlas. Mladý úředník, probuzen snad zvoněním, otvírá okénho u „kassy" a tázavě na nás pohlíží. — Teď teprve plně vidím, že jsem se nemýlil, že je velice mlád, bezvousý ještě. Hrnem' se k němu všichni tři se smíchem, a předháněje jeden druhého jako děti.

„Do Prahy, tři lístky do Prahy," švitoří mladičká žena, a úředníček se červená a pln rozpaků sebou vrtí a lístky jí uctivě podává.

„A kdy už pojedem'?" ptá se dále s šelmovským koketním úsměvem mladá žena.

„Co nevidět, prosím, v několika minutách..."

„Díky. — Jaký je ještě mladičký," dodává šeptem, když nám lístky rozdala. „Jak se, chudinka, zarděl, když jsem naň promluvila. A celou noc zde snad musí sedět sám. Jistě se mu stýská po domovu a po matince. Takový mladý..."

„A což vám, milostpaní," pravím, „vám se nestýská? Štědrý večer, a vy na cestě —?"

„My?“ rozesmála se s dětinnou radostí. „Ah, vy nás neznáte, vy nás neznáte! My jsme ptáci, viď, Jendo, my jsme jako ptáci, tak volní, tak těkaví, my nemáme domova, ne, ne, nikoho . . . my jsme sami, a je nám tak dobře . . . My nikde ani nepřivyknem, nezkusil jste to? Dnes jsme tady, a sotva jsme několik lidí poznali, několik dojmů zachytili, už jsme zase pryč . . . třeba ne někdy dobrovolně, třeba nucení okolnostmi, ale na tom nezáleží . . . Jedeme do Prahy a nevíme kam, ke komu, k nikomu, rozumí se, to je u boha, viď, Jendo . . .“

Rozesmála se tak bezstarostně a pohlédla na mladého muže ták důvěřivě, že jsem se pln obdivu a zvědavosti na ni zadíval.

„A vy?“ obrátila se najednou žertovně ke mně. „Proč vy nejste doma . . .? vám se také nestýská? či . . .“

„Jsem také sám . . . také jako pták . . . jenže ne tak roztoulaný,“ usmál jsem se.

„Ah, to je dobře,“ zatleskala ručkama, „tak jsme se sešli, vybraná společnost. — Tož může býti pro vás ctí, v našem spolku býti třetím, ha — ha — ha, to se povedlo, to se povedlo . . .“

Smáli jsme se všichni tomu nápadu, i mladý její muž, jenž až dosud s radostným, nadšeným úsměvem ji poslouchal, se rozehřál.

„Někdy svádí osud lidi podivuhodně,“ řekl „ostatně ještě se neznáme vespolek,“ dodával reservovaně. „Ale to prozatím stačí. Je štědrý večer, a vy odkudsi kamsi jedete, jste sám, pro vás neexistují radosti ostatních, třebas byste si jich snad přál . . . a my také odkudsi kamsi jedeme, jsme také sami, pro nás také neexistují radosti ostatních . . . rozdíl je snad jen v tom, že my zatím po nich netoužíme, že nám je takto nejlépe . . .“

„Ano, výborně, výborně,“ vpadla ona nadšeně, „všimnul jste si, jak to postřehl můj hošíček? Výborně, výborně . . .! To je znamenité,“ volala, tleskajíc ručkama v nadšení jako dítě.

Usmíval jsem se nad nimi oběma, a v duši mi bylo tak radostno a veselo.

Rád bych byl o nich zvěděl více, než až dosud jsem věděl, počínali mě oba nadmíru zajímat. V duchu připravoval jsem si už i otázky, abych se zeptal, ale v tom ozvalo se zvonění elektrických zvonců. Signály! Signály!

Zastavujeme se a nasloucháme.

Z dáli je slyšeti temný hukot, zřetelný i v tom vytí větru. Vlak se blíží. Všichni se hrnem' ku skleněným dveřím, vedoucím na perron. Elektrické zvonce, zladěné v tercích, ozvou se ještě jednou, na to bouchnou kdesi dveře, jakési hlasy, větrem přerývané, slyšeti venku, dva neb tři zřízenci nádražní mihají se tam a skládají na násep nějaké zboží nebo zavazadla.

Hukot se blíží víc a víc, malé nádražíčko se všecko otřásá, a hle, už zaplály ve tmě dvě rudé ohnivé oči, a celý sloup ohnivých jisker rozlétl se stranou.

Vlak staví před stanicí s pronikavým hvízdáním, jež tak žalobně vyjímá se v hučení vichřice. Otvíráme dveře a vycházíme ven do té

psoty a vánice. Klobouky si nutno přidržet a kabáty upnout, neboť vítr je zběsilý a bezohledný . . .

Kondukter pobíhá s lucernou podél vlaku sem a tam a odkazuje nás na vlastní naši žádost do coupé, kde nikoho není.

Zavírám dveře, v coupé je zima . . . Mladý muž se zachvívá a s humorem proklíná nešetrnost drah vůči passagerům. Pak usedne do kouta s úsměvem ospalého člověka, chystajícího se spát . . .

„To vám nemusí nijak překážet," usmívá se vlídně a omlouvá. „Máte-li chuť hovořit, žádné ohledy, nepřekáží mi to. Mohu spát i při největší bouři. — Jsem jist, že zaspím soudný den, viď, Olo?!"

„Oh, ne, já tě vzbudím," směje se mladičká žena, „vzbudím tě a..."

„Nu, a?"

Naklonila se k němu, cosi mu se smíchem pošeptala a hlasitě a se smíchem dodala: „A pak budem' spát dál!"

Mladý muž se rozesmál: „Pravda, pravda! Pro nás dva nebude soudu, ne, ne, rozhodně ne, pro nás dva ne . . ." a dlouho se tomu radostně smál, krče se v koutě a ohrnuje límec svého kabátu, zatím co ona usedala vedle něho, a já, chytaje každé jejich slovo, naproti nim.

Konečně jsme se usadili, našedše nejpohodlnější posice, a čekáme mlčky, až vlak se hne.

Venku vítr se zrovna svíjí, pod vozy se proplétá, lucernami zvoní a tak žalobně naříká.

Spousty sněhu ukládají se na okénka, aby v nejbližším okamžiku byly zas větrem smeteny.

. . Slyšeti bouchání dveří u vozů, volání kondukterovo, a do toho všeho zavyje z nenadání parní píšťala. Jedeme. Světla staniční mihnou se několikrát kolem nás, zablesknou se v oknech, a ve chvíli zapadne vše do tmy a sněhu, jakoby tu v těch končinách nikdy ani po stanici nějaké nebylo památky . . . a jen vlak se otřásá, oddychuje a drnčivě uhání vpřed s rostoucí rychlostí, s rostoucím chvěním.

Chvíli sedíme tiše.

Mladičká žena usmívá se na mě tak důvěřivě jako na dávného, osvědčeného přítele, a v mé duši je tak teplo pod vlivem toho pohledu, tak radostno a klidno.

Chvílemi zahledí se na svého mladého muže, a tu její obličej zazáří pokaždé takovou něhou, láskou a obdivem, jeho ospalé oči tak vesele a šťastně se roznítí, že radostí bych se dal do zpěvu nad těmi mladými, šťastnými lidmi.

„Kdo asi jsou?" myslím si. „A jaký je jejich život, že takto jím mohou procházet s úsměvy na rtech a radostí v každém pohledu? Odkud to zabloudili k nám, z jaké planety? A jaká to síla tajemná umožňuje jim zachovat si neporušenost mládí a jeho nejvzácnější přednost: nadšení?"

Jak rád bych byl zvěděl o nich více, jak rád bych byl znal jejich tajemství! Ale nevěděl jsem, jak začít, abych se nezdál vtíravým a neurazil je . . . (A zatím, aniž bylo třeba mnoho se vyptávat, dověděl jsem se cestou všeho — netuše, že mi to bude jednou tak osudným!)

Vlak uháněl tedy vánicí a tmou, v coupé se počínalo šířit teplo . . .

Zdálo se mi, že mladý muž usnul. Pohlédl jsem na něho pozorněji... Hle, oddychuje rovnoměrně, hlava mu skleskla poněkud níže... Spí. A v tom už i ona si toho všimla a naklání se k němu s takovou zbožností a láskou jako matka nad spícím děckem. Naslouchá. „Spí!" šeptá, s úsměvem se obracejíc ke mně. „Spí můj hošíček, unavil se cestou, unavil... takřka mě nesl... až sem," a podkládá mu svůj vlastní kabát pod hlavu, aby ho netlačilo, a se šťastným úsměvem obrací se znovu ke mně.

Dodávám si odvahy a navazuji rozhovor:

„Odpusťte, milostpaní, odkud až račte?"

„Ah, jaké odpusťte a račte," šeptá s úsměvem. „My jsme dnes vykonali ohromný kus cesty... alespoň myslím. Jdeme z Borohradu, byli jsme v jeho rodišti, u jeho bratra. Dobří lidé, zdržovali nás, nechtěli nás pustit, ale dětí mají plnou sedničku, uložit nás nemají kam, toť víte, na vsi, v takové malé chalupě... Byli celí nešťastní, chudáci! A tak jsme se vydali na cestu. Ale pravda, takto vy ničemu nerozumíte, to je vlastně nekonečná písnička... My vlastně jdeme až z Hradce, v Borohradu jsme se jen stavěli. Celou noc bych vám o něm mohla vypravovat a o našem životě, a neskončila bych."

Odmlčela se a pohlédla na spícího muže, jenž ze sna cosi šeptal a usmíval se. Táž něha a láska jako prve ozářily její drobný, rozkošný obličej.

„Vidíte, pane," pokračovala šeptem, a oči jí nadšením zaplály. „On je takový člověk, nu, nedovedu vám říci. Genius srdcem, nebo ještě lépe, veliké dítě, veliké vousaté dítě... to je on, ano, a já s ním jdu všude... vidíte. Šla jsem za ním z domova, k vůli němu jsem opustila všecko: i bohatství, i postavení společnosti, k vůli němu jsem se rozešla i s rodiči, a jdu s ním všude... Teď jede do Prahy, jedu s ním, má v plánu cestu do Ameriky, pojedu s ním, a kdyby jel na severní točnu, pojedu s ním také! Takový je to člověk! — Ah, že ho neznáte, že ho neznáte, jistě byste si ho zamiloval, vždyť jeho nelze si nezamilovat navždy! — A přece, vidíte, má tolik nepřátel, kam přijdeme, tam jsou všichni proti němu! Bože, co už vytrpěl, co už vytrpěl, a všecko jen pro své velké, geniální srdce... Jiný na jeho místě dávno už by byl zmalomyslněl, zatvrdl a zhořkl... A on, vidíte, učiněné dítě..."

Znovu se odmlčela a počala mu rovnat plaid pod hlavou, něžně se při tom usmívajíc a cosi sama k sobě šeptajíc.

Hledím na ni, a překvapením a obdivem ani nedýchám.

Byl takový nápadný kontrast mezi její zjevem dosti elegantním, mezi její smíchem a dětskou téměř rozpustilostí tam v čekárně na stanici a mezi tonem těchto jejích slov i perspektivou, již mi náhle otevřela!

„Studoval jste v Praze?" zeptala se najednou, vzbouzejíc se ze snění. „Studoval? A co? Chemii? Na technice? Tedy jste ho musil znát. Studoval také chemii, s bratrem mým, Vilémem... Před dvěma lety absolvovali. Neznal? Ani bratra...? To je divné... škoda!" a lítostivě a zklamaně se usmála, jakoby mě litovala, že jsem je nepoznal a přišel tím o štěstí celého života.

Usmál jsem se jejímu zanícení a pod vlivem jejích slov začal jsem si ho prohlížet pozorněji. Jak spal, hlava se mu svezla na stranu do kouta coupé, a světlo, blýkající na stropě vagonu, osvětlovalo právě jeho výraznou nezapomenutelnou tvář.

Vzpomínal jsem, vzpomínal, viděl-li jsem ho kdy, ale nemohl jsem vzpomenout, a pak mně tak se zachtělo poslouchat ji dále a zvěděti více, tak jsem zatoužil poznati tajemství jejího života, že znovu jsem se obrátil k ní, jakobych ji povzbuzoval k pokračování, řka:

„Ne, ne, milostpaní, nemohu se upamatovat!“

Ale hned jsem poznal, že netřeba ji povzbuzovati, že jí samé působí největší rozkoš, může-li vypráněti o něm.

„Studoval tedy na technice,“ začínala sama, „můj bože, ta doba, kdy jsem ho poznala, nikdy mi nevymizí z paměti! Jak já byla tenkrát šťastná, neuvěříte! Jsem šťastna i teď, sám to vidíte, ale tehdy to štěstí moje bylo tak nové, tak opojné a draze vykoupené! Vy nemáte ponětí, ne, ne... Já myslím, že žádné druhé ženě není přáno něco takového žít! Představte si: můj otec byl boháč, stavební rada, byrokrat a bůh ví, co všecko ještě! Já byla vychovávána jako všecky dcery našich boháčů a městských patriciů. Žijete v Praze, viďte! A znáte je tedy, ty naše dcerky patricijské? Alespoň částečně. Nu, vidíte! Dovedete si to tedy představiti. Od mládí mě mučí vychovatelkami, pianem a nejrůznějšími trety, jež mají ze mne udělati velkou dámu... Matinka mě vodí do plesů, na návštěvy, do divadel, zmírá úzkostí při každém mém chybném kroku, potají sní o ženiších a příštích mých úspěších. Tatínek mě odváží na rok do Berlína do jednoho světoznámého pensionátu, a aby ukonejšil svoje vlastenecké svědomí — neboť tvrdí o sobě, že je vlastenec, přes to, že nečetl snad jediné české knihy a studoval na německých školách — omlouvá se, že jen proto mě poslal do Berlína, abych dokonale ovládla německou řeč! (Ale na tom konečně nezáleží a není to nic u nás zvláštního!) Dvakrát v měsíci přijíždí za mnou, aby se přesvědčil, jaké dělám pokroky, při nějaké příležitosti se dovídá kdesi o proslulé zpěvačce Wildové, a jelikož se domnívá, že mi to rozhodně nebude na škodu, budu-li umět i zpívat, dává mi u ní zapsat čtyři hodiny zpěvu týdně, nelituje peněz, ani času... nu, krátce, oba se s matinkou přičiňují všemožně, aby nepropásli ani jediné příležitosti, o níž se domnívají, že by mohla rozšířiti obzor mého vědění, vlastně lépe řečeno, která by mě aspoň o krok přivedla blíže k onomu ideálu, který by rádi ze mne udělali: k ideálu vzorně vychované dívky, která bude mít věnem slušných pár tisíc a třípatrový dům na Novém Městě! Krátce a dobře, pečují o mě vzorně, neboť jinak by se, myslím, dost nudili, kdyby neměli nás, Vilka a mě. Hlavně matinka, která je ještě mladá a plná života, nevynechává jedinkého plesu, jediné zábavy, aby mě tam neuvedla a sama se při tom nebavila též... To všecko je pěkné, a dle jejich přesvědčení i dle jejich výroků, chvályhodné... ale co je to vše platné, když já při vší té jejich péči a starostlivosti necítím se ani dost málo šťastnou a spokojenou. Často nemohu pochopiti, proč se mám učiti anglickou mluvnici, když do ní nemám pražádné chuti ani lásky, často nechápu, proč se mám usmívat co nej-

líbezněji a tvářit se nadšenou ve společnosti Frau von Wohanka, nebo Frau Berlitz ... když obě ty dámy jsou mi nejprotivnější ze všech, jež znám a od nichž bych se často odvrátila nejraději s vysloveným opovržením! Často nechápu, nu, krátce, mnoho toho nechápu a mnohdy si postavím hlavičku, a mohou prosit, vyhrožovat, nedonutí mě k ničemu! Ale čas je, bohužel, tak dlouhý, tak vytrvalý, časem i kámen povolí stálému tlaku ... A tak se tedy i já časem vpravuji do všeho, přivykám, krotnu ... Už se i dovedu usmívat a býti udivena v rozhovorech s Frau Berlitz, mluvím už i anglicky, třeba hodně falešně a se strašným přízvukem, ale mluvím, a známí se mi obdivují, jsou nadšeni mými pokroky, a já je poslouchám a tak officielně se k tomu usmívám, jakoby mi bůh ví jak lichotily jejich komplimenty ... Už i hraji Schumanna, Chopina, třebas se často stydím v duši před sebou samou, když mi tleskají a chválí mě a rozplývají se obdivem ... Už si i zvykám tvářiti se na promenádě vznešeně nepřístupnou a ledovou, už se dovedu i nadchnouti pro lawn-tenis a jízdu na kole ... nu, krátce, kde kdo, matinkou počínaje, je mnou nadšen a předpovídá mi veliké úspěchy ve společnosti.

Přicházejí poznenáhlu návštěvy: mladí i starší muži nejrůznějšího charakteru i postavení, ale ovšem dobře vesměs situovaní: úředníci státní, doktoři, dva docenti z techniky baví se se mnou, to jest, říkají mi nejprve mnoho nadšených slov o mé podivuhodně prý jemné pleti, o mých báječných očích, o mém jiskřivém prý temperamentu, později dovolují si více, tisknou a líbají mi potají ruce, šeptají mi o lásce, o nevýslovném prý štěstí, jež pro ně leží v mých něžných, rozkošných prý ručkách ... A někteří, hlavně ti starší a zkušení, jako je ku př. doktor Richtr, odvažují se i více a kradí mě i líbají na šíji a vyznávají se zcela otevřeně, a jiní zas, pathetičtější, horují frásovitě o mé kráse, a div neprosí, aby směli býti mými sluhy nebo otroky. Můj bože," rozesmála se a udýchaně naklonila se do předu. „Vy víte, že nepřeháním, ale vzpomínajíc na to dnes, nedovedu se ubrániti trpkosti, a karrikovat to všecko poněkud. — Můj bože, všecko bylo tak falešné, tak umělé. Vím dobře, že všichni vidí ve mně především skvělou partii, že moje postava, náhodou přímá, svěží tváře a všecka ta směs kusých vědomostí jim přese všecko nadšení a smyslné roznícení je druhotnou věcí, vidíte, všecko to vím, a já se přece bavím se všemi, všecky vyslýchám, poněvadž stále na cosi čekám, po něčem toužím, co není nic jiného než láska, které dosud neznám, po níž stůně mé srdce, unavené přetvářkou a pustým, effektním chladem toho života, v němž žiji. Jen proto bavím se tedy se všemi těmi lidmi, jen proto vyslýchám jednoho po druhém, stále s touž usměvavou, vylhanou tváří, s týmž odkazováním na otce a matku, co ti k tomu řeknou — ano, jen proto, neboť jinak tak jimi opovrhuji, takové cítím v duši zoufalé, ssavé teskno a prázdno, takovou někdy nenávist k sobě i k nim, že se sotva zdržuji a přemáhám, abych nevypadla ze své role, ze své přetvářky! Ano, tak čas míjí, je mi osmnáct let, matinka počíná zcela srozumitelně mi dávati na jevo, že bude čas se rozhodnout, počíná mluvit o jistých lidech, kteří jí by se zdáli nejvhodnějšími a nejzáviděníhodnějšími partiemi:

‚Olo, ten pan doktor Richtr je znamenitý muž! Já být na tvém místě a měla se rozhodnout, tož vždycky jen pro něho bych se rozhodla!‘

Anebo: ‚Nikdo se mi dnes tak nelíbil jako doktor Richtr! Ten člověk rozumí životu. S ním, věru, může každá jen poněkud rozumnější žena být dokonale šťastná. Všimla sis dnes, jak jemně se usmál, když Mína Rohanova přisedla k němu a začala mu cosi šeptat? Taková chuděra! Kam to myslí? — Ale on je tak jemný, tak delikátní, nikoho neurazí, nikomu nezpůsobí nic nemilého ani trapného . . . Nechápu, Olo, že si ho nevšímáš více, opravdu. Přemýšlej o tom! Tací muži jsou vzácni. Všichni by ti ho záviděli.‘ —

Tak a podobně stará se o mě matinka den za dnem, a já se zatím bavím se všemi, jak mohu, a nerozhoduji se pro žádného zvlášť. Dokonce podezřívám i matinku, že sama je zamilována do Richtra a že jen proto mi ho tak vřele odporučuje! Počínám jí nedůvěřovat, a smutek můj jen roste.

Často v noci, když nemohu spát, přemýšlím o tom, proč jsem tak nespokojená, proč nemohu být šťastná, tak jako je ku př. moje přítelkyně z pensionátu, Emma Mayerova, proč necítím k nikomu lásky, proč jsem taková ledová, jak mě počínají nazývati ti, jež jsem zklamala, proč mi říkají koketa, a bůh ví, o čem všem přemýšlím a koho obviňuji.

Někdy dokonce si umiňuji býti vřelejší, přístupnější, býti krátce jako jiné, jako je třeba Emma, jíž počínám záviděti její pověst roztomilé, okouzlující dámy i její šťastné, zanícené úsměvy, když ji potkám na korsu v průvodu jejího snoubence doktora Weinera.

Ale po několika marných pokusech vzdávám se zas všeho a znovu přicházím k Vilkovi a stěžuji si mu na své neštěstí, nudu i bezúčelnost svého života. A on, Vileček, se jen trpce usmívá a dlouze, s takovým mladistvým nadšením i sarkasmem mi vykládá, že jsem z největši části vším vinna sama, že sice poměry, v nichž jsem rostla, mnoho zavinily, a v mnohém mě i omlouvají, ale že přece jen nemám dosti energie a vůle, že jsem příliš zchoulostivělá, neboť kdybych prý jen upřímně chtěla, přinutím otce i matku, a obrátím horem nohama celý svůj i jejich život! Ale radí mi prý především, abych už začala jednou vážně čísti, odporučuje mi jisté knihy, radí mi vystříhat se společnosti jistých lidí, jako on si to prý zařídil a isoloval se, radí mi zanechati už, pro bůh, všeho sportu, nechápe, jak já, která jsem prý tak hrdá, která tak přezírá všecky ty panáky a nafintěné loutky, dovedu s nimi závodit a hrát, a tak dále, nu, radí mi toho mnoho, nadšený hoch — a já konečně, ač s nevalnou důvěrou, počínám dbáti jeho rad.

Především čtu. Až dosud jsem sice také četla, až příliš mnoho některý čas, ale jen abych zahnala nudu, a knihy jen zábavné a lehoučké, prosím vás, co čte většina našich slečen v tom věku? Marlitku, Ohneta a několik pikantních, dráždivých knih podobného genru!

Ale nyní čtu knihy, jež mi Vilek odporučil, jeho zamilované knihy. Čtu Madame Bovary, Kareninu, počínám je hltat v pravém slova smyslu, čtu je znovu a znovu, opíjím se jimi . . . Zdá se mi, že ony hrdinky žijí ve mně, stotožňuji se s nimi a tak jsem jimi zmámena, že když čtu o smrti paní Emmy Bovaryové, zdá se mi, že ani mně

nic jiného nezbývá, když život jest takový hrozný a brutální! Ano, tu poprvé zjevuje se mi život ve vší své hloubce a hrůze, a já žasnu nad svou ubohostí a slepotou! — Ale místo posily, místo zapomenutí, jež jsem doufala nalézti, cítím jen, jak roste můj smutek, jak se potvrzuje všecko, co jsem až dosud pouze cítila, neuvědomivši si to! Vidím najednou všecku marnost a prázdnotu života, nechápu, proč žiji, a mám strach a hrůzu z těch let, jež mi snad ještě zbývá prožiti. Pocítím závrať z těch perspektiv a odhazuji ty hrozné knihy od sebe, jsem z nich všecka chorá, omlouvám se nemocí, nikoho nechci vidět, až doma polekaní volají lékaře, a ten starostlivě konstatuje:

‚Nervy, nervy,‘ a radí: ‚hodně klidu, nečíst, změnit podnebí, odjet někam ven, bude prý teď jaro‘ atd. atd. Otec je polekán, uvažuje, kam se mnou jet, a já se už těším, že odjedu a zbavím se na čas všech známých i všech hořkých vzpomínek — když tu poznám jej, jej, mého drahého, jediného, a vše se změní rázem . . .“

Odmlčela se a obrátila k mladému muži, spícímu tak klidně, jakoby spal v nejtišším zátiší. Její tváře během řeči zrudly, oči se zanítily, a všecka její něha a láska k mladému muži vústila v jediný ten pohled, kterým naň pohlédla.

Seděl jsem a vzrušením zapomněl dýchat a bál se i pohnout na sedadle, jako bych byl hypnotisován . . .

„Nenudím vás?“ zašeptala, „vidíte, tak se člověk rozpovídá a svěří. Nikdy jsem vás neviděla, vlastně vás ani neznám, a vypravuji vám celý svůj život. Je to podivné, někdy člověk mlčí, léta mlčí, nikomu se nesvěřuje, ať šťasten či nešťasten, ale najednou se setkáme s člověkem, který bůh ví čím si získal naši důvěru, a svěříme se mu se vším, i nejtěžší zločin jsme snad s to na sebe vyzradit. Věřte, či nestává se vám tak? Stává! Pravda. Tedy nenudím-li vás, zajímá-li vás to . . .?“

„Oh, ne, naopak,“ ujišťuji ji a pln obdivu i nadšení na ni pohlížím. „Naopak!“

A ona se usmívá tak tiše, skorem vděčně, a pak šeptem pokračuje:

„Jednoho dne tedy přijde Vilém domů — bylo to na počátku dubna, ah, ano, zcela určitě se pamatuji, každou podrobnost, všecko, všecičko! — přijde a s takovým nadšením mi vypravuje, jak poznal člověka . . . takového člověka, nu, to prý nelze vyjádřit, ne, ne, třeba ho vidět, slyšet, krátce třeba ho poznat osobně.

A já ho poslouchám a nedůvěřivě se usmívám, můj bože, vždyť znám svého Vilečka, vždyť se pamatuji, kolikrát už takhle přišel, všecek nadšen a rozehřát, že objevil zvláštního, originelního člověka, vždyť se pamatuji, kolikrát už takhle blouznil přede mnou a jak brzy vždycky schladnul a potom se už o novém svém ideálu nezmiňoval, nebo dokonce nemohl pochopit, jak mohl být takový osel, který se domníval že ještě teď existují nevšední, originelní lidé! —

Znala jsem tyto jeho slabosti, byla jsem do všech zasvěcena, a věděla jsem, že ještě to bude dlouho trvat, než Vileček vystřízliví a vzdá se objevování heroů, kteří snad existovali nanejvýš v jeho snech!

Znala jsem jeho nadšenou, ohnivou povahu, bože, vždyť byla jsem sama také taková, vždyť jsem cítila, že jemu bude vždycky třeba někoho,

koho by mohl obdivovat a zbožňovat, komu by se mohl cele oddat, tak až by sama sebe zapomněl!

To jsem všecko věděla a proto jsem se jen nedůvěřivě usmála, když zmíněného dne tedy přišel a s takovým nadšením mi začal vypravovat o nové své známosti.

‚Ty se směješ, já vím,' řekl mrzutě, ‚ale dnes jsem se nezmýlil. Ostatně, to je těžké vypravovat,' a odmlčel se a počal rozčileně přecházet pokojem.

Mlčela jsem rovněž, sedla si na divan a s úsměvem čekám, až se uklidní a počne vypravovat. Ale jeho zlobí můj tichý úsměv.

‚Nu, nemohu ti bránit. Nevěř! Ale je to neobyčejný člověk, opravdu,' řekl a nejistě se usmívá.

‚Nu, tak už vypravuj! Jak mohu soudit, když ho neznám a nic o něm nevím . . .'

Pamatuji se, jak radostně spustil, jako by byl jen čekal na moje povzbuzení:

‚Tož vidíš, ten člověk mi byl nápadný hned ze začátku . . . Do laboratoře se dal zapsat skorem poslední, s nikým jsem ho nikdy neviděl mluvit. (Přijde jen, postaví se u skupiny rozprávějících, chvíli poslouchá, ale když slyší, že se stále a stále hovoří jen buď o práci v laboratoři, o professořích a zkouškách, nebo o tom, kam kdo míní jíti po absolvování, jakou karrieru udělat, jakou má kde kdo protekci, nebo slyší vtipy, vždy tytéž a tytéž, o professořích nebo o ženách, a spolužácích — usměje se tak shovívavě, jako se usměješ nad dětmi, jež si sdělují své naivní plány nebo nějaká tajemství, a odejde zase tiše ke svému stolu, kde nenápadně, nikoho si nevšímaje, nikoho se o radu netázaje, pracuje a stává.)

Všiml jsem si ho hned a okamžitě jsem vycítil, že to není tuctový člověk, ani žádný streber-karrierista, ale také ne žádný ‚flamendr' ani lenoch, nebo blaseovaný, passivní Oblomov (víš, na tolik kategorií lze ty hochy někdy dělit). Poznal jsem tedy okamžitě, že nepatří ani do jedné z nich. A jako jsem si všiml já jeho, všiml si on i mne . . . Vidíš, to je zvláštní a vlastně proč zvláštní . . .? Ostatně, na tom nezáleží.

Čtu včera Mackayovi ‚Anarchisty', a on přijde ke mně, nahlédne mi přes rameno do knihy . . . Prudce jsem se obrátil . . . Stál a usmíval se na mě vlídně . . . ‚Konečně první člověk, který se tu o něco zajímá,' řekl mi, a já ti byl na to v té chvíli tak hrdý, jako by mi to byl řekl, bůh ví, jaký slavný, znamenitý muž. (Dokončení.)

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.
Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.
V PRAZE 1902.

L. de Camoēs: Z lyriky.

I.

SONETY.

Překlady Jar. Vrchlického.*)

I.

ČTENÁŘŮM.

Ach, pokud Fortunou mi ještě zbyla
jen skrovná naděj malých radování,
hnán půvabem líbezných snů a zdání,
jsem psáti jal se, jaká jejich síla.

Však ze strachu mne láska oslepila;
mnou poučen že nikdo víc by přání
po lásce neměl, že jsem zmlk v svém lkání,
ký podvod mi a lest jen připravila.

Ó, vy, jež láska v různé cesty žene,
když přinutí vás čísti v knížce malé
o případech, jež věru rozmanité;

Vše pravdou je tu a nic vybásněné,
jak láska vámi vládne neskonale,
když cítíte, mé verše pochopíte!

---

*) Ukázky z výboru lyrických básní Camoēsových k tisku připraveného.

II.

BÁSNÍKOVA LÁTKA.

Tak sladce o lásce má zpěv můj zníti,
tak bytost její s ním být v souladu,
že v tisícerém lásky případu
i srdce bezcitné se musí chvíti.

Hruď každá ještě požárem se vznítí,
až všecky taje v zjevném výkladu
hněv hrozný, skrytý kvil, boj o vládu,
vzdor úzkostný i marný bude zříti.

Však v očích vašich pokárání tuše —
tak sladké jsou a tvrdé přec — ó, paní,
jen v nejistotě k nim se můj zpěv zvedá;

Což, kdybych pět chtěl velkost vaší duše,
jež v tazích vašich svítí v luzném plání,
zřím, vše mi schází: Umění, Duch, Věda!

—

III.

TRUDY ŽIVOTA.

Pln nadějí já píseň jsem kdys tkal
o tom, čím celý Olymp se kdys chvěl,
pak naříkal jsem, že jsem bolest pěl,
teď hořem zmožen lkám, že dřív jsem lkal.

Když vážím, co jsem získal, po čem plál,
mých trudů příval tolik na mne hřměl,
že nejhlubší z všech zachvátil mne žel,
že onen první bol z všech dávno tál.

A pravdou-li, že z jedné muky vstává
zas nová, by až v řetěz rozbujely,
pak bol můj naděje se v konec vzdává;

Což, ukáže-li vše se podvod smělý?
Ó, zaslepená myšlenko ty lhavá!
Což o požitku snít chceš život celý?

— —

IV.

SMUTNÝ OSUD.

Co Amor chtěl, bych plně ten bol cítil,
jenž jinak v světě na mnohé se dělí,
mne v ruce Fortuny dal, neb zřel, celý
můj život že již všecku bídu chytil.

Ta, by se marnou chloubou neroznítil,
mne mukou, jíž mne zahrnul ten smělý,
tak bez soucitu strhla, všemi žely,
že, kde bol jaký, hned se na mne řítil.

Tož naříkám já ve střídavém zpěvu,
všem za obraz a příklad podán lidem,
jež tyrani ti oba podmanili;

Tak šílenství zde míchám v jejich hněvu
do veršů, ten, jenž vzdal se tužeb s klidem,
že málo tak mu takou kratochvílí!

V.

MOC ČASU.

Čas mocný roky, dne a chvíle tráví
a smělost, sílu, vědu, um, jak spěchá,
ba čest i slávu zlý čas minout nechá
a sebe sama v sobě samém taví.

Čím blažil ples, čím bol tě ranil dravý,
čím nevděk dral i krutost trpkodechá,
a spása z něho trysknout můž' i těcha,
až, paní, pohled váš to svolí smavý.

Čas za denní svit noc dá tmavou na zem
a bouře šer za slunce záblesk milý,
můž' po radosti smutný nářek nésti.

Však vím, že roztříští své všecky síly
o démantové prsy vaše rázem,
v nichž spí má naděj, bolest má i štěstí.

VI.

NAROZENÍ A SMRT.

Jest jistě lepším poslední den v žití,
den tiché smrti, než byl první v něm,
mžik lepší, jenž jest koncem bolům všem,
jež musili jsme léta procítiti.

Pryč s tužbou po štěstí, jíž srdce cítí,
to přání, jak vše jiné, lose, vem!
Ples, jejž svět dává, nicotným jest snem,
a tělo od země můž' klid jen míti.

Bůh toho činy přísně sváží s hněvy,
kterému svěřil poklad, by jej vrátil,
v den soudu chuďas boháčem se zjeví.

Ten bědný, bližního jejž nářky zkruší,
v soud vyzve, jeho pot by hořký splatil,
pro mrzký žold jenž prodal svoji duši.

—

VII.

CO JEST LÁSKA.

Jest láska neviděný vzňatý žár,
bez ran je stav, jejž těžké rány tráví,
je neklidu pln stav, jenž klidem baví,
bol bez bolu, jímž rozum padá v zmar.

Bez vůle je to vůle plný var,
je toulka samotáře mezi davy,
je blaha jásot a jest nářek lkavý,
je ztráty tušení, kde číhá zdar.

Je dobrovolně v zajetí se dát,
je služba, odměnou smrt které zbývá,
je vlastní, vítězné se síly vzdát.

Čím to, že v stejných pudů padá svor
hruď lidská, v kterou její přízeň splývá,
když sama s sebou láska taký spor?

—

VIII.

VENKOVSKÉ VILLE.

Má villo, ve Syrt poušti nevraživé,
můj spasný tráme, zátoko ty tichá,
po noční bouři máj kde v slunci dýchá,
ty krove míru, lásky loubí snivé:

Tvůj práh jak stíhám v mysli míru chtivé,
prch bídě, za nímž světa vřava lichá,
zdar s jásotem se do snů jeho míchá,
s ctí sláva hlásí se zas v tužbě živé.

Květ z jara a plod zralý v podjeseni
zde jasné vody s šumem obtékají,
mne jako s nocí zří zde veselého;

Zde v lásce slavíci mé ruší snění,
a trud a starost, hosté srdce mého
a traviči, v hrob tady uléhají.

IX.

SMRT KRISTOVA.

Plod svatého je stromu? — Svatá šťáva.
Pro koho? — Celé lidské pokolení.
Co z ní? — Prostředek všeho k vyléčení.
A čeho? — Hříchu, pekla trest jenž dává.

A působí? — Že Satan sám se vzdává.
Co spáchal? — Jab'kem přines provinění.
Jak? — Smrti vydal nás i Závidění.
To mohl? — Ano, býval tvorstva hlava.

Kdo slezl strom? — Bohatýr s nebe slet.
Proč? — By nás pod ochranou svojí ved.
Kam? — V ráj, když tento opustíme svět.

Je cesta tam? — On ukáže ji hned.
Co vede jej? — Jen věčné lásky vznět.
Proč má nás rád? — Svůj obraz že v nás zhled.

X.

LABUTÍ PÍSEŇ.

Když labuť hodinu své smrti cítí,
že poslední jí chvilka žití míjí,
hlas tklivější vzpne v plné harmonii
kol pustým břehem v zkalených vod sítí.

I naříká, že krátké tak jest žití
a nevrací, co vlny věčna skryjí,
tak slaví v poslední své melodii
dne konec smutný, který se v noc řítí.

Tak rovněž, když jsem tušil, moje paní,
cíl smutný, v kterém lásky zápal hynul,
že naděj nezbyla mi po všem boji:

Já sladší píseň zapěl v umírání,
nechť v rozbouření i váš hněv mi kynul,
o falši vaší i o lásce mojí.

XI.

BEZ RADY.

Co doufáš naději? — Jen prosím, lkám.
Kdo vinen toho? — Nestálá má snaha.
Jak žiješ žití? — Spor jen se mne zmahá.
Co říkáš, srdce? — Bijíc, láskou plám.

Co cítíš, duše? — Lásky žal a klam.
Co zbývá tobě? — Cit, jenž chví se, váhá.
Co drží tebe? — Co mně vzdát se zdráhá.
A myslíš na to? — Ve tvář dnům i tmám.

Co podpírá tě? — Co jsem zvolil sobě.
A co si přeješ? — Ukončiti žití.
To mníš, že dobře? — Láska takto ždá.

Co tam tě žene? — Celé moje bytí.
A jaké to jest? — V bídě jen a v mdlobě.
Kdo vkroužil je tam? — Pouze láska má.

XII.

KRUTÝ GENIUS.

Mé bludy, osud můj i láska žhoucí
se zapřisáhly proti mně v můj zmar,
těch prvních třeba nebylo, však žár
mé lásky stačil k tomu všemohoucí.

Vše přešlo teď. Však čím musilo tlouci
mé srdce kdys, když rval je žalů spár,
tak silné jest, že v štěstí, příští zdar
o minulost se tříští tužba vroucí.

Mé bludy se mnou šly po žití celé,
Fortuně trestati mne dovolily
sny ničemné a naděj v hrudi mojí.

Od lásky měl jsem vždy jen klamy smělé,
kéž jednou mstivost nasytit mám síly,
jíž krutý genij můj se na mne zbrojí.

—

XIII.

ORFEUS.

Orfeus, pěvec, v lásky sladkém bolu
šel za ztracenou Nymfou v Orkus tmavý,
a neúprosný s harfou, jak báj praví,
i hlasem udolal jej ve zápolu.

Ixion zastavil se na svém kolu,
a kolem zatracenců ztich pláč lkavý,
on, konejše všech nářek usedavý,
víc trpěl všech, za všecky cítil spolu.

I naslouchala přesladkému zvuku
dvě božství pekelná a jata v žase
mu dovolila vzít ji za odměnu

A vyvést v den. On šel, jí podal ruku,
však, bědný, že se ohled na svou ženu,
v ráz odloučeni oba pro vždy zase.

—

XIV.

KDO POCHOPÍ TO?

Já v jednom pláči a se směju hned
a doufám, zoufám, nemám rád i mám,
hned veselím se a hned trpce lkám,
jdu v nedůvěře ve důvěry sled.

Jsem slepý, abych jiné cestou ved,
bez křídel lítám, nemám, co si ždám,
a mluvím nejlíp, když to zanechám,
bez soka v hádku pouští se můj ret.

Co nemožno, já vidím, že se stalo,
být beze změn bych chtěl se zaměňovat,
chtěl v poutech být a vyprostěn být z nich;

Být viděn, neviděn si srdce přálo,
být láskou jat, se volně pohybovat . . .
V těch protivách mé žití prchá v mih.

—

XV.

LOUČENÍ.

Mne nechte, milé, sladké písně moje,
mne nechte, nástroje mé naladěné,
mne nechte, řeky v loukách stříbropěnné,
mne nechte, stinné stráně a v nich zdroje!

Mne nechte, zábav mých a plesů roje,
mne nechte, hry a tance roztoužené,
mne nechte, stád mých tlumy rozptýlené,
mne nechte, v pastorálách lásky boje!

Mne nechte, hvězdy, luno, Apolline,
mne nechte v srdci bol a naříkání,
mne nechte trpět od polu až k polu!

Mne nechte, žerty, hříčky, laškování,
rád zanechám vás jak zde všecko jiné,
jen to ne, co zde usmrtí mne v bolu.

E. V. TURNOVSKÝ:

V poutech oddanosti.

(Dokončení.)

Počali jsme hovořit. Nejprve přirozeně o ‚Anarchistech‘. Ptal se mne na úsudek, ale já ti v tu chvíli ne a ne, kdybych se byl propadl do země, nedovedl jsem se sebrat a formulovat mu jej. A přece jsem knihu už jednou četl. Tolik jsem se zastyděl! Hle, jak čtu, myslil jsem si a přiznal si, že o většině knih, jež jsem četl, byl bych na rozpacích, kdyby se mne byl takto zpříma zeptal.

Najednou, bůh ví proč, jsem cítil, že jemu nemohu odpovědět šablonovitě a povrchně. Tak jsem se bál, abych si před ním nezadal. Začal jsem se omlouvat, že jsem knihu jen tak prolistoval, že jsem dosud důkladně nečetl. A on se jen usmál, zrovna tak shovívavě, jako se usmíval nad ostatními, bez ironie, bez škodolibosti, a řekl prostě: ‚Je mi ten ideál šťastného jeho jedince tak sobecký, ubohý a omezený. A ostatně, celý ten individualismus a všichni ti páni! — Přečtěte si to ještě jednou, a pak mi řekněte, jak to vám připadá!‘ A dost. Víc o tom nemluvil. A mně bylo tak klidno, v jeho společnosti, tak mi imponovala ta jeho jistota a stručnost!

Počali jsme hovořit o spolužácích, o našem studentstvu vůbec, o našich literárních dekadentech, krátce o všemožném, toť víš! Dodal jsem si odvahy a, abych jaksi smazal ten pojem, který si o mně učinil, když jsem mu nedovedl říci nic precisního o ‚Anarchistech‘, řekl jsem mu, co soudím o t. zv. celé naší dekadenci, o celé té literatuře mladých z devadesátých let... A on se mnou tak živě souhlasil, vskutku, celý byl nadšen.

‚Ah, ano, máte pravdu! Byli jen průkopníky, a tím je řečeno vše! V tom je jejich zásluha i slabost! Dovedli súčtovat se starými, ukázat, oč jsme se opozdili za jinými, ale sami nic nového, svého nepřinesli. Ukázali na cizí mistry, ale sami je nedovedli ztrávit... Krátce, bylo mezi nimi málo pevných, samostatných lidí! Zabarikádovali se před životem a svoji slabost skrývali pod maskou opovržení a ironie! Mnoho četli a zbožňovali cizí mistry a oslepli pro život, jenž kolem nich vřel!

Nu, vidíte, teď jsem vám tu zadeklamoval, a v podstatě je to totéž, co jste vy řekl tak prostě! Ah, vy jste jeden z těch vzácných, opravdu! Myslím, z těch bohatých našich hochů! Všichni, jež až dosud znám, jsou filistři, dokonalí synáčkové svých otců! Těm se o literatuře ani nezdá! Kde pak, bože, na ni vzíti času! Jsou samý sport a zábava! Medáci! Cucají sladkost! A až se přecucají, a v ústech jim počne hořknout, ožení se, a pak stloustnou! Vidíte, to jsou jedni! A druzí jsou také sportsmany, ale duševními. Amateuři! Oni dělají všemožné: malují, píší třebas i básně, vědecké úvahy, komponují, hrají, ale ve všem jsou jen amateury. I v lásce, v životě, ve všem! Nu, vidíte!‘

Tak ti nadšeně mluvil! Krátce, zamilovali jsme se do sebe navzájem. Navštívil jsem ho v jeho bytě. Je úplně sám, nikoho nemá, než bratra, někde na vsi. V Praze má příbuzné, dost prý bohaté, ale rozešel se s nimi hned v první den, když přišel do Prahy!

Chtěli ho vydržovat, a za to si jaksi osobovali právo mentorovat ho a poučovat! Chodí-li prý v neděli do kostela, s jakými lidmi se stýká, nu, totéž, co u nás, co dělal náš papá. Od toho dne je nenavštívil. Raději trpěl bídu a hlad. Přál bych ti vidět jeho byt! Zůstává až pod střechou, platí asi 5 zl. měsíčně! — Nu, to je báječné! U samé oblohy, měsíc ti mu svítí do oken, a ve dne vidí přes všecky střechy, bůh ví, kam! Má tam jen postel, divan, stůl a umývadlo! Nikdo ho nevyrušuje, nikdo se oň nestaral, ah, že já to o sobě nemohu říci! Záviděl jsem mu, opravdu.

Vařil mi čaj, a při tom stále mi něco vypravuje. Je velice sečtělý a zkušený. Pilně studuje, žije . . . především žije! Všeho si ti tolik všímá, nic mu neujde, o všecko se tolik zajímá, bože, já proti němu jsem tak prázdný a povrchní, hlavně povrchní! Krátce a dobře: amateur! Třebas nepíši verše, ani nekomponuji! Na tom nesejde! On je hned u jádra věci, hned je s ní hotov, a dál se tím nemučí jako já . . . Skok a ráz, a už je to překonáno! Kdežto já . . . eh, darmo mluvit!

Žije jen z kondic a podpor, ale slovem si ti nepostěžuje, stále je veselý, nadšený a zpívá si! Povídal mi, že někdy v noci dlouho neusne, svítí-li měsíc . . . Tož se prý sebere, ustrojí a jde ven a bloudí ulicemi a blouzní! Říká tomu lyrické noci. A co už zkusil! Bože, o tom my nemáme ponětí! Když ti vypravuje, jak se zde probíjel první rok, jak byl živ jen chlebem a sýrem, ani bys neuvěřila, že je možno tak žít a nezoufat si. A on ti to vypravuje, jakoby se ho to ani netýkalo, nebo jakoby se to rozumělo samo sebou! Krátce, podivuhodný člověk!

Dnes mě doprovázel až k domu, ale nahoru se mnou nechtěl jít. Tolik se ti bránil a omlouval! Nedovede si prý dělat násilí a přetvařovat se a nerad se prý vůbec seznamuje. A ještě milejší mu jsou prý lidé z posledních čtvrtí, aspoň jsou, jací jsou, odvrhli všecky formy a společenské ceremonie, kdežto mezi vyššími stavy prý už člověk vskutku neví, je-li komediant nebo šašek nebo co . . . tak se přetvářka prý mezi nimi stala už nutností! Nu, mnoho mi toho napovídal a s takovým nadšením. Snad později si dá prý říci a navštíví mě, ale dnes jaksi není naladěn, neví prý, jestli by se vžil do slušné pósy a neurazil kde koho. Kdyby prý nemusil jít předsíní a s nikým se nesetkal, ještě

by si snad dal říci, ale takto, nu, podivín... Nevím, učiníš-li si představu o něm podle toho všeho, ale je to nejoriginálnější člověk, s kterým jsem se až posud setkal, opravdu! Litoval jsem, že není básník, ten člověk kdyby psal... Měl jsem ho i v podezření, že píše, ale on se jen usmál a řekl: ‚Bože, teď máme u nás tolik talentů! Vždyť píše každý... Tolik papíru se potiskne, tolik národního jmění promrhá! Považoval bych to za hřích proti všem, rozmnožovat řady těch lidí, opravdu! Také jsem myslil, že mám talent — který pak mladý člověk si to nemyslí! -- také jsem psal, nebojte se! Také jsem kazil papír a vysiloval mozek, a snad vskutku mám i kus talentu... (aspoň jeden redaktor mi to důsledně tvrdil, což mu ovšem nijak nepřekáželo, aby mi mé pokusy všecky důsledně vracel)! A buď za to pochválen ten výborný muž! Konečně mě přece vyléčil! A co také s tím? To, co cítím, všecku tu krásu života, i jeho neskonalou bídu, nedovedu vyjádřit tak, aby to srdce rozbušilo a v mozcích zapálilo! A než být jedním z těch amateurů, píšících z momentů pro moment, raději nic!‘

Takový ti je přímý, prostý, takové určité, pevné má přesvědčení o všem! Ah, ano, Olinko, s ním bys se nenudila, ne, ne, miláčku, to není pan doktor Richtr, samolibý, rytířský fouňa a... eh...‘ tu se najednou zachmuřil a odvrátil se, viděla jsem, jak cosi šeptá tiše pro sebe sama, a tváře jeho tak sesmutněly... Ale než jsem mohla promluviti, už se zase smál jakoby nic a počal mě objímat a líbat.

Neušla mi sice ta náhlá změna jeho tváře i vzrušení, jež se ho zmocnilo, ale nepřemýšlela jsem o tom v té chvíli, teprve druhého dne po trapných scenách mezi otcem a matkou dověděla jsem se příčinu všeho!

Ale tehdy, vidíte, poslouchala jsem ho, ani nedýchajíc, a zapomněla jsem na svou nemoc, na bolesti hlavy, na nudu, na vše... To bylo po dlouhé, dlouhé době, co jsem zapomněla na sebe samu a své bolesti!

Seděla jsem na divaně a pamatuji se, jak mi srdce živě bušilo, jak jsem se v soumraku dívala na Vilka a dychtivě lapala každé jeho slovo! Ano, tehdy poprvé pocítila jsem takový hluboký, živý zájem o člověka jiného, cizího, tehdy poprvé jsem si uvědomila svoje sobectví a zhrozila se, jak jsem tak mohla žít ve stálých starostech a úzkostech o svoji vlastní osobu, že jsem prudce najednou vstala z divanu, když mě Vilek přestal objímat, a začala jsem přecházet setmělým pokojem sem a tam a šeptat si: ‚To je divné, zvláštní.‘

A Vilém to zaslechl, viděl, že na mě působilo jeho vypravování, byl tím zřejmě potěšen a, jako by byl uhádl, co se ve mně děje, řekl:

‚To je divné, jací lidé žijí na světě, viď? A ty o tom ani nemáš tušení... Ah, ano, zbožňujem' jen sebe... co je to platno... zabýváme se příliš mnoho sebou samými.‘

A já byla tak tím vším zaujata, že jsem mu ani neodpověděla. Ale najednou, beze všeho uvažování a rozmyslu, jsem řekla: ‚Vilku, musíš mě s ním seznámit za každou cenu... ano?‘

Můj bože, tak živě ho vidím, jak se rozesmál!

‚A což, nebude-li se ti líbit, není-li hezký, nebo má-li už nějakou lásku...‘ řekl.

A já vám zbledla, jakobych už na něho žárlila, ještě ho ani neznajíc.
‚Pravda,' šeptám a zardívám se nad svou nedočkavostí a naivitou.
Jako by mi bylo ne osmnáct, ale teprve patnáct let, a jako bych už nebyla slyšela vyznání tolika pánů . . . tak mi bylo v té chvíli i stydno i radostno zároveň.
A on, Vileček, stojí naproti mně a tak radostně a šelmovsky se usmívá.
‚Proč's mi tedy neřekl, že má lásku?' durdím se, abych zastřela svoje rozpaky . . .
A on se najednou rozesměje, postaví se naproti mně a praví tak konejšivě, jakoby dítě konejšil:

‚Ah, ne, dušinko! Ne. Nemohu nic tvrdit — ale myslím, že lásku žádnou nemá! Ne, ne, a ostatně uvidíme zítra. Přivedu ho, když si to přeješ. Zítra odpoledne. Platí? Přivedu ho do zadního salonu, aby nemusil jít kuchyní a s nikým se nesetkal . . . Jinak by mi sem nešel. Dobrá. Platí tedy . . ?'

A já mu svědčím nadšeně a točím se po pokoji a sebe samu nepoznávám.
‚A což?' praví ještě Vilek (vidím, že se mu zachtělo už škádliti mě do konce), ‚což, zamiluješ-li se do něho, nebo on do tebe . . .?! Musíme přece pomyslit na všecky možnosti, miláčku, to nelze jen tak. Či nestane se tak . . .? Nemusím se bát . . .? Abyste jednou nenaříkali na mě . . .'
Stojí naproti mně a tak upřímně se směje, a já cítím, že by si to přál spíše, než ne, že by mě tak rád viděl šťastnou! Všecka jeho láska ke mně zaznívá mi z toho jeho smíchu! Výborný hoch!

A vidíte, dočkal se všeho, dobře prorokoval, ale dlouho se nade mnou neradoval, dlouho nade mnou netesknil! Zemřel právě, když mi bylo nejhůře, když otec i matka vůči nám se úplně zatvrdili k vůli mé lásce! Tehdy to tolik na něho působilo, stále mi vyčítal, že se ve mně prý přece jen neklamal, že jsem přece jen slaboška, bez vůle, bez špetky samostatnosti, že přece jen podlehnu. — Jednoho večera jezdil dlouho a vášnivě na kluzišti, nachladil se a dostal zápal plic. Umíral tak mlád — bylo mu teprve 23 let — a tak nerad. Ještě před smrtí zapřísahal otce a vynutil na něm slib, že mě nikdy k ničemu nebude nutit! Bohužel, i to bylo marné . . . ale vidím, že jsem odbočila, musím vyprávět po pořádku, abyste věděl všecku souvislost.

Tedy: oné noci po rozpravě s Vilémem, bože, nedovedu vám říci, jak jsem byla dětsky zvědavá a nedočkavá! Jak dlouho jsem nemohla usnout! Ležím a přemýšlím o všem, co Jenda mi vypravoval, a snažím se učinit si určitou představu o jeho heroovi. Ale marně. Jen cosi nového, neurčitého, ale tolik slibujícího, tolik rozehřívajícího plní mé srdce.

Nemohu vydržet ležet, vstávám a přecházím po pokoji, radostný neklid jímá celou moji bytost, jemné chvění zachvacuje mé tělo, a je mi tak divně, tak radostno i úzko zároveň, jako mi bývalo, když jsem se před lety vzbouzela k životu . . . když mě matinka poprvé vystrojenou a zardívající se uváděla do ozářeného tanečního sálu . . .

Otvírám okno a rozhalena vychyluji se ven do jarní noci, studené a zamlžené. Ulice pode mnou je prázdna, lampy jsou zhasnuty... Hledím ven a ničeho nevidím, zachvívám se chladem v podivné horečce.

Matinka, spící se mnou v téže ložnici, vzbouzí se hřmotem, jejž způsobilo okno, a všecka je zděšena a pohněvána . . .

‚Aber, Ola, welcher Unsinn! Venku taková studená noc, a ona se postaví k oknu! Chce se nachladit?‘

Ale já jsem tak opojena očekáváním, touhou a nevím čím, že teprve za chvíli odpovídám:

‚Ano, hned zavru! Odpusť, mama, hned!‘ A zatím ani nezavírám, ani se od okna nehýbám! Ah, ano, té noci jsem poznala, co je to touha, a rázem jakobych byla vyléčena! Pamatuji se, že, když jsem se k ránu probudila, pocítila jsem se úplně zdravou, po bolestech hlavy ani památky, jen slabé chvění se mne zmocnilo při myšlence, že vlastně i dnes se mohu zklamat, že nemám dosud vyhráno . . . ale ta myšlenka byla záhy zaplašena očekáváním a dětinnou netrpělivostí, jíž jsem se až smála:

‚Hle, já, která se nudí u lawn-tenisu mezi důstojníky a všelijakými pány, chvěji se nedočkavostí a strachem před příchodem člověka, kterého ani neznám, a o němž jsem si z vypravování bratrova utvořila představu jako o nesmělém, podivínském člověku, plném nezvyklých nápadů a umíněností.‘

Smála jsem se tomu, ale všecky argumenty byly marné. Neklid nezmizel, a když bratr najednou odpoledne vletěl ke mně do pokoje, rozradovaný a udýchaný a, tleskaje rukama jako dítě, křičel: ‚Přived' jsem ho, přived'. To je znamenité! Jaký ti měl strach! A jak se dal pobízet! Pojď tedy! Neví, že jsem šel pro tebe, utekl by mi, kdyby věděl... Pojď! —‘ tu jsem pocítila takový tlukot srdce, jakobych měla jít na popravu.

‚A bude se mnou mluvit?‘ ptám se. ‚Mám jít? Ale já nepůjdu, Vilku, když je takový divný . . . třeba odejde . . .‘

Vilém se tolik rozesmál.

‚Ah, to se povedlo, to se povedlo! Teď se budou oba stydět! To se povedlo! Ah, ne, pojď, a nebuď dítě . . .!‘

Šli jsme tedy. —

Vypravuji vám to snad všecko příliš detailně, viďte, a jistě vás nudím, ale vidíte, pro mě má každá podrobnost, každé nepatrné slůvko z té doby takový význam —! Můj bože, vy mi odpustíte, snad se nudíte, ale já jsem tak šťastná, vzpomínajíc nyní na to vše!“

Umlkla, ale vidouc, že neodpovídám, že sedím všecek plný účasti, pokračovala radostně:

„Vešli jsme tedy do salonu. Přiznávám se vám, v první chvíli neviděla jsem ničeho a nikoho. Tak jsem byla rozrušena. A najednou z kouta pohovky, na níž až dosud seděl, zvedne se nevysoký, štíhlý mladíček, dlouhovlasý, v černých, otřelých šatech, se světlými vousky na bradě i pod nosem, a beze všech rozpaků. (Já si ho dle řečí Vilkových pořád malovala podivínsky nesmělého a ostýchavého, a on zatím beze všech rozpaků . . . jen překvapen — později mi řekl, mnou, mou postavou a krásou prý obličeje — a se zřejmým, netajeným obdivem

a zálibou pohlíží na mě a blíží se k nám! Všecko si pamatuji tak živě!) Vilek s úsměvem, ale daleko rozpačitější než on, nás představil, a hráze byly prolomeny, abych to řekla tak frásovitě. Moje rozpaky a napjetí rázem zmizelo, když jsem pohlédla do jeho světlých, dětsky téměř rozradovaných, nadšených očí!

Vidím, že jeho nadšení platí mně, a nepociťuji únavu ani odpor, jako při nadšených pohledech Richtrů a Frimlů. Oh, naopak, tak je mi pojednou radostno a volno, takovou hrdost pociťuji u vědomí, že jemu jsem se zalíbila, že radostí div se nedám do tance.

Vilek nás okamžik pozoruje s nadšením a pak se začne tak radostně smát a pobíhat po pokoji, můj bože, tak živě ho vidím, jak rukama tleská a cosi mluví k sobě samému, duše zlatá!

Usedli jsme ke stolu a po prvních všeobecných slovech a frásích, jimž jsme se při nejlepší vůli nemohli vyhnout, rozhovořili jsme se pêle-mêle o všem možném.

Vilek přinesl tajně z kuchyně čajník, cukr, vodu, líh a rum, a počali jsme vařit čaj.

Po celou tu dobu, co jsme hovořili, seděl on, Jenda, naproti mně na divaně a tak přímo hledí mi do očí, tak nenuceně se usmívá, tak je mnou nadšen, že neustávám se radostí červenat a nijak se nesnažím tvářit se interessantní nebo vznešeně nepřístupnou jako jindy, oh, ne, naopak, pod pohledem jeho dětsky rozradovaných očí je mi tak volno, tak prostě, že mi ani nenapadne na něco podobného pomyslit.

Nalévám čaj do sklenic, usmívám se jeho radosti, s níž mě lichotivě a s dětským nadšením nazývá hospodyňkou... nalévám, a pijem' všichni a ani z daleka nepomyslíme, že by nás moh' z nenadání někdo z domácích přepadnout! — Smějem' se rozjařeně, vypravujeme si navzájem nejrůznější věci, Vilek chodí po pokoji a zpívá svou zamilovanou slovenskou: ‚Já som báča starý...‘, a my s Jendou sedíme naproti sobě a hovoříme, hovoříme.

‚Proč jste k nám nepřišel už dříve? Vilek mi řekl...‘ pravím, a on se naklání ke mně přes stůl, pohlédne mi zářivě do očí a odpovídá: ‚Ah, bože, já neměl ponětí, já nevěděl, že jste tak, tak, ne, nepředstavoval jsem si vás takto,‘ a najednou se odmlčí a začervená, a v tom okamžiku je tak roztomilý, že div se ovládám, abych se k němu nenaklonila, nechytila ho za hlavu a nezlíbala.

‚Mám tolik zkušenosti! Kdybyste věděla, nedivila byste se... ne... Ale vy —!‘

Nedořekl, jen na mě upřel ty své neodolatelné oči a tak nadšeně se usmál, až se mi hlava zatočila.

Obracím se po Vilkovi, viděl-li nás. Ale on stojí u okna a vidí všecko. Když se po něm ohlédnu, obrací se stranou, jakoby si nás nevšímal, nic neviděl, ale já vidím, že se usmívá, že je čemusi rád, a skočím k němu a začnu ho objímat a líbat v návalu takové nezkrotné radosti.

On se mi vymyká, směje se...

‚Divoška, hlehle ji!‘

A já mu ústa zacpávám, líbám ho znovu a najednou přiskočím od něho k Jendovi (on sedí na divaně a s úsměvem nadšení na mě hledí). Přiskočím k němu, ruce mu položím na ramena a pravím:

‚Vy nás rozhodně budete musit navštěvovat častěji, pane Jarkovský! My se tu tolik nudíme, hrozně, viď, Vilku . . .?‘

Ale Vilek se jen šelmovsky usmívá . . .

‚Já ne, jestli ty . . .?‘

A tu on, Jenoušek, najednou, jak jsem mu ruce tak položila na ramena, zvolna je s ramen snímá, béře je do svých a zprvu s takovým skoro dětským úžasem, jakoby se divil, že mám tak malé ruce, nebo jakoby vůbec poprvé měl ženské ruce ve svých, tak se na ně zadívá, pohlédne vzhůru ke mně, oči mu planou takovou odvahou a nadšením, a on tiskne obě mé ruce na své rty a líbá je tak nenasytně a vášnivě. Já se mu nijak nebráním, všecka jsem jako odzbrojena jeho smělostí a prostotou . . . neboť vidím, on je už takový, on nejen nedovede ovládat svá pohnutí, ale ani se nesnaží, aby je ovládal, on vždy jeví se takým, jakým je, tak bezprostředním a při tom tak dětsky prostým.

Chvíli tak drží mé ruce ve svých a celuje je, když v tom (vidíte, to je snad velice effektní, a jistě to vypadá příliš románově, co vám teď povím, a zatím ve skutečnosti událo se všecko tak prostě, jednoduše, přirozeně a celý můj další osud to zpečetilo, že dnes ve vzpomínkách nejeví se mi to nijak románovým a zvláštním!) . . .

V témž okamžiku tedy, co on držel mé ruce ve svých a celoval je, a Vilek u okna pozpěvoval si svou zamilovanou píseň — otevřely se dveře, a naše matinka, elegantně oblečená a připravená kamsi na návštěvu, všustila v hedvábných šatech do salonu.

Nedovedete si představit naše překvapení a rozpaky. Všichni tři jsme tu byli tak bezstarostni, tak zaujat jeden druhým, že jsme ani nepomyslili na možné vyrušení.

Vilek se prudce obrátil od okna a polekaně hleděl matce vstříc, já v prvním okamžiku tak byla zmatena, že, místo abych se byla Jendovi nějak nenápadně vytrhla a vpravila se do lhostejné nějaké pósy, zůstala jsem prostě stát, čímž se stalo, že matka zcela dobře viděla, jak Jenda tiskne mé ruce ve svých. Jediný Jenda zachoval klid. Lekl se sice také, ale okamžitě se ovládl, což mě značně uklidnilo. Ale tu stalo se něco, nač do smrti nezapomenu. Jenda místo aby byl vstal a pustil mé ruce, lehce se jen matce uklonil a znovu si sedl, ignoruje úplně její překvapení a rozpaky.

A zatím ona stojí u dveří, vzpřímená, páchnoucí parfumy, a přísně hledí s jednoho na druhého, čekajíc vysvětlení.

Konečně se vzpamatuje Vilek a vysvobozuje nás.

‚To je můj kollega a přítel Jarkovský,‘ praví a najednou se tak sebevědomě vypne, ‚odpusť!‘

Matka překvapeně pohlédla na mě, jakoby nemohla cosi pochopit, a škodolibě se usmála.

Pak se Jendovi lehce, sotva znatelně poklonila, při čemž nevýslovně pohrdlivě utkvěla na něm očima.

Ten její pohled mě přímo bodl.

Prudce jsem se obrátila na Jendu, postřehl-li ho, a tu jsem se všecka polekala a zděsila.

Jenda s týmž ironicky sarkastickým úsměvem, kterým ona pohlédla naň, hleděl na ni a při tom se jí znova uctivě ukláněl.

Nic si nedovedete představit urážlivějšího a zlomyslnějšího, než bylo jeho chování v té chvíli.

Vycítila jsem: Ti dva nikdy nebudou přáteli, a pocítila jsem takový strach z budoucích dnů, jako by mi už bylo nezbytně třeba, aby opak byl skutečností.

‚Olo, pojď! — Hledám ji, a ona se tu baví,‘ řekla matka tak pichlavě, až jsem se všecka zarděla . . . a ještě jednou utkvěvši na Jendovi zdrcujícím a teď už zřejmě opovržlivým pohledem, odšustila ze salonu.

Po jejím odchodu, nu, tak mi bylo, div jsem se nedala do pláče hněvem, pokořením i lítostí.

Cítila jsem, že Jenda musil být v nejhlubších hlubinách nitra uražen tím pohrdlivým jejím pohledem, když se jí dovedl tak zlomyslně ukloniti (neboť, že by i on byl z části vinen, nechtělo už moje srdce připustiti, všecku vinu svalujíc jen na ni). A tu poprvé v životě pocítila jsem k matce tolik nenávisti a vzdoru, že nejen jsem neposlechla a nešla okamžitě za ní, ale ani nešla s ní na návštěvu k Frimlovům, kam byla pozvána.

Po jejím odchodu bylo chvíli ticho.

Vilek se rozpačitě usmíval, já hleděla zoufale s jednoho na druhého.

‚Odpusť,‘ řekl najednou Vilek, a slova jakoby ze sebe trhal, ‚matka je . . . nu . . . eh . . .‘ zakoktal se, začervenal, mávnul hněvivě rukou a div se nedal do pláče.

Ale Jenda se jen shovívavě usmíval.

‚Ah, neznepokojuj se! Toho si ani nevšímnu. Podobným věcem jsem už zvykl. Dostalo se mi konečně už horšího pokoření v našich patricijských rodinách . . . Nedávno jsem dostal výpověď z kondice jen proto, že se prý příliš sebevědomě chovám, jakobych jim dělal prý milosti nějaké, zatím co stále si mám být vědom, že milost prokazují oni mně. Nu, vidíš. A ostatně, vždyť jsem snad také vinen . . . Nedovedu se přemoci . . . Vidím-li, že jsem přezírán nebo podceňován, počnu se tak usmívat . . . takové mi to působí potěšení . . . To usmívání mě už stálo mnoho. Už na reálce jsem býval proto trestán, professor češtiny mi vždycky říkal: ‚Vás to někdy bude mrzet, Jarkovský, ten váš impertinentní smích. Jste v stavu rozzuřit sebe mírnějšího člověka k neopanování.‘ Tož se upokoj! Nic to nebylo! Ale nepůjdu sem víc. Neměl's mě ujišťovat, že se s nikým nesetkám, vidíš‘ — smutně se usmál, ale okamžitě dodával: ‚Ale jinak to nic nebylo, buďte oba jen klidni. Je mi líto jen vás . . . člověk by nevěřil . . . a nehledal tolik kastovní pýchy v tak maličkém národě, jako je náš . . . — Ale jinak buďte jen klidni.‘

Poslouchala jsem ho, ani nedýchajíc, a při slovech: ‚Nepůjdu sem víc,‘ pocítila jsem lítost, ale mlčela jsem, kousajíc se do rtů.

Počali jsme se rozcházet.

Smutek mi svíral srdce.

Na schodišti se s námi Jenda loučil.

Podala jsem mu ruku, a on ji stiskl tak vděčně . . . Najednou, pohleděv mi do očí, řekl s úsměvem plným nejistoty: ‚Ale uvidíme se ještě, pravda, na ulici nebo někde . . .?‘

Můj bože, jak horlivě jsem přisvědčila, jak ochotně jsem mu sdělovala, kam chodím, kdy a specielně kdy chodím sama, bez matky, nebo s Vilkem! A on tak radostně se usmíval a do očí mi hleděl . . . Štěstí, po němž jsem tolik práhla, jež jsem až dosud marně hledala, zazářilo mi tu z jeho očí vstříc, a já jakobych už věděla, že je třeba pevně ho uchvátiti, aby se nerozplynulo, povzbuzovala jsem ho úsměvem a horlivostí též.

Ujednali jsme se, že druhého dne ráno sejdeme se v novoměstském parku naproti německému divadlu všichni tři — a rozešli jsme se.

Vilek doprovázel Jendu na ulici, já vrátila se do salonu. Najednou jakoby mi cosi scházelo, jakoby část mé bytosti se ztratila, tak mi bylo, když jsem vešla do prázdného salonu a pohlédla na místo na divaně, kde Jenda seděl.

‚Co se děje se mnou?‘ pomyslila jsem si a najednou jsem radostně začala přecházet po pokoji, usmívat se před se a cosi šeptat . . .

‚Olgo! Půjdeš-li pak konečně!‘

Trhla jsem sebou . . . Matka ve vedlejším pokoji mě zaslechla a volala. Celá ta trapná osudná scéna znovu prošla mou duší, a týž pocit nenávisti a vzdoru jako prve prochvěl mým nitrem.

Všechna znepokojena a rozrušena vcházím do pokoje za ní . . .

Stála u toilettního stolku, bože, tak živě ji vidím, oblečená, připravená k odchodu, v ruce držíc fiolu s nějakou voňavkou, skrápěla jí svůj šátek a čekala na mě.

Byla velice nádhery milovná, oblékala se stále v nejtěžší roby, a velice ji rmoutilo, že přílišným užíváním pudru a šminky počínaly už vráskovatět její tváře, jež dosud byly neobyčejně krásny . . .

Když jsem vešla do pokoje — pamatuji se, jak plaše a vzdorně zároveň jsem se usmívala — ona obrátila se prudce ke mně, přísně se zachmuřila a řekla:

‚Nu, konečně! To byla doba!‘

Hledím na ni, koušu se do rtů, očima počínám prudce mrkat, aby mi z nich nevyhrkly slzy, ale při tom se nicméně usmívám dále.

Ona hledí okamžik na mě a, jakoby četla, co se ve mně děje, počíná mluvit, zprvu tak zticha a rozhorleně, potom tak pichlavě a povznešeně, že se všecka hněvem chvěji a sotva přemáhám, abych se buď nedala do smíchu nebo do zpěvu a nevymstila se jí tak za všecka ta zlá slova.

‚Já se vám divím, opravdu. Vilkovi i tobě! — Jaké to má stále známosti?! Ví přece, jak to má tatínek nerad, stýká-li se s takovými všelijakými lidmi! Strašný chlapec! — A přece ani jemu se tak nedivím jako tobě, odjakživa býval výstřední a bude do smrti! Ale ty . . .!? Taková hrdá, vybíravá, už si i o tobě šeptají, že se ani nevdáš, budeš-li se takhle chovat . . . a s takovým člověkem si hraješ! Kdyby ti bylo

patnáct let, nedivila bych se ti . . . ale takto! Ne, to nechápu! Opravdu! Takový strašný člověk, tak urážlivě se mi smál, takový nezpůsobný . . . a ona si mu dá ruce líbat, divím se ti! Zvláštní vkus! Ale ovšem, kdo vybírá atd. — Nu, jen tak dál, Olinko, jen tak dál . . . To je odměna za naši péči a starost . . .‘

Až potud mluvila tiše, jakoby povznešena nade všecko, ale při představě mé nevděčnosti nebo čeho se už neopanovala: ‚Ale to bylo naposledy!‘ rozkřikla se podrážděně. ‚Víc ať ho zde nevidím! Urážet se nedám ve svém vlastním domě, to si zakazuji! Tolik práva přece ještě mám, žádat od svých roztomilých dětiček . . .‘

Prudce jala se navlékat a zase strhovat rukavičku s levé ruky a přecházet rozčileně po pokoji. Najednou, než mohu se vzpamatovat z bolestného úžasu a pronésti nějakou omluvu, obrací se ona ke mně a praví velitelsky:

‚Tak, a teď si pospěš! Stroj se! Slíbila jsem navštíviti paní Frimlovou.‘

Stojím a nehýbám se, hrdlo mi to svírá, tisíce námitek, tisíce prudkých slov dere se mi na jazyk.

‚Ne, nikam nejdu,‘ pravím, ‚nikam.‘

‚A proč?‘ vybuchuje matka. ‚Řekni, že's nemocná! Řekni! Ha — ha — ha!‘

Oh, jak mě tu zabolel ten její smích! Zdálo se mi, že ji nepoznávám, že jsem dosud neměla o ní ponětí. ‚Taková to tedy byla nemoc! Ah, tak . . . bůh ví, jak dávno se už scházejí! Nu, to je krásné! Před lidmi takovými, jichž by si měli vážit a pokládat si za čest styk s nimi, před těmi se zavírají, těm se vyhýbají, omlouvají se nemocí, a v takových známostech si libují. Ah, jen tak dál, dětičky, jen dál! Ale, až přijde Vilek! Ty? Ty jednou budeš moci jen na něho naříkat, jen na něho, na drahého Vilečka, pamatuj si to! Tedy nepůjdeš? Ne? Dobře! Jak je libo!‘ a řkouc to, bouchla dveřmi, až se dům otřás', a odešla: —

Osaměla jsem.

Nedovedu vám vyjádřit ten úžas, to pokoření, tu hořkost, jež se ve mně probudily těmi jejími slovy. Až dosud, jakobych ji neznala, to byla pořád jen starostlivá, pečlivá matinka, pravda, ještě trochu světa milovná, hrdá na svou imposantní postavu, na úspěchy svého mládí, a dosud koketující a těšící se přízni různých vysoce postavených osob, ale přece jen ovládající se a patrně honosící se svou ctností, o níž až dosud neodvážila jsem se pochybovat (musíte vědět, že tatínek byl o 25 let starší, učiněný staroušek, kdežto ona v osmatřicíti letech bujela životem a mládím). A já ji, třebas ne zrovna milovala plnou, dětinskou láskou (neboť bývala vždy poněkud nepřístupná a prostá jakékoliv sentimentality) přece jsem vzhlížela k ní s bázní a úctou . . . a často jsem bývala na ni hrdá ve společnosti, kde se všecko otáčelo a soustřeďovalo kolem ní. — A teď najednou jako bych byla nahlédla do hlubin jejího nitra, až posud přede mnou zavřených . . . Byla-li až dosud pro mě uzavřenou, v nitru snad nepříliš šťastnou, ale na venek klidnou, starostlivou matkou, zjevila se mi teď všecka její povznešenost a uzavřenost tak malicherně bezcitnou a ubohou v té kastovní pýše, že všecka úcta

i onen tajný soucit s ní rázem se rozplynuly, a místo nich zaujala nenávist, nenávist hořká, zlá a bolestná.

Teď jako bych poprvé si byla uvědomila, že všecka její starostlivost a péče byly vlastně tyranií a nejhorším despotismem.

Každé její slovo znovu se vzbouzelo, jakobych je dosud slyšela znít, a taková vášnivá touha se mě zmocňovala, vymstít se jí za všecku tu bezcitnost a povýšenost, zbavit se jí, odejít od ní navždy.

Najednou jsem si doznala, že vlastně nikdy nebylo v ní lásky k nám, že nikdy ona se s námi nelaskala, nikdy něžným, zdrobnělým jménem nás nezavolala — že vždycky rozumové důvody a rady jen udílela . . . i její způsob, kterým mi Richtra doporučovala, jevil se mi teď tak tvrdě bezcitným a bezohledným, že rázem jsem dospěla k přesvědčení, poslechnu-li ji, svolím-li, budu jen nešťastna, ano, zcela jistě budu nešťastna. Ale proč budu nešťastna, na to jakobych váhala nebo bála se odpovědět.

‚Což ho mám ráda? Jednou jsem ho uviděla, a zamilovala se jako patnáctiletá dívenka, jež vzplane jediným pohledem?‘ ozval se sám od sebe niterný hlas. Ale čím více jsem o něm přemýšlela a všecky podrobnosti si znovu připomínala, tím jasněji jsem poznávala, že ano, že se neklamu, že jsem se vskutku zamilovala . . .

Vždyť je mi, bože, jakobych ho ne dnes, ani včera, ale dávno, dávno už znala . . .! Vždyť při pouhé myšlence, že ho víc neuvidím, jsem se sotva ubránila slzám.

A najednou všecky důvody, jimiž jakobych samu sebe omlouvala, stavěly se přede mnou . . . Vždyť osud všecko tak řídil, jen abych se s ním sešla, jen abych ho poznala. Hle, bratr o něm mluvil, sám si ho napřed zamiloval, přived' ho a předem, jakoby tušil, že si ho zamiluji, mě varoval . . . Kdyby byl přišel jen o týden později, nebylo by ničeho, byla bych odjela a nikdy ho snad ani nepoznala, a to sama, jakobych tušila, že si ho zamiluji, před samým odjezdem požádala jsem bratra, aby ho přived' a seznámil mě s ním . . .

‚Ah, ano, my dva nutně se musili sejít, my dva jsme si souzeni,‘ šeptala jsem si v radostném zanícení a, usmívajíc se před se při vzpomínkách na něho, chodila jsem po pokoji sem a tam, snila tisíce snů o zítřejším setkání a zcela zapomínala na to, co mě ještě čeká v nejbližších chvílích, až se matka vrátí, a otec se vše doví.

Asi v půl hodině vrátil se Vilém domů a zastal mě zamyšlenu, snící nad klavírem, jemuž jsem chtěla svěřit všecku tu změť pocitů, jež se dnes nahromadily v mém nitru. —

‚Víš, Olgo, to bylo dnes surové od máti,‘ začal Vilek, sotva vešel do dveří. ‚Tolik mě to bolí. Ne! To je strašné . . . takoví lidé . . . A co říkala tobě, prosím tě?‘

‚Můžeš si myslit,‘ řekla jsem a v opětném návalu hněvu a rozhořčení pověděla jsem mu všecko a celou scénu vylíčila.

‚Ah, jen ať mu to poví,‘ vzkřikl, když jsem řekla, že to otci sotva zatají, že naopak asi všecko zveličí. ‚Ať poví,‘ opakoval se semknutými čelistmi. ‚Ať poví. Ne, to je hrozné! Ale ať to praskne, dnes si to povíme konečně, dnes musí nastat mezi námi úplné jasno, ano, nedám

se už omezovat v ničem, ani v tom nejmenším! Dost dlouho jsem se dal otloukat, dost jsem byl poddajný a formoval se. Ale dnes toho mám dost . . . ano . . .‘

Vidím ho, jak v mladistvém rozhořčení přechází setmělým pokojem, jak polohlasitě mluví sám ssebou a vzrušeně gestikuluje rukama. Bože, kolikrát jsem ho už viděla takhle rozrušeného, kolikrát už takhle se střetnul s otcem, a jak já celkem cize pohlížela na všecky ty jeho krise! — A dnes? Dnes, bože, tak s ním cítím, tak mu rozumím, chtěla bych mu říci nějaké něžné povzbuzující slovo, polaskat ho, svou účastí zmírnit jeho bol, ale on se najednou zastavuje sám přede mnou a praví rozechvěle: ‚A co ty, chuděrko? Co ty tomu říkáš? Ty's tak bezmocná! Co si počneš? Vždyť on se ti zalíbil, dušinko, já viděl, vidíš, vidíš, jaký jsem byl dobrý prorok! Nu, hleď! Ale, co si počneš? Vždyť oni jsou v stavu střežit tě jako vězně . . .‘

A hlas se mu tolik chvěje, co mi to říká, a jeho oči jsou plny soustrasti. Cítím všecku tu beznadějnost jeho slov a místo odpovědi objímám ho kolem krku, hlavu kladu na jeho prsa a tiše se rozeštkám.

‚Ah, neplač! Proč naříkat předem? Ty's mi pěkná hrdina! Vždyť přece jen na tobě samé bude záležet, a kdyby se všecko spiklo, nic to nebude platno, budeš-li jen ty chtít sama rozhodovat!‘

A těší mě, povzbuzuje, i svou pomoc slibuje, duše zlatá!

Uklidňuji se, sebedůvěra vzrůstá, ale najednou mi napadá, co on, Jenda, neklamu-li se, a opatrně se počínám vyptávat Vilka, co říkal, jak to naň vše působilo, a dovídám se víc, než si přeje moje opojené srdéčko.

‚Ah, měla's ho vidět,‘ referuje radostně Vilek, ‚měla's ho vidět, jak tebou byl nadšen! Jak blouznil! Jako dítě! Nu, je zamilován, to je marné, to je marné, a ty také, oba, oba, vidíte, jací jste mi hrdinové!‘

A rozesmál se nade mnou tak radostně, tak šťastně! Oba jsme v té chvíli zapomněli na to, co nás čeká, až se matka vrátí, znovu jsme si vypravovali celý průběh Jendovy návštěvy, každé jeho slovo jsme si opakovali, každý pohyb. A zatím v pokoji se úplně setmělo, v ulicích rozsvítili lampy . . . Hovoříme v temnu, najednou skřípnou dveře, a otec s matkou vcházejí do pokoje.

Srdce moje přestalo tlouci.

Vilek se neklidně zvedl a vztyčil do takové bojovné pósy.

‚Proč nerozsvítíte?‘ ptá se matka. Z tonu těch slov je cítil hněv. Napadá mi, že asi otci už pověděla cestou všecko . . . a celá se choulím strachem. —

Vešla služka a rozsvítila lustr.

‚Vilku, pojď sem na slovo,‘ řekl najednou otec a odešel prudce z pokoje.

‚Ah, tedy nejdříve Vilek, ubohý,‘ myslím si a čekám, brzo-li mě matka počne plísnit znovu, ale ona mlčky, mlčky se svléká. A na mě všecko padá v tom tichu, nejraději bych se rozběhla a utekla ven.

Matka se převlékla a mlčky odchází do kuchyně. Chci jít za ní, ale ona mi najednou chladně kyne rukou: ‚Počkej zde, tatínek ti cosi chce říci!‘

‚Ah, tak!‘ usměji se stísněně. Jemné chvění probíhá mi zády. ‚Dobře, počkám!‘ A najednou taková směsice vzdoru, odhodlání a strachu zároveň zavíří mým nitrem, že už už chci odejít a vykonat nějaký nepředložený kousek, odejít třeba do noci a nevrátit se dlouho, vytrestat je, vymstít se jim za všecka ta muka nespravedlivá a zlá. Ale okamžitě zas zjeví se mi všecko tak dětinským a marným, že zůstávám, vzrušeně jen přecházejíc po pokoji a čekajíc, až dojde na mě řada. Najednou v předsíni ozve se otcův hlas tak hněvivý a zároveň plný přemáhání, aby nepropukl vší silou, že jsem se až zachvěla.

‚Darebák darebný! Tak se odměnil!‘

Chápu, že to patří Vilkovi a, všecka se chvějíc strachem, čekám otce. Srdce mi bije tak vzrušeně.

Vešel hřmotně, pohlédl na mě, bože, do smrti nezapomenu na podivně seškleбený, násilný výraz jeho sestárlého obličeje. Lítost i strach smísily se ve mně. Ale místo přívalu hněvivých slov, varování a výčitek, jež jsem čekala, řekl jen s obvyklou lakoničností:

‚Zítra odjedeš! Lékař nařídil. Připrav se!‘ A dost. Několikrát přešel prudce po pokoji, vidím, že by mi rád řekl víc, ale že se mu mne asi zželelo . . . Mlčky odešel z pokoje.

V prvém okamžiku pocítila jsem takové uvolnění, tak jsem byla ráda, že se všecko jen takto skončilo, div jsem si radostí nezavýskla.

Ale najednou mě napadlo, že jen proto musím odjet, abych se nesetkala více s Jendou, a tu jsem se vzdorně rozesmála a pocítila najednou takový nával radosti nad jejich bezmocnou, marnou starostlivostí a přísností, že v té chvíli zapomněla jsem všech hořkostí a smutku.

‚Ah, jak jsou naivní, jak jsou naivní!‘ šeptala jsem si s vítězným smíchem. ‚Jak jsou naivní a ubozí v té starostlivosti o mě! Jakoby tím, že mě odvezou, mohli zabránit tomu, co přece leží mimo dosah vší jejich moci!‘

A hned si představuji, jak si budeme dopisovat navzájem, on, Jenda, že je volný, jemu že nikdo nebude moci zabránit, aby za mnou nepřijel a nevyhledal mě . . . bože, tak jsem byla zaujata všelijakými plány, že jsem si ani nevšimnula, že otec s matkou dnes večeřeli v saloně a ne v jídelně s námi.

Po večeři, když Vilek odešel do svého pokojíku, vytratila jsem se nepozorovaně za ním, abych vyzvěděla, co všecko mu otec říkal, a jak se to mezi nimi skončilo.

‚Ano, skončilo,‘ řekl Vilek, ani nevyčkav, až dokončím otázku, a hořce se rozesmál. Tak ho vidím, jak se přemahal, aby potlačil slzy a hněv. ‚Navždy skončilo. Ah, měla's ho vidět a slyšet, jak se na mě rozkřikl! On že si zakazuje, abych takové všelijaké lidi přiváděl do jeho domu, že už mi to několikrát zakazoval, že se hanbí za takového nezdárného syna, který trpí, aby jeho matka byla v jeho přítomnosti urážena od všelijakých lidí . . . Víc ať se neopovažuji někoho zas přivésti, a podobně! Dokud jsem závislý na něm, musím prý poslouchat, to ať nespouštím se zřetele . . . Až budu hotov, pak ať si dělám, co chci, potom že mě nechce znát, jelikož beztoho ode mě nic nemá prý

k očekávání než hanbu a zármutek... Ale dokud jsem v jeho domě, že si přeje, abych krotil všecky svoje choutky, alespoň tak dalece, aby to jiné neurážело. Nu, celé litanie to byly. I cosi o cti rodiny a dobrém jméně pronesl... ha — ha — ha... a nejvíc jen o ni se mu jednalo, jen o ni! Na ni nedá dopustit, bože, a přece ví... ne, tak podléhat! Já vím, co ho bolí nejvíc... vím... Že ji ignoruji, že ji nemohu mít rád, že vím všecko... Proto mě tak nenávidí, a přece nic říci nemůže! Tak se jí zastává! To je hrozné! — Vidíš, pak přešel k tobě a tu si nejvíc na mně schladil žáhu! Budeš-li prý jednou nešťastna, ať já si to přičtu, já že jsem tě zkazil, já že se jen přičiňoval, abych ti všecky illuse otrávil, lidi znechutil, a, bůh ví, co všecko. Na konec, když viděl, že se ani nehýbám, ani nebráním, rozkřikl se: ‚A ostatně, mám tvých vzdorů už dost! Nejlépe bude, když my dva se spolu budeme co nejméně stýkat. Vidím, že je už marné s tebou mluvit, škoda každého slova. Dneškem tedy počínaje, zakazuji si, abys přicházel do salonu, nebo do jídelny, když tam budu já. Slyšíš? Pamatuj si to, nevděčníku!‘ Domluvil, bouchnul dveřmi a odešel. Jak vidíš, stalo se jen, co se nutně musilo stát. Dříve nebo později.‘

Tu se odmlčel a hořce usmál.

Najednou dodal roztouženě:

‚Bože, kdybych už byl hotov! Konce roku nedočkám! Ah, jak si potom oddychnu!‘

Když jsem mu řekla, že zítra musím odjet, zarazil se a pak řekl soustrastně: ‚Nu, a ty? Pojedeš? Pojedeš, toť se ví, co máš dělat. Hrozné!‘

Zmalomyslněla jsem.

‚Ale dopisovat si budem' přece moci,‘ pravím smutně.

‚Ovšem, ovšem. Ale, co dál? Myslíš, že ti někdy svolí, abys mohla jednat samostatně? Nikdy...! Bože, vždyť je znáš! Vždyť o tebe pečovali, tolik peněz vyházeli, ha — ha — ha! Vždyť mají na tebe právo, chápeš to? Vždyť ty musíš být vděčna, nesmíš se jim vymykat, vždyť oni si to draze zaplatili... co tě napadá...? Co by si počala máti s Richtrem? Vždyť už dávno mu tě zaslíbila, oh, dávno, velice dávno, neměla's ani tušení, dušinko. Chodila's ještě v krátkých sukénkách. Všecko vím, všecko jsem viděl i slyšel. A pak jsem je měl milovat! Protože jí se Richtr líbil, protože sama ho měla. Ne, ona se opovážÍ doporučovat ti ho! Jak je ten život hnusný, hnusný! Odpusť, vždyť ty's tak čistá, snad's ani netušila, a já, bože...‘

Počal mě zdrcenou, ohromenou objímat a laskat. ‚Odpusť mi, že jsem ti to řekl! Tak dlouho jsem mlčel, a snad jsem měl vůbec mlčet, odpusť mi, dušinko, odpusť!‘

Nedovedu vám vylíčit, co jsem všecko tehdy procítila v několika vteřinách. Jakobych nahlédla najednou do závratné propasti, o níž jsem měla sotva slabé tušení, sotva slabé zdání.

‚Tak to tedy bylo, tak?‘ šeptala jsem si zdrceně, vymykajíc se z Vilkova objetí a ujišťujíc ho, že jsem klidna, aby se nestrachoval, ba dokonce lhouc, že jsem to všecko tušila, ba věděla dávno, atd. A zatím jsem jen cítila, jak se mi hlava zatočila nad tím poznáním.

Jakou jsem to potom měla noc, nedovedu vám vylíčiti. Nespím a přemýšlím o všech návštěvách Richtrových, o každém jeho slově i slově matčině, všecky podrobnosti znovu vyvolávám, všecky zdánlivě nevinné úsměvy obou a vyznání Vilkovo vyvstává tu znovu přede mnou se vší svojí brutální prostotou a samozřejmostí. Ah, ano, všecko je tak jednoduché, a já byla tak slepá, bože, to je hrozné! A proto on byl tedy Vilek tak šťasten, když viděl, že jsem se zamilovala do Jendy. Můj bože, ten hoch, duše zlatá... Vilečku, Vilečku! A co otec? Ví-li, věděl-li? Jak by nevěděl! A přece mlčel, nikdy si slovem nepostěžoval, nic nedal na sobě znát, ba tvářil se dokonce šťastným, a dopustit na ni nedal... Lidé, lidé, jak dovedete žít s tolikerou lží a přetvářkou... Ubohý papínku! Ubohý... zmíralo soustrastí moje užaslé srdce.

To byla hrozná noc!

Matka spala na posteli naproti mně. Tak klidně, rovnoměrně dýchala, a každé to její oddychnutí vzněcovalo mě k nové nenávisti a znovu jitřilo bolest mého nezkušeného, užaslého srdce. Pamatuji se, že jsem i vstala s takovým nesnesitelným napjetím a touhou po sebemučení, rozsvítila tiše lampu a svítila si na ni, spící! Ah, jak mě tu zraňoval pohled na její prsa odhalená a tak oslnivě bílá a plná! Jaké to peklo nenávisti zapálilo moje srdce! Hle, tu spí a tak nevinně vypadá! Jak je to možné, bože, jak je to možné? Očima jsem se vpíjela do jejích tváří, jakobych chtěla vyčíst z nich vše... Ale tváře byly tytéž jako jindy, nic se nezměnilo v jejích tazích, pravidelných a dosud krásných...! Jak budu moci zítra do nich pohledět...?

Pohnula se ve snu, ruce bílé a plné vztáhla po čemsi do předu, a já se tak ulekla, div jsem lampu z ruky nevypustila. Zhasla jsem a ulehla, a znovu se mučila myšlenkami, jež jednou vzbuzeny, nechtěly ulehnout, nechtěly oddechu dát uštvané mé hlavě.

Ano, to byla nejhroznější noc v mém dosavadním životě — na ni nikdy nezapomenu!

Rána jsem se sotva dočkala.

Jakmile se rozbřesklo, vstala jsem, vzbudila Vilka, a vyšli jsem ven.

Teprve venku, na jarním slunci, ve vzduchu studeném a svěžím, jsem okřála a zapomněla.

Domovník právě otvíral vrata a uctivě nás zdravil, když jsme sestoupili se schodů. V parku křičeli drozdi, rosa se třpytila na loňské, vybledlé trávě, a vzduch byl takový svěží a navlhlý, na všem třpyt a jas jarního slunce... bože, s jakou rozkoší jsem vdechovala studený vzduch jara, jak nedočkavě jsem se rozhlížela parkem, nečeká-li někde už ten, jenž měl býti a byl mým spasitelem, jenž mě záhy měl vyvésti z toho života lží, skrývaných vášní a surového násilí, páchaného v zdánlivě nevinné formě jedněmi na druhých. Můj bože, to jitro budu vždy čítati k nejkrásnějším chvílím svého života! Po oné noci, kdy nahlédla jsem, jakoby poodhrnutou záclonou v taje ‚života', bylo to jako vysvobození z mého úžasu, zoufalství a bolesti. A také každou podrobnost, každé slůvko, které bylo proneseno onoho jitra, uložila jsem jako nejdražší reliquii ve své paměti. —

Když jsme vešli na cestu, běžící středem parku, zastavili jsme se a počali se rozhlížet . . . V tom z příčné ulice jedné vychází Jenda. Uviděl nás a tak radostně, tak udýchaně běžel nám vstříc.

‚Nu, jak bylo?‘ volá z dáli.

‚Dost dobře,‘ lže Vilek, ‚ale Olga dnes přece musí odjet . . . lékař prý nařídil . . .‘

Vidím Jendu, jak se zarazil, smutně na mě pohlédl a za chvíli řekl zlomeným hlasem: ‚Tušil jsem, nu, co platno . . .‘

‚Ale budu vám psát, a vy mně též, a budete mě moci s Vilkem tajně navštívit, ano, to musíte, to musíte, to bude nádherné,‘ počala jsem horovat, jen abych okamžitě zapudila smutek a zklamání, jež se tak nelíčeně zobrazily na jeho tvářích . . .

Usmál se, vzal mě za ruku, vidím, jak mu oči planou, a že by si nejraději zavýsknul.

‚Máte pravdu,‘ praví, náhlou radostí se zajíkaje, ‚ano, přijedem', přijedem'! Ale, bože, jak, nevím . . . jak jsem si zasloužil . . . Ne, ne, to je příliš . . . A přece, vidíte, takový je člověk! Štěstí nechce uvěřiti, ještě by se rozmýšlel a uvažoval . . .‘

A najednou moji ruku zvedl a tak vášnivě ji počne celovat . . .

‚Dovolte, já odejdu,‘ ozval se Vilek. Rozpačitý, šťastný úsměv ozařoval jeho bledé tváře.

Nezdržovali jsme ho.

Udali jsme si místo, kde se sejdeme, a Vilek odešel opačným směrem.

Zavěsila jsem se v Jendovo rámě, a tak stulení k sobě přecházeli jsme jistě hodinu prázdným parkem sem a tam.

Svěřovala jsem se mu se vším, vyzpovídala jsem se mu právě tak, jako teď vám, a on je střídavě pohnut, střídavě nadšen . . . Hned počne obdivovat moje ruce, hned se ptá, smí-li mi tykat, hned jako dítě dotýká se krajek na mém živůtku, hladí mi ruku, konejší mě a vypravuje takové dalekosáhlé plány do budoucnosti o tom, jak odejdem' spolu odtud, jak ujedem' daleko, on že letos ukončí studia, a jako chemikovi celý svět je mu otevřen, a já svědčím ke všemu i k tomu, že starému pořádku společenskému nutno dáti vale, že je třeba rozbít ty staré formy ohledů, závazků i předsudků společenských, já mu věřím úplně, tak se mi zdá, že ta slova všecka platí jen a jen mně, že na mě se vztahují především všecky ty snad naivní, ale v jeho ústech tak opravdově, vážně znějící fráse.

Cítím, že mu podléhám, že ztrácím vládu na sebou samou, že se od nynějška nebudu moci bez násilí vrátiti k dřívějšímu svému životu, že od této chvíle postačí jen, aby pokynul, a já že půjdu za ním všude, kamkoliv, bez rozvahy, bez zdráhání . . .

Ano, dnes mohu říci, že toto jitro a předcházející noc rozhodly navždy o mém životě.

Všecko, co následovalo, bylo už jen důsledným rozvíjením a dovršením toho, co v těchto chvílích uzrálo v mém nitru. —

Odpoledne toho dne měla jsem odjet s matkou do Vlkova, kde jsme měli villu a kde jsme pravidelně bývali letním bytem. A zatím

k nejradostnějšímu překvapení mému i Vilkovu nejeli jsme nikam. V poslední chvíli — všecko už bylo k odjezdu připraveno — vešla matka do salonu a chladně řekla: ‚Zůstaneme. Za měsíc pojedem' všichni.‘

Tak jsme zůstali.

Dovtípili jsme se s Vilkem, že to má být obrat v taktice, a nemýlili jsme se. Otec s matkou patrně si uvědomili, že násilím tu ničeho nezmohou, a obrátili methodu. Vskutku od toho dne všecko se změnilo. Přáli nám úplnou svobodu, do návštěv nás nenutili, omlouvajíce mě chorobou a Vilka studiemi, slovem se nezmiňovali o tom, co se mezi námi sběhlo, jako by všecko bylo už dávno zapomenuto . . . krátce, změnili úplně ton — ale jen na oko, jen zdánlivě.

Ve skutečnosti nás střehli a špehovali neunavně. Nejednou se stalo, že z nenadání na ulici nebo v parku proti mně, vedoucí se s Jendou, objevila se matka a, obrátivši se, aby nás nemusila potkat, odcházela opačným směrem zpět. Po takovém překvapení čekala jsem vždycky domluvy, rady, výstup — ale k mému překvapení nebylo nikdy ničeho, jen jsem potom vždycky pozorovala, že matka po takovém setkání je ještě chladnější, možno-li, ještě uzavřenější, než bývala před tím.

Tak ponenáhlu, jak v nich sílilo přesvědčení, že všecky jejich tajné naděje v obrat jsou marny, že moje náklonnost nebyla jen hrou nudící se dívenky ani náhlým vzplanutím, z něhož se za několik dní vystřízliví — rostla i jejich uzavřenost a chlad vůči nám den ze dne.

Jednoho večera mě matka zastavila na schodech (před chvílí mě totiž potkala na ulici s Jendou a počkala tu na mě) a řekla chladně, s trpkou uštěpačností:

‚Tedy budem' přece strojit svatbu?‘

Chvíli jsem na ni hleděla mlčky, všecka nenávist, vzbuzená vyznáním Vilkovým a dřímající ve mně, vztyčila se tu proti ní.

‚Budem',‘ řekla jsem a stísněně jsem se usmála.

Ona okamžik hleděla na mě, usmívala se tak malomocně a škodolibě zároveň, a už už jakoby cosi chtěla říci, snad nějaké zlé, pichlavé slovíčko, ale opanovala se, obrátila a mlčky a tak smutně jala se stoupati po schodech nahoru.

Najednou mi jí bylo líto. Tolik jsem zatoužila po tom, aby mezi námi zase bylo jasno jako dříve, tak se mi v té chvíli zdálo, že bych jí vše odpustila a zapomněla — ale ona přímo ubíhala přede mnou, nepřístupná, odmítavá, chladná.

Zanevřela jsem tu na ni dvojnásob.

Od té chvíle viděla jsem, že se úplné vzdala všech nadějí v obrat, a nevím, uvěříte-li mi, řeknu-li vám, že od té doby tak se s otcem zatvrdili (neboť otec jí podléhal vždy a ve všem po celý svůj život), tak schladli vůči nám, že od té doby žili jsme vskutku ne jako jedna rodina, ale jako rodiny dvě.

Stýkali jsme se jen u stolu, mluvili jsme spolu jen to nejnutnější a, když jsme v květnu odjížděli na letní byt, přivykli jsme už všichni tak onomu trapnému spolužití, tak jsme se odcizili jedni druhým, že zdálo se, nic už nebude moci změniti náš život a vrátit ho v bývalé koleje.

Já s Vilkem přijímala jsem to jako trapnou sice a smutnou nutnost, ale celkem bylo nám oběma tak volněji a lépe než dříve. Především, zbavila jsem se tak všech návštěv a všech lidí, s nimiž stýkati se bylo by po tom všem, co předcházelo, pro mě takřka nemožností, a pak byla jsem tak volná, tak jsem se mohla oddat všem svým snům a svému Jenouškovi!

Na villu mi psal často dopisy, dvakrát mě překvapil tajnou návštěvou, vystoupiv z nenadání proti mně jednoho červnového večera u zahrádky villy a zlíbav mě všecku jako opilou náhlým jeho zjevením. Matka, jež uhádla vše z mé veselosti, slovem se o tom nezmínila... a já už se těšila, že časem smíří se se vším, přivykne, Jendovi odpustí, a mé štěstí vzrůstalo tu při tom do bůh ví jakých rozměrů! —

Zatím přišly prázdniny. Jenda dokončil studia a odjel do Boskovan do cukrovaru, kde obdržel místo chemika, Vilek přijal místo prozatímního učitele na realce staroměstské. Prázdniny uplynuly, vrátili jsme se znovu do Prahy, a tu mi nastaly nejtrapnější chvíle, nejbolestnější snad z celého mého života.

Do Prahy vrátila jsem se zamlklá, tolik mě počínalo všecko tížit, tolik jsem trpěla tím stálým napjetím v domě.

Malomocné, ustarané vzezření otcovo i neoblomný a přece tak trpký vzdor matčin tolik zraňovaly moje nitro, tenkrát tak přecitlivělé. A k tomu mi Jenda psal nekonečné dopisy, plné touhy po mně a plné stesku nad tím životem továrenským, tak hrubě vysilujícím svou jednotvarnou prací a ovzduším, jež přirozeně stisňovalo jeho volnou, vše přímé a krásné milující duši. Vilek žil jen knihám, uzavíraje se víc a víc ve svém pokoji, a čas od času míval ke mně trpké řeči, plné výčitek o tom, že přece se jen prý ve mně klamal, domnívaje se, že samostatně, bez skrupulí rozhodnu o svém životě. —

To všecko mě tolik zraňovalo a vysilovalo, a nejvíc mě bolely pochybnosti Vilkovy, jichž nespravedlivost jsem mu tolikrát trpce vyčítala, dokazujíc mu, že ještě je čas, že ještě neví, a není v právu, když o mně pochybuje.

‚Ještě je dost času, dost času!?‘ smával se tu hořce, ‚a nač čekáš, na zázrak či nač? Ale to je to, přeceňoval jsem tě, a ty sebe sama také, vidíš! — Oh, ta výchova, ta výchova... vidíš, to jsou pouta... Co ti vlastně brání, abys přímo šla a řekla: ‚Matinko, papínku, vy víte, atd., já jsem já, vy jste vy, moje štěstí celkem bude záviset vždycky jen od toho, jak já o sobě rozhodnu, vy jste mě sice vychovali, ale nyní rozhodně skončila vaše úloha, a za všecko, co počnu nyní, ponesu vždycky a vždycky jen zodpovědnost já a zase já. Uznáte, že vděčnosti nemůže se přece nazývat slepá poslušnost nebo povolnost tam, kde každý má jednati za sebe sama, samostatně. Taková poslušnost, vlastně tedy vděčnost, uznáte, byla by jen ponížením, otroctvím, atd. Pravím vám to proto, ne abych vás prosila, nebo se jen tázala, uznáváte-li to, ale jen, abyste věděli, a nebyli překvapeni v poslední chvíli krokem, k němuž mi snad nikdy nesvolíte vůbec, nebo, svolíte-li, tedy jen z nutnosti a bezbrannosti, a hlavně proto, aby se zachovalo decorum, a aby pověsti rodu nebylo ublíženo v očích společnosti, kdyby se stalo,

a já odešla náhodou, bez vašeho svolení za ním, atd. — Co ti tedy brání, abys se k tomu odhodlala? Co? Nic. Soucit s nimi, ha — ha — ha! A strach před životem, o němž's jen čítala, a k němuž máš jen nedůvěru . . .! Zhýčkaly tě příliš měkké podušky našeho salonu, bezstarostný a přece tak nudný, nudný život . . . ve společnosti, kterou přece tak nenávidíš . . . Nač čekáš? Oh, to je hrozné, jak jsou naše síly ochromeny . . .'

Uznávala a dávno, dávno jsem uvažovala o tom všem taktéž, a přece nedostávalo se mi stále odvahy k onomu vyznání, přece jakobych stále čekala, že se všecko ještě změní, že se rodiče dobrovolně poddají — přece čekala jsem stále ještě zázrak.

A zatím uplynul říjen, uplynul i listopad, společnosti jsem se vyhýbala, nikam jsem nešla, zhubeněla jsem, zbledla, návštěvy, jež přicházely, zoufale mě nudily a zvolna řídly. Všichni, jakoby tušili rozklad v naší rodině, a třebas neznali jeho příčiny, počali se nám vyhýbat... což mě ovšem nejméně rmoutilo . . .

Tak den plynul za dnem, jeden tesknější druhého, a já stále čekala, stále doufala v obrat, a kolísala mezi rozhodnutím odjet bez svolení jejich, nebo donutit je ke svolení, třebas navždy se pak zatvrdili vůči mně. Bůh ví, jak by to bylo ještě dlouho se mnou trvalo, jak dlouho bych byla ještě čekala, kdyby se byl Vilek nerozstonal, jak jsem vám řekla, a samota a opuštěnost po jeho smrti mě byly nepřinutily k rozhodnému kroku.

Jednoho dne — bylo to ku konci listopadu — Vilek ulehl a rozstonal se, a jeho nemoc, jež se ohlásila hned s počátku beznadějnou, sblížila nás opět všecky na dlouhý čas a ve mně vzbudila naději na smírné rozluštění a zakončení vzájemného vzdoru a nepřátelství. Nad lůžkem Vilkovým, nad ním, v horečce blouznícím, opět jsme se sešli... ah, ty večery a noci, jež jsme ztrávili nad ním, ty mi nikdy z duše nevymizí . . .! Otec s matkou, jakoby se náhle ucítili vinnými, jakoby oni sami byli zavinili jeho nemoc, tak závodili v horlivosti při jeho obsluhování, tak se ukázali něžnými a nešťastnými, zvláště otec, jenž co chvíli poklekal u lůžka Vilkova a odprošoval ho za všecko, čím ho kdy zarmoutil, a sliboval nahraditi mu vše, až se uzdraví — byl velice ubohý a politováníhodný.

Jednou — na to nikdy nezapomenu — bylo již zřejmo, že se Vilek neuzdraví (lékař odešel toho dne velice znepokojen), otec také přisedl k jeho lůžku a počal ho těšit, že se jistě uzdraví, zcela jistě uzdraví, lékař prý dnes byl rozhodně klidnější, a i sám doufá, kdežto dříve prý pochyboval. Tak ho těší a slibuje vše mu nahradit, všecko odčinit, čím ho kdy zarmoutil. A tu Vilek, horečně oddychuje, očima zmatenýma a zanícenýma hledaje mě, zachraptěl: ‚Jí to nahraďte, jí, jí, já ne, já už ne . . .'

Rozplakala jsem se nad oběma, a tu otec rukou dáním musil Vilkovi slíbiti, že nikdy mi nebude v ničem bránit, ani mě nutiti, nebo doporučovat mi Richtra. Při jméně Richtrově otec sebou škubnul, bolestně se usmál, rukama zalomil a tak žalostně zahořekoval, že mi srdce div nepuklo nad ním:

‚Ah, děti, děti! Jak bych to mohl, jak bych to mohl? Vždyť vy nemáte tušení! Ne, ne, buď klidný, synáčku můj! Buď klidný! Jen co se pozdravíš, vše bude u nás jiné . . . vše, vše . . .‘

Matka celé dny chodila jako oněmělá, nehořekovala jako otec, a jen plaše se dívala na vyhublý, horečně planoucí obličej Vilkův a plaše se vyhýbala i mým pohledům.

Ani tu, kde tak těžko bylo se ovládat, ona se nedala úplně strhnout žalem, nepřístupná jako vždy a trpící potají a mlčky.

V těch jejích plachých pohledech, jimiž se rozhlížela Vilkovým pokojem, vyhýbajíc se jeho očím, v těch pohledech četla jsem tenkrát celou její bytost, ku podivu tvrdou, takřka neženskou, a moje srdce odpouštělo tenkrát i jí.

V noci z posledního listopadu na první prosinec Vilek zemřel.

Bděla jsem u něho právě sama, otec i matka i služka zmoření odešli spát.

Smrt, jakoby chtěla oklamat všecky, zdálo se, že prchá od jeho vyhublého těla, toho dne vůbec, zdálo se, že vše obrací se k lepšímu.

Vilek i usnul, byl daleko klidnější, horečka ustala. Odešli tedy uklidněni, nařizujíce mi, abych okamžitě je vzbudila, kdyby usnuli, a nemocnému se přitížilo.

Sedím tedy u něho a háčkuji.

Najednou slyším ho ze sna mluvit, blouznění se vracelo a daleko intensivněji než dříve. Hned mě napomíná a kárá, proč prý Jendovi nepíši, hned mě posílá pro Jendu, chce ho vidět, hned s ním mluví a prosí ho, aby mě neopouštěl, aby mě miloval, že jsem prý taková ubohá a opuštěná, tak úpěnlivě za mě prosí a hned zas se usmívá . . . můj bože, srdce ve mně usedalo, a přece jsem se musila přemáhat, aby si toho nevšimnul, a nepřitížilo se mu ještě víc.

Bylo o půlnoci, když vysílen usnul . . . a usnul navždy.

Sedím v pokoji u stolu, je tu teplo, dusno, lampa vrhá po stěnách i stropě stíny, jen podlaha je osvětlena.

Sedím a znavena dřímám, tak horečně dřímám, ale i ve snu slyším jeho těžký dech . . . Najednou zmocní se mne nevýslovná úzkost . . . Vzbouzím se polekaně, pohlédnu naň, poslouchám. V pokoji je takové úžasné, hrozné ticho. Vyskočila jsem jako šílená, vzala lampu, svítím si naň. Ležel bez pohnutí, jakoby spal, prsa poloobnažená nezvedala se už tak hrozně nahoru a dolů, ale byla úplně nehybná, oči zavřeny jako ve spánku . . . Vykřikla jsem zděšeně, vzbudila otce i matku . . . byl mrtev!

Všichni jsme oněměli bolestí.

Jen otec sřítil se na zemi, hlavu položil na jeho vyhublá, chladnoucí prsa a tiše štkal a něžně jeho jméno opakoval . . . Srdce ve mně pukalo při tom . . . Matka úžasně bledá, jako zkamenělá stála u jeho hlavy, s očima zalitýma slzami, a cosi šeptala sama k sobě. —

Pohřbili jsme ho za tři dny.

Studená, officielní pompésnost a nádhera pohřbu tolik zraňovaly moje srdce, bože, do smrti budu slyšet ty zvony a temné akkordy smutečního pochodu. Falešný ten život, plný lží, jenž tolik zraňoval

jeho passivní, přímou duši, triumfoval i tu, na jeho cestě poslední. Kráčíme za rakví, vedouce otce, s matkou, každá s jedné strany, a když zazní první tony pochodu, a průvod se hne, šlehne mi najednou duší vzpomínka na pohřeb čísi, který jsme jednou s Vilkem potkali, plný nádhery a pompy . . .

‚Pojď, vyhnem' se!' řekl tehdy Vilek, ‚nemohu tu komedii vidět, srdce bolí při tom pohledu!'

A já na to vzpomenu nyní a tak se rozeštkám, že mě musí jedna dáma vést, abych snad nepadla lítostí a bolem do mdlob. —

Pohřbili jsme ho. Vrátili jsme se domů. Několik dní bylo u nás tak, že jsem myslila, že zde nevydržím, bude-li to trvat déle . . . Otec i matka sestarali za krátký čas, chodili tiší, zpokornělí, návštěvám se počali vyhýbat, tenkrát ani Richtra nezvali, a on se dlouho neodvažoval přijíti. Čekala jsem, že teď snad přilnou i ke mně, obměkčí se a přestanou mi bránit. Tak ráda bych jim byla vyšla v ústrety, tak vděčně bych to byla přijala! Ale záhy jsem se přesvědčila, že marně jsem čekala. Byli sice ke mně vlídnější, laskavější, ale každé zmínce o Jendovi se tolik vyhýbali, když jsem od něho dostala dopis, odcházela matka vždycky z pokoje a celý den pak chodila a vyčítavě na mě pohlížela. Pocítila jsem konečně všecku marnost svého čekání. A najednou jsem se mezi nimi pocítila tak opuštěnou a cizí, tolik jsem zatoužila vymanit se z té chmurné nálady, jež tu zůstala od Vilkovy smrti, že ku konci ledna, nedbajíc už ničeho, odhodlala jsem se přímo vyznati se matce.

Toho dne přišel totiž Richtr, a matinka ho přijala sice důstojně a vážně, jak se k jejím černým, smutečním šatům slušelo, ale mně, jejíž oči byly teď tolik zbystřeny, neušlo radostné zablesknutí v jejích černých očích ani úzkostlivý neklid a zachmuřený obličej otcův při jeho vstoupení. Seděl dlouho v saloně a mluvil mnoho frásí a těšil oba, nálada byla taková napjatá, hovor stále vázl . . . nesnesla jsem toho, a odešla jsem. Za chvíli odešel i otec, slyšela jsem ho dlouho přecházeti ve vedlejším pokoji, a srdce mi zmíralo soustrastí nad ním, slabochem. —

A když potom Richtr odešel, a matka osaměla v saloně, já, jakoby návštěvou Richtrovou povzbuzena, vešla jsem k ní a vyznala se jí ze všeho.

Tak jasně si pamatuji onu scénu, tak živě vidím matku, jak se zarazila, jak němě, vyčítavě na mě pohlédla.

‚Bože, dítě, chceš mě tedy přece dobit?' vzdechla. A já, vzpomínajíc na ono zablesknutí v jejích očích, když prve Richtr vcházel do salonu, pocítila jsem k ní znovu všecku nenávist, smrtí bratrovou uspalou, a ta její slova připadala mi tak patheticky falešná — nevím, bože, snad jsem se mýlila, ale v té chvíli byla bych jí neuvěřila, kdyby si snad byla vlastní srdce vyrvala z těla! Usmála jsem se jen, snad i opovržlivě a vzdorně, a pokrčila rameny.

Ona okamžik hleděla do prázdna, pak se ke mně obrátila a řekla: ‚Nemáš-li tedy slitování, a — a —' Najednou zvedla ruku a pokynula mi, abych odešla.

Za dveřmi jsem slyšela, jak se rozplakala.

Dodnes mi zůstalo záhadou, zda-li proto, že jsem jí neposlechla, či proto, že se cítila vskutku nešťastnou, či proto-li, že už tolik sestárla, nevím, a tehdy jsem se ani nesnažila uhodnout. Ta neústupnost její, i vědomé podvádění otce, i jeho ubohost a bezradnost ubily ve mně všechen soucit s ní.

Radujíc se, že konečně osudné slovo je už vysloveno, odešla jsem do svého pokoje a napsala Jendovi radostný, vítězný dopis, v němž jsem ho žádala, aby určil čas svatby, a vyšla jsem ven, do ulic zasněžených, neboť mé radosti bylo příliš těsno mezi čtyřmi stěnami pokoje.

Hodinu jsem tak bloudila sem a tam jako opojená, vzpomínajíc Vilka a teskníc při myšlence, že jemu nebylo přáno, aby se této mé radosti dočkal.

Když jsem se po chvíli vracela domů, potkala jsem na chodbě otce.

Pohlédl na mě vyčítavě, zarazil se. Poznala jsem, že už s matkou mluvil, že už ví vše.

Nedočkavě jsem se k němu obrátila.

‚Vím už, vím. Čekal jsem, že budeš mít s námi více slitování. Nu, jdi, jdi! Co platno . . . Jen abys byla šťastna!‘

Zarazila jsem se.

Vzpomněla jsem si, jak Vilkovi umírajícímu sliboval, že mi vše nahradí a nikdy v ničem mě nebude obmezovati, a zachvěla jsem se téměř soucitem nad ním, slabochem, jenž matce tak podléhal.

‚Jaký člověk!‘ šeptala jsem si, a soucit za chvíli ustoupil takové nenávisti a odporu.

Odešla jsem od něho s plným vědomím, že tu je skončeno už vše, tu že jsem už dohrála, a že mi zbývá jen už odjet, odjet co nejrychleji a navždy se rozloučit se starým tím životem, s nímž už jsem beztoho jen souvisela svým jménem rodovým a řadou hořkých, bolestných vzpomínek.

Za tři neděle jsme měli svatbu.

Na ni budu také do smrti vzpomínat. Hostí nebylo, oddavky byly prosté, časně ráno odjeli jsme ve fiakru do Jindřišského kostela, dali se oddat, otec i matka Jendovi div se nevyhýbali, mluvili s ním jen to nejnutnější, a po oddavkách, po obědě, jenž byl velice krátký a trapný pro všecky, odjeli jsme s Jendou do Borkovan a rozloučili se s nimi navždy.

Když jsme se loučili, otec neodolal.

Dosti dlouho se přemáhal, ale konečně to nevydržel. Rozplakal se, Jendu i objal a začal se i omlouvat, chuděra, cosi koktal o těžkostech života, který někdy prý lidi rozvádí a činí nepřáteli z těch, kteří by se vlastně měli milovat atd. Na konec řekl: ‚S bohem‘ a, objav mě, počal znovu plakat a prosit mě za odpuštění a žehnat mi:

‚S bohem, miláčku, a, bude-li ti kdy smutno, zklame-li tě život, přijď jen ke mně, já tě vždycky rád uvidím a budu na tebe pamatovat...‘

Zaplakala jsem si nad ním a objala ho naposledy. Tak jeho celá povaha v té poslední chvíli se mi odhalila, a já už ne odpor, ale nekonečný soucit odnášela jsem s sebou v duši — nad ním!

Za to matka ani nehlesla, mlčky jen mě políbila, Jendovi ruku stiskla, šeptajíc: ‚Odpusťme si!‘ a odešla, nechavši nás s otcem o samotě.

Odjeli jsme.

Tu bych vám mohla vypravovat o novém svém životě, o prvních dnech spolužití, o tom, jak jsme byli šťastni spolu tam v té zapadlé vesničce, odkud Jenda každodenně docházel do blízké továrny, ale bylo by v tom pro vás tak málo zajímavosti, vždyť to štěstí lidské je tak u všech stejné ve vnějších svých příznacích, a lidé šťastní, tak jeden druhému podoben, jako vejce vejci. Řeknu vám jen, že tam zažila jsem nejtišší, nejkrásnější dny svého života. Tam nám bylo tak dobře, v té samotě, mezi lidmi prostými, s nimiž nad to necítili jsme tenkrát žádnou potřebu stýkati se, tam nám bylo dobře. Otec každého prvního v měsíci na nás vzpomínal a posílal 70—100 zl. Jenda bral z továrny 50 zl. své služby, hmotně tedy jsme byli zabezpečeni.

Jediné, co kalilo naši spokojenost, byla továrna. Ten život tam rozhodně nebyl pro Jendu. Nenaříkal, pravda, nikdy, ale já viděla dobře, jak se cítil spoután a unaven, jak fysicky tak duševně.

Na štěstí, dlouho jsme tam nebyli. Ředitel Jendu nenáviděl, každé chvíle se střetli spolu, a vzájemná antipathie vzrůstala v obou den za dnem. Ředitel byl člověk prchlý a mstivý, běda tomu dělníku nebo úředníku, na kterém počal vybíjet svůj hněv. Takto postižený nesměl mu do cesty vkročit, aby ho nevypeskoval, nebo — byl-li to úředník — nějakým vtipem nebo narážkou a často jedovatou a sprostou ho neobdařil.

Jeho nepřátelství s Jendou skončilo při příležitosti, která byla pro Jendu charakteristickou.

Jednoho večera v únoru přišel Jenda z továrny rozjařen domů a už ve dveřích volal:

‚Tak už jsem si z toho pekla pomoh’. Raduj se!‘

A vesele, radostí se takřka zajíkaje, vypravoval mi, jak se vše sběhlo.

‚To děvče, víš, ta Maryša černooká, jak jsem ti ji ondy ukazoval, přišla, chudinka, dnes ke mně na půdu — prohlížel jsem tam melassu — jsem přesvědčen, že mě tajně zbožňuje, na mou duši, ale žárlit nemusíš. Přišla a stěžuje si mi na ředitele, že ji stále znepokojuje, pořád ho má prý za zády, a jen když se o ni může otřít. A ona má prý hocha kdesi, nebo co, nu, krátce, nechce se mu dát, není z těch ostatních. Tak se ti na mě dívala, takové má oči jako laň a taková je čisťounká, radost . . .

‚Pane Jarkovský, tak a tak, prosím vás, zastaňte se mě, on je v stavu mě vyhnat, a co bych si počala . . .‘ Při tom se tolik červená, roztomilá je. ‚Já vím, že vy nemůžete, ale přece, když bude vědět, že o tom vy víte, snad mi dá pokoj, před vámi se bude stydět . . .‘

Vtipná hlavička! Dobrá! Slíbil jsem jí, a za chvíli potkám ředitele. Uviděl nás oba, že vycházíme z půdy.

‚Jarkovský, Jarkovský! To je pěkné, takovou ženu mladičkou mít doma a s děvčaty chodit po půdách . . .‘

Při tom se ti tak zlostně usmívá.

‚Ah, ne, pane řediteli,‘ pravím, ‚není to sice žádné hrdinství, ale, kdyby před každým byla Maryška tak jistá jako přede mnou . . .‘

‚Cože?‘ vybuchl. ‚Jak to myslíte? Urážet se nedám! Rozumíte! A ostatně, zapomněl jsem vám říci, že budeme nuceni jednu chemickou sílu propustit, pan Vaňorný zastane vše. Už se o tom mluvilo. Bude tedy lépe, ohlédnete-li se jinde, místo abyste se pletl do věcí, do kterých vám zhola nic není.‘

‚Dobře, pane řediteli! Ale, má-li to znamenat výpověď, tedy s bohem! Zítra už nepřijdu!‘ A podávám mu klidně ruku.

Zblednul. Vím, že si myslil, bůh ví, jak budu překvapen a udiven. Ruku mi nepodal a odešel.

Tak, a teď si oddychnu na nějaký čas. Ohlédnu se jinde. Pokusím se o nějaké místo professorské na reálce, a nebude-li nic, tož se, miláčku, připrav. Pojedem' do světa, daleko . . . za oceán.‘ A jako dítě se rozradoval nad svými představami.

Zůstali jsme tu až přes prázdniny. Potom Jenda dostal místo prozatímního učitele chemie na reálce v Hradci. Ale ani tam jsme nebyli déle než rok. Už nám patrně je souzeno, toulat se s místa na místo, jako stěhovavým ptákům, jak jsem vám už řekla.

Ředitel reálky byl přísný, despotický člověk. Jenda říká, že měl být generálem a ne paedagogem. S Jendou se srazili hned ze začátku. Pan ředitel zpozoroval, že Jenda doprovodí v neděli své žáky do kaple, a pak vždy odchází domů. To se mu nelíbilo. Všichni professoři ho v tom už poslouchali, všichni si dali říci a pro příklad žactvu zůstávali po celou mši v kapli. A Jenda ne. Domluvil mu tedy. Jenda odpověděl, že to je věc jeho svědomí, a že nemůže dávati příklad k něčemu, s čím jeho svědomí nesouhlasí. Pohoršení že v tom nevidí žádného, a konečně, i kdyby bylo, dán tím mladým mozkům podnět k přemýšlení aspoň, ale on že své žáky zná, mezi nimi že není takřka jediného, který by o takových věcech přemýšlel, což je, bohužel, smutné. On že má rád mladé hochy, plné zájmu a ne lhostejné, výchovou sdressované loutky, nesamostatné, nemyslící atd. Namluvil toho řediteli asi mnoho, protože ředitel od té doby s ním už nemluvil, a vyhýbal se mu. Za to jeho přednášky navštěvoval nejčastěji a na jeho třídu nejvíce dohlížel.

Jednou přišel také k Jendovi do třídy na inspekci. Jenda přednáší, a tu pan ředitel poroučí, aby před ním několik žáků vyzkoušel, že prý nahlížel do katalogu, a nelíbí se mu známky leckterých atd. Jenda prý měl sto chutí odbýt ho, že už zkoušel prve, že měl dříve přijít, teď že na to není čas, ale konečně mávnul rukou nade vším.

Poslechl.

Zavolá jednoho žáka prostředního nadání. Chlapec, na štěstí, zná dost. Ale pan ředitel se dovoluje a dává žáku otázky sám. Chlapec vázne, nezná některé důležité formule reakcí chemických, pan ředitel se tázavě obrací na Jendu, jakoby se ptal, co to znamená, jakoby chtěl říci, to že je trestuhodné, když žák nezná takovou důležitou reakci. A tu Jenda s ohromným klidem odpovídá: ‚Nemohu za to, pane řediteli. Tak daleko moje moc nesáhá. — A nestalo se nic zvláštního, ostatně. Jeho mozek patrně nechce být skladištěm formulí a čísel.‘

A ředitel se rozpálil, vzal klobouk a utekl.

Před koncem roku oznámil Jendovi, že je propuštěn, jelikož se přihlásil kandidát zkoušený, a tomu že se dá asi přednost.

Vycítili jsme, že to bylo jeho dílo, že na jeho přímluvu se tak stalo, a mávli jsme nad tím rukou. Člověk přece nebude si hned zoufat při každém nezdaru. Zůstali jsme tam do včerejška. Peníze došly, nezbývá než ohlédnout se znovu někde. Jedem' do Prahy . . . snad se něco pro něho tam najde . . . spoléhám na něho a sama také dovedu leccos . . ."

Usmála se tak důvěřivě, tak naivně zazněla mi ta její poslední slova, že jsem se sotva ubránil soucitnému úsměvu. Ale ani slovem jsem neporušil její naděje a důvěru.

„Vidíte, jak božsky spí, jak je klidný," obracela se k mladému muži, „jak bylo by možno jemu nedůvěřovat . . .?"

Mlčel jsem, pohnut tím vším, a téměř se zbožným obdivem hleděl jsem na ni.

„A vaši rodiče? Co o nich víte? Proč se k nim nyní neobrátíte?" zeptal jsem se za chvíli.

„Ah, pravda, o nich jsem vám zapomněla říci. Otec nám tedy dlouho posílal a vzpomínal, i matka vždycky připojila několik řádků, ale tak officielně chladných, že jsme snadno uhodli, ona že se s námi už nikdy úplně nesmíří. Až jednoho měsíce — bylo to, tuším, v červnu před prázdninami -- nepřišly ani peníze ani žádná zpráva. Dobře, myslíme si, otec asi poslechl jí, a bude konec. V duchu tenkrát rozloučila jsem se s nimi navždy. Ale, celkem, nebolelo mě to příliš . . . když konec, tedy konec úplný. A ony zásilky — byť bylo třeba omezit se nyní v lecčems, což mě, přepychu uvyklou, časem dost bolelo — přece jen vypadaly tak jako almužna, neboť matka občas si neodepřela, aby mě neupozornila, že sama jsem vinna, nedostává-li se mi všeho někdy, neboť sama jsem spěchala, sama jsem štěstí odmítala atd. Smířili jsme se s tím tedy záhy. Až tu za nějaký čas dostáváme telegrafickou zprávu o úmrtí otcově. Zemřel prý náhle, raněn mrtvicí, a, chci-li prý být přítomna jeho pohřbu, ať přijedu okamžitě, neboť nazítří je pohřeb, atd. Ohromilo mě to, a poslední věty tak chladné mně sevřely srdce takovou lítostí. Zdaž nezněly jako: ‚Chceš-li, přijeď, ale mně bude milejší, nepřijedeš-li . . .!?' Připomněla jsem si tu vše, co mezi námi se dělo, vzpomněla jsem si i, že bych tam snad našla i Richtra . . . a, když jsem se svěřila Jendovi, řekl totéž: ‚Chceš-li, jeď, ale lépe uděláš, nepojedeš-li. Ušetříš si alespoň mnohou bolest. Dědit stejně nebudeš . . .' zasmál se, a najednou řekl, zvážněv: ‚Jak stará je matka?' Když jsem mu řekla, že neplných čtyřicet, zakýval jen hlavou, a já vycítila vše. Zprvu mě ta domněnka zabolela, starou nenávist, onu starou, o niž už Hamlet drásal svoje passivní srdce, pocítila jsem vzbouzet se, ale pak jsem se uklidnila a — nejela nikam. Za nedlouhý čas dovídám se, že se matka bude vdávat a odjede do Vídně. A ženich? Bože, snadno uhodnete! Richtr, ano, týž Richtr, jehož mi kdysi tak vřele doporučovala. Vidíte! A bůh s ní! Jak bych jí mohla zazlívati nebo odsuzovati? Můj bože, mladá léta utratila s otcem, jenž byl takový starý už (snad jí ho kdysi právě tak vnutili, jako ona zas chtěla Richtra

vnutit mně), chtělo se jí žít, jak odolat, bože, když příležitost je tak snadná a svůdná!? A snad ona velice trpěla, neboť byla neobyčejně hrdá, a přece musila se skrývat a jednat potají ... snad ji to pokořovalo a zraňovalo právě v její hrdosti, kdož ví? Vždyť jsou takové hlubiny v duši lidské, a kdo z nás smí se opovážit hodit po druhém kamenem? Kdo z nás je čist přede všemi? Dávno jsem jí odpustila, a, je-li šťastna, nechť nevzpomíná a zapomene tak, jakoby ničeho nikdy nebylo ..."

Umlkla, a já chvíli hleděl na ni se zbožným nadšením. Najednou sehnul jsem se k ní, cítím, že se již neovládám, hledám její ručku a, našed, počínám ji líbat a blábolit: „Odpusťte, odpusťte, vždyť vy jste anděl ... anděl, a já tak dávno už ztratil všecku víru v život, v lidi ...! Bože, jak jsem šťasten ...!"

Zvolna vytrhla mi ručku, usmála se na mě sladce a chvíli tak na mě hledí zářivýma očima, vidím, že by mi ještě ráda cosi řekla, ale jen hlavou kývá, teskně se usmívá a hlavu najednou klade na rameno mladého muže.

Zdá mi se, jakoby náhle litovala, že se mi tak svěřila, jakoby ji cosi znepokojovalo, i pohledem se mi najednou vyhýbá a je plna rozpaků.

Hledím na ni polekán, ale ona se najednou usměje a praví: „Tak, a teď budu spát. Jsem unavena." A já vycítil, že si již nepřeje, abych se jí na něco ještě ptal. Zavřela se, zavřela, myslím si, a tak je mi najednou čehosi líto, jakoby cosi krásného, nedostižitelného na okamžik tu zasvítilo přede mnou a hned zase zmizelo.

Ztichnul jsem a pln malomocné touhy na ni pohlížel.

Uplynula chvíle. Vlak uháněl bez oddechu, zastavuje krátce jen na větších nádražích.

Pohlédl jsem na ně a vidím, že oba spí. Ona, hlavu majíc opřenu na jeho rameni, on, skrčen v koutě. Tak klidně, božsky klidně spí. Vlak drnčí, otřásá se, venku je metelice, a oni, bože, jedou do hlavního města, kde nikdo je nepřivítá, nepohostí, kde nikoho nemají, a, hle, spí klidně jako děti za bouře! Šťastní, šťastní lidé!

Opřel jsem se o opěradlo a počal dřímat. Ale i ve snu jakobych slyšel její vroucný, oduševněný hlas, i ve snu stále jsem ji viděl, jak oddaně a s něhou klade svůj vlastní plaid pod jeho hlavu, aby ho netlačilo, a jak šeptá při tom sama k sobě: „Unavil se můj hošíček, unavil."

Spali jsme až do Prahy. Když se vlak na nádraží zastavil, vzbudili jsme se, jako se vzbouzí mlynář, když jeho mlýn se zastaví.

Vzbudili jsme se, zasmáli se tomu vesele a vystoupili z coupé. Mrzlo slabě, vánice ustála.

Nádraží bylo prázdné, smutné, světla z větší části shasnuta. Nikdo nečekal v temné místnosti, kudy se vychází od vlaku.

Loučíme se venku, na ulici. Srdce se mi svírá nad nimi. Chtěl jsem jim nabídnouti svůj pokoj, ale neměl bych kam je uložiti. Omlouval jsem se, ale mladý muž mi horlivě děkoval: „Ah, ne, ne, my jdeme do hotelu. Zítra už seženem' nějaký byt. Na shledanou tedy! Snad se ještě někdy sejdeme."

Podal mi ruku, již jsem vroucně stisknul.

Ona se rozloučila se mnou usměvavě a klidně: „Buďte s bohem a už neteskněte nad životem. Je krásný, když ho milujem'.“

Políbil jsem naposledy její drobnou, bílou ručku, a rozešli jsme se.

Ještě několikrát jsem se ohlédl za nimi, jak se vzdalovali, zavěšeni v sebe, až úplně mi zmizeli s očí za rohem ulice, do které vešli. A tu, obrátiv se, zahleděl jsem se upřeně v ono místo, kde naposledy se mi zamihli, jakobych je tam dosud musil uvidět a přesvědčit se, že se nemýlím, že nesním, že skutečně to byli lidé, s duší a tělem, a ne pouhé přízraky nebo mé vlastní vidiny, za hořkých, teskných chvil v mé duši zrozené.

Noc byla mrazivá, ulice prázdné, mé kroky se ozývaly tiše na zasněženém chodníku, a když jsem pohlédl vzhůru, uviděl jsem hvězdy, lihotající se tu a tam na tmavých nebesích.

„Nesnil jsem,“ šeptám si, „nesnil.“ Podivuhodní lidé! Oba! A ona zvlášť. Jaké štěstí moci ji nazývati svou! Jaké štěstí!

Duši maje plnou záře a jasu, kráčel jsem zvolna prázdnými, zasněženými ulicemi do svého bytu.

Její drobný, rozkošný obličej, hned nadšený, plný lásky a něhy, hned zářící soucitem doprovázel mě až do mého studeného, opuštěného pokojíku.

Ulehnu a najednou si připomenu, že dnes byl štědrý večer, dnes že opakovala se památka té veliké Noci, jež před dvěma tisíci léty byla svědkem stělesnění té největší a nejčistší Lásky, o níž kdy jen srdce lidské mohlo sníti, a já, osamělý člověk, že zúmyslně jsem odjel z Prahy do svého rodiště, nemaje tam přece zhola nikoho, že odjel jsem jen proto, abych byl daleko ode vší radosti těch, kteří v tento večer ve středu svých rodin nebo přátel mohou se oddat alespoň na několik hodin rozkoši zapomenutí i kouzlu chvíle, lidskému srdci tak drahé.

To vše mi šlehlo bleskem hlavou, a já, vzpomínaje na ni, na malou rozkošnou tu ženu, na její oddanost a něhu, zašeptal jsem sám k sobě:

„Hle, přece jen bylo mi souzeno, abych dnes aspoň na několik hodin zahřál svoje znavené osamělé srdce v paprscích lásky, v níž jsem už dávno ztratil všecku víru i naději. Přece! Přece!“

S úsměvem na rtech usínal jsem té nezapomenutelné noci, a moje sny zas po dlouhé době byly plny touhy a nadějí.

II.

Uplynulo půl léta.

Počínalo jaro... V pražských parcích zelenaly se už všecky keře, stromy i trávníky. Na Karlově náměstí odkryli už i oba vodotrysky, a odpoledne, když jarní slunce zářilo a voda v basinech šplounala a se pěnila, bývaly cesty parku plny promenujících. Dámy v nových, jarních toilettách, studenti, pensisté, chůvy s dětskými kočárky, a mezi nimi, všude, za každým krokem míhaly se malé, umouněné prodavačky květin, nabízejíce neunavně první fialky, hyacinthy, lilie... Na ulicích, vysušených jarním větrem, skrápěli zas každodenně prach, a Václavské

náměstí, Příkopy v podvečery bývaly přeplněny. Jaro, jaro všude, na všem. —

Se svými známými z vlaku jsem se dosud nikde nesetkal, ač jsem se dlouho po nich ohlížel na ulicích i ve veřejných místnostech a v nejrůznějších částech Prahy je hledal.

„Odjeli asi,“ říkal jsem si, „snad se už toulají, bůh ví, kde, snad bída je odtud vyhnala, ale oni si nezoufají, oni své štěstí nosí ssebou. Snad jsou dávno někde už za hranicemi, nerozluční, druh neopouštěje druha, v těsném oddání, ve vzájemné lásce . . .“ Celé pohádky mi tu o nich spřádala moje vznětlivá fantasie. Dlouho jsem na ně vzpomínal, a zvláště jí, ji nemohl jsem zapomenouti.

Často jsem na ulici potkal dámu, velice jí podobnou, a tu vždy s tlukoucím srdcem jsem si ji prohlížel a zklamán pokaždé malomocně jsem odcházel.

„Buďte s bohem! A už neteskněte nad životem. Je krásný, když ho milujem'!“

Oh, ano, ve svém osamění jsem na tato slova často vzpomínal, ale vždy jen stesk a marná touha po ní jako po stělesnění vší krásy, lásky a něhy plnily při tom moje osamělé srdce.

A dni míjely, míjely . . . zas v jednotvárném rhytmu, v opakování téže nudy, téhož prázdna, nic nezasvitlo, co by na chvíli aspoň ozářilo a rozehřálo můj nevlídný život samotáře, ponořeného zas do své skepse a marných touh . . .

Pozapomněl jsem tu na své známé a vzdal se zvolna už všech nadějí, že se s nimi kdy ještě setkám. Až přece jednoho dne — to už jaro bylo v plném květu, a moje samota mě tížila dvojnásobně — nevím, v které už kavárně pražské sešel jsem se s mladým hochem-krajanem, od něhož mezi jiným jsem se dověděl, že jsou dosud v Praze.

To bylo tak:

Vejdu ráno náhodou do kavárny na šálek kávy, a tu od jednoho stolu proti mně běží bezvousý, červený mladíček, podává mi rozradovaně ruku, je plný nadšení nad naším setkáním, uctivě mě zve ke svému stolu, s touž uctivostí se vyptává, co dělám, pracuji-li nebo co, nikde mě prý nevidí, snad nevyhýbám se životu, já, který prý byl vždycky plný energie a temperamentu atd., nu, všecek je nadšen, neboť je ještě velice mlád a první rok v Praze, jemu je ještě všecko tak nové, tak důležité, každý článek v revuích musí přečíst, o každé sbírce básní musí vědět, každé schůzi spolku, v němž je členem, musí býti přítomen . . .

Usedám tedy s úsměvem k jeho stolu, neboť jeho upřímné nadšení je mi tak milé, a zatím co piji kávu, dovídám se pêle-mêle všemožné: Co dělají doma, Machar prý vydá novou sbírku básní, parlament se rozešel, Čapek, ten co se mnou prý studoval, se před měsícem zastřelil z omrzelosti nad životem, a na konec, že dnes večer náš krajinský spolek, jehož jsem býval před léty členem a dokonce jednou i předsedou, pořádá v hostinci u Trakala schůzi s přednáškou jakéhosi prý Jarkovského o filosofii Nietzscheově.

Při jméně „Jarkovský“ jsem sebou škubnul a počal se vyptávati nadšeného hocha, ví-li o něm více, zná-li ho snad blíže, ale dověděl

jsem se jen, že je to prý „neobyčejný, temperamentní člověk“, že je prý v redakci „Pochodně“, u nich ve spolku že už jednou přednášel o literatuře mladých a že sebou tenkrát přivedl dvě dámy, z nichž jedna byla prý jeho žena a druhá, neobyčejně prý krásná, byla bývalá prý herečka a pianistka ... a obě byly patrně do něho zamilovány ...

To ovšem stačilo, aby můj zájem o ně vzrostl znovu až k touze, setkati se s nimi a vyzvěděti více.

Požádal jsem okamžitě nadšeného hocha, vzal-li by mě ssebou do schůze, že bych rád s oním Jarkovským mluvil, že ho znám a dlouho už ho po Praze marně hledám, k čemuž mladík radostně svoloval, všecek se zardívaje a považuje to jistě za bůh ví jakou čest, že se bude moci pochlubiti svojí známostí se mnou a představiti mě. —

Toho dne sotva jsem se dočkal večera.

Přesně v ustanovený čas stál jsem na chodníku před restaurací Trakalovou.

Nadšený hoch přišel v malé chvíli za mnou a okamžitě mě zavedl do vnitř, do zadního velikého lokálu, kde se měla schůze odbývati.

Bylo ještě záhy.

Venku jasný den, ale v lokále už svítil plyn, záclony byly spuštěny.

Několik mladých hochů sedělo ve skupinách tu a tam kolem kulatých, bíle prostřených stolků a bavili se, hlučně hovoříce.

Při našem vstupu někteří živě povstali, vítali vesele mého průvodce, představovali se mi, a poučeni jím o mém bývalém členství a předsednictví spolku, uctivě mě zvali k několika stolům najednou.

Přiběhl ochotný sklepník a obsloužil nás smíchovským pivem.

Usedli jsme hned u dveří, odkud bylo lze celý sál přehlédnouti.

Moje nedočkavost rostla každou vteřinou. Sedím a bezmyšlenkovitě kývám hlavou k poznámkám mladého hocha a netrpělivě se obracím ku dveřím, vchází-li nějaký nový host.

Uplyne chvíle.

Sál se zvolna plní, noví mladíci přicházejí, schůze bude bohatá.

V nedočkavosti ani nepozoruji, že mi sklepník už přináší druhou sklenici, že jsem první vypil v několika minutách ...

Najednou dveře se nehlučně otvírají, a do sálu vchází dáma, černě oděná ...

Jediný pohled, jediný moment, a už vstávám a jdu jí vstříc.

„Milostpaní!“

Pohlédla na mě překvapeně, usmála se, ale, pro boha, co to ...? To není už ten dětský bezstarostný a rozradovaný úsměv, jenž mi utkvěl ve vzpomínce na ni, zdá se mi, jakobych pod tímhle úsměvem viděl blesknutí vzpomínky a skrývaný smutek, skrývaný žal! A ani její tváře nejsou už tak zdravě zardělé a svěží, jako byly tenkrát, a pod očima dokonce jakobych postřehl temné pruhy, a oči se mi zdají zardělé, jakoby od pláče, a i šaty jsou otřelé a celý ústroj nějak nedbalý.

Tiše a tázavě hledím na ni.

„Tedy přece jsme se setkali,“ šeptá a vlídně se usmívá. „Přece!“ Ale okamžitě se odmlčuje a rozpačitě se rozhlíží sálem.

Tisíce domněnek zaviří tu mým mozkem.

„Kam si sednout?“ praví, a já se vzpamatuji a nabízím jí svůj stůl.

Usedla.

Přes rty dere se mi stále otázka:

„Kde je on? Proč jste přišla sama?“

Ale mlčím a neodvažuji se ptáti, neboť si připomínám slova mladého hocha o dvou dámách, jež byly prý obě do něho zamilovány, a zdá se mi, že už vím vše . . .

„Nu, jak se vám vedlo stále?“ obrací se ke mně, „zanechal jste svého stesku? Poslechl jste či ne?“

Usmívám se a pravím šetrně:

„A vy? Jak se vám vedlo, milostpaní?“

„Dobře. Toť víte. Člověk nesmí nikdy zoufat. Jsem kassírkou v administraci ‚Pochodně‘. Už od zimy.“

A zase dost. Zase se odmlčuje a vyjímá stříbrné miniaturní hodinky a tak nedočkavě se rozhlíží kolem sebe.

Jsem tím vším zmaten, nemohu odolat, abych se nezeptal; „Odpusťte, kde je pan Jarkovský?“ a rázem tak neodstranil napnutou náladu.

„Hned přijde, hned! Už by zde měl být . . .“ vpadla horlivě a znovu se zadívala na hodinky.

„A co dělal on? Je zdráv?“ ptám se dále, nemoha se už vyhnouti rozhovoru o něm.

„Ah, on? Vždyť ho znáte, vždyť víte. Stále týž, ten se už nezmění. Dítě, učiněné dítě. Pamatujete se přece, vypravovala jsem vám tenkrát všecko . . .“

„Ano, pamatuji, pamatuji,“ svědčím horlivě a dále se netáži, neboť vidím, jak je jí bolestno mluvit o něm, jak se jí hlas chvěje, a oči vlhnou.

Umlkáme oba.

Dopíjím druhou sklenici.

Sál se zatím naplnil. Všecky stoly jsou už obsazeny. Hovor, smích a šum. Kouř z doutníků a papyros stoupá vzhůru, sklepník pobíhá horlivě od stolu ke stolu. Hledím kradmo na ni a teď teprve vidím, že takřka sestárla za krátký ten čas, tváře její jsou vyhublé a bledé. Už nepochybuji o tom, že mezi nimi je konec, ty tváře mluví příliš zřejmě. Nekonečný soucit vzdýmá moje srdce.

„Jak jste se dověděl?“ ozývá se z nenadání sama. To mlčení je jí patrně trapnější než rozhovor.

„Náhodou, zcela náhodou, milostpaní,“ pravím horlivě, „tu ten pán mi řekl . . .“

Zadívala se na mladého hocha, jenž odsedl k vedlejšímu stolu, aby nás nerušil, zakývala zamyšleně hlavou a zase umlkla.

Srdce se ve mně všecko tetelí soucitem.

V tom otvírají se dveře, a očekávaní vcházejí. Pamatuji se: v tom okamžiku jakoby všecko zmizelo kolem mně, jakobych ohluchl, a celá moje bytost soustředila se v mých očích, jež jsem na ně upřel.

Vešel on, Jarkovský, a s ním ne mladá už dáma, nevýslovně bledých tváří, s podivuhodně černýma očima, oděna velice vkusně a bohatě. On je týž, jak mi utkvěl v paměti z vlaku: Svěže zardělý

v tvářích, mladistvě pružný a nenucený. Uklání se na všecky strany, mnohým zde přítomným podává ruce a usmívá se.

Srdce se ve mně staví.

Pohlédl jsem na Olgu. Její tváře jsou zardělé, napnutý úsměv kmitá se na sevřených rtech, a její oči se zrovna vpíjí do obou příchozích.

Ještě nás neuviděli, neboť stojí k nám obráceni zády.

Ale najednou on se obrátil a uviděl nás. Do smrti nezapomenu na výraz jeho obličeje v tom okamžiku. Zarazil se, lehce zbledl, ale okamžitě se ovládl a usmál takovým násilným úsměvem, jenž mě nenechal ani okamžik v pochybnostech o tom, co se mezi nimi dělo. Tak mu neslušel ten násilný úsměv, tolik viny vyjádřilo se v něm jediným smrštěním svalů. A i způsob, jakým nás vítal, ruce nám podával a bledé své dámě poroučel, aby si sedla k našemu stolu, byl takový násilný, tak se namáhal vypadati nenuceně, prostě, přirozeně, ale přese vše jeho namahání byl stále násilný a plný neklidu.

„Paní Javorská, moje přítelkyně," představoval dutým hlasem a ještě jednou se nám pokloniv a očima se vyhýbaje Olze, odcházel prudce ke stolu v čele lokálu, odkud měl přednášeti.

Sedím jako na řeřavém uhlí, usmívám se právě tak nuceně jako všichni, a abych přerušil trapné ticho, pronáším několik obvyklých frásí k neznámé dámě, jež se jen usmívá, hlavou kývá, ale neodpovídá.

„Opozdili jste se," praví najednou Olga a při tom se tak nuceně usmívá a nutí v klid, že mi srdce div žalem nad ní nepukne.

„Ah, ne, vždyť je dost času," směje se Jarkovská, „ale byli bychom přišli pozdě, kdybych mu nebyla stále připomínala, aby už šel. Nechtělo se mu . . ." a najednou se zarazila, uvědomivši si asi, že takto nemůže mluviti se svou bývalou sokyní . . .

Těch několik vteřin, jež uplynuly, než začal přednášet, bylo mi věčností. Nikdy v životě jsem nepocítil intensivněji, co hrozného je v tom, když člověk čeká na vysvobození z trapného postavení, a zatím ten, jenž jediný nás může z něho vysvoboditi, nalézá se v podobné situaci a neví si z ní rady též. — Viděl jsem, že i on je rozrušen, že nás zde rozhodně nečekal, a čekal-li, tedy nechtěl sem jíti, jak řekla jeho přítelkyně. Viděl jsem, že jen proto listuje v papírech, jež vyňal z ňáprsí, aby nabyl času k uklidnění.

Konečně přece začal.

Hlas se mu zcela patrně chvěl, a oči se vyhýbaly plaše našemu stolu.

O čem mluvil ze začátku, skutečně nedovedu říci, poslouchal jsem pozorně, každé jeho slovo jsem slyšel, ale nerozuměl jsem ničemu, tak jsem byl tím vším rozrušen.

Pamatuji se jen, že shromáždění zde mladíci chvílemi ho přerušovali pochvalnými výkřiky, výborně, výborně, nebo podobně, ale proč tak volali, třebas jsem se snažil porozuměti, nevěděl jsem. Teprve později jsem postřehl, že to bylo při jakési applikaci Nietzscheových aforismů na naše poměry, a teprve když i on se uklidnil a začal přednášet nadšeně, s úplným zapomněním sebe i okolí, počal jsem i já chápati plněji.

První věty, jež jsem zachytil, byly tyto:

„Farisejští před životem stydí se za své vášně, káží potlačování, askesi, nazývají se vítězi, zatím co jsou jen tajnými hříšníky, kteří obcházejí morálku, na niž se odvolávají, neboť potají všichni mlsají a hodují, a světu se do očí staví jako čistí, silní, neposkvrnění. Fariseové, hroby obílené! Ale dáti se strhnouti vášní, třebas celý svět se hrozil a soudil, třebas vlastní srdce později pykalo, a srdce jiných při tom zmíralo . . . ne, toho nejsou schopni, k tomu pozbyli vší odvahy a přímosti. Raději rozdrobí a zdusí svou vášeň, nebo v tajných, malých dávkách ji vybíjí . . . Fariseové a hlasatelé záhrobí . . .“

Dále jsem neposlouchal zase.

Co jsem slyšel, stačilo mi.

Oh, ano, chápal jsem, jasně jsem chápal. Vím, proč mu tváře zaplály, a proč několikrát pohlédl přímo vyzývavě na mě, když to pravil. Pochopil jsem, proč se dovolává morálky, síly a bezohlednosti, pochopil jsem, proč se dovolává Zarathustry, on, jenž kdysi řekl o anarchismu Mackayově: „Je mi ten ideál šťastného jeho jedince příliš sobecký, ubohý a omezený. A celý ten individualism a všichni ti páni.“ Oh, ano, pochopil jsem. Zdaž neřekl to tak, jakoby těmi slovy chtěl sebe sama přesvědčiti, sebe sama omluviti před sebou i před námi? — V tom okamžiku se mi i zdálo, jakoby tušil, že se s námi tu setká, a úmyslně vyvolil si toto thema.

Bylo mi ho líto v té chvíli. —

Pohlédl jsem na obě ženy. Poslouchaly ho obě jako proroka, obě tu seděly jako hypnotisovány. Tváře Olginy se rděly, oči zanícené upíraly se na něho, a ona, ona druhá, jež tak najednou vstoupila mezi ně a rozbila jejich štěstí — hleděla na něho s nadšením a pýchou člověka, jenž se chlubí vlastnictvím věci zvláštní, nevšední, již míti není přáno každému druhému. „Jaký muž!“ zdálo se, že říkají mi její podivuhodně černé oči. „Jaký muž! Všichni jste jím udivení, všichni mi ho musíte závidět . . .“

Odvrátil jsem se od ní nenávistně a pohlédl na Olgu.

„Poznáváte ho?“ šeptala a skláněla se ke mně, abych neviděl slzy, jež jí vhrkly do očí. „Poznáváte ho? Ten má právo tak mluviti. Viďte? On jediný! Žádný z nás nesmí se opovážiti to říci, abychom se mu nevysmáli . . . Jen on.“

Šeptala to s takovým podivným nadšením a dýchala při tom tak vzrušeně.

Sálem v tom zazněl potlesk mnoha dlaní a volání výborně, výborně. Jarkovský končil a, ukláněje se spěšně, přišel k našemu stolu, oblékl se a, podav ruku mně i Olze, všecek rozrušen odcházel, očima jen pokynuv bledé dámě, aby ho následovala.

Když se octnuli za dveřmi, provázeni stále neutuchajícím potleskem, pocítil jsem takové ulehčení, jakoby mi balvan spadl se srdce. —

Pohlédl jsem na Olgu, maje v úmyslu začíti o čemkoliv, jen abych se vyhnul hovoru o něm a nemusil drásati její zkrvavené srdce, ale ona sama se ozvala dříve, než jsem mohl promluviti: „Vy se divíte,“ řekla a najednou se vzrušeně rozesmála a zarděla. Celý sál obracel se totiž k našemu stolu, ozýval se šepot, vysvětlování. Chtěl jsem jí

navrhnouti, abychom raději odešli a vyhnuli se všem těm dotěrným zrakům a poznámkám, ale ji už nebylo možno zadržeti, ona musila se svěřiti a ulehčiti si:

„Vy se divíte, můj bože, a přece je všecko tak přirozené,“ šeptá a za ruku mě béře a do očí mi tak vzrušeně hledí, všecka zardělá a plná neklidu. „Vždyť víte, že stálým klidem a štěstím by se člověk zalknul. A jeho znáte, on je takový přímý a nespoutaný, vždyť musil pociťovati moji lásku jako pouta, aby, ano, to je přece tak přirozené. Co je na tom zvláštního?“ Odmlčela se a oči na mě tak úzkostně upírá. „Setkali jsme se s ní, byla námi nadšena, zvala nás k sobě, neboť je bohatá, a my s počátku byli v tom tak bídně, bože, co si počnete, když samou láskou člověk nemůže být živ? — Neodřekli jsme, přijímali jsme její dobrodiní, ale netrvá to dlouho, a já vidím, že ho okouzlila, že ho udivila, neboť zná lidi, a jeho nebylo těžko udiviti, bože, vždyť ho znáte, vždyť on je dítě, učiněné dítě . . . a jí se chce něčeho zvláštního, neboť ona mnoho žila, i v umění se pokoušela, byla i herečkou a je unavena vším . . . Hledá zvláštní lidi, chtěla by omládnout, chtěla by se osvěžit jeho nadšením, a on? On ji zatím miluje bez nároků, tak prostě, jako miloval mě. Vidíte, já to vím, a přece, co je mi to platno, vím, že to sám už tuší, že proto není šťasten, že už prohlédl, vždyť jste viděl, jak se mi vyhýbal . . .? Můj bože, snad i cítí, že mi ublížil, že trpím, ale hlavně proto se mi vyhýbá, že není šťasten, že už počíná srovnávat a vidí, že i já to vím a že nicméně nemohu ho nenávidět, nemohu ho zapomenout . . . Ano, proto, jedině proto utíká přede mnou. Musí to být hrozné pro něho. Bože, co bych za to dala, kdyby byl šťasten, co bych za to dala! Snad bych ho potom dovedla i nenávidět, ale takto? Ne, to je hrozné. Já vím, že se nevrátí, že mu hrdost nedovolí, a přece, jak bych ho radostně přijala, jak bych ho přijala a odpustila mu. Vždyť vy víte, čím pro mě byl, co pro mě znamená, vždyť vy víte všecko . . . co je na tom tedy zvláštního . . .?“

Hledím na ni pohnut, slov nenalézám, a ona mluví jako v horečce, jako v extasi.

Sál je zpola vyprázdněn, většina studentů odešla domů, jen ti veselejší zůstali.

Béřu ji náhle za ruku, tisknu ji ve své a blábolím cosi, jako: „Co jen mám učinit, abyste byla šťastna, bože, co? Vždyť vy jste anděl . . . poručte, a já učiním vše, všecko učiním . . . celé noci jsem na vás vzpomínal, celé noci jsem o vás snil . . . bože . . .“

Ale ona najednou polekána vytrhuje ruku svou z mé a tak prosebně se na mě zadívá.

„I vy?“ vydechne. „Ah, nepřidávejte k mému hoři ještě více . . . Vždyť víte, že jen utrpení vám z toho vzejde, jen utrpení. Ne, ne, odpusťte, nevypravovala jsem vám všecko, abych se vám zjevila, bůh ví, v jakém světle, ne, ne, to byste se mýlil. Vždyť já ho miluji teď více, než kdy jindy, vždyť to vidíte, můj bože, odpusťte mi, a nevyhledávejte mě již, prosím vás za to.“

A vstává, aby odešla, platí svoji útratu, jedinou sklenici piva, jíž se dosud nedotkla, zatím co já jich vypil, nevím už sám kolik . . .

Hledím na ni malomocně, chtěl bych ji doprovoditi nocí do jejího bytu, chtěl bych jít vedle ní, slyšet její hlas, svou uštvanou hlavu složit v její oddané ruce a všecku pomoc, jíž jsem schopen, jí nabídnout, ale vše je marné, vše se rozbíjí o jediné to přiznání, že ona ho miluje teď ještě víc, než kdy jindy. A tak sedím, ani se nehýbám, jen ruku jí podávám a tisknu její, a němě se jí ukláním.

Odešla. Zvedl jsem se za chvíli za ní, ale domů jsem nešel . . . Ve vedlejší hospůdce zpil jsem se té noci poprvé v životě do zapomenutí.

III.

Uplynulo několik dní.

Každého večera chodil jsem kolem okna administrace „Pochodně“, ale dovnitř jsem se neodvážil. Často už ruku jsem kladl na kliku u dveří, chtěje vstoupiti, ale tu zjevila se mi pokaždé, jak tak prosebně na mě hleděla zanícenýma očima, a já tu malomocně jsem odstupoval od dveří, přecházeje zase po chodníku kolem okna a čekaje, až kolem šesté vyjde z administrace a půjde domů. Tu pravidelně jsem ji pak sledoval jako stín, zmíraje strachem, aby se neohlédla a jediným svým pohledem nevzbudila všecko moje zoufalství a marnou touhu. —

Jednoho večera jsem ji neviděl vyjíti ze skleněných dveří administrace.

Neviděl jsem ji ani večera následujícího.

A když ani třetího dne nevyšla, dodal jsem si odvahy a vešel dovnitř.

Mladý muž stál tam u pulpitu a oblékal se, chtěje právě odejít.

„Přejete si?“ řekl, když jsem vstoupil.

„Není zde už paní Jarkovská?“ vykoktal jsem.

„Není. Předevčírem vystoupila. Chtěl jste jí něco?“

„Ah, ne,“ koktám užasle. „Nechtěl, ale račte vědět, kde je nyní?“

„Nevím! Ale říká se, že prý odjela do Paříže v těchto dnech . . . Blouznila o tom cosi . . . Její bývalý muž tam snad odjel s jinou . . . Nevím. Snad jela za nimi.“

A mladík, skončiv, lhostejně se usmál, jako by mi byl referoval o nějaké obchodní záležitosti.

Vyběhl jsem ven, bez omluvy, bez pozdravu a, když jsem si ještě jednou opakoval jeho zprávu, zasmál jsem se tak hořce a hlasitě, že stařec jakýsi, jdoucí vedle mne, se po mně obrátil a hlavou zakýval, jakoby pochyboval o zdraví mého mozku.

„Jela za ním, a on ujel s jinou! Ha — ha — ha!“

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nevím, jak plynul potom čas, nevím, jak uplynulo jaro, a nechápu, že jsem dosud živ, že jsem si kulkou neprohnal hlavu v těch hrozných, nekonečných dnech . . .

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

HUGO SALUS:

Zuzana v lázni.

Hra o jednom dějství. Přeložil A. Metzl.

(Dokončení.)

Rezata.

Duch Boha věčného nad námi vlá!
Mám udati ten příběh, Ichabote?
(Než ještě tento odpoví.)
Nuž, budiž! Usvědčuji Zuzanu,
jež vdovou Jákima, dceř Helkia,
že cizoloží a že věrnost ruší!
My, oba soudci — ten zde, Ichabot,
a já, Rezata, z lidu vyvoleni,
ve službách práva Páně sšedivělí,
my před lidem ji oba žalujeme.
Náš zrak, jenž v žití mnoho strastí spatřil,
náš zrak, jenž po takové podívané
již nemůže se těšit slunce září,
tu hanbu zřel, jíž teď ji obviňujem.
Vy znáte Joakimův sad! Tam potok,
jenž, právě dešti vzedmut, v křoví plyne . . .
My zašli včera, jeho jekem teskni,
těch chudin myslíce, jimž zkázou hrozí,
blíž k sadu — — Koho shlédnem u potoka,
tam, kde keř bezový jej nejvíc stíní:
Svou služku s sebou, stála Zuzana
blíž vody. Neviděla nás . . . Leč my
jsme zřeli, jak své vrchní roucho svlékla,
jak chtěla by své tělo v proudu schladit.
Jest tomu tak, jak pravím, Ichabote?

Ichabot.

Tak tomu jest. Den velmi parný byl —

Rezata.

Den parný byl, a bouře hrozila.
Tu propustila chvatně svoji služku,
sluch napínala k vrátkům zahradním,
pak šaty spustila i obuv svlékla,
a košili svou k zemi shodila . . .
až naha stála . . . večer parný byl . . .
Jest tomu tak, jak pravím, Ichabote?

Ichabot.

Tak tomu vskutku jest.

Rezata.

Nuž, tak zde stála,
a nestyděla se tam nahá stát.

(Všecek stržen.)

Tož ať též nyní, před celistvou obcí,
jak zákon káže ženám smilnivším,
na ortel nahá čeká!

(Pohnutí v lidu. Ženy křičí.)

Rezata.

Velím tak!

(Oba pochopové přiblíží se k Zuzaně. V témž okamžiku pozdvihne se)

Gamaljel.

Já jménem zákona však pravím: ne!
Což odsouzena jest? Jen, je-li špatna,
ať stane se, jak soudce právě žádal.
Já prosím vás, můj výrok ať zde platí!

(Tichý souhlas v lidu. Rezata, vystřízlivěv, kyne pochopům, aby odstoupili.)

Rezata.

Pak setrvám již na výroku svém.

(Zuzana, jež téměř k zemi sklesla, se zdvihá.)

Zuzana.

Ó, Bože, tak již daleko to se mnou?

(Ke Gamaljelovi.)

Měj za to dík, ve jménu Joakima.
Ó, Bože věčný, v čem jsem prohřešila?
A jest-li vyvolil's mě — znič mě zcela!

Rezata.

Já tedy hlásat chci, jak věc se má . . .
I stála svlečena tam . . . zcela nahá,
a ve vlnách se shlížela a smála,
jak vilné ženy před zrcadlem činí:
svých vlasů kadeře si rozvolnila
a prsty svými hebce hladila,
pak na svých ňadrech ustlala jim měkce
a často slouchala, zda kdo se blíží . . .
Tak stála jistě — hodiny čtvrt asi,
a dala sluncem, které studem plálo,
tím božím sluncem svoje tělo líbat.
Tu slyšet šelest . . . Zajásala v touze —

(Zuzana až dosud strnule naslouchala žalobě. Nyní přemohl ji stud před lidem, vzchopí se a obrátí se k stařešinám.)

Zuzana.

A nyní, volám k Bohu, slyšte mě!
Ve jménu Boha, který pravdu ví,
ve jménu Boha, jenž mě soudit bude
a jenž mě těžce zkoušel, slyšte mě!

Vy, muži — slyšte! Buďte spravedliví!
Vy, ženy však, vy ženy mého kmene,
jež štěstí manželského požíváte:
kdo o mně myslí tak, ať předstoupí
a strhni šat mi k hanbě s mojich ramen!
Já nežádám o milost — chci přísný soud!

(Rezata dává znamení pochopům, kteří se neodvažují sáhnouti na Zuzanu.)

Rezata
(k stařešinám).

Teď mlčiž ona!

Ženy
(hrozivě).

Ne — ať jenom mluví!
Mluv, Zuzano!

Zuzana
(předstoupí před křesla soudců a klesne před nimi k zemi).

Ó, jestli srdce máte —
a máte děti přec ve květu mládí —
vy těžce zkoušeli jste mě . . .! Bůh s vámi!
Co vina má? Buď kleto tělo moje,
když ono mojí hanbou vinno jest!
Ó, milost!

Rezata.

Milost . . . když jsi sesmilnila?
Vy, stařešiny! Moudrý Gamaljeli!

Zuzana.

Vy, stařešiny — slyšte, smilujte se!
Ó, Gamaljeli, strýče nebožtíka,
ty máš mě za takou, jak oni tvrdí?

Hlasy z lidu.

Mluv, Zuzano, my tebe slyšet chceme!
Mluv, Zuzano!

Zuzana.

Co spáchala jsem, Bože,
že čistou včera ještě byla jsem . . .
vy zdravili jste mě a byli přátely,
a dnes zde v bídě mám k vám úpěti!
Já nemám odvážit se zraku povznést . . .?!

Rezata
(vpadá jí do řeči).

Jí uchopte se, pochopové! K místu
ji odveďte a střezte! Ona mlčiž!

(Pochopové odvlekou Zuzanu od stařešin.)

Rezata
(k lidu).

Což beze smyslů jste, vy hloupí lidé?
Jste omámeni svůdnou lící její,
že před soudem tak chováte se drze?!

Zde my jsme soudci, my zde poroučíme!
Že její líce není právě hnusná,
a že má vilný zrak, jste beze smyslů
a jí se zastáváte — šílení?!

(Lid odporuje.)

Já chci vám ukázat, kdo soudcem zde!
Teď mlčte, nestoudní — — sic s vámi zle!

(Pyšně se ohlédne kolem. Lidé skloní zraky před ním a zmlknou.)

Rezata.

Já ještě říc vám chci, co přišlo dál . . .
I prasklo v křoví . . . Nedaleko nás,
kde právě stáli jsme, se sněti hnuly,
a z houští vystoup mladík stepilý.
A Zuzana, jež vdovou Joakima,
tak beze studu — naha, prostá mravů,
mu vyšla vstříc — jak právě naha byla,
a líbala jej, tiskla k ňadrům svým,
a tak vám byla prosta všeho studu,
že my dva starci, slzy ve svých očích,
tím hnusem poděšeni v duše hloubi,
jsme z nuceného svého úkrytu
ze křovin vystoupili strestat ji!
Jest tomu tak, jak pravím, Ichabote?

(Rychle, než Ichabot odpoví, pokračuje.)

Tu obrátil se muž ten proti nám —
— neb my jsme staří, hnus nás rozechvěl —
a chopil nás a do křoví nás vrhl
a ve tvář tloukl nás a tupil nás:
My o pomoc jsme vzkřikli. Tu on prch . . .
Leč, ač byl pryč, my vrhli jsme se na ni,
a ona, hanba kmene našeho,
a přede Bohem věčná ohava,
se poddávala nám — chcem-li jí šetřit!

(Ženy zděšeně vykřiknou. Muži proti Zuzaně se sápou.)

Hlasy z lidu.

Ji kamenujte, kamenujte!

(Stařešiny pozdvihli se z míst.)

Rezata
(k lidu).

Ticho!
My soudci jsme nad lidem v Israeli.
My lidem zvoleni jsme, střici práva.
Teď kamenovat chcete ji . . . Zda zříte,
jak drzí byli jste, když hlas váš soptil,
když právo zbouřené jste chtěli rušit!
Tak byla bez studu — nám dávala se,
když ušetříme jí . . .

(Rozčilení v lidu stále vzrůstá. Ženy zahalují své tváře a s hnusem odvracejí se od Zuzany.)

Nové výkřiky z lidu.

Smrt prokleté!

(Zuzana v beznaději klesla na kolena. Nyní vzpíná ramena k stařešinám a křičí v nejhlubší tísni své duše.)

Zuzana.

Ó, slyšte mne, pro milosrdnost Boží!
Tři slova slyšte jen: Já nevinna jsem!

(Její slova zaniknou v ryku lidstva.)

Lid.

Ať mlčí — ona zohavuje soud!
Smrt prokleté! Nám vydejte ji k trestu!

Zuzana.

Ó, Joakime, jediná má spáso,
stůj při mně v chvíli této přehrozné!
Ty víš, ty víš, že já jsem nevinna!

Rezata

(křikem lidu nabyv odvahy).

I ptám se tebe, jenž's též práva strážcem
a svědkem zločinu, ó, Ichabote,
jest tomu tak, jak pravím? Prohlaš jim to!

(Bezhlasé ticho. Ichabot předstoupí. Jest úplně ssinalý rozechvěním, jak zraky všech naň jsou upřeny.)

Ichabot

(s největší námahou).

Co's pravil, Rezato —

(V témž okamžiku protlačil se Daněl davy lidstva, stojí náhle mezi Abedem a Giëzim a zdvihá ruku. Ichabot jej spatří, zděšením ustupuje a vzpírá proti němu obě ruce.)

Daněl

(klidně).

Mne poslyšte.
Jsem krví nevinen, jež dnes má téci.

Lid

(ve velikém úžasu).

Kdo jest ten cizí hoch?! Jej vyslyšte!

Ichabot

(zcela beze smyslů).

Ó, běda nám — náš konec přikvačil!

(Daněl, před nímž pochopové bezděky ustupují, kráčí mezi nimi v ohražené místo k Zuzaně, klade jí ruku na hlavu a praví.)

Daněl.

Vstaň, Zuzano — a děkuj Pánu nebes!

(Zuzana zvolna povstává, hledí v zanícení na Daněla.)

Zuzana.

Ó, dík! Kdo's, cizí muži, že's tak dobrý
a se ztracenou mluvíš před lidem?

Gamaljel.

Rci, odkud přicházíš, a kdo tě poslal?

Rezata

(se vzpamatuje, se zdánlivým rozhořčením).

Jste beze smyslů! Šíleni jste! (K Danělovi.) Zpět!

Lid.

My chceme slyšet, co ví cizinec!

Daněl

(kráčí od Zuzany zvolna k soudcům, stane — bez pósy — před Rezatou a hledí mu vážně do očí).

Hleď do očí mně, soudče; pak-li můžeš,
chci obrátit se a jít cestou dál.

(Rezata snaží se mu hledět do očí, nedovede však jeho zraku snésti.)

Daněl.

Nuž, poslyšte mne, starci této obce;
Bůh ví i o lístku, jenž s větve padá!
Já Daněl zovu se a jsem vám cizí:
jak mohl škodit bych, k vám tuto mluvě?
Neb hodna-li ta žena trestu jesti,
co platno slovo mé před soudem Božím?
Však — jsou-li oba soudci vaši vinni,
a byť jich slovo znělo hlasem hromu,
a každý výrok mečem byl: on zasáh
by jenom jich. Neb Bůh jest soudcem naším.
Chci hlásat vám, co duchu mému vštípil,
on, jenž jest soudce náš a plný lásky . . .
Jsou — pravím — jsou-li oba tito zde
tak dobří soudci i tak spravedliví,
že jejich slovo této ženě klne,
jsou-li tak čistí, bez úmyslu zlého:
pak kamenujte mě s tou hříšnicí!
Jsem cizinec a viděl jsem ji včera,
když pospíchal jsem právě kolem sadu,
a ona naříkala o pomoc.
Však — co jsem uzřel ji, já pouze vím:
že trpí nevinně . . . Bůh mi to praví.
Neb vězte: Jsemť syn chudých rodičů,
a matka má mně dala soucit znáti,
že duše má se chví při bolu druhých,
jak harfa chví se při souzvuku hlasů . . .
A ona stála tam, tak plna bolu . . .
já nechci žíti dél — byl-li to klam!
Neb toto jesti štěstí vyvolených:
bol cizí procítují svojí duší
a znají těšit, ježto sami trpí.
I hlásám před vámi, té obce starci,
i před celistvou obcí hlásám pravdu:

Má duše čista-li . . . tož hlásám pravdu!
A lže-li duše má — pak zabte mne.

(K Ichabotovi.)

I ptám se tebe: mluvil pravdu on?
Jest vinna žena tato?

(Ticho.)

(Ichabot namáhá se, by promluvil. Jeho rty se pohybují, leč nemohou vydati hlasu. Lid údivem ochromen. Rezata tlačí se před Ichabota, postaví se směle před Daněla.)

Rezata.

Co jeho ptáš se? Kdo ti právo dal?
Jste vy zde, starci . . .? Klaníte se mlčky
před tímto hochem, jemuž z drzých retů
se slova prýští — slova beze smyslu?!
Jsme soudci my, anebo on? Co pravil,
co pravil závažného, že jste zmlkli,
a právo rušíte . . . pro jeho drzost?!
Čím vinil nás, ten drzý holobrádek,
že údivem jste žasli? Rozvášněn jest
zlým chtíčem po vnadách té kypré ženy,
chce být jí milencem!

Daněl.

Nuž, slyšte mě!
Já zřel jsem ženu tuto, polonahou,
jak za hlasem jsem šel, jenž v sad mě ved.
Já před celistvou obcí hlasně pravím:
Ta žena krásná jest, můj junný žár
se vznítil krásou těla jejího;
neb mladý jsem, a moje duše žízní
po kráse, po slunci a po štěstí.
Já vzhleď jsem k ní, má duše jásala
vstříc kráse té, již moje zraky zřely.
Mne neviděla . . . Vážně vznesla hled
a plna smutku v dáli hleděla . . .
Já celou noc jsem dneska probloudil,
a noc ta byla touhou, bojem, spásou.
Neb vřelé písně své ač ve mně touha
svým měkkým hlasem pěla — ó, tak sladce —
přec stále zazníval v ty sladké tony
ten výkřik plný děsu ze sadu,
že jen jsem myslil na ten smutný zjev.
I ozářil mě Bůh té noci světlem:
já smím se těšit krásou ženy té.
Neb očistěn jsem byl v té tmavé noci,
a co zde dím, já mluvím srdcem svým.
I pravím vám: ta žena není vinna!
Leč, dí-li soudce, že jen slova mluvím,
a že se opijím těch zvuků zněním,

já prosím vás — mne slyšte srdci svými:
i bez moudrosti pravda vítězí!

(Pokročí k jednomu ze starců, Náhorovi, a praví, dotýkaje se jeho úst — aniž to činí strojený dojem.)

Však, rci nám ty, jenž starý jsi a moudrý,
co v čistém srdci ty jsi pocítil,
když tento soudce mluvil!
Slyšte starce!

(Náhor se pozdvihl a mluví s vřelým zanícením, zrak maje upjatý na Daněla, jakoby mluvil jeho slova.)

Náhor.

I bez moudrosti pravda vítězí.
Já tebe ptám se — velemoudrý soudce —
i vás se táži, statní mužové:
jest mezi vámi kdo, jenž číhal by,
když žena k lázni strojí se a svléká?
A byl by v úkrytu a čekal by,
až šat i obuv s těla odloží,
a číhal by, až sejme košili,
a zůstal by — jak tento děl — a číhal
„čtvrt hodinky jen“ — aniž by se hnul
a spěchal pryč, by ženě neublížil?
Jest mezi vámi kdo tak nestoudný?

(Lid obrátí se s nevolí proti soudcům.)

Náhor.

Jakž mohli věděti, „čtvrt hodinky“,
— jak tento dí — co ona svlečena
u vody stála, nač tam čekala?
Jsou naši soudci vtipni tak, že tuší,
než ještě stal se, zločin hrozící . . .?
A stáli proto jen . . . ne vášní slepi,
a zostudili ženu zrakem svým . . .?!

(Mlčí. Soudci by rádi před jeho zrakem prchli.)

Lid
(hrozivě).

Tož oni vinni jsou!

Zuzana
(jásavě).

Měj dík, Bože,
že's toho spasitele seslal mi!

(Vrhne se před Daněla.)

Měj díky, cizinče!

(Daněl odmítá skromně.)

Daněl.

Mně neděkuj!
Já dnes tak šťasten jsem, já našel sebe!
Jak skrovná je ta moudrost, již jsem nalez,

a která jako zázrak ve mně plane:
že tebe spasil jsem, že lid mi věří,
jen že chci pravdu — nic, leč čirou pravdu.
A že ta pravda zázrak koná —

(Obrátí se k Ichabotovi.)

Mluv!
Vím — duše tvá že chce, bys řekl lidu,
kdo vinen jest.

(Vede Ichabota k starcům.)

Ichabot
(váhavě).

Zuzana není vinna!
My byli choří vášní po té ženě,
náš rozum zmaten byl (zcela zdrcen), neb my jsme staří,
my žíznili po jejím teplém mládí.

Hlas z lidu.

Nuž, kamenujme je, ty proklatce!

Ostatní lid
(váhavě, jakoby se bál za přítomnosti Danělovy souditi).

Je kamenujme!

Jeden z lidu.

Slyšme Daněla!

Šimon.

Ať pochopové spoutají je!

(Oba pochopové vezmou Zuzaně pouta a vloží je soudcům na ruce.)

Zuzana
(v největším štěstí, nedůvěřujíc si).

Jsem tedy opět čista!

(Spěchá k ženám a objímá Alžbětu.)

Jsem zase vaše, čista jako vy?!
A jako hrozný sen mi tato chvíle
s mých teskných zraků padá . . .

(Ku Gamaljelovi.)

Gamaljeli,
zas u mne můžeš stát, mé čelo líbat,
já opět mohu ve tvé zraky zřít . . .!?

Gamaljel
(sestoupil se svého sedadla, obejme ji před lidem a líbá ji. Ženy štkají).

Má drahá Zuzano, ach, odpusť mi!

Zuzana.

Teď opět k hrobu Jákimovu mohu,
smím sedět u něho, jak dříve často
jsem dlela u lůžka.

(K Danělovi, prostě.)

Vše tobě vděčím.
Mé srdce plno slov jest nevykvetlých,

jak ručej, který kamením se dere
a o balvany vzpírá se, až prasknou . . .
proud jarých vln vytryskne k světlu rázem,
a nezná rozbouřen ni cíl ni hráz:
tak tobě děkuji, a každé slovo
se skrovné zdá mi, na rtech chvěje se,
a přec by rádo bylo teplé, vroucí.
Jak nevděčnou bych byla, cituprázdnou,
můj dík když nebyl by slov mojich větší . . .

(U nohou Danělových.)

I kdybys nebyl Bohem ke mně seslán,
a pouze čísti uměl v duších lidských . . .
Neb — s trpícím-li cítíš: budiž žehnán,
pak cítíš štěstí jeho též! Ó, dík!

Daněl
(ji pozdvihne).

Dnes jest den sváteční, den štěstí mého!
Mně neděkuj! Neb moje duše kypí,
jest plna paprsků a slunných písní.
Mé srdce chvělo se ve stínu pochyb:
teď Boží slunce září v srdce mé
a plní mi je pyšnou útěchou.
Teď cítím to a jásám a jsem šťasten:
Bůh sílu dal mi, zvěstovati pravdu,
jež bez účelu, bez úmyslu jest:
a sílu dal mi, důvěru i lásku.
Mně proto neděkuj! Dík tvojí kráse,
dík upřímný . . . neb já jsem ještě mlád . . .
leč, dnes, co vím, že pravda vítěží,
že pravda vítězí, jen že jest pravdou,
a že jsem vyvolen, bych pravdu hlásal:
já nejsem více Daněl — snílek bledý . . .
teď vím, že žití bohaté mi kyne!
A teď jdu dál . . . Já přišel, chudý jinoch,
a s velkým darem, vědom síly své,
jež dobro koná, šťasten kráčím v dál . . .

(Lid se kol něho tísní a chce jej zadržeti.)

Daněl.

Ne, nechte odejít mě v samotu,
by slovo Boží ve mně k plodu zrálo,
než opět mezi vámi budu dlít.
Vám s Bohem, s Bohem dávám všem.

Zuzana
(s rozpřaženýma rukama, zoufale).

Ó — opusť nás! Mé díky, že jdeš v dál!
Neb nejsem silnou, hrdou jako ty,

(s vřelou láskou)

já ženou jsem — mé díky, že jdeš pryč.
Ó, pojďte, ženy . . . S Bohem!
(Obrátí se k oněm čtyřem ženám, jež s ní odcházejí.)

Rezata
(naříká).

Nechoď od nás,
nás ubohých se slituj!

Daněl.

Ne, bych soudil,
jsem seslán Bohem . . . Ti ať soudí pouze,
jež zvolíte si moudře.
(Kráčí do pozadí.)
Žijte blaze!

Hlasy z lidu.

Kdy k nám se vrátíš opět?!
(Daněl se objeví v pozadí na výšině. Obrátí se ještě jednou.)

Daněl.

Mír buď s vámi!

Rezata.

Ó, smilujte se s námi . . .! Milost, milost!

(Za posledních slov opona padá.)

JIŘÍ SUMÍN:

Přeludy.

Povídka. **(Dokončení.)**

Pausy, jež prokládaly jejich hovor, jakoby úryvky a věty vlékly za sebou dlouhé černé stíny, lekaly Jelu. Chtěla proto stůj co stůj hovořit a žertovat.

„Poslouchejte tedy: Byl jeden otec a měl tři dcery."

„Stačily by snad dvě."

„Ne, byly tři. Starší dvě se rády strojily a stále prosily otce, aby jim kupoval nové šaty a šperky. Nejmladší nežádala ničeho. Ale poněvadž byla hodná a pracovitá, otec, jenž odjížděl do města, přál si, aby také pronesla nějaké přání, chtěje jí způsobiti radost. Přála si, aby jí dovezl tři bílé růže . . ."

„Ne, bílé ne, červené."

„Bílé."

„Jelo, vám nesluší bílé růže, vám sluší červené."

„A já mám ráda bílé! — Tak otec jel do města, ale bílých růží nikde nespatřil. Až posléze přijel k zakletému zámku, a tam ve smutné spustlé zahradě kvetly bílé růže. Ale sotva že je utrhl, objevil se čaroděj a zvěstoval, že ta, jež si je vyžádala, musí umříti . . ."

„Ne, tuhle jsem já nechtěl, Jelo! Dost již, zdá se mi, že tohle skončí . . ."

Jela se smála. „Však to dobře skončí jako v pohádce." Byli už u školy.

„Ah, že krásné chvíle tak rychle utíkají a jsou tak vzácné."

Sklonil se k ní, a jeho rty dotkly se jejího ramene, jako by byly prožehly oděv. Jejich ruce se našly, ale slova uvázla. Rozešli se rychle a mlčky, jakoby mezi ně stříkla vysoká, černá vlna osudu a ukázala každému jinou tvář.

Konrád vrátil se domů s pocitem vítězné radosti, jež rozpínala křídla vstříc temné budoucnosti, jako loď, jež vyplula do neznámých krajin, rozvinuje plachty vstříc neznámým větrům a osudům.

Jeho žena, jež čekala na něj, oslovila jej, jakoby cítila potřebu, vysloviti radost nad jeho příchodem. Odpověděl jí skoro vlídně, ale zhrozil se, jakého přemahání k tomu potřeboval, a jak celá jeho bytost počíná se vzpouzeti proti její blízkosti. Jeho vzbouřená duše nechtěla se dlouho ztišiti spánkem. Ochablost a tíseň padaly mu jako můry na prsa. Pyšná loď, jež letěla radostně za svým cílem, svinula několikrát plachty, a neznámý proud hrozil ji zahnati do mrtvých vod.

Ale časně ráno procitl s jasnou hlavou, plnou smělých záměrů, jež vyletovaly hrozivě jako ohnivé šípy a padaly tiše do hlubin jako rackové. Na nádvoří ležel ještě ospalý klid časného rána, ale stavení, nedávno procitlé, plné ruchu a práce, bručelo již do kraje svou jednotvárnou píseň. Svítání ohlašovalo se nesměle smutnou, bělavou šedí, jež prolnula zvolna černé spousty mrakův a mlh, jež nevlídný podzim k zemi srážel a tlačil na hruď stydnoucí země. Řeka, rozčeřena mlýnskými koly, zpěněná a ječící, zatáčejíc se svižně kolem stavení, nesla na svém neklidném povrchu nesčetné odrazy světel, podobna nádherné vlečce svatebního roucha královny, přepásaného zlatými stuhami. Stromy na břehu, stopené v mlhách, šuměly smutně. Osyky setřásaly každým pohybem své zlatoplavé okrouhlé listí, jež kupilo se kolem kmenů, skřivených a stářím chorých, jako hromady rozkutálených dukátů. Jen oprchlé břízy stály tu mlčky, jako bílé panny s rozpuštěnými vlasy, shlížejíce se ve vlnách.

Kdesi daleko nad vodou zazněl pojednou velitelský hlas pilařův, chraplavý a drsný, jako křik bahňáka. Padlo tam náhle několik ran sekerou, dřevo zapraštělo, zaduněly železné sochory, ozvalo se i několik jednoslabičných z hloubi prsou vyražených povelů, kusých, křečovitým namožením svalů natržených vět. Cosi zadunělo, až se země vůkol zachvěla, divoké skřipnutí ocelových zubů projelo mlčícím krajem, a v tom již prudkými poskoky rozhoupala se pila. Řeka se ještě více rozčeřila, nadmula se vzpurně, jakoby se chtěla nové té síle opříti a na odpor postavit, pak vyhodila první vlnu jako obrovský bílý míč, rozječela se divějším, pronikavějším hlasem a supíc hněvivě, postříkla nádvoří a poházela břehy bílou pěnou.

V prvním poschodí třeskly dveře, vedoucí na pavlač, a dělník, jenž měl té noci hlídku, křikl na pacholky zlostně a omrzele, že je čas zapřahat.

Hřmotně otvíraly se zčernalé dveře konířen, ucpané slaměnými víchy a houbovitě nabotnalé vypařeným živočišným teplem. Nádvoří oživlo. Těžké boty zacvakaly po dláždění, pod kolnou shluklo se několik postav, aby vytlačily nákladní vozy, psi, puštění na noc se řetězu, přihnali se rozdovádění a zdivočilí, obskakujíce čeleď s radostným štěkotem. Staré schody zasténaly a vozy otřásaly se řinčivě pod tíží nákladu. Z otevřených chlévů valila se bílá čpavá pára, ozývalo se řinčení postrojů, dusot koní, chrupavé žvýkání krav, táhlé sýkavé šplouchání mléka do napěněných nádob, a broukavé volání děvčat, sedících pod kravami u teplých vemen. Pak s rachotem ve stěžejích otevřela se vrata, první vůz zahrčel, podkovy křisly o dlažbu a v prudkém rozmachu, vydrážděném napjetím posledních vteřin před odjezdem, zněly velitelské

pokřiky Kužmovy, jenž stál na pavlači jako kapitán na svém můstku, řídě výpravu rozčileně a pečlivě.

Konečně vozy s nákladem zarachotily po silnici, zapadla nádvorní vrata, bílé postavy zmizely, poslední bouchnul dveřmi, až se okna otřásla, a nádvoří ohluchlo zase. Jen v koutě u studně prostydlé, v mnoha šátkách zabalené kravařky myly mlčky nádobí na mléko.

A jasný, podzimní den zdvihal již svou klidnou hlavu z podušek ospalých mrákot a mlh. Ještě však dlouho zápasil s dřímotou, těžce a líně protahoval se pod nafouklými duchnami, jež ho přikrývaly, jakoby se nemohl probrati z nočních mátoh.

Konrád, procházeje se nepozorován po břehu, čekal na jeho procitnutí. Zdálo se mu, že vstává radostný a slavný jako nově korunovaný mladý král, že přináší klíč milosti k rezavému zámku jeho sudby, klíč, jenž uzavíral neužité poklady života a pod nímž horké sny jeho mládí čekaly na procitnutí.

Rozednívalo se. Na východě vyšlehl rudý paprsek zpod hustých šedě purpurových mraků, podobných řeřavému popelu, a rozhořel v měnivých barvách žhavého kovu vzdáleným ohněm, jakým hořívají poklady v témdni pašijovém.

Nízké dveře ve zdi, obrácené k silnici, skřípLy pronikavě, pružná ženská postava, ledabyle, jako na kvap oděna, zahalena ve staré, turecké šále, sběhla chvatně po schodech. Pohlédnuv na ni pozorně, zachvěl se od hlavy k patám. Byla to Jela. Cosi se přihodilo! Spěchaje jí v ústrety, setkal se s ní pod klenutím starého podloubí v průčelí budovy.

„S tatínkem bylo dnes v noci zle,“ pravila. „Vzpomněla jsem si, že vaše služka jde ráno do města, i přicházím poprosit, aby se stavila u doktora.“

„Proč jste tak sklíčena,“ ptal se jí hlasem, plným vášnivé něhy.

„Měla jsem hrozný strach, kdyby tak umřel...“ Nedořekla. Pohlédla mu plaše do očí, ale rychle se utrhla. On pochopil však její obavy.

„Proč strach, Jelo? Pochopuji vaši bolest, ale — strach . . .?“

Odpověděla tichým, smutným gestem, jenž mluvil její skrytou bolestí a beznadějí.

„Miluju vás, Jelo . . . miluju vás, jak jsem nikdy ženu nemiloval. Vše, co mně náleží, je vaše. Zoufám si, nevěda, co počít, abych nabyl práva na vaši lásku. Chtěl bych složiti svůj osud do vašich rukou, abyste o něm rozhodla. Žádejte cokoliv, všechno vykonám jako váš sluha, jako otrok . . .“

Otevřela široce své krásné, smutné oči, a bolestný úsměšek zkřivil její tvář.

„Nyní pochopuji — sestru!“ zasmála se studeně. „Vy jste šťasten, vám je vše dovoleno. Ale my jsme chudí a nešťastní, a není pokoření, jehož bychom nebyli zažili. Zahráváte si s námi, protože jste nikdy netrpěl. Vím, že lidé špatně o mně soudí, ale od vás jsem toho nečekala. Není ani pravda, že mě milujete, ale horší je, že se mýlíte ve mně. Na těchto cestách není pro mě místa ani tehdy, kdybych vás milovala.“

Znělo to tak rozhodně a tvrdě a bodalo to tak ostře a hluboce, že se ani nevzchopil k námitce. Byl tak uražen, tak zraněn její odpovědí, že by ji nebyl chtěl vyslechnout, ani kdyby se byla vrátila a chtěla vše odvolati.

Vyšel na nádvoří. Dlažba byla ovlhlá, černé mraky bořily se níž a níže. Žhavý popel schladl. Pomžívalo. Rudý paprsek na východě, podobný vzdálenému ohni, jakým hořívají poklady v pašijovém týdni, shasl a poklad propadl se do země.

VI.

Byl čas jiskřivých, únorových mrazů. Starý učitel ležel od podzimu, ochromen záchvatem mrtvice, a Jela nacházela vhodnou příležitost straniti se svých přátel. Ale čím řidčeji setkávala se s Konrádem, tím více zraňovali se navzájem svou blízkostí, tím hrozivěji kupila se mezi nimi spousta zadržených slov, jež chtěli k sobě promluviti, tím prudčeji řádila bouře utajovaných a zapíraných citův. Konrád, hledaje úlevy v obvyklých procházkách, jež navykl si v období lovu, vycházel pravidelně do polí. Krásné, jasné odpůldne, jež končilo skoro bez přechodu tmou, zavedlo jej dále od domova, když pronásledoval podezřelého muže s puškou a psem, jenž se procházel v jeho revíru a jenž se mu, jak se zdálo, vyhýbal. Když se Konrádovi konečně podařilo nadběhnouti mu, tak že nemohl uniknout, poznal v něm přítele Hrazdila, jejž neviděl ode dne úmrtí jeho ženy, kdy mu podpisoval směnku. Oba byli příjemně překvapeni.

„Odpusť, nejde mi věru o to, že bys moh' pokazit rodinnou idyllu zaječího párku v mém revíru, ale spatří-li tě někdo s puškou, můžeš mít nepříjemnosti."

Hrazdil vyvalil oči a smekl pušku s ramene, rozhlížeje se, jakoby ji chtěl hoditi někam do houští.

„Ježíš Maria! Já zapomněl, že je čas hájení! Já vlastně nehoním, já . . . já — tě hledám. A viděl jsem tě z daleka, ale poněvadž jsi bez pušky, řek' jsem si, že to nejsi ty, a vyhnul jsem se ti. Ne, to není Šichar, řekl jsem, Šichar by šel jistojistě s puškou! Neuvěřitelno, jak je člověk někdy pitomý."

Smáli se srdečně svému setkání. Konrád povšiml si, že Hrazdil nevypadá dobře. Byl vyzáblý, plešatý a pozbyl jeden z předních zubů. Mimo to i jeho zevnějšek byl méně úpravný než jindy.

„Patrně jsi všecek zaujat ženitbou a rozjařen — povýšením."

„Ah, děkuju za gratulaci, abych nezapomněl . . . Dával jsem bene ovšem, jako vdovec pouze pánům. Zval jsem tě, proč jsi nepřišel?"

„Počkám až na svatbu," zasmál se Konrád.

„Ah, hochu, to nebude tak hned!"

Stiskl pušku těsněji k sobě a uchopil rámě přítelovo. „Jen nechtěj být vdovcem! Nedovedeš si představit, co člověk zkusí. Ne, nemysli, že mám zas směneční blanket v kapse a že tě požádám o podpis . . .!"

„Nu, to by nebylo neštěstí!"

„Ale víš, toužil jsem po někom, jemuž bych moh' tak zcela upřímně otevřít srdce jako tobě. My si rozumíme, viď? — Ano, povýšil jsem, mám titul správce, dva tisíce zlatých, byt, otop, světlo a — čtyry děti. To poslední netáhne, hochu! Přiznám se ti, že není v okolí děvčete s věnem dost skrovným i větším, u něhož bych nebyl zaklepal. Nikde jsem nepochodil. Nu, řekneš snad: Vzal tě ďas s tvou zrzavou, kozlí hlavou, vždyť nejsi zrovna k zulíbání! Máš snad pravdu, ale žení se i horší. Víš, co je příčinou mých nehod? Klepy. Bídné, utrhačné klepy. Povím ti celou pravdu: Znáš Hrdličkovou, vdovu po kancelistovi? Tys jí přezdíval ‚generálka', nevím již proč. Vytasila se mi s dlužní listinou na šest set zlatých s podpisem mé ženy. Nu, podpis by nemusil být pravý, ale jsou i svědci. Nevím, věru, proč má žena, jež nebyla zvyklá za svobodna přepychu, dlužila si peníze, když se ocitla sňatkem v tak výhodném, ba na její poměry přímo skvělém postavení! A k tomu ještě za mými zády! Nu, ale s mrtvými nedá se debattovat, a dluh byl zde. Prosil jsem, aby poshověla. Chodila ke mně pod záminkou, že dohlíží na děti a na služebné, v pravdě ale nadcházela si mě, nestydatě jsouc chytrá a prohnaná, čekala na slabou chvíli . . . Nemám tajemství před tebou, řeknu ti vše: Dočkala se jí. Neprohlédl jsem její nástrahy . . . zapomněl jsem se. — To se ví, že počítala na to, že se s ní ožením. Rozuměj dobře: s ní, se starou babou bez krejcaru peněz! — Od té doby říká, že jsem jí dlužen tři tisíce. Měl jsem známost se slušným děvčetem s malým věnem. Byl jsem skoro spokojen, nemoha dociliti víc. Ale k vůli tomu bídnému klepu dostal jsem košem. Prý: tolik dětí a ještě dluhy! A lidé hlasitě mě snoubí se starou vdovou bez groše, ona prý i gratulace již přijímá. Je mi až na nic a chvílemi mám z toho strach. K tomu domácnost vůčihledě pustne. Přes to, že spotřebuju celý svůj příjem, děti jsou zanedbány a špatně živeny. Nevím si rady. Ženské mě obírají jako strom u cesty, jenž nikomu nepatří. Prádlo dochází, každou chvíli se něco ztratí nebo pokazí. Byt vypadá hrozně, služky staví horké nádobí na nepokryté stoly, nábytek otírají mokrými hadry a mé košile perou kartáčem. Tak to aspoň vypadá. Poslal jsem vyprat záclony, a vrátili mi je, že jsou příliš špatné a že by se v prádle rozpadly. A tak je to se vším. Musím se oženit buď jak buď, sic se jednoho krásného rána probudím bez košile a večer, až půjdu spat, nebudu mít peřiny pod hlavu. — Paní Steinmannová — všecka čest této jemné, distingované dámě! — namlouvá mi . . . neřeknu ti koho . . . nu, zkrátka a dobře: děvče bez peněz. Nemohu se k tomu odhodlat. Čekám, váhám . . . co tomu říkáš?"

„Jen neztrácej mysli k vůli potrhaným záclonám. Lidé oželí i víc a jsou živi i bez záclon."

„A chodíš ještě . . . do školy?"

„Ah, ovšem. Proč se . . .?"

„Tak . . .! nu, tedy se uvidíme. Mám ti mnoho říci, ale stmívá se rapidně a teď je tolik luzy bez práce . . . s bohem!"

Ve škole připravovalo se cosi neobyčejného. Jen že Konrád, maje plnou hlavu Jely, nevšímal si toho. Farář, sedě u postele nemocného přítele, pomžikoval naň chvílemi nějak významně, ale — nadarmo.

Paní Steinmannová přijížděla někdy sama, někdy s přítelkyní v saních, vystlaných kožešinami, a na jejich úzce sevřených rtech pohrával zdvořilý, chladný úsměv, jenž zavíral ústa její jako pečeť, dokud nepřišla chvíle, kdy bylo jí lze zhostiti se potají svého poslání. V pokoji, jenž sousedil s ložnicí nemocného, ležely kupy nastřihaného plátna, pro něž obě zmíněné dámy jevily nápadný zájem. I Hrazdil přicházíval zase v určité dni, již ne tak veselý, pružný jako před nedávnem, ale jaksi bojácně nerozhodný, hluboce vážný a chvílemi téměř nevrlý. Strojil se méně pečlivě, počínal si zde jako doma, a někdy zdálo se přímo, že zapomíná nejdůležitějších předpisů etikety, na něž kladl vždy veliký důraz.

Jakési napjetí šířilo se vůkol, kdykoli Konrád vešel do školy. Jednou odnesly dámy v největším chvatu jakousi rozhozenou bílou látku a pohlížely naň tak rozpačitě, jakoby ho prosily za odpuštění, že si s tím nepospíšily. Tu a tam překvapen byl Konrád, když znenadání zašustilo hedvábí kol jeho židle, a krásně bílé ruce paní lékárníkové dotkly se jeho ramen. Sklonila se k němu unyle a hovořila s ním tak měkce a laskavě, jakoby měla před sebou člověka na smrt nemocného.

Božena přestala ho týrati, a její tvář, kdykoliv naň pohlédla, měla výraz jakési mstivé odhodlanosti.

Jednou, když odcházel s farářem, před školou, ve tmě u stupátka saní, jež čekaly dámy, zaslechli úryvek hovoru, vedeného šeptem, tak že nepoznali hlasu.

„Povídá se, že si chce zoufat. Ježíš, Maria, já bych měla strach,“ zaúpěl zvídavý jako zimou roztřený hlas.

„Všichni mají strach. Jak by ne? On je všeho schopen. Ale což je to platno? Takhle to přece zůstat nemůže . . .“

„O kom to mluví?“ řekl mu farář, když poodešli, tonem zdušeným zadrženým smíchem, jenž vyzněl tak umíněně a nápadně, jako když nechápavého šťouchneme loktem. Ale Jela nebyla tři dni ve mlýně, a Konrád, jejž tato okolnost pobuřovala, přišel sem, aby nalezl příčinu tohoto pozvolného vzdalování, jež ho bolelo. Ale nenašel ničeho, ani Jely nespatřil a proto odcházel nedůtklivý a zhořklý. Hovoru si hrubě nevšiml, měl dojem, že kohosi litovali, a domýšlel se, že by to moh' být Hrazdil.

„Nemůže se oženit,“ vysvětloval faráři, „tak je velmi dopálen na svět.“

Ale příštího dne, když pohřížen byl v práci, vběhla k němu žena jeho všecka prozářena radostí, jež napjala jásavě struny jejího hlasu.

„Máš chvilinku pokdy? Jela ti chce cosi říc.“

Bylo patrno, že stěží dusí na rtech radostné překvapení. Ale Konráda, jenž nemluvil s Jelou po několik týdnů, projela zmínka o ní jako rána bičem. Sotva se přemohl, aby odpověděl.

Jela vstoupila tiše, se zatajeným dechem, jak vstupuje posel, nesoucí zprávu o velké porážce nebo ztrátě. Nepohlédla na něj. Její zrak, jenž jindy padal jako olovnice ke dnu jeho duše, odvracel se od té doby, co hlubina ta samovolně se pozvedla k jejím očím. Ale ve hlase, jímž ji přivítal, jakoby tutlaná, sálavá bolest nově vyšlehla hořkostí vzpomínky a zlým tušením. Slova, jež měla připravena, vázla jí na rtech.

„Přicházím vás o něčem zpraviti," mluvila rychle a skličeně, bojíc se pomlček, jimiž by prokládala hovor jako dlouhými, černými stíny, „snad jste si povšiml, že se u nás cosi připravuje. Mrzím se, že to před vámi tají . . . Není to hezké a — není k tomu příčiny."

„Vy odjedete, Jelo," vydechl staženým hrdlem.

„Ah, ne! Odjela bych ráda, kdybych jen měla kam," řekla trpce. Zamlčela se, zaražena jeho pohledem. Stín vlekl se dlouze a měkce, jakoby střehl úkryt pro toho, jenž by chtěl potaji zaštkati. Ticho, jež nedovedli opanovat, pozvedlo jejich zraky. Musili na sebe pohlédnout, oba zardělí a vzrušeni tím prudkým dotekem rány, jež je soužila oba. On mlčel tvrdě, Jela sáhala po slově umíněně a neobratně jako dítě po noži.

„Přišla jsem vám říci, že má sestra bude se vdávat. Nevím, proč to dosud před vámi tají. Chtějí vám to oznámiti teprve v sobotu, protože v neděli jsou již ohlášky . . ."

Hleděl na ni nechápavě, jakoby ještě mnoho čekal. A to je vše? Víc už opravdu ne? pravily jeho oči. A ukrývaje povinnou radost ve zdvořilou, blahopřejnou formu, poděkoval Jele, jakkoliv nečinil nároků, aby s ním zpráva ta byla sdělena zvlášť.

Jela stála zahanbena, nenamahajíc se již, aby navázala hovor. Chtěla mu říci, že ženichem je přítel jeho Hrazdil, ale uráželo ji, že se po tom sám netáže. Když odcházela, oči její pozvedly se tichou výčitkou.

„Vy jste nemiloval mou sestru, byla vám lhostejna, a přece šlapal jste svévolně po jejím srdci," chtěly mu říci.

„Měl bych se vám omluviti, Jelo," pravil pojednou vzrušeně, jakoby zpráva, již uslyšel, byla již nadobro odváta a smetena s jeho mysli. „Bolí mě vaše chladné vzdalování a nemohu si odpustiti, že jsem vás urazil . . . Ano, víc a více cítím, že jsem vás velmi urazil tehdy . . . Ale cit, jenž se mě zmocnil, byl příliš silný, tak že jsem byl odhodlán pustiti se s osudem v boj o své štěstí. Tuším nyní, že by to byl boj nerovný a marný! Odpusťte mi, Jelo, a můžete-li, omluvte mě tím, že jsem tak příliš vzdálen všeho, co by mi mělo být blízkým a milým."

Jela neodpovídala, těžká vlna lítosti tlačila její hruď a stoupala jí k hrdlu. Jak jistě dobýval se k jejímu srdci, jež se mu dávno vzdalo. Což byla vyzrazena? Věděl již, že každá myšlenka náleží jemu, že se zardívá, zaslechne-li jeho jméno, že dívá se za ním potaji, aby uzavřela jeho obraz ve svou duši pevně a úzkostlivě, jako lakomec zavírá svůj poklad? Připadala si svrchovaně nešťastná a bídná, tou hříšnou láskou k němu hodna opovržení celého světa. Byla tak bezmocná a mdlá. Podroboval si ji každým gestem, každým slovem rostla nad ní jeho suverenní moc. Jeho bytost, tak rozdílně posuzována a chápána, jejíž tajemství leželo hluboce ukryto pod pestrým obalem pověstí a klepů, byla jí záhadná a obávána. Proto musila, musila se mu vymaniti!

„Ah, já na to nemyslím," pravila na odchodu, zardívajíc se hluboce. Ničeho nevyzradila ze svého tajemství, ani nenapověděla.

V sobotu bylo ve škole opravdu velmi živo a rušno. Okolnost, že přitížilo starému učiteli, byla záminkou, že sešlo se zde mnoho zvědavých. A každý otvíral zvolna, opatrně podržuje kliku, jakoby

zkoumal, je-li bezpečno vejíti. Konrád, jenž pochopil konečně, že je předmětem sensace svedené na nepravou stopu, neměl mnoho práce, aby ukázal klidnou tvář. Ale tajemství, jež střežil ve svém nitru, zdálo se mu dobře ukryto pod pestrými cáry klepů, jimiž ho milosrdně odívali jeho přátelé. Rozhodl se neodhoditi jich docela. Tvářil se velmi překvapeně, vyptával se na podrobnosti, prohlížel svatební šaty i předměty, chystané pro novou domácnost, zajímal se i o jídelní lístek svatební hostiny.

Dámy šeptaly o něm uznale, že dovede se ovládati. Ale jemu zdálo se pojednou, že se příliš prozrazuje i zasypal Hrazdila výčitkami, nazývaje ho potměšilým intrikánem. Ale když měkké, voskově bílé ruce paní lékárnikové dotkly se soucitně jeho ramen, jako člověka trpícího a na smrt nemocného, tu vzpomínaje jejích zásluh, nepřekonal se, sevřel pevně tyto hedvábně měkké, jakoby právě z peřinek vybalené ručky a políbil je dlouze jednu po druhé.

Svatba, konaná ku konci března, stala se význačným mezníkem v manželském životě Anežčině. Nejen že byla zbavena obávané sokyně, ale poprvé podařilo se jí, po čem dlouho skrytě vzdychala: vniknouti do toho slibného jí tak houževnatě uzavíraného kruhu městských paní, kdež, jak se jí zdálo, zůstávalo neobsazeno jedno místo, na něž ona měla právo. Šťastné okolnosti způsobily, že byla vlídně přijata. Mnoho bylo jí prominuto, a její hedvábí, její šperky i její dobrá vůle dovedly mnohé napraviti. Zvláštní, neoznačitelné kouzlo její krásy, jehož si nikdy nebyla vědoma, uprchlo jako nestřežený pták, zbyl jí toliko půvab zdravé, bujně rozkvetlé ženy, trochu nemotorné přílišnou tlouštkou a trochu všední tím úzkým obzorem prostičké ženy, postavené výš, než jí slušelo, i skrovnými schopnostmi vývoje, jehož schopna byla její duše. Ale v den svatby Boženiny vesničtí diváci byli mladou mlynářkou uneseni. Žádná z přítomných dam, ani nevěsty nevyjímaje, nezamlouvala se tak dokonale jejich vkusu jako ona. Její zámožní příbuzní, sedící v lavicích, ukazovali si ji pyšným pohozením hlavy, a ti chudí, stojíce bosi u kostelních vrat, vystupovali na špičky, aby ji shlédli. Nyní, kdy tak dokonale zastínila bývalou sokyni, zdál se román jejího srdce šťastně rozuzlen. Jen že úspěchy těmito nepřiblížila se srdci manželovu. Ostatně netřásla se již o jeho lásku jako dříve, nabývajíc jistoty praktické ženy, jež ví, že jí dal mnoho, velmi mnoho, víc než by jí mohl vzít, a byla ochotna přivříti tu a tam oko, kdyby toho bylo třeba. Její život plnou parou veplul na dráhu průměrné, všednodenní ženy s malými zájmy a chudým rozhledem. Nečetla jako dříve, poněvadž v těch kruzích, kde ji s milostí přijali, nečetlo se vůbec, pěstovala úzkostlivou žádostivostí styky s některými ženami úředníků, jež si hleděla nakloniti různými dary, jež jí poskytovala její domácnost, sledovala poměry zámožnějších rodin s oním zpola žárlivým, zpola devotním obdivem, jemuž se naučila od svých přítelkyň, znala také všecky klepy v okolí, šetřila horečně, utrhujíc všem od úst, aby si mohla koupiti zas nové šaty, opisovala kuchyňské recepty svým hrozným klikatým písmem ve křivých řádkách, šťastna, mohla-li se svou dovedností zablýsknouti před některou přítelkyní, a vyjížděla občas s dětmi v kočáře do města sebevědomá, tlustá

a spokojena. Jen že když se vrátila, nebo když návštěvy, jež přijímala s napjetím a velikou okázalostí, odešly, tu jako přemožena těžkým tím úkolem, jakož i vědomím, že mnoho vydala a mnoho zameškala, jakoby se bála, že ji někdo vyplísní, sházela rychle se sebe šaty, jež ji ostatně tísnily, a doháněla zameškanou práci, běhajíc v barevné spodničce, s límcem pohodlně uvolněným, a v čas oddechu usedala se služkami na zápraží, navazujíc svou na oko přerušenou intimnost. Nerada jedla s mužem u stolu, naříkajíc na nedostatek času, ale v pravdě chutnalo jí nejlíp v kuchyni, kde mohla vyjídati příkrou lžicí z mís a hrnců, přikusujíc chleba z veliké skývy. A poněvadž měla v krátkém čase tolik nových přítelkyň, bylo přirozeno, že nestála více o Jelu a nepozorovala téměř, že v kvapícím spádu událostí úplně se sobě odcizily.

Jela neopouštěla nyní lože otcovo, jehož duše, zapadajíc v závěje zapomnělivostí, odcházela tiše a měkce, necítíc více ostnů a hrotů pozemských cest. Mluvil již málo, nevěděl, je-li ráno či večer, a udiveně tázal se na roční období. Zapomněl, za koho provdal svou dceru, a bylo zřejmo, že zavládl naprostý klid v jeho nitru, že všechny tužby, po nichž spínala se kdysi jeho duše, pokládá za vyplněny.

„Ó, Milča má krásný hlas! Hudební talent, jako kdysi matka! — Zpívej, zpívej, sic budeš pást husy!“ volal silným hlasem. Ale pak odmlčel se na dlouho, a teprve za několik dní pohnuly se jeho rty, tiše, záhadně jako šelest spadlého listu.

„To jsem rád, že to tak dopadlo. Vždycky jsem prosil Boha, aby ten dluh neuvázl cizímu za krkem, aby to mohl vyrovnat syn nebo zeť.“

Ale i šelest tichl zvolna, suchý list provlhl a pojil se se zemí, z jejíž mízy povstal.

„Zítra je prázdno . . . zítra je prázdno!“ oddechoval těžce.

Jela sedávala s Konrádem u jeho lože. Užívali těchto smutných chvil, zapomenutí všemi, jako veliké slavnosti svých srdcí, kdy duše svátečně naladěná odpočívá, odhánějíc nepokojné včelky myšlenek, jež se vyptávají na zítřek. Často bývali samotni, blízcí svým smutkem, ale oddalení zimavým chvěním uzrálého plodu, jímž severní větry viklavě třásly, aby ho strhly a oddělily od stromu života. Viděli před sebou nepřeklenutelnou propast, jež je dělila, a stojíce nad ní skličeni a bezmocni, snažili se zavříti oči, aby ji zapomněli. On cítil velikou úzkost bezbranné, všem nehodám existenčních zmatků vydané dívky, strestané strašlivě pro nevinné poblouznění svého srdce, proskribované a opovržené. Trpěla hrdě, protože trpěla nevinně. Ale každý krok na nepravé cestě, kamž ji pudilo její srdce, naplňoval ji hrůzou a zoufalstvím. Tišil tedy násilně své bouřlivé tužby, aby ji nezaplašil, když už ji nemohl mít. A tak těšili se dále z tichých chvil svého smutného, prchavého štěstí, jako děti, pohřížené v krásnou hru, jež vědí, že každým okamžikem již musí zazníti přísný tvrdý hlas, jenž je zavolá a rozvede.

Choť učitelova, vědoma si těžkého úkolu, jenž ji čekal, žila již v myšlenkách lopotným životem chudé vdovy.

„Nyní budu žít jen svým dětem... svým vlastním dětem,“ říkávala Anežce, jíž od svatby navštěvovala. „Nebožčiným jsem se příliš věno-

vala, tak že moje byly tím zkráceny. Boženě toho nevyčítám, ale Jela je svéhlavá a neústupná. Jak otec umře, nechci ji ani týden v domě. Odstěhuju se ihned do města, abych nemusila na hochy platit. Sama dosud nevím, co počnu. Nejraději dávala bych zase hodiny na klavír, jen že mé ruce jsou nepřetržitou prací v domácnosti zhrublé a neohebné.“

„A kam půjde Jela?“ tázala se Anežka.

„Jela hledá si místo do lepší rodiny k dětem, nebo se provdá za hajného Máru. Já jí radím, aby se provdala, ale ona asi neposlechne. Ostatně ať si dělá, co chce, doma být nemůže.“

Anežka namítala, že se Mára pro Jelu nehodí, ale paní nadučitelová přesvědčila ji, že Máru zná špatně. Dle jejího úsudku byl Mára slušný, sečtělý člověk. Byl z rodiny velmi spořádané. Otec, jehož místo mladý Mára zaujal, byl velmi řádný muž a vychoval dobře své děti. Dva synové vystudovali, jeden knězem, druhý učitelem, a dcera, jež dostala slušné věno, provdala se za chalupníka. A mladý Mára sám říkává: Jsem na tom líp, než moji studovaní bratři. Starší je kaplanem kdesi v horách a mladší je šestý rok podučitelem.

„Bude se mi stýskat po Jele,“ litovala Anežka.

Paní nadučitelovou tížilo ještě jedno břímě, jímž nemohla hnouti v pravo ani v levo. Byla to nejmladší dceruška, vyžadující stále pozornosti, jež ničeho nedělala a ničeho neslibovala. Aspoň pro první čas zápasů kdyby ji měla s krku!

„Nám se bude také stýskat, nejvíce Milči. Ta nechce ani slyšet o stěhování. Leč by šli s námi strýček a tetička. Jinak že nepůjde.“

„Však může u nás zůstat; máme ji rádi,“ odpovídala Anežka polichocena tímto doznáním. A paní nadučitelová obracela často řeč tím směrem, aby Anežka mohla opakovati svou přípověď.

Konečně shasl sporý plamínek života starého učitele, úzkostlivě hlídaný Konrádem a Jelou. Poslední záblesk naděje shasl, přísný tvrdý hlas, jejž očekávali, učinil konec krátkému, bolestně chudému štěstí. Ač již věděli, že se musí rozejít, váhali tvrdošíjně, hotoví urvati ještě několik okamžiků v opojném pomíjení všeho, co je volalo jinam. A zatím co přicházeli sedláci staří i mladí, aby poklekli u rakve svého starého učitele a v roznícení vroucí modlitby připomněli si, že byli dětmi, že byli drobnými pláňaty, šlechtěnými touto bezvládnou, ledovou rukou, nadučitelová, rychle hotova se svým hořem i se svými slzami, pobízela Jelu ku spěchu.

„Rozhodni se rychle, není času nazbyt. Chceš-li si vzíti Máru, zůstanu zde k vůli tobě šest neděl; jestli ne, jsem do prvního pryč. Hoši stojí mnoho, a pense je malá.“

Jela psala žádosti, opisovala vysvědčení, posílala inserty, nabízela se, prosila. —

Pohřeb ji zoufale rozrušil. Božena přijela s mužem a dětmi, snažíc se rozvinouti chlubně svůj blahobyt a štěstí před pozornýma očima tolika svědků. A Jela byla přítomna, když Hrazdil, vlivem své ženy pánovitý a nafoukaný, zavolal si Konráda stranou, jako by byl oprávněn, uděliti mu důtku.

„Nežádal jsem tě, abys za něj ručil: dluh padá celý na tebe. Na mě nepočítej. Řekl jsem rozhodně, že dluhů platit nebudu a, ať se děje cokoliv, nikoho nevezmu do domu. To byly mé podmínky.“ —

A paní nadučitelová prosadila, že Milča zůstane ve mlýně.

Po pohřbu Jela žila hrozné chvíle úzkosti, zimničného vzrušení a beznaděje. Zdálo se jí, že všecky cesty její zasypány jsou kamením zklamání a neúspěchu. Mizelo před ní vše, co bylo nejblíže jejímu srdci, stála tu osamělá s vědomím, že nemá nikoho na světě. Její úsilí dobýti si místa bylo předem podlomeno a ochabovalo každým novým nezdarem. Nevlastní matka, jež chvátala za svými dětmi, málo dopřávajíc času zármutku nad ztrátou manžela, jenž ji tak špatně opatřil, zanechávala za sebou malé a větší dluhy, využitkujíc do krajnosti každé ochoty, každého přátelství s bezohledností člověka, životem zklamaného a ošizeného. Jele bylo už bolestně stydno v rodné vsi, kde, jak se jí zdálo, četla tiché opovržení na tvářích venkovanů. Za bezsenných nocí, kdy přestávala volati milosrdenství, ale žádala jen spravedlnost, vyvstávala před ní její hluboká, beznadějná láska jako pramen bolesti, trest i obžaloba. Kam to dospěla? tázala se s rostoucím opovržením k vlastní slabosti. Všecky zažité rány, všecky zhojené bolesti stály podle těch, jež dosud krvácely, otvírajíce jedovaté kalichy svých nočních květů. Byly rozhozeny po celé dráze života a teď shlukly se všechny na křižovatce, aby podlomily její odvahu k další cestě. Žila zlé, zlé chvíle, kdy zdá se, že cosi číhá v úkrytu, hřích nebo smrt. Všechny zklamané naděje, všechny ztracené bitvy a nepřiznané porážky se svými zárodky nákazy a katastrof naplnily vzduch. Přála si smrt, protože to, co žila, bylo těžší nežli smrt. Nesahala po ní vzpurně a odvážně, prosila, aby jí byla dána jako milost, jako dar. A když se počalo rozednívati, poznala, že i bez úlevy, bez naděje musí kráčeti dále se svým břemenem, protože život nikdy nestane ani se nevrací.

Ráno spěchala do mlýna s pevným zimničním rozhodnutím. Nemluvila téměř, jen se rozhlížela po všem, co jí bylo blízkým a milým, jakoby vše to chtěla pevně uzavříti ve svou paměť. Venku bouřil suchý, mrazivý vítr. Jela vběhla do sadu, kde stromy a křoviny, pokryté rašícími pupeny, zmítaly sebou křečovitě, bičovány nevítaným palčivým dechem severu, kde proudící míza vedla tuhý boj s nepohodou, jež kazila její dílo. Hledala vytrvale ze země vypukující květiny, šťastné a sladké své přátele, jež chtěla naposled pozdraviti a odnésti ssebou jich poslední dojem, v němž žilo tolik krásných vzpomínek uplynulých dnů. Ale i ony trpěly a bojovaly, odvážně vystavujíce útlé své pupeny, jakoby ničeho nechtěly slyšeti o protestech sucha a mrazu. Černé větve jabloní posázeny byly bílými hrášky, nadějnými to kyticemi květů, dosud sevřených v hedvábné obaly, kdežto srstka lákala pohled svou vyspělou šťavnatou zelení. Sivozelené kornoutky tulipánů naplněny byly vodou přes noc zamrzlou, tavolníky objevovaly se v rezavých, liščích kožíšcích beze stopy zeleně, reveň zimou zčervenalá vyhodila na povrch své puky, jako veliké sbalené pěstě mrazem zkrvavělé. A jako růžové, něžné dětské prstíčky hlásila se k světu křehká dymnivka, zatím co

smělejší lilové hlavičky orlíčků odhodily již bílé kukličky, tu a tam třepetajíce zelenými listy. Fialky voněly na slunných březích a popínavé holandské plaménky měnily náladu, zelenajíce se radostně, hned zase plačíce se svislými připálenými listy, nemohouce zadržeti oheň a sílu jarní mízy, jež jim stoupala do hlavy, jako silné víno. Jela obracela se k nim, jako k mrtvým přátelům, jež chceme vyvolati z hrobu, poněvadž jim máme co říci, a zatím shledala, že žijí a zápasí, hájíce úsilovně práv svého krásného života.

Odešla pak pevna a posilněna.

Teprve, když ji asi týden nespatřil, Konrád poptával se po ní nesměle.

Zvěděl, že se nepohodla s matkou, dala si odnésti šaty a odešla kamsi. Bezpochyby má již místo, nebo je někde u známých.

Pátraje po ní úsilovně, našel teprve za několik týdnů její stopu. Bydlila v odlehlé vsi u cizích lidí, vyšívajíc selkám sváteční šátky s hedvábnými námětkami, aby měla být z čeho živa. Ale vedlo se jí špatně. Psala stále žádosti, opisovala vysvědčení, inserovala, nabízela se, prosila . . . Ale nic nepřicházelo.

Konrád psal jí dlouhé listy, zakrývaje ohnivý květ své vášně zeleným mechem přátelské náklonnosti, jako opatrný zahradník, jenž posílá vzácnou květinu na daleké cesty. Odpověď nepřicházela. Pak žádal ji o schůzku, jejíž nutnost skombinoval velmi raffinovaně, že tužby jeho proplítala tisícerá omluva a lest. Čekal dlouhé hodiny v zimničném napjetí, ale Jela nepřišla. Konečně vracely se i jeho listy, jako by ji nebyly nalezly. Nevěda si rady, vyčkával s nervy k prasknutí napjatými do všech končin světa, jež byly s to zachytiti nejvzdálenější ohlas. Nic nepřicházelo. Až jednoho dne Anežka zaměstnána v kuchyni, slyšíc jej přicházeti, z venčí zavolala na něj.

„Dověděla jsem se právě novinu. Jela má zítra svatbu. Máru si béře. Paní naducitelová bude mít radost.“

Stál dlouho, omráčen zlověstným bušením ve spáncích. Přál si, aby žena pokračovala, aby mluvila dále, zdáloť se mu, že slova její, dopadající brutalně, jako sečné rány, zachycované holou dlaní, otupí se a seslábnou. Ale ona mlčela po tomto hrozném seknutí, jež mu proťalo tepnu. — Avšak ne, to nebylo ostří ocele, to nebylo ani olovo, mířící do výše, nebo dálky, to byl potupný úder blativé hroudy, jež pokalí, ale neusmrcuje. Když byl proseděl hodiny v malomocném, sžírajícím hoři, hleděl se vzmužit, posilňuje se jedovatými doušky odporu a vzteku, jež v něm probouzela společnost, jejímž zásadám, jak se mu zdálo, obětovala Jela svou lásku. Zmítal sebou zoufale, nevěda, jak snésti tuto trýznivou, neulevující tíži zármutku.

K večeru dal zapřáhnout a odjel do města. Jeho bolest našla týž průchod, jímž klestívala si cestu nahromaděná, stále vybuchující elektřina jeho mládí. Za dva dni vrátil se přepadlý s vyzývavým tvrdým pohledem, ustárlý a přeměněný.

VII.

Dvě léta uplynula. Konrád vrátil se úplně k zábavám a návykům svých mládeneckých let. Odjížděl stále, častoval přátele buď v hotelích nebo doma. Jakmile se objevil v některém okolním městě, byl ihned obklopen smečkou mladých lidí dychtivých volné zábavy, nebo takových, již se pouze chtěli zadarmo přiživiti. I v jeho domácnosti, před tím neznámé, změnilo se mnoho. Byla jako průchodní dům stále otevřena veselým poutníkům života. Jen že pohostinství mělo zcela jiný ráz jako za času jeho rodičů. Nebylo posvícenských hostin a rodinných slavností, byly to obyčejně rychle skombinované, krátké, pikantní večeře, jejichž dessert hojně zapíjený prodloužil se do rána, nebo pouhé pitky, jimiž končili své zábavy mimo dům. Ženy, ani hospodyni nevyjímaje, neobjevily se nikdy s pány u stolu. Přicházely zřídka, ale přišly-li přece, dostalo se jim pohostění ve vedlejším pokoji, kde seděly kol velkého stolu tiše a vážně, jako na pohřební hostině. Mnohá z nich nechtěla se jen tak dobrácky přenésti přese vše, čím bouřila veselá společnost vedle, a co zaslechla z úryvku řečí příliš hlasitě pronesených, i seděla u stolu vzdorovitě a hořce, nejedla, nemluvila a ku všem vlídným pobídkám odpovídala kousavě: „Děkuju, nechce se mi ničeho. Já čekám na svého muže.“

Ale i veselá společnost ve vedlejším pokoji končívala často nevesele. V pozdních hodinách, kdy většina stolovníků usínala s hlavou na stole nebo pod stolem, Konráda zmocňoval se zvláštní rozmar.

„To je ta luza, jejímuž mravnímu rozhořčení obětoval jsem své štěstí,“ připomínal si ji zlostně.

Škádlil je zlomyslně a tropil s nimi brutální žerty. Přál si náruživě, aby čeledín, jenž je k ránu odveze, vyvrátil jich do vody, nebo do bláta. Vyjednával o tom s pacholky, slibuje odměnu, když šikovně svrhnou. S počátku nemohl nikoho získati. Rokovali o tom vážně a vrtěli hlavami. Nešlo jim o pány, ale o koně. Byli to mladí hoši z okolí, Hanáci, jichž první vášní je pěkný kůň a pak „jejich“ kůň, to jest ten, který je jim svěřen. A jak svrhnouti, aby se koně neoctli v nebezpečí? Odmítali odměny solidárně a pevně, jakoby sloužili přede vším hodným těm zvířatům, soudruhům své lopotné práce a pak teprve jemu. Měl však chytrého dělníka, Slováka, jenž neuměl sic jezdit, ale dovedl prudkým, surovým kopnutím pod hubu podráždit koně tak, že se vůz nutně musil obrátit vzhůru boky. Ten tedy prováděl za noci na příhodných obyčejně „měkkých“ místech s pány své žerty. Slušnější lidé počali se straniti, čímž ovšem schůzky a pitky staly se pustší a divočejší.

Anežčino krátké štěstí rozplynulo se záhy pod tíží nových útrap, práce a starostí. Plna úzkostí pohlížela na svou rozvrácenou domácnost, kolísající stále v divokém rozruchu hostin a pitek, na tento nenadálý, hrozný rozmar manželův, zahrávati si odvážně se životem a snad sřítiti se zvolna po nakloněné ploše. Neměla odvahy odporovati, nebo jen domlouvati mu. Nedopřál jí ani oddechu, byla zapřažena od rána do noci, nemajíc času ani prostředků pořiditi dětem potřebný oděv. Nikdy

nezažila od něho tolik zřejmé nelásky a pohrdání, nikdy nedal jí pocítiti, jakým břemenem je jeho životu, až teprve nyní! Tušila to vždy, ale nyní sám jí to potvrdil a přesvědčil ji o tom. Neměla již přítelkyní, s nimiž by závodila v klidu rodinného krbu; pouze z potřeby požalovati a zastesknouti si, vyhledala s počátku tu neb onu známou, ale ucítivši, že bol její nenachází ohlasu, nýbrž stává se jen předmětem zvědavosti a zábavy, ochabovala ve své důvěrnosti, a konečně dusila vše v sobě. Vzpomínala nyní často na Jelu a toužila velice sblížiti se s ní zase. Psala jí, ale nedostala odpovědi. A tak čekala oddána svému osudu, jenž spěl nutně k neblahým koncům.

Ale i manžel její měl chvíle, stále řidčí ovšem, kdy chtěl se zadržeti ve svém rozběhu k pádu. Smutek, jenž ustálil se v jeho srdci, vynášel ve chvílích zemdlení lákavé obrazy smíru. Jen kdyby nebylo tak hrobově pusto v jeho srdci! Bolest utíšila se na chvíli, zdála se zhojena, vracel se již klid, tupý klid bez štěstí, bez nadějí, ale v tom provalila se nová rána a zase zde byla táž bolest, táž šílená touha zbaviti se jí rázem, ponořiti se do života, jak potápěč do hlubin, státi se buď kořistí jeho dravých vln, nebo vyplouti zdráv, nezranitelný a tvrdý z kalných jeho proudů. Ale někdy podával se i lepším citům. Zadržela ho na chvíli vzpomínka na děti, nebo pohled staršího hocha, pozorného a vnímavého, jenž tázal se výmluvným dětským okem: „Kam nás to vedeš?“

Zanedbával velice honitbu, boje se dlouhých smutných cest polem a tichými lesy, kde každý strom, každý keř byl důvěrníkem touhy jeho a sklamání. Minulé zimy hajný se rozstonal, byl odvezen do nemocnice, ale on nevzal již jiného na jeho místo. Nehnulo jím ani, když historky o smělých pytlácích a lesních zlodějích hýbaly všemi myslemi a jazyky v okolí. Ale jednoho dne přišel k němu hraběcí polesný, hřmotný bělovlasý stařec s odstálým obočím a bujným, zdivočilým vousem, jako pravý, divý muž z hor, a žádal, aby mu půjčil klíč od hlídačské boudy. Chtěl zaskočit pytláky, kteří prý odnášeli kořist obecním lesem. Vylíčil mu podrobně svůj plán, jenž se nesrovnával s pokusy jeho představeného, jenž operoval s celým štábem myslivců a hajných dosud bez úspěchu.

„Nadlesní svolává všechny k poradám,“ vyprávěl, „debatují, radí se, kují válečné plány, dnes tam, zítra tam, ale já říkám lary fary, myši sněm se usnes' pověsiti kočce zvonek na ocas. — Zlo je v tom, že se brambory neurodily. Chudina béře všecko napořad, jak velká voda. Ukradli by nám nos mezi očima, kdyby jim dal zaň žid sklenku pálenky. U mne má zvěř pokoj. Ale zase mi chodí do lesa takoví botanikové, ne aby si uťali smrk nebo jedli, ale odtahají mi do rána deset sáhů dřeva, jakoby nic.“

„Z rubiska?“

„Ne, z Bořiny.“

Konrád zachvěl se neurčitou vzrušující předtuchou. Bořina náležela hájemství Márovu. Mlčeli chvíli.

„A což Mára . . . nehlídá?“

Polesný vyskočil, jakoby ho píchl.

„Ah, ten ochlasta? To mám z toho, že jsem jeho kmotrem. Musil jsem chodit v noci po kolena sněhem půl druhé hodiny cesty do seče, kde bylo složeno dříví, vzdálené od hájovny dvacet minut, aby zloději všecko neodnesli. To mám za všecko dobrodiní. Věřte mi, nebýt všelijakých ohledů a přímluv, strýčkův a tetiček, byl bych ho dávno vypráskal z lesa. Jiného nezasluhuje."

„Jak? Cože? Mára . . .? Myslíte Máru?"

„Nu ovšem, že Máru. Co se divíte? Představujete si asi toho vyfintěného, potrhlého paňacu, jakým býval za svobodna. Toto! Měl byste ho vidět. Ani byste ho nepoznal.

„A co se s ním stalo!"

„Hm, co se s ním stalo! Ďas ví. Nejspíše samota ho otrávila."

„Samota? . . ."

„Óh, samota je hrůzný lupič! Ta svleče člověka do naha a připraví ho tak, že na něm naroste zvířecí kůže. Znám mnoho případů. V mém rodišti je pěkné výletní místo, pouhá samota s nevelkým hospodářstvím asi tři čtvrti hodiny za městem. Je prý velmi výnosné. Kdykoliv se ocitne v prodeji, hostinští se předstihují, aby je získali. Ale pokud pamatuji, každý skončí stejně: jako notorický pijan a alkoholik. Znal jsem některé. Když tam přišli, byli to čilí intelligentní lidé, plní humoru a pozornosti, jak se žádá při jejich obchodě; za deset, patnáct roků se obyčejně stěhují, polozblblí, třesoucí se pijané, již mnohdy nemají ani náležitého ponětí o svém majetku. Oh, samotu každý nesnese. Samota je hrozný lupič!"

Konrád seděl chvíli zamyšlen.

„Ah, ano! pravíte deset, patnáct roků . . . taková doba člověka předělá. A zvlášť člověka zvyklého společnosti a ruchu, jak byli zajisté ti, o nichž jste mluvil. Ale Mára, jenž přece na samotě vyrostl, byl by se změnil ve dvou letech? . . . To přece zdá se mi přílišné, považíme-li, že . . . že je ženat . . . a šťasten, jak doufám . . ."

„Máte pravdu, snad v tom bude něco jiného. Snad už dříve pil, a nevěděli jsme o tom. Snad to měl v sobě. Ale jedno vím jistě: že už toho nenechá."

„To tedy, hlídáte na jeho místě?"

„Totiž teď ne . . . teď . . . teď se . . ."

„Polepšil?"

„I ne. Vždyť vám povídám, že se nepolepší . . . Ale zkrátka: teď nehlídám. — Jen že to dlouho nepotrvá a konec to vzít musí."

Konrád cítil, že poslední slova přímo vynutil, že naléhá příliš zvídavě a nápadně. Umlkl tedy. Polesný potrhoval rameny, nemoha se rozhodnouti, jak zarovnati svou řeč: doplniti, co nařkl, nebo setříti to raděj. Ale cítil, že mlynář upírá na něj zraky příliš napjatě, i byl jist, že se vytasí s otázkou. Rozpovídal se tedy zlostně, broukavě, ale s jakousi zřejmou rozkoší, jak mluvíval jen o věcech význačných a zajímavých, vrhaje krátké, ostré pohledy k pootevřeným dveřím, zda-li někdo neposlouchá.

„Povím vám to tedy, vždyť ono tak jako tak šídlo v pytli nezůstane a konec to vzít musí. To se prostě nemůže trpět. Zkrátka

tedy: Nevěděl jsem si s tím pijanem rady. Kdykoliv jsem tam přišel, abych mu domluvil, vždycky byl zmáchaný pod obraz boží. ‚Nu', pravím jednou jeho ženě, ‚s tím dobytkem nebudu už ani mluvit, vy jste ostatně dost rozumná a prozíravá, abyste pochopila, že to tak dále nepůjde. Buďto ho hleďte přimět, aby dělal svou povinnost, nebo se zrovna stěhujte! Takhle to trpět nemohu.' — Za nedlouho šel jsem se večer podívat do seče, kde se ztrácelo dříví Márovi přímo pod hubou. Byla tmavá noc a třeskutá zima. Z daleka slyšel jsem kroky. To je Mára, myslím si, hlídá. Stanu a naslouchám chvíli. Vskutku, přechází po cestě, jako voják na stráži. Trochu nápadně a nešikovně na hajného. Nu, ale, jen když hlídá. Žena vyzrála na něj, myslím si. Ale pojednou, když se mi nevědomky přiblížil, zdálo se mi, že to Mára není. Stál jsem chvíli nerozhodně, pak dal jsem znamení, jež jsme měli s Márou pro rozličné případy umluveno a vskutku, odpověď zněla správně. Byl to tedy Mára. Hlídal. Od té doby dříví se neztrácelo. — Pak šel jsem tam jednou v noci, více náhodou než úmyslně. Všecko bylo pod sněhem a měsíc svítil. Uvidím ihned postavu s puškou a se psem, jež přechází po téže cestě, jako tehdy Mára. Co pak, myslím si, zhloupl už tak, že tu prociví celé noci? Stojím a dívám se, dívám, až se mi v očích dělají mžitky, a čím déle se dívám, tím více trnu: Mára to nebyl. Dal jsem znamení tiše, nenápadně, tak že je nezasvěcený musel přeslechnout, ale odpověď byla tu hned, jakoby byl naň čekal. Co to znamená? Bylo nápadno, jak rychle přešla postava do stínu a tam zmizela. Znamení bylo dáno jistým druhem vábničky, jíž se užívá k přilákání zvěře. V mém revíru pouze já a Mára máme takové vábničky. Byl jsem však přelstěn, to bylo už patrno, a bůh ví, co tato lesť skrývala a co se v lese dělo! Dal jsem zase znamení, aby se přiblížil. Opakoval jsem je vždy důrazněji, jako bych byl v nebezpečí. Ticho . . . žádná odpověď. Pojednou vidím: podezřelá postava, již jsem měl za Máru, krade se zvolna ve stínu na pokraji lesa. Pustil jsem se za ní, ale ona mi obratně unikala. Bylo pozdě, byl jsem sám a unaven, ale což strachu jsem neměl. Jak ucítím pytláka, nebo zloděje, každý sval ve mně hraje. Buď ty, nebo já, a to hned: jedna, dvě . . .! Tu vidím, jak postava vyrazí z lesa a horem pádem utíká přes úzký cíp rubiska, aby stihla na druhou stranu. ‚Stůj,' křiknu, ‚nebo střelím!' — Stanula, více padla, a cosi černého rozprostřelo se kolem ní . . . Kriste Ježíši . . . strach jsem neměl, ale tak mi nějak bylo . . . tak, jakobych ani nebyl doma ve svém revíru. Přijdu blíž, byla to — Márova žena!“

Polesný opsal rukou široký kruh a se zrakem nezvykle zněžnělým, upřeným ve zrak mlynářův, zakýval těžce hlavou, výraz to překypujícího citu, pro nějž nejemná, neohebná mluva jeho neměla slov.

„Víte přece, že je to ženština z hodné rodiny . . . Znal jsem její matku . . . tu vlastní . . . Eh, nu dobře, že mrtví tak tvrdě spí! — Hned ráno, šel jsem na něj. Ani jsem dospat nemohl. ‚Nestydo hanebná,' pravím, ‚tak ty posíláš svou mladou ženu hlídat v noci do lesa, abys moh' ležet doma a opíjet se? — Ať mě čert skroutí jak beranní roh, jestli to ještě dnes nebudou vědět všichni naši mládenci v lese! Však on se kterýsi najde, že ji tam samotnu nenechá a bude —

hlídat s ní. Jiného nezasloužíš, lenochu bezbožný!‘ — Byl zase zpit, ale hrozně se finožil: ‚Pane kmotře,‘ povídá, ‚tahle panička, to není moje žena. Ona si mě vzala jen před světem, že nevěděla kudy kam, ale dál se neznáme. A co povídáte o hlídání: nemám strachu. Dříví jsem snad dobře nehlídal, ale ji uhlídám . . . a kdybych něco zpozoroval, zastřelím ji, jako kunu.‘ — Eh, nu, blábolil, ochlasta! ‚Mlč,‘ povídám, ‚tvá řeč se nehodí ani brávkům do koryta.‘ — Nu ale, nic jsem nepořídil. — Márová hlídá dál. Ale dlouho-li se toho lidé nedovědí? Rozumí se, že to takhle nemůže zůstat.“

A rozhovořiv se starý lesník, nacházel stále nové podrobnosti svého důvěrného sdělení. Konrád nemohl se dočkati jeho odchodu. Jela oživla strašlivou mocí ve vzbouřených představách jeho nitra. Podivná zpráva naplnila hlavu jeho k prasknutí, jakoby byla ucpala všecky východy a průduchy jeho paměti. Černá prorva osudu položená osudem mezi ním a milovanou ženou světelkovala příšerně a vyzývavě. Couval zbaběle, protože se bál zasáhnouti rušivě v uklidněné ovzduší jejího osudu, a hle, co provedl bez něho tento příšerný harlekýn intimní arény srdcí? — Jitřivá bolest se šílenou radostí svíjely a rvaly se v jeho nitru, jako dva zuřiví jedovatí hadi. V okamžiku, kdy polesný líčil své setkání se ženou Márovou, červ dědičné choroby, nedávno oživlý pitkami a podrážděný hýřením, zahryzl se mocně v podajný sval jeho srdce: v prsou bušilo mu horké, těžké kladivo, a zpěněná, hustá krev stoupala k hlavě. Ale nedbal toho a nemohl se dočkati večera. Ještě dnes musel do Bořiny.

Sotva se setmělo, spěchal černým polem, na jehož ryhách a hrabalinách modeloval mráz zimní škrabošku, mistrnou a přece mrtvou. Cesty, jimiž dávno nešel, byly nyní pusté a neschůdné svými u příkopů nakydanými hromádkami zmrzlého bláta, svými výmoly a dolíky, zarovnanými mléčně bílou vrstvou ledu, bořící se s praskotem, jako podlaha z tenkého skla. Obloha byla jasná, bez mraků, a měsíc ještě nevzešel. Pouze význačná souhvězdí zářila v hluboké modři prostoru. Zdálo se mu, že dávno už neviděl hvězd. Obracel zraky k prosté jich nádheře a vznešenému klidu, s nímž putovaly přesně určenými cestami za tajemným svým posláním a cílem. Co věděl o nich, zdálo se jen k tomu způsobilým, aby pokořilo smělost a pýchu drobných lidských červíčků, šlapajících kůru malé oběžnice s chladnoucím jádrem. Ale přece bušilo mu srdce temným vzrušením, zapalovaným na krátký okamžik živelní silou atavismu, oživujícího cit tajemné vzájemnosti, jenž činil z těchto nebeských poslic jeho důvěrnice, jeho věštkyně. Jakoby toužil zavolati je, vzpomínal jména, zejména těch, jež před tisíciletími pokřtila arabská moudrost. Ale plamének důvěry uhasl rychle, síla, jíž byl rozsvícen, opotřebovala se příliš dlouhými pochody proměn, jimž podlehlo lidské nitro od těch dob, kdy chaldejci starých Assyřanů a Babyloňanů vyplýtvali svou prorockou moudrost. Tu chtěl si aspoň vštípiti jich postavení, vypočítávaje, jak daleko pokročí na své dráze, které zmizí s obzoru a které vynoří, než uvidí Jelu. Nad hlavou visela Kassiopeja, zářivý drobný šperk modrého prostoru, šikmo hozena šňůra báječných perel, jež utkvěly na nebi jako klikatý blesk. Vůz zatlačen

k obzoru stál vodorovně a klidně připraven k odjezdu, jakoby do něho měl vstoupiti někdo s té vlhce černé linie spící Země; na východě vystupoval předvoj královské družiny. Vozka s Kapellou a za nimi sotva tušený nádherný Orion vlékl první ze svých velikých démantů ještě po zemi. A nad lehkou čárou lesa vyhoupla se Vega uprostřed svého drobného komonstva, ne královna, ale první krasavice nebeského dvora, bodajíc přímo svým intensivním modravým třpytem, jakoby střásala se sebe nadbytečné démanty, a za ní, slabě vyznačena drobnými jiskrami, královská Labuť vesmíru rozpínala křídla, veslujíc přímo k zenithu.

Lesními cestami vlékly se chmury zimního večera, a větřík, ženoucí se polem, utichl tu, jakoby byl ulehl k nohám starých olší, javorů, nemaje síly potýkati se s nimi. Jen na pokraji lesa a v mýtinách čechral suchý, nespadalý list mladých doubců, jež šeptaly harašivě své truchlé, posmrtné zkazky. Měl ssebou pušku a psa, ale rozmyslil se jinak, psa zahnal od lesa a pušku umínil si zůstaviti na pomezí vlastního revíru. Ale čím více blížil se k místu, kde ji chtěl uschovati, tím intensivněji cítil nejistotu vůči náhodám samoty a noci. Neodloživ tedy pušky, jež ho činila sebevědomým a volným, šel černými průseky s nepropustnou klenbou, hustě spletenou z vysokých korun, podobnými nekonečným tunelům. Touha, jež ho štvala těmito neschůdnými a nebezpečnými cestami, omamovala ho klamnými sliby, dávajíc za každým záhybem tušiti konec cesty. Ale konce nebylo, les byl stále divočejší, průseky se úžily, práchnivé pařezy seděly na cestě jako hluché baby a vykřikly zlomyslně, kdykoliv o ně zakopl. Při tom klesala odvaha ve stejném poměru, jak únava rostla, a srdce jeho netrpělivě podrážděno bušilo hlasitě, jakoby bilo o stěny úzké, černé katakomby, nemající konce.

Za dvě hodiny octl se konečně na mýtině, kde roztroušené staré duby zdály se pohříženy v dávnověkých vzpomínkách, a jakoby nerady procitaly ze svých snů, potřásaly hněvivě hlavami, kdykoliv proletěl mimo mrazivý větřík, hvízdaje rozpustilou píseň nočního tuláka. Nebe bylo plno drobounkých, hustě nakřesaných jisker a malé bílé obláčky podobné hustě tkaným pavučinám smývaly místy tuto třpytnou nádheru. Sotva rozeznal Kassiopeju utonulou v mléčné dráze. Zářivá Vega zapadala už v černé krajkoví lesa, a vůz naklonil se poněkud, jakoby sjížděl s kopce. A jako svinutý had stáčel se kolem černý pás lesů, tichých, mlčenlivých ale především podezřelých a zradných. Zdálo se mu nemožností, aby se zde setkal se ženou.

Když bloudil asi půl hodiny nahodilými cestami, vyhledávaje klikaté úzké pěšiny, vinoucí se mlázím, aby se mohl snáze vyhnouti nemilému setkání, zdálo se mu pojednou, že nedaleko na holých, letos vykácených plochách, jimž se z opatrnosti vyhýbal, zazněly kroky. Naslouchal chvíli se zatajeným dechem, ale kroky ztichly, pouze lehký šelest, jejž mohl způsobiti běh zvěře nebo psa, nesl se k němu, vskutku pak zaskučel pes, jenž stanul nedaleko křoví, za nímž byl skryt, patrně chytrý ohař, jenž dává na jevo, že zvětřil cizince. V tom houkla rána, silná, daleko slyšitelná, jež vpadla do pustého, rozzívaného ticha, jako

puma mezi spáče. Všecko se zachvělo, dlouze, kvílivě zmíral zvuk, rozlétlý v širých dálkách. Pak zase všechno ztichlo nějak vzrušeně a vyčkávavě. Konrád, jenž věděl, že je zostřen dozor v lesích, dohadoval se, že to může být hajný, ale mohl to být také naivní kousek ženské taktiky, jenž uvádí zlodějům a pytlákům na mysl, že se zde hlídá, aby rychle zmizela, nechtíc svým zjevem vyvolati otázku, kdo že to hlídá. Bylo sice na pováženou objeviti se, ale cítil, že bez odvahy ničeho nepořídí, kdyby zde civěl tři dni a noci. Vystoupil tedy odhodlaně na cestu, jež vedla směrem, odkud zazněl výstřel. Měsíc stál již nad lesem, podoben zářivé bílé hostii, přelomené v půli, bezděčný, lhostejný svědek, ale přece nebezpečný a zradný.

Na cestě postavil se proti němu veliký hnědý pes, tiše, ale hrozivě, s vyceněnými zuby. Nedaleko ve stínu křivé olše skloněné nad cestou cosi se pohnulo. Spatřil podivnou postavu, jež se mu zdála příliš vysoká, ale přes to, že nad ramenem blýskala se hlaveň pušky, jeho bystré oko poznalo ženu, oděnou dlouhým kabátem, jenž splýval až k obrubám sukní. Spatřivši ho, trhla sebou a prchala, mizíc víc a více v houštinách mlází.

„Jelo," zvolal, „jsem to já. Budeš-li chtít prchnouti, zastřelím se před tvýma očima."

Zasmála se a ubíhala dále. Její ostrý, suchý smích projel mu srdcem, jako studené ostří. Stanul, neboť zdálo se téměř, že tato rána stačí, aby odrazila útok jeho vášně.

Ale i ona stanula.

„Já věděla, že se tohle stane . . . já to čekala . . . Čeho se nejvíce bojím, to přijde vždy jisté a brzy . . ."

Hlas její se chvěl, přeskakuje celou stupnici tónů, v nichž tají se smích i pláč.

Pohlédli na sebe. Skrovné, bledé světlo měsíce posvítilo na tváře změněné a cizí, a radostná, teplá slova pozdravu zapadla v černou tůň veliké nejistoty. Sešli se, jako dva trosečníci, jež táž bouře stihla odděleně, v různých vodách, tak že ji i různě prožili. Ale on byl na tom rozhodně líp. Obličej jeho sic zhubeněl, tak že lícní kosti byly sotva potaženy kůží, jež spadala jaksi přebytečně na dolejší čelist, kdež uložila se v neznačných kolmých záhybech, jež se prohlubovaly každým úsměvem neb trhnutím úst; i čelo rozryla široká, nad kořenem nosu dvakrát přetržená rýha, rozbíhající se nepravidelně, ale přes to — třeba že postava jeho byla trochu schýlena, jakoby si byl zvykl chodit se sehnutou šíjí — jeho silný, několika bílými nitkami protáhnutý knír a jeho oko, výbojné, smělé a nepodajné, měly dosud ono kouzlo síly a moci, pro niž je tolik víry v srdci ženy! Ale Jela podobala se nerozvité hynoucí květině, jíž servala bouře. Její vysílené, zašlápnuté mládí spínalo se úsilovně po štěstí. Ale bylo tu mnoho bolestných, nezhojitelných poruch bytosti beznadějně skleslé, jež otupila všecky zbraně v boji o existenci, byly tu otevřené rány duše sklamané a pokořené, bez vůle, podajné a slabé, pohrdající sebou.

S těží poznával její ocháblou, zbledlou tvář. Touha, jež ho hnala k ní nebezpečnými cestami, ležela nyní u jejich nohou jako spálený

květ. Mluvil suše a střízlivě, jakoby chtěl opraviti vášnivý výkřik, jímž ji zadržel. Cítila, že jeho hlas nemá již té vroucí zžíhavé prolínavosti svůdce, jež ji druhdy omamovala. Bylo to, jakoby nevěřil tomu, co mluví, a nechápal dobře, jak se tu octnul.

Zasmála se hořce:

„Proč jste sem přišel?"

„Proč?" opakoval udiven, ale odpověď jeho vyzněla tak, jakoby byl otázku její položil stranou. Mluvil o věcech, které je oba zajímaly a jež proudily rovnoměrně mezi nimi, nezbližujíce je. Spálený květ jeho touhy ležel již za nimi, a jeho hlavou táhl tichý stesk. Ne, to nebyla ta žena, jejíž obraz prolnul žhavé jeho sny. Trpěla asi mnoho. Osud krutě na ni dolehl po rozchodu s matkou. Jela, jež se odhodlala ku sňatku s Márou, měla málo společného s tou jemnou, blouznivou dívkou, jež snila o prostém, hodném muži, ale jejíž představa o něm neměla ničeho společného se skutečností.

Netajil, že zná smutné stránky jejího manželství, a mluvil rozhorleně o Márovi, nazývaje ho zbabělým a podlým.

Ona mlčela dlouho, nemohouc se vzchopiti k obraně. Vše, co mluvili, zdálo se jí nekonečně bezvýznamné oproti tomu, co ovládalo jejich city. Cítila, jak krok za krokem prchá kouzlo, jemuž se druhdy tak rychle vzdával, a pojímal ji strach, že klesla v jeho očích na stupeň bídných, šlapaných tvorů, jež nedovedou vzbuditi než politování. Chtěla mu mnoho říci, ale bolest, jež se jí zmocnila, zavírala sterou pečetí její ústa. Ale pojednou uvědomila si, že čas prchá a že odejde brzy. Jako obnažený meč kmitla se před ní otázka, přijde-li zase. I spěchala horečně otevříti mu svou duši, jako plný, rudý květ, napájený bolestí a hořem.

„Ne, křivdíte Márovi," mluvila se zimničným chvatem. „I já jsem vinna. Já jsem nejvíce vinna. Že zde chodím samotna v noci? Myslíte, že mě sem posílá? Jsem zde tak ráda, jsem všude ráda, kde není on. A pak se lekám těch konců; vím, že mi mé svědomí řekne: Tam ty's ho přivedla. Tažte se mne, proč jsem to udělala, kde jsem vzala odvahu provdati se za něj? Sama se toho teď lekám. Ale jsou tisíce žen, které se provdají za muže lhostejné a nenáviděné. A přece žijí pak šťastně, nebo aspoň snesitelně. Ale co se mnou se děje, nevím. Po svatbě prosila jsem ho, aby mě nechal odejít, že s ním nemohu žít. Ale on jen zuří a pije, pustit mě nechce, říká, že půjde všude za mnou, nebo že mě zabije. Co mám dělat? Zahubila jsem ho a sebe také. Nenávidím ho co den víc, ale lekám se těch konců . . . Stále mi hrozí, že mě zabije, ale já se ho nebojím. Ne, muže jako on, se nebojím, pouze jím pohrdám. Neleknu se ani, drží-li v napřažené ruce nůž, nebo chápe-li se zbraně. Ne! ‚Zab,' říkám mu, ‚čím dříve, tím líp!' A tak jsem s tím srostla, že je mi vše lhostejno. Jen v noci někdy bývá mi hrozně. Někdy se probudím a s úzkostí uvědomuji si, kde jsem a co se se mnou stalo. Zdá se mi to jako hrozný, hrozný sen. Je zajisté dost lidí, již trpí, ale co se se mnou děje, zdá se mi nesnesitelno a strašlivo. Vstávám, vycházím ven. Les kolem šumí jako moře, a mně připadá, že jsem na pustém ostrově a kdesi daleko žijí ještě lidé, již na mě

zapomněli a k nimž se nikdy již nevrátím. Ale někdy připadá mi, že jsem zde už hrozně dlouho, a že by mě tam už nikdo nepoznal, kdybych se vrátila. Často zmocní se mne touha spatřiti vaše děti a otázati se jich, mají-li mě ještě rádi. Ale ne, oni mě již neznají. Chtěla bych jen vědět, zda-li by se na mě usmály, kdybych k nim přišla, nebo zda-li by vykřikly jako před cizinkou, jíž se lekly. Měla jsem je tak ráda! Ze všeho, co jsem prožila, pouze vzpomínka na ně blaží a utěšuje. Když jste mi psal, tehdy, než jsem se rozhodla ku sňatku s Márou, myslila jsem stále na ně. Jejich světlé, úsměvné hlavičky mě provázejí jako zjev z lepšího světa. Dívám se na ně nenasytně, přivolávám je znova, a znova, a pláču, protože mě opouštějí, a zůstavují mě samotnu v pustém mém okolí. Mohla bych k vám přijít a uvidět je zase. Vaše žena mi psala. Ale já nenávidím vaši ženu. Nenávidím ji nejvíce ze všech lidí, kteří mi ublížili. Ne, že by mi byla ukřivdila, ani ne proto, že tak brzy na mě zapomněla, když se seznámila s těmi, již jí dříve pohrdali, ale nenávidím ji pro její naprostou spokojenost s tím drobtem blahobytu, pro její tupou lhostejnost, s jakou zůstavuje stranou celé a plné štěstí života, neschopna vzít a neschopna dát!“

Hovořila bezoddyšně a horečně, jako žena, jež má celou horu zármutku na prsou a chce se vymluviti se svého trápení, ale nemá odvahy svaliti nejtěžší balvan.

Jeho zádumčivost, jeho krátké, střízlivé odpovědi ji lekaly. Vrhala se na něj novým proudem slov, jenž měl odplaviti toto nejasné ticho, jeho řečí. A když tušila, že nadchází chvíle rozchodu, její pohledy změnily se v úpění, její slova v zatajené vzlyky. Vskutku, loučil se, jakoby nehodlal přijíti zase. Ale Jela, jindy tak odmítavá a hrdá, vytasila se s prosbou.

„Prosím vás, Konráde, vy máte tolik různých zbraní, darujte mi nějakou starou bambitku, nebo revolver. Máme pouze tuto brokovnici a já s tím neumím zacházet. Kdyby mě někdo z blízka napadl, musela bych ji odhodit a utéci.“ — A slzy zalily jí zrak, ne protože je tak opuštěna a že potřebuje zbraně, ale protože se bála, že jí zbraň pošle a nepřijde více.

Ale on cítil příliš určitě, co na něm žádá.

„Ano, Jelo, přinesu vám ji,“ řekl nějak znaveně a těžce, jakoby ho cosi drtilo a tisklo k zemi, „jen mi řekněte, kde vás najdu, abych nemusel dlouho bloudit.“

„Chodím zde vždycky po desáté hodině, obejdu mýtinu až na, pokraj lesa . . . Budu vás čekat.“

Řekla mu ještě, kde jsou lesní hlídky, aby na ně nevrazil a rozešli se pak jako přátelé, již vědí, že si slíbili víc, než si mohou dát.

Teprve, když kráčel chvíli temnou klenbou lesa, vzpomněl si, že se měl ohlédnout, neboť zdálo se mu, že Jela stála a čekala na jeho poslední pohled, že se nehnula s místa, pokud jí nezmizel s očí. Cítil však, že je bezmocen a sláb vůči kruté rozhodnosti jejího osudu. V jeho duši zela studená tma, jako v kryptě, kde dohořelo poslední

světlo ve výroční den úmrtí. Kráčel pevně a jistě, nemyslel na lesní hlídky, ani na nebezpečí pozdních cest. Nebylo vůbec hroznějšího nebezpečí než tato studená tma jeho duše, kde splynuly hranice i obzory. Necítil únavy ani tesknoty jednotvárné, pusté cesty. Mohl by jít takto třeba do rána, aniž si byl vědom, že jde.

Když vyšel konečně z lesa, obrátil bolestně zraky ku hvězdám, hledaje mlčenlivé svědkyně svého sklamání. Jeho naděje rozplyly se zde pod touto studenou, modravou klenbou nebes. Spěchal za krásnou svůdnou dívkou, po jejíž lásce žíznil, a nešťastné, ušlápnuté stvoření chopilo se křečovitě jeho ruky. To byla Jela! Zdálo se mu, že byl mnohem šťastnější, dokud o ní ničeho nevěděl, oproti dnešku. Měsíc svítil bílou září horského křišťálu, a jeho rozlité, tvrdé paprsky zdály se z blízkosti jeho odstrkovati hvězdy, jež prořídly zase. Neúplné obrazy souhvězdí pošinuty byly tak, že je sotva rozeznával. Vůz visel kolmo s vojí spadenou k zemi, jako by se byli koně splašili a vyhodili pasažery. Ale jižně na samém obzoru vystupovala veliká, silně oscilující hvězda zsinale zelenavého třpytu, jíž dosud nikdy nespatřil. Byl to snad některý z řídkých hostů naší oblohy, jenž se objevuje jen na chvíli, kdy lidstvo nejklidněji zavře oči. Mohl to být snad Sirius v souhvězdí Psa, ale jemu zdálo se, že je to pravěká, slavná věštkyně, jež přichází vysloviti mu nepřízeň bohův.

Ale on už ji tušil a nelekal se jí.

Ráno však, když byl po tři hodiny spal tvrdě a zdravě, jak již dávno se mu nepovedlo, a snil o chladné obloze, plné hvězd a záře, procitl nějak osvěžen a silen. Co zažil dnešní noci, zdál se mu rovněž krásný sen, jenže smutný, nesmírně smutný!

Koupil skvostný revolver nejmenšího kalibru v ozdobném pouzdře, jako na šperky. Díval se na něj denně, jsa spokojen se svojí volbou a slibuje, že to donese Jele. Jenže dlouhá, únavná, vysilující cesta ho lekala. Odkládal dlouho, kupil omluvy, protestoval sám proti nim a celkem připadalo mu, jako by nemínil dostáti slovu. Jenže tou dobou nudilo ho všecko, nejezdil do města a nezval si hostí. A pojednou rozhodl se, že půjde k Jele. Přišlo to tak náhle a neoddolatelně, tak nějak samo sebou, že by byl šel, i kdyby nebyl slíbil.

Večer byl klidný a jasný. Drobné, průsvitné obláčky, jako roztroušené labutí peří poházely temnou modř oblohy, proudíce k východu, jako by radostně spěchaly kamsi. Za nimi prosvítala první čtvrt měsíce, jenž, proskakuje mezerami a pronikaje zářivě bílé kotoučky pěny, zdál se letěti po nebi jako bílý racek s roztaženými křídly. Byla obleva. Země se černala a jihla, na cestách leskly se kalužiny. Nakydané hromádky bláta u příkopů tály a roztékaly se. Ale Konrád nemyslil na obtíže a svízele cesty, jakési temné tušení bičovalo jeho mysl. Zdálo se mu, že nespatří Jely. Jestliže věřila jeho slibu a čekala, pak už jistě přestala čekati a nepřijde dnes. Leč by mu snad přála šťastná náhoda . . .! Tato šťastná náhoda vyrůstala před ním v moc, jíž uctíval tichými vzdechy a smlouval se s ní horečně, jako hříšník, jenž zaprodal duši, když mu dochází lhůta. — Spěchal bezoddyšně, jakoby mu byl někdo řekl, že přichází pozdě. Chvílemi zdála se mu jeho

cesta nadobro marná. Ale stav jeho duše byl takový, že bylo mu nemalou útěchou, mohl-li pouze hledati Jelu. Bylo vedlejší, co znamená Jela pro jeho vášeň; pro tuto prozíravou otravnou prázdnotu života byla mu životním teplem a zásvitem naděje. Měl pocit jistoty, že nejde za štěstím, že jen neproniknutelná, těžká fatalita sbližuje jejich bytosti ochuzené a nešťastné.

Ale když po únavném bezoddyšném spěchu temnými průseky, sklíčen a nedůvěřiv, vyšel na mýtinu, stanul jako očarován náhlou přízní osudu. Opodál na záhybu cesty stála Jela a spatřivši ho, spěchala v ústrety.

„Konečně," volala, „tolik se načekám, už jsem byla jista, že vás již nikdy neuvidím."

Poslední slova její jako by pohltila vlna zármutku, jež tajila ozvěnu dlouhého čekání.

„Jak jsem šťasten, že's přišla!" pravil vroucně a zdálo se mu, že to byl on, jenž tak žíznivě čekal na tuto chvíli. Spěchal, aby ji sevřel ve svou náruč, jako by doba odloučení byla z nich udělala důvěrné milence.

„Proč to nesmělo být dřív?" šeptal, líbaje ji poprvé zbledlé, chvějící se rty.

Jak byla změněna! Ten zašlápnutý, servaný kvítek zdvihal úsilovně hlavu ku slunci. Nedbaje bolestí, ani nezhojených ran, žaloval jen, že ho chtějí obelstít, aby se nestal účasten radostí života. Byla horečně rozechvělá, chvílemi vybuchla v pláč jako pod tíhou chmurného závanu vzpomínky, ale rychle se ztišila v jakýsi pevný, jakoby předem vypočtený klid.

Chodili temnými průseky, vyhledávali úzké stezičky na pokraji lesa, zabíhali hlouběji do mýtiny, jako děti opojené rozkoší nové hry. Ale chvílemi se zastavovali, hovoříce vážně o svých nadějích a o svých obavách. Jela byla znepokojena, neboť potkala nedávno dva myslivce, již, poznavše ji, strašně hubovali na Máru. Domnívali se, že ji Mára posílá hlídat. Ale on ji nikdy neposílal, a ona také nehlídala, pouze čekala na něj.

Ale jméno Márovo vyvolalo chmuru na tváři Konrádově. Proto odvrhla je rychle ze svých hovorů, jako by kámen odkopla z cesty.

Cítili, že nejsou bezpeční a že bude třeba rozhodnouti se brzy. Ale prozatím nenacházeli ničeho, než nezbytnou potřebu dalších styků. Jen že ohrožené a kolísavé zdraví Konrádovo nesneslo těchto únavných nočních procházek. Dával se tedy dovézti do nejbližší vsi, odkud měl do lesa pouze půl hodiny a uplácel kočího dobrou večeří a pivem, aby nepátral, kam odchází. Doma si hrubě jeho vyjížděk nepovšimli; trávívalť poslední dobou často večery i noci mimo dům.

Byl omládlý a pln nadějí, jako by se mu mělo vrátiti nové jaro. Zdálo se mu, že teď teprve poznal a ocenil Jelu, že našel klíč k onomu tajemnému kouzlo, jemuž podléhal od prvního okamžiku. Byla mu nyní blízka a jakoby duševně spřízněna svou chladnou odvahou i svou hroznou vytrvalostí, s níž vrhala se stále v nebezpečí k vůli němu. Jen že nyní, kdy viděl padati šerou, pevně spředenou kukli, do níž

opatrnost, všeobecný prospěch a síla zvyku uzavírá dívčí duši, shledal, že vysoká vzdušná síň jejího nitra, jež se náhle otevřela, chová ještě jedny zavřené dveře. — Zdálo se mu chvílemi, že část jejích záměrů uniká jeho přehledu a jemné struny jejích citů zvučí novými tony.

Snil o tom, že ji brzy odsud odveze, ale netroufal si naléhati na ni. Oba cítili, že slunce jejich lásky nemá již té síly a jasnosti jako před dvěma lety; byly příliš patrny skvrny rozmyslu a váhání před rozhodnutím, známky ocháblosti a schlazení. Byla tu sice nesmírná přitažlivost duší, jež cítí možnost vzrůstu a obrození vzájemným stykem, bylo tu mnoho touhy po skrytém, nerušeném štěstí, ale scházela odvaha, s jakou jí jindy vrhal k nohám svůj osud. Lekali se chvílemi tohoto úbytku sil a nových pout, jež přibyly sňatkem Jeliným. Tu a tam bylo také cítit závan větru, jenž vody jejich budoucnosti dělil na dva proudy. Spřádala-li Jela své sny a tužby, bylo mu, jako by dlouhou, namahavou oklikou chtěla dojíti blízkého všedního cíle. Nechtěla se sblížiti s lidmi, jakoby se bála, že jí dají příliš pocítit její úpadek a neštěstí, uvnitř však nezapomněla být hrda na to, čeho se odvážila. Nosila na krku medaillonek s hlavičkami jeho hochů a dívala se na ně s takovou láskou a vroucností, jakoby to byly vlastní její děti, jež ztratila. Bylo s těží lze poznati v ní svěží, odvážnou dívku, chtivou lásky a života, jež toužila provdati se za prostého muže a v hojném požehnání chudých rodin nalézti svůj životní úkol. To byla tehdy věrná, pravdivá mluva její duše i její krve. Zdálo se, že nemohla vykonati cos lepšího, než dáti potomstvu sílu svého ducha a zdraví svého krásného těla. Ale intimní tato mluva, jež se kdysi nevědomky stávala tak zřetelnou a důraznou, umlkla docela, jakoby ústa, jež ji pronášela, byla ztrnula a oněměla hrůzou sklamání a sny její překročily nyní hranice neznámých krajů.

Chvíle rozhodnutí blížila se rychle. Nebylo už věru radno váhati nadále. Ač byli velmi opatrní, přihodilo se tu a tam všelicos, co mohlo přivléci katastrofu ve svých důsledcích. Večery se krátily, tak že bylo třeba posouvati schůzky do nejpozdnějších nočních chvil, a cosi, jako předzvěst jara, leželo chvílemi ve vzduchu. A k tomu jméno, které odvrhli kdysi, jakoby kámen odkopli s cesty, vtíralo se víc a více do jejich rozmluv. Bylo třeba počítati s ním a míti se na pozoru, neboť Mára tou dobou přestal se opíjet a konal jakž takž svou povinnost. Štěstí ještě, že nevycházel v noci. A Jela, uvyklá nočním procházkám, odvažovala se víc a více. Prochodila celé noci po lese beze zbraně, a skoro bez účelu, pouze aby odvrátila podezření a připravila si větší bezpečí pro chvíle, kdy se měla sejíti s Konrádem. Ale dosud nerozhodla se opustit svého muže a odejíti s jiným, ba měla zlé, malomocné chvíle, kdy zdálo se jí, že není možno osvoboditi se a že bude do smrti vláčeti svá pouta, jako trestanec své okovy. Ale okolnosti nestrpěly již váhání. Konrád nemohl už užíti obvyklé cesty povozem, neboť připadalo mu, že byl již dvakráte, snad i třikráte v lese kýmsi viděn a snad i poznán a posledně, jak pevně věřil, dokonce sledován. Přestal tedy dojíždět, jsa odhodlán použíti zase úmorné dlouhé lesní cesty.

Byla mrazivá větrná noc. Měsíc vyrůstající z první čtvrti houpal se ve mracích jako stříbrná loďka, s níž vlny hrají. Na chvíli vyhozen zazářil třpytným svým přepychem, ale hned zase lomil se v půli a zmizel náhle, jako stříbrná gondola pohlcená dravou vlnou. Severní vítr usurpoval si znova vládu a chtěje dobře použíti krátkého času, jenž mu byl vyměřen, řádil zběsile, škubaje a nadnášeje člověka, jakoby chtěl s něho servati kůži a rozšlapati v něm kosti.

Konrád unaven a stísněn těžkou předtuchou, opatrně vystoupil na mýtinu, maje stále na mysli, že muselo Márou cosi hluboce otřásti, jestliže tak náhle vystřízlivěl ze svých pijáckých záchvatů. Pouze nepohoda a krutá zima dodávaly mu dnes smělosti.

I Jela byla velmi znepokojena.

„Bylo by mi milejší, kdybys dnes nebyl přišel. Takové nepohody používají rádi pytláci ku svým vycházkám, a setkání se s nimi není příjemné.“

Sotva to dořekla, trhla sebou, načež stáhnouc ruce úzkostlivě k tělu, předešla ho několik kroků.

„Někdo se za námi plíží,“ zašeptla.

„Neboj se,“ pravil, „mám s sebou revolver. Nepřicházím sem nikdy beze zbraně.“

„Ah, ne,“ šeptala, majíc ruce položeny na rtech, aby se hlas příliš nerozptyloval, „takového nebezpečí není, jak ty myslíš. Zdá se mi, že je to Mára.“

Chvíli šli mlčky, nejisti a rozechvěni. Cítili, že nadešlo to, co při jejich způsobu života a stálém váhání nadejíti muselo.

Došli na rozcestí.

„Rozejděme se,“ pravila Jela. „Vždyť může myslit, že to byl lesní. Ne, na tebe nepřipadne . . . S bohem!“

Ale sotva se k ní obrátil zády, zazněl lesem výkřik, jenž se podobal vzteklému zařvání raněného zvířete a v zápětí zableskla se rána z ručnice.

Jela vykřikla jeho jméno s úpěnlivou úzkostí.

Vrhl se zpět, natahuje spoušť své zbraně. Ale před očima se mu zablesklo a na zemi, pod jeho nohama rozstříkl se náboj sekaného olova.

Pouze vteřinu viděl před sebou temnou, sehnutou postavu, jež prchala. Byl to Mára. Vyrušen kroky, jež mu byly v patách, ohlédl se a klesl k zemi, za tím co v hlubinách lesů zmíral krátký, nehlučný výstřel.

Konrád vydechl jako tonoucí, jenž poprvé vtáhl vzduch do plic a pln úzkostí spěchal k Jelě, stojící opodál.

„Nejsem raněna,“ pravila, blížíc se k němu, „vždyť on dávno zapomněl, jak jeho puška nese.“

Bylo tma. Pouze vteřinu stanuli nad temnou hmotou, ležící bez hnutí, jako by byla splynula se zemí. Konrád rozsvítiv sirku, pozvedl levou rukou Márovu hlavu. Na jeho tváři ležel ztrnulý klid věčného snu, pouze nad levým okem chvělo se dosud několik krůpějí krve.

„Prchni!“ pravila Jela, zachvácena hrůzou, když dohořelá sirka spadla do trávy, táhnouc ho pryč od mrtvoly.

Ale on stál s umíněnou svéhlavostí, jakoby nehodlal odejít.

„A což myslíš, že budu zapírat? Vždyť on mi mířil přímo do tváře. Není nevinen, protože se chybil, a já nejsem vinější než on, protože jsem ho zasáhl. Rána šla úžasně dobře.“

„Prchni! Zachraň se!“ vykřikla Jela, poděšena jeho klidem. „Což nechápeš, že jsme všecko prohráli? — Pojď, nedívej se tam ...! Teď musíme každý svou cestou, nemůžem zůstati pospolu. Jdi domů! Jdi! A nezbývá-li už ničeho, zachraň se aspoň svým dětem.“

Byl pobouřen jejím rozčilením a podroboval se bezděky jejím rozkazům. Rozloučili se na pokraji lesa. Nikdy neloučil se s ní tak těžce, ač ho již přímo odstrkovala.

„Já tě zde nenechám,“ šeptal, svíraje její vzpouzející se tělo.

Měsíc prosvitl, jako by ze své výše hodil šikmo na mýtinu svůj třpytivě průsvitný hav. Jeden cíp zasáhl temnou hmotu poblíže rozcestí, tak že bylo dobře znáti obrysy těla, ležícího tváří k zemi.

Odloučili se beze slova. Cítil dlouho studený její polibek, jako by se ho byly dotkly mrtvé rty.

Ale náhle stanula, jako pod nátlakem nově vzplanuvší myšlenky. Její mramorová tvář měla výraz slavnostního klidu.

„Prosím tě, Konráde,“ volala, „jen žádných obětí! Víš ... nebyl toho hoden ... A nechoď sem, já nechci ... slyšíš? ... já nechci, abys se vydával v nebezpečí ... Já přijdu ... ano, já přijdu a — — zůstanu u vás. Buď s bohem!“

Odcházel, uchvácen silou jejího rozhodnutí, jemuž se bezděky podroboval. Osamotněv, přál si býti co nejdříve doma. Příhoda s Márou, sběhnuvší se v půlminutě, příhoda stejně nahodilá, jako neodvratná a nezměnitelná vrývala se mu na vždy do duše ostře a těžce. Šířila a rozestupovala se, drobné a pevné její jádro obklopovala krvavá mlha, jež hrozila protáhnouti se v nekonečný ohon. Ale pojednou síly ho opustily, shroutil se k zemi, a jeho vysílené, choré srdce ustávalo v chodu, jako porouchaný stroj. Kdyby byl měl síly, byl by spěchal za Jelou. Kolikrát je osud rozvedl, nechávaje jim toliko chvíle, jež mu urvali s bezpříkladnou odvahou. Jen tuto chvíli, kdyby jim byl dopřál ztráviti pospolu! S těží vlékl se tmavým lesem, odpočívaje chvílemi. K ránu vplížil se, jako zloděj do svého stavení a ulehl, nejsa již schopen nejmenší námahy. Nicméně přemahal se a zkoušel postaviti se zpříma, aby mohl zprávu o smrti Márově, jež musela sem brzy doletět, vyslechnout klidně a pevně. Schvaloval nyní Jelin návod, nevydávati se v nebezpečí. Obchod tou dobou velice klesal, dluhy se kupily, a několik měsíců vyšetřovací vazby porazilo by ho nadobro. Měl chvílemi téměř strach, aby nebyl vyzrazen.

Ale uplynulo poledne a očekávaná zpráva nepřicházela. Rozčilovalo ho každé hnutí, každý krok, v němž tušil příchozího, a posléz zdálo se mu již podezřelým, že nikdo nepřichází. Nemoha snésti této nejistoty, vyšel k večeru a zaměřil přímo ku vsi, jež byla hájovně nejblíže. Jestliže Máru dosud nenašli, pak rozhodně vyhledá Jelu. Ale

sotva se přiblížil k prvním stavením, zarazil se. Na návsi panoval zimničný ruch. Lidé stáli a hovořili živě. Za vsí na malém návrší u hřbitova ohraženého zčernalým plůtkem kupil se zástup dětí a žen. Nedaleko stál veliký hnědý pes, rozhlížeje se kolem a věše se chvílemi lidem na paty, jak činívají psi bez pána a bez domova. Byl to pes Márův, jenž provázíval Jelu na jejích nočních potulkách. Spatřiv Konráda, pospíšil si k němu a nespustil se ho již.

Konrád sotva si ho povšiml, maje za to, že se od něho odloučí na cestě, jež vedla k lesu. Když vcházel domů, shledal, že vlna sensace a rozruchu střikla až k jeho dveřím. Na nádvoří kupili se lidé a hovořili vzrušeně. Jen že v tomto rozechvění bylo cosi neočekávaného. Některé ženy pozvedaly zástěry k očím a z domů zazníval sem hlasitý pláč, jenž patrně ostatní nakazil. I služka, jež nesla vodu, měla oči uplakány.

Vzpřímil se, jakoby v předtuše, že tu někdo stojí, jenž bude hlavním svědkem v obžalobě vznešené na něj.

Služka, jež nesla vodu, předešla jej.

„Pán už je doma,“ volala do kuchyně.

Cítil, že se více osob vyhrnulo na chodbu, i kráčel po schodech pevně, jakoby neviděl a neslyšel. Byla to jeho žena, jež plakala.

„Konráde,“ volala za ním. „Poslyš, jaká novina: Jela je mrtva... ubohá Jela — —!“ A znovu propukla v pláč.

„Jela!“ vykřikl. „Není možno!“ Sběhl rychle se schodů, maje dojem, že jeho rána dnešní noci chybila se cíle a že třeba ihned napraviti chybu. Ale krok jeho uvázl, cítil, že není schopen zápasu, zejména, je-li již pozdě.

„Ano, mrtva je,“ pokračovala Anežka, zatím co chodba plnila se lidmi. „Byla nejspíš přepadena v noci nebo časně z rána, když muž její vyšel. Ženština, jež jí poklízí dobytek, našla ji zastřelenu. Víc zatím nevím, ale poslala jsem tam chasníka, aby se přeptal.“

Brzy ocitl se samoten mezi čtyřmi zdmi svého pokoje, volaje Jelu nejvroucnějšími i nejtrpčími jmény, jak volána nejdražší bytost, jež nás opouští. Jen prázdnota, smutek a žal byly ozvěnou jeho slov.

Za nedlouho dozněl k jeho uším z nádvoří jakýsi šum, v němž rozeznával své jméno. Patrně chasník se vrátil a žena ho volá. Sklesle a bez zájmu, jako ten, jehož rozsudek je již podepsán, otevřel okno. Vzrušení mělo novou, chladnější, ale pronikavější tvářnost. Nikdo již neplakal, křeč hnusu a odporu, jako by byla skřivila všechny rty. Chasník, úsměvný, červenolící hoch, hovořil vesele, šťasten, že mu tolik lidí naslouchá.

„Tak prosím, ona prý si to udělala sama. Byla tam komise. Našel se lístek a je na něm psáno: Zastřelila jsem hajného Máru v sebeobraně, když ohrožoval můj život. Nemohu déle žít... nebo tak nějak. Máru ještě nenašli. Lístku všimli si pozdě, a teď už nikdo nechce jít do lesa.“

Slova úžasu a opovržení prosýpala hovor jako žíravina, zatím co veliký hnědý pes běhal po dvoře, jakoby kohosi hledal.

Konráda zmocnil se ztrnulý, bolestný klid, v němž jakoby cítil zmírati a táhnouti poslední vzlety a rozmachy své duše. Zdálo se mu, že Jela zašla dále, než slíbila, že mu svou obětí vzala víc, než mu vracela.

Pozdě v noci ve vedlejším pokoji ozval se naříkavý pláč jeho ženy. Domnívajíc se patrně, že muž její odešel, oddala se svému hoři, jako ten, jenž netuší svědků na blízku. Z jejích vzdechů, nářků a útržků vět bezděky uklouzlých cítil veliký, jemu odporný nárok, jímž chudé srdce její vlízavě lísalo se k té ztichlé, nešťastné bytosti, jež odešla na vždy. Ale ve dlouhých pozdních hodinách ten neutuchající pláč podmanil si ho zvolna a on cítil nový obdiv k té, jež přešla tudy nepatrná a skromná, zanechavši velikou víru v řídkou a vysokou ušlechtilost srdce, jíž nesklamala nikdy. A tu nabyl jistoty, že to byla jeho neodbytná a neutuchající vášeň, jež vyžádala si této strašlivé oběti. Jitřivá bolest oživla mu v prsou a rvala jej nenasytně svými dravčími spáry. K ránu teprve jakoby hasla zároveň s vědomím, jež unikalo pod fysickými útrapami, jež nabyly vrchu.

Po několik týdnů zápasil se smrtí, jež se zdála blízká, tak že zatlačila do pozadí vše ostatní.

Ale pověst o neblahé události v lese, jež se zvolna vytvořila, používajíc všech pravděpodobností a vyplňujíc mezery nesčetnými domněnkami, nenechala jej docela stranou. Stále přetřásána, znova a znova modifikována vlékla se bludnými cestičkami, hned v pravo, hned v levo, klopýtajíc a bloudíc, uhodíc jednou na pravdu a podruhé vedle. Mělo se za to, že mladý, červenolící chasník, jenž byl v osudný den poslán do vsi, ví nejlépe, co vůbec bylo lze věděti. Zámožné mlečky nakloňovaly si ho zpropitným, aby jim ničeho nezamlčel.

„Já vím všecko,“ říkal pyšně o sobě, „byl jsem v hájovně dvakrát. Jednou mě tam poslali a podruhé šel jsem tam sám. Viděl jsem revolver, jímž měl být Mára zastřelen, maličký lesklý . . . Ale koule, jež mu uvázla v lebce, nehodila se k němu . . . Pátralo se všemožně, i pytláci byli vyslýcháni . . . tvrdilo se dokonce, že měla milence. Ale polesný to popíral . . . Hádalo se na našeho pána, protože jezdíval prý tam někam do vsi. Jen že v podezření byla mladá selka, jež měla muže půldruhého roku ve špitále a tuze na pána brala . . . Tak aspoň tvrdí kočí. A pak tu noc, kdy se to stalo, pán nikde nebyl. Koně byli doma, kočí též, a pán vstal pozdě, protože byl churav . . . Už před tím postonával často. Ale divné je, že se u nás toulal veliký hnědý pes a nedal se vyhnat. Hajný Mocek, když ho spatřil, zavolal na jméno boží a dušoval se, že je to pes Márův, a že to hned musí oznámit. Ale pes nesnesl hučení vody a celé noci stál u žlabů zrovna pod pánovými okny a vyl. Jednou chtěl jsem ho odehnat, a v tom se otevře okno a třeskne rána. Pes skácel se do vody a od té doby ho nebylo. Přišli ho hledat polesný i mládenci. Ale neřekl jsem ničeho. Kdo ví, co by z toho pošlo. Čert ho vem, kdo by to poslouchal? . . . Naše paní moc plakala o Márovou . . . nevím, jak to přišlo! . . . A pak si dala malovat její obraz podle fotografie, moc pěkný obraz, jak živá je na něm, jen promluvit. Jen že tak jaksi divná, ústa se usmívají, a oči

jsou temné a smutné . . . velice smutné! Paní chtěla pána překvapit, ale . . . tu se stalo něco . . . nevím, jak to přišlo . . . ale pánovi přitížilo velice.“

Zde končila pověst, ale život bídný stále ohrožený vlékl se dál.

VII.

Léta míjela. Konrád nezotavil se již, živořil však dále, cítě ustavičně smrt na blízku. Život jeho stlíval zvolna pod katastrofou, jako bezduché tělo pod náhrobním kamenem. Ale nevolal smrt, naopak odbýval ji úsilovně, neboť krise, jíž prodělávaly závody jeho druhu, hrozila udělati z jeho synů žebráky. Počítal s úzkostí, že v kraji, kde dařilo se dosud šesti mlýnům dosti výnosným, nátlakem velkovýroby zbude místa toliko jedinému, jenž se nejdříve přizpůsobí požadavkům doby a bude s to měřiti své síly s velkými závody zahraničními, jež rozpínaly svou energii do jejich oblasti. Jeho napjetí rostlo tím více, když uvážil, že mezi šesti blízkými soudruhy mlynáři, s nimiž si podle starého zvyku tykal, jsou lidé zámožní, již se tohoto smělého kroku mohou s lehčí myslí odvážiti, než on. Na štěstí byli to lidé neprozíraví, zakrnělí jednotvárností venkova, bez obchodního rozhledu a talentu. Naříkali na uherskou mouku a nadávali vládě. Na více se nezmohli. Ze svých synů chtěli míti učitele, právníky, kněze, tvrdíce, že mlynářství se přežilo. Konečně neměl již ze všech šesti tolik strachu, jako se bál jediného Žida, jenž chodil sic s rancem po vesnicích, měl však bohaté příbuzné a ustavičně se rozpaloval chtivostí postaviti moderní závod, jenž by v kraji musel způsobiti pronikavý převrat a čelit konkurenci s cizinou. Tu už nebylo lze váhati, vyhodil stroje, strhl budovu a stavěl znova, opatřuje si úvěr tím, že zadlužoval část po části, jak přibývalo stavby. Když byl hotov, nepatřil mu ani jediný hřebík ve zdi.

Nelitoval však tohoto tance nad propastí, věda, že tak jako tak musí podle ní projíti.

Vše se změnilo. Staletá, bzučivá píseň mlýna utichla. Černá, slizká kola, čeřící vodu, jež se na ně valila s hukotem, ustoupila nové vydatnější hnací síle, pracující tiše pod hladinou řeky, a v zamlklých, vyprázdněných dílnách mlaskaly řemeny přenášející sílu na stroje, na pohled velice prosté, jež byly však s to pohltiti denně vagony obilí. Pestrý, dobrodružný život mlýna zanikl. Přestal vícedenní pobyt blízkých i vzdálenějších mlečů a tím i vyschl bohatý pramen pospolitého života, jejž kořenilo veselí, karban, pitky a sázky i neplechy všeho druhu. Sedláci, již přijížděli nyní se svým obilím, pokud neopatřili svůj nákup ze skladů v městě, vyměnili je ihned za mouku a odjížděli, aniž vypřáhli koně. Poměr jejich ku mlýnu nebyl již přátelský a srdečný, nicméně uspokojoval vrchovatě. A nový závod uchvacoval své dílo silnými chápadly nového důmyslu, přetínaje zvolna, ale na vždy žilobití malých mlýnů, jež s ním nemohli závodit. Dobří mužové, již byli jich vlastníky, nebyli s počátku ani dost málo znepokojeni, naopak bavil je nesmírně ten nový, záhadný kolos, zatížený úvěrem a nejistotou odbytu, tak že

vypadal jako obrovská loď vržená na skálu. Bůh budiž milostiv hříšné duši toho, jenž stál u kormidla! Byli bezstarostnými i poněkud škodolibými svědky onoho zápasu, jejž podnikla s napjetím veškerých sil nešťastná loď, aby se dostala do proudu. A ubohý kormidelník, jakoby neměl jiné starosti, než pečovati o jejich zábavu, seskočil několikrát se svého vůdčího místa a přišel k nim, prose a nabízeje, aby se s ním spolčili. Zasmáli se srdečně a — politovali ho. Dva z nich neopomenuli ujistiti jej, že je tak nepobavil od té doby — bylo tomu již šestnáct let — kdy mu odváděli inventář mlýna. A pak sledovali dále velkolepý ten zápas na život a na smrt. Bylo to téměř příšerné podívání, když zaznělo několikrát strašlivé rupnutí v samých základech, načež loď za stálých otřesův pohnula se zvolna, noříc se hrozivě přídou do hlubin. A pohyb rostl nezadržitelnou silou, až pojednou sřítila se dolů a zmizela téměř pokryta pěnou vysoko vytrysklých, živoucích vln. Zdálo se, že je po všem. Ale znenáhla vlny se ztišily a opadly, loď motala se chvíli na vodách jako opilá kachna, načež, vědoma si svého bezpečí i sil, vyplula klidně a hrdě do bezpečných vod budoucnosti.

„A což máme my snad zaplatit účty toho marnotratníka?“ tázali se nyní úžaslí konkurenti. Na okamžik byli bezradní, ale pak upokojili se aspoň na oko, když se byli navzájem zavázali čestným slovem, že mu nezaručí, kdyby i dobře již stál, ani haléře.

Nejčipernějšímu z nich shořel pak až do základu dobře pojištěný mlýn, tak že se v čas zachránil, nepostaviv ho více. Ale ostatní nemohli si pomoci tímto způsobem, ježto již první případ vzbudil podezření, i klesali rychle.

Ale šťastný vítěz netěšil se ze svého úspěchu. Vedl podivný život, plný práce a strádání. Zlato, jež protékalo jeho rukama, nemělo pro něj ceny. Churav a znechucen životem, neschopen požitků a výhod, jež mu poskytovalo jeho jmění, vláčel se po domě jako živá kostra, popíjel minerální vody a kyselé mléko, ošklíbaje se odporem.

Nebyl by snesl tento nudný, trapný život, nebýt jeho dětí. Byly jeho poslední nadějí, jakoby jeho hasnoucí a vyžilý život přeléval se do jejich žil. Sliboval si mnoho od svých synů. Jejich budoucnost rozhořela se ve snech a tužbách jeho duše jasnými barvami vysokých cílů. A zdálo se, že cíl tento roste a žhavěji se zapaluje, čím úmornější práci, čím větší rozčilení, čím obratnější tanec nad propastí kladl mu v oběť.

Ale skoupý, potměšilý osud jeho zůstal důsledný, a když byl nového třpytného toho přeludu využil jako poslední vzpruhy ku práci dobyvatele, nechal ho uhasnout a rozplynouti se v mlhách nejistoty, tak že na sklonku života neviděl, než vykonanou práci, jež jediná ze všeho, po čem toužil a za čím se hnal, stála vytrvale a pevne jako maják vytčený, v bouřivých oblastech svítící bludným plavcům budoucnosti.

Synové sklamali ho nadobro. Starší byl nadaný, bystrý hoch, od něhož mnoho očekával. Nebylo mu vhod, když se syn rozhodl vstoupiti do kadetní školy, ale nepřekážel mu. Zdálo se však, že od té doby, co hoch oblékl vojenský stejnokroj, život v domě otcovském pozbýval

pro něj kouzla a přitažlivosti. Netěšil se na prázdniny a nikdy nepoužil příležitosti prodloužiti je. Stále rozmrzen trávil doma čas svůj skoro samotářsky, jednotvárně a nudně. Často stěžoval si na vlízavost chudého příbuzenstva se strany matčiny a rozčiloval otce, tvrdě, že v blízkém okolí není jinocha, s nímž by se mohl stýkat jako se sobě rovným. — Toliko úspěchy ve školách a pochvala učitelů mírnily zlý dojem, jejž zanechávala jeho odcizenost a výbuchy jinošské pýchy.

Když dospěl, stal se obratnější, nedráždil již otce, nýbrž opřádal jej stále jakousi podezřele nasládlou úctou a pozorností, k čemuž nemilé vysvětlení poskytovala okolnost, že potřeboval daleko více peněz, než dovedl pravděpodobně odůvodniti. Pobyt v domě otcovském byl mu nezbytnou povinností, jíž si svým způsobem zpříjemňoval, matce pak trýznivou obtíží, tak že ani nedovedla zatajit svou radost, když odjížděl. Potřeboval stále mnoho obsluhy, vytýkal jí špatnou kuchyni a nemohl jí prominouti její důvěrnost se služkami a prostě vedenou domácnost. Mezi dělníky vyvolával hněv a nepřátelství, když, tvrdě, že nemůže snésti jich shýčkaného sebevědomí, načichlého socialismem, hledal stále příležitost pokořiti je, zacházeje s nimi jako s rekruty. — Dědil tvrdou, mužnou krásu otcovu, již péče, jakou věnoval svému zevnějšku, i důstojnická uniforma dovedly nepoměrně zvýšiti. Jeho pokoj byl pln různých parfumů, koupal se denně a nosil měkké, hedvábné prádlo, jak rozmařilé ženy. Jeho příjezd elektrisoval v domě ženskou čeleď, počínaje čtrnáctiletou pasačkou husí, až k otylé nádvornici, jíž přezdívala chasa „stará kukaně“. Otec, jenž měl ostatně rovněž bouřlivou mladost za sebou, snažil se přimhouřiti oko nad synovou nevázaností, aby mu stálými a neplodnými výčitkami pobyt v rodině nadobro neznechutil. Nic však jej trvale neupoutalo, doma, ani v okolí. Oženil se záhy a velmi bohatě s dcerou pokřtěného židovského bankéře. Tehdy otec, jenž poprvé četl jméno synovo psáno německým pravopisem, rozhněval se a hrozil mu vyděděním, nemoha snésti myšlenky, že životní úděl jeho vrcholí v tom, aby krví i potem svým posilnil proti nám výbojnou posici našich dobrých sousedův. Syn tehdy povolil na oko, zaleknut rozhodností otcovou, nicméně neopomněl připomenouti mu, že ve společenských sférách, k nimž on se vyšinul, v naší říši nelze býti než Němcem.

Mladší syn Ondřej nesklamal tolik, protože sliboval méně. Byl necitný, drsný hoch malých schopností a sobeckých pudů. Ale když dospěl, byl vydatnou silou v závodě, pro nějž jevil mnoho porozumění i záliby. Zjev jeho byl neúhledný; byl malé, hřmotné postavy, snědé, skoro bezvousé tváře a velikých, masitých uší. Neměl štěstí u žen a také si jich nikdy nevšímal, pouze když přijel starší bratr domů, tu, zpozorovav milostné pletky, jež zapřádal, zaujal náhle posici bojovného kohouta, jenž na vlastním smetišti shlédl cizího soka. Nebyli nikdy přáteli, tím méně bratry tito muži tak rozdílní a celou duší zaujatí druh proti druhu. Mučili otce svou nesnášenlivostí a závistí, jež propukávala stále. Mladší nemohl staršímu odpustiti hrozné obnosy, jež promarnil a o něž on, jenž ničeho neužil, domníval se býti ošizen. Byl lakomý, rval se s chudákem o každý haléř, neměl potřeb, neboť

žádný požitek nepřevyšoval u něho slast, jakou mu způsobily peníze, jež svíral v hrsti, i nemohl tudíž pochopiti, jak lze promarniti takové sumy. Závod, jenž vynášel peníze, zdál se jedinou jeho vášní, jako by nebylo na světě ničeho, co by stálo za povšimnutí.

Na sklonku života otce cítil jasně, že životní energie jeho díla přešla do rukou obratných sice, ale špinavých a hrubých. Někdy vytýkal si, že domácnost, v níž vyspěli jeho synové, byla vždycky rozháraná a neútulná, ač věděl, že i za nejhorších podmínek vyrostou mnohdy zdární a poctiví lidé. Ostatně nebylo v jeho moci, aby na tom něco změnil. Jejich velký, nový byt byl i nyní pustý a neúpravný, jako by byl zařízen lidmi, již se zde usadili jen prozatímně. Jediný pokoj byl úplně opatřen nábytkem, a sice bylo to zařízení z jeho mládeneckých let. Jen na místě obrazu matčina, jenž mu byl v hněvu odňat, tohoto obrazu bohyně Štěstí, jejíž oči zdály se jako zázračný roh hojnosti rozsýpati vůkol dary lásky a blaha, visela podobizna cizí dívky, krásné, ale chladné, jejíž rty usmívaly se sice, ale jejíž zachmuřené oči hledaly cosi v dálkách, jakoby tušily svůj neblahý, těžký osud. A příchozí utkvíval dlouze zrakem na tomto obraze, netroufaje si vysloviti otázku, kde se tu vzal, a co znamená zde obraz této krásné, cizí dívky.

A žena jeho, jež s ním nikdy nesdílela jeho bojův a strastí, ani pokud se dětí týče, oddána jeho vůli, jíž často nechápala, ale jíž vždycky slepě byla poslušna, jsouc spokojena a hrda tím, že žila po jeho boku. Nebyl jí nikdy rovným soudruhem, byl daleko víc: byl svrchovaným pánem, jehož vláda byla někdy bolestně kruta a tvrda, ale jemuž vždycky slastno bylo sloužiti.

Podvečer jeho života vrhal své dlouhé, beznadějné stíny. Nevycházel již, trávil celé dny v pokoji, buď samoten, nebo ve společnosti potulných krajánků, jichž zkušenosti ho bavily, nebo bývalých soudruhů mlynářů, již nyní hledali a nalézali u něho rady i pomoci. Krajánek Tomšík, jenž si zmrzačil ruku v jeho závodě a maje zabezpečenu budoucnost ze záliby a zvyku toulal se světem, nejvíce ho bavil.

„Nepoznal jsem světa, nepřišel jsem dál, než za humna," žaloval nemocný trpce se svého lože, „kdyby mě byli rodiče pustili na vandr, bylo by všechno jinak skončilo."

Přítomní, mezi nimiž byl kromě Tomšíka zchudlý mlynář Horáček, byli udiveni tímto doznáním. Co ještě pro bůh mělo lépe skončit?

„Vždyť je to u nich, pantatínku, zrovna takové, jak vypravuje pověst o dědku na moři. Jen že to byla pouhá pohádka a tohle je pravda."

„Ano, ale u dědka na moři bylo staré zařízení a ne válce a turbiny," namítal přítel staré doby Horáček.

„Staré zařízení ovšem bylo," vzpomínal Tomšík. „Sedlák vjel s furou na koš, za chvíli vyjel pytlíkem a měl semleto. Jednou prý sedlák, jenž jel kobylou, zapomněl tam hříbě. Ale našli je: páslo prý se u vřetena. A chasníci, když křesali kámen, neznali se ani, tak byl veliký. A když kámen usazovali a udělal ‚snášku', narazil prý jedním

koncem o nebe a druhým o peklo. Je pravda tedy, že zařízení bylo staré, ale výsledek byl sotva lepší jako při nynějším novém."

Odmlčeli se. Zdálo se jim, že s postele ozval se povzdech, jenž zdál se tlumočiti nespokojenost s tímto velkolepým dílem.

„Časy se mění," pokračoval Horáček. „Já na příklad pamatuji ještě ruční mlýny. V čas sucha dělaly nám velkou konkurenci. Byl to neveliký kámen v lubě, od něhož vedlo malé korýtko, kterým padalo mletí na slaměnku nebo do mísy. Pak se to na řešetě prosívalo, znova nasypalo, při čemž se kámen trochu přitáhl. Co se semlelo, nebylo možno nazvati moukou, ale lidé tehdy nebyli tak mlsní jako teď. Mlýnek stával v síni za dveřmi a kdo přišel semlet, musel dát mýto, jako ve mlýně. Dělalo nám to někdy safraportskou konkurenci."

A živě a sebevědomě rozhovořil se o ručních mlýnech, jsa hrd, že také s něčím zápasil a něco překonal.

Nemocný, naslouchaje pozorně, měřil veliký ten spád času od těch dob, kdy primitivní kámen, otáčený rukou, byl jediným nástrojem, jímž člověk zpracovával požehnané símě našich trav, až do dnešních, obratně složitých strojův, a snažil se překlenouti temno budoucnosti až ku chvíli, kdy dnešní stroje v pokroku lidstva klesnou na stupeň oněch primitivních kamenů a vystřídány budou novým zázrakem lidského důmyslu a píle.

Tak trávil své poslední dny.

Kromě chudých příslušníků jeho cechu byla zde prodavačka kuchyňského koření, Valaška Marijána, jež se neodbytně tlačila k jeho loži — —

„Ah, pantatíčku zlatý!" vzlykala často u jeho podušek.

Byla to do nedávna hezká žena, plná bujnosti a veselí. Nyní byla velmi sešlá, trpěla nouzi, živíc svého slepého starého muže. Zdálo se mu, jakoby přicházela s jakýmsi nevypořádaným účtem některého z jeho synů, jejž si netroufala předložiti. Dodával jí odvahy, oslovuje ji:

„Jsi ty to, Marijáno? Nu, jak je u vás?"

„Ah, zle, pantatíčku zlatý, potlúklo u nás! Jaj, to byla hrůza! No, ale, řeci, snad nebudu mít hladu! Jak jsem přišla sem na Hanú, ludé mě potěšili: Nebeč, Marijáno, řeci co nabečíš? Vyprodej si kmín, jalovec a plevky a přijď, dáme ti co uneseš. Dali jsme jiným, neznámým, co přišli od vás prosit, dáme aj tobě. — Ah, pantatíčku zlatý!"

Chvíli postála mlčky nebo snažila se povyraziti ho veselou vzpomínkou.

„Když jsem byla malá dívča a chodila jsem světem s mamičkú, přišly jsme sem, jedúc za velikého parna. Měla jsem ruce spuché od slunka. Jejich paní maminka povídajú: Pro božky, Marijáno, veď se ti ty ruce rozpustijú na slunku! a darovali mně panskú kacabajku s rukávama. Ale doma jsem v ní nesměla chodit. Ludé na mě pakřikovali: Hleďme, Marjána se popanštila!"

Odešla, ale ještě nedala s bohem.

V tom už zněl vesnicí její smutný, táhlý hlas, podobný volání promrzlé, hladové sýkorky.

„Kmínu kupte! Kmííí—nu!“

Za chvíli byla tu zase.

„Ah, pantatíčku nejmilejší, co zkusí chudobný člověk na tom božím světě a ještě ho straš’ja po smrti peklem!“ vzlykala do hrsti.

Tušil již, jaká to asi tíž leží Marijáně na srdci a na svědomí. Vzpomínal, jak před nemnoha lety viděl ji otáčeti se na dvoře kol svého staršího syna, kyprou a svěží, snažící se pomoci jeho paměti, když jí řekl, že ji nezná: „Ah, mladý pane, tož oni mě neznajú? Vždyť já su Marijána s kmínem. Marijánu s kmínem neznajú? Prodávám kmín, plevky, saturej, natchové koření a jalovec, čerstvý jalovec, mladý pane, však jím všecka vonim.“ -- To byl asi začátek románu, o jehož pokračování nedbal.

„A mladý milostpán nic nepišú?“ ozvala se nesměle.

„Jaký milostpán!“ utrhl se nevrle.

„Nu, tak teda: pan oficír . . . Ale pro božky, vždyť už musí být víc jak oficír: oficírem byl hned, jak dostal první hvězdičku.“

Poslal přítomné pryč, aby si promluvil důvěrně s Marijánou.

Toho dne Marijána odcházela s očima do ruda uplakanýma a šátkem hluboce staženým, jakoby se styděla pohlédnout lidem do očí. Známí byli překvapeni, vidouce ji, jak spěchá vesnicí, sehnuta pod svým ranečkem, a neslyšeli při tom její tesknÿ, táhlý hlas, podobný volání hladové, skřehlé sýkorky.

Za nedlouho po tom objevil se ve mlýně bledý, kučeravý klučík, odvážný a mrštný jako cikán, ale plachý a zbědačelý. Bál se lidí a utíkal na odlehlý dvorek, kdež válel se celé dny se psem, honil drůbež a tahal vepříky za ocas. Když ho večer ukládali do postele a přikryli peřinou, křičel a bránil se, protože byl zvyklý spávati bez přikryvky na zemi.

Tou dobou sudička, jež před padesáti lety prvorozenému tohoto domu počala přísti nit osudu, jež podle báje končí hvězdou v oblacích, přiblížila se, aby nit přetala.

Vše nasvědčovalo blízkému konci. Od staršího syna z Vídně přišel naléhavý, prosebný list. V tak vážné chvíli syn chtěl být mužně přímý, neboť doufal, že otec povznesl se stářím nad malicherné předsudky a syn nemá víc zapotřebí přetvařovati se jako školák. Ano, byl Němcem, ale což na tom? Otec zajisté myslí v tomto okamžiku na boha, jehož jsme všichni dětmi. A pak nechť si vzpomene na nedotknutelnost armády, jíž syn slouží, a pochopí, že armádní jazyk jediný vystihuje veliký význam toho, čemu se jinak říká jazyk mateřský. Nebyl by hoden cti nositi kabát císařův, kdyby smýšlel jinak! Krátce šlo o věc nemalého dosahu. Ježto syn po několik roků nebyl doma, mohl se snad otec dát přemluviti, aby obnosy, jež spotřeboval, než dosáhl kariéry, připočteny byly ve prospěch podílu bratrova, jenž tou dobou pracoval v závodě. Byla by to nespravedlnost spáchána na jeho dětech. Poněvadž bylo třeba dbáti přesnosti výrazu, nemohl tento důležitý list napsati jinak než německy. A zase mluvil mnoho jako k slabomyslnému starci o věčnosti a bohu. I jméno na konci listu znělo německy.

Ale ten, jenž odcházel, cítil dosud, že měl druhdy energie a životního rozhledu za deset uniformovaných floutků, jakým byl ten, jenž k němu takto mluvil, vztyčil se uražen na svém loži a odstrčil ruku sudičky, chystající se přetnouti niť.

Poslal pro notáře a změnil svou poslední vůli. I synovi odpověděl.

„Na mém dvoře," psal, „válí se tvé děcko s psem a s prasaty. Přivedla nám je chudičká žena z hor, Valaška Marijána, když se byla marně doprošovala na Tobě nejmenší podpory pro ně. Vida, že kořiš se v pověrčivé úctě jakémus kastovnímu fantomu, nemáš však ani zdání o tom, co je čest člověka a muže, přenesl jsem na toto dítě tvůj dědičný podíl."

Obratem přišel telegram, že list je pouhým nedorozuměním a celá rodina přijede týž den na večer navštívit nemocného otce. Napjali síly, cítíce, že není času smlouvati se s umírajícím. Snacha naučila se několika českým frásím a děti dovedly říci docela správně: Dobrý večer, dědečku!

Jen hodinu před tím, než stihli na místo, sudička přetala niť. Zhynul život na zemi a, podle báje, spojená s ním hvězda v oblacích shasla. V tomto okamžiku, kdy lidé jsou nejvíc ochotni odpustiti bližnímu, tvrdili všichni, že to sic nebyla hvězda šťastná, ale že časem zářila jasně.

ALOIS ŠKAMPA:

Z veršů podzimních.

—

Z POTULEK.

Jakoby zakryt bílých do halen
v podzimní páře kraj spí zavalen,
stříbrnou mlhou řeka oddychuje.
Poslední parník dolů po ní pluje . . .

Poslední parník! Náhle, jako duch
zjevil se v mlze, koles jeho ruch
lopatkou pleská, černou vodu čeří —
a loď zas kvapem ztratila se v šeři.

Poslední parník! Kouřem šedivým
zabarvil mlhu, zvukem dunivým
zahoukl v dálce, tísněn lednou tříští —
a již se nevrátí, až v jaro příští!

Na břehu stojím, bludný poutník, sám,
a na rozmarné toulky vzpomínám,
jež druhdy podnikal jsem lodí touto,
než prst můj zlaté obepjalo pouto . . .

Kolikrát z Prahy v dálné okolí
já lodí tou spěl k lesům, do polí
a v upomínku šťastném po výletu
vozil si domů kytky vzácných květů!

Až jednou večer na mou kytici
upjal se v touze pohled zářící
neznámé dítky, která se mnou jela . . .
Jak vonnou kořist mou mi záviděla!

Už tomu dávno, už to vše jen sen —
však posud vidím žhavý pohled ten,
jak dlouho těkal po květinách jemně,
až v rozpacích se kradmo zdvihl ke mně...

Byla v něm prosba, jímal plachostí,
a přec měl v sobě tolik milosti,
že nach mi vznítil na ubledlém spánku:
ne, nebylo to jenom od červánků!

Zapadá slunce, řeka v ohni plá,
nad naší lodí prapor dýmu vlá,
stroj klape v taktu, kola v před se točí —
a na mě patří čarovných 'dvé očí...

Zapadá slunce, všecko přede mnou
mizí a splývá v mlhu tajemnou,
jako když přelud na mou cestu vkročí —
já zřím jen hvězdy čarovných dvou očí!

A jak se stalo, ztěžka povědět,
že v dívčích ručkách octl se můj květ,
že moji kytku odnesla si domů
neznámá kráska — i mé srdce k tomu!
— — — — — — — — — — — —

Jakoby zakryt bílých do halen
v podzimní páře kraj spí zavalen,
na řece proudem tříšť se točí v kolu —
poslední parník odplul po ní dolů.

Proč, jak ten parník, vyplula mi z mlh
vzpomínka tklivá, kterou zrak mi zvlh';
proč, kam se dívám, kam mi noha vkročí,
jen slunka vidím čarovných dvou očí?...

Z mlžného snění, z bludných potulek
vracím se domů, v teplý útulek:
tam, co jsem dumal, zjeví se mi zjasna,
když na mě pohlédne — má žena šťastná!

—

JESEŇ.

Zlehýnka v očích mlhou zadýcháno
vyplulo z lesů zářijové ráno,
duhovou rosou lada pokropuje,
blankytným vzduchem babí léto snuje.

Sta bílých vláken zachytlo se v polích,
růžovým plamem z palouků již holých
naháček vyšlehl, a z pýru v nivě
pasácké ohně zadýmaly sivě . . .

Než příroda se v spánek ukolíbá —
čarovná víla na oči ji líbá
a ňadra její láskou hřeje sladkou
tak, jakby dítě mazlilo se s matkou!

Jeseň to dychla, plná poesie:
ovocnou vůni šerem zahrad sije,
oříšky střásá, šustí zralým chmelem
a hrozny modrým ojiňuje pelem.

Jeseň to přišla, s usměvavou lící,
tak líbezná a sluncem hárající,
že kře i stromy barví do bohata
nádhernou prškou rumělky a zlata.

Jeseň to kráčí s kvítkem hořce v dlani —
a já se dívám ustrnulý za ní,
kde bytost její tolik vnady vzala,
že chocholouše k písním rozplesala? . . .

A přec ta krása podzimního kraje
snem tajemným jak mlhou zastřena je,
jak úzkost by ji zasmušila němá,
že plá jen dnes — však zítra život nemá!

Ó, jeseni, proč na tvé líci svěží
i těžká slza odříkání leží;
proč bázeň skryta ve tvých očí lesku? . . .
To „proč" já tuším, soudruh tvého stesku!

Svůj rozpuk nemáš, ozvuk jsi jen léta,
v hluš dozníváš, jak zakřiknutá věta
rtů krásnějších — jež zavrou se a zmizí,
když drsně umlčel je příklad cizí!

Zrozena v slunci — neskončíš v něm pouti,
v žal tvého stáří bude vichr douti,
a bílá smrt ti vstane před očima — —
ach, zahyneš, až obejme tě zima!

—

V PROSINCI.

Chladným deštěm šumí to a zpívá
jako v pláči po krajině holé,
nad údolím hustá mlha splývá,
v pláni zmoklá černají se role,
a tam v háji šedých mračen hříva
plouhá se až osyk haluzemi —
všade smutno, na nebi i zemi.

Hoj, tu náhle vichru divá jízda
šlehne vzduchem, zavzteká se polem,
s pustých zahrad vesničkám rve hnízda,
řinčí v oknech, cloumá ploty kolem,
a zas úpí, naříká a hvízdá,
jakby štvána běsů perutěmi —
všade zápas, na nebi i zemi!

A zas bouře tajemně a zrychla,
jako vstala, jinam odletuje . . .
Ale v kraji, jakby smrt sem dychla,
zoufale se život odmlčuje . . .
Usnul vítr, hudba deště stichla,
mráz jen sipí mezi kalužemi.
Všade ticho, na nebi i zemi.

Z KRESEB MIKULÁŠE ALEŠE K NÁRODNÍM PÍSNÍM.

Rok na vsi.

SRPEN.

Kronika moravské dědiny. Napsal Al. Mrštík.

LESNÍ MŠE.

Na den Anděla Strážce.

Tak koncem srpna, jindy počátkem září — dle toho, jak urovnán bývá církevní rok — mívá Habrůvka na den Anděla Strážce svou zvláštní, jenom jí vlastní nedělní mši svatou. Ne v kamenném, lidmi vystavěném chrámu, ale před oltářem, který z celého světa zbudoval si Bůh sám, v borovém háji a pod bání, do daleka, do nesmírna vyzdvižené klenby nebeského prostranství.

„Kaple“ říká lid hraběcí hrobce, skryté v nejkrásnější koutek doliny. Návrším zdvižena nad panský rybník bělá se ta kaplička ve stínu vysoko načechraných borovic a jak daleko rozhled sáhá, tak daleko svítí, odevšad tě vítá a všude provází a ještě na cestu ti s Bohem dává bílý její svit.

Borovým tím hájem končí už zámecký park a počíná dubový selský les.

Ovocný sad běží svahem dolů, zem propadá se po stranách, a z roklí do polí škrábe se houšť ostružin.

Blaze tu sedícímu na jaře v modru pomněnek, když mlékem třešní kypí stráň, a z doubravy žaluje slavík. Žežulku, pěnkavy, kosy, kdejakého ptáka je odtud slyšet — a v létě, kdy před kapličkou růže zahoří, a tichnou v lese ptáci, zas vzduchem šviří hmyz, sladce šoumá bor, a tam na poli v znoji robí lid.

Ticho, snivé, velké, čistě svaté ticho neruší tu v zimě ani hles.

Pevné, dubové dveře vedou v stánek šlechtických kostí, práchnivících v kovových, víc pokladnám než rakvím podobných truhlách, zaklíněných v zem. A nad hrobkou, v pozadí litinovou mříží hrazeného výstupku do výšky borovic hrbí se teprv kaplička bílá, plná zbožného ticha a míru. Uschlé věnečky pomněnek a ztrouchnivělých růží ve směsi

čerstvých chrysanthém a živých dosud aster mezi obrazy a svícny, před lesknoucím se oltářem ostře září slzička rudá věčně dohořívajícího, věčně chlápnoucího a nikdy nedohasínajícího světla. Klekátka tam v tichu a polotemné samotě vyzývají k modlitbě. Zanícené její vroucnosti neruší tu nic; mřížovím černě natřené brány slabounce jen jako vzpomínání zaléhá sem usínavý světa šum. — — — — — — —

Za blábolení zvonů a křiku hudby habrůvské ke kapličce po stezkách, jakoby bloudilo a cesty najít nemohlo, hadovitě souká se z křovin a zase do křovin zalézá zpívající processí. Dlouhý řetěz habrůvských děvčátek vede nová učitelka sestra Cornelia, sněžnou svou rochetkou ze sboru mužů proniká kněz. Kancionály tisknou ženy, babkami končí průvod. Postávají vzadu a oddychují, opírajíce se rukou o strom. Těžký je ten kopeček pro stářím schromlé oudy; duše mladší sešlých, za živa už klesajících těl rychleji pospíchá do kopce, než stačí schvácený krok.

Konečně byl průvod u cíle. V kapličce u klekátek modlila se už „milost hraběcí". Do trávy posedali muži s babkami — kolem černě podestlané kazatelny, po návrší dolů a návrším vzhůru v „svatý tábor" rozložil se lid. Přísné ticho chrámu Božího rušil už jen švirgot ptactva a lehký náraz o sebe se troucích řetízků u kolébající se kaditelnice.

Zamyšleně kloní se k zemi přísným podzimkem života zasivělé hlavy dědoušků. Stranou stařeček Chalupa stojí jak osamělý, přezrálý už klas, jejž sekáč minul. I starý Valoch ve stínu kaliny do dlaní položil dočista zbělenou hlavu po starodávnu přistřiženou v hřib. Jen chvílemi se vždycky ohlédnul po skupině chasy, která tichým šeptem rušiti se opovážila svatý klid. Kdesi v rokline pěnkava volala po vodě, v opuštěné dědině vysokým, jak polnice pozdviženým hlasem kohout zazpíval v osluněný kraj. Kobylky chřestily suchými svými křídly, příroda šťastně dýchala v jitru rozkošného podzimu. Žádný pohyb, žádný ruch ani zvuk nekazil velikého ticha svátečního shovění. Jen tam v dálce, veliké dálce, po hřbetě Stráňovských hor tratí zvolna v před se šinul tmavý obrys člověka. Snad poutníka, ubírajícího se polní cestou do sousední osady, snad očkař sbíral za doby mše svaté v noci polapenou zvěř. Ke Křovanům rychlým krokem hnala se dvě děvčata. To Rybářovy dcerky s doporučujícím listem pana faráře spěchaly do Brna, poprosit pány u Cyrillo-Metodějské záložny, aby na krátký aspoň čas zdrželi rychlost směnečného řízení. Od „pohřbu" tatínka očí dosud ani neosušily.

A zatím, co obě ty dcerky širokými svými sukněmi se přenášely přes kopeček mezi Křovany a Habrůvkou — na lehkou, na rychlo ze dřeva utesanou kazatelnu vystoupil kněz a jal se kázat shromážděným kolem něho křesťanům. O andělu strážném „kázali panáček" a o tom, kterak člověka chrání nejen před úhonou těla, ale i duši mladou střeží před duševní popravou. Mluvil k dětem na výstupku hrobky, mluvil k pannám pod kazatelnou i k mládencům, roztoulaným pod korunami borů, vysoko pozvedl hlas svůj a rukama lomil nad těmi dušemi dívčími, které nečítají ještě ani plných let a už v ráj panenství počítat se nemohou. — — Maťa Petrášova tam za rohem hrobky o samotě stojící

tak sebou trhla a za roh se utáhla ještě víc, že jí vidět nebylo už ani špičky hanbou zarudlého nosíčku. Na tváři i životě zjevně patrný byl už její hřích. Přespala se s Jožkou, nešťastná, a nyní marně slzou a modlitbou smířiti se snažila dědinky hlavu stříbrnou. Ne o ni, o příklad tu šlo i výstražné znamení, a proto bez milosrdenství vydána zde veřejné pohaně všem. — — Jak jí tam chuderce za rohem musilo být! Přece už sama se vylučovala z ostatních, proto se i postavila skromňoučce za roh jak ovečka prašivá, z ovčince vyvržená — ale i tu za roh doletěl za ní dobře mířený šíp a strašně zabolel v srdci. — — — — —

„A varuju, varuju vás, chlapci a muži, varuju zvláště před svůdnicemi, ano — svůdnicemi, které tělu svému se oddávají a na blažené království nebes zapomínají. — — Ó, ty svůdnice, ty bídné!" zvolal velebníček v les. — „Ty nebezpečné, vychytralé svůdnice ďábla, které nevinného dosud svádějí mladíka i počestného muže i otce dítek a manžely žen a od stupně k stupni jako zvěř člověka stále ženou a štvou, až na šibenici jej přivedou! — — —"

A oči velebníčkovy mimoděk se upjaly tam pod estrádu hrobky, kde vzdorně, jako kamenná, v zem pevně zasazená, neochvějná socha vedle Pazderkové stála sama Vrbčena s obličejem hluboko stíněným kartounovou kuklí. Útoky kněze přijímala s okázalou a už osvědčenou tvrdostí. — — — —

Kněz ohlásil ještě obvyklé záležitosti církevní, dětem a rodičům oznámil, že nastává zas škola — — a požehnav lid i lesy, sestoupil s kazatelny, aby sloužil „lesní mši svatou". — —

Šuměly stromy lesa nad rozloženým táborem, lehounký van podzimního větříku hravě povíval řídkými vlasy sedláků. A k nebi rostla píseň, obklíčená krásou přírody, daleko do lích a odpočívajících niv zapadaly zvuky třepotavé křídlovky. Zpíval kde kdo. — — — Výš postoupilo slunce a po zemi se rozložilo v mámivý přísvit světelných krás. V jich ohni chytal kdejaký tvar. Líčka děvčátek podlívala zarůžovělá červeň jahod, víčka očí pomžikávala oslněna silou světlem bohatých nebes.

I mimo les a mimo svatý tábor lidu, zdálo se, zavládnul život jakéhosi mimosvětského vzezření. Vrána poděšená zakrákala nad Véhonem, převrátila se na mávajících perutích a plápolajíc černě vzduchem, tak bílým, že se zdálo, jako by byl stříbrem prosypán, stočila se v tmavý vinohrad. Velebníček končil právě mši, děti hotovily se k odchodu, s drnů a mechu i rozestlaného jehličí povstával lid.

„Bože, chválíme Tebe" slyšely ještě pole i luh a lesy, a do kostela k požehnání ubíral se průvod zpět.

Poslední odcházel stařeček Chalupa. A ne sám. Mladý hospodář Prudek jak podstavený dubec podpíral staré, seschlé už jeho tělíčko. To bývala stařečkovi nejvzácnější chvíle v roce: mše svatá v plné přírodě, pod ochranou chvějících se borovic, v svatyni, vyzlacené nejkrásnějším světlem na světě, to s hůry nekonečných nebes planoucí stálice, v zeleni a požehnaných darech drahé přírody. Ležel už po šest neděl na suché lámání v kloubech, ale dnes ráno vstal, narovnal se a vyšel, aby snad naposled už slyšel a viděl svou milovanou „lesní

mši". Na zpáteční cestě musili jej v chůzi už podepřít. Klesala vždy vzpřímená jeho hlava, hasly oči, jakoby raženy náhlou slepotou.

„Nedočká, nedočká se druhé své polní mše, nebode huž hani kočiček světit — zima jé položí na jisto —" řekli o něm v průvodu, a když odešli, zbyl na cestě už jenom on sám a Prudek. Trvalo dlouho, než se domů dožejbral a jakoby schodil světy — rázem se sřítil v lůžko, aby s něho víc nepovstal.

V podzimní vůně znenáhla se tratil líbezný dech kadidla.

Zas osaměl tichý, krásný kout. Nerušeně mrtví dole spí.

A zůstalo jen to tichounké ticho.

LOUČENÍ.

Na mapě jaksi šourem vržené Moravy najdete Habrůvku najisto, ať ji hledáte na východě nebo na západě, na půlnoc nebo stranu polední. Není na Moravě jedna, a každá z nich podobá se Habrůvce naší, jako vejce se podobá vejci, kuře kuřeti, že nevíš ani, z kterého je hnízda. Jen vidiš, že takových se rodí víc a ode všech s určitostí čekati můžeš osudy bezmála tytéž.

Habrůvka přežila celý rok.

Mnoho, mnoho vody uplynulo rozlehlými břehy Moravy, a nedá se říci, že by za celou tu dobu v Dunaj s vodou stéklo něco jiného, než o čem vypravováno zde bylo po celý rok.

Pravda, mnohý z těch známých odstěhoval se na svaté pole dřív, než napsáno měl ve tváři, ztvrdlé a sluncem okoralé na mnoho a mnoho ještě let. Ale sotva odešli, a dříve ještě než odešli, leckde právě, když odcházeli, nové símě zavrnělo v kolébkách chalup, a často několik pláňat v rodu jednom mnohonásobně hradilo ztrátu štěpu starého. — Pomřeli stařečci, v nové starce zběleli muži, v babky se scvrkly silné, jak Morava bohatě nakynuté ženky, povdala se děvčata, pochlapili se synci, v krásné a čisté šuhaje dorostli Francek, Honza, Tomáš, Martin, Bartoš. I ta děvčátka drobná, včera ještě svatá a batolící se ráno do školy — z nepohledné, včera ještě nikým nevšímané kukličky — přes noc skoro vylétla „babočka", ale taková roztomilá a mnohoslibná barvami i vzletem nějak jinak už se nesoucího kroku, že rázem k sobě upoutala oči všech, kdo se ještě zabývali touto odrudou přírodopisu a nevěděli dosud, kam zařadit nový tento zjev. Ale snad jen týden, čtrnáct dní potrvaly rozpaky; do tří neděl bylo už jisto zas, že se ty nožky kladou zrovna tam, kde před nimi vytlačeny byly mrštné podpatky jejich předchůdkyň; a když brzo na to došlo k muzice, nebylo jedné ze všech těch dorůstajících, která by jinam v kruhu mířila, než kudy se motala, a od nepaměti až na věky věkův motat se budou všecky dcerky Moravy.

Tak život v Habrůvce věčně se vlní, věčně se kolíbá.

Hudba občas zahraje, výskne hrdlo, zapláče půl dědiny — a už zas sluníčko se směje, už zas ji hřeje tu Habrůvku drobnou, na kterou už po tolik století svítilo, a Bůh ví, kolik století svítit ještě bude.

Filipek už dostarostoval. Nerad se loučil s první hodností v osadě a do smrti on sám a s ním celá jeho „rodina“ nezapomene toho těm, kdož podvrátili pod ním trůn.

Dál s perlíkem v kovárně a se samečkem v hospodě bouří majstr Pštros. Šediny nezkrotily ještě hrdinský jeho hlas, a třeba mu zbylo už jen několik zubů po každé straně, skřípá jimi zrovna tak strašlivě, jako když sanice mu svítily dvojí řadou překrásných, jako z cukru vyseknutých ne zubů, ale tesáků.

Nezkrotla ani Vrbčena a dosud světu pyšně opírá plná, silná a zdravím silně nalitá prsa. Na Rybáře — snad už ani nemyslí. S jeho očima zavřela se i jeho kapsa a v poslední době už i svědomí její má pokoj. Dlouho ji chodil Rybář strašit. Za černých, strašlivých nocí, kdy hvízdal vítr a praštěly stromy v zahradách, doma, kdy se toho v dřímotách nejméně nadála, náhle strašně to zabušilo v okno, a ozval se drsně znějící, nějak huhňavě zakuklený hlas: „Mařko, poď mě huříznót!“ — — Strachy proudem z ní tékával pot, a bezesné noci přiváděly ji v zoufalství. — Ze všeho se vykřesala, a teprv po létech vyšlo na jevo, kdo si to na Rybáře v noci hrál. — — —

Smrt do země položila už i velebníčka starého se srdcem tak velkým a tak dokořán otevřeným, že se do něho nejen mohl vejít, ale také opravdu vešel celý svět. Miloval stařeček mistrovské to dílo Hospodinovo, a srdečně plakala Habrůvka, když pochovávala svého tatíčka, nad kterého nebylo, ale kterého brzy zas oželela pod dojmem mistrovství kazatele nového.

Do světa rozprchla se rodina Rybářova. Poprodal Krištof, co mu ještě zbývalo, a s nepatrným zbytkem sirotčího svého podílu zapadl kdesi ke dráze, kde jej přijali za brzdaře. — Se ženou se rozloučil v nemocnici u svaté Anny na smrtelné posteli. — Dožila i stařenka, do služeb odešla a do Němec provdala se děvčata, s malými dětmi v Habrůvce zůstala jen bídně se životem se rvoucí máť.

Ničeho se nezměnilo v bílém domě Frau Josefine Ebr, Directorswittwe. Na jaře přitáhnou, na podzim odtáhnou, s růžencem léhají, s modlitbou vstávají; konají dobrodiní, kdy se jim zlíbí a do nebe trpělivě a oddaně po kuse kus zlatem sobě vykupují cestičku trnitou. Pět jich bylo, pět jich zůstalo, a s lidem společného měly pouze to, že i jim bělel, až docela zbělel pečlivě ukrývaný vlas.

Také Studynka dosud žije v zamračené, ale nezapomenutelné svojí jizbičce. V černých hodinkách hrává na svou rozplakanou citeru a přebíraje prsty po drátech, osnuje koňské banketty, krotí zákazníky, pak šlechtí stromky a cvičí kosa i psa.

A „jak povídám“ — i šedivý zahradník o nic nezmládnul, o nic nesestárnul a krásný jako „bůh otec“, odchovávaje poslední výhony své desítičlenné rodiny, sestávající z pěti dcer a pěti synů, dosud tak náruživě čte noviny, hoří politickým ohněm a neděli jak neděli širokým svým palcem k ruce mačká pakátla. — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Těžko se obírat všemi.

Tak mnohý dopil už osudem určené mu množství kořalky a po provazech svezl se v hrob. A kdo ještě nedopil — jistě dopije, aby se naplnila slova písma: „Se světa sejde, jak na něj vejde.“

A pijí — pijí, Bože, jak všichni pijí! Na konci horním, na konci dolním, v Rasovisku i za humny, ve statcích i chaloupkách. Je to pláč či potřeba radosti? Žalost nebo nadbytek sil? Kdož se pro Bůh vyzná ve všech těch důvodech, pro které se tak často a tak hrozně spíjí Habrůvka, ve zlu hledajíc záminku zla?! Ale jeden rys všem je společný — a ten je podivuhodný. Nikdo nelituje, nikdo nenaříká — s krásnou statečností a neochvějnou důvěrou v život každý nese kříž, který na ramena sobě složil sám. Nežele, kdo pozbyl, pracně, bez zoufání, spokojeně skoro a často vesele živí se pak tím, co pohladil mozol a zrosil pot.

Padl ten, zvedl se onen; ze statku do chaloupky, z chaloupky do statku i v podruží — tak se to míchá a mele v Habrůvce malé jako v celém světě širém, a těžko neznamenat jakýsi systém života, řídící všecky ty nitky vzájemně se protínajících osudů, jistý, pevný, ustálený jakýsi mechanismus prostému zraku nepostižných sil, které pro nesmírné svoje cíle nejen oběť sobě vyžadují, ale zároveň i tolik statečnosti do každého vloží, aby žil, zhřešil, trpěl a padl jako rek. A snad ani ta sebevražda není tak bezúčelna, jak prostému se oku zdá. — Kdož to posoudí z nás, k jakým obratům v životě jiných potřebovala náhlé té smrti nevyzpytatelná, věčně záhadná, věčně se usmívající i mračící, ale stále božsky klidná, svatě čistá, krutá i milující, ale ve všem pevná příroda! — — — —

Tak se upili Kocmánci, zemřel „praotec“ Mareček Josef, dohospodařil Mareček Josef, syn; na židových polích jak dobytče s ženou o kus chleba zápolí Dlapka, bývalý kostelník. Na lepší místo, kde je příjmů víc a práce míň, odstěhoval se rechtor, a hned po jeho odchodu zemřel stařeček Chalupa.

Nezlobí se víc Babáčková s bradavicí v tváři na žebráka Petráše, ale také Petráš nezlobí se už na nebohou Babáčkovou. V Charon odstěhoval se i Weiner žid.

Jen Ahasver posud putuje plazivým svým krokem od dědiny k dědině a stane-li se jednou, že přísný Jehova k sobě povolá i jeho, bude to jistě neklamné znamení, že ve světě — není všecko ve svém pořádku.

Ani příroda se nezměnila.

Nesevšedněla. Stále milující a krásnější zdá se duši ještě vzácnější; jak malý obrázek, na který po celý život rádo oko pohlíží den jako den — kniha krásná, jejíž listy baví a těší rok co rok.

Zima, někdy bílá, někdy černá, s dlouhou nocí a krátkým dnem, Mikuláš s čertem, bláznivý masopust, dračky, děvčata, zabíjačky, děti na ledě, mráz a jiskřivá nádhera poetického adventu, kostel i chaloupky zavinuté do sněhu, veselé, bouřně hlaholící zpěvy vánoční, „divadlo“ v klášteře a dlouhé, dlouhé hovory lenivé zimy až po tu chvíli, kdy kalendáře stěhují se pod zčernalé krovy chat a hospodář s dětmi počítají, kdy že už přece o slepičí krok a o hodinu více prodlouží se

den. — Bože, jaký to život, jaké bohatství v málu! — — Ledový měsíc dosud svírá vody, sníh křupe pod nohou — s úsilovnou činností a hlav lámáním nekonečným látá představ obecní své účty a výkazy, znamenané nesmazatelnou stopou vepřového guláše. — —

A zas hromnice, haldamáše; svůj bál si odtancuje ženka s mužem, a je po zimě. — — — Bortí se ledy, se střech valem se řítí sněhy, zapláče zima, a na pokraji lesa už ze země se tlačí sněženky. Pryč stěhují se havrani, bouří větry, hučí les, a za sladkých skřivánčích zpěvů oráč do vonné země poprvé zas zarývá těžký pluh. V kraj dalekými zvuky duní velkonoční zvon. Čápi v řadách táhnou nad údolím, sluka hvizdne, čejka zapláče, s čermáčkem v rodné lesy zatáhnul drozd. A Habrůvkou letí rekrutské písně, na výsluní se hadí a v tlumu žloučkých housátek se válí děťátka. Se sv. Markem bránu jarnímu teplu dokořán odmyká hrdinský Jiří; poslední símě zapadá v zteplenou zem. Houstne les, květem vyráží každá hůl. I voda kvete, a v barvy se halí i mrtvý plot. Už i slavík rozlívá se hvězdnou nocí, a v úkrytu listí jak ze sna šviří pěnice. V modlitby křížových dnů volá kukačka. To vládne už měsíc v roce nejkrásnější, měsíc, nad který v světě není, protože plný je zeleně polí a lesů, a vůní tolik se rozlívá prostorem, že až hlava stůně z její síly a duše jak znavená ukládá se v neklidný a přece sladký, teplý sen.

A sluníčko sílí, roste, sálá, pálí — bují příroda, plní se meze — ve vzduchu myriady hmyzu, nebe přeplněno strašným množstvím hvězd. Bouře někdy hněvivě zabrble, hrkne hrom, a duše trne před blížící se pohromou. — — Buď Bohu chvála, šťastně se mraky přehnaly, země se směje zas nasycená a zmladlá — přes noc, zdá se, teprv rozkvetla v očekávaný ráj. Ale tu už první kosa blýskne na slunci, a když ta se v poli objeví — stěhuje se jaro s polí a pod úpalem nebe rychle k zrání spěje klas. A než se kdo naděje, už zráním praská pole a k zemi léhá zlato niv. Ani času už není k obdivu přírody. K práci, sběru, sklizni spěchá dědina.

A hle, už hasne poznenáhlu den, pustnou sklizené kopce, s posledními mandely domů se vezou ženci a žnečky, a hrnec s bujným řihotem a dožinkovou písní v kousky se tříští o zavřená vrata. A za vraty už je cítit buchty jak voní, a pod hruškou povrzává harmonika. A byl už věru čas: K velkým trhům s kapsou hladovou chystá se hospodář.

Zbělená housata jak roznešené ostrůvky potulují se teď nahatými strnisky. Chladné větříky zavívají v mlživá rána a růžové západy. Už i kouř se táhne z bramboříšť, v stmívání teskně rudými zraky do daleka svítí oheň natí a trav.

A je jeseň. Ta krásná, ale smutná — smutná, ale ku podivu jasná jeseň s nebem zářivým, vzduchem průhledným, s dálkami svítivými a obzorem jako korunovaným bílými mlhami ráno a krvavými západy na večer! Vybledlý naháček vyzdobuje zkosený luh. Jen ještě slunečnice nadnáší se ohromnými svými koláči. Celými požáry barev svítí lesy. — V daleké končiny na cestu se vydávají vlaštovky.

A je po hodech.

Na dědinku jakoby těžký převalil se mrak.

Na dušičky Habrůvka naposled společně vychází pod nebe a na hřbitově vzpomíná všech, kdož pod drnem dlí a vroucně se modlí i za ty, na které nikdo nepamatuje.

A už listopad dýchá morovým dechem — po střechách přes noc položil se první mráz.

Tak Habrůvka s přírodou a příroda s Habrůvkou překonává rok co rok a za cenu dočasného pobytu zde v rodném údolí snáší i nejkrušnější světa úhony. Jedny láska pohladí, jiné pohněvá zloba — v kalíšek vína nejedna už skrápla slzička.

Na vše Habrůvka hledí klidným zrakem stoika.

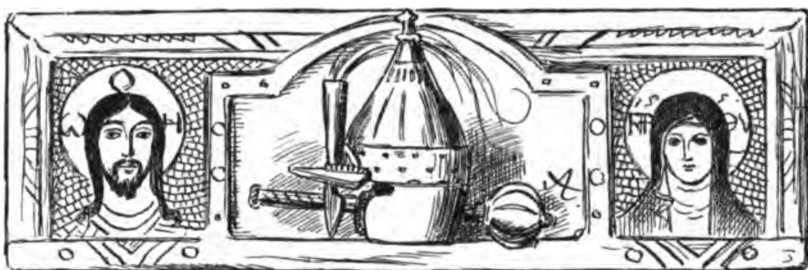
Tak přirozeným, lidským připadá jí každý i nejstrašnější světa běh. Neklne, nelomozí, nenaříká bezmocně, ale když trpí, trpí jak zvěř — tiše a oddaně, jakoby věděla a jasně vždycky si připomněla, že z hříchu teprv kvete ctnost a bez hříchu nebylo by ani světla; aby světlo bylo, musí být i tma.

Habrůvka klade se v sen.

Nuž, odpočiň si, dědinko milá! Dlouho, dlouho zachovejž tě Bůh a živ tvou růžolící, často hladovou, ale vždycky zdravou a silou kypící mláď. Ochraňuj tě před hladem a osudy zlými, ušetř tě bouří a hněvů, mírni tvou zlobu, dopřej útěchy v lásce, hříchy ti odpouštěj, ve všem ti požehnej a za tebe oroduj Panna Maria.

A už s Bohem buď — a na mne pamatuj!

ANNA MARIA:

Málem vánoční.

Hi! hi! hi! les amants bizarres!
Verlaine.

Jako pláč a smích capriciosní ženštiny střídaly se toho roku déšť, mráz, zásvit slunce a plískanice. Ani to nebylo možno zimou nazvat. Poslední týden před vánocemi přišly deště, dlouhé a stálé. Pršelo ráno, v poledne, na večer, v noci — pořád pršelo. Dny měly odříkání pozdních dnův podzimních, jich těžký smutek a neprůsvitnou oblohu jednotného, šedavého tonu. Ale večer vše bylo jinačí... Chodníky se leskly, a střechy domů se třpytily. Veliké lampy nade krámy svítily mdle svými bílými, mléčnými koulemi, ale přece připadl na každý kámen a na každou šamotku paprsek, který dostačil, aby celý chodník se chvěl neklidným a plápolavým přísvitem. Nízké lucerny a vysoké aristokratické kandelábry měly světlo pro mihotavý a třaslavý povrch všech malých a velkých louží. Tramwaye jezdily rychle a pružně se svými modrými, červenými, žlutými, zelenými a fialovými světly, vlekouce dlouhé pentle světelné po svých mokrých kolejích.

Opatrní a choulostivé chodili spěšně v galoších, starších šatech, s pozdviženými sukněmi, ohrnutými kalhotami a s deštníky.

Ty deštníky by byly málem mohly zkazit třpytivý vzhled ulice, kdyby nebyly byly tak různé. Byly těžkopádné mezi nimi, zelenočerné, jež stočeny byly neforemné; jiné byly elegantní, a chytli-li jste se o ně, slyšeli jste šust jich hedvábí a postřehli dlouhou a jednoduchou hůl; jiné byly také elegantní, ale měly vyzývavý červený proužek a bizarní rukověť; jiné nebyly ani hezké ani pretentiosní ale — solidní; jiné zase pretendovaly být hezkými laciným způsobem, měly rukověť z celuloidu, a nahoře, docela nahoře malou dirku... Hemžilo se deštníky!

Ale on a ona k sobě přitisknuti jich neměli! K čemu? Na jejích obnošených šatech, kožešinové čapce a jeho svrchníku nebylo co k zkažení. Vypadala docela pikantně jako škole odrostlá dívka, malá a drobná, s obličejem dětsky koketním a dětsky vyzývavým jak Greuze je maloval, velmi živá, s velkýma intelligentníma očima. Mimovolnou

gracii dítěte s vědomým půvabem ženy — rafinovaně — spojovalo jejích 20 let. Byla skutečně velmi hezká. Tváře jí chůzí zrůžověly, a její trochu posměvačné oči ztemněly, a jako by nejen zornice, ale i oči se byly zvětšily, a to všechno víc než pohybem tím rozechvěním štěstí, jež cítila, když zavěšena do něho ulicemi chodila. A všichni mimojdoucí se na ni dívali... ženy trochu zvědavě a trochu závistivě... a muži nejdřív zkoumavě a nedůvěřivě, ale pak dlouze, dlouze, jako by říkali: stojíš za to, jsi skutečně velmi hezká, velmi hezká... A v její duši vedle sebe a na sebe se kladly pohled nesmělý gymnasisty s vyžilým starého roué, a znalecky ji cenící pohled vyškoleného aestetika vedle trochu nejistého ale přirozeného pohledu dělníka — na sebe se kupily a vzrostly dohromady v jistotu pohybu a opojení vlastní hezkostí, jež zpupnou jakous svévolí kořenila nuanci jejího hlasu. Věděla, že je hezká... cítila, že je hezká... a nějakým neznámým vztahem věcí laskavější naň proto byla i radší ho proto měla. Hodnou se cítila měkkého a lichotivého pohledu jeho černých, stále jako zastřených očí, trochu melancholických. Podíval-li se na ni tak měkce, ruku mu honem stiskla, ale zároveň se zasmála. Krátce a sotva slyšitelně. Takovou chuť života, štěstí, lásky cítila, chuť neklidnou a opojnou, chvějnou a znepokojující, že malé to zasmání jí bylo jakousi úlevou.

A dospělí ti lidé, muž i žena, chodili, jak děti chodí a oslněny se zastavují před výklady, chodili, jak gourmandi vkusu chodí a vyhlížejí věci ne-li hezké, aspoň zvláštní. A ona pak mívala svoje výkřiky obdivu rychle vzplanuvšího a neodolatelného pro rytbu starých sklenic, měkkou modelaci hlavy, delikatní tony kodaňského porcelánu a tvary a dekor holandských fajencí. Stála, nehnula se, stále k němu něco mluvila, zase se smála, a zase mluvila před výklady bílým světlem elektrickým ozářenými, až prodavači se ven z krámu nahýbali a diskretně usmívali na její oživenou tvář. A on, tváře se lhostejným a odmítavým, jí odporoval: „co na tom jen vidí, to že je hezké?“ — ale druhý den, když byl sám, věc koupil. A večer, když se spolu u krámu zastavili, a ona neviděla věc, nad kterou se včera chvěla nadšením, kmitl se jejím obličejem vítězný úsměv: „aha!“ A slyšela, jak on mluví nepřirozeně, přirozeně majícím být hlasem, pralhostejné věci, viděla, jak se dívá upřeně na pranepatrnou věc, někde v koutě postavenou, zachytla cukající úsměv pode kníry a náhle (jako vyšetřující soudce rozhodně řekne vinníkovi: vy jste to udělal) řekla: „ty to máš.“ Nejdřív řekl: „ne? to je přece k smíchu,“ ale pak to nevydržel a řekl: „ano“ a zlobil se sám na sebe, že to řekl, a zase byl rád, že to řekl, aby s ní mohl o tom mluvit... neměl-li by to snad vyměnit... není-li to druhé v levo tam hezčí... A pak se smáli, a mluvili, a dívali, i ruku si stiskli — a zase měli strach, aby to někdo neviděl. A uspokojení se mihlo černýma a modrýma očima, když se shodli v úsudku.

Někdy filosofovali a debatovali. Říkali všelijaké věty všeobecné o umění a kráse. „Symmetrie je obyčejným lidem náhražkou krásy, a prvním pocitem potřeby její...“ Na tu větu byli oba dva velmi

dětinsky pyšni. On říkal trochu suše s pedantickou příchutí učennosti, že její záliba ve věcech neobyčejných a bizarních vyplývá z umělecké potřeby, jenže je jakousi difformitou ... A ona se smála šťastným a svévolným smíchem milující a milované ženy a citovala Voltaira: „L'art d'ennuyer c'est de tout dire ...“

On na ni vzhlédl a řekl: „teď ...“ a nedořekl.

A ona se ptala rychle a bujně a vyzývavě: „co teď?“

„Vždyť ty to víš,“ a zase se usmál.

„Ne,“ řekla, ač to dobře věděla. Ale chtěla to slyšet. Protože to není vidět, nechtěl to říc, ale pak, podívav se jí do smějících se očí, a docela z lehka tiskna její ruku, řekl: „Nemyslíš, že by to bylo jinde hezčí než na ulici?“

A zase naschvál, jako by nerozuměla, dělajíc se udivenou, ptala se: „Kde?“

„No třeba i doma!“

„Doma?“ řekla jako užaslá, „jak je to šosácké!“ nahlas řekla, ale uvnitř myslila „jak je to hezké, hezké.“

On jako by byl slyšel ne co nahlas, ale co uvnitř řekla, usmál se: „Půjdeme domů.“

Ona trochu ohrnula své vlnité rty, málo, ale přece, ale pak najednou se k němu obrátila, zářic a svític svýma velkýma, modrýma a temnýma očima, šťastnýma očima, a náhle je zase sklopila, a šeptla tichounce, tiše, takže on to spíše uhádl než slyšel: „Půjdeme domů.“

A domů šli ... Viděli stát u hračkářských krámů děti, které držely usmívající se maminky za ruku, a jiné děti, slabé, bledé, v hadrech a bez maminky. A lidé kolem nich pospíchali s ruměnci v tváři, s balíky v rukou, zaměstnáni a rozjařeni. A oni šli rychle, aniž by co mluvili. Jen chvílemi vzhlédly černé oči zbožně a měkce na modré oči, a modré oči se radostně na černé oči pousmály, někdy větší ruka menší stiskla, a menší ve větší se zachvěla neklidem a horečkou štěstí.

Šli ... Lampy fantasticky svítily ... Muži a ženy horečkou vánoční vzrušení plnili chodníky ... On a ona, k sobě přitisknuti v houfu jim cizích, o ně se nestarajících a jim lhostejných lidí, cítili jako zdvojnásobenou intimitu lásky. Stajemňovali svou lásku ... klopili násilně víčka na své jásající oči, a když si někde v užší uličce ruku stiskli, myslili „honem, než to někdo uvidí ...“ Hráli si s láskou.

Doma ve své mladé domácnosti, pod vysokou lampou s červeným stínítkem, vlajícím a graciosním, u které se tak špatně četlo a tak dobře líbalo — prohlíželi všechny tretky a drobnůstky, které jeden pro druhého skoupili. Vybalovali je dychtivě a zabalovali spěšně do šustících, hedvábných papírů ... z blízka se na ně dívali, z dálky prohlíželi, v rukou obraceli, kroutili ... a těšili se na Štědrý den, dny počítali, čárky si dělali; čárky škrtali — jako děti.

A jako jindy po třiadvacátém přišel čtyřiadvacátý prosinec — jejich první společný štědrý den. Když se ona ráno vzbudila ... hrklo to v ní, ne strachem, ale takovým divným, radostným neklidem. A když pak v světlém županu přišla polibkem sladším než cukr a pá-

lícím víc než káva mu snídaní osladit, cítila vůni jehličího smíšeného s vůní cukroví. Vzpomněla na svá dětská léta, jak mívala ráda, když zavřenými dveřmi prováněla Ježíškova vůně jehličí, a trouc se svou mýdlem parfumovanou tváří o jeho ještě neholenou tvář, řekla: „Pane Ježíšku, vy jste tam dal už stromeček? a cukroví?“

A on ji vzal za slabou ruku v zápěstí a řekl s prosbou ve svých jako zastřených očích: „Sedla si.“ A najednou seděla mu na klíně, drobná a bezbranná, usmívajíc se modří svých očí a červení svých rtů . . . Ale poznenáhlu úsměv přestával, rty se sevřely a oči zvážněly a ztemněly, a ona jako zmatená se trochu vlásky o jeho kabát otřela, a pak malou svou hlavu k němu přitiskla — pevně. Chvíli tak seděli — snad dlouhou chvíli. A najednou jednu ruku uvolnila, vztáhla, a hlavu jeho blíž ke svým rtům přitáhla, a do ucha mu šeptala, přivírajíc oči: „Viď, že se máme dobře . . . dohromady . . . hrozně dobře . . .“

On se na ni očima pousmál. Něžně. A beze slova. A ona trochu netrpělivě a trochu koketně řekla: „Nebo ne? nebo ne?“

„No, to se nemusí ani říkat . . .“ řekl on, štítě se slovy sepnout to, co cítil.

Ona rychle seskočila s jeho klína, a dvakrát drobnými a lehkými krůčky ode dveří k oknu, a od okna ke dveřím přešla, a pak se zastavila a stahujíc své čelo v malou, příčnou vrásku, a opírajíc se rukou o stůl, kterou si zároveň oči zakryla, cítíc potřebu to říc a jaksi se stydíc, že to říká spěšně, bez přízvuku, jedním hlasem a dechem řekla: „Myslíš, že se mají jinde lidé tak dobře, jako my? tak rádi jako my?“ a s odmítavým, docela neuvědoměným posuňkem ruky, kterou dosud měla oči zakryty, takže se najednou zablýskly velké oči ve velkém pohrdání, dodala: „a stojí vůbec něco na světě za to, aby člověk žil, mimo milování?“

On jí ruku pohladil a řekl tonem žertovným a lichotivým, kterým sobě i jí své vzrušení zakrýval, „ale proto se nemusí tak mračit.“ Pak, než odešel do kanceláře, bylo ujednáno, že ona do salonku nesmí na stromeček se podívat, i když ví, co dostane, nemusí vědět, jak to tam bude vypadat, a že k jedné přijde domů.

Nepršelo, slunce nesvítilo, mráz nebyl, mlha nebyla, byl takový neutrální, obyčejný den. Listonoš zvonil, bába s jablky zacinkla, děvče poklízelo. A ona chodila neklidna od stolu k oknu, stále něco rovnajíc a svými malými, na koncích súženými prsty stále se něčeho dotýkajíc, nevědomky, z potřeby něco dělat a něčím hýbat. Pak se u okna zastavila a dívala se na spuštěné story v protějším okně. Kdo tam asi bydlel? Manželé? Mladí? Hezcí? a mají se rádi? Potom, najednou, myslila, co jí je vůbec do koho na světě . . . Nic . . . a stáhla opovržlivě vlnitou linii svých úst touživostí, jíž její nejmenší myšlenky se obrážely ve tváři. Pak zase pokojem přešla po koberci, po pestré guirlandě v kraji, skákajíc lehkou nožkou z jednoho temného květu do druhého a vyhýbajíc se světlým. Pak najednou polohlasitě, smutně a táhle zazpívala: „Il y avait un pauvre gars, qui aimait celle qui ne l'aimait pas . . .“, celá se podávajíc bezúčelnosti, beznadějnosti nálady . . . a rukou máchla, nedbale a resignovaně. Bylo-li co horšího na světě

než nebýt milována? A co hezčího na světě než milovat? Ne málo a chabě, ale strašně, strašně . . . takže láska člověka celého schvátí . . ., tělo i duši . . . o nikoho se nestarat a být v celém, velkém městě přeplněném lidmi sám a sama, jako někde na ostrůvku malém, zeleném uprostřed šumícího a kypícího a barvami hřejícího moře . . . Jako Haidée s Juanem . . . nemoci jeden bez druhého žít a nemoci jeden bez druhého zemřít . . . a najednou vzpomněla — není láska vlastně egoistická? Není štěstí lásky jakous drzostí, způpností a krutostí k těm lidem, kteří ani mládí ani štěstí nemají, neměli, nebudou mít, kteří nejsou květy života, ale chudé jakés býlí, které bez barvy a vůně, nikým nehledáno a neviděno u zdi roste . . . Jako ta stará, slepá slečna, co tady na rohu bydlí. Patnáct let na očích nosí modré brejle, patnáct let ruce pletou mechanicky punčochy . . . a paměti nemá, žvatlá, žvatlá . . . mrtvé se živými si plete a přece šije — ráda šije. Zajde k ní.

Na ulici si vzpomněla, co by jí mohla přinést? kytky? bílé? tacety? . . . voní . . . ale vůně pro starou slečnu . . . raději cukroví — a do krámu vešla. Vypadala tak dětsky a svěže, že prodavačka se zcela familierně na ni usmála a řekla: „Hned, slečinko, hned — jen co toho pána tady obsloužím.“ Ten pán byl nějaký venkovský statkář, ve vysokých botách, s hranatýma ramenoma a jasným, dobrým pohledem průhledných modrých očí. Přede vchodem na něj čekal žlutavý, venkovsky vypadající kočár — a v krámu nejen prodavačka, ale i paní mu posluhovala — byl asi zámožný! Ona viděla, jak se ten pán obrátil s dobráckým úsměvem své masité tváře na dvanáctileté děvče, silné, s kulatým obličejem a spokojenýma, usměvavýma očima, podobnýma statkářovým a řekl: „No, jen si vyber, co chceš, co chceš, holčičko.“ A ona neviděla ještě nikdy, co živa byla, zazářit tolik radosti, dětinské a stydlivé, v kterýchkoliv očích, jako v očích holčičky. Zářily . . . svítily . . . ty dvě nevelké a nepatrné oči bleděmodré štěstím a radostí, až se ona zachvěla . . . Myslila si, ty oči se tam lesknou, protože si smějí vybrat cukroví, kolik chtějí . . . zalesknou se později snad vlahou touhou a unylou rozkoší lásky . . . ale, čím se budou lesknout pak, až pobledou a pohasnou? Nad cukroví 12 let je láska 20 let, ale láska to je vrchol hory, na nějž nahoru se může — ale výš se už nemůže . . . pak se musí už dolů — ale musí se skutečně dolů, nelze zůstat nahoře? Když z krámu vycházela s malým čtyřhraným balíčkem, nití svázaným, ohlédla se za holčičkou, ale viděla jen krátký, tlustý cop negraciosní jako její tělo ve tlusté jupce. Dětské oči na ni už nesvítily, svou dětskou radostí.

Stará slečna seděla na starém, sedřeném, rypsovém kanapi, prsty stejnoměrně hýbala a nad punčochou kývala svou starou, scvrklou, vrásčitou bradou. Neviděla, je-li to ona nebo její maminka. Breptala . . . o jednom generálu, který ji chtěl a kterého ona nechtěla . . . mezi starými, uvadlými rty zamlaskalo cukroví, v rukou dráty zacinkaly, a pokojem se staromodním nábytkem zněl hrčivý starý hlas, spokojený, že sám sebe slyší. Ona se stále dívala na hodiny, na kterých ručička sotva lezla . . . nudila se, ale přece čekala . . . myslila, jaké to dobrodiní pro toho starého, sotva sedícího tvora mezi bezzubými dásněmi roze-

mílat cukroví a mít někoho, kdo ho poslouchá ... Ale stále do těch nesouvislých vzpomínek, bezúčelných otázek staré slečny se jí pletla otázka, není on už doma? Stále měla plné vědomí svého štěstí lásky, styděla se za jeho jásavost u přítomnosti toho napolo zblblého slepce, ale stále se k němu vracela, mimovolně, proti své vůli, točila se k němu, jak žlutý květ slunečnice k slunci. A pak najednou řekla slečně, že její muž přijde domů, o hodinu dřív řekla — slepé oči ruměnce nevidí — ruku jí stiskla a už byla venku.

Na schodech, na ulici, přes ulici, po náměstí, a do domu. Když do předsíně vešla, nevisel na věšáku ještě jeho klobouk. Ona měla stále jasně dětský pocit radosti, který zneklidněn ale a prohlouben byl uvědoměním. Radosti, všechno je v tobě jen ne klid ... Štěstí, všechno je v tobě jen ne klid ... Lásko, všechno je v tobě jen ne klid ... Jste výkvětem života, ale taky jeho horečkou ... Venku zvonek zacinkal krátce a jasně. On rychle prošel jídelnou ani se na ni neohlédnuv, schovávaje něco pod kabát ... Nic se neptala, nic neříkala ... čekala, rozčilená a neklidná, na večer. Ve 4 hodiny, když se začalo smrákat, si lehla na pohovku. Pokoj se stal tajemným svými hlubokými stíny a zásvity světla, jež okny pronikaly ... Hlavu měla na znak položenu, a oči široce rozevřené ... A mezi šustot papírů, ozvěnu kroků, a šoupání nábytku ze salonku jí hlavou táhly zámihy snů ... úryvky fantastických básní ... Bylo už 5 hodin, docela tma, když on dveře otevřel, a zase je zavřel, dětinně se usmívaje, na čelo ji políbil a řekl: už je to hotovo. Když bylo rozsvíceno, seděl on už na pohovce, sleduje její drobnou postavu, jak s nedbalou grací bílý ubrus na stůl dává, talíře, lesknoucí se sklenice, a na konec vysokou, bílou, křišťálovou vasu v jednoduché a štíhlé linii, s bílými květy tacet. Když postavila dva talíře proti sobě na stůl, usmál se on; zasmála se ona — věděli oba, že při večeři budou talíře stát vedle sebe, ne proti sobě. Jedinou barevnou skvrnou na bílém stole byl malý košíček, v němž mezi ořechy a mandlemi hrály oranže svou sytou barvou, ruměnila se jablka a stříbřily se v staniolu bonbony.

V šest hodin sedli oba ke stolu. Ona ale dříve než se dala do jídla, zvedla vysokou sklenici vysoko, trochu si odkašlala jako všichni řečníci dělají, a řekla: Vím, že se všechny toasty pronášejí na konec, proto ho pronesu na začátku — připíjím — ty myslíš že tobě — ne celému širokému a dalekému světu — a tobě, tobě dám ... hubičku!“

A tím políbením krátkým a svévolným večer byl zahájen. Talíře, které byly proti sobě postaveny, odstěhovaly se vedle sebe — ano, skutečně vedle sebe. On a ona jedli a pili, jak se obyčejně při jídle a pití dělá, jenže ke konci místo dvou talířů stál na stole ... jeden, a místo dvou sklenic ... jedna. S jedním talířem by to ještě ušlo, ale mají-li dva pít z jedné sklenice, je to těžké, ale jde to přece — zvláště nedělají-li si z toho nic, že napití dopadne jako políbení — a on a ona si skutečně nic z toho nedělali.

Jedli, pili, hodovali. On s klidem, ona bez klidu. Někdy do cinkotu sklenice zazněl zvuk podobný polibku, někdy služka, malá,

černá, červená se zvědavýma a těkavýma očima, do pokoje vešla, mísu přinesla, talíře odnesla, někdy se smál on, někdy ona, někdy oba dva, někdy ubrousek pod stůl upadl, a pak pod záhyby ubrusu dvě hlavy se střetly a dvě ruce se chytly, až malé, zlacené hodiny empirové cinkavě bít začaly, jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest, sedm. Bylo sedm hodin. Služka se přišla dovolit k sestře, a on a ona zůstali sami v bytě se svou láskou. Ona seděla u stolu sama skloněna svou plavou hlavou s trochu uvolněnými vlasy nad stolem, zvedajíc a klopíc řasy svých modrých lesknoucích se očí a těšíc a bojíc se zároveň, jak už to bývá, bláhově . . . Zvoneček zacinkal . . . dveře se otevřely . . . a ona stále ještě seděla, dívajíc se nyní nehybně na malý stromeček, celý prozářený svíčkami a lesknoucí se barevnými nitěmi . . . Ona myslila . . . teď . . . teď . . . a zdálo se jí, že to srdce, co tak neklidně v těle skákalo, najednou musí přestat bít . . . viděla, jak on s údivem dveřmi prošel ve svých podlouhlých očích, cítila, jak se nad ní sklonil jemně a laskavě se dotýkaje jejích dětských ramen, a slyšela, jak řekl: „Proč pak nejde?“ A zvedl ji jako dítě, a málem ji nesa, jednou rukou ji stále podpíraje, a dívaje se střídavě na její obličej, na němž plály tváře nachem a oči u ní nebývalým vážným výrazem se dívaly, a zase jaksi s uspokojením do salonku, na bílý papír, jímž byl stůl pokryt . . . A ona cítila v té chvíli takovou rozkoš v té své odevzdanosti a bezbrannosti, že docela umlkla, jen její velké bujné oči změkly nebývalou, nezvyklou něhou . . . Viděla na stole všechny ty své dobré známé, vasičky i skleničky, v nichž voněly svou trochu vínu podobnou vůní růže, čajové, žlutavé s růžovým nádechem . . . bonbony, tretky, drobnůstky, knihy — všechno to znala . . . ale ona neviděla věc, ale tu lásku, která je pro ni koupila, vybrala, upravila a květy proházela . . . a pomalu se blížila velká vlna, vysoká s bílým hřbetem, vlna vděčnosti, lásky a něžnosti k němu, pomalu, pomalu, až ji schvátila . . . a vrhla se mu do náruče jediným, rychlým, prudkým a vášnivým pohybem. A on a ona se zachvěli skoro jako hrůzou před velikostí a hloubkou svého štěstí lásky.

Potom se on díval na ni, jak ke stolu přešla, pomalu listy v knihách převracela, vasičky zvedala a vůni růží do sebe ssála, stála jako zmámena něčím velikým, co se vzduchem chvělo a hořelo v plamínkách svíček. A ona jindy tak živá s posměvačným leskem svých dětských očí, cítila těžkou jakous něhu jako ohromující a schvacující ji celou. Pak se k němu sklonila a řekla: „Ty růže tak voní . . . to by se hezky spalo v růžích . . .“

On dívaje se jí stále do očí, povídal o manželech mladých, kteří za noci vlahé spali v záhonu růží a ráno byli mrtví . . .

A to slovo ‚mrtví‘ ani ji ani jeho nepřekvapilo hrůzou. Smrt? Což byla něčím tak strašným, když při tom byli dohromady, oko v oku, ruka v ruce? Nebylo to vlastně lepší zemřít mladí, krásni, milující . . . A aniž by si to řekli, šli jejich myšlenky stejným postupem . . .

Manželé-milenci, což jiného dělají, když jsou sami, než že se líbají a milují? Svíčky na stromečku už dohořívaly. Jedna z větviček zapraskala, málem by byla chytla. On pomalu a nerad jednu po druhé

svíčky shasínal. A stromeček beze světel stál na bílém ubruse, a v pokoji jako by nejen světla, ale i jasu bylo ubylo, ubylo . . .

A on a ona se tiskli k sobě, a to, co dosud pouze myslili, to teprve teď nahlas řekli: Jsou mladí a šťastní, víc šťastni být nemohou . . . jen míň . . . nebylo by líp v té chvíli, patříce si tělem a duší tou velkou láskou, která jen někdy, zřídka, jako cizorodá kytka jiných světů tady na zemi vykvete, zemřít, dohromady, rty na rtech? A ta myšlenka oběma se zdála přirozená a nutná . . .

Byla to extase lásky . . . on viděl ji, ona jeho, víc na světě nic nebylo, co by za hnutí prstem jen stálo. Nejen spolu žít, ale i zemřít. Umrou. Nadšení zaplálo v očích, a ruce se zachvěly v laskajících, horečných pohybech, a rty kousaly v krvácejících políbeních. Slova, polibky, objetí.

Realisace! Malý krok, ale těžký krok od fantasie ke skutečnosti . . . On a ona, omámeni polibky, velikostí lásky i vlastní velikostí, myslili zemřít . . . ale jak? Jed? . . . bolesti . . . křeče . . . Oprátka? Jak to ničí vzhled, aestetiku . . . Revolver? bude mít síly . . . a najednou se zachvěli jakýms vnitřním chladem, cítili, že banalita a všednost, malé ohledy a malé strachy stírají půvab s jejich vytržení. Viset na klice se zmodralým jazykem není jako uprostřed růží usnout po objetí lásky a víc se neprobudit . . .

A najednou jim bylo jasno, že spolu nezemrou, že spolu budou žít. Ale radosti necítili, spíš stydno jim bylo z jejich neschopnosti velkého rozmachu, malí a bídní si jaksi připadali před velikou láskou . . . Cítili pouta lidskosti své, konventionality, předsudků, ohledů, kterých ani teď nepřetrhli . . . Smutno jim bylo . . . a polibek, který si dali, dívajíce se na temně modrou oblohu, poházenou nestejně hvězdami, byl pln lásky, ale strpčen sebepřeceňováním. Jaksi nesmělý a nejistý . . . Extase se vykouřila do vzduchu, vypařila . . . jako kotouče kadidla, zanechávajíc za sebou neutralní vůni něčeho spáleného. To bylo večer, kdy velké fantastické stíny těkají po pokoji, a ostré záblesky světel se kmitnou plochami zrcadel, a přízraky a příšery vzduchem se honí.

Ale ráno, ráno, když malý paprsek slunce ve vlasech jí zahořel a oči trochu nevyspalé jí oslnil, usmála se ona, usmál se on, a ruce si podali. Zase se usmáli on a ona, smějíce se sobě, své neschopnosti, a přece rádi, že se mohou sobě smát . . . a sobě žít. Vždyť bylo ráno! Jasno a veselo. Ráno!

Allelujah!

KAREL ČERVINKA:

Vytržené listy.

I.

Po zemi sotva vzpučelé
zvolna jdu za jarní neděle.

Očima těkám do dálky,
v travinách kvetou už fialky.

Volno mi nějak, volno jest,
jakobych tušil už třešně kvést.

Jakobych tušil, vše že vzplá,
okřívá jarem tím duše má.

S velikých stromů poznání
nepadá tmavý stín do skrání.

Volno mi nějak, volno dnes,
kukačka že už zas volá v les.

Nějak jsem procit', nějak vstal,
s ptáky bych ihned se v let zas dal.

Bez úzdy, volný, bez svory
ihned bych přeletěl prostory —

prostory volné, bez hrází,
k mořím až, slunce kde zachází . . .

Mnoho chci, mnoho... Vše, co v snech
hrdě mi hýřilo po ňadrech,

v srdci mi plálo . . .! Hrdý let!
Všecko chci, všecko chci přeletět!

Nějak mi volno, svobodno:
v srdce jen pohlédni mého dno!

Tam, kde to tlelo, prokleto —
jásá to, zpívá to, kvete to! - —

II.

Oblaka letí do dálky,
oblaka, bílí vyhnanci,
slunce je jasné vyzývá,
oblaka bílá, ku tanci.

Vzpomínám, kterak jako hoch,
ve trávě leže, za nimi
teskně jsem zíral, kterak se
řinuly proudy bílými.

V dálku se řinuly bez konce
tiché jich, bílé přívaly,
v neznámo, někam za obzor
vlny jich měkkce splývaly.

Ale teď, pohlédna na nebe,
po jejich vlnách pátraje,
vidím zas v dál se valiti
zlacené jejich okraje.

Tuším ty vlny nad sebou
valit se s tichou stálostí,
tichý tok táhne duší mou,
táhne mou celou bytostí.

Dole jenž tady procházím
změnami všemi: ve snění
cítím, jak něco pluje sem,
jediné, co se nezmění . . .

III.

Tichá láska svítí
v bludiště mých cest,
kroky moje vyzařuje,
v ňadrech svých ji cítím kvést,
v skráních svých ji cítím pálit,

sluncem mým i hvězdou jest,
ve potopě světa,
holubice, přináší mně
olivovou ratolest.
Není stkána z mlžné páry,
nadpozemský není zjev,
teplé, vlnící má tvary,
bouří v ní vždy mladá krev,
jako hvězda v ticho noční
vlídně září v duši mou,
nad vším všedním vysoko ční
tam, kam lidé nemohou — —
— — — — — — — — — —
Večerní už stíny vklouzly,
jarní stíny tesknící,
měsíc siné světlo kouzlí
na podlaze v ložnici,
ticho rozlilo se všude,
touha v ňadrech mých se budí,
— květy ohnivé a rudé,
jež jste zkvetly v mojí hrudi,
odkvetete, kdo vás bude
oplakávat zářící? . . .
— — — — — — — — — —
Snad v mých dětech jenom zbude
vlnění to šumící!

IV.

Jarní déšť zas krápe tiše,
krápe do rozrytých brázd,
tiše, tiše
vidím noc se v mlází klást,
tuším noc v šer splývat hvozdů,
slyším déšť se v břízách třást,
tiše šumět v peří drozdů,
jarní déšť zas krápe tiše,
krápe do rozrytých brázd.

Marné lkání, marné žely,
— k žalu není pravý čas —
letmo déšť se zatetelí,
vystřídá jen jara jas,
cítím v sobě kouzlo změny,
— jarní dešti, s větrem duj —
proměněný, očištěný,
slzy proliv, utišený
směle zvedám pohled svůj!

V.

Mlhami se brodí měsíc tichý,
mlčky visí nad lesy,
siné světlo lije v prázdné líchy.

Vzdálených jen zvuků otřesy
brázdí ticho noci roztoužené,
v duši moji sáhly klávesy.

Jako příval ke mně se to žene,
chvěje to mou celou bytostí,
marně tluče v dveře uzamčené!

Svoji změnu chápu s lítostí,
svoje srdce cítím proměněné,
bez jasu a jarní radosti . . .

VI.

Na konci lesů, polí cíp
k nimž svoji vlévá zeleň —
vstaň, smutný chodče, vstaň a neleň,
kde chví se listí mladých lip,
kde voní trávy v prudkou vůni chvoje,
ze světa, ruchu, bouře, nepokoje
tam zaneseme kroky i sny svoje!

Jak z plástve ztéká žlutý med,
tak ticho tam se řine,
pěšinek tajných kouzlo tobě kyne,
na cestu stín svůj kreslí snět,
co vážka tiše ve vzduchu se honí,
mateřídouška z úzké meze voní —
věz, daleko je rušný svět,
však tady se klid v skráně tvoje roní.

Jej plným douškem pít,
jej nalít v duše kalich,
v nicotných bouřích všedních a malých
jej ve svých ňadrech mít,
k těm čistým zdrojům, které v něm jsou skryty,
své odnášeti očistěné city —
na slunci žízní po pravdě v něm mřít
jak záhon zrytý, sluncem nezalitý . . .

VII.

Vlakem jedu. Před námi
jitro je s bílými mlhami,
slunce se zvolna z nich prodírá,
ospale oči přivírá.

Chudý, smutný, horský kout!
Lesy, jichž nemožno přehlédnout,
zelené výseky luk a niv
viděl jsem, náhle se rozteskniv!

Ale rozhled volnější
zraky už moje zas konejší,
v rovinu výhled mě chytil v ráz —
dolů vlak supá, až chví se hráz.

Rovinu zřím, rovinu!
V mlhy, až zraky kam rozvinu,
v daleko volnost zas zhýřilá
vylétla, ňadra mi zvířila!

— Neznat mezí, neznat pout,
ve volnost rovin se rozlétnout,
volnosti odlesk v svých skráních mít,
rozvinout se a rozšířit . . .

Inferno.

CHVÍLE V RODINOVĚ VÝSTAVĚ.

Napsal Dr. Ant. Šnajdauf.

Vstoupili jste s pocitem, jakobychom vstupovali do operační místnosti nebo zkušební síně . . . S pocitem, který jako had po těle polezá a všude svírá — — Nemůžete setřásti tu představu mramorového nebo zeleného stolu!

Proč jste byli tolik připravováni na závrať očí i ducha? Proč jste četli tolik Pindarských epinikií?

Ty stěny vůkol jakoby skrývaly samé oči — přísné — rozbíravé, jež až na dno vaší bytosti naléhají . . .

Hic Rhodus, hic — Rodin, cite esthetický, vědomosti umělecko-historická!

Ach, city esthetické, ty „emoce — prý nečinné, jež samy sobě jsou účelem“, jak je definoval Francouz Hennequin, vzbuzují se tak těžko, soudnost i paměť pracují tak liknavě, stojí-li ustavičně nad vámi

někdo s řezákem svítícím nebo tužkou ostrou! Jste-li sobě neodbytně vědomi, že ve chvíli můžete padnout nebo propadnout — —

Padnout jako člověk nebo propadnout — z esthetiky, před tváří širokého obecenstva — —

Žel, všechno naše měření, odhadování jest stále založeno na míře jen lidské, na palci, noze, dosahu lidském (ani metr není mírou objektivní!), a ovšem „každý může jen tak hluboko do moře, jak jeho kotvice sahá".

Vyleťte ze své kůžičky, můžete-li! Nahraďte si tu resonanční desku duše, která svým způsobem reaguje na slova, šelesty i — optické dotyky, strojkem jiným — můžete-li! Nebo alespoň na chvíli si tu duši podle panující právě módy — přizpůsobte! K vůli dobré vůli s bližními, kteří nesrovnali se ještě s myšlenkou, že „bůh, neučiniv ani dvou zrnek pískových dokonale stejných, tím méně chtěl pouhé jednotvárnosti v nejušlechtilejším tvoru svém —" (Palacký).

Opravdu přizpůsobujete sítnici i mozek.

Před každé dílo Rodinovo předstupujete tu s hotovým nějakým úsudkem, který z kapsy jste vyvážili — rozumí se, francouzským úsudkem, na české úsudky při tom šumu s arrangementem času ještě nebylo! — — Chodíte sice jako s koulemi na nohou, ale jste vězni dobrovolnými... Způsobujete radost bližním, když božího tvora, který má právo na vlastní pohyb, hodně v sobě smáčknete!

Chodíte tak výstavou děl Rodinových hodinu i — dvě — poslušně — pod dohledem přísných očí — — Emoce nedostavují se ovšem žádné, nečinné ani činné — Ničeho v sobě nepociťujete, co by bylo sobě samému účelem; ale vy jste alespoň účelem, krásným účelem: děláte čestnou eskortu velkému mistru, čarodějníku, který všechny jiné umělce dláta i péra učinil — nepotřebnými?

Ty koule na nohou jsou vám tak těžké, jakoby celý glóbus za sebou jste táhli nebo blátem se vlekli... Ten tlak cizích rukou na vlastní svědomí i mozek váš je tak — nesnesitelný. Pojednou otřásli jste se jako proudem elektrickým dotknuti — — prask — třask —

Ta pouta železná leží již venku, tam — před pavillonem! —

Co to? co to?

Co to! Umělcovo dílo samo vás oslovilo...

Hle, jak může osloviti:

Nejste ve výstavě Rodinově — eh, ta jména! všude překážejí! — nejste vůbec ve výstavě — také ne v operační síni nebo před zeleným stolem... Jste mimo prostor i čas —

Sochy se zachvěly a oživly...

Ta polosfinga tam v zádi síně vedle — položáby („Faunesse") rozdechla náhle údy, vstala ohromná jako z hlubiny a dívá se na vás pitvornýma, rozpálenýma očima... Jako Cerber na vás se dívá, netvor tříhlavý, jenž střeží brány — předpeklí — —

Ano, **stíny Hádu** zachvěly se kolem vás...

A hlas jste uslyšeli veliký jako Adam hlas Hospodina, chodícího po ráji k větru dennímu — Onen hlas jste uslyšeli, jenž „nesmrtelný prázdnými prostorami věků se rozléhá" — hlas Vergila básníka...

A v mohutný tok šestého zpěvu „Aeneidy“ mísí se třískající a hřímající vodopád tercin Danteových ... Vlny mrazného Kocytu i palčivého Flegetontu jste pocítili ...

Hlava Balsacova -- jak ji z obrazu tušíte — vytyčená na tom bizarním piedestálu z úboru světáka nabyla rysů mocně pravdivých — Hle, jak odmítavě halí se unavený muž v ten úbor svůj jako z harlekynády ...

„La comédie humaine!“

Či přece snad comedia — divina? Bůh tak chce --?

Stíny Hádu ...

Hle, zde matka lidí všech, Eva ubohá: Hlava těžce pokleslá, úzkostmi svědomí sevřená, s hrůzou se dívá do klína budoucnosti, do propasti vlastní duše ... „Rozmnožím bolesti tvé a počínání tvá, s bolestí roditi budeš!“ „Zlořečená země pro vás, s bolestí jísti budete z ní po všecky dny života svého!“

A jiné přicházejí postavy „stínu a spánku podobné“:

Hlad zloradý a Bída vyzáblá, s bledými nemocmi staroba teskná ... („Stařena“) Sny marné, pode všemi listy vězící ... („Polibek“, „Romeo a Julie“, „Adonis“, „Pensieroso“, „Člověk a jeho myšlenka“, „Luna“) Mysli neřestné Rozkoše ... („Na knize“) Hřích ... („Hřích“).

A jiné postavy ... Křik mrtvých, jakoby peřenců kolkol vyplašených, se rozléhá — —

Aj, vojna smrtonosná („Marsellaisa“) a Netvora děsná, na hlavě vlasy hadí s krvavými pletenci ... („Bouře“, „Marat“).

A jiné postavy: Kentauři ve branách peleší ... Skylly dvojtvárné, sirény ... Třítělné obludy vidmo ... („Česající se“, „Ženy v očistci“) Eumenidek lůžka železná ... („Pokušení sv. Antonína“, „Prchající láska“) Vzdor ... („Rochefort“) Zármutek ... („Falquière“) Strach hrůzný ... („Calaisští“) Smrt příšerná ... („Hlava sv. Jana“).

A nad „Branou pekel“ vidíte ohnivými literami psáno:

Mnou vchází se v noc, která nemá rána — —

Zachvěli jste se. Nebe! nebe! Kde jsou tvé hvězdy?

Umbrarum hic locus — —

Hle, Jan Křtitel jako šílenec — nahý — vyletěl, chce volat — kázat snad, ale jen grimasuje rozechvělýma, jako přimraženýma rukama a vyděšeným obličejem ...

Tam jiný šílenec na skálu vyletěl, zabouřil na chvíli, kameny v rukou, proti nebi nelítostnému a vrhá se v propast ... („Modlitba“).

Zoufej, kdož doufáš!

Onde z hlubin země zkřivená bolestí ruka se zvedá jako děsný dráp, symbol života a smrti zároveň, znamení Přírody — Přerody ...

„La comédie humaine!“ groteskně se směje Balsac, básník „Ježíše Krista ve Flandrech ...“

Žíhavé vlny Flegetontu a mrazivé proudy Kocytu střídavě si podávají rozechvělý mozek váš — —

„Proč jsi přišel v les ten osudný a do údolí slz?“ slyšíte s Dantem ... „Proč?“ rozléhá se bolestně —

Chtěli byste se ukrýt za silnou odpověď nějakou, božskou myšlenku vůdčí, jako Dante za Vergila... Není jí...*) Brutální nelítostná obrazotvornost mocného evokatéra stínů, jimž dáno se napíti náruživé krve gallské, drží vás jako supi Titya v Tartaru Homérově a „užírají játra..."

Vidíte s Dantem — nežli poznal „Očistec" a „Ráj" — stále jenom duše-stíny, věčnou za to vichřicí unášené, že hřešili láskou smyslů; duše touhou štvané a v kalu upoutané; po prchajících Kentaurové střílí...

Hle, tam ta „Duše" — zvíře půl, člověk půl — jak se vzpíná úsilně, jak se vytrhává bolestně z objetí těla kentaurského — chce vyletět čistá, svá... Modlí se — Tou celou usilující bytostí se modlí i rukama sepjatýma... Modlí se, aby-se vytrhla konečně, uletěla —

Vytrhne se? Uletí?

A tam „Orfeus" vynáší již Eurydyku svou — muž roztoužený ženu zlomenou, již zpěvem probudil... Vynese ji?

Tvář té ženy, nové Evy, jest tak bez tepla, bez lítosti — —

Nebe, nebe! Kde jsou tvé hvězdy?

Kde nějaká víra hluboká, naděje zářivá, láska, která hory přenáší, peklo boří, přes časy, přes hrob hoří? Ti hrdinové Calaisští jdou na smrt dobrovolnou, která vykoupení bratřím přinese, s výčitkami osudu — —

Kde je ten nějaký „provázek třípramenný" Husa našeho, „jehož držící se lidé mohli by vytaženi býti do věčné radosti?"

Všichni mudrcové světa, od Zarathustry po Schopenhauera, prohlubovali odvěkou víru lidstva ve vítězství světla nade tmou, v potření hada, jenž ovíjí rajský strom, posilovali naději, probouzeli lásku, vynášeli kouzelnou moc oběti, jejíž břímě jest lehké — —

Z hlubin věků Izaiáš volá: „Nebesa zajisté jako dým zmizejí, a země jako roucho zvetší; ale spasení mé na věky zůstane."

A mudrc moderní — „pessimista" — ohlásil svůj velký hlas na sněmě lidstva — básní:

Ta dlouhá zimní noc se vleče, vleče,
jak nemělo by víc se rozedníti — —
Sov slyšet hýkot v bouřné vichrů vytí
a na strouchnělých stěnách řinčí meče.

A duchy vidím, hrobů povaleče:
hle, vstali, v šik se spjali, blíž se řítí —
chtí duši strachem navždy ochromiti...
Však vari, stíny! Marné vaše léče!

Den, den chci zvěstovati mocným hlasem!
Noc prchne před ním s divokými hosty...
Však již jej hlásí jitřní hvězda krásná — —
I nejtmavější kout se zaskví jasem,
svět oděje se v lesk a barev skvosty,
v modř nádhernou ta všechna dálka žasná — —

(Arthur Schopenhauer r. 1808.)

*) Srdečný vykladač mistrův píše: „Nevyčítejme Rodinovi, že nevtěluje Fidiův ideál olympický. On náleží době bolestné a vášnivé, které vzpíná se teprve po kráse, ještě ji neuskutečňujíc..." V knize „Rodin et son oeuvre".

Umění nahradí prý staré chrámy. Stává se vskutku náboženstvím... Genie slavného národa, svět kadidlo ti přináší, myrhu i zlato: Jaký je tvůj — Bůh? „Na starých gruntech stavěti, když se obnovuje chrám Boží, nejjistěji.“ (Komenský: Kšaft.)

Hle, mezi těmi stíny mátožnými, rozechvělými, přece jedna postava vyrovnaná, nezvichřená... Přímo k nebi se vytyčuje, bez otázky a — bez výčitky, jako palma z pouště... „Kovový věk!“

Člověk krásný, který jako z vidin těžkých se probouzí a objímá čistý vzduch, slunce Boží... Ale spíše jen instinktem nežli plným vědomím... Ta hlava Tubal-Kainova jest ještě tak — nelepá... Ačkoli poznala již sílu ohně čistého, který hrudu zemskou přemahá a tvoří svět nový, přírodu dokonalejší! „Řemeslník díla všelikého od mědi a od železa“ nepoznává ještě — nahoty své! Ale je to člověk čistého těla, svěží síly...

Svitají snad zde — na té oáse — hvězdy? Ty hvězdy, „které provázely slunce při jeho stvoření?“ „Kovový věk“ byl inauguračním dílem Rodinovým — —

Alespoň pro nás zde svitají... Balsac, „líčitel temných mocností, které slepě vládnou naším životem“, vystoupil před námi jako básník „Ježíše Krista ve Flandrech“, i pocifujeme na chvíli „velkolepé zanícení člověka uvedeného v tajemství věcí...“ (Taine o Balsacovi.)

Je tedy — pro nás — po krisi i peripetii mohutného dramatu infernálního... Nezbývá než *κάθαρσις τῶν τοιούτων παθημάτων*, to jest — podle Nerudova překladu — ukonejšení našich náruživostí.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„A vyšli jsme a zřeli jsme zas hvězdy.“

JANKO LESKOVAR:

Katastrofa.

Z chorvatštiny přeložil F. R.

I.

Franu Ljubići není nějak dobře. Již delší dobu pobolívá ho hlava, a něco ho dráždí ke kašli. — Je středa, poledne ještě neminulo, a on ještě je ve škole. Dnes ho bolí hlava nějak silněji, není s to, aby myslil, a nemůže ani mluviti; něco ho v hrudi dusí, dech jeho je krátký. Proto děti nejprve něco kreslily, potom počítaly a nyní píší. Ve škole je úplně ticho, jen občas některé dítě zakašle, nebo se pohne, namáčejíc péro. On dnes nedohlíží, neopravuje.

Děti pozorují, že mu není dobře; něco se blíží, čehož ony nikterak nechápou, ale jakési neurčité tušení se do nich vkrádá, ani nedutaji a pohlížejí na něho. A on sedí za stolem a nehledí na děti. Rukama podepřel si čelo. Cítí, jak mu hlava hoří, kterak jest v jeho mozku temno a napjato, až to bolí.

Ve škole je nějak žalostně, smutně. Na okna padá jakýs sivý, mlhovitý přísvit. Je tomu již osm dní, co není jasných, veselých, slunečních paprsků, a třetí minula noc, co napadla mlha a stále ještě klidně leží. I venku je smutně, žalostně. Vše je tiché, němé jako i ony mrtvé chuchvalce mlhy, jež němě visí ve vzduchu. Jakmile se kohouti z rána vykokrhali, ozývajíce se jeden druhému s půdy, opět vše utichlo. Zřídka kdy ozve se něčí hlas a zřídka projde někdo před školou, a i tehdy je pouze slyšeti, kterak mu z pod nohou stříká bláto.

Spustil ruce na stůl a jal se je prohlížeti. A bylo mu nevolno: jeho ruce mají barvu mrtvoly, jako kdyby se z nich vycedila veškera krev, a zůstaly jen prázdné, mrtvé žíly temno-modré barvy. Vstal a sestoupil s katedry, děti pohlédly naň starostlivě, on jim však ničeho neřekl, ba ani se na ně nepodíval. Hlava mu klesla, a pohled jeho smekl se dolů. Cítí, jakoby ho kosti okolo očí bolely, ba i oči a ony čivy v nich, vše se jaksi napíná a bolí. V tom ucítil v mozku chladný dotek, poněkud se otřásl; jakoby se v něm trochu rozbřesklo, i počal přemýšleti. — Nejprve zpozoroval svoje staré kalhoty, jež byly vzadu již zalátané, ale toho snad není ani viděti, a stáhl poněkud křídla svého kabátu, aby sahala tím níže a přikryla . . . Pohlédl oknem.

Venku se právě mlha počala zdvihat, bylo jasně viděti blátivou cestu a za cestou zanedbaný živý plot, a tam za ním trčely holé větve stromů; jen tu a tam zůstal ještě nějaký list, a suchý, sežloutlý visí mrtvě na větvi. Vrcholky stromů jsou ještě v mlze. Stojí němý u okna. Jenom kdyby se již jednou zdvihla ta nešťastná mlha — myslí si — pak vyjde trochu na vzduch, vždyť již po tři dni nevycházel, a osvěží se.

Nemohl se dočkati poledne, půl hodiny dříve pustil děti domů; přece však vyčkal, až poslední dítě vyšlo. Potom šel přes chodbu do světnice; z kuchyně je slyšeti hlásky jeho dětí; vzal starý kabát, na němž již dvakrát byl vyměněn sametový límec, oblékl jej, narazil klobouk na hlavu a tiše vyšel.

Dal se směrem k Zaboku. Rozbředlé šedé bláto vystříklo mu pod nohama; zachvěl se, ucítiv skrze boty vlhkost a chlad, a horečné leknutí, smíšené s teplými záchvěvy, ho projelo. Přece však jal se lehčeji dýchati a jako by byl poněkud oživnul. Líce mu ovíval chladný, vlažný vzduch, a při každém oddechnutí ucítil jej hluboko v hrdle. S jeho čela jakoby se počal zdvihati závoj, a on mohl opět mysliti. Jedno bylo mu docela jasno: něco se blíží. Ten sivý, zamlžený přísvit přináší s sebou něco, je tak nevolně, je tak smutně. Cítí, kterak se únava, jež mu již tolik dní svírá mozek, a myšlenky jeho žene do jakési neznámé temnoty, přelévá dolů do rukou i nohou. Jde tíže, pomaleji, a vše je mu jasnější: něco je blízko. Odpočinouti si, odpočinouti si, snad je tu někde odpočinek!

Jal se vzpomínati na minulost, avšak ta jest jednoduchá, neuprositelná, bezútěšná. Podivno, proč ho nějaká tajná síla žene, že myslí zrovna na minulost, a že se v krev bez toho již nemocnou přililo i bezútěšnosti i smutku . . .

Schoulil se, krk vtáhl v sebe, ruce vstrčil do kapes, hledí na zem, tak vleče nohy, a pod nimi mlaská bláto. Nejprve mu přišli na mysl rodiče, slyšel o nich pouze vypravovat, nikdy jich však nepoznal, a ucítil se jim nějak blízko, docela blízko. Potom se před ním vynořila pastvina na návrší. Tu a tam roste borovice, tu jsou dvě kravičky, on má na sobě košilku, sahající mu hluboko pod kolena; na hlavě má otrhanou zeměbraneckou čepici, jež mu padá přes uši a oči, v ruce má bič, plátěnou torbu a v ní kukuřičný chléb. Na druhé stráni pase sousedův Ivica. Práskají biči, hvízdají, z bláta dělají hromádky. A všechno, i pastvina i borovice i krávy i sousedův Ivica i ona dolinka i lesík na druhé straně, všechno je jasně ozářeno: nebe jest jasné a na něm zlaté slunce.

Musil se zastaviti, napadl ho prudký kašel. Údolí se očistilo od mlhy. Je viděti Vrtnjakovàc v posivělém polosvětle, a na hoře visí ještě mrtvá mlha a opírá se o temena návrší, po nichž skrze posivělou záclonu mlhových chuchvalců lze spatřiti pouze tu a tam rozvalený vinný sklep a pod ním holou zemi, temnou upomínku na doby, když tam nahoru stoupal Záhořan s vědry a čutorami. Ljubić neviděl ani údolí ani návrší, ani sklepu ani mlhy. Podivno, nevyrušil ho ani kašel, a to je poprvé, co zakašlal se vší prudkostí. Ona jasná představa zmizela, a nadešel zamračený podzimní den. Drobný déšť postříkává, a jeho bosé nohy klouzají po blátivé cestě, přes ramena má plátěnou torbu, v ní knížku, pěstoun vede ho do školy. I vyvstal před ním bědný obraz suchého učitele, sta dětských hlav, a posléze i vyleštěné boty s vysokými, světlými holínkami, a blažené, oblé, plné líce pana faráře. Co dále následovalo, již se mu v paměti neobnovuje, snad že únava se stále stupňovala a začala se opět usazovati na čelo, pod nímž

ani jísti. A není to pouze o svátcích . . . Žádal, aby mu dali náhradu za varhanictví. Tehdy ji zavolal ke stolu; sedla si k němu a nachýlila se zlehka na jeho rámě. „Vidíš," pravil jí, „nyní spočítáme, kolikráte konám varhanickou službu, a napíšu to do žádosti." Měli kalendář „Danici" a začali čítati svátky; načítali šedesát pět. Každý svátek na dvou mších a o požehnání, to jest již sto devadesát pět. K tomu ještě svěcení, roráty, procesí, a ukázalo se, že koná varhanickou službu 325krát do roka. „Vše pěkně vyložím . . . a není možná, aby nedali. A kdyby dali za každou námahu padesát krejcarů, pak bychom mohli aspoň žíti. Co myslíš, dají?" „Ach, tolik nedají!" odvětil si ihned sám, zná je on dobře. „A kdyby dali aspoň třicet krejcarů, mohli bychom z toho aspoň šatiti nějak děti i sebe a z platu bychom nějak žili." Ale oni nedali ani padesát, ani třicet, ani deset, nedali ničeho. To jest jeho povinnost, ať hraje! A on tak tratí život, tak tratí! Poslední dobou jaksi docela se spadl . . . Ach ano, teď jsou roráty! Každodenně od šesti do sedmi je v kostele a vstává již o páté; och, proč se jen tolik rozčiluje! Potom je opět ve škole do dvanácti a odpoledne až do noci, nyní jsou krátké dni, a kde je pak ještě škola opakovací, úlohy, a ona sama neví, co ještě ne. A večery musí psáti ještě i služební dopisy, zprávy . . . „Och, má drahá, to jsou ty úřední hodiny učitelovy!" pravil jí nedávno okolo jedenácté hodiny v noci, když pečetil služební dopis. Spadl se, kterak se spadl, nu chvála Bohu, již je v třicátém roce, vydrží to. Říká se, že do dvacátého pátého roku pro plíce je nejnebezpečněji. Ale tu si vzpomněla na soúseda Budora, jemu bylo již třicet čtyři . . . zachvěla se . . .

V tom zaznělo poledne. Malíčcí pozdvihli hlavy a počali se křižovati, kladouce ručičky semo tamo na prsa, a vyslovují jenom: Otce, syna. Lujča ještě dodává „svatého" a „amen". Matka jim dnes nevedla ruky, neučila jich, dnes se ani sama nemodlí. Chce brzy dovařiti oběd; on se zlobí, není-li do poledne hotov; již několik dní vaří proň něco zvláštního. Zůstalo ještě něco málo slepice, polévky bude pro všechny, a pro něho má ještě kousek hovězího masa, upeče je, a ona i děti budou jísti brambory. Musí ho poněkud lépe živiti. Několik měsíců jedli slabě, pouhý příkrm, a toliko o svátcích maso, aby ušetřili na šaty a na obuv — všem je jich potřebí, a zima je za dveřmi — a hle, jak se spadl! Snad to tak bude — pomyslila si. Ano, třeba ho lépe živiti, byť ani šatů nebylo. Dnes však nejedl. Usrknul pouze několik lžic polévky a snědl dva, tři odřezky masa; nemluví, nehledí jí do tváře, nýbrž obrací oči na stůl a na podlahu. Pohlédla naň úkradkem, a její pohled utkvívá brzy na jeho uvadlých rtech, brzy na zapadlých očích a pak se opět smeká po bledém líci, a nepobízí ho, aby jedl, zlobí se proto. Kdyby nebylo dětí, bylo by tu strašně teskno, mrtvo, ale bezstarostné hlásky dětí rozptylují tesknotu a naplňují světnici mladým, veselým jásotem. Jaly se hledati chleba. „Dej jim!" ozval se on. — „Ach, ty jenom: dej, dej, vždyť jsi viděl, že snědly již svůj díl. Odkud tolik vzíti, vždyť víš, jak je . . . Odkud vzít! Ať jedí příkrm." Neřekl již ani slova, jen vzdychnul poněkud tíže, pak odešel do druhé světnice a opět ulehl; rodina jeho zvolna odebrala se do kuchyně.

III.

A šel i odpoledne do školy. Za těch devět let, co slouží, vnikl mu cit povinnosti tak hluboko do krve, že zapomíná i na sebe. Jakmile zaslechl ve světnici kročeje dětí, již se počal znepokojovati. Hle, tu děti docházejí až hodinu cesty, ach, co hodinu! Některé mají půl druhé, a Koprivnjakově Milici nechybí mnoho do dvou hodin, a ona jistě přijde, jistě . . . A což kdyby je poslal zpět, a ničemu se nenaučily; z takové dálky aby nadarmo přišly? Stále více takových myšlenek valilo se naň, a jeho osobní city stále více mizely . . . a když pohlédl na hodiny a zpozoroval, že již před půl hodinou měl odejíti do školy, téměř se zalekl (och, jak to jen mohl prodřímat!) a ihned odešel. Na chodbě u dveří zpozoroval svoji dcerku Jelenku. Pohlédla naň těma svýma velikýma modrýma očima, usmála se naň, opět obrátila hlavu a hleděla ven. Někoho očekává a celá je již modrá zimou, chladný vzduch proudí dveřmi. Otřásl se i on, horečný mráz ho projel. Je slyšeti, kterak venku křápou veliké boty. Dovtípil se: to jde do školy Koprivnjakova Milica v sestřiných botách, v matčině kožichu. Nezmýlil se, hle, Milica jest již ve dveřích: kožich jí sahá dolů přes kolena, a boty se skrývají pod kožich. Jde chudinka a jedva zdvihá těžké boty. „Jak bych teď mohl nejíti do školy?“ pomyslil si Ljubić. Jelenka se na ni usmála. „Přišla!“ Chtěla snad říci: Konečně! dlouho na tě čekám. I Milica se na ni usmála a ihned vstrčila ruku do sotůrku a podala jí jablko. Malá se rozveselila — na otce ani nehledí, jednou rukou bere jablko a druhou strká do sotůrku: „Ješče chjeba!“ „Vezmi si, vezmi!“ praví Milica, a Jelenka vytáhla kousek kukuřičného chleba a vesele odběhla do kuchyně... Otce to překvapilo, před jeho očima počalo praskat a v srdci počalo se mu něco žalostného probouzeti... Pohladil Milici, dal jí tři krejcary, a šli do školy. Nežli se pomodlí, přeběhne očima děti. Vše mlčí, je klidno, připraveno k modlitbě, jenom někdo ruší ten posvátný klid . . . jí, je slyšeti, že jí, až mlaská pysky. Kdo je to? A vypátral ho očima. Tam v třetí lavici. Ach, jest to jeho dítě, jeho Lujča. Sedí tiše, v ruce drží kus kukuřičného chleba a dívá se na chléb a dívá se na otce, a jeho modré oči tak mile se lesknou. Ljubić sebou trhl. Nejprve mu připadlo na mysl okresní nařízení — věděl dokonce i úřední číslo — jež vytýká učitelům, že jim do školy chodí drobné děti, a to se zapovídá, aby se pořádek nerušil, avšak hned na to vyhrnuly se mu představy mocné, silné a vše zatlačily stranou. Před ním se odhaluje pravda, holá pravda, pravda zhoubná! Hle, jeho dítě tak žádostivě se dívá na ten chlebíček, a jemu je vše jasnější a jasnější. Třeba ho odtud odstraniti, ale ne, ne, nechť jí, nechť jí. Pozdvihl ruku a chtěl říci: Pomodleme se . . ., avšak slovo mu uvázlo, nemůže rozčilením (ale děti rozuměly a počaly se modliti), a jeho ramena začala se třásti. Aby děti neviděly, obrátil se. Tu je kříž, jeho obličej sahá zrovna ke kolenům Ukřižovaného; opřel se sepjatýma rukama o kříž, hlava mu klesla k rukám, a tak se rozplakal. Je mu jasno, úplně jasno: nemůže uživiti své rodiny. To věděl i dříve, ale dlouho potlačovali tu pravdu

němečtí paedagogové svými theoriemi, potom škola, představení, varhany, zahrada, vinice, včelín, zápisy, zprávy, a na bědování ženino byl by se jen osopil: „Dej mně pokoj, pokoj mi dej, jsou lidé, kteří ještě hůře žijí.“ Tak tedy dále civí do svých knih nebo běží do školy, do kostela, na zahradu. Ale pravda si přece prorazila cestu, zatlačila stranou onu strašnou litanii paedagoga, zatlačila i školu i představeného i zahradu i varhany . . . všechno, všechno zatlačila a tak se před něho postavila sama, holá, holá pravda . . . Krátká je, ale zhoubná, pouze dvě slova: Nemůžeme žíti. Ach, ano, a to je vše, vše, „nemůžeme“. Něco těžkého, bědného, bezútěšného počalo mu svírati srdce, opět počal se cítit nevolným, i dech se mu krátí, hlava začíná ho boleti a nohy mu těžknou.

IV.

Zatím je žena jeho v kuchyni. Sedí na lavici, na klíně má dětské šatky a látá je, ale jakoby se při tom někam daleko zamyslila. Jenom Justa jest ještě u ní — Ivica spí — a skládá pod kamna dříví. Přiběhla Jelenka s jablkem a chlebem. „Dej, dej!“ křičí Justa, a sestra jde k ní: „Dám, dám . . . na . . . tu máš,“ a rozděluje. Matka vidí, ví, odkud to Jelenka má, ale nezlobí se proto; táhne se to před ní jako onen stín, jenž se před námi po zemi vleče, a my, jsouce zaměstnáni, ani se neohlížíme na onen oblak nad námi, jejž vítr žene vzduchem. Oknem vidí i ono údolí, ony vrchy a mraky nad nimi, nějak cítí i onu polotmu, ale všeho toho není si vědoma, před ní tvoří se jiný obraz. Daleko, daleko dole stojí dvorec na břehu tiché Karašice. Vznešený večer padá na onu ohromnou rovinu, ze které daleko v Uhrách strmí ostrý Haršáň. Slyšeti pastýřský roh, nejprve z daleka, potom stále blíž a blíže, silněji a silněji. Ves se oživila: hle, stáda. Vrata se otvírají, krávy bučí, telata bečí. Opět vše tichne, smráká se, a rákos tam dole počíná tajemně šuměti. Och, je to tak divné, omamné, a jí se zde v Záhoří nelíbí. Ano, je tu krásně, ale není tu pro ni půvabu . . . dole, dole . . . Sama neví, proč, ale tam ji volají hlasy mládí, první hlasy, první dojmy. A potom ta zima! Na dvoře dvacet vykrmených prasat. Otec vybírá, které bude první; zdivočilo v lese, zastřelí je z pušky. A v noci, hle, i vlci na dvoře; sama po nich jednou střílela oknem. Hrozně vyjí, jakoby se zlobili, že stáje jsou dobře zavřeny. Ale ona je jen zřídka slyšela, zimu trávívali v Oseku. A tam za ní po chodníku šoupají panáčci, pokašlávají, ba i šabličky řinčí. Ba i oknem umějí se na ni drze dívati. Ale ona se neohlíží, nechodí k oknu, nedbá o ně, její myšlenky vracejí se v její ves na břehu tiché Karašice; tam je mladý učitel, jenž přišel shora z Chorvatska. Přišel jedné soboty pozdě na večer. Druhý den ráno byla v kostele, a jeho hlas ji neobyčejně dojal. Vnikal jí hluboko v hruď, do samého srdce a odtamtud do krve, cítí to. Po mši setkali se právě u kostelních vrat. Byla tlačenice, a lidé přitiskli je k sobě. Ucítila jeho tělo na svých bedrech, na svém boku. Lehounce se naklonil na její rámě, a jeden loket jakoby se dotýkal jejího prsu. Celá se zachvěla . . . Omluvil se a křikl na lidi: „Vždyť

se netlačte!..." Cítila jeho dech na čele, odvrátila poněkud hlavu, a jejich pohledy se střetly, i zachvěla se ještě více... Přicházel k nim zřídka. — Vtáhl se do své školy — řekla babička Jana — jako hlemýžď do své chaloupky; a ona by ho byla tak ráda viděla, tak ráda by ho byla měla u sebe. Pod večer toulávala se po břehu Karašice, a před ní zdvihaly se vyplašené divoké kachny a padaly tam dole do močálu. Ale jednou setkali se na poli. Bylo pod večer, slunce ještě svítilo, a paprsky jeho ozařovaly zelenou trávu. Něco jí dodalo smělosti — neví co — zahleděla se mu přímo do očí a otázala se ho: „A kde pořád jste? Kolikrát hledím na vaši školu, vás nikde!" Trhl sebou, zahleděl se jí v oči, a ona vydržela jeho pohled. Och, jak milé, drahé byly jí pak ony sluneční paprsky, ona zelená tráva, ach, všechno, všechno! Neřekli si sice o tom již ani slova, ale bylo rozhodnuto — mezi nimi. Jak sladké bylo jí potom ono toulání se po břehu Karašice, jak omamné, uspávající šelestění rákosí a jak veselé ono poletování vyplašených kachen! Dříve nežli odešli zase do Oseka — byla již zima — přišel k nim svátečně oblečen, ale vrátil se se sklopenou hlavou. Něco se přihodilo... Nebylo jí, nebylo doma, dověděla se o tom teprve později. Co by to bylo — i on se nějak jinak chová! Co je to, co? I otáže se otce (byli již v Oseku), co že se stalo? — Žádal za tvoji ruku. — A ty, ty... tys ho odmítl! — Ovšem.

Po tom slově nedostávalo se jí dechu ani světla, a klesla.

Dva měsíce později dovezl jejich kočí potraviny do Oseka a vypravoval, že mladý učitel od nich odchází. Kam? Zpět nahoru do Chorvatska. Tak!... Vše je ztraceno, odchází již dnes nebo zítra. Šla horním městem k Retfalovi — jejich kočí pojede v tu chvíli domů, a snad si k němu přisedne, ráda by ho ještě viděla. Jde smutna... Jeden vůz se blíží silně rachotě po cestě kamením vysypané. Zdvihne hlavu — je to on, za jeho zády veliký kufr. Hle, zpozoroval ji; vůz se zastaví, on sestoupí, jde k ní. Dává jí poslední „s bohem", odchází daleko tam nahoru do Chorvatska, a jistě se již nikdy nespatří. Nikdy, nikdy! Bídně asi vypadala v tváři a celá byla asi bídná, poněvadž se on zalekl a, třesa se, tázal se jí: Co uděláme? — otec nedovolí.

„Jděme spolu k němu. Jděme, nuže, pojď!" a chytila ho pevně za ruku. I přišli před něho, a otec nějak divně se na ně díval; nedovedli si vysvětliti toho pohledu, ale porozuměli mu dva dni později: vrhl se s mostu do Drávy. Nezamítl ho, ale pravil, chce-li sirotka, nechť si ji vezme, on že ničeho, ničeho nemá. A jak jí bylo nyní těžko, i onemocněla a — podivno, nechtěla se již vdáti za Ljubiće; on jí však již neopustil, nechtěl nikam...

„Maminko, ty's moje..." Přišla k ní malá Jelka, položila jí obě ruce na klín a pohlédla na ni mile těma velkýma modrýma očima.

Ljubička procitla.

„Ty's moje?" opakuje malá.

„Jsi, moje, jsi," pohladila ji.

„Není tvoje, moje..." ozvala se malá Justa zlostně z otvoru pod kamny, kde skládala dříví.

„Juta zíká, mama neny moje!“ plačtivým hlasem pravila Jelka a pozdvihla ručičky k očím.

„Není tvoje, moje mama!“ vykřikne malá ještě prudčeji a vystrčí svárlivou hlavinku ven, konec jejího nosíčku i tváře byly zamazány, a malé kulaté oči zářily jí živě. A nemohla jich dříve ukonejšiti, dokud si neposadila jedné po levé, druhé po pravé straně. Zatím opět vzala do rukou šatky a jala se je spravovati. Je již málo viděti, je zamračeno... Pracuje, a pohled jí při tom stále utkvívá na jejích rukou. Byly to dříve krásné ruce: kypré, bílé, hladké, prsty zaoblené, ke konci stále tenčí, a nehty podivuhodně utvářené; a teď jsou jí zrovna ohyzdné. Tmavočervený ruměnec je podbíhá, ostrý louh je vyžral — louží sama, a od mydlení oloupala se jí na několika místech kůže — právě včera prala. Několikrát ustala, pozdvihla ruku a hleděla na ni dlouho, a potom druhou, mlčela, ale jakoby chtěla říci: „Kde jsou ty moje ruce!“ A on uchvátil ty zmučené, znetvořené ruce a zulíbal je z vděčnosti. Ale podivno, necítila při tom oné něžnosti, jako kdysi, když se dotknul jejího těla. Bylo jí, jako by to nebyla teplá pleť jejího muže, nýbrž něco bez života, něco cizího. Je vůbec nějak jiná, ochladla a byla s to, aby mu upřímně řekla: „Nevím, co je mně, nemohu si pomoci, ale já tě již nemiluji. Ach, kde je ta láska!“

„Snad jsi se nezamilovala do Mitiće?“

„Och, nechej, nechej! Ty jsi jediný, ty . . .“

A přivinula se k němu, a on ji přitiskl na svoji hruď. Ale nebylo to již objetí muže a ženy, v nichž hýří život, bylo to objetí dvou umučených lidí, bylo to tiché objetí útrpnosti. Zaměstnáni jsouce zápasem, starostí, ani nezpozorovali, kterak je bída ubila: podťala lásku, otrávila život. Před nimi leží teď jen hotový čin: mrtvo, vše je mrtvo.

„Ach, my jsme již staří!“ praví on, vina ji k sobě.

„Staří jsme, staří —“ usmívá se ona skrze slzy.

A jí jsou teprve dvacet čtyři léta a jemu dvacet devět . . .

„Mamo, já byl škole . . .“ Otevřely se dveře, a široký malý Lujča vešel s tabulkou v ruce.

„Aha, já byl škole,“ kývl maličký na své sestřičky, „aha . . . já psal . . .“ Z chodby zaléhá šramot, děti jdou domů.

V.

A nyní se počíná blížiti tajemná, zamlklá noc. Co to jenom je? Vše někam spěchá, jakoby ve vzduchu leželo něco těžkého, neznámého. Ljubička pracuje neobyčejně rychle, spěšně konejší děti, drůbež, spěchá, téměř pádí do stáje — mají jednu kravičku, a noc je zatím nad nimi. Nebyla by ještě přišla, ale přihnaly ji ony černé mraky; zamlkle snáší se k zemi. Nyní zaznělo „Anděl Páně“, a podivno, obyčejně zvoní se dlouho, a kovové zvuky velikého zvonu rozléhají se táhle po údolíčkách, ale dnes je toho jen na krátko . . . A on je sám ve světnici, děti jsou ještě v kuchyni, není mu lépe, nýbrž ještě hůře, ale stojí, stojí, jakoby něco očekával . . .

Okolo půlnoci vydral se ze školy děsný křik v temnou noc, a ihned na to osvětlila se dvě okna... Opět něco zaplesklo po podlaze, ženský křik se obnovil a to nejvyšším hlasem, jaký může vydati lidské hrdlo, a vedle toho křiku je slyšeti jiný hluboký hlas, jenž vydává jen krátké, přerývané, přidušené: ach . . . ach . . . ach . . .

Ve světnici stojí ona v bílé košili v jeho hlavách. On visí hořejším tělem s postele, ona ho pravicí uchopila ze zadu pod paží a levicí mu přidržuje čelo. Na podlaze je kaluže krve, ssedlé, temně červené krve. Její bílá košile a bílé nohy, vše je zastříkáno krví. Na skříni hoří neklidně svíce a třesavým světlem ozařuje celý obraz, i jeho vysílenou, mrtvou tvář i její ustrašené černé oči i onu kaluži krve i postříkanou košili a nohy . . .

„Soli, soli . . .“ pronesl Ljubić prvá slova po oněch přidušených „ach . . . ach . . .“

A sůl zastavila krev . . .

Onen křik probudil i děti, — jenom malý Ivica na kraji matčiny postele spí té noci ku podivu klidně — a vylezly ze svých postýlek. Lujča v bílé košilce stojí před louží krve, protírá si oči a vyjeveně hledí, vedle něho stojí Jelenka v krátké košilce, přidržujíc si ji ručkama v křížích, a hledí široce otevřenýma očima brzy na otce, brzy na matku a potom na krev. Malá Justa nemůže sama s postýlky a křičí z druhé světnice: „Mamo, dolů, dolů, mamo, vezmi...“ Ale mama neslyšela; bratr a sestra odešli a pomohli jí s lůžka.

Otcova hlava leží zatím bez vlády na poduškách, oči má přivřeny, pouze rychlé zvedání se hrudi dává na jevo, že ještě žije. Ona mu sedí v hlavách. V prvý okamžik oba ničeho nechápali, na nic nemyslili. On byl zničen, a ona byla zbavena rozumu. Když krev ustala, počali se probouzeti. Ucítil jakýsi chlad nejprve v nohou, v chodidlech. — Zatím se počaly objevovati i myšlenky. A podivno, první myšlenky, jež se nyní zrodily, nepohybovaly se okolo této strašné události, nýbrž kolem služby, povinnosti. Bylo patrno: v té službě zapomněl již mysliti na sebe i na své; jemu stále vířily hlavou theorie paedagoga, školské paragrafy, zahrada, včelín, vinice, zápisy, zprávy i ono spájení registrů na varhanách, počínajíc nejmenšími až do největšího o třicetidvou stopách a přelévání jich v nejrozličnějších barvách. Tentokrát bylo to veliké štěstí, poněvadž se jim tím v onu strašnou chvíli myšlenky odvracely od těžké pravdy.

Otevřel oči a kývnul poněkud hlavou.

„Zítra je čtvrtek? . . .“ jakoby se tázal slabým hlasem.

„Ano!“ odvětila ona.

„Není škola . . . ach . . . (malá přestávka) a chtěl jsem . . . (přestávka) abychom zítra očkovali... (přestávka) americkou révu . . . opravovat úlohy . . .“

A ona jakoby potom poněkud oživla. Její myšlenky odvrátily se od krve.

„Ach, upokoj se jenom!“ utírá mu pot s čela. „Proč se tím trápíš!“

„Kolik je hodin?“ táže se opět tiše.

„Půl dvanácté . . .“

„U faráře již spí . . .“

„Čeho si přeješ? Nač?“ zarazila se, „snad zpověď . . .“

„Měla bys vzkázati . . . (přestávka) že zítra nebudu hráti na varhany . . . na ranní . . .“

„Ach, upokoj se jenom, to se již zítra spraví!“ opět mu utírá pot s čela.

Vydechl . . .

Zatím přišly děti v košilkách a stanuly u postele.

„To je kjev . . .“ první počal Lujča, ukazuje rukóu na podlahu . . .

„To je kjev . . .“ opakuje Jelenka a nahýbá hlavu, aby lépe viděla.

„To kev? . . .“ táže se Justa, hledíc na bratra i sestru. A všichni tři hledí na krev a opakují: „Kjev, kev, aha, kjev . . .“

„To je kjev?“ počali se tázati rodičů, a tito se zarazili, a myšlenka se jim zastavila u krve.

Byli příliš střízlivi, viděli tuze dobře, aby se teď šálili, klamali. Oběma bylo jasno, úplně jasno: není daleko, je blízko, docela blízko, ale neodvážili se zamysliti hlouběji v to strašné slovo, neodvážili se ho vysloviti; než přece všechny jejich myšlenky, všechny bolesti kupily se kolem toho jednoho slova, které se vyslovuje „smrt“, a za slovem „smrt“ vyvstává černá myšlenka: děti, děti . . . Zavřel oči, a nedlouho na to počaly mu stékati slzy po bledém, mrtvolném líci. Ona tak, jak byla v košili krví zastříkané, ulehla k němu, přitiskla se naň, uchopila jeho ruce a jala se je vřele tisknouti, a slzy jí kanuly z očí. Pak se povytáhla poněkud výše nahoru k hlavám, uchopila oběma rukama jeho hlavu a svůj od slz mokrý obličej přitiskla k jeho . . .

A jejich děti stojí u postele, třesou se zimou a hledí, hledí, ale nerozumějí, nechápou ničeho. Nevědí, co se přihodilo.

* * *

Ona dvě okna ve škole zůstala osvětlena po celou noc. Přicházeli i sousedé, a k ránu bylo opět slyšeti před školou, kterak ve světnici jakási ssedlá tekutina dopadá na podlahu, brzy u větších brzy zase v menších nárazech, a každé dopadnutí doprovází bezvládné, přidušené a hluboké: ach . . . ach . . . A nad těmi „ach“ a pleskotem krve rozléhá se otřásající ženský hlas v dlouhé, žalostné: „j—é—é—!“

